Petri MARSI

Comm. in Officia Ciceronis.

Lugduni

1519

GW 6954
H.C 5274

PETRI MARSI INTERPRETATIO in officia Ciceronis ad reuerendissimum in christo patrē & dominum. D.F. Gonzagam Cardinalem Mantuanum.

OAto ille censorius imo naturæ opus mirabile & uirtutū uiua imago reuerēdissime præsul in principio suaꝝ originū censuit. Hominū qui i aliquo numero sunt: & ea tura uiuūt: nō minus ocii q̄ negocii rationē extare oportere. Quod triūphale illud corpus maior Aphricanus armis & toga clarissimus bonaꝝ artiū specimē diligēter obseruauit. Tali romani nois oraculo monitus Ciceronē nostrū in oi disciplinari genere pricipem: a quo romana eloquētia q̄ta est & fons doctrinæ uberrimus defluxit: imitari ꝓ uirili pte cōstitui. Qui ciuili furore offensus & sceleratoꝝ: qbus nunc ad uotū oia succedēbant nefaria rabie exagitatus: urbe foroq̄: i quo tot tātisq̄ causis orādis fœlicissime regnauerat cessit: & ad otiū: quod nō uolūtas: sed necessitas afferebat: uir itegerrimus & ad cōmunē natus utilitatē se contulit: Cuius ne eminētissimi igenii acies & mens supra hoiem solitudie lāgueret officia qbus posteritatem erudiret: & romāis ciuibus: de qbus benemeritus erat: ut i tāto reꝝ turbie & malis reip. tpibus poterat: cōsuleret sūmo studio & cura elucubrauit: qbus nil melius: nil honestius excogitari potuit. Ne igit' ocio q̄ post uarios labores & molestias sub te tandē nactus sū & melius mihi ipsi iā polliceri audeo clemētia tua & generoso aio fretus abuti uiderer: diu multūq̄ cogitaui qd potissimū mihi cū decoro agēdū esset: ꝑ ab ineūte ætate sacris īstitutis & cerimoniis initiatus essē & adictus. ¶ Tandē id eligi qd meæ ꝓfessioni cōgrueret: & i se plurimū honestatis haberet & utilitatis: Ciceronis officia. s. ad usū: eruditionē cultūq̄ uitæ cōmunis īstituta iterꝑtari: Nō q̄ arbitrer me tāti esse: ut id sufficiēter ꝑstare potueri: sed ut alios excitarē: q igenue eruditi & uaria multipliciq̄ doctrina subnixi tāto pōderi sufficiūt: neq̄ i his bonaꝝ artiū studiis exercere. ¶ Ne igeniū natura ebes meū nihil agēdo situ penitus obduceret. Indignum q̄ppe uisū ē: ut i poetis enarrādis tātū opæ studiiq̄ a plæriscq̄ ponat': & maxio huius opis fructu acutera necessariaq̄ ad bene beateq̄ uiuēdū doctrina priuent' adolescentes quorundā: icuria: q ut correctores uiderent: nōnulla deprauarūt: & bonoꝝ igenioꝝ culpa: quæ deprauata emēdare: & obscuris lucē adhibere dedignant'. Ingrate qdē cōmuni q̄ppe utilitati cōsulendū est: si naturā ducē seq uolumus: & oibus eloquentiæ uiribus: q̄ Ciceroni acceptā latini referūt: q latini sciūt & loquūtur: uti debēt: ut Romani eloquii pricipis tā clara monumēta: sed culpa tēpoꝝ nō parua caligine obducta illustrent': a situq̄ defendātur. ¶ Ad quod ois: q litteraꝝ sacra colūt uehemēter hoꝝ: ut & gratū aium erga latini splendoris mātūm autorē ostendamus: & aliquod monumētū supsit: q̄ nos uixisse testet': & ut uiuamus. Is. n. uiuit qui aliis ꝓdest: & se utit': qm̄ nihil ē eo turpius: q nullū habet argumentū: quo se diu uixisse ꝓbet ꝑter ānosq̄ bus non uixit: sed uentri obediēs uitā amisit. Nō. n. refert q̄diu aliquis uiuat: sed q̄ bene. Laboribus equidem: q generosos aios: & a natura bene īstitutos nutriūt: & uigiliis nō pepci. Prudentia tua: qua dignuti ecclesiæ ac saluti dies nocteq̄ cōsulere studes nō paꝝ lucubrationibus meis suffragata ē. Nullum q̄pe officiū inuenit' ad priuatā disciplinā pertinens quod in te uel maxime non eluceat: publicā uero q̄ nō nouit' admiratur & laudat. Quis hoc apostolicæ legationis munus: quo per tot ānos tanta prudentia moderatiōe animi: & sūma integritate functus es: & maxie oīum gratulatione fungeris. Non summis laudibus tollit' & maiora tantis officiis ominant' & optat'? Habes hoc inatū: ut alios regē ac gubernare scias & ornare pro meritis: qd' difficile est: & pauci admodū nouerūt. Tibi aūt a teneris unguiculis exploratū & cognitū. Iure igit' hæ lucubrationes: quaꝝ causa fuisti: dedicandæ tibi erant: cui maiora debeo: ad quæ nondū idoneus his præludiis tota mente: & igenioli uiribus me cōparo. ¶ Interea opusculum hoc monumentū otii mei nominiq̄ tuo sacratū accipe: ut auspiciis tuis qbus id q̄tuluncūq̄ est auspicatus sum: legatur: uigeat: ameť: & illis prosit: quorum causa Tullius officia scripsit: & ego quoad potui interpretatus sum: & deprauata recognoui: ne tanto Ciceronis munere fraudarentur.

DE SVMMO BONO ET VIA AD OFFICIVM.

DE morali philosophia: cuius autorem fuisse socratem dicūt: Vnde fons oīum philosophoꝝ appellatur: in hoc opere: quod in manibus habetur: disputaturi finē humanū ante oīa indagare debemus. Hoc. n. in morali phīa cōstituto: oīa cōstituta sūt. Nā cæteris in rebus: ut recte Cicero ait: Siue prætermissum: siue ignoratū est: aliqd: non plus incommodi est: quam quāti: unaquæq̄ eaꝝ rerum sit: i quibus prætermissum est quippiam. Summum autem bonum: idest humana fœlicitas: & finis ultimus: si ignoretur uiuendi rationem ignorari necesse est: ex quo tantus error consequitur: ut quem in portū homines se recipiant scire non possint. Cognitis aūt bonoꝝ & malorum finibus inuenta profecto est uia uitæ: cōfirmatioq̄ omnium officiorum. Igitur illud extremum: ad quod omnia referantur: & ipsum ad nil aliud referatur: inueniendum est: ex quo beate uiuendi ratio inueniri & com

parari possit de quo inter ipsos philosophos: cū magna sit dissensio: ut facilius & apertius inueniatur a principiis naturalibus ordiēdū est: ut & quid natura desiderer: & ad quid nati simus cognoscatur. Omne animal seipsum diligit: ac postq̄ ortū est id agit: ut se quāoptie possit conseruet. Hæc conditione cōmuni oibus animalibus competere uidentur. Homini uero ut præstabilissimo oiumq̄ optimo animali non hæc solū cōmuni lege competunt: sed etiam aliquid ultra longe illis præstabilius: quod ad mentem agentē contēplatricēq̄ pertinet: quibus maxime a cæteris animalibus homo seiungi atq̄ illis quasi infinito antecedere interuallo uidetur: atq̄ ut primordii sui tēpora omitantur: in quibus magna ignorantia & caligine obductus uersatur: cū: incipit tandē ea cognitione: quæ ad ipsum accōmodatur res cō prehendere: tum paulatim ea progreditur: resq̄ agnoscit quibus agnitis se tandē agnoscit: atq̄ intelligit. Et cū in eo sit appetitus ad cognitionē suam accōmodatus: incipit appetere ea: quæ naturæ suæ conueniunt: & propulsare contraria. Ergo quicquid homo appetit recte rationeq̄ naturæ: id omne positū est in ipso: atq̄ ad ipsius est naturam accōmodatū: quæ sui conseruatrix est: idq̄ habet propositum quasi finē & extremū: se ut custodiat in optimo sui generis statu. Ex quibus intelligi debet homini id esse in bonis ultimū: secundū naturā sese habere & uiuere idest ex hominis natura undiq̄ perfecta & nihil requirente. Cum aūt pateat sibi unūquenq̄ natura esse cax: quæ sit hominis diuini aīalis natura uidendum est. Homo corpore & aīo constat. Corpus partes suas integras: & partiū præstantiā habere cupit: bonam ualitudinē: uires pulchritudinē: sensus integros: in pedibus celeritatē: uim in manibus: claritatē in uoce: in lingua etiam explanatam uocū ipræssionē. Neq̄ enim dubiū est: ut iquit Cicero: quin frons oculi: aures & reliq̄ partes corporis quales sint proprie hominis intelligatur: sed opus est hæc oīa uale re & uigef: & naturales motus ususq̄ habere: ut nec absit quid cox: nec ægrum debilitatūue sit: id enī natura desiderat. Est etiam actio quædā corporis: quæ motus & status naturæ congruentes tenet: ut si quis aliter de industria fecerit fugere plane se ipse: & hominē ex homine exuens naturā odisse uideatur & moderati æquabilesq̄ habitus affectiones ususq̄ corporis apti ad naturā uidentur. Igitur qm̄ natura suis oibus expleri partibus uult: hunc statum corporis per se ipsum expetit: qui est maxie e natura: quæ tota conturbatur: si aut ægrotum corpus est: aut dolet: aut caret uiri bus. Animus autē in quo doctissimi maiores & principes doctrinæ uiri: quid cœleste atq̄ diuinū esse uoluerunt: huiusmodi esse cupit: ut & omnis partes suas habeat icolumes & nulla de uirtutibus ei desit: siue natura ipsi concedantur: siue studio comparentur suo: quax aliæ uirtutes cognoscendi dicūtur: aliæ morū: quæ ut Ciceroni placet: & theologis nostris. Scoto maxie qui acumine īgenii cæteris antecellit uoluntate ponuntur. Aristotelis uero sententia: quo nil acutius: nil ornatius: nil denique exactius esse potuit. Est enim in philosophia omnium iudicio singularis appetitui sensitiuo tribuendæ sunt: ut iustitia: fortitudo: temperātia: frontes oīum officiox: cæteræq̄ oēs huiusce generis ꝓbitates. Et cū homo diuinū aīal ad res duas natus sit: agendū. s. & intelligendū: perspicuū est oīa in aīo & in corpore perfecta esse debere: & hoīes ita uelle cū ipsi a nobis diligamur: & oīa ipsa cara nobis esse per se. Nā cui ꝓposita est conseruatio sui: necesse est huic partes quoq̄ sui caras esse: carioresq̄ quo perfectiores sint & magis laudabiles ī suo genere. Ea enī uita expetit: quæ sit aī corporisq̄ ex prælata uirtutibus. in eoq̄ sūmū bonū poni necesse est: q̄do q̄dē id tale esse debet: ut rex expetenda sit extremū. Quibus expositis facilis est coniectura ea maxie expetenda esse ex nostris: quæ plurimū habēt dignitatis: ut inter optimas quasq̄ partes: quæ expetuntur uirtus sit expetenda maxie. Finis ergo humanus est (more philosophox loquor) congruenter naturæ uiuere. i. adhibita uirtute frui primis a natura datis & in opatione ipsius aīæ per uirtutē in uita perfecta fœlicitatē humanā constituit. Aristoteles: posito igit finē humano uirtutes āplecti & operationibus studiosis ad illū nos dirigere debemus: ne frustra nati esse uideamur cū oīa suū habeant finē: & ad illū oī conatu ac studio dirigātur: & contendant & cū simpliciter & reuera bonū humanæ uoluntati obiiciatur: & affectabile sit: idq̄ uirtutē esse dicimus & quicquid ab ipa proficiscitur: quod officiū est: quo nil melius: nil præstantius: nil deniq̄ ad naturā hoīs accōdatius inueniri potest. de ipsis uirtutibus disputandū ē ut his præceptis finis noster quisnā sit tandē appareat: quo oblato & cognito: qbus mediis prudentissīme illū attingere possimus: exploratū sit. Id aūt cōsequi poterimus si uirtutes: & officia cognouerimus. in quibus ut dictū est: ex philosophox sīa fœlicitas humana consistit quæ est præmiū finisq̄ uirtutis: & principiū causaq̄ bonox. unde non laudabilē: sed honorabilem ut rē diuinā fœlicitatē dicimus esse cū ad aliquid minie referatur: & nulla qualitate affecta sit. Humana igitur fœlicitate constituta tanq̄ signo quodā: & deffinita: quid sit uirtus qua ad illā peruenīt uideamus. Duplex est uirtus: intellectiua & moralis: Prima actiua est & contēplatiua. Contēplatiuā in præsentia omitamus de moribus disputaturi. Vex actiuā: cū de prudentia dicendū sit: degustabimus. Nā si non oratorio: sed exactiore modo: & ut ad philosophos spectat: noibus uti debemus: & non interdū confuse sapientiā pro prudentia sumeī ut plerūq̄ a Cicerone fit: sapientia ab ipsa prudentia longe distat. Illa. n. est de substantiis separatis a materia penitus: cui obūcitur: ueritas: qua contēplamur ea quox principia: ut aliter sese habeant mini

me fieri potest & scientiã: & intellectũ complectitur: estq; prima philosophia: q̃ theologiã appellamus.

Prudentia dicit

Prudentia uero: cui & ueritas obiicitur quæ recto appetitui consentanea sit habet delectum bonorum & malorũ. Nam habitus est agendi circa humana bona: recta ueraq; cũ ratione: & in quibus habet consultatio locũ: etenim prudentiæ est bene consulere quid agendũ sit imperare: statuereq; mox uirtutes atq; oĩo mediocritates affectuũ. nã operatio accõmodata unicuiq; mediocritati a prudentia proficiscitur Iccirco illam & matrẽ uirtutũ morũ ac reginã: & ui sua totam uirtutẽ appellare merito licet: quæ nisi in bonũ uigilantie cadit. Nec prudens sine moꝝ uirtute esse potest. Quippe semper cũ honestate cõiungitur: cuius cum contrario. i. uitio malitia est habitus longe a prudentia distans. ¶ Igitur ut prudentes esse possimus morũ uirtutes iuenire: & ĩ illis ut tandem habitus assequamur: nos sedulo exercere oportet. Moralis uirtus quæ amore. i. consuetudie nomen accepit: assuetudine fit ĩ nobis non natura. Quippe uirtutes in potestate nostra collocantur: & prauitas a nobis sponte cõparatur. ¶ Intellectiua autem incrementũ a tempore habet: & doctrina: qua scientias & habitus ĩtellectiuos habere possumus. Tria sunt: quæ in ania fiunt: affectus: potentiæ & habitus. Virtutes moꝝ non sunt affectus: quippe affectibus mouemur: non potentiæ: quæ insunt natura: sed habitus profecto sunt: illis nãq; cũ mediocritate ad affectus suscipiendos disponimur: non mouemur. Virtus etiã moꝝ electio est: aut non sine electione: quæ præcedit ipsa consultatio. consistit etiã ĩ mediocritate respectu nostri: quo habitu homines meliores efficiuntur: & cũ unice recte agamus & definite: multis uero modis delinquamus medium ipsum attingere difficile est & agentes rẽ studiosam studiose: & per habitũ quẽ habemus laudamur: habitũq; habere dicimur. Ergo cũ finis sit affectabilis uoluntate. i. summũ bonũ humanũ: ea uero quibus itur ad finẽ consultabilia sint atq; eligibilia: fit ut actus qui circa talia sunt: idest officia proficiscantur ab electiõe ac ĩpõte nostra fiant. At ipsam uirtutem & studiosas operationes circa consultationẽ & electionẽ uersari dictũ est: & mediocritatem esse ut recta ratio iubet. ¶ Vnde fit ut uirtus moꝝ sit habitus electiuus ĩ mediocritate consistens: quæ est ad nos definita ratione: & ut ipse prudens definierit: ut placet Aristoteli: quam assequemur si medium ipsum & rectum attigemus. Id autem erit si officiis & studiosis actiõibus delectabimur: quibus tandẽ paratur habitus: quẽ cũ adepti fuerimus: fœlicitatẽ humanã: præmiũ uirtutis facillime consequẽtur ad quã nati sumus & studiose properare debemus: iam officia explicãda sunt: illic n.

Moralis phus

Phus intellectiua

Argumentum l. hr.

ad illud mediũ peruenitur: ut dictũ est: de quibus Cicero latinaꝝ litteraꝝ parens & romanæ eloquentiæ præcipuus autor: & qui diffusius nomẽ suũ q̃ iperiũ po. Romani terrarũ principis se extendere propagauit: & qui primus apud latinos philosophiã rudem & impolitã cũ eloquentia iunxit. Nam et quasi ciuitatẽ dedit: cũ Romæ peregrinari uideretur: nec se nostris sermonibus efferre auderet ad Ciceronem filiũ suũ Athenis philosophiæ incumbentẽ præceptore Cratippo peripatetico: & illius ætatis principe philosophorũ elegantissime simul: & eruditissime scripsit: ut hominẽ fœlicitati subiectũ ad illam præpararet & duceret. Quod opus deo annuente uariũ: elegans: multiplex: & cum magna sui autoris laude & diffusum interprætabor: ut uia ad fœlicitatẽ quã expeditissima pateat: & medium tenere possimus: a quo sine uitio non discceditur. Materia huius operis est philosophia moralis: quæ de iustis honestis: & quæ sunt his cõtraria disputat: hominẽq; ad fœlicitatẽ humanã perduxit. Hæc spes bene beateq; uiuendi primos illos ad philosophandũ impulit ut omnibus neglectis & post habitis rebus se in opio & tranquillo uitæ statu collocarent. Philosophia. n. tranquilitatẽ uitæ mortalibus largita est: & mortis terrorẽ sustulit: cui ut sanemur nos excolendos dare debemus: ut Cicero monet. ¶ Subiectũ est duplex propinquũ & remotũ. propinquũ est homo ea ratione qua congruenter naturæ uiuit seruans media officia aut plæraq; maiox præcepta & instituta. Remotũ est homo ea ratiõe qua humanæ fœlicitati subicitur. Solus. n. homo hãc fœlicitatẽ assequi potest. Nam officiis mediis siue cõmunibus seruatis ad habitũ uirtutis peruenitur: & paratur humana fœlicitas ad quã ipsa natura nos creauit: & direxit. Genus dicendi est mediũ quantũ ad uerba: graue aũt ad sententias: nã hic agitur de philosophia: qua nihil potest esse grauius. ¶ Triplex est figura elocutionis: grauis: mediocris: attenuata: & sunt adeo connexæ ut separari non possint: nam in quolibet opere omnes insunt. Et cum dignitates & exornationes faciant hæc tria genera: cũ plura insunt: quæ ad grauẽ figuram pertineant: fit ut illud opus a maiori parte denominetur: dicaturq; esse in prima figura: ut ænæis Virgilii: orationes Ciceronis: & cætera id genus. Hæc scripsit in philosophia non habent illam uim dicendi: quam orationes: ideo dicuntur esse in mediocri. Vnde ipse ait: hortor te mi Cicero: ut non solum orationes meas: sed hos etiam de philosophia libros quos se iam illis fere æquarunt studiose legas. Vis enim dicendi maior est in illis. Finis & animus autoris est instituere filium: præpararecq; ad summũ bonũ humanũ & etiã alios qui hæc uiuendi præcepta seruauerint. Omnes igitur officiosi esse debent: ut summũ illud bonũ assequantur: ne more pecudum uiuentes frustra in lucẽ æditi uideantur. Sed de his hactenus: iam ad interpretationem ueniamus.

Opus

Materia

Subiectũ

finis

QVanquam te Marce Fili. In omni re septem circunstantiæ requiruntur. Persona: res: causa: locus: tempus: modus: materia: quæ maximã habent uĩ: ut si qs eas neglexerit: decorum suũ seruare non possit aut aliquid laude dignum efficere. Vnde dicit Seneca: Refert: quid: cur: quando: quare: ubi: & cætera: sine quibus facti ratio non constabit. Cũ Cicero. M. Tullii Ciceronis filius philosophiæ operã daret: ipse locus gymnasiũ fere totius orbis: & otium bonarũ artiũ: & disciplinarũ emporiũ eum hortabatur: ne ipsas Athenas scientiarũ inuentrices cultricesq; dedecoraret. Inde debebat excitari splẽdore paterni noĩs: qui oĩbus palmã eripuit: in omni disciplia eminentissimus. ¶ Præterea philosophia ipsa: quæ est ars uitæ & perturbationũ medicina: ut qui eã uitæ parẽtẽ aspernent & uituperẽt: parricidæ appellãdi sint. Ipa etiã ætas id suadebat: que præceptis: & institutis philosophiæ gaudere debet. Nã quis est in ĩgenua & honesta familia educatus: q turpitudie ipsa nõ offendat. Decet bonæ indolis adolescentẽ parere philosophiæ ꝑceptis & rõni: sed maxime oportebat Ciceronẽ oĩs bonas artes amplecti: ne a tanta patris excellẽtia degenerare uideret: quod postea accidit. Ingenii uis inqt Seneca præceptis alitur & crescit: nouasq; psuasiones adiicit innatis: & deprauata corrigit: & alibi. Facile est teneros adhuc aĩos cõponere: difficulter recidunt uitia quæ nobiscũ creuerunt.

Marci Tullii Ciceronis officiorũ liber primus ad Marcum filiũ.

VANQuAM TE MARCE fili

¶ Diuiditur hoc opus in ꝓhœmiũ & tractatũ. ¶ In procemio ea facit quæ a scriptoribus ut uetere instituto sancitum est: diligenter custodiri seruariq; debẽt: captare. s. beniuolẽtiã: docilitatẽ: & attentionẽ. Docilẽ facit auditorem: summam totius rei de qua disputaturus est perstringens. Dicit enim de officiis scripturum. Beniuolentiam captat a persona Cratippi: quem principem illius memoriæ philosophorũ appellat: a ꝑsona filii: cũ filium appellat & iudicio illius ꝑmittit uti opinionibus philosophantiũ. A re ipsa laudans præcepta de officiis dicens ea latissime patere cum nulla sit uitæ pars: quæ officio uacare debeat. A persona sua: laudãs officiũ suũ sine arrogãtia. A ꝑsona aliorũ: quorũ opiniones: confutat: ut Aristonis pyrrhonis: Herili & Epicureorũ. Inde cũ futura sit oĩs disputatio de officiis cũ ratione: & officiũ æquiuocũ sit: & ꝑpositio æquiuoca & ambigua distinguenda sit: ut conueniat inter differentes qd sit de quo disputat: diuidit prius officiũ: inde definit Et cum ꝓœmiũ debeat cõtinere capita rerũ: de quibus dicendũ est, ꝑponit se disputaturũ de honesto: utili: & repugnantia: que uideri esse inter utile & honestũ. Et cũ hoc facit reddit auditorẽ attentũ. Vel aũt fit: cum pollicemur nos de rebus magnis & utilibus dicturos & si numero exponuntur res de quibus disputandũ est: ut Ci. facit. In primo uolumine disputaturus de honesto: dicit hoĩes habere semi natura. Et diuiditur in quatuor partes: prudentiã: iustitiã: fortitudinem: & temperantiã: quæ sũt magnæ & ueræ uirtutes: ꝓpterea q ex ratione oriunt: qua nihil est in hoĩe diuinius. De his ergo disputat: quas appellat fontes oĩum officiorũ. Sed prius de officiis. i. operationibus studiosis: quæ ab ipsa prudentia oriũtur. Inde a iustitia & fortitudine. Postremo a tẽperantia: ubi declarat quid sit illud decorũ: quod ubiq; seruandũ est. Demũ, ꝓpositis duobus honestis: utrũ sit honestius. In secũdo uolumine disputat de utili: distinguẽs ea quæ ad tuendã uitã ptinẽt, pbans ꝑ iductionẽ nihil humãe uitæ ꝓdesse sine opera hoĩs: dicitq; imperãtibus nihil esse utilius q̃ non timeri a subditis: sed amari: cũ odio habeant q aliis formidolosi sunt: & affert tyrannorũ exẽpla: qui fere oẽs interficiunt. Inde gloriã ex tribus constare dicit: si diligit multitudo: si fidẽ habet: si cũ admiratiõe quadã honore quẽpiã dignũ putat. Qui gloriã quærit: qua rõne ista parent docet. Iudex ponit primã adolescẽtis cõmendationẽ: asferens nonnullorũ exempla: q in prima ætate: laudẽ sibi & gloriã cõpararunt. inde agit de beneficẽtia & liberalitate largitionibus: ædilitiis: muneribus: & qua opa uti debeamus emerẽdæ fauoris & beniuolentiæ gratia: quis potius defendẽdus sit: diues an pauper. Inde de tribus exigendis: tandem duobus propositis utilibus utrum sit utilius. In tertio & ultimo disputat de repugnantia: nõ quæ est: sed que uidetur esse inter utile & honestum: constituitq; formulam qua officium cognoscatur. Et discurrens per quattuor uirtutes ostendit nihil esse utile quod non sit honestum. Et simul agit de prudentia & iustitia: docens nihil esse utile quod sit malitiæ coniunctum & iniustitiæ: ponens exempla de his qui dolo malo alios circunueniunt: & disputat de prædiis uendundis & mancipiis: & an uitia debeat uenditor aperire emptori: & quid præstari debeat: quis sit uir bonus. Nec esse utile alicui occupare patriã: ubi Cæsarẽ taxat. Inde ponit nõnullas quæstiões Hæcatiõis stoici: quẽ Panetius erudiuit & controuersias: quæ sunt in iure stoicorũ: & quo tẽpore promissa seruãda non sint. Quæ oĩs disputatio ad iustitiã & prudẽtiã ptiet quarũ altera semp est utilis: alteram malitia imitat. Inde agit de fortitudie: ofidens nihil esse utile: quod fortẽ uiro & magnũ dedeceat: & ponit exẽplũ Vlyxis: Reguli &

Diuisio operis grialis

Docilitatem — Captat

Beniuolẽtiam — Captat

Attentionẽ

Diuisio Speciei operis

alioꝝ q magno aĩo mortẽ potius oppetere uoluerũt q̃ amittere laudẽ fortitudis & aĩ iuicti. Postremo disputat de tẽperãtia: docẽs nihil eẽ utile: q̃ tẽperãtiæ cõtrariũ sit: & sic dãnat illos q̃ uoluptatẽ sũmũ bonũ posuerunt: contra quos qa magni nois erant: dicit se uelle uti uelis & eqs: id est totis uiribus ut psuadeat: nihil esse utile qd̃ non sit honestũ. Inde ponẽs operi quasi fastigiũ & extremã manũ filiũ alloqtur. Quãq̃ te marce fili: Sẽsus est: q̃uis te oporteat & pene necessariũ sit: qm̃ sine reprehensione aliter facere non posses abũdare iam pceptis philosophiæ ppter oĩum de te expectationẽ: cũ audias Cratippum eminẽtissimum philosophum: & sis apud Athenas omniũ bonaꝝ artiũ & disciplinaꝝ iuentrices: & ubi exẽpla tot claroꝝ uiroꝝ te appellant: hortantur: prouocãt. tñ puto utile tibi esse coniũgere græca cũ latinis: & mea scripta legere: q̃ ad tuã eruditionẽ instituta sunt: puto inqt eũ iam ãnũ audiueris Cratippũ te græcis litteris eruditũ eẽ: & ibutũ philosophicis pceptis: ut alia desideraĩ q̃si nõ sit opus: cũ bibas ad uberrimũ philosophiæ fõtẽ: tñ hæc mea pcepta cõducẽ tibi ad bitror: cũ pp philosophiã ipsã: tũ ppter latini eloqi nitorẽ. Lege igit̃ latina: ut æque doctus sis i utraq̃ lingua: & sic his circũstãtiis iponit filio quasi necessitatẽ pcipiẽdi optie philosophiã: cũ eo sit pfectus ut si aliter fecerit itelligat se pter opinionẽ pris tam cõceptã & alioꝝ expectationẽ facere qd̃ turpissimũ est. Ideo filiũ exẽplo hortat̃ suo Tullius: q latini eloqi maximus auctor habet̃: & q nõ solũ græcorũ: sed etiã latinoꝝ ad suã utilitatẽ monumẽta euoluerat: ut eius ingenio nihil deesset oĩum capacique cœlo cõtinent̃: q̃q̃ tãetsi coniũgunt̃ cũ indicatiuo: ut q̃q̃ oportet: nõ autẽ q̃q̃ oporteat: sed dicimus ei oporteat: & q̃uis oporteat. ¶ Idq; Athenis: addit circunstãtiã loci: idest audis Cratippũ & pserti Athenis: ubi oẽs disciplinæ florẽt. ¶ Oportet: quasi necesse est: & debes: si ab officio discedere nõ uis: & sicut pis iusta reprehensioe carere. ¶ Preceptis: pceptũ & pceptio idẽ sũt & dicit̃ pceptũ q̃si regula q̃dã bene uiuẽdi & documẽtũ traditũ ad aliquã artẽ pcipiendã. Hæc philosophia q̃ est de moribus duas habet partes: dogmata & pcepta: q̃bus ad id qd̃ ex dogmate cõstitutũ ẽ dirigimur .i. ad ipsũ finẽ quẽ nõ uno mõ philosophãtes cõstituerũt. Ideo uaria erãt dogmata: q̃ ut Seneca iterpretat̃. li. xv. epistolaꝝ nos decreta dicimus: uel scita: uel placita: & opus est tenere dogma: inde ad illud tanq̃ ad signũ officia dirigere: q̃ cadunt sub pceptis. Næc dogmata Cicero istituta appellat: de q̃bus agit i libris de finibus in q̃bus uaria affert dogmata & opiniones de sũmo bono. i hoc ope de dogmate agit̃ & pceptis. Nam cõfutatis opiniõibus nõnullaꝝ disciplinaꝝ cõstituit finẽ in uirtute ex dogmate stoicoꝝ: academicorũ: & pipateticoꝝ. Et alibi ubi dicit honestũ esse solũ aut sũmũ bonũ: hæc. n. pars ad dogma ptinet: qd̃ in se cõtinet finẽ pcepta uero ad finẽ tendũt: itaq; Aristoteles de moribus pcepta traditurus i primo li. ethicoꝝ d̃ dogmate agit: cõstituẽs sũmũ bonũ i opatiõe aiæ p uirtutẽ i uita pfecta. ¶ Vtrãq; igit̃ pte Cicero tetigit: q̃ necessariæ sũt illi: q uult i philosophia istitui: & ad imaginẽ pfectã effingi. Nã si finẽ ignorabit: quo se dirigat: nõ hẽbit. ¶ Instituta etiã sũt boni mores & domesticæ disciplinæ: q̃ liberis nõ mãdant̃: sed obseruant̃ cõi opiniõe bonoꝝ uiroꝝ p quandã cõsuetudinẽ. Vnde dicit̃ philosophia moralis: q̃ posita est i consuetudie. Nã assuefaciẽdo nos studiosis actionibus: & istitutis: cõsecuimur habitũ uirtutis: quẽ dũ excolimus fœlicitatẽ humanã cõsequmur: quæ a nobis nõ possidet: sed i actione studiosa. Omne istitutũ est pceptũ: sed nõ cõtinuo omne pceptũ est istitutũ: nã possunt aliqua pcepta esse: q̃ nõ seruant̃ cõi opiniõe & cõsensu bonoꝝ. & possunt ẽt pcipi ea q̃ agenda nõ sunt. Sed ipsa uera philosophia nihil pcipit qd̃ agendũ nõ sit. Sed qdã philosophãtes: & ut uerius loquar philosophastri q peccãt in cõstituẽdo fine bonoꝝ: ea pcipiũt quæ nõ sũt istituta. istitutiões uero sunt pncipia & dispositiones ad aliquã sciẽtiã: ut institutiões Iustiniani & Quitiliani q oratorẽ a puero instituit: format & ad imaginẽ pfecti oratoris effingit: unde istituere est erudire ẽt i aliis rebus: ut apud Iuuenalẽ: Instituitq; rudes melior locusta, ppinquas. i. docet eas ueneficia. Instituta ut dicebã sunt mores: & ea quæ ad uirtutem ducunt & reipubli. disciplinam unde apud iurisconsultos est titulus de institutis antiquis. i. moribus & consuetudine priscorum: qui optime sancteq; uiuebant: & apud Valerium plura exempla sunt de institutis antiquis. Iam annum circunstantiam temporis. Auctoritatẽ: auctoritas est sententia imitatione digna: & æstimatio: quæ repræhensioni obnoxia non est: quæ rebus gestis & scientia comparatur: inde auctoritatem dicimus esse in aliquo: qui dignus est: ut omnes cõspectent & imitentur ob uirtutũ præstantiam. Alter: Cratippus potest te augere: ornare celebriorem reddere & perfectiorem. nã ab ipsa natura inchoati bonis artibus nos ipsi perficimus. Vnde inuentæ sunt artes: & disciplinæ: ut ipsã naturã adiuuarẽt: q̃ uirtutũ semina nobis tribuit: & sic filiũ ad suã plectionẽ hortat̃. ¶ Altera exẽplis. s. ipsa urbs Athenarũ: in q̃ maxia exẽpla erant: fuerãtq; ad bene be-

annum iam audiẽtem Cratippum: idq; Athenis abundaꝝ oportet pceptis istitutisq; philosophiæ, ppter sũmã & doctoris auctoritatẽ: & urbis quorum alteꝝ te sciẽtia augere potest: altera exẽplis;

teq; uiuendū. ¶ Vnde libro quinto de finibus ait: Hoc autē tpe & si multa in omni parte Athenarū sūt in ipsis locis indicia sūmorū uiroꝝ: tamē ego illa moueor exedra: modo. n. fuit Carneadis: quē uidere uideor: est. n. nota imago: a sedeq; ipsa tanta ingenii magnitudine orbata desiderari illā uocē puto. Ergo ipsa urbs Athenaꝝ exēplis: quibus uel maxime abūdabat eū augere poterat: & hoc dicit Cicero: ut filius ad imaginē illoꝝ: qui illic claruerant: clarebātq; imitationē sese nō paret. nā optimū quēq; eligēt debemus: quē imitemur: & statuæ erigunt' uita fūctis: ut cæteri ad imitationē excitent. Vnde Pli. i epistolis Gaudebat decretā fuisse statuā Spurinnæ & filio erectā: nō modo inquit defuncti mēoriæ, puisum est: sed exēplo: acuēt. n. ad bonas artes iuuētutē adolescētibus ut digni sint: modo tanta pmia cōstituta sūt. ¶ Ad meā utilitatē: exēplo suo monet filiū: ut iūgat græca cū latinis: cū id maxie conducat: ut i ipso Cicerone intueri licet. & locus est ab utili. nā i genere deliberatiuo utilitatē, ponere debemus: & si ne græca eruditione: quæ de philoso

tamē ut ipse ad meam utilitatem semper cum græcis latina coniunxi: neq; id in philosophia solum: sed etiam in dicendi exercitatione feci: idem tibi cēseo faciendum: ut par sis in utriusq; orationis facultate. Quam quidem ad rem nos: ut uidetur magnum adiumentum attulimus hominibus nostris ut non modo græcaꝝ litterarum rudes: sed etiam

phia scripta sunt itelligi pfecte non possunt: ut aūt itelligerent nostri: opa Ciceronis effectū est: & plura fecisset: si p nefandissimū Marcū An. & tpa illa igrata licuisset: ut ipse pollicet' libro secūdo de diuinatione dicens: Adhuc hæc erāt ad reliq; acri tendebamus aio sic parati: ut nisi quæ cā grauior obstitisset: nullū phiæ locū esse putaremus: q nō latinis litteris illustratus pateret. Magnificū illud iqt: romanisq; hoibusq; glorioſū: ut græcis de phia litteris nō egeant: q, psequar, pfecto si istituta pfecero! O grauem iacturā: o neq; hoiem Antoniū: q conciuibus tm munus iuidisti tuis ad meā utilitatē: qm Cice. ut romani eloqi ubertatē sibi cōpararet: & doctrinā ex græcoꝝ fontibus auriret græca scripta euoluit: iō subiūgit: Neq; id i phia solū: sed etiā i exercitatione dicendi Ci. ut eius monumenta declarāt & ipse testat' in secūdo de diui. multa i morali phia scripsit: cohortari inqt sumus ois: ut maxie potuimus ad phiæ studiū i eo libro: q est iscriptus hortensius: & q genus philosophādi minie arrogans: maxieq; & cōstās & elegans arbitrarent': quattuor academicis libris oīdimus. Cūq; fundamētū phiæ esset positū i finibus bonorum: & malorum: ppurgatus est is locus a nobis qnq; libris: ut qd a quoq;: & qd contra quenq; philosophū diceret' itelligi posset. Totidē subsecuti libri tusculanaꝝ disputationū res ad bene uiuendū maxie necessarias aperuere. Primus. n. est de cōtēnenda morte. Secūdus de tolerādo dolore. De ægritudie leniēda tertius. Quartus de reliqs ai pturbatiōibus. Quin eū locū cōplexus ē: q totā philosophiā maxie illustrat. Docet. n. ad beate uiuēdū uirtutē se ipsa esse cōtentā. Quibus rebus editis tres libri pfecti sunt de natura deoꝝ: in qbus ois eius loci quæstio cōtinet': quæ ut plene esset cumulateq; pfecta de diuinatiōe igressi sumus his libris scribere: qbus: ut est i aio de fato si adiunxerimus erit abunde satisfactum toti huic quæstiōi atq; his libris adnumerādi sunt sex de repu. quos tūc scripsimus: cū gubernacula reip. teneremus magnus locus philosophiæq; pprius Platone: Aristotele: Theophrasto: Peripateticorūq; familia tractatus uberrime. Nā qd ego de cōsolatione dicā: q mihi qdē ipsi sane aliq;tū medet: cæteris itē multū, pfuturā puto. ¶ Sed etiā i dicendi exercitatiōe: nam cū scriberet i philosophia: libros oratoris iterposuit: ipso teste: sic. n. ait: Cūq; Aristoteles: itēq; Theophrastus excellentes uiri: tū subtilitate: tū copia cū phia dicēdi etiā pcepta cōiunxerit: nostri quoq; oratorii i eundē librоꝝ numeꝝ referē di uident. Ita tres erūt de oratore: quartus Brutus: qntus orator. Hæc oia eo spectāt: ut filiū hortetur & ad snias graues philosophiæ & ubertatē oīonis: quæ duo cumulatissime & potissimū dicēdi artē Cice. erat assecutus. ¶ Vt sis par: æque doctus græce: & latine. ¶ Quā qdē ad rem: sine arrogātia laudat id qd' Romanis opa sua pstiterit: & a se ipsa psonaq; sua beniuolētiā captat. Ad q rem: ut. s. latini possint esse pares i facultate utriusq; oīonis & arte dicendi atq; phia & ornati græcis latinisq; disciplinis. Nā ante Ciceronē: & Varronē phia Rome peregrinabat': & dicendi artē Ci. ad summū pduxit. Nos attulimus inqt auxiliū q scripsimus in phia: & ois locos graues latinos fecimus: & i rhetoricis nihil p termissum ē q; ad cōsumatū oratorē ptineret. Ergo non modo illi q sunt oīo rudes græcaꝝ litteraꝝ: sine qbus phia græcis litteris celebrata sciri nō poterat a latinis. Habēt iā cognitionē phiæ latinis monumētis illustratæ a nobis: ut Romāi græcis litteris i phia nō egeāt: sed & illi q græce sciūt tū nō pfecte possūt itelligere locos graues a phis græcis tractatos: & iudicare de opiniōibus & hēre delectū: qd' prudētis est: opa nra inqt Ci. nō paꝝ adiuti sūt: cū oia latinis litteris illustrata sint: & potissimū de finibus bonoꝝ & maloꝝ: i qbus uarias affert philosophātiū opiniōes: & nō, pbabiles refellit. ¶ Rudes ignari: rude lignū dicit nō expolitū. Inde ad aium trāsfert: rudesq; illi dicunt: q adhuc aium nō expoliuere disciplinis & doctrina:

Rudes

rerumq; usu. ¶ Aliq̃tum:non dixit multum:ut uitaret arrogantiã:& ideo utitur mediocritate. ¶ Ad discendũ:q̃tum ad artẽ oratoriã:in qua nihil fere iã a Romanis desiderat:cõfuratis qbusdam opinionibus græcor̃:q:ut ipse inqt:Ne par̃ multa scisse uiderent:nõnulla conqsiuerũt:quæ nihil ad ꝓpositũ ptinebant:& in cõstitutionibus ubi dicit se aliqua excogitasse:& cũ opinionẽ græcor̃ confutat cõtendentiũ exẽpla in dignitatibus ab aliis sumenda. Attulit igit̃ Cicero auxiliũ Romanis i arte dicendi cũ dederit optia ꝓcepta & cognitionẽ:ut iam non egeant præceptis græcor̃:q dicendi artifices & scriptores fuerunt. ¶ Et ad iudicandũ:q̃tũ a philosophiã Topicã rerũq; scientiã:q̃ Cicero cõplexus erat:& eloqi nitore illustrauerat. ¶ Propriũ oratoris est dicere: Philosophi aũt iudicare:q rõne quadam & formulis disputant. Opa igit̃ Ciceronis sñias græcorum i phia cognoscimus & sñias ipsius aliorũq; opositas iterdum:ut quid sit melius: & eligibilius in ipsis præceptis finibusque bonorum:& docti:& rudes græcarum litterarum iudicare possunt. ¶ Quod quia magnificum & glorioſum Ciceroni uidebatur: & erat:non imerito filium ad paternæ gloriæ imitationem hortat̃ & excitat. ¶ A se enĩ:ad hæc oĩa iter erat.uel maxie patefactũ. ¶ Habenda est igit̃ gratia Ciceroni cũ nõ referri possit.q oĩa latinis ingenii sui ꝓpe diuini ubertate:& in arte dicendi:& i phia suppeditauit:ut ad utriusq; facultatis pfectã cognitionẽ alior̃ opa quasi nõ egeamus:ad iudicandũ igit̃:ideſt ad philosophiã:cuius ꝓpriũ est recta ueraq; cũ rõne:& formulis de oĩ re iudicare. Quãobrem:igit̃ inqt Cicero cum iã planũ sit magnã esse utilitatẽ græce non latine scire. ¶ Discesphilosophiã græcis litteris mãdatã:& utere opinionibus:& dogmate philosophor̃ iudicio tuo:dũmodo legas scripta nostra:& græca cũ latinis cõiungas. ¶ Ediscesq̃diu uoles:beniuolũ facit filiũ:cũ ait:Da operã græcis litteris:q̃diu uoles sed quũ ipendere nimiũ studiũ in aliqua re ultra quã oporteat contra officiũ sit:Corrigit Cicero pmissionẽ dicẽs:Tãdiu debes uelle græcis litteris:& philosophiæ incũbere:quousq; uidebit̃ tibi nõ par̃ ꝓfeciſſe:sed id esse adeptũ:quod tẽpus:& ratio exposcit:& sic filiũ hortat̃:ut celerrime oĩa quor̃ idiget e fontibus græcor̃ hauriat:& ad paternã eloquentiã reip.munera:& administrationem cõtendat:ne diutius illic imoret̃:& desideat. ¶ Sed i oculis patriæ & celebritate uiuat:uestigiisq; paternis insistat:quod minime fecit. ¶ Nõ pœnitebit.i.nõ parum uidebit̃ pœnitere:a penuria dicitur auctore Gellio i hac significatione.sic ante Ciceronem usus fuerat Terentius dicens:Me quantum hic operis fiat:pœnitet:ideſt parum uidetur quod a seruis fit: Tamdiu discendũ est inquit Seneca:quamdiu nescias: si prouerbio credimus:quamdiu uiuas:& interroganti Philedono quoad discipulus esse uellet?respondit Plato:quoad meliorẽ atq; peritiorẽ esse non pœnitebit:sed pœnitere i his uerbis Platonis in aliã significationem:quæ nota est omnibus accipitur. ¶ Quoad:quousq;. Proficias:crescas in ipsis philosophiæ præceptis. ¶ Nostra quæ nos in philosophia scribimus. Non multũ dissidentia a peripateticis:non multo dissimilia a præceptis peripateticor̃:qbus nunc das operã sub Cratippo. & hoc dicit:ut ostendat se uoluisse in philosophia imitari stoicos:peripateticos:& academicos. ¶ Nã in libris de finibus bonor̃ & malor̃ more academicorũ probabilia defendens totus est peripateticus imo peripateticorũ discipulus ita laudat:ut alias reiicere uideatur:sic enĩ introducit Pisonẽ dicentẽ. Relinquit̃ hæc sola disciplina digna studiosis ingenuar̃ artiũ:digna eruditis:digna claris uiris:digna principibus:digna regibus.In transculanis disputationibus:& paradoxis est totus stoicus:remouetq; ab hoĩe affectus: quos ut dictat ipsa recta ratio probat Aristoteles & academici & dicit beatã uitã descensurã in tauri Phalaridis: & tenent positiones stoicor̃ & admirabiles opiniones quæ paradoxa appellant. ¶ Interdũ nihil affirmat:sed disputat i utrãq; partẽ:ut Socrates qui ita disputabat:ut nihil affirmaret:ipse refelleret alios:& nihil se scire diceret:nisi id ipsũ q̃ sciret se nihil scire ob eãq; causã ab Apolline sapiẽtissimus iudicatus: est:q̃ hæc esset una sapientia non arbitrari sese scire:q̃ nesciat.& post socratẽ Plato a quo academici eundem disputandi modum tenuit:quẽ Cicero.probauit & tenuit:cum uideatur esse sine arrogantia id disputandi genus secutus est:cum in pleriscq; locis:tum uel maxime in libris de diuinatione.In primo enĩ introducit. Qu.fratrẽ disputantem & affirmantẽ diuinationẽ esse. ¶ In secundo ipse refellit rationes & opiniones fratris:nullo certo iudicio allato.ita Cicero.ait:cũ aurẽ propriũ sit academiæ iudiciũ suũ nullis interponere ea:probare quæ simillima ueri uideantur conferre cãs:& qd in quãq; sententiã dici possit expromere:nulla adhibita sua auctoritate iudiciũ audientiũ relinquere integrũ & liberum tenebimus hanc consuetudinem a socrate traditam ea quæ inter nos si tibi.Qu.frater uidebimus quam sæpissime utemur.Quoniã utriq; affert rõnem q̃re hæc q̃ nũc scribit imitatus stoicos:& nõ multũ dissidẽt a dog

docti aliq̃tũ se arbitrẽt̃ adeptos:& ad dicẽdũ:& ad iudicandũ. Quãobrẽ discesq; tu quidem a principe huius ætatis philosophorũ:& discesquãdiu uoles tamdiu autem uelle debebis:quoad te quantũ proficias non pœnitebit:sed tamen nostra legens non

mate pipateticoꝝ: Ciceroi filio legēda sint: qm utriq; iquit uolumus, pbabilia seq: & Socratis atq; Platonis opiniones aplecti. Inter stoicos pipateticos: & academicos potius i uocabulis q̄ i re dria erat. ¶ Vñ dicit Piso apud Ciceronē li. qnto de fi. stoici restāt. hi quidē nō unā aut alterā a nobis sed totā ad se nostrā phiam trāstulerūt: atq; ut reliq fures eaꝝ reꝝ quas cœperūt signa cōmutāt sic illi: ut nīis sentētiis, p suis uterent noia tanq̄ reꝝ noras mutauerunt ergo inquit. ¶ Quoniā utriq;. i. ego qui nūc imitor stoicos: & tu q das operā pipateticis. Volumus eē socratici. i. uolumus tenere ois opiniōes ipsius Socratis q i sola uirtute sūmū bonū posuit: & omnis bonos beatos esse: & iprobos miseros dicebat. Has opiniones stoici a stoa porticu denoiati accipientes facere snam disciplinam &: dogma. quorum princeps fuit. Zenopole-

multum a peripateticis dissidentia: quoniam utrique & Socrates & Plato uolumus eē. De rebus ipis

monis academici auditor subtilissimus disputator & dialecticæ repertor: q academicā disciplinā corrigere ausus ē. Nā oia quæ ad beatā uitā ptinerent i una uirtute posuit: nec quicq̄ aliud numerauit i bōis idq; appellauit honestū qđ esset simplex quoddā & solū & unū bonū: cætera uero & si nec bona nec mala essent: tn alia secundū naturā dicebat: alia naturæ cōtraria: & his ipsis iteriecta quedā & media numerabat. ¶ Vñ dicit uolumus esse Socratici & sic itelligit Ciceronē uoluisse opiniones stoicoꝝ tenere qm̄ erāt pbabiles: & eas ipse i nōnullis locis tuet: & ueras esse ostendit in paradoxis ait: eoq; scripsi libentius qđ ista paradoxa q̄ appellat maxie uident esse socratica: lōgeq; uerissima. & alibi dicit Socra. isto mō disputabat: bene hercle narras: nā istū doctū & sapientem uirū fuisse memoriæ traditū est: nā a rebus occultis & ipsa natura iuolutis i qbus ah eū philosophi occupati fuerūt: cōstat auocauisse phiam & ad uitā cōem adduxisse: ut de uirtutibus & uitiis oino q̄ de rebus bonis & malis q̄reret. cœlestia autē uel, pcul esse a naturæ cognitiōe censeret: uel si maxiē cognita essent: nihil tn ad bene uiuendū conferre. Ex disputationibus Socratis oēs sectæ manarūt. Socrates nihil scriptū reliqt: sed oia de quibus disputauit ab eius auditoribus Platone & Xeuophōte eloquentissimis celebrata sunt & mādata līis. Et subiūgit: uolumus esse Platonici. i. tenere opiniones Platōis & esse academici ac Peripatetici. Nā Plato Socratis discipulus pfectissimā doctrinā reliqt. Academicoꝝ & pipateticorū a qbus stoici magis uerbis q̄ sentētiis dissēserūt. Nā a Platōe una & cōsētiēs ut idē Ci. ait: i bello de phia duobus uocabulis phiæ forma īstituta ē. Acadēicoꝝ & pipateticoꝝ: q rebus cōgruētes noibus differebāt: qppe cū speusippū Sororis filiū Plato phiæ q̄si heredē reliqsset. Duos uero pstātissimos studio ac doctria xenocratē. Calcedonium & Aristotelē: stagiritē q erāt cū Aristotele Peripatetici dicti sūt: qa disputabāt inābulātes i lycio gymnasio. Speusippus aūt & Xenocrates q pmi Platōis rōnē auctoritatēq; suscepant & post eos Polemo & Crates unaq; Grātor i academia cōgregati alio gymnasio ab Academo quodā heroe denoiato ut scribit Laer. academici appellati sūt: sed cōis erat rō bonoꝝ & maloꝝ iter utroq;: nā ois illa antiq̄ phia sē sit i una uirtute posita eē beatā uitā nō tn beatissimā: nisi adiūgerent bona corpis & fortunæ ad uirtutis usū idonea. Stoici bōa corpis p se assumēda eē dicebāt: sed nō adiūgebāt ad finē bonoꝝ. Vñ cū pua eēt iter ipsos dria: dicit uolumus eē socratici & platonici? Et sic rndet tacitæ obiectiōi: potuisset. n. dicere filius nō sūt mihi legēda pater q̄ scribis i phia cū stoicos imiteris & pceptor meus pipateticus sit. iō dicit si nīl tū dissidētia. ē tn aliq̄ dria ut postea latius patebit. Via ēt pceptiōis & doctrie fere eadē ē. stoici dant pcepta de officiis: ut qbus hoiem ad uirtutē istituūt & fœlicitatē officiūq; pfectū: qđ nō ē positū i pceptis: sed ptiet ad finē bonoꝝ. In offō. n. pfecto qđ ois nūeros hēt: & i solū sapiētē cadit: finis bonoꝝ cōsistit & hūana fœlicitas. Istud pfectū officiū appellat a stoicis honestū: officia uero que cadūt sub præceptis media appellāt: de qbus pōt reddi certa rō: ut sūt hæc q̄ Ci. tractat: hoc idē faciūt pipatetici: q̄is utāt aliis noibus. Aristoteles. n. pipateticoꝝ pnceps: dicit sūmū bonū hūanū cōsistere in actione uirtutis i uita pfecta actiōes āt officia sūt. officiū. n. nil aliud q̄ actio cū uirtute: & cū dicit i uita pfecta: ostēdit nō in quacūq; actiōe licet studiosa: sed i illa q̄ ab habitu uirtutis, pficiscit sūmū bonū cōsistere. Una. n. hyrūdo īgt n facit uer: sic una actio cū uirtute n facit hoiem fœlicē: hūc uirtutis habitū & pfectā actionē stoici appellāt hōestū: g̃ potius noibus differūt q̄ ordie & uia pceptionis. Volūt. n. stoici mediis officiis pueniri ad illd hōestū q ipsi appellāt & pipatetici dicūt studiosis actiōibus pueniri ad uirtutē cui stoici nomē i-posuere honestū. actiones uero studiosas appellāt officia. Dicit igit Ci: poteris uti dogmate & pceptis horꝝ phōrum: ut tibi uidebit: q i uirtute sūmū bonū cōstituerūt: cuicūq; sæcte adheseris mihi placebit & qđcūq; dogma sectaberis gratū erit: qm̄ utriq; uolumus tenere opiniōes Socratis & Platonis q de sūmo bono optie senserūt. Cauēdū ē tibi iquit ab aliis q i fine cōstituēdo errauerūt: ergo cum inter has tres philosophorum disciplinas nulla fere differentia sit: de ipsis opinionibus utere iudicio tuo. i. potēris sequi id quod tibi uidebitur: modo nō discedas ab academicis peripateticis & stoicis. In tertio libro ita fliū alloquit: sic ego a te postulo: ut mihi concedas si potes: nihil pter id qđ honestum sit esse per se

expẽtẽdũ ſin hoc nõ licet ꝓpter Cratippũ: at illud certe ꝺabis qꝺ honeſtũ ſit id eſſe ꝓ ſe maxime expetendũ: mihi utꝫ uis ſatis ẽ: & tum hoc: tum illud ꝓbabilius uidetur: nec ꝓpterea qcquã ꝓbabile. Claꝫ igit̃ eſt Ciceronẽ uoluiſſe eſſe uniuerſalẽ ĩ phĩa: nec alicui ſectæ addictũ: ſed utrũqꝫ dogma ꝓbaſſe: nec laboraſſe filiũ ad aliquã diſciplinã ita traducere ut alias reiiceret: ꝓmiſit enim illius iudicio uti opinionibus philoſophãtiũ: cum nulla fere inter ipſos dĩa eẽt. De rebus ipſis: opinionibus & dogmate philoſophoꝝ: nõ inquit te addicã alicui ſectæ. poteris uti iudicio tuo: & integrum liberũqꝫ tibi ẽ: qꝺ dogma ſeq uelis. ¶ Vtere uteriſ: & ſic beni uolũ reddit filiũ. ¶ Oſonẽ aũt latinã: nũc filiũ hortat̃: ut ſua ſcripta legat: q bus oratiõnẽ latinã poterit uberrimã facere: locus ẽ ab utili. ¶ Legẽdis nr̃is legẽdo nr̃a: ſic apud Liuiũ: his audiendis credẽdiſqꝫ. i. audiẽdo & credẽdo. ¶ Pleniorẽ: copioſiorẽ: uberiorẽqꝫ captat beniuolẽtiã a re ipſa & ꝑſona ſua Nec uero uult Ci. oñdeꝛ q̃re legẽdo ſua filius efficiet oſonẽ latinã pleniorẽ: qm̃ inquit ĩ arte dicẽdi ætatẽ cõſũpſi meã: ut iure poſſim mihi aſſũmere qꝺ ꝓpriũ ẽ oratoris phĩam cõcedo mltis me ãt oratorẽ ꝓfiteor. Ci. n. auctoꝛ Fabio cũ ſe ad imitationẽ græcoꝝ cõtuliſſet: uim demoſthenis: copiã Platonis: & ſuauitatẽ Iſocratis effinxit: nec uero ingt qꝺ ĩ unoquoqꝫ optimũ fuit cõſecutus ẽ tm̃: ſed plurima uel potius ex ipſo uirtutes extulit imortalis ingenii fœliciſſima ubertas. ¶ Nõ. n. ut ait Pidarus aquas collegit: ſed uiuo gurgite exũdat dono quodã ꝓuidẽtiæ genitrix ĩ quo totas uires ſuas eloquẽtia expiret̃. Platonẽ ĩ primis admiratus ẽ Cicero & acumẽ ſẽtẽtiaꝝ ſũma mltipliciqꝫ doctria & grãditatẽ uerboꝝ oſoniſqꝫ ſublimitate: quæ media ẽ iter eaſ & ſolutã oſonẽ. Arrogãter: arrogãs is ẽ q ſibi aliq̃ attribuit ꝓter ueritatẽ & laudẽ: quã ñ meret. Vũ ꝓ uolo. i. nolo putẽt me eſſe arrogãtẽ: cũ mihi aſſumã id qꝺ ptinet ad bonũ oratorẽ. Cõcedẽs. i. cõgenue fatear mltos eẽ ĩ phĩa me doctiores: ſed ĩ arte dicẽdi primũ locũ mihi uẽdico. ¶ Philoſophãdi ſcientiã. i. ipſã phĩam & ſciam reꝫ. hã ſcia ẽ ꝓ quã cognoſcimus res p cãs ſuas & ꝓncipia: eſtqꝫ hitus demõſtratiuus. Mltis dixit ſi oĩbus. Nã & Ci. egregie philoſophatus ẽ: & oĩs fere locos graues tractauit: ſed hoc dicit ut deuitet arrogãtiã. Fuit. n. apud latinos tã ĩ arte dicẽdi q̃ ĩ phĩa eminẽtiſſimus. ¶ Nec poma aliqs ĩ ſingulis rebus: nõ ſolũ ĩ oĩbus illius magnitudinẽ aſſeq. ¶ Quod ẽ qꝺ ptiet ad bonũ oratorẽ. Apte dicere ẽ ex arte & polite loq. dat̃ a natura eloq ab arte: ide eloquẽtia dr̃ q̃ ab loquẽtia differt. Aptedicit his q res ipſas uerba & actionẽ accomodat tpi & ꝑſonis: ſcitqꝫ ſeruare id qꝺ decet ĩ q̃cũqꝫ materia & quocũqꝫ tpe: & apud quoſqꝫ orãdũ ſit. ¶ Hic locus a philoſophis tractat̃ uberrime: q de decoro ꝓpriũt. Apte dicere putat Cicero eſſe quartã uirtutẽ elocutionis li. tertio de oratore tractãs hũc locũ: dicẽs nõ oĩ cauſæ: neqꝫ auditori: neqꝫ ꝑſonæ neqꝫ tpi cõgruer̃ oſonis unũ genus. Apte igit̃ dicere ẽ decẽter & ut circũſtãtiæ poſtulãt dicere. Nã ut inquit Fabius nec iocis lachrymas ubi opus erit miſeratione ſiccabimus. Vñ uidẽdũ ẽ qd dicas: & qd quoqꝫ loco dicẽdũ ſit: & apte dicere nõ tm̃ debet ad elocutionẽ referri ſed etiã ad iuẽtionẽ. Nã ſi uerba apte diſpoſita magnũ hñt momẽtũ mltomagis res ipſæ iueniẽdæ de qbus dicturi ſumus. Illud inquit Fabius: diligẽtius dicẽdũ ẽ: reũ demũ apte dicere qui nõ ſolũ ꝙ expedit ſed ẽt qꝺ deceat iſpexerit. Aliud genus dicẽdi grauitas ſenatoria expoſcit: aliud aura popularis. Tps quoqꝫ ac locus egẽt obſeruatiõe, ꝓpria. Nã & tps tũ triſte: tũ libeꝫ: tũ anguſtũ ẽ. Diſtincte: ut oĩa ĩ cẽt loco collocent̃ ſuo: & diſtincta ſint trãſlatiõibus & figuris q̃ oſonẽ exornãt: ſi apte collocent̃: & ſic diſtincte dicere ad diſpoſitionẽ referr̃. Ornate ad elocutionẽ. Quiqꝫ ſũt ꝑtes rethorices: iuẽtio: diſpoſitio: elocutio: ꝓnũciatio: & memoria. Tres dũtaxat Cice. poſuit: quia maxie cõſiſtũt ĩ arte: ꝓnũciatio aũt & memoria ĩ natura: ſic Plato memoriã & celeritatẽ ad diſcẽdũ naturæ tribuit: & idẽ Ci. li. qnto ꝺ fi. dicit uirtutes quaſdã natura ingenerari: ut ẽ docilitas & memoria: quæ fere oĩa appellant̃ uno ingenii nomine. ealqꝫ uirtutes qui habent ingenioſi uocantur. Et Fabius libro octauo ſcribit omnem orationem cõſtare rebus & uerbis. In rebus intuendã eſſe inuentionem: in uerbis elocutionem: in utraque collocationem: quæ memoria complecteretur actio commendaret. ¶ Ergo apte dicit̃ is qui ſcit res adinuenire ſecundum differentiam cauſarum: perſonarum & locorum. ¶ Diſtincte dicit qui omnia bene collocat in oratione: & exornationibus uariat atqꝫ diſtinguit. nam diſpoſitio docet quid quoqꝫ loco collocandũ ſit nõ ſemper eodem modo fit: ſed ut materia quæ tractatur poſtulat. Ornate dicit qui uerbis puris & latinis utitur: & ab omni uitio remotis: & niſi accedat ornatus petit inuẽtio & diſpoſitio. Nã delectatio ꝓprias habet partes in elocutione quãuis & in aliis ſit. ¶ Vñ Cice. inuẽtionẽ ac diſpoſitionem prudẽtis hominis eſſe putat: eloquẽtiã uero oratoris. Eloqui n. inquit Fabius: eſt oĩa q̃ mẽte conceperis promere atque audientes ꝓferre: ſine quo ſemper uacua ſunt priora: & ſimilia gladio condito atque intra

uaginā ſuam hærenti: hoc itaq; maxime docet: hoc nullus niſi arte aſſequi poteſt. Vnde. M. antonius a quo mediocris orator apud Ciceronem i oratoriis libris inſtituit ait a ſe diſertos uiſos eſſe multos eloquentē uero neminē. Diſertos putat dicere quæ oporteat: ornate autē dicere propriū eſſe eloquentiſſimi: quæ uirtus in Cicerone cumulatiſſima fuit: ut nil addi poſſet. In eo ſtudio exercitatione dicendi & labore. Studiū ē uehemēs applicatio animi ad id qđ quis diſcere aut inuenire cupit: & ſtudiū dicit etiā uolūtas & eſt pluſquā uoluntas. Illa ingenii Ciceronis fœliciſſima ubertas ab ineunte ætate i dicēdi exercitatōe uerſata ē: nec laboribus pepercit: aut uigiliis & oratores qui in Aſia clari noīs erant adiit: ut ſe ad illoꝝ imaginē effingeret: quo etiā nemo ſæpius atq; diutius declamauit & dū uiueret i iudiciis regnare dictus eſt. Vnde quærit i prooemio de oratore ſe i prima ætate i perturbationē: & turbulētiſſimas tēpeſtates reipu. inciſſe ut a ſtudiis quaſi abduceret. Nec uero iquit nobis cupiētibus atq; exoptātibus fructus ocii datus ē ad eas artes: quibus a pueris dediti fuimus celebrādas iter noſq; recolendas. Si mihi aſſumo: capere ſignificat ſpōte uel nō ſpōte accipere. Sumere ē ultro quaſi aliis nō permittētibus capere: & ſic aſſumere ē multū ac pene nimiū ſibi tribuere: ideo dixit ſi mihi aſſumo: qm̄ nō ab oībus forte cōcedebat: qui i arte oratoria id ætatis clari erāt. Meo iure ſignificat id fere quod mea auctoritate licētia ac cōceſſa mihi ab oībus libertate. Quodāmō: utit mediocritate: ut deuitet arrogātiā. Vēdicare: aſſumere: & aſcribere mihi. Sic apud ouidiū in faſtis. Vendicat auſonias luno nis cura calēdas. i. ſuas eē dicit: & ſub eius tutela. Hæc oīa quæ Cicero dicit: eo ſpectāt ut ad eloquentiā latinā filiū horteť ad ſummū culmē a patre pductū & i qua poterit multū, pficere: cū oīa quæ ad ipſā cōſequēdā ptinerēt: a ſe latinis ſuppeditata eſſent: iō cognita eloquii utilitate dicit. Quāobrē magnope te hortor: hortari ē dare cōſiliū ad erigēdū animū: hortatur Cicero filiū quē ſciebat ad ſtudia pigrū: & iō calcaribus egebat & exhortatione: ut ipſe ad atticū ſcribit in quadā epiſtola loquēs de filio & nepote: qui erat etiā nepos Pōponii attici ex filia quæ nupſerat. Qu. fratri dicit illic filiū ſuum egere calcaribus: nepotē uero frenis: ut de ephoro & Theopompo diſcipulis ſuis iudicauit Iſocrates Orationes meas quæ habēt genus dicēdi forenſe: & uim ad mouēdos affectus qua philoſophorū eloquētia uacat. Fere æquarunt quantum ad ſentētias graues ſed nō ad uehemētiā orationis: & ſublimitatē: licet hæc quodāmodo ad illā magnitudinē & parē fere ornatū aſſurgāt: tamē aliqua differētia ē: & reſpondet tacitæ obiectioni: potuiſſet enim dicere filius ad cōſequendā eloquētiā & uim dicendi: ſatis mihi erūt orationes tue. libri aūt qui de phīa ſunt nō poſſūt habere illū orationis nitorē præcepta aūt ad bene uiuēdū dat mihi Cratippus. Iō oſtēdit hoc genus dicēdi quietū colēdū eſſe latino homini: ut i quacūq; re de qua ſit dicendū: apte & ſine reprehēſione dicere poſſit: Illis orationibus: quæ habēt uim dicēdi. Iam cum ſint a me expoliti: ut quæſtiones tuſculane: de finibus de diuinatione: de fato. Vis enim oſtēdit inter utrūq; genus dicēdi & ſcribēdi aliquā eē differentiā: quippe nō oportet tantā uim & contentionē adhibere in libris de philoſophia: quāta eſt i orationibus: i quibus affectus uarii mouēdi ſunt: & quadā ui quædā extorquēda: & ſūma cōtentione utēdū: maxie cū uentū ē ad certamen cōfutationis & cōfirmationis: ut id quod intēdit pſuaderi poſſit. Vis uehemētia: ut moueat auditor ad effectū qđ Cice. habuit. de quo Fabius. Nā quis docere diligentius mouere uehemētius pōt: cui tanta unquā iucūditas affuit: ut ipſa illa quæ extorquet: ipetrare eū credas & cū trāſuerſū ui ſua iudicē ferat: tū ille nō rapi uideat: ſed ſequi. Sūma igit uis eē debet i orationibus i qua re Cice. Demoſtenē imitatus ē q q̄ſi neruis quibuſdā adeo ſua ſcripta itēdit: ut nil elimatius uel uerboꝝ grauitate: uel ſniaꝝ pōdere repiat. Hoc quoq; quēadmodū & illud genus forenſe: qđ orationes habēt: libri philoſophorum quietum habent dicendi genus: qđ etiā pfectus orator (ut de omni re quæcunq; preponatur: apte dicere poſſit habere debet. Aequabile quaſi æquali ut eſt mare quietum: quod non æſtuat. Sic genus dicendi philoſophoꝝ æquabile ē: nec fluctuat uelut iter æſtus iracūdiæ. Philoſophi enī ita loquunt: ut nūquā extollāt orationē: nec cōcitēt animoꝝ motus: ut faciunt oratores in cauſis forēſibus. Oratiōes. n. uim hīt ad mouēdos quoſcūq; affectus. Iō dicit Cicero alibi: oēs animoꝝ motus: quos homini natura reꝝ tribuit penitus pernoſcēdos. Et Ariſtoteles i Rhetoricis docet quomodo & qbus locis quiſq; ad effectus moueat. Tēperatū nō ita cōcitatū & mouens affectus: ut eſt genus dicendi forenſe: de oratione philoſophorum ita ſcribit idem Cicero in oratore. Mollis ē oratio philoſophoꝝ: & umbratilis: nec ſētētiis: nec uerbis iſtructa popularibus: nec iūcta

i eo ſtudio ætatē cōſumpſimus ſi id mihi aſſumo uideor id meo iure quodāmō uēdicare. Quāobrē magnope te hortor mi cicero. ut ñ ſolū oīoes meas: ſed hos ēt de phīa libros: q ſe iā illis fere æquarūt ſtudioſe legas. Vis. n. dicēdi maior ē i illis ſed hoc quoq; colēdum eſt æquabile & temperatum

Genus Oratio

numeris sed soluta liberius: nihil iratū habet: nihil inuidū: nihil atrox: nihil mirabile: nihil astutū: ex
sta: uerecūda: uirgo incorrupta: quodāmodo: itaq; sermo potius quā oratio dicit. Et id qdem: cōpa
ratione græcorū laudat Cicero, pfessionē suam sine arrogantia: qppe non fraudat illos proprus hon
diis & inuentis: & se id assecutū dicit: qd nemini adhuc græcorū: q principes doctrinæ habebant' con
tigerat: ut. s. idem & philosophandi & orandi munus cū laude exercuerit. ¶ Laboraret: sūmū studiū
& laborē poneret quēadmodū ego feci inqt Cicero. Nam q̄is aliq in arte dicendi scripserit: ut Ari
stoteles: tamen labores i orandis cau
sis non susceperūt: ut Cicero: q in iu
diciis & foro regnauit. ¶ Illud forēse:
quod magnū est: & arduū: habens ge
nus iudiciale: qd difficillimum est. In
quo tamē Cice. ita excelluit: ut nil ali
ud in tota uita egisse uideret: quot re
os secūdo euentu defendit: i cuius uer
bis & actione magna uis inerat. tāto
deniq; artificio utebat' ut qd' a iudici
bus extorqueret impetrare uideret' il
los etiā liberauit: de quoꝝ morte & p
dition iam constitutū erat: ut. Qu. li
gariū. M. Marcellū: Sed Ciceronis ar
tificiosa oratione e sentētia deiectus
est Cæsar. Forense igit' genus dicendi sūmæ difficultatis est & oēm magnitudinē recipit. Quieti ge
nus: disputationes philosophicas: in quibus nō est opus assurgere aut mouer' iudices auditoresq; ad
effectū. Sensus est: actenus nemo ex græcis inuētus est: q se in causis forensibus exercuerit: & etiā scri
pserit in quieto genere dicendi: quo philosophi utūtur: ¶ Nisi forte: occurrit obiectioni: & dicit for
te: nō oino quippe orator fuit paꝝ uehemēs: ut nō plane uideretur id adeptus qd' orator i causis fo
rēsibus pstare debet. ¶ In hoc numero eoꝝ: q secuti sunt illud genus forēse: & hoc qdē genus dicēdi.

oratiōis genus. Et id quidem nemini græcorū ui
deo adhuc cōtigisse: ut idē utroq; in genere labo
raret: sequereturq; & illud forense dicendi & hoc
qetū disputādi genus. Nisi forte Demetrius Pha
lereus ī hoc nūero hēri pōt disputator subtilis ora
tor parū uehemēs: dulcis tñ ut Theophrasti discī
pulū possis agnoscer': Nos āt q̄tū ī utroq; pfecri
mus alioꝝ sit iudiciū. Vtrūq; certe secuti sumus
Eqdē & Platonē existīo si genus id forēse dicendi

Oratio forensis Genus

Demetrius Phalereus cognomiatus ē a phalereo portu: q Athenis erat post Pyrreū: siue a Phalera
tribu Phanostrati filius fuit: & Theophrasti Peripatetici auditor. a Cassādro Macedonū principe: qu
erga Atheniēses benignā exercuit mētē Athenis pfectus ipositus est: cū esset ciuis: q auctore Strabōe
nō modo popularē nō destruxit potētiā. sed etiā melius rectiusq; restituit. Verū tñ inidia ualute &
in paucos odiū & inimicitia: ut post Cassandri obitū i ægyptū fugere coactus sit: & eius inimici sta
tuas plures trecētis disiectas cōflauere: quodq; indignus est: quasdā in loca sordida & cloacas comi
cere: In hoc fuit Silus philosophicus oratorio pmixtus robore: dicebatq; tñ in republica ualere elo
quētiā: quantū in bello ferrū: huius tēpor auctor Fabio libro primo finctas causas ad imitationē fori
apd' græcos dicere istitutū ē: cū eēt Demetrius apd' Ptolemæū: mlta i illocalamitoso ocio scripsit: nō
ad usum aliquē suū: quo erat orbatus: sed ille animi cultus erat illi quasi humanitatis cibus: tandem
morsu aspidis periit. i Bruto dicit Demetrius Phalereus succesit adolescēs eruditissimus ille qdem
horū oīum: sed non tam armis istitutus: quā palæstra. Itaq; delectabat magis atheniēses: quā inflama
bat: processerat enim in solē & ī puluerē: non ut militari tabernaculo: sed ut Theophrasti. doctis
mi hois umbraculis: hic primus iflexit orationē: & suauis sicut fuit uideri maluit quā grauis Ideo de
cit i hoc loco ipsum fuisse oratorē paꝝ uehementē: quippe nō erat uehemēs: ut auditores inflāmaret
& moueret ad effectus. ¶ Subtilis: acutus in philosophia & dialetica. ¶ Orator: scilicet i forensi genē
re deliberatiuo: & demonstratiuo. ¶ Parum uehemēs: qui non inflāmabat auditores: sed potius dulci
oratione delectabat. Vnde non perfecte genus dicendi forense tractabat in quo uehementia opus
est & summa contentione: ut auditor moueatur. ¶ Dulcis: suauis in oratiōe: ut appareret illū esse for
matum uocibus Theophrasti: qui suauissimus in dicēdo fuit. Theophrastus cum leucippum & Pla
tonē audiuisset ad aristotelē se cōtulit uir sūmæ prudētiæ: ut ait Laertius studiiq; singularis: atq; elo
quētissimus ut cū prius uocaretur. Tirtamus ob diuinam eloquētiā eum denomiauerit. Theophra
stum. De quo idem Cice. scribit alibi q̄q̄. n. & philosophi quidā ornate locuti sunt: siquidem & the
ophrastus a diuinitate loquendi nomē iuenit. Et Strabo dicit Aristotelem omnis discipulos suos fe
cisse eloquētes: Theophrastū uero eloquentissimū. ¶ Nos autē. ut Cice. uitaret arrogātiā ait se esse
sequutū utrūq; genus dicēdi forēse. s. & quietū: sed quantū pfecerit in utroq; aliorū iudicio relin
quebat enim se utrunq; tractasse uberrime. Equidem & Platonem: occurrit obiectioni: potuisset enim
obiici: nonne alii id præstare ualuissent: ut scilicet utrunq; genus dicendi apte tractarēt: potuisse qui
dem affirmat cicero: sed noluisse: & accipit uaria exempla eorum: scilicet qui philosophiam tantum

Demetrius Phalereus Theophrasti auditor

Subtilis

Theophrasti laus

excoluerūt & eoꝝ q dicēdi artē amplexi sunt cum utrūq; potuissent cū decoro prestare. ¶ Nā plato uariis multiplex copiosus: & tante eloquētiæ fuit: ut Iouē si græce loqui uoluisset Platonice locutus phi losophi dicerēt. De quo ita Fabius. Quis dubitet & Platonē eē ꝓcipuū: siue acumie disserēdi: siue elo quēdi facultate diuina quadā & homerica: multū. n. supra prosā orationē q̄ pedestrē græci uocāt: surgit ut mihi nō hōis ingenio: sed quodā delphico uideat oraculo dei istinctus. ¶ Grauissime q̄tū ad sentētias & pōdera reꝝ: quas calebat in oi disciplina sūmus. Copiosissime quātū ad ubertatē oronis & sublimi tatē illā dicēdi: qua Plato aliis antecel luit. Et Dēosthenē. Demosthenes iter pretat robur populi: ois græciæ ora tores superauit: ¶ In phia Platonē au diuit. Nisi eū uero rhetorē i arte dicēdi Tenuisset: uoluisset tenere atq; defen dere sua eloquētia: sed phiam nō cu rauit eloquētiæ studiosi. ¶ Ornate & splēdide omne splēdidū ē ornatū sed nō ecōtra: ornatus in ore a multis ha beri pōt: splēdor uero a paucis: uī ut exprimeret Demosthenis summā elo quētiā: qui Ciceronē quātus est effecit illū dicit nō modo ornate sed etiā splēdide: qd̄ paucis datū est: dicere potuisse. ¶ Eodē mō: similiter ut dixi de Platone & Demosthene: Aristoteles totū se ast phiam cōtulit: q̄is libros rhetoricos ad Alexā drū & ad Theodectē scripserit. De quo Fabius Quid Aristotelē quē dubito sciētia reꝝ: an scriptorū co pia: an eloquēdi suauitate: an inuētionū acumie: an uarietate operum clariorē putē. Isocrates condisci pulus Aristotelis: audiuit enim & ipse Platonē: suauissimus orator fuit: & i diuerso genere dicendi niti dus & cōptus: & palestræ q̄ pugnæ: ut inqt Fabius magis accōmodatus: ois dicēdi ueneres sectatus est: inuentione facilis: honesti studiosus in compositione diligēs & curiosus usq; ad reprehēsionē: cuius do mus cūctæ græciæ quasi ludus quidā patuit atq; officina dicēdi: nam auditoriis q̄ iudiciis aptior gloriā intra parietes alebat. Cui inuidēs Aristoteles adolescētes & ipse docere cœpit: ut sapientiā cum eloquē tia iūgeret dicens: turpe ē tacere cum Isocrates loquat. Isocrates primus panegyricos scripsit: &. iiii. & lxxxx. ætatis anno eum librū composuit: qui panathenaicus iscribit: centū & sex aunos uixit. Isocrates filius fuit Theodori opificis tibiaꝝ. ¶ Suo studio ꝓprio & qd̄ quisq; magis amabat. Cōtēpsit alterum: Aristoteles cōtēpsit laudē ex arte dicendi: & Isocrates q̄is philosophiā didicisset: oratoriā facultatem cū sūma laude & æstimatione amplexus ē & excoluit. ¶ Sed cū statuissē facit auditorē attentū. dicens se id nūc scribere uoluisse. qd̄ eēt cōueniens adolescētiæ filii: & suæ auctoritati qui iā puenerat ad senectu tē longa rerum experientia edoctus quē decebat instituere adolescētes officiis quæ patēt latius: cū nul la ætas ꝓpriis officiis uacare debeat: & affert rationē quare id fecerit: quoniā hæc ꝓcepta de officiis ap tissima erāt ætati Ciceronis adolescentis: qui ad fœlicitatē humanā & suā pfectionē a patre debebat in stitui clarissimo uiro: & in omni disciplinarum genere perito: ut utriusq; decorum seruaretur. ¶ Nā ab adolescentia: ut inquit Plato institui hominē oportet: ut officiosus adolescat: & his gaudeat qbus gau dendū est: & doleat quibus dolendum. formatur enim disciplinis tenera ætas: ut cæra manu artificis: & multū refert a teneris cōsuescere. Ideo scribit Horatius. Quo semel ē imbuta recens seruabit odorē Te sta diu. Vnde tenera ætas in libidinibus arcenda est aliisq; sceleribus: qm̄ cum ætate adolescūt: & inge nii aciem perdunt: qua iactura nulla pōt esse maior. Difficile est. n. uitia recidere quæ nobiscū creuerūt Statuissem: cōstituisse animo & decreuissem: Et multa posthac: post hoc tēpus scribere. s. posthac signi ficat post hoc tēpus antehac: ante hoc tēpus. Scripturus igitur Ci. multa ad filiū: noluit a mediis officiis incipere: qbus tenera ætas debebat instituī. ¶ Volui exordiri: icipere & auspicari: ide exordia: Exordiri ē incipere res maiores. Vñ Syllius poema suū ita auspicat: ordior arma. ¶ Aetati tuæ adolescētiæ q̄ me diis officiis: cū ad pfectū matura nō sit formari debet. Ista enim media officia quæ dicunt oibus cōmu nia sunt: & cōmunia appellant: & cuiq; ætati sua attribuunt. ¶ Aptissimum: decens & cōueniens: nam adolescens his officiis ad habitū uirtutis istituēdus est. cū in ipso nō possit esse uirtus qa uacat prudētia q̄ magna reꝝ expientia cōparat: sed ē idolēs & quoddā uirtutis signū: & sic in pueris non pōt esse uitiū quia non agunt cum cōsultatione & deliberatione: sed est in ipsis quædam probitas aut improbitas. Vnde scribit Aristoteles primo ethicorum: iuuenē nō esse idoneū auditorem phiæ: iuuenem. s. ætate & moribus: quippe senes libidinosi & praui iuuenes sunt: & non plus in se pensi habent q̄ iuuenes ætate: qui feruore quodā sanguinis incitati & affectu quo illa ætas uel maxime ducit appetunt uoluptates: & nō cōtinent rationē q̄ affectibus uincit: debemus audire præcepta ad bñ uiuēdū: & ita uiuere: ut ꝓcipit ꝓ

tractare uoluisset grauissime & copiosissīe potuisse dicer. Et Demosthenē si illa quæ a Platōe didicerat tenuisset & ꝓnunciare uoluisset ornate splēdideq; facere potuisset. Eodēq; modo de Aristotele & Iso crate iudico: quorū utque suo studio delecta tus contempsit alterum: Sed cum statuissem aliquid hoc tpe ad te scribeř: & multa posthac ab eo exordi ri uolui: maxīe quod & ætati tuæ esset aptissimum

Platonis laus

Demosthenis laus

Ornatus Splendor

Aristotelis

Isocratis

laus

Post hac Ante

Exordii

Fortunatus

iuuenis ſperniť:cū ꝑ ætatē quid phīa uelit & polliceať expendere nō poſſit atq; diſpicere. Præcepta igiť de officiis Ciceroī adoleſcēti aptiſſima erāt. ſ. ut bōus fieret. Vñ fortūati dicūť adoleſcētes apti ad reꝛ cognitionē: qbus ſeipſi pficiūt: hēt hoc optimū i ſe generoſus aīus ingt Seneca: q; cōcitať ad hōeſta. Auctoritati meæ grauiſſimū digniſſimū & cōueniēs grauitati meæ. Nā decebat Ciceronē grauē & ſumme auctoritatis ī repu. uiꝛ de officiis ad filiū ſcribere q rōni paternæ parere debeť: qđ Cicero ſufficiēter ꝓſta re poterat uſu reꝛ edoctus. ¶ Auctoritati: dignitati maxime cū ſcribat ad filiū q ē tāq; appetitus obtēpe

Auctoritas

rās rōni: unde pueris danť pedagogi ut illis pareāt tāq; recte rōi quā pueri nōdū habere poſſūt. ¶ Nā cū multa ſint ꝑbatio ē ꝓpoſitionis. ¶ Grauia: q̄tū ad ſentētias & pōdera reꝛ circa quas phīa uerſať. ¶ Vtilia cognitiōi. ſ. & uitæ humanæ ad beate uiuēdū. ¶ Diſputata: ſubtiliter iueſtigata & mādata litteris. ¶ Latiſſime patere: extēdere ſeſe ad oīs: & ad oīa: & ad hoc ꝑbat: qm̄ nulla ē uitæ ps q̄ offō uacare debeat: cætera q̄ ī phīa ſcribunť: non ſe ad oīs ætates extēdūt: aut cōueniūt ut de rebus naturalibus: ſupernaturalibus: de aīa eiuſq; īmortalitate: & alia generis eiuſdē: officia aūt unicuiq; ætati accōmodata ſūt: & ſic latiuſ patēt: latæ itelligimus ad multos latiſſime ad oīs. ¶ De officiis ſtudioſis actionibus media officia ītelligit ſiue cōia q̄ ſtoicis: neq; in bonis: neq; in malis ponebanť: ſed eſſe talia dicebant: ut de illis certa ratio reddi poſſet: quare facta ſint qđ aūt ratione factū eſſet id officiū appellabāt. ¶ Tradita: mādata līis ut poſteris ꝓdeſſent. ¶ Præcepta ad regulā ꝓceptionis redacta. i. præcipiēdo tradita ꝓ docēdo. ¶ Nulla enim uitæ pars cōfirmatio ſupioris ꝓbationis. ¶ Nulla pars: nulla actio uitæ humanæ. ¶ Neq; publicis cū uerſamur in negociis reipu: & ſic innuit gubernationē ciuilē: nulla īquit ē ps uitæ q̄ debeat uacare officio: aut cū uerſamur in negociis reipu. aut priuatis: aut cauſis forēſibus. i. extra domū: aut ī rebus domeſticis. i. in cura rei familiaris tuēde. Et ſic tetigit tres ptes moralis phīe: in qbus hoīes uerſari debēt cū officiī: politicā q̄ ē circa gubernationē ciuilā: economicā: q̄ ē ad rē familiarē tuendā: & gubernationē familiæ ac ethicen: q̄ uerſať circa gubernationē cuiuſq; hoīs ſigillatim: nam prius debet quis ethicen noſcere. i. ſeipſū moribus excolere: & uirtutes moꝛ adipiſci: & ſe pficere. Inde gubernare familiā: poſtea rempu. gerere. Priuatis cū nō ſumus ī magiſtratu: ſed priuati & quicqd agimus ab officio ſeiungi nō debeť: de his oībus ꝑcepta tradit Cicero. Si tecū agas quid. nam quiſq; bene inſtitutus ipſa turpitudine offēdiť: & nactus latebras eā aſpernaťur cū ꝓpter ſe fugiēda ſit: ergo ſi ſoli ſumus: & aliquid agimus nō debemus offō uacare Iō dicit Cato apud Ciceronē in libris de finibus. Quis animo æquo uidet eū quē impure & flagitioſe putet uiuere: quis nō odit ſordidos: uanos: leues fetiles? quid aūt dici poterat ſi turpitudinē ipſā per ſe fugiendā ſtatueremus: quominus homines tenebras & ſolitudinem nacti nullo decore ſe abſtineāt niſi eos ꝑ ſe turpitudo ipſa detereat. ¶ Si cū altero contrahas: ſi facias cū aliis cōtractus uēdēdo emēdo: & ſi utaris alioꝛ commercio: de his cōtractibus loco ſuo diceť. ¶ Vacare officio. i. nō pōt eſſe ſine officio.

Vaco ad ſolutum
Vacuus

Vaco īterdū ſignificat uacuū eſſe: unde dicimus uaco officio. i. ſum ſine officio: & ſic iūgiť cum ablatiuo accipiť etiā in aliā ſignificationē: cū iungitur cū datiuo: ut uaco līis. i. do operā & incumbo. ¶ In coq; ex colēdo: dū excoliť: nā ī operatione ſtudioſa. i. officio cōſiſtit honeſtas. i. ipſa uirtus. ¶ Sita: poſita: nā cū officiū dimittimus honeſtatē retinere nō poſſumus: ſed labimur ad uitia: quibus nihil ē pōt inhoneſtius & turpius. ¶ In negligēdo dū negligiť. nā in prima actione quæ eſt cōtra officiū cōſiſtit ipſa turpitudo. i. uitiū quo nihil pōt ē turpius: & hæc neceſſario ſubſequunť: nā ſi ī officio cōſiſtit hōeſtas: neceſſe ē: ut neglecto officio negligať hōeſtas. i. uirtus & curať ī uitiū. qđ uirtuti cōtrariū ē. Vñ uult Ariſtoteles hoīem ē fœlicē: dū uirtutē exercet: cū aūt dormit q̄uis hēat uirtutis habitū ſi uult ē fœlicē: dicitq; paſtūc ab aliis differre. Iō dicet poſtea Cicero cū de prudētia loquet oēm laudē uirtutis cōſiſtere ī actione Igiť offiñ nunq̄ ē negligēdū. ¶ Atq; hæc quæſtio: inqſitio. i. inquirere officia & his dare ꝑcepta: in qbus cōſiſtit honeſtas ē cōe oībus philoſophis: nam qui nulla officioꝛ præcepta tradiderunt: nō ſunt appellandi philoſophi. ¶ Nullis tradēdis præcepti: nulla tradendo præcepta de officiis. i. de actionibus quæ ad uirtutē ducūt: dixit Cicero quæſtionē de officiis ad omnis philoſophos pertinere: ſed quia ſunt nōnullæ philoſophoꝛ ſectæ: quæ cū malū finē ꝓponant de officio qđ ſemp ad bonū finē tēdit præcipēt

ad bonum finē tendit præcipere nō possunt. oīa. n. media qbus ad malū finē ꝓpositū itur: mala sūt. Iō dicit: sed sūt nōnullæ disciplinæ: cōfutat opiniones quorūdā philosophātiū de sūmo bono: ut cōstituat illud extremū: ad qđ oīa referant de quo ī ꝓncipio dictū ē: & imitat Aristotelē: q in ꝓmo ethicoꝝ sūmū bonū cōstituit cōfutatis quorūdā opinionibus: & hæc pars ad dogma ptinet: ut dictum est. Refellit eos Cicero: qui summū bonū in aliq̄ re ponebāt: q̄ honestate uacaret: & nihil haberet cū uirtute coniunctū Aristippus cyrenaicus qui cyrenaicā philosophiā īstituit: & Areta cius filia: quæ illi in schola successit: ī

Sed sunt nōnullæ disciplinæ quæ propositis malorum & bonorū finibus officium oē peruertūt. Nā qui sūmū bonū sic īstituit: ut nihil hēat cū uirtute uoluptate q̄ maxime sensū moueret: sūmū bonū posuit post eū Epicurus. Quāquā de ipso alii aliter sentiūt: & plures habet assertores. Iudicabat. n. Epicurus illū eē beatū qui haberet uirtutē: sed ipsā uirtutē nō satis eē ad beatā uitā: quia beatum efficiat uoluptas Calippo & Dinomachus honestati uoluptatē adiunxerunt. Diodorus carere oī molestia cū honestate sūmū bonū putauit. Hyeronymus ī idolētia posuit. Ambo hi pipatetici fuerūt. Carneades Cyrenaicus academicoꝝ optimus: ut stoicis sese opponeret: ī quos positiones obnixe defendētes īgeniū ipsius exferat in ꝓmis naturæ ultimū finē locauit: quē uirtuti adiūctū magnā auctoritatē habituꝝ dicebat. Stoici sūmū bonū putauere cōsentire naturæ: qđ esse nolebāt e uirtute. i. honestate uiuere: qđ sic interpretabant: uiuere cū intelligētia eaꝝ reꝝ: quæ natura euenirēt eligēte ea quæ eēnt secūdū naturam: reiiciēte quæ cōtraria. Honestū quod ducat a cōciliatione naturæ. Zeno citreus statuit finē esse bonoꝝ: qui ꝓnceps stoicoꝝ fuit: nā correxit: ut dictū ē disciplinā ueteꝝ academicoꝝ & pipateticoꝝ. Zeno ꝓmus in libro de natura hoīs dixit finē eē secūdū naturā uiuere: id aūt ē secūdū uirtutē: ad eā qppe natura nos ducit. Similiter & Cleantes ī libro de uoluptate: & Pissidonius & Hæcato ī libris de finibus. Pyro elienſis Plistarchi filius ꝓter uirtutē nihil appetēdum reliqt: negabat. n. quicq̄: aut turpe eē: aut honestū: iustum ue: uel iniustū: eadēq̄ rōne ī oībus quicq̄ ueꝝ eē: sed lege atq̄ cōsuetudine cūcta hoīes facere: nec unum eē agēdū potius q̄ aliud cōsequēs: ad hæc illi uita fuit: nihil. n. declinās oīa sustiebat. Aristochius Zenonis auditor idē fere tenuit: oīa qppe apud illos indifferētia erāt: ut iter optie ualere & grauissime ægrotare nihil interesset: qui reiecti fuerūt naturā omnino relinquētes. Nā Pyro nihil appetēdū reliquit. Aristo autē quodcūq̄ occureret: qđ cum tenerēt uirtutē e medio tollebāt. Dum. n. in una uirtute sic oīa eē uoluerunt: ut eaꝝ reꝝ selectione spoliarēt cū ꝓpriū prudētiæ sit habere delectū bonoꝝ & malorum: uirtutem ipsam cuius nomē usurpabāt sustulerunt: nam prudentia nō habebat quid ageret: aut ubi pedē poneret. Ablatis omnibus officiis. officia uero tollebantur omni delectu & discrimine remoto: quæ enim poterant esse apud illos officia omnibus rebus ita exequatis: ut inter ipsas nulla esset differentia nec dicerent unum esse agendū potius quam aliud. Herillus chalcedonius discipulus Zenonis citrei in scientia summū bonum posuit cū audiuisset ab Aristotele & Thephrasto uehementer esse laudatā: hic profecto quoddam bonū uidit: sed nec optimū: nec quo uita gubernari posset: naturā & corpus oīno reliquit: animū dūtaxat amplexus: quod cum sentiret & teneret omnē cōsilii capiendi causam: inuenti onemq̄ officii sustulit: ergo hi tres de officio dispurare nō possunt: quod apud ipsos nullum est: cum nullam faciant differentiam in rebus quarum aliæ sunt secundū naturam: aliæ contra: & omnia officia proficiscantur a natura: & illi coniuncta sint: cum homines duce natura summū bonū appetant: quod officiis comparat: officia cōiuncta naturæ firma & stabilia tradi nō possunt: nisi ab his qui optimū finē ꝓposuerūt: cum ab ipsa natura quosdā igniculos: & uirtutum simulacra habeamus: sunt eni prima elementa naturæ: quibus auctis uirtutis quasi carmen efficitur. Ergo cū ita nati factiq̄ sumus: ad extremū naturæ ꝓperandū ē. Id aūt cōsequemur: si optio finē ꝓposito delectabimur officiis quibus bonoꝝ oīum extremū parat: ad qđ natura ipsa nos creauit: aliter posito fine q uacet honestatē oīa officia puertētur. Nā qui ī diuitiis sūmū bonū ponit tollit amicitiā: liberalitatē: & ipsā deniq̄ iustitiā quæ cōī utilitati cōtulit. Qui ī uoluptat tollit tēperātiā: q ī idolentia tollit fortitudinē: quarū uirtutū ab ipsa natura: ut dictū ē ꝓncipia: & quasdā sintillulas habemus. Nōnullæ disciplinæ sectæ phōrū habētes ꝓpriā disciplinā & dogma: disciplina etiā bonus uiuēdi modus ī repu.: uū quæritur alibi Cicero se incidisse in pertur bationē ueteris disciplinæ: inde discipuli dicuntur imitatores. Sic apud Iuue. ī tabulā Syllæ si dicāt discipuli tres. i. q sequebant Syllā in ꝓscribendis ciuibus. Peruertūt: deprauāt & nō seruāt officioꝝ ordinē: Cū finē male cōstituerint. Nā qui ꝓbat quare oē officiū puertit & cōfutat primū illoꝝ opiniones qui ī diuitiis summū bonū statuūt: qm diuitiæ appetunt: nō ꝓpter se: sed ob aliud. ut. ſ. familiā tueamur: amicos: ꝓpinquos affines at summū bonum ꝓpter seipsū expetit: & diuitiæ quidē sūt quædā bona semp: sed nō & q diuitiis ītūbat: ipsasq̄ amplectit ñ pōt eē liberalis aut iustus: aut amicus. Sic: hoc pacto cōstituit finem bonorum. Cum uirtute: nulla est coniunctio uirtutis cū diuitiis & uoluptate: īmo eas spnit

Aristippꝰ
Epicurꝰ
Calippo
Dinomachus
Diodorus
Hyeronimꝰ
Carneades
Zeno
Cleantes
Pissidonius
Hecatho
Pyrho
Aristochius
Herillus
Disciplina
Discipuli

Rudsen tut de Sūmo bo

fz

¶Idq; ſūmū bonū. Metit: menſurat: adequat: ſtatuitq; eſſe ī diuitiis. ¶Cōmodis: utilitatibus: uoluptate excluſa oio uirtute. ¶Si ſibi cōſentiat ſi uelit pmanere ī ſua ſecta: & talē opinionē tenere: ponereq; ſummū bonū ī diuitiis ¶Naturæ: bonitate quæ dedit nobis uirtutū ſemina: & īchoauit: uultq; nos recte pgere ad ipſā uirtutē. i. ad finē humanū cōſequēdū. ¶Neq; amicitiā quia oia amicoꝝ debēt eſſe coia: & qui ſtatuit finē in diuitiis nō erit amicus: quia uult oia ꝓ ſe: & putat ſe eſſe ifœlicē: ſi de ſuo aliquid minuat. Neq; iuſtitiā: qm̄ iuſticia tueri debet ſocietatē cōiūctionis humanæ: cui ſunt adnexæ: pietas: liberalitas benignitas: comitas. ¶Neq; liberalitatē quæ uerſat circa erogādas pecunias: & nunq̄ pōt eē diues: cū pauca ſibi relinquat. ¶Fortis uero: refellit illos q ponebāt ſūmū bonū in idolētia nā tolleret fortitudo q̄ ꝓ decoro ſeruādo patit dolores & mortē. Iudicās ideſt is qui iudicat dolorē eſſe ſūmū malū: & nō dolere ſūmū bonū. ¶Aut tēperās refellit illos q uoluptatē ſtatuebāt finē eſſe bonoꝝ: qppe tolleret tēpantia q̄ ſpnit uoluptates. Ille igit nō pōt eē fortis q putat ſūmū malū eſſe dolorē: nec tēperās eē pōt is q putat uoluptatē eſſe extremū bonū. Quæ ſupradicta ñ poſſe illū eē tēpantē: qui ita arbitrat. ¶In ꝓmptu manifeſta & nota oibus: ut ñ ſit opus de hac re ſubtiliter īquirere & diſputare: inquit ſūt diſputata a nobis & lris mādata. Alio loco. i. qnq; libris de fini. bono. & ma. In ꝑmo Torq̄tus & Triarius ſectatores Epicurii ptes illius tuent: q ut dictū ē: ī uoluptate ſūmū bonū poſuit. In. ii. efficaciſſimis rōibus. Cicero illoꝝ opiniōes cōfutat. In tertio itroducit Catonē ſedētē ī bibliotheca luculi: q̄ erat ī tuſculano circūdatū libris ſtoicoꝝ & ſecū diſputātē de fi. bo. & ma. ſecūdū ſnias & opiniōes ſtoicoꝝ: quos Cato pfectus ſtoicus imitabat & illoꝝ opiniōes tenebat. In. iiii. refellit Cicero rōes Catonis: appellatq; illius argumētū plūbeū pugionē. In qnto & ultimo itroducit Piſonē pipateticū cū Pōponio attico. l. Cicerone: q erat Ciceronis patruelis cū qnto fratre diſputātē ī Academia q̄ erat ꝓpe Athenas de ſummo bono cōſtituto a ueteribus Academicis & pipateticis. ¶He diſcipliæ igit iquit Ci. cū planū iā ſit: ñ poſſe diſputare de officiis ab his q malū finē ꝓponūt: qd̄ ptinet ad malitiā & ſtultitiā: tales inquā non pñt de officiis diſputare: qm̄ officia ſemp ad honeſtū tendūt: ſequit illos nō poſſe dicere aliqd de offō q ſtatuūt finē bonoꝝ: aut ī uoluptate: aut idolētia: aut diuitiis: aut ī aliq̄ alia re q̄ uacet honeſtate. Diſcipliæ ſectæ phōꝝ. Cōſētaneæ: ſibi ſi uoluerīt pſeuerare ī eoꝝ opinionibus: & ita uiuere: ut dicūt. ſ. ut oīs actōes ſuas dirigāt ad illū malum finē. ꝓfecto ñ pñt ꝑcipere de officiis q̄ tēdūt ad finē honeſtū quē illi minie cōſtituerūt. Neq; ulla: ꝓbat q̄re ñ pñt de offō dicer. Firma: q̄tū ad aīum q debet eē ī ꝓpoſito firmus: & uera opiniōe de ſūmo bono pſeuerare. ¶Stabilia: q̄tū ad exercitationē: optimū qppe finē prudēter cōſtituer debemus. Inde cōſtāter agere: & exercere officia oiaq; media: qbus ad cōſtitutū finē recte itur: hoc ñ poterat pſtare. Epicurus ī cōſtās ī opiniōibus & factis. Nā q̄uis bñ uiueret: laudabat tñ uoluptatē. Vñ cū eēt iſtabilis nō poterat dare ꝑcepta de officiis ſtabilia: nec illi q nullā ī rebus faciūt dfiam nec unū agēdū dicūt potius q̄ aliud: nec ille q ponit ſūmū bonū ī ſola ſcia: qm̄ actiōes corpis nō curat ad naturā. Reliquit g̃ cōfutatis & reiectis falſis opiniōibus Academicos Peripateticos & ſtoicos: q ſūmū bonū ī uirtute ponebant: & firmi ſtabileſq; erāt ī eoꝝ opiniōibus & ſētētiis tenētes obnixe ſuū dogma cui adecti erāt: poſſe dare ꝑcepta de officiis firma & ſtabilia. Cōiūcta naturæ q̄ dedit nobis ꝓncipia uirtutis: ut nos ipſi poſtea bonis artibus pficeremus: uñ officia debēt ſeq naturā: quæ uult nos recte ad uirtutē pgere ī q̄ illud extremū cōſtit. Aliter nulla eēt dfia iter naturā hoīs: & ceteroꝝ aīaliū quodq; ſit abſurdū qſq; a natura bñ iſtitutus iudicare pōt. Nā ea rōne qua generamus nobis ſimile ī ſpecie: habemus naturā cōem cū reliqs aīalibus & ēt plātis ea rōe: q̄ ſēſus exteriores hēmus cōis ē natura nobis cū cæteris bæluis: q̄ ſenſus hñt tactū: uiſū guſtū: odoratū: & auditū. Sed ea rōne qua hoīes ſumus rationē hñtes a natura datā: qua nihil eſt in nobis diuinius diſtās a beſtiis: ergo cū natura dederit rationē: dedit nobis principiū ad oīs uirtutes conſequēdas. Vnde omnia officia debent eſſe cōiuncta naturæ: ut illa duce properemus cū ratione & recta q dem ratione ad finem noſtrū: ne aſpernari illius munus & benignitatē uideamur: quod illi faciunt qui bruta uiuūt aīalia quo in homine hñti rationē. i. intellectū: nil pōt eſſe turpius. Actiones illorum q malum finē conſtituunt nō poſſunt naturæ coniungi: que ab omni turpitudine abhorret: & per ſe nil niſi

cōiūctū idq; ſuis cōmodis nō honeſtate metit: hic ſi ſibi ipſe cōſentiat: & nō interdū naturæ bonitate uincatur: fit: ut neq; amicitiā colere poſſit nec iuſtitiā: nec liberalitatē: Fortis uero dolorem ſūmū malum Iudicās: aut tēperans uoluptatem ſummū bonum ſtatuens eſſe certe nullo modo poteſt. Quæ quanquā ita ſint in promptu: ut res diſputatione non egeat: ſint tamen a nobis alio loco diſputata. Hæ diſciplinæ igit ſi ſibi cōſentaneæ eē uelīt: de officio nihil queant dicere: neque ulla officii præcepta: firma: ſtabilia coniuncta naturæ tradi poſſunt:

honestum & hoīs præstantia dignum amat: sed corrupti mores deprauant natură: Nec curant honesta tē: ut natura iubet. ¶ Vnde fit ut ꝑcepta de officiis: quæ naturæ coī parenti cōueniāt & cōiuncta sint tra dere nō possint: cū ipsi ad id nitant: & oībus mediis cōtendāt: a quo natura uł maxīe abhorret. Nihil. n. est magis naturæ cōiunctū q̄ uirtus: nihilq; ab ipsa alienius q̄ uitiū. Vnde sequit ab his solū dari ꝑcepta de officiis posse: q in uirtute summū bonū ponūt: & ad illū ꝓperant officiis: quæ a natura nō discrepāt. Virtus inqt Seneca secundū naturā est. ¶ Vitia: inimica & infesta sunt. ¶ Nisi ab his q solā: id est a stoicis q in bonis nihil ponebāt ꝑter uirtutem nā bona corporis & fortunæ: ut dictū est: nō adiungebāt ad finē bonoꝝ: sed aliqua æstimatiōe digna censebāt: & uirtutē satis esse ad bene beateq; uiuē dum. ¶ Solā: qm̄ stoici nihil expeten dum dicebāt ꝑter solā uirtutē: & dice bāt honestū esse solū bonū: ut ait He rato in primo de finibus: & Chrisippus in libris de honesto. ¶ Aut ab his q maxīe: id est pipateticis: & academicis: q dicebant uirtutē maxīe expetēdā esse: & ante alia oīa: sed post uirtutē: cui dat primus lo cus: bona corporis: ut homo nō sit deformis: ac bona fortūæ: ut sit diues si uult esse plane felix. diuitias .n. dicūt esse infra q̄dā ad actiōes honestas: nō. n. pōt exercere liberalitatē ille: q est paup. & inops. Ari stotelis sīa: is q est oīo deformis: nō est aptus ad fœlicitatē: & ille q est in maximis calamitatibus: q̄uis habeat oīs uirtutes: nō pōt esse felix: sed bonus: qđ stoici negabāt: dicētes beatā uitā desēnsurā ī oīa tor mēta: itaq; sūmū robur uirtuti dabāt: q̄ uidebant enerūare pipatetici: cū alia q̄dā iūgerent ad finē bono rū: quē stoici ī sola uirtute cōstituebāt. Rigida est stoicoꝝ opinio: pipateticoꝝ aūt humanæ naturæ ac cōmodatior ē: q̄. & aium pfectū hīe cupit: & ēt corpus: qbus duobus homo cōstat: ut ī pricipio disputa tū est. ¶ Maxīe: id est ante oīa dicebāt pipatetici uirtutē expetēdā: & ꝓponendā oībus aliis rebus: sed nō posse uitā beatā esse & beatissimā ī sola uirtute: ut stoicis placebat: & cū dicerēt pipatetici uirtutē expe tendā maxīe: reliquebāt: q̄dā esse expetēda post uirtutē ad decorandā humanā fœlicitatē. Hæc fuit opi nio uetes academicoꝝ & pipateticoꝝ: q rebus cōgruentes noibus tm̄ differebāt. ¶ Itaq;: cōcludit Cice ro dicēs hāc ꝑceptionē de officiis ptinere solū ad stoicos pipateticos & academicos: q ī cōstituendo fi nē natură ducē imitant: a qua origo sūmi boni petēda est. ¶ Est ꝓpria: nō ptinet ad alias nisi ad has tres disciplinas. ¶ Ea ꝑceptio: ꝑcipere de officiis. i. actiōibus studiosis ī uita humana tendētibus ad honestū finē. ¶ Quoniā Aristonis: Respondet tacitæ obiectiōi: & refellit Pyrronē: Aristonē & Herillū. poterat .n. obiici: etiā Pyrrho Aristo & Herillus possūt ꝑcipere de officiis: qm̄ ī uirtute summū bonū cōstitue rūt: quēadmodū stoici: academici: & pipatetici. Respōdet Cice· dicēs ipsos potuisse qdē de officio dis putare: si reliqssent aliquē delectū ī rebus & actiōibus ut esset īgressus ad officiū: sed cū apud illos oīa ꝓmiscua sint: & nihil esse agendū tanq̄ bonū: aut reiiciendū tanq̄ turpe malūq;: cū nullā ī actiōibus hu manis differentiā ponāt: & uirtutē ipsā selectiōe spoliēt: qua eligunt: ea q̄ ad finē naturæ cōiunctū pdu cūt: nō possūt disputare de officiis: q̄ debēt esse coniuncta naturæ: q̄ illi oīno relinq̄bāt: cū dicerēt nihil esse magis secūdū naturā: q̄ aliud. Vnde electionē & itelligentiā eaꝝ reꝝ: q̄ naturæ cōgruerēt: & earū q̄ illi cōtraria essent reliquebāt: & ꝑ cōsequēs ipsā uirtutē: q̄ electio est: aut nō sine electiōe: ut dictū iam ē: Cū. n. ea q̄ naturæ cōueniūt elegimus. i. oīa honesta: & ea fugimus q̄ naturæ cōtraria sunt & īfesta. i. tur pes actiōes & uitia: uirtutē habere dicimur. Qui uero uirtutē selectiōe spoliāt ipsam uirtutē & prudētiā sine q̄ nō mō ñ pōt esse: sed ne itelligi qdē uirtus e medio tollūt: q̄uis usurpēt nomē uirtutis: q̄ nulla ea pōt ubi nil relinqtur xpetendum ꝙ naturæ magis cōiūctū sit q̄ aliud. sequeret. n. magna uitæ cōfusio: ut tā turpia q̄ honesta agere uirtus esset: hi ergo nō possūt tractare officiū ꝙ semp ad honestatē respicit q̄ illi a turpitudie nō seligebāt: dicētes agendū esse qcqd ī mentē inciderit: & hoc modo dicebāt hoīem uacare ānxietatibus: cupiditatibus: timore: & aliis affectibus: & illā esse beatā uitā ī q̄ nihil est magis ex petendū q̄ aliud. Viues inqt Aristo apud eūdē ī libris de finibus magnifice atq; ꝑclare: si quodcūq; uisū erit ages: nunq̄ angeris: nunq̄ cupies: nunq̄ timebis. ¶ Cū igit talia sentiret: locū officio nō relinquebat: quod seqtur honestatē: & turpitudinē fugit: qppe si studiosi esse uolumus: necesse est ut turpia ab hone stis discernamus: qđ Pyrrho & Aristo minīe fecerūt Herillus cū solā scientiā & aī pfectionē āplecteret de officiis ptinentibus ad uitā degendā disputare nō poterat: qm̄ nil aliud agendū ī uita censebat: cōtē plari & philosophari: & sic cām cōsilii capiendi ī ipsis actiōibus relinquebat: & naturā q̄ uult ut corpus curet & aīus. Aliter corpus & corporis ptes frustra dedisset ipsa natura si aium tm̄ curari uellet: & sic ui ta humana sustentari nō posset: q̄propter istoꝝ sīa merito explosa fuit. & sic Ci. ꝑ hāc cōsutationē cō stituit sūmū bonū humanū ī opatiōe studiosa & itelligētia eaꝝ reꝝ: q̄ sūt secūdū naturā & eaꝝ q̄ cōtra. Adhūc ergo finē. i. ad ipsā uirtutē tanq̄ ad signū quoddā oīa officia dirigēda sunt. Ideo dicit Seneca: Nō

disponet singula: nisi is cui uitæ suæ ꝓposita est sūma. Scire debet qd petat ille q sagittam uult mittere: & tūc dirigere ac moderari manu telū: errāt cōsilia nr̄a cū nō habent quo dirigant: ignorāti quē portū petat: nr̄llus suus uētus ē. Et alibi dicit. Propōamus oportet finē sūmi bōi: ad quē nitāur ad quē oē factū nostrū dictūq; respiciat: ueluti nauigātibus ad aliqd signū dirigēdus ē cursus: uita sine ꝓposito uaga ē

Explodo et osus

Explosa: reiecta & excluſa. explodo nō tm̄ significat eiicio: sed eiicio manibus: & qdē cū sono pulsantibus q̄liter quēpiā e domo e theatro ex aliquoue cōcilio iniectione manuū atq; pulsatiōe eiicimus. Vnde snia dicit explosa: q̄si pulsatiōe manuū eiecta tanq̄ ipsi illi q huius snīæ autores ab ipo cœtu iniectis ī eos manibus iniecti sūt. Anaxarchū auctore Eusebio Pyrrho audiuit: q nec sensu nec rōne qcq̄ posse cōprehēdi docēs magno risu oium exploſus est. Huius opiniōis autor fuit Zenophanes: quē Pythagoras & Nessas audiuerūt Nessam Metrodorus: Metrodor̄ Diogenes: Diogenē Anaxarchus: Anaxarchū Pyrrho tū: q̄uis explosa & reiecta sit. Hērent ius suū: id est possent iure suo disputare. Si aliquē delectū: si posuissent aliquā differentiā ī rebus agēdis: ut aliqd agendū esset potius q̄ aliud. hr̄e. n. delectū rer̄ est iter res ipsas: circa quas humana uita uersat: ponere aliq̄ dr̄am: ut aliqd agendū sit tanq̄ honestū. aliqd uero fugiendū tāq̄ turpe. Delectus dicit a deligo deligis: qd idē est: qd seligo & eligo. & facio differētiā: unde selectio dicit a Cicerōe: Virtutē iqt ī libris de finibus: Pyrrho & Aristo selectiōe spoliabāt. Isti igit nō ponebāt aliquā dr̄am ī rebus appetendis: aut fugiendis: sed res ipsas ꝓmiscuas dicebāt: cū ꝓpriū prudētiæ sit bonorū malorūq; hr̄e delectū. Aequatis aūt oibus rebus: ut iter has nihil iterſit: prudentia non hēt locū: & sic pit uirtus: cuius nomē illi usurpabāt: ī ea summū bonū ponentes: q̄ apud ipsos nulla esse poterat: cū nulla esset rer̄ selectio. Ad officii iuentionē: officiū nō pōt iueniri & cōstitui: nisi honesta discernant a turpibus: illi nullū reliquebāt igressum ad officia: cū oīs res ita exequarent: ut iter ipsas dicerent: nihil iter esse: est. n. officiū ager honesta. turpia uero cōtra officiū. Sed cū dicit nullā esse dr̄am iter honestū & turpe nō relinq̄t aditus ad iuentionē officii: habito aūt rer̄ delectu stati officiū iuenit agere. s. q̄ honestū ē: & turpitudinē fugere. Igit cū istor̄ ꝓpria sit ꝓceptio de officiis. Hoc tpe scripturus de officiis inqt: uolo potissimū imitari stoicos: & maxīe Panetiū q de officiis accuratissime scripsit: quē fere totū his libris Cice. hausit. Hoc tpe: quo. s. ad te scribimus: quē mediis officiis cū ī ea ætate sis: ī qua nō potes hēre pfectā prudentiā ad pfectū officiū: q̄ ī sapientē solū cadit ꝓparare ac dicere cupio. Segregabo iquit media officia siue coīa de ipsis ad tuā istitutionē: cæterorūq; scribā: ut tandē ad pfectū siue rectū pueniās. i. ad tuā pfectionē & fœlicitatē: q̄ stoici ī sola uirtute ponebāt: cui nomen ididere honestū: & cū dicit hoc tpe: ostendit Ci. nolle disciplinā stoicor̄ ita tenere: ut alias reiiciat: cū se academicū ꝓfiteret. Volo inqt ī ꝑsentia potissimū imitari stoicos: nec uolo ipsor̄ singula uerba interꝑtari tanq̄ illor̄ sectæ addictus & disciplinæ: sed id accipiā q̄ mihi uidebit ꝓbabile: ut decet academicū. Et utit pulchra trālatione Locos. n. graues & stoicor̄ opiniōes appellat fontes: ex qbus uult haurire. i. accipere id qd ꝓbabile uidebit. Potissimū: maxīe: qa nō relinqt disciplinā pipateticor̄ & academicor̄: sed id accipit ubiq; qd cōuenit materiæ de qua scribit. In hac q̄stione: inqsitiōe officii. Seqmur stoicos: segregādo. s. rectum officiū: q̄ oēm habet pfectionē: scribā inqt de mediis officiis: quæ a stoicis neq; ī bonis: neq; ī malis ponebant: sed esse dicebāt actiōes de qbus reddi posset certa ratio: ut sūt hæc officia q̄ litteris a Cicerone mādant. Nā Zeno recte facta sola ī bonis ponebat: peccata ī malis. officia aūt media putauit. Vnde cū Ci. itendat rudes istituere. & hoies ea rōne: q̄ uersant ī societate ciuili: & nō sunt prudētes: dat ꝓcepta officior̄. i. actionū: de qbus posset reddi ratio: q̄re ita factū sit. Ideo ait: seqmur stoicos ī hac q̄stione. Nā imitat Panetiū stoicū: q Africanū erudiuit: nec secutus est illā rigiditatē & seueritatē ueter̄ stoicorū: de quo ita scribit idē ī libris de fi. itaq; homo ī primis ingenuus & grauis dignus illa familiaritate Scipionis & Lelii Panetius: cū ad Qu. Tuberonē de dolore patiēdo scriberet: qd esse caput dicebat. si ꝓbari posset: nunq̄ posuit nō esse malū dolorē: sed qd esset: aut q̄tūcūq; iesset alieni: deide quæ ratio esset perferē di: cuius qdē: qm̄ stoicus fuit snia cōdēnata est. mihi uidet esse imanitas ista uerbor̄. Cicero igit seqt stoicos accipiendo media officia: & dicens solū honestū esse ꝓpter se expetendū: ī oibus aliis est fere totus pipateticus & platonicus: ī his potissimū: quæ ad gubernationē ciuilē ptinent. Imitat. n. Platonē: cui palmā semp tribuit. Nō ut interpretes: nō qd uelim inqt tanq̄ illor̄ disciplinæ addictus interꝑtari ad uerbū snias eor̄. i. latine exprimere qcqd illi græce scripserūt: sed hauriā e fontibus eor̄ quæ ꝓbabilia uidebunt: ut facere ī aliis opibus scribēdis cōsueui. Ci. n. ut supra dictū est noluit sibi aliq̄ certā præscribere disciplinā philosophorū sed ex oībus id quod melius & ꝓbabilius uidebat: eligit: oratorioq; ornatu

iampridem exploſa est sēntia: q̄ tamē habet et ius suū disputandi de officio si rerum aliquē delectū reliquissent ut ad officii iuētionē aditus esset. Seqmur igit hoc qdē tpe. & ī hac quæstione potissimū stoicos: nō ut interpretes: sed ut soleūs e fontibus eor̄

Delectus hic

Delectus

Delectus. ut

Selectio

complexus excoluit. ¶ Iudicio nostro: iudicabo inqt Cice. tanq̃ arbiter: non interpres qd ex opiniõibus stoicor̃ tenendũ sit. & sic laudat se dicens futur̃ se iudicẽ & arbitrũ stoicor̃. Interpres ad uerbũ: exprimit id quod iterptat: nec aliqd addit: aut minuit. hoc est officium fidi iterptis. Iudex aũt hẽt delectũ & ea tenet quæ ꝓbabilia uident: reiicitq; iprobabilia: ĩ quo delectu hfido opus est iudicio qd Ci. se iá hẽ latenter gloriat: dicẽs se nolle fũgi ĩ hoc iterptis officio: sed iudicis atq; arbitri: q̃ maius est. Arbitriũ qp pe iudiciũ est: sed nõ omne iudiciũ est arbitriũ. Iudiciũ. n, rõne nitit: arbitriũ etiã uolũtate: pro qua poit aliq̃do. Iudex. n. de iure solũ iudicare debet: & nõ trãsgredi limites rõnis & ꝑscripta legũ. arbiter aũt pro uolũtate sua diiudicare: & cõprimere possit cõtrouersias: ut postea docet de Labeone: q datus fuit arbiter Nolanis: & Neapolitanis disceptãtibus de finibus agror̃. Ci. igit nõ ut iterpres: sed ut arbiter accipiet ex opiniõibus stoicor̃: qcqd placuerit ei melius: & probabilius: iudicio arbitrioq; suo uidet. ¶ Placet igit: ꝑus q̃ de re disputare icipiat: ut uitet ois ambiguitas: officiũ prius diuidit: ide definit. nã ꝓpositio ãbigua distiguenda est: & cũ sumus ĩ æquocatiõe debemus diuidere uocẽ æquocã ĩ sua significata. Diuisio fit tripliciter. generis ĩ species: ut aialiũ alia sunt rõnalia: alia irratiõalia. Totius ĩ ptes: ut domus aliud est tectũ: aliud paumentũ: aliud paries. Vocis ĩ significatiões ꝓprias: ut canis significat aial latrabile. sydus cœleste: canẽ marinũ. Et cũ fit diuisio nois p significatiões ꝓprias: æquocatiõis pticipio nuncupat. Cũ oro ãbigua in significatiões ꝓprias distribuit: discretio ãbiguitatis appellat: q̃ græci ãphibologiã dicunt: ut est illud: Aio te aiacida romanos uicere posse. ¶ Ergo cũ nomẽ plura significãs æquocũ sit: ut iter eos q ãbigunt cõueniat qd sit id de quo agit. Distiguendũ est: & officiũ est nomẽ æquocũ: nisi aliqd addat. ¶ Nã est officiũ mediũ & pfectũ: mediũ positũ est ĩ pfectis. pfectũ siue rectũ ptiet ad finẽ bonor̃: sed ĩ hoc loco utitur Ci. diuisiõe generis ĩ species. officiũ. n. est tanq̃ genus: & duas hẽt species cõiunctas: officiũ pfectũ & officiũ mediũ. Disputaturus inqt sum de medio officio: siue coĩ: qd tẽdit ad finẽ & cadit sub ꝓceptis: q̃ bus usus uitæ ĩ ois ptes cõfirmat. Diſputatio: subtilis inqsitio. ¶ Ante: q̃ icipiamus disputare: ut ois tollatur ãbiguitas. ¶ Definire: patefacere: qd sit officiũ. nã cũ q̃rimus officiũ nõ possimus scire quale sit: nisi ꝑus qd sit cognouerimus. Vnde ĩ secundo libro de finibus: cõfuturus opinionẽ Epicurei de sũmo bono: definit uoluptatẽ: aitq; necessariã esse diuisionẽ & finitionẽ rei. ois aũt ĩ q̃rendo dicit: quæ uia q̃dam & rõne hẽtur: oro ꝓscribere primũ debet: ut qbusdã ĩ formulis ea res agat: ut iter quos disseritur cõueniat qd sit id de quo disserat: & ĩ oratore hoc ꝓcipit dicẽs: Nouerit ꝑmũ uim: naturã: genera uerbor̃ & simpliciũ & copulator̃. Deide quot modis qdq; dicat: q̃ rõne uer̃ falsumue sit: iudicet qd efficiat a quoq; qd cuiq; cõsequens sit: quodq; cõtrariũ: cũq; ãbigue multa dicent: quomodo qdq; eor̃ diuidi explanariq; oporteat: Explicãda igit est uerbis mens nãra: atq; ĩuolutæ rei notitia definiẽdo aperiẽda est. Siqdẽ definitio est oro: q̃ qd sit de quo agit ostendit q̃ breuissime. Explicato genere cuiusq; rei: uidendũ est q̃ sint eius generis: siue formæ: siue ptes: ut ĩ eas tribuat ois oro: finitio: ut inqt Fabius: ẽ rei ꝓpositæ ꝓpria & dilucida & breuiter cõprehensa uerbis enũciatio. Disputatio ꝓprie dialeticor̃ est: q subtiliter cũ rõne formulisq; oĩa inqrũt & tractãt. Cice. ait ĩ oratore: quãq̃ aliud uidet oro esse: aliud disputatio: nec idẽ loq esse: qd dicere. attamẽ utrũq; ĩ disserẽdo est: disputandi ratio & loquẽdi dialeticor̃ est: orator̃ aũt dicẽdi & ornãdi. ¶ Quod. s. definire qd sit officiũ. Mirat Cice. Panetiũ stoicũ disputatur̃ de officiis ꝑtermisisse officii definitionẽ. ¶ Sed pace Cice. dixerĩ: Panetius cũ esset stoicus: ne a dogmate discederet iuꝝ suo & diuisionẽ officii & finitionẽ omisit: cũ apud stoicos nulla esset ãbiguitas de qbus officiis disputãdũ esset: qm̃ ut supra dictũ est ex correctiõe Zenonis officia: media erãt iter honestũ & uitiũ: unde cũ dicerẽt se disputaturos de officiis: itelligebat de officiis mediis & actiõibus: de qbus posset reddi certa rõ: & Zeno nõ uirtutis usũ: ut Academici & Peripatetici ipm hitum uirtutis p se ꝓclar̃ eẽ dicebat oibusq; affectibus sapientẽ uacare uoluit: q̃ negãt pipatetici. nõ igit opus erat tanq̃ uocẽ ambiguũ definire offi ciũ: cũ apud stoicos planũ esset officia: de qbus dãtur ꝓcepta esse media & neq; ĩ bonis: neq; ĩ malis locari. Perfectũ aũt officiũ appellabãt honestũ: qd nõ cadit sub ꝓceptis. Cato tenens stoicor̃ dogma libro tertio de finibus: ex stoicor̃ sñia ita loquit. Sed cũ qd honestũ sit id solũ bonũ esse dicamus. cõsentaneũ tñ est fungi officio: cũ id officiũ: nec ĩ bonis: nec ĩ malis ponamus. Est enĩ aliquid ĩ his rebus probabile: & ita quidem ut eius ratio reddi possit. Est autem officium quod ita factum est: ut eius facti probabilis ratio reddi possit: ex quo itelligitur officium medium quoddã esse quod neq; in bonis ponatur: neq; ĩ contrariis: quod ratione actum erat id officium appellabant stoici. ¶ Igitur non oportebat diuidere: finireq; officium: quod per se clarum erat ex stoicor̃ disciplina & dogmate. ¶ Ergo cum dicebat se datu-

iudicio arbitrioq; nostro q̃tum quoq; modo uidebitur hauriemus.

¶ Placet igitur: quoniam omnis disputatio de officio futura est ante definire quid sit officiũ: quod a Panetio prætermissũ esse miror

Arbiter
Iudex
Iudex
Arbiter
Diuisio
Definio
Definitio
Disputatio
Oratio

ros præcepta de officiis: de mediis: siue coibus sine ambiguitate aliqua intelligebatur: & ideo rem p se clarā non erat opus definitiõe patefacere. ¶ Ois. n. probat Ci. quare Panetius debuerit officiū definire: ut. s. tolleret ois ābiguitas: & itelligeret de quo disputādū esset: & qd esset istud officiū: & q̄ uis huic uerbo subiiceret. Ois istitutio: ꝓceptio & ꝓpositū de aliqua re agenda. ¶ A rõne. nā scientia ut dicebat Plato nõ põt esse nisi ī rõnibus: qua de causa definitiones rer ꝓbat: & has ad oia de qbus disputabat adhibebat. Ideo dicit a rõne: qua dialectici utunt. nā nihil dicũt sine rõne: quor ꝓpria est disputatio. nā dialectici argumentis: & quasi rer notis ducibus utunt ad ꝓbandũ & ad concludendũ id qd explanari uolũt. Ois igit oro q̄ uia quadā & rõne hētur: debet hre initiũ disputatiõis a definitõe ut uitet ois ābiguitas. Definitõ est patefactio rer opatar: cũ quid qdq̄ sit aperit. Et ois bona definitio cõstat ex genere & differentiis: ut homo ẽ aial rationale & nihil carens genere & differentiis: definit ꝓprie: sed ita uerbis circũscribit: ut cũ aliis cõmune nõ sit: & itelligat qd sit id qd eo modo describit. Res supiores nulla definitio cõplectit. Iccirco qd ear supiora genera iueniri nõ possũt. Inferiores ut sũt idiuidua: ipse quoq̄ specificis differētiis carēt: quocirca secludunt. Et ipsæ a definitiõe. Mediæ res q̄ & hñt genera: & de aliis: uel de speciebus: ul generibus: ul idiuiduis ꝓdicant sub definitiõe cadũt. Descriptiõe utunt oratores cũ patefaciunt uī & ꝓprietatē alicuius rei de q̄ dicunt. Latius. n. uagant & de pluribus uerbis circũscribunt id qd uolunt itelligi. Partitio est generis ī ꝓprios locos dispositio: ut bonor alia sunt in animo: alia in corpore: alia extra corpus.

Omnis enim quæ a ratione suscipitur de aliqua re institutio debet a definitione proficisci: ut intelligatur quid sit id de quo disputetur.

¶ Diuisio officii.

OMnis de officio duplex ẽ quæstio: unũ genus est quod ptiet ad finem bonorum: alterũ: quod positũ est in præceptis: quibus

Definitio qd sit

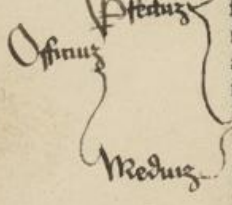

OMnis de officio duplex est q̄stio: Hæc est diuisio officii: quā facit ante definitionē. Duplex est iquisitio de officio. Vnũ qppe officiũ est ꝑmũ & pfectũ ī quo cõsistit sũmũ bonũ: & hoc officiũ ab hitu iam parto ipsius uirtutis, pficiscit: & nõ cadit nisi ī sapiente: id est uirtute ꝓditũ & uir pfectũ. De hoc officio nõ dant ꝓcepta: qm̄ sapiens ipsum exercet: q nõ eget ꝓceptis: imo põt ipsa ꝓcepta tradere: cũ hēat iam pfectionē suā: sed disputat solũ: an oia officia q̄ a tali hitu uirtutis ꝓficiscunt sint pfecta: & an una actio sit maior alia & ꝑstabilior: & ī qua magis sũmũ bonũ cõsistat. Est fortitudo & iustitia quæri: ī cuius istar duar usu magis cõsistat sũmũ bonũ: & dicet cõsistere ī ipsa iustitia: qm̄ est ad cõseruationē humanæ societatis: & patet latius. Ista igit quærere prudētis est: de hoc officio nõ est disputaturus: sed de officiis mediis: ī qbus hoies se exercent anteq̄ pueniāt ad usũ uirtutis: unde prudentis ẽ hre delectũ borũ & malor: & officiũ prudētis est ꝺponere finē humanũ: & iuenire ea q̄ sũt ad finē & cõsiderare pfectionē officior iter se cõstituere: diiudicareq̄ ī quo officiũ sit illud extremũ magis cõsistat. Nā quemadmodũ quædā actiones qbusdā aliis actiõibus ꝑstabiliores sũt: sic finis unius alio finæ ꝑstabilior est. Et finis est ꝑstabilior eo qd est ad finē: & cũ plures sunt artes necesse est plures esse fines: & ut sese habēt illa. quor sũt fines: ita sese habent ipsi fines: & illud ꝓpter quod est: aliud ꝑstabilius est eo quod ẽ illius gra Prudētis igit ut dicebā est hre hũc delectũ: qd ait Ci. ī libris de finibus: ī qbus disputat: ī quoā cõstat finis bonor. ¶ Istud igit officiũ pfectũ ī quo cõsistit finis bonor omittet a Cicerõe: qm̄ nõ eget ꝓceptis: cũ ī se habeat ois numeros: & nõ sit cõmune: sed a solo sapiente: id est uiro pfecto ꝓficiscat & usu cumulatæ uirtutis. ¶ Alter positũ ī præceptis: hoc est illud officiũ de quo potest reddi certa ratio cũ actum ẽ nam ex snīa Stoicor: ut dixi quod cũ ratione agitur officiũ est: de hoc præcepta tradunt qm̄ non ꝓficiscit ab habitu uirtutis: ut illud pfectũ: sed hoc præcipere est etiā prudētis: cuius. n. officiũ est finē ultimũ cõstituere: id est sũmũ bonũ: quia bonũ & finis cõuertunt: & sic sũmũ bonũ & finis ultimus: & qd agendũ sit ꝓperare eiusdē est iuenire media qbus ad finē perueniat: ut sũt hæc media officia: qbus homo istituitur ad societatē ciuilē: quæ cõmunia sũt oibus: de qbus Ci. disputaturus est: qm̄ nõ sapientes: qd esset absurdũ: sed rudes īstituere cupit & ad sapientiā formare. Sed hæc officia q̄q̄ uident cõparata & tradita ad istitutionē uitæ cõmunis: tñ ptinent ad illũ finē bonor & humanā fœlicitatē. Nā his tandē officiis cõsequmur habitũ uirtutis: ī cuius usu ut uolũt Peripatetici: siue habitũ uti stoici: finis bonor. i. fœlicitas cõsistit. Ideo dicit. quāquam pertinent ad finem bonorum: tamen id minus apparet: quia uidentur spectare magis ad institutionē uitæ cõmunis quā ad summum illud & extremũ bonor. Prudentia & iustitia officiis constant: inqt Seneca: officia præceptis disponuntur. Præterea ipsum de bonis maliscq̄ iudicium confirmatur officiorum executione ad quā præcepta perducũt. Vsus uitæ: exercitatio & modus uiuendi. ¶ In omnis partes: nam ut supra patuit: nulla est uitæ pars: quæ debeat uacare officio: & hæc præcepta unicuiq̄ ætati conueniunt: quibus instituitur paraturq̄ uita hominis ad perfectum officium:

Summū bonū et finis vltimus quid?

quod pertinet ad finem bonorum. Superioris generis: illius officii: quod pertinet ad finē bonorum. Nam quærit prudens an oīa officia perfecta sint: ut si quæretur: uter magis meretur laudē fortitudinis ille. s. q̄ forti aio articularis morbi dolores & fæbriū æstus cæteroſq; corporis cruciatus an ille q̄ patiť dolores pro salute patriæ: pfecto hic magis quā ille: & hoc est maius officiū fortitudinis q̄ primū: & sic de similibus. Sed ista iudicare prudentis est. Et quæ sunt generis eiusdē. i. & quæ sint similia iter se & talia cognoscere. aūt perfectionē officioꝝ prudētis est. Vnde dicit Aristoteles primo ethicoꝝ. Sigula bene p ꝓpriā uirtutē efficiunt: quæ cū ita sint: fit ut bonū humanū sit opatio aiæ p uirtutē & si plures sint uirtutes per optimā & pfectissimā. iudicare aūt quænā sit pfectissima illius est: q̄ usum habet uirtutis. Quoꝝ aūt officioꝝ: qbus. s. instituiť uita coīs & societas iter se: ordo est: ea. s. officia quorū tradunť præcepta q̄q̄ ptinent. Id quod pertineant: qm̄ hæc officia tandem dicūt ad illū finē. Minus apparet. i. non uideť: qm̄ uidētur cōparata magis ad eruditionē uitæ coīs quam ad finē bonoꝝ consequēdū: sed reuera ad id pertinēt: & id tandē efficiunt. Vite coīs: qm̄ mediū officium commune est oībus: ī quo q̄sq; pōt uersari: ideo & cōmune officiū dicit' ī eo āt ī quo consistit finis solus. Quāq̄ ptinēt ad finē q̄uis ī his mediis etiā consistat finis ille si respicere uolumus ad habitū uirtutis: q talibus parať officiis. & p consequēs finis bonoꝝ: sed qđ ī se hoc habeāt hæc officia non apparet ī prudētibus: quibus officia nō ad

ī oēs ptes usus uitæ cōfirmari possit. Superioris generis huiusmōi exēpla sūt. Oīa ne officia pfecta sīt nunqd officiū aliud alio maius sit. & q̄ sūt eiusdē generis. Quoꝝ aūt officioꝝ præcepta tradunť ea q̄ q̄ pertinēt ad finē bonoꝝ: tamē id minus apparet: qa magis ad īstitutoinē uitæ coīs spectať uidenť de qbus ē nob his libris explicādū. Atq; ēt alia diuisio ē officii. Nā & mediū quoddā officiū diciť & pfectū. Perfectū āt officiū rectū opinor uocēus qđ græci κατορθωμα appellāt. Hoc āt cōe officiū uocāt atq; ea sic definiūt: ut rectū quod sit id perfectū officiū esse definiūt: Mediū aūt officiū id esse dicūt: quod cur factū sit: sitō probabilis reddi possit.

t Triplex igiť est ut Panetio uideť consilii capiēdi deliberatio. Nam honestū ne factū sit an turpe dubitāt: id qđ ī deliberationē cadit: ī quo considerādo sæpe animi ī cōtrarias snīas distrahūť

id tradita uidenť: sed ad eruditionē cōem humanæ uitæ. De qbus: officiis mediis: & coībus: de quibus præcepta tradunť. Alia diuisio est officii: facit aliā diuisionē officii Cicero: sed idem dicit quod in superiori: licet aliis nominibus officii ipsum appellet. idem enim quod pertinet ad finem bonoꝝ est pfectū officiū: & quod ponit' ī præceptis est mediū. Quoddā est officiū qđ recte factū appellat': & dicit' a græcis cathortoma id est rectum officium. Perfectū officiū dicit' rectū: cū & rectū pfectū cathortoma significat rectū officiū siue rectā effectionē. Hoc. i. officiū mediū appellāt alio noīe cōe: qm̄ oībus cōuenit. pfectū uero solis sapientibus. Officiū dicūt stoici id qđ cū rōne fit: de quo primus Zeno stoicoꝝ ꝑceps scripsit: q; dicebat esse actionē naturalibus apparatibus ꝓpriā. Officia inqt Diogenes dicunť ea q̄ ratio facienda suaserit: ut parentes honorare: patriā tueri amicos: parare: illisq; adesse. Officiū inquit Donatus diciť quasi efficiū: ab efficiendo: qđ unicuiq; psonæ conuenit: græce diciť cathicō ita. n. Zeno primus actionē studiosam appellauit. Atq; ea: officia media & pfecta. Ratio probabilis: qm̄ qcquid cum rōne fit: officium uocatur a stoicis & contra officium quicqd rationi repugnat.

Officiuꝝ diuisio

t Triplex est igiť Panetius quem Cicero imitatur: triplicē putauit esse consilii capiendi deliberationē: nā prius consultamus an sit honestū id de quo futura sit deliberatio est. Inde an sit utile: demū an aliqua repugnantia sit iter utile & honestū. Deliberatio: prius īquirimus: inde cōsultamus: postea eligimus. Consultamus de rebus ideterminatis: & quæ possunt aliter se habere: & consultamus de his rebus agēdis quæ ī nostra sunt potestate. Nā consultacio uersatur ī his quæ plerūq; fieri possūt cō sultamus. nō de finibus: sed de his quæ ad fines ipsos perducūt: oīs consultatio est inq̄sitio: sed non oīs īquisitio est consultatio: qppe multa īquirimus de qbus non consultamus. electio cū rōne est atq; mente quia præsuponit habitū: aut bonum: aut malū. bonū. n. aut malum eligere possumus. eligibile illud est quod in consultatione præferimus. omnis electio est consultatio: sed non omnis consultatio electio est: possumus enim aliquando consultare: & non eligere: aut deliberare. Factum: dum fit: & ut fiat. Cadit in deliberationem: id est de quo homines solent consultare & deliberare. Cōsiderando: diligēter ispiciendo quid sit honestum: aut turpe. Distrahuntur: ī diuersas sententias trahuntur: nam distrahi ē ī uarias sententias & occupatiōes trahi: & maxime refertur ad animum. Contrarias: iuicem oppositas.

Consultatio Electio

Distractio

¶ Tum autem inquirunt: hæc est secunda pars qua quæritur: an sit utile id quod est agendum. ¶ Inqrũt subtiliter iuestigant & cõsultant. ¶ Cõmoditatem: utilitatẽ: lucra. ¶ Iucunditatẽ: oblectationẽ animi: ut eligere theatra: celebrare ludos: porticus ad tẽpus extruere: nemora excolere & cætera id genus. ¶ Ad facultates: abũdãtiã & reꝝ possibilitatẽ. ¶ Facultas est ea uis & potẽtia q̃ facere & agere possumus. ¶ Copias: reꝝ affluẽtiũ. Copia iterdũ significat multitudinẽ minorẽ i exercitu. Sic apud Vir. Quæ sit me cir cũ copia lustro. Copiæ totũ exercitũ. ¶ Vnde in aciẽ copias eduxit. ¶ Liuius inqt: & copia siue copiæ si gnificant reꝝ abũdãtiã. ¶ Opes: quæ sũt ad supfluitatẽ. ¶ Vnde diuitiis uti mur: opibus colimur. Ideo scribit in Cælio. deide cæteræ res q̃ experunt: oportunæ sũt singulæ rebus fere sin gulis: diuitiæ ut utare: opes ut colare: honores: ut laudaꝛ uoluptates ut gau deas. ¶ Ad potẽtiam: ut sint potentes & factiosi ac principes i ciuitate: & ut habeãt magnã cliẽtelã: & ea oĩa qbus se & suos defendãt: ut uult natura. il los enĩ tueri debẽt. Cõducat: utile sit ¶ In rõnẽ utilitatis: ná hæc oĩa ad uti litatẽ spectãt. & tendũt. ¶ Cadit. uenit & cõtinet utilitatẽ de qua cõsultatur. ¶ Tertiũ: hæc est tertia ps: & ratio du bitandi i ipsis deliberationibus. ¶ Id qd̃ uideꝛ utile: uideꝛ dixit: cũ reuera nihil sit utile qd̃ nõ honestũ: & sic oẽ honestũ est utile: cõuertunt̃ ista maxi me stoicoꝝ snĩa: q nil cẽsebãt utile ni si qd̃ esset honestati cõiunctũ: cũ aliqd prĩa facie apparet utile uideꝛ afiponẽdũ honesto. Vñ oritꝛ dubita tio i cõsiderãdo: deliberãdoq;. ¶ Rape: p ui & quodã appetitu. Ná rape est aliẽa p ui auferre: ĩde rapto res: rapit ḡ utilitas: reuocat honestas. ¶ Reuocare: ad se retrahere: ná reuocamus rẽ tanq̃ nr̃am. ¶ Distra haꝛ in diuersas snĩas & opiones trahaꝛ. ¶ In deliberãdo: post. s. inqsitionẽ & cõsultationẽ. ¶ Ancipitẽ: lu bricã: dubiã & uariã. ¶ Vtilitatis. n. specie ĩspecta rapimur appetitu. reuocamur aũt rõne ad ipsã hõesta tẽ: & sic ĩ ãbiguo sumus qd̃ seq̃mur. Appetitus. n. rectæ rõni nõ parẽs appetit utile. Ratio aũt honestũ: q̃ ẽ maxĩe e natura: q̃ hõestũ amat: & utile: qd̃ uacet honesto: si utilitas sine hõestate dici põt: auersaꝛ & odit. ¶ Hac diuisiõe reꝑhẽdit Ci. Pãetiũ i diuisiõe q̃ ille fecerat i triplici deliberatiõe cõsilii capiẽdi: in q̃ duo: ut ipsæ ait: ꝓtermissa sũt: cũ maximũ uitiũ sit i diuisiõe aliqd ꝓterire: qppe nõ solum deliberamus: an aliqd honestũ sit: sed duobus ꝓpositis honestis: utrũ sit honestius: & sic de utili: ne aliqd i diuisiõe ꝓ termittaꝛ. At certe pace Ciceronis dixerĩ. ¶ Nõ decebat Panetiũ stoicũ dare gradus i ipso honesto: aut utili: cũ snĩa stoicoꝝ honestũ qd̃ ẽ solũ bonũ nõ crescat. Vñ dicit Cato apd̃ eũdẽ i libris de finibus. Noc aũt ipsũ bonũ nõ accessiõe neq; crescẽdo: aut cũ cæteris cõparãdo: sed ꝓpria ui sua & sẽtimus & appel lamus bonũ & paulopost. ¶ Tuẽda ẽ hæc snĩa maxĩe stoicis: q nihil aliud i bonoꝝ numero nisi honestũ esse uoluerũt: & dicebãt id solũ esse bonũ q; esset honestũ: nec ut dixi dabãt gradus: sed dicebãt: pua est ut magna culpa: & oĩa peccata sũt paria. ¶ Ideo nõ oportebat neq; decebat uiꝝ stoĩcæ, pfessiõis daꝛ gra dus i honesto: sed iure an iniuria Ci. reꝑhẽderit Panetiũ: ipe uiderit: & ego doctoribus disp̃iciẽdũ cõside rãdũq; reliquo. ¶ Cũ ꝓterire aliqd: ná i diuisiõe a genere generalissimo ad species spãlissimas descẽden dũ est: & nihil reliquẽdũ. ¶ Vnde a generalissimis ad spãlissima descendẽrẽ: iubet Plato qescere. Si Pa netius nõ fuisset stoicus: uitiũ, pfecto i hac diuisiõe cõmisisset nõ descẽdendo usq; ad ĩdiuidua: qd̃ fecit set Plato & Aristoteles eorũq; familiæ: ná dabãt i his rebus gradus. Plato. n. qd̃ i phĩa ĩchoatũ erat neq; pfectũ: pgressionẽ q̃dã ad uirtutẽ appellabat: quod nõ dixisset: stoici: qd̃ aũt erat absolutũ: id uirtutẽ: Plato dicebat. Stoici uero dicẽtes oĩa peccata esse paria: eos q natura doctriaq; ad uirtutẽ lõge ꝓcessi sent: nisi eã plane adepti esset sũme miseros esse dicebãt: neq; ĩter ipsoꝝ uitã & ĩprobissimoꝝ qcq̃ oio ĩteresse ut Plato tantus ille uir primus philosophus si pfecte sapiens nõ fuerit: nihilo melius q̃ quis im probissimus nec beatius uixerit. ¶ Sed hoc bona uenia Ciceroĩs dictũ sit: q forte aliqua alia rõne moue baꝛ q̃ me fugit: & iõ ĩ hoc nec audaculus esse uolo nec ptinax. ¶ Vtrũ honestius. i. alteꝝ d̃ duobus hone stius sit: cũ duo ꝓponant̃ honesta iudicandũ est: utrum illoꝝ sit honestius. Rationẽ: modum consilii ca piendi. ¶ Triplicem: tripliciter diuidẽdã: nam in tres partes diuisit consilii capiendi deliberationem.

Tũ aũt inqrũt: aut cõsultãt ad uitæ cõmoditatẽ: iu cũditatẽq; ad facultates rerum: atq; copias: ad opes ad potẽtiã: qbus & se possĩt iuuaꝛ & suos ꝓducat id, nec ne, de quo deliberãt: q̃ deliberatio oĩs in ratõ nẽ utilitatis cadit. Tertiũ dubitãdi genus ẽ: cũ pu gnare uideꝛ cũ honesto id qd̃ uideꝛ utile. Cũ. n. uti litas ad se rape: honestas cõtra reuocare ad se uideꝛ fit ut distrahaꝛ deliberãdo aĩus: afferatq; ancipitẽ curam cogitandi, hac diuisione (cũ prætereã aliqd maximũ uitiũ ĩ diuidendo sit) duo prætermissa sũt Nec. n. solũ utrũ hõestũ: an turpe sit deliberari so let: secrẽt duobus ꝓpositis honestis, utrꝝ honestius Itẽq; duobus ꝓpositis utilibus: utrũ utilius. Ita q̃ ille triplicem putauit esse rationem ĩ qnq; partes

Rapere Raptor

Ratio

Primū igitur: facit auditorē attentum & docilem: proponens cū enumeratione: expoſitione: diuiſione: neq; quo ordie ſingula tractare itendat: ſic poetæ faciūt ī ſuis ꝓpoſitionibus maximis. Docilē iqt Fabius ſine dubio: & hæc ipſa ꝓſtat attētio: ſed & illud ſi breuiter & dilucide ſūmā rei de qua cognoſcere debet auditor idicauerimus: qđ Home. atq; Vir. opeꝝ ſuoꝝ pricipiis faciūt. ná iſtius rei modus eſt: ut propoſitioni ſimilior ſit q̄ expoſitiōi: nec quomō qcq; ſit actū: ſed de qbus dicturus ſit orator oſtēdat. De honeſto q; facit ī hoc prīo libro ī cuius calce dicit de duobus honeſtis: utrū honeſtius & pari rōne d' uti li agit ī ſecundo uolumine. De cō paratiōe hoc facit ī ultimo.

distribui debere reperiť. Primū eſt igiť de honeſto ſed dupliciter tū pari ratione de utili. poſt de comparatione eorū diſſerendū.

Honeſtū a natura īueſtigat: cuius ſemina hoībus ingenita ſunt

PRincipio generi aīantiū omni eſt a natura tributū: ut ſe: uitā: corpuſq; tueať declinetq; ea quæ ei nocitura uideanť: quæq; ſint ad uiuendū neceſſaria īqrat & paret: ut paſtū: ut latibula: ut alia eiuſdē generis. Cōe āt aīantiū oīum ē cōīūctiōis appetitus: procreandi cā: & cura q̄dā eoꝝ q̄ procreata ſunt. Sed īter hoīem & bæluam hoc maxīe ītereſt: quod hæc tantū quātū ſenſu moueť ad id ſolū qđ

PRincipio: īcipit tractatus in quo ut oſtēdat honeſtū eſſe ſecundū naturam: & nos hīe ſemīa uirtutis & quoſdā igniculos a natura datos: eundē ordinē ſeqtur: quē in libris de finibus: licet illic de dogmate tm̄ agatur: hic aūt de dogmate & ꝓceptis. Illic dicit petendā eſſe originē ſūmi boni ab ipſa natura: & ut facilius & dilucidius īueniat qd naturæ hoīs aptiſſimū ſit: ponit prīmā naturæ: & ea q̄ oībus aīalibus coī lege cōpetūt. Inde ponit diſferentiā īter bæluā q̄ tm̄ ſenſu moueť: & hoīem q habet rōnem: id eſt itelle ctū: q̄ tandē efficiť ī ipſis ſtudioſis recta ratō. i. prudētia: qua homo differt ab hoīe. Vnde cū pulchrū ſit hoīem differre a beſtiis rōne: q̄to pulchrius eſt recta rōne: id eſt prudentia hoīem homini antecellere: & ſic ſcrutādo paulatī naturā humanā īueſtigat ꝓncipia uirtutū: ex qbus cōflať illud honeſtū: de quo erit diſputandū: & oſtendit īnata nobis eſſe ſemīa honeſti officiorūq;. Seneca ēt dicit: iſita ſunt nobis oīum artiū ſemīa: magiſterq; ex occulto deus ꝓducit īgenia: & alibi dicit. Dociles natura nos edidit: & rōnem dedit īperfectam: ſed quæ ꝓfici poſſit.

Pricipio: primū oīum natura hoc tribuit oībus aīantibus. Omni generi aīantiū: tā rōnaliū: quā irrationaliū. Tributū cōceſſū liberalitate quadā naturæ cōmunis parētis. Tribuimus: liberalius quā demus. Vnde natura optīa parens hoc tribuit oībus aīantibus. Tueať defendat: qm̄ omne aīal ſeipſū diligit: & ſe ī opīo ſui generis ſtatu cōſeruare cupit: & ita tribuēte natura. Se: accipit tanq̄ genus: & poſtea diſtīguit in uitam & corpus uitam ne mors inferať: quā omne aīal fugit tanq̄ ultimū quoddā oīum terribiliū. Quod experientia patet: ná unūquodq; aīal duce natura uitat mortē: & ſe defendit. Euolāt e nidis auiculæ & latebras quærūt rapi timētes. Nā & mergūt ſeſe: emerguntq; anaticulæ. Vituli boues: & cætera: id genus cornibus utunť & calcibus. Apes: ueſpæ cæteraq; īſecta aculeis. Aquatilia ēt id fugiūt. Omne deniq; aīatū corpus: ne aliquo detrimēto afficiať: ut frigore & aliis: quæ corpori molestias afferūt & ſingulis etiā partibus ipſius corporis quæ ꝓ ſe caræ ſunt: quod oīs ſuas partes integras habere cupit. Declinet: uitet & fugiat. declinare proprie eſt motu corporis & geſtu aliqd uitare. Paret: acqrat. Vt paſtū: cibū dixit: nō potū: qm̄ ſatis eſt fluuius & aqua q̄ paſſim fluit ad potū. Latibula: latebras ī qbus lateat: declinās cōtrariū & aliquod detrimētū. Alia ciuſdē generis: q̄ ſunt his ſimilia & neceſſaria ad tuendā uitā: qđ unūquodq; aīal facit duce natura. Cōmune aūt: dicit nunc cōmune eſſe oībus aīalibus creare ſibi ſimile in ſpecie. Coniunctionis: copulationis. Ná ius naturale eſt quod natura docuit oīa animalia. Nam iſtud ius inqt Iuſtinianus: non ſolū humani generis propriū eſt: ſed oīum aīalium quæ in cœlo: quæ in mari: quæ ī terra naſcuntur: a quo deſcendunt matrimonia liberoꝝ ꝓcreationes: educationes. Et cura quædā eoꝝ: neq; enī ut inqt Cato: hæc iter ſe cōgruere poſſent: ut natura & ꝓcreari uellet: & diligi procreatos non curaret: atq; etiam in beſtiis uis naturæ perſpici pōt: quarum in fœtu & in educatione laborem cū cernimus naturæ ipſius uocē audimus. Sed inter hoīem & bæluam: poſuit hactenus ea quæ omnibus animalibus comperunt iure naturali. Nunc ponit differentiam quæ eſt inter hominem participem rationis: & bæluā rationis expertem. Homo quippe mētem habet agentem & contemplatricem: eſtque animal præſtabiliſſimum omnium animalium. Senſu: uiſu: guſtu: auditu: odoratu & tactu. Nam bælua ſi rem uidet mouetur: & ad illam properat: & ſequitur odorem: non per ſe ſed per accidens. Nam canis inueſtigans leporem odore: cum primum aſſequitur feram: dimittit odorem: & non habet rationem niſi quod ſenſibus exterioribus mouetur.

Tribuere Dare

Eſſe trientia

Declino

adest
hinc
præsens

Adest: quod non longe abest. illud dicitur adesse: quod paulo post futurum est: aut quod aduētat: sed præsens est id quod iam uenit. Dicimus adest Scipio: cū uidet ad nos pgens. Paululū sentiēs pteritū: aut futurū: qa nō habet pfectā memoriā & reminiscentiā: ut homo: nec habet prudētiā qua futura ex pteritis ꝓuidemus: q̄ tria faciūt hoiem aīcellere bæluis īfinito iteruallo. Homo aūt: descripta bæluarū natura trāsit ad naturā hoīs: ut iueniat igniculos uirtutis a natura datos: & qd naturæ humanæ cōsentaneū sit: esset qdem absurdissimū si homo diuinū aīal non haberet naturā: quæ a cæteris differret. Rōnis: intellectus. homo differt a bestiis rōne: quæ est ī ipso quoddā diuinū.

adest: quodq; præsens est se accōmodat: paulū ad modum sentiens præteritū aut futurū. Homo aūt q̄ rationis est particeps per quam consequentia cernit causas rerū uidet: earūq; progressus & quasi ātecessiōes: nō ignorat: similitudines cōparat: rebusq; præsentibus adiūgit atq; annectit futuris: facile totius uitæ cursū uidet: ad eāq; degendā præparat res necessarias. Eadēq; natura ui rōnis hoīem conciliat hōi: & ad oīonis: & ad uitæ societatē. Ingeneratq; ī ꝓmis præcipuū quēdā amorē ī eos q̄ ꝓcreati sūt ipse litq; ut hoīum cœtus celebrari iter se: & sibi obedire

ꝓuidentia

Per quā: rōnē & rectā rōnem: id est prudentiā & uirtutē: quæ nil aliud est nisi pfecta rō. Ratio pfecta īquit Seneca ꝓpriū hoīs bonū est: cætera illi cū aīalibus coīa sūt. Cernit cōsequētia: hoc prudētiæ ꝓpriū est futura ex pteritis ꝓuidere. nā ꝓuidentia ē qua futurū aliqd uidet. Vnde idē Ci. scribit ī dialogo de legibus. Sic īgenii aciē ad bona deligenda & reiicienda cōtraria: quæ uirtus ex ꝓuidendo est appellata prudētia qd eo dici aut cogitari poterit beatius: unde ꝑ prudentiā. i. rectā rōnē possumus consequentia cernere. Cōsequētia: ea quæ cūse quunt. Causas rerū. i. cognoscit causas rerū & effectus causarū atq; res ꝑ causas suas. Progressus: futuros exitus quomodo res ꝓgrediant & quo ꝓtendāt. Quasi aīcessiōes: tanq̄ ea quæ antecesserūt: homo prudēs cognoscit futura ꝑ causas effectrices & signa tanq̄ ea q̄ fuerūt: & hoc facit itellectus & obseruatō rerū quæ sūt & accidūt ī uita humana. Similitudines: cōparat. Nā prudēs cū uidet aliqua signa cognoscit qd futurū sit ꝓpter longā rerū experientiā & obseruationē cōparādo cū aliis signis quæ ꝓcesserūt: postq; accidit aliqd magni. Ideo canit Lucanus aliquos cognouisse & ꝓuidisse bellū ciuile futurū ex signis quæ fuerāt etiā tpe Maris quo tāti motus ī rem publicā fuerūt & ideo subiūgit: rebus pstibus adnectit futura: id est futura ex pteritis ꝓuident: qd ꝓpriū est hois habentis rectā rōnem. Adiūgit: cogitatiōe. s. & quadā directione rōnis ad ueritatē iudicio & īgenito acumīe plus est adnectere quā adiungere. adiūgimus rē separatā: adnectimus cōiūctā quēadmodū pānū filo adnectimus. Cursū uitæ. i. aio & prudētia cōplectit oēm uitæ cōsequētis statū. Videt: oculo. s. mētis. i. habilitate naturali quā habet & solertia. habilitas est disputatio qua homo operat & aia secūdū corporis īstrumētū: & est quædā habilitas naturæ nō iduſtria nostra cōparata sed īnata nobis hæc habilitas nō respicit ullā aliā uirtutē præter prudentiā: & appellat oculus aiæ naturalis: cui ipsa prudētia īprimit: ut uirtus ipsius oculi: ideo prudentia opponit stultitiæ: qa stultus nō habet illā habilitatē ut sit prudēs: & hæc habilitas habet habitus bonos & malos: bonus habitus prudentia est. malus uero malitia dicit: quæ est pars uitii & astutia: uafritas: calliditas & malitia ī ordie cōuenit cū prudentia: sed peccat ī bono fine cōstituendo. Malitiosus. n. ꝓponit malū finē: & īuenit oīa media q̄ mala sūt tendētia ad illū finē. Prudēs uero bonū finē cōstituit: & ꝑ media cōiūcta honestati ad illū ꝓgit. est igit habilitas prudētia naturalis: cuius cōtrariū dicit malitia. Degēdā sustētādā cū rōne: unde uitā degere est prudēter & e natura uiuere. Eadēq; natura ui rōnis: potētia itellectus. Sic apparet a natura ipsa ingt Cato apud eūdē ī libris de finibus nos īpelli: ut eos quos gēuerimus amemus: & ex hoc nascit ut ēt cois hominū iter hoīes naturalis sit cōmēdatio: ut oporteat hoīem ab hoīe ob idipsum q̄ homo sit nō alienū uideri. homo est aīal sociabile ꝑ naturā: quæ homines cōiūxit. Vnde cōgregatio hoīum ciuitas appellata est: quæ natura cōstat non necessitate: ut uult Aristoteles ī libris de repu. qm̄ natura ipsa uult & iubet ut hoīes ita cōgregent: nā cū cætera aīalia cōiunctionē iter se habeāt naturaliter: multo magis hoīes habere debent: cū sint natura apti ad cœtus: concilia. ciuitates: & mūdus sit tanq̄ cois ciuitas: cuius singuli hoīes ꝑtes sūt & ciues. Vnde illud natura cōse qui debet: ut coēm utilitatem nostræ anteponamus. Igitur illa uox ihumana: ut ingt Cice. & scelerata dicit eoꝝ q̄ negāt se recusare quo minus ipsis mortuis terrarū oīum deflagratio cōsequatur. Oratiōis colloquii. Ingenerat: ī ipsa generatione īserit: imprimis maxime & ante oīa. Præcipuum: maximū & singularem. præcipuus significat præter cætera. natura uult ut filios præcipue amemus: id est supra cæteros. In eos: erga eos q̄ ex nob nati sūt. Celebrari: frequētari & coli. Cœtus: cōgregatiōes hoīum quas ciuitates appellauerunt. Obedire: ut alter alteri obediat pro coī utilitate sine aliqua discordia.

ꝓuidiūgit
adnectit
habilitas
degere uita
homo
ꝓpuus

Ob eas causas. ſ. ſupradictas: quia uita degẽda eſt: & filii ꝓcreandi alendiq;: & cœtus frequẽtãdi: ¶ Sup/petitẽt: abũde ſufficiãt. Supeto ẽ uerbũ neutrũ: & ſic ſuppetito eius frequẽtatiuũ. ¶ Ad cultũ: ornatũ cor poris ea q̃ ad uictũ neceſſaria ſũt. Nec ſibi ſoli: qm̃ ipellimur a natura: ut alibi ſcribit Cice. ut ꝓdeſſe ue/limus q̃plurimis imprimiſq; docẽdo: rõibuſq; prudẽtiæ tradendis: atq; ut tauris natura datũ ẽ: ut ꝓ ui/tulis cõtra leones ſũma ui ipetuq; cõtendãt: ſic hi qui ualẽt opibus: atq; id facere poſſũt: ut de Hercule ac Libero accepimus: ad ſeruãdũ genus humanũ natura incitant. Minime aũt cõuenit: ut cũ ipſi iter nos neglecti abiectiq; ſimus. ¶ Poſtulare: ut deo imortali ſimus cari: & ab eo di ligãur. Inter nos inqt natura cõiũcti: cõſociatiq; ſimus ad ciuilẽ cõmunita tẽ q̃ ni ita ſe habeãt: nec iuſtitiæ ullus eẽt: nec bonitatis locus. Vñ inuehitur Plinius i mortales q̃ naturæ benigni/tate abutunt. Cætera animãtia inquit in ſuo genere: ꝓbe degunt cõgregari uidemus: & ſtare cõtra diſſimilia: leo nũ feritas iter ſe nõ dimicat. Serpẽtiũ morſus nõ petit ſerpẽs: nec maris qui dẽ belluæ ac piſces: niſi i diuerſa gene ra ſæuiũt: at hercle homini pluria ex hoĩe ſunt mala. Seneca dicit: Tuta ẽ i/ter feras ſimilitudo mor/. Quæ cura tuendi ſe & ſuos ut uult iuſtitia. ¶ Exuſcitat erigit & excitat pene ſopitos cũ pricipia tñ a natura ſint: q̃bus utiẽ hõ tanẽ dormiẽs: & nõdũ plane uim naturæ cognoſcens atq; itelligẽs: ſed rõ eũ excitat: & maiorem facit ad rẽ agendã: hæc ſũt ſemina iuſtitiæ tributa hoĩbus a na tura. Qium hõeſta/ res/ ſemia iqt Seneca ai gerũt: q̃ a motione excitant: ñ aliter q̃ ſcitilla flatu leui ad/iuta ignẽ ſuũ explicat. ¶ Imprimiſq; hoĩs ẽ nũc de prudẽtiæ ſeminibus atq; igniculis agit. Imprimis po/tiſſimũ & præter cætera animãtia: hoc hõi a natura tributũ ẽ i ipo ortu. ¶ Inquiſitio ueri Cice. cõfuſe lo/quit de prudẽtia & ſapiẽtia q̃ ẽ hĩtus ꝑſtabiliſſimus circa res cõtẽpládas: prudẽtia uero circa agẽdas. Eſt enĩ q̃dã i ipſis rectitudo: hæc oĩa ſapiẽs ꝓſpicit: ſed prudẽs ñ ſtati cognoſcit ea q̃ ſapiẽtiæ obiiciũt: & mlti fuerũt ſapientes: qm̃ res/ naturaliũ & ſupnaturaliũ cognitionẽ habebãt: ſed ñ prudentes: qm̃ in rebus agendis: nec ſuis cõmodis: nec alienis cõſulere ſciebãt. Vñ dicit Cice. alibi: Anaxagorã dicimus ſapientẽ qm̃ res/ ꝑſtãtiſſimas/ cognitionem hũit: prudentẽ minime: qm̃ nec ſuis cõmodis: nec alienis cõſuluit. Inqſitio: ꝓprie ai eſt: & ueri inqſitio ẽ peculiaris ipſius hoĩs: cætera qppe aialia hoc ñ hñt: ut qd ue/ ſit i rebus hũanis & etiã naturalibus: & diuinis: ſcire: aut iquirere poſſint. Inqſitio. ſ. ꝓ ſe nemine extriſecus cogẽte. qm̃ natura ipellimur ad ueritatẽ iquirẽdã. ¶ Inueſtigatio diligens idagatio: qm̃ iueſtigare: ẽ dili/gẽter q̃ſi ꝓ ueſtigia inqre. Innatũ ẽ hoc hoĩbus: ut ueritatem inquirãt: & ſi ꝓ ſe ñ pñt illũ iuenire cõſulãt prudẽtes & ſapientes: quo/ ueſtigiis iſiſtentes ue/ idagãt. Propria nõ cõis cũ reliquis aialibus. Itaq; igr cũ nobis a natura iſitũ ſit: ut ueritatẽ iquiramus: cõcludens Ci. ꝓbat qd dixit: nã hoĩes cũ uacui ſũt aliis negociis diſcẽ cupiũt ea q̃ ignorãt: niſi ſit i ipis natura deprauata & rõ uicta penitus ab ipſo appetitu: q̃ eſt ſine cognitione. ¶ Auemus: cupimus: li. ſecũdo de finibus ait. Et qm̃ eadẽ natura cupiditatem ige/nuit hõi ueri iueniendi: qd facilime appaꝛt: cũ uacui curis etiã qd i cœlo ſit ſcir auemus. Diſcẽ diſcimus rẽ prius icognitã: addiſcimus cũ aliqd adimus. Ediſcimus: cũ memoriæ mãdamus. ¶ Videt: ut poſtea co gnoſcamus: & ſciamus: qm̃ nihil põt eſſe i itellectu: qn ꝑus ſit i ſẽſu. Diſcere eſt ipius ai q̃ utiẽ ſenſu ut di ſcere poſſit. Nõ. n. põt aius id diſcere: qd nõ ꝓcepit ſenſu. ¶ Neceſſariis cõtinentibus ad res neceſſarias humanæ uitæ degendæ. ¶ Rerum occultar/uaturalium: quæ ſunt imerſæ penitus in materia: de q̃bus tractãt phyſici: aliquæ res ſunt: partim ſeparatæ: partim nõ ſeparatæ a materia: de q̃bus tractat mathe/maticus: aliquæ ſeparatæ penitus a materia: ut eſt ipſe deus glorioſus & eſſentiæ ſiue intelligentiæ cœ leſtes: de q̃bus eſt ipſa ſapientia. i. ꝑma philoſophia: quã geæci methaphiſicã: nos theologiam appella mus græco tñ uocabulo. ¶ Cognitionem ſciẽtiã: nam ſcire eſt cognoſcere res ꝓ cauſas ſuas: & cognitio antecedit ſcientiã. Cognitio eſt ꝑus ꝓ ſenſum. Poſtea eſt cognitio ꝓncipio/: & oĩs ſcia eſt cognitio: ſed nõ omnis cognitio eſt ſcia: qm̃ ad plura ſeſe extendit cognitio: & ꝓncipiũ ad plura ſeſe exſtendit q̃ cau ſa: & cã ad plura q̃ elementũ: & omnis cauſa eſt elementũ: ſed non econtra. Aut admirabilium: & hoc ẽ quãtum ad moralem philoſophiam: & opiniones admirabiles philoſophantium. ¶ Ad bene beateque uiuendum: ſtoici uolebat omnes bonos beatos eſſe. Bonos autem intelligebant omnibus uirtutibus in ſtructos & ornatos. Beatos autem illos qui eſſent in bonis nullo adiũcto malo. Vnde beatitudinem di cebant emulatã re/ cõplexionem ſeparatis oĩbus malis: dicebantq; beatam uitã diſcẽſuram in omnia

uelint: ob eaſq; cauſas ſtudeat parare ea q̃ ſuppeti tẽt ad cultũ: & ad uictũ: nec ſibi ſoli ſed cõiugi libe ris cæteriſq; quos caros hẽat: tuerique debeat. Quæ cura exuſcitat ẽt animos & maiores ad rẽ gerẽdã fa cit. Imprimiſq; hominis eſt propria ueri inquiſitio atq; inueſtigatio. Itaq; cum ſumm necẽſſariis ne gociis: curiſq; uacui: tum auemus aliquid uidere audire: diſcere. Cognitionemq; rerum aut occulta rum: aut admirabilium ad bene beateq; uiuẽdum

Suppeto

Dicit q̃ ad Bene ſtate Religue pr hoĩ

Exquiſita prudentia

Inquiſito

Inueſtigare

Auere

Diſcere Ediſcere addiſcere

Separate a ma/ Non ſeparate a ma/

Scire

tormēta: qđ negabāt peripatetici: ut dictū est. Vñ dicit Aristoteles eū nō esse beatū q̄is sit bonus qui incidit i calamitates: & Theophrastus negauit i sola uirtute positū eē beate uiuere. Socrates apud Platonē libro tertio de repu. dicit. Vir bonus sibūpsi ad bñ beateq; uiuēdū sufficit: & nō putabit durū filio orbari: aut fratre: aut pecunia: aut rebus silibus. ¶ Necessariū: qm̄ moralis philosophia medet animis: inanes sollicitudines detrahit: cupiditatibus liberat: pellit timores. ¶ Cognitio philosophiæ moralis necessaria est ad bene beareq; uiuēdū: qđ assequ nō possumus: nisi ægritudine & morbo mentis uacui erimus: & isania. Philosophi appellant morbos ois ai pturbationes: negātq; stultū quenquā his morbis uacare: & nisi sanatus sit animus: qđ sine mora/li philosophia esse nō pōt: nullus erit finis miseriaꝝ. ¶ Ducimus existima/mus. Ex quo ppter hoc claꝝ est inqt hoies his eniti iductos oia uera dilige re. ¶ Veꝝ: fidele. ¶ Simplex: purum. Sincerū: cōstās & sine uitio: & sic odimus uana falsa fallentia: ut fraudē: piuria: malitiā iniuriā. Virtus. n. ut inqt Plato libro quarto de repu. est sanitas quædā & bōa ualitudo ipsius animæ: malitia uero morbus: turpitudo & infirmitas: & libro secundo dicit. Verum mēdaciū si modo ueꝝ dici pōt: oēs hoies pariter oderūt atq; dii. Et li. nono ait. Veritas inspectio q̄ præbeat uoluptatē. Impossibile ē aliquē præter philosophū gustare posse. Aptissimū: accōmodatissimū & cōuenientissimū. In tertio tuscula. dicit. Quod si tales nos natura genuisset: ut eā ipsam intueri & pspicere: eadēq; optima duce cursū uitæ pducere possemus: haud erat sane q̄ quisq̄ rōe ac doctrina cōquireret: ná paruulos nobis dedit igniculos: quos celeriter malis moribus opinionibusq; deprauati sic restinguimus: ut nusq̄ naturæ lumē appareat. ¶ Sūt. n. ingeniis nostris semina inata nirtutū: q̄ si adolescere liceret ipsa nos ad beatā uitā natura pduceret. ¶ Nūc aūt simul atq; æditi i lucē: & suscepti sumus i omni cōtinuo prauitati: & sūma opinionū peruersitate uersamur: ut pene cū lacte nutricis errorē suxisse uideamur. Huic ueri: uidendi cupiditati. i. uidendi ueritatē: & cognoscendi oia & singula: qđ homini ipsitū ē: & sic agit nūc de seminibus fortitudinis. ¶ Appetitio pncipatus ut pmus i ciuitate sit libro secūdo de finibus i hāc sniam dicit. Eadē natura hēt i se qdē amplū atq; magnificū ad iperādū magis q̄ ad parēdū accōmodatū. oia humana nō tolerabilia solū: sed etiā leuia ducēs. ¶ Altū quidā excelsū nihil timēs: nemini cedēs: semp inuictū. Bene iformatus: iſtituꝝ. i. q pncipia naturæ habet & ipsis utī. ¶ Nisi pcipiēti aut docēti: parere debemus bono pceptori tāq̄ rectæ rōi: cū in nobis uiget appetitus sensitiuus Vñ pueris inqt Aristoteles dant pedagogi ut efferuescēte sanguine & appetitu eos ipellente ad uetita i offō cōtineant: ut ab iſessore equus pceps & idomitus. ¶ Vtilitatis. ſ. nīe: qm̄ iperiū ē ad cōseruationē aliorū & cōmodū. Et iperāti debet sufficere honor: si āt oia refert ad suā utilitatē tyránus ē. Vñ cōsules dicebāt apd rōanos: eo q̄ oium saluti & utilitati & saluti cōsulerēt. i. puiderēt. Legitie: iuſ: & ut uolūt leges quēadmodū sūt naturales reges: ceteriq; pncipes: q hereditariū pncipatū hñt. Cōsules rōani legitie iperabāt: qm̄ curā reipu. populus rōanus illis cōmittebat. Cæsar āt ñ legitie: qm̄ patriā ui oppressā tenebat Vñ Cato seuerus & pfectus stoicus potius uoluit sibi afferre uim: q̄ pareꝝ illi q ñ legitie iperabat. Viri probatissimi eligēdi sūt q aliis iperēt. ¶ Iuste ñ tyránice: sed ut uolūt leges & iura gētiū. Plato li. tertio de repu. dicit. Tēperātiæ pcipuá ē laudē obseq pncipibus. Ex quo ex hoc qđ dictū ē emergit ipa fortitudo Aī magnitudo: fortitudo & magnanimitas. ¶ Existit: emergit: apparet. ¶ Reꝝ hūanaꝝ oiumq; hoibus accideꝝ pnt i utrāq; ptē. Cōtēuit. n. magnanimus res húanas & uolubilitatē fortunæ: putatq; ipas iferiores eē sna pstātia: & excellētia: quod cū ita sit oia spnit: & q̄cūq; accidere possūt: nō solū tolerabilia: sed etiā leuia: & nullius momenti ducit. Magni aī hominis est inqt Seneca: cōstare sibi & finē uitæ itrepidus expectare: nil aliud magnum in rebus humanis est: nisi aius magna despiciēs. ¶ Nec uera illa parua uis naturæ. rationisq;. i. rationis naturalis. Nūc agit de seminibus tēperātiæ naturæ: q̄ nobis hoc uirtutis q̄si seminaꝝ dedit. Rationis itellectus: q pulchritudinē ordinis decori: & modestiæ metit & serit: cætera. n. aīalia hoc nō habēt. ¶ Hoc aīal: homo q est diuinū aīal: & cui principatus iter oia animalia tribuit Vnū: solū. ¶ Sentit: cognoscit. ¶ Sentire ē sensibus cognoscere. Quid sit ordo: ut oia quodā ordie agātur: & ordo opponit temeritati: q̄ nullū seruat ordinē i rebus agendis. Vñ Plinius: Nepos laudat Spurinnā: q̄ eo uitæ genere quo nihil est distinctius uteret. Me aūt inquit: ut certus sideꝝ cursus: ita uita hominū dispositā delectat: & senibus inquit placida omnia & ordinata conueniūt: & nullum animal est præter hominē: q̄ in rebus agendis ordinem cognoscat: aut seruat: de ordie rerum & temporꝝ oportu

morbus animi

necessariā ducius: ex quo itelligit: quod ueꝝ simplex sincerūq; sit id eē naturæ hoīs aptissimū. Huic ueri uidēdi cupiditati adiūcta ē appetitio quædā principatus: ut nemini parere aīus bñ iformatus a natura uelit: nisi præcipiēti: aut docēti: aut utilitatis cā iuste & legitie iperāti: ex quo aī magnitudo existit humanarūq; reꝝ cōtēptio: nec uera illa pua uis naturæ est rōnis: quod unū hoc aīal sentit qđ sit ordo

¶

Virtus

malitia

mendacium

Tyrannus

Sensus

nitate dicet suo loco diffusius. ¶ Quid sit qđ deceat: quid sit decoꝝ: cuius ignoratione ut inqt i oratore nō modo i uita: sed sæpissime i poemate & i oꝛone peccat: nō eni oīs fortuna: nō oīs honos: nō oīs auctoritas: nō oīs ætas. Nec uero locus & tēpus aut auditor oīs eodē: aut uerboꝝ genere tractādus ē: aut sē tētiaꝝ quid deceat: ergo cōsiderādū: qđ i re de qua agit positū ē: & i psonis: & i eoꝝ q dicūt: & eoꝝ qui audiūt. Itaq; hūc locū lōge lateq; petētē: philosophi solēt i officiis tractare. Decere ē quasi aptū ee & cōsentaneū tēpori & psonæ: qđ cū i factis sæpissime tū i dictis ualet i uultu: denīq; & gestu: & icessu: cōtraq; dedecere: ná bñ institutus a natura temeritatem reformidat: & nō audet cuiq; aut dicto pteruo: aut facto nocere. Veretq; quicq; : aut facere: aut eloq qđ paꝝ uirile uideatur. ¶ Qui sit modus mēsura in oī re atq; modestia. Nā modus ē qdā mensura siue mediocritas in oī re. Vñ dicit Hora. Est modus i rebus: sunt certi denīq; fines quos ultra citraq; neqt cōsistere rectū. Utaq; eoꝝ ipsoꝝ: nūc tāgit aliud qđ ē pprium hoīs iudicare. s. đ pulchritudie & uenustate: & cōueniētia eoꝝ: q oculis iudicant. Igit ppter hoc qa sētit qd sit ordo & qd deceat. ¶ Aspectu uisu. Sētiunt cognoscunt & pcipiunt sensibus exterioribus & iudicāt. Pulchritudinē: pulchritudo pprie ñ dicit: nisi i magno corpe. ¶ Venustatē: uenustas muliebꝝ ē: dignitas át uiroꝝ. ¶ Venustas ē ipsa gra quā affert pulchritudo Vñ uenustus dr is: cuius forma multū hēt gratiæ: & iuenustus q oī caret gra. Cōueniētiā ptiū cognoscit hō si ptes hoīs bñ iter se cōueniūt & q̄drāt. hñtq; pportionē suā: aliter esset mōstrū. Quā similitudinē i tellectus cognoscēs i ipsis corpibus hāc pulchritudinē & uenustatē ipsā trāstulit ad animum: & putauit hāc cōueniētiā: & hoc decoꝝ seruādū ee i dictis & factis: ut nil diceret: nilq; fieret: qđ eēt turpe & idecoꝝ Ergo huius pulchritudinis silitudine cōspecta i ipsis formis & corpibus trāsitū ē ad honestatem dictoꝝ atq; factoꝝ. ¶ Ratio: intellectus humanus. ¶ Ad animū: ad mētē: & mentis oculū. i. ad potentiā naturalē animi. Multomagis q̄ i ipsis formis & corpibus. ¶ Pulchritudinē: & hæc pulchritudo ad magnanimū pertinet: q magnis dignus ē. Magnaminitas. n. i magnitudine: sicut pulchritudo i māgno corpe consistit. Cōstātiā: cōstās ē hō sedatus grauis: hūaua oīa pmens: quē magnanimū & fortē uiꝝ dicimus. Talis át eē nō pōt q mœret: timet: cupit atq; gestit. ¶ Ordinē q ē seruādus i rebus agēdis & cōsiliis. In decore: pter decoꝝ & ordinē: quæ duo si cōfūdant. Pulchritudo ēt q̄ ex his emergit cōfundet. ¶ Effœminate: qđ sit paꝝ uirile: uitat igit is q ē plāe uir: ne id faciat qđ potius fœminaꝝ ē q̄ uiroꝝ. ¶ Libidinose itemperāter & q nō deceat hoīs grauitatem & temperātiā. ¶ Aut cogitet: qppe nō mō nō debemus turpia agere: sed ne cogitare qdem: & modestia ē adhibenda i cogitationibus & factis. Quibus ex rebus. i. pncipiis naturalibus: & q̄tuor q̄si seminariis ipsaꝝ uirtutū: ex qbus emergit honestū: qđ ē quicqd a uiriute pficiscitur ¶ Honestū: qđ sit pfectū dicebāt Stoici bonū: qđ oēs a natura q̄sitos habeat numeros: sitq; perfecte moderatum. ¶ Eius quattuor species tradūt: prudentiam: iustitiā: fortitudinem: & temperantiā: quibus honestæ actiones pficiuntur. Ratio recta & cōsumata iquit Seneca fælicitatem hominis implet. ¶ Hæc ratio uocatur uirtus: eademq; honestū est. ¶ Cōflatur: emergit: & efficit: loquit p translationem fabroꝝ: q flatu & spiritu folliū: atq; igniferū mulcent & redigunt ad aliquā formā: sic ex his quattuor pncipiis efficit forma ipsius honesti. ¶ Si nobilitatū nō sit: libro secūdo de finibus in hāc sententiā ait. Honestū igr itelligimus: qđ tale est: ut detracta oī utilitate sine ullis præmiis: fructibusue p seipsū possit iure laudari ¶ Natura: naturaliter & suapte natura esset: si nemo ipsū laudet. ¶ Formā quidem ipsā facit auditorem attentū. Forma honestatis quattuor uirtutibus cōtinet. hæc iden dicit: ut ab utili & hōesto suadeat: hoc honestū ppter se totis uiribus esse amplectendū. ¶ Et tanquam faciē tuā: cū nō plane honestā habeat faciem. ná facies refert ad corpus. Vultus ad animū atq; uoluntatē: unde deducit. Vnde dicimus irato & mœsto uultu: & lata: aut longa facie: quæ est cuiusq; rei apparentia. ¶ Vides animo concipis. Nam uirtus oculis cerni nō potest: sed animo uideri. ¶ Vt ait Plato: oculoꝝ inquit Plato in sua republica est i nobis sensus acerrimus: quibus sapientiam non uidemus q̄ illa ardenres amores excitaret sui: si uideretur.

Decere

Modus

pulchritudo

Venustas

Pulchritudo

Venustus

Inuenustus

Constans

Vultus

Effatus

Honesti diuisio

Sapiētiæ:philoſophiæ.nā iſtoꝝ uerboꝝ amore:ſapiētiæ:iuſtitiæ:fortitudinis:& tēperātiæ pſtātiſſimis i genijs hoies ad philoſophiæ ſtudiū coutulerunt.

¶ Sed oē qđ honeſtū ē:dixit generaliter de honeſto:q; cōſtat ex his quattuor p̄ncipiis naturalibus: nūc diuidit ipſū honeſtū i quattuor pres:prudētiā:iuſtitiā:fortitudinē & tēperantiā:quaꝝ munus & quaſi materiā:quā tractēt:& circa quā uerſent deſcribit. ¶ Partiū quattuor uirtutū q̄ ſūt fōtes oīum officioꝝ:ex his.n.oē honeſtū oritᵉ:& icipit dicere de honeſto q; manat a prudētia: Perſpiciētia ueri:ue

Solertia

ra ꝓ integra cognitiōe. Solertia ē i genitū acumē & naturalis prudentia. Vñ dicit Fabius:Ingenitam eē pueris agitationē mētis & ſolertiā. Aut i hominū ſocietate tuenda: hoc ē munus iuſtitiæ:q̄ eſt ad cōſeruationem hūanæ ſocietatis. ¶ Tuēda defendenda ſuſtēdāda opibus & opera. ¶ Quod ſuū ē cuiq; : qm̄ iuſtitia tribuit unicuique qđ ſuū ē. ¶ Et reꝝ cōtractaꝝ fide:uenditionū:ēptionū:ꝓmiſſionū:ceteroꝝ cōtractuū:& fides ē fūdamētū iuſtitiæ qm̄ ſmota fide:remoueť iuſtitia: hæc oīa ſunt de iuregētiū:ut loco ſuo dicetur. ¶ Aut i aī excelſi:hoc ē munus fortitudinis. ¶ Excelſi:elati:& oīa tanq̄ inferiora ſpnētis: qđ eſt ꝓpriū magnanimi. ¶ Ac robore:fortitudine q̄ dolore aut aliq̄ alia calamitate non frāgiť. ¶ Aut i oīum q̄ ſiūt:hoc ē munus temperātiæ. Fiūt:nā i factis & dictis ſeruādus ē modus. Nā i oībus negociis debet eē ordo reꝝ:oportūitas tēpoꝝ & mēſura uerboꝝ. Quæ q̄ttuor nūc cuiuſq; uirtutis: q̄ſi materiā & ſubiectū ponit:oſtendens ex ſingulis uirtutibus certa officioꝝ genera oriri li.qnto de finibus ait. Atq; hæc cōiūctio cōfuſio q; uirtutū a philoſophis rōe quadā diſtiguit:nā cū ita copulatæ cōnexæq; ſint:ut oēs oīum ꝑticipes ſit: nec alia ab alia poſſit ſeparari:tñ ꝓpriū ſuū cuiuſq; munus ē:ut fortitudo i laboribus:periculiſq; cernat. ¶ Tēperātia i perpetiēdis uoluptatibus:prudentia i delectu bonoꝝ & maloꝝ:iuſticia i ſuo cuiq; tribuēdo. ¶ Quattuor:prudentia:iuſtitia:fortitudo:& temperātia. ¶ Colligata:cōnexa qppe emergūt ab uno honeſto. ¶ Implicita:cōiūcta. Stoici dicebāt uirtutes ſibiinuicem eſſe connexas:ut qui unā habuerit oēs hēat. ¶ Certa genera:ꝓpria utriuſq; uirtutis:qm̄ dicunť ꝑtinere ad unā potius q̄ ad aliā. ¶ Velut ex ea parte:ponit officiū ipſius prudentiæ:quā ſequunť conſilioꝝ maturitas & ītelligentia. ¶ Indagatio:īquiſitio quoniā prudens uerſat circa ueri indagationem. ¶ Atq; iuentio:ꝑus īquirimus: poſtea īuenimus. Itaq; īquit Ambroſius:i ueri iueſtigatione tenendū eſt illud decorū:ut ſūmo ſtudio requiratur qd ueꝝ ſit:nō falſa ꝙ ueris dicere:nō obſcuris uera īuoluere:nō ſuperfluis:uel implexis atq; ambiguis occupare animū. ¶ Hoc munus offīm ut īquirat uerū. Nā prudentiæ ut dictū eſt ueritas obiicitur:& etiam ſapientiæ: ſed diuerſo mō. ¶ Propriū peculiare:ut uerum inquirat:aliter non erit prudentia. Vt enim probat Cicero ab effectu munus ipſius prudentiæ. ¶ Perſpicit:recte uidet. ¶ Acutiſſime:quantū ad ingenii acumē & ſolertiam:atq; īuentionem. ¶ Celerrime quātū ad conſilium:& bonam illico conſultationem & rectam deliberationem. ¶ Videre:animo mente & oculo:cui ꝓprimitur prudētia. Explicare afferre in medīū:& exponere atq; cognoſcere uerum per ſuas cauſas. ¶ Vnde Plinius in quadam epiſtola laudat. T. Ariſtonem:dicens. Nam quanta ſermonibus eius fides:quanta auctoritas:q̄ preſſa & decora cūctatio? Quid eſt qđ nō ſtatī ſciat:& th plerunq; heſitat:dubitat diuerſitate rationū:quas acri:magnoq; iudicio ab origine:cauſiſq; primis repetit. ¶ Diſcernit:expendit. ¶ Rite recte. ¶ Quo circa.cōcluſio huius ptis: qua oſtendit ueritatem eſſe materiam ipſius prudentiæ & ſapientiæ. Veritas ſubiicitur prudentiæ in rebus agendis:& circa bona:ſapiētiæ aūt i rebus cōtēplādis: Prudētis.n.ē agere recta ueraq; cū rōne ſapiētis āt ueritatē cōtēplationibus & rōibus īuenire. ¶ Tractet:exerceat & colat. Tractare ē māibus uerſať

Tractet

Reliquis aũt tribus: iusticiæ fortitudini & tẽperãtiæ ostendit Ci. circa quid uersent hæ tres uirtutes: & qd̃ sit munus ipsarũ: & dicit uersari circa res parãdas: quibus uita sustentat̃: & hoc ptinet ad iustitiã: & etiã tæla fortunæ cõtẽnẽda & opes: qd̃ est uiri fortis & magni. Propositæ sũt: tanq̃ munus ipsarũ: ut debeãt ea parare: quibus uita sustẽtãt̃ & alit̃. Parãdas: acqrendas cũ labore & diligenti opera. Parare. n. ẽ cũ difficultate & labore aliqd acqrere. Tuendas: cõseruãdas: qm̃ nõ minor ẽ uirtus parata tueri: q̃ ea iquirere parareq̃: & hoc ẽ munus temperãtiæ & parsimoniæ. Actio uitæ: exercitatio: & ois actus humanæ uitæ degende: qd̃ ptinet ad iustitiã. Et animi excellẽtia: ut appareat ipsa fortitudo cuius munus ẽ ñ solũ parare opes & augere: ut possit exercer̃ iustitiã & liberalitatem: sed ẽt ipsas cõtẽnere: & oĩa humana ĩferiora aio suo ducere. Flagitiosi hoies inqt Cyrus apd̃ Xenophõtẽ li. qnto cupiditatibus oibus se pstãt inferiores. In augẽdis opibus qd̃ ptinet ad magnificũ. Sibi & suis qm̃ nõ solũ nobis nati sumus: & conoffm̃ ẽ illos relinquere q curæ nobis esse debent: & maxie parẽtes cæteros q̃ domesticos. Multo magis: q̃ ĩ ipsis opibus cõparãdis: qm̃ nihil ẽ tã angusti aĩ q̃ amare terrena: & a fortũa pendere: & illius bona amplecti q̃ auferri possũt: & illi q ẽ uere fortis & magnanimus. nihil uidet̃ magnũ & admirationе dignũ pter uirtutem. Magis ergo elucet magnitudo aĩ ĩ despiciẽdis opibus q̃ cõparãdis. Vñ laudat Bias prienensis: q direpta ab hostibus pria pena: & nõ nullis bõa asportãtib⁹: iterrogatus q̃re idẽ ipsæ ñ faceret̃ rñdit. Oĩa mea bõa mecũ porto: & Zeno nũciato naufragio: cũ oĩa sua submersa accepisset: dixit. Iubet me fortuna expeditus philosophari. Et stilbon megarẽsis phũs Demetrio dixit. Oĩa mea bõa mecũ sũt. Eluceat: appareat: & magis laudet̃ ĩ opibus spernẽdis q̃ cõparãdis: q̃d tñ rõe parari debeãt. postea dicet̃. Ordo aũt: nũc põit q̃si materiã ipsius tẽperãtiæ: nã ĩ oĩbus q̃ agunt̃ ĩ uita: ut honestas & decorũ ẽtineat̃: adhibenda est q̃dã decens actio: modus & ordo: & hæc ps ad omnes uirtutes pẽt: ut latius loco suo patebit. Ordo. n. est cõpositio rerũ aptis: & accõmodatis locis. Temperãtia cõstat ordĩe & moderatõe. Cõstãtia: uacuitas pturbationũ & pseuerãtia ĩ honestis actõibus. Trãqllitas. n. nil aliud̃ est q̃ placida & qeta cõstãtia: cũ uultus mutat̃: os distorquet̃ & anhelat: tũc apparet ñ adesse cõstãtiã cũ celerius q̃ deceat qs mouet̃: iõ ait hæc tria uersari ĩ eo genere. ad qd̃ adhibẽda est quædã actio: nõ solũ agitatio mentis: nã cũ aliqd agẽdũ cogitauerimus decora actio adhibẽda est: & pbat hoc dicẽs. His. n. rebus: nã cũ adhibemus modũ & ordinem actõibus nr̃is seruamus decorũ: qd̃ omne genus officiorũ attigit. Et his silia q̃ sũt eiusdẽ generis: & ad ipsã molestiã pertinẽt ac temperantiã. Versant̃ cõsistũt. In eo genere: in ea pte uitæ humanæ & genere: modoq̃ uiuẽdi q regrit ẽt decernentẽ actionẽ. Ad qd̃ genus & modũ uiuẽdi & agẽdi cũ decoro. Actio: ut. s. honeste aliquid cogitemus: & opera atq̃ exercitatõe honesta agamus: & qd̃ ipsa actio decora sit & cõueniẽs: de qua suo loco pcepta tradent̃. Agitatio: cogitatio: cõtẽplatõ: cõsideratioq̃. Modũ: modestiam: & moderationẽ quãdã. Quæ tractãtur ĩ uita. i. ĩ oĩbus actionibus uitæ hũanæ: & his q̃ dicunt̃ & fiũt in uita cõi. Honestatẽ q̃tũ ad oĩs uirtutes & officia. i. cõseruabimus id qd̃ ẽ secũdũ uirtutẽ: nam si adhibeat̃ modus seruabit̃ honestas. i. ipsa uirtus: quæ ẽ quædã mediocritas inter plus & minus: & si adhibeatur ordo cõseruabit̃ ipsum decorum. Et decus ipsum decorũ: quod ab honesto non potest separari: tunc enim decorum est: cum præcessit honestas.

Reliqs ãt tribus necessitates ꝓpositæ sũt ad eas res parãdas tuẽdasq̃ quibus actio uitæ cõtinet̃: ut societas hominũ: cõiunctio⁹ seruet̃: & animi excellentia: magnitudoq̃: tũ ĩ augendis opibus: utilitatibusq̃ & sibi & suis cõparãdis: tũ multo magis ĩ his despiciẽdis eluceat: Ordo ãt & cõstãtia: & moderatio: & ea quæ sũt his similia uersant̃ in eo genere: ad qd̃ adhibenda ẽ q̃dã actio non solũ mẽtis agitatio. His enim rebus: q̃ tractãtur in uita modũ quendã adhibentes & ordinẽ: & hõestatẽ: & decus cõseruabimus

De Prudentia. Paulo Hostatis

EX quattuor ãt locis ĩ quos hõesti naturã uiq̃ diuisius primus ille: q ĩ ueri cognitõe

Byas Zeno Stilbon — Omnia Spreuere

Constãtia

EX quattuor aũt locis: posuit Cicero quattuor fontes officiorũ: ex qbus manat illud honestum qd̃ q̃rimus: nũc accipit primũ fontẽ. i. prudẽtiã: & de officiis q̃ ab ipsa oriunt̃: disputat oñdens hãc ptẽ ĩ pmis attigere naturã humanã: qm̃ ex snĩa Aristotelis oẽs hoies natura scire desiderãt: & res occultas cognoscere li. qnto de finibus ait. Tãtus ẽ ĩnatus ĩ nobis cognitiõis amor & sciæ: ut nẽo dubitare possit: quin ad eas res hoium natura nullo emolumẽto ĩuitata rapiatur. Quid uero q ĩgenuis studiis artibusq̃ delectãt̃: nõne uideũs eos nec ualitudinis nec rei familiaris hr̃e rõem: oĩa ppeti ipa cognitiõe & sciẽtia captos: & cũ maximis curis & laboribus cõpensare eã quã ex discẽdo capiãt uoluptatẽ uirtutibus: a qbus manãt officia. Naturam: pprietatẽ. Vim potẽtiã. Primus ille: prudẽtia & sapiẽtia

Attigit humanā naturā. i. ī p̄mis cōuenit naturæ hoīs: q natura scire desiderat: g̃ nihil ē tā p̄priū hoīs q̄ scire uelle: & uer̄ uidere ī oī re. ¶ Oēs .n. ratio q̄re attigit maxie naturā hois. Trahimur ui & iperio ipsius naturæ: qm̄ hoc est nobis inatū natura. Ducimur: spōte certa rōe & uia allecti. Cupiditatē: uehemēs desideriū cognoscendi aliqd & sciēdi. Excellere excellentiorē eē ac pstātiorē aliis. Pulchrū: laudabile & glorioſū: & sic cōtra. ¶ Labi. lōgius in errorē p̄gredi. ¶ Errare falsū p uero sibi p̄ponere: qd̄ īprudentis ē. Nescire nō didicisse: & causas rer̄ ignorare. ¶ Decipi ab aliquo uersuto & callido. ¶ Mallū: q̄tū in se qm̄ īsipiētia magnū ē malū: & nescio an possit eē maius: & stultitia nihil est peius. Iō optimus q̄sq; & a natura bñ īstitutus ad rer̄ cognitionē tota mēte sese erigit: cū oēs stulti sine dubio miserrimi sint. Plutarchus scribit in uita Lysandri Anthimacū carmē qd̄ cōpuerat ī laudē Lisādri aboleuisse. dum Lisāder de carmibus coronā nicerato dedisset: tūcq; Platonē iuuenis igeniū admiratū eū mitigasse pfatū ignaris ignorātiā id malū eē: qd̄ ē cecitas ñ uidētibus. Ducimus: arbitramur: existimamus. Si prudēs eē cupis inquit Seneca: ī futura p̄spectū intēde: & q̄ possūt cōtingere aīo tuo p̄pone: nihil tibi subitū sit: sed totū añ conspicies. Si prudēs est aīus tuus: tribus tēporibus dispēsēt. Præsētia ordina: futura p̄uide: p̄terita recordare. Nā q nihil de p̄terito cogitat pdet uitā. Qui nihil de futuro p̄meditat ī oīa incautus icidit. Prudētiæ p̄priū ē inqt examiare cōsilia: & nō cito facili credulitate ad falsa plabi. ¶ In hoc genere posito munere ipsius prudētiæ & utilitate cognitōis & sciæ. Ponit uitia q̄ uitāda sūt: ut mediū ipsū decoro teneat: a quo nō p̄t sine uitio discedi. Naturali: qm̄ īpellimur natura ipsa ad honestū & rer̄ cognitionē. ¶ Et honesto: cū laude uirtutis. Honestū qppe est scire: turpe uero ignorare. ¶ Vnū: hoc ē p̄mū uitiū: quo multi laborāt: Nō. n. debemus psuadere nobis cognitionē rer̄: quas penitus ignoramus: nec debemus temere. i. nullo adhibito iudicio assētiri his q̄ nobis dicunt: & incognita sunt: Lactantius dicit opinari: & scire qd̄ nescias nō ē sapiētis: sed temerarii potius ac stulti: unde monendi sunt p̄ceptores: ne auditorū teneras aures falsis opinionibus ibuāt lucro intēti: & ipsi auditores ne p̄ceptor̄ uerbis temere credāt: q ne ignorātiā p̄fiteant: quicqd occurrerit effundūt. Intēdāt igit̄ adolescētes igeniū ne stulti uideant & īprudentes. Vñ scribit ī academicis Cice. Nā cæteri p̄mū añ tenent̄ astricti q̄ quid esset optimū iudicare potuerūt: deinde ī firmissimo tpe ætatis: aut obsecuti aīo cuidā: aut una alicuius quē p̄mū audiuerunt oſe capti: de rebus īcognitis iudicāt: & ad quācūq; sūt disciplinā: tā q̄ tēpestati delate ad eā: tanq̄ ad saxū adhæresc̄ūt. Nā q̄ dicūt oīa se credere ei quē iudicent fuisse sapientē p̄barē si idipsū rudes & idocti iudicare potuisset. Statuere aūt q sit sapiēs: uel maxie uidet̄ eē sapiētis: & ī oſone p̄ Cluentio ait. Minus stultus ē cui nihil ī mētē uenit: q̄ ille q̄ stulte alteri uenit ī mentē cōprobat. His. s. incognitis. Temere: icō sulte sine iudicio assētiamur. dicimus assētior & assētio: p̄us dicebat̄ tm̄ assētior: sed Sisenna p̄mus ī sena tu dixit assētio: quē alii secuti sūt. Quod uitiū docet Ci. quō declinādū sit hoc uitiū. Oēs aūt correctio ē oēs inqt debēt uelle: qm̄ leuitas ē & temeritas assētiri īcognitis: & illa p̄ cognitis hſe. Cirus dicit apd̄ Xenophōtē: ea nō debet qs dicere: q̄ minus certo norit: & Seneca dicit. De dubiis ñ definias: sed suspēsam tene sētentiā: nihil iexptū affirmes. Tps q̄ ipsa res iudicāda postulat: nō. n. possumus illico iudicare: nisi fuerimus plāe sapiētes: sed spatio tpis adhibito & diligētia q rer̄ iueniēda r̄ magistra ē sine qua frustra tps terit̄. Diligentia igit̄ & tpe opus est: ut qd ī quaq; re uer̄ sit iudicari possit. ¶ Alter̄ est uitium quem admodū uituperat̄ stulta assensio & ignorantia: sic carpitur nimiū studiū in re non necessaria. Vnde uituperādi sūt illi: qui oēm ætatē in nudis fabulis: & poetarum cōmentis terunt: fucos quosdam & scientiæ umbrā fectātes nō expressā imaginem: quoniā in poetis recognoscendū est cū philosophiæ p̄ceptis: & rebus grauibus satisfecerimus: & sic de similibus q̄ multū obscuritatis: pa r̄ uero fructus ī se habēt Vnde dicit Seneca: liberalia studia dicuntur: quia homine libero digna sunt: in quibus tādiu immorandum est: quādiu nihil animus agere maius potest. ¶ Operā exercitationem & laborē. Opa dī q̄ studiis: mēte & aīo exercet̄. Opus ē: qd̄ fit manibus: & opa ē labor: studiū & diligētia ī aliquo ope faciūdo. De hōestis hñtibus ī se honestatē: & laude dignis: nā dare operā rei quæ uacet hōestate: contra officium est.

Assensor assentio dicū

Opa dī opus

cōsistit maxie naturā attīgit humanā. Oēs. n. trahimur & ducimur ad cognitōis scīe cupiditatē: ī qua excellere pulchrū putamus. Labi āt & errare nesciē & decipi: & malū & turpe ducimus. In hoc genere ⁊naturali & hōesto duo uitia uitāda sūt unū: ne īcognita p̄ cognitis hēamus: hisq; temere assētiamur: quod uitiū effugere q uolet: oēs āt uelle debēt adhibēt ad cōsiderādas res & tēpus & diligentiā. Alterū ē uitiū: quod quidā nimis magnū studiū: multamq; operam in res obscuras atq; difficiles conferunt: easdemq; non necessarias: quibus uitiis declinatis: quod In rebus honestis & cognitione dignis

Quod operæ.i.laboris & ſtudii. Vt i aſtrologia affert exẽpla eoꝝ qui in rebus honeſtis & cognitione dignis id operæ poſuerũt:qđ iure laudatũ ẽ. Caius Sulpitius ꝑmus romanoꝝ defectus ſolis & lunæ rationẽ i uulgus efferre auſus ẽ:q i bello macedonico tribunus militũ exercitũ romanũ:magna animi moleſtia & ſollicitudine liberauit ꝑdie q̃ cũ Perſeo rege pugnaret. Productus fuit a Paulo æmilio cõſule i cõcionẽ ad præcinẽdã eclypſim:naturaleq; eẽ oſtẽdit:& uolumine poſtea edito:huius effectus rationẽ explicuit. Apud græcos Thales mileſius lunæ ſoliſq; defectũ inueſtigauit:poſt eũ etiã ſtellis noꝝa impoſuit. Anaxagoras ꝑmus autore Plutarcho i uita Niciæ rõem huius defectus lr̃is mãdare auſus eſt:ſed primus Plato i lucẽ extulit: quod alii ñ fecerãt ue riti iudicia imperitiæ multitudidinis. Plato aũt ꝓpter ſãcitatẽ morũ id auſus ẽ & effecit. In geometria:quæ naturã magnitudinũ uniuerſã figurarũq; explicat. Mathematica ſcia q̃ttuor habet partes arithmeticã:geometriã:muſicã:& aſtrologiã. Arithmetica eſt q̃ rões:affectus:affinitateſq; iter ſe numeroꝝ docet:ſub qua collocaꝝ muſica:nã ubi arithmeticus nũeros abſolute:cõſiderat atq; ſeiunctos ab oĩ materia ſẽſibili. Muſicus:ut ſonoꝝ ſibi ſubiicit:affectuſq; eius cõſiderat ſub quo ẽt & his q cãtu demulcet aures collocat. Geõetriæ fũdamẽta Pythagoras iecit:& arithmeticã i artẽ diſciplinãq; redegit. Sub geometria collocaꝝ ꝑſpectiua:q̃ cõſiderat lineas ñ abſolute:ſed uiſu:nã arithmeticus & geometra puri mathematici formas ſẽſibiles a materia penitus ſeparãt. Geometria.n. cõſiderat lineas pũcta: ſuperficies ſeu plana corpa ſepata oĩo a materia ſẽſibili. Aſtrologia uerſaꝝ circa numeros & magnitudies ñ oĩo abſtractas:ſed ut accõmodatas ad corpa cœleſtia q̃ uideꝝ. Ex qbus patet arithmeticã & geometriã puras eẽ mathematicas:reliquas uero duas ñ puras ſed ꝑtim mathematicas:ꝑti naturales:ut Ariſtoteles i phyſicis uideꝝ aſſerere. Clari i geometria fuerũt. Pythagoras: Archimedes Siracuſius: Anaximãder Mileſius Euclides Megarẽſis:cuius ſcripta extãt. Plato i ſeptimo de repu. Mathematicas diſciplias ad ueri cognitionẽ & demõſtrationẽ i ꝑmis dixit eẽ neceſſarias. Sũt.n.i ꝑmo gradu certitudinis. Plato has eẽ tãq; gradus dixit ad ſupiora cognoſcẽda. His diſciplinis inqt. In oĩbus aĩæ iſtr̃m pditũ:ut ſic dixeri aliiſq; excæcatũ exerciciis expurgaꝝ:& i melius erigiꝝ. Aiaduertiſti inqt Socrates apd eũdẽ eos q a natura arithmetici ſint ad oĩs foꝛ diſciplias acutioꝛs apparer̃:q ãt ingenio ebetioꝛs fuerit:ſi i hac erudiẽt:ẽt ſi nihil ãplius utilitatis aſſequãt:ſeipſis tñ igenioſoꝛs effici ſolere:q̃.n. difficiliorẽ adiſcẽti cogitãtiq; laborẽ ac curã i ferat:ñ facile ex oĩbus ullã ꝑter hãc potes iuenire:ob hæc oĩa ꝓfecto hæc diſciplia omittẽda ñ erit. Veꝝ optimis ꝑditi naturis i ea q̃ꝑmũ erudiẽdi uidebũ. In dyalecticis ꝑmus Plato dyalectică appellauit. Ariſtoteles uero ad formã diſcipliamq; redegit. Mlti i ea claruerũt. Leõtinus: Gorgias Cryſippus: Vñ dicebãt atheniẽſes:aut nullã:aut cryſippeã dyalecticẽ apd eos iueniri: Carneades: Diogenes:tota ſtoicoꝝ familia. Epicurus ipſã neglexit:uñ i uarios errores elapſus ẽ. Næc.n. diſciplia ad ueri falſiq; cognitionẽ ue hemẽter accõmodaꝝ:& uia ẽ ad oẽm ſciam. Vñ dicebãt ſtoici neminẽ ignarũ dyalectices futuꝝ ſapiẽtẽ: Facit.n. ſylogiſmũ & demõſtrationẽ:põitq; ueꝝ añ oculos. Vnde Ariſtoteles dicit priſcos illos philoſophos: Meliſſũ: Permenidẽ: Anaxagorã & alios lapſos eẽ & erraſſe ſola dylectices ignoratõe. Et Plato i ſeptio de repu. dicit neceſſariã eẽ dylectices cognitionẽ & putilẽ:q̃ aliis diſciplinis ꝑpõit monẽs erudiẽdos i dyalecticis eẽ pueros:ut iterrogaꝛ ac rñdeꝛ q̃doctiſſime cognoſcãt & ſciãt: In dyalecticis:i dyalectices diſciplia:q̃ diſputãdo:r̃fellẽdo,pbãdo ad ueritatẽ iueniẽdã ualet plr̃imũ:& ſie ipa ad ueri cognitõem pueniri ñ põt. Dyalectica ẽ ſcia r̃cte diſſerẽdi circa oĩonẽ:q̃ iterrogatõe atq; rñſiõe cõſtat. In dyalecticis ita iclinaꝝ Dyalectica dyalecticoꝝ:ut phyſica phyſicoꝝ:& dr̃ dyalectica ipa ſcia diſputãdi. Plures: q̃ i ſupradictis diſciplinis. Iuꝛ ciuili:ius ciuile dr̃:qđ q̃q; populis ſibi cõſtituit:& id,ꝓpriũ ẽ ciuitatis ipſius. Ci uile inq̃ dictũ q̃ſ ,ꝓpriũ ipſius ciuitatis:& ex unaquaq; ciuitate apellaꝝ:ut romanoꝝ atheniẽſiũ: lacedæmonioꝝ. Sed ius ciuile dictũ abſolute ĩtelligiꝛ romanoꝝ iquit Iuſtinianus:ut poeta Virgilius apud latinos:apud græcos Homerus Romão iuri Romulus cõditor urbis auſpiciũ dedit:q populũ i.xxx. ptes diuiſit:q̃s curias appellauit:ꝓpterea q; tũc reipu. curã p ſentẽtias ptũ eaꝝ expediebat:& ita leges quaſdã & ipſæ curiatas ad populũ tulit:auctore Põponio li.ꝑmo digeſtoꝝ. Tulerũt ẽt & ſequẽtes reges: q̃s Sext⁹ Papyrius:q fuit r̃gnãte Priſco Tarqnio collegit:r̃degitq; i ordinẽ. ide dictũ ẽ ius Papyrianũ poſt exactos reges:cũ p decẽ annos regiæ leges ceſſaſſẽt. Decẽ uiri creati ſũt:q a græcis leges peterẽt:q̃s i tabulas eboreas ſcriptas poſuerũt ꝓ roſtris.i.i foro:ut oĩbus legere uolẽtibus expoſitæ cẽnt:q̃.x. erant ſequẽti anno duæ adiectæ ſũt:& ita leges.xii.tabulaꝝ appellataꝝ. Inde fuit prudẽtiũ auctoritas & diſputatio i foro q̃ & ẽt ius q; ſine ſcripto uenit:cõi noie ius ciuile appellatũ ẽ. Inde factæ ſũt legitimæ actões:q bus iter ſeſe hoies diſceptarẽt:quas collegiũ põtificũ iterꝑtabaꝛ:has actões Appius Claudius ad formã r̃degit:& uolumẽ qđ Cneus Flauius eius ſcriba Libertini filius ſubreptũ populo trad̃dit:cui id munus adeo g̃tũ fuit:ut Flauius tribũus plebis fieꝛt & ſẽator & ediꝛ curulis:& ſic appellatũ ẽ ius ciuile flauianũ

Sulpitius
Thales Mileſius
Hyparcus
Anaxagoras
Aſtronom
Plato

opæ:curæq; põeꝛ.id iuꝛ laudabiꝛ ut i aſtrologia. C. Sulpitiũ audiuius:i geometria Sextũ Põpe. ipi cognouimus multos i dyaleticis:plures in iure ciuili:

Arithmetica
Muſica
Mathematice ptes ſũt
Geometria
Aſtronomia

Geometri q̃ fuerũt

Dyaletiq; qui fuerũt

Ius ciuile vnde dict

Ius papyrianum vnde dr

Lex xii tabularũ

Ius flauianum

postea Sextus Helius actiones cõposuit & populo dedit: unde appellatum ẽ ius Helianũ. Inde cũ plebs a patribus i mõtẽ sacrũ: q supra aniemẽ tribus milibus passuũ ab urbe distat: secessisset tribunos ad suã ptectionẽ creauit: & plebiscita cõstituta sũt: q postea ut ois discordia sedaret. Lata lege hortẽsia, p legi bus fuerũt. Inde cũ necessitas curã reipu. senatoribus dedisset: senatusco̅sulta cõstituta sũt: ide ptores iu ra reddere cœperunt: & ptoꝝ edicta nata sunt: q dicunt ius honorariũ eo q ab honore ptoris uenerit Tãdẽ cõstituto pncipe quicqd ipse statuisset ius fuit. Vñ dicit Iustinianus. Quod principi placuit legis hẽt uigorẽ. Quodcũq; iperator q epi stolã cõstituebat: uel cognoscẽs decer nebat: uel pcipiebat edicto. Lex erat & hæ cõstitutiones appellabant: sed ut dicebã: ius ciuile dictũ absolute ro manoꝝ intelligebat. Habet duas spe cies: ius scriptũ & nõ scriptũ. Ius scrip tũ ẽ lex plebiscita senatusco̅sulta: pnci pũ placita: magistratuũ edicta: respõsa prudẽtũ. Iuris ciuilis scientiã plurimũ & sũmi uiri pfessi sunt. P. Papyrius: q regnãte Tarquino: ut dictũ ẽ: regias leges i unũ cõtulit. Appius Claudius decẽuir. Appius Cladius eiusdẽ generis q Cẽtimanus appellatus ẽ: & uiã Appiã strauit: & Claudiã aquã idixit. Sẽproni us Caius: Scipio Nasica cui domus i sacra uia publice data ẽ: quo facilius consuli ab oĩbus posset. Qu. Mutius: q Carthaginẽ legatus adiit. Tyberius Corrũcanus: Sextus Cecilius & eius frater Publius Heli us & Attilius q pmus a populo sapiẽs appellatus ẽ. Marcus Ca. Publius Mutius: Brutus: Rutillius: Ruf fus: Paulus Virgilmus: Qu. Tubero stoicus Pansæ auditor. Sextus Põpeius Gnei Põpei filius: Celius Antipater: q & historias scripsit: Lucius Crassus frater Publii Mutii: q Mutianus dictus est. Hũc Cicero dicit iurisco̅sultorum disertissimũ. Qu. Mutius Publii filius põtifex maximus. Aqlius Gallus Mutii au ditor: Balbus Lucilius: Sextus Papyrius. C. Viuentius: Seruius Sulpitius: qui in causis orandis secun dum locum post Ciceronem optinet. Alphenus Varus. C. Aulus: Offilius: Titus Cesius: aufidus Tucca Labeo: Publius Celius: Trebatius: Cesellius. Qu. Tubero: qui Quintum Ligarium accusauit defensũ a Ciceronis oatione quæ extat. Fuerunt etiam clari post Ciceronem Atteius capito: Antistius Labeo: Massurius Sabinus qui fuit tempore Tyberii: Caius Cassius Longinus natus ex filia Tuberonis Sabi nus: imperãte Vespesiano: Pegasus q tpe Domitiani pfectus urbis fuit: cuius meminit Iuuenalis: Rapta pperabat ab olla Pegasus Attonitæ positus modo uillicus urbi. Anne aliud tũc pfecti pscus Neratius q cõsul fuit. Quæ artes mathematicæ disciplinæ. Dyalectica & ius ciuile uersant i inqsitione ueritatis. Cu ius. s. ueri inuestigãdũ cupiditate & studio. Abduci: auocari ab actiõibus: & rebus agẽdis uituperat: & ẽ cõtra officiũ: qm̃ laus uirtutis cõsistit i actõe. Tũc. n. hõ laudat: cũ studiose aliqd agit: aut cogitat: & sñia Aristotelis pmo ethicoꝝ: ut dictũ ẽ i opatione aiæ p uirtutẽ i uita pfecta cõsistit hũana fœlicitas. Nã cõ sociatio hoĩs uicit cognitionis studiũ: & genus officioꝝ excellit: q hoĩum societate tenet. Et agere cõsi derate plus ẽ q̃ cogitare prudẽter. Iõ studio cognitiõis nõ debemus eas actões deserere: q̃ ad tuendã hu manã societatẽ ptinẽt: & eoꝝ cõseruationẽ: qbus offiñ & pietatẽ debemus. A rebus agẽdis: actiõibus & officiis pstandis nõ debemus reliquere penitus actiões: & tm̃ cognitiõi reꝝ & cõtẽplatiõi uacare: qm̃ ui ta humana & cõsociatio destrueret: & ipsa cognitio mãca eẽt & soliuaga. Vñ Sophocles auctor tragœ diaꝝ cũ, ppter studiũ rẽ familiarẽ negligere uideret: a filiis i iudiciũ uocatus ẽ. Virtutis eni: rõ q̃re id ẽ cõ tra offiñ: qm̃ laus uirtutis cõsistit i actiõe: & ea maxie actiõe: q̃ ẽ ad societatẽ tuẽdã. Vñ dicebat Aristote les hoĩem tũc eẽ fœlicẽ: cũ aliqd agit cũ uirtute: & i somno nõ eẽ magis fœlicẽ: q̃ sit is q uirtutẽ nõ habet tñ ẽ aliq̃ dria uel potius maxia. Ille. n. q hẽt habitũ uirtutis: cũ primũ expgiscit: põt fœliciter operari. Vi tiosus aũt minie: sed semp miser. Laus uirtutis cõsistit i actiõe: qm̃ actio ẽ pstabilior habitu: qppe finis ẽ pstabilior: eo q est ad finẽ: & habitus cõparat, ppter actionẽ: quã nõ debemus omittere, ppter cõtẽplati nẽ: quoniã ad utrunq; nati sumus: dicere solemus inquit Seneca summũ bonum esse secundũ naturam uiuere. Natura ad utrũq; genuit & cõtemplationẽ reꝝ & actionẽ. Stoici dicebãt in solo uirtutis habitu cõsistere humanã fœlicitatem: dicentes neminẽ habere talem habitũ qui nõ operet: sed tñ si nihil ageret nihilominus esse fœlicem tantum robur uirtuti dabant ad bene beateq; uiuendum. Tamẽ quãuis in ip sa actione cõsistat laus: tamẽ sæpe potest intermitti: & homo studiosus ad cõtemplationem reuerti po test. Vñ dicit Seneca. Nõ semp in actis sis: sed interdũ animo tuo requiẽ dato: & requies ipsa plena sit sa piẽtiæ studiis & cogitationibus bonis. nã prudẽs nunq̃ ocio marcet: hẽt aũt aliquãdo remissũ animum nunq̃ solutũ. A qua: actione i qua nõ semp eẽ possumus: & officiis pstãdis. Intermissio: aliqua tpis uaca tio: nõ debemus abduci a rebus agendis, ppter assiduã cõtẽplationẽ. Multa enim agenda sunt, p salute patriæ: parentum: fratrum: & alioꝝ: quibus iure societatis humanæ officia debemus. Vnde uituperant illi qui patria laborante & suis a contemplatione nõ discedunt: & sic econtra, ppter res agẽdas & uilia

Que oẽs artes in ueri uestigatiõe uersant: cuius stu dio a rebus agẽdis abduci cõtra officiũ ẽ. Virtutis enim laus oĩs in actione cõsistit: a qua tamen sæpe fit intermissio. Multique dantur ad studia reditus

sordidaq; interdum negocia & ĩdigna libero hoĩe a studio bonarum artium abduci contra officium ẽ. Igit' habenda est ratio tpis: & id quod tẽpus: rõ & decor ipsum postulat agendũ ideo dicit ab ipsa actione: i qua cõsistit laus uirtutis: fieri aliqñ ĩtermissionẽ: & dari reditũ ad studia & contemplationẽ: qñ ad utrúq; nati sumus. Multi reditus: p cõsequens ꝓbat antecedẽs: possumus ĩtermissa studia ob res agẽdas & officia ꝑstanda repetere & si dant' reditus: dant' & discessus: & cũ a studio auocamur negociis & officiis ĩpediti: agitatio mẽtis quæ nobis ĩgenita est: põt nos i studiis contẽplationis tenere. ¶ Agitatio: motus: & contẽplatio. ¶ Quæ nũq; acquiescit: quæ semp est i motu: & aliqd meditatur. Sine opa nr̃a: sine labore: sola.n. mentis agitatio põt nos i cogitationibus honestis & cõtẽplatione rerũ contiere: ẽt si opa nostra esset a studio. ¶ Qis aũt: dat nũc ꝓceptũ Cicero docetq; circa quæ debeat uersari mẽtis agitatio i rebus. s. honestis. Nã turpia meditari cõtra officiũ est: & ait debemus cogitare ea quæ ptinẽt ad mores & ad bonã beatãq; uitã & ea quæ ad scientiã rer̃ naturaliũ: & q̃ cognitu digna sũt: aliter discedit' ab officio: & sic de prio fonte. i. prudentia & sapientia & eo loco: q i ueri cognitione

tum agitatio mẽtis: quæ nunq̃ acquiescit: potest nos i studiis cogitationis ẽt sine opera nostra continer: Qis aũt cogitatõ: motusq; animi: aut i cõsiliis capiendis de rebus honestis & pertinẽtibus ad bene beateq; uiuẽdũ: aut i studiis sciẽtiæ cognitionisq; uersabitur: ac de primo equidem officii fõte diximus.

Iustitia q̃ hom̃ ꝛ̃ socias 2

Ad tribus aũt reliqs latissime patet ea ratio q̃ societas hominũ inter ipsos & uitæ quasi cõmunitas continetur: Cuius partes duæ sunt.

atq; iuestigatiõe cõsistit: dictũ est. ¶ Consiliis capiendis: & hoc ptinet ad prudentiã: cuius munus est bene consulere: & qd sit agendũ iperare: & rõnem officior reddere. ¶ Et ptinentibus. i. ipsis officiis: & rebus: quæ uirtuti annexa sũt: & ptinẽt ad beatã uitã. Nõ debemus igit' turpia cogitare: sed ea i qbus & bona beataq; uita cõsistit. ¶ Aut i studiis sciẽtiæ & hoc ẽ munus sapiæ: q̃ sciẽtiã & itellectũ cõplectit': & q̃ cõtẽplamur cœlestia & essentias a materia separatas: sed hæc oĩa Ci. large accipit. ¶ Fõte prudẽtia: a q̃ tanq̃ a fonte manãt officia. Trãslatio est a fonte & riuulis q ex ipso fonte deriuãtur.

Ad tribus aũt reliqs: Postq̃ de prudẽtia prio fõte officior Ci. disseruit: trãsit ad iustitiã: q̃ latissime patet: & oĩs uirtutes cõplectit': & uitæ humanæ cõsulit & fulget iter uirtutes ut lucifer iter stellas: & sine iustitia nõ itelligit' ulla uirtus: & ab ipsa boni uiri denominant'. Nã bonus & iustus cõuertunt'. ergo cũ iustitia pluribus ꝓsit: qa est ad cõseruationẽ humanæ societatis: ꝑstabilior ẽ cæteris. i. fortitudine & tpantia· ¶ Tres iqt uirtutes supsunt: q̃rũ iustitia latissime patet. i. ad oĩs ptiet: & pluribus ꝓdest: quum sit ad cõseruationẽ humani generis & societatẽ coẽm tuendã q̃ late patet. ¶ Ea rõ. i. ipsa iustitia: q̃ est q̃dã rõ modusq; uiuendi ad utilitatẽ coẽm: qñ iustitia cui adiungit' liberalitas est uiculũ societatis humanæ: de qua iã disputabit'. ¶ Qua. s. rõne: modo & uia tuẽdæ societatis humãæ. i. ipsa iustitia. ¶ Societas: amoris cõiũctio & hoĩum cõgregatõ iter ipsos: uicissim mutuis officiis: ut alter alteri opitulet' & adsit. ¶ Et uitæ q̃si coitas: qñ iustitia oĩbus cõsulit: ac si iter ipsos nulla esset dr̃a. nã homo hoĩem tueri debet: & fouere ob idipsũ: q homo est: qñ mũdus est coĩs ꝑria: & qcqd agimus non ad priuatũ: sed ad coẽ bonũ referẽdũ est. ¶ Vnde uituperãdi sũt illi: q sibi oĩa uendicãt: nullã humãæ societatis hũtes rõnem & iure tyráni ab oĩ humãitate alieni appellãtur. ¶ Cõtinet: cõseruat' mutuis officiis. ¶ Cuius. s. rõnis: uiæ: modi & facultatis cõseruãdæ humanæ societatis. i. ipsius iustitiæ: ad q̃ referunt' hæ uirtutes q̃ sunt ad coẽm societatẽ tuendã. ¶ Duæ ptes: hæc rõ hẽt duas ptes: iustitiã & liberalitatẽ: qñ iustitia distributiua nõ potest exerceri: nisi ab eo q liberalis fuerit. Quippe si est auarus plus æquo sibi assumit: & iiustus est. Iustitia ẽ ad alios. Et iõ dicit Aristoteles li. v. ethi. Iccirco nõ sinimus hoĩem dominari: sed rõnẽ: qa sibi ipsi id facit: & est tyrãnus. Ideo uir iustus q est i magistratu aliis nõ sibi ipsi laborat: atq; ob idipsũ alienũ bonũ dicũt iustitiã esse: qñ nõ i nos: sed i alios seruãda iustitia est: q̃ ut uolũt Stoici: Sequunt' ægtas & gratitudo i q̃ uirtutis splẽdor ẽ maximus: i q̃ plurimũ rescidet uirtus. nã ꝑclarissima ẽ oĩum uirtutũ: & neq; hespus: neq; lucifer: Inqt Aristoteles i moribus ita admirabilis ẽ: & ꝓuerbio dicere cõsueuimus. Iustitia i se se iuuenes cõtiet oĩs. & Eurypides dicit: Iustitia os aureũ hẽt: neq; hespus: neq; lucifer adeo mirabilis ẽ. Iustitia certe uirtus ẽ pfectissima: qa pficit cæteros hoĩes: & qa ẽ usus pfectæ uirtutis: & q eã hẽt & ad se: & ad alios uti põt ꝑclarissima ẽ oĩum uirtutũ: qa ẽ pfectissimũ qd: & oẽ pfectissimũ ẽ admirabile. ¶ Vñ snia Biãtis bene se hr̃e uidet' inqt Aristoteles. Magistratus uir ofidet ad aliũ. n. ẽt: & i societate iam ipse magistratus consistit: & difficile est ea præstare quæ magistratus requiret. In quo iustitia seruanda est: & officiũ iusti & boni uiri est bonos efficere: quod difficile est & præclarum: qñ multiplicat' bonum: & pessimus is est q & ad seipsum & ad alios utit' uitio. optimus est nõ q ad seipsũ: sed ad alios util' uirtute.

de Justicia

¶ Iustitia est habitus quo fit aliqs idoneus ad iustū p electionem: & iustitia collocatur iter plus & minus Iustū uero iter dānū & lucrū. Magistratus est custos iusti: Iustitia est usus uitii ad aliū. Lex est rō sūma ipsi- ta i natura: q̄ iubet ea q̄ faciēda sūt: ꝓhibetq; cōtraria: eadē rō cū ē i hoīs mentē cōfirmata: & cōfecta est lex & dicit' a legendo: cuius ea uis est: ut recte facere iubeat uetet deliquere q̄ nō: tū deniq; inqt Ci. i legi- bus icipit esse lex: cū scripta est: sed tū cū orta est: orta est aūt simul cū mente diuina: q̄obrē lex uera atq; ꝑnceps apta ad iubendū & ad uetādū: rō est recta sūmi Iouis. Iuriscōsulti sic finiūt: Iustitia est constās & p petua uolūtas ius suū cuiq; tribuens.

¶ Iuris prudētia ē diuiar̄ humanarūq; rer̄ notitia iusti atq; iiusti sciētia. Iusti tia est uirtus: Ius est ipsius uirtutis exe quutiuū. ¶ Iuris prudētia est sciētia illi us iuris. Iustitia est summū bonū: Ius mediū: Iuris prudentia ifimū. Iustitia uult tribuer̄ suū ius unicuiq;: ius coad iuuat: iuris prudētia docet qualiter il lud fiat. Præcepta iuris sūt hæc: hone ste uiuere: alter̄ nō læder̄: ius suū uni- cuiq; tribuere. Seneca ex opinione & sīa Stoicor̄ ita finit: Iustitia est natu ræ tacita cōuentio i adiutoriū multo rū iuēta, & aliter: Iustitia est diuia lex & uiculū societatis humanæ. Si uis inqt esse iustus: deū time & ama: amabis aūt si i hoc illū imitaberis: ut uelis oībus ꝑdesse: & nulli nocere. ¶ Ex qua boni uiri noīant, nā bonus & iustus cōuertunt: & p iustū bo nū itelligimus: & p bonū iustū. ¶ Huic: iustitiæ. dixi q̄re liberalitas cōiūcta est iustitiæ: & pōt dici iustitia distributiua. ¶ Sed iustitiæ: ꝑseqtur ꝓmā ptem: iustitiā. s. & munus ipsius describit: & uiri iusti: ut ante oia ne cui qs noceat: nisi lacessitus aliqua iiuria & ꝓuocatus: qm̄ iure naturali oībus cōcedit' defensio: & nisi nocētes & iniuriā iferētes opprimerent: cōfunderet' humana societas & cōiūctus. Ideo pp malos mores iuentæ sūt leges ut qsq; i officio cōtineat': q̄bus nil melius ad cōseruationē humanæ societatis excogitari potuit. Acerbissimis cladibus oia redūdarēt: nisi nefaria malor̄ rabies. & i optimos. quoūsq; coiuratio sanctissimis legibus uidicaret: quæ ut dixi a malis moribus originē habuerūt. nā si e natura hoīes ui- uerēt: nō esset opus tot legibus. Sui igit' & defēsio cōcessa est oībus iure naturali: q; uetustius est iure ciui li. Iura. n. ciuilia tūc eē cœpert: cū & ciuitates cōdi & magistratus creari & leges scribi cœperūt. Coībus q̄dā naturali iure: ut inqt Martianus libro prio digestor̄: & repetit Iustinianus libro secūdo istitutionū: coīa sūt oīum: q̄dā uniuersitatis: q̄dā nullius: plæraq; uero singulor̄: q̄ uariis ex causis cuiq; acqrunt': & modis quos Ci. ponit. Naturali iure coīa sūt ista: Aer: aqua, ꝑfluēs: & mar̄: & p hoc littora maris. Nemo inqt Martianus ad littus maris accedere ꝓhibet' piscādi gratia. ¶ Flumia pene oīa & portus publica sūt ¶ Ripar̄ quoq; usus est publicus inqt Graius iure gētiū: sicut ipsius fluminis. ¶ Vniuersitatis: nō singu- lor̄ sūt theatra: stadia: fora. & cætera id genus: q̄ sūt i ciuitatibus coīa. Et Stoici dicebāt oīa esse coīa i re naturali: sūma rer̄ diuisio iqt Paulus i duo genera deducit'. Nā alia sūt diuini iuris: alia humani. Diuini iuris sūt: ueluti res sacræ & religiosæ. Sāctæ quoq; res: ueluti muri & portæ ciuitatū: quodāmō diuini iu ris sūt: Quæ sūt hūani iuris publicæ sūt: aut ꝑuatæ: ¶ Priuatis: his q̄ sūt singulor̄ & ꝓpria cuiusq;. Nam plæraq; iā singulor̄ sūt ex iur̄ gētiū: quo noīa possessiua iuenit: ut. s. diceret': hoc ē meū: hoc uero tuū: cū oīa esset ꝑus de iure naturali coīa: ius gētiū oī hūano generi cōmune est: qd' a iure naturali recessit: qa il lud oībus aīalibus: hoc solis hoībus iter se cōe ē. ¶ Nā usu exigēte & humanis exigētibus necessitatibus gētes hūanæ: q̄dā iura sibi cōstituerūt. bella: &. n. orta sūt: & captiuitates sūt sequutæ & seruitutes: q̄ sūt iuri naturali cōtrariæ. Iure. n. naturali oēs hoīes liberi nascebant'. ¶ Sūt aūt ab ipsa natura: nihil est factū ꝑuatū: sed oīa coīa: & cū esset i mūdo uacua. ¶ Primi illi occupare cœperūt: & sic qsq; populus suos hūit termios: ciuesq; singuli i ꝓpis fūdis & domibus: ea aūt q̄ coīa sūt: fiūt singulor̄ his modis: qa a Cice. po nunt'. ¶ Natura: iure naturali. ¶ Sed aut ueteri occupatiōe: ut fuerūt illi ꝑsci: quos cascos appellat Enniuſ q̄ loca coīa occupātes, ꝓpria fecerūt. Inuacua: ꝑdia nō possessa ab aliis. uacua dicunt' loca q̄ carēt colōis occupare ē aliq; rē retiere tanq; ꝑuatā & ꝓpriā q̄ quōdā fuerit publica. ¶ Vnde dī Cæsar occupasse rem pu. ¶ Aut uictoria: qm̄ ut inqt Iustinianus: ea q̄ ex hostibus capimus: iure gentiū statī nr̄a fiūt: ut ēt liberi hoīes i nr̄am seruitutē deducant'. Nā bella sūt de iure gētiū. Iure qppe naturali homo hoī cōiūctus est: nec pugnare debet homo cū hoīe: sed gētes hoc iuenerūt humanæ. ¶ Potiti sūt: q̄ habuerunt uictoriā: & aliena patriā occupātes nouas colonias deduxerūt. Rōani eteni clarissimis uictoriis tot gētes & natiōes suo iur̄ utētes & uiuētes ad seruitutē redegerūt. Aut lege: cū lata lege nouis colōis agri ꝺcedunt' publici.

Iustitia est habitus quo fit aliqs idoneus ad iustū p electionem: & iustitia collocatur iter plus & minus

Iustitia ī qua uirtutis splendor̄ē maximus: ex qua boni uiri noīantur: & huic est coniūcta beneficētia quam eandem uel benignitatem uel liberalitatē ap pellari licet. Sed iustitiæ primum munus est: ut ne cui quis noceat: nisi lacessitus iniuria: deinde ut cō munibus pro commūibus utatur: priuatis autem ut suis: Sunt autem priuata natura nulla: sed aut ueteri occupatione: ut q quondā in uacua uenerūt aut uictoria: aut qui bello potiti sunt: aut lege: aut

¶Pactione:pacto ut inqt Vlpianus li.ii.digestoꝝ:est duoꝝ pluriũue ĩ idem placitũ & consensus. ¶Conditiõe:hæc dictio si conditionalis est:ut si ueneris ad me dabo tibi librũ:& si mihi quotánis quartã partẽ redditus ipsius fundi dederis:ager tuus esto. dat̃ igit̃ aliquid alicui cõmune habẽdũ cũ aliqua conditõne:quá si nõ seruauerit:agrũ amittet. pactũ a pactione dicit̃. Inde etiã pacis nomẽ appellatũ est inqt iurisconsultus. ¶Sorte:cũ p̃dia sorte iacta diuidunt̃:& illius sunt ĩ quẽ sors ceciderit:& noui coloni agros ĩterdũ sorte diuidebãt:si idisceptationẽ res uenisset:& cõtrouersiá:ut nemo posset cõqueri. ¶Ex quo fit pp hoc:qa ea quæ quondã coia erãt: fiũt p̃uata modis supra dictis:factũ ẽ: ut agris noia possessiua ponerentur.

Pactio

Pactũ

pactiõe:cõditiõe:sorte. ¶Exquo fit:ut ager rapinas a piatiũ dicat̃:tusculanus tusculanoꝝ. Similesq; est priuatarũ possessionum descriptio: Exquo qa sum cuiusq; fit eoꝝ quæ natura fuerant coĩa quod cuiq; obtigit:id quisq; teneat. Eo siqs sibi plus appetet uiolabit ius hũanæ societatis. Sed qm̃ (ut præclare scriptũ est a Platone) non nobis solũ nati sumus:ortusq; nostri partẽ patria uẽdicat:partẽ amici atq; (ut placet Stoicis) quæ in terris gignũtur: ad usum hominum omnia creari:homines aũt homiñ causa esse generatos:ut ipsi inter se alii aliis prodesse possent:in hoc naturam debemus ducẽ seq & cõmunes utilitates ĩ mediũ afferẽ mutatiõe officiorum dando:accipiendoq; tum artibus:tũ opera tũ possideat tanq̃ suũ. ¶Plus eo.i.ea re quæ contigit. ¶Appetet:tanq̃ nõ concessum legibus:ná appetimus ea quæ nõ cõcedunt̃. Violabit ius:corrũpet ui & modũ quo hoies iter se uiuere debẽt:& iter hoies qd̃ã naturale ius itercedit. ¶Sed qm̃:p̃cepit Ci.unũquẽq; debere suũ possidere:sed qa non solũ nobis nati sumus:monet oĩa referẽda esse ad cõmunẽ utilitatẽ:& oĩ officio alioꝝ aĩos demereri oportere: oĩbusq; adesse:ut ipsa iustitia magis eluceat. ¶Præclare:egregie. Et sapienter Plato scripsit ad Architã Tarẽtinũ:ut nõ sibi soli natũ memierit:sed patriæ:sed suis:ut p exigua pars ipsi reliquat̃. Nõ nobis.i.non ad nostrã tm̃ utilitatẽ. ¶Vendicat:sibi attribuit:& suã esse dicit:qm̃ patriæ ẽt uitã debemus pro qua sapiẽs nunq̃ dubitabit occũbere. ¶Amici qbus debemus officiũ. ¶Atq;:ut placet stoicis. Mũdũ censebãt stoici numie deorum regi:eumq; esse quasi communem urbem & ciuitatem hoĩum & deorum: & unumquẽq; nostrum huius mundi esse patrem & ciuem:ex quo illud natura consequi dicebant ut cõmunem utilitatem nostræ anteponamus ne magis uituperandum esse patriæ proditorem quam communis utilitatis & salutis desertorem propter suam utilitatem:aut salutem. Chrisippus stoicus dicebat cætera nata esse hoĩum causa:& deorum eos autem societatis:& communitatis suæ:ut bestiis hoies uti ad utilitatem suam possint sine iniuria. ¶Hominum causa ad hominum utilitatem & usum. ¶Inter se: uicissim mutuis officiis. ¶Naturam ducem:quæ uult ut coiter & coniuncte uiuamus:& qua impellimur ut prodesse uelimus quamplurimis. ¶Communes utilitates:Cato apud eundem libro.iii.de finibus ait. ¶Vt enim leges omnium salutem singulorum saluti anteponunt:sic uir bonus & sapiens & legibus parens: & ciuilis officii non ignarus utilitati hoĩum plusq̃ unius alicuius:aut suæ consulit.mutatione igitur officiorum dando accipiendoq; societas iter hoies continetur. ¶In medium ĩ usum cõmunem:Sic Vir.i medium quærebant. ¶Dum artibus:sic fiebat permutatõ apud antiquos:cũ nondũ esset excogitatus nummus:ut artifices eoꝝ opera cõmutarent comparatione rationũ:ut magis iustitia seruaret̃. Nũmus aũt iuentus fuit:ut subiret uicẽ idigentiæ:& oĩa metiretur. Vnde si faber non idiget medico fit permutatõ iter eos non partes:sed per nũmos. ¶Vnde dicit Plato li.ii.de repu.Nũmus:factus est cã pmutationis: opus est igit̃ ne ihumani uideamur:artibus opera nostra.i.fauores idustria:labore ac diuitiis demereri hoies:& illos nobis deuĩcire:quo nil põt esse laudabilius. ¶Vnde uituperant̃ illi q tanq̃ imanes beluæ coẽm societatẽ aspernant̃:arbitrãtes tm̃ sibi natos:& sic naturã ignorãt q̃ nos sociabiles genuit:& laudabiliũs est atq; pstabilius beneficia cõferre q̃ accipere:qm̃ ille q accipit est iferior:qsq; igitur ad bene de aliis merendũ promptissimus esse debet:& omni auxilio alios iuuare:ut oĩbus præstãtior sit. ¶Iustitia certe nõ seruatur:si aliquis semper accipit:paratus ipse nihil aliis conferre. ¶Opera:fauore ac labore.

Rapinũ
Aquinũ

Vendico

In medium nostre

Nũmi nucẽ

Opera

Facultatibus: diuitiis. ¶ Deuincere: obligare & coniungere:

FVndamentū: in qua fundat' & cōsistit. i. ad cōseruationē iustitiæ potissimū requritur fides: quæ si nō seruat': non reddit' unicuiq; quod suū est. Iustitia sine fide esse nō pōt. Vnde Syllius italicus appellat fidē consortē iustitiæ. dicit' etiā & soror eius: qm̄ ut ait Plato: si iustitia erga deos colitur: pietas uocatur: si i hoies uiuos aut mortuos uel i reddēdis depositis pecuniis uel i sepulchris erigendis fides dicit' Lactantius li. iii. dicit: Iustitia qd est nisi pietas: pietatis aūt nil aliud est quā dei parētis agnitio. fides inqt Seneca sāctissimū humāi pectoris bonū est: nulla necessitate ad fallēdū cogit' nullo corrūpit' pmio. ¶ Hercules apud Syllū libro secūdo his uerbis fidē alloqtur. Ante iouem generata deus diuūq; hoiumq;: Qua sine nō tellus pace nō æquora norūt: Iustitiæ cōsors tacitūq; i pectore numē. ¶ Cōuentor̄: pactor̄: couentiōis uerbū auctore Vlpiano est generale ad oīa ptinēs de qbus negocii cōtrahēdi trāsigēdi q; cā cōsentiūt q iter se agūt. ¶ Cōstātia: firma stabilitas. Ex quo pp hoc: qa fides est cōstantia conuentor̄ atq; dictor̄. ¶ Audeamus quasi rē magnā & isolitā & p̄ter opinionē multorū. ¶ Imitari stoicos: q uerbor̄ architecti habebant': tales hoies Logodædalos appellabat Socrates. studiose. n. exq; rebāt uerbor̄ originē: & noīa rebus i ponebāt respiciētes ad illar̄ naturam & uim li. iii. de finibus ait. Ars ē. n. uitæ phia: de qua disserēs arripere uerba de foro nō pōt: q̄q̄ ex oībus philosophis stoici pluria noīauerūt Zeno quoq; eor̄ p̄nceps nō tā rer̄ fuit iuentor q̄ nouor̄ uerbor̄: & Crisippus stoicæ ꝓfessionis dicebat auctore Gellio singula uerba diligēter esse cōsiderāda: qm̄ oē uerbū esset natura ambiguū. & ex eo dē duo pluraue accipi posse. Diodorus cōtra: nullū esse uerbū ābiguū dicebat: nec qcq̄ ābiguū dicit aut sentit. Ambigui uerbi natura inqt illa esse debuit: ut q diceret duo: uel plura diceret. Nemo aūt duo ul plura dicit: q se fētit unū dicere. Quāq̄ hoc. i. hæc iterp̄tatō ul durıuscula & uiolēta. Cuipiā: alicui q forte hāc meā iterp̄tationē nō ꝓbabit: sed dicet eē nimis durā: uiolētā: & q̄ uix cōsuetudine molliri possit: dur̄ uocabulū dr̄ qd' nō ē i usu & mollitū cōsuetudie. ¶ Studiose diligēter magna cura. ¶ Vsi sint ducta: uñ hēant originē. & quare ita dicat'. ¶ Appellatā esse: a latinis: ut fides dicat': qa fiat quod dictū est.

SEd iniustitiæ duo genera sunt: Postq̄ iustitiæ munus descripsit: docuitq; hoiem iustum deberе oīa referre ad cōmunē utilitatē: duo genera iustitiæ ponit quæ bono uiro declinanda sunt: ne ab officio discedatur. non eni debemus iferre alicui iniuriam: & propulsanda est ab alio si ifertur. ¶ Vnde hi q uident pauperes opprimi alior̄ potētia & ui: & non adsunt illis: carpēdi sunt. Et iudex oīa ad æqualitatem regere debet non respiciēdo ad opes & potētiam quorundā: quare inquit Aristoteles: iustū emē datiuum est inter damnū & lucrum: quapp & cum hoies controuersiā habent: ad iudicem ipsum confugiunt. ¶ Ire aūt ad iudicē est ire ad ipsum iustum. Iudex enim est iustum animal. i. homo habens iustitiā: qua omnia ad medium rediguntur: qui petunt iudicem: petunt medium. i. ipsum iustum. Inferunt aliis iniuriam & sic sunt iniusti. ¶ Alterum genus iniustitiæ & hominum qui iniustitiam exercent. ¶ Nam qui affert rationem quare utriq; sint appellandi iniusti. ¶ Quempiam: aliquem. s. impetit. Aut ira: quæ est libido puniendi eum qui uideatur læsisse iniuria. ¶ Perturbatione: quæ est contra naturam commotio animi & appetitus uehementior. ¶ Quasi socio: qm̄ homines quadam naturali societate coniuncti sunt ergo qui aliquē lædit socium lædit: q; est contra iustitiā: & humanitatē. Qui aūt nunc de altero genere i iustorum hominū qui non absistunt iniuriæ si possunt. Iniuriæ: quæ alicui infertur q̄ prohibere debet uir bonus: qm̄ is q opprimitur: non est a se alienus lege naturæ. Iniuria requirit principiū sponte agētis: ut uult Aristoteles in moribus: & nemo uolens patitur iniuriam Vnde potest qs facere rē iiustā alicui sed nō iiuriā si nō spōte. s. id admisit. Vnde Cyrus apud Xenophontē dicit: quæcūq; p iprudētiā ab hoibus d'licta cōmittūt': hæc oīa eē arbitror i uita. Tā ē i uitio: tm̄ peccat: hoc ē ex dogmate stoicor̄ q dicebāt oīa peccata eē paria: & puā eē ut magnā culpā. Deserat parētes: nō adsit parētibus cū illis fit iniuria.

Deiuro

fides iustitie prior

desp̄tō fidei

Sed uocabula dispsit

Vna punchaca

¶ Aut patriam: quod est maximū scelus multum qppe debemus patriæ: quæ oīa complectitur: & q patriæ laboranti non adsunt cū opus est nō sunt habēdi hoīes: sed īmanes bestiæ Cyrus apud Xenophōtē li. i. dicit. ¶ Nihil est iustius q̄ ꝓpulsare iniuriā: aut pulchrius q̄ amicis succurrere. Iustus ut sis inqt Seneca nō solū nō nocebis: sed ēt nocentes ꝓhibebis. Nā nihil nocere nō est iustitia: sed abstinētia alieni ¶ Atq; ille qdē: ponit cām & originē ipsoꝝ geneꝝ iniustitiæ: ꝑmū ꝓficiscīt a metu: secūdū ab auaritia. ¶ De idustria: dedita opa & certo cōsilio: & hæc ꝓprie dī iniuria: ut uult Aristoteles: qm̄ agens certo consilio facit

aut patriā deserat: Atq; ille qdē: iniuriæ q̄ nocēdi cā de īdustria ferūt: sæpe a metu ꝓficiscunt: cū is q alteri nocere cogitat: tīet ne nisi id fecerit: ipse aliquo afficiat' īcōmodo. Maximā āt partē ad iniuriā faciendam aggrediūtur nonnulli: ut adipiscant' ea q̄ cōcupierūt: ī quo uitio latissime patet auaritia. Expetūtur āt diuitiæ: tū ad usus uitæ necessarios: tū ad ꝓfruendas uoluptates: ī qbus āt maior est animus: ī his pecuniæ cupiditas spectat ad opes: & ad gratificādi facultatē ut nuper. M. Crassus negabat ullā satis magnā pecuniā esse ei q ī republica princeps uellet esse: cuius fructibus exercitum alere nō posset. Delectāt ēt magnifici apparatus uitæq; cultus

ꝓficiscunt' a metu: habēt originē a tiore: & ab aliquo īferunt' q timet: & sic uult inimicū ꝑuenire ut ipendēs pīculū uitet. Nisi id: nisi ꝑus ipse nocuerit illi a quo uidet sibi malū impendere. ¶ Maximā aūt ptē: ponit aliā cām ex q̄ orit iniuria. ¶ Auaritiā. s. & spē utilitatis aggrediunt': q̄si rē arduā & difficilē ¶ Cōcupiuerūt Cupiditas est effrenata libido: q̄ icitata est uehemētius ¶ Latissime patet: ad oīa se extēdit: & multis modis exercet': quēadmodū multa sūt q̄ cōcupiscunt': & sic manifestū est auaritiā & cupiditatē reꝝ esse cām huius uitii & iniustitiæ. Auaritia est opinatio uehemēs de pecunia: quasi ualde expetenda sit ihærēs & penitus īsita. ¶ Expetunt' aūt: ponit causas ꝓp q̄s diuitiæ expetunt' & opes: cū sūt ad usus uitæ necessarios. Laudantur: ad uoluptates aūt factiones & ad cætera: q̄ ab ipso medio discedūt īprobant'. ¶ Ad usus uitæ: ad uitā degendam. ¶ Ad ꝓfruendas uoluptates: ut aliqs possit uoluptatibus ꝓfrui: q̄ ꝓfecto nō sūt hoīs sed bestiaꝝ. ¶ Voluptas dicit' ī aīo res uitiosa: q̄ stoici dicebāt esse sublationē aī sine rōne opinātis se magno bono frui: gaudiū & lætitia sūt ī aīo ¶ Voluptas ꝓprie dī ea iucūditas: q̄ sensū aliquē mouet. ¶ Vī patet uoluptatē indignā esse hoīs ꝑstātia. est. n. nobis coīs cū bestiis: q̄ sensibus nō rōne mouent'. ergo repellāda ē: cū sit iucūdus qdā motus ī sensu: & abiiciēda penitus tāq; ifāis meretricula e cœtu matronaꝝ: nā ꝓp ipsam negligimus res honestas. fluit uoluptas corporis inqt Aristoteles deridēs Sardanapalū gloriātē se oēs libidinū uoluptates secū abstulisse: & ꝑma quæq; auolat: sæpiusq; relinqt cās pœnitēdi q̄ recordādi. ī qbus autē maior ē aīus. i. illi q appetūt maiora q̄ sit ipsa uoluptas & q sūt magnanimi appetūt opes: ut ꝑ ribus gratificent: colant' & ꝓncipes sint: magnificiq; hēant'. hæc oīa si fiūt cū iniuria alterius & ꝑter pietatē q̄ ꝑiæ dēbemus: cōtra officiū sūt. ¶ Spectat: tēdit: aspirat: ptīet ad opes: q̄ sūt ad supfluitatē: cultū & magnificētiæ stentationē. ¶ Gratificādi: ut gratos obnoxios deuictos sibi reddeꝛ possint: gratificari est pluscq̄ gratū facere. ¶ Facultatē: possibilitatē: potentiā: & affert exēplū. M. Crassi: q oium Rōanoꝝ post Syllā ditissiꝰ fuit: a quo ciui ī dānatoꝝ bona emerat: : & sic opibus creuerat: & ciuibus gratificabat': & illis magnificentiā ostentabat q̄ iō Ci. notat: qm̄ malū habuerat initiū: & nō erat sine alioꝝ iniuria ēptis. f. bonis ꝓscripto rū aliis emere nolentibꝰ ꝑ pudore. Hic est Crassus ille diues: q piit apd' pthos quoꝝ sitiebat augꝝ: nā nisi eguisset nūq̄ cupiditate auri: nulla iusta belli cā trāsiuisset euphratē q erat termius rōani pthiciq; impii. ¶ Vī uitupant' nimiæ cupiditates: q̄ nō sinūt hoīem esse diuitē: qm̄ crescit amor nūmi ut inqt satyrus: q̄ tū ipsa pecunia crescit: & oēs auari paupes sūt: cū nūq̄ expleant': ignorātes aīum hoīs debere diuitē esse: si arcā & psimoniā esse magnū uectigal. Seneca dicit: Nō q pauꝝ hēt: sed q plus cupit paup ē. In padoxis hūc Crassū q̄is utat' loco coī: his uerbis alloqt'. Multi ex te audiuerūt: cū diceres neminē eē diuitē: nisi q exercitū alere posset suis fluctibus: q ꝑ's Rōanus ex tātis uectigalibus iāpridē uix pōt. Igit' hoc ꝓposito nūq̄ eris diues: afiq̄ tibi ex tuis possessiōibus tm̄ reficiat': ut eo tueri sex legiōes & magna eqtū ac pedītū auxilia possīs. Ita fateris igr̄ te ñ eē diuitē: cū tm̄ d'sit ut expleas id qd' exoptas. Itaq; istā pauptatē l' potius ægestatē ac mendicitatē tuā nūq̄ obscure tulisti. Crassus ī agris suis autore Plinio sestertiū d'cē milia possedit. Si ad naturā uiues īqt Seneca: nūq̄ eris paup: si ad opiones: nūq̄ eris diues exiguū natura d'siderat: opīo imensū. Alibi dicit: Breuissima ad diuitias p cōtemptū diuitiaꝝ uia est. ¶ Priceps: ꝑmus: & magnificentiæ ostentator. ¶ Delectāt etiā magnifici apparatus: d' magnificentia & officio ipius magnifici dicet' alibi. nā magnifici est facer̄ magnos sūptus: opa admirāda: & appatus hīe ꝑclaros: alter d'oꝝ si seruaret suū. Magnifici: āpli & sūptuosi: q̄les uiꝝ magnificū & ꝓncipem ciuitatis hīe decet. Cultus: ornatus.

Elegans

¶ Cum elegantia: elegans autore gellio apud antiquos ís dicebaſ: q nimis læto amœnoq; cultu uictuq; eſſet: Poſtea elegãs reꝑhendi qdem deſit. ſed laude nulla dignabaſ niſi cuius elegãtia eſſet moderatiſſima. Sic. M. Tullius Lucio Craſſo inqt &. C. Scæuolæ nõ merã elegantiã ſed multa parſimonia mixtam laudi dedit. ¶ Craſſus inqt erat parciſſimus elegantiũ Scæuola parcoꝝ elegãtiſſimus. Elegãtia: nitore & policie: ſed hæc elegãtia ĩ uitio eſt: niſi parſimoniæ adiũgaſ qđ tales uiri nõ faciũt: q magnifici atq; oſtẽtatores & eſſe & uideri uolũt. & ideo nõ laudanſ: qñ talis elegantia cũ uult habere copiã. i. abũdãtiã oĩum reꝝ & affluentiã: nõ põt eſſe ſine ĩiuria alterius. Copia: affluentia reꝝ & elegãti apparatu. Infinita ĩnumerabilis & ĩſatiabilis. ergo hæc infinita cupiditas uituperãda eſt: qñ ſi ſe uult expleꝛ facit aliis ĩiuriã. Vñ modus adhibendus eſt cupiditatibus: & ita uiuẽdũ ne aut ſordidi uideanſ aut nimiũ elegãtes. Nec uero: rñdet tacitæ obiectiõi potuiſſet. n. dici: Videris. Cice. carpe magnificos apparatus: cũ indè oriaſ cupiditas pecuniæ: ergo res domeſtica nõ eſt ãplianda ne uideamur eſſe nimis cupidi: & ſic nemo p te liberalis eſſe poterit: aut magnificus cum ad opa magnifica erigenda opes nõ ſuppetãt. ¶ Ideo dicit ãplificationem rei domeſticæ nõ eſſe uituꝑandã: ſi fit ſine ĩiuria alioꝝ. Nã uirtus eſt illius q rem familiarẽ tueaſ & gubernat paraſ pecunias: partas cõſeruare: & ipſis uti ad cultũ uitæ: & ẽt frui. ¶ Amplificatio: augmentũ rei domeſticæ & cõparatio pecuniaꝝ ad rẽ domeſticã augendã: ãplificãdãq;. Nemini nocẽs: q nõ eſt cũ alicuius iniuria nõ debet uituꝑari qñ boni pñſſamilias hoc eſt officiũ. ¶ Sed fugienda ĩiuria: qñ nõ debemus cõparaſ nobis diuitias cũ alioꝝ ĩiuria: q & iuris actio tũc ſũt cũ fiũt a ſpõte agente: ergo q rẽ domeſticã cũ alioꝝ ĩiuria ãplificat iniuſtus eſt. Maxie aũt: ponit unã cãm q uel maxie hoies ĩpellunt ad ĩuſtitiã: cupiditaſ. ſ. honoꝝ: ad q̃ aliq ſũmo ſtudio & cõtentiõe anhelãtes cõtendẽteſq; iuſtitiæ obliuiſcunt ut id adipiſcantur: qđ toto aĩo cõcupiuere. Obliuio: ut iuſtitiæ obliuiſcanſ & afferãt aliis ĩiuriã. ¶ Impioꝝ: ut ſint ĩpatores: & aliis ĩpare poſſint. Honoꝝ: magiſtratuũ: nã ꝓprie honores magſtatus. ¶ Quod. n. eſt apd Enniũ. Ennius Tragœdias ſcripſit: q̃ nõ extãt ĩ qbus erat hic uerſus. Nulla ſãcta ſocietas: nec fides regni ẽ Hæc ſnia põt ad plura trãſferri: nã nõ ſolũ ĩ regno: ſed ẽt ĩ aliis magſtatibus ĩ qbus nõ põt eſſe ꝑmus niſi unus ſit ab oĩbus ſũma cõtentiõ: ut illũ locũ ſuꝑmũ aſſequanſ: ut fecit Cæſar. ¶ Id latius patet: ad plura ſeſe extẽdit q̃ ad regnũ ĩ quo eſt unus rex: q ſociũ hẽre nõ uult. & ꝓbat hoc dicẽs: ¶ Nã oẽ q eſt tale: ut ĩ eo nõ poſſint plures excellere: ſed opus eſt unũ id tenere: illud inq̃ cã cõtentiõis & diſcordiæ. ¶ Vt eſt regnũ ĩpiũ: & cætera id genus: ergo id q dixit Ennius de regno ad plura trãſferri põt & patet latius. Eiuſmõi: huius: generis. i. q̃cũq; ẽ dignitas: ĩ q̃ nõ poſſũt pl'res excelleꝛ. ¶ Cõtentõ: conatus & diſſenſio. Sanctã: iuiolatã. i. difficillimũ eſt ſeruaꝛ hũanã ſocietatẽ iuſte & ſãcte. Declarauit id mõ: ꝓbat exẽplo Cæſaris q rẽpu. occupauit: & ad illũ gradũ aſcẽdit: ĩ quo ſolus eſſe uoluit dictator. ſ. qppe tuus. ¶ Id. ſ. difficillimũ eẽ ſãctã ſeruaꝛ ſocietatẽ. ¶ Modo: paulo ãte: qñ paucis añ ãnis Cæſar rẽpu. occupauerat poſt cuius ĩteritũ Ci. hoc opꝰ elucubrauit. Temeritas: uiolẽtia & furor. Diuĩa & hũana iura puertit: turbauit oẽ ius & oẽ fas: qa uiolauit ſocietatẽ & fidẽ: uiolãuit aĩa & hoies occupãdo rẽpu. hoies uiolati fueꝛt: qñ a Cæſaꝛ q erat cõ ciuis ad ſeruitutẽ redacti ſũ: & ꝓmã occupaꝛ hũana & diuĩa iura uerãt. ñ. n. eſt iuſtũ exerceꝛ ĩ ſuos tyrãnidẽ: ſed æquo & pi iuꝛ uiueꝛ. Plutarchus ſcribit ĩ uita Demetrii Et ꝓcul dubio nihil tã egregiũ tãq; ꝓpriũ regis: q̃ iuſtitiæ opus. Mars. n. ut Tiotheus inqt tyrãnus eſt. lex aũt eſt oĩum rex: ut uult Pidarus atq; reges ut inqt Homerus nõ expugnatrices urbiũ machĩas ætateſq; naues: ſed iuſtitiã a Ioue ſumptã exerceꝛ: cuſtodireq; decet: & diſcipulũ optimũ Iouis nõ ferociſſimũ aut ĩmanẽ: ſed iuſtiſſimũ regem uocauit. q̃ ſi regẽ ñ decet niſi iuſtitiã exerceꝛ ĩ ſuos: multo mius d'cebit ciuẽ ſuis cõciuibꝰ iſultaꝛ: & illos ĩiuria afficeꝛ. ¶ Propter eũ ꝓncipatũ: ꝓp ꝓniũ ẽ rep. locũ. Sæpe dicebat Cæſar: ſi uioladũ ẽ ius: gſa regnãdi uioladũ eſt & ſe difficilius dictitabat a prĩo loco ad ſecũdũ: q̃ a ſecũdo ad tertium poſſe detrudi. Itaq; ſemp primum locum optauit. ¶ Opinionis errore: quoniam opinabatur ſe eo principatu dignũ cũ nõ eſſet. ¶ Finxerat: ĩ mente ſua formauerat. ergo ſi non fuiſſet iperii cupiditas nõ fuiſſet iniuſtus & impus-

Infinita cupiditas uituperãda eſt

cũ elegantia & copia qbus rebus effectũ eſt: ut infinita pecũiæ cupiditas eſſet. Nec uero rei familiaris amplificatio nemini nocẽs uituperanda eſt. Sed fugienda ſemper ĩiuria: eſt maxime aũt adducũtur plæriq;: ut eos iuſtitiæ capiat obliuio: cũ ĩperiorũ: honorũ gloriæ ue cupiditatem ĩciderĩt. Quod eni eſt apud Enniũ: nulla ſãcta ſocietas nec fides regni eſt: id latius patet. Nam qcqd eiuſmodi eſt ĩ quo non poſſint plures excellere: ĩ eo plærũq; fit tanta contẽtio ut difficillimũ ſit ſanctã ſeruare ſocietatẽ. Declarauit id modo temeritas. C. Cæſaris: q oĩa iura dĩuĩa & humana peruertit: propter eũ quem ſibi ipſe opinionis errore finxeraſ principatum.

Contentiõ

Temeritas

Opinio fincta

¶Est autem in hoc genere: legendū est inqt Cice. q uir magno aio & excellenti doctrina præditus hēat appetitū pnciparus. Raro. n. eminentissima igenia acqescunt: ni supremū locū ascenderit: & sic uiolant iustitiā & humanā societatē: ut fecit Cæsar: cui nō fuit utile tandē id qd cōcupiuerat: & perfecerat. ¶Vñ dicebat Sophocles plurimos uelle mala ob inexperientiā bonoꝝ atq; iscitiā. ¶In hoc genere: i eiusmōi cupiditatibus & opinionē pnciparus. Splendissimis: pspicacissimis & excelsis. ¶Existūt: apparent: issi stūt. ¶Cupiditates: uehemētia desideria: qd cū ita sit inqt Ci. cauendū est: ne iuuria ob id alii afficiant: qd illis uī difficille: q claris igeniis ꝑditi ea q̄ sibi ꝓposuerunt efficere cupiūt: i qbus rō & officiū caligine quadā nimiæ cupiditatis obducitur talis natura: & acies igenii corrupta malis disciplinis: & psuasionibus. ¶Vnde dolendū est eminētissima igenia educatiōe mala & psuasiōe corrūpi: Plato ait in vi. de repu. igentia facioraq; sūmaq; ne qtia ñ ex uili: natura: sed potēti & corrupta generant. ¶Debilis qppe natura igentium bonoꝝ: aut malorū nūq erit causa. hoc repetiit Plutarchus in uita Demetrii. ¶Quomagis: tāto magis: qm̄ ius uersat circa difficile. ¶In eo genere: cupiditate honoris: gloriæ imperii.

Est ātī hoc genere molestū qd in maximis animis splēdidissimis īgeniis plerūq; existūt honoris: īpii: potētiæ: gloriæ: cupiditates. Quo magis cauēdū ē ne qd ī eo genere peccet. ¶De dña iniuriarū:

¶Sed ī oi iustitia: posuit Ci. duo genera iniustitiæ. ¶Sed potuisset oriri dubitatio: an q̄libet iuuria sit ea dē & eiusdē generis ne aliqd reliquat' itactū: declarat hoc dicens leuiorē eē iniuriā: q̄ nō ferēd' idustria. ¶Interest magna est dña i ipsis iuuriis: quis similes uideant'. ¶Perturbatiōes ai: ira q̄ est ebulitio sāguinis circa p̄cordia: & p irā agimus spōte nō tamē cū deliberatiōe & electiōe: ex qbus orit' iiuria. ¶Et ad tēpus: p aliquod spatiū tpis nō semp. Vñ tpariū theatrū dicit' extructū ad usū cuiusdā spatii tpis: qm̄ spectaculo absoluto destruit'. Vñ leget apud Tranqllū Cæsarē extruxisse porticus ad tēpus. ¶An cōsulto: electiōe: & q̄ qs sciēs certoq; cōsilio iiuriā faciat. ¶Et cogitatio: ꝑmissa cogitatiōe. i. si ꝑmeditata fiat iniuria est grauior. & p prie iiuria dr̄ ex snia Aristotelis ut dictū est: & ꝓbat hoc dicens: leuiora sūt & ueniā facile merent' quæ accidūt aliquo motu repentino nō p̄cedentibus cōsultatione & electione. Repentino: subito cū motu & ira qm̄ in subitis aī motibus non habet locū deliberatio & electio: ergo quæ tunc fiunt leuiora sunt: & non tam iniquo aio ferenda. ¶Præparata: certo cōsilio & deliberatiōe.

De causis

¶Alterum genus iniustitiæ. ¶ibus ꝑtibus constat

Prætermittēdæ āt defensiones deserēdiq; officii plures solent esse causæ. Nā aut inimicitias: aut laborē: aut sūptꝰ suscipe nolūt. aut ēt negligētia: pigritia: inertia: aut suis studiis qbusdāue occupationibus sic īpediuntur: ut eos quos tutari debeant desertos esse patiantur: Itaq; uidendum est:

Prætermittēdæ aūt defēsiōis: absoluit Ci. ꝑmū genus iiustitiæ eoꝝ q iferūt iiuriā. Nūc trāsit ad alterā ptē diuisiōis & genus iiustitiæ eoꝝ q cū possūt nō ꝓpulsant iniuriā. & ponit cās qbus plærīq; adducti defēsionē ptermittūt descēdentes ab officio: q̄ oēs iprobant: nō. n. cū opus ē inimicitiæ fugiēdæ sūt: labores: sūptus ꝓ aīco & officio seruādo: ne uideamur seq fortunā nō hoiem aut officiū. Prætermittēdæ: omittēdæ: pluribus cāis iqt mouent' aliq: ut alios nō defēdāt: & deserāt officiū. ¶Officii: actiōis cū uirtute: q̄ alicui pstare debemus nolēte natura. Nā aut inimicitias: pōit cās Ci. qm̄ inqt nolunt subīr inimicitias eoꝝ q iferūt iiuriā & nolūt suscipe labores: & nolūt aliqd ipēdēr & pecūias absumēr ꝓ defensiōe alterius: Laborē: labor ē fūctio q̄dā ul' ai: ul' corporis grauioris opis ul' mūeris. ¶Pigritia: ad corpus. ¶Inertia: ad aīum. ¶Studiis: uolūtatibꝫ uariis aut lris: aut i aliis rebꝫ: qm̄ uaria sūt hoium studia. ¶Occupatiōibꝫ reꝝ. s. domesticarꝝ: i qbꝫ obeūdis occupant'. Desertos: derelictos: & ope destituros ¶Itaq; uidendū ē latenter tāgit Pla. Cice. q i libris de repu. scripsit philosophos ꝓpterea esse iustos: qa uersantur in inuestigatione ueri: & q̄ honores: imperia: magistratus contemnunt eorum studiis & contemplationibus intenti. dicit Cicero hoc non esse satis ad perfectam laudem iustitiæ: nam dum unū genus iustitiæ assequūtur: nemini. s. faciendo iniuriam icidunt in alterꝝ genus iniustitiæ: quia eos deserunt quos ex officio tutari debēt. Ostendit igitur Cicero hāc esse meliorē uitā: & naturæ accōmodatiorē uersari. s. pro tpis cōditione & i negociis & in cōtemplatiōibus: ita. n. melius uita humana sūstētat' & alitur

¶ Ne nō sit satis.i.ne sit pax ad cumulatā laudē ipsius iustitiæ:q̄ Pla. philosophis tribuit. ¶ In philoso-
phos:pro phis & ī philosophox laudē. ¶ Propterea:iccirco & pp id:qa uersent ī studiis doctriæ & ueri
tatis idagatione. ¶ Plæriq;:maior pars hoīum. ¶ Digladiari:certare more gladiatox. Pro nihilo ducāt
existiment nullius esse præcii & momenti.phī.n.bona fortunæ pro nihilo putant:& seipsis iferiora es-
se arbitrantur ne digna ad quæ descendat a tanta ipsox pstantia:sed erigunt aīum ad uirtutē qua nihil
pclarius est:& quæ hoies deo similes quoadfieri pōt reddiguti nā mortales hoc bonū cognoscerēt nul-
lam ,pfecto uel saltē minimā haherēt
cū corporibus humāis & terrenis bo
nis:atq; caducis cōtagionē.sed uolu-
ptate corrupti pro illa iudicamus: sū
mū bonū caligīe quadā obducti igno
rantes & illecebris fortunæ capti:qui
bus nihil ē fallacius nihilq; quod ab
hoīeq ueī homo est & prudēs debet
esse alienius qm̄ is est beatus:cui nullū
bonū malūq; sit: nisi bonus maluſq;
aīus honesti cultor uirtute cōtentus :
quē nō extollunt fortunæ nec frāgūt:
q nullū maius bonū eo q; sibi ipi dar:
pōt nouerit:cui natura uoluptas erit
uoluptatū contēptio. ¶ In alterox: qm̄
eos nō defendūt:quos debent ex offi
cio:studio.s.cognitiōis & doctrinæ.
¶ Quos tueri debēt: nō est ihumana
uirtus inqt Ci.alibi neq; imunis neq;
supba: quæ etiā populos uniuersos
tueri:eisq; optie consulere soleat: qd
nō faceret ,pfectosi a charitate uulgi
abhorreret. ¶ Ad rēpu.ad munera rei
pu.obeunda. ¶ Propterea inqt Socra
tes apud Platonē libro pmo de repu.otrasimache:ut modo dicebā turpissimū uidet sponte quēpiā ad
regimē accedere:sed necessitatē expectare nō debet detrimentū aūt nullū maius pōt accidere reipu.q̄ a
pessimo regi uiro:cū ipse bonus regere illā & gubernare recusēt. ¶ Vbi dicit etiā Socrates:q; praua aīa
male iperabit:bona uero oīa recte faciet:& quod iniustitia præbet inuicē odia: pugnas & seditiones:
consensū uero amicitiāq; iustitia. Dicit Plato:Ciues si boni sunt non debent sponte ad rēpu.accedeī: ne
uideantur aut percio allecti:aut pp auaritiæ crimen:aut cupiditate honoris adducti:quod est hominis
ambitiosi:ex quo inquit turpissimū uidetur sponte sua quēpiam ad regimē accedere. ¶ Aequius autem
erat.Nam ius aliqs agit:si sua sponte agit dupliciter aliquis agit iustum inuitus & sponte si inuitus facit
iustū:attamē nō facit ius cū agit electione & certo cōsilio.iustus est & agit iustū. ¶ Aequs aūt fuisset ipos
philosophos spōte sua ad munera reipu.obeunda accedere q̄ tūc optie admīstrat:cū philosophi eā gu
bernāt & regūt:aut cū ipsi reges philosophant:ut uult idē Plato li.v.de rep. Cato apud Ciceronē libro
tertio de finibus ī hāc sniam dicit. ¶ Cū aūt ad tuendos cōseruādosq; hoies hoiem natū esse uideamus:
cōsentaneū est huic naturæ:ut sapiēs uelit gerere & admīstrare rēpu.unde hi q igenio ualēt:& fugiunt
reip.munera ab officio discedūt:& eā sinūt perire ,p qua usq; ad mortē certādū est. ¶ In pceps tēdit res
publica cū iuuenū cōsiliis & snia regit. ¶ Ita:ea cōditiōe & pacto laudat:ut iustū si est uolūtariū.i.si a uo
lūtate ,pficiscit:& non aio coacto. Nā ius agunt illi q agunt sponte:ut uult Aristoteles. Sunt etiā ponit
nūc alios q rebus suis itēti alios deserūt. Rei familiaris:domesticæ augēdæ conseruandæq; . ¶ Aut odio
quodā hoīum:ut de Timone atheniēsi legitur. In lælio ait:quinetiā siqs asperitate ea est & īmanitate na
turæ congestus:ut societatem hoīum fugiat atq; oderit qualē fuisse athenis Timonem nescio quē acce
pimus:tamen is pati nō posset ut nō acgrat aliquem:apud quē euomat uirus acerbitatis suæ. Qui odio
hoīum fugiunt humanā societatem:non modo inhumani:sed teterrimæ beluæ habent & sunt. ¶ Natu
ra.n.nihil solitariū amat:& homines natura ipsa congregati sunt. ¶ Dum uacant:idest dum uitant alte
rum genus iniustitiæ:quoniam nemini faciunt iniuriam.in alterum incurrunt: quoniā nihil faciunt pro
humana societate tuenda. ¶ Nihil studii:uoluntatis:& hoc est quantum ad aīum. ¶ Nihil opere: laboris
& diligentiæ. ¶ Facultatū:diuitiarum & auxilii:cum id possint sine ipsorum detrimento præstar: ad qd
tenentur ex officio etiā maxima iactura fieret:quoniā humana societate nihil debet esse nobis antiqus.

ne nō satis sit id: quod apd Platonem est ī philo
sophos dictum : quod ī ueri uestigatione uersent
quodq; ea q̄ pleriq; uehemēter expetant:de qbus ī
ter se digladiari soleant cōtēnant & pro nihilo du
cant ppea iustos esse. Nam dū alterox iustitiæ genus
assequunt ī inferenda ne cui noceāt iniuria ī alterū
incidunt. Discendi.n.studio īpediti quos tueri de
bent deserūt. Itaq; eos ad remp , ne qdem accessu
ros putat nisi coactos. Aequs aūt erat id uolūtate
fieri. Nam hoc ipsum ita iustū est qd recte fit si est
uoluntariū. Sunt ēt q:aut studio rei familiaris tu
endæ:aut odio quodam hoīum suum se negocium
ageī dicāt ne facere cuiq; uideant iniuriam : q dum
altero iniustitiæ genere uacant: in alterum incur
runt. Deserunt enim uitæ societatem:qa nihil con
ferunt ī eam studii.nihil operæ:nihil facultatum.

¶ Quoniã igit̃ facit epilogũ Cicero eox q̃ de iuſtitia dicta ſũt: poſuit. n. ipſius duo genera cauſaſq; adrũxit: qbus hoies adducti officiũ deſerũt. Cũ igit̃ inqt talia a nobis dicta ſint facile poterimus iudicare: qd quoq; tẽpori agendũ ſit: niſi uoluerimus nobis nimium indulgere. ¶ Vtriuſq; generis & illius quo ñuria iferẽ: & illius quo nõ ꝓpulſaẽ. Cõſtituimus. i. añpoſuimus ea quibus iuſtitia cõtinet̃: & quaſi materiã circa quã uerſat̃: & iuſti uiri munus. ¶ Cuiuſq; tpis: quacũq; tpis cõditione qd agendũ ſit ex officio iudicare poterimus. ¶ Quod officiũ ſit: qd quoq; tpe ſit agendũ iuſtitia ſeruet̃. ¶ Officiũ: quæ actio ſit ꝓpria cuiuſq; tẽporis. ¶ Niſi nos ualde amabimus. i. niſi uoluerimus fugere labores: & nobis ipſis ſolũ indulgere & aliena curare: qd̃ ẽ cõtra officiũ & ꝓbat quare nos iterdũ ualde amamus & fugimus labores ꝓ negociis aliox. ¶ Eſt difficilis cura alienax rex. i. nõ libenter curamus aliena: & ideo decipimur iterdũ ab offõ quo diſcedimus timẽtes laborẽ & curã rex alicarũ. Sed inqt Cicero Chremes a Terẽ. nitroductus i comædia humani a ſe nihil alienũ putat: ná cõis hoium iter hoies naturalis ẽ cõmẽdatio: ut oportet hoiem ab hoie: ob id ipſũ q; homo ſit nõ alienum uideri: ut uolebãt ſtoici. ¶ Apud Teren. Menedemus ait ad Chremetẽ monentẽ ne ſe tãtopeꝑ maceraret. Tãtũ ne ab re tua ẽ ocii tibi: aliena ut curs: ea quæ nihil ad te ptinẽt. Reſpõdit Chremes hõ ſũ hũani nihil a me alienũ puto. Sed inquit Cicero q̃uis ita ſit: & Terẽtius ſic ſtatuat & iudicet ex ſnia ſtoicox: tñ aliena difficilius curamus q̃ nra. Vñ difficile ẽ exercere iuſtitiã q̃ eſt ad alios. Propenſiores enim ſumus ad res nras: & in alienis hallucinamur: & iõ nõ ẽ pronum iuſtitiã & curã adhibere i rebus alienis quæ a nobis lege naturæ deſeri nõ poſſunt ſine iniuſtitia: q̃uis ĩ rebus nris ſimus iuſti: & neminẽ offẽdamus. Oẽ hoc qd̃ uides ſquit Seneca: quo diuina atq; humana cõcluſa ſũt unũ ẽ: mẽbra ſumus corporis magni natura nos cognatos edidit. ¶ Hæc nobis amorẽ ididit mutuũ & ſociabiles fecit: illa æquũ iuſtũq; copoſuit: ex illius iſtitutõe miſerius ẽ nocere q̃ læsi: ex illius ĩperio parate ſũt iuuãtis máus. Iſti uerſus & i pectore & i ore ſint. Hõ ſũ: nihil hũani a me alienũ puto: hẽamus i cõe ꝙ nati ſumus: ſed tñ inqt Ci. q̃q̃ oia hũana ab hõie aliẽa nõ ſũt uolẽte natura tñ magis ea ſẽtimus q̃ nobis accidũt q̃ q̃ aliis: quæ quodã q̃ſi iteruallo a nobis diſtare uident. ¶ Percipimus mẽte Sentimus: ſẽſibus exterioribus. ¶ Interuallo lõgo ſpacio. Ac. i. q̃ de nris. i. de rebus q̃ nobis accidũt: aliter iudiciũ faciũs. Quocirca affert Cicero ſniam q̃ oriẽ ex his q̃ dicta ſũt. Neminẽ. ſ. debere id agere: qd̃ dubitet: æquũ ſit an iniquũ: qñ ipſa dubitatio affert ſignificationẽ iiuriæ: ipſa qppe æquitas lucet p ſe: & oĩbus manifeſta ẽ: nec aliquã i ſe dubitationẽ hẽt. Aeqtas: ipſa iuſtitia.

Percipimus mẽte

Quoniã igit̃ dnobus generibus iniuſtitiæ ꝓpoſitis adiunxius cãs utriuſq; generis eaſq; res añ cõſtituimus qbus iuſtitia cõtinet̃: facile qd̃ cuiuſq; tẽporis offĩ ſit: poterimus niſi noſmetipſos ualde amabimus iudicare. Eſt. n. difficilis cura rex alienarum q̃q̃ terẽtianus ille Chremes hũani nihil a ſe alienũ putat. Sed tñ qa magis ea pcipimus atq; ſẽtimus: q̃ nobiſipis: aut ꝓſpa: aut aduerſa eueniũt q̃ illa q̃ cæteris quæ quaſi lõgo iteruallo iteriecto uidemus aliter de illis q̃de nobis iudicamus. Quocirca bene præcipiũt q uetãt qcq̃ agere ꝙd̃ dubitesæquum ſit aut iiquũ. Aeqtas. n. lucet ipſa ꝓ ſe: dubitatio autẽ cogitatoẽm ſignificat iiuriæ.

De officiis circunſtantiæ.

Sed icidũt ſæpe tempora cum ea quæ maxĩe uident̃ digna eſſe iuſto hoie: eoq; quem uirũ bonũ dicius cõmuttant̃: fiũtq; contraria: ut nõ

Sed icidũt ſæpe tẽpora: poſitis omnibus quæ fieri debent ab homine iuſto ſine aliqua cũctatione: & a quibus fugiendũ ſit: nunc ea ponit quæ agenda ſunt ſecundum temporis cõditionẽ ná ſæpe icidunt tempora: in quibus facere ea quæ uident̃ eſſe cõtra iuſtitiã officiũ eſt: ſed i his rebus diiudicandis prudẽtia opus ẽ ut tẽpori ſeruiat̃ & officio: atq; omnibus circũſtantiis: de quibus in principio dictum eſt: & ſic appellantur hæc officia a circũſtantiis quæ ſunt ſeptẽ: & in omni re requirũt̃ Nã multa rõne temporis: loci: perſonæ: modi: rei: cauſæ: & materiæ: ſunt cõtra officiũ ſi fiant: quæ ꝓpus officia erant: ut apertius p exempla patebit. Tẽpora: tẽporis cõditiones. Cõmuttant̃: aliter ſe habẽt & fiunt contra officium propter aliquã circunſtantiã. Vt nõ reddere depoſitũ: ponit exemplum quo oſtendit: quare ratione temporis officia mutantur. Simpliciter & abſolute reddere depoſitũ: naturale iuſtũ eſt: ſed ob aliquam forte cauſam non reddere officium eſt: ut enſem furioſum. In omnibus igitur oportet conſiderare principia agendi & circũſtantias: & ſic ab officio non diſcedet̃. Depoſitum redde re inquit Seneca, per ſe res expectanda eſt: nõ tamẽ ſemper reddam: nec quolibet loco nec tpe. Intuebor utilitatem eius: cui ſum redditurus: & nociturum illi depoſitum negabo idem in beneficio faciam.

furor

¶Depositum:pecuniā depositā apud amicū. Furioso illi q incipit furere. Furor aūt ē cæcitas mentis ad omnia. Facere ꝓmissum:facere id qđ ꝓmiseris:& seruare fidem alicui datā de aliqua re:si ille iterim incipit furere. Referre.n.decet:affert rationē:quare iustū ē ea negare:quæ ad fidem pertinēt:& uerita tem.quoniā inquit omnia referri debent ad ea quæ de iustitia dicta sunt:ut necui noceat:si autem reddere depositum furioso:aut ensem:nocet illi cui redditur. Iustū est nō reddere:& officium a circūstātia cōsulere enim alterius utilitati debemus:& habere rationē temporis personæ & aliarum circunstantiarum referri: quod referantur ad ea q̄ dicta sunt:& ita agantur:ut necui noceatur:omnia enim quæ aguntur ad illud iustitiæ fundamentū referēda sūt. ¶In principio.ſ.disputationis de iustitia. ¶Vt cōmuni utilitati seruiatur: ut omnia fiāt cōmunis utilitatis cā. Ea.ſ. fundamenta iustitiæ. ¶Cōmutantur tempore.i.aliqua temporis conditione & circunstātia:quæ efficit:ut id qđ prius officium erat sit contra officiū. ¶Officium:honesta illa actio quæ est secundū uirtutem mutatur: dico ut ī semper sit idem:& ut non semp idem agere debeamus:ꝓpter circunstantias:& probat hoc dicens:potest enim accidere. Conuentū:pro pacto nudo hic accipit:sed alibi potest referri ad utrunq̄. Nam cōuentionis uerbum auctore Vlpiano ē generale ad oīa pertinens:de qbus negociis contrahendi transigēdiq̄ causa cōsentiūt:q iter se agunt:& affert exēplum Neptuni & Theſei:cui Neptuni auus promisit se tria cōcessurū quæcūq̄ optasset. Theseus petit:ut Hyppolitus filius ex hypolita amazone accusatus a nouerca Phedra:quod se de stupro iterpellasset:discerperet'q cū p litus deambularet uectus curru Neptunus bælluas marinas immisit:qbus equiterriti Hyppolitū distraxerūt:& sic Theseus pīcidit ī luctus. Si igit' Neptunus ꝓmissū nō fecisset:ab officio minime discessisset:imo.saluti utriusq̄ cōsuluisset:fuissetq̄ officium a circūstātia. ¶Optatis:q̄ optauerat & elegerat. Hoc erat tertiū:postremū & ultimū. ¶Iratus putās uerū ēe Hyppolitū filiū petisse cōcubitū Phedræ uxoris. ¶Luctus:pp iteritū filii:qm̄ luctus est ægritudo ex eius q carus fuerit iterritu acerbo. Nec ꝓmissa igit':cōcludit hāc ptē:datq̄ generale ꝓceptum. Nec si plus:hæc ē alia circūstātia:qua ꝓcipit' fidē aliq̄n nō seruādā. ¶Cōtra:officiū ē. Aliud ꝓceptū seruādū:cū qs aliquid ꝓmiserit:qđ plus noceat ꝓmittēti:q̄ illi cui ꝓmissū est. Vū dicit Seneca deserēdū uis major excusat. ¶Anteponi:qđ anteponat. ¶Vt si cōstitueris:ꝓmiseris & cōuētionē feceris. ¶Aduocatū: aduocatus:generale nomē est:& nō tm̄ significat eum qui alterius causā agit:sed quicunq̄ adest alteri in causa officii gratia:aduocatus appellat':etiā si nihil dicat aut agat:sed qui tm̄ paratus sit defendere: patrōus proprie est q agit causam accusati. Aduocatum:fautorē & defensorem. ¶In rem presentem:idest termi nos agroꝝ inspiciendos:sic intelligitur in rem præsentē:& ex iure sūmitur. Nā iudex siue arbiter dicit' ire in rem præsentē:eū accedit ad locū:de quo est cōtrouersia:In oſone ꝓ. A. Cecia uolaterano ait: Placuit Cicinæ de amicoꝝ sn̄ia cōstituere:quo die ī rē præsentē ueniret'. Liuius libro.xxxiii.dicit:Respōderi legatis ntriusq̄ partis. Placuit missuros se in africā qui iter populū carthaginensē:& Regē Masinissā in re pūti disceptarēt. Et libro.xlviii.eodem:an inter populū carthaginēsem:& Regē Masinissā in re p̄senti disceptatores romani de agro fuerūt. ¶Et Valerius libro septimo. Cū Labeo in rē pntem uenisset In rem præsentem inquit Seneca uenturus fui:sed iter æger filius & puerpera uxor tenet:oīa eē debent quæ fuerūt cum ꝓmitterem:ut promittentis fidem teneam. Et alibi:in rē præsētē uenias:oportet p̄mū: quia hoies plus oculis q̄ auribus credūt. Interī:anteq̄ eas in rem pntē:& locum de quo est controuersia

officium

Comutetur

Iustus

aduocato

aduocata patrona

Inter pntes

Iáq; illis ꝓmissis. Nūc ponit ea ꝓmissa: q̄ nullo mō seruāda sūt: ꝓmissū ē ꝑ stipulationē q̄ ꝓficit ꝑ præcedentē interrogationē & subsequutā rñsionē. Non eē stādū. i. illa ꝓmissa nō eē seruāda: ille stat ꝓmissis q ꝓmissa facit. Metu: timore aliquo. Iure: ꝓtorio: boni ꝓtoris semp fuit hoies pluribus modis circūuētos restituere: siue metu: siue alterius calliditate icīderit ī deceptionē. Ius ꝓtoriū dr̄ q ꝓtores quasi ministri iuris ciuilis (erāt. n. iudices uel adiuuādi uel supplēdi: uel corrigēdi iuris ciuilis gratia) introduxerūt ꝓp utilitatē publicā: qd & honorariū appellat ab honore. i. magistratu. Ait ꝓtor ingt Vlpianus li. iiii. digestoꝝ: qd metus cā gestū erit ratū ñ hēbo: olim ita dicebat qd ui metusue cā. Vis. n. fiebat mētio ꝓp necessitatē ꝑsonā ītrariæ uoluntati. Postea metus ē istātis periculi uel futuri cā mentis trepidatio: sed detracta ē uis mētio qa qd cūq; ui atroci fit: id metu quoq; fieri uidet. Paulus ait. Vis ē maioris rei ipetus q repelli nō pōt. Vlpianus ait. Si quis ui cōpulsus aliqd fecit per hoc edictū restituit. Sed uī accipimus atrocē: & eā q̄ aduersus bonos mores fiat: nō eā quā magistratus recte ītulit iure. s. licito: & iure honoris quē sustiet. Pōponius scribit hoc edictū locū hr̄e si forte mortis: aut uerberū terrore pecuniā alicui extorserit aliqs. Gaius ait Metū nō uani hoīs: sed q ī hoie cōstātissimo cadat ad hoc edictū ptinēr̄ dicemus. Verba alterius edicti. Quæ dolo malo facta esse dicent: si de his rebus alia actō nō erit: & si iusta cā eē uidebit: iudiciū dabo ingt ꝓtor. Hoc edicto dicit Vlpianus ꝓtor aduersus uarios & dolosos q aliis obfuerūt calliditate quadā subuenit ne uel illis malitia sua lucrosa sit: uel istis simplicitas dānosa. Prætores rescidebāt ea q̄ erāt gesta metu: q̄ aūt dolo ꝓmissa & acta: tā a prætore q̄ a legibus soluebant. Plærāq; maior ps. Liberant: rescidunt: restituunt. Prætoꝝ edicta īquit Iustinianus nō modicam iuris obtinēt auctoritatē: hoc ē ius honorariū solemus appellare: qa q honorꝫ gerūt. i. magistratus auctoritatē huic iuri dederūt: erat ꝓtor urbanus eo q ī urbe ius diceret: & pegrius eo q ꝓ plærūq; iter pegrios ius diceret. Existūt: emergūt: apparent. Calūnia dr̄ falsa accusatio: hic accipit ꝑ quadā iuris subtilitate fraudulenta & iniqua iterꝑtatione: cū. s. expōitur ius ī eā partē: ad quā nō pōt recte accōmadari. Nimis callida: astuta: callidi dicunt illi quoꝝ ut manus ope: sic aius usu cōcalluit. Multi nimis rigide iterꝑtant iura: & magna iterdū malitia: quæ ē cōtraria prudētiæ utunt iustitiæ & æquitati. Malitiosa: sub dola & fraudulenta q̄ ad malū & iuriā si ad æquitatē tēdit. Ex quo pp hoc: quia aliqui nimis callide & malitiose iterpretant iura sequētes tm̄ uerba legis & nō cōsiderātes æquitatē legis emēdatricē: & etiam mentē ipsius legū latoris. Sūmū ius: cū oia secūdū lr̄am iterꝑtari uolumus: cū magna rigiditate: ut æquitas locū nō hēat. Vñ īquit Aristoteles ī ethicis: cū lex sit uniuersalis: opus est iterdum adhibere bonū uirū & æquū: qui legem emendet. Inde fiūt decreta. Lex uetat neminem pegrinū debere mœnia ascendere tpe belli: hostis muros ascendit clam. Peregrinus quidem. id uidens muros ascēdit: hostē deiicit: urbē liberat: accersit capitis: lex iubet ut securi feriat. Vir bōus & æquus legē corrigit: & facit decretum: ut ille tūc nō moriat. qui pepit salutē ciuitati. Si igit sūmū ius uim suā hūisset sūma iniuria peregrinus fuisset affectus: & sic de silibus. Iá tritū: usitatū. Teren. ait: Sūmū ius sūma malitia: Columella dicit li. i. Nec sāe uidicādū est nobis qcqd licet. Nā sūmū ius antiqui sūmā putabāt trucē. Quo gñe ī malitiosa. s. iuris interpretatōe & calliditate. In rē. ī his q̄ ptient ad rē. ñ solū ī puatis: & pōit exemplū. Indutiæ: idutias appelláus pacē ad tps factā. Licaō idutias iuenit. Strabo ait li. ix. ī memoriā ꝓdidit. Ephorus thraces sanctis erga boetios idutiis noctu icursatōes egisse cū securius & negligentius expeditōem agerēt: pide ac pace iā fcā: eos uero boetii cū ꝓpulsassēt q̄rerētq; q ꝓ idutias uiolassēt: illi ñ uiolasse rñderūt: dies. n. pepigisse: noctu āt icursasse dicentes. Vñ uulgatū est ꝓuerbiū: trhaciū cōmentū. Ab ephoro igit potuit Cicero hāc historiā accipe. Induciæ auctor Aurelio Opilio dicūt cū hostes iter se utriq;: ultro: citroq; alteri ad alteros īpune & sine pugna ieūt: iō īqt ab eo factū esse nomē uidet: q̄si iitus atq; itroitus ille thrax miles pugnās cū boetiis. Populabat: denastabat icursādo. Agros boecioꝝ. s. Nec nr̄ qdē. i. rōanus & italus. Qu. Fabius labeo de quo Vale. maxīus loquēs de Vafre factis ait. Qu. Fabius labeo arbiter a senatu filiū cōstituendoꝝ inter nolānos & Neapolitānos datus: cū ī rē ꝑsitem uenisset utroq; sepati mouit

Iā illis ꝓmissis nō stādū eē qs nō uidet: q̄ coactus qs metu: aut deceptus dolo ꝓmiserit. Quæ quidē plærāq; iure prætorio liberant: nōnulla legibus.

Iniuriæ a malitia & uaframēto.

Existūt etiā iniuriæ sæpe calūnia quadā & nimis callida sed malitiosa iuris ītерpræta tōe. Ex quo illud sūmū ius sūma īiuria factū ē iam tritū sermōe puerbiū: quo ī gñe ēt ī rēp. multa peccāt: Vt ille q cū cētū trigīta diebꝫ eēnt cū hoste pactæ indutiæ: noctu populabat agros: qd diebꝫ essent pactæ: nō noctiū indutiæ. Nec nr̄ quidem ꝓbandus ē: si uebꝫ ē. Qu. Fabiū Labeonem seu quem alium:

Etas ꝓmissis

Ius ꝓtoriū

Vis

Calūnia

Calliditas

Induciæ

Nihil hēo ꝓter auditū.i. de hoc nihil ſcio: niſi qđ audiui fuiſſe Labeonē. Labeones dicunt a labiorū magnitudine. Arbitrū q deberet diiudicare de finibus agrorū ad locū ad fratres agrorū: & i rē pītē. Vtriſq; noláis: & neapolitáis. Ne cupide: auide atq; auare. Ne qd appeterēt: qđ ad ipſorū fines ñ ptineret. Regredi: itra ſuos fines redíſ q̄ ꝓgredi i alienos. Id regredi itra ſuos fines. Termīauit terminis cōſtituit. Ipſi neapolitái & nolái: q regrediētes potius q̄ ꝓgrediētes: ne qd cupide uiderēt agere. dixerunt ita debere fines cōſtitui expectātes arbitriū & æquitatē de agro q i medio relictus erat: quē labeo malicioſus neutris adiudicauit: ſed poplo romano. Cæterū iquit Valle. ſic circūuēti nolái & neapolitái q̄ri nihil potuerūt ſecūdū ipſorū demōſtrationē dicta ſnīa: iprobo tñ pſtigiorū genere nouū ciuitati nīæ uectigal acceſſit. Decipe: ná fraus: & deceptio fuit illa: nō iudiciū. Vñ Labeo plecti merebat: qñ utroſq; ſepatim callide monuerāt: ne qd cupide agerēt: & ut potius regrederēt: q̄ pgrederent: q̄ uerba ad id ſpectabāt: ut illi plus agri i medio relinq̄rēt: quē ipſe nouo uaframēto rōanis adiudicaret. Talis ſolertia: tale acumē: iudiciū & malitia. Sūt aūt q̄dā officia: ꝓcipit nūc qd a gēdū ſit & aduerſus illos q nobis iniuriā itulerūt: & uult q hoīes puniāt, p rōe delicti: alr fiet i iuria: ſi maiꝰ ſuppliciū irrogabit q̄ lex iubet. Vlciſcēdi: q̄tū ad priuatū hominē. Puniēdi: id publicas leges. Modus mēſura q̄dā & rō: ñ debemus excedere modū i puniēdo. Vñ ſiquis meret cœdi pugno: nō debet cōfodi enſe: & aliud eſt uiolare hoīem ꝓuatū & aliud publicū: & ꝓ mō pectī debet eē mēſura pœnæ. Atq; haud ſcio: potuiſſet aliqs dicere: ſatis ē: n. pœnitere q itulit iniuriā: ut clæmētia locū hēat: q maxie ꝓncipē decet: & qua Cæſar apprime claruit. Inqt Cicero neſcio an ſit ſatis: ſed melius ē: ut auctores iniuriaꝝ pūiant: quo cæteri ad deliquēdū fiāt tardiores: & ad iniuriā iferēdā: & ſōtes pūiēdi ſūt: ut iuſtitia locū hēat: & cæteri metu pœnæ ab iniuria deterēant: q̄tū ad iniuriā ſufficit auctorē iniuriæ pœnitere: ſed q̄tū ad exēplū aliorū nō uidet eē ſatis: tamen nō audet Cicero ꝓhibere clæmentiā. Cato dicebat oībus q ab officio diſceſſiſſent: ſe dūtaxat excepto facile ignoſcēdū eſſe: dicebat etiā ſe gratia q̄ ex benefactis expectaret priuati malle: q̄ pœnam nō dare quæ ex malefactis ſibi deberet.

nihil. n. ꝓter auditū hēo arbitrū. Nolāis & Neapolitāis de finibꝰ agri a ſēatu datū cū ad locū ueniſſet cū utriſq; ſepatī locutū: ne cupide qd agerēt: ne qd appeterēt: atq; ut regredi q̄ ꝓgrēdi mallēt. Id cū utriq; feciſſēt aliquātū agri i medio rlictū ē. Itaq; illorū fies ſicut ipſi dixerāt termīauit: In medio rlictū qđ erat: populo Róano adiudicauit: decipe hoc qdē ñ iudicaſ ē. Quocirca in oī re fugiēda ē talis ſolertia. Sūt aūt q̄dā officia ēt aduerſus eos ſeruāda: a qbus iniuriā accepis. Eſt. n. ulciſcēdi & puniēdi modus: Atq; haud ſcio an ſatis ſit eū q laceſſerit iniuriæ ſuæ pœniteř: ut & ipe ne qd tale poſthac cōmittat: & cæteri ſit ad iniuriā tardioꝛs. Duo gña decertādi. Et q̄ i rep. maxie cōſeruāda ſūt iura belli. Nā cū ſit duo gña decertādi uiq̄ ꝓ diſceptationē: alterū ꝓ ui: cūq; illd, ꝓpriū ſit hoīs/hoc bælluaꝝ cōfugiēdū ē ad poſterius: ſi uti nō licet ſuperiore. Quare ſuſcipiēda qdem bella ſūt ob eā cām: ut ſine iniuria i pace uiuatur. Parta autē uictoria cōſeruādi ſūt hi q non crudeles i bello: nec īmanes fuerunt:

Inq̄t Cicero neſcio an ſit ſatis: ſed melius ē: ut auctores iniuriaꝝ pūiant: quo cæteri ad deliquēdū fiāt tardiores: & ad iniuriā iferēdā: & ſōtes pūiēdi ſūt: ut iuſtitia locū hēat: & cæteri metu pœnæ ab iniuria deterēant: q̄tū ad iniuriā ſufficit auctorē iniuriæ pœnitere: ſed q̄tū ad exēplū aliorū nō uidet eē ſatis: tamen nō audet Cicero ꝓhibere clæmentiā. Cato dicebat oībus q ab officio diſceſſiſſent: ſe dūtaxat excepto facile ignoſcēdū eſſe: dicebat etiā ſe gratia q̄ ex benefactis expectaret priuati malle: q̄ pœnam nō dare quæ ex malefactis ſibi deberet.

Et quæ i rēp. ꝓcipit nūc cōſeruāda eē iura belli: & officia q̄ i bello ꝓſtari debēt: ponēs duo genera decertādi: docetq; etiā q̄re bella ſuſcipienda ſint: & qd ſit agendū parta uictoria. Maxie: in ꝓmis & añ oīa illi q ſūt i magſtatu: & rēpu. gubernāt belli iura ſeruare debent. Veteres rōani nunq̄ ad bellū ꝓdiere: ni ꝓus oīa rite pegiſſent. Vñ ſūmo iure ſeruato bellū gerentes uictorioſiſſimi fuerūt. Nūquā placuit illis fraus: neq; uictoria q̄uis maxima p fraudem: q̄ nō hominū eſt ſed uulpeculaꝝ. Per diſceptationem: cōtentionem uerboꝝ: per uim armis cū uerba nō ſufficiūt. Illud p diſceptationem uerborum. Hoc. ſ. per uiolentiā diſceptare eſt uerbis cōtendere: certare aūt armis. Ad poſterius: ut ui ꝓhibeamus iniuriā: cū uerba nō ſufficiāt. Superiore. i. ſi diſceptatōe uti ñ poſſumus cū hoſte: ſed opus eſt certare armis: & ui hoſtes ꝛprimere. i. ſi ñ poſſumus diſceptādo: id qđ nobis debeť obtiere: debemꝰ agere ui. Vñ miles gl̄oſus apd Teren. dicit. Oīa ꝓus expiri cōſilio q̄ armis ſapientem decet. Ob eā cām ad illū finem q ſemp expectādus eſt i oībus actōibus: ne locus pœnitētiæ reliquat: ñ eſt aliqd temeř agēdū: ne euentus arguat nos iprudentiæ: & ne aliqñ dicendū ſit hoc nō putarā. Parta uictoria: pōit officia ſeruāda poſt uictoriā erga illos quos uicimus. Ne īmāes: īmāes dicūt illi i qbus nlla eſt bōitas: ſed natura & igeniū ferinū ab oī humanitate alienū: crudeles dicūtur a cruore: & hi ſūt q ſāguine delectant

¶ Vt maiores nr̃i p̃sci illi romani: affert exẽplũ p̃scor̃ rõanor̃: q hos populos urbi finitimos bello uictos cõseruarũt: cũ nõ fuissẽt i bello nimiũ crudeles: aut imanes. Oẽs hi populi sũt uicini Romæ: unde bellũ cũ ipsis gestũ cũ finitimis geri dicebat. ¶ In ciuitatẽ etiã acceperũt. i. nõ mõ ipsis ueniã dederũt: sed etiã ciuitatẽ romanã & ius: qd̃ appellatũ ẽ ius latii: ut. s. posset peter magistratus Romæ: & inire suffragia i comitiis. Vñ dicit Liuius. Tantũ fore uerbor̃ a tusculanis factũ: pacẽ i p̃ntia: nec ita multo post ciuitatẽ ẽt ipetrarũt. ¶ At carthaginẽ: affert exẽplũ cõtrariũ. Ná rõani sustulerũt fũditus carthaginẽ & Numãtiã pp crudelitatẽ & imanitatẽ. ¶ Cartha go erat i Africa cõdita a Didõe æmula rõani iperii: quã i tertio bello punico Aemilianus Scipio deleuit: & cineres i capitoliũ retulit. Idẽ ẽt Scipio numãtiã urbẽ celtiberor̃ i hispãia sustulit q̃tuordeci ãnis obsessã pp desidiã militũ q ad luxuriã cõuersi erãt: quos Scipio ad disciplinã militarẽ redegit ¶ Cũ celtiberis gestũ ẽ bellũ a rõanis p. xx. annos: qd̃ cantabricũ appellat̃ a cãtabris popl̃is i quo bello Numãtia uires ostẽtauit suas. ná duces quosdã supauit: &. xxx. milia rõanor̃ illic cæsa sũt a q̃ttuor milibus hostiũ. ¶ Nollẽ corithũ: ægre fert. Cicero euersam fuisse corithũ ꝓpter bonas artes: quæ illic uigebant: & cũ nõ uideretur esse iusta cã euersionis: qm̃ apd̃ illos legati rõanor̃ fuerãt superbi appellati a Critolao. Ergo uidentur romani ab officio discessisse ob hãc causã delere Corithum q̃ erat caput achaiæ: & ꝑus ephire dicebat: ut latius dixi in cõmentariis thebaidos: posita est i isthmo peloponẽsi: iter duo maria: ioniũ & ægeum. Achaiam subegit. L. mummius: & corinthum diripuit ac solo æquauit: & chalcidẽ: ac Thebas: qm̃ corithiis opẽ attulerãt. Sed credo aliquos excusat romanos: affertq; causam Cicero qua ducti romani censuerũt delendã Corithum: qm̃ inqt ipse locus natura munitus: & ad bellũ istaurandũ opportunus ꝓpter duo ꝓpinqua maria potuisset excitare aliquos ad belli tumultũ. In oꝓne ꝓ lege agraria cõtra Rullũ dicit Corithi uestigiũ uix relictũ ẽ: erat. n. posita i angustiis: atq; faucibus græciæ: sic ut terra claustra locor̃ teneret: & duo maria maxie nauigatõi diuersa pene cõiũgeret cũ pertenui discrimie separent. ¶ Aliquos. s. senatores q id cẽsuerũt. & Mũmiũ cuius auspiciis Corithus euersa est. Opportunitatem cõmoditatem ad bellũ istaurandũ. Ipse locus q erat natura munitus. Ad bellũ: ad mouẽda arma romanis. ¶ Mea quidem sn̄ia: docet nũc q̃to studio pacem debeamus amplecti q̃ est sine fraude & isidiis. Mea sn̄ia: ut ego sentio: & ut mea fert opinio. ¶ Cõsulẽdũ ꝓuidendũ. Et iquit Ci. si romani meis monitis paruissent. Cæsar nõ occupasset rẽpu. Semp. n. suasit Cæsaris audatiã reprimendã: & ab armis reuocãdũ alta mente uir sapientissimus ꝓuidens qd ille molliret. In secũda philippica dicit duo tpa iciderũt: qbus aliqd cõtra Cæsarẽ Põpeio suaserim. Vnũ ne qnqueniis iperiũ Cæsari ꝓrogaret: alterum ne pateret fieri: ut absentis eius rõ haberet: quor̃ si utrũuis psuasisse i has miserias nũq̃ icidissemus. Querit igit Ci. Põpeiũ nõ paruisse suo cõsilio: & etiã ciues: qm̃ satius fuisset iniquã cõditionẽ pacis accipere q̃ reipu. statũ pẽitus amittere. In quo: i q̃ re & pace cõciliãda tollẽdaq; discordia Obtẽperatũ: si mediis cõsiliis rõani paruissent: de cõditõe pacis. Aliquã rẽp. aliquẽ statũ reipu. q̃ nũc penitus corruit. ¶ Aliquã alicuius dignitatis: q̃uis ẽt iniqua pacis cõditõe aliqd de dignitate reipub. Et forma ẽt diminutũ: tñ id melius erat q̃ nullã penitus reipu. dignitatẽ & formã retinere. Ci. rediẽs ex ciilia ubi fuerat ꝓcõsul: belli ciuilis icendia repperit. Vnde utrisq; cõcordiã suadebat: & eius sn̄ia semper una fuit: pacẽ q̃uis iniquã ciuili bello sibi uiderit ꝓferẽdã: & consiliũ Põpeii de reliquẽda italia uehemẽter improbauit. Cogitauerat Ci. libellum de cõcordia cõponere: sed cũ de pace iã desperandũ esset: destitit. Itaq; i septio li. epistolar̃ ad Atticũ scribit: Demetri librũ de cõcordia tibi remisi. Si nõ optimã: si nõ itegræ dignitatis: libertatisq;. Quæ nulla ẽ amissa. s. dignitate & libertate. ¶ Et cũ is quos ui: Aliud ꝓceptũ: ut ẽt i medio bello hi defẽdãt: q depositis armis ad ipatorẽ cõfugiũt: ergo si mõ post cõfecta bella: sed ẽt i ipso strepitu armor̃ & clãgore tubar̃ offñ seruandũ est. ¶ Positis: depositis armis dantes se ipatori: ut illi q i urbibus obsident & oppugnãt admotis iã machinis & tormẽtis bellicis ad muros deiiciendos. Aries erat istrumẽtũ bellicũ: quo ianuæ quatiunt & muri: de quo dixi apud Papi. & Syllium. ¶ Murũ: murus est urbium paries domorũ. i. q̃uis iperator cœpit oppugnare muros hostiles: tñ debet suscipere hostes qui ad illius fidẽ confugiũt & illorum saluti consulere: nec aliqua crudelitas appareat.

ut maiores nr̃i tusculanos. equos uolscos: sabinos: hernicos: i ciuitatẽ ẽt acceperũt. At carthaginẽ & numãtiã fũditus sustulerũt. Nollẽ corinthũ. Sed credo aliquos secutos oportunitatẽ loci: maxĩe ne possit aliq̃ ad bellũ faciẽdũ locus ipe adhortari. Mea qdẽ sn̄ia paciq̃ nihil hĩtura sit ĩsidiar̃ semp ẽ consulẽdũ. In quo si mihi obtẽperatũ eẽt: & si nõ optimã: at aliquã rempu. q̃ nũc nulla ẽ haberemus. Et cũ his quos ui deuiceris consulendũ est: tũ hi qui armis positis ad imperatorum fidem confugiunt: quanuis murum aries percusserit recipiendi sunt.

Caztago

Numãtia

Corinthus

Aries
murus
Paries

¶ In quo: ī qua re & offō qđ rōani exercebāt erga illos: qui ad ipsoꝝ fidē cōfugiebāt: & affert exēplum romanoꝝ ī hac re qui erga uictos oē genus hūanitatis & officii exercuerūt: & illoꝝ patrociniū suscepe ¶ Iustitia culta ē: tā iuste se gesserūt. ¶ Vt hi cōsules īperatores: & duces exercitus. ¶ Patroni: defēsores. More maioꝝ: ueteꝝ rōanoꝝ īstituto: ut. ſ. patrociniū eoꝝ quos suscipēt uicissēt. ¶ Vñ Paulus Aemilius auctor Plutarcho: ñ solū ī uictoria mitē & hūanū se erga macedōes pbuit: sed ī oī reliq̄ uita eos rutatus ē: & ueluti p domesticis ac necessariis habēt. ¶ At belli quidē æqtas: Affert sūmam æqtatē romanoꝝ q̄ utebant ī bello indicēdo armisq̄ mouēdis cōtra hostes: ut ostēdat Cicero bella nisi iure suscipi debere: & oībus rite pactis quæ iustum bellū pcedere debent: ut. ſ. res repetant p feciales: q̄ bus negatis romano ritu bellū indicebat. ¶ Belli æqtas: iusta cā & ritus belli idicēdi. Perscripta: diligēter & accurate scripta. ¶ Ancus martius nepos Númæ pompilii ex filia bellicas ceremonias īstituit: ut nō solū gererentur bella sed etiā īdicerentur aliquo ritu. Ius ab equicolis: ātiqua gēte acceptū descripsit: qđ postea feciales hūerunt quo res repetebant: & pī patratus ex ordie fecialiū erat dicto a patrādo fœdere: & cū feciali legato res repetitū ibat: officiūq̄ ipsius erat ī sāciēdis fœderibus. Feciales ad illatores īiuriarū ibāt: & bellū īdicebāt. ¶ Vnus fecialiū sacris uestibus ornatus res repetitum ibat: & ibi ad fines ueniebat: uñ res repetebant: capite uelato uelamīe lamino: audi iuppiter dicebat: audite fines cuiuscūq̄ gētis sūt. Numīa audiāt fas: uerbisq̄ meis fides sit. Inde postulata peragebat iouē testē īuocādo: pactorq̄ ritu q̄ ē apud Liuiū li. i. bellū īdicebat. ¶ Inde hastā serratā sāguineā præustā ī agꝝ hostilē iaciebat: dicēs bellū īdico: faciocq̄: uñ fecialis denoīat. Varro tñ dicit feciales dictos a fide publica: cui pērāt & sedādis cōtrouersiis: nec añ licebat gerere bellum quā feciales issēt res ꝑpetitū: ut expirēt an uerbis posset discordia dirimi & tolli hoc mō a pscis rōanis res repetebāt & bellū īdicebat quē posteri seruauerūt. Vetātibus fecialibus: nīli fas erat arma capere. Ab his initiū belli iure atq̄ regiōe statuebat: postea cū aucto īpio cū nimiū hostes ab urbe dictarēt: ut ñ facile ad illoꝝ fines iri posset: a feciali: & ēt ptore iaciebat: hasta supra collūellā: q̄ erat Romæ ī capite circi maximi añ tēplū Bellonæ: & ita ñ neglecto pēitus pſco ritu bellū īdicebat: ad quē Papinius alludēs ī thebaide figit Belloná itorsisse hastā ex Larissa arce argiua ī fines boetioꝝ: qbus argiui parabāt bellū: ita. n. cāit pma māu rutilā de uertice larisseo. Oñdit bellona facē: dextraq̄ trabalē. Hastā itorsit agens liqdoq̄ stridula cœlo. Fugit & aduersæ celso stetit agere dirces. Ex quo ob hoc qa pscripta erat æqtas belli. ¶ Denūciatū itelligit simplr sine aliq̄ solēnitate. Indictū. solēnitate q̄dā & ritu fecialiū ī bello īdicēdo: & affert exēplū Catōis Cēsorii: cuius filius militabat sub Pōpilio ī macedōia: ut cognoscat q̄ta obseruatō erat apd ātiquos & cura circa ius belli & aduersus hostes. Pōpilius īpator hæc historia īplicita uidet. Plutarchus .n. filiū Catōis militasse ī macedōia sub Paulo æmilio & fortitudīs laudē meruisse: cū ensē quē amiserit emediis hostibꝫ ꝛcupauit mirātibus cūctis aī magitudinē atq̄ cōstātiā: & Ci. dicit meruisse sub Pōpilio Tyro nouus miles. Militiæ sacramēto: formulā sacramēti militaris aulus gellꝫ ꝛpetit pscriptā a Cicio ī li. d re mi. q̄ talis ē. In magꝛatu. C. Lælii. C. filii. cōſ. L. cornelii. p. filii cōsul ī exercitu: decēq̄ milibꝫ passuū ꝓpe surtū nō facias dolo malo solus neq̄ cū plibꝫ pluris nūmo argēteo ī dies singlos extraq̄ hastā hastile: ligna: pabulū: uitē faculā si qd ubi iueneris: sustuleriſue qđ tuū ñ erit qđ plris nūmo argēteo erit uti tu ad. C. Læliū. C. filiū cōsulē. L. ue Cornelium. P. filiū cōsulē. siue ad quē uter eoꝝ iusserit ꝓfērs: aut ꝓfitebeř ī triduo ꝓxīo qcqd iueneris: sustuleriſue dolo malo: aut dño suo cuiū id cēsebis eē ꝛddes uti qd rectū fcñ eē uoles. Secūdo. sacro ut iteꝝ iuramēto ipsū astrigēt: qñ erat a militia dimissus: & sicñ poterat iuſ oppugnaſ cū hoste: cū ñ eēt miles: qñ dimissus fuerat cū ea legione. quā Pōpilius dimisit: quā eā alere nō posset. ¶ Adeo in tantū obseruabant ceremōiæ & ritus belládi. ¶ Obseruatio. ſ. legum: cōsuetudinū: & disciplīæ ueteris ī bello. ¶ Catōis senis: ad dřiam Catōis iunioris q̄ uiticēsis cognominatus est

In quo tātope apd nros iustitia culta ē ut hi q̄ ciuitates: aut natōes deuictas bœllo ī fidē cœpissēt: eaꝝ patrōi eēnt more maioꝝ. Ac belli qdē æqtas sāctissime feciali populi rōani iure pscripta ē. Ex quo intelligi pōt nullū bellū eē iustū: nisi qđ aut rebus repetitis gerat: aut denūciatū añ sit & īdictū. Pōpilius īperator tenebat puīciā ī cuius exercitu Catonis filius tyro militabat. Cū aūt pōpilio uideret unam dimittere legionē. Catonis quoq; filiū q̄ in eadē legione militabat dimisit. Sed cū amore pugnādi in exercitu remānsisset. Cato ad Pōpoliū scripsit: ut si eū pateret ī exercitu remanēr: secūdo eū obligaret militiæ sacramēto: qa priore amisso iuſ pugnaſ cū hostibus nō poterat. Adeo sūma erat obseruatio in bello mouendo: ¶ Marci quidem Catōis senis est

¶ A cõsule: Põpilio. Bello persico qđ gerebaṫ cõtra Perseũ regẽ macedoniæ. ¶ Ius eẽ jure licere. Miles scriptus i militia: & q nõ dedit nomẽ: & militiæ sacramẽto se nõ obligauit. Equidẽ illđ ẽ. Probat & Cicero romanoꝝ æquitatẽ & lenitatẽ erga hostes. Aiaduerto: uideo ẽt cõsidero. ¶ Proprio noie. i. is proprie dicebaṫ perduellis q apud antiquos is erat q nũc dr hostis: & pduellis ẽt is dicebaṫ: qm̃ p seditionẽ iterfecisset ciuẽ romanũ: aut arma mouisset: & etiá is q cõmisisset crimẽ læsæ maiestatis. Vñ cæsar auctore Traqllo subornauit unũ q. C. Rabirio p duellionis diẽ diceret: quo adiutore senatus coercuerat seditiosũ saturninũ i tribunatu: quo uiolato crimẽ læsæ maiestatis cõmittiṫ.

pduellis

epistola ad. M. filiũ ị qua scripsit se audisse eũ missũ factũ eẽ a cõsule: cũ in Macedonia bello persico miles esset. Monet igitur ut caueat ne prœliũ ineat Negat. n. ius eẽ qui miles nõ sit: pugnare cũ hoste. Equidẽ illud etiã aiaduerto: quod qui proprio nomine perduellis eẽt: is hostis uocaretur: lenitate uerbi tristitiã rei mitigante. Hostis enĩ apud maiores nr̃os is dicebatur quẽ nunc peregrinũ dicimus indicant. xii. tabulæ: aut status dies cũ hoste. Itẽ quæ aduersus hostẽ æterna auctoritas: quid ad hãc mãsuetudinẽ addi potest eũ cũ quo bella geras: tam molli nomine appellare: quãquã id nomẽ Durius esse ẽt: iam uetustas a peregrino enĩ recessit: & proprie in eo qui cõtra ferret arma remãsit.

hostis

peregrino

inimicus

Vatus

prædo

Alteꝝ genus decertãdi quod fit
ui & officiis in ipso pstandis:

¶ Carẽt. hostes. n. ãtiquo ritu pegrini dicebanṫ: hebrei appellãt aduersarios allophilos. i. alienigenas. Paulus iurecõsultus ait. Quos nos hostes appellamus: eos ueteres pduelles appellabãt per eã adiectionem ĩdicantes cũ quibus bellũ esset. Plautus ait: perduelles penetrãt se i fugã. ¶ Indicant: testanṫ: & declarant hoc. ¶ Xii. tabulæ: uerba quæ scripta erãt i legibus. xii. tabulaꝝ: i quibus cũ de aduersario alicuius i cã & pegrino qui suis legibus utereṫ: fieret mentio hostis appellabaṫ. ¶ Aut status: iudici cã cõstitutus: hoc. n. significat dies status. Cũ hoste. i. pegrio & aduersario i cã. status dies dicebaṫ: i quo litigãtes cõparere debebãt. Plau. ait: oportet ire dies ẽ status cũ hoste. i. pegrio & aduersario i cã Cicius li. v. de re militari militibꝰ scriptis diẽ quo adeẽ deberẽt præfiniẽs has addidit exceptões. Nisi haꝝ aliqua cã erit: funus faciliare: feriæ uidemiales. Calẽdæq; morbus: sonticus: auspitũue: qđ sine piaculo pterire nõ liceat: sacrificiũue anniuersariũ: qđ recte fieri nõ posset: nisi ipsius eo die ibi sit ius: hostesue: status cõiũctusue dies cũ hoste. Et p hoc ostẽditur hostẽ significare aduersariũ i cã siue lite. ¶ Itẽq; hæc erãt uerba i alio loco xii. ta. aduersus hostem. i. peregrinũ & aduersariũ. ¶ Aeterna auctoritas. i. semꝑ pegrinis possit coerceri hoc pmittebãt leges. xii. ta. ¶ Quid ad hãc: laudat Cicero mãsuetudinẽ romanoꝝ i tali appellatiõe: nã rei asperitatẽ & tristitiã molli noie mitigabãt. Tã molli miti. ¶ Quãquã id nomẽ. s. hostis iã accipiṫ in aliã significationẽ & nõ dr̃ pegrinus: sed ille q nobis arma parat & bellũ iferṫ. ¶ Durius. i. q̃q̃ hæc nois significatõ pp uetustatẽ scã ẽ dura: & q̃si uioleta & obsoleta: & iõ hostis trãsiuit i aliã significationẽ: & ñ significat pegrinũ: ut quõdã: sed illũ qui bellũ moliṫ: & iferṫ: multa sũt noia q̃ pp ãtiquitatẽ uenerũt i desuetudinẽ: supra dixit: q̃q̃ hoc uidebiṫ cuipiã durius. i. nimis duꝝ & iusitatũ. Phauorinus phũs: ut ẽ apđ Gelliũ adolescẽti uerboꝝ uererũ cupidissimo dixit. ¶ Viue moribus pteritis: loquere uerbis presẽtibus & tanq̃ scopulũ fugias isolitũ uerbũ. Idẽ phauorinus dixit ciuibus rõanis latine loquẽtibus: rẽ non suo uocabulo demõstrare: nõ minus turpe ẽ q̃ hoiem nõ suo noie appellare: & Cæsar monuit fugiẽdũ esse isolitũ uerbũ: ut scopulũ i mari. Cõsuetudo dixit Apollinaris: cũ domina oĩum reꝝ: tũ maxie uerboꝝ ergo antiquitas effecit: ut illud nomen esset durius: nã noia mutãt ipso tpre & cõsuetudie: Qualia apđ Ciceronẽ ịquit Fabius li. octauo: beatitas & beatitudo: q̃ dura quidẽ sentit eẽ: uerũtamẽ usu putat posse moliri Verba sũt Ciceroĩs j libris đ natura deoꝝ: aut ista siue beatitas siue beatitudo dicẽda sit: utrũq; oĩo duꝝ: sed usu molliẽda nobis uerba sũt. Durius: durioris significatõis: qm̃ nõ ẽ amplius molle nomen sed duꝝ: & illũ significans: qui arma mouet: nõ aduersariũ i cã: ut prius.

Celtiberi

Cimbri

Pyrrus rex

Cum uero de iperio. Proposuit duo genera decertādi: unū p disceptationē: alterū p uī: postq̄ de primo disseruit: & iustis causis bellorū atq; officiis. Trāsit ad alterū: qđ fit armis & uī: ipsūq; diuidit ī duas ptes. Nā & p glīa cōparāda: & iperio ppagando certat̄ iterdū. Aliqñ p uita: cū hoste nō mō eiicere: sed ēt trucidare conamur. Et hæc pars ꝓceptorū ñ solū ad singulos hoies: sed ēt ad publicā disciplinā ptinet. Et docet Cice. mouetq; etiā ī hoc genere belli debere inesse iustas belli causas: & distinguēda eē hostiū genera: & ita pugnādū ut res & rō postulat: qm̄ nō cū oi genere hostiū eodē mō & aīo dimicādū ē: De iperio. i. qñ bellū īferēt̄ p iperio ampliādo & glīa cōparāda q̄ ē cōsētiēs laus bonorū: incorrupta uox bene iudicantiū de excellēti uirtute. Oportet subesse: necesse ē ut subsint & insint eædē cāæ quas dixi. i. rōnes qbus īducti id facimus: ut scilicet sine iniuria in pace uiuat̄: & q; bellū īdicat̄ p feciales & añ denūciet: & q; res p̄us repetant̄ si posset uerbo rū disceptatione res sedari: q̄ ꝓpria ē hoīs belluæ. n. uim amāt: & nos non ad bella sed ad pacē & cōcordiā nati sumus. Sed ea bella: ꝓcipit nūc quo aīo gerēda sūt ea bella: qbus glīa q̄rit̄ ñ āt euersio aliorū fūditus. Minꝰ acerbe: mīori sæuitia & accerbitate: q̄ ea bella qbus p capite dimicat̄. Vt. n. sīl̄itudinē accepit a singlōrū hoīum cōtētōīb⁹ ciuilibus: ī qbus ñ tractāt̄ arma: & mōet idē fere seruādū eē ī publicis certamibus cū hoste: ut poscit illorū atrocitas aut lenitas: quēadmodū certat̄ iter ciues ī p̄riuatis rebus: ut res de qua cōtēdit̄ requirit & persona. Ciuiliter in priuatis negociis ciuium idest in ciuitate inter ipsos ciues. Aliter: alioanimo. Inimicus: si ē nobis animo nō amico: sed odio habet. Cōpetitor ī aliquo magistratu. i. si petit eundē magistratū quē nos petimus. Cū altero cōpetitore. Honoris quantū ad magistratū q petit̄. Et dignitatis gloriæ quæ ex ipso magistratu sequitur. Cū altero inimico. Capitis uitæ: qm̄ inimicus cupit alterius mortē & famam inimico suo eripere: cuius amissio magna iactura ē: melius. n. est nomen bonum q̄ diuitiæ multæ: & qui nitit̄ eripere nomen & dignitatē acērimus ē inimicus: quapropter fama negligi nō debet: qm̄ ipsā negligere crudelitas ē. Et affert Cicero: exēplū illorū qbus cū de capite dimicatū est a romanis. Sic eodē mō pari similitudine & genere cōtentionis diuersō. Celtiberis Numātinis qui ī celtiberia sunt & habent mores afferratos: & per. xx. annos cū romanis pugnarūt de capite & uita quos tandē Scipio attriuit. celtiberi sūt populi Hispaniæ accolentes hiberū fluuiū: ex celtis populis galliæ originē habuerunt: unde Luca. Profugiq; a sede uetusta Gallorū celtæ miscentes nomen hiberis. Cū cymbris: populis Germaniæ q magna hoīum manu collecta in italiā inimico aīo sese effūdebāt: qbus alpes magno ipetu & uesano furore trāscēdētibus. Marius arpinas occurrit: & eos fugauit: ceciditq; nā cymbrorū centū. xl. milia desiderata sunt: & capta. xl. milia de cymbris Marius clarissimū egit triūphum. Nō uter iperaret. i. nō de iperio dimicabat̄ romani. s. an cymbri deberēt iperare: sed an deberēt uiuere: quoniā uita petebat̄ nō imperiū: unde bellū erat atrocissimū: qm̄ ꝓ capite certabat̄. Cum latinis: nunc affert aliud genus hostiūm: & eos qbus cū de iperio dimicatū est a romanis: nā latini & sānites quos postea uicit Sylla: sabini pœni: Pyrrus de īperio dimicabāt. Volebāt. n. imperare: & nō parere aliorū iussis: Pyrrus rex epyri uenit ī Italiā ī auxiliū Tarētinorū petitis nauibus ab antigono ad exercitū ī italiā deportandū: & ab antiocho pecunia qui auctor Trogo tā opibus q̄ militibus īstructus erat: & a Ptolemeo militibus acceptis q quinq; milia peditū: equitum quattuor milia quīquaginta elephātos: nō amplius q̄ ī bienni usum. dedit: De iperio tanquā cū cōpetitoribus: qm̄ unusquisq; uolebat imperare: sed nō petebatur uita. Pœni fœdifragi. Nā fregerūt fœdera quibus erāt cū romanis astricti. Vñ Syllius canit. Te marte siniſtro. Iuratumq; ioui fœdus: cōuēta q; patrū Sidonii fregere duces. Igitur cū nō seruarent pacta. Et iura belli poterāt uideri cū quibus certādū est: ut cū inimicis: cū aūt iperiū quererēt uidebant̄ competitores. Iō non cōstituit Cicero ipsos fuisse habēdos oīo inimicos: aut cōpetitores: qm̄ nō seruarūt iura belli q̄ seruāda sūt: cū de iperio nō aūt de uita dimicatur: sed planū est carthaginenses de iperio certasse cū Romanis quāuis fœdera uiolauerint: & Hanibal crudelior fuerit q̄ ius belli: quo imperium q̄ritur & gloria requirebat. Sex fuerunt fœdera: ut auctor est Polybius inter romanos & carthaginenses scripta in æneis tabulis: & seruata in templo iouis capitolini. Primum fuit post exactos reges. Bruto & Publicola cōsulibus. Itē duo alia añ p̄mū bellū punicū. Quartū peracto p̄mo bello punico qđ Hamilcar p̄r Hānibalis legatus carthagenēsiū cū Luctatio

consule pcussit. Quintũ fuit post illud Luctatii Sextum. cum Hasdrubale genero Hamilcaris rem i hispania gerẽte: ut terminus iperii esset amnis iberus: & Sagũthinis mediis iter iperia duor populor libertas seruaret: hoc fœdus Hánibal rupit: & solo æquata Sagũtho italiá iuasit: q̃ p tot ános sũma crudelitate lacerauit. Hæc fuerũt fœdera áte secũdũ bellũ punicũ. Crudelis Hánibal ná i eo erat pfidia plus q̃ punica: ihumana crudelitas: nullus dei metus & igẽs sitis humani sãguis. De Hannibalis feritate dixi i cõmẽtariis Sylii. Reliq: latini: sabini sánites: pyrrho. Iustiores: q̃ fuerit pœni & Hánibal qm̃ seruauerũt melius iura belli quo iperiũ q̃rit: non eni geri debet táta sæuitia & pfidia: q̃ ta id quo de capite dimicat. unde cũ pœni esset pfidi & crudeles: uidebant inimici nõ cõpetitores: & de uita certare nõ ipio: Pyrrhi qdẽ: núc Pyrrhi humanitatẽ & pclaram sniam refert. Missi fuerũt legati ad Pyrrhũ p captiuis redimẽdis: iter quos Fabritius fuit auctore Trogo: & Fabius auctor Plutar. Pyrrhus dono remisit: captiuos rõanis dicẽs hæc uerba: q̃ Ennius postea uersibus psequutus ẽ: ex ea pda i quit Trogus ducẽtos captiuos milites gratis Romã remisit: ut cognita uirtute eius rõani cognoscerẽt, et liberalitatẽ: pugnauerat. n. felici euẽtu cũ Valerio Leuino cõsule. Præclara digna memoratu & sũmis laudibus. Nec mi aur̃ posco: hæc fuerũt uerba Pyrrhi ad legatos agentes cũ Pyrrho de captiuis redimẽdis. Mi: mihi. Dederitis: sic Qui. Vitã dederitis i undis: & alibi: Trãsieritis aq̃s Nec cauponátes: q̃rẽtes pecuniã ex bello: ut faciũt caupones: q uẽdũt uinũ & more istitor: q̃ turpe ẽ. Belligerátes: bellũ gerẽtes. Belligero antiquũ uerbũ ẽ: qd̃ iã aboleuit. Ferro armis: nõ auro: nõ pecunia more istitor. Cernamus: decernaũs. i. certemus, p uita armis: nõ pecuniis. Vir. Et cerner̃ ferro. Vtri q̃: uos rõani & ego. An me regnare: qm̃ de ipio dimicabat: nõ de uita. Hæra: fortũa re dña. Ferat afferat: & cupiat. i. expiamur uiribus qd uelit fortuna: nõ pecũiis. Sors: casus belli & euẽtus. i. ipsa fortuna. Hæra. i. q̃ i oi re dñat. Virtute: fortitudie: & nõ pecuniis more cauponũ. Virtus, prie fortitudo dña uiro. Vñ i secũdo tuscu. scribit: atq; uide ne cũ oẽs aĩ affectiões uirtutes appellent: ñ sit hoc, ppriũ oĩum nomẽ: sed ab ea q̃ cæteris ancellebat: oẽs noiatæ sint: appellata ẽ. n. ex uiro uirtus. Viri át, ppa ẽ fortitudo. Et hoc. s. qd̃ dicá: accipe o rõane: q ad me ueneisti. Belli fortũa. i. q̃ i bello nõ cecidert: uolo ut liberi sint. Fortũa: casus & euẽtus belli. Horũdẽ: p eorũdẽ: Certũ est: cõstitui liberare illos: qbo i bello fortũa pepcit. Dono ducite: uertit sermonẽ ad legatos Pyrrhus. Cũ magnis diis: bõis auspiciis. q. d. dii uoluert: ut hi i bello caderẽt: & sic uident uelle eẽ libos. Ergo uolẽtibo diis illos accipiatis sine pcio & bõis oibo. Var. putauit deos magnos eẽ cœlũ & terrã. Aliq dixerũt eẽ pœnates. quos Dardánus ex Samothracia i Phrygiã aduexerat. Cassius hemia auctore Macro. dicit Samothraces deos: eosdẽq; rõanorũ pœnates, ppe dici magnos deos. Sciẽs inqt hæc nr̃ Vir. ait: Cũ sociis natoq; pœnatibo & magnis diis: hos uocabãt troiái deos prios auctore Higino: cuio opionis Vir. fuit dicẽs. Dii patrii seruare domũ. Magni dii apd̃ rõanos erãt: Iuppiter: Iuno & Pallas: quos i Capitolio colebãt: p quos iurat Scipio apd̃ Syllii li. x. Tarpeia pr̃: q tẽpla secũdũ icolis a cœlo sedẽ & saturnia nõdũ Iliacis mutata malis: tuq; aspa pectus. Aegide gorgoneos uirgo succincta furores. Regalis: sane laudat Ci. sniam Pyrrhi dignã eo rege: q ab Achile Eaci nepote magnaio & fortissimo heroe originẽ hẽbat. Regalis: digna Pyrrho rege fortissimo. Regiũ dr̃ id qd̃ ẽ: aut fuit regis. Regale: dignũ rege. Eacidar̃ gñe: fortissimis uiris & magnanimis: Eacus fuit pr̃ Pelei. Peleus Achillis. Achilles Pyrrhi: q i epyro regnauit: ad quẽ hic Pyrrhus gẽus suum referebat. Sententia dictum: laude dignum.

crudelis Hãnibal: reliq iustiores: Pyrrhi qdem de captiuis reddẽdis illa præclara snĩa ẽ. Nec mi aurũ posco: nec mi preciũ dederitis: Nec cauponãtes bellũ: sed belligerãtes. Ferro ñ auro uitã cernaũs utriq;. Vos ne uelit an me regnare hera qd ue ferat sors uirtute expiaũr: & hoc simul accipe dictũ. Quorũ uirtute belli fortũa pepcit, horũdẽ me libertati pcere certũ ẽ: dono ducite: doq; uolẽtibo cum magnis diis. Regalis sane & digna eacidar̃ genere snĩa.

Fides etiam hostibus seruanda

Hæc ẽt: si qd singuli tpibo adducti hosti pro miserit: ẽ i eoipso fides conseruanda: ut prio pũico bello Reguluſ captus a pœnis: cũ de captiuis cõmutãdis Romã missus eẽt: iurasset q; se rediturũ

Hæc ẽt si qd: nũc pcipit seruãdã eẽ fidẽ ẽt hostibus: & ea q̃ tpibo adducti, p misimus. Et affert exẽplũ M. Attilii Reguli: q captus a Xãtippo lacedæmõio: & Romã missus: cũ pus iurasset se redditur̃: ut cu eo captiui pmutarent. Regulus i senatu grauissima oone id dissuasit: dicẽs se nullo usui futur̃ romãis: qm̃ uenenũ sibi a pœnis datũ esset quo paulopost tabesceret: & sic Carthaginẽ ad paratũ supplicium reuersus ẽ: ne fides hosti data uiolaret. De regio: eiusq; supplicio plura dixi apd̃ Syllii li. vi. & aliq̃ dicent i tertõ uolumie. Sigul: soli ciues: ũ solũ tota ciuitas. Tpibo: aliq̃ tpũ ɔditiõe: & aliq̃ ducẽtate

d

coacti. ¶ In eo ipso: qđ ꝓmissum est tali tpum conditione a pœnis carthaginẽsibus duce Xantippo lace dæmõio: q insidias parauit: ut canit Syllius. ¶ Captiuis: quos Regulus ī Africa felici euẽtu pugnãs cœpat ¶ Cõmutãdis: ut cõmutarent cũ Regło. ¶ Primũ: cũ primũ cẽsuit: dixit sniam ñ esse reddẽdos captiuos. ¶ A ꝓpinqs: & maxie ab uxore Marcia: q̃ unice ipsum amabat. ¶ Bellicis officiis: quæ ad bellũ ptinẽt.

¶ Emierimus aũt: postq̃ bellica officia absoluit tã politica q̃ singulos hoium ꝓcipit seruandã eẽ in stitiã ẽt aduersus ifimos & seruos a qbus opam exigere debemus: & iusta ꝓbere. ¶ Et hæc ꝓcepta ad gubernationẽ rei familiaris ptinẽt de q̃ libellos singłos œconomicos. i. de re fãliari tuẽda scripserũt. Xẽophõ qđ opusculũ Cice. adolescẽs iterꝓtatus est: & Aristote. q diuidit rẽ familiarẽ ī duas ptes: domũ. s. & possessiões: iter q̃s seruũ dicũt obtiere ꝑncipatũ: seruos duo genera facit ut alii sint curatores liberalius ĩstituti sciẽtes lras: q negociis ꝓponũt. ¶ Alii opifices ad aliqđ opus deputati: in quos hæc officia seruãda mõet: ut curatori plus honoris opifici: plus cibi tribuat: & utriq; paręuini: qm̃ potus ẽt liberi ingenii hoies ad ĩsolẽtiã ipellit. Et tria dixit esse: q̃ ad seruos ptinẽt: opus: cibũ: castigationẽ & cibũ sine ope ĩsolẽtẽ seruũ facere. Opus aũt & castigationẽ sine cibo rẽ eẽ uiolentã. Cibũ ergo dandũ censet ꝓ rõne opis: cũ cibus sit merces serui: utile tñ & iustũ putat dños ꝓponere seruis spẽ libertatis certo qdẽ tẽpore: qm̃ eo pacto libẽtius suscipiunt labores. Solũ hĩtatũ inqt Cyrus apd Xenophõtẽ: ꝓciosa admodũ possessio ẽ: q ãt caret hoibus caret ẽt bõis: qbꝫ seruis: Nõ male: imo bñ: q dicũt nos debeẽ ita seruis uti: ut utimur mercenariis: id ẽ mercede cõductis: & ab illis exigẽdã eẽ opam .i. laborẽ ī aliquo ope faciũdo: & iusta eẽ ꝓbẽda. i. ea q̃ iure seruis debent: ut cibũ ī ꝑmis: spẽ libertatis & pecũias: ut solemus tractaẽ mercẽarios: q mercede ꝺucti opus faciũt: Chrysippus seruũ eẽ ppetuũ mercenariũ: serui ut iuriscõsultis placuit ī prãte dñoꝝ sũt: q̃ ptãs iurisgẽtiũ ẽ. Nã apd oẽs gẽtes dñis i seruos uitæ: nec hisq; ptãs ẽ: & qcqd p seruũ acqriẽ dñi ẽ. Sed tpe diui Iustiniãi ñ licebat alicui icognita cã supra modũ ī suos seruos sæuire. Diuus Ant. pius ꝺstitutionẽ fecit: ut q sine cã seruũ suũ occidisset: nõ miũs puniret q̃ si seruũ occidisset alienũ. ¶ Cũ ãt hoc: Ci. solũ põit: ut faciat ꝺpationẽ. nã supra satis ꝺ iiuria dixit q̃ aut fraude fit: aut ui. ¶ Vtraq; igr monet abstinẽdũ. ¶ Vulpeculæ: qm̃ uulpes malitiosæ sũt: & isidiant. ¶ Vtrũq; : fraus & uiolẽtia ptinẽt ad feras: ſi ad hoies: sed fraus est magis uituperanda. Seneca dicit fraudes & dolos ibecillũ decet hre: palã aggredi: ñ geres ꝺflictũ: nisi idixeris. Totiꝺ ãt: ꝺcludit hãc ptẽ ꝺ iustitia & iiustitia afferẽs sniam cõtra uirtutis simłatores. ¶ Totius iiustitiæ. i. ex oi iiustitia. ¶ Capitalior: pnicio sior: & magis digna ut uidicet. Glaucus apud Pla. li. ii. de repu. dicit: Postrẽa iiustitia est hoiem malũ bonũ apparer: quẽ Ci. imitat. Cauẽdũ igr est ab his: q simulãt curios: & bachanalia uiuũt: quis iterdũ difficile sit cauer. Magnas. n. hẽt latebras uita hois & uirtutis simulatiõe uitiũ obuoluit. Iõ exclamat Iu. ī tale genꝺ hoium: frotis nulla fides. Torquent tñ huiusmõi hoies ꝺscia sceleꝝ: quo supplicio maius iueniri nõ pot. Sipliciter igr uitiẽdũ ẽ: & iuste idq; agẽdũ: ut ꝺsciæ stimłis ñ ãgaũr: & ut liberi simus ab oi ncfaria cõtagiõe: & fraud aliẽi: atq; ut tãdẽ ẽditus ad ea loca pateat. uñ mẽs nra accepta ẽ. Id ãt assequmur: si iustitiã seruauerimꝺ: q̃ ois uirtutes ꝺtinet. In oone ꝑ Milõe dicit: magna ẽ uis ꝺsciæ: & magna ī utrãq; ptẽ: ut neq; timeãt: q nihil cõmiserit: q̃ peccarit (& ī. ii. actione. ¶ Verrẽ) Nullæ sũt occultiores ĩsidiæ q̃ hæ q̃ latent ĩsimłatiõe officii: aut ī aliquo necessitudis noie. nã eũ q palã ẽ aduersarius: facile cauendo uitaẽ potes hoc uero occltũ itestinũ ac dõesticũ malũ ñ mõ ñ extat: ueꝝ ẽt oppmit: añq̃ pspicere arq; explorar potueris.

¶ Eiceps ut erat ꝓpositũ: ꝓposuit Ci. eã rõem: qua societas humana cõtinetur: cuius partes duas esse dixit: iustitiã & liberalitatem. Postq̃ de iustitia disserut: transit ad liberalitatem ut ꝓpositum. Liberalitas est mediocritas circa dandas capiendasq; pecunias: & res quæ pecunia æstimant. Et liberalis ille est: qui scit pecunias disponere: quibus & bene & male utimur. bene uno modo. male dupliciter: aut exuberãdo: aut deficiendo. unde oportet uiꝝ liberalem scir pecuniis uti. nã ī omni facultate est aliq̃ ars

primũ ut uenit captiuos reddendos ī senatu nõ cẽ suit. Deīde cũ retĩeret a ꝓpinqs & ab amicis ad supplicium redir maluit: q̃ fidẽ hosti datã fallere. Ac d bellicis quidem officiis satis dictum est.

¶ Iustitia etiam erga infimos seruanda.

¶ Emierimus ãt & aduersus ĩfimos iustitiã eẽ seruãdã: ẽ ãt ĩfima ꝺditõ: & fortũa seruoꝝ: q bꝺ nõ male præcipiũt: q ita iubẽt uti: ut mercẽarijs opã exigẽdã: & iusta præbẽda. Cũ ãt duobꝺ mõis. i. aut ui: aut fraud fiat ĩiuria: fraus q̃i uulpeculæ: uis leõis uer utrũq; aliẽissimũ ab hoie ẽ. Sed fraus odio digna maior. Totiꝺ ãt ĩiustitiæ nulla capitalior ẽ q̃ eoꝝ: q tũ cũ maxie fallunt id agũt: ut uiri bõi eẽ uideant. De iustitia satis dictũ ẽ. ¶ Liberalitas.

¶ Einceps ut erat ꝓpositũ de beneficentia ac liberalitate dicat: qua qdem nihil est naturæ

Ad Seruũ tã ptẽ

De dolo et fraude

Differimus liberalitatem

quæ illam disponit. Liberalis igit' dabit qbus oportet: quod oportet: tam in paruis q̃ in magnis: & accipiet unde oportet: sed magis uersat' circa dandas q̃ accipiẽdas pecunias. Virtutis. n. ꝓprium est magis cõferre beneficiũ: q̃ accipe: & qa difficilius est erogare pecunias q̃ accipe: & uirtus est circa difficile: & nõ dicit' liberalis: q accipit: sed q dat qbus oportet: & oẽs actiones liberalitatis debẽt esse honestatis cã: q̃ est finis cuiuscũq; uirtutis: & ipsa liberalitas uirtus est: & uere liberalis nõ capiet unde nõ oportet: qm̃ non magni æstimãt pecunias: dare tĩ debet ꝓ facultate & rõne diuitiarũ: & liberalis nõ põt esse diues: qm̃ sibiipsi pauciora relinqt: & libẽter pati tur iniuriã i rebus pecuniariis: & uir liberalis angit': cũ nõ dat q̃do oportet: ut ipsa lex liberalitatis dictat: & hoc magis offendit ipsã uirtutẽ: q̃ dar' cui nõ oportet: qa hic dar' illic minꝰ: qd' est oio cõtra liberalitatẽ. Simonidis q; sꝛnia iprobat' auctore. Aristotele: q oppositũ tenebat. Exuperat ꝓdigus deficit auarus accipiẽdo & nõ dãdo. Ille aũt dãdo & nõ accipiẽdo. Est igr̃ liberalitas uirtus & mediocritas quæ dã iter auaritiã & ꝓdigalitatẽ. Accõmodatius naturæ hois: qm̃ hoies qui opibus ualẽt ad tuendã socieratẽ hũana natura icitant': & nihil est accõmodatius hoi q̃ ꝓdesse: qbus oportet: & opibus: & officio alios demereri. Vnde auari pecunios' uituperãdi sunt: cũ oio naturã relinquãt & humanitatẽ: & uident' serui atriensis cũ pecuniis reip. s. uilissime seruãt: qua seruitute nihil põt esse aut excogitari miserius: & illi sũmis laudibus celebrãdi sunt: & quodã quasi pleno ore laudãdi q opibus ad conseruationẽ humani generis utũtur: nec icumbãt thesauris & ifossis loculis: sed diuitiis sciũt addere lucẽ: & ut uirtutis finẽ cõsequant': opibus quasi istrumento utunt': tunc gestiẽtes aio: cũ aliquẽ exigere & fore possunt: sed in tãta confusione tẽporũ & puersis moribus: ac auaritiæ æstu & rabie pauci admodũ iueniunt'. Cyrus apud Xenophontẽ libro tertio dicit: Pecuniis utimini. Nã i terrã satis sit corpora defodere: cũ qsq; diẽ obierit. Generosi animi & magnifici est inqt Seneca iuuare & prodesse: q dãt beneficia deos imitant': q repetũt fœneratores.

hominis accommodatius. Sed habet multas cautõnes. Vidẽdum est enim primum ne obsit benignitas. & in his quibus benigne uidebitur fieri: & cæteris. Deinde ne maior benignitas sit quam facultas. Tum ut pro dignitate cuique tribuatur. Id enim est iustitiæ fundamentum: ad quam hæc omnia sint referenda. Nam & qui gratificantur cuipiam: quod obsit illi cui prodesse uelle uidean tur: non benefici: neq; liberales: sed pernicios'.

Sed habet multas cautiones: qm̃ ut dictũ est: oportet liberalẽ esse prudentẽ: ut det qbus oportet: & qd' oportet: quomodo & unde seruatis oĩbus circũstãtiis: quas ꝓscribit ipsa recta rõ: aliter a medio ipso discedit': qd' nõ fit sine uitio quocũq; te uerteris. Seneca dicit: Videbo q̃do dẽ: cui dẽ: quẽadmodũ: q̃re: nihil. n. sine rõne faciẽdũ est. Nõ est aũt beneficiũ: nisi qd' rõne datur: qm̃ rõ oĩs honesti comes est. Ponit igit' C̃i. cautiões: qbus uti debemus: ut ueræ liberalitatis gloriã consequamur. Cautio dicit' cautela nõ dicit'. Cautus is est: q oĩa prudẽter agit: & timet ea: q̃ timẽda sunt: & pœnitẽtiæ locũ non relinqt. Vidẽdum est. n. affert tres cautiões: & sic tres erũt ptes. Ne obsit: diuus Ambrosius ait: Pulchrũ est bene uelle: & largiri: ut prosis: non ut noceas. nã si luxurioso ad luxuriæ effusionẽ: adultero ad mercedẽ adulterii largiendũ putes. Non est beneficentia ista: ubi nulla est beniuolẽtia. Officere. n. est istud nõ ꝓdesse: alteri si largiaris: q conspiret aduersus patriã. Benignitas: pecuniarũ collatio. Videbitur: cũ reuera nõ sit: qm̃ illud nocet: non prodest. Et cæteris: q malũ forte expectant ab illis: quibus benigne factũ est: ut a Cæsare passi sũt romãi: cũ de iperio cogitãt: Crassus diues: & qdã alii pecuniã suppeditabãt. Illa igr̃ benignitas nocuit Cæsari: qm̃ postea fuit iterfectus: & etiã romãis: quos ille i seruitutẽ redegerat. Deide: hæc est secũda cautio: qm̃ ut dixi pro facultate dãdũ est: & modo diuitiarũ. Aliter liberalis coget' accipere unde nõ oportet: & sic ab officio discedet: & liberalitas iudicat' ipsis facultatibus. At. n. inqt Aristoteles. pro modo fortunarũ ipsa liberalitas dicit'. Liberalis. n. actio nõ i multitudine rerũ: q̃ dantur: sed in habitu dantis cõsistit. Nic aũt ꝓ facultatibus erogat. Quã facultas: q̃ modus diuitiarũ & patrimonii. Tum ut pro dignitate: tertia cautio & proprietas liberalis: q dar' debet qbus oportet: ut. s. demus unicuiq; id qd' meret'. Id. n. dare scilicet unicuiq; pro facultatum rõne dignitatẽ accipientiũ & meritis. aliter fit iniustitia: cum mali accipiant: quod non merentur. & boni uiri mendicent temporũ culpa: quibus oĩa corrupta sunt: ut nulla penitus habeatur rõ uirtutis. Iustitiæ propriũ est tribuere unicuiq; qd' suũ est. Vnde dicit Seneca: Turpissimũ genus dandi est inconsulta donatio. Ad quã: iustitiã. Hæc oĩa: q̃ de liberalitate ꝓcipiunt: q̃ est ps iustitiæ: & põt dici iustitia distributiua: ut dictũ est. Nã & q; ꝓbatio ẽ. Gratificãtur. i. rẽ gratã faciũt alicui: q̃ accipiẽti noceat: nõ dicet' liberalitas: qm̃ finis nõ est hõestus quẽ respicit ipsa uirtus: gratificari aliqd alicui est aliqd ĩ grãm illius facere. Quod obsit: noceat illi i cuius gratiam aliquid fit. Videntur uelle: inquit cum in animo habeant nocere. Igitur a fine talia offꝭcia iudicãda sunt.

Cautus

Gratificari

assentator

¶ Assentatores: q cum uideantur ꝓdesse tum maxime nocent: & unū dicunt: & aliud corde sentiūt: & alienæ uolūtati obtēperāt: ut id qđ praue cupiūt assequant. unde ab ipsis cauendū est. De assentatoribus & adulatoribus dicet loco suo latius. ¶ Et q aliis nocēt: nō ꝓbat largitas si qđ qs uni largit: alteri extorq̄ at: si iniuste quærat: & iuste putet dari posse. Aristoteles ait: ꝓdigi ad capiendū ꝓni fiunt: qa cupiūt dare

ꝓdigus

hoc aūt facere iterdū neqūunt: cū cito facultates deficiāt. Itaq; ex alienis dare coguntur: & simul: qa nulla ē eis honestatis cura sine ullo discrimine: & undiq; rapiūt. dare nanq; cupiūt: quo pacto aūt: aut unde nihil curāt: quapp nec datiōes ipsorum sūt liberales: nō. n. sūt hōestæ: aut honestatis cā: nec ut oportet efficiūt: sed interdū quos deceret esse paupes eos ditāt: & his qdē q moderati sūt: nihil darēt. Adulatoribus aūt multa: aut aliquā aliā afferētibus uoluptatē. ¶ Cupidi splēdoris: splendor dicit ꝓ trāslationē: & accipit hic pro ipsa gloria: & nois celebritate & claritate: qm̄ tales uolūt uideri liberales & splendidi: & iō largiunt ea q̄ aliis eripuerūt: qđ est cōtra iustitiā: sic faciebat Cæsar: q sibi aliq̄ supputatiōe pecuniaꝝ qcqd poterat alicūde corradere & rapere dilargiebat populo: ut aios largitōibꝫ corrūperet: & postq̄ potitus ē: multa multis eripuit: ut aliis largiret: hoc idē fecerat Sylla: q bona ꝓscriptoꝝ ad libidinē dilargitus ē. ¶ In suos: erga suos. ¶ Si locupletēt diuites faciāt. Locupletes ꝓprie dicunt q multa loca hīt: & possessiōes. ¶ Quacūq; rōne: p fas & nefas quomodocūq; potuerit. Id āt scilicet eo mō largiri: & alios locupletare quocūq; mō. ¶ Tm̄ abest: tm̄ ab officio distat: qm̄ ē cōtra iustitiā. ¶ Officio: actiōi: q̄ est cū uirtute. ¶ Videdū igit: cōcludit Ci. docēs qua liberalitate utēdū sit. ¶ Quare: iccirco cū debeamus uti ea liberalitate: q̄ nemini noceat: largitio pecuniaꝝ Syllæ & Cæsaris nō fuit liberalis: qm̄ nocebat iustis dominis: qđ est cōtra ꝓscriptū iustitiæ. De bonis ciuiū publicatis a Sylla & Cæsar dicet i secūdo uolumie. ¶ Iustis dñis: possessoribꝫ legitis. ¶ Ad alios: amicos: ad quos tamē nihil hoc iure ptiebat. ¶ Nihil est. n. ꝓbatio est. ¶ Alter locus. i. secūdus: supra dixit: ne maior benignitas sit q̄ facultas: & hoc ptiet ad ꝓdigū: de cuius natura dictū ē. ¶ Facultates: ꝑimoniū: cēsus: opes. Proximos: affines & ꝓpiquos. ¶ Quas. n. ꝓbat q̄re faciūt iuriā ꝓxio. ¶ Copias: diuitias. ¶ Suppeditari: dari relinq. ¶ Ad alienos: nulla cōsāguinitate aut affinitate sibi cōiūctos: & sic iusti sūt: qm̄ dāt alienis id: qđ ꝓximis suppeditādū erāt. ¶ Rapiēdi: p ui. Auferēdi: quocūq; modo & fraude. ¶ Supperāt: abūde sufficiāt. ¶ Videre ēt licet: ponit Aliud genus largitiōis: qđ ēt illiberale est: ¶ Largiunt. n. qdā ad ostētationē: q̄ sit gloriæ cā. ¶ Nec illa pfecta est liberalitas inqt Ambrosius: si iactātiæ cā magis q̄ misericordiæ largiaris. ¶ Affectus. n. iponit nomē opi: qūo a nobis ꝓficiscit: sic æstiat. Vñ scribit Pli. i epistolis: Meminimus q̄to maiori aio fructus honestatis i cōscia q̄ i fama reponat: seq. n. gloria: nō appeti debet: & laudans. T. Aristonē dicit: Ornat hæc magnitudo aī: quæ nihil ad ostentationē oīa ad consciam refert rectoq; facti non ex populi sermone: sed ex facto petit. Perfecta igr̄ est liberalitas: ubi silentio qs tegit opus suū: & necessitati singulorum occulte subuenit. ¶ Honeste facti præmiū est fecisse inqt Seneca. Et scipio apud Syllū dicit. Ipsa qdem uirtus sibimet pulcherrima merces. ¶ A uoluntate: certo aī iudicio: & quod ita eligant agendum. ¶ Simulatio: ostentatio: & ficta liberalitas. ¶ Vanitati mendatio: quoniam non proficiscatur a uoluntate. ¶ Vanus dicitur: simulator: & mendax: atq; ostētator: cui opponitur grauis: q nihil simulat nihilq; dissimulat: sed ita uiuit: ut dicit. Vanum igr̄ est largiri ad ostentationē, nō ex officio aut uolūtate

assentatores iudicādi sūt: & q aliis nocēt: ut ī alios liberales sint: ī eadē sūt iniustitia: ut si ī suā rē alienā cōuertant. Sūt aūt multi qdē cupidi splendoris & gloriæ: q eripiūt ab aliis: qđ aliis largiant. Hiq; arbitrant se beneficos ī suos amicos uisū iri: Si locupletēt eos quacūq; rōne. Id aūt tm̄ abest officio: ut nihil magis officio possit esse cōtrariū: Videdū est igit: ut ea liberalitate utamur: quæ ꝓsit amicis: nēi ni noceat. Quar. L. Syllæ: &. C. Cæsaris pecuniarū trāslatio a iustis dominis ad aliēos nō debet liberalis uideri. Nihil enī est liberale: qđ non idem iustum Alter locus erat cautiōis: ne benignitas maior eēt: q̄ facultates. Quod q bēigniores uolūt eē: q̄ res patit ꝓmum ī eo peccāt: quod iniuriosi sūt ī proximos: Quas enim copias his suppeditari æquus est: & reliquere/eas: trāsferūt ad alienos: Inest aūt in tali liberalitate cupiditas plærūq; rapiēdi & auferēdi per iniuriā: ut ad largiendum suppetant copiæ. ¶ Videre etiam licet plæroſq; nontā natura liberales q̄ quadam gloria ductos: ut benefici uideant facer multa q̄ uident magis ꝓficiſci ab ostētatiōe q̄ a uolūtate talis āt simulatō uāitati ē cōiūctior: q̄ aut liberalitati

Complēs

facultas Copia Suppedito

Vanus Grauis

¶ Honestati: uirtuti: cuius finis honestas est. ¶ Tertiū aūt: ꝓposuit tria: duobus absolutis: supest tertiū ut .s. ꝙ dignitate cuiq; tribuatur. Nūc exeqtur hāc partē: & dicit spectādos esse mores eoꝝ: i quos benefici esse uolumus: ut qsq; ꝙ meritis habeat. Vñ opus est liberalē prudentē esse: ut habeat delectū: & iudicet: qd cuiq; tribuēdū sit: & qd qsq; mereat: aliter discedet a iusto. ¶ Cōsiderādū. n. est qualis fuerit aius erga nos: q̄ coitas: aut uitæ societas: si būficia ab illis fuerit i nos afi collata si oia hæc inerūt: bñ hēbit: & optā dū est: sinaūt plures causæ & maiores ꝓualebūt. ¶ Spectādi: diligēter cōsiderādi. ¶ Et aius: quo aio fuerit erga nos. ¶ Coitas: an' fuerit amicus: an sit cōciuis: an domesticus. Coitas ē uitæ cōsuetudo: q̄ est i ciuitate oium ciuiū. societas est paulo restrictor. ad nr̄as utilitates: an fuerit i nos būficus. ¶ Quæ oia: ut. s. sit ꝓditus i uirtute: aīcus & i nos afi būficus ille: i quē uolumus uti liberalitate. ¶ Optabile: desiderabile: ut oia īsint & cōcurrāt i unū qm̄ officium est erga talē hoiem liberalitate uti. Sin minus: si nō oia ierūt: maior pars uicere debet. unde opus est iudicio. ¶ Plus pōderis: magis debēt nos mouere: ut benefici simus: & liberales in aliquem.

aut honestati. Tertiū est ꝓpositū ut i beneficentia delectus eēt dignitatis: i quo & mores eius erūt spectādi: i quē beneficiū cōferet: & aīus erga nos & coī tas ac societas uitæ: & ad nr̄as utilitates officia ante collata: quæ si cōcurrāt oīa: optabile est. Si minus plures causæ maioresq; pōderis plus habebunt.

Quomodo cōsiderādi sunt mores.

¶ Quoniā aūt utiūtur nō cū pfectis hoībus plene q; sapiētibus: sed cū his i qbus nō præclare agit: sed sunt simulacra uirtutis: etiā hoc itelligēdū puto neminē oīo esse negligēdū: i quo aliqua signi ficatio uirtutis appat. Colēdū aūt esse ita quēquā maxīe ut qsq; his uirtutibus lenioribꝫ erit ornatus modestia tpantia: ac ipsa de qua iā multa dicta sūt iustitia nā fortis aīus & magnꝫ i hoīe n̄ ꝓfecto nec sapiēte feruētior plerūq; ē: illæ uero uirtutes bonū

Comitas & Societas

¶ Quoniā aūt uiuit': Posuit Ci. tres cautiōes. ¶ Tertia erat ut ꝙ dignitate cuiq; tribueret' & hēret' delectꝫ dignitatis i hac pte: ut officiū seruaret' dixit ē spectādos mores eoꝝ: i quos būficia cōferre uolumus. ¶ Resumens igit' hanc ꝑmā ptē ꝓpositiōis: docet q sint magis colēdi: & ponit illas uirtutes: q̄ bonū uiꝝ attīgūt: & determināt

de ipsis moribus rñdet tacitæ ingsitiōi. Potuisset aliqs quærere debemus: ne eos aspnari: qa nōdū pfectæ uirtutis usū hēnt. Dicit Ci. nō ē negligēdos qm̄ uiuit': nō cū pfectis hoībus: qppe nō oēs possūt esse sapiētes: & hēre oēm pfectionē. Ordo est: ēt hoc itelligēdū puto neminē esse negligēdū: i quo aliq̄ signi ficatio uirtutis appareat: qm̄ i uita coī uiuit': nō cū pfectis hoībus: sed cū his q aliquē ꝓgressū fecerunt ad hītū uirtutis. ¶ Plenecꝫ: pfecte: cumulatecꝫ. i. sūmū uirtutis adeptis: nō ꝓclare. ¶ Agit'. i. q nōdum adepti sūt cumulatā uirtutē cū aliquo bñ agit': cū ei nihil deest: nō ꝓclare agit' cū hoibus: q n̄ hēnt suā pfectionē. ¶ Vnde Lælius: qa Scipiōi res i tota uita bene successerat: & fuerat pfectus: morsq; nihil mali attulisse ui debat'. Dicit apud eundē Ciceronē: cū illo uero qs neget actū esse ꝓclare: nisi. n. q; ille minie putabat: immortalitatē uellet: qd nō est adeptus: qd' oī fas est optare. ¶ Sed sūt simlacra: effigies & signa q̄dā. i. q nō hēnt expssā solidā & pfectā uirtutē: sed q̄dā signa uirtutis: & media officia. ¶ Colēdū aūt esse: dixit i genere neminē esse negligendū: i quo est aliqd' signū uirtutis: nūc i specie dicit maxie colēdū esse uiꝝ modestū: tpatū & iustū & affert rōem q̄re. nā fortis aīus & elatus sine aliis uirtutibus plærūq; quodā īpetu fert'. ¶ Modestia uero: tpantia atq; iustitia nō sūt nisi i bono uiro. igit' colendus ille est maxie: q illis uirtutibus ꝓditꝫ fuerit: qm̄ est uir bonus. ¶ Colendū: amādū: & ornādū. ¶ Lenioribus: mitioribus: & q̄ bonū uiꝝ attīgūt. Nā fortis & magnanimus sine iustitia potius nocet hūanæ societati q̄ ꝓsit: fert'. n. quodā īpetu ad ea: q̄ sibi ꝓposuit. ¶ Nā fortis aīus: ꝓbatio est. Nō pfecto: q nō habet alias uirtutes: sed si exacte loq uolumus: nō dat' una uirtus sine aliis: & nō pōt qs dici fortis: nisi habeat alias uirtutes: sed large acci piēda sūt uerba Ciceroīs: q fortitudinē separat: ostēditq;: bonū uiꝝ dici posse illū: q foris: nō ostētat fortitudinē: sed domi colit. alias uirtutes: & est ociosus. Viuit' ingt cū hoibus nō pfectis: qm̄ i societate hūana uersamur: i q̄ ppauci habent pfectionē. ¶ Si aūt hoc esset: nō oporteret dar' ꝓcepta de mediis officiis Nā uirtute ꝓditi & plane sapientes ab officio nunq̄ discederent: & i illos liberales esse possemus sine aliqua dubitatiōe. Perfecta. n. uirtus oīa meret: & illā ornare officiū est: sed qa i uita coī talis pfectio nō inuēit'. Necesse igit' ē cōsiderar' singla: & illi plus tribuer' ex officio q eas hēt uirtutes: q̄ bonū uiꝝ attīgūt: q̄ uis ut dixi: uirtutes ita cōnexæ sit: ut una sine aliis n̄ det'. sed poplaribꝫ uerbis utēdū est: cū loqmur cū illis cū qbꝫ nō ꝓclar' agit'. Ille uirtutes: iustitia: modestia: & tpantia. ¶ Bonū uiꝝ: iustū & bonū ciuē: q i toga & uita ociosa: has uirtutes leniores colit formidinem nō ostentās: q̄ habet effigiem iræ & ocio aduersar'

In moribus eorꝫ scilicet in quos uolumus conferre beneficia.

Oē beniuolentia aūt: Trāsit ad secūdā ptem: ꝓposuit.n.spectandū esse aīum erga nos: & beniuolē-
tiā eorꝫ: i quos benefici esse uolumus. Ponit igit beniuolētiæ cōsiderādæ partes: postq̄ d moribꝫ
absoluit. ¶ Est i officio: secūdū uirtutē. ¶ Sed beniuolentiā: monet Ci. quo pacto debeamus aliorꝫ i nos
beniuolētiā iudicare: nō.n.temere expectādus est amor aliorꝫ i nos: ut faciūt adolescētes: i qbus nō uiget
prudentia: & sic delectus reꝫ hīe nō possūt: & recte fūgi officio. ¶ Ardore quodā ferunt: deide sine aliq̄
cōstātia stati se retrahūt. opus est igit iudicio: cū plures amare uideant: qui
sūt pnicioſi assētatores. ¶ Si amor ue-
rus est: plurimum illi debemus a quo
maxīe amamur. ¶ Iudicare aūt q̄lis nā
sit hic amor: prudētis est: q ut opor-
tet amat: & est iucundus amicus: dicit
atq; affabilis & mediocritas amicitia
atq; affabilitas. Is aūt q exupat: si nul-
lius utilitatis & emolumēti sui grā iu-
cūdus est: & oīa laudat: assētator dicit
si lucri cā adulator appellat. ¶ At is q
deficit: & i oībus ē iucūdus: uocat cō-
tentioſus atq; difficilis. In lælio ait: in
amicitiis eligēdis negligētes eē absur-
dū est & carpēdū: nec hīe q̄si signa q̄-
dā: & notas: qbus eos q ad amicitiā es
sent idōei iudicarēt. Sūt igit firmi &
stabiles eligēdi: cuius generis magna
penuria est: & iudicare difficile ē sane
nisi exptū: experiūdū aūt ē i ipsa ami
citia. Seneca dicit: post amicitiā credēdū est: ita amicitiā iudicādū. ¶ Adolescētulorꝫ more: Aristoteles in
moribus de tali amicitia sic logtur: Adolescentū uero amicitiæ cōstitutæ sūt cā uoluptatis nā uiuūt secū
dū affectus: & maxīe id sequunt: qd uoluptatē in ꝓsentia afferat. ¶ Verꝫ id simul cū ætate mutat: ex quo
fit: ut fiāt amici: citoq; desistāt. nā simul cū uoluptate amicitia mutat: & uoluptatis huiusmōi uelox mu-
tatō est: & ad amores ꝓni sūt: q ex affectu maxīe oriunt. Itaq; amāt: & cito desistūt: eodē die sæpe cōsiliū
mutātes. Delectant aūt cōsuetudie & usu. nā hoc modo amicitia fruunt. Beniuolus ē: q alicui ēt ignoto
quē audit eē bonū uirꝫ bñ uult & optat: q̄uis ab illo ñ amet. Amicus aūt est q amat & amatur. ¶ Ardore
amoris: quem aliq̄ præ se ferre uidentur erga nos. ¶ Stabilitate: ꝓpetuitate amoris: & sine aliqua itermis
sione: & q tales i amore perseuerēt: firmiq; sint & stabiles. ¶ Non debemus igitur iudicare beniuolētiā
ex quodā ardore eorum: q nos amare uidentur: qm talis amor: q ab effectu procedit parum durat: sed
ex stabilitate atq; constantia. Vnde opus est rpe & experientia.

In erūt merita: Cōiūgit Ci. hāc ptē: q erat ultīa d'positiōis cū supioꝝ: qm ut ꝓposuerat ꝑus d'coīta
te uitæ atq; societate dicēdū erat: sed res ipa effecit ut ordie ꝑ postero uteret. Resūit igr aliā ptē: q
ultīo loco ꝓposuit: & ad nīras utilitates officia ita collata. Debemus igt plrimū illis: a qbꝫ plrimū firme
& ꝫstāter diligiur: sed si aliqbꝫ ob bñficia i nos ita collata tñmur: tūc magnā curā adhibeē debemus: qm
nullū offm magis necessariū ē: q̄ referre gratam: ne ingrati uideamur: & cū turpe sit offō uici & bñficio qm
illi q ꝫferūt supiores sūt. Vñ dicit Seneca: Quid tā laudabile: qd tā æq̄liter i oīum aios receptū q̄ referē
bñmeritis gratam? Ineūda: cōciliāda nob & parāda alicuiꝫ grā & beniuolētia liberalitate aliq̄. Inīt gratam
idē ē q cōciliare sibi amorē alicuiꝫ & bēiuolētiā. ¶ Sed referēda: ut.s. cogamur referē gratam: & nō pōt he
ri sine ingratitudis nota: si nō referrat grā ob bñficia i nos ita collata. Ager gras ē uerbis: referē aūt re ipsa
¶ Nullū.n.ꝑbatō ē: qm ingt: nulla uirtutis actō magis ē necessaria ad cōseruatōem hūanæ societatis uitæ
cois q̄ referē gratam. i. ꝫferē bñficia: ut accepisti. ¶ Quod si ea: arguit a miori ad maius: & nitit auctoritate
Hesiodi: q̄ oñdit necesse eē gratam referē. Hesiodus poeta scripsit de agricultura ad Persē frem: qué mo-
uit: ut si a uicio aliqd ad usū doēsticū accepit: restituat maiorē mēsura si pōt: q̄to magis ei gratam referē de
mus: q nō aliqd utēdū cōcessit ad tēpus: sed spōte sua i nos bñficus fuit: ut ingratis eē nobis nō liceat: nisi
cū ingratitudis nota. Versus Hesiodi: Acceptū metire. & eodē pōdere redde. ¶ Vicio: ut tibi: ille ireꝫ suc-
currat ægēti. Hesiodus ascreus fuit. ¶ Ascra erat ad Heliconē mōtē Boetiæ i excelso loco ac duro sita. Lo
quens Hesiodus de patre i secūdo li. geor. dicit Ascrā rus miserum penes hic helicōa colebat. Hyberno
diꝫ: triste æstu: optabile uunq̄. ¶ Vtēda: ad usū domesticū. ¶ Accepis: a uicino aliq̄ rem ad usum tuum.

adulator
assentator
contentiosus

Item mterum ibi
nullū em officiū
tangit ꝓpriū pri-
mū beniuolentia
De amicitia

beniuolq̄ q
amicq

prime gratꝫ

actō
Referō gratas

¶ Iubet scribens. s. ad Persen fratrē. ¶ Prouocati: inuitati. Lacessere est cū iniuria: ꝓuocare est irritare sine iniuria. ¶ An nō. Nunc arguit ab exēplo terræ & agrorū: q plura reddūt colonis q̄ i sēmēte acceperit. q. d. debemus imitari agros: q reddūt ea q̄ acceperūt ab agricolis multiplicata. ¶ Etenī sine eos: ꝓbatio ē & argumentatio ab īcerto ad certū. ¶ Quales q̄ liberales & beneficii. ¶ Nā cū: ꝓbatio est. ¶ Dandi: sponte nostra. s. Reddēdi: cū gratiā referimus būficio ꝓuocati. ¶ Demus: necne. i. an uelimus esse liberales: est nobis itegrū liberū q̄: qm̄ non cogimur: ut large loquar: qm̄ si uim naturæ ispicimus cogimur: si e natura uiuere uolumus. ¶ Nō reddere: nō referre gram: qm̄ ad id cogitur: aliter erit īgratus. ¶ Vnde dicit Seneca: non referre beneficiū: nec beneficiū gram & est turpe: & apud oīs habet. ¶ Sine iniuria. ī. si possumus de nostro reddē nō aūt rapiēdo auferendo q̄ ab aliis: qd̄ est cōtra officiū. Nesiodus monēs fratrē ī ꝑmo li. dicit: Res male parta mala est dānosa q̄ semp: Ab illa ergo caue: nec te uincāt ī amore sodales. Illū adeas: q te. fac mutua munera reddas. ¶ Spōte datū capias: scelus est letale rapia. ¶ Monēs etiā ipsū: ut colat: iustitiā dicit: Ius quoq; frater ama: sine quo genus oē feratū Credimus alterno certati corpoꝝ pasci. ¶ Acceptorū aūt būficioꝝ: dixit adhibendā esse magnā curā: si beneficia recepta sint. Sed qa beneficia similia nō sūt: habēt q̄ dām iter se & gradus determinat de his dicēs habēdū esse delectū ipsorū beneficioꝝ & prudēter singula cōsiderāda: ut certe sciri possit: qd cuiq; debeat: cōsiderādū q̄ monet aīum illius q dat non ipsū munus: qd̄ interdū ab initio ī aliquē cōfert. ¶ Homini aūt ita disposito paꝝ uel potius nihil debet: illis aūt maxīe q certo cōsilio: ueroq; amore nos ꝑsequūtur & ornāt. Beneficiū inqt Seneca: est beniuola actio tribuēs gaudiū capiēsq; tribuendo ī id quod facit prona & spōte sua parata. Itaq; nō q̄ fiat: aut qd̄ det refert: sed qua mēte: qa beneficiū non ī eo qd̄ fit: aut datur cōsistit: sed ī ipso dātis aut faciētis aīo. ¶ Delectus: differētiæ an alia beneficia q̄busdā aliis añponēda sint: dū studemus referre gram pluribus a q̄bus beneficio fuerimus ꝓuocati: docet igit: quos añ ponere debeamus. ¶ Maxīo cuiq;: beneficio: & sic ostēdit i genere maiora beneficia añponēda esse: sed cōsiderādū est: q̄ sint maiora: qm̄ liberalitas nō solū re ipsa: q̄ datur: sed ēt aīo æstimat. ¶ Vīr paup q dat ꝓ rōne facultatis suæ: dicit ēt liberalis. In quo: ī qua gratiaꝝ relatiōe: & cū uolumus acceptis būficiis ꝓuocati esse liberales: & ut cognoscant q̄ sint maxīa beneficia. ¶ Quo aīo spōte. s. an iuitus dederit qs & gaudēs. ¶ Studio: uolūtate. ¶ Beniuolētia: cōstāti. s. & stabili: an uana & quodā ardore & affectu mota. ¶ Pōderādū: prudēter cōsiderādū. ¶ Multi. n. ꝓbat q̄re sit cōsiderādū: qm̄ mlti būficia cōferūt: q̄bus tñ ob id nihil debet: qm̄ nō certo cōsilio & electiōe: sed quodā ipetu & temeritate id faciūt. ¶ Vīr cōsiderādus est aīus dātis: nō solū id qd̄ dat. ¶ Quadā temeritate: sine cōsilio & delectu ꝑsonaꝝ. ¶ Sine iudicio: nō considerātes bono uiro ꝓsint an malo: & ī tali re potissimū regrit iudiciū: ut dictū ē. Liberalis. n. debet eē prudēs: & iudicare qd cuiq; tribuēdū sit: sublato aūt iudicio nō erit uera liberalitas: qa dabit q̄bus nō oportet: & qd̄ nō oportet: qd̄ est cōtra officiū. ¶ Vel modo: mēsura & sine aliquo discrimīe cōfert ī oīs q̄bus ita largiētibus nō multū debet: qm̄ idē oībus faciūt: nec hēnt delectū: q maxīe attīgit ipsū prudentē: oēs aūt sine aliquo discrimīe eodē modo tractare iprudētis est: necnō adulatoris & assētatoris: quocirca cauēdū ab illis est: q oēs pari modo obseruant & ueneranť. ¶ Blandiunť. n. non iudicāt ita esse agēdū. Si aūt iudicarent delectū haberēt: quo sublato auferť prudētia: sine qua nō pōt itelligi ulla uirtus. ¶ Et ideo dicit Seneca: Beneficiū quod quibuslibet datur: nulli gratū est. Et eodē aīo beneficium debetur: quo datur. Et nemo libenter debet reddere: quod non accepit: sed expressit. ¶ Repētino impetu: quadam leuitate sine cōsilio & delectu personæ. ¶ Quasi uēto: q nauim impellit modo huc: modo illuc. ¶ Quæ būficia collata. s. modis supradictis: nullo adhibito iudicio. ¶ Nō sūt habēda æq;. i. tā magna. ¶ Atq;: q̄ sūt habēda ea quæ fiūt iudicio. ¶ Cōsiderate ad illud referť: & opponit q̄ dixit temeritate q̄dā & sine mō ī oīs.

¶ Constanter ad illud repentino impetu animi: ut faciunt hoies leues. Sed in collocando beneficio dat generale ꝓceptū: quod in officio collocādo seruandū est: & gratia ēt referenda: ut. s. his potissimū referatur gra: q ope indigeāt: q̄is alii similia: aut plura cōtulerint & beneficio digni sint. ¶ Hoc est: ptiet maxie ad officiū. i. uirtutis actionē. ¶ Si cætera paria sint. i. si animus erga nos fuerit gratus: & societas uitæ interceſſerit: & ab eo officia i nos collata fuerit: & si nō idiget ſua culpa & deſidia: & ſi meret opē: nōnulli eni maxie indigēt: qbus opitulari cōtra officiū est: qppe male uiuendo ad inopiā rediguntur: q ꝓfecto puniendi sūt: ne alios contagiōe maculent: & corrūpant: & cōtra officiū ē illis potissimū iseruire: q nō indigent sed a qbus plurimū separat: hoc non est officiū liberalis: q nō iō dat ut plura accipiat: qm̄ beneficiū nō debet fœnerari: debemus afferre opē indigētibus: nulla alia re iducti: nisi lege hūanitatis & liberalitatis. Opus auxilii ideſt q beneficio maxie indigeat: ut ſi cut: quēadmodū. ¶ Ita: ſic: tam. ¶ Opitulari: opē afferre. ¶ Inſeruiūt: beneficia cōferūt: aut gram referūt. ¶ Seruit ꝓprie seruoꝝ est: iſeruire ptinet etiā ad hoies liberos. nā iſeruire est morē gerere. ¶ Plurimū: magnā utilitatem. Nō est beneficiū inqt Seneca: ſed fœnus circūſpicere nō ubi optio ponas: ſed ubi quæſtioſiſſime habeas unde facillime tollas: & alibi: Nō est beneficiū: quod i queſtu mittitur. ¶ Hoc dabo: hoc recipiā: auctio est.

Opitulor

Seruire
Inſeruire

Ptime aūt ſocietas: Tribus partibus abſolutis. de moribus: beniuolētia & acceptis beneficiis de ipſa coītate & ſocietate humana determiat: docetq; quæ officia & auxilia cuiq; debeant: & ponit principiū hūamæ ſocietatis: q̄ ſe ad oīs hoies extēdit: īde deſcēdēs ab illa ifinitate: ponit gradus ipſius ſocietatis: dicitq; nullā esse ꝑſtabiliorē ſocietatē: q̄ cū boni uiri copulati ſunt poſtea ponit officia: q̄ tribus magis uni debētur q̄ alteri. ¶ Præcipit q; poſtremo habēda esse tali re exercitationē: ut prudenter agere poſſumus. ¶ Oprie: pfecte: & dat generale ꝓceptū: ut i aliis tribus fecit: i eū. ſ. deberi plurimū benignitatis cōferri: q ē nobis cōiunctiſſimus: quo pacto aūt hæc cōiūctio itelligat ipſe declarat p oīs ptes ſuas. ¶ Sed q̄ naturæ p̄ncipia: uideat inqt ab initio repetēdū: q̄ ſit origo hūanæ ſocietatis ut cognoſcat qd cuiq; cōcedendū ſit ex officio. ¶ Naturæ. i. naturalia p̄ncipia ad cōſeruādā hūani generis ſocietatē. Repetēdū est altius: qbus p̄ncipiis a natura cōiūcti ſimus: ut coīter uiuamus. ¶ Hūanæ: q̄ ē iter hoies. ¶ Altius: a p̄mo p̄ncipio. Eſt. n. p̄mū: hoc. ſ. q; q; q; alteri cōiūctus ſit: qm̄ homo ē aīal ſociabile p naturā: q̄ nihil ſolitariū amat. ¶ Quod cernit qm̄ cernimus cōiūctionē naturalē hoium iter ſe. ¶ Primū: p̄ncipale & qd ate oīa cernit. ¶ Eius aūt: hūanæ. ſ. ſocietatis: q̄ ad oīs ſe extēdit uolēte natura. ¶ Viculū: colligatio & ſtabilitas: qm̄ niſi eſſet oſo hūana ſocietas nō eſſet ſic colligata & cōnexa. ¶ Rō: itellectus: quo bonū malūue itelligimus. ¶ Quæ oſo. i. ſermo: q hoi a natura tribuit. ¶ Docēdo: ignaros. Vnde uitupant illi: q cū poſſint alios nō erudiūt. ¶ Diſcēdo: ab aliis. ¶ Coīcādo: cōferēdo. ¶ Diſceptādo: cōtēdendo uerbis. Iudicādo: qd ſeqtur ex diſceptatiōe. ¶ Cōciliat: cōiūgit: & ad beniuolētiā trahit. ¶ Naturali ſocietate: qm̄ natura ita uult: ut hoies iter ſe cōiūgant: libro tertio de finibus ait. Itēq; formicæ: apes: ciconiæ: alioꝝ etiā cā q̄dā faciūt: multomagis hæc cōiunctio est hois. Itaq; natura ſumus apti ad cœtus: cōcilia: ciuitates: & paulopoſt dicit: Itaq; ut facile est iuēire: q qd ſciat ipſe tradat alteri: ita nō ſolū ad diſcēdū ꝑpēſi ſumus: uerū ēt ad docēdū. ¶ Neq; ulla re lōgius: nulla alia res facit nos diſtare a beſtiis: longo quaſi iteruallo: q̄ rō & oſo. i. itellectus & ſermo q bruris aīalibꝫ a natura denegant: a qbus hūana ſocietas ꝓficiſcit: de qua Ariſtoteles li. i. de rep. ſic loqtur: Sermonem uero homo habet ſolus: uox qdē moleſti atq; iucūdi ſignificatio data ē oībus aīantibꝫ. His. n. tm̄ tribuit natura: ut ſeſu hēant moleſtiæ ac uoluptatis: & hoc iter ſe ſignificare poſſint ac ſermo iccirco datꝰ ē nob ut oēndamꝰ utilitatē & dānū: atq; iſta iuſtū & iiuſtū: hoc. n. ꝑter cætera aīantia hoi ꝓpriū ē: ut bōi & mali iuſti atq; iiuſti ſeſu hēat. ¶ A natura ferarū: ab ipſis feris i libro de natura deoꝝ ait: Iam uero dīa reꝝ: ut uos ſoletis dicere: eloquendi ius quā est ꝑclara quanq; diuina: quæ primū efficit: ut ea quæ ignoramus.

cōſtanterq; delata ſūt ſed i collocādo bn̄fio: & i referēda gra: ſi cætera paria ſīt: hoc maxie officii ē: ut qſq; maxie opis īdigiat: ita ei potiſſimū opitulari. Quod cōtra fit a pleriſq;: a quo. n. plurimū ſperāt ēt ſi ille is nō eget: tamē ei potiſſimum inſeruiunt.

Quomodo cōſiderāda ſit uitæ coītas & ſocietas

discere: & ea quæ scimus alios docere possimus: deide hac hortamur: hac psuademus: hac cõsolamur afflictos: hac deducimus pterritos a timore: hac gestiẽtes cõprimimus: hac cupiditates iracudiasq; resti guimus: hæc nos iuris legũ urbiũ societate deuixit: hæc a uita imani ac fera segregauit. Socrates dicebat Animalia uicũt nos uiribus: uesq; nos ea supamus eloquẽtia & ratiõe. Fortitudinẽ: robur: uires corporis: qm̃ nõ est ꝓprie fortitudo ferarꝫ. Aequitatẽ: iustitiã: æquitas ꝓprie ẽ mitigatio iuris & legis: & uirtutes ex rõne oriunt: q̃ i hoie diuinũ quoddã ducẽdũ ẽ: i hoc a bælluis distamus qd̃ expromere sẽsu, possumus: Hora. ait: Post effert ai motus interpte ligua. Bonitatẽ q̃ a iustitia ꝓcedit & æquitate. Sũt. n. ꝓbat q̃re bruta nõ dicunt habere iustitiã & bonitatẽ: qm̃ nõ habẽt rationẽ: ex qua illæ oriunt. Nã sine rõne & pfecta qdẽ rõne. i. prudẽtia nõ ẽ aliqua uirtus: li. qnto de finibus ait. Sũt aũt bestiæ q̃dã in qbus iest aliqd̃ silẽ uirtutis: ut in leonibus: i canibus: i equis: in qbus ñ corpoꝝ solũ: ut i suibus: sed ẽt aimoꝝ aliqua ex pte motus quosdã uidemus i hoie aũt summa ois ai est: & i aio rationis: ex qua uirtus ẽ: q̃ rõnis absolutio definit. Concludit igit' Cicero nil aliud bælluis deesse ad cõseruãdũ inter se uiculũ societatis: quã rationẽ & oronem: q̃ hoi diuino animæli merito attributæ sũt: ut sãcta uitæ societas atq; cõmunitas cõseruetur. Vũ hi qui & itellectu & sermõe aliis nocere studẽt: tanq̃ lues ac fœda cõtagio ex humana societate tollẽdi sũt: qm̃ donis naturæ cõmunis parẽtis i aliorꝫ pniciem abutunt: quo genere hoium nihil posset fœdius & detestabilius excogitari & feræ uerius q̃ hoies dici possũt: cũ humanæ societati aduersent' & noceãt. Ac latissime quidẽ patẽs. Hæc est inqt hũana societas: quæ latissime patet ad ois. Nã lege naturæ ab hoie quicũq; ille sit: ea ratione qua habet itellectũ & orationẽ alieni nõ sumus: & mũdus ẽ tanq̃ cois ciuitas: sed nos natura deprauauimus: qm̃ hõi ab hoie oia fere mala eueniũt. Hæc est quã descripsimus. oẽs inqt sumus socii uolẽte natura: & amici eẽ debemus: ergo oia coia. Sic uolebãt Stoici: quoꝝ priceps. Zeno etiã uxores coẽs eẽ debere dixit: Hoc dicebãt idẽ Cynici: quoꝝ priceps fuit Diogenes & Plato i libris de republica: qd̃ peripatetici negabãt: quoniã ita negocia publica negligerent' & charitates atq; officia in parẽtes. Placet Stoicis inquit Laertius. Vxores quoq; coẽs eẽ oportere apd̃ sapientes: ut qlibet illi cõgrediat': q̃ sibi ꝑ occurerit: ut ait Zeno in sua republica Diogene itidem Cynico & Platone huius coitatis autoribus. Omnis. n. patrum instar æqua charitate diligemus: tolleturq; adulteri suspitio & zelotipia: eã uero eẽ rem optimã: quæ sit mixta ex regno & populari dominatione: optimatũq; potentia: atq; optimis deceretis. Societas quæ ratione & oratione cõtinet'. Latissime patens: ad omnis hoies se extendens. Omnibus hoibus quicunq; illi sint: siue noti: siue icogniti: qm̃ ob idipsũ q̃ hoies sunt: uolente natura illis cõiungimur. In qua societate cõi. Omniũ rerꝫ: nullis exceptis rebus quæ cæteræ sũt ad̃ usũ humanũ cõiter: ut aqua: ignis: & similia: quæ natura ꝓduxit ad cõmunem usũ: quæ possumus cũ aliis cõmunicare sine aliquo detrimento. Ad cõem usum: ut homines cõiter his uterentur iure naturali: ut inqt Iustinianus libro secundo istitutionũ de rerꝫ diuisione: & habetur etiam libro primo digestorꝫ: coia sunt omnia hæc: aer: & aqua ꝓfluens & mare: & per hoc littora maris. Littus maris est: quatenus hyberinus fluctus maximus excurrit. Id qd̃ diuini iuris ẽ: nullius hois est. Debemus etiã inquit hoc humanæ societati ut permittamus possideri: quæ cuiq; cõcedunt' a legibus & iure ciuili. Quæ sũt descripta legibus: quæ leges permittunt aliquem possidere ut sua. Lex est ius scriptũ: nam ius ciuile duas habet partes scriptũ: & nõ scriptum: de qbus dictũ ẽ: ut igit' Ci. ius scriptũ & nõ scriptũ exꝓmeret: dixit legibus & iure ciuili: quoniam singulorum hominum multis modis res fiunt: quarundam enim dominio nascimur iure gentium: quarundam iure ciuili. Descripta: definita & assignata aliis. Ita teneant': possideant': ut leges constituerunt. Eqbus ipsis. i. extra quæ. i. cætera omnia coia sint: quæ nõ cõstituta alicui & pmissa a legibus aut iure ciuili: sed sunt coia. Cætera oia alia debent esse cõmunia: quæ ꝓsint aliis & uobis cõcedere nõ nocet: & quæ nõ sũt descripta i bonis alicuius: ita legibus permittentibus. Obseruent': fiãt: & ita habeant'. Omnia coia: Pythagoras samius primus dixit amicorum debere eẽ omnia coia: q̃ Cicero sic iterpretatur Omnia scilicet quæ sine detrimento aliis cõcedi possũt: & sic ostenditur nos ex rebus: quas possidemus: aut iuregẽtiũ: aut ciuili nõ deberi hoibus ignotis aliqd̃: nisi id qd̃ põt ipsis pmitti & cõcedi sine nostro detrimẽto: ea q̃ ad cõem usũ natura ꝓduxit nẽini ꝓhibẽda sũt: qm̃ sũt coia oibus

Equitas

hominibus:ut aqua:ignis:& cætera id genus. ¶ Oĩa aũt coĩa interp̃tat Ci. q̃ sint coĩa oĩum hoĩum:nã alia rõ ẽ amicoꝝ:alia cæteroꝝ hoĩum:qppe ueri amici oĩa coĩa habẽt tã priuata q̃ publica. Vñ Pythagoras uolebat ut eius discipuli oĩbus suis rebus uterent cõiter. Itaq; iter eos nihil erat nisi cõe:oĩum aũt homi nũ nõ oĩa coĩa sũt:sed q̃dã de iure naturali:ut dictũ ẽ:& uniuersitatis q̃dã sũt coĩa de qbus postea dicet. Habẽt.n.hoĩes p̃dia:hereditates ꝓprias:& nõnulla alia:q̃ a legibus cõcedunt singulis:& a iure ciuili. Ea igit q̃ nr̃a sũt:nõ debẽt eẽ coĩa incognitis hoĩbus:tenent th̃ ex bõis ꝓuatis ex offõ liberalitatis benefacere his q egẽt:ita uolẽte natura:oĩa igit coĩa sũt hoĩum q̃ aliis ꝓsũt:& cõcedẽti nõ nocẽt. Vñ lex ẽ i digestis. Quod tibi nõ nocet & alteri ꝓdest dare dẽs Quæ sũt eiusdẽ gñis & cõditõis naturæ. Ab Ennio poeta de quo supra:nã hi uersus iãbici sũt ex tragœdia Ennii hoc autẽ q; Ennius i tragœdia posuit de una re põt ad alia multa trãsferri. ¶ Oĩa igit q̃ sũt eiusdẽ naturæ cuius ẽ lumẽ de quo dixit Ennius debẽt esse coĩa oĩum hominũ. Ad multa igitur trãsfert hoc qd Ennius de una re dixit .i. de lumĩe. ¶ Trãsferri cõmutari i exẽplũ. Per multas res. s. Homo q errãti hic est uersus Ennii. ¶ Errãti dubie uagãti & ignorãti uiã. ¶ De suo lumine lucerna siue cãdella. ¶ Vt nihilomĩus ut æque bene & nulla ex pte minus. Ambrosius ait aquã de aqua ꝓfluẽti quæ sũt generis eiusdẽ:qd ab Ennio positum i una re trãsferri p multas potest:homo q erranti comiti mõstrat uiam:quasi de suo lumĩe accẽdat: facit ut nihilominus ipsi luceat cũ illi accẽderit. Qua ex re satis p̃cipit:ut qcqd sine detrimẽto possit cõmodari id tribuat cuiq; uel ignoto:ex quo sunt illa coĩa nõ ꝓhibere aquã ꝓfluentẽ pati ab igne: ignem capere. Si quis uelit cõsiliũ fidele deliberanti dare q̃ sũt his utilia q accipiũt dãti nõ molesta ¶ Quare & his utendũ ẽ:& semp aliqd ad cõem utilitatẽ afferẽdũ. Sed qm̃ copiæ ꝓuæ singuloꝝ sũt:eoꝝ ãt q his egeãt ifiita ẽ multitudo uulgaris liberalitas ferẽda ẽ ad illũ Ennii finẽ:nihilomĩus ut ipi liceat:ut facul

tas sit:ut rẽaneat nobis possibilitas:q̃ simus erga nr̃os bñfici. ambigentes præcipitãt:& q alios docere dedignant:ihumane faciũt:qm̃ ab ipsis auferri doctrina: quã habẽt nõ põt:& tali opera & tradendis prudentiæ præceptis aliorũ animos demẽri possũt. Natura.n. in primis icitamur:ut prodesse uelimus quãplurimis & maxĩe doctrĩa:quæ non debet aliis inuidẽ bonum:ĩmo lætati cũ quis ad pfectionẽ suã instituĩ potest. unde bonos præceptores: & eruditorũ discipulorum frequentia gaudentes nemo nõ fœlices dixerit:& illi uituperandi sunt q puerorũ animos prauis moribus imbuunt:& perdeuia illos deducẽtes ingenii aciẽ oĩo deprauãt. uñ nõ ꝑceptores: sed parricidæ appellãdi sũt:qm̃ necãt aĩam:quæ ipso corpore lõge pstãtior ẽ. Nemo igit decipiẽdus est:sed bona fide agendũ:ut hominẽ bene a natura institutum decet. Quæ hæc:quæ dicta sũt:quoniã lex ita uult ut id debemus qd aliis ꝓdest:& nobis nõ nocet. ¶ Quare igit cõcludit Ci. hãc partẽ. His supradictis. ut scilicet cuiq; uel ignoto demus ea:quæ illis ꝓsunt:nobis aũt molesta nõ sint. ¶ Et semp aliquid. q. d. nõ solũ permittere debemus:ut alii his utant:quæ coĩa sunt:& nobis nullũ afferũt detrimẽtũ:sed tenemur aliqd ex bonis ꝓuatis:quæ nobis descripta sũt legibus:& nostra dicunt i cõem utilitatẽ afferre hæc nomina possessiua:ut dicebam iusgentiũ introduxit. ¶ Sed qm̃:circũscribit Ci. id qd dixit:semp. s. eẽ aliqd afferẽdũ ad cõem utilitatem:dicitq; dãdum esse ꝓ facultatibus:ut nobis remaneat:quo possimus eẽ liberales i nostros q nobis cõiũctiores sũt:qm̃ ut dictũ ẽ. Ea quæ nr̃a sũt:nõ debemus oĩbus hoĩbus: sed qbusdã quos ipsæ ponet:& gradus ẽt societatis:oĩbus aũt debent ea q̃ coĩa sunt. Vlgaris:cois q̃ utimur ad ois:uñ dicit Terẽ. q; uulgo dici solet. i. cõmuniter & passim. ¶ Ad illũ Ennii finẽ:debemus ingenuti liberalitate erga ois q sũt nobis cõiũcti lege naturæ:sed adhibẽdus ẽ modus:ut liberales i nr̃os q arctiore uinculo nobis cõiũcti sũt eẽ possimus:aliter eẽt cõtra offm̃ oĩa alienis errogare & pati:ut sui esuriãt:quibus magis debetur q̃ illis. ¶ Nihilominus ut ipsi liceat:hic erat finis Ennii:ut. s. æque bñ liceat:& nõ fiat detrimẽtũ danti. Ergo coĩs liberalitas eatenus debet ꝓgredi:quatenus nõ noceat nimiũ rebus nr̃is ex q bus tenemur eẽ liberales i nr̃os. ¶ Vt facultas sit:ut rẽaneat nobis possibilitas:q̃ simus erga nr̃os bñfici.

Hic dicit quid dare teneãr alios

vulgaris

GRadus aũt. Posita coi hoium societate: ponit gradus ipsius qbus declarat ipsã societatẽ i aliquibus arctiorẽ eẽ: & ut etiã ostẽdat qd cuiq; debeamus: & q qbus i liberalitate exercẽda pponẽdi sint. Gradus per quos ipsa societas ascẽdit: descẽditq;. Vñ fit ut alii sint nobis cõiũctiores aliis. Ab illa infinitate. i. omissa illa coi societate: qua hoies cõiungunt uiculo rõis & onis. Næc. n. est societas hoibus. Duas respu. iquit Seneca aio cõplectamur. Alterã magnã & uere publicã: qua dii atq; hoies cõtinent: in qua nõ ad hũc angulũ respicimus: aut illũ: sed terminos ciuitatis nostræ cũ sole metimur. Alterã cui nos ascripsit cõditio nascẽdi.

tas sit qua i nostros simus liberales.

Gradus humanæ societatis.

GRadus autẽ plures sunt societatis hominum ut enim ab illa discedatur ifinitate proprior ẽ eiusdẽ gentis: nationis: liguæ: qua maxie homies cõiunguntur. Interius ẽt est eiusdem esse ciuitatis Multa enĩ sũt ciuibus iter se cõia: forũ: fana: porticus: uiæ: leges: iura: iudicia: suffragia: cõsuetudies

Infinitate: nam illa societas se infinitũ extẽdit. Sũt. n. oẽs hoies socii rõne intellectus & sermonis. Infinitas ẽ quãtitas: quæ caret extremis. Naturalis igr societas hæc ẽ: sed postea iuregẽtiũ facti sũt gradus: ex ipso. n. bella introducta sũt discretæ gentes: regna cõdita: dominia distincta: agris termini positi ædificia collota: cõnubia etiã q̃ parti sũt de iure diuino: q̃tũ ad inuẽtionẽ partim de iure naturali: q̃tũ ad copulã: partim de iuregẽtium & ciuili: q̃tũ ad uerba & formulã: qbus mrimõia cõtrahũt. Proprior. hic ẽ pmus gradus, ppor: cõiunctior societas eoz; q sũt eiusdẽ gentis: aut exteræ: aut nostratis. Gens põt habere plures nationes. Nã gens itala habet Etruscos: Vmbros: Picenos: Marsos: & reliquos: qui sũt nationes italiæ gẽtis: & sic de similibus. iõ dixit gentis & nationis. Gens ẽ tanq̃ genus & natio species. Linguæ: plus. n. debemus illi qui eadem lingua utit. i. eodẽ genere sermonis: ut græci inter se coiũctiores sint. Itali: Aphri: & sic de aliis. Qua lingua: nã nisi sermo inuicẽ intelligeret: nunq̃ posset eẽ societas. iõ dixit supra societatis uinculũ esse orationem. Nullũ cõmerciũ põt eẽ cum hoibus qui dispari lingua utunt: nisi habeãt interpretẽ. Interius magis itrĩ secum: & coniũctior societas: hic est alius gradus. Multa enim: probat quare est inter ciues coniunctior societas: quoniam ut habetur lib. pmo digestoz: & repetiit Iustinianus li. secũdo institutionum. Vniuersitatis sunt: nõ singuloz: quæ i ciuitate sũt: ut Theatra: stadia: & similia: siqua sunt alia coia ciuitatũ. Forũ dicit a ferẽdo. Varro ait quo cõferẽt suas cõtrouersias: & q̃ uendere uellẽt: quoq; ferrẽt forum appellarunt. Inde etiã. dicit forũ iudiciale & uenale. Fora igit coia sũt ipsis ciuibus. Hoies ciues inquit Cyrus apud Xenophõtẽ alienigenæ præferẽdi sũt. Et qui una sunt alti: his q cõtubernales nõ sũt. Fana: tẽpla dicta a Fauno rege aboriginũ: qnoniã ipsæ pmus ea instituit. Sacrũ ẽ: ut ait Trebatius lib. pmo de religionibus quicqd ẽ q̃ deoz; habet. Profanũ dr quasi, pcul a fano & religione secretũ. Profanũ inqt Trebatius dicitur q̃ ex religioso uel sacro i hoium usũ, pprietatẽq; cõuersũ ẽ. Sãctus dicit icorruptus: ide sãcte leges. Delubrũ ẽ inquit Var. i quo pter ædem sit: area assumpta deũ cã: & etiã locus in quo dei simulacrũ dedicatũ ẽ: sicut locũ i quo figerẽt cãdelã. Candellabrũ appallatũ ita in quo deũ ponerẽt noiatum delubrũ. Sacræ res dicunt: ut habet li. pmo digestoz: quæ publico consensu cõsacratæ sunt: & nullius hoĩs habent: qm̃ id qd̃ diuini iuris est: nullius hoĩs est: inqt Iustinianus: & siquis auctoritate sua sacrũ sibi cõstituerit: sacrũ nõ ẽ: sed pfanũ. Res religiosæ sũt etiã alicuius hoĩs: sacræ uero minime. Porticus: quæ quõdã erigebant ad iambulationes & umbram: sup quibus uehebant hoies. Porticus celebriores romæ fuerũt corinthia ad circũ flaminiũ erectã a Gneo Octauio dicta corithia pp æs corithiũ: qd̃ erat i colũnis dicebat etiã porticus Persei: qm̃ Gneus Octauius ex bello nauali cõtra Persem triũphũ rettulit: i q̃ porticu erat tabula picta habẽs Lacedæmonẽ & Eurotã fluuiũ: uñ ignaui illic desidentes dicebant sedere ad Eurotã. Vñ postea receptũ est: ut sedere ad Eurotã eẽt nihil agere. Basilica portia: porticus claudia: porticus catulli: quã Catullus erexit de manibus Cymbricis: ubi fuerat domus Flacci q Gracco fuerat: & aliæ pmultæ ad ciuiũ delitias & deambulationes. Viæ publicæ. s. iter: ut uolũt iurisc̃sulti: ẽ ius eũdi ambulãdiue hoĩs: nõ aũt iumẽtũ agẽdi uel uehiculũ. Actus ẽ ius eũdi ambulandi: iumentũ etiã uel uehiculũ agendi. Itaq; q iter habet actũ nõ habet: q actũ habet & iter habet: eoque uti potest: etiã sine iumento. Via est ius eũdi: & agendi: & ambulãdi. nã & iter & actũ i se uia cõtinet. Leges: sũt aut pncipiis: aut liberi populi: q̃ a rege cõdunt: alterius cõsensũ nõ requirũt. Iura sũt magis generalia. Est. n. & iusgentiũ: & ius ciuile. Suffragia: qm̃ ciues cõueniũt ad dãda suffragia: ut creent magistratus. Suffragia sunt uoces quæ dant i comitiis: i tabellaue scribunt: inde lex tabellaria nata ẽ: quibus uocibus & suffragiis q̃q; suum animũ aperit de aliquo eligendo i magistratũ: ut nunc etiã fit in liberis ciuitatibus: Peregrini aũt inire suffragia non possunt: nisi ciuitate donentur: ut apud romanos quondam fiebat. Consuetudines: controuersias: ita dicam: quoniam consuetudo melius dicitur: quam cõuersatio. Seneca tamẽ hoc uocabulo utitur dicẽs. Sumuntur a cõuersationibus mores: & i aliis locis.

Infinitas

Gens q Natio

fana
ꝑfanũ
Sanctꝫ
Delubꝝ
Cãdelabꝝ
Sacre res
Res religiose
Portꝫ

Iter q actꝫ

Suffragia
lex tabellaria

familiaris

Mutuū

Commodatū

Res cōtracta
Facto cōtracta
Contrahere

Ciuitas

quo et a qbꝫ ciuitates ſint inuente

Ciuitas vrbs Seminariū

¶ Familiaritates: amicitiæ. familiaris ẽ qui aſſidue nobiſcū uiuit: quaſi ſit de eadẽ familia: & dicit' amicus & is cū quo ẽ nobis cōſuetudo. Vñ Ci. quia delectaba flectione terrẽtiana appellat Terentiū familiarẽ ſuum. ¶ Res rationeſq; cōtracte. Rationes cōtrahunt': ſiquádo ī creditū uel in debitū itur: ut in mutuo. ¶ Mutui: obligatio cōſiſtit i his rebus: que pōdere: menſura ue cōſtát: uelut uino: oleo: frumẽto: pecunia numerata: ære: argento: auro: quæ oīa iō damus: ut accipiẽtiū fiant: & quádoq; nō eadẽ: ſed alia eiuſdẽ naturæ: & qualitatis reddant': unde & mutuú appellatur: quia a me ita tibi datur: ut ex meo tuū fiat. Cōtrahunt' etiá cōmodato: commodata res: tūc ꝓprie intelligit': ſi nulla merce de accepta uel cōſtitura utẽda res tibi data eſt: nam cōmodatū debet eẽ gratuitū. Cōtrahunt' cōducto: locato: empto: uẽdito: pmutato: ſociato: collocato: donato: & ſimilibus cōtractibus ſe cūdū iuris regulas cōſtitutis: uñ rationarū antiqui appellabát librū reddit' us & impẽſaꝝ: præpoſitiſq; rationibus ſerui cōtrahendis negociis ꝓfecti dicebant'. Differt res a ratione cōtracta: qd' genus a ſpecie. Rẽ cōtractá dicimus: ut matrimoniū: ut ẽ ſocietas. Ratio cōtracta eſt pactum. qd' ſup matrimonio uel huiuſmōi cōtractibus fit: & iō minori licet appellatione rei cōtractæ & pactum & cætera: quæ iſunt rationibus cōtineant': de hoc habet' i libris digeſtoꝝ: de creditis lege ꝓma. Cōtrahere ẽ ultro citroq; ſe obligare: uñ res cōtractæ dicunt' ſtipulationibus & a ſtipulationibus obligatæ: & contractus ſūt de iure gentiū: & obligationes: exceptis quibuſdā: quæ a iure ciuili introductæ ſunt. Inter ipſos ciues multi ſūt cōtractus & obligationes: debita quæ apud antiquos noīa dicebant'. Vñ is multa nomina habere dicebat' qui multis debebat & erat obæratus: de hoc dicet' in tertio li. ¶ Arctior uero: aſtrictior: hic eſt alius gradus qui eſt de neceſſitudine ꝓpinquoꝝ. ¶ Propinquoꝝ eoꝝ q ſunt nobis ꝓpinq. ¶ Ab illa. n. ꝓbat quare eſt arctior obligatio: Nā ſocietas illa q̄ eſt coīs inter oīs hoīes deſcẽdendo p gradus: cōſtrigit' in locum anguſtū: nam cōcluditur in ipſos ꝓpinquos & affines. ¶ Immẽſa infinita: de qua dictum eſt. ¶ Concludit': conſtringitur. ¶ Nā cū ratio quare i anguſtū cōcludit'. Libidinẽ ꝓcreandi: nā oẽ animal appetit duce natura creare ſibi ſimile i ſpecie. ¶ Cōiugio: matrimonio: qm̄ ducit' uxor ut filii ꝓcreentur: aliter ciuitas durare nō poſſet. ¶ Coniugū: dicitur cōiunctio uiri & uxoris. ¶ Proxia ſequẽs cōiunctio. ¶ Omnia coīa: ut oīa inter ipſos diuiſa ſint. ¶ Id autẽ: uir: uxor: filii domus omnia coīa ſunt. fundamentū ciuitatis & reipu ¶ qm̄ ciuitas ut finit Ariſtoteles: eſt multitudo domoꝝ agro & pecuniis ꝓ dignitate abūdans ad bñ uiuendū: uñ domus cū ſit pars ciuitatis: eſt quaſi ſeminariū reip. & cōſtitui debet ab ꝓnoquoq; ut fiat urbs. Ci. in oꝛone ꝓ Seſtino tribuno plebis uulnerato a clodianis ait. Qui igī primi uirtute cōſilio præſtáti extiterunt. hi ꝓſpecto genere humanæ docilitatis atq; ingenii diſſipatos unum in locū congregauerūt: eoſq; ex feritate illa ad iuſtitiam: atq; mānſuetudinem trāſtulerunt: tū res coẽm utilitatem: quas publicas appellamus: tū cōuẽticula hominū: quæ poſtea ciuitates noīaucrūt: tū domicilia coīuncta: quas urbes dicimus: inuento & diuino & humano iure mœnibus ſepſerūt. Ciuitas igit' cōgregatio ciuiū ẽ: & urbs domoꝝ multiplicatio. ¶ Et quaſi ſeminariū. Seminariū dr̄ ex quo omnia naſcunt' maiore numero: & q̄ſi ſeminariū dixit: qm̄ nō ꝓprie dicit' i hac re ſeminariū: de quo cōſtituendo Columella & Plinius li. decioſeptio dicit. Ex ſemiario tranſferunt' plantæ i aliam terrā. Nam ſemen effodit' i ſeminario: & plátulæ illic enatæ trāſferrunt' & multiplicant' ad uſū humanū: ſic ex ſobole multiplicata cōſtituit' ciuitas & reſpublica: que ut finit Scipio apud Ciceronem libro tertio de republica eſt res ppli. Populū aūt ñ oẽm cœtū multitudinis: ſed cœtū iuris cōſenſu & utilitatis cōmunione ſociatū eſſe determinat. Cōiugiū igit' & ꝓpagatio ſobolis eſt q̄ſi ſeminariū reipublicæ: quia hoc mō ſit. Vñ hō uere Politicus uxorẽ ducere debet & filios ꝓcreare: ut ſint auxilio reipu.: & poſt mortem relinquat q ſuo loco patriā tueat'. Vñ illi q cōſciſcunt ſibi mortem: iniuriā reipublicæ faciūt & uituperādi ſūt. Forte. n. ꝓ ipſos poſſet aliqū patria recuperare libertatem ſi eſſet amiſſa. ut de Catone dici poteſt: q ſe utilē iteremit cū detrimento patriæ ſuæ. quā ruentem cernebat libro tertio de finibus ait. Cū aūt ad tuendos cōſeruādoſq; hoīes hominẽ natū eſſe uideamus: conſentanrū ẽ huic naturæ: ut ſapiẽs uelit gerere & adminiſtrare rempublicam: atq; ut e natura uiuat uxorem adiūgere. uellecq; ex ea liberos ꝓcreare: nec amores quidem ſanctos a ſapiente alienos eſſe arbitrant'. Nā ſi oēs cœlebẽ uitā agerẽt: reſpu. deficeret: qd' timens Romulus urbis cōditor uir certe prudẽtiſſimus rapuit uirgines: cū a finitimis cōiugia denegarent': ne primordia tātæ urbis auſpicato cōditæ deficerẽt hominū: quos tunc habebāt ætate cōſūpta Vir igit' bonus & patriæ ſtudioſus filios ꝓcreare & bōis moribus iſtituere dēt: ut digni patria adoleſcāt

Preterea & familiaritates multæq; cū multis res ratiōeſq; cōtractæ. Arctior uero colligatio ẽ ſocietatis ꝓpiquorū. Ab illa .n. īmẽſa ſocietate hūanā gñis i exiguū anguſtūque cōcludit': Nā cū ſit hoc natura cōe aīantiū: ut hẽant libidinẽ ꝓcreādi. prīa ſocietas ī ipō ẽ ꝺiugio: ꝓxia ī libis: deīde una domꝰ oīa coīa Id āt ẽ ꝓncipiō urbiſ: & q̄ſi ſẽinariū reip. Sequunt'

& illi possint adesse: si aliqs aliqua calamitate laborauerit. ¶ Sequunt' ex una domo. s. ita constituta: & sic declarat quomodo cōiugiū ē quasi seminariū. ¶ Fratrū: frater inquit Nigidius: ē quasi fere alter. Soror i quit Labeo dicta ē: q̄ quasi seorsū nasci': separaturq̄ ab ea domo i qua nata ē: & i aliā familiā transgre dit'. ¶ Cōsobrini dicunt' nati ex duabus sororibus. Sobrini dicunt' filii cōsobrinorū: cōsobrini dicti sunt quasi cōsororini. Patrueles dicunt' nati ex duobus fratribus. Qui ex fratre & sorore ꝓgenerant' amitini dicunt'. ¶ Capi: cōtineri: quasi i colonias: qm̄ cū urbs multitudinē capere nō posset: noua deducebat' co lonia. Affinitates ꝓpinqui: uxoris & affinitates cōciliant' cōiugio: iō dicit ex quibus affinitatibus plures ꝓpinq ¶ Quæ ꝓpagatio: dilatatio filioꝝ fili arūq̄. Loquit' p trāslationē: nam ꝓpa gatio dr̄ i arboribꝰ & uitibus: cū. s. fiūt ꝓpagines: & ex una duæ: tres: quatuo orue uites & arbusculæ soboleſcūt & pululāt. Et soboles: filii filiæue: ut sūt arbusculæ: quæ ꝓpagatione oriunt'. ¶ Origo: pricipiū & seminariū. ¶ San guinis: cōiūctio: ipsi cōsāguinei sūt in ter se deuicti beniuolētia & charitate Charitas ē ītimus amor. Charitas etiā dr̄ penuria annonæ ¶ Vñ dicit Plinius in epistolis. Accessit agris meis chari tas. Amor ē amicitiæ notus: ut ait Cri sippus in libro de amore. ¶ Magnū ē enim: ratio quare sanguis coniunctio deuincit charitate hoīes. ¶ Monumēta: statuas: titulos: & cætera stēmata: ut familiæ illæ uobilissimæ priscoꝝ romanoꝝ q̄ maioꝝ suoꝝ titulis gaudebāt. Monumēta dicunt' sta tuæ: libri: tituli: sepulchra: cæteraq̄ quæ nos alicuius rei ꝑteritæ moneāt: cū apud romanos aliquis de fa milia efferebatur in pompa funeris: oēs maioꝝ imagines præferebantur: quas in armariis asserebat: & statuæ in atriis locatæ erāt: ut iuuenes maiorum suorum uirtutē ante oculos semper haberēt a qua de negare turpissimū ē. Eisdē sacris: nā ciues habebāt quædā sacra peculiaria: ut Fabioꝝ familia: claudioꝝ æmilioꝝ: cornelioꝝ: & sic de similibus: atq̄ nō accedebāt: nisi gētiles. Vñ Fabius maximus: cū eēt dicta tor & pugnaret cōtra Hānibalē: dimisso exercitu: Miutio magistro æquitū Romā rediit sacroꝝ causa quæ Fabiorū peculiaria erāt: & cū capitoliū obsideret' a Gallis: unus ex Fabiis egressus ē sacroꝝ causa. Sepulchra coīa dicunt' in quæ plures possūt infferre mortuos suos. In cōmune aūt sepulchrū iquit Mar tianus libro p̄mo digestoꝝ: etiā inuitis cæteris: licet mortuū inferre: sed in alienū cōcedere domino li cet inferre: & li. xi. Gaius ait: Monumētū ē q̄ memoriæ seruandæ gratia existat. Familiaria sepulchra di cunturquæ quis sibi familiæq̄ suæ constituit. Nereditaria aūt quæ quis sibi heredibusq̄ suis constituit: uel quæ paterfamilias iure hereditario acquisiuit. Sepulchrum est inquit Vlpianus: ubi corpus mortui ossaue mortui condita sunt. ¶ Sed omnium societatum: hic ē alius gradus societatis quē dicit esse cæteris præstantiorem. ¶ Nulla: ex oībus societatibus. ¶ Præstantior: excellentior: quoniam super honesto fū datur & uirtute: & nō super turpe: aut utile: & iō cæteris firmior. i. stabilior: quoniam amicitia quæ est pp aliquā uoluptatē: aut utilitatē: nō ē firma: sed remota cā remouet' effectus: illa solū durat q̄ uirtus cō ciliat. ¶ Familiaritate: amicitiæ: cōsuetudie. Illud. n. ꝓbatio ē. Honestū ipsa uirtus: & qcqd ab ipsa ꝓfici scit': hnoestū dicūt eē stoici' id qd̄ possessores sui nobiles facit. ¶ In alio: alieno hoīe: nec nobis familiari tate cōiūcto. Tñ quis i alio cernamus: nos mouet allicitq̄ ut eū diligamus i quo id hōestū eē uī. In Lelio ait. Nihil ē. n. amabilius uirtute: nihil q̄ magis alliciat ad diligēdū: qppe cū pp uirtutē & ꝓbitatē eos ēt quos nunq̄ uidimus quodāmodo diligamus. Plutarchus scribit i uita periclis: uirtus eiusmodi est ut sta tim rebus gestis: ita afficiat hoīes: ut nō mō admirētur opa: ueꝝ i autores quoq̄ sūmo studio ac deside rio īcendant'. Honestas. n. ad se allicit: atq̄ ad agendū statim ipellit: nec imitatione ipsa spectatorē ꝓbū sed ipso opere cōspecto efficit: ut anteponēda cæteris iudicet'. ¶ Et q̄q̄ oīs uirtus ponit eas uirtutes: q̄ ma xime alliciūt hoīes: quoniā iustitia & liberalitas sunt ad alios: ergo is qui iustitiā distributiuā exercet: & liberalitate: amatur quia dat unicuiq̄ qd̄ suū est: & sibi pauciora reliquit: ut lex liberalitatis dictat: qua nihil est naturæ humanæ accōmodatius. Nihil aūt ē amabilius: redit ad id qd̄ dixit de moribus: cum sci licet boni uiri coniunguntur familiaritate. ¶ Nihil amabilius: nihil quod magis amorem contineat.

fratrū cōiūctōes: post cōsobrinoꝝ sobrinoꝝq̄ q cū una domo iā capi ñ possīt i alias domos: quasi i co loīas exeūt: Sequūt' cōnubia: & affinitates ex qbus ēt plures ꝓpinq. Quæ ꝓpagatō & soboles origo ē reꝝ publicaꝝ. saguis aūt cōiūctio: & beniuolētia de uīxit charitate hoīes. magnū ē. n. eadē hīe mōumē ta maioꝝ: eisdē uti sacris: sepulchra hēre coīa. Sed oīum societatū nulla p̄stātior ē: nulla firmior q̄ cū uiri boni moribus similes sūt familiaritate cōiūcti Illud. n. honestū quod sæpe dixiūs: ēt si in alio cer nimus tamen nos mouet: atq̄ illi i quo id ineſſe ui detur: amicos facit. Et quāq̄ oīs uirtus nos ad se al licit: facitq̄ ut eos diligaūs: i qbus ipsa ieſſe uideat' tamē iustitia & liberalitas id maxīe efficit. nihil aūt

Monumetu

Sepulchra quia

monumetu familiae sepulchra hereditaria Sepulchra

de uolute

studiu

De actu veneres

Rudstramiq

Vltro Citro

Oppetd

¶ Eadē studia: quando una & eadē re delectamur: & idē ē uelle nolleq; studiū est uehemēs uoluntas. Vt æque tā & ita: ¶ Ac: quā & sicut: ut tā delectet altero quā seipso. ¶ Id qd Pytagoras appellatus ē Pytha goras qd uera nō minus Pytio loqueret: q cōciliandæ amicitiæ in pmis studiosus fuit: & ut dictū ē uo lebat discipulos suos oia habere coia: dicebatq; nō debere quēq; transgredi modū: aut i cibis: aut in la boribus. ¶ Venerē oi tempore grauē dicebat: & ad bonā ualitudinē minime idoneā. Interrogatus quā do esset concubendum? respondit cū tē ipso ifirmior fieri uolueris. ¶ In amicitia: quæ ab honestate p ficiscit. ¶ Vt unus fiat ex pluribus. In terrogatus Aristoleles qd esset aicus? rndit una aia i duobus corporibus ha bitās. Amicitiā dixit eē æquitatē mu tue beniuolētiæ. Theodorus āt phūs aicitiā e medio tollebat: qd ea neq; in sipiētibus adsit: neq; sapiētibus: i illis eni sublato usu aicitiā quoq; dicebat euanescere. sapiētes uero cū sibiipsis sufficiāt aicis nō idigeē. ¶ Magna etiā hic ē alius gradus. Vltro citroq; datis ultro & citro dicit i dictis & in factis: cū aliquē alloqmur: tunc uerba ultro quasi ultra eūt: cū loquētes audimus: tūc uerba citro: quasi citra ueniunt: & sic i dādis accipiendisq; mūeribus: nā cū damus: tūc ultra eūt dona: cū acci pimus: tūc ueniūt citro. ¶ Quæ: bñficia dū uicisim dant: qm̄ q semp accipere uult nō ē amicus: multū ergo debemꝰ illiſq bñficio nos demerētē: & aio aico accipiūt: q dant ut nobis & ipsi debeē possint: & de ipsis bñmeriti simus: & cū quisq; conat: ut ei cui debemus: plurimū semp debeamus: optīe coītas uitæ: & uera amicia cōseruabi tur. Vñ dicit Seneca: Pessime beneficia dāt: quicūq; īgratos eligūt: in quos peritura cōferāt: & alibi dicit ¶ Qui noua accipere nō uult: acceptis offenditur: & qui festinat utiq; reddere: non habet aīum grati ho minis: sed debitoris. Et grata dixit: quoniam si damus alicui: qui non grato aio accipit operam pdimus & q talī aio accipit: qd cū uirtute & honestate datur: ingratus est. Magis eēt animi ingenui aperte recu sare: qd nōnulli fecerūt aliqñ: faciuntq; siqui boni possunt inueniri: ut de phocione Athenienſi legitur Nā antipater dicebat autore Plutarcho i uita phocionis: duos Athenis sibi eē amicos: Phocionē. Dema demq; quoꝰ alteri. i. Phocioni: nūquā potuisset dando explere. Seneca dicit: Maledictū incipit esse nō munus: in quo uirus accipientis cognoscit: & ali bi: Nō īgratū: sed iniustū est superbe datum. & alibi Beneficiis humana uita cōstat & cōcordia: nec ter rore: sed mutuo amore i fructū: auxiliumq; cōmune cōstringit. ¶ Deuinciunt: tandem colligant stabili amicitia. ¶ Sed cum omnia: hic est alius gradus cæteris charior gratiorq; quoniam sanctissimum nomē patriæ omnia supradicta cōplectitur. ¶ Lustraueris circūspexeris: & cōtemplatus fueris. Ratione intel lectu. ratio est pars animi. Animo: cōtemplatione & tota mente. Chari sūt: pbat quare nulla ē charior & sic p gradus amplificat hāc cū patria cōiunctionem. Magna charitas debet parentibus: pxima filiis: & de reliquis succesſiue: cū uero patriā amamus omnia cōplectimur: ergo maxima charitas patriæ debet ¶ Omniū. s. quos amamus: nam qui amat patriā: etiam alios amat sed nō econtra. ¶ Pro qua: quis bo nus libro tertio de finibus ait. Ex quo fit: ut laudandus sit is qui mortē appetat pro republica: qui docet charior em esse patriam nobis: quam nosmetipsos. ¶ Oppetere: frequentius significat mori non fatali: sed illata morte: & ponitur cum accusatiuo: ut in hoc loco: & absolute: ut apud Virgiliū. Cōtigit oppe tere. ¶ Si ei sit p futurus: utilitatē allaturus. Aliter discedet ab officio: uñ oportet uti prudētia: & cum pa triæ cōducit mors fugienda non est: sed appetenda pro salute patriæ: ut de Deciis legitur: qui se pro ro manis legionibus deuouerūt de Codro & filiabus Erictei. & curtii mors laudatur: cæterorūq; qui pro patria forti animo ceciderunt. Quo: propter qd inquit hi qui & lacerarunt & lacerant patriam scelera tissimi habendi sunt: & sic Cicero patriæ studiosus inuehitur in Syllam: Catilinam: & Cæsarē atq; Oc tauium: qui iam ad tyramnidem aspirabat: Cum hæc Cice scriberet. ¶ Detestabilior execrablior & ma gis uituperanda: & digna odio maiore. ¶ Immanitas: feritas: & impietas erga patriā. ¶ Fūditus: ab imo.

amabilius: nec copulatius q̄ moꝝ similitudo bono rū: In qbus. n. eadē studia sunt eædem uoluntates: in his fit: ut æque quisq; altero delectet: ac seipso: Efficiturq; id quod Pythago. uult in amicitia: ut unus fiat ex pluribus. Magna etiam illa communi tas est quæ conficit ex beneficiis ultro & citro datis acceptisq;. Quæ mutua & grata dum sūt iter quos ea sunt firma deuinciunt societate. Sed cū omnia ratione animoq; lustraueris: oīum societatū nulla est gratior: nulla carior q̄ ea q̄ cū rep. est unicuique nostrū. Chari sūt parētes: chari liberi: ppinq; fami liares. Sed oēs omniū charitates pria una cōplexa ē p qua q̄s bonus dubitet mortē oppetere: si ei sit p futurus: Quo ē detestabilior istoꝝ immanitas qui lacerarūt omni scelere patriā: & i ea fūditus deleda

¶ Occupati sūt ĩ unū agūt: & moliunt. ¶ Et sūt nūc tpe Octauii: Antonii & Lepidi q tres oĩa ad libidinem faciebāt: & triūuiri dicebant. Postea Octauius sublato. M. Antonio & Lepido circeis relegato rep̄ potitus ē: ut p̄us fecerat Cæsar sublato Pōpeio. Et fuerūt: tpe. f. Syllæ: Marii catilinæ & cæsaris. Sed si cōtentio quædā posuit Ci. hactenus oĩs gradus cōiūctionis & necessitudinis: ut liquido cognoscerēt qui quibus cōiūctiores sint. Nūc iquit si uolumus facere cōparationē & cognoscere qbus plurimū debeat: & si cōtētio erit q sit p̄mus & cæteris p̄ponēdis hūanæ societatis gradus debeūs p̄mū locū dare patriæ: inde aliis quos ipse p ordinē ponit. ¶ Si cōtētio: si ĩ cōtētionē p cōparationē deueniat: qbus potissimū iseruiēdū sit. Plurimū officii maius officiū & p̄mū locū. ¶ Principes: primi: qm̄ nō amat parētes: ut inqt Seneca: ipietas ē non agnoscere ĩsaniā. ¶ Quoq; bñficiis: qm̄ parētes dederūt nobis eē: patria autē cōseruauit. ¶ Proximi ĩ secūdo loco. Tota domus: oĩs familia cū qua ĩ una domo uiuimus. Quæ spectat ĩ nos solos spē hēt: nec hēt aliud pfugiū. i. locū quo se cōferat ad opē iplorādā. Bene cōueniētes: nō discrepātes a nobis ĩ aliq̄ re: & maxie cōcordes ĩ moribus: cū at sūt bñ cōuenientes: p̄ponendi sūt cæteris aĩcis. Quibus coĩs ē plerūq; fortuna. i. status & cōditio. Vnde uideūs ĩterdū: qđ pp unū ex ciuitate pellit oĩs familia. ¶ Illi igit̄ p̄pinq; qui parati sunt nobiscū oēm pati fortunā cari nobis esse debēt. Vñ Ci. ĩ quadā epistola ad Atticū sic scribit. Quĩti fratris domus p̄mo fracta cōiectu lapidū ex mea. deide iflamata iussu Clodii ĩspectāte urbe coniectis ignibus. Et ad fratrē sic scribit: sed certe a te mihi oĩa semp honesta & iucūda ceciderūt a me tibi luctus meæ calamitatis desideriū mœror solitudo. ¶ Fortuna igit̄ Ciceronis coĩs fuerat cū fratre. ¶ Quāobrem: concludit hāc p̄tem ostēdeūs supradictis nos debere p̄sidia uita. Quāobrem igit̄ cū hi sint necessitudis grādus. ¶ Necessaria p̄sidia: alimenta & defensio: p̄sidiū ē qđ ad alicuius auxiliū cōparat. Pōpeius ait: p̄sidium dicit qđ, p utilitate & salute alicuius auxilii gra p̄poĩt. Subsidiū qđ positū est ad subueniendū laborātibus. Vlpianus ait. Præsidiū est auxiliū p̄ncipale. Nā subsidiū dr̄ id qđ in auxiliū succedit: hic Cicero accipit p̄sidia simpliciter p quibuscūq; auxiliis. ¶ His maxie: potissimū añ oĩs alios: qbus etiā post illos debemus. His parentibus: liberis familiæ p̄pinquis. Necessaria: sine quibus uiuere nō possūt: & ea oĩa q̄ pertinent ad uitā degēdā his p̄benda sūt. ¶ Vita aūt: postq̄ determinauit & docuit quibus potissimū debeant p̄sidia uitæ: ponit ea q̄ inter amicos esse debēt. ¶ Victus cōsuetudo uiuendi. ¶ Victus coĩs: rō uiuēdi. ideſt uiuere simul ut decet amicos. ¶ Cōsilia: consiliū est scia ĩspiciendi quæna & quo pacto agentes utiliter operemur & ĩ coĩ uita mutuis cōsiliis ĩdigemus & sermōibus. ¶ Cohortationes: ad bonas artes & ad aliquid agendū. Cōsolatiōes ĩ doloribus & aduersa fortuna. Cōsolatio est doloris diminutio. Solatiū fit re cōsolatio uerbis. Quĩtilianus ait: Cæcitatis miseræ solatiū est habere rem uidentium. & alibi obuiā cōsolationibus itis: Solamen est magis poeticū: ut Virgilius: Solamenq; mali de collo fistula pēdet. ¶ Obiurgatiōes: cuius aures iquit ĩ lælio ueritati clausæ sūt: huius salus desperanda est. Obiurgationes ĩ amicitia gratæ sunt q̄ aculeos habent: dolores uero nō habent: cōp̄gimur. n. censoriis sermonibus: sed beniuolentiæ delectamur sedulitate iquit Ambrosius. debemus igit̄ aĩcū obiurgare: siquādo ab officio discesserit. Iurgiū, p̄prie est inter p̄pinquos & amicos: Vñ Simo Terentianus dicit sibi non esse satis causæ ad obiurgādū. ¶ Vigent: exercent ĩ p̄mis. Cōiugauit: cōiūxit bonos uiros quadā necessitudine: quoniam nititur honesto & durat.

occuppati & sūt & fuerūt. Sed si cōtētio q̄dā & cōparatō fiat: qbus plurimū tribuēdum sit officii: p̄ncipes sūt patria & pentes: quoq; bñficiis maxie obligati sumus: p̄xi mi: liberi: totaq; domus q̄ spectat ĩ nos solos: neq; aliud ullum pōt hre p̄fugium. Deiceps bñ cōueniētes p̄pīqui qbus coĩs etiā plerunq; fortunā ē: Quāobrē necessaria præsidia uitæ debentur his maxie quos añ dixi: Vita autē uictusq; coĩs cōsilia: sermoēs: cohortatioēs: cōsolatioēs: ĩterdum ēt obiurgatioēs ĩ amicis uigēt maxie. Est eadē iucūdissima amicitia: quā similitudo mor̄ cōiugauit:

¶ De officiis a circunstātia:

Sed ĩ his coĩbus officiis tribuēdis uidēdū erit qd cuiq; maxie necesse sit. & qd qsq; nobis cū: uel sine nobis: aut possit cōseq: aut n̄ possit. Ita tris domus p̄mo fracta cōiectu lapidū ex mea. deide iflamata iussu Clodii ĩspectāte urbe coniectis ignibus. Et ad fratrē sic scribit: sed certe a te mihi oĩa semp honesta & iucūda ceciderūt a me tibi luctus meæ calamitatis desideriū mœror solitudo. ¶ Fortuna igit̄ Ciceronis coĩs fuerat cū fratre. ¶ Quāobrem: concludit hāc p̄tem ostēdeūs supradictis nos debere p̄sidia uita. Quāobrem igit̄ cū hi sint necessitudis grādus. ¶ Necessaria p̄sidia: alimenta & defensio: p̄sidiū ē qđ ad alicuius auxiliū cōparat. Pōpeius ait: p̄sidium dicit qđ, p utilitate & salute alicuius auxilii gra p̄poĩt. Subsidiū qđ positū est ad subueniendū laborātibus. Vlpianus ait. Præsidiū est auxiliū p̄ncipale. Nā subsidiū dr̄ id qđ in auxiliū succedit: hic Cicero accipit p̄sidia simpliciter p quibuscūq; auxiliis. ¶ His maxie: potissimū añ oĩs alios: qbus etiā post illos debemus. His parentibus: liberis familiæ p̄pinquis. Necessaria: sine quibus uiuere nō possūt: & ea oĩa q̄ pertinent ad uitā degēdā his p̄benda sūt. ¶ Vita aūt: postq̄ determinauit & docuit quibus potissimū debeant p̄sidia uitæ: ponit ea q̄ inter amicos esse debēt. ¶ Victus cōsuetudo uiuendi. ¶ Victus coĩs: rō uiuēdi. ideſt uiuere simul ut decet amicos. ¶ Cōsilia: consiliū est scia ĩspiciendi quæna & quo pacto agentes utiliter operemur & ĩ coĩ uita mutuis cōsiliis ĩdigemus & sermōibus. ¶ Cohortationes: ad bonas artes & ad aliquid agendū. Cōsolatioēs ĩ doloribus & aduersa fortuna. Cōsolatio est doloris diminutio. Solatiū fit re cōsolatio uerbis. Quĩtilianus ait: Cæcitatis miseræ solatiū est habere rem uidentium. & alibi obuiā cōsolationibus itis: Solamen est magis poeticū: ut Virgilius: Solamenq; mali de collo fistula pēdet. ¶ Obiurgatiōes: cuius aures iquit ĩ lælio ueritati clausæ sūt: huius salus desperanda est. Obiurgationes ĩ amicitia gratæ sunt q̄ aculeos habent: dolores uero nō habent: cōp̄gimur. n. censoriis sermonibus: sed beniuolentiæ delectamur sedulitate iquit Ambrosius. debemus igit̄ aĩcū obiurgare: siquādo ab officio discesserit. Iurgiū, p̄prie est inter p̄pinquos & amicos: Vñ Simo Terentianus dicit sibi non esse satis causæ ad obiurgādū. ¶ Vigent: exercent ĩ p̄mis. Cōiugauit: cōiūxit bonos uiros quadā necessitudine: quoniam nititur honesto & durat.

Sed ĩ his oĩbus officiis. Ostendit etiā ĩ ipsa liberalitate: ut fecit supra cū de iustitia: dissereret: officia esse a circūstātia: nā mutāt tpe: persona: re: aliisq; circūstātiis: & dicit cōsiderādū eē quid cuiq; necesse sit: & quisq; sine nostra opera cōsequi: aut nō cōsequi possit: & ei magis debemus adesse q plus operæ & studii nostri indigebit. ¶ Tribuendis: cum tribuere uoluerimus hæc liberalitatis officia. ¶ Videndum: prudenter considerandum. ¶ Maxime: potissimum. ¶ Ita: hoc modo si consideretur: ut dixi

p̄sidia
Subsidia

Consilia q̄ p̄s

Cōsolatio
Solacia
Solame

Iurgia

Nõ erunt idẽ gradus: nõ semp habẽda erit rõ necessitudinis & ꝑpinqtatis: sed & tẽporis: nã icidũt sæpe tẽpora: ut alicui magis debeamus i aliqua re q̃ frarti: & sic erit officiũ a circũstãtia tẽporis. Nec personarũ semp inquit Ambrosius: sed plerũq; causaꝝ & tẽpoꝝ ꝓlatiões sũt: ut si frater qui nobis cõiũctissimus ẽ iõ idiget beneficii. i aliũ potius cõferendũ ẽ: & sic tẽpore mutant ea: quæ uident fieri debere ꝓpter necessitudinẽ. i. cõiũctionẽ sanguinis: affinitatẽ & amicitiã. Necessitudo ut iquit Gellius li. xii. dẽ ius quoddã & uiculũ religiosæ cõiũctiõis. In libris ueterũ reperit necessitudinẽ dici ꝓ eo q; necessũ ẽ: sed necessitas ꝓ iure officioq; obseruãtiæ affinitatisue ifrequẽs ẽ: q̃q̃ qui ob hoc ipsũ ius affinitatis familiaritatisue cõiuncti sũt: necessarii dicunt. Cæsar qui dẽ necessitatẽ posuit ꝓ necessitudine .i. iure affinitatis. Equidẽ iquit mihi uideor ꝓ nr̃a necessitate: nõ labore: ñ opera: nõ iduſtria defuisse. Gradus q descripti sũt. i. nõ debemus sẽp hos gradus seruare: ut dictũ ẽ: qñ aliqñ ratione tẽporis aliq ꝓponendi erũt qui simplr nulla circuustãtia urgẽte postponẽdi eẽnt. Sũtq; officia: ponit ifima officia q̃ magis uni q̃ alteri debẽt rõe tẽporis. Vt uicinũ: Salamõ dicit Melius ẽ uicinus i ꝓximo q̃ frater ꝓcul habitans. Iõ inqt Ambrosius: plerũq; aĩci se beniuolẽtiæ gsq; cõmittit q̃ fratris necessitudini. Et uicinitas: ut ait Terẽ. ꝓ affinitate quada est. Familiarẽ aĩcũ. At si lis. i. si ꝓpinquus litigat & uocat in ius: illiq; negociũ exhibet: ei potius debemus patrociniũ q̃ aĩco aut uicio. Propinquũ potius: & sic multo magis fratrẽ. Hæc igit & talia: concluſio ẽ q̃ ꝑcipit capiẽdã eẽ exercitationẽ: & oĩa q̃ de liberalitate dicta sũt circũspiciẽda: ut qd cuiq; debeat scire dispiceregq; possumus: & hĩtũ uirtutis hẽamus: q̃ assuetudie fit i nobis nõ natura: ut i pricipio disputatũ ẽ. Hæc q̃ dicta sũt: cautiões & circũstãtiæ: & talia similia q̃ eẽ pñt. In oĩ offõ: cũ uolumus eẽ officioſi: & aliqd officiũ alicui præstare & i beneficio collocãdo. Cõsuetudo usus & assuetudo: q̃ fit in nobis moralis uirtus. Exercitatio: i ipsis officiis ꝓstãdis: ut iudicare sciamus. Vt bõi iusti ratiocinatores calculatores ita dicã: qñ calculari barbarũ est. Mercatores & q ꝓsunt rationibus faciũt suos cõputus. Idẽ sũt rõcinatores: qñ faciũt rõnem ipensaꝝ & redditus & sciũt cõputare supputareq; q̃tũ rõnibus addat q̃tũ debeat cuiq;: & quisq; q̃tũ debeat. Vñ ut supra dictũ est: rationariũ dr̃ liber: q cõtinet has rationes: ut sũt nũc libri mercatoꝝ: sic faciendũ est i officiis & loqr̃ ꝓ trãslatiõem Arithmeticẽ Ci. q̃ cõsistit i rationibus & calculis: ut cognoscat qd reliquũ sit: & qd aliis qui i nos bñficia cõtulerũt debeaũs: est. n. ꝑcta dus aĩus dãtis nos munus & oĩa ea diligenter cõsiderãda: q̃ Ci. posuit ut sciaũs cõstituere qd agẽdũ sit i officio ꝓstãdo bñficiisq; collocãdis. Sapiens iquit Seneca: examĩabit secũ quãtũ acceperit: a quo: quãdo ubi: quẽadmodũ. Itaq; negamus quẽq̃ scire gratias referre nisi sapiẽti: nõ magis q̃ beneficiũ dare quisq̃ scit nisi sapiens: hic. s. q magis gaudet dato q̃ alius accepto. Metrodorus ait. Solũ sapientem scire gratiã referre. Deducendoq; numerũ. s. ut faciũt arithmetici & calculũ: ná debemus cõsiderare circũstantias mores: bñficia collocata ꝑ us in nos aium dãtis: & postea ratiocinari & iudicare qd ꝓstandum sit cuiq;. Quæ reliqui sũma fiat: qd reliquat q; aliis debeaũs. Mercatores faciũt rõnem oĩum: q̃ dãt & accipiũt & faciũt sumã: ut qd debeãt aliis sciãt: & quid ipsis debeat. Reliqui de reliquo qd reliquat in sũma q; aliis debeaũs. Ex quo. i. ex qua supputatõe & rõcinatione. Intelligas: cognoscas. Quãtũ cuiq; debeat: qd offiñ cuiq; ꝓstãdũ sit: & q sint ꝓponẽdi i bñficio collocãdo: qd iudicari recte nõ põt nisi affuerit exercitatio i ipsis actionibus: uñ opus ẽ lõga expiẽtia. Sed ut nec q̃is iquit Ci: officia cognouerimus: tũ nisi ea exercuerimus nihil ãpla laude dignũ fiet: qñ ut sciamus q̃tũ parẽtibus fratri amico aliẽis hoibus atq; uicio debeaũs exercitatione opus est & usu: qñ uirtutis laus i actõe cõsistit. Et ꝓbat hoc cõpatõe medicoꝝ: iperatoꝝ: & oratorum q q̃is i eoꝝ ꝓfessiõibus scientiis clarissimi sint: tñ nisi hẽant exercitatiõnẽ paꝝ uel nihil faciũt: qd ampla laude dignũ sit. Sic hi q ꝑcepta officioꝝ callent: nisi ipsi eadem q̃ pariũt faciãt laudẽ ñ merent. Vñ debemus alios: & opa: & uerbis ad officia diriger̃ ne uirtutis simulatores uideant. Iõ autor nr̃e salutis cœpit facere & docere: & carpũt illi q cũ aliis uirtutem ꝓdicauerit: eosq; ad temperãtiã hortati fuerit: ipsi uoluptatibus & luxuria diffluũt. Aptissima est hæc cõparatio cõhominibus. s. reipu. oportunis. Ná medici corpora curã: oratores agenda psuadent. deducũt mentes audientiũ quo uolũt: & ad quoscũq; affectus. Impatores aũt exercitus extra rẽ gerũt q nisi fuerit usu edoctus

Nõ iidẽ erũt necessitudinũ gradus: q & tẽporũ. Sũt q; officia q̃ aliis magis q̃ aliis debeant: ut uicinũ ci tius adiueris i frugibus ꝑcipiẽdis. q̃ aut frem: aut familiarẽ: at si lis in iudicio sit: ꝓpinquũ potius & amicũ q̃ uicinũ defẽderis: Hæc igit & talia circũspicienda sũt in oĩ offõ: & cõsuetudo exercitatioq; capienda: ut boni ratiocinatores officiorũ esse possumus: & addendo deducẽdoq; uidere q̃ reliq sũma fiat. Ex quo quãtũ cuiq; debeatur ĩtelligas. Sed ut nec medici: nec ĩpatores: nec oratores: q̃is artis ꝑcepta ꝑceperint quicquã magna laude dignum sine

Nereſſitudo

Rationarii

q̄uis militaria p̄cepta dedicerint: maximas ealamitates interdū & plerūq; afferunt patriæ. ¶ Sic oraror q̄uis teneat artis p̄cepta tū sine exercitatiōe pax faciet. Hoc idē i medico ē: q potissimū exercitatiōe idiget. Et sic diiudicare qd cuiq; debeat ē q̄da ars: q̄ idiget exercitatiōe & usu: ut aliæ artes & p̄cepta q̄ p̄fectionē nō cōstituūt sine exercitatiōe. ¶ Vsu: assuetudie. ¶ Sic pari mō adaptat cōpationē. ¶ Officii cōseruādi: ut offīm recte cōseruet & p̄stet. ¶ Tradunt: scribunt & dant aliis nō ut solū sciamus qd sit offīm: sed ut faciamus. cognoscere. n. officia: & illa nō p̄stare: nulla ē utilitas illa cognoscere: q̄ offīm recte p̄standū est si boni esse uoluerimus. ¶ Vt faciamus: ut nos exerceamus ipsa officia: q̄ nō p̄sit recte p̄stari sine exercitatiōe & ita faciamus ut p̄cipit nō. n. laudantur hi. q uerbis solū philosophant: uita aūt luxu diffluit. ¶ Sed rei magnitudo: istoq; officioq; diiudicatio & difficultas i officiis p̄stādis. ¶ Vsū assuetudinē ut possit recte esse p̄fecta. ¶ Atq; ab his reb⁹: cōcludit Ci. hāc disputationē de iustitia & liberalitate dicens satis dictū ee de iustitia & his q̄ ad humanā societatē tuendā ptinēt & quo ab his ducat honestū a quo orit offīm qd semp ad bonū tēdit: & si dr offīm: niſi honesta sit actio: & sic his absolutis utit trāsitiōe ad dāda p̄cepta fortitudis: q̄ ē tertia uirtus i ordie. ¶ In iure sotietatis hūanæ: iustitia & liberalitate: qbus humana societas cōseruat. ¶ Ducat: fiat: formet: hēatq; originē. ¶ Ex quo: honesto originē hēt offīm. Nā ē qcqd hōeste agit. ¶ Satis fer. uitat arrogātiā noluit. n. dicere ut iure suo potuisset: sufficienter diximus. ¶ Hoc autē seruandū est in oibus actiōibus & rebus: ne arrogantes uideamur: & nimiū insolentes: & qui nobis ipsis nimiū placeamus. ¶ Fere: quasi sufficienter: ut pauca in his quæ ad iustitiam pertinent desiderentur.

usu & exercitatiōe consequi possunt: sic officii conseruādi præcepta tradunt illa quidem ut faciamus ipsi. Sed rei magnitudo usum quoq; exercitationē quæ desiderat. Atq; ab his rebus quæ sunt i iure societatis humanæ: quēadmodum ducatur honestū: ex quo ortum est officium satis fere diximus.

¶ Fortitudo & magnanimitas.

INtelligēdū ē āt cū ꝓposita sint gña q̄ttuor e q bꝫ honestas officiūq; manaret splendidissimū

i NTelligēdū ē āt: Proposuit Ci. q̄ttuor fōtes officioꝝ. i. uirtutes a qbꝫ orit hōestū. Prudētiā: iustitiā: fortitudinē & tpantiā: Post q̄ de prudētia & iustitia cui adnexa ē liḃalitas disseruit: & qd quoq; tpe agēdū sit pscripsit: & docuit: trāsit ad fortitudinē & magnanimitatē. Intelligēdū ē āt: sed scir oportet: inqt. Splēdidissimū: clarissimū & āplissima laude dignū. Vult Ci. i. ii. Tusculana: ut dictū ē. uirtutis nomē si ee ꝓpriū oium uirtutū: sed fortitudinis: a q̄ q̄ cæteris aūcellit oēs noiatæ sūt. Appellata inqt ē ex uiro uirtus. Viri āt ꝓpria ē fortitudo: cuius munera duo sūt: mortis doloriscq; cōtēptio. Vtēdū ē igr his: si uir tutis cōpotes i potius si uiri uolumꝰ eē: qm̄ a uiris uirtꝫ nomē ē. Plu. ait i uita Coriolāi. Disciplia militari romana glia maxie floruit: testioniū ē ipsā uirtutē unico fortitudis noīe appellatā: idq; quo ꝓprie fortitudinē uocāt: cōmūe gñis eē uocabulū. Iō dicit Ci. id uideri maxie clar & illustre q̄ forti aio factū sit: at q̄ oia hūana uicēti patiētiq; dolorē. Nā fortis & magnanimus putat oia hūana eē iferiora se & sua p̄stātia: eaq; puifacit: & superat ois dolores: quoꝝ ui ut uolūt stoici opinio facit ñ natura. Vñ laudat Possidonius ad quē cū Pōpeius decedēs ex Syria Rhodiū uenisset: eūq; salutasset ægrotātē: dixit se moleste ferre: q̄ possidoniū disputātē audire ñ posset: rñdit Possidōius: Nō cōmittā: ut dolor corporis efficiat: ut frustra tātus uir ad me uenerit cūq; q̄si facies ei dolores admouerēt: sæpe dixit. Nil agis dolor: q̄uis molestus sis: tū nūq; te eē malū ꝓfitebor. De quo Pli. li. vii. ꝓbuere & Rōani ꝓceres ēt exteris testionia Gn. Pōpeius cōfecto Mitridatico bello itraturus possidōii sapiæ ꝓfessiōe clari domū: fures pcuti de more a lictor uetuit: & fasces lictorios iānuæ submisit is cui se oriēs occidensq; submiserat. Fortitudo & mediocritas circa tiores & fiducias. Fortis ꝓprie dr q circa honestā mortē & ea oia: q̄ repēte eueniūt atq; afferūt mortē iteritus ē: ut sūt ea q̄ i bello cōtigūt. Et patit oia fortis hōestatis cā: q̄ ē finis uirtutis: & ꝓ dignitate & ut rō iubet: patit & agit: aliq̄ tū timēda sūt iqt Aristoteles: & nō uiolat fortitudo mō hōestū ē ea tiere: negligere āt turpe: ut ē ifamia: q̄ q tiet ꝓbus dr & uerecūdus q uero si tiet dr iprudēs: debeūs tiere pudicitiæ mliex nfax. Timēda ē iuidia & cætera id geūs: q̄ cū negligunt: dedecus afferūt: & ea q̄ trāscēdūt naturā hūanā: ut sulmia: iundatiōes: & similia: q̄ hō spnere nō pōt: qm̄ plus pñt q̄ hois natura: ut ter remotus: tēpestates. Vir fortis circa terribilia: & ea qdē maxia uersat. Nā nihil ē tollerātius malox uiro forti: & mors ē ultimū oium terribiliū. nā aufert oē bonū q ē i uita: & illi magis fortes sūt: q i subitis casibꝫ nlla cōsultatiōe ꝓmissa agūt ꝓclara: qa uident hr hītū fortitudis: & eē naturaliter fortes. & fortitudo qdē dolors affert: & iō laudat. difficilius. n. ē iqt Ari. dolores ppeti q̄ uoluptatibꝫ abstiere. Mors atq; uulnera forti uiro molesta sūt: fert tū pp hōestatē. dolet āt & maxie q i oi uirtute p̄ditus ē: qa maxie dignus ē uita: maximisq; bonis ꝑuat: fortis ē tū & multomagis: qm̄ honestatem cæteris rebus anteponit.

Vnde illi sunt præstantissimi milites q habent aliquod uestigium ipsius fortitudinis sine aliis bonis: q̃ si haberent non ruerent in pericula. Qui timendo exuperat: & cõfidẽdo deficit: timidus dr: q nõ timẽdo exupat dr isanus uel stupidus si nihil oio timet: ut motus terræ: aquaꝝ iundatiões: fulgura & illa oia q̃ timẽda sũt: cũ superent naturã humanã: ut necesse sit ipsa tiere. ille q cõfidendo exupat: audax est: & imitat' i ꝑncipio fortẽ: sed cũ ad pericula uentũ est: dat terga: & fit timidus. Fortis. n. oia hũana tolerat: & cõfidit: qm̃ cõfidere est hois bona sperãtis. Timemus iure ut dixi ea q̃ terribilia sũt: & cũ morte q̃ est i bello nihil sit terribilio. & uirtus uer sat' circa terribile ac difficile: fit ut fortitudo ꝑprie i morte sit: q̃ i ꝓlio est: fitq; cũ maxio piculo. Fortitudo inqt Plato efficit: ne iter picula & terrores a iustitiæ tenore deuiemus: & fortitudinẽ ut uolũt stoici sequunt' constãtia atq; ualitudo. fortitudo inqt Seneca cõtẽptrix timẽdoꝝ est. ¶ Terribilia & sub iugũ libertatẽ nram mittentia despicit: ꝓuocat: frãgit. ¶ Elato: forti & tanq̃ e loco edito spnenti ea q̃ alii timẽt. ¶ Humanas: res oia q̃ accidẽt homini possũt q̃ tñ nõ trãscendũt uires hũanas: fortis despicit: & oĩs res humanas ĩfimas & caducas & oia tela fortunæ puifacit: ad ois euẽtus tolerãdos erecto aio paratus. Nã magnanimitas de q̃ post dicet': est sciẽtia & uirtus: q̃ hitũ facit celsiorẽ oibus q̃ cõtigere pñt æquabiliter bonoꝝ: & maloꝝ. Cñia q̃ttuor uirtutes & fões officioꝝ. E qbus uirtutibus. s. honestas: actio honesta & officiũ. Manaret: oriret' tanq̃ e fontibꝫ. ¶ Itaq; igr cũ splẽdidissimũ sit qd magno aio fit. Vitupandi sũt illi q gerũt aios muliebres. ¶ In ꝓbris: cõtumeliis: & cũ uolumus aliquẽ uitupare: dicimus illũ hre aium muliebrẽ & timidũ: qm̃ ut dictũ est fortitudo ꝑprie uiroꝝ est: & q eã nõ hñt: uiri nõ sũt: sed fœmiæ: qd cũ alicui põt dici: maximũ est dedecus ĩ ꝓbũ ẽ dedecus & cõtumelia. ¶ Maxie: ĩ ꝑmis: prõptu: q̃ cito uenit i mẽtẽ. & ꝑ maxio ꝓbro alicui obiicit': si qd eiusmõi dici põt. ¶ Tale: q̃le est hoc q̃ Ennius cecinit i dedecus iuuenũ romanoꝝ q magnitudie ai supabant' a uirgie. ¶ Vos etenĩ iuuenes: Carmẽ est Ennii quo iuuenes romanos ignauiæ accusabat: q a Clelia uirgie: q̃ obses fuerat apud Porsenã supabant'. ¶ Illa. n. tyberĩ ad suos tranauit: uñ romãi ob id statuã illi erexerũt equestrẽ i ædito loco uiæ sacræ. ¶ Muliebres: timidos & ignauos. i. mencu losi estis: ut solẽt eẽ mulieres: q̃ a uiro alienũ oio esse debet: & apud ꝓas autore Herodoto maxie probro dabat' audire se eẽ muliere ignauiorẽ. Seneca dicit: Clelia equestri isidẽs statuæ i sacra uia celeberrimo loco exprobat iuuẽibus nris pluuinũ ascẽdẽtibꝫ i ea illos urbẽ sic igredi: i q̃ ẽt fœmias equo donauimus. ¶ Illaq; uirgo. i. Clelia: qua cõtẽpto Porsena & aqs ad suos natauit. ¶ Viri. i. illa uirgo est aio fortiut debẽt esse uiri. hẽt inqt aios dignos uiro. ¶ Et siqd est eiusmõi: cuiusmõi est hoc q̃ seqt' i quo arbitror esse mẽdã: qm̃ rõ grãmatices nõ patit': ut salmacida spolia dicamus. est igr salmaci casus uocãdi: & ut ita legã: adducor auctoritate Sex. Põ. i cuius uetustissimo codice i fine. s. xviii. sic legit'. Salmacis noie mympha cœli & terræ filia fert' cã fõtis halicarnasi aquæ appellãdæ fuisse salmacidis: q̃ q bibisset: uitõ ipudicitiæ molescer: ob eã rẽ q̃ id eius aditus águstatus parietibꝫ occasioné largit' iuuenibꝫ petulãtibꝫ puroꝝ puellarũq; uioládaꝝ: qa nõ patet effugiũ. Inde Ennius Salmacidas spolia sine sanguie. hæc sũt uerba Põpeii. Carmẽ ẽ igr Ennii: quo illoꝝ mollitiẽ taxat & ignauiã: q spoliis adẽptæ alicui pudicitiæ gaudent & id exercẽt: q̃ ipsis notã luxus: ifamiæ atq; ignauiæ inurit. Inqt igr: o salmaci tu das spolia pta sñ labore: q generosos aios & a natura bene ĩstitutos nutrit & sãguie: q̃ ẽ cõtra naturã uiri fortis: q i picu lis uersat' erecto aio: & ꝑ decoro seruãdo nõ pcit sãguini. Salmacis fons est Cariæ regiõis: de quo Strabo ait li. xiiii. Salmacis fons nescio q̃obrẽ calũniatus tanq̃ emolliẽs eos: q ide bibãt. hoium. n. mollities uf ab aere uf ab aq̃ cãm trahere: cũ ea minie sint cã mollitiei: sed diuitiæ & uictus: icõtinentia. Salmacis nympha dr rapuisse hermaphroditũ & fuisse mollẽ & eius aquã epotã molles effecisse cũ talia pñt alicui merito dici: maximũ est ꝓbrũ. Cũ aũt laudat' aliqs ob fortitudinẽ ꝑclarissimũ ẽ: & pleno ore sonandũ: & affert exẽpla eoꝝ q pugnãdo fortiter & ꝑ pria occũbẽtes rhetoꝝ ꝓconiis celebrati sũt. Cõtra: ex alia pte: cũ aliquẽ laudaũs ob fortitudinẽ. ¶ In laudibꝫ cũ aliquẽ laudaũs. ¶ Elato: hũana spnẽte q̃ est ꝑpriũ magnanimi. Fortiter: cõtra illud: q̃ dixit ĩ ꝓbris geritis aium muliebrẽ. ¶ Excellẽter: cõtra illud sñ sudore & sanguie. ¶ Ea: quæ tali aio gesta sunt: ná gesta ꝑprie dicũt' in rebus grauioribus. ¶ Nescio quo modo. i. mõ quodã mirabili & cũ quadã admiratione. ¶ Pleno ore: maximis laudibus & ãplo ꝓconio. Hinc: ex hoc: qm̃ sũma est laus fortitudinis q̃ i bello se pro pria & honestate ostẽtat. Ex hac igit' fortitudinis laude. ¶ Campus: materia ingens proposita ad dicendum ipsis oratoribus i laudem fortiũ uiroꝝ

Timidꝫ
Audax

Salmacis

De Marathone:de laudibus eoꝝ q fortiter pugnauerũt i cãpis marathoniis:nã q in illa pugna occubuerunt:quotãnis laudabant. Et extat ofo lyxiæ i laudẽ eoꝝ q ceciderũt ad Marathonẽ. Orator ẽ q cás orat uel in iudiciis uel i cõcionibus. Rhetor ẽ q artẽ docet orãdi. Ci. hic more græcoꝝ loquutus ẽ:q rhetorẽ ꝓ utroq; accipiunt. declamator ẽ q studens apud rhetorẽ i conuẽtu scolasticoꝝ fictã cãm orat:ut postea in ueris cãis orare possit &, ex ũbra in solẽ puluerẽq; ꝓdire. Marathon cãpus i attica regiõe denoiatus a Marathone heroe:ubi Milciades dux atheniẽsiũ persas uicit Artaphrene & dati ducibus. Darii:cæsis hostiũ ducẽtis milibus peditũ:& decem milibus eqtũ:ut qdã uolunt. Herodotus aũt lib. vi. dicit apd Marathonem occubuisse psaꝝ circiter sex milia & trecẽtos. Atheniẽsiũ uero centũ &. lxxxxii. Darius rex psaꝝ intulit bellũ atheniẽsibus ægre ferẽs ab illis cõtra se ionas adiutos eẽ:quos nauali prœlio superauerat. Itaq; atheniẽses nõ expectato auxilio lacedæmonioꝝ:q socii erãt & se plenilunii religiõe ipediri dicebãt:qñ plena lũa q̃ttuor diebus putabãt nefas esse emittere exercitũ istructis decẽ milibus ciuiũ & mille ex his q ex plateis uenerant aduersus tot milia hostiũ in cãpis Marathõiis duce Milciade pugnauerũt:quẽ tãta fiducia cœpat auctore Trogo:ut plus eẽ psidii i celeritate:q̃ i sociis lacedæmõiis duxerũt pugnatũ ẽ tanta uirtute:ut hic uiros:inde pecudes putares. Victi psæ i naues cõfugerũt:ex qbus multæ submersæ:multæ captæ sũt. In eo plio tanta uirtus singuloꝝ enituit:ut cuius laus ꝑma eẽt:difficile iudiciũ uideretur:& maxie callimachi:& Cynegyri militis: & Themistoclis adolescẽtis. In quo iã tũc indoles futuræ ipatoriæ dignitatis apparuit Cynegyrus Euphorionis filius dũ sũmã puppim apꝑhendit:abscisa mãu bipẽni cecidit. ¶ Salamine:apud salaminẽ isulã: q̃ ẽ cõtra atticã Xerses Darii filius uictus fuit ab atheniensibus pugna nauali duce Themistocle. ¶ Plateis: plateæ oppidũ boetiæ:ubi pausanias & Aristides ꝓfligauerũt Mardoniũ Xersis ducẽ:q ueluti ex naufragio cũ paucis effugit. castra refercta regalis opulẽtiæ capta sũt. Inde primũ græcos diuisio iter se auro ꝓ sico diuitiaꝝ luxuria cœpit:ꝓus. n. negligebãt. iõ Demaratus Xersi dicit:Græcia sp fuit alũna pauptatis hospes uirtutis:q̃ asapiã asciuit & a seuera disciplina:hãc usurpãs Græcia & pauptatẽ tuet & dominatũ: hãc uictoriã ad plateas sibi uẽdicabat pausanias tripode aureo iscripto & Apollini dicato. Mardonius erat Xersis cõsobrinus Gobris sororis Darii filius ab Arimnesto sptiata occisus ẽ saxo adacto i caput:ut Plu. scribit i uita Aristidis. Pausanias lacedæmõius fuit cleombroti filius:Aristides atheniẽsis. ¶ Thermopylis: Thermopyle:sũt locus ãgustus & fauces ad æthã mõtẽ thessaliæ:a qbus ãgustiis & faucibus pilaꝝ .i. portaꝝ nomẽ assũpsit. Iuxta q̃s sũt aquæ calidæ:uñ Thermopylæ dñtur. i. thermaꝝ portæ:aquæ illæ dicatæ erãt herculi. Sũt thermopylæ ad erũpẽtẽ peneũ. Nã thessalia media ẽ iter mõtes:q̃ quõdã dr fuisse lacus auctore herodoto li. vii. ab aurora sũt pellios & ossa:ad aqlonẽ olympus:ad hesꝑium pidus:ad meridiẽ othrys. fluuius hẽt peneũ:apidanũ ænochonõ:simpeũ:& pamisũ q ꝓ illas ãgustias i mare ægeũ emittũt:& peneus noiant:qñ i hũc influũt. In eo igit loco:ubi peneus erũpit i mare deducto mõte angusto meatu sũt Thermopylæ & sũt ibi inqt herodotus calida lauacra:q̃ ollas uocãt idigenæ. ad hos igressus ædificatus ẽ a phocẽsibus murus metu thessaloꝝ:sup quẽ olimpydæ. i. portæ erãt. Vbi leonidas dux lacedæmonioꝝ Anaxãdridæ filius cũ. ccc. lacedæmõiis castra qngẽtoꝝ miliũ psaꝝ noctu iuasit:pugnatũ ẽ ardẽter a ꝓncipio noctis usq; ad magnã ptẽ diei ad & postremũ nõ uicti:sed uincẽdo fatigati iter in gẽtes occisoꝝ cateruas. nã. xx. milia barbaroꝝ illic ceciderẽt:fortissime mortẽ appetiere:qbus postea erecta fuerũt sepulchra cũ titulis. In. ii. Tusculana. dicit:Sed qd duces & ꝓncipes nominẽ:cũ legiões scribat Cato sæpe alacres i eũ locũ ꝓfectas:uñ redituras se nõ arbitrarẽt pari aio lacedæmõii in Thermopylis occiderũt. de qbus hæc simõides scripsit. Dic hospes spte nos te hic uidisse iacẽtes: Dũ sãctis pñiæ legibꝰ obsequmur. Quid ille dux Leonidas dixit:pgite aio forte lacedæmõii:hodie apud inferos forte cœnabimus. Seneca dicit Leonidas cõmilitones sic allocutus ẽ:Prãdete tãq̃ apd iferos cœnaturi. Cũ lacedæmonii illas custodirẽt ãgustias:qdã hostis i colloqo dixit:solẽ ꝑ multitudie iaculoꝝ & sagittarũ non uidebitis:rñdit Dieneces lacedæmõius:g̃ sub umbra pugnabimus. ¶ Leuctris: leuctra oppidũ boetiæ:ubi Epaminũdas thebanus lacedæmõios uicit adeoq; attriuit:ut postea ipiũ recupare nõ potuerũt. De quo sic scribit Trogus li. v. Fuit aũt icertũ uir melior an dux eẽt. Nã & iperiũ nõ sibi:sed pñiæ sp q̃siuit:& pecũiæ adeo cõtẽptor fuit:ut sũptus funeri defuerit:gl̃iæ quoq; nõ cupidior q̃ pecũiæ:qppe recusãti oia ipia in gesta sũt:honoresq; ita gessit:ut nõ accipe ornamẽtũ:sed dare ipsi dignitati uideret. Iã lr̃arum studia: iã phiæ doctrina tãta fuit:ut admirabile uideret:uñ tã insignis militiæ scia hoi iesset iter lr̃as nato. Neq; ab hoc uitæ ꝓposito rõ mortis dissensit. Nã ut relatus i castra semiaĩs uocẽ spiritũq; collegit:id unũ circumstãtibus reqsiuit. Nũ cadẽti sibi scutũ ademisset hostis? q; ut seruatũ audiuit:allatũq; uelut laboꝝ gl̃iæq; sociũ deosculatus ẽ. Iteꝝ q̃siuit:utri uicisset ut audiuit thebanos uicisse:bene hr̃e rem dixit:atq; ita ueluti gratulabũdus pñiæ expirauit. In. ii. Tusculana. scribit Ci. Nũc ingemuisse Epaminũdã putas? cũ una cum sanguine uitã effluere sentiret. Imperãtẽ enĩ patriã lacedæmoniis relinq̃bat:q̃ acceperat seruientem: sed

hoc fuit ī alia pugna apud Mantineā nō ī hac pugna leuctrica. ¶ Stratocle: de hoc nihil legit: ꝙ qdē ſcīā aut legerim audiueriq̄: cū ſtudiū q̄rendi nō defuerit. Vſ adhuc q̄rendū eſt an aliqs ſtratocles aliqd fortitudinis laude dignū fecerit. Hinc Decii: hactenus de græcis: nūc de nr̄is exēpla ponit. Decii ſe ꝙ p̄ria magno aīo deuouerūt li. i. de diuinatiōe loq̄ns de Decio p̄e ait: Poſt triēniū aūt cū cōſul eēt: deuouit ſe & ī aciē latinoꝝ irrupit armatus: quo eius facto ſupati ſūt & deleti latini: cuius mors ita gl̄ioſa fuit: ut eādem cōcupiſceret filius. Nā ī bello hetruſco ipſe ēt ſe deuouit ī quarto cōſulatu collega Fabii Maximi. Nota ē hiſtoria apud Liuiū. ¶ Gneus & Publius Scipiōes fratres fuerūt & ī ſecūdo bello pūico Hānibali italiā lacerāte ī hiſpania occiderūt. Publius ī acie haſta tr̄āſſixus: q fuit p̄f Aphricāi maioris. Gneus in q̄dā turri obſeſſus. xxviii. die poſt mortē fratris iterfectus: ex quoꝝ morte & Romæ & ī Hiſpania luctus fuit. Duo ſulmina belli appellantur ab Ennio. In paradoxis ait: Quæ uis p̄rem Deciū: q filiū deuorauit ac īmiſit in armatas hoſtiū copias. Quid duo ꝓpugnacula belli pūici: Gneus & P. Scipiōes: q carthaginēſiū aduentū corpibus ſuis iterclusū dedū cēſuerūt. ¶ Hinc: ex hac fortitudīs laude excelluerūt & celebrati ſūt illi q ceciderūt ad Marathonē Salamina: plateas: Thermopylas: & ī pugna leuctrica: excelluerūt ēt magnitudine aī: celebratiq; ſūt Decii: qm̄ magno aīo & elato ſeſe morti obiecerūt: & duo ſulmina belli Scipiōes. M. Marcellus q occiſo uirido maro duce ī ſubrū apud claſtid. ū tertia optia ſpolia Ioui fere tuo rettulit: ut Romulus iſtituerat cæſo Acrōe duce cecinēſiū. Secūda rettulit Cornelius Coſſus Craſſo Larte colūnio. Collegā hēbat Marcellus Scipionē: & cū īprudēs ī manus gallorū iciduſſet: oiaq; ifeſta uidiſſet: nec euadēdi ſpes daret: ī medios hoſtes erecto aīo irrupit: qbus īopinata audacia piculis ducē eorū occidit atq; īde ubi ſpes ſalutis nō fuerat: opima ſpolia retulit: & Mediolanū cū collega expugnauit. Marcellus p̄mus rōanī noīs. Hānibalē p̄ſſi bus uictoriis elatū & Italiā deuaſtātē ap̄d Nolā fugere coegit. Syracuſas urbē ſiciliæ clariſſimā expugnauit. Inde ī Apulia ꝓpe Cānēſiū ī quodā colle iſidiis circūuētus cecidit: cuius mors Hannibali maxio gaudio fuit. De more Marcelli & uulneꝝ Criſpini collegæ q euaſit: & filio Marcello dixi abūde ī cōmētariis Syllii. Marcellus a marte cognōiatus ē q̄ſi Martellus. ¶ Innūerabiles alii rōani. ſ. duces & clariſſimi ī pato res ac fortitudīs ꝓconio digni: quoꝝ tāta copia apud rōanos fuit: ut nūerari uix poſſint. ¶ Maxie: añ oīs alios populos & natiōes. Rōani enī fortitudīe & magnitudīe aī oīs gētes ſuparūt: ꝙ exitus docuit fortiter: qppe pugnādo maximā orbis ptē legibus ſui parere coegerūt. & Militia dicebat ars rōana: & agere ac pati fortia rōanoꝝ erat ī rebus aduerſis aios nūq̄ demittebāt: imo ipſi erigebant: & ad decoꝝ p̄ſtādū pr̄optiſſimi erāt. Vſ hānibal cū uidiſſet rōanos cæſos apud trāſimenū ſeruātes adhuc ī morte ferociā: & haſtas tenētes & enſes. Quas mortes iqt: p̄mit oīs dextera ferrū: Armatuſq; iacet ſeruās certamia miles. Hos en os obitus nr̄æ ſpectate cohortes. Frōte minæ durāt & ſtāt ī uultibus iræ. Et uereor ne q̄ tāta creat īdole tellus Magnaīmos fœcūda uiros huic facta dicarint Impiū: atq; ipis deuincāt cædibus orbē. Et pyrrhus Leuino ꝯſule ſupato: cū ſtragē recenſeret: uidens rōanos aduerſo uulnere & truci uultu ēt mortuos iacere: ſublatis ad cœlū manibus dixit ſe totius orbis dūm eſſe potuiſſe: ſi tales ſibi milites cōtigiſſent: & Syllius alloquēs Romā poſt pugnā ad cānas mœſtā & q̄ſi deſpantē dicit. Tuq; anxia fati Pone p̄cor lachrymas: & ad ora uulnera laudes Perpetuas paritura tibi: nā tpe tali Nullo maior eris mox ſic labere fœcūdis: Vt ſola cladū tuearis noīa fama. ¶ Excellit: illuſtrīor ē cæteris gētibus. ¶ Aī magnitudīne: aīo elato humanaſq; res & oīa terribilia deſpiciēte. ¶ Declarat aūt ſtudiū: hoc argumento inqt oñdit romanos bellica laude claruiſſe: qm̄ oēs fere ſtatuæ quæ fuerāt erectæ ī p̄mium uirtutis: ſūt ī habitu militari. ¶ Vnde apparet maxima laude dignos eē: q forti aīo & magno res agunt p̄claras: qa ſtatuæ non erigūt fere: niſi illis q bellicā laudē meruerint. ¶ Studiū: īmenſa uoluntas bellicæ gloriæ: q̄ romani appetebāt tāq̄ ſūma laude ueraq; digniſſimā: qm̄ uirorū eſt fortitudo. ¶ Ornatu militari: habitu. q. d. uidē q̄ fuerit ī p̄cio gloria bellica: quæ ex hac fortitudīe & magnanimitate ꝓcedit: ꝙ ſtatuæ uident in hītu militari fere oēs: ut pauci uideant meruiſſe ſtatuas ob aliā uirtutē q̄ fortitudinē. Eodē accedūt honores iqt Ariſtoteles in ethicis: q cū a regibus tū a ciuitatibus ſūt iſtituti. Togata effigie iqt Pli. li. xxxiiii. ātiqtus ſtatuæ erigebāt. placuere & nup tenētes haſtā ab ephæborū gymnicis exēplaribus: q̄s achilleas uocāt: græca res ē nihil ualeſ at ecōtra rōana ac militaris toracas addeſ. Cæſar qdē dictator loricatā ſibi dicari ī foro ſuo paſſus ē.

Stratocle. Hīc Decii hinc Gneus & Publius Scipiones. Hinc Marcus marcellus: īnumerabiles alii: maximeq; ipſe populus romanus aī magnitudīe excellit. Declaratur autem ſtudiū bellicæ gloriæ: quod ſtatuas quoq; uidemus ornatu fere militari.

De aī electiōe: q̄ uitio dat: & audacia pōt appellari.

Ed ea aī elatio q̄ cernit ī periculis & laboribus

Ed ea aī elatio: Poſita fortitudīs cōmēdatiōe: pōit eā aī elationē: q̄ ī uitio ē nec pōt dici uera fortitudo: ſed q̄dā audacia & īmanitas. Vſ opus ē fortē hīe alias uirtutes. ¶ Aī eletio: magnanimitas ī pcu

¶ Si uacat: si ē sine iustitia. ¶ Nō ꝓ cōi salute: ad utilitatē reip. sed ꝓ priuatis utilitatibus: ut fecit Cæsar: cui ademit fortitudis laudē: qm̄ nō ad coēm utilitatē: sed suā fuit fortis & magnaius. ¶ In uitio ē: non meret laudē ueræ fortitudinis: sed uitio ascribit: nō uirtuti: qm̄ ē cōtra iustitiā. fortitudo igt Ambrosius: ē uelut excelsior cæteris: sed nūq̄ īcomitata uirtus. Nō. n. ꝓbat id q̄ dixit. Id pugnare: ꝓ suis cōmodis: ut fecerat Cæsar. Nō est uirtutis: nō ptinet ad uirtutē. Immanitatis: feritatis & sæuitiæ. Nā ruit ī uetitū aius elatus t si nō hēt alias uirtutes: & maxime iustitiā: & ut oſidat uerū id eē q̄d dixit affert definitionē stoicoꝝ de ipsa fortitudie. ipsa. n. definitio declarat q̄ uis uerbo subiiciat. iō Aristoteles: ut dictū ē ꝑmo moraliū dicit: enitendū ē āt singula ptractar: ut suapte natura p̄cipi possūt & adhibenda ē diligētia: ut bene definiant: nā magnā ad ea quæ se quunt afferunt opē. p̄ncipiū enī plus quā dimidiū totius eē uidet: & eorū q̄ quærunt ꝓ ipsū fieri manifesta. ¶ Repellētis: reiicientis & ab oi humanitate alienæ. ¶ Itaq̄: igit cū ita sit: ut aī elatio q̄ pro suis cōmodis pugnat: sit potius īmanitas q̄ uirtus. ¶ Probe: recte & bñ. ¶ Definit: præscribitur & declarat qd sit ꝓprie fortitudo. ¶ Sic ēt ab aliis philosophātibus definit. ¶ Fortitudo: ē cōseruatio stabilis iudicii ī his rebus: quæ formidolosæ uident subeūdis & repellendis: & fortitudo ē rex p̄ferēdarum scientia: uel affectio aī ī patiendo summæ legi parēs sine timore. Stoici dicēbāt fortitudinē eē uirtutē pugnantē ꝓ æquitate. Vñ nemo dicēdus est fortis: si iustitia uacat: pugnatq̄ non pro salute cōi: sed ꝓ suis cōmodis in uitio ē. Nō. n. mō id uirtutis nō ē: sed potius īmanitatis oēm hūanitatem repellētis. Itaq̄ ꝓbe definitur a stoicis fortitudo: cum eā uirtutem esse dicūt pugnantē ꝓ æqtate. Quocirca nemo qui fortitudinis gloriā cōsecutus est: īsidiis & malitia laudē est adeptus: nihil enī honestū esse pōt: q̄d iustitia uacat. Præclarū igitur Platonis illud nō solū inqt scientia quæ est remota a iustitia: calliditas potius quā sapientia ē appellāda. ueꝝ etiā aīs paratus ad periculū: si sua cupiditate nō utilitate cōi impellitur: audaciæ potius nomē habeat quā fortitudis. Itaq̄ uiros fortes magnaios eosdē bonos & simplicis ueritatis amicos mīmeq̄ fallaces eē uolumus q̄ sunt ex media laude iustitiæ. Sed illud odiosū est quod in hac elatione & magnitudine aī facillime q̄ malitia & insidiis gloriā adeptus uidet. Nec pōt dici fortis qui iniuste uincit: cū ipsa fortitudo pugnet ꝓ iustitia sine q̄ nihil pōt esse honestū: & probat Ci. sniam suā auctoritate Platonis qui dicebat aium paratū ad pericula potius ꝓ sua utilitate q̄ cōi: audax ē appellādus & nō fortis: & sic īuit ipsa exuperatio de qua dictū est. Quoniā nulla est uirtus: quæ nō hēat æmulā & falsam sui imaginē: ut auctor est Plato ī dialogo: qui scribit gorgias. Audacia. n. est falsa imago fortitudinis: nā audax uidet fortis: sed non est: & adulatores uident oratores: cū conantur psuadere: & sic in oībus artibus & uirtutibus: quæ sunt medio critates iter plus & minus: unde dicit Seneca: Eris magnanimus: si pericula non appetas ut temerarius: nec formides ut timidus. Nā nihil timidum facit aium: nisi reprehensibilis uitæ conscientia. ¶ Mensura ergo magnanimitatis ē: nec timidum eē nec audacē. Aristoteles in tertio moraliū ponit quinq̄ genera hominū: qui uident eē fortes: cum nō sint: sed habent q̄dā falsam fortitudinis imaginem. Vere. n. fortis spōte subit pericula: & certo consilio ꝓp ipsam. s. honestatem pugnat pro salute coī. Ni qui aut metu reprehensionis: aut uerberibus: aut uoce incitati: aut ira: aut ignoratione periculorū ducti pugnāt: fortes non sunt. Lege Aristotelē: q de his rebus agit diffusius. ¶ Igit: cū talis debeat eē fortis: & talis sit fortitudis definitio. ¶ Illud: illa Platōis sntia siue Socratis apud Platonē ī libris de rep. in qbus introducit Socratem disputantē: q̄ sicut uersuta interpretatio legū nō ē iustitia: sed potius quædā calliditas: sic q̄ pericula subit nō ꝓ utilitate cōi: sed suæ utilitatis cupiditate fortis: nō ē hñdus: sed audax q̄ uituperat: qm̄ exorbitat a medio. Præclarum illud: sntia illa illustris & laude digna. ¶ Calliditas: uersutia. ¶ Animis: fortis & elatus q̄ pericula nō curat: oīaq̄ spernit. ¶ Paratus ad periculū: q̄ facile contemnit pericula & mortē. ¶ Audaciæ: qm̄ audax est simulator fortitudinis: non fortis: ut dictum est. Fortitudo sine iustitia iniquitatis materia ē inqt Ambrosius: quo. n. ualidior ē: eo erit prōptior: ut inferiorē opprimat. Sua cupiditate: sui cōmodi cā. ¶ Itaq̄ cōcludit uiros fortes & magnanimos debere eē bonos & simplicis ueritatis aīos: q̄ eē nō pōt nisi qs sit iustus: qm̄ a iustitia ut dictū ē boni uiri noīant. ¶ Simplicis: puræ nō fallacis: sed sine aliq̄ simulatiōe. Quæ ut aligs simplex mīme fallax & bōus: ob hæc aliq̄ iustitiæ laudē meret: qa bōi sunt & ueri. Iustus. n. nūq̄ mētit: nūq̄ decipit: q̄ si uir fortis nō hēt: fortitudis nomē & laudē nō meret: q̄ ut definit a stoicis pugna ꝓ æqtate. Sed illud odiosū: q̄rit Ci. q̄ ī forti aio & magno facillie inascat q̄dā ptinacia & cupiditas: ut uelit eē prius: ut de Cæsare dici poterat: cuius eminēs aius nunq̄ qeuit: donec ad sūmū gradū cū alioꝝ iniuria ascēdit. Vñ fortis appellādus nō est: qm̄ iustitia uacabat. Odiosū: molestū & ægre ferendū.

pertinaria

¶ Pertinacia: est conatus aī ad rem q̄ iure assequi nō debemus. Varro ait: ī quo nō debet pertendi: & pertendit: ptinacia est. fortis igit aius & magnus sine iustitia ptendit ad ea: quæ nō debet: cupitq; illicita. Plato: ut repetit Plutarchus i uita Coriolani: fociá fortitudinis pertinaciá appellabat. ¶ Principatus: ut primū locum i ciuitate obtineat: & ꝓbat hoc auctoritate Platonis: q in legibus scripsit oē istitutum lacedæmoniorꝝ esse ut ipsi uincerent. sic illi q magnitudine aī excellunt uolunt eē principes nisi a iustitia contineant. Plato ait in dialogo de legibus: Oēs leges lycurgi & oēm morem lacedæmoniorꝝ eo spectare ut ciues ita educati uincere discerēt. Nam lacedæmōii fortissimi fuerūt dū Lycurgi leges uiguere: de qbus Ci. ait in. ii. disputatione Tusculana. Leges Lycurgi laboribus erudiūt iuuentutē uenando currendo esuriēdo: sitiendo: algendo: æstuádo. Spartæ uero pueri ad arā. Et intellige tu lector: ad arā Dianæ: ut auctor est plutarchus: sic uerberibus accipiūt: ut mltus e uisceribus sāguis exeat nonnunq̄ etiá ut cum ibi essē: audiebā ad necem: quorum non mō nemo nō exclamauit unq̄ sed ne īgemuit qdem & paulo post dicit: Itaq; illi qui gratiæ formá rerump. dederūt corpora iuuc/ num formari labore uoluerūt: qđ spartiatæ ēt in fœminis transtulerunt. Quæ cæteris ī urbibus molliſſimo cultu parietū umbris occultant. Illi aūt uoluerūt nihil horꝝ simile eē apud lacenas uirnines: qbus magis palestra soli: puluis: labor: militia in studio ē quá fertilitas barbata. Lacedæmonii suos infantes frigida fouebát aqua: ut eēnt robustiores: & lacenæ mulieres eútibus filiis ad bellū porrigebát clypeū dicētes aut cū hoc: aut sup hunc. i. aut rædi uictor cū hoc clypeo: aut sup hunc mortuus referaris. Et quædá mulier cū audiuisset filiū ī pugna cecidisse dixit. Iccirco eū genuerá: ut eēt is qui pro pria nō dubitaret occūbere. Lacedæmonii inqt Seneca: liberorꝝ experiunt indole uerberibus admotis. ipsi illos pres adhortāt ut ictus flagellorꝝ fortiter pferant: & laceros ac semianimes rogát pseueráter uulnera pbere uulneribus huius defflagellationis. sic. n. appellat Plutarchus ī apothegmatibus. meminit Papinius ī thebaide dicés laudataq; uerbera matri. ¶ Oēm morem: disciplinā: educationis cōsuetudinē: & istitutū ī exercēdis iuuenibus. ¶ Inflámatū: accessū ad cupiditatē uictoriæ: qm illa educatio ī laboribus docebat ipsos uincere: & pati oia fortiter: quæ accidere possūt. ¶ Difficile át ē: oñdit quod malū oriat ex nimio appetitu pncipatus. desciscit eni iustitia: sine q̄ boni uiri eē non possūt. ¶ Aeqtatē: æquo & pari uiuere cū aliis: & nemini inferre iniuriá: ut uult ipsa iustitia. ¶ Cōcupiueris: optaueris cōtra rōem. Vñ cōcupiscētia: q̄ ē de his q̄ sunt cōtra æqtatē & rōem. Præstare aliis: antecellere & uelle primū locū hre: & primas ptes. ī ciuitate nō servat æqtas: quæ propria ē ipsius iustitiæ. ¶ Ex quo: pp hoc: qa uolūt aliis pstare & pncipes esse inter suos cōciues: ne uereát facere cuipiá iniuriā: & ēt patriæ. Vinci se: ab aliis. s. itercedētibus & cōtra sentiētibus. ¶ Disceptatiōe: uerbis & rōibus. ¶ Publico: publice istituto p ciues: & sic itelligit ius non scriptū: q usus cōprobauit. Nā diuturni mores ut īqt Iustinianus cōsensu utentiū cōprobati legem imitant. Hoc ius manauit a lacedæmōiis: qm lacedæmonii atq; Cretenses: ut auctor ē Iosephus li. ii. de ātiqtate iudeorꝝ: non uerbis sed re atq; cōsuetudie suos istituebát. Atheniēses át & cæreri pene græci oēs: q̄ faciēda eēnt ul nō: legibus iubebát: re át atq; opa ad cōsuetudinē bñ uiuendi reducere hoies neglexerūt. ¶ Legitimo: qđ est scriptū & mādatū legibus. Nā ius scriptū ut dixi: ē lex plæbiscita: senatusconsulta: pncipatū placita: magistratuū edicta: & respōsa prudentū. Et hoc ius manauit ab atheniēsibus. Illi: īqt Ci. q talia cōcupiscit: nō uincunt publicis moribus ciuitatis aut legibus: sed oia ad libidinē faciūt ut aliis pstent: quēadmodū fecit Cæsar: q oia iura diuina & hūana uiolauit: ut solus eēt q aliis iparet. Vñ ab æquitate discessit: quo nil ab optio ciue debet eē alienius. Cæsar ēt áteq̄ rex potitus eēt: leges uiolabat & publicos mores & instituta romanorꝝ. erat. n. lex & cōe institutū: ut triūphum petiturus eēt extra mœnia. & quod qs consulatū petere nō posset nisi præsens comitiis iteresset Cæsar triūphaturus de gallis: qm dies comitiorū instabat: ut utrūq; assequeretur petiit: ut sibi absenti petere cōsulatū liceret: qđ sui absentis rō in comitiis habere/tur: quod erat cōtra publicū ius & legitimū: sed cū negaret: triumphum omisit: ne consulatu excluderet. In ipso ēt consulatu multa populo gratificatus est quæ erant cōtra publicos mores urbis & leges. ¶ Exstunt: pter ea quæ dicta sūt emergunt in ipsa repu. factiosi & largitores: quorꝝ omne studiū est ut fauore populi superiores sint: ut fecit Cæsar q etiam campum stellatē uectigalē & maioribus cōsecratū diuisit quibus uoluit: & multis uariisq; largitionibus usus est: ut ad id quod cupiebat: aliquando perueniret.

pertinacia: & nimia cupiditas principatus īnascit. Vt enim apud Platonem ē oēm morem lacedæmoniorum inflāmatum esse cupiditate uincendi: sīut quisq; animi magnitudine maxime excellit: ita maxime uult princeps omniū esse: uel potius solus eē. Difficile aūt ē: cū præstare oibus cōcupiueris seruare æquitatē: quæ est iustitiæ maxime ppria. Ex quo fit ut neq; disceptatōe uīci se: nec ullo publico ac legitimo iure patiant. Existūtq; ī republica plerunq;

moēs diuini lege mitēd

Ius scripti

Largitores

Factiosi

¶Largitores:largitio ē in malā partē ad captādos fauores corrūpendaq; suffragia:q̄ Cæsar sine aliq̄ sup putatiōe pecūiaꝝ usus est. ¶Factiosi:factio ē diuisio ciuiū i diuersa studia cū aliq̄ i ciuitates p̄ncipes fieri conant:iter quos æmulatio ē q & factiosi dr̄ntur:cū q̄q; p fas & nefas ad suā uolūtatē alios allicit:& clientelā sibi cōparat. Hæc oīa a magno aio ꝓcedūt sed a iustitia alieno. Vñ cauendū ē:ne ab illa discedat:q̄d ferinū ē atq; i mane. Scipio apud Ciceronē.i.iii.de rep.consensū iniustoꝝ ciuiū & optimatiū appellat factionē. ¶Vt opes quā maxīa sūmā potentiā & p̄ncipatū. ¶Vi:uiolētia & cū iniuria aliosꝝ potius q̄ æquo & bono iure uiuere cum ciuibus. Sed quo difficilius occurrit tacitæ obiectiōi.potuisset eni dici:difficile ē cohibere ipetū aī elati & magna appetētis q paratus ē magis ad opes cōsequendas & p̄ncipatū:q̄ ad æqtatē atq; iustitiā. Iō dicit pp hoc eē p̄claꝝ uiro forti seruare æqtatē:qm̄ ē difficile circa q ipsa uirtus uersat. Socrates apud Platonē i dialogo q inscribit Gorgias dicit. Quare fœliciores certe sūt priuati p̄ncipibus:nec tñ prohibet aliqd bonū uirū principē eē:sed cū arduū atq; difficile sit i magna peccādi licētia seipsū cōtinere:magna laude dignū est.pauci tñ inueniūt. ¶Sed quo:q̄to est difficilius seruare æqtatē & esse fortē:ipsāq; fortitudinē adeptū esse. ¶Hoc.i.tanto ē p̄clarius ipsā uirtutē attigisse tandē elato aio ad iniustitiā impellente:qm̄ uirtus uersat circa difficilia:cuius radices amaræ sūt:fructus āt suauissimi:& hēe hitum uirtutis difficillimū ē:& potissimū ueræ fortitudinis:qm̄ elatus aīus uix pōt iniuria abstinere. Et ouidius dicit uirtutē tēdere i arduā:& circa difficilia uersari. Vñ domus uirtutis fingit in loco arduo & accessu difficili:sed quo fortūæ aspirare nō liceat:cū eni eo uentū fuerit:securi erimus:& fortūæ gladios temeritatēq; ridere poterimus ad oīa quæcūq; acciderint parati. Hesiodus dicit. Quā facile inumeras uitiorū āplectimur artes. Haud p cul illa habitant breuis ē uia:qua sit eundū Est uia uirtutis cōtraria sudor anhelus. Hanc seqt:quæ se scopulosis ardua cliuis. In longū prorūpit iter:riget aspera primo Ingressu:leuis ē:postq̄ alta cacumia tanges. Enitendū ē igit:ut uirtutē assequamur:q̄ nil pstantius nilq; optabilius hoi eē pōt. Illa.n.similes deo nos reddit:& ad illā cœlestē patriā reducit:quæ hoīum finis ultimus ē. Inter bonos uiros inqt Seneca ac deū amicitia ē conciliāte uirtute. Vt igit finem nr̄um cōsequamur:uirtutes colendæ sūt:& sic uiuēdum: ut præterita uita gloriari possimus:& tādē in deo qescere:q̄d optimo cuiq; cōtingit. Et ait Ci. Nullū eē tempus q̄d iustitia uacare debeat.i.nullā esse tēporis conditionē & nullā ptē officii:qua quis debeat a iustitia discedere:eiusq; pscripto ēt si oīa optata conseq posset:quæ tñ ab æqtate seiuncta sint: qm̄ nihil ē utile q̄d non ē iustū. ¶Fortes igit:conducit docens q sint ꝓprie appellādi fortes & magnanimi. ¶Sed ꝓ pulsant:neq; i inferenda:sed propulsanda iniuria lex uirtutis ē:q eni non repellit a socio iniuriā si pōt: tā est in uitio q̄ ille q affert. Nō igit i uiribus corpis inqt Ambrosius:& lacertis tñmō fortitudinis glia ē: sed magis in uirtute aī. Cauere magis debes iqt Plato:ne lædas q̄ ne lædaris.oēs.n.studere debent nō ut boni uideant:sed ut palā & i occulto boni sint. ¶Vera āt:nūc dicit q̄d sit propriū ipsius magnanimi prudētis. Et sapiens:prudensq; cognoscit q̄d optimū sit:& ē cū uirtute:qm̄ aliter diceret quædā supbia & īmanitas. Illud honestū:uirtutis laudē. ¶Seqt natura:qm̄ ut supra dictū est:natura abhorret a turpitudine:& honestū seqt & appetit:deditq; semia & igniculos:q̄bus ad illud peruenīri posset. Maiore igit aīo fructus honestatis repōit i factis q̄ in glīa:aut fama popsari.debemus hōesta facere nō pp hoc ut laudemur:sed qa hōestū ē ita facere. Laus & glīa sequūt ēt si nō appetant. Nūc de magnanimitate dicēdū ē:locus eni exposcit:ut hæc oīa melius itelligant:& plana sint oībus/magnanimitas uersat circa magnos honores:ut ipsū nomē declarat. Magnanimus ē is q se putat dignū magnis honoribus:cū sit studiosus: qa hoc cōuenit ei rōe uirtutis:cui nō possūt satis digna p̄mia dari:q̄ maxīa meret:q pro dignitate id nō facit stolidus ē:& data una uirtute morum:dat prudentia quæ exterminat oēm stoliditatē. Qui paruā hēt pfectionē paruaq; meret:& is dignū se putat modestus ē:at nō magnanimus. Ille aūt q ē idignius & magnis honoribus se dignum putat:exupat:& est i uitio:exuperat āt seipsū:at non magnanimū. Pusillanimus āt deficit:qui cū hēat uirtutes nō existimat se magnis honoribus dignū:& ē deterior illo q exupat; q̄uis i ipso sit uirtus.& magnanimus ē uir optimus:qa ē optimis dignus:ut sūt honores q deo tribuunt melior maiora sēp meret:& optius maxīa. Ergo uir magnanimus ex p̄mio bōus cog̃scit q̄ oīa paruip̄dit. Nā ei nihil magnū uidet:& hēt supremū cuiusq; uirtutis. Iō difficile ē eē magnanimū:qa difficile est assēq uirtutes pp insitā uoluptatē:& nullo mō fugit aliquo timore ductus:nec facit iniuriā:nec timet in famiā iniuria illatā cōscius suæ bonitatis:& nō dolet cū nō honorat:nec mīta aggredit:cui nihil magnū

Largitio
Factio
Factiosi

De uirtute laude

Magnig

uidetur: honor est ꝑmiū uirtutis: & bonis oībus tribuit: ut sunt magnanimi: & ipsa magnitudo aī ē tanq̄ ornamentū oīum uirtutū: nā ipsas efficit maiores. Magnanimus eni ornat uirtutes: pusillanimus āt imi-nuit q putat se indignū: cū hēat uirtutes. Et magnanimus honoribus: q magni sunt & a studiosis hoibus offerunt' modeste lætat' tāq̄ adeptus honores uirtuti suæ accōmodatos uel minores. nā cumulatæ uirtu-ti nullus honor satis dignus hīi pōt. sed honores ab ꝛperita multitudie oblatos spnit: cū illi dignus non sit: sed maioribus. ꝛperiti eni nō iudicāt: nec id faciūt rōe uirtutis: & cū magnanimus ī periculo uersat' ui-tæ nō parcit suæ: & putat nō ee uiuen-dū nisi cū glīa & decoro. Magnanimi-tati pusillanimitas opponit magis q̄ flexibilitas ad oīs honores & exupan-tia: qa plēs sūt pusillanimi: & illud est maius malū qđ est magis cōe. est ēt ta-lis ipse magnanimus iqt Aristoteles: ut magis res pulchras & sine fructu q̄ utiles possideat. Nam res sine fructu oñdit possessorē ee opulentū: & indi-cat q̄dā sufficētiā. magnanimi ēt est in-ter magnos magnū se oñdere. iter hu-miles aūt & ifimæ fortunæ hoies me-diocrē & affabilem. ¶ Tales. n. supare magnanimo: qui circa magna uersari debēt: indecoꝝ est: uñ uituperant' illi q cū sint iter ꝛperitam multitudinē philosophabant' & docti uolūt uideri: iter doctos āt obmutescūt. Et magnai ē aut amare: aut odisse palā & ueritatē dicere: & loq palam & agere. Ipse. n. magnanimus cōtēptor ee uidet': & fiera loqt' pp uirtutē: q̄ hēt: quæ ueritas ē: & ipse nūq̄ faceret cōtra suā naturā. Nec nō ipsius magnai incessus debet esse tardus: & uox grauis & cōposite loq: nō. n. ꝓperat is q nihil existimat magnū: talis ē ipe magnanimus. Nō ī gloria. i. non putat esse honestū: qa laudet' ab ꝛperita multitudine: & qa glorioſū uideat' laudari ab illis: sed qa naturaliter ē honestū dum fit. plēs sunt q potius uolūt uideri boi & non ee: q̄ esse & nō uideri. Vir āt magnanimus ex factis hōesta tē cupit: nō ex opinione hoīum & laudatiōe populari. In factis: ī rebus quæ fiunt cū uirtute: q̄ amamus & expetimus pp se: nō pp gloriā & hoīum æstimationē. ¶ Principē: primū. i. uult potius laudāda facē: & nō laudari: quā factorū: q̄uis mereat' laudatiōes accipe: nā ī factis non ī gloria putat ee illud honestū ad q̄ natura ipellimur. Plato ī secūdo de rep. dicit: Nō ut uideat' iustus: generosus uir iustitiā colit: si eni qa iustus uideat' honores qspiā adipiscit'. incertū sit: utrū pp uirtutē iustitiā sequat'. an pp honores. Vñ di-cit Plinius. Gloriā seq nō appeti debet: & ꝓbat hoc Ci. dicens. Nā q laudari uult ab ꝛperita multitudie: nō ē hīndus magnanimus: & sapientē ex insipien-tiū laude pēdere turpissimū ē. & magnanimus oīa facit honestatis cā: nō famæ aut gloriæ: q̄ q appetunt ad res iniustas aliq̄s ipellunt: & pauci sūt q gloriā tanq̄ mercedē rerū gestarū non quærāt & ideo pauci sūt uere magnanimi. Principē: primū uirtute & oī laude dignū: quā ita hīi æstimatiōe uulgi: q̄ ꝓbat a cōtrario dicēs: eteni q curat opinionē hoīum non ipsā uir-tutē: non ē magnus: qđ illud ē naturæ magni uiri cōtrariū: q nihil curat ꝓter ueritatē & uirtutē. Pendet: arbitrat' uerā gloriā uirtutis consistere in opiniōe ꝛperatorū hoīum: q iudicare nō possunt: & errore du-cunt'. Vnde magnanimus spernit laudationē ꝛperitæ multitudinis: & totus ex seipso pēdet. i. ī seipso po-nit oīa & uirtute: quā hēt. ¶ In magnis uiris: in numero magnorū uirorū. ¶ Vt qsq̄: q̄to quisq̄: altissimo aīo forti: & cupido gloriæ: qđ ad magnanimū pūnet: q circa magnos honores uersat'. ¶ Qui locus ē lu-bricus: cū qs est altissimo aīo & gloriæ cupido: hic inquam locus ē lubricus: qm̄ in ipso pauci cōsistūt: ut oportet: sed labunt': nec seruat id qđ magnanimū decet: q glīā spernit & famā uulgi: & æstimationē con-tentus bīi feciſſe. Lubricus locus ē in quo nō possumus cōsistere aut ingredi: ut sūt herbæ sanguine pfu-sæ: marmora leuia: & lapides humore aliquo cōsperſi. Adolescētia ēt dī lubrica: qm̄ q in ipsa sūt facile labunt' & fiunt deteriores ipso magnaio. oīa inqt Plato libro sexto de rep. magna lubrica sūt & bona re ipsa difficilia. Quom tibi: alludit uitæ ꝓspis iqt. Seneca: tūc te uelud ī lubrico retinebis ac sistes: nec tibi dabis ipetus libros: sed circūspiciētes: quo eūdū sit uel quousq̄. ¶ Aditis: q picula adiuit: ut decet magna animū & q passus labores ē: & oīa illa quæ uir fortis & magnus pstare patiq̄ debēt. Mercedē: qm̄ honor ut dicebā ꝑmiū ē ipsius magnanimi. ¶ Gloriā: laudē ex opiniōe populi: pauci sūt q hāc gloriā spernant: qm̄ uidet' ee merces rerū gestarū. uñ dicit idē Ci. ī oīone. p aulo licinio trahimur oēs laudis studio & opti-mus q̄sq̄ maxime gloria ducit'. ipsi illi phi etiā in illis libellis: quos de contenenda gloria scribūt nomē suū inscribunt: in eo ipso in quo ꝓdicationē: nobilitatēq̄ despiciūt: ꝓdicari de se ac noīari uolunt. ¶ Nul-la. n. inquit uirtus aliā mercedē laborū periculorumq̄ desiderat ꝓter hanc laudis & gloriæ: qua qđē detracta iudices: quid ē: qđ in tam exiguo uitæ curriculo & tā breui tantis nos ī laboribus exerceamus.

in factis positū non in gloria iudicat: principemq̄ se ee: mauult q̄ uideri. Etenim qui errore imperitæ multitudinis pendet: hic in magnis uiris nō ē habē-dus. Facillime autē ad res iniustas impellitur: ut qs q̄ est altissimo animo & gloriæ cupido. Qui locus est sane lubricus: quod uix ꝛuenitur: qui laboribus susceptis periculisq̄ additis nō quasi mercedem re-rum gestarum desideret gloriam.

De his circa quæ fortis animus & magnus uersat'.

Omnino fortis animus & magnus: Ponit nūc ea circa quæ ipsa fortitudo uersat & magnanimitas & munera utriusq; sed Ci. de his uirtutibus cōfuse loquit: quæ aūt fortis uiri & magnanimi officia proprie sint: iā dictū ē. Omnino: certe. ¶ Cernit: cognoscit pspicit. ¶ Quar̄ una: hæc ē pma pars & quasi materia circa quā uersat fortis aius & magnus: despicere. s. oia bona fortunæ: nihil admirari ni si uirtutē & inuictū se præbere oibus fortunæ casibus telisq; & oi affectu atq; pturbatiōe uacare. ¶ Rerū externar̄: res externæ sūt: q̄ extra corpus animūq; habētur: ut diuitiæ: iperia: magistratus: & omnia deniq; q̄ sūt i māu fortunæ: a qua fortis aius & magnus nō debet pendere. Despitiētia: cōtēptu rer̄: q̄ sunt extra animū & corpus. ¶ Cū sit psuasū idu ctū in opinionē. ¶ Nisi qd̄ honestum uirtuti cōueniēs & honeste factū: aut ut decet: ideo ait. ¶ Decorūq; sit. i. de cēter actū: tūc. n. decorum ē: cū pcessit honestas. Magnanimus nō ē pronus ad admirandū: qm̄ apud ipsū nihil fere magnū est: nec meminit iniuriæ: & mali illati non est magnanimi inquit Aristoteles meminisse pśertim mala: sed potius despicere: qm̄ magnanimus abhorret ab eo quod naturā imminuit suā: & memoria mali est eōtra suā naturā: quia debet ee cōtēptor oium rer̄: & omnia putare se lōge iferiora ee: & nō pōt timeri aliqd quod nō ē superius. Si magnanimus timeret: maliq; memor eēt inferior uideret. Nec de hominibus loquit ipse magnanimus: etenī neq; de se ipso: neq; de alio dicet: nec cupit laudari: aut ut alii reprehendantur. Ideo dixit supra uera ai magnitudo putat honestū scitū ee in factis: nō in gloria. ¶ Admirari: tanq̄ magnū. Magnanimo. n. nil magnū & admiratione dignū uidet pter uirtutem. ¶ Optare: animo ¶ Expetere: cōsilio: inde prius optamus postea consilio expetimus. ¶ Nulli homini. i. despicere ois homines & illis nō cedere etiā si eēt moriēdū: nec debet adulari magnanimus: qm̄ oēs adulatores seruiles sunt. Vnde laudatur cyreneus theodorus philosophus nō ignobilis: cui cum Lysimachus cruce m minaretur: istis quæso inquit: ista horribilia minitare purpuratis tuis? Theodoro quidē nihil refert humi an sublime putrescat. In. ii. tusculana disputatione ait Zenō ꝓponatur cleates: q perpessus omnia est potius q̄ cōscios delendæ tyrānidis iudicaret: de Anaxarcho democrito cogitet: qui cum tyri in manus Thimocreontis regis incidissent: nullū genus supplici depræcatus ē: neq; recusauit Calanus indus uir iudoctus ac barbarus i radicibus caucasi natus sua uoluntate uiuus cōbustus ē. Vir igit fortis & magnanimꝰ spernit minas tyrannorū: estq; ad mortem erecto animo paratus pro honestate decoroq; seruando. Neq; perturbationi: pturbatio ut dixi ē animi motus qui longius discessit a naturæ cōstantia: partes pturbatorū ex duobus opinatis bonis nascunt: & duobus opinatis malis. ¶ Ex bonis: libido & lætitia q̄ ē præsentiū bonor̄: libido aūt futurorū. ¶ Ex malis metus & ægritudo. Metus ē de futuris: malis: ægritudo de præsentibus: prauarū opinionū cōturbatio: & ipsar̄ inter se repugnātia spoliat animū: moribusq; cōtaminat. Stoici uolebāt aīmā ipius sapiētis uacare ñ mō pturbatiōibus: sed ēt affectus quos acadēici & pipateticici i sapientē cadere dicunt: ut dictat ipsa recta ratio. Affectus inquit Sene. sunt motus animi iprobabiles subiti & cōcitati: q frequētes neglectiq; fecere morbū. Caro apud Ciceronē li. iii. de fi. sic loquit. perturbationes aūt nulla naturæ ui cōmouent: oiaq; ea sunt: opiniones ac iudicia leuitatis: itaq; his sapiēs semper uacabat. ¶ Neq; fortunæ casibus & tælis fortunæ. Nā magnanimus oia quæ accidere possūt sua præstātia inferiora putat. & sic nō succūbit aduersis. Nemo pōt inquit i paradoxis ſi beatissime ee q ē totus aptus ex se: quique i se uno sua ponit oia. Cui aūt spes ois & rō pendet a fortuna huic nihil pōt ee certi: altū quiddā ē uirtus inqt Sene. excelsū & regale: iuictū: insatigabile ¶ Altera: res hæc ē altera res circa quā uersari debet ipse magnanimus: q ut ipsū nomē declarat circa res magnas & arduas uersat plenasq; difficultatis & laboris: debet etiā parare ea q̄ ptinent ad usū uitæ: ut liberalitē & magnificētiā: cū opus est exercere possit. ¶ Ita animo affectus: ita dispositus ut dictū ē. Nam dixit fortitudinē esse uirtutē pugnātem pro æquitate: & uerā animi magnitudinem debere arbitrari in factis: nō in gloria scitū esse honestū & fortes esse habendos & magnanimos: nō qui faciūt: sed qui propulsant iniuriam & nonnullas alias proprietates utriusq; posuit: quæ omnia cum aliquí adepti sunt: appetunt ea quæ hic Cicero ponit pro decoro seruando. ¶ Maxime utiles: reipu. s. & patriæ atq; communi hominū utilitati: quoniam si sui commodi causa magna & ardua gerit: non est appellandus magnanimus: qui omnia ad communem utilitatē referre debet: nihil uel parū de priuato curās: imo uitam paratus effundere pro salute communi. ¶ Vehementer: arduas plenas difficultatis. Nā arduū dicit accessu difficile.

Omnino fortis aīus & magnus duabꝰ rebus maxīe cernit: quarū una in rer̄ externar̄ despiciētia ponit: cū psuasū sit nihil hoīem nisi qd̄ honestū decorūq; sit: aut admirari: aut optare: aut expetere oportere nulli neq; homini: neq; pturbatiōi aī nec fortunæ succūbere: altera ē res: ut cū ita sis aīo affectus: ut supra dixi res geras magnas illas qdē & maxīe utiles: sed ut uehemēt arduas pleasq; labor̄

Res externe

De magnitate

Opto & Expeto

Ptbatio

affectus

Ptbatio

Virtus

Ardua

¶ Nō aūt inquit Aris. parua pericula subit magnanimus: nec piculoȝ ē cupidus: ꝓpterea qđ res paucas multifacit: sed subit magna: ardua: difficiles: quia ī ipsis pōt decoȝ suū seruare. Magnanimi. n. ē magna obire: lō magnanimus magna & ardua appetit: ad quæ ꝫ nō quis accedere pōt. Alexander dicebat nihil fortibus idomitū: nihilq; ipsa natura munitū: timidis tutū eē: & seruile ē amare diuitias: & ualde regiū ī sudare laboribus. Arduū: inquit Gellius significat cū difficile: tū molestū quoq; & icōmodū: & ītracta bile. Seneca dicit: Humilis ē & inertis tuta secare: per alta uirtus est: & angustus, aius ē: quē terrena delectāt. ¶ Pro uitæ usu: sustētatiōe uitæ & ut habeat ea oia q̄ ad uitā degēdā ptinēt. Videntᵉ inqt Aristo. & ꝓsperitates fortunæ magnanimitati cōducere. Nobiles. n. & q ī magna potētia sunt. uel diuites digni censent honore. ¶ In excellētia nāq; cōsistūt: atq; oē bonū qđ excellit magis dignū ē honore: & bona æterna laudantᵉ: si uirtuti cōiuncta sūt: cā ut magnanimus honoretᵉ: ergo ipse magnanimus hoēstæ q̄ret ea q̄ sūt ad usū uitæ: ut nihil ei desit: & in digētibus opitūlari possit. ¶ Cā mlta rū reȝ qbus cū honore uiuit. i. debet magnanimus oia parare q̄ ptinēt ad uitā degēdā eū decoro. In hac ultia pte ē utilitas: sed ea q̄ sūt ī priore: ut scilicet bōa extrema despiciantᵉ: & alia q̄ dicta sūt faciūt ipsū magnanimū: ideo ait. Haȝ reȝ duaȝ appetere res arduas: nihil admirari nō succūbere fortunæ: nō perturbari & parare ea quæ ptinēt ad usū uitæ. ¶ Splēdor: laus & illa amplitudo: quā debet hīe magnanimus hīs sūmā oium uirtutū. ¶ Amplitudo: res cū sūma laude. In posteriore: ī secūda pte & re circa quā uersatᵉ uir fortis & magnus: ut. s. res arduæ geranᵗ multaȝ causa reȝ q̄ ad uitā ptinēt. Cā aūt & rō: cā huius magnanimitatis: & rō q̄re ita dicatᵉ ē in priore pte: ut. s. nihil admiretᵉ nisi honestū: & neq; fortunæ succūbat: neq; pturbatōi. ¶ Efficiēs: qua hoies magnanimi dicunᵗ & fiūt. ¶ In priore: in cōtēnēdis rebus fortuitis & pellēdis pturbationibus. In eo enī quod positū ē in priore pticula. ¶ Excellētes: superantes oīs affectus & tela fortunæ: & oīa humana. Nā magnanimus circa ꝓsperitatē aduersitatēq; fortunæ quocūq; euenerit moderate sese hēbit: neq; ī rebus aduersis animū demittet: & neq; ī ꝓsperis uehemeter letabitᵉ: paruifacietq; oīa q̄ hoibus accidere possūt uiuēs sine aliqua pturbatione: nullius rei nisi ut oportet cupidus: gaudēs uirtute qua nihil ē melius. ¶ Nā & ea: ꝓbat id qđ dixit eximia ꝑclara & plena splendoris & laudis. ¶ Parua ducere: existimare esse pua ad quæ nōnulli iflāmati rapiuntᵉ: ut magīatus: honores: laudatōes populi: diuitiæ & ea oīa q̄ imperitis eximia uidentᵉ opus magnanimi ē nō ire illuc inqt Aris. ubi alii ꝑmas occupatōes ptes: & ocioſū eē: atq; cūctatorē nisi ubi ē magnus honor uel arduū opus. Acerba: q̄ offēdūt ut dolores & labores nimii: trāslatio a pomis acerbis q̄ nocēt cū comedūtᵉ: qm̄ sunt imatura ætui: dolor & fætor maxie ꝓsternūt naturā. Multa & uaria. qm̄ uarii sūt casus humani ad quos pferēdos fortis aīus & magnus patus ē certa rōne & cōsilio sine aliq̄ formidie. ¶ Fortūa: uarietate uitæ: qm̄ fortūa uaria ē & amica temeritati: uita cōstās ē: fortuna aut uitæ uarietas. ¶ A statu naturæ a mētis trāqllitate & q̄uitate quā natura ipa nob dedit et uirtutū igniculos: uſi uiuere e natura ē uiuere cū uirtute: debet igr magnanimus oīa toleraᵗ sine aliq̄ pturbatōe & molestia: ut sapiētē decet. ¶ Robusti aī: Robustū corpus dī: & fortis aīus: sed aliqñ ofūdunᵗ. Magnæ cōstātiæ: pseuerātiæ ī id q ē e natura: ille dī cōstās q ī suo ꝓposito pseuerat: nec aliq̄ ꝓturbatiōe a statu mētis trāqllæ naturæ q̄ deducitᵉ ad oīa tollerāda patus cū decoro: nā fortitudis comites sūt magnanimitas: grauitas: patiētia reȝ hūanaȝ dspiciētia & cōstātia. ¶ Nō ē cōsētaneū: nō ē cōueniēs hoiem seruire affectui q ad oīa picula patus ē. ¶ Cupiditate reȝ: humanaȝ: nō cōuenit iquit: ut fortis superet oīs labores & dolores: nihilq; timeat: & idē uicatᵉ cupiditate & affectu qđ ē oio cōtra naturā uiri fortis: iō dicit Sene. li. xxi. epistolaȝ. Munimētū ibecillitatis humanæ ī expugnabilē fortitudinē eē. Non'est quod putes inquit Possidonius. Te fortunæ armis tutū esse tuis: pugna contra fortunam & contra affectus. Nec q inuictū: & ēt hoc non cōuenit: ut is q oīs labores sustinet & subit picula: & ipsa mortē ꝓ hoēstate

& periculoȝ: tū cā uitæ: tū multaȝ cā reȝ: quæ ad uitā ptinēt. Haȝreȝduaȝ splēdor oīs & āplitudo ē: addo ēt utilitatē ī posteriore: Cā āt & rō efficiens magnos uiros ē in priore: ī eo. n. ē illud quod excellentes aīos & hūana cōtēnētes facit. Id aūt ipsū cernit in duobus: & si solum id quod hoēstū bonum sit iudices. & animi perturbatiōe liber sis. Nā & ea quæ eximia plerisq; & præclara uidentur parua ducere eaque ratione stabili firmaq; contēnere: fortis animi magniq; dicendum ē & ea quæ uidētur acerba: quorum multa & uaria in hominum uita fortunaq; uersantut: ita fere ut nihil a statu naturæ discedas: nihil a dignitate sapientis, robusti animi est magnæque constantiæ. Nō ē aūt cōsentaneū: qui metu non frangatur. cū frangi cupiditate: nec qui

uincaſ a uoluptate: quã uir fortis tãq̃ meretriculã ſpnere debet. ¶ Quãobrẽ conclũſio huius ptis. ¶ Hæc q̃ dicta ſũt: uoluptas. ſ. quæ beſtiis relinq̃nda ẽ: & cupiditas rẽ externaꝝ q̃ ĩ ſapiẽtẽ ñ cadit: niſi ut oportet. eſt. n. uilis aĩ & abiecti amare pecũias: delectariq; terrenis: & nihil ẽ tã cõtrariũ forti aĩo & magno: q̃ lucro uinci. Talis ẽ magnaĩus: inq̃t Ariſtoteles: ut bñficia cõferat: & pudeat ipſũ ſi ſuſcipiat. Illud n. ſupioris ẽ: hoc iferioris & ĩ referenda gr̃a maiora cõfert bñficia. ẽ aũt magnanimi pecũias ſpnere: eas aliis opẽrãq; ſuã ſubmiſtrare: quo pacto. n. adiraret: amaretq; pecuias ille. cui nihil magnũ: nihil admiratõe dignũ nihil deniq; amandũ uideť aut qđ arbitret eſſe bonũ: niſi uirtutẽ: q nãq; amat pecuniã: uiliſſimã rẽ amat: & aĩo uili ẽ ac ſordido et auaro: q̃ oĩa ab eo quem magnaĩmũ eſſe uolumus: aliena ſunt. Anguſti: demiſſi: & uilis: qm̃ rẽ uilem amaret. ¶ Magnificẽtiuſq;: qđ magis deceat magificũ qui magnos facit ſũptus ſine aliq̃ auaritia: & qm̃ ĩ magnificẽtiæ mẽtionẽ icidimus: de ipſa dicẽdũ ẽ: ne aliqua mediocritas intacta relinquat: q̃uis đ magifico aliq̃ dicenda ſint: t prope finem huius uoluminis: cũ de p̃ncipis & honorati uiri domo dicet: q̃lis. ſ. eſſe debeat: & q̃tæ laxitatis. Magnificẽtia eſt diſpoſitio & mediocritas circa ſũptus pecuiarios ædificãdo ædes & alia opa magifica & publica. magificus ẽ is q magna facit: & decenter differt a liberali: qa magificus circa magna: ut ipſũ nomen ðclarat: liberalis circa miora uerſat: & magificus eſt ſiſtis ſcienti: quoniam ſit iudicare & cõtemplari qd deceat: & magnificẽtia nihil aliud eſt: niſi poſſe facere magna cũ decoro: qđ cũ ita ſit: q̃ exupat dicit ignarus decori: quoniã nõ facit opa ut deceat. Nã uideť uelle ſuperare magificum faciendo ſumptus ultra q̃ oporteat: qua paruas res auſpicat & facit ſũptus præter decorum: & cupit ſplendorẽ ꝓpter dignitatẽ: & oĩa facit oſtentatiois cã: & ubi oporteret eſſe magnos ſũptus: exiguos facit: & econtra: & ĩ pua re uult imitari magificũ: & ſic apparet ipſũ ignorare qd deceat. Ille autem qui in ipenſis faciundis modicã affert pecuniam: & ſemper conqueritur: deficit: & ſic dicitur puſilaius circa decorẽ: qa ſi aliqđ opa ĩchoat paꝝ ipẽdit: & ĩ paruo pdit decorẽ: & ĩ magno ope faciũdo paꝝ uult ipendere & in pua re facit magnos ſũptus: ut tegat auaritiã. Iõ cõuiuiũ auari ſolet eſſe lautiſſimũ: ſed hi duo habitus circa magnificẽtiã nõ admodũ uitupantur qm̃ non nocẽt aliis: ut auaritia: ꝓdigalitas: et ſic de ſiſtibus: magnificẽtia reqrit magnum opus: & magnitudo ẽ ad aliqđ: & reſpicit opus & ſũptus: & dicimus aliqđ eſſe magnũ cõparatiue: cũ reſpicimus ad aliud oppoſitũ & minus: magnificentia magna ẽ cõpatione liberalitatis: qa maiores facit ſũptus ipſe magnificus q̃ faciat liberalis: q̃ uerſat circa pecuias erogandas hoibus: & ſi facit aliqđ opus: puum eſt: & ut ſeſe hẽt magnaĩmitas ad fortitudinẽ: ita magnificẽtia ad liberalitatẽ: & magificus qdem liberalis eſt: at non cõtinuo liberalis eſt magnificus: & ſic magnificẽtia. ꝓprie ad magnanimũ ptinet. Ariſtoteles ait: ſũptus magifici magni ſũt & decentes: talia aũt & opa ſũt. Sic. n. magnus erit ſũptus & decẽs ad opus: ut ſũptu qui dẽ opus: ope uero dignus ſit ſũptus: uel ẽt exupet: & magnificus honeſtatis cã talia facit: & cũ gaudio & ſine auaritia: potiuſq; quo pulcherrimũ opus faciat & decẽs cõſiderabit: q̃ q̃ti cõſtet. Vñ apparet magnificẽtia eſſe magnitudinẽ ipſius liberalitatis: cui tribuunť miores ſũptus: magifico aũt maiores: & liberalis nõ ichoabit opa publicũ: ſed faciet opa ꝓuatũ pulcherrimũ: ut paterã: cæteraq; uaſa argẽtea: aurea: quæ & anaglipta: lapides precioſos: & cætera id genus: & hæc dicit liberalis poſſeſſio. Si eadẽ pecuia dabit magifico: eriget ſtatuã aut aliud opus qđ ab ipo ñ poſſidet: ut ſũt pyramides: tẽpla: porticus: ſtrata uiarꝝ: aquæ ductus: & ſiſtia: q̃ ad magnificũ ptinent: & oĩa q̃ habeť honorabilia: epulũ ẽt magifici ẽ: & opa debẽt eſſe accõmodata ad ĩpenſas: & ipenſæ ad opus: & paup q̃uis non poſſit facere opa magnifica: tñ põt eſſe magnificus; quoniã data una uirtute dãť oẽs: iõ duplex ẽ magificus: & qui hẽt ſolũ hitum magnificentiæ: & q hẽt opes: opa q̃ facit magifica: & ſi paup ĩchoat opa magifica ſtultus ẽ: & magificus nõ dicit ad ſua: ſed ad cõmunia: & ſic liberalis nõ ad ſe: qa ſibi minorẽ ptẽ relinq̃t: talis ẽ ipſe magnificus. ¶ Eripit libertatẽ: nã gl̃iæ cupidus nõ ẽ ſui iuris: ſed ſeruit affectui: & ſp anhelat: oĩq; ſtudio & cõtẽtiõe ad illã rẽdit: q̃ a magnaĩo alienũ ẽ: q̃ talẽ cupiditatẽ reiicit ut liber uiuat: & ſine ãgoribus: & oĩa q̃ magnaius facit: eo ſpectãt: ut ſit liber: qđ ãt ſit libertas paulo poſt dicet. Et ꝓſeq̃t Cicero dicẽs ipia nõ ee expetẽda: & iterdũ cũ offerũť nõ accipiẽda: & accepta deponẽda: ut ipſa magnitudo aĩ eluceat: cui nihil admirãdũ uideť. Si ãt gloria duceret & magiſtratus optaret atq; expeteret: cõtra ſuã faceret natur̃. talia enim ſunt bona externa: & magnanimus nil niſi bonum internum. i. uirtutẽ magnificat. ¶ Oĩs contentio: conatus & ſtudium: quoniam magnanimus debet habere elatũ aĩum & non ſeruientem cupiditatibus & affectibus: cũ ipſe is ſit: q oĩa ſpernere debeat tanq̃ ſeipſo iferiora: Pro qua libertate: q̃m̃ nil aliud debẽt quærere magnanimus: niſi ut liber ſit.

inuictum ſe a labore præſtiterit uinci uoluptate: Quamobrẽ & hæc uitanda ſũt: & pecuniæ fugiẽda cupiditas ẽ. Nihil. n. ẽ tã ãguſti aĩ tanq̃ pui q̃ amare diuitias. Nihil honeſtius: magnificentiuſq; quã pecuniã comtemnere ſi nõ habeas: ſi habeas ad beneficẽtiã liberalitatẽq; conferre. Cauenda ẽ etiã glõriæ cupiditas: ut ſupra dixi. Eripit enĩ libertatem: ꝓ q̃

Magnificentia q magnus

Magnig

¶ Imperia:magistratus & curā exercitus. ¶ Ac deponēda:hoc ē cōtra Cæsarē:q cōfecto bello gallico no luit dimittere exercitū poscēte ēt senatu:qm de pria occupāda cogitabat. ¶ Vacādū ē:Iterū dicit magna nimū debere uacuū eē pturbatiōi cupiditatis:metus:ægritudis:uoluptatis:iracūdiæ: ut aius sit trāqllus & securus cū cōstātia & dignitate. Nā cū talia īsunt:aius nō ē liber. Iō stoici uoluerūt oibus his uacare sa piētē ut plane liber eēt:tū cupiditate:q ē īmodica appetitio opinati magni boni rōi nō optēperans. Tū etiā ægritudine:q ē opinio recēs mali:ī quo demitti cōtrahiq aīum rectū esse uideatur. Vñ scribit Boe.

Gaudia pelle:pelle timorē: spēq fuga
to:nec dolor adsit. Nubila mēs est:uin
ctaq frænis:hæc ubi regnāt. In ea pte
aī quæ ē pticeps rōis:ponit tranqllitas
.i. placida quietaq cōstantia. In altera
quæ ē expers rōnis ponunt motus tur
bidi:tū iræ:tū cupiditatis cōtrarii:rōni
q inimici. ¶ Voluptate:mala.s. & indi
gna libero hoīe & magno. ¶ Tranqlli
tas: aius cōpositus sine æstu affectuū:
tractū ē a mari tranqllo:q æstu nō agi
tatur:sic aius dī tranqlluſ:q non habet
æstus pturbationū. Sola uirtus ē cōsen
tiens cū rōe & pfecta constantia. In. iii.
Tuscul. disputatiōe dicit: nec tu igitur
sapiēti censes posse accidere:ut ægritu
dine opprimat.i. miseria:nā cū ois per
turbatio misera ē:tū carnificina ē ægri
tudo:hēt ardorē libido:leuitatē lætitia

imperia expetenda:at potius ait nō accipiēda inter
dum ac deponenda nonnunquā. Vacandū aūt est
oī aī perturbatione:tumcupiditate & metu:tū etiā
ægritudine:& uoluptate aī:& iracūdia:ut trāquilli
tas adsit & securitas:quæ afferat cōstātiā tū ēt digni
tatem. Multi āt & fuērūt q eā quā dico trāql
litatē expetētes a negociis publicis se remouerūt:ad
ociūq profugerūt. In his & nobilissimi phī longeq
principes:& qdā hoīes seueri & graues:nec populi
nec pncipū mores ferre potuerūt. Vixerūtq nōnulli
ī agris delectati re sua familiari. His idē propositū
fuit quod regibus:ut ne q re egerent:ne cui parerēt

trāquillitas

+ pfugerūt

loge q uolē

De Sapiēte

Seuerq mōrē

de phīs

ægritudo:& ideo maiora:tabē:cruciatū:afflictatōnē:fœditatē lacerat:exuit aīum planeq cōficit hāc nisi exuimus sic:ut abiiciāus:miseria carere nō possumus:atq hoc pspicuū ē:tū ægri tudinē existere:cū qd ita uisū sit:ut magnū malū adesse & urgere uideat. Vñ cū sapiens nil putat eē malū pter turpitudinē:ægritudie uacabit & aliis pturbatōibus:q libertatē eripiūt:& ī oibus stultis inueniunt. ois. n. motus aī cōtra rōnē uitio dat. Cōstantē igt Ci. quēdā uolumus sedatū grauē hūana oīa pmētē illū eē, quē magnanimū & fortē uir dicimus. Talis āt neq merēs neq timēs:neq cupiēs:neq gestiēs eē qq pōt:eoꝝ eni hæc sūt q euentus hūanos supiores q suos amicos eē dicūt. Securitas:q nō angit:non timet oīa spernit q accidere possunt. Est is q uacat affectibus & cupiditatibus plane securus:& q casus hūanos aio suo elato īferiores putat:securus dī seorsū a curis & sine pturbatōe aī. ¶ Cōstātiā:pseuerātiā. In offō: nullo affectu ipediēte. ¶ Dignitatē:auctoritatē & decorē:& affert exēplū eoꝝ q ut trāqllitatē mētis hēnt & securitatē dimissis negociis publicis ad ociū cōfugere cōtēti re sua familiari nihil appetētes & ī pmis phī q bōa fortūæ cōtēnētes & ducē naturā sequuti:libere ī suis ortulis gymnasiisq uiuebāt:hūana diuia q ptēplātes:ut q̄si dii ī terris uiderēt:sed caligie ifidelitatis obducti uiā salutis:q nōdū reserata erat:iueni re nō potuerūt. Vñ uicē illoꝝ dolore dēmus:qd. n. illi nō effeciſſēt:illustrasſētq tā pfunda doctrina hoc nubilo infidelitatis discusso. ¶ Ad ocium:cessationē negociorū & curæ publicæ. Publicis:gubernatione reip. ¶ Perfugerunt:tanq in locū tutum:& nō obnoxiū tot fluctibus quot surgūt in rep. uñ dicit ī oratio ne pro. L. Murena:q eni frētū:quē curipū tot motus:tot uarias hīe putatis agitatiōes:quot fluctus:quā tas pturbatiōes:& qtos æstus hēt rō comicoꝝ:dies itermissus aut nox iterposita sæpe pturbat oīa & to tā opinionē parua nōnūq mutat aura:sæpe ēt sine ulla aperta cā fit aliud atq existimabamus. ¶ In his:in numero hoꝝ q ad ociū pfugerūt. ¶ Nobilissimi:notissimi:clari & multi nois. Longe pncipes:ualde pri mi:iter ipsos phōs. ¶ Seueri:iusti & inimici malis moribus. Seueritas est magistra pudoris & modestiæ. ¶ Et graues:uirtute pleni:ī qua pseuerant. ¶ Principū:q administrant rēpub. Nā pncipes dīcūtur pmi in re publica:unde dicit ī primo de oratore ad. Qu. fratrē. Cū igit inueheret in cām principum cōsul philip pus. i. optimatiū quibus aduersabat. ¶ Re familiari:domestica nō quærentes magistratus:sed contenti eo qd hēbant. ¶ His hoibus qui ad ociū pfugerūt. ¶ Propositū:eundē finē sibi aio ppositū erūt:& idē cō siliū qd reges:qui uolūt iō regnare:ut nullius rei egeāt:ne cui pareāt:& libertate utāt:hoc idē ipsi sapien tes assequunt:& rectius. Vñ Cato apud Ciceronem li. iii. de finibus ait:Sapiens rectius appellatur rex q Tarquinius:qui nec se:nec suos regere potuit. Rectius magister populi q Sylla:qui trium pestiferorum uitiorum:luxuriæ:auaritiæ:crudelitatis magister fuit. Rectius diues q crassus:qui nisi eguisset: nūquam euphratē nulla belli causa transire uoluisset. Recte solus liber nec dominationi cuiusquā parēs nec obe diens cupiditati. Recte inuictus:cuius etiam si corpus constringat:animo tū uincula initii nulla possūt.

¶Libertate:ut essent liberi ī ocio:qđ sequebāt. ¶Cuius libertatis propriū est:ut qs uiuat ut uult: libertas ut uolūt stoici est ptās operandi q̄ stulti & mali oīo carēt. Libertas inqt ī paradoxis est ptās uiuēdi ut uelis:& ille uiuit:ut uult:q recta seq̄t:q gaudet officio cui uiuēdi uia cōsiderata:atq; ꝓuisa ē:q legibus non pp metū paret:sed eas seq̄t:atq; colit qđ salutare maxie esse iudicat:q nihil dicit:nihil facit:nihil cogitat: deniq; nisi libēter ac libere. Nec ē ulla res:q̄ apud eū plus polleat:quā ipsius uoluntas atq; iudiciū. Solus sapiēs oīa spōte facit:& nihil iuitus & nihil coactus:at oēs leues cupidi:iprobi:lasciui sūt serui:seruiūt.n. affectibus:q̄ seruitute nihil pōt ee mi serius. Iurisco̅sulti sic siniūt. Libertas ē naturalis facultas eius qđ cuiq; facere libet:nisi qđ aut ui:aut iure prohibet. ¶Quare cū hoc sit:igit̄ inqt Cicero: cū hoc cōe sit phis & regibus: ut.s. libertate utant̄ uiuantq; ut uelint. Reges arbitrant̄ sed id qđ sibi proposuerūt adipisci:si habeant magnas opes: ocioſi ā̄t:si cōtenti sint re sua domestica: ei q̄ ergo finē hunc quē sibi utriq; proponūt:diuerso mō assequūt. ¶Alteri:fges. ¶Opes magnas:regnū opulentum magnasq; potētias. ¶Alteri: ocioſi & phi si ꝓponant finē cupiditatibus:& re praua cōtēti sint: qm̄ puis & minimis natura cōtenta ē. Vñ dicit Sene. Nō q parū habet:sed q plus cupit pauper ē. Et ille beatissimus est:& securus sui possessor: q crastinū sine solicitudīe expectat:& breuissima ad diuitias p̄ conteptū diuitiarum uia ē. ¶In quo:ī q̄ re:& tali ꝓposito neuter ī ꝓbandus ē:sed ē facilior ad id consequēdū & aptior uita ocioſorū. Sed uita eoꝝ q ad rēp. accedūt: & illā regūt atq; gubernāt:ē utilior hūanæ societati & clarior. nā nisi eēnt q rēp. gererēt & in mediū labores susciperēt maximis iacturis hoīes afficerent̄ & ciuitates. Vñ sapientis ē administrare rēpub. & oīa pati pro utilitate cōi: quapp cum hæc uita fructuosior sit:anteponēda est ocio. hoc aūt dicit pp se Cicero:q in negociis publicis curriculo honoꝝ oculisq; ciuiū uixerat:omittēs ociū:a quo usq; ad ea tpa:ī qbus turbulētissimæ tēpestates ī rep. exortæ sūt:& hæc ī ocio scribebāt:abhorruit & ābitōibus capiebat̄:& ī iudiciis foroq; regna re gestiebat:cū hæc scriberet post necē Cæsaris & Octauio uiā ad tyrānidē affectante ad ociū cōfugerat: ī quo philosophabat̄:ut aliqđ monumētū ocii sui extaret. ¶Neutroꝝ nec ocioſoꝝ:siue phōrū nec regū ¶Facilior:qm̄ facilius possumus philosophari q̄ regnare:& phi nō exponūt se tot fluctibus:quot reges. ¶Et tutior:securior:qm̄ phi nō timent gladios fortūæ:ī qbus reges obnoxii sūt. Vñ dicebat Xerxes illa turus bellū græciæ:& traiecturus Hellespōtū auctore Herodoto:Magna negocia magnis cū piculis fiūt ¶Minus grauis:qm̄ nō offendūt̄ hoīes ocio philosophoꝝ:nec iuident illis:sed regibus: qm̄ maioribus ī uidet̄. ¶Fructuosior:afferēs maiorē utilitatē cōi hoīum societati. ¶Ad claritatē splendorē noīs. ¶Amplitudinē:gloriam. Quapropter:ponit illos qbus forsitan concedit̄ nō capessere rēp. q.s. cū sint excellenti ingenio prædīti doctrinæ eumq; contemplatiōi se tradunt:aut qui ualitudinarii sūt:ut munera reip. obire non possint:quæ aūt talium hoīum officia esse debeant dicet̄. ¶Imbecillitate:infirma ualitudine ¶Quibus aūt:idest illi qui nō tradiderunt se doctrinæ:aut nō impediunt̄ mala ualitudine:aut aliqua cā grauiore:& omittūt curam reip. ab officio discedūt hoīs:qui ē natura ciuilis. Vnde uituperādi sūt & maxime si ob id pñia damnum patiat̄:& ait Ci. cum dicūt se non rempub. aut ejus onera fugere. Sed imperia. honores in hoc laudandi uident̄:& difficile est illorū propositū non laudare & consiliū:sed apparet ipsos fugere molestias:repulsā in petendis magistratibus & cætera:quæ accidere possunt:& infamiā auferre uidentur. ¶Despicere:contemnere. ¶Pleriq;:maior pars hoīum. ¶Admirentur:magni æstimant. ¶Dandum uitio:uituperandū comici dicunt uerto uitio:& idem ē qđ uitupero. ¶Iudiciū sn̄iam & opinionē. ¶Labores:qui subeundi sūt:dū ꝓ magistratu qs ābit:& alios prēsat emerēdorū suffragiorum cā.

Vita otiosa tutior actua autē fructuosior est

libertas qđ sit

de Gaytete

Contra de leui

Rem̄ de paup sit

do uico

uerto uio

¶ Et molestia: quæ subeũdæ sũt i ipsa petitõe magistratus ipii honorẽ. ¶ Offensionũ: qm̃ offendũt abitione & prẽsatõe cõpetitorẽ. ¶ Repulsam: qm̃ nõ adipiscũt magistratũ quẽ petebãt assectates alios p suffragiis. Ille fert repulsã: q nõ adipiscit magistratũ quẽ petit. ¶ Sũt. n. probat id qđ dixit: & hoc i phõs dicit: quos offidit iõ ad rẽp. nõ accedere: qm̃ sũt aĩ abiecti & demissi: & se nõ adepturos qđ petũt arbitrant: nõ qđ cõtenant honores: sed qa timent repulsã tãq̃ ignominiã: sũt. n. phi. s. & alii. ¶ Pax sibi cõstẽt: pax sint cõstantes i rebus aduersis: & q̃si sibiipsis dissidẽt i aduersa fortũa: qđ ẽ contra fortitudinẽ: & magnanimitatẽ. ¶ Seueriſſime: grauiſſime: & ostãter. In dolore: q ẽ ctrarius uoluptati. ¶ Molliores: fracto aio & molli: ut sũt fœminæ: & i hoc apparet ipos nõ eẽ fortes: q seueriſſime uoluptatibus: & fortiter doloribus resistunt illosq̃ aio suo putãt iferiores. ¶ Frãgant: nõ possint ferre ifamiã: certe timẽda ẽ infamia: ut dixi: & de noie solliciti eẽ debemus: sed uir fortis & magnus nõ timet ifamiã iniuria illatã. Vñ administrãtibus rẽp. subeũdæ sũt offensiões pætate ac iustitia seruãda: & ueritas potior & ãtiquior eẽ debet quocũq̃ hoie & ifamia ignominiaq̃ subeũdæ sũt: cũ iniuria iferunt. Nullũ eni ẽ maius theatrũ ipsa consćia: q̃ fræti oia despicere possumus & debẽus: ut de Fabio maxio legit: q nõ ponebat rumores aĩ salutẽ: dicebatq̃ nefas eẽ succensere priæ: ẽt si nos offẽderit.

& molestias: tũ offẽsionũ: tũ repulsarũ: quasi quã dã ignominiam timere & infamiam. Sunt enĩ qui in rebus contrariis parũ sibi constent: uoluptatẽ seueriſſime cõtẽnãt: ĩ dolore sint molliores: gloriã negligant: frangantur infamia. Atq̃ ea quidẽ non satis cõstãter. Sed his qui habẽt a natura adiumenta rerũ gerendarũ: abiecta oĩ cũctatione adipiscẽdi magistratus sũt: & gerẽda resp. ẽ. Nec. n. aliter: aut regi ciuitas: aut đclarari aĩ magnitudo potest. Capeſ sentibus autẽ rempu. nihil minus q̃ philosophus: haud scio an magis etiã & magnificentia & despicientia adhibenda sit rerũ humanarũ quã sæpe dico &

de ostentia

¶ Sed his q hñt: positis his qbus forte dat uenia si rẽp. nõ capessũt: illos nũc affert q sine aliq̃ cunctatione rẽp. gerere debẽt duplici rõe ducti: qm̃. s. aliter ciuitas regi nõ possit: & resp. si nemo magistratũ peteret: & si qsq̃ mũera publica & curã recusaret. Adde ẽt q magnitudo aĩ nõ põt declarari nisi i negociis: nã cũ qs res magnas & arduas magno aio & elato gerit: tũc magnaius dicit: ergo ẽ opus talia: obire: si magnanimi hñi uolumus & eẽ. ¶ Adiumẽta naturæ: q ualent igenio: prudẽtia: uiribus corpis. ¶ Abiecta cũctatione: sine aliq̃ mora. ¶ Gerenda: admistranda. Neq̃ aliter nisi laboribus & idustria eorẽ: q cum habeãt adiumenta naturæ hoc pstare possunt. Et Plato in libris de repu. uult philosophos suos accedere ad rẽpu. ne parui iperent: & ut ipsi i laudẽ uersent. Bene igt libro qnto. Erit reip. si ciuilis potẽtia cũ phia cõgruerit. Idẽ ait libro septimo: Ineruditi ueritatisq̃ inexpti nequaquã ciuitatis curã sufficiẽter habituri sunt. Sapientes igit remp. capeſsere debẽt pro utilitate cõi: qm̃ laudabilior est eorẽ uita: qui in negociis publicis uersant q ociosorum. ¶ Aut declarari magnitudo aĩ: quoniã magistratus uirũ ostendit & declarat: ut Pictacus dixit: & tunc cognoscit magnanimus: quẽ phi i suis umbraculis istituũt de magnanimitate pcepta tradẽtes cũ circa magna uersat ut decet: & nõ flectitur aliqua cupiditate: aut ãbitionẽ: sed oia sua officia ad iustitiã dirigit. Vñ dicebat Cyrus ut ẽ apd Xenopheontẽ. Opus ẽ maximũ pulchre ipare & principẽ decere subditis ãteire non dolo & ocio: sed ꝓuidentia & idustria: & principẽ decere non se bonũ præstare dũtaxat: uerũ ẽt pro subditis diligẽtiã agere ut q̃ optimi futuri sint. Et i. viii. dicit. Bonus pnceps ẽ hoibus lex uidens: qm̃ satis est q & moderet: & uideat: puniatq̃ delinq̃ntẽ: & Dioclitianus ipator ut auctor est Vopiscus dixit: nihil ẽ difficilius q̃ bene iperare. ¶ Non põt declarari: ostendi & poni i exercitationẽ: qm̃ laus uirtutis in actiõe cõsistit. Vnde debemus pcipere de uirtute: & ipsã exercere ut melius declaret. ¶ Capessentibus aũt rẽpu. Nunc præcipit qd facere debeãt hi qui capessũt rempublicam: oia. s. humana despicere non minus q̃ ipsi philosophi: qui bona externa nihil curãt: licet difficile sit hoiem uacare affectibus qui in bonorũ peritõe uersat: sed quo difficilius: hoc erit pclarius: qm̃ uirtus ut dictũ ẽ circa difficile uersat: & oia bona difficilia sũt: ut inqt Plato: igit q i re difficili uirtutẽ amplectit laudabilior ẽ eo: q in facili: ut ẽ phũs q in ocio degens uacat affectibus: cũ nullis inimicitiis sollicitetur: nec lædat iniuria. Ergo qui rempu. gerit si etiã his uacat: laudabilior ẽ ipso philosopho: qm̃ expositus ẽ inimicitiis: iniuriis pro ipsa iustitia: quã tuetur & ministrat. ¶ Capessentibus: accidẽtibus ad curã reip. ¶ Nihil minus: nulla re minus: qm̃ magis indigẽt magnitudie aĩ: q remp. gerũt: q̃ phi q in ocio uersant. ¶ Rerũ humanarũ: quæ accidere pũt in uita. Vñ dicit Plato libro ultimo de rep. Monet lex id optimũ fore q̃maxie in aduersis qetem agere: & nequaquã excãdescere: cũ nihil huiusmodi bonũ aut malũ clare cẽseri queat. Et Bene. dicit ealãitas ẽ uirtutis occasio. ¶ Quã: despiciẽtiã. ¶ Sæpe dico: repeto & iculco: qm̃ de ipsa dictũ ẽ supra. Nõ enĩ potest quis eẽ magnanimus: nisi res humanas cõtemnat. i. oia quæ hoi accidere pũt in utranq̃ partẽ.

Rud ad pncipem spectat

Rud ad rẽpublicam spectat

Tranquillitas: sedatio pturbationū. Si quidem: affert rationem quare capescentibus rēpu. humanæ res despiciēdæ sūt. Nec anxii: angor est ægritudo pmēs: & dicit' áxius plenus angustia. Cū grauitate q̄ decet uiꝛ q nūq̄ mētit': & i uirtute pseuerat. ē grauitas comes cōstātiæ: & q anxius est & sollicitus non pōt esse grauis & cōstās. Quæ: tráqllitas aī & securitas & uita sine angoribus despiciēnia reꝛ & grauitas atq; cōstātia. Eo: tāto facilius ē phis seruare grauitatē & uacare affectibꝫ: q̄to minus est i ipsis qd' sit i manu fortūæ. Quo minus mlta. i. pauciora q̄ i uita eoꝛ: q rēp. administrāt: Patēt: sūt obnoxia & expsita telis fortūæ: qm̄ nō uersant' in his q̄ sūt i manu fortūæ: ut sūt magistratus: ipia phi. n. colūt aium quē fortūa ferire nō pōt aut uicere: mō sit bene i stitutus: & uere magnus. Vñ uir bonus & sapiēs fortūæ minaci & temerariæ mediū unguē oñdit: & illā elato aio spnit a q̄ pendet i magnis uiris habēdus nō est. Vñ dicit Sene. Nemine aduersa fortūa ꝺmiuit: nisi quē secūda ꝺcepit & fortūa illis est grauis qbꝫ est repentia, facile eā sustiere pōt q semp expectat: & nulla re maior inuidia fortunæ fit q̄ æquo aio. Tam grauiter cadere nō pūt: qm̄ ipsis phis oia sūt pmeditata: qppe multū ꝓdest ꝓuisio aioꝛ ꝓ pparatio ad minuēdū dolorē: hæc est illa pstās & diuia sapia inqt i Tusculanis disputatiōibus: & pceptas penitus & ptractatas res hfe humanas: nihil admirari cū acciderit: nihil anteq̄ euenerit: nō euenire posse arbitrari. Vñ Xantippe uxor socratis semp se uidisse idē dicebat eodē uultū exeunte domo & reuertente. aius. n. erat sedatus & tranqllus q a uolūtate fingit'. Adde ēt q ꝓ ipsi phi nō curāt bona fortunæ: q̄ illa cū uult eripe pōt. Illi āt q rēp. gerūt pūt deiici notariq; ifamia: & grauiter cadere: cū i ædito loco positi sint & obnoxii fortunæ: q̄ mutabilis ē & temeraria. Sene. dicit: q̄ multo ante ꝓuisa lūt lāguidius icurrūt: Aufert uī pſentibus malis q futura ꝓspexit. Vñ post suū casū Qui. dixit: tu quoq; formida nimiū sublimia semp: Propositi' q; ꝓcor cōtrahe uela tui. Viue sine iuidia: molleſq; iglorius ānos Exige: amicitias: & tibi iūge pes. Quo circa: cōcludit p ea q̄ iā dicta sūt: maiores motus aioꝛ cōcitari i illis q gerūt rēpu. Propterea: q̄ singulis diebꝫ accidūt: qbꝫ aius mouet': & maiora semp efficē tētat: uī opus ē adhibere aī magnitudinem: ut maiora sēp cū decoro efficiāt': & uacuitatē ab āgoribꝫ: qbꝫ dēt uacaī magnanimus. Quocirca: igr cū i rebus difficilioribꝫ uersent' hi q gerūt rēp. magis agūt' q̄ phī: q uitā ociosā degūt. Nō sīn cā: iure ac merito: qm̄ timēt casū & tæla fortūæ: q̄ illa i sūma quæq; torq̄re gaudet: ut ifima sūmis: sūma ifimis mutent'. Maiores motus: maiores pturbatiōes cū eo loci sint: uī fortūa uolēte grauiter cadē possint: uī reges cæteri q; ꝓncipes feī sēp solliciti sūt: & tyránoꝛ uita nihil est miserius. oia. n. timēt: cū ipsi ab oibꝫ timeant'. Et motus: maiora efficiēdi: qm̄ gubernātibꝫ rēp. i cōe laborādū ē: & curādū ut magna q̄dā efficiant': qd' nō cogitāt ocioſi q i magnis negociis nō uersāt'. maiores. n. curas hūt: q negociis publicis & mūeribꝫ fūgūtur q̄ ocioſi. illi. n. tendūt ad maiora & ardua. ocioſi āt talia nō curāt. Et iō nō anguntˇ. Quietis: ociosis & his q ad rēp. nō accedūt. Quo magis: tāto magis inqt magnitudo aī adhibēda ē i his aioꝛ motibus & curis rēp. admīstrātiū: ut grauitas retineat' & cōstātia: ne áxii uideamur & icōstātes: uī magis debet esse magnaniūs & grauis ille: q rēp. gerit q̄ phūs ocioſus: qm̄ i maioribꝫ difficultatibꝫ uersat' & maioribꝫ stumulis pturbationū ágit: & iō difficile ē ipsū nō pturbari aīo: cū telis fortūæ sit expositus: ut mēs uix possit eē sīn tiore & maiora ēt molit' idies: uī opus ē aium esse ꝺstātē. Ab ágoribꝫ: aī pturbatiōibꝫ. Ad rē gerēdā: q accedit: ꝓcipit núc qd illi agēdū sit q ad rēp. accedeī uult: ut. ſ. cōsideret si idoneus ē ad mūera publica obeūda. In oibꝫ. n. q̄ agimus nō solū qd honestū sit: sed ēt qd ipsi pstare possīūs: q̄rēdū ē & cōsiderādū: ne forte aliqd aggrediamur qd' efficere neq̄amus: qsq; igr uires metiri debet suas & naturā. Id auspicari q; obire posse uidebit' cū decoro: aliter nihil laude dignū faciet: q̄uis i re honesta uerset': honestum est capessere rēpu. sed si qs ad illā gerendā ineptus ē abstinere debet. Iō Solon dicebat tū rege: cū ꝓ us dideris regi. illi. n. q regere nesciūt seipsos: & alios detrahūt i cladē & decoꝛ nō seruāt: ad qd' pauci accedūt inqt Pla. li. v. ď repu. & illud q cognoscāt rari sūt. Illa res: quā ageī uult. Honesta: cōiūcta uirtuti. i. nō solum cōsideret honestum esse gerere rēpu. sed ēt si ipse ad tale munus obeundum aptus est. Facultatē: potentiam & possibilitatem efficiendi rem ipsam honestam: & ideo id quisq; agere debet: ad quod aptusē: & q; pōt cū decoro tractare: ē. n. magnæ molis opus alios regere & gubernāt: ut decet

Anipius Brautas

de fortua

Quid dnd regi

¶ In quo ipso: in hac ipsa consideratione & accessu ad rẽpu. ¶ Considerandum: prudẽter iudicandum. Quoniam prudẽtia est quæ statuit oẽs mediocritates. ¶ Aut temere: nullo adhibito iudicio desperet se posse pficere id qđ icœpit pp ignauiã: q̃ fortitudini opponit, ppter quã cedere quis nõ debet: aut desere fidẽ metu periculi: unde p̃parandus est aĩus exercẽda mens & formãda ad constãtiã: ut nullis molestiis frangat. gloriæ quoq; iquit Amprosius: caueat appetentiã: q̃ frequenter nocuit imoderate expetita: semp aũt usurpata. ¶ Propter ignauiã: qa sit ignauus. Nauus dicit strenuus: ide operam nouare strenue facere: inde ignauũ dicimus desidẽ & sine igne aĩ. Aut nimis cõfidat: ne nimis audeat: & sic mediũ tenẽdũ est ĩ rebus agẽdis: ut fortes esse possumus: ĩ medio. n. cõsistit uirtus. & iã dictũ ẽ fortitudinẽ mediocritatẽ eẽ iter ignauiã siue metũ & audaciã. Cupiditatẽ alicuius rei q̃ sibi agẽdã ꝓposuit: aut aliq̃ aliã rẽ cõsequẽdã. ¶ In oĩbus negociis: obeũdis. s. & in oĩbus rebus agẽdis ĩ bello: q̃ ptinẽt ad uiꝝ fortem atq; magnanimũ & ĩ gubernatiõe rei pu. ĩ qua mlta negocia cũ decoro obeunda sũt. ¶ Aggrediare: icipias. ¶ Diligẽs: p̃paratio diligẽter oĩa necessaria p̃parãda sũt: ut id qđ aggredimur pficere possimus. Præparatio est apparatus reꝝ necessariarũ: appatus ptiet ad sũptũ & magnificentiã iõ dixit supra delectãt etiã magnifici apparatus unde uituperantur illi qui res magnas & arduas sine aliqua præparatione aggrediũtur: & turpiter postea desistunt relinquentes locum penitentiæ: quo genere hoĩum nihil est imprudentius.

In quo cõsiderandum est ipsũ ne aut temere desperet propter ignauiã: aut nimis cõfidat ppter cupiditatẽ. In omnibus autem negociis priusq̃ aggrediare adhibenda est præparatio diligens.

¶ Disputatio qua ostẽdit res urbanas maiores eẽ bellicis & togatoꝝ cõsilia ĩpatoris laudi præponit.

Sed cum pleriq; arbitremur res bellicas maiores esse quã urbanas: minuẽda ẽ hæc opinio. multi. n. bella quæsiuerunt pp gloriæ cupiditatẽ atq; ĩ magnis aĩs ĩgeniisq; id plærunq; cõtingit: eoq; magis si sũt ad rẽ militarẽ apti & cupidi belloꝝ gerẽdorũ. Verũ ãt si uolumus iudicaꝛ multæ res extiterũt urbãæ maiores claoresq; q̃ bellicæ q̃uis: n. theĩstocles unde uituperantur illi qui res magnas & arduas sine aliqua præparatione aggrediũtur: & turpiter postea desistunt relinquentes locum penitentiæ: quo genere hoĩum nihil est imprudentius.

Sed cũ plæriq; digredit Cicero a ꝓceptis tradendis de ipsa fortitudie & magnanimitate: & res urbanas & cõsilia eoꝝ q rẽpu. togati gubernãt: bellicæ laudi & gloriæ cõtra multoꝝ opinionẽ ꝓponit: hæ qppe duæ facultates gubernatio ciuilis & rei militaris p̃stãtia de p̃cipatu inter se certãt: & adhuc sub iudice lis est. Ci. tñ nõnullis rõnibus & exẽplis conatur ostẽdere domesticã disciplinã & cõsilia urbana bellicis laudibus ꝓferẽda esse. Et ĩ hoc Ci. cãm agit suã: qm̃ ipse togatus rẽp. e sceleratoꝝ manibus eripuit asseruitq;. Ideo. Qu. Catullus p̃nceps senatorii ordinis & auctor publici cõsilii sẽquẽtissimo senatu Ciceronẽ patrẽ patriæ appellauit: cui etiã togato p̃mũ supplicatio cõtigit post urbẽ cõditã: ut ipse gloriat ĩ tertia actiõe ĩ Verrẽ. ¶ Pleriq;: maior pars hoĩum: hæc oĩa eo spectãt: ut Cice. gloretur sibi togato arma cessisse: et remp. consiliis suis a nefaria coniuratiõe liberasse: quod hoc carmine testatus est. O fortunatã natam me consule romã. ¶ Res bellicas: ea q̃ fiunt in bello magis esse laudanda q̃ gesta urbana & senatoria. ¶ Minuenda: confutanda. probandũ inquit est aliter esse ac pleriq; putant. ¶ Multi enim: ratio quare hæc opinio minuenda est: quoniam inquit multi bella quærunt nõ propter rem ipsam & honestatem: sed propter gloriam: unde si talibus nõ esset gloria proposita nullo modo pugnarent. ostẽdendũ est igitur ipsos posse in toga maiorẽ laudẽ cõsequi q̃ ĩ castris. ¶ Gloriæ bellicæ. s. quã dicũt esse maximã: & maxime q̃runt hanc gloriã fortes & magnanimi: & sic opportunitatem nacti patriæ iniuriam faciũt: ut Cæsar fecit: unde Cice. uult hanc gloriam diminuere: ut alii q̃rant potius gloriam urbanã q̃ bellicã: ne patria detrimento afficiatur a cupidis bellicæ gloriæ: quod sub Cæsare passa est: q in arma furẽs patriã occupauit omissis causis forẽsibus senatoriisq; muneribus: q̃ ornate ac splẽdide potuisset obire. erat. n. litteratissimus: & post Ciceronẽ facile secũdus aut forte Ciceroni par: si tuba rũ clangor strepitusq; armorum a causis agendis eum non auertissent. ¶ Id quærere bella: propter gloriæ cupiditatẽ. ¶ Plerunq; contingit: accidit sæpius & euenit in animis magnis p̃clarisq; ingeniis. Vnde in bello sunt seruciores. Eoq; magis: tanto magis id euenit illis qui magno animo p̃diti sũt & igenio. ¶ Aperti: p̃stantes robore corporis & membroꝝ optima ualitudine. ¶ Cupidi: suapte natura bellorũ: idest si eorum natura ad id inclinatur. ¶ Vere autem: facit propositionem disputationis: & confutat id quod ab eo qui alteram partẽ tueretur dici posset. ¶ Multæ res urbanæ: gesta consilio senatoꝝ urbanorum. ¶ Maiores: maioris laudis: & gloriæ quam gesta bellica. Iudicare uere: sine fraude: & ut ueritas ipa requirit. ¶ Quãuis enim: hæc ẽ cõfutatio quã dixi: & facit cõparationẽ iter Themistoclẽ & solonẽ: Præpoit q̃ facta & cõsilia solonis q̃uis nomẽ Themistoclis illustris sit propter uictoriã salaminiã de Xerxe.

¶Iure:merito laudet:ab oratoribus & hiſtoricis:ſupra dixit:hīc rhetorū cāpus de ſalamīe. ¶Eius:themiſtoclis. ¶Nomē:& fama rez geſtaz & uictoriæ bellicæ. ¶Illuſtrius:maioris ſplēdoris & gliæ. ¶Citet:uocet in teſtimoniū. Trāſlatio ē ab his q citant ut teſtes ſint. Salamini iſula ubi themiſtocles uicit Xerxem nauali pugna.i. q̄uis teſtis ſit huius gliæ uictoria ad Salaminē. ¶Quæ uictoria añponat oratoribus cōſilio ſolonis:& laudibus:q̄s meruit cōſiliis urbanis:& prudētia i cōſtituēdo ſenatu ac legibus. ¶Antepōatur.ſ.ab oratoribus:q quot ánis laudes themiſtoclis:& alioz q i bello operā primi nauauerant:celebrabant.ſolon unus fuit ex ſeptē ſapientibus:Excetidis filius auctoꝛ Laertio: fiue Euphoriōis:ut Dydiūs grāmaticus ſcribit p̄ma ſalaminius:athēis claruit fgnāte Targnio p̄ſco romæ a Codro paternū gēus ducebat.maternū uero a piſiſtrato tyrāno Atheniēſibus leges heroico carmīe ſcripſit: & areopagū cōſtituit.i. ſenatū & q̄dringētos legit ſenatores. ¶Areopagitas:q̄dringētos ſēatores.areopagus erat uicus martis i quo ſtitutus fuit ſenatus a ſolōe:collis auctore Herodo.li.viii.e regiōe ad arcē athenaz areopagus uocabat. ¶Hoc cōſtituere:areopagitas & ipſū ſenatū. ¶Quā illud:uictoria ipius themiſtoclis ad ſalaminē. Illud.n.rō q̄re nō erat mius p̄clar illud.i.uictoria de barbaris ad ſalaminē. ¶Hoc cōſtitutio areopagitaz & ſēatus ꝓdeꝛnt ſp:illud uero ſemel. ¶Ciuitati:athēis. ¶Hoc cōſilio:ſolōis. ¶Leges:q̄s ipſe tulit. ¶Maioz iſtituta:mores optimi atheniēſiū. ¶Et themiſtocles q̄dē:hæc eſt altera rō:q̄ ſuā ꝓpoſitionē ꝓbat res.ſ.urbanas eē maiores bellicis. ¶Areopagū:ſenatū cſtituēdū. ¶At ille:ſolō adiuuit themiſtoclē pp ſenatores:quos iſtituerat:quoz cōſilio id bellū geſtū ē.g̃ ſolon adiuuit themiſtoclē.themiſtocles āt nō adiuuit ſolonē poſt pugnā marithoniā de q̄ dictū ē:themiſtocles monuit atheniēſes illā uictoriā nō finē ſed cām eē maioris belli. Vīi ducētæ naues factæ ſūt:& cū nūciaret Xerxē igēti cōparata claſſe ad Græciā occupādā:& i p̄mis athenas ad nauigare:cſuluerunt oraculū delphicū:q̄bus pythia rīdit:ut muris ligneis ſe munirēt:oraculū tale fuit:ut auctor ē Euſebius libro.v.de p̄paratōe euāgelica: Eſ fugite extremas mūdi:& penetrare ſub oras. Ne miſeri tardate:fert fuga ſola ſalutē. Nō ſaluum caput illius:nō peſue māſueculla:nec i reliquo ps deniq corpe ſalua. Curribus ecce furit uectus quē ſyria mittis. ¶Mitis erit nulli:rapiet ferus oīa mauros. Non tēplis diuū pcet nō mœnibus urbis: Cūcta igni cōſumet an ipſa exterrita magno Sudore aſpicitis ſuperꝛ ſimulacra madere. Lignea mœnia dat pallas: quā cdidit urbi. Inde optata ſalus: fœlix & palma ſequet. Si tīn pugnā nō expectarit eq̄ſtrē. Tu uero ſalamis uel cū ſucceſſerit æſtas: Vel cū triſtis hyēs ꝓpriis p̄uabeī natis. Oraculū datū lacedœmōiis tale fuit. Qui ſpartā ātiquā colitis:uel mœnia ūa a Perſis deuicta cadēt:uel regis adēpti Herculidæ mortē ḡuiter plāgetis amarā:qm̄ i eo bello ut dcm̄ ē:Leōidas rex lacedæmonioz:q erat d' gñe Herculis cecidit ad Thermophylas cū illas āguſtias cuſtodiret.& iō dicit trogus:initio huius belli ſiſcitātibus oracla delphis rīſū fuerat:aut regi Spartanoz:aut urbi cadēdū:& iccirco cū leonidas ad bellū p̄ficiſceret:ita ſuos firmauerat:ut regē ſe pato ad moriēdū aio ſcirēt Angustias p̄terea occupauerat:ut cū paucis:aut maiore glia uinceret:aut miore dāno reip.caderet. oraculū datū Atheniēſibus:cū nēo itelligeret Themiſtocles nauium p̄ſidiū demōſtrari iterp̄tatus ſuadet oīb p̄riam mūiceps eē nō mœnia ciuitatēq nō i ædificiis:ſed i ciuibus poſitā.melius itaq ſalutē nauibus q̄ urbi cōmiſſuros:huius ſnīæ ēt auctorē deū eē dicens. Probato itaq cſilio:cōiuges liberos cū p̄cioſiſſimis rebus i iſulas relicta urbe emādāt:ipſi armati naues cōſcendūt:arcē relinquentes ſacerdotibus pauciſq maioribus natu.& ſacra ēt p̄curanda:& Themiſtocles elegit āguſtias ſalaminii frēti:timēs ne a mltitudīe hoſtiliū nauiū circūueniret. Vīi i frēto ſalaminio pugnatū ē:& puo nūero nauiū maxia poſt hoīum memoriā claſſis p̄ſarū deuicta ē:p̄ſæ i fugā uerſi ſūt:i q̄ trepidatōe multæ ſubmerſæ naues:multæ captæ ſūt:p̄les tīi nō minus ſæuitiā regis q̄ hoſtē timentes domū cōceſſere hac uictoria Themiſtocles ipator nobilitatus ē:q añ hāc pugnā noctu ſurgebat p urbē tā q̄lymphatus diſcurrēs:nec capiēs q̄tē dicebat ſe excitari tropheis & uictoria Milciadis:q apd marathonē p̄ſas uicerat:nec erat aliq uictoria:q̄ cū Marathonio tropheo poſſet cōpari. Themiſtocles Neoclis filius fuit:cui ob res geſtas auctore æmilio ꝓbo nēo p̄ferī & pauci pares putāt. ¶Licet eadē d pauſania lyſandroq dicere:Pauſanias lacedæmōius clarus ipator:ſed uarius i oi gñe uitæ fuit. Nā ut uirtutibus mltis enituit:ſic uitiis obrutus ē & denigratus hic ut dcm̄ ē una cū Ariſtide atheniēſi uicit Mardoniū apud

cles iure laudet:& ſit eius nomē q̄ Solōis illuſtrius citetq; Salaminis clariſſimæ teſtis uictoriæ quæ anteponat cōſilio Solonis:eiūs q primū cōſtituit areopagitas:nō minus p̄clarū hoc q̄ illud iudicādū ē. Illud.n.ſemel ꝓfuit:hoc ſemp ꝓderit ciuitati: hoc conſilio leges athenienſiū: hoc maiorum inſtituta ſeruant. Et Themiſtocles quidem nihil dixit ī quo ipſe areopagū adiuuerit: at ille adiuuit Themiſtocle ē.n.bellū geſtum cſilio ſenatus eius:qui a Solone erat cōſtitutus. Licet eadē de pauſania lyſandroq;

Areopago

plateas cū ducentis milibus peditū uiritim electis. &. xx. eqtū: & ex præda tripodē aureū delphis posuit epigrámate iscripto in hác sniam. Suo ductu barbaros apud plateas eē deletos: eiusq; uictoriæ cā Apollini donū dedisse. Post hoc pliū missus ē cū classe Cyprū & Hellespōtū: ut ide Barbaroꝝ pśidia depellere: q̄ oīa felici euētu pegit: & Bizātiū expugnauit: sed hāc belli gliā i gliā morte deturpauit. Aristolicus pr̄ lysandri ex ,psapia mime regia: cæteꝝ ex heraclidarū gñe natus eē dr̄ iqt Plutar. Lysāder lacedæmonius magis felicitate q̄ uirtute sibi gliā cōpauit i rei familiaris educatus āgustia sese pr̄iæ legibus obtēperantē: sicut qs alter p̄buit: cui honoris cupiditas & cōtētōis studiū a laconica disciplīa pmāsit inatū. Clarus ipator fuit: q cū Athenas p deditionē cœpisset. xxx. uiros urbi p̄posuit: & Calybium arcis gubernatorē inde statuā sibi p̄fectisq; suis erexit: quo tpe maxima ai elatōe uti uisus est: qm̄ ipsi græcoꝝ p̄mo pinde ac deo p ciuitates aræ erectæ sūt & sacrificia īstituta: eiq; añi oīs peanes decātati: quoꝝ unus tale hēbat initiū almæ græciæ ipatorē ab altissima spta diuinis celebrēus laudibus lopeá Cherilū poetá sp secū hūit: ut res a se gestas uersibus celebraret: tādē cū Thebanos iuaderet: apd Haliartū oppidū Boetiæ a Neochoro itersectus ē. Facit igit cōparationē iter Pausaniá: Lysandrūq; clarissimos ipatores exercitus & reges: q rebus gestis iperiū lacedæmonioꝝ dilatarūt: & lycurgū q lacædemoniis leges dedit: & sic oñdit plura lycurgū quā illos fecisse q̄is duce Lysandro Atheniēses a lacedæmōiis uicti fuerint i bello pelopōnesiaco: q Thucydides lr̄is mādauit Lysander. n. bellū cōfecit: q p. xxvi. ános durauerat inter Atheniēses & pelopōnesios. uñ bellū pelopōnesiacū dictū ē: & lacedæmonii sūt i pelopōneso: Messenii Achei: Dores: Argiui: Elei: Areades: hi. n. populi illā icolūt peninsulā: i cuius isthmo est corinthus caput achaiæ. hi populi cū lacedæmōiis faciebāt. Atheniēses ēt suos habebāt socios. Licet dicere: possumus asserre idē q̄ de themistocle & Solōe. ¶ Rebus gestis: p̄stātia bellica & uictoris. ¶ Lacædemoniis: lacedæmō ē urbs pelopōnēsis quæ & sparta dr̄ clarissima quōdā & istitutis & armis. ¶ Dilatarū: ápliatū & propagatū. Ná Lysander athenas cœpit. Pausanias p̄sas uicit: expugnauit Bizātiū & ex cypro atq; hellespōto deduxit barbaroꝝ p̄sidia: tñ q̄uis iperiū fuerit p illos dilatatū. Tamē ne minima qdē nō mō non magna: sed nulla ex pte cōparādi sūt gloriæ lycurgi: quā ille meruit ob leges fāctissimas: q̄s lacedæmōiis tulit. ¶ Cōferēdi: cōparādi. ¶ Lycurgus auctore trogo: cū fratri suo polybitæ spartanorū regi successisset: regnūq; sibi uēdicare potuisset: charilao fris filio: q posthumus fuerat: cū adoleuisset regnū restitui: ut i telligerēt oēs q̄to plus apud bonos pietatis iura quā oēs opes ualerēt. Medio igit tpe dū ifans adolescit & ipse tā q̄ tutor regis regnū administrat leges nō hūtibus lacedæmōiis īstituit: nō iuentiōe eaꝝ magis q̄ exēplo clarus. siqdē nihil lege i alios sanxit: cuius nō ipse p̄mus documēta daret populū i obseqa p̄cipiū p̄ceps ad iustitiā ifimoꝝ formauit: parsimoniá oibus psuasit existimās laborē militiæ assidua frugalitatis cōsuetudie facilioꝝ fore. emi singula nō pecūia: sed cōpensatiōe merciū iussit auri argētiq; usū ueluti materiā oīum sceleꝝ sustulit. Administrationē reip. p ordines diuisit: regibusq; ptātē bellōꝝ: magistratibus: iudicia & ánuas successiōes senatui custodiā legū: populo sublegēdi senatū uel creādi quos uellet ptātē p̄misit. fūdos oīum æq̄liter in oīs diuisit: ut æquata p̄imōia neminē potentiorē aliis reddere. cōuiuari oēs publice iussit: ne alicui diuitiæ uel luxuriæ i occulto eēnt. Iuueibus nō áplius una uestē uti toto áno p̄misit: nec quēq̄ cultius q̄ alterū ,pgredi: nec epulari opulētius: ne imitatio i luxuriā uerteret: pueros ipuberes nō i foꝝ: sed i agꝝ duci p̄cepit: ut p̄mos ános nō i luxuria: sed i opere & laboribus agerēt. Nihil eos sōni cá substernere: & uitā sine pulmēto degere: neq; p̄us in urbē redirēt q̄ uiri facti essent statuit uirgies sine dote nubere. Iussit ut uxores eligerēt nō pecūia seuerius: quo mr̄imonia sua uiri coercerēt: cū nullis frenis tenerēt ipsius dotis maximū honorē nō diuitū & potētū: sed ,p gdu senū esse uoluit: nec sane usq; terraꝝ honoratiorē locū senectus hūit. Hæc qm̄ p̄ncipio solutis ātea moribus dura uidebat eē auctorē eoꝝ apollinē delphicū finxit: & ea se ex p̄cepto numinis attulisset: ut cōsuescendi tediū metus religiōis euinceret. deniq; ut æternitatē legibus suis daret iureiurādo astrixit ciues. nihil eos de suis legibus muraturos p̄usq; reuerteret: & se ad oraculū ,pficisci simulauit: ɔsultuꝝ qd addēdū mutā dūue legibus uideret: sed i cretā ,pfectus ē: ibiq; ppetuū exiliū egit: abiici q; i mare ossa sua moriēs iussit ne retis aliqñ lacedæmonē sptiatæ iurisiurādi religiōe solutos i dissoluēdis legibus se arbitrarēt. ¶ Quī etiā: imo ¶ Ob has ipsas cās: pp disciplinā: leges & educationē iuuenū: ut p̄cepit lycurgus. ¶ Hūerūt pausanias. ſ. & lysāder ipatores exercitus. nā reges lacedæmōii hēbāt ptātē bellōꝝ: ut dictū ē. ¶ Paratiores: structiores ad pugnā: & iflāmatos cupiditate uincēdi: nec mortē curabāt: ut fāctis legibus p̄iæ obsequerent i tuscula. disp. loq̄ns de lacedæmōiis ait: fuit hæc gēs fortis dū lycurgi leges urgebāt. & estote fortes spartiatæ magnā uim hēt reip. disciplīa. ¶ Fortiores: p̄optiores ad oīa pīcula & labores pp bonam

De lycurgo q̄mō bonū p̄cepit

educationē & leges lycurgi:quæ talia iubebant.sēp.n.se exercebāt uariis gymnasiis & pueri flagellis ad ará Dianæ cædebāt:& nunq̄ exclamabāt. ¶ Mihi qdē hactenus de græcis:nūc de rōanis ponit exēpla:& cōparat.M.scaurū p̄ncipē senatus tpe suo:& sæpenūero auctorē publici cōsilii.C.mario arpiati:q belli ca laude claruit: & septies ꝺsul fuit:de quo Liuius marius uir:cuius si examinarēt cū uirtutibꝰ uitia:haud facile sit dictu:utr̄ bello melior:an pace pniciosior fuerit adeo:q̄ rēp.armatus seruauit:eā p̄mo togatus oi scelere fraudis.postremo armis euertit:q æditis multis sceleribus i ultio cōsulatu idibus ianuariis de cessit:exptus oia q̄ optia fortūa & pes sima dare hoi pōt. ¶ Nobis pueris:cū ego essē puer.Iō ait in p̄mio de ora torio:p̄ma ætate icidius i ipsā discipli næ ueteris pturbationem:itelligēs de bello qd fuit inter Mariū & Syllā.M. Scaurus q̄is p̄fitiæ gētis p̄fem carbo nariū hūerit.i. q carbones i argētaria officina tractabat.usi i p̄ma ætate am biguus fuit:an & ipse p̄fem imitaret: an ad honores aspiraret:sed cū gliam sibi eloq̄ntia cōpasset:ad maiorē for tunā & mūera reip.obeūda aium ap plicuit. Vñ postea cōsul factus legem

Mihi qdē neq; pueris nobis.M.Scaurus.C. mario neq; cū uersarēur & i rep.Quintus Catullus Gneo Pōpeio cedere uidebant. parua.n. sunt foris arma nisi est consiliū domi./Nec plus Africanus singula ris & uir,īperator in excidēda Numantia reipu.pro fuit q̄ eodem tēpore.P. nasica priuatus cū tyberiū gracchum iteremit.Quamquā hæc quidem res nō solum ex domestica ē rōe.Attingit.n.& bellicā:qm̄ ui manuq; confecta est:sed tn̄ idipsū gestū ē cōsilio

tulit de sūptibus & suffragiis libertinoꝝ.P.Decio p̄tori uestē scidit qd sibi cōsuli trāseunti nō assurrexit sellā fregit:edixitq; ne qs i ius ad eū uēiret:qm̄ p̄tores iura reddebāt.postea censor factus uiā æmiliā stra uit:& pontē æmiliū struxit.Hic ē ille Scaurus p̄ alterius Scauri:de quo dicetur loco suo de hoc Scauro Syllius li.viii.sic loqt̄:Nis scauris monitor tenero tū scaurus i æuo.Sed iā signa dabat nascēs i sæcula uir tus.M.Scaurus igit̄ gl̄ia domestica floruit:de liguribus ēt triūphauit. ¶ Cū uersaremur i rep.j mūeribus reip.& senatoriis mūeribus fungeremur.Qu.Catullus fuit optimus senator:q tēplū Iouis capitolini de dicauit:qd icēdio cōsumptū Sylla restituerat:& ipse Catullus iaurauit tegulas:ut ait Pli.li.xxxiii.cū sua ætas uaria de Catullo existimauerit:qd tegulas æreas capitolii iauraſſet p̄mus Catullus auctoꝝ Plutar. i Pōpeio magnæ auctoritatis erat integritatis & æqtatis:tū ciuiū oīum p̄mus.Videbat aūt hic uir ciuili bus negociis:q̄ rei militari aptior. Gneo Pōpeio:q bellica gloria claruit & magnus a deuicta africa co gnominatus ē. Parua sūt arma:paxꝝ,pſūt arma extra urbē:si nō regūt optio senatoꝝ ꝺsilio. ¶ Domi :i urbe:nisi ciuitas regat optimis ꝺsiliis. ¶ Nec plus Africānus:Nūc de Scipiōe æmiliano clarissio ipatore:q Numātiā & Carthaginē urbes ferocissimas sustulit:&.P.Scipiōe Nasica loqt̄:q optimus uir a senatu iu dicatus ē:cū simulacrū mīis Ideæ Romā adueheret:de quo Iuuenalis:Da testē romæ tā sanctū:quā fuit hospes Numinis idei. ¶ Singularis uir:cui i p̄uata laude & moribus nēo poterat cōparari.Nā oibus bo nis artibus & uirtute p̄ditus fuit:& i priuata uita singularis & ab oi luxu abhorrēs.Vñ.P.Sulpitio gallo hoi delicato inter alia:q̄ obiectabat:hoc quoq; ,pbro dedit:qd tunicis uteret manus totas operiētibus. Nā uti manicatis tunicis apud ātiquos indecoꝝ erat.Et iō Virg.has quoq; uestes q̄si fœmineas crimiat: inqt Gellius:Et tunicæ mānicas & hūt redimicula mithræ. ¶ Et ipator:bellica laude clarissimus & cōsiliis militaribus:quēadmodū i uita p̄uata.Nā apud Numantiā militarē disciplinā correxit aliox ipatorū in curia luxuriātē:& sic illā urbē expugnauit.Filius fuit Pauli æmilii macedōici adoptatus a filio maio ris Africani ualitudinario.Vñ translatus i familiā Scipionū æmilianus cog̃minatus ē.Relictus fuit hæ res a p̄re Paulo una cū fratre:cui a Scipiōe natu minore integra hæreditas cōcessa ē:cū ipse i familiā Afri cani locupletiorē trāsisset. ¶ Excidēda:euertēda funditus. ¶ Priuatus:sine Magīatu:qm̄ consulerat tunc Mutius scæuola:q cū i tanto urbis discrimine ac sēatus cessare uideret:cā fuit ut Scipio Nasica hoc agē dū suscipet.Tyberius Gracchus tri.pl.cū legē agrariā ferret cōtra intercessionē senatus atq; eq̄stris ordis ut ne qs ex publico agro plus quā cētū iugera possideret:i eū furorē exarsit:ut.M.Octauio collegæ ad uersas ptes defēdēti ptātē lege lata abrogaret:seq; & Gracchū fratrē & Appiū Claudiū socex triūuiros ad diuidēdos agros crearet.Vñ optiates exagitati auctore Scipiōe Nasica ipsū i Capitolio occiderunt fragmētis subselliox:q iter alios illic occisos isepultus iacuit:& postea i,pfluentē tractatus ē.irruēs in eū Nasica dixit:q leges saluas eē cupiūt: me sequāt.De nece Gracchoꝝ dicet i secūdo uolumie latius. ¶ In teremit:auctor fuit:ut iterimeret i capitolio:cū in urbe seditionem moueret. ¶ Hæc res:cædes gracchi. ¶ Rōe domestica:cōsilio & i toga. ¶ Attingit bellicā:ptē bellicæ uirtutis:qm̄ opus fuit māu & pedibus subselliox cōficere Gracchū sed hoc fecerūt optimates i toga sine exercitu. ¶ Cōfecta:pfecta & absolu ta. ¶ Vi:potētia:nō solū cōsilio sed ēt manu:qm̄ māibus senatoꝝ iterfectus ē Gracchus ita suadēte Nasi ca. Prius Saturninus pede subsellii caput Tyberii pcussit.scās fuit Lælius Ruffus:sed tū q̄is ui māuq;

confecta fuerit. ¶ Vrbano: senatorio: domestico. ¶ Sine exercitu: & sic nō uidet fuisse res bellica. Illud āt optimū ē: dicit Ci. optimū esse & uerissimū arma. i. pstantiā bellicā & laudē cædere togæ. i. cōsilio senatoꝝ: & triūphos bellicos cædere eloq̄ntiæ. hūc uersū Cicero cōposuit: cū catiliæ furores repressisset: uolēs oñdere se togatū plura gessisse q̄ ipatores exercitus. In hāc Ciceroīs sniam & iactantiā plures iuecti sunt: & maxie. L. Bestia &. L. Piso eū in cōtentiōe reph̄derūt qđ suā i toga laudē iperatoriæ laudi ppo/neret. Salustius ēt hūc uersiculū q̄si plenū arrogātiæ & uentosū crimiatus ē: &. M. Antonius: cui i secūda philippica rīdit. ¶ Optimū: egregiū & sūmū. ¶ Inuadi: reprehēdi & illudi Arma. i. res militaris & glia ipatoria cedit cōsilio rebusq̄ urbanis. ¶ Togæ .i. glīæ togatoꝝ & urbāorū. ¶ Laurea .i. triūphus bellicus & laus iperatoria Triūphātes lauro coronabāt: uñ laureā pro triūpho pōit & laude bellica. ¶ Linguæ. i. oratori & eloquētiæ. maior īqt laus est eloq̄ntiæ quā ipatoris: q̄ gloriā ob res egregie gestas meret. Pli. i. vii. sic Ciceronē alloquit: Salue p̄me oīum parēs p̄triæ appellare: p̄me i toga triūphū līguæq̄ laureā merite: & facundiæ lītarū parens æque ut dictator Cæsar hostis quondā tuus de te scripsit: Oium triūphorum laureā adepte maiorē: q̄to plus ē ingenii romani termios p̄mouisse q̄ iperii. ¶ Vrbano sine exercitu. Illud aūt optimū est: in quo i uadi solere ab inuidis & improbis me audio. Cedāt arma togæ: concedāt laurea linguæ. Vt enim alios omittā: nobis rēp. gubernātibus nonne togæ arma cessere? neq̄. n. in rep. piculū fuit grauius unq̄: nec maius odiū. Ita cōciliis: diligentiaq̄ nr̄a celeriter de manibus audacissimoꝝ ciuiū delapsa arma ipsa ce ciderint. Quæ res igit̄ gesta ē unq̄ i bello tanta? qs triūphus cōferendus? Licet. n. mihi. M. fili apud te gloriari ad quē & hæreditas huius gloriæ & factorū imitatio p̄tinet. Mihi qđē certe uir abundās bellicis laudibus. Gn. Pōpeius multis audiētibꝫ hoc tribuit ut diceret frustra se tertiū triūphū deportatuꝝ fuis arma togæ: exēplo suo cui togato arma cōiuratoꝝ cessere. L. Catilina bis repulsā passus i petitiōe cōsulatus: & prælatū sibi Ciceronē nouū hoiem ægre ferens cū Lentulo p̄tore Cethego p̄buscq̄ aliis coniurauit de cæde cōsulis & senatus: icēdio urbis & opprimēda rep. exercitu quoq̄ i Hetruria cōparato ea cōiuratio Ci. industria & cōsilio extincta ē catilina urbe pulso & tādē i acie occiso auspiciis Antonii cōsulis Ciceroīs collegæ: de reliqs cōiuratis suppliciū sūptū est. ¶ Gubernātibus rēp. nr̄o cōsulatu inqt Cice. ¶ Arma: cōiuratoꝝ. s. Togæ: mihi togato: qm̄ i toga oppressi cōsilio ipos armatos. ¶ Grauius: maius periculū: quā tūc cū nefandissimi ciues in rēp. cōiurarūt. Maius odiū: cōiuratorū. s. in patriā. oderāt. n. rempu. & iō ipsā opprimere conabāt. ¶ Celeriter: ītra paucos dies. ¶ Audacissimoꝝ: cōiuratoꝝ: q audebant ultra q̄ liceret. ¶ Quæ res igit̄: laudat se Ci. extollitq̄ gesta sua i cōsulatu. ¶ Tāta: tā magna: q̄ta fuit mea cū coniuratos oppressi. ¶ Quis triūphus: quæ bellica laus alicuius ipatoris pōt cū mea laude cōferri de asserta p̄ma oppressaq̄ cōiuratiōe. ¶ Licet. n. possū inqt gloriari apud te o fili citra reph̄nsiōnē iactantiæ: qm̄ tibi gesta mea narrare possū & debeo: ut uestigiis insistas meis: & laudes meas imiteris: cū turpe sit a maioribus suis degenerare: & glorioſū nouum hoiem & obscuris parentibus ortum dare posteris suis initium nōis & gloriæ: unde gloriaſ Ci. maledictis Salustii rīdēs: Ego meis maioribus uirtute mea præluxi: ut si prius noti nō fuerint: a me accipiāt initiū memoriæ suæ. Tu tuis uita: q̄ turpiter egisti: magnas effudisti tenebras: ut ēt si fuerint egregii ciues certe uenerint i obliuionē. Sanctius est. n. me meis rebus florere q̄ maioꝝ opiniōe niti: & ita uiuere ut ego sim posteris meis nobilitatis initiū & uirtutis exēplū. Nobilitas inqt Sene. facilius crescit q̄ icipiat. ¶ Gneus Pōpeius: sūmus ipator: quē Piso dicebat ossē sū uersiculo Ci. ægre ferre Ci. gloriæ suæ. Præponi: iō hoc dicit: ut oñdat iudiciū Pōpeii de laude sua urbana: quā meruit asserta p̄tria: in. ii. philippica rīdens. M. An. dicit maxime uero consulatū meū Gneus Pōpeius p̄bauit: q ut me primū decedens ex Syria uidit cōplexus & gratulās meo bñficio patriā se uisurū esse dixit. ¶ Tertiū triūphū: primus triūphus de africa fuit. rediit enī in urbem triūphans: natus q̄tuor &. xx. ānos adhuc eques ro. q̄ nulli āte contigerat occisis Gneo Domitio p̄scripto & Hierica rege Numidiæ bellū molientibus. Secūdus fuit de Hispania uicto Sertorio: stati inqt Pli. ad solis occasū transgressus excitatis i Pyreneo tropheis oppida octingēta sex ab alpibus ad fines Hispaniæ ulterioris i ditionē redacta uictoriæ suæ ascripsit: & maiore aio Sertoriū domuit bellocq̄ ciuili: qđ oīa cōcutiebat externa extincto: itemq̄ triūphales currus eques ro. īduxit. Tertius post cōsulatū Ci. de Mithridate rege pōti: quē m̄tis cladibus attritū ad mortē cōpulit: & Tigrane rege armenioꝝ: quē ad deditionē allexit: & de piratis: quos. xl. diē e mari fugauit: ī cuius laudem Plu. hæc scribit: Maximum uero ac splēdidissimum fuit: & quod Romanorum nemini hactenus obtigit: quod trinū ē trina orbis parte triumphum duxit.

Primũ ex africa. Secũdũ ex europa. Tertiũ hũc ultimũ ex asia: quodãmõ uisus ẽ ex uniuerso ãbitu orbis triũphasset. Pli. ait: cũ orã maritimã a ꝑdonibus liberasset: & ipium maris po. ro. restituisset de Asia: Põto: Armenia: Paphlagõia: Capadocia: Cilicia: Syria Scythis: Iudæis: Albãis: Iberia: Insula: Creta: Bastarnis: & sup hæc de regibus Mitridate atq; Tigrãe triũphauit. ¶ Meo bñficio: mea opa & uigilãtia erga rẽpu. nisi patriã asseruisses meã iqt Põpe. nõ hũisse ubi tertiũ triũphũ agerẽ: hoc ẽt dicit Plu. i uita Ciceronis. Sũt g̃: cõcludit ꝑ ea q̃ dicta sũt. fortitudies domesticas & urbanas nõ ee iferiores militaribus. ¶ Domesticæ fortitudies: res gestæ i toga: nõ i castris. ¶ In qbus: ecce argumẽtũ: quo res domesticas bellicis ꝑponit: qm̃ iqt Senatores & q rẽp. regunt: gubernãtq; cõsilio: sũma prudentia & ai actione oia agũt: quæ actio corporis actioni ꝑponit: sed duces exercitus q̃uis & cõsilio utãt: tñ plerũq; corpis uiribus rẽ agũt. In qbus fortitudibꝰ domesticis & factis urbanis. ¶ Plusq̃ i his fortitudinibus militaribus: id ẽ gestis bellicis. ¶ Plus opæ: maior ai cura: & studiũ: qm̃ magna res ẽ rẽpu. concilio regere ut decet. ¶ Operæ: laboris & curæ ai & uolũtatis. ¶ Qio. n. rõ quare i factis urbanis plus operæ ponendũ sit & studii: qm̃ laus uirtus efficit: & cõparat aio magis: q̃ corporis uiribus. Qio: prorsus: certe Illud honestũ: illa laus fortitudinis & magnanimitatis: quippe fortitudo ẽ ai uirtus: nõ corporis. ¶ Cyrus apud Xenophõtẽ li. iii. dicit. Prœlia ais magis q̃ uiribus corpis iudicant. ¶ Magnifico: magnaio. magnificũ ꝑ magnaio ponit. ¶ Viribus ai: cõsiliis & prudẽtia sũma ai tolerantia & despiciẽtia rerꝝ humanarꝝ. Laus igit senatoria: cũ tota fere cõstet uiribus ai: ꝑferenda ẽ laudi bellicæ: quæ sæpius uiribus corpis cõparat: sed hoc Ciceroi nõ cõcedendũ: qppe ipatoris ẽ consilio regere: & milites ita dispõere: ut uictoria sequat: & si ipator ualet corporis uiribus: & nõ cõsilio cũ oi exercitu corruet. Vñ magis consiliũ & prudẽtia q̃ uires corpis eẽ debẽt in ipatore: si utrũq; habebit: uictoriosissimus erit: sed uiribus corpis magis carere põt. Vñ dicit Nero. Rei cõsilio gestæ lætus plærũq; ẽ exitus. Iccirco ꝺsiderãdũ ẽ altius: priusq̃ aliqd aggrediamur: ne pœnitẽtiæ locus relinquat. & Fabius maxius nõ uiribus corpis: sed cõsilio Hãnibalẽ iuueniliter exultãtẽ fregit: clausitq; ꝑpe linternũ: sed Ci. suã cãm agit: ut dicebã & res suas itegra extollit iactabũdus aliqñ usq; ad reprehensionẽ: si tantus uir iure reprehẽdi põt. Magnũ ꝑfecto fuit: immo maximũ rẽpu. romanã tũc nutantẽ asseruisse: ut nõ uideat huic laudi aliqs triũphus: quis de toto orbe cõpari posset. Roma. n. a ꝑdonibus occupata: uicisse alias rõnes paꝝ uel potius nihil ꝑderat. Ergo plus fuit ipsã e manibus pditissimorꝝ hoium eripere q̃ exteras gẽtes & natiões ro. iperio subiicere: & laureã de i numeris gẽtibus reportasse minus fuit. Patiat igr̃ Põpeius. Patiat Cæsar: & alii uictoriosissimi rõani ꝓncipes Ci. rogatũ & cõsilio rẽpu. ꝑpe ad seruitutẽ redactã asserentẽ ipsis armatis ꝑponi: obtrectatores & maliuoli uersiculũ illũ Ci. criminari desinãt: qm̃ nisi togati ꝺsiliũ fuisset: nihil arma reip. ꝑpe casuræ cõducebãt: ĩmo armis ciuiũ: si ciues appellãdi sũt ciuitatis hostes opprimebãt. Vꝝ cõsulem se Ci. ꝓstitit. Aio. n. cõsulẽ eẽ oportet: cõsilio: fide: g̃uitate: uigilãtia: cura: toto deniq; mũere cõsulatus: oi officio. designat igit Piso uersiculũ illũ ore fœtido ĩcessere: qđ nil aliđ q̃ reterrimã ꝑpinã olebat: altero ad fõtẽ sublato: altero ad mẽtũ depsso supcilio putrida caro pecusq; & ꝺsul ex tenebricosa popina extractus. Gurges ex helluo abdñi suo nõ laudi atq; gl̃iæ natus: & q ganei nidore delectabat: ac fumo & Ci. sapiẽtissimo cõsuli: cuius gl̃iæ uir turpissimus iuidebat: aliqñ popinã ihalauit. ¶ Tñ: q̃uis ai uirturibꝰ efficiat illđ honestũ: & ꝑma uirtutis laus sit i ai cura & studio. Tñ dẽmus exercere corpus: ut cũ rõ iusserit & necessitas pugnare ꝑ pria: corpus robustũ sit: & labores tolerare possit: exercitatio uires corpis cõfirmat. consuetudo. n. laboꝝ: inqt Ci. alibi ppssionẽ dolorꝝ efficit facilioꝛẽ. & ipse labor q̃si callũ obducit dolori: sed fere laborẽ cõtẽnere: uulnus: cõsuetudo docet. Dẽmus igit exercere corpus: & nõ libidinibus idulgere: quæ corpus eneruãt. Vñ Syllius canit i laudẽ romanorꝝ. Pubescit castris miles galeaq; terunt. Nõdũ signatæ flaua lanugine malæ. ¶ Afficiẽdũ: disponẽdũ: præparãdũ. ¶ Cõsilio: ut possit obire ea q̃ rõ faciẽda suaserit: bona ualitudo corpis ẽ instrim ai: quo utit ad sua munera obeũda: si corpus mala ualitudine laborat: nõ põt obedire cõsilio. Adde ẽt ꝙ fulcturis corpis sustentat aius. ¶ Exequẽdis: peragendis. ¶ Labore: circa quẽ fortitudo uersat. Igitur curandum est: ut aio prius: postea corpore ualeamus: ut nihil naturæ desit. & cum opus erit: ut animus & ratio uti possint corpore idoneo instrumẽto ad negocia cum uirtute exequenda. ¶ Honestum illud: illa actio studiosa: quæ a forti uiro & magnanimo requiritur. & uirtus laus tota tribuitur animo: non corpori. & sic bonum consilium uiribus corporis præponitur.

se nisi meo ĩ rep. bñficio ubi triũpharet eẽt hĩturus
Sũt ergo domesticæ fortitudies ñ iferiores militaribus: ĩ qbus plus ẽt q̃ ĩ his opæ studiiq; ponendũ ẽ.
Qio. n. illud hõestũ qđ ex aio excelso magnificoq;
q̃remus: ai efficit ñ corpis uiribus. Exercẽdũ tñ corpus & ita afficiẽdũ ẽ: ut obedire ꝺsilio rõiq; possit ĩ
exeq̃ndis negociis & ĩ labore tolerãdo. Hõestũ ãt id
quod exqrimus: totũ ẽ positũ ĩ ai cura & cogitatõe

¶ In quo: in q̄ aī cura cogitatiōe atq; honesto: qđ ī ipsis positū ē. ¶ Togati: sine armis ī urbe rēp. cōsilio gubernāt. ¶ Gerūt bellū: uiribus corpis. s. qm̄ oīs laus cōsilio tribuit: nō corpis uiribus bellū gerenti laus tribuēda ē: maxīe pp cōsiliū: sine quo nihil āplū fieri pōt. ¶ Eorꝝ: togatorꝝ: q reip. pſunt. ¶ Aut non ſuſce pta: aduersus aliquos: quis puocauerint. ¶ Aut ɔfecta: absoluta: ea pus initiū hūerāt: ut bellū punicū: alia ticū & alia: qbus tādē finis ipositus ē cōsilio senatorū. Suſcepta: cū offerūt: & aliq puocāt. ¶ Aut illata: ſpōte nullo puocāte. ¶ Vt. M. Catōis exēplū poit: quo oīdit bellū illatū Carthaginēſibus ex auctoritate senatoris togati. M. Cato a senatu in Africā missus ē: ut discordias iter Masinissā regē Numidiæ: & Carthaginē ses sedaret: q uidens Carthaginē: quis ad tributū ab Africano redactā: nec i opē: nec aliq calamitate affectā: & armis istructam oīq; bellico apparatu: cām ob quā eo missus fuerat omisit: & triduo romā reuersus in senatu exposuit Carthaginē ob secūdū bellum punicū & tributū: q; quot ānis pendebat: nō ee factā ibecilliorē: sed prudētiorē ad rē bellicā: & ficum præcocē: quā ide asportauerat: uniuerso sēatui oīdit: q̄rens q̄do putaret id pomū ex arbore lectū oībus āt affirmātibus recēs ee: fūdus īqt ex quo lectū ē triū dierꝝ: nauigatōe ab urbe distat: tā ppe hostē hēmus: q̄ uoce cōmotus senatus bellū suſcepit: quo tādē a Scipiōe æmiliāo deleta Carthago ē: Cato īqt Pli. li. xv. Perniciali odio Carthagis flagrās nepotūq; ſecuritatis āxius cū clamaret i oī senatu Carthaginē delēdā attulit quodā die præcocē ex ea puicia ficū: oīdēsq; pribus: iterrogo uos īqt: Quādo hoc pomū dēptū putatis ex arbore: cū iter oīs recēs ee ɔstaret: atq; īqt tertiū aī diē scitote decerptū Carthagini. tā ppe a muris hēmus hostē: Staticq; ſuptū ē tertiū pūcū bellū: quo Carthago deleta é: q̄q̄ Catōe āno sequēti rapto. sup oīa quo nihil eqdē duco mirabilius: tātā illā urbē: & de terrarꝝ orbe p centū. xx. ānos urbis æmulā unius pomi arguīto euersā: Quod non Trebia: nō Trasimenus: nō canæ busto ſignes Rōani noīs pficere potuerūt: nō castra punica ad tertiū lapidē uallara: portæq; collinæ adeqtās ipse Hānibal: tāto ppius Carthaginē pomo adiri cato mōuit. ¶ In quo: bello cōficiēdo. Etiā mortui: qm̄ āno seq̄nti q̄ cœptū ē tertiū bellū pūcū: diē suū Cato obiit: tīi Rōani nō desisteēt ab eo qđ Cato psuaserat. lō auctoritas Catōis ī hoc ēt mortui ualuit. Scipio tīi Nasica ī senatu suaserat nō delēdā Carthaginē. expugnata fuit a Scipiōe: cui extra sortē Africa puicia decreta ē. ¶ Quare: cōcludit p ea q̄ dicta sūt: magis expetēdū ee optimū ɔsilū quā pugnādi fortitudinē: & sic absoluta digressiōe: quā secit ad ꝑcepta fortitudis redit & magnāimitatis. ¶ Decernēdi: iudicādi: ɔsulendi: ut fecit Cato. ¶ Quā decertādi: pugnādi uiribus corpis. Sed cauēdū corrigit Ci. hāc ptē: & ait optādū ee potius uiuere ī senatu: & ɔsilio prudētiaq; reip. pspicere quā pdire ī aciē & pugnare. & magis appetēdā ee gl̄iā urbanā quā bellicā: tāq; maiorē. Sed cauēdū ē: ne id fiat pp ignauiā q̄ ē iimica fortitudini. Ne id: expetere magis decernēdi rōem. ¶ Fuga: q; bellū ut timidi fugiāus. Quā rōe utilitatis: quā q; magis id utile uideat futurū reip. Multi. n. rēp. capessūt & ī toga uiuūt: nō qđ utile id sit magis reip. sed qa fugiunt bellicos labores pp ignauiā. g̃ qcqd rō & utilitas suaserint domi militiæq; agēdū ē: & oīa ad cōmodū reip. referēda sūt. Bellū āt: duo posuit decernēda roēm & decertandi fortitudinē: Aliq utilitate publica poscēte bellū suscipe debēt: & sic Ci. ꝑcipit: quo aio bellū suscipiēdū sit: ut. s. nil aliud uideat q̄ri nisi pax. ¶ Ita: eo aio: ut nō uideamur dissēsionē q̄rere & alioꝝ icōmoda: sed coēm pacē. qđ nīs tpibus minime fit: qbus pax si q̄ ēuiolat: & nil aliud quā odiū: icēdia: urbiū direptōes: īgenuarꝝ īgenuorꝝq; stupra cædes: loca sacra pfanare: pditōibus uicere: uictis isultare: ueneno pdere: alioꝝ bōa distrahere obæsū aēliculū ptēdere: hōestatis nullā hīe rōem. Nihil ē iā sāctū: nihil fidū in rebus hūanis: nulla uitæ coitas: lex naturæ abrogata & depressa iacet. Ruit in oē nefas: & uoluptati: ut cito īpræceps rapiat habenas remissimus: oīa libidinū gēa spintriæ oēs effecti experiri uolumus. Nil aliud mortale genus iā olet: nisi fœdæ libidinis teterrimū nidorē. hæc thura: has libatōes: hæc holocausta: hos odores imortali deo offerimus: & bonū ee iā uitio dat. Vnde deus tāta contagiōe & fœdissima labe offensus nos auersat: & iram ī filios diffidentiæ iā diffundit suam: quæ ad uindictam lēto gradu procedit: sed grauitate supplicii tarditatem ultionis compensat. ¶ Fortes uero: ponit nūc proprietatem ipsius fortis Ambrosius ait: Fortis uiri est non dissimulare: cum aliquid imineat: sed prætēdere & tanq̄ explorare de specula quadam mentis & cogitatione prouida rebus futuris obuiam ire: ne forte dicat postea: ideo in hæc incidi: qa nō arbitrabar posse euenire. ¶ Rebus aspis: aduersus: qm̄ fortitudo circa res aspas & afferentes dolores uersat.

In quo nō minorē utilitatē afferūt: q togati reip. p sūt: q̄ q bellū gerūt. Itaq; eorꝝ ɔsilio sæpe: aut nō suscepta: aut ɔfecta bella sūt: nōnūq̄ āt illata: ut. M. Catōis bellū tertiū punicū: ī quo ēt mortui ualuit auctoritas: q̄ re expetēda qdē magis ē decernēdi rō: quā decertādi fortitudo. Sed cauēdū ne id bellandi magis fuga quā utilitatis rōe faciamus. bellū āt ita suscipiat: ut nihil aliđ nisi pax quæsita uideat. Fortis uero animi & cōstātis ē nō pturbari ī rebus aspis

dum sibi obiit

Solū ut pace bel cum suscipiat

¶ Nec tumultuātē: incōstātē: & minime pmanentē ī pmo gradu rōis & mētis cōstātia: puerbiū ē eū deiici de gradu: q ē incōstās & ī rōe nō præstat. ¶ De gradu: loq̄ p trāslationē eoꝝ: q loco cedūt timore ducti: & gradū scalarum: ī quo cōsistūt: aliis cedēdo relinquūt: & ipsi deiiciūt. Vir ergo fortis de sūmo gradu mētis. i. sūma cōstātia & tolerātia oium laboꝝ deiici nō debet: qm̄ nil fortibus idomitū ē. Vñ Alexander ut auctor ē Curtius li. vi. adhortans iuuenes ad petiæ expugnationē dixit. Nihil tā altæ natura cōstituit: quo uirtus nō possit eniti: experiēdoq; cæteri despauerint. & alibi dixit Curtius: Nihil esse tā firmū cui periculū nō sit ēt ab ināli do. ¶ Tumultuātē: timētē in ipsis affectibus: & mētis trepidatiōe. ¶ Deiici: deturbari de gradu rōis: & uia honestatis. ¶ Vt dicit: ut ē ī puerbio. Sed ai pūtis: fortis & q adest & nō deiicit: alieneq; timore aliquo: & sic debēus iudiciū stabili rōne firmare: & q̄ iudicauerimus leuia tāq̄ nihil pfutura cōtēnere. Præsentis: cōstātis: & nō tumultuātis iter affectus & pturbatiōes ai. A rōne: a prudētia: & statu sanæ mentis: q̄ uult ut fortis: oia patiat p decoro seruādo ¶ Quāq̄ hoc: qđ dictū ē uti cōsilio ai pūtis: nec a rōe discedere. ¶ Ai. s. ēid est ptinet ad aium magnū & fortē cē constantē: & nō pturbari rebus aspis. ¶ Illud ēt: hoc qđ sequtur ptinet ad ingeniū & prudentiā: puidere. s. ea quæ futura sūt: ne ī ea incidamus: quæ accidere nō arbitrabamur. ¶ Ingenii: prudētiæ naturalis. Naturales uirtutes sūt ingeniū: docilitas & memoria: quas q hñt ingenioſi dicunt. Præcipere: ātecapere & aio pocupare. Futura: ea quæ sūt futura. Cogitatione: ingenio & mentis agitatione anteuidere q̄ ptinet ad prudentiā. cuius munus est futura ex præteritis puidere. ¶ Añ cōstituere: firmo iudicio affirmare id qđ futurum est: & iō Syrus Terētianus dixit. Istuc est sapere: nō q̄ ante pedes modo est uidere: sed etiam illa quæ futura sūt. In utrāq; partem siue hoc: siue illud agatur: & quicqd eueniet siue bonū siue malū prudentis ē: puidere qd accidere possit in utranq; partem. Et qd agēdū sit: in hanc uel in illā partē. ¶ Cū qd euenerit: cū aliqd acciderit. Magni ingenii est stati rōne firma constituere qd agēdū sit hæc omnia pertinent ad prudētiā. ¶ Nec cōmittere aliquid. i. in aliqua re iprudenter incidere; ut dicere oporteat nō putarā: hoc usurpabat Aphricanus: & loco puerbii utebatur. Dicebat. n. nō ante in pugnam descendēdū esse quam cogitauerimus: quid nā euenire posset: quoniā turpe esset alicui dicere. Nō putarā: unde significat adhibendā esse prudatiā in omnibus rebus agendis: quæ omnia disponit & qd agendū sit: & quousq; pgrediendū dictat; & quid omittendū: ne locus pœnitētiæ relinquat: uñ Arbatanus apud Herrodotū li. vii. dicit Bene cōsultare maximū ē lucrū. Seneca dicit: Nā qui prudens est: nō dicit: Nō putaui quidē hoc fieri: quia nō dubitat: sed spectat. Nec suspicatur: sed cauet & alibi: Turpissima excusatio est impatori dicere: nō putaui. Hæc sunt opa: officia ipsius fortis & magnanimi q prudētia septus est: & cōsilio agit qcquid aggredit. ¶ Temere aūt positis officiis ipsius magnanimi prudētis: ponit ea q̄ pertinent ad hoies prudentes. & temeꝝ ī pericula ruentes more ferarꝝ. ¶ Temere: incōsulte: imprudēter. nā uir fortis & prudēs nō debet se exponere periculis: nisi cū opus ē: & usus exposcit. ¶ Cōfligere: pugnare manu tm̄: nō cōsilio. ¶ Immañe quiddā: nescio quid ferinū & ab humanitate alienū: & simile operibus ferarꝝ: q̄ ruūt ī arma sine aliqua electione: sic homines qui ira ducuntur sūt similes bæluis: & laudē fortitudinis nō merent: qm̄ non eligūt id esse agendū ex officio: sed affectu trahūt. ¶ Sed cū tempus: dicit quo tēpore fortis debet uersari ī acie. ¶ Tempus. cōditio temporis & necessitas: & ut circūstātiæ præscribūt: qm̄ cū tēporis ratio poscit: nō mō manu pugnādū est: sed etiā moriendū: ne aut incurramus seruitutē: aut notemur infamia. quæ duo ab hoīe magno debent esse aliena ac libero. ¶ Et mors anteponenda: nā fortis uiri est & magnanimi potius in acie mori quam turpiter cedere: aut pati seruitutem præter decorum: & subire notam turpitudinis & ignauiæ: unde laudatur paulus æmilius: qui in pugna cannensi uidens collegam Varronem turpiter fugientem: pugnando cadere uoluit: ne dedecus subiret. Habes inquit Ambrosius fortitudinem bellicam in qua non mediocris honesti & decori fama est: quod mortem seruituti præferat ac turpitudini.

nec tumultuantē de gradu deiici: ut dicitur: sed pñtis animi uti cōsilio: nec a rōe discedere: q̄q̄ hoc animi: illud etiā ingenii magni ē præcipe cogitatiōe futura & aliqñ ante cōstituere quid accidere possit in utrāq; parte & qd agēdū sit cū qd euenerit: nec rō mittere aliqd ut aliqñ dicēdū sit nō putaram. Hæc sunt opera magnanimi & excelsi & prudētia cōsilio q; fidētis. Temere aūt ī acie uersari: & manu cū hoste cōfligere īmane quiddā & bæluaꝝ simile ē. Sed cū tempus necessitasq; postulat decertandū manu est & mors seruituti turpitudiniq; anteponēda. /

¶ Officiū impatoris ī bello urbecq;
euertēda diripiendaq;

Ingenii Naturales uirtutes sūt Docilitas Memoria

Euertē
Diripere

Repne

De euertēdis aūt. Præcipit nūc Ci. qd agēdū sit i uiro magnanio: cū urbes expugnātur: diripiuntq; & monet: ne qd temere. i. nō cognita cā & ueritate fiat in quēq;: & ne quid crudeliter agat q; ē cō tra naturā uiri magnanimi. De euertēdis: solo æquādis: & opes dicunt euerti: cū destruūt: & euertere si gnificat semp ruinā rei alicuius magne: ut apud Virg. Priamiq; euertere gētē. Visū ē supis & i clemēta diuū: Has euertit opes. ¶ Diripiēdis pdādis & spoliādis: nā diripere urbē ē bōa militibō dare i pdā. Val de diligēter aduertēdū. ¶ Ne qd temere: icōsulte & icognita cā. Idq; ē: hoc ptiet ad illū: q magnanimō haberi uult. ¶ Rebus: agitatis: exami natis & iudicio discussis. Debeūs igt res iudicare: & postea nocētes punire & iō nihil ē temere agēdū: sed cā cogni ta isōtes aiaduertēdū ē. ¶ Sōtes: nocē tes: nā ille qui punit nocētes re agita ta & diligēter cognita nō temere agit ¶ Multitudinē: populū: ipotētē: & sic seruat ius humanæ societatis & iusti tia: cuius ppriū ē hoīs: quoad fieri pt cōseruare. ¶ In oī fortuna: tā secūda q; aduersa: & hoc dcet magnanimū mo derate ferre fortunā: & nec pspera ef ferri: nec depmi aduersa: uñ interroga tus Bias qdnā eēt i uita difficile: Ferre inqt fortiter mutationē rer; i dterius & Periāder corrithus dicebat iter se cūdas res esto moderatus it: r aduer sas prudēs. Sene. dicit. Esto firmus in aduersis: i pspēris cautus & humilis. occultator uirtutū sicut alii uitioz. Recta atq; hoēsta: qm̄ nec pspēritas nec aduersitas nos ad iustitiā & turpi tudinē cogere debēt: sed i oī fortuna id q; rectū & hoēstū ē seq debeūs: & potius mori q; a recto atq; hoēsto discedere. ¶ Vt. n. iō inqt Ci. hæc pceptā cōstituunt a me de his q; agēda sūt i euertēdis diripiēdisq; urbibus: qm̄ aliq; alr sentiūt: & putāt hi certant i hostes oē genus crudelitatis exerceat: & hi sūt maxie q res bellicas urbis añponūt: dicētes uer sari i pcul: & callide cōsulere: & ea semp appetere q; i se plurimū negocii hñt: & laboris eē maioris glo riæ & āplitudinis q; optare qeta & tranquilla. Vñ Ci. de his rebus determiar affertq; opinionē suā & sen tētiā: docēs quō uersādū sit i piculis: ut decoz; seruent. ¶ Repies: iuenies: Repire ē i aliqd nō qsitū inci dere. ¶ Periculosa: q; i se multū piculi hñt: & supra monuit nō eē uersādū i acie temere: nec piculosa ap petēda sūt: nisi rō tpis postulabit. ¶ Callida: cōsilia plīmū astutiæ i se habētia. ¶ Cōsilia: snias. ¶ Splēdidi ora: maioris splēdoris & famæ. ¶ Maiora: ápliora. ¶ Núq; oio determiat de tali hoium opiniōe & dicit hoc esse ppriū magnanimi: ñ cedere pp piculū aut timorē: imo cū i piculo uersat uitæ suæ ñ pceī. ¶ Pe riculi: fuga: ut piculū fugiaūs & laborē. ¶ Cōmittādū: icidēdū i hoc q; ē cōtra fortitudinē & magnamini tatē. ¶ Imbelles: nō bellicosi & fortes: sed ignaui & timidi: at nō debeūs temeī nos exponeī picul. Verū cū rō poscit & necessitas. ¶ Quo: offerre se picul sine cā. ¶ Quapropter: cōcludendo pcipit exēplo me dicoz: qd agēdū sit i pericul adeūdis: nā picula leuia lēte adiri debēt: qm̄ magnaniūs nil nisi magnū: ar duū & plenū laboris aggredit: cū ät grauissīa sūt oī conatu & totis uiribus enitēdū ē: ut aut picula super ent: aut uita cū decoro amittat: sic faciūt medici illos q leui ægrotatōe tenent: leuibus curant medelis: grauissimos ät morbos & ancipites medelis & grauissimis: ut aut cōualescāt: aut moriāt despata quo dāmō salute. Vñ hi q extrēa necessitate laborāt: oīa audēt ultia dspatiōe adducti. Iō dicit Sene. Acerria uirtus ē q; ultia necessitas extūdit. ¶ Cōsuetudo: mos medēdi. ¶ In adeūdis: cū uolumō adir picula & for tē aium magnūq; ostētar. ¶ Leuiter. i. q leuibō ægrotatōibō tenēt: leuibō rmediis curāt. ¶ Periculosas: q; aut curēt: aut pdāt grauiter & ad mortē ægrotātē. ¶ Ancipites dubias: an sanēt: an interrimāt. ¶ Cogūt: pi culo. s. urgēte. Quar igit: dat optimū pceptū trāslatōe nautaz;: q trāqllo mari: si tēpestatē appeterēt de mētes eēnt: sic forti uiro & magno picula fi sūt optāda. Si aūt accideīt adeūda sūt & toleranda: & ipis nl lo mō cedēdū ē: ēt si uita amittēda sit. ¶ Quauis rōe: quocūq; mō pt: qm̄ nautæ tēpestate laborantes: ne amittāt uitā sese explicāt. i. abiiciūt merces & oīa: ne dubitādo: an eēt faciūda iactura una cū rebus uitæ discrimē subirēt. re ät explicata et i undis iecta plus adipiscīt dns nauis q; amittat: qm̄ adipiscit uitā cūc tis mercibō cariorē. Si ät dubitat: nec se uult explicar pp auaritiā: ē i piculo uitæ: uñ Iuuc. laudat Catullū

De euertēdis aūt diripiendisq; urbibus ualde il lud cōsiderandū ē: ne quid temere. ne qd cru deliter fiat. Idq; ē uiri magnanimi rebō agitatis pu nite sontes: multitudinē cōseruare i oī fortuna rec ta atq; honesta retinere. Vt enī sūt quēadmodū su pra dixi q urbāis rebō bellicas anteponūt: sic repies multos: qbus piculosa & callida cōsilia qetis cogita tōibus & splēdidiora & maiora uideant. Nūq; oīo piculi fuga cōmittēdū est: ut ībelles timidiq; uidea mur. Sed fugiēdū ēt illd ne offeraūs nos piculis si ne cā quo nihil pōt eē stultius. Quapropter i adeū dis periculis ɔsuetudo imitāda medicoz; ē: q leuiter ægrotātes leuiter curant: grauioribus aūt morbis pi culosas curatōes & ancipites adhibere cogūt. Quar i trāqllo tēpestatē aduersā optar dmētis ē: subueīre āt tēpestati quauis rōe sapiētis. Eoq; magis si plus

amicum suum: qui pressus tempestate se explicuit & euasit. ¶ Sit uir fortis: si cū est in piculo fugit: & dubitat amittere uitā: pdit fortitudinis laudē & decorē. uñ potius moriendū est: q̄ subire dedecus: & nō tā ti debet esse uita: ut glia honestatis & fama ueræ uirtutis amittat'. Iō Hector ut est apud Homerū: & repetiit Aristoteles i Moribus: Minabat' suis turpiter ex acie uolētibus fugere dicēs: Quē ꝑcul a pugna trepidātē forte uidebo? Is canibꝫ fiet: fiet quoq; uulturis esca. ¶ Re explicata: clara & manifesta: qñ exonerata naui ē aliqua spes uitæ. ¶ Quā addubitata: icerta: qñ re nō explicata ē spes uitæ: & plus mali seq̄t: qñ

adipiscare re explicata boni: q̄ addubitata mali.

¶ Diuidit actiones: quæ attulerūt periculum: & docet quid agendum sit.

PEriculosæ aūt rei actiōes ptim his sūt: q eas suscipiūt: ptī reip. Itē alii de uita: alii de gloria & beniuolētia ciuiū i discrimine uocantur. Prōptiores igit' debemus ee ad nra pericula q̄ ad coīa: dimicareq; patius de honore & gloria: q̄ de cæteris cōmodis. Inuēti aūt multi sunt: q nō mō pecuniā: sed uitam etiā profundere pro patria parati essent. Idem gloriæ iacturam: ne nimiā quidē facere uellent: ne bona fortunæ cōtēnēda sūt ꝑ uitā cōseruāda: & sic ꝑ cōseruanda honestate: q̄ cæteris rebꝫ debet ee antiquior: uita spernenda est: ne laus & bonum nomen amittatur.

PEriculosæ aūt: postq̄ de piculis adeūdis fecit mētionē: dicit ꝑ diuisionē qbꝫ afferāt piculū actiōes: & oñdit: monetq; nos debere prōptiores ee ad nra picula. i. ut potius oe discrimē patiamur & mortē: q̄ ꝑmittere ꝓpriam aliquo periculo laborare: nec debemus tiere ifamiā calūnia illatam ꝑ salute ꝓpriæ: cū oia debeant. uñ reprehendit illos: q ne gloriā ꝑpriā amitterent: i sūmū discrimen patriā adduxerūt. Laudatq; Fabiū maximū: q nunq̄ dictatore appellaret': tñ nunq̄ uoluit rumores de se: & infamiā posuit añ patriæ salutē: cū. s. cūctator ꝑ manus cū hoste q fortunæ incūbebat cōserere: qñ ꝓpriæ laboranti nō cōducebat: sed opus erat cūctando Hānibalē flatu secūdo fortunæ uectū reꝑmere. ¶ Res actiones: res ipsæ gerendæ afferūt piculum & discrimē uitæ & nominis. ¶ Partim sūt: distinguit picula: q̄ sunt i rebus agendis: & ad quos maxīe ptineāt: ¶ Qui eas suscipiūt: agūt: gerūtq;: ut sūt ꝛperatores & duces exercitus: q i piculo iterdū uersant. ¶ Itēq; alii: facit aliā distictionē: qua ostēdit pluribus de causis uocari aliquos i discrimē uitæ. Inde docet ꝑ qua re potius dimicādū sit. ¶ Prōptiores igit': post distictionē actionū quæ sūt periculosæ his: q eas gerūt: & parti reip. resumens priorē distinctionē: præcipit ad quæ pericula debeamus esse prōptiores: ut scilicet potius subeamus nostra pericula q̄ sinamus rēp. aliquo detrimēto affici: qñ cōmunis salus & gloriæ ꝑ priæ saluti: & gloriæ præferenda est. Et uir fortis nō debet timere picula pro rep. imo uitā profundere: si reip. salus exposcit. ¶ Quā ad coīa: q̄ pati ut cois patria laboret. unde laudat' Curtius: q se i foueā illam armatū & equitē ꝑcipitē ægit: quæ totā urbē pestifera exhalatione inficiebat: & sic periculo suo oia pericula sustulit. ¶ Sic etiā Menecceus thebanus Creōtis filius poscēte coi salute e turri se ꝑcipitauit: infinita sunt exēpla i historiis & exteris: & nōstris eorū: q ꝓpriæ saluti non pepercerint: ꝑ coi utilitate. ¶ Dimicareq;: resumit nūc alterā distinctionē: & docet ꝑ honore & gloria potius dimicādū: q̄ ꝑ aliis fortunæ bonis. Dimicare. manu pugnare. ¶ Paratius: prōptiore aio: & magis parato ad dimicādum pro honore & gloria: q̄ ꝑ aliis rebus & utilitatibus: qñ auaritiæ iditiū est ꝑ bonis fortunæ dimicare: ꝑ gloria āt pugnādū est ut oportet: & sine iiuria aliorū: qñ honor est ꝑmiū uirtutis & deo tribuit': & uictores i certaminibus græciæ: nō auro: aut argento donabant': sed corona itexta ex foliis arborū: ut certamen esset ꝑ gloria: nō pro auro. unde Trietachines: ut ē apd' Herodotū lib. octauo: Artabani filius dixit: Pape mardoni: in quos uiros iduxisti nos ad pugnādū: q nō pecuniarū certamē agitēt: sed uirtutis. & Alexāder auctore Curtio li. ii. Parmenioni dixit: Pecuniā q̄ gloriā mallē: si Parmenio essē: nūc Alexāder de paupertate securus sum: & me nō mercatorē memini esse: sed regē. Nihil qdē habeo uenale: sed fortunā meam utiq; nō uēdo. Captuos si placet reddi honestius dono dabimus q̄ ꝓcio remittemus. Victores i olympico certamine coronabant' oleastro. In pythiis ludis lauro i isthmiacis: pinu i nemeis: Apro. Commodis: utilitatibus & bonis externis: qñ ipse magnanimus: q circa magna uersatur: nō curat bōa fortunæ: sed nomē & gloriā: citra tū ignominiā aliorū: qñ ad gloriā & honorē & honestatē nati sumus: cū sint uirtutū præmia. ¶ Inuenti autē sunt: nunc affert illos: q pro patria quicqd habuerunt: & etiam uitā effundere uoluissent: sed minimā partem propriæ gloriæ amittere noluissent: & nominis etiā patria postulante: qd' est cōtra officiū. nā rō tēporis habēda est: & illi aliquādo seruiēdū: & pati ut fama nostra diminuat': si ꝓpriæ cōducit: quæ nobis oibus aliis rebus carior esse debet. Nō. n. tāti gloriā nostrā facere debemus: ut ꝓpria iacturā ob id patiat': & uera gloria est patriæ consulere. ¶ Sed uitā: qd' est uiri fortis non timere mortē ꝑ patria. ¶ Sed idē: q ita ad mortē parati erant. ¶ Iacturā: dānum: sed iactura proprie dicitur in mari cū urgente tempestate res e mari iaciuntur. unde iactura dicta & large accipitur pro quocunq; damno

dimico

Jactura

¶ Rep. utilitate reipublicæ ita exigente. ¶ Vt Callicratides ponit exemplum Callicratidæ: q ne suũ honorẽ amitteret pñiæ detrimẽto fuit suæ: & sic nõ fuit uere magnanimus: qñ affectabat honorẽ & gliam cũ calamitate pñiæ: qd̃ est cõtra officiũ. Peloponesus a Pelope filio Tantali dicta: q ille regnauit solio Platani similes pp anguloſos receſſus: quos hẽt: sita est iter duo maria: Ioniũ & ægeũ: circuitu qngẽtorũ. lxiii. miliũ passuũ. locus águstus: uñ ꝓcedit isthmus appellat̃: duo maria terrá hicinde uorãt: sparta seu lacedæmon ẽ i peloponeso: & lacedæmonii post bellũ cõfectũ cõtra psas cũ atheniẽsibꝫ ꝑ multos ános bellũ gesserũt. uñ hoc peloponesiacũ dictũ ẽ: huic bello Lysãder: de quo dixi & dicá loco suo: finẽ ipositi: qñ sũma felicitate Athenas cœpit Callicratides dux lacedæmoniorũ: & classis post Lysandrũ pfectus apud arginusas insulas pugnaturus cũ atheniẽsibus & Hermone gubernatore dicente: ut scribit Plu. qd̃ bñ est retro nauigare: eũ triremes atheniẽsiũ multo plures esset. respõdit: Ecqd hoc. cæteros fugere tpe ẽ. & detrimẽtosũ Spartæ sed si mãsero: aut moriar: aut uicá: qd̃ optimũ ẽ. Ci. aliter poit uerba: q̃ Callicratides dixit: rñdẽs illis q fugá suadebãt Nauali pugna supatus inqt Plu. i arginusſis deletus ẽ. Callicratides Mitilenẽ obsidebat. Atheniẽses subsidiũ parẽtes cẽtũ oigẽti nauibꝫ Samon insulá adnauigarũt: & illic aliis coactis cẽtũ qnquagita nauibꝫ ad hostẽ cõtẽderũt. Callicratides cognito ipsorũ aduẽtu Heonico legato ad obsidionẽ relicto cũ cẽtũ uigiti nauibus obuiã ꝓfectus est arginusſas: & pugnás deletus ẽ ac supra naues septuagita lacedæmonii amiserũt. ¶ Egregie: strenue & fortiter: & multa cũ laude: qñ d̃ Sptana dignitate aíos gerebat sũma ætate: fortitudie: & magnanimitate excellẽtissimus auctore Plu. ¶ Vertit oia. s. i sine turbauit: & amisit ptá gloriam & nomen: quoniam fecerat multa egregie: & tandem nimis affectás propriam gloriam in discrimen patriæ adduxit suam: quippe cum illius detrimẽto pugnauit: ne uideret ignauus: cũ melius esset cedere & pñiæ: & tpis hñe rõnẽ. Cõsilio eorũ: Plu. dicit fuisse Hermonẽ gubernatorem nauiũ. ¶ Cõsilio: sniæ: ná cẽsebát tpi cedẽdũ esse: nec expectádá classẽ athenensiũ. Putabát: arbitrabant̃ melius esse. Arginusſæ sũt tres insulæ pue añ Asiá ꝓpe Myrhilenẽ & Lesbũ cõtinẽti pxie ut auctor est. Stra. li. decio tertio. ¶ Hæc plaga: calamitas & uulnus: qd̃ acceperunt lacedæmonii amissa classe: & deleto Callicratide i arginusſis. Mediocris: nõ multũ detrimẽti attulit: qñ nõ amiserũt ob id imperiũ: imo superarũt tádẽ ipsos atheniẽses post mortẽ Callicratidæ Lysander itẽrũ dux creatus est: q Athenas subegit. ¶ Illa pestifera. s. fuit plaga & calamitas q̃ lacedæmoniis iperiũ eripuit: & affert aliud exẽplũ Cleõbroti Pausaniæ filii: q timẽs iuidiá & ifamiá: ne. s. uideret̃ cũ hoste Epaminũda sentire differẽdo pugná. Temere manus conseruit: & se & patriá ipræceps dedit: ná i hac pugna: qui ad leutra oppidum Boetiæ fuit cũ Epaminunda tebanorũ duce. Cleombrotus rex lacedæmoniorum uulneratus occubuit: & exercitus deletus est: & sic lacedæmoniorum iperium corruit. Ergo Cleombrotus ne gloriam suam amitteret: & ne detrimentũ nominis pateretur: causa fuit ut patriæ: quæ prius imperabat seruiret nam paulopost secundo prœlio apud Mantineam. i. Epaminundas ita lacedæmonios attriuit: ut iperium amiserint: in quo prœlio Epaminundas cecidit gaudens:: quoniam reliquebat patriam suá iperantem: quæ prius seruiuerat. ¶ Temere: malo consilio & nulla spe uictoriæ: sed ut infamiã declamaret & odium: quoniam prœliũ differebat: unde timuit inuidiã: & temere pugnans uictus est. ¶ Opes: potentiæ & imperium: quoniam principatum græciæ amiserunt. ¶ Quanto melius: Qu. Fabius: affert exemplum. Qu. Fabii maximi: qui cũ bello punico secundo dictator esset: Hannibalem summa patientia & cunctatione fregit. Qui Fabium inuidiam romanorũ adducere tentauit nam cũ agros campanos incenderet: agris Fabii pepercit. Fabius hanc inuidiam non timuit: nec temere pugnã iniuit: ut ifamiã expurgaret: sed cunctando rem romanã prope collapsam restituit q̃is a multis dánaretur: & male audiret: quod bellũ opera sua & cunctatione in Italia ducereꝫ: Cui ob id imperiũ æquatũ fuit cũ Minutio: q erat magister equitũ: hoc etiam magno aío æquoq; tulit: salutis patriæ studiosissimus cui nunq̃ succensendũ putauit: immo cũ Minutius a quo læsus i honore fuerat cũ Hannibale pugnaret: & Lamiam uenturus esset i hostiles manus Fabius e suis castris magno ipetu erũpẽs eũ liberauit. ¶ Si igr Fabius uer magnanimus iuidiá timuisset atq; ifamiá: qñ ꝓ dictatore cũctator ac segnis ab obtrectatoribus uocabatur manus conseruisset cum hoste tam fausti martis actum fuisset de romano imperio. Sic camillus cum:

repu. quidẽ postulante: ut Callicratides: q cũ lacedæmoniorũ dux fuisset peloponnẽsiaco bello: multaq; fecisset: egregie uertit ad extremũ oía: cũ consilio nõ paruit eorũ qui classem ab arginusſis remouendã: ne cũ atheniẽsibus dimicãdũ putabãt. Quibus ille respõdit lacedæmoíos classe illa amissa aliã parare posse se fugeꝝ sine suo dedecore nõ posse: At q; hæc quidẽ lacedæmoniis plaga mediocris fuit illa pestifera: quã cũ Cleõbrotus iuidiã timẽs temeꝝ cum Epaminunda conflixisset lacedæmoniorum opes corruerũt. Quanto Quitus Maximus melius

Ardeæ exularet patriã captam a Gallis asserui:& omnẽ ignominiã:qua actus in exilium fuerat notatus magno aio:pioq; priæ cõdonauit suæ. Quãto melius fecit Fabius:q̃ Callicratides & Cleõbrotus duces Lacedæmoniorũ. ¶ Vnus homo nobis:hi sũt uersus Ennii:q i hoc secũdo bello puico militauit Cẽturio i Sardinia sub Torq̃to & suis ánalibꝫ bella Italiæ cecinit. Rudiæ urbis Calabriæ pria Ennii fuit:de quo Syllius:Miserũt Calabri:rudiæ genuere uerustæ:Nũc rudiæ solo memorabile nomẽ alũno. Ennius primũ græcis lris opam dedit:& Africanũ maiorẽ mirifice dilexit:obseruauitq;:a quo mris mũeribꝫ dõatus ẽ:& nois æternitate:eiusq; domũ

de quo Ennius Vnus homo nobis cũctãdo restitu it rem. Nõ ponebat. n. rumores ante salutem. Ergo postq;:magisq; uiri nũc gloria claret. Quod genus peccandi uitandum est etiam in rebus urbanis ¶ Sunt enim qui quod sentiunt:etiam si optimũ sit tamen inuidiæ metu non audent dicere.

aliq̃ frequẽtauit, cũ Scipiõe asiatico i asiã pfectus ẽ.& cũ Fuluio nobiliorẽ i ætoliã:q poetas amauit. Primus Ennius apd latinos exametrũ carmẽ fecit:qd lõgũ appellare solebat. Decessit post sepuagita annos:scripsit in oĩ poematũ genere: sed ánales magis pbati fuere:quos p cõpita urbis. Qu. Vargũteus pnũciare solebat:cuiꝫ meminit Lucretius li.i. Ennius ut nr̃ cecinit:q̃ pmus amœnã Detulit ex helicone penni florẽ coronã. & Apollo apd Syllĩũ li.xii. sic Enniũ laudat:Sacer hic & magna sororũ Aonidũ cura & dignus apollĩe uates. Hic canet illustri pus bella italia uersu. Artoletq; duces cœlo resonaꝫ docebit. Hic latis helicona modis:nec cedet honori. Ascreo fama ue seni. Fuit & paulopost alius Ennius Tarẽtinus:q pmus de lris:syllabis:& metris libellũ ædidit. ¶ Vnus homo:solus Fabius. ¶ Cũctãdo:differẽdo pugnã:q̃ Hánibal fortũa tũc aspirante optabat. ¶ Restituit rẽ:ipiũ romanũ,ppe collapsũ recupauit. Ná attritæ erã opes romanorũ iã cladibus acceptis ad Ticinũ Trebiã Trasimenũ lacũ pusinũ:ubi Hánibal romanũ exercitũ,pfligauit:ceciditq; temeritate Flaminii cõsulis:q ẽt illic occubuit:sed Fabius a pplo:qd nũq̃ aĩ eum diẽ factũ fuerat:dictator creatus Hãnibalẽ tot uictoriis elatũ:& iuueniliter exulãtẽ cũctãdo fregit:& rẽ.i.ipiũ rõanũ restituit. Nõ enĩ:rõ q̃re Fabius rẽ romanã restituit. ¶ Rumores:obtrectatiões eorũ:q Fabiũ appellabãt segnẽ & cunctatorẽ,p dictatore:& q cũ Hánibale sẽtiret:nõ pponebat Fabius hos rumores saluti reip. imo talẽ ifamiã nõ curabat,p coĩ salute. Sciebat. n. solã cũctationẽ reip. tũc mutãti cõducer̃. Poterãt. n. cõmodius & tutius rõani bellũ ,pduceꝛ q̃ Hánibal:q i hostili solo ,pperabat:ut uiceret:& cũctatio Fabii satis suis currẽtibꝫ obstitit:& Fabius rediẽs ad urbẽ sacrorũ cã monuit Minutiũ:ne manus cũ hoste cõsereret:dicẽs ut est apud Syllĩũ:iterea crede expto:Nõ fallimur ægris nil monuisse salus rebꝫ. ¶ Videbat. n. unã esse salutẽ:tũc cũ hoste tã fausti martis nõ expugnare. & Paulus æmilius proficiscẽs i castra monẽti Fabio dixit: Nec me unica fallit cũctãdi rõ:qua te grassante senescẽs Hánibal oppressum uidit cõsidere bellũ. ¶ Añ salutẽ reip. romanæ:imo salus coĩs erat illi carior & antiqor sua fama:& rumores falsos de se non curabat. Rumor est sermo dispsus i populo ĩcerto auctore de aliqua rcẽti:siue bona:siue mala: cui ut inqt Fabius malignitas dedit initiũ:credulitas aũt icremẽtũ. Fama est cõsensus ciuitatis:uelut publicũ testimoniũ. ¶ Ergo iccirco inqt cũ nõ posuerit rumores aĩ salutẽ priæ:& illos nõ curauerit:& talẽ ifamiã neglexerit ut uere magnaimũ decebat q ifamiã iniuria illatã nõ curat. Ergo post res ipsas a Fabio gestas gloria ¶ Viri:Fabii. ¶ Magis claret splẽdidior ẽ q̃ si pugnasset & rumores posuisset aĩ salutẽ:qm̃ cũctãdo rẽ romanã restituit. ¶ Quod genus peccãdi:qd. s. supra tetigiũs:eorũ q sibi seruiẽtes & timẽres iuidiã ea committũt:q̃ priæ detrimẽtũ afferũt qd ẽt i rebꝫ urbanis uitãdũ est:nõ. n. bono uiro & ciui pæ studioso, timẽda sũt odia & ĩmicitiæ aliorũ ,p salute priæ:imo libere cõsulẽdũ:& id qd optimũ ẽ iudicandũ: aliter magnanimitas nõ seruat:q̃ nihil tiet pter turpitudinẽ. Vñ boni ciuis & magni ẽ nihil tacere:aut dissimulare ob timorẽ:qd priæ cõducit. Iõ laudat Ci. q i. M. Antoniũ sũme tũc potẽtiæ uirũ i senatu acerrime i uectus est:& ẽt i Catilinã:nullũ odiũ timens mõ reip. cõsuleret. ¶ In rebus urbanis:i his q̃ i urbe aguntur: ut i senatu dandisq; suffragiis. ¶ Optimũ:ipi reip. & cõmuni utilitati. ¶ Metu:inuidiæ:odii:ne aliquẽ lædãt:si id dixerit:qd priæ optimum est:& magnanimus talẽ iuidiã non timet:nec curat:si ob id qd dixerit pdit partẽ gratiæ:qm̃ salutẽ priæ oĩbus aliis rebus præponit:& dummodo cõmune cõmodum augeatur:iacturam gratiæ suæ apud alios quos uerum dicendo ædit:non curat.

¶ Omnino q reip. Affert duo Platonis præcepta posita ab eo i lib. de repu. quæ tenere debent i primis & obseruare hi qui reip. præfuturi sunt:ut omnia scilicet referantur ad communem utilitatem:& omnis ita tractentur:ut pauperes & ignobiles non deserantur:aliter enim seditio in republica oritur:& bellum ciuile:& per hoc notat quorundam romanorum mores:qui aut defensores optimatium:ut Sylla & Pompeius:aut populares esse uoluerunt:ut Gracchi:Marius. Cæsar:& sic de aliis.

¶ Vñ eā prudentia caruerunt: quā debet habere bonus ciuis & uere politicus: ut ciuitati cōsulere possit: & id qđ magis e rep. est despicere & iudicare: cū factiōes i rep. oriunt: stare nō pōt. Oriunt: si una pars curat: altera negligit. Vñ i rep. romana exorta sūt bella ciuilia: seditiōes: itestinæ: & ipii tādē euersio. Vñ cauēdū est ipsis politicis: nec cōmittēdū: ut seditio possit oriri: sed oēs ita tractādi sūt: ut ciuilis prudētia dictat & uult: qm̄ prudētia ut inqt Aristoteles i tertio de rep. ē ꝓprie p̄ncipis: & illius q reip. gubernacula tenet. ¶ Teneāt: obstruēt & sciāt. Vnū: hoc ē p̄mū ꝓceptū. Sic: eo pacto & aio. ¶ Tueant: cōseruēt ad utilitatē totius reip. Ad eā referāt: illius coitatis cā oīa faciant: ad unū oīa dicunt referri: cū oīa illius grā fiūt: felicitas ē: ad quā oīa referunt. i. cuius cā oīa fiunt: qm̄ ob id officiosi esse uolumus: ut felicitatē cōsequamur. ¶ Obliti: nō curātes ꝓprias utilitates: & nullā habētes rōem p̄uati commodi: qm̄ magistatus est ad aliū nō ad se. & satis debet eē honor. Is aūt cui hic nō sufficit tyrānus dī. Plato ꝓcepit hoc quod Ci. dicit i p̄mo de rep. dicens: Nullus p̄nceps a rōne: q̄ est p̄nceps īpat: qđ sibi utile sit: sed qđ ei q paret cōducat & quæcunq; egerit: aūt dixerit: illius utilitatē & honorē respiciet: cui imperat: & ad illius cōmodū: nō ad suū oīa referāt: quēadmodū nullus medicus ea rōe: qua medicus est q̄rit qđ utile sit medico: sed qđ ipsi ægrotanti expediat. Hoc aūt nō fit a nr̄is p̄ncipibus: q oīa ad suas utilitates: nihil ad cōmune cōmodum referunt: rapiendo: extorquendo p fas & nefas: iustitiæ obliti: & ꝓceptoꝝ: quæ diuini illi hoies: & boni uiri posteris tenēda reliquerūt. unde tyranni iure appellantur q oīa ad suū commodum referunt. Alterum: hoc est alterum Platonis præceptū. ¶ Totū corpus: omnes q i repu. sunt: cuiuscūq; ordinis & conditionis: loqtur per translationē medicorum: q debent eo modo curaī corpus ut nullū membrū deseraī: sic p̄nceps oium cuiuscūq; cōditionis sit: rōem habere debet: ut nemo queri possit. Cōmittendū non est: ut ipotētes a potentioribus opp̄mant. ¶ Curēt: ut faciūt medici: quoꝝ propria ē curatio. ¶ Aliq̄ partē: aut optiates: aut plæbē. ¶ Vt. n. tutela: ꝓbat id qđ dixit cōpatiōe tutelæ: quæ nō est ad utilitatē tutoris: sed pupilloꝝ: sic administratio reip. ñ ē ad suū cōmodū: sed cōc. Tutela ut igt Iustinianus: est ius ac ptās i capite libero ad tuendū eū q ꝓpter ætatē se defēdere neqt iure ciuili data ac p̄missa. Tutores aūt sūt: q eā uim ac ptātē habēt. ¶ Quibus testamēto tutor nō ē datus: hi ex lege duodecim tabulaꝝ agnati sūt tuttores: q uocant legitimi agnati sūt p uirilis sexus cōiūctionē: cōiūcti. ¶ Procuratio administratio. ¶ Eoꝝ: pupilloꝝ: q cōmissi sūt tutelæ alicuius. ¶ Qui aūt: nūc a cōtrario sēsu ꝓcepti supioris ostēdit: q malū oriat: si ps ciuiū fouet: pars negligit. ¶ Cōsulūt: fauēt qbusdā: & eoꝝ cōmodis iseruiūt ¶ Perniciosissimā: afferentē maximā pniciē. ná pnicies est maximū malū. ¶ Seditionē: Seditio dī a seorsum eundo: & tūc est cū populo secū discordāte res ad manū uocat. Discordia dī quasi cordiū dissensio & dissimilitudo. Plato li. qnto de rep. dicit seditionē esse cōtētionē iter finitimos: bellū uero iter externos. ¶ Ex quo: propter hoc: qa parti ciuiū cōsulit: pti aūt nō: & ob id orit seditio atq; discordia. ¶ Populares: populi amatores: ut fuerunt Gracchi: Marius: Cæsar. ¶ Optimi: cuiuscq; optiatiū: ñ studentes populo. ¶ Studiosi: amatores: & optimi cuiuscq; cōmodis seruientes. ¶ Vniuersū: ut curēt optiates & plæbē: ut fieret i optia republica: plæbs & populus differūt: quod genus a specie. Nā populi appellatione uniuersi ciues significant: connumeratis et patriciis: & senatoribus: plæbis aūt appellatione sine patriciis & senatoribus cæteri ciues significantur. ¶ Hic: ex hoc: qa erant aliq populares: aliq optiatium studiosi & pauci uniuersorum apud Athenienses. Nam Pericles popularis fuit: ut sibi potentiam contra Symonem Milciadis filium: q optimatibus studebat compararet. Vnde cū plæbi habēas relaxasset: illius fauore rempu. ad uotum administrabat quotidie aliquod celebre spectaculum exhibens & epulū: & sic discordiæ erant iter optimates & plæbem: ipsoscq; populares: & sic alii nonnulli fecerunt. ¶ In nostra: romana republica etiam non modo seditiones & discordiæ: sed etiam ad arma uentum est a ciuibus. Nam bellum ciuile dicitur cum ciues inter se discordes arma sumunt: quo nihil pōt esse clæmentius. Iō Lucanus dānans bella ciuilia & plusq̄ ciuilia exclamat: Quis furor: o ciues? quæ tanta licentia ferri? Gētibus iuisis latium præbere cruorem. ¶ Pestifera: pernicioſa reip. quoniam tandem libertatem amisit.

Platonis præcepta teneāt: unū ut utilitatē ciuiū sic tueant: ut qcqd agūt ad eā referāt obliti cōmodoꝝ suoꝝ. Alteꝝ ut totū corpus reip. curēt: nedū partē aliquā tuent: reliquas deserant. Vt enim tutela sic ꝓcuratio reip. ad utilitatē eoꝝ: qui cōmissi sūt: nō ad eoꝝ qbus cōmissa ē: gerēda est. Qui aūt partici uiq̄ consulunt: partem negligunt: rē pernicioſiſſimā in ciuitatem inducunt seditionem atq; discordiam. Ex quo euenit: ut alii populares: alii studioſi: optimi cuiusq; uideantur pauci uniuersorū. Hinc apud athenienſes magnæ discordiæ ortæ in nostra r:publica: non solum seditiones: sed pestifera etiā

¶Bella ciuilia: quæ fuerunt inter Syllá & Marium: Cæsarem & Pompeiũ. Cæsar fouit marianos ꝓpter affinitatẽ. Ná Iulia Cæsaris amita uxor fuerat Marii, uñ cũ Sylla Cæsarẽ adolescẽtẽ ꝓdere decreuisset: ab amicis tandẽ exoratus ꝓclamauit: Habeatis uobis Cæsarẽ: & sciatis eũ futurũ aliqñ exitiũ optiatibus: quos mecũ defendistis cõtra marianos: & Cæsari multos marios inesse dixit. ¶Quæ bella ciuilia ille fugiet: q grauis & fortis hñi uult. ¶Grauis: ĩ uirtute ꝓseuerás. ¶Principatu: ut sit ꝓnceps ĩ ciuitate: uitabit: & odio hẽbit tanq̃ rẽ coi utilitati & reip. pestiferá. Tradet se totũ: nil aliud cogitabit: nisi cõmunẽ utilitatẽ. ¶Neq; cõsectabit: non sequet: aut optiates: aut multitudinẽ: ut habeat sũmã ĩ ciuitate potẽtiá: sed uniuersam rẽp. curabit: ut bonũ uiꝝ decet & ꝓncipatu dignũ: qñ nullũ detrimẽtũ: ut inqt Socrates apud Platonem li. i. de repu. maius ciuitati accedere põt: q̃ a pessimo regi uiro cũ ipse ꝓncipatũ recuset bonus: q necessitatẽ reip. expectare no debet: sed ad illá gerẽdá prõpto aio accedet: ne ruat: ne uirtus depssa iaceat: qñ ut inqt idẽ Plato li. octauo de rep. honoratis ĩ urbe diuitiis atq; diuitibꝰ boni atq; uirtus iprimis negligunt: exerceturq; qd ĩ honore ẽ iacentq; ea q̃ apud quosq; iprobant. Totá rẽp. eo mõ sic defẽdet: ut oium

bella ciuilia. Quæ grauis & fortis ciuis ĩ republi. dignus principatu fugiet: atq; oderit: tradetq; se totũ reipublicæ. Neq; opes aut potentiam consectabit: totamque eam sic tuebitur: ut omnibus consulat. Nec uero criminibus falsis in odium: aut inuidiam quẽq̃ uocabit: Omnino itaq; iustitiæ honestatiq; adhærescet: ut dũ eam conseruet: q̃uis grauiter offẽdat: mortem oppetat potius q̃ dserat illa quæ dixi.

Honorius Ambitio. qñ misera sit atq; reiectabilis.

Miserrima est oĩno ambitio: honorum q; cõtẽtio: de qua præclare apud eundem est Platonẽ rõ habeat: nec trahet aliquẽ calũniis ĩ odiũ: aut optiatiũ: aut multitudis. ¶Nec uocabit: nõ adducet ĩ odium alicuius ptis. ¶Inuidiá: nõ debeũs inqt aliquẽ calũniis icessere: & illi odiũ & inuidiá facere: qñ ẽ cõtra iustitiá. Iustitia. n. cá est seditiõis: odii: pugnæ. ¶Oio: certe inqt ĩ ipsis actionibꝰ iustitiæ abhærendũ est. ¶Eã: iustitiá: q̃ iubet dari cuiq; qd̃ suũ est: & id est honestũ. ¶Quãuis grauiter offẽdat: q̃uis patiat iacturá: aut ĩ amicis lædẽdis ꝓ iustitia: aut minuenda gꝛa: aut ĩ rebꝰ domesticis nõ debeũs talẽ iacturá curare ꝓ iustitia: & potius mortẽ oppetere debeũs: q̃ a iustitia: honestateq; discedere. Offendere: ĩ hac significatiõe ẽ icurrere ĩ aliqd atq; icidere. ¶Illa: q̃ dixi: ut totũ corpus reip. curet: ut oibus cõsulat: ne oriantur seditiões & discordiæ & nec quenq̃ ĩ odiũ falsis criminibꝰ adducat: & illa oĩa: quæ dicta sunt.

Miserrima est oĩo: Hactenus satis monuit: docuitq; qd agẽdũ sit rẽp. capessentibꝰ: & magnanimi est se illá admistrare: & q̃rere honoris dignitati suæ cõueniẽtes: & ut oporteat. ¶Nũc ponit ábitionẽ q̃ ẽ illos ĩ uitio: & q cá hẽt miser est: qñ seruit affectibꝰ: honores. n. bonis uiris spõte: offerunt át ábitu aut cupari & cõsectari turpissimũ est: & qd id facit: nõ est sui iuris. Duæ mediocritates sũt: q̃ uersant circa pecunias: & liberalitas & magnificentia: sic duæ sũt circa honores: magnanimitas & mediocris appetitio honoris: & ut se hẽt liberalitas ad magnificentiá: sic mediocris appetitio hõris ad magnaĩmitatẽ: is q in honoꝝ appetitiõe exupat: ábitiosus uocat. ná appetit plusq̃ oporteat. Ille aũt deficit: q iustos honores spnit. & dicit uacás honoris appetitiõe. Vitupat aũt: qñ honor ꝓmiũ uirtutis appetẽdus est: ut illi simus itẽti: q̃ ẽ res pclarissima & solũ bonũ: iõ monet Plato ĩ qnto de rep. bonos uiros honoribꝰ afficiẽdos: ut ex honore ad uirtutem excitent. Vitupat ut dixi uir talis: nõ cũ refert ad uulgus: sed ad ipsá rectá rõem: cui parẽdũ ẽ. Ambitio ẽ nimia honoris cupiditas. Ambitus est ipse actus ábiẽdi. ¶Oio: certe: & penitus. ¶Miserrima: q̃ affert miserias & seruitutẽ: qñ seruit affectui: & ábitiosus ẽ miser: & pñæ affert calamitates: dũ nimios honores ábiẽdo aucupat: phũs ĩ li. de ꝓuidẽtia dei scribit. Qui mẽtẽ suá ꝓmoꝝ dñiatui ac pessimoꝝ subiecit: cupidinis: timoris: doloris stultitiæ: iiustitiæ ábitiõis: felix atq; beatus ee nullo mõ poterit: etiá si uulgo beatus appellet. ¶Cõtẽtio: cõtẽdere de honore assequẽdo: hæc cõtẽtio misera est: & a uiro magnanimo penitus aliena: qñ honores nõ ábitu quærit: & oblatos iterdũ spnit ꝓ decoro seruãdo: & ambitiosus est ĩ cõtinuis laboribus: & sub pson̄a Sisyphi detrudẽtis saxũ ad mõtis cacumẽ. qd̃ statim ad ima reuoluit. Lucre. uult ambitiosos itelligi q petũt honores: & repulsi ad ima relabunt: & iterũ ad cacumen nituntur: idest ad honoris ambitionẽ contentionẽq;: & assiduis laboribus torquentur: & miseria. Ideo misera est honoris ambitio. Et hoc est inqt Lucretius: Aduerso nixantẽ trudere monte. Saxum quod tñ e sũmo iam uertice rursum. Voluitur & plani raptim petit æquóra campi. Qui gloriæ adeo cupidus est inquit philosophus: ut ul'a malis laudari cupiat: hũc iprobũ esse necesse est: qppe unũ quodq; suo simili gaudet. De qua: ambitiõe & contentiõe honoris. ¶Præclare: egregie: & bene. ¶Apd eundẽ Platonẽ in libris de repu. dicit Plato: Ciues si boni sint: nõ accedere spõte ad regimẽ ciuitatis: ne uidentur aut precio allecti: quod est auaritiæ crimen: aut cupiditate honoris: quod est hois ambitiosi.

ambitiosus

Ambitũ
Ambitus

potꝰ de duobꝰ
potiſſ'mꝰ d' pluribꝰ
uter de duobꝰ
qs de pluribꝰ

¶ Similiter facere: eodē modo. ¶ Vter potius: qs eoꝝ iprimis potius dicit de duobus: potiſſimū d' pluribus: & ſic uter de duobus: & qs de pluribus. Vide elegantiā a Cice. ſeruatā. ¶ Vt ſi: ueluti ſi naturæ certa rēt de gubernāda naui. ¶ Idē: Plato ꝓcepit & monuit q ſint habēdi hoſtes. Ex ſnīa igī Platonis docet q nā hoſtes æſtimādi ſint: ꝓcipitq; ēt inimicis nō eſſe grauiter iraſcēdū. Dicit ꝓterea nihil eſſe laudabilius placabilitate atq; clæmētia: & exercēdā eſſe facilitatē. ¶ Alexāder macedo affirmabat regiū eē: ut a qbus male audias: ī eos magis eſſe munificū. ¶ Aeſtiemus: iudicemus ī Cato. ait: Callidi reꝝ æſtiatores: & ī legibꝫ Si ſenna ois adhuc ſcriptores: niſi q forte nōdū ædiderūt: de qbꝫ æſtimaī nō poſſumus: facile ſupauit. Suo iudicio: ut ipſis uſ: & putāt eē melius q̄ ſit noſtrū iudiciū i aliqua re agēda ī rep. nō debemus arbitrari eos eſſe nobis inimicos: q aliter ſentiūt: qm̄ eſſe pōt: ut illorū ſnīa melior ſit. Qualis diſſēſio: qm̄ diuerſa ſentiebāt i repu. Scipio & Metellus ī ſenatu uarias ſententias dicētes: citra tm̄ odiū. Q. u. Metellus a deuicta Macedōia macedonicus cognomīatus ē: d' cuius felicitate Pli. ſic ſcribit: nā moriēs a q̄ttuor filiis in rogū eſt illatus: uno ꝓtore: & tribꝫ cōſularibꝫ & ex his duobꝫ triūphalibus & uno cenſorio: & q̄uis uiuus cū Africāo diſſēſerit: tm̄ mortuū ita laudauit: ut maior illi laus tribui minie potuerit: dixit. n. filiis ſuis ut irent: & funus Africani ornarēt: dicēs: nunq̄ uidebitis funus maioris ciuis. Vñ Vale. loquēs de moderatiōe aī: & de duobus Metellis macedonico & numidico ſic ſcribit: acerrime cū Scipiōe Africāo macedonicus diſſenſerat eorūq; ab æmulatiōe uirtutis ꝓfecta cōtētio ad graues teſtataſq; inimicitias ꝓgreſſa fuerat. Sed tm̄ cū in terēptū Scipiōi cōclamaui audiuiſſet: ī publicū ſe ꝓripuit: mœſtoq; uultu & uoce cōfuſa: Cōcurrite: cōcurrite igt ciues: mœnia nr̄æ urbis euerſa ſūt. Scipiōi. n. Africano ītra ſua mœnia: geſcēti nefaria uis illata ē. O rēp. pariter Africāi morte miſerā: & macedōici tā humana: tāq; ciuili moderatiōe felicē: eodē. n. tpe & q̄tū amiſiſſet ꝓncipē: & q̄lē hr̄et recognouit. i. filios ſuos monuit: ut funebri eius lecto humeros: ſubiicerēt: atq; huic exeqaꝝ illū honorē uocis adiecit nō fore ut poſtea id officiū ab illis maiori uiro ꝓſtari poſſet: ubi illa tot ī curia iurgia: ubi maximoꝝ ciuiū & ducū togata plia oīa nimiꝝ iſta ꝓcipua uenerātiōe ꝓſequēda deleuit moderatio. Pli. iter ifelicitates Metelli: hāc & recēſet: q; amicus Africāo nō fuerit. Eqdē inqt & Africani æmiliāi inimicū fuiſſe. Q. u. Metellū iter calamitates eius duxerī. Lælius apud eūdē Ci. dicit ab amicitia. Q. u. Pōpei meo noīe ſe remouerat Scipio pp diſſēſionē aūt q̄ erat ī rep. aliēatus ē a collega nr̄o Metello: utrūq; tm̄ egit grauiter: auctoritate & offēſiōe aī nō acerba . . Acerbitate: aſpitate & ira. ¶ Nec uero: uirupat illos: q dicūt grauiter iraſcēdū eſſe inimicis. Nō ſūt audiēdi: nō ē tenēdū id qd' ipſi dicūt. ¶ Id eſſe: ptiere ad fortē uiꝝ. Nihil. n. ꝓbat a natura ipſius magnanimi illos nō eſſe audiēdos: q ſic cēſent: qm̄ hæc natura magnanimi oīo aliēa ſūt: q iuriæ nō memīt: & ꝓnus ē ad ignoſcēdū. Sūt tm̄ aliq; q irā ad fortitudinē referūt: ut Home. q dicit: Vires iiecit ira: & aīum ira cōcitauit. & Pla. ī ſcdo de rep. dicit iracūdiā iexpugnabilē oīo eē: & iuictā: q̄ ꝓſēte aīus ad oīa iuictus atq; itrepidus moueri ſolet: ſed fortis ob irā nō laudat: qm̄ affectu ducit: de his paulopoſt dicet. ¶ Præclaro: āpliſſimo: & ſuma laude digno. ¶ Placabilitate: uacuitate iræ. & q; ſit placidus & clæmēs. Clæmētia ē tpantia aī i ptā te ulciſcēdi ſ' lenitas ſupioris aduerſus iferiorē i ōſtituēdis pœnis: & crudelitas ē atrocitas aī i exigēda pœna: ſ' icliatio aī ad aſpiora. ¶ Iuris æq̄bilitate: ubi æquo iure uiuit: & ñ ē aliqs tyrānus: q iuris æq̄bilitatem uiolet: ut ſolus dūet. Facilitas: comitas & lenitas. Etiā ultra placabilitatē & clæmētiā debeūs ēt exercere facilitatē & aī magnitudiem: q̄ nō ꝓturbat: qm̄ magnus aīus nō curat iurias: & libēter ignoſcit. Ignoſcere. n. eſt: q̄ uides punieda nō puniri. Vñ Cæſare magnanīo: q̄uis magnanimitatis laudē Ci. illi adimat: nihil erat clæmētius. ¶ Altitudo aī: magnanimitas: q̄ aduerſitate nō frāgit: nec iraſcit: niſi ut oportet. ¶ Intēpeſtiue: tpe nō apto: & icōſiderate. In moroſitatē: moroſitas ē oīa poſtulat: ut aliq̄do ob id ſdigneť: & leuiſſima re offēdat. ¶ Vñ Tranqllus dicit Cæſarē fuiſſe moroſū circa curā corporis. ¶ Et odioſam: qm̄ moroſitas odio habeť: & ideo talis difficultas in moribus uitanda eſt: ne odio habeamur. Inutilem: quæ nullam affert utilitatem: ſed potius odium & inuidiā. odioſa ē moroſitas: qm̄ ſtomachū aliis facit.

Clemcha
Crudelitas

Ignoſcere

ſimiliter faceť eos: q ītер ſe cōtēderēt: uter potius rē p. admīſtret: ut ſi nautæ certarēt: qs eoꝝ potiſſimū gubernaret: idēq; præcepit: ut eos aduerſarios ſibi meūs: q arma ōtra ferāt: nō eos: q ſuo iudicio tueri rēp. uelīt: q̄lis fuit ītер. P. Africanū &. Qu. Metellū ſine acerbitate diſſenſio. Nec uero audiēdi ſūt qui grauiter iraſcēdū inimicis putabūt. Idq; magnanimi & fortis uiri eē cēſebūt. Nihil enim laudabilius nihil magno & præclaro uiro dignius placabilitate atq; clemētia. In liberis uero populis: & iuris æquabilitate exercēda ēt ē facilitas: & altitudo aī: quæ dī. neq; ſi iraſcaūr: aut ītēpeſtiue accedētibꝫ: aut īprudēter rogātibꝫ ī moroſitatē iutilē & odioſā īcidamus:

¶ Et tñ ita ꝓbanda.i. ita laudanda:si coniuncta fuerit seueritati:sine qua ciuitas non potest regi. ¶ Tenenda igitur est mediu:& ut tẽpus ac ratio poscit mites & seueri eẽ debemus cũ decoro. ¶ Ita eo pacto & lege atq; cõditiõe:ut ẽt retineat seueritas ꝓ dignitate reip. Nã seueritas ẽ iustitia & castigatio uitioꝝ & magistra ordis atq; cõstãtiæ. ¶ Mãsuetudo:est mediocritas circa irã. Defectio est uacuitas iræ;& q nunq̃ ira scit reꝑhẽdendus est. Exupatio dicit iracũdia & sic iracũdus reꝑhendit:qm̃ nimiũ irascit is q ꝓ qbo oportet:& q̃diu oportet irascit. ¶ Laudat:diciturq; mãsuetus:q debet pturbatiõe uacare:nec affectu duci: sed ꝓ his & tãto i tpe irasci:ut ratio iubet & nõ est uindex:sed potius clæmens & ad ueniã q̃ ad irã ꝓpẽsior:irascit tñ cũ mediocritate:& nõ ducit ira:q̃ ẽ affectus uiolẽtus:sed spectat rõem:& ut rõ ꝓscribit irascit. Is aũt q nunq̃ irascit in uitio est:qa nõ mouet ad affectũ cũ oportet:ut si pater uerberaret:& ipse nõ curaret:& sic haberet stolidus & i sanus. Nã neq; sentire aliqd:nec dolore tãgi uł. Perferre aũt cõtumelias & suos negligere iquit Aristoteles: serui le est. Et q nõ irascit:nõ uł aptus ad ꝓpulsandã iuriã & ulciscẽdũ. ¶ Iracundus uero itolerabilis ẽ:& fit ꝓ oia ipa exuperatio. Multa qppe sũt:q̃ ipsã efficiũt. Et nõ facile iuenit iracũdus:q oia hæc mala i se hẽat:& iracũdi sũt illi:q illico ad irã ꝓsiliũt:& magis q̃ oportet:tñ nõ pseuerãt:qd est i illis optimũ. aliter haberẽt i se maximũ malũ. si irã retinerẽt:& tales hoies habẽt sũmã bilẽ:desistũt ẽt sine ultõe. Amari aũt cũ difficultate placant. & uolũt ulcisci:a qbus ualde cauẽdũ est. Infensi dicunt illi:q nullo mõ dimittũt irã:ẽt i morte:nisi ulti fuerit illos:a qbo se læsos putãt aut sciũt. Non põt constitui quousq; & qũo quis debeat irasci:sed prudẽtiæ oia subiicienda sũt: ut ponat modũ affectibus. Prudẽtia.n. subit rõem architecturæ. Debemus igit irasci ut oportet:& ut ipsa prudentia ꝓscribit:q̃ oium uirtutũ regina est:& moderatrix. Næ sunt ex sententia peripateticoꝝ Stoici aũt quos Ci. in his officiis imitatur:uolunt mansuetum uacare ira:& ab ipso sapiẽte affectus remouẽt: uult enim Aristoteles ut dixi mansuetum esse illum:qui irascitur ut oportet & q̃diu oportet.

Et tamen ita probanda est mãsuetudo atq; clæmẽtia:ut adhibeatur reipublicæ causa seueritas:sine q̃ administrari ciuitas non potest.

¶ Officiũ illius:qui in alios animaduertit.

OMnis aũt & aiaduersio :& castigatio cõtumelia uacare debet:neq; ad eius:q puniet aliquẽ aut uerbis castigat:sed ad reipu. utilitatẽ referri. Cauendũ est etiã ne maior pœna q̃ culpa sit:& ne iisdem de causis alii plectantur:alii ne appellentur q dem Prohibenda aũt maxime est ira i puniendo.

OMnis ãt aiaduersio:ꝓcipit nũc qd agẽdũ sit:cũ qs punit:nõ.n. debemus i aliquẽ aiaduertere eo studio & aio:ut illũ cõtumelia afficiamus:sed ut uult iustitia:& ꝓ utilitate reip.nõ ad nr̃am uoluptatẽ:& cũ aliquẽ obiurgamus:castigaũs ue:nõ id agẽdũ ẽ cã cõtumeliæ:sed studio corrigẽdi:& reducẽdi: ad bonos mores:& officiũ si ab eo discesserit aiaduersio est punio:ut lex ꝓscribit:& ẽ cũ qs punit i pecunia:uł i psona:sed plerũq; i psona:& dicimus aiaduerto i te.i. punio iure & legibo ita uolẽtibo. ¶ Castigatio fit uerbis tñ. ¶ Obiurgatio ẽ iter amicos & ꝓpiquos:& plus ẽ castigare q̃ obiurgaꝛ. ¶ Cõtũelia:iniuria:ut habet libro nono digestoꝝ ex eo dicta ẽ:q ñ iuꝛ fiat:oẽ.n.qd nõ iure fit iniuria fieri dicit. Spãliter aũt iniuria dr̃ cõtũelia dicta a cõtẽnẽdo:ut ẽ ẽt apud Senecã. Est igr̃ cõtũelia spẽs iniuriæ:q̃ fit:cũ qs puniꝛ quodã iudicis affectu:& magis studio notãdi ifamiã q̃ iuris exequẽdi:qm̃ iuris executio nõ hẽt iniuriã Si qs de honoribo decernẽdis alicui passus nõ sit decerni:utputa imaginẽ:uł qd tale:an iniuriaꝝ teneaꝛ:q̃rit Vlpianus:& ait Labeo nõ teneri:q̃is hoc cõtumeliæ cã faciat. Et sic patet cõtumeliã esse ad notã ifamiæ. Ergo puniẽdus ẽ aliqs:nõ ad cõtumeliã:sed ut iura nolũt citra aĩ affectũ:& hoc ad iudices ptiet: & illos q i alios aiaduertẽdi ius habẽt. Si.n. qs trũcari meret:nõ debet suspẽdi ad cõtumeliã. Castigatio q̃ fit uerbis:nõ debet esse cũtumelioſa. ¶ Qui puniet:& hoc q̃tũ ad aiaduersionẽ:& sic optie docet:monet ꝙ q̃liter nos gerere debeũs i castigãdis erroribus:qm̃ nõ debemus aliquẽ punire:aut uerbis castigare ad explẽdã aĩ nr̃i libidinẽ:sed ꝓ utilitate coĩ. ¶ Cauẽdũ ẽ ẽt:aliud ꝓceptũ:quo monet puniri debere nocẽtẽ ut meret:& si pœna mediocri dignus ẽ:nõ debet magna affici:& ecõtra. Et cũ sũt plures cõsocii:oẽs debent pari mõ puniri:ne miseri & inopes plectant:potẽtes ãt & pecunioſi euadãt ipunẽ:quod utinã nõ ubiq; fieret. Latrũculi eni suspenduntur:raptores publici:latrones potentes & quadruplatores censent & gaudẽt. ¶ Plectant:puniant. ¶ Ne appellẽtur:citent.i. nõ mõ nõ puniãtur:sed ne nocent qdem i ius: ¶ Prohibẽda aũt:aliud ꝓceptũ. Neminẽ.s. iratũ debere ad pœnã:mulctãq; irrogãdã accedẽ:qm̃ mediocritatẽ retinere non poterit. Ira.n. est affectus uehementissimus & breuis qdã furor. unde sermo irati ñ potest continuare unum sensum i loquendo:& ideo ipsius oro debet breuibus sententiis & crebris figuraꝝ mutationibus:uelut iter æstus iracũdiæ fluctuare:& sic stilus satyricus. Satyrus eni motus ad effectum discurrit:& mores notat. Vtñ opus est:ut eius oro fluctuet:quia est iratus:& mordet: allatatq; uitia.

Seueritas
Mansuetudo
Iracũdus
Ira
Insensus
Aĩaduersio
Castigatio
Obiurgatio
Contumelia

¶ Nunq̃ n. ratio est. Ex quo inquit in quarta disputatione tusculana: illud laudatur Architæ: q cum uilli eo factus esset iratior: quo te mō inqt accepisse: nisi iratus esse. Seneca ēt dicit: Nil minus q̃ irasci punien tē decet. ¶ Ad pœnā: ad aliquē puniēdū. ¶ Inter nimiū & parū: iter duo extrema: de qbus dictū est. Medio critas aūt est māsuetudo: & māsuetus debet irasci ut oportet. alter aut exupabit: aut deficiet: qd̄ nō fit si ne uitio: sed potius debet se flectere ad parū q̃ ad nimiū. ¶ Peripateticis: Aristoteli & aliis: quoꝝ ille prin ceps fuit: & uoluit iram cadere i sapiētē: ut dictat ipsa prudētia: & oīs uirtutes esse mediocritates iter ni miū & parū: qd̄ i secūdo moraliū pro bat Aristoteles p iductionē: & ide fi nit uirtutē eē hitū electiuū i mediocri tate cōsistentē. ¶ Mō: ne laudarēt ira cūdiā pace Ciceroīs dixerī. Aristote les pipateticoꝝ p̄nces non laudat ira cūdiā: sed ꝓbat irā cū mediocritate: ut nō nimiū recedat a naturæ cōstan tia. Immo uitupat iracūdiā: q̃ fit p oīs circūstātias: & dicit esse i exupatione: & ꝑpaucos iracūdos iueniri: qm̄ ē q̃si ipossibile aliquē eē q tot mala habe at: multis. n. mōis fit iracūdia: & latis sime patet. Vñ id qd̄ ē maius malum magis opponit mediocritati. Vñ con cludit Aristotelē nunq̃ laudasse iracūdiā: i tertio tō moraliū disputās de fortitudie dicit: Atq irā ēt ad fō titudinē referūt. Fortes. n. & hi uident: q ira ferunt: pinde ac feræ i eos: q ipsos uulnerarūt: qa & fortes cō citant ira. Est. n. irā res ipetuosissima ad aggrediēda picula: q̃pp & Home. dixit. Vires iniecit ira: & aium ira cōcitauit & acuta p nares uis & efferbuit sanguis. Hæc. n. uniuersa iræ cōcitationē ipetūue significare uident. Aristoteles il lic loqt̄ secūdū opinionē uulgariū & iperatoꝝ ipse. n. sentit: & tenet nō debere ali quē dici fortē: q ductus ira magnū aliqd aggredit: qm̄ inqt fortes agūt ob honestatē: sed irati minie: qm̄ si ob irā aliq essent fortes: bruta etiā fortitudinē hñe dicerent: qd̄ est absurdissimū. Illa. n. aliquē ipetūt uulnere aut dolore pculsa & irritata: fortes aūt honestate ducti: nō affectu. Ipsa tñ ira submistrat bilem fortitudini. Qui aūt pp hæc agūt inqt Aristoteles: Pugnaces qdē sūt: at nō fortes: nō. n. ob honestatem agūt: aut ut rō ꝓscribit: sed ob ipsū affectū. irā: aliqua tñ ex pte sūt similes fortibꝫ. Nō igr̄ fere sūt fortes ꝓpterea qd̄ dolore cōmotæ: ac ira ruūt i picula nihil ꝓuidētes maloꝝ. Nā & hoc mō ipsi asini cū esuri unt fortes esset: nō. n. a pabulo uerberibus amouent. Et sic liqdo apparet Aristotelē nō mō nō laudare iracūdiā: sed ne irā qdē: nisi ut ipsa recta rō ꝓscribit: quo distet ira ab iracūdia inqt Sene. appet quo ebri us ab ebrioso. ¶ Iratus: pōt nō esse iracūdus. Iracūdus nō pōt aliq̃do iratus nō esse. In quarto tuscu. ubi est totus stoicus Ci. pipateticos uehemēter reꝓhendit dicens: An uero uir fortis: nisi stomachari cœpit: nō pōt uir fortis esse: gladiatoꝝ id qdē: quanq̃ i eis ipsis uidemus sæpe cōstantiā: colloquunt: cōgrediū tur: q̃runt: aliqd postulant: ut magis placati q̃ irati esse uideant: & paulopost dicit: ubi sunt ergo isti: q di cunt iracundiā esse utilē? pōt utilis esse isania: aut naturale qcq̃ esse: aut secūdū naturā: qd̄ fit repugnāte rōne. Sed hoc nō est mir̄ i Cicerone: q uni disciplinæ addictus nō erat: nec unū dogma sectabatur sed more academicorum: aut probat opiniones: aut improbabat suffragante ad oīa ubertate ingenii & elo quētia. Et i hoc ope stoicos potissimū sequit̄: q uoluerūt sapiētē ira uacare: sed mihi uident trūcū quēdā aut statuā marmorea: nō hoīem animatū: & uarios affectus habentē constituere. Seneca etiam stoicæ ꝓ fessiōis dānat peripateticoꝝ sententiā dicens: Ira non acuit aium ad res bellicas: nunq̃. n. uirtus uitio ad iuuanda est se cōtenta. Aristoteles dicit. ¶ Ira necessaria est illa: nō duce: sed ut milite: & ira inqt: & cupi ditas doloris reponēdi. ¶ Illa: iracūdia. ¶ Repudiāda: reiiciēda tanq̃ res noxia & minie placēs: tractū ab uxore: q̃ a uiro repudiat̄: aut fit diuortiū. Sed est differētia. nā diuortiū est iter uiꝝ & uxorē postq̃ cōiū cti sūt ab eo dictū: qd̄ i diuersas ptes eunt: q discedunt. repudiū uero sponsæ remittitur anteq̃ coniuga retur uiro: inde repudiare spernere & reiiciere. ¶ Sint similes legibus: qm̄ leges pro æquitate puniunt: non pro iracundia: punit enim lex sine perturbatione: & uir bonus & æquus interdum legem emēdat & iudex est uiua uox legis: & sic prætor: qui reddit iura: dicitur uiua uox iuris ciuilis. Is igitur qui iusti am administrat: debet imitari leges: nec affectu duci: sed legibus niti & omnia in æquiorem partem in terpretari: ut num prætorem decet. ¶ Vnde arbiter honorarius dicitur is: qui omnia in æquiorem par tem interpretatur. ¶ Atq; etiam aliud præceptum. ¶ Neminem: scilicet debere efferri: & superbire secū da fortuna: quod leuitatem quandam significat: a natura magnanimi penitus alienam: qui omnē fortu nā fert moderate. Ad nostrā uoluptatē: ut nos optamus. ¶ Fastidiū: odiū alioꝝ hoīum & morositatē.

De Ira

Diuortiū repudiū

Nunq̃ enim iratus q̃ accedet ad pœnā mediocrita tem illam tenebit: quæ est inter nimiū & parum: q̃ placet peripateticis. & recte placet: mō ne laudarēt iracundiam: & dicerent utiliter a natura datam. Il la uero omnibus in rebus repudianda est. Optādū q̃ut hi q̃ præsunt reip. legū similes sint: quæ ad pu niendū nō iracūdia: sed æquitate ducunt. Atq; etiā in rebus ꝓsperis: & ad uoluptatē nostrā fluētibꝫ su ꝓbiā magnope: fastidiū: arrogantiāq; fugiamus.

Arrogantiã:nimiã insolentiã. Nã ut rõ:q̃re supradicta ipsi magnaõ fugienda sũt:qm̃ sunt cõtra suam naturã:q̃ debet eẽ grauis sedata:efferri aũt aura fortũæ & cũ reflauerit deprimi:leuitatis ẽ & iconstãtiæ: atq; hoĩs ignari qd fortũa possit. Vñ idẽ Cĩ. in oõne ꝓ sestio in laudẽ Catõis dicit: Atq; ẽt eo negocio. M. Catõis splẽdorẽ maculare uoluerũt ignari qd grauitas:qd itegritas. Quid magnitudo aĩ:qd deniq; uirtus ualeret:q̃ in tẽpestate sua qeta est & lucet ĩ tenebris:& pulsa loco manet tñ atq; hæret in pfia:splẽ detq; p sese semp:neq; alienis unq̃ sordibus obsolescit. ¶ Leuitatis:iconstantiæ quæ grauitati inimica ẽ: & magnanimus debet esse grauius & moderate ferre fortunã:& totus ex se pẽdere nec fluctuaĩ iter æstus affectu um ut leues faciunt. ¶ Præclara:sũma laude digna. ¶ Aeq̃bilitas:ipsa medio critas:ut qs nec efferat nec deprimat: sed teneat æquabilitatẽ ĩ oĩ uita. ¶ Idẽ uultus:qm̃ mutatio uulto ĩdicat aĩum nõ eẽ sedatũ:& uoluntatẽ ad diuersa rapi:a qua uultus fingit:q est aĩ iditiũ ¶ Eadẽ frons:eadẽ hilaritas faciei nõ tus est sapiens. Philippũ qdem: Affert exẽplũ Philippi Regis Macedonũ:& Alexandri filii. dicitq; Alexandrũ superasse pfem pstantia bellica & magnitudĩe rex gestarũ:sed superatũ fuisse a patre facilitate atq; humanitate:de quox uita & moribus sic scribit Trogus libro nono: Alexãder filius philippo successit & uirtute & uitiis pfe superior. Itaq; uincẽdi rõ utriq; diuersa. Hic aperte bella tractabat:deceptis ille gaudere hostibus:hic palã susis:prudẽtior ille ɔsilio. hic aĩo magnificẽtior Iram pf dissimulare plærunq; & uincere:: hic ut exarsisset:nec dilatio ultõis nec modus erat. Vini uterq; nimis auidus:sed ebrietatis diuersa uitia patri mos erat de cõuiuio ĩ hostes procurrere piculis temere se. Alexander nõ ĩ hostẽ: sed in suos sæuiebat:q̃obrẽ sæpe Philippum uulneratũ prælia remisere:hic de amicorũ interfectorum cõuiuio frequenter excessit. Regnare ille cũ amicis uolebat:hic ĩ amicos regna exercebat. amari pf male:hic metui. Litterax cultus utriq; silis:solertiæ pf maioris. pf parcendi uictis pniciosior aĩus: filio prõ ptior & honestior. frugalitati pf:luxuriæ filius magis deditus erat:qbus artibus orbis iperii fundamenta pater iecit:opis totius gloriã filius cõsumauit. ¶ Facilitate:mãsuetudĩe:qm̃ facilis erat amicis sine aliq̃ morositate. ¶ Humanitate:benignitate sine aliq̃ arrogantia. ¶ Nũanitas. n. uetat supbum eẽ aduersus socios. Humanitas auctore Platõe triplex ẽ. Vna fit p salutationẽ:ut cũ nobis obuios salutamus: & manũ porrigimus. Alter:cũ qs opẽ affert calamitate laboranti. Tertia:cũ hoies inter se cõuiuia celebrãt: & cõ suetudine gaudẽt. ¶ Itaq; alter: Philippus. ¶ Semp magnus:magna laude dignus pp facilitatẽ & hũanitatẽ. ¶ Alter sæpe turpissimus: Alexander sæpe ĩfamia sũma notatus pp isolentiã & crudelitatẽ in suos: cũ mero icaluisset. Interea igt Trogus: Alexãder nõ regio more:sed hostili odio ĩ suos cœpit sæuire. maxie idignabat carpsisse suox sermõibus:seq; mores Philippi pris pfiæ subuertisse:pp q̃ crimia pmenio quoq; dignitate regi ꝓximis:cũ Philota filio de utroq; pus hitis q̃stionibus iterficit. Et in cõuiuio post Alexãdriã ɔditã ad radicẽ caucasi mõtis. s. q ppetuo iugo asiã diuidit orta iter ebrios rex gestarũ a Philippo mẽtio eẽt:& nonnulli eũ laudibus ferrẽt:ipse cœpit se pri pferre:& magnitudinẽ rex suax extollere. Itaq; cũ unus ex cõuiuiis Clytus noĩe iã senex fiducia regiæ amicitiæ memoriam Philippi defenderet:laudaretq; eius res gestas:adeo Alexãdx offẽdit:ut telo a quodã satellite rapto Clytũ ĩ cõuiuio trucidauerit q̃ cæde exultãs mortuo pfociniũ philippi laudẽq; pnæ militiæ obiectabat. Inde penitẽtia ductus:mortẽ sibi afferre uoluit. Nã q̃triduo inediã sustinuit donec a toto exercitu exoratus ẽ:ne ita unius morte doleret:ut uniuersos pderes:quos ĩ mediã barbariẽ adduxerat. Itaq; Alexander sæpe fuit crudelissimus ẽt in suos:pp potũ aliq̃ quo nihil põt esse turpius:& maxime ĩ eo q alios regit. Vñ dicit Plato ĩ. iii. de rep. urbis custodibus ebrietas. mollities atq; ignauia q̃ maxime hñtur ĩdecora. Illis inqt:q remp. gubernant:ab ebrietate tẽperandũ erit:nulli qppe minus cõuenit q̃ custodi ebrio nescirẽ quo terrarum degat. Ridiculũ profecto ẽ custodẽ custode indigere. Carthaginensẽ inqt legẽ magisq̃ lacedæmoniorũ laudo ut nunq̃ in castris qsquã uinũ gustare audeat:sed toto militiæ tpe aquæ usũ cõprobarim. In ciuitate ãt seruis nunquã uni usus cõcedendus ẽ. Nec magistratus tpe quo remp. gubernãt:uino utant. Nec gubernatores nec iudices:nec q deliberaturus ĩ cõsiliũ uocatus ẽ:nec ullo mõ in die nisi ualitudinis gratia. facilis igit debet esse is q rẽp. gerit pro rõe tẽporis & personax. Vnde bene illi præcipiunt:q dicunt hoies tãto debere eẽ submissiores:q̃to sunt supiores. Tũc. n. magnitudo iã ofendit. Plutarchus scribit Alexandrũ ascripsisse hæc scelera furori bachico. penitebat eni ipsũ:q talia cõmisisset aliq̃n eũ quoq; iquit thebanox sæpenumero calamitas afflixisse dr. Clyti uero cædẽ inter uina factam itemq; repudiatos in

Nam ut aduersas res:sic secũdas ĩmoderate ferre leuitatis est præclaraq; ẽ æquabilitas in oĩ uita:& idẽ sẽp uultus eadẽq; frõs:ut de socrate:idẽ de. C. quoq; Lælio accepĩus Philippũ qdẽ macedonũ regem rebus gestis & gloria supatũ a filio facilitate & hũanitate uideo supiorẽ fuisse. Itaq; aliter se magnus:

Nota frons in fcio ponitur pro uultu in tertu

Humanitas z Pax

Nota de ebrietate cum uenda uino

india macedones ut q ip̄fectā adhuc militiā detractarent: ipsiusq; gloriā abiecerint: ad liberi p̄is iras oīo referre solebat. Polydamas: ut auctor ē Curtius li. v. missus ē ad occidendū Parmenionē ꝑditionis ĩsimulatū: cuius latus primus Cleander auxit: inde iugulū cæteri quoq; exaīum cōfoderūt. Androcides auctore Pli li. xiiii. sapia clarus ad Alexandrū magnū scripsit ītēperantiā illius cohibens. Vinum potatu rus: Rex memento te bibere sāguinē terræ. Sicuti uenenū ē hoi cicuta: ita & uinū. Quibus ꝑceptis si ille obtēperasset: p̄fecto amicos ītemulentia nō ĩteremisset. Asclepiades sup mensā dixit: ꝑma cratera ad sitim ptiet: secūda ad hilaritatē: tertia ad uoluptatē: quarta ad īsaniā. Sæpe turpissiūs īfamis: nā turpitudo ī moribus dī. Recte: bene ut sūt ipsi stoici: q nihil admirāt ꝑter uirtutē. Submissius: humanius: humilius. Supiores: ī meliori fortūa: qm̄ uir magnanimus æq̄biliter fert fortunā ī utrāq; ptem. Pætius: qdā Panetius præceptor fuit Aphricāi minoris rhodius gñe q scripsit de officiis: ī qbus hæc de auditor suo Aphricano æmiliano īseruit. Familiarē: amicum & auditorē: dicebat Aphricanus hoies ꝓspera fortūa exultantes debere regi cōsilio prudētium ut æqui effreni ab insessore. Cōtentiōes: decertatiōes & prælia strepitusq; tubarū qbus effecti sūt ferociores. Facilioribus: magis obtēperantibus insessori. Effrenatos: supbientes & elatos secūda fortuna. Præsidentes: nimiū fidentes sibi ipsis. Tanq̄: ī gyrum: pstat in translatiōe equoꝝ: q freno uoluunt ī gyrum: ut sint faciliores. Et: iō dicit tāq̄ ī gyrū ut .s. intelligāt fortunā eē mutabilē: & illius temeritati nō eē cedēdū sed parendū rōi & cōsiliis prudentiū: q longa expientia edocti optie cōsulere possunt. Rōis: itellectus ut .s. pareāt rōi: & ab alia nō discedant ducti appetitu: ut faciūt equi q uoluūt ab īsessore ī gyrū ne nimiū sint feroces. Imbecillitatē: debilitatē: & mutationē. Vī oportet ī secūdis rebus uti prudētia. In oī uita sic uiuendū ē: ut cōstantiā: & magnanimitatē retineamus & mediocritatē: q ut facilius assequamur: debemus amicorū cōsilio uti: & prudentū cū sumus ī ꝓsperitate reꝝ ut illoꝝ consilio ad id q rectū ē dirigamur: aliter appetitus uoluptate corruptus & factus īsolētior minime parēs rōi in uetitū ruet. Secūdis: prosperis: qm̄ hoies ī ꝓspera fortuna nō sūt cōpotes sui: sed ī manu fortunæ. Et iō in secūdis rebus debemus eē moderati: dicebat Pariāder: & uti cōsilio amicoꝝ. Auctoritas: dignitas: & illoꝝ auctoritati credendū & monitis. Nisdē: tpibus: cū sumus ī prospa fortuna. Ne assentatoribus pellenda ē adulatio & assētatio: quæ ē uitioꝝ adiutrix: & non mō amico: sed ne libero qdē digna est. hōes. n. adulatores sūt seruiles. Solō dicebat. Caute singulos obserua: ne forte odiū ī corde tegāt: dū blanda & arridēdi facie te alloquūt: dū plaq; illis lingua atra ex mente sonat. Et Cæsar Augustus pellēdas eē indecoras adulatiōes dicebat. Assētatio iqt Cicero alibi nemini nocere pōt: nisi ei q eā recipit: atq; ea delectet. Itaq; fit: ut is assentatoribus patefaciat aures suas maxie: q ipse sibi assentet & se maxie ipse delectet. Multi gnatoꝝ siles sūt: cū sint loco: fortuna: famaq; supiores: hoꝝ est assentatio molesta: cū ad uanitatē accessit auctoritas. Cato dicebat multo melius de qbusdā acerbos inimicos mereri: quā eos amicos q dulces uideāt illos uerū sæpe dicere hos unq̄. Adulator ē is: q affert ea q̄ nō fecit is: cui adulat. Assentator ē is: q extollit & auget ea q̄ facta sūt. Et adulator semp loqt emolumēti sui cā: & iō deterior ē. Assētator. n. placere studet: adulator aūt lucrari: ut scribit Aristoteles li. iiii. moraliū. Et q gerit morē decet: ut amicus ē. Qui ī oībus rebus aduersat: dī cōtentiosus. Qui magis quā debet gerit morē: adulator ē. Amico igit credendū est: q recte monet: ab aliis aūt cauendū. Vñ dicit Seneca: Nihil tā æque delectauerit aīum quā amicitia fidelis. Adulari: passiue dixit more ātiquo. nā adulo as quondā dicebat: nunc adulor est uerbū deponens. adulari qd adulemur ab aliis. In quo: in qua re. i. adulationibus facile decipimur: qm̄ inquit nobis nimium placemus: & arbitramur eē tales quales dicimur ab adulatoribus: ut de Domitiano scribit Iuuenalis: Quid apertius: & tamen illi Surgebāt cristæ. nihil est quod credere de se Nō possit: cum laudatur diis æqua potestas. Si cōtinens fas: iquit Seneca: adulatiōes euita: sitq; tibi tam triste laudari a turpibus: quam si laudaris ob turpia. Lætior esto quotiēs displices malis: & maloꝝ de te æstimatiōes malas ueram laudationē tui scribe.

ꝓhibet vinū bibē

ꝓspa fortūa ḡsilio eger

De adulatoribꝰ

Adulator ꝫ assentator

¶Ex quo:ob hoc qa putamus nos eē tales:ut iure laudemur:euenit ut hoies irridentē:cū se iactant: & nimiū sibi placent pp talē de se persuasionem. ¶Inflati:elati tali persuasiōe Erroribus:qm̄ ea nō hm̄t: quæ hm̄e se credunt. ¶Illud āt:postq̄ Ci. de fortis uiri & magnanimi officiis & eorū q remp.gerūt disseruit: asserens quasi cōclusionē superioris disputatiōis repetit p epilogū ea quæ dixit & properans ad alia ꝓcepta diuidit officia:quæ hoies in uita exercēt docetq̄ q sint hi a qbus res maximæ gerunt. ¶Inde poit secundos:postea tertios. Et tandē præcipit qūo res domestica forti uiro augenda sit. ¶Dixit.n.supra fortē uersari circa res arduas: & ea q̄ pertinent ad uitā degendā: Nāc ḡ partem propositōis nunc tractabit :cōcludēs si hæc ꝓcepta seruauerimus magnifice:grauiter & amicabiliter uitæ hūanæ nos posse uiuere. Illud de quo supra disputatū ē. Nam dixit de tribus hoium gn̄ibus:de his q rēpu.gerunt: quorū uitam dixit eē fructuosiorē hominū gn̄e de his q in ocio delectātur re sua familiari:& de phis qui in rerū contēplatione uersant:& an res urbanæ sint maiores bellicis. Affert igitur Ci.suā sn̄iam & conclusionē superioris disputatiōis:& dicit illos esse locādos in primo gradu magnanimitatis q remp.gerunt & illorū res maximas eē:qm̄ latissime patent officia quippe eorū qui reip.consulunt:non ad proprium cōmodū:sed ad cōe spectant: ideo maximā laudē merent. Latissime pateat:ad cōem utilitatem se extendat:qm̄ bona oibus ꝓdest rei pu.administratio: ¶Esse aūt:hi sunt secūdi q se ad philosophādū cōtulerūt & doctrinā:contenti finibus rerū suarū:sed quia hoc nō oibus prodest:sed sibi & paucis:iō in secundo loco ponūt:magnanimi tū sūt qm̄ spernunt ea quæ cæteri admirant:& res contemnūt humanas & circa magna cognitionēq̄ dignissima uersant:ut sunt res naturales & supnaturales. Esse aūt magni animi:ēt iudicādū est fuisse multos magni aī & esse. In uita ociosa:ꝓter eos q uersati sūt in rep. ¶Inuestigarēt:inqrerent īgenio & inuenirēt. Magna q̄dā:notitiā magnarū rerū & causas earū. ¶Finibus rerū suarū:ut nil quærerent:nilq̄ appeterēt præter res suas.philosophi.n.ponētes modū cupiditatibus:& aium diuitē:non arcā hm̄e cupientes ītra fines rerū suarū se continebāt:bona fortunæ minima ducētes. ¶Aut iteriecti:hi sūt tertii:q delectant re sua familiari nō capessētes rēp.nec philosophātes:sed uiuētes i agris:cū nō possent ferre principū mores. Interiecti:inedii iter philosophos & rēp.gerētes. ¶Exaggerātes:nō accumulātes rem domesticā per fas & nefas. Omni rōe:quocunq̄ modo:sed uñ oportet.i.e suis prædiis pecuariis & uillatica pastiōe. Nā liberalis ē hm̄e diuitias:uñ oportet:ut liberalitate uti possit & magnificētia:nec debemus excludere nr̄os ab usu rerū nr̄arū:qm̄ amicorū oīa debent esse coīa:& si amicorū multo magis propinquorū & gentiliū: & pro rep.si opus ē debemus effundere pecūias sine aliq̄ parsimonia:hæc ꝓcepta ptinent ad domesticā disciplinā. Quærendæ sunt diuitiæ rōe honesta:ut ex agris nr̄is aīalibus citra tn̄ iniuriā aliorū & ex effossionibus metallorū.i.oium q̄ sub terra inueniunt. Neq̄ excludētes:nō remouētes ab usu rei nr̄æ domesticæ. Vñ laudat a Plutarcho Nicias atheniēsis clarissimus īpator:q cum argenti fodinā in agro suo hm̄et & multos circa se petitores:neminē uacuū dimisit. Non minus enī inqt Plutarchus his a qbus mala quispiam timeret:q̄ his qui bene meriti sunt tribuere cōuenit. Itaq̄ plurimis hoibus Niciæ facultates utilitatem afferebant. Siquando usus.i.si necessitas exigeret. Primum āte oīa sit comparata:unde oportet: nō rapina:furto ue aut usuris:cæterisq̄ modis illicitis Plato monet non esse cumulādas pecunias illiq̄ cupit eē diues:sed minuendas cēsuit cupiditates. q̄re inqt ab inopia nunq̄ liber erit is:q nullū constituens cupiditati modū semp diuitiarū exagitet ardore. Et Cato cēsorius dicebat. Nobis natura datū esse:ut erga hoies iustitia utamur:i eos aūt quibus:aut gratia:aut beneficio deuicti sumus:etiā si rationis usu priuati sint:mansuetudo uelut ex abundanti quodā fonte plærunq̄ defluat:propter quod satis monet ab usu diuitiarum nostros minime excludendos. ¶Nullo:neq̄ turpi quæstu. Quidā undiq̄ & quoduis capientes exuperant:ut sunt hi qui actiōes illiberales exercēt: Lenones:fœneratores & qui magno precio parua uendunt quorum quæstus odiosus ē. Oibus his ē turpis cōparatio lucri.cuius gratia & qdem exigui interdū probra sustinent. Aleatores:fures:latrones illiberales sunt:turpi enim uersantur in quæstu.

Ex quo nascunt innumerabilia peccata:cum hoies inflati opinionibus turpiter irridentē & in maximis uersātur erroribus. Sed hæc quidē hactenus. ¶Illud autē sic ē iudicandū maximas geri res:& maximi aī ab his qui remp.regant:qđ eorū admīstratio latissime pateat:ad plurimosq̄ ptineat. Esse āt magni aī & fuisse multos ēt ī uita ociosa:qui aut īuestigarēt: aut conarentur magna quædā seq̄ suarū rerum finibus continerēt: aut īteriecti īter philosophos & eos q rēpu.administrarent.delectarentē re sua familiari non eā quidē oī ratione exaggerantes.neq̄ excludētes ab usu suos:potiusq̄ & amicis īptientes & reip. siquando usus eēt. Quæ primū bene pata sit:nullo

Reg maxie magnimi gerūt

Aleatores aũt interdũ ẽt cũ amicis luerantur: qbus iure humanæ ſocietatis dare deberẽt. Quæſtus ſignificat lucrũ nũmariũ ad dr̃am: ná lucrum uocamus ẽt in aliis rebus. ¶ Turpi cũ turpitudie: a qua ẽ abhorrendũ. Odioſo: ut ẽ uſura ſiue fœnus dictũ a fœtura quadã pecũiæ pariẽtis: atq; icreſcentis: & iõ uſura ẽ odioſa: qm̃ eſt cõtra naturá. Pecunia enĩ non debet parere pecuniá. natura enĩ nõ patitur ut res talis pariat: & pecunia uidet parere: cum lucrat & facit fœnus a quo fœnerator dictus ẽ. Vñ dicit Seneca: Quid ẽ enĩ fœnus & uſura: niſi hũanæ cupiditatis extra naturã quæſita noia. ¶ Tẽporibus noſtris ꝓ nefas oẽs pecuniæ pariunt: & a chriſtianis iã iudæi ſupantur: & adeo iã fœcundus ẽ nũmus: ut inumeras arcas & loculos amplos fœneratorũ expleat. Naturæ parenti in oia portẽta ruentes uiolẽtiã facimus ex re q̃libet lucrũ placet nulla honeſtatis habetur rõ. Qlida & marcida ſcorta cẽſẽt pp nũmos. Agricolæ & ſancta ruſticitas irridẽt. bõi uiri pauptas ſardanapalũ uiuentibus ludribrio ẽ: quæ nõ debet eẽ decora: niſi qbus iuitis accedit. Iuſti uiri ab iniqs & optimi a peſſimis calcant: & mali ꝓter leges faſq; dominant. ¶ Legãt igit̃ pditiſſimi hoies præcepta gentilium: poſtq̃ chriſti leges nõ curant & illis legẽdis ſe iã ab oi hũanitate alienos cognoſcẽt. audiẽtq; mõ cupiditatis & auaritiæ ſordibus aures nõ obducãt diuitiæ iuſtitiæ & hũanæ uocẽ cõtra ipſorũ rabiẽ & æſtus cupiditatũ inclamãtis. ¶ Modo dignis: aliter eẽt contra iuſtitiã & liberalitatem: quæ dare debet qbus oportet. Nunc ãt cuiq; pditiſſimo & ímeritiſſimo tribuit. boni aũt uiri: ut uiuãt idigni iudicant: meretrices auro gẽmiſq; fulgẽt. Rõe: ut excogitẽt cũ rõe: quo pacto augenda ſit. Inde adhibeãt diligẽtia: ut qđ ratio ſuaſerit: fiat. ¶ Parſimõia frugalitate quæ eſt maximũ uectigal. parſimonia dr̃ ab eo qđ eſt parũ uel paruum: ide parcus ẽ hõ. Parſimonia ut auctor ẽ Gellius ueteres apđ rõanos: & uictus & cœnarũ tenuitas nõ domeſtica ſolũ obſeruatiõe ac diſciplina: ſed publica quoq; aiaduerſiõe legũq; cõplurium ſanctiõibus cuſtodita ẽ. Nec pareat: nõ potius ſeruiat libidini & intẽperãtiæ. Et luxuriæ. i. ſupfluitati: ſed potius liberalitati: pro q̃ exercẽda diuitiæ cõparari debent: ut bñfici eẽ poſſimus in optimos quoſq;. Hæc ꝓſcripta ſeruantẽ: cõdidit Ci. de fortitudine & magnanimitate & aliis: q̃ dicta ſũt ꝓtinentia ad humanã uitã degendã. ¶ Licet: igt hoiem ſeruantẽ hæc ꝓcepta uiuere: ut decet magnificũ: grauẽ: aioſũ: fortẽ & ſine fraude. ¶ Simpliciter: ſine fraude. ¶ Fideliter: ſine timore iſidiarũ: cũ pp iuſtitiã ois habeat amicos. ¶ Et amice: amicabiliter uitæ hũanæ. aliter enĩ ab oi humanitate alieni uidebimur. ná ut ſæpe inculcaui: homo ab hoie nõ debet eſſe alienus.

¶ Eqtur ut de una reliq̃ parte honeſtatis: Abſolutis tribus ptibus tranſit ad quartã & ultimã: de q̃ diſputat uſq; ad calcẽ uoluminis. Et adiũgit tẽperãtiæ uerecundiã: modeſtiã: ordinẽ: cõſtãtiã & ornatũ. Intẽperantiã dicebãt ſtoici eſſe matrẽ oium pturbationũ: temperantiã uero oium officiorũ. in fine faciet cõparationẽ de duobus honeſtis: ut ꝓpoſuit. Verecũdia ẽ timor dedecoris: & ad illos ptinet q cum pturbatione uiuunt: ut ſunt adoleſcentes. nõ eſt aũt uirtus: ſed quoddã bonum ex ſuppoſitiõe ita dicá: quia ob uerecundiã adoleſcentes nõ erant. ná qui uerecundiam habet: a ſcelere reprimitur. qppe adoleſcens cupiditates hẽt infinitas qbus propter pudorẽ abſtinet: & probatur pudor in ipſo adoleſcẽte: qñ eſt iudiciũ bonitatis: & tunc apparet bona idoles: Ideo dicit Terentius: Erubuit: ſalua res eſt: Pudentes iquit Cyrus apud Xenophontem: quæ turpia ſũt in ꝓpatulo fugiũt. Temperantes uero ac pudici etiã i obſcuro. Verecundia inqt Seneca bonũ in adoleſcente ſignũ. Ad ſenes aũt non ptinet uerecundia: qa illos non decet peccare: ſed eſſe expertes oĩs perturbationis: cũ non ſit in ipſis feruor caloris naturalis. & ſenẽ non laudamus ob pudorẽ: quia nõ decet ipſum id agere: propter qđ pudore afficiãt: & non cadit i uirum probũ: quia pro re turpi oriẽt pudor: & ipſe uir probus ab oi turpitudine alienus eſt. Vnde uerecundia ad illũ ptinet qui eſt pronus ad deliquendũ: & uerſatur inter æſtus perturbationũ. ergo uerecundia eſt probitas ex ſuppoſitiõe non p ſe. neceſſe eſt enĩ ut uitiũ præſupponãt: ut ita dicam: poſtea induẽatur pudor: q illud reprimat. Virtus ãt eſt quoddam bonũ ſimpliciter & abſolute: & oi ætati cõuenit. Erit igitẽ pudor quidã affectus: & fit in facie rubor q naſcitẽ ex omni pudore: qñ natura ut uolũt phyſici: cũ qđ ei occurrit honeſto pudore dignũ: imum petendo penetrat ſãguinẽ: quo cõmoto atq; diffuſo cutis tingitẽ: & inde naſcitur rubor. & natura pudore tacta ita ſanguinẽ pro uelamento tendit: ut uidemus quẽquã erubeſcentem manũ ſibi ante faciẽ frequenter opponere: & rubor i facie nil aliũd ẽ niſi color ſãguinis: & pudor nil aliud q̃ timor iuſtæ reprehenſiõis. exupatio dr̃ expaueſcẽtia: & q eã hẽt: i oibus pudore afficiẽt i qbus nõ oportet. Defectio ãt dr̃ ipudentia: & q eã hẽt: nullo pudore afficiẽt & dr̃ impudẽs:

quo nihil ē turpius. Tēperantīa ē mediocritas circa uoluptates atq; dolores: & ꝑprie circa eas uoluptates q̄ gustu ꝓcipiunt & tactu: ut in cibo potuq; & rebus uenereis: circa quæ uersat intēperātia: quæ ē exuperatio. Vñ Philoxenus auctore Aristotele collū gruis oprabat: ut maiorē uoluptatē in epulis sentiret: q̄ maxie sensū tactus & gustus moueret. Vñ magis uituperāda ē: cū sit nobis cōis cū bæluis: quæ tactu delectant & gustu: odore aūt non p se sed per accidēs: uñ cū id qđ est cā odoris: assequunt: nō curant illum ꝑplius: ut canes q feras odore iuestigant & aues. Sēsus tactus & gustus sūt magis materiales: q̄ cæteri: gustus ē discretiuus saporū: & tactus est cōis & ꝑmus oīum sensuū qa oīa aialia hūt tactū: & circa uoluptates aī nō uersat tēperantia aut ītemperantia: & his quæ uisu ꝓcipiunt: nō dicimur tēperates aut intēperantes: nec his q̄ auditu. nā eos q cantu delectant: nō dicimus intēperātes: nec his quæ ꝓcipiūt olfatu: Interdū ēt capiunt uoluptates ex odore florū: nō tñ dicit intēperantia. Relinquit ergo tēperantiā & intē perantiā uersari circa ea q̄ gustu tactu q; ꝓcipiunt. Defectio noīe caret: pōt tñ dici insensibilitas: & q eā habet: īsensatus: cū non moueat sensu alicuius uoluptatis sed hoc in paucissimos cadit: & iō talis dispositio nō hēt nomen. pauci enī sunt q deficiāt ī capiēdis uoluptatibus: q̄ nobis ingenitæ sūt: & qbus nō facile obsisti pōt. Est enī appetitus uoluptatis īsatiabilis cui bellū indicendū est. Hierocles Stoicus uir grauis dixit: uoluptatis finis meretricis decretū ē. Et plato uoluptatē escam malorū appellauit: quā dicebat primā calamitatē aio nīo accedere: cū corpori cōiungit: deprauationē aūt & dissolutionē assequ: cū cogitationes eū a corpis cupiditatibus separāt. Tēperantia est tēperatrix oīum cō motionū: & a libidine auocat. Ingētiq; alacritate gestire non sinit. & ut honeste uiuamus: & a nulla uoluptate subigamur: sua nobis lege pscribit. Est ēt prudētiæ cōseruatrix & a prudētia deriuat. nā phronisis græce latine dī prudētia. Sophrosyni dī tēperantia: q̄si conseruatrix mētis & prudētiæ. Intēperantia uero corrūpit prudētiā & bonā æstimationē atq; iudiciū: unde pōt recte dici oēm uirtutē esse tēperātiam atq; modestiā: a cuius fine. ī. honestate ipsū decoꝝ separari non pōt: nisi libera cogitatiōe. Cōtinentia ē affectio iuiolabilis recte rōis siue hītus uoluptatibus īsuperabilis. Modestia īterdū conuertit cū temperātia. interdū ponit pro tota uirtute: qm̄ in oī uirtute modus regrit: sed maxime ī ipsa tēperantia: quæ aduersat uoluptati: q̄ corrupti res honestas negligimus. Moderatio ē q̄si actus ipsius modestiæ: & decorū accōmodat ad oīs uirtutes: græce dī præpō. i. decens. ¶ Quasi qdā ornatus uitæ: nā ut dictū est: tēperantia atq; modestia sunt qdā ornatus uitæ: & qa temperātia ē conseruatrix prudētiæ: sine q̄ non pōt cē aliqua uirtus: iō dicit ipsam una cū modestia cē quendā ornatū uitæ. ¶ Sedatio pturbationū: qm̄ temperātia & modus mitigāt aī perturbatiōes: & mentē sanant. Tēperans enī dī ille: q est integræ mētis. Integra autē mens nō perturbatur: nec æstu fluctuat affectuum: sed ī oībus se rationi subiicit: quæ uult ut in oī re modus seruetur. Stoici: quos Ci. imitatur. Volebāt oīum officiorum causā esse temperātiā: sceleꝝ uero intemperantiā: & profecto sic est. Nā uir tēperans ab officio nunq̄ discedit: & intēperantia in oībus nos delinquere cogit. Apud græcos ītēperans dī incastigatus. Vñ pueri dicunt intēperantes. ī. icastigati ideo datur ipsis pedagogus: ut sit tanq̄ recta rō: qua pueri uacāt ob ætatē: & cupiditates debent subiici rectæ rōi: qm̄ p operationes cupiditatis assequmur intēperantiā: quo uitio nullū pōt est maius: qm̄ ratio ab appetitu uicta ē penitus: & ruit intēperans ad uoluptates sine aliqua repugnātia ītellectus. Vnde magis uituperatur: quā incōtinens: quoniā in ipsa incontinētia fit aliqua pugna inter rōem & appetitum: uincit tandē appetitus: succumbitq; ratio. Temperans uero magis laudatur quā continens: qm̄ nullā habet perturbationem: & appetitus paret rōi sine aliqua repugnantia. In ipso aūt continēte nō est sedata perturbatio: sed fit pugna inter appetitum & rationem. Vincitur tandem appetitus a rōne. Ergo temperantia maior est q̄ sit continentia. & intēperantia est maius malum q̄ sit incontinentia. Et rerum modus: mēsura quædam & moderatio in oībus rebus. Igitur temperantia sanat animos: & moderatio imponit modum & decorū rebus agendis. ¶ Hoc loco: hac pte honestatis: in qua oīa fiunt: omniaq; dītur ordine & mō. ¶ Decoꝝ: dī id quod cōuenit & decet: de quo plura dicent loco suo. ¶ Huius: decori ē ea potētia & natura: ut nō possit ab honesto separari. ¶ Facilius ītelligi. ī. possumus libera cogitatiōe intelligere differentiā: quæ est inter decorū & honestum: explanari autem non potest. nam tunc dicit decorum: cum est honestum & honestum decoꝝ. ¶ Explanari: demonstrari re ipsa & actu. ¶ Quicquid enim ratio ē. Id tū apparet esse decorū. ſ. cum præcessit honestas & uirtus: tum enī dicitur aliquid decens: cū est cū uirtute.

sit in qua uerecundia: & quasi quidā ornatus uitæ: temperātia & modestia: oīsq; sedatio perturbationum animi: & rerū modus cernitur: Hoc loco continetur id qđ dici latine decorū potest: græce enim ωρέπον dicitur. huius uis est ea: ut ab honesto non queat separari. Nam & quod decet honestum ē: & quod honestum est decet. Qualis differētia sit honesti & decori facilius ītelligi quā explanari potest.

Itaq; cū hoc ita sit inqt: ut decorū tūc appareat: cū præcessit honestas: & hōestas cuiusq; uirtutis finis sit: seqt' oībus uirtutibus inesse hoc decor nō solū in ipsa tēpantia. ¶ Hoc loco: in hac q̄rta pte honesti. In tribus: prudētia iustitia fortitudie: & pbat hoc icipiens ab ipsa prudētia. ¶ Nā & rōe uti: itellectu & prudētia: q̄ ē in hoie recta rō: & uti rōe i oībus rebus prudētis ē: & hoiem decet: aliter uideret' natura frustra ipsā dedisse. ¶ Ōrone: sermōe cū prudētia. ¶ Cōsiderate: nō temere. ¶ Quid sit ueri uidere: qm̄ ut dictū ē prudentiæ obiicit' ueritas & rectitudo i rebus agēdis: & prudētē decet uerū uidere nec decipi. Et tueri: defendet': qm̄ ueritas defēdēda ē: & si prudēs mēdaciū tueret': faceret cōtra suā naturā: & sic efficeret' iprudēs. Decet.n. prudentē uer ꝛ iuenire dicet' tueri: & ꝛtra facere de decet. ¶ Cōtra: ex alia pte poit ea i qbus decor ꝛ prudētis nō seruat'. ¶ Falli: decipi falsis opiniōibus & rebus & nō uidere uer ꝛ. ¶ Labi: errare q̄dā negligētia. nā illi dīcitur labi: q sine diligētia icedūt & sic labunt illi q nō iuestigata ueritate iprudēter errāt. Errare falsū p uero seq. ¶ Decipi: uerbis. ¶ Tā dedecet: tā ē indecor ꝛ q̄ insanire. ¶ Mente capti dīcitur īsani: quēadmodū capti oculis cæci. ¶ Delyrare ē exorbitare a ppōsito: uiaq; rōnis discedere & ea dicere q̄ nullū hīt pōdus: & ab oībus irridēt'. Inde dīcitur delyri senes: q ridicula dicūt: & deducit' a uerbo lero & lyra ē eminētior ps sulci obliq. Et q i obliquū sulcos ducit ut sata melius ꝓueniāt & aq̄ corriuet' lerare dr. Et sic delyrus dr is: q a rōne aberrat: & fert' obliquum. Plinius lib. xviii. dicit a rōe p transuersū iterea occasio seqt': ubi res poscit crate uel rastro: & sato semine iteratio: hoc quoq; ubi cōsuetudo patit': crate dentata uel tabula arato adnexa: quod lerare uocāt: unde primū appellata delyratio est. Iō dicit Nonius: delerare ē de recto recedere. Lera aūt est fossa: quæ ad agros tuēdos ducit': in q̄ uligo terræ decurrat. Cū arāt inqt Varro iacto semīe boues: lerare dīcitur. Lyras inqt Columella rustici uocāt porcas: cū sic aratū est: ut iter duos latius distantes sulcos medius cumulus siccā sedē frumentis ꝓbet. ¶ Et oīa iusta. Nūc oñdit decor ꝛ ipsū inesse iustitiæ. nā oīa iusta decor ꝛ hīt. iniusta aūt quēadmodū turpia sunt: sic ꝓter decor ꝛ. ¶ Turpia: remota a uirtute. Similis rō: Nūc de decoro q̄d est i ipsa fortitudine. ¶ Aio magno: cōtēnēti res hūanas & picula: qm̄ ut uolūt stoici: magnaitas ē scia q̄ hītū facit cælsiorē oibus q̄ cōtingere possūt æq̄biliter bono ꝛ & malorū. ¶ Quod contra: q̄d nō fit uiriliter & magno aio turpe ē & indecor ꝛ. ¶ Quare: cōcludit p ea q̄ iā dicta sunt: ad oīs uirtutes ptinere decor ꝛ: & ita ptinere: ut ab ipsis separi nō possit. Hoc decor ꝛ: de quo tractāt phi i officiis. de decoro posito i psonis dicet postea recōdita occulta & subtili indagatiōe inuestiget': qm̄ apparet oībus & spōte sese offert. Est.n. q̄ddā: Vnū nescio q̄d quod mēte intelligit': q̄d decat i oī uirtute. Quā re: actu. & probat hoc p similitudinē pulchritudis: quæ non pōt actu separari ab ipsa ualitudine corporis: possumus tñ libera cogitatiōe itelligere aliud esse pulchritudinē aliud ualitudinē: sed actu separi ne queunt: qm̄ remota ualitudine ꝓspera corporis remouet' ēt pulchritudo: & e cōtra: & sic remota honestate remouetur etiā decorū: & remoto decoro remouet' honestas. possumus tñ cogitare aliud eē honestatē: aliud decorum q ē quasi ornamentū ipsius honestatis. ut pulchritudo bonæ ualitudis. De uenusta te & pulchritudine paulo post dicet'. Nā uenustas ꝓprie mulier ꝛ est: & illa grā q̄ præse ferunt in uultu & dicit' a uenere. Inde hoies dicūt' inuenusti q gratia carent. unde apud Teren. quærit' Pāphilus se esse iuenustū & ifelicē: & quorūdā scripta dicunt' habere uenustatē. i. gratiā ut oībus placeant. Et Isocrates apud græcos factatus est oīs dicendi ueneres. i. oīa lenocinia: quæ scriptis gratiā comparare possūt. Inde dicit' attica uenus: qm̄ atticorū scripta habebāt gratiā sunt nōnulli eruditi: tamen nō habent uenerē: q ēt i ipsis formis accidit. ¶ Secerni: separari actu & re. ¶ Sic: eodē mō. ¶ Confusū: mixtū ex oī pte: sed mixtū dē ex pte: cōfusū ita ímixtū: ut nullo mō re ipsa possit separari. ¶ Distinguit': separatur libera cogitatione.

Quicqd.n: est q̄d deceat: id tū apparet cū antegressa ē honestas. Itaq; non solum ī hac parte honestatis: de qua hoc loco differendū ē: sed ēt in tribus superiorībus q̄d deceat apparet. Nā & rōe uti atq; oratione prudēter & agere quod agas cōsiderate: oīq; ī re q̄d sit ueri uidere & tueri decet. Cōtraq; falli: errare: labi: decipi: tā dedecet: q̄ delirare: & mēte captū eē. Et iusta oīa decora sunt. iniusta oīa cōtra: ut turpia sic īdecora. Similis ē rō fortitudinis. Quod enī uiriliter aioq; magno fit: id dignū uiro & decor ꝛ uidet': q̄d cōtra id ut turpe sic īdecorū. Quare ptinet qdē ad oēm honestatē hoc q̄d dico decor ꝛ: & ita ptinet ut nō recōdita q̄dā rōe cernat': sed sit ī prōptu ē enī q̄ddā: idq; intelligit' in oī uirtute: quod deceat quod cogitatiōe magis a uirtute pōt q̄ re separi. ut .n. uenustas & pulchritudo corporis secerni nō pōt a ualitudīe. sic hoc de quo loqmur: illud totū qdē cū uirtute cōfusū: sed mēte & cogitatōe distinguit'.

Oculis capti mente capti

Deliro

Delirus lero

Lera

Venustas

EST aũt diuidit ipsũ decoꝝ: postea definit. ¶ Descriptio: diuisio: qm̃ duplex ẽ ipsũ decorũ gn̄iale & particulare: qđ priori subiiciẽ: ut cũ dicimus: decet honesta facere: uirtutẽq; exercere: ide dicimus decet iustũ esse: fortẽ: magnanimũ: & sic de singulis ptibus honestatis. ¶ Atq; illud supius. i. generale illđ decoꝝ: & affert definitionẽ eius: qđ ī toto q̃si corpe uirtutis apparet. ¶ Cõsẽtaneũ: cõueniẽs. uñ hi hoies q aliqđ cõtra naturã cõmittunt: decoꝝ humanũ nõ seruant: & sic sũt bæluæ. ¶ Excellẽtiæ: præstãtiæ qua differt a cæteris aiantibus. ¶ Igit nihil agendũ ẽ: qđ hois pstãtiã dedeceat. ¶ In eo rõe. ſ. & oratione: qbus hõ differt a cæteris aialibus. g̃ ī sua p̃stantia hõ debet seruare decoꝝ: & nihil agere qđ hoi conueniens nõ sit & ẽ hoc decoꝝ tãq̃ locus coīs. Nã ī oīone locus coīs dr̃ ea pars: q̃ non de aliquo noiatim disputat aut agit: sed de uniuersa re: & hẽt acrẽ incusationẽ uitiorũ cũ ãplificatione. Nõnũq̃ locus coīs cõtinet ancipites disputatiões: in qbus de uniuerso gn̄e disputamus ut de uirtute. Iõ dicit ī paradoxis: ludẽs cõiecti in coẽ locos: qm̃ probans illas opiniones admirabiles eẽ ueras incusat uitia gn̄aliter: & nõ noiat aliquem sed utiq; loco coī. ¶ Quæ aũt ps: illud decorũ particulare: qđ ẽ species illius p̃mi decori. ¶ Gn̄ii illi: decoro qđ est gn̄iale. ¶ Cõsentaneũ: ita cõueniat naturæ hũanæ. ¶ Moderatio: modus qdã in oibus dictis factisq;. nã debet adhiberi semp moderatio actionũ & sic erit decoꝝ p singulas partes hõestatis. ¶ Cũ specie: apparẽtia liberi hois nõ seruilis & scurrilis. Serui oẽs dr̃untur q affectibus seruiũt. homo igit ī genuus in oī re: ut seruet decoꝝ. nihil seruile facere debet: sed oia debẽt sapere q̃dã ingenuitatẽ. ¶ Liberali: digna libero hoie & ingenuo. Nec ita itelligi a phis. Non possumus inqt Cicero existimare itelligi a phis hoc modo de decoro: qđ ẽ apud poetas in psonis: qm̃ est dr̃ia poetæ eni bonas & malas personas itroducunt loquẽtes ut ipsas decet. i. quæ utunt uerbis sibi accõmodatis & qualitati personaꝝ. phī accipiunt aũt personã humanã ea ratione qua psona humana ẽ & nõ ficta more poetico. & dicunt decoꝝ ab ea seruari: si ab eius excellẽtia nõ degenerat: & id agat quod uirtuti cõueniat & honestati: ad quã nati sumus: poetæ aũt fingunt psonas ad libidinẽ. Et sic ostẽdit hoc eẽ p̃prie decorum qđ uirtuti cõgruit. Inde sumit a poetis largo modo: ut tunc decoꝝ dicat seruari: cum oratio qualitati personæ itroductæ accõmodat: unde dicit Fabius poetas hr̃e decoꝝ ī personis: & sic ponit a Cicerone differẽtia inter decoꝝ phylosophicũ & poeticum: qm̃ phylosophi bonis uiris tantũ tribuũt decorũ: poetæ aũt tam bonis q̃ malis: ut tyrãnus si tyrãnice & crudeliter loquit. dicatur seruare decorũ: qm̃ talis oratio psonæ cõuenit. Phylosophus aũt dicit nihil esse decẽs: nisi quod honestati coniungit. est eni decorũ confusum cũ tota uirtute: & sic differt inter utrũq; decorũ. ¶ Nec ita: ut finitum est ex sententia phylosophorũ qui dicunt id esse decorũ: quod naturæ cõgruit: & habet tẽperantiam & modum cũ specie liberali. Non ita inqt intelligũt phylosophi de decoro: quod poetæ dicuntur seruare ī personis: qm̃ hoc decorũ differt ab illo. ¶ De quo: decoro seruãdo apud poetas ī personis. ¶ Alio loco: in rhetoricis & præceptis dicendi. Cicero primus apud latinos dixit decoꝝ. ita eni ait ī oratore: ut in uita sic ī oratione nihil ẽ difficilius: q̃ qđ deceat uidere prepon appellãt hoc græci: nos dicamus sane decoꝝ de quo præclara & multa præcipiunt: & res ẽ cognitione dignissima. huius ignorantia nõ modo in uita: sed sæpissime in poematis & in oone peccat. semperq; in oī parte orationis: ut uitæ qđ deceat cõsiderãdum est: quod ī re de qua agit positũ est: & in personis & eoꝝ qui dicunt: & eorũ qui audiunt. Itaq; hũc locũ longe lateq; patentem phylosophi solẽt in officiis tractare. decere est q̃si aptum esse & cõsentaneum tẽpori & personæ: quod cũ ī factis sæpissime: tũ in dictis ualet. In uultu denique & gestu cõtraq; dedecere. ¶ Sed tũ seruare illud poetas dicimus: Nũc ponit decoꝝ quod poetæ seruant. Nã apud ipsos in psonis decoꝝ petit. Illud genus narrationis qđ in personis positũ est: inqt in rhetoricis ad herenniũ: hr̃e debet sermonis festiuitatẽ: amicoꝝ dissimilitudinẽ: grauitatẽ: lenitatẽ: spem: metũ: suspicionem: desideriũ: dissimulationẽ: misericordiã: reꝝ uarietates: fortunæ cõmutationem: insperatũ: incõmodũ: subitã lætitiam: iucundũ: exitũ rerũ. Sensus est: Nõ debemus arbitrari phylosophos itelligere de decoro poetico: ut in-

Diuisio ipsius decori & definitio: differentiaq; ĩter decorum philosophicum & poeticum.

locus communis

telligũt de decoro cõiũcto cũ honestate: & ita cõiuncto ut separi nõ possit: sed tũc poetæ seruare decoꝝ in psonis dicitur: cũ quæq; psona introducta ab ipsis id loqt̃: & facit qđ suæ psonæ cõuenit. si pius pie loqt̃ seruat decoꝝ: si impius ipie: si tyránus crudeliter: si matrona pudice: si scortũ ipudice loqt̃: decet. Et sic intelligit̃ decoꝝ i poetis: cũ id dr̃: qđ psonæ loquẽti cõsentaneũ ẽ. sed finaliter cõsiderãt decoꝝ: coniunctũ .s. cũ uirtute. ¶ Quaq;: quacũq; psona introducta. ¶ Fit: qm̃ uir grauis nõ debet introduci: ut faciat ea quæ leuissimi hoĩs sunt & econtra. ¶ Et dr̃: & sic in uerbis q̃sq; secundũ suã dignitatem & habitũ quẽ habet siue bonũ siue malum: debet induci ad loquẽdũ a poetis ut seruet̃ decoꝝ: qđ in uerbis & rebus consistit atq; personis: & affert exẽplũ Ci. ex Tragœdia Actii: quæ inscribit̃ Thyestes: in q̃ personæ loquunt̃ ut cõuenit cuiq;. Iuppiter ex Egina filia Aesopi rapta ex phliunte urbe peloponẽsi ad Nemeã siluam genuit Eacũ ex europa filia agenoris Minoẽ & Rhadamãtũ: q a deo iuste uixerũt: ut apud inferos iudices fingant̃ a poetis. & Minos tulit leges cretẽsibus: q cũ fuerint iusti & pii: si in ducerẽt̃ a Tragicis: ut dicerẽt ea quæ Atreus non seruaret̃ decoꝝ personæ. ¶ Oderint dũ metuant: hæc erant uerba Attei apud Actiũ in Tragœdia: q̃ tyrannidẽ sapiũt. tyráni enĩ uolunt timeri: & nõ curãt si odio habeãt̃. Atreus uolens ulcisci iniuriã illatã a fratre Thyeste: cogr̃scebat se iturũ in odiũ subditorũ. usi dicebat: oderint dũ metuant: sic ẽt introducunt̃ alii tyráni. nã hæc uerba ad oẽs ptinẽt. idẽ Ci. i pma philiperica dicit: Carũ eẽ ciuẽ de rep. mereri. laudari: coli: diligi: glorioſũ est. metui uero & i odio esse inuidioſũ: detestabile: ibecillũ. caducũ quidẽ uidemus ẽt in fabulis ipsis illis qui oderint. dũ metuãt: dixerint pernicioſũ fuisse. Qualis inqt Se. illa dira uox & abhominata: oderint dũ metuãt syllano scias sæculo scriptã &. C. Cæsar hãc uocẽ usurpabat. ¶ Aut natis sepulchro ipse ẽ parens: hæc erant uerba Atrei: q Thyesti fratri filios comedendos apposuit. Atreus & Thyestes filii pelopis & hypodamiæ fuerũt tantaliq; nepotes. regnauerũtq; Micenis i peloponeso. Thyestes cũ uxore ſtis Merope concubuit & filios pcreauit: quos ei Atreus postea decoctos apposuit. Vñ uenter pr̃is erat sepulchrũ ipsis filiis. Ita igit̃ insultãs fratri inducit̃ Atreus i tragœdiis: si aliter diceret nõ seruaret̃ decoꝝ psonæ: nec ẽt si uir bonus & pius ita loqueret̃. ¶ Parens: Thyestes pr̃. Est sepulchro natis: ipse pr̃ ẽ sepulchrũ filioꝝ: quos comedit. ¶ Excitant̃ plausus: i ipso theatro aspectoribus plaudit̃ i laudẽ poetæ: q sic loquẽtẽ Atreum introducit: qm̃ illa uerba cõueniũt Atreo crudeli & impio. Est enĩ rõ quare plausus excitant̃: qm̃ uerba sunt accõmodata personæ. ¶ Persona: ipo Atreo: qui loqt̃: quia fuit crudelissimus. & poetæ crudelẽ crudeliter loquẽtẽ fingunt: & cõtra aliter non daret̃ plausus in theatro cũ tragœdiæ recitant̃: nec seruaret̃ poeticũ decoꝝ. ¶ Sed poetæ ĩqt Ci. ipsi poetæ iudicabũt qd quẽq; deceat ex q̃litate personaꝝ quas fingũt: & illis uerba attribuũt: ut decet siue bõis siue malis. cõcedat̃ poetis: ut in tãta uarietate psonarũ ẽt qd malis uiris conueniat: decorũq; sit: uideant. Sed nobis phis q uirtutem amplectimur: & in ea sũmũ bonũ ponimus: natura iposuit personã cũ maxima excellẽtia: ut in ipsa decorũ cũ honestate coniũctũ seruandũ sit. poetæ personas ad libidinẽ fingunt: nos aũt habemus ipsas iposĩtas a natura. ¶ Quid deceat: qd conueniat cuiq;. ¶ Ex persona: q̃litate personæ introductæ. ¶ Nobis aũt: qui nõ fingimus: sed ea rõe qua sumus hoĩes: & habemus personam iposĩtam a natura non fictã more poetico. poetæ enĩ fingunt psonas: & secundũ uarios affectus inducunt loquẽtes: ut seruet̃ decoꝝ. ¶ Imposuit psonam: dedit rõem & semina uirtutũ personamq; coẽm oĩbus hoĩbus. ¶ Magna excellentia: qm̃ hoĩes ratione cæteris aialibus antecellunt & præstant. ¶ Quo circa: ideo poetæ iudicent quid conueniat personis quas fingunt. ¶ Varietate: quoniã uariæ sunt qualitates personarum. ¶ Etiã uitioſis: qa inducunt etiã bonos loquentes non modo uitioſus: at nobis inqt natura dedit igniculos oĩum uirtutum: præscripsitq; tribuens ipsam rationẽ nos debere modũ seruare in omni uita quod cum ita sit apparet illud generale decoꝝ esse confusũ cum oĩbus uirtutibus: & particulare cognosci in singulis officiis. ¶ Constantiæ: haꝝ uirtutũ principia dedit nobis natura: ut simus cõstantes: temperati: uerecũdi: modesti. ¶ Non negligere: sed considerare quemadmodum uiuamus: & quales nos geramus in uita humana: ne a uirtute degeneremus & principiis naturalibus: ut nihil i uita discrepet a rõne

deceat: cũ id quod quaq; psona dignũ est: & fit: & dicit̃ ut si Aeacus aut Minos diceret oderint dũ metuãt: aut natis sepulchro ipse est parẽs ĩdecoꝝ uideret̃. qđ eos fuisse iustos accipimus. At atreo dicente plausus excitant̃. ẽ enĩ digna psona oro. Sed poetæ quid quẽq; deceat: ex psona iudicabunt. Nobis aũt psonam iposuit ipsa natura magna cum excellẽtia præstãtiaq; animantiũ reliquorum. Quo circa poetæ in magna uarietate personaꝝ: etiam uitioſis qđ cõueniat & deceat uidebũt: Nobis ãt cum a natura cõstantiæ: moderatiõis: tẽperãtiæ: uerecũdiæ: ptes datæ sint: cũq; eadem natura doceat non negligere

& humana ꝓstátia: & sic apparebit utrũq; decoꝝ: cũ officiis delectabimur: q̃ a natura ꝓncipiũ habet: q̃ uirtutũ semina dedit: a qbus officia manãt: & cõstat honestũ. ¶ Vt illud generale decorũ. ¶ Quã late fusum: sparsũ ꝑ omnis uirtutes. ¶ Et hoc decoꝝ particulare qd̃ i singulis ptibus hoẽstatis cernit. ¶ Vt enĩ pulchritudo: cõparatione pulchritudinis i aliquo corpe ondit quõ ipsũ decoꝝ mouet hoies: ut laudẽt ea: quæ i omni uita fiũt cũ ordie cõstãtia & moderatõe dictoꝝ factorũq; sic pulchritudo corpis delectat: qua oẽs ptes inter se bñ quadrãt & ꝓportionẽ hñt. Hoc ipso: propter hoc mouet oculos eorum q uidẽt corpus ita bene compositum ut nihil discrepet. ¶ Lepore: quadam gra. lepos ẽ dictoꝝ & factoꝝ gra: & ẽ q̃dã lenitas & uẽustas i aliquo corpe & i oꝛone. partes igit̃ corporis cõsentiũt cũ lepore: cũ habẽt gratiã qua respiciẽtes mouẽtur. ¶ Cõsentiũt cõuenĩũt quadrãt: qm̃ bñ cõposite sunt: & habẽt gratiã & uim mouẽdi. ¶ Si hoc decoꝝ adaptat uũc similitudinẽ: Ambrosius ait. Si qs igit̃ æquabilitatem uniuerse uitæ & singulaꝝ actionum modos seruat ordinẽq; & cõstãtiã dictoꝝ atq; operũ moderationẽq; custodiat in eius uita decoꝝ illud excellit: & quasi i quodã speculo elucet. In uita: rebus quas agimus. ¶ Approbationẽ: laudationẽ: & cõmẽdationẽ eoꝝ cũ qbus uiuit̃ prius debemus cõsulere: ide deliberare: postea cum electione electa pficere: & i oibus actionibus ordinẽ seruare atq; cõstantiã: ut homo nõ perturbet̃: sed semp in optimo mẽtis ꝓposito maneat & moderationẽ adhibere in omnibus dictis & factis decet. cũ talẽ hominẽ cernimus: mouemur: ut eũ laudemus decoꝝ seruantẽ suũ: & sic ecõtra. ¶ Igit̃: cũ ita uiuẽdũ sit ut nihil displiceat in nobis his qui nobiscũ uersant̃. ¶ Reuerẽtia: cauere debemus ne aliqd turpiter & cõtumelioſe dicamus uł cũ aliqua ignominia: qd̃ q negligũt: nõ seruãt decoꝝ: & famã ꝓdunt: quo nihil põt eẽ turpius: est enim ut inquit i Lælio fama non mediocre tẽtũ ad res gerendas. ¶ Reuerẽtia quidam pudor: ut cum quadam reuerẽtia cũ aliis uersemur: ut nihil agamus: qd̃ dedeceat coram aliis cuiuscũq; cõditionis sint: ita inquit semper est agendum: ut oẽs uideamur reuerei: & nihil committere: quod notari possit. ¶ Aduersus: erga homines cuiusq; ordinis. ¶ Optimi cuiusq; & reliquorum. i. debemus adhibere pudorem officii: & religionem erga optimos & alios. ¶ Et reliquorũ: qui nõ sunt optimi sed uulgares. Iõ dicit Iuue. Maxima debetur puero reuerentia: & peccaturo obstat tibi filius infans: debemus ingt Ci. cauere ab omni re quæ possit repræhendi etiam cũ sumus cum malis: ¶ Nam negligere aliorum æstimationẽ de se. hominis ẽ ꝓfecto dissoluti: sed ita uiuendũ est: ut omnes reuereamur: & sic a turpitudine abhorrebimus. Nec despiciat inquit Ambrosius: quid de se, unusquisq; & maxime uir optimus sentiat: hoc enim modo sit bonis deferre reuerentiam. nam negligere bonoꝝ iudicia uel arrogantiæ uel dissolutionis est: quoꝝ alterum supbiæ ascribit̃: alteꝝ negligentiæ. ¶ Quid sentiat: quã opinionẽ quisq; habeat sed negligit officiũ & alioꝝ repræhensionẽ nõ timet. ¶ Arrogãtis: superbi: & qui falsa quadã opinione elatus alioꝝ de se opinionẽ negligit. ¶ Dissoluti: qui hominum opinionẽ de se nõ curat: nec aliquo uinculo officii ac pudoris tenet̃: & licẽtia utit̃ ad omnia q̃ agere uult: tanq̃ ille q frontẽ perfricuit: & solutis rugis tanq̃ impudẽs alioꝝ de se iudiciũ negligit. ¶ Est aũt qd̃ differat: ponit differẽtiã q̃ est inter uerecũdiã & iustitiã: ut aliũd sit offm̃ iusti: aliũd uerecũdi & sic discurrẽdo ꝑ alias uirtutes. Vñ illũd decoꝝ gñale diuidet̃ i ptes & q̃ad modũ i toto corpe uirtutis decoꝝ ẽ: sic & i singulis. ¶ In oi rõe hñda: i omni respectu & cõsideratiõe officioꝝ utriusq;: nã alia ẽ ratio iustitiæ: alia uerecundiæ: & sic ꝑspicit̃ melius uis decori: cũ ꝑ ptes inuestigatur. Nõ uiolare: uiolare ẽ per uim alicui afferre iniuriã: qd̃ ẽ cõtra iustitiã & iusti hois decorũ. ¶ Nõ offendere: offendere i hoc loco ẽ fraude & uerbis alicui nocere: ut illius animus alienus fiat: & de te male sentiat: a qbus ipsa uerecũdia nos reprimit: q̃ ut dixi ẽ timor dedecoris & iuste repræhensionis. Vnde dicit Sene. Verecũdia malis conatibus obstat: nõ est igit̃ aliqd cõmittendum: quod alios offendat: sed adhibendus pudor: ne turpitudine aliqua & errore aliorum oculos offendamus: offenduntur autem boni uiri turpitudine ac impudentia quorundam: qui uerecundiæ nullam habet rationem.

Violare

In quo nō uiolare:nec aliquē:turpi aliquo errato offēdere. Maxīe ſup oīa alia.i.tūc maxīe ſeruaʒ decorū:cū neminē uiolamus:neminē offēdimus. ¶ Vis natura & potētia: ¶ His igiʒ expoſitis:cōcludit de ipſo decoro. puto inqt ob ea q̄ iā dicta ſūt:itellectū eē ab oībus qd ſit id quod diciʒ decorū & ɔſētaneū cuiq;.

Officiū aūt oñdit Ci.quā uiā habeat officiū qd oriʒ a decoro:& ad qd nos deducat ad cōſeruatiōnē.ſ.humanæ naturæ:q̄ uult nos oīa facere ut decet:& eā ducē ſequi debemus: q̄ ſi ſi deprauareʒ uariis erroribus a teneris unguiculis ad pfectionē nos duceret: ddit.n. uirtutū oīum p̄ncipia. Facere igr id qd dedecet:cōtra naturā ē:ergo ſeruare decoꝝ:eſt cōſeruare naturā utile igiʒ tali offō fūgi. ¶ Officiū:actio quæ manat a ḋcoꝝ uniuerſali & poſtea particulari:nā generale decoꝝ ē illud qd ducit: ¶ Ad cōueniētiā: ut oīa faciaūs q̄ naturæ húanæ cōueniāt:ea uero relinquamus q̄ ſūt cōtra naturā. ¶ Iō dixit ſupra generale decoꝝ id eē qd cōſentaneū ſit hoīs excellētiæ. ¶ Quā natura ſi ſequemur: nunq̄ a uia rōnis & formula decori aberrabimus: natura enī p ſe ab oī turpitudine abhorret: ergo cōueniēter naturæ uiuēdū eſt:& ſic ab officio nō diſcedeʒ & uia decori. Sequemurq;.i.ſi ducē naturā ſequemur ēt prudentiā iuſtitiā & fortitudinē: & ſic apparet ab ipſa natura nos iſtitui ad uirtutes. ¶ Id qd acutū.i.prudētiā:q̄ pſpicit ueritatē i rebus agendis: & eſt acuta & perſpicax:hoc ē decoꝝ prudētis ut acutus ſit & perſpicax:& ueꝝ in omni re uideat. ¶ Natura:naturaliter. ¶ Et id quod ad hominū cōſociationē.i.iuſtitiam ipſā quæ ē ad ſocietatē hominū tuendā:ut dictū ē:& i hoc iuſti uiri decoꝝ elucet:ſic cuiq; tribuit qd ſuum ē:& humanā cōſociationē tuetur & colit:& ſic erit hoc decorū particulare. ¶ Et id qd uehemēs.i.ſequemur magnanimitatē & fortitudinē. ¶ Vehemēs arduū & plenū difficultatis:qd pertinet ad magnanimū.officiū igiʒ qd a decoro manat:uiā habet ad oēs uirtutes duce natura. ¶ Sed in hac pte:tēperantia & modo. ¶ Maxima ſūma:quia i hoc magis reqriʒ modus & decoꝝ:cū ſit i factis & dictis actioneq; deceti. ¶ Diſputamus:agimus:& ſubtiliter inquirimus. ¶ Neq; enī ratio quare maxīa uis decori ē in hac parte:qm̄ inquit nō ſolū geſtus honeſti & decētes eē debēt:ſed etiā modus ai qd a naturā accōmodenʒ.quod efficit ipſa tēperantia quæ ſedat oīs pturbationes:& cōſeruat prudentiā. ¶ Corporis motus:q debēt eē cū decoro:ne naturā odiſſe uideamur:ſi aliter corpus mouere q̄ debeat moueri ex naturæ præſcripto lib.v. de finibus ait:quēadmodū qs ambulet ſe deat:qui ductus oris:q uultus i quoq; ſit:nihil ne eſt in his rebus:qd dignū libero:aut indignū eſſe dicamus:nō ne odio dignos multos putamus:qui quōdam motu aut ſtatu uidētur naturæ modū & legē cōtēpſiſſe. ¶ Sed multo magis:q̄ motus corpis naturæ cōgruētes:qm̄ aius ē pſtātior corpe. Animi motus ut amor pietas miſericordia:dolor ira & ſimilia.li.iii. de finibus ait:atq; ut mēbra nobis ita data ſūt:ut ad quādā rationē uiuēdi data eē appareāt:ſic appetītio aī q̄ orme græce uocat:nō ad qd uīs genus uitæ ſed quādā formā uiuēdi uideʒ data. ¶ Motus aioꝝ:appetitiones q̄ debēt parere rōni:ne fiat ītēperātia. Itē ſimiliter apti ad naturā:qm̄ motus ai uehemētiores ſūt cōtra naturā & rectā rationē.

Vplex ē enim:Probat diuidendo motus aioꝝ & uim ōre ꝓbandi ſunt hi motus:q ad naturam accōmodantʒ:duæ ſūt ptes animæ:una ē exps rōis:& dicit appetitus ſenſitiuus:paret trī rationi .i.intellectui:nā rō in hoie ē ipſe itellectus.hæc duo nō ſūt i brutis:qm̄ ñ hñt rōnē:nec parent rōi:qppe appetitus in hoie debet obtemperare rōni:ut pri hñti rationem paret filius. Prima ergo ratio eſt intellectus:& mēs:altera appetitus q nō ē ipſa ratione:ſed ē nō ſine rōne p obediētiā:uſi dicit Ariſtoteles li.iiii.moraliū cupiditates:nō debere eē magnas:quia rōnem eiiciūt:quāobrē inquit mediocres ſint ipſe & ꝑpaucæ:& rōni nō aduerſenʒ.oportet atq; id tale qd ē obediēs:tēperatū caſtigatūq; uocamus. Et ut uiuere puerū ſub pedagogi p̄ceptis oportet:ſic & cupiēdi uis cupere debet:ut rō iubet. Vnde tēperati uim cupiēdi cōcordē eſſe cum ratione oportet:qm̄ utriuſq; ꝓpoſitum ē:honeſtas:atq; uir temperans omnia cupit:ut oportet:& quando oportet hoc modo:& ipſa ratio dictat:hæc oīa Cice. erudite proſequiʒ.horme:græce latine dī appetitio animi:ſiue appetitus ſenſitiuus & impetus ad aliquid agendum.

In quo maxīe p̄ſpiciʒ uis decori: His igiʒ expoſitis quale ſit id quod decernere diciūs ītellectū puto.

¶ Via officii qd a decoro manat & utilitas.

Officiū aūt qd ab eo duciʒ:hāc primum habet uiā:q̄ deducit ad cōueniētiā conſeruationēq; naturæ. Quā ſi ſeq̄mur ducē nūq̄ aberrabimus. Sequemurq; & id qd accutū & p̄ſpicax natura ē:& id qd ad hoīum cōſotiationē accōmodatū:& id quod uehemēs atq; forte. Sed maxīa uis ḋcori ī hac ieſt pte ḋ q̄ diſputaūs. neq;.n. ſolū corpis q ad naturā ac cōmodati ſūt. Diuidit motus aīmoꝝ:docēs appetitō debere parere rōni.

Vplex ē.n. uis aīorū atq; naturæ. Vna pars in appetitu poſita:quæ ē ορμή græce q̄ hominē

¶Rapit:ui trahit appetitus.n.ad diuersa nos rapit:sed debet a ratiõe cõprimi:ufi uult Aristo.ut in ꝑncipio dictũ ẽ:uirtutes morales cõsistere i appetitu sensitiuo:& maxie fortitudinẽ & tẽperãtiã:nã cũ appetitus fert ad res uenereas:& rõ eũ disponit:fit cõtinẽtia:& si fugimus labores:aut dolores pp ignauiã rõ cõprimit appetitũ:& ipsũ erigit ad ea quæ ꝑstare debet cũ decoro fit fortitudo. Sunt motus inquit Ambrosius i qbus ẽ appetitus ille:q quasi quodã ꝓrupit ipetu huc & illuc ad uaria q̃ appetunt. In rõne quã Plato poluit i cerebro tãq̃ i arce:& appetitũ subter ꝓcordia:qm̃ rõ moderat appetitui: alr raperet

huc & illuc rapit. Altera in rõe:q̃ docet & explanat quid faciendũ fugiendũq; sit:ita fit ut ratio præsit appetitus uero obtẽperet:ois aũt ratio uacar debet temeritate & negligẽtia. Nec uero agere quicq̃ cuiq; nõ possit cãm ꝓbabilẽ reddere. Hæc ẽ.n.fere dscriptio officii:Efficiẽdũ ãt ẽ: ut appetitus rõi obediãt eãq; neq; præcurrãt: nec pp pigritiã aut ignauiam deserãt:sintq; trãquilli:atq; omni perturbatione aĩ careãt. Ex quo elucebit ois constantia omnisq; moderatio. Nã q appetitus lõgius uagant:et tãquam exul antes siue cupiendo siue fugiẽdo ãcẽfatis rõne retinent:hi sine dubio finẽ & modũ transeunt. Relinquunt enim & abiiciũt obedientiam nec rationi parẽt cui sunt subiecti rõne naturæ. A qbus nõ mõ animi perturbant:sed etiam corpora:licet ora ipsa

præceps.s.q̃ rõ ꝑest appetitui: & illũ disponit ad ois mediocritates. ¶Ois aũt rõ:ꝑscribit q̃lis debeat eẽ rõ:q̃ appetitũ sẽsitiuũ regere debet:nã si rõ ẽ temeraria & negligẽs:nec se:nec appetitũ regere poterit. ¶Temeritate: ne temere aliqd faciat:sed cõsiderate & diligẽter. Hæc.n.fere descriptio est officii. Nã i ꝓncipio ex stoicoꝝ sentẽtia:ita finiuit offm̃ mediũ id eẽ: q. cur factũ sit rõ ꝓbabilis reddi possit:ut st hæc officia de qbus i hoc ope disputatur. Fere:q̃si dixit:qm̃ hæc rõni addũt ut temeritate uacet & negligẽtia: sed si recte uolumus cõsiderare offm̃ ipsũ temeritate ac negligẽtia uacare debet:alr ñ dicet offm̃ addidit etiã fere: qm̃ nõ oẽ offm̃ ita describit. sed medium offm̃ tm̃ siue coẽ:de quo nũc agit perfectũ aũt offm̃ dr rectũ:& ois nũeros hẽt:ut necesse nõ sit de ipso cur factũ sit:rõnẽ reddere. Ergo ñ ois officii eadẽ ẽ descriptio:sũt.n.q̃dã officia q̃

a circunstantia dicuntur. ¶Neque præcurrant:& sic fit exuperatio. ¶Neque deserant:& sic est defectio & parum illud autem nimium. igitur medium tenendum est:ut nequnimis:aut parum fiat: aliqui appetitus præcurrunt rationem: & imoderata appetunt. aliqui deserunt:quoniam ea fugiũt: quæ pro decoro seruãdo appetere deberẽt:ut sũt timidi. ¶Io dicit pp pigritiã & ignauiã:& pigritia refert ad corpus:ignauia uero ad animũ. audaces rõnẽ ꝓcurrũt:& sic de aliis q̃ oia sũt & modũ rõnis excedũt. ¶Trãqlli sædati & moderati:ut rõ iubet. ¶Omni ꝑturbatione:Perturbatio tollit cõstãtiã: inqt Ambrosius: Destitutio ꝓdit ignauiã:accusat pigritiã:perturbata.n.mẽte latius se ac lõgius fudit appetitus:& tãq̃ effrenato ipetu frenos rõnis nõ suscipit:nec ulla sentit aurigæ moderamia quibus possit reflecti. ¶Vnde plærũq; nõ solũ aius exagitat. & amittit ratio:sed etiã inflãmatur uultus. ¶Ex quo.i.ex qua tranquillitate & uacuitate perturbationis. ¶Elucebit:apparebit:qm̃ i ꝑturbatione aĩ nõ possumus retinere constãtiam:& modũ:ideo cohibẽdus ẽ appetitus:& ita afficiẽdus:ut rõni pareat:& sit trãquillus. ¶Nã q probat a cõtrario. ¶Euagant:lõgius efferunt:& nullo moderatõis retinaculo cõtinent:quoniam illi nõ parent. ¶Siue cupiendo:& sic erit nimium. ¶Siue fugiendo & sic erit parum: & non poterunt appetitus a ratione dirigi ad mediocritatem:ut fiat moralis uirtus:quæ in ipsa mediocritate consistit. ¶Reliquũt enim:ratio quare transeunt modum in omni re:atque terminum quem ponit ipsa recta ratio. ¶Lege naturæ:quoniam natura uult:ut appetitus rationi pareat:quã in cerebro quasi in arce posuit:ut ꝑesset Cupiditates aũt siue appetitiones subter præcordia:ut rõni parerẽt. irã in pectore collocauit. hæc fuit Platonis opinio: Quẽ Vir. in ꝓncipio suæ æneidos imitatus finxit Eolũ qui est cõtra ratio sedere i cælsa arce tenentẽ sceptrum & cõprimẽtẽ uentos q subsũt. i. cupiditates quæ latius uagant. Et uenti si latius uagarent omnia cõfunderẽt:ideo Eolus eos comprimit. ¶A quibus appetitionibus quæ latius uagã tur:nec parent rationi:sed etiã corpora. qm̃ cũ aius ꝑturbatus ẽ in uultu ostẽdit:ideo uidemus tratorũ uultus inflãmatos:timidorũ pallidos:& alacres cũ uoluptate aliq̃ gestit animus:hæc oia significãt non adesse cõstãtiã sed animũ eẽ cõmotũ. Vnde Socrates u dictũ ẽ: Vir grauis & cõstans semper codẽ uultu uisus est. Ira se profert inquit Seneca:& in faciem exit:quantoq; maior hæc est efferuescit manifestius. Nullum est animal tam horrendum tanq; pernitiosum e natura:ut nõ appareat in illo si ira inua sit nouæ feritatis accessio. ¶Ora:uultus eorum qui ira concitantur. quoniã apparet illa perturbatio. ¶Libidine:uehementi appetitu alicuius rei. ¶Aut metu:quoniã pallent. ¶Natura cum de extrinsecus

pigritia & ignauia

de Ira

cõtingẽtibus metuit ĩ altũ tota demergit. & descẽdẽs trahit secũ sãguinẽ: quo uelut curru semp uehitur hoc ẽmerso: humor dilutior cuti remanet & ipse palescit: iõ timẽtes tremũt: quia uirtus animæ introrsũ fugiẽs neruos relinquit: qbus fortitudo mẽbrorũ tenebat. ¶ Gestiũt: exultãt & pter decorũ de aliq̃ uoluptate lætitiã ostẽdunt. ¶ Quorũ: hominũ ita pturbatorũ: mutant uultus: uoces: status: & motus ĩ qbus decorũ seruandũ est: ne in motu: aut statu corporis ꝓpter irã aliasq; ptrbatões modũ excedamus. Ex qbus ex his quæ dicta sũt & hoium pturbatorũ deformitate apparet cõprimẽdos eẽ appetitus: ne talis in multa uoce motu statuq; corporis deformitas aĩo pturbato sequat. ¶ Vt ad officii formã reuertamur parẽthesis ẽ. Dixit supra: nec agere qcq̃ cuius nõ possit causã ꝓbabilẽ redere: hæc enĩ fere descriptio ẽ officii: postea secit digressionẽ: núc reuertit ad formã officii. i. ꝓprietatẽ regulã atq; cõuenientiã. ¶ Cõtrahẽdos: reprimẽdos a ratione. ¶ Sedãdos: ad cõpositionẽ: trãquillitatẽq; reducẽdos. ¶ Excitãdũ: q̃si dormiẽtẽ: nã cũ ratio uidet eẽ sopita: excitãda est ut appetitui ĩperet: & disponat mediocritates affectuũ. ¶ Animaduersionẽ: iudiciũ: & ut aĩaduertamus ne qd temere aut fortuitu agat. Temere: icõsulte & sine rõnis pscriptione. ¶ Fortuitu: forte fortuna nullo adhibito iudicio: hæc oĩa sũt contra aĩaduersionẽ. i. iudiciũ ipsius rõnis & diligentiã. ¶ Cũ. n. diligẽter aĩaduertimus: nihil sit temere aut fortuitu. ¶ Neq; n. rõ quare nihil est agẽdũ temere ac negligẽter: qm̃ inquit ad maiora nati sumus: q̃ ĩperitũ uulgus arbitret. Nõ. n. ꝓduxit nos parẽs natura ad ludũ: sed ad seueritatẽ atq; prudẽtiam. Vñ hi qui uoluptatibus tm̃ ĩdulgẽt: & ludis iocisq; finẽ humanũ non cõsequunt: & sic frustra nati sunt: quo ab hoie rõe pdito: & ad summũ bonũ nato: oẽmq; pfectionẽ nihil debet eẽ alienius. ¶ Ad ludũ: ludus ẽ in factis: iocus ĩ uerbis. Fabius ait: iocũ accipimus serio cõtrariũ. ¶ Grauiora: maioris põderis & digniora grauĩ hoie: q in uirtute perseuerat. ¶ Maiora: q̃ sit ipse ludus: qui potius ad leues hoies pertinet q̃ ad graues. ¶ Ludo aũt & ioco: mouet qm̃ ludẽdũ: iocãdũq; sit. ¶ Licet illis uti: possumus uti circa reprehẽsionẽ & notã leuitatis aĩ relaxatõe ĩ uerbis & factis: núc cum rebus grauibus satisfeceri mus: quoniã id quod caret alterna requie durabile nõ ẽ: ut canit Qui. Sicut somno eo modo debemus uti ludis & iocis: quo utimur somno. Nã tũc debemus somnũ capere cũ natura defessa est: & aliis rebus satisfecerimus: ¶ Vnde bonus paterfamilias: ut præcipit Aristoteles in eo libello qui de re familiari tuenda inscribitur ultimus debet inire quietẽ: & mane primus surgere: & seruos ad illorum munus excitare. Et ipse Aristo. cũ se ad quietẽ cõponeret: pilã æneã in manu habebat: cui suberat uas æneũ: ut si pila e manu excidisset: sonitu ad sua studia & cõtẽplationes excitaretur. nõ. n. dormiens poterat exercere opationes studiosas: ĩ qbus ipse summũ bonũ ponebat. Hoies uero dediti uoluptatibus: & uẽtri: sonoq;: cũ dormire nõ possũt uariis illecebris sonos eliciũt ignorãtes se tũc eẽ mortuos: & nil agere posse qd hoie dignũ sit. ¶ Vñ pax uel nihil in uita uiuũt: qm̃ sonus ẽ imago mortis: iõ uiuẽtes ꝓ mortuis habent Alexãder magnus dicebat se duabus potissimũ rebus mortalitatẽ & ibecillitatẽ hũanã itelligere sõno. scilicet & coitu quas sola naturæ infirmitas pareret. ¶ Hoies igit sõno dediti & gulæ: expgiscãt aliqñ ut se p tot ãnos: saltẽ p aliquot horas uixisse testari possint: nec illã rẽ tãto studio cõsectẽt: & amẽt: q̃ uel maxie mortalitatis & fragilitatis hũanæ amonemur. ¶ Excitẽt inq̃: si e natura uiuere uolũt splẽdoꝛ nois & gliæ: ad quã bñ a natura ĩstitutus aspirat tota mẽte oĩ offo & cõtẽtiõe debet. ¶ Grauibꝰ: gravitate: & uirtute dignis. ¶ Seriis: carẽtibus ioco: nã seriũ ẽ ioco ꝛrariũ. Nõ ꝓfusũ: ñ dissolutũ. Ingenuũ: igenuo hoie dignũ: ut ñ hẽat aptã obscœnitatẽ. Facetũ: gra mouẽdi risũ cũ decoro uł elegãs dicẽdi genus. Nã facetia est elegans eruditio: Inde facetus qui habet excultã quandã elegãtiã. Fabius ait li. vi. In facetũ quoq; nõ tã circa uocabula opinor cõsistere hanc magis exculte cuiusdã elegãtiæ appellationem puto. locum id accipimus: quod ẽ contrariũ serio & effingere: & terrere & ꝓmittere iocus ẽ. Dicacitas sine dubio a dicẽdo: qd ẽ ex oĩ genere coẽ ducta ẽ: proprie tamẽ significat sermonẽ cũ risu aliquos incessentẽ ideo Demosthenẽ urbanũ fuisse dicũt: dicacẽ negãt. Vẽustũ ẽ: ꝙ cũ gratia quadã & uenere dicat. Salsũ

Gesto

Ludus & Iocus

De Somno

facetus

Iocus Dicax Vrbanus Salsus

in cõsuetudine ꝓ ridiculo tñ accepimus: natura ñ utiq; hoc ẽ: q̃q̃ & ridicula eẽ oportet salsa. Nã & Ci. oẽ quod salẽ sumpsit: ait eẽ atticoꝝ: quia sũt maxĩe ad risũ cõpositu. Et Catulus cũ dicit: Nulla ẽ i corpore mica salis: hoc dicit nihil i corpore eius eẽ ridiculũ. Salsũ igr erit: qd̃ nõ erit insulsũ: uelut quodã simplex oronis cõdimẽtũ: qd̃ latẽte iudicio ue ut palato excitat & a tedio defendit oronẽ. Vrbanitas dicit sermo ꝓferẽs: i uerbis. & arte: & usu ꝓpriũ quẽdã gustũ urbis: & sũpta e cõuersatõe doctoꝝ tacitã erudi tionẽ: deniq; cui cõtraria sit rusticitas: & urbanꝰ ẽ uirtus quædã i breue dictũ coacta & apta ad delectã dos mouẽdosq; hoics i oẽm affectũ maxĩe idonea ad resistendũ uel ad lacessẽdũ: ꝑut queq; res aut ꝑsona desiderat: cui si breuitatis exceptionẽ detraxeris ois uirtutes oratiõis cõplexa ẽ. Vrbanus hõ erit cuius multa bñ dicta respõsa erũt. & qd i sermonibus circulis: cõuiuiisq;. itẽ i cõtionibus oi denicq; loco ridicule cõmode dicet risus erũt. Meo qdẽ iudicio inqt illa ẽ urbanitas: i qua nihil absonũ: nihil agreste nihil icõditũ: nihil peregrinũ: neq; sẽsu: neq; uerbis: neq; ore gestuq; possit repræhẽdi: ut ñ tã sit in singulis dictis q̃ i toto colore dicẽdi ridiculũ oẽ est:

Vt. n. pueris nõ oẽm licẽtiã ludẽdi daũs sed eam q̃ ab honestatis actõibꝰ ñ sit aliẽa: sic i ipso ioco aliqd probi ingẽii lumẽ eluceat ¶Duplex iocãdi genus.

OVplex oĩo ẽ iocãdi genus. Vnũ illiberale petulãs: flagitiosũ: obscœnũ: alterũ elegans: urbanum: ingeniosũ: facetũ. Quo genere ñ mõ plautus noster: & atticorum antiqua comœdia: sed etiam philosophorum socraticorum libri refercti sunt. Multaq; multoꝝ facete dicta: ut ea q̃ a sene Catõe

Vrbanus

qd̃ apte figit. Ci. facetus fuit & urbaũs: de cuius facetijs tyberius libertꝰ siue furius bibaculus tres libros cõposuit: quos priscoꝝ in curia desideramus. ¶Vt. n. pueris: probat a simili: quia iocus nõ debet eẽ nisi ingenuꝰ. Licẽtiã: libtas i loquẽdo ẽ: cũ qs ñ timide: qd̃ seruile ẽ. sed ingenue ac libere: hoc ẽ ut liberꝝ hoiem & ingenuũ decet loquit. Licẽtia ẽ in malũ: qñ hac libertate abutit usq; ad temeritatẽ & procacitatem: significat aũt licẽtia quãdã ipunitatẽ agẽdi quicqd uelis. Iõ dicit Terẽ. Oẽs deteriores sumus licẽtia. ¶Lumẽ quoddã signũ & specimẽ probi boniq; ingenii. Ludẽs igit quãdã ingenuitatem præ se ferre debet: & modestiã libero homine dignã. ¶Eluceat: appareat.

licentia

OVplex oio ẽ. Diuidit genus iocãdi i duas ptes ut appareat a quo debeat ingenuus cauere. Illiberale: nõ libero hoie dignũ: sed seruili & scurili. ¶Petulãs: lasciuũ & scurile: & ꝙ ab honestate dicteꝝ genus iocãdi qd̃ ꝓbat si fiat moderate: & cũ decoro. ¶Elegãs: ornatũ: quadã elegãtia & mõ dignũ hoie libero & elegãti: & elegãs opponit illiberali ¶Vrbanũ: Vrbanitas auctore Aristo. q̃dã mediocritas i iocis & facetis: cũ. s. hoies mutuis salibus se recreãt: & facetis in qbus nõ oportet neq; decet q̃cunq; audire & dicere: sed tenere mediũ: ut decoꝝ seruet. ¶Qui tenet mediũ dr urbaũs. ¶Exupãt: scurræ iportuni iepti: q oĩo negligũt decoꝝ: magis pati ad risũ mouẽdũ q̃ ꝙ hoẽste loquãt. ¶Qui uero: neq; diceret qcq̃ ridiculi: nec alios dicere pateret. Rustici: duriq; appellanti: & in ipsis cõgressionibꝰ deficiũt. Rusticus igr Aris. ad tales cõuersatões iutilis ẽ: qppe cũ ipse nec qcq̃ afferat salis: & cũ afferũt alii ægre moleste fert. Reges aũt & iocus i uita necessarii eẽ uident. Licet hoc igr uidet tã i antiqs q̃ i nouis cõœdiis. Quibusdã. n. uerboꝝ obscœnitas: qbusdã ẽt subitellectio ridiculũ erat. Et cũ ois facetiæ sint de numero cõuitioꝝ latores legũ apud antiquos plura cõuitia uetuere: & facetias uñ ipse urbaũs sese hñe debet i ipsis iocis: ut regula q̃dã & lex sibi ipi: ut ẽ ipa prudẽtia q̃ statuit oẽm mediocritatẽ & formulã: & sic ñ dicet ea q̃ dicẽda nõ sũt: & respiciet ad ꝑsonas: q̃ꝝ hñda rõ ẽ: ꝙ scurræ negligũt: & multũ iterest iter illos q audit facetias: & q dicit: & magna hoẽstas reqrit i dicẽdo: & hæc oia suscipiũt gradus secũdũ qualitatẽ ꝑsonaꝝ & dignitatẽ. Cato. n. aut Catõis siis audiret aliqñ aliq̃d ridiculũ: at nunq̃ ipse diceret. Cyrus apud Xenophõtẽ dicit q risũ nuiuis moliũt: neq; ꝓp ipsoꝝ lucꝝ: neq; pp audiẽtiũ drrimẽtũ: neq; ut noceat cuiq̃ ꝓrsus urbãi & facetꝰ iure noiãt. ¶Ingenioſũ nobili & pstãti ingenio dignũ ꝙ opponit flagitio so. ¶Facetũ hñs exculta q̃dã elegantiã nlli displicẽs amœnũ & plenũ urbanitatis qd̃ opponit obscœno. Quo gñe hoẽsto iocãdi & facetiaꝝ. Plau. nr italus poeta comicus ex fasina oppido ũbriæ: cuius comædiæ iocose sũt et facetæ. usi ab aliis decernebãt ob id siqñ ãbigeret in aliq̃ comœdia plautia eẽt. ¶Antiq̃ comœdia liberi hois iocus differt a ioco seruili: ut appareat i ipius comœdiis i qbus inueniunt aliq̃ ioci sine dformitate: aliq cũ turpitudie:: &, pfecto dicẽda sũt ridicula: q̃ aliẽa sint: ñ mõ a turpitudie sed ẽt a suspitiõe turpitudinis. ¶Antiq̃ comœdia atticoꝝ plẽa erat iocis & facetis: usi ẽt attici sales dicunt & attica uenus: & quicqd salẽ recipiebat: atticoꝝ erat. ¶Præcipui poetæ comici apud græcos fuerũt. Eupolis: cratiũs & Aristopha. ¶Socraticoꝝ: eoꝝ q Socratẽ imitati sũt: ut fuerũt Pla. & Xenephõ Socratis discipuli: & eloquii suauitate & elegãtia ꝓpe simile. A Catone sene qui dictus eæ censorius & dicteria:

obscenũ

Scurrq

nōnullos collegit: & lris mādauit: hoc idē fecit postea Plutarchus: cuius apothegmata adhuc extāt: q̄ dicunt dicteria: hoc ē dicta acutiorē sensū aliquē facetioremq; cōtinētia. ¶ Ingenui: digni hoīe ingenuo. Illiberalis: seruilis qui ē cōtra ingenuū. Alter ingenuus iocus. ¶ Si tpe: cū tēpus exposcit. ¶ Remissio: re laxato a curis & læto. i. i relaxatōe aī postq̄ rebus grauibus satisfactū ē. ¶ Hoīe: qui habet humanitatē. Nā humanitas significat ēxteritatē q̄dā: beniuolētiaq; apud oīs hoīes. Ergo q nō uult inhumanus uide ri: aliq̄n ad aī relaxationē iocari debet. Humanitas ēt dicīt eruditio: īstitutioq; i bonas artes: quas q̄n-

Humanitas

cere cupiūt: apettūtq;: inquit Gellius hi sunt uel maxime hūanissimi: huius eni cura & disciplina ex uniuersis ani mantibus uni homini data ē: & iccir co hūanitas appellata. Alter illiberal iocus nō est dignus libero hoīe: si rei turpi de qua sermo habet obscœni tas ēt uerboꝝ adiungit. Quomodo ludēdū sit.

LVdēdi ēt: postq̄ dixit de ioco q ē in uerbis: docet quō ludendū sit: qm̄ ludus i factis ē: cū. s. aliqd faci mus excitatiōis gr̄a & flaxatōis aioꝝ ¶ Modus: mēsura q̄dā & mediocritas nō solū i iocis: sed et i ludis. ¶ Profun damus: īprudēter emittaūs: & exceda mus modū adhibita nimia ludēdi ꝓ fusione. ¶ Elati: gestiētes & exultantes nimia ludēdi alacritate. ¶ Dilabamur ꝓpter īprudētiā & negligentiā īcida mus nō cōsiderātes decoꝝ. ¶ Suppe ditant āt: dicit Ci. cāpū martiū ꝑbuisse iuuenibus rōanis hoēsta ludēdi exēpla: & ipsa studia uenādi hoc idē ꝑstitisse: qm̄ i cāpo martio celebrabāt eqria. i. ludi ex cursibus equoꝝ in honorē martis & exercitati ones bellicæ ab ipsis pueris & adolescētibus: Vñ Marius i senectute: ut autor ē Plutarchus: ut adhuc bel lo parthico idoneus uideret cū ipsis iuuenibus in armis cāpestribꝫ se exercebat ꝓter decoꝝ & irridebat arma āt cāpestria dicebant hi ludi q fiebāt i cāpo martio i qbꝫ equi agebāt i gyꝝ: & sibi iuicē occurēdo ludētes ibāt & i his ludis pueri armoꝝ ꝓludia: faciētes ad uerū certamē se ꝓparabāt. Pli. ait: Nō ut i pa uimētis pueroꝝ uel ludicris cāpestribus uidemus breui lacinia milia passuū plura ābulatiōis cōtinētiū sed crebris soribus inditis ad fallēdos occursus: redeundūq; i errores eosdē. Exercitationū cāpestruum meminit ēt Suetonius atq; Horatius dicēs. Ludere q nescit cāpestribus abstinet armis. Maximā partem ornamētoꝝ urbis iquit Strabo hēt cāpus martius ꝓter locoꝝ natiuā amœnitatē artis & solertiæ exor nationes admittēs: cāpi. n. admirabilis magnitudo & curules pariter cursus: & alia eq̄stria certamia ex pedita suppeditat: nec minus tā multis pilā: circulū palestrā exercitatatione tractātibus: dicit igit Cice. cē honestū pueros sese exercere in his ludis cāpestribus: & iuuenes etiā i uenatione: qm̄ turpitudine ua cant per se si modus adhibeat: ut ne quid nimis ¶ Suppeditāt: subministrāt: ꝑbēt. ¶ Studia uenādi ipsæ uenationes: qbus aliq̄n Plinius iunior delectabat: afferēs semp stilū & pugilares: ut si manus uacuas sal tem plenas cæras reportaret: semper. n. aliqd meditabat: & adnotabat experiebaturq;: ut ipse scribit si minus Mineruā q̄ dianā errare in mōtibus.

Equiria

Armā capestria

SEd pertinet ad oēm officii q̄stionē: Postq̄ de ludis Ci. disseruit: dat ꝓceptū: qd̄ seruandū ē si i his rebus q̄ ad decorū pertinēt: officiū inuenire uolumus: semp. s. añ oculos habere q̄tū na tura hoīs bestiis antecellat: & sic ut ipsa ꝓstātia requirit: seruare decoꝝ & cauere a uoluptate ne bæluis efficiamur similes: quæ rōnē nō habent: sed uoluptate ducunt. & sic dat cautōes quas obser uare debemus circa uoluptates ne ipsis capiamur. ¶ Ad oēm quæstionē: cū quo quomodo q̄rimus offi ciū. ¶ In ꝓmptu: i mēte & añ oculos. Quātū añcellat ꝓstātior sit. ¶ Voluptatē: iucūditatē q̄dā i gustu & coitu ad quā trahunt appetitu sensitiuo: qm̄ nō hñt rōnē quæ appetitū cōprimat. Toto ipetu: oī cona tu nulla rōe obstāte: quā nō habēt: sed hoies rōe ꝓditi ñ debēt ferri ad uoluptatē toto ipetu: sed parere rōi: & i tanta humanæ naturæ ꝓstātia: excellētiaq; seruare decoꝝ. Aliq dicūt i paradoxis: illud arcte te nēt: accurateq; defendūt uolūtatē eē sūmū bonū: q̄ qdā uox pecudū uideat esse nō hominum. Non ho minis autē mens posita bæluarum natura affert naturam hominis: & ea qbus humana mens alitur. Discendo: quoniam quanto magis discit. tanto magis se perficit: & nunq̄ saciatur nisi omnium rerum

sūt collecta: quæ uocāt ἀστεϊσμούς. Facilis igit ē di stinctio ingenui & illiberalis ioci. Alter ē si tpe fit ac remisso aīo hoīe dignus: Alter ne libero quidē si re rū turpitudini adhibet uerboꝝ obscœnitas.

¶ Quomodo ludēdū sit.

LVdendi etiā ē quidē modus retinendus ut ne nimis oīa ꝓfundamus: elatiq; uoluptate in aliquā turpitudinē dilabamur. Suppeditant aūt & cāpus nī: & studia uenādi: hoēsta exempla ludēdi.

Qua ratione offitiū quod a decoro manat īueniē.

SEd pertinet ad oēm officii q̄stionē sēp i prōptu ha bere quantū natura hoīs pecudibus reliquisq; bestiis añcedat. Ille. n. nihil sentiūt nisi uoluptatē ad eāq; ferunt toto īpetu. Hoīs aūt mens discēdo

quæ ab intellectu humano sciri possūt: habeāt notitiā: & cupiditas sciēdi oībus īnata ē: alit lectio ingeniū inquit Seneca & studio fatigatū nō sine studio tamen reficit in mentibus nostris inqt in pima tuscu lana disputatione: inest insaciabilis cupiditas: ueri inueniēdi. Hæc enim pulchritudo ī terris patriā illā ut ait Theophrastus & auitā philosophiā cognitionis cupiditate incēsam excitauit. Magnus Alexāder q̄ uis bellica gloria teneret: & bellice laudis & iperii p totū orbē ardore flagraret: tñ legēdi cupidus erat: & iliada Homeri quā rei familiaris uiaticū appellabat Aristotele interpte perdidicit: & eā semp cū pugione sub puluino: ut scripsit Mnesicrates tenere solitus ē & ad Aristotelē ex asia inter ipsos armor̄ strepitus in hæc uerba scripsit Alexāder aristoteli fœlicitatē: Aut abste rectū: q̄ specula tiuas disciplinas ædidisti: qua eni ī re iā nos ipsi cæteris præcellemus: si ea qbus eruditi sumus studio cœperit eē oībus coīa. mallem eni singulari disci plina quā potētia pstare. ¶ Alit̄ nutrit̄ ipsa scia. Inquirit: inuestigat: cōtēplat̄ & aliqd agit. ¶ Ducit̄ tenet̄ cupiditate audiēdi aliqd et uidēdi ut sciat. Quin ēt īqt Ci. tñ abē ut uoluptas digna sit hois pstātia: ut etiā illi q sūt ad uoluptatē ppensi: modo ne in ipsis rō prostrata penitus sit: erubescant dicere se

De studio legendi

alitur: & cogitādo semp aliqd aut īquirit: aut agit: uidēdiq̄ & audiēdi dclectatione ducit̄. Quin etiam si quis est paulo ad uoluptates propēsior: modo ne sit ex pecudū genere. Sunt enim quidā homines ñ re sed nomine. Sed si quis est paulo erectior quāuis uoluptate capiatur: occultat & dissimulat appetitū uoluptatis propter uerecundiam. Ex quo intelligi tur corporis uoluptatem non satis eē dignam hois præstantia: eāq̄ cōtēni & reiici oportere: Sin sit qs piā q aliqd tribuat uoluptati: diligēter sciat ei tenē dū eē modū eius fruēdæ. Itaq̄ uictꝰ cultusq̄ corpis

uoluptate teneri: ob quod intelligit̄ uoluptatem nō cōuenire homini ingenuo: sed repudiandam esse cum rationi humanæq̄ naturæ inimica sit: quoniā de ipsa nō potest aliqs gloriari: imo pp turpitudinē se eē uoluptati addictū: dissimulat nec audet uoluptatē pfiteri ob dedecus. Quicq̄ ne bonū ē inquit in paradoxis quod nō eū qui possidet meliorē facit. ut. n. est qsquis maxime boni particeps ita & laudabi lis maxime. Neq̄ est ullum bonū de quo nō is qui id habeat nō possit gloriari: quid aūt ē hoc ī uoluptate meliorē ne efficit: aut laudabiliorē uitā: an quisquā in potiundis uoluptatibus gloriādo se & pdica tione effert. Paulo propensior: magis inclinatus q̄ uelit natura hois nō pœnitus corrupta. Modo ne sit ex genere pecudū: solū ne oio sit re ipsa brutū animal: abiecta omnino ratione & nomine tñ homo: ut sunt illi q ad uoluptates ruūt more pecudū: quibus nihil pōt eē turpius. ¶ Vnde Epictetus philosophus dicere solebat duo eē uitia multo omniū grauissima ac teterrima itollerantiam & incōtinētiā: cum aut iurias quæ sūt ferēdæ nō tolleramus neq̄ ferimus: aut a qbus reb̄ uoluptatibus q̄ nos tenere dēmus ñ tenemus. Noīe pecoris uenit oē aīal. pecudes aūt sūt animalia minutiora: ut capræ: oues: porci: & cætera. Id genus: sed hæc uocabula cōfūdunt̄ apud scriptores: Sunt. n. pbat id quod dixit de genere pecudū ¶ Nō re: nō factis & rōne: sed noīe tñ: quoniā in oibus actionibus pecudes uiuūt. ¶ Sed si quis ē paulo erectior: nō ita propēsus demersusq̄ in uoluptatē: quēadmodū sūt pecudes: quas pnas in uentrē natura finxit ad corporis uoluptatem: sed si quis est paulo erectior. i. habens aliquē pudorē: & nō ē oio corruptus a uoluptate: sed utit̄ aliquantulū ratione: hic inquā nō audebit propter pudorē pfiteri se uoluptatē amare: & illa capi duciq̄. ¶ Quāuis capiat̄ delectetur. ¶ Dissimulat: celat: & negat se habere uoluptatis appetitū ppter dedecus: qm̄ timet reprehēdi si laudaret uoluptatē bestiis cōcedēdā. ¶ Ex quo cū ita sit: & pp hoc quia nemo habēs aliquē pudorē audet palā uoluptatis partes tueri. ¶ Corporis: dicit: qm̄ aī uoluptates ī pcipiēdis disciplinis laudant̄: & cōtēplatio maximas hēt animi uoluptates. ¶ Sin sit quispiā: si ē inquit aliquis: qui uelit aliqua ex pte pbare uoluptatē: & nō penitus reiicere: qd̄ melius eēt teneat modū. i. mensuram eius uoluptatis fruēdæ: ne ad uetitū dilabat̄. Qui aliqd tribuat: dicat aliqua ex pte uoluptatē amandā: & in aliquo numero habēdā. ¶ Modū: adhibendā eē moderationē cum ipsa uoluptate frui uoluerit. ¶ Fruendæ: uti est gratia alterius rei frui nullius. Vnde utimur aliqua re ob aliud non per se. fruimur autem propter se: non ob aliud: qui utitur aliqua re: ad id tendit ut fruatur: ideſt ut uoluptatem inde capiat. ¶ Vnde utimur domo: libris: studio: industria: ut postea sequatur aliquod emolumentum: quo tanquam fine fruamur: fruimur autem bonis gloriæ: & sic frui est quiescere & nō tendere ulterius: ac si peruenisset ad metam. Et ideo Maharbal: ut est apud Liuium: reprehendit hanni balem: quod sciat uincere: sed uictoria uti nesciat: quia non ulterius ire perrexit post pugnam cannen sem: sed ea uictoria frui uoluit: ac si iam peruenisset ad finem: cuius gratia ipsas alpes transcenderat: fūgor est officium munusue. ago ut fungor prætura: inde dicimus fungor uita: & defunctus morte. Ita que præcipit quid circa uoluptatem agēdum sit. ¶ Victus: cibus & potus. ¶ Cultus: ornatus & uestitus.

De voluptate

pecus pecudis

Vtor Fruor

Fungor

¶ Referant ad ualitudinē gratia bone ualitudinis adhibeant: nō uoluptatis & ornamēta: iō debēt adhi
beri: ut ualeamus: nō ut uoluptate afficiamur. ¶ Vſi Plato ꝓbat hominē bis in die ſatuꝝ fieri & nūq̄
noctu ſolū iacere. Et cū in ſiciliam nauigaſſet: menſas ſyracuſias uoluptati cōparatas dānauit: & ſuis ſcri
pſit ſe uidiſſe portētū in ſicilia: homines. ſ. bis in die cōmedentes: tanta erat temperātiæ cura apud anti
quos. In. iii. de rep. dicit Syracuſanā menſā multiplicēq̄ ferculoꝝ apparatū nō laudabis: neq̄ corrithiā
puellā amicā eē uiris: qui corpe egregie ualituri ſint. Et Diogenes cynicus clamabat ſæpiꝰ hominū uitā
facile a deo dari. Veꝝ occultari illā q̄
rentibus mulſū unguēta & his ſimilia
Et Anacharſis ſcyta dicebat: Vitē tres
uuas ferre: ꝑmā uoluptatis: ſecūdā e
brietatis: tertiā mœroris. Apud ꝓſcos
romanos mulieres uinū nō bibebant
Et Romulus ut ſcripſit Piſo in annali
bus: uocatus ad cœnā: nō multū bibit
qa poſtridie negociū haberet. ¶ Dixe
rūt alii: ſi iſtuc Romule oēs homines
faciāt: uinū uilius erit. Reſpōdit imo
carū ſi quantū quiſq̄ uolet bibat: nā
que ego bibi q̄tū uolui. Panē & aqua
inquit Seneca natura dſiderat: nemo
ad hæc pauper eſt. Intra q̄ q̄ſq̄ deſi
deriū ſuū claudit cū ipſo Ioue de fœli
citate cōtendit: & magnæ diuitiæ ſunt lege naturæ cōpoſita paupertas: & probabile ē quod natura de
ſiderat: & nihil ē tā mortiferꝝ ingeniis q̄ luxuria. Atq̄ etiā ingt Ci. ſi uolumus cōſiderare quāta ſit ho
minis excellētia: intelligemus quā ſit turpe & a ſuæ naturæ ꝓſtantia alienū & luxuria diſſluere & ad uolu
ptatē incūbere citra decoꝝ. ¶ Excellentia: ꝓſtantia: qm̄ homo ꝓp rationē & orationē lōgo quaſi inter
uallo beſtiis antecellit. Dignitas: quā natura hominibus tribuit: ut oībus animātibus ꝓſtet: quæ ſenſu
tantū mouent: & ad uoluptatē feruntur toto impetu. ¶ Turpe: deforme & icōueniēs ¶ Diſſluere: labi &
ſe nō continere fræno rationis: diſſluere ē in diuerſas ptes fluere. ¶ Luxuria: nimia ſuperfluitate in om
ni re & potiſſimū uenerea. ¶ Delicate: nimio apparatu & delitioſo. Iō dicebat Horatius. ¶ Perſicos odi
puer apparatus: Plato: ut dicebam menſas nimis delicatas improbauit: & ad Dionis ꝓpinquos i hanc
ſentētiā ſcripſit. Quo cū ueniſſē: illa beata uita q̄ ferebat ꝓlena italicaꝝ ſyracuſarūq̄ mēſarū nullo mo
do mihi placuit bis i die ſatuꝝ fieri: & cætera q̄ cōmittant hanc uitā i qua ſapiēs nemo efficietur unquā
moderatus uero multo minus. Quæ. n. natura tam mutabiliter tēperari poteſt: quomodo igitur iucū
da uita poteſt eē a qua abſit prudentia: abſit moderatio. ¶ Molliter: effœminate. Parce: frugaliter &
cū parſimonia: & hoc cōtra luxuriā. ¶ Cōtinenter: adhibita cōtinētia & moderatione: & ē cōtra delitias
Seuere: grauiter & ſeueritate adhibita: quod ē cōtra uitā mollē. ¶ Sobrie: ſine luxu & ebrietate.

Varietas animoꝝ & diuerſe qualitates.

ad ualitudinē referant & ad uires nō ad uoluptatē.

Atq̄ ēt ſi cōſiderare uolumus: quæ ſit in natura ho
minis excellentia & dignitas: intelligimus q̄ ſit tur
pe defluere luxuria: & dlicate ac molliter uiuere q̄q̄
honeſtū: parce: cōtinenter: ſeuere: ſobrieq̄.

Vnus tres uuas

Luxuria diſſluere

Perſona

Intelligendū eſt etiā duabus quaſi nos a na
tura idutos eē ꝓſonis. Quaꝝ una ē coīs: ex
eo q̄ omnes participes ſumus rationis præſtantiæ
q̄ eius qua antecellimus beſtiis: a qua oē honeſtū

Intelligendū eſt: Vt magis cernatur & eluceat uis decori: ponit duas qualitates & conditiōes
ſiue diſpoſitiones: quibus a natura ꝓditi ſumus ut oſtendat in utranq̄ ſeruandum eſſe deco
rū: prima perſona coīs eſt hominibus: qua. ſ. omnes ſumus homines ratione & oratione or
nati. ¶ In hac perſona illud generale decorū ſeruari debet: nihilq̄ agendū: quod huic ꝓſonæ nō cōueni
at. i. hominis præſtantiæ & excellentiæ. Altera eſt particularis: quoniā quiſq̄ ſuas habet diſpoſitiones
& proprias qualitates in quibus particulare decoꝝ ſeruādū ē: nihilq̄ a ſtatu ſuæ naturæ & qualitate cō
ditiōeue diſcedēdū etiā: ꝓter ea quæ dicta ſunt. ſcire etiā debemus nos habere quaſi duas ꝓſonas. Qua
ſi dixit: quoniam nō dicit in hoc proprie perſona: ſed qualitas & diſpoſitio. ¶ Perſonis: qualitatibus: &
diſpoſitionibus. Perſona eſt qualitas quæ hominem ab homine diſtinguit: dicitur perſona a perſonā
do a q̄ ꝓſonati denoīant. Nā caput: ut ait. C. Baſſus auctor gellio & os cooperimento perſonæ tectum
undique unaque tantum uocis euitandæ uia peruiū: quoniam nō uaga: neq̄ diffuſa eſt in unum tantū
modo exitū collectā coactamq̄ magis claros ſonoroſq̄ ſonitus facit: qm̄ igit idumentū illud oris clare
ſcere & reſonare uocē facit ob eā cauſā ꝓſona dicta o lra ꝓpter uocabuli formā ꝓductiōe. Perſona dici
tur nūc larua. Natura igit iduit nos q̄ſi qbuſdā ꝓſonis. i. diſſimilitudinibus & diuerſis q̄litatibus: qm̄ i ip
ſis hoībus magna ē diſſimilitudo q̄litatū & moꝝ. ¶ Indutos: adopertos capitis ēt uelamen idumētū di
cit. Vſi Baſſus ait. Illud idumētū oris. i. ꝓſona q̄ caput & os regit & iduit. Et qa hoc ē ꝑ trāſlationē: iō di
cit quaſi idutos: natura. n. quibuſdā q̄ſi ꝓſonis nos iduit: cū diuerſas qualitates ꝓponit. Quaꝝ ꝓſonaꝝ
& cōditionū. Coīs ē oībus. ſ. hoībus. ¶ Ex eo propter id quia omnes habemus rationem. & illa omnes
participamus. ¶ Qua præſtantia bæluis antecellimus: ratione ſcilicet & oratione. A qua: præſtantia:

Trahitur decorum: ducitur id quod decet: qm̃ nihil est agendū: quod hominis præstantiam dedeceat & a qua exqrit' rō officii: qm̃ oia officia huic pstantiæ accōmodari debēt: ut generale illud decor̄ seruet' officiū atq; decor̄. ¶ Altera pson̄a: particularis & singulis attributa: qm̃ diuersæ sūt hoium qualitates. ¶ Vt. n. ꝓbat a dissimilitudie corpor̄ & formar̄ aior̄ uarietates. ¶ Dignitatē: pulchritudinē uirilē. ¶ Venustatē: pulchritudinē muliebrē: & habentē gr̃am. ¶ Maiores: q̃ sint ipsor̄ corpor̄. ¶ Erat i. L. Crasso: affert exēpla ipsar̄ uarietatū: in qbus si qsq; decor̄ suū seruat: laudē meret'. Seruabit aūt si id faciet ad qd' natura aptus est: cōtra cuius ĩstitutionē nō d' bemus niti: qm̃ decor̄ seruari nō pōt erat sūma grauitas inqt ī oratore: i. L. Crasso erat cū grauitate iūctus facetiar̄ & urbanitatis oratorius: nō scurrilis lepos. Latine loquēdi accurata & sine molestia diligēs elegantia: in. L. Philippo sūma libertas: i ore multæ facetiæ. Satis creber i reperiendis solutus i explicādis sniis. ¶ Lepos iucūditas & suauitas: i ore cū gratia. ¶ Magis de idustria: dedita opa affectatus i. C. Cæsare: hic est Cæsar orator: de quo alibi. C. Cæsar Lucii filius & supioribus: & æqualibus suis oibus pstitit oratorq; fuit minie qdē uehemens: sed nemo unq̃ urbanitate: nēo lepore: nemo suauitate cōditior. At: decorunq; trahitur: & ex qua ratio inueniendi officii exquiritur: Altera autem quæ proprie singulis ē attributa. Vt enim corporibus magnæ dissimilitudines sunt. Alios enī uidemus uelocitate ad cursū: alios uiribus ad luctandum ualere. Itemq; ī formis aliis dignitatē inesse: aliis uenustatē: sic & ī animis existūt etiam maiores uarietates: Erat ī. L. Crasso & ī. L. Philippo multus lepos: maior ēt magisq; de idustria in. C. Cæsarī Lucii filio. At hisdē tēporibus in. M. Scauro & in. M. Druso adolescente singularis seueritas: ī. C. Lælio multa hilaritas: ī eius fami liari Scipiōe ābitio maior. uita tristior: d' græcis āt dulcē & facetū: festiuiq; sermōis: atq; in omni oro ne simulatorē: quem εἰρωνα græci nominauerunt sed hisdē tpibus: qbus supra dicti claruerūt. ¶ In. M. Scauro: ecce dissimilitudies aior̄ & mor̄. Erat inqt ī oratore: ī Scauri ore sapiētis hois & recti grauitas sūma & naturalis q̃dā inerat auctoritas: nō ut cās: sed ut testioniū dicere putares. De seueritate Scauri sic scribit Valerius. M. Scaurus lumē ac decus pfiæ cū apud Athesim fluuiū ipetu cymbror̄ rōani eqtes pulsi deserto cōsule Catullo ꝓuidi urbē repeterēt filio suo illius cōsternatiōis & fugæ pticipi misit: q dicerēt se libentius ī acie eius iterfecti ossibus occurrer̄: q̃ ipsū tā deformis fugæ reū uisur̄. Itaq; mōebat ut si qd uerecūdiæ hēret cōspectū pris: a quo degenerauerat: uitaret: quo nūcio accepto iuuenis dolore pcitus mortē sibi cōsciuit. ¶ Sigularis: pcipua grauitas: & seueritas. M. Drusus inqt alibi. C. filius: q ī tribunatu. C. Gracchū collegā iter̄ tribunū fecit: uir & ore grauis & auctoritate: eiq; ꝓxie adiūctus. C. Drusus frater fuit. ¶ In. C. Lælio alia mor̄ dissimilitudo. ¶ Hilaritas est q̃dā significatio lætitiæ cōtraria seueritati atq; tristitiæ. ¶ Scipiōe: Aemiliāo: q fuit Lælii amicus. ¶ Ambitio: honoris cupiditas. ¶ Tristior: sine hilaritate: ut uideret' seuerus & plenus auctoritatis ī honoribus petēdis & uitiis coercendis: fuit. n. optius senator. ¶ De græcis aūt: postq̃ de rōanis exēpla posuit trālit ad græcos: & affert Socratē q fuit dulcis & facetus: & ī oī ore simulator. ¶ Dulcē: suauē ī ore. ¶ Facetū: habentē facetias: & excultā q̃dā urbanitatē & elegātiā ī loquendo. ¶ Festiuu: iucūdi & urbani: quē irona. i. dissimulatorē appellabat. Fictio est uti genus: & diuidit' ī duas species: i simlatiōnē & dissimlatiōem. Veritas est q̃dā mediocritas ptinens ad eū: q de se uera loq̃t: & q eā habet: dicit' uerus hō: seu ueridicus: seu grauis: q ea sibi iesse dicit: q̃ isūt: & neq; maiora: neq; miora: & potius se flectet' debet ad simlatiōem: si est a uarietate discedendū: q̃ ad ostentatiōem: qm̃ exupatiōes molestissiæ sūt: & maxie apd' mltitudiem. Arrogās siue ostentator ea q̃ ñ isūt sibi figit: aut maiora q̃ isit: & sic stati est mendax: & mendaciū est res pniciosissima: & Ci. dicit nihil esse turpiꝰ uāitate. Ostentator iqt Cyro apd Xēophōtē: nomen mihi uī esse pp eos positū: q simulāt se esse ditiores q̃ sint & fortiores: & q pollicent' ea se facturos q̃ nequnt: pserti cū mānsestū sit ab his fieri accipiendi aliqd ac lucrādi grā. Mentit' ille: q scit se dicer̄ mendatiū: & dicit ut noceat. Mendaciū dicius: cū decipius & alios: & nos ipos putātes dicer̄ uer̄ ut si diceremus mre desiccatū esse: credentes forte ex relatu alicuiꝰ ita esse: & iō prudentis est nō dicer̄ mendaciū: Bōi āt uiri ē nō mentiri: & mēdatiū dicius aliqñ ad utilitatem alteriꝰ: ut faciūt medici curātes ægros. Adhibentes. n. potiōes isuaues: sed salubres: ut ægrotus hauriat. Suaues esse dicūt & haustu faciles. Vñ dicit Plato ī tertio d' repu. Mendaciū cōcedendū esse medicis: aliis uero minie. Vanus ille est q mendaciū dicit: siue mentit' d' lectatiōis grā: nī ut noceat iqt Aristoteles. Gellius dicit: Vāi dicunt' mendaces isti: & leuia ianiaq; ꝓ grauibꝰ & ueris astutissime ꝓponētes. Dissimlator ē arrogāti siue ostētatori ꝓtrariꝰ

Lepos

Veritas
Veridicus
arrogans
Ostentator
Mentior
Vanus
Dissimulator

quia aut negat: quæ sibi insunt: aut minora facit arrogãs: si gloriæ causa aliqd sibi arrogat. Non multũ uitupandus est: sed si gra lucri: qa rem uilẽ appetit: & dissimulator rei manifestæ ac paruæ uilis est & malitiosus. Dissimulator rei ꝑclare ipso malitioso laudabilior est. At dissimulatores inqt Aristoteles dissimulates sua: elegãtiores esse uidentur: nõ. n. lucri cã id agũt: sed ut fugiãt tumiditatẽ & iacturã. Maxie autẽ hi negãt ea q̃ sũt ꝑclara: ut Socrates faciebat. Socrates n. sectabat opinionẽ de idæis: ut opinatus fuerat Pythagoras: quã opinionẽ Pla. postea dilatauit: & Aristoteles labefactare conatus est: & ipse Socrates erat fons phiæ moralis: maxie: quam ꝓmis inter hoies collocauit: de bonis malisq; disputans: tñ dicebat se unum dũtaxat scire: q; nigil sciret: & sese opposuit sophistis: q oia se scire ꝓfitebãtur: & sua dissimulatiõe alios eludebat & ironia q̃ utebat nil aliud erat nisi illusio. Fabius ait li. nono. Socrates dictus est Irõ. i. agẽs iperitũ: & admirator alioꝝ tanq̃ sapientũ. ¶ Cõtra ex alia. ¶ Periclẽ: Pericles Xãtippi filius inqt Ci. alibi ꝓmus adhibuit doctrinã: q̃ q̃q̃ tũc nulla erat: tñ ab Anaxagora physico eruditus exercitationẽ mẽtis a recõditis abstrusisq; rebꝫ ad cãs forẽses popularesq; facile traduxerat: huius suauitate iprimis exhilaratæ sũt Athenæ: huius ubertatẽ & copiã admiratæ: eiusdẽ ui dicẽdi: terrorẽq; timuerũt: de quo Eupolis scripsit: cũ delectatiõe aculeos ẽt relinq̃bat i ais eoꝝ: a qbus esset auditus: de quo alter Comicus ait: Tonabat: fulgurabat: ꝑturbabat oia deniq;. Comici inqt Plu. dixerũt Periclẽ cũ cõcionaret coruscatiões effũdere: ciere tonitrua: horrẽdũ i lingua fulmẽ gerere. Agarista mater Perielis Pisistrati filios & tyrãnidẽ generoso aio expulit: leges ẽt tulit: optiecq; rẽp. tꝑauit. ¶ Visa est ꝓ qetẽ parere leonẽ: & paucis post diebꝫ Periclẽ pepit: specie qdẽ corporis aut ídecora: capite uero oblõgo: nec cæteris ptibꝫ respõdenti: ex quo oẽs fere eius statuæ uelabant casside. ¶ Callidũ Hãnibalẽ: nũc de ipatoribus exercituũ uaria ponit exẽpla. Hãnibal calidissimus fuit: & sollertissimus i re militari: crudelis & pfidus. ¶ Ex nris: rõanis. ¶ Quintũ Fabiũ Maximũ: hic est qntus Fabius Maximus: de quo supra: q Hãnibalẽ cũctãdo fregit: & eius dolos magna prudẽtia dissoluit. Vñ uidẽs Hãnibal astus suos a Fabio deꝑhẽdi dixit: Et rõani suũ Hãnibalẽ habẽt. ¶ Facile cælare. hæ sũt ptes calliditatis. Callidi dicunt astuti: & quoꝝ mẽs usu cõcaluit. Cyrus dicit apd Xenophõtẽ: Exercitus ipatorẽ: oportet esse isidiatorẽ: dissimulatorẽ: doloſũ deceptorẽ: furẽ: raptorẽ: & i oi re hostibus ꝓualere. ¶ Dissimulare: nõ ostẽdere qd agere uellẽt. ¶ Præripe cõsilia:, puidere qd hostes cõsultent: facturiq; sint: & sic eoꝝ cõsiliis obuiã ire. & nõ ꝓmittere ut id exequant qd cogitãt. Fabius cũ esset dictator ꝓripiebat cõsilia Hãnibalis & ipsũ ipediebat. ¶ In quo genere: calliditatis. ſ. Themistocles athenien sis Neocli filius fuit: & callide Persas uicit ad Salaminẽ: ut dictũ est. Celeriter inqt Probus æmilius: q̃ opus erãt reperiebat Thẽistocles: neq; mius i rebꝫ gerẽdis prõptus q̃ excogitãdis erat: & d istãtibꝫ: ut ait Tucydides: uerissie iudicabat: & d futuris clarissie cõiiciebat quo factũ est: ut breui tpe illustrareť: & Xerxes iter ãgustias Salamii freti uictus ẽ magis ꝯsilio Thẽistoclis q̃ armis græciæ: qm̃ naues barbaroꝝ ꝓp multitudinẽ nõ potẽrãt explicari. Pheræũ Iasonẽ: Thessalũ & ꝓncipẽ argonautaꝝ celebratũ a poetis: q argonautica scripserũt sua calliditate. Iason expeditionẽ illã i colchos ꝑfecit: & eo ob qd illuc trãsmiserat potitus ẽ. Pheræ inqt Stra. Pelasgicoꝝ cãpoꝝ terminus ad Magnesiã: q usq; ad peleũ mõtẽ porrigunt. Emporiũ pheræ hñt pagasas: quo ex hoc loco Pelias Iasonẽ ac nauẽ argo emisit. Vñ Pagasæus & Pheræus appellat. Fuit ẽt alius Iason pheræus tyránus. ¶ Versutũ: callidũ & astutũ. hã uersuti dicunt illi quoꝝ mens celeriter uertit. ¶ Factũ Solonis: Laertius i uita Solõis ita scribit: Est ipsius Solonis factũ celeberrimũ: cũ de Salamie iter athenienses & megarenses capitaliter dimicaret: multisq; cladibꝫ acceptis capitale apud athenienses esse cœpisset: si qs legem de uidicãda isula ferre auderet sollicitus Solõ: ne ul tacendo paꝝ reipu. ꝯsulret: ul cõsulẽdo sibi noceret: subitã dementiã simulat: cuius uenia non dicturus mõ ꝓhibita: sed facturus erat. Deformis hitu more uecordi i publicũ euolat: factoq; cõcursu hoium: quo magis cõsiliũ dissimularet: isolitis sibi uersibꝫ p ꝓconẽ suadere populo cœpit: qd utebat: oiumq; ita aios cœpit: ut aduersus megarenses bellũ ex templo decernerent: isulaq; athenien siũ deuictis hostibꝫ fieret. ¶ Quo: ut. ¶ Tutior securior: qm̃ capitale erat de eo belle gerendo uerbũ facer cũ Megarensibꝫ ꝓ isula Salamie. ¶ Prodesset reip. athenien siũ: q̃ ipse legibꝫ formauerat: & ꝑspiciebat solũ athenienses fore huiꝫ belli uictores. Fure re: isãire: ut suader post bellũ athenien sibꝫ sine capitis discrimie: qd callido usus cõsilio effecit. Epicediũ

Socratem accepimus. Contra Pythagorã & Periclẽ summam auctoritatẽ cõsequutos sine ulla hilaritate. Callidũ Hãnibalem ex pœnorum: ex nostris ducibus Quintum maximũ accepimus facile cælare: tacere: dissimulari: insidiari: præripere hostium cõsilia. In quo genere græci Themistoclẽ atheniẽsem & Phæreum Iasonẽ cæteris anteponunt: ꝑ primisq; uersutũ & callidũ factũ Solonis: qui quo & tutior uita eius esset: & plus aliquãto reip. ꝓdesset furere

Callidus

Versutus

Solonis tale fuit: Mors mea ne careat lachrymis: linq̃mus amicis mœrorẽ: ut celebrẽt fũera cũ gemitu ¶ Sunt his: supradictis: q cælabãt cõsilia dissimulabãt: insidiabant: & affert dissimilitudies eor: q simplices & apti fuerũt sine aliq̃ dissimulatiõe. ¶ Dispares: dissimiles. ¶ Siplices: sine fraude & simulatione. ¶ Cultores: amatores. ¶ Itẽq; alii: alias affert dissimilitudies eor: q oia patiebant: oibꝫ iseruiebãt oẽs prẽ sabãt: & affectabant ꝓter decor: ut id qd̃ cupiebãt assequerent: ut fuerũt Sylla & Crassus ex nris: & Lysander lacedæmonius: ex græcis Plutar. de natura & morybꝫ Syllæ sic scribit: Syllã i exercẽdis salibus natura studiosũ fuisse dicũt ut ab ieũte ætate pluria cũ ignominia sodalitia: cum mimis atq; ridiculis petulãter habuerit: postea uero q̃ i rerum oium dñatu cõstitutus ẽ: e scœna spectaculisq; ipu dẽtissimos cogẽs iterpotãdũ quotidianis dicacitatibꝫ certabat. Et. M. Crassũ: accusatus fuit Crassus auctore Plutar. q; cũ Licinia uestali icestũ cõmisisset: q̃ facile iudicio liberata ẽ. Erat huic mlieri suburbanũ egregie ornatũ: qd̃ cũ exiguo ꝑcio ad se trahere Crassus optaret: hũilius colore mulierẽ eiq; quoad poterat: gratificari cœpit: q ñ aña cœptũ erga Liciniã cultũ omisit q̃ re cõcupita potius esset. Lysãdrũ: Lysãder Callicratidæ cõparatus inqt Plutar. Versutus iudicabat & callidus q res bellicas uariis tractãs mõis: ipsã quoq; iustitiã utilitate amplificabat a liogn cõmodis: ut hõestate utẽs & uera mẽdaciis nõ natura ꝑstãtiora existimãs utriusq; ꝑciũ atq; honorẽ necessitate d̃finiebat qcq; Herculis ꝓgeniẽ sine fallaciis bellũ gereꝛ iudicabãt: irrideri iubebat: quo. n. leõis pellis nõ attigeret: isuẽdã esse uulpinã dicebat. ¶ Cõtraq; Callicratidẽ: Callicratides ꝑfectus classis lacedæmonioꝝ post Lysãdrũ: cũ pecuniã fi hꝛet: ut fecerat ꝑus Lysãder: ire ad Cyꝝ psaꝝ regẽ coactus ẽ: ad qd̃ ipe ieptissimus erat: q generoso aio ꝑdito oẽm ex græcis i græcos cladẽ hõestiorẽ existiabat: q̃ barbaris adulari: & eoꝝ fores adiꝛ: q ꝓter magnã uĩ auri nullũ bonũ hẽant. Lysãder ꝑus i cõuiuio apd̃ Cyꝝ adulatiõibꝫ pecũiã ipetrauerat q̃ ad bellũ naualle optabat: sed Callicratides ꝓ Spartana dignitate aios gerebat. Vñ auditus a rege semꝛ: cũ iteꝝ rogasset admitti & repulsã habuisset: discessit malẽs seruata dignitate Sparta careꝛ pecuniis: q̃ ꝓter decoꝝ ai sui iuicti & excelsi barbaro Regi adulari. ¶ Itẽq; i sermonibꝫ affert: nũc dissimilitudies: q̃ sũt i hoium sermonibus qbus quotidie utimur. Præpotẽs: ualde potens: & ꝓnceps ciuitatis. ¶ Vnus de multis: ex plæbe: ut fuerũt Catulli pr̃ & filius: q sic i cõgressiõibꝫ & sermonibus uersabãtur: ut plæbei uiderent: q̃uis potuisset uti fastu. ut fuit. Q. Mutius Numãtius: & Scipio Nasica: cuius pr̃ adeo seuerus fuerat: ut nullã comitatẽ sermonis habuerit: & sic apparet dissimilitudo maxĩa iter patrẽ & filiũ. Catullus pr̃ ut scribit i oratoꝛ: sũma q̃dã uitæ comitate. & facili natura & icorrupta q̃dã itegritate ꝑditus latini sermonis fuit. Filius ẽt comitatẽ sermonis habuit: sed iter oratores minie adnumeratus: Catullus inqt: Enucleate & polite dixit. ¶ Hoc idẽ: hãc sermonis comitatem. ¶ Cõtra ꝑem eius: Scipionẽ Nasicã. s. quo auctore Tyberius Gracchus interfectus est: cũ cõsul Mutius Scæuola cessare uideret. Cẽsebãt. n. patres cõscripti conuocati i ædẽ fidei: ut cõsul rẽpu. armis tueret̃ ꝑpe oppssam a Graccho tribuno plæbis iã ꝓfusis largitionibus: & spe ꝓposita populo corrupto: ut palã dictaret interẽpto senatu oĩa p plæbẽ agi oportere. Scæuola ꝯsul negauit se qcq̃ iactaturꝝ. Tũc Scipio Nasica: qñ iqt ꝯsul: dũ iuris ordinẽ seq̃t̃ id agit: ut cũ oibꝫ legibꝫ rõanoꝝ ipiũ coruat. egomet ꝑuatꝫ uolũtati ufæ me offero ducẽ: & sic oppssus ẽ Gracchus: ob qd̃ Nasica magnã ppli iuidiã i se cõcitauit: & odiũ qd̃ ut d̃clinaret: i Asiã: a senatu ablegatus ẽ: & ibi uita fũctus: huic seueri hois & rigidi filiꝫ comis fuit i sermõibꝫ: & uita facili. ¶ Vidicauit: ultus ẽ. ¶ Cõatus: ꝑditos: audaciã derestabilẽ & ꝑditiõe dignã: qñ aura populari euectus rẽpu. cogitabat oppmeꝛ. Nullã comitatẽ: affabilitatẽ adeo seuerus erat & grauis. ¶ Necnõ Xenocratẽ: Xenocrates Agathonori filiꝫ & Platõis auditor fuit: cui i Siciliã nauigãti cõitẽ se ꝑbuit: crassioris fuit ingenii & ebeticus: quẽ cũ Plato Aristoteli ꝯferret: & calcaribꝫ ægre dicebat Aristotelẽ freno pp ingenii celeritatẽ. Grauitate sũma fuit Xẽocrates ab ipsa natura ꝑditꝫ: semp. n. uultu seuero & hitu serio

se simulauit. Sũt his alii multũ dispares: simplices & apti: q nihil ex occulto: nihil ex isidiis agẽdũ putant ueritatis cultores fraudis inimici. Itẽq; alii: q qbus ppetiant̃: cuius deseruiant: dum quod uelint consequantur: ut Syllã & M. Crassũ uidebamus. Quo i genere uersutissimũ & patiẽtissimũ lacedæmoniũ Lysandrũ accepimus. Cõtraq; Callicratidẽ q præfectus classis ꝓximus post Lysandrũ fuit. Itẽ q; i sermonibus alium quẽq; quanuis præpotens sit efficere: ut unus de multis uideatur. Quod i Catullo: & in patre: & in filio: idemq; & i. Q. Mutio numãtio uidimus. Audiui & ex maioribꝫ natu hoc idẽ fuisse i. P. Scipione nasica. Cõtraq; prem eius illũ q Tyberii Gracchi conatus ꝑditos uidicauit: nullã comitatẽ habuisse sermonis. Necnon Xenocratẽ

perdurabat. Xenocratē adolescentem chalcedonium inqt Plutar. adhuc sub Platone philosophiæ insti
tuta capessentē cū reliqua uita nimis austerꝝ: tum tristē semp i uultu: grauitatēq; præ se ferentē sæpe Pla
to monere solebat: ut gratius satisfaceret: illud significās: ut quātū naturæ defectus & acerbitas demeret
tm̄ idustria: diligētia & gratia comitatis elegātia cōciliaret. Cū Xenocrates rigidus & seuerus qdā amœ
nū ꝓtulisset ridētibus condiscipulis & mirātibus Plato dixit: Quid miramini? nōne iter carduos & urti
cas lilia plerūq; & rosas nasci cernitis? Cū Dionysius tyrānus diceret Platoni: Caput aliqs tibi auferet.
Xenocrates suū ostēdens Nullus inqt id ꝑus q̄ istud absc̄odere poterit. ¶ Pa
tratus. n. erat ad mortē: pro suo ꝑce
ptore: gloriæ & fastus cōtēptor fuit.
¶ Ob eā rem grauitatē & seueritatē.
¶ Magnū: magnæ auctoritatis. Semel
cū Laide meretrice dormiuit: a q̄ nul
li illecebris potuit corrūpi. unde illa
dixit: se nō cū hoie: sed marmorea sta
tua iacuisse. ¶ Clarꝝ: alti nois & famæ.
¶ Minie uitupandoꝝ: qm̄ ita est ipso
rū natura: quā seq debemus. ¶ Admo
dū aūt: inqt Ci. ut magis decoꝝ serue
tur: qsq; debet amplecti suā naturam
modo ne uitiosa sit tūc. n. emendāda
esset. ¶ Admodū: ualde. ¶ Tuēda: de
fendēda. ¶ Sua ꝓpria. i. ꝓprii mores:
& id ad qd̄ natura ꝓpēsa modo uacet
uitio. Nā si a natura iclinationē habe
mus ad furta: rapinas: homicidia: si
debemus i hoc seq naturā: sed prau
itatē rōne corrigere. ¶ Sed tm̄: solū ꝓ
pria: & non imitari naturā aliorꝝ sine
decoro: ¶ Quo: ut. ¶ Naturā uniuer
sā: coēm oibus: q̄. s. habemus rationē
& oronē: & hæc est cois natura. Est ēt
& ꝓpria: ut de psonis dictū est. ¶ Nil cōtēdamus: nil conemur efficere qd̄ ab hois pstātia sit alienū. Ea:
natura uniuersa & coi. ¶ Propriā: ut. s. id agamus: idq; ꝑficiamur: ad quod ꝓpria natura nos inclinat: q̄
uis alia maiora sint & pstantiora: ad quæ forte nō sumus apti: repugnāte natura: ut si qs uellet philoso
phari: & a tali ꝓfessiōe natura eius esset aliena: debet se i his potius: ad quæ aptus est exercer: quā i phia
in qua decoꝝ seruare nō poterit suū repugnāte natura. Grauiore: maioris dignitatis & pōderis. ¶ Me
liora: melioris fructus & uirtutis. ¶ Metiamur: cōsideremus & prudēter iudicemus: ad qd ꝓpria natura
nos ipellat: & si cōtineamus nos itra fines: quos ꝓpria natura pscribit. ¶ Studia: icliatiōes: uoluntates ac
dispositiōes. ¶ Neq; n. naturæ: i ꝓma tusculana disputatōe dicit: Bene. n. illo græcoꝝ ꝓuerbio pcipitur
Quā qsq; norit artē: i hac se exerceat: & alibi dicit: Nil aliud est more gygātū pugnare cū diis: nisi repu
gnare naturæ. Vnde Horatius pcipit: Tu nihil inuita dices: facies ue mineruæ. Et Seneca dicit: Male re
spōdēt coacta igenia reluctāte natura irritus est labor. ¶ Neq; attiet: neq; cōuenit. Nec qcq̄: id est aliqd
seq: qd̄ nō potes cōseq repugnāte natura. ¶ Ex quo: ob hoc qd̄ dictū est. Vt nihil fiat reluctāte natura.
¶ Emergit: apparet qd sit illud decoꝝ: de quo loqmur. ¶ Nihil decet: nihil pōt fieri cū decoro & laude.
¶ Vt aūt: ut est i ꝓuerbio: Vt nihil tentet cōtra naturā. ¶ Oīo: si qcq̄ ē decoꝝ. Certe inqt: si aliqd hoiem
decet: nihil est quod. n. magis deceat quā uacuitas prturbationū: qd̄ pstat ipsa rpantia: de qua nūc agitur
conseruat. n. prudentiā & mentē: ut dictū est. ¶ Aequabilitas. consentientes: & minie iter se discrepantes
actiōes. Aequabilitas est idē qd̄ æqualitas: & sic æqualis & æquabilis. ¶ Aequabilitas uitæ dicit: in qua
nulla est perturbationū uarietas: & discrepantia in tota uita: sed etiā in singulis actiōibus seruāda est: ut
nihil i ipsis discrepet: sed oia fiāt docente rōne: si uolumus alienā imitari naturā: nō poterimus æquabi
litatē tenere: qm̄ actiones iter se nō bene cōuenient. ¶ Quā: æquabilitatē non poteris seruare inqt: si no
lueris a tuo igenio & natura discedere: & imitari naturā aliorꝝ & mores: & ꝓbat hoc a simili. ¶ Vt qdā:
scilicet faciūt i sermone quotidiāo: uolūt græca uerba iculcare: & male ꝓnūciāt: dimittētes ppriū sermo
nē: quo possumus uti oēs cū decoro: & ita loq; ut nō irrideamur: hoc idē notauit postea Iuuenalis dicēs:
Cū sit turpe magis nostris nescire latine: & oia græce cōcūbunt græce: & hoc sermone pauēt: hoc iram

qdē seueriſſimū philoſophoꝝ: ob eāq; rem ipſam
magnū clarūq; fuiſſe. Innumerabiles aliæ diſſimi
litudís ſunt naturæ: moꝝq; mīme tm̄ uituperādoꝝ
Admodum āt tuēda ſunt ſua cuiq; nō uitioſa: ſed
tm̄ ꝓpria: quo facilius decoꝝ illd̄ quod quærimus
retineatur. Sic. n. eſt faciendum: ut cōtra naturam
uniuerſā nihil contendamus: ea tm̄ ſeruata ꝓpriam
naturā conſequamur: ut etiā ſi ſint alia grauiora:
atq; meliora: tm̄ nos ſtudia naturæ nr̄æ metiamur.
Neq; n. naturæ attīet repugnare: nec qcq̄ ſeq qd̄
aſſeq nequeas. Ex quo magis emergit: quale ſit de
coꝝ illd̄: iō qa nihil d̄cet ī uita ut aiūt minerua ob
ſtāte, i. aduerſāte: & repugnāte natura. Oīo ſi qcq̄
eſt decoꝝ nihil ē ꝓfecto magis q̄ æq̄bilitas uniuerſæ
uitæ: tū ſingulaꝝ actionū q̄ cōſeruare nō poſſis: ſi
alioꝝ naturā imiteris oīttas tuā: Vt. n. ſermone eo
debeūs uti: q notus ē nobis: ne ut qdā græca uerba

effundunt:hoc gaudia. ¶ In actiõcs:singulas.ſ. ¶ Omnẽq; uitam:uniuerſam uitam:nihil debemus facere quod diſcrepet:& iqt Ci.hãc diſſimilitudinẽ naturaꝝ tãtã habere uim:ut aliquãdo qs mortẽ ſibi afferre debeat:ne aliqd alienũ a natura ſua patiat:& affert exẽplũ.M.Catonis:q ſe apud uticã iteremit:ne tyrã nidẽ Cæſaris pateret:& illius uultus aſpiceret Ci.ſequutus dogma ſtoicoꝝ laudat mortẽ Catonis ſeueri grauis atq; pfecti Stoici.nã Stoici rigida diſciplia formati mortẽ paratã habebãt:& ea tanq̃ telo expedi tiſſimo aduerſus hoſtes utebant. Sed ex ſnia Peripateticoꝝ uituperandus eſt:timiduſq; potius appellã

ĩculcantes iure optio irrideamur ſic ĩ actiões : oẽm q; uitã nullã diſcrepãtiã ꝓferre debemus. Atq; hæc dra naturaꝝ tantã habet uim:ut nõnunq̃ mortẽ ſi bi ipſe aliqs cõſcire debeat. Nõ.n.alia ĩ cã.M.Cato fuit:alia cæteri q ſe in africa Cæſari tradiderũt ¶ At q cæteris forſitã uitio datũ eſſet:ſi ſe ĩteremiſſent: propterea quod eoꝝ uita lenior: & mores fuerant faciliores. Catoni ãt cum ĩcredibilẽ tribuiſſet natu ra grauitatẽ:eãq; ipſe ꝑpetua conſtantia roborauiſ ſet ſempq; ĩ propoſito ſuſceptoq; cõſilio pmanſiſ ſet:moriẽdũ potius q̃ tyrãni uultus aſpiciẽdus fuit Quam multa paſſus eſt Vlyxes ĩ illo errore diutur no:cum & mulieribus ſi Circe. & Callypſo mulieres

dus:q̃ fortis:cũ ſibi mortẽ conſciuerit ut aliquod incõmodũ uitaret.attulit. enĩ dãnũ patriæ interficiẽdo ciuẽ op timũ:q patriæ auxilio eſſe potuiſſet: & illã tyrãno ſeruientẽ aſſereꝛ. Ariſto teles ait mortẽ ſibi afferre ob fugiẽdã pauptatem aut amorẽ:aut aliqd mo leſti.nõ fortis eſt hoĩs ſed potius timi di.eſt.n.hoĩs mollis & ignaui laborio ſa fugere:atq; non:qa res eſt honeſta appetit mortẽ:ſed qa malũ fugit. ¶ Vñ Mar.etiã dicit amico ſuo. Quod ma gni Thraſeæ cõſumatiq; Catõis dog mata ſic ſequeris : ſaluus ut eſſe uelis : Pectore nec nudo ſtrictos icurris ĩ en ſes: Quod feciſſe ueli te deciane facis. Nolo uirũ facili redimit q ſanguie fa mã. Hunc uolo laudari:q ſine morte põt. & Diuus Auguſti. hanc mortẽ ui tuperat:& Lucretiã. ¶ Tantã hẽnt ui : tñ põt ad decoꝝ ꝓſtandũ ¶ Nõnunq̃:aliq̃do urgente aliquo caſu.ſed hoc ut dixi nõ laudat. Cato.n.fe cit iuriã priæ & fuit iuſtus:qa uiꝝ optimũ iteremit. ¶ Nõ.n.alia ĩ cã:nõ plus peccauerat.M.Cato pma nens:ĩ africa q̃ cæteri Rõani:ſed oẽs erãt ĩ eadẽ cã & Cæſaris hoſtes. Cato poſt uictoriã Cæſaris ĩ theſſa lia:& fugã Põpei in Africã cũ Scipione Põpei ſocero nauigauit:ue uires attritas repararet:ſed cum poſt mortẽ Põpei:Ceſarẽ in africa uictorẽ cognouit:ne ĩ illius ptãtẽ ueniret:aut ne illius uultũ aſpiceret:apd Vticã.xlviii.ſuæ ætatis ãno cõſtãti pectore:ut pfectũ ſtoicũ decebat:mortẽ ſibi cõſciuit:qa audita Cæſar uicẽ ſuã & illius doluit:q; tñ uiꝝ amiſiſſet. ¶ Voluiſſet.n.Cæſar ꝑ ſua clæmentia romæ ſeruare Catonẽ Vnde dixit ſuideo morti Catonis:qñ ipſe gloriæ ſuidit meæ. ¶ Atq;:certe fuiſſent iure reꝑhẽſi alii roma ni:q illic erãt:ſi ſe iterfeciſſent:qñ nõ ſeruaſſẽt decoꝝ cũ uita eoꝝ eſſet facilior ſeueritate Catõis & gra uitate. ¶ Cæteris:q nõ habebãt tantã grauitatẽ:unde poterãt cũ decoro tradere ſe Cæſari.M.Cato non poterat:ut concedamus hoc Ciceroni propenſo in laudem Catonis magni in primis & præclari ciuis. & in ſtoicoꝝ diſciplina perfectiſſ.mi.Sene.etiã ſtoicæ ꝓfeſſionis & ipſe laudat mortem Catonis dicens Catoni ſuam fœlicitatẽ contigiſſe.conſenſus hoĩum fatebitur.& alibi:Ille uir magnus eſt : q ſibi mortẽ non tantũ imperauit:ſed inuenit. ¶ Lenior:non ita grauis:ut erat uita Catonis:& mores non erant ita ſeueri:ſed faciliores:& contra decoꝝ feciſſent:ſi ſe interemiſſent. Lenis.n.natura & facilis id non patitur nec cũ decoro præſtare põt. Catoni qui poſtea dictus eſt Vticenſis:& hic eſt Cato iunior ad differentiã Catonis ſenioris:q ſcripſit origines:& utriuſq; uitã litteris mandauit Plu. Cato ſenior Tuſculanus fuit: Romani autore Plu.eũ ĩ quo multaꝝ reꝝ uſus ac experientia eſſet. Catonẽ noĩabant. Cato ſenior mo riẽs hoc diſticho notatus eſt. Porcius hic mordax:glaucis ſubruſſus ocellis.Intuens herebo ſedes nõ cõ perit ullas. Ab hoc Catone iunior Cato:de quo hic agit originẽ habebat:cuius ſeriẽ lris mandauit Gel. in noctibus atticis. Cato.n.ſenior autore Plu.Soloniũ reliqt nepotẽ ſuũ ex filio Catone defũcto .Solo nius cũ eſſet impator mortẽ obiuit eius filius Marcus cõſularẽ dignitatẽ adminiſtrauit:& Catonis Vti cenſis auus fuit. ¶ Conſtantia:perſeuerantia in ipſa uirtute.In oratione ꝑ.L.Murena ſic Catonẽ alloqui tur:finxit etiã te ipſa natura ad honeſtatẽ grauitatẽ tẽperantiã magnitudinẽ animi iuſtitiã:ad oẽs deniq; uirtutes magnũ hominẽ & excelſũ. ¶ Quã multa paſſus eſt Vlyxes:affert exẽplũ de externis: ĩ qbus fuit ſũma moꝝ diſſimilitudo.nã Vlyxes diſſimulando multa paſſus eſt:ut id quod cogitabat pficeret: qd ſi feciſſet Aiax thelamonius uir animi concitati & magni ſine aliqua ſimulatiõe:aut diſſimulatiõe. Quã multa plurimas calamitates pertulit forti aĩo. ¶ Diuturno errore:quoniã errauit per.x.annos poſt euer ſum Ilium:& mulieribus aliquando ſeruiuit. ¶ Si circe & calipſo.q.d.ſunt potius appellãdæ deæ q̃ mu lieres:quoniã filiæ Numinis dicebantur. Circe fuit filia ſolis:calypſo Athalantis:quæ iſulam ogygiam :

tenuit:ad quam diuertit Vlyxes:sed has personas Home.finxit in laudē Vlyxis:quē pro sapienti uiro accepit:q q̄uis incidat in uoluptatē:tñ sapientia sæpius euadit:ut de Enea & Didone finxit Vir. Voluit Home.ostendere qd ꝑstare posset uir sapientissimus:qualē spe appellat Vlixē:quē naufragū i alga maris demersū fouet Nausicaa filia Alcinoi regis Pheacū:qñ sapiētia i ipsis calamitatibus unicū est ꝓsidiū & nō patit sapientē perire. ¶ Vnde Aristoteles dicebat eruditionē iter ꝓspera esse ornamentū: inter aduersa refugiū. & Baias filio in ægyptū ꝓficiscēti:rogātiq; patrē:qdnā agēdo maxīe sibi gratū faceret: si uiaticū inqt ad senectutē cōpares: Virtutem nimiꝝ itelligēs. Domi uero: postq̄ reuersus est domū dissimulato hitu:nō.n.agnoscebat: cū esset i hitu mendici. ¶ Vñ passus ē cōtumelias ab ancillis:& seruis eū nō agnoscētibus: q; non fecisset Diax. ¶ Vt ad id qd cupiebat: iterficere procos Penelopes uxoris suæ pudicissimæ. Venerūt: ut canit Home.i odyssea ithacā famii zacinthi. Dulichii nobiles uiri petentes uxorē Penelopē:dicētes mortuū esse iā Vlyxē:iter quos erant nōnulli Ithasenses:Procoꝝ noīa fuerunt: Demoptholemus: Anthinous. Amphimōius: Agelaus: Elatus: Euriades: Pisandrus: Texippus: Polybus: Demastardes: Tēorides: Eurymachus filius Polybi: Amphimedū: Eurydamas: Vlyxes domū reuersus oēs ꝓcos pdidit auxilio thelemachi & Eumei subulci: & alios sagittis: alios ense cōfecit. Quo aīo: q̄ forti & excelso: sine aliqua dissimulatiōe: ita.n.illius ferebat natura. Milies oppetere: milies uoluisset mori: q̄ illa pati: q̄ passus est Vlyxes. ¶ Quæ: diuersas naturas: & dissimilia īgenia cōsiderātes. ¶ Expendere: aīo pōderare & itueri diligētius: Iuuena. Expēde Hānibalē: ¶ Quid habeat sui: q̄ sit sua natura: & ad qd aptus sit ut i eo seruet decoꝝ. ¶ Eaq; moderari: cum modo mēsuraq; tractare: ne modū excedētes pdamus decoꝝ. ¶ Vñ nō modo ea q̄ naturæ nr̄æ apta nō sunt moderatiōe adhibita tractare debemus: sed etiā q̄ nostra sūt: ut ne qd nimis. ut si qs esset optimus musicus: & ad id natura aptissimus: tñ esset nimius & ꝓfusus i cātu: modūq; excederet: ꝓfecto decoꝝ ñ seruaret. ¶ Aliena: accōmodata naturis alioꝝ. ¶ Id n. decet: id pōt cū decoro ꝑstare: q; naturæ suæ cōuenit. ¶ Quod est suū: ꝓpriū. i. tūc qsq; seruat decoꝝ: cū ea facit: ad q̄ natura est aptus. ¶ Suū igit cū hoc ita sit ut id maxīe deceat: qd ē cuiusq; suū ꝓpriū: qsq; īgeniū cognoscat suū & naturā: qua duce postea operet si uult seruare decoꝝ. ¶ Acrēq; subtilē: acutū: atq; diligentē. ¶ Bonoꝝ: quæ natura sibi tributa sūt: & cognoscat etiā sua uitia: ut bonis quæ insunt utat: reiiciatq; cōtraria. ¶ Ne scænici. histriones & mimi: q uersant i scæna: & agūt fabulas subeūtes alioꝝ ꝑsonas cū decoro: q tñ sūt uilissimi hoīes. Illi.n. ratio q̄re scænici sūt prudētes: ut seruēt decoꝝ: qñ eligūt fabulas nō optimas: sed accōmodatas ad ipsorū naturā ¶ Epigonos: tragœdiā: Epigoni.n. tragœdia est: Eurypidis de Thebatū expugnatiōe direptioneq; & expulsione ciuiū i qua re soler esse tumultus & clamor: ita iscripta ꝓpter Epigonos populos: q ut Stra. testat: iecerūt Thebanos: & i Tilphoseā: quæ est i ora boetiæ: coegerūt fugere & Thebæ captæ ac direptæ sūt. Talis igit tragœdia bona latera & magnā uocē reqrebat: ut clamores hostiū Thebanorūq;: & trepidatio i ipsa urbis capriuitate & direptiōe repsentarent. Tragœdiā ēt de Medea scripsit Euripides. Qui gestu: fræti sunt: qñ in Menalippa & clitēnestra tragœdiis reqrebat gestus: ut utraq; mulier bene referri posset. Menalippa.n. ꝓgnās ad Metabū deportata est: & in uinculis peperit Beotū filiū. Vnde opus erat hoc gestu effingere. Assius poeta Menalippam tragœdiā scripsit: cuius ē hic uersiculus: Beotū specioſa Menalippa indii regia peperit. Nam aliqui putant delatam fuisse ad Dium. Euripides scripsit de Clitēnestra tragœdiā uxore Agamenonis: quam interfecit Orestes filius in ultionē patris: & ipsa Clitēnestra arrepta securi Agamēnonem inter epulas interfecit: quod gestu decoro effingendū erat & ad præstat is solum qui gestu ualet. Rutilius scænicus fuit ætate Ciceronis: & Aesopus. ¶ Antiopam: tragœdiam de Antiopa filia Nectei & uxore Lyci regis Thebanorum: a quo repudiata fuit i maximis calamitatibus. Vnde dicit Persius: Sunt quos uerucosa moretur: Antiopa: erumnis cor lutificabile fulcta. Inde cū errāret per siluas a Ioue in Satyꝝ uerso compressa est: & peperit Zetum: & Amphionē: qui cū adoleuissent:

appellādæ sūt īseruiret: & in oī sermōe oībo affabilē se eē uellet. domi uero & ꝯtumelias seruoꝝ ancillarunq; ꝓtulit: ut ad id aliq̄do: qd cupiebat ꝓueniret. At aiax quo aīo tradit milies oppetere mortē: q̄ illa ꝓpeti ab alio maluisset. Quæ cōtēplātes expēdere oportebit: quod qsq; habeat sui: eaq; moderari: nec uelle experiri: q̄ se aliena dedeceāt. Id.n. maxīe quēq; decet: qd est cuiusq; suū maxīe. Suū igit qsq; noscat ingeniū. acremq; se & uitioꝝ & bonorū suoꝝ iudicem præbeat: ne scænici plus q̄ nos uideātur habēre prudentiæ. Illi enim nō optimas: sed sibi accōmodatissimas fabulas eligūt. Qui.n. uoce freti sūt. epigonos medeāq;. Qui gestu menalippā clitēnestrā. Sēper Rutilius: quē ego meīni ātiopā:

Lycum in matris ultionē interfecerunt: & Dircen tanto indomito distrahendam alligarūt. ¶ Vnde demutata est i fontē sui nois. Dirce. n. fons est ī agro Thebano: Papi. ī thebaide: Cū fluxit in subitos regina lacus. ¶ Aiacē: tragœdiā de Aiace furēte. nā supatus ī iudicio & petitiōe armoꝝ ab Vlyxe: i furorē uersus ē & acceptis loris discurrebat p siluas: minabaturq; iudicibꝫ: q arma Achilis Vlyxi adiudicassēt: & uerberás arbores & aialia iudices uerberare arbitrabat & semp horrēda uoce clamabat: sed cū resciisset ea q̄ p īsaniā fecerat: pudore affectus gladio īcubuit: opus erat igit magno clamore: ut furētis Aiacis clamores referri possent: qd cū Aesopus tragicus histrio: cuius luxuriosā patinā & filii epotas margaritas uorataſq; dānauit antiqtas: nō multū uoce lateribusq; ualēs pstare nō poterat: & iō ñ sæpe Aiacē egit: Hoc eligere ad id qd est aptus. Histrio: q est homo uolissiūs nitit tñ seruare decoꝝ: q̄tomagis debet niti sapiēs ī tota uita: cū Roāni ludos scænicos pmū celebrare uellent: autoꝝ Liuio: ludiōes ex Hetruria euocauerunt: & qa hister tusco uerbo ludio uocabat: nomē histriōibus inditū est. Sex. Pōpeius ait histriones dictos qm̄ pmū ex histria uenerit. ¶ Nō uidebit. q. d. multo magis uidere debet ut id eligat: ad qd est aptus: & nil agat: q; ñ deceat. ¶ Potissimū: maxie: qm̄ possumus ēt elaborare ī aliis. ¶ Elaborabimus: diligēter labores nostros conferemus ī his rebus exercendis: ad q̄s erimus aptissimi: sed si aliquando necessitas nos ad ea īpulerit quæ non sunt nobis apta: curandū erit quoad eius fieri poterit: ut q̄ minime indecore fiant. ¶ Detruserit: ui cōpulerit ad ea ad quæ nō erimus apti. ¶ Bona: quæ insunt nobis naturā. i. bonas dispositiōes & aptitudines ad res aliqua agendas. ¶ Vita: quæ etiā inerunt naturaliter: malæ. s. inclinationes: quas uitare debemus: & contra ipsas niti duce ratione: quæ oīa emendat cum sana. est.

Nō sæpe Aesopus Aiacē. Ergo histrio hoc uidebit ī scæna: quod nō uidebit sapiēs uir ī uita. Ad q̄s igit̄ res aptissimi erimus in his potissimū elaborabiūs Sin aliquādo necessitas nos ad ea detruserit: q̄ nñ īgenii nō erūt: oīs adhibēda erit cura: meditatio diligētia: ut ea si nō decore. at q̄ minime indecore facere possumus. Nec tamen enitendū: ut bona q̄ nobis data sunt sequamur: q̄ ut uitia fugiamus.

¶ Aliæ personæ quas aut casus imponit: aut iudicium nostrum.

Hac duabꝫ his pſonis: quas supra dixi tertia adiūgit: q̄ casus aliqs: uel tēpus īponit. Quarta etiā quā nobismetipsis iudicio nro accōmodabiūs Nā regna. īperia. nobilitates: honores diuitiæ opes

Hac duabꝫ his pſonis. Enarratis duabꝫ pſonis: coī. s. & singulis attributa: adiūgit tertiā: q̄ nobis aliquādo casus iponit: & quartā q̄ iudicio nro sumit ad id. s. agendū & tractādū: ad qd natura iclinamur: & quot erūt sciētiæ: tot erūt pſonæ. ¶ Casus aliqs: ut illi q adipiscunt magſatus: īperia: honores: diuitia: opes: & ea oīa q̄ sūt ī manu fortūæ: q̄ debēt gubernari secūdū tpis ꝺditionē. Aliter. n. uiuēdū ē ī magistratu q̄ ī uita ꝑuata. ¶ Vñ dicit ī ꝓuerbio: honores mutāt mores. Ci. accipit hic casū & fortunā idifferēter. sed si ꝓprie loq uolumus: casus & fortuna maxie differūt. Fortuna. n. ut inqt Aristoteles secūdo physicoꝝ: est cā p accidens ī his q̄ p electionē alicuius gſa fiūt. Casus est ex opposito distictus ab ipsa fortuna: & est uti genus: & diuidit ī casū & fortunā. Casus est cā p accidēs ī his cōsistens: q̄ fiūt sine electiōe. & casus est i natura: fortūa uero i arte. Natura subit rōnem casus: & mens rōnem fortunæ: qñ agit aliqd p ter suā mentē & ꝓpositū: Vñ fortuna comitat̄ mentē q̄ est ars & ꝓncipiū rerū efficiendarū: & casus comitat̄ naturā. & q̄to magis ars ī aliquo deficit: tāto magis fortuna eā comitat̄. nā cū ars est pfectissima: ut nihil ei desit: nō habet comitē fortunā. Vñ dicit Sene. Non est ars q̄ ad effectū casu uenit: sed Ci. large accipit casū. Lactātius dicit: Fortuna est accidentiū rerū subitus atq; inopinatus euentus. ¶ Tēpus: tpis conditio. ¶ Nro iudicio: aliq. n. uolūt iuigilare legibus: aliq phiæ: & sic de aliis disciplinis & artibus: quā qsq; sequit̄ & amat. Nā regna: hoc refert̄ ad illā tertiā pſonā: quā nobis casus īponit: aut tēpus & declarat se Cicero ostendens quid intelligat per personam: quam nobis casus imponit: aut tempus. ¶ Imperia: in exercitu. ¶ Nobilitates ī genef & natalibus. Nobilitas ut uult Plato habet q̄ttuor ſpecies: q; claris: iustiſq; maioribus orti sūt. Hi ꝓfecto nobiles habent̄ quoꝝ itē parentes fuerunt ꝓncipes ac potentes: hi nobiles sunt & dicunt̄. ¶ Tertio loco dicunt̄ nobiles: quoꝝ maiores fama celebres sint: & opinione q̄ ex rebus gestis & uictoriis reportarūt. Quartū est nobilitatis genus: idq; pstātissimū: cū qs per se animi integritate & magnitudine excellit: hic ꝓfecto inqt Plato uero appellat̄ nobilis: cui nō aliena sed sua uirtus ad nobilitatē opitulent̄. Fœlicitas etiā ut uult Plato: habet qnq; partes. Prima est bene consulere. Secunda frui bona ualitudine. ¶ Tertia rebus gerēdis fortunatū esse. Quarta apud hoies gloria clarē. ¶ Quita ad oēs usus hūanitatis afluere. ¶ Primū ex eruditione multarūq; rerū pitia & experimento contingit

Fortuna & Casus

Quattuor ſpēs Nobilit

ffelicitas quīq; ſpēs

Secundum ex mẽbris corporis beneualentibus atq; sensibus. ¶Tertiũ si ita gerit quod intendit: ut decet sapiẽtẽ & strẽnuũ uirũ. Quartũ ex opiniõe boitatis. Quintũ ex affluẽtia rerũ: ut liberales esse possumus. Cui hæc adsũt felix beatusq; habet. ¶Honores magratus i ipsa rep. ¶Diuitiæ: ad necessitatẽ. opes ad cultũ & magnificentiá. ¶Ea q̃ sũt his cõtraria ut amissio regni: ipii: honoris: diuitiarũ: opũ aliter. n. decet uiuere regẽ cũ regno potiri: q̃ cũ illud amisit: & aliter cũ qs fungit publicis muneribus: q̃ cũ uiuit ꝓuatus. & aliter cũ est diues & opulentus: q̃ cũ temeritate fortunæ deiectus est: qm̃ si ea aggederet: q̃ ꝓus faciebat: nõ seruaret decorũ. Ergo talia debent gubernari tpibus. i. secũdũ tpis conditionẽ. ¶Sita i casu: posita i manu fortunæ: qm̃ possũt amitti. Et bõa fortunæ sũt: ut dictũ est oia q̃ habent extra animum & corpus. ¶Vñ decorũ seruãdũ ẽ quomodocũq; se se fortũa habuerit. ¶Ipsi aũt: hoc refert ad quartá psonã: q̃ nobis iudicio nro ponimus. Quã psonã: q̃ q̃litatẽ: & cuius pfessiõis esse uelimus. Itaq; se alii: ponit nũc exẽpla Maurt: magis uult id qsq; fert ad qd maxie adamauit: & id cũ decoro exercet: uñ dicit plau. li. iii. de repu. Curat id qsq; diligẽtius qd maxie adamauit Et plerisq; studẽt maiores imitari suos ut fuit i familia Mutiorũ: q̃ ius ciuile q̃ si hæreditariũ hẽbat. Maiores: ut auus abauus tritauus. ¶Præstiterint: excelluerit i aliquo genere laudis & gloriæ. ¶Plerisq; maior ps. qm̃ nõ oẽs id agũt. ¶Studẽt: dát opam: curát: nitutur aliis ꝓstare i oi genere laudis: quo maiores claruerũt. Qu. Mutius: de iurisc̃ultis: &. Qu. M. dictũ est supra. ¶Pauli filius aphricanus: Sci. æmiliaũs aphricaũs mior clarissimus uia & ipator: atq; filio Pauli æmilii bellica laud abũdãtis. Vicit. n. Perseũ Macedonũ regẽ: filiusq; fuit illio Pauli æmilii iclyti ipatoris & magimi q̃p pria suæ aiæ ꝓdigus i pugna. Cánensi fortissime pugnãs occubuit: hũc Sci. Pauli filiũ maioris aphricãi filio becillis & ualitudinarius adoptauit & i bellica glia patrẽ paulũ imitatus ẽ & auos. ¶Quidã át: alii q iqt ñ otẽti laude maiorũ suorũ: alias adiiciũt: ut hic idẽ aphricaũs: q bellicã gl'am a pre susceptã eloq̃ntia decorauit: & fer semp i máibo hũit Cyri pediá. Idẽ qd fecit aphricaũs: ná Thioteus ut scribit æmilius, pbo. Cononis filius athenẽsis a pre acceptã gloriã mltis auxit uirtutibo. fuit. n. desertus: ipiger: laboriosus: rei militaris pitus: nec minus ciuitatis regẽdæ: mlta huio sũt ꝓclare gesta: sed hæc maxie illustria: olithios: & bizãticos bello subegit. Samũ cœpit: i cuio oppugnatiõe supiori bello atheniẽses mille &. cc. talẽta osũpserát. ille sine publica ipẽsa ppio restituit. Aduersus Cotũ bella gessit. ab eoq; mille &. cc. talẽta ꝓdæ noie i publicũ rettulit. Cizicũ obsidiõe libauit Corcyrá sub atheniẽsiũ ditionẽ redegit: socioscq; adiũxit epyrotas chaões: oẽsq; epyrotici maris accolas: quo facto lacedæmõii diutinã otẽtionẽ omiserũt: & maris ipiũ spõte cõcesserũt atheniẽsibo. q̃ uictoria tm̃ fuit atticis ppis lætitiæ ut tũ pmũ araæ paci sit publice erectæ: eiq; deæ puluinar istitutũ: cuius laudis memoria Thimotheo publice statua i foro posita est: quã pater eriã ante eũ habuerat: sic iuxta eã posita recens filii uererẽ patris memoriã renouauit. Cenon ipator clarissimus fuit & priæ, studiosus: quo duce atheniẽses lacedæmonios uicerunt: & libertatẽ amissam recuparũt: & initiũ resumendæ potẽtiæ accepe. Lacedæmonii aũt finẽ potẽtiæ iposuerũt. bello. n. peloponẽsiaco ad rẽp. accessit. & ꝓtor pedestribo militibo ꝓfuit & ꝓfectus classis mari res magnas gessit: sed postea occupatis athenis a Lysandro lacedæmonio i Asiá, ꝓfectus est: & classe igẽti studio cõpata: rediẽs: ut priæ seruiẽti ad esset illáq; assereret nauali ꝓlio apd Gnydũ lacedæmonios uicit q̃ uictoria ñ solũ Athenæ: sed ẽt cuncta Græcia q̃ sublacedæmonioꝝ ipio fuerat liberata est. Conõ cũ pte nauiũ i patriá uenit: muros dirutos a Lysandro utroscq; & pyrei Athenarũ reficiendos curauit: &. l. talenta quæ a pharnabazo acceperat concibus suis donauit: qdã alius Thimotheus musicus in cõuiuio Aleyandrũ ad arma excitauit Phrygio cátu: & iterũ mutata modulatione ad epulas reduxit. & Seneca dicit Alexádrũ mouisse manũ ad arma Cenophanto canẽte. Doctrinæ: qm̃ doctus atq; desertus. Fit aũt iterdũ: affert illos: q suos in maiores nõ imitant. ¶Institutũ: ꝓpositũ & modũ uiuẽdi omissa imitatiõe maiorũ. In eo: nouo uitæ instituto.

diues diuitiæ opes
Diues est secũdũ tpis ordinẽ

eaq; quæ sunt his cõtraria: i casu sita tpibus gubernant: Ipsi aũt quã psonã gerer uelimus a nra uolũtate ꝓficiscit. Itẽq; se alii ad philosophiá: alii ad ius ciuile: alii ad eloquentiã appliccant: ipsarũq; uirtutum i alia alius mauult excellere. Quoꝝ uero ptes aut maiores i aliq̃ gloria præstiterũt: eoꝝ pleriq; in hoc genere laudis studẽt excellerr ut. Qu. Mutio. P.

Obscuris parētibus:ignobilibus.i.q̄ ñ habēt claros natales:& hūili loco nati sūt:nec hūt domestica exē pla:q̄ imitent. Magna:aliquā rē magnā:& uitæ īstitutū grane:ut locū aliquē hoēstū cōsequāt. ¶ Hæc igit oīa cōcludit Ci. dicēs oīa supradicta cōsiderare & cōplecti aīo dēmus ut iudicare possimus qd deceat.

IN primis aūt. Aī oīa cōstituere & certo cōsilio deliberare:cuius ꝓfessionis eē uelimus: & ꝓponere nobis aliquē finē:ut ad illū oēs actiones nre dirigant. Sed difficillimū ē adolescētibus optimū genus uitæ: & finē sibi ꝓponere.qm̄ illa ætas prudētia uacat q̄ finē bonū cōstituit:& nō pūt de rebꝫ iudicare & cōstituere qd potissimum agēdū sit:uñ oportet ipsos pueros & adolescētes subiici rōni.i. parere illis q prudētia hūt:& ab illis ad honestū uitæ institutū dirigi:q rem habēt experientiā. ¶ In quo genere uitæ:actiua an cōtēplatiua:ꝑuata:an publica aut qd potissimū exercere uelimus duce natura. ¶ Quæ deliberatio.i. deliberare & eligere:quos & quales uelimus eē & i quo genere uitæ difficillimū est. Ineūte.n.ratio quare hæc deliberatio plurimū habet difficultatis ¶ dicimus ꝓprie i eo rationē:fœdus:societatem bellū:uiā & filia.& initia dicunt ꝑtia rei maioris. Vnde dicimus ineūte uere ætatem in rebus minoribus dicimus incipiēte:ut incipiente die:conuiuio:nocte:hora inimus gratiā cōciliamus aūt amorē:laudē:famā:honores ineūte:in ꝑmis annis adolescētiæ:quæ icipit quarto decio anno:& tūc pueri nobiles apud romanos deponētes ꝑtextā:sumebāt uirilē togā:& in foꝝ deducebantur:iō dicit Trāqllus i augusto:ut suo quēq; tyrocinio deduceret i forum. ¶ Et Seneca dicit: Tenes memoria qd gaudiū senseris:cū ꝑtexta posita sūpsisti uirilē togā:& i foꝝ deductus es. ¶ Maxīa ibecillitas cōsilii:qm̄ nō habet prudentiā:nec pōt sibiipsi cōsulere:qd optimū sit:& tūc iplicat i aliquo gñe uitæ: qd placet:& pœna uigēte i ipso rōe dānat:opus ē cōsilio igit prudētū. Voluptas.n. q̄ ꝓpter calorē i iuuenibus uiget maxie ñ sinit eos qd optimū ē iudicare:sed affectu trahunt:usi difficile ē modū seruare. Cōsiliū:ut inqt Fūbius:ē rō q̄dā alte petita:& plerūq; plura ꝑpēdēs & pōderās:hūs i se & iuētionē & iudicationē. Ingeniū ē hitus celer iuentor officii. Imbecilitas:debilitas:qm̄ rō nō ē pfecta: & adolescētiū ætas prona ē ad peccādū:ac nisi maiorꝝ exēplis auctoritateq; cōtineat:facile semp i deteriora plabit:& adolescētia libidibus æstuat:ætas media iactat ambitiōe:senectus cupiditate auaritiaq; cōsumit. ¶ Degēdæ uitædæ & tenēdæ. ¶ Maxīe:ante oīa. ¶ Itaq; hoc:sequit ex supradictis. Nāq; herculē ꝑdicus dicit: occurrit tacitæ obiectioni:potuisset.n.obiici:dictū ē a te Cicero supiorē deliberationē oium eē difficillimā ꝓpter ibecillitatē cōsilii:at Her.cū ꝑmū pubesceret exiuit i solitudinē:& cū uiā uirtutis:& uoluptatis cerneret q̄uis i illa ætate esset ibecillitas cōsilii:tñ elegit uiā uirtutis:sic possūt & alii facere. Dicit Ci. hoc potuisse herculi cōtigere nato ex Ioue:nobis aūt nō sic accidit:uñ dicit Virgi. Pauci quos æquus amauit Iupiter aut ardens euexit ad æthera uirtus. Diis geniti potuere. Nāq; certe ꝑdicus ex chio īsula fuit Rethor & Eurypidis ꝓceptor i rethoricis Fabius ait libro octauo. Sed formas quoq; figimus sæpe ut famā Virgilius ut uoluptatē & uirtutē:quēadmodū a Xenophōte traditꝫ ꝑdicus:ut mortē ac uitā:quas cōtēdentes in satyra tradit. Ennius basilius ait hæc eadē fere a ꝑdico sophista quodā i loco suoꝝ librorꝝ de uirtute ac:uitio sapientissime scripta sūt:sic.n.ait ut narrat Socrates apud Xenophōtē i cōmētariis li.ii. disputās cū Aristippo herculē adolescētē diu secū mīrūq; dubitasse:utrā uiā caperet:cū duas cerneret: unā uoluptatis:alterā uirtutis. Inter ābigēdū duas accessisse matronas:uirtutē & uoluptatē:quarꝝ altera.i. uoluptas accuratissime ornata erat:& oīs delitias post se trahebat respectās aliqñ cū fastu:q̄ oīa ostētās: & mīto etiā plura pollicens secū trahere herculē tentauit:Altera aspera & dura seuereq; īuēs ecōtra hæc uerba dixit. Nō polliceor aliquā uoluptatē nec qetē:sed laborē picula sudores īfinitos:terra mariq; tollerādos:horꝝ ꝑmiū erit te deū fieri:hāc demū hercules ē sequurus. Hesiodus dixit illū eē optimū q ꝓ se ipsū q̄ ageuda sunt certa rōe uider & cōstituit. Secūdo aūt gradu:q aliorꝝ cōsilia sequeret. Qui uero ad neutrꝝ horꝝ aptus esset eū penitus iutilem esse:Idem hesio:dixit asperā ꝑmo & pene iuiā & sudoris cōtinui & laborū plenā esse uiā q̄ ad uirtutē ducit. idēq; monuit ne laboribus uicti ante finem desisteremus Quāobrem nec cuius est illā ꝓpter difficultatem capescere:nec capessenti facile ad cacumen euadere: sed ubi id superaueris ex eius astigio uidere licet:ut uia illa amœna sit & pulchra:utq; expedita & facil & longe iucūdior quā altera quæ ad uitia ducit. ¶ Altum quiddam est uirtus inquit Seneca excelsum &

obscuris orti parētibus. Hæc igit oīa cū q̄rimus qd deceat cōplecti aīo & cogitatione debemus.

¶ Cōstituendū genus uitæ & īstitutū.

IN primis āt cōstituēdū ē quos nos & q̄les eē uelimus & i quo gñe uitæ quæ deliberatio ē oīum difficillīa: Ineūte.n.adolescētia:cui īest maxima ībecillitas cōsilii tūc id sibi q̄sq; genꝫ ætatis degēdæ cōstituit:qd maxīe adamauit. Itaq; añ ꝑficat aliquo certo genere cursuq; uiuēdi q̄ potuit : quod optimū esset iudicare. Nāq; herculē prodicus dicit

Voluptas
Virtus

regale: iuictū ifatigabile. Voluptas hūile seruile ibecillū caducū: cuius statio & domiciliū fornices & popinæ sūt. ¶ Virtutē i tēplo iuuenes i foro i curia p muris stātē puluerulētā calloſas hūtē manus: uoluptatē latētē sæpius ac tenebras captātē circa balnea ac sudatoria ac loca ædilē metuentia mollē & eneruē: p extremas pfecto difficultates inquit Pla. generosa natura solet i altū emergere: & magis pfusa res copia q̄ sūma iopia bōis igeniis nocet cōsueuit. Fœlix qppe ē necessitas q̄ cogit ad bonū. Pictacus dicebat arduū eē bonū existere: & Aristoteles dicebat studioꝝ liberaliū amaras eē radices: fructus át dulces. Vt ē apd Xenophōtē: Xenophon Socratis discipulus fuit adeo eloquēs ut musa attica diceret: finxit pdigus uoluptatem & uirtutem apparuisse herculi uoluptate uirtutem secutus est: q̄ i ardua tendit: & hoiem laboribus atq; angustiis expōit: magna ppoſita mercede: gloria. ſ. & hūana fœlicitate huius fictiōis meminit Xenophon in eo ope qd latine cōmentaria possumus appellare siue de dictis & factis Socra. memoratu dignis Inducit illic Socratem narrātem hæc de Hercu. qd le gerat apud pdicū: q hæc sapienter finxerat eo i libro quē de hercule cōposuit: ordo est pdicus dicit herculē exisse i solitudinem: ut ē apud Xenophōtem ñ legerat Ci. opus pdici: sed apd Xenohōtem ea q̄ ille finxerat. Cū primū pubesceret: cū pueniſſet ad pubertatē. i. cū cœpisset emittere pmālanuginē faciei: pubertas i masculo post. xiiii. annū cōpletū illico initiū accipit ex Iustiniani istitutōe fœmine post. xii. annū cōpletū uiri potētes sūt. Alares icipiūt pubescere iquit Aristo. i historia aialiū p acto anno bis septio: fœminis etiā p id tps exurgūt ubera: & q̄ menstrua uocant errūpunt: & ad usū rei uenereæ maxie icitāt. Quod tps i pma pubertate. ¶ Datū: cōcessū est ut qsq; uiā eligat: quā ingrediat. i. uitæ istitutū. ¶ Diu quātū ad tps. ¶ Multū ad cōsiderationem: hoc idem de Scipiōe fingit Syllius ad quē sedentem domo sub lauro & aio bella meditātem: dicit accessisse uirtutem & uoluptatem: & tandē uirtutē psuassisse Sci. uoluptatē esse spnendā. Hoc diu & multū cogitare utrā uiā melius eēt īgredi potuit cōtigere Herculi Iouis filio: nobis aūt minie. ¶ Potuit fortasse: qm̄ hoc est fabulosū: & iō dicit fortasse. Sed esto q̄ fuerit: tn̄ aliis hoc nō ē facile i illa ætate q̄ nō tm̄ roboris igenii & cōsilii haber: ut deliberet & eligat certa rōe. illa. n. ætas libidinibus & affectibus obnoxia ē. Herculi uero potuit cōcedi a numine cuius filius habebat: potuit etiā cōtigere illi cū eēt rōe subnixus: & ad magna q̄dā & ardua natus: q̄ aliis assequ ñ est facile: uoluptate. n. q̄ est malox esca facile corrūpimur. Iouis satu ædito: nato ex semīe iouis qm̄ filius fuit Iouis & Alcmene. uñ iquit: diuina q̄dā cā fuit: ut hercules id uitæ istitutū eligeret: nō bñficiū naturæ. ¶ Quos cuiq; uisū est sine discursu rōis: ut eligat' qs potissimū imitādus sit: qm̄ in ea ætate id q̄ maxie placet sequmur: at ille debebat imitari Io. supmū. Impellimur: deducimur appetitu. Ad studia uolūtates & exercitatōes. ¶ Instituta: mores & uitā q̄ sibi istituerūt. ¶ Plerūq; ät pōit uaria studia & imitatōes. ¶ Plerūq; sæpius. Imbuti: istructi: ibuere, ppe ē dare pmū saporē: Hora. Quo semel est ibuta recēs seruabit odorē: Testa diu: filii ibuūt' a pentibo & bōis & malis moribo. ¶ Discāt: iquit Pla. i. iii. de rep. imitari q̄ cōueniētia illis fuerit uiriles. ſ. tēperatos pios libos: & huiusmōi reliquos q̄ natura libis idigna sūt: omittāt: nec qcq̄ idecox assuescāt imitari: ne ex hac imitatōe p sīles illis aliqñ fiāt. Nā huiusmōi imitatōes si a pueritia serperēt: lōgius ad mors naturāq; trāsferrent. Nō igit' cōcedemus inqt eos q nobis curæ sūt & uiros bonos eē cupimo: mlierē imitari siue iuuena siue senē aut cōuitia i uix igerentē aut dum criminātē iactabūdū plmū ac se fœlicē pdicātē: aut ifœlicitatibo gēitibus eiulatibus depssā mltoq; mius ægrotātē pturiētē amātēue. ¶ Mltitudis ppli: & id sequūt' q̄ iperita mltitudo iudicat. Maiori pti qm̄ pauci sūt q uirtutis splēdorē agnoscāt: & ea pleriq; iudicāt pulcherria q̄ ñ sūt. Vñ phia paucis iudicibus cōtēta ē. ¶ Nūnulli tn̄: q̄uis iqt difficile sit i ea ætate hōestū uitæ istitutū eligere: & nōnulli ferant iudicio iperitæ mltitudinis: tn̄ nōnulli sequuti sūt rectā uiā uiuendi aut bonitate naturæ aut disciplia tradita a pentibus. Ad hoc agendū mltū ualet natura: cōsuetudo etiā & doctria. Optia. n. dispositio natur mltū cōfert: & uere fortūatus ille est q a natura ad ois bōas artes istituit': pua. n. dispositō ñ facile admittit doctrinā q̄ aius excollit': uñ dicebat Ari. aspectū a ptiñti aere lumē accipe: aium uero a disciplis libalibus. ¶ Consuetudo regrit bonā edncationē: qm̄ mltū interest: sic ul' ñ sic a teneris consuescere. & uirtus

ut ē apd Xenophōtē: cū pmū pubesceret: qd tps a natura ad dligēdū: quā q̄sq; uiā uiuēdi sit īgressurus datū ē exisse i solitudinē: atq; ibi sedētē diu secū multūq; dubitasse: cū duas cernert uias: unā uoluptatis: alterā uirtutis: utrā īgredi melio eēt: Hoc Her. Io. satu edito potuit fortasse cōtīgere nobis ñ idē q imitamur quos cuiq; uisū ē ad eox studia īstituta q; īpellimur. Plerūq; ät parētū pceptis ibuti ad eox cōsuetudinē morēq; deducimur. Alii multitudis iudicio ferūt' q̄q; maiori pti pulchēria uidēt' ea maxie exoptāt: nō nulli tn̄ siue fœlicitate q̄dā siue bōitate naturæ siue pentū disciplia rectā uitæ secuti sūt uiā

Imbuere

De iuuenili ætate

mox posita ē ī cōsuetudīe. ¶ Certe nō pax hēt utilitatis cōsuetudo q̄dā & familiaritas uirtutū mētibus iuuenū aimisq; ifusa: cū maxīe soleāt inhærere & pene īdelebilia eē: q̄ ī tenera ætate discunt ꝓpter aiino rū mollitiē ꝓfūde isita. uñ Leonidas pedagogus qbusdā uitiis ibuit Alexādrū: quæ semel affixa semp ī hæserūt. Opus ē igit bona dispositōe naturæ optia educatōe & doctrina: quæ sine moribus nihil ualet imo gladius ī mānu furiosi. Illud aūt dicit Ci. R ax ee genus eox hoīum q ꝓditi magnitudīe ai & īgenio atq; eruditōe hūerūt spaciū deliberādi. Illud ē rax: pauci admodū possūt repiri. ¶ Præclara optia & laudabili. ¶ Aut utraq; re: īgenio: & doctrina. ¶ Spaciū deliberādi: q potuerūt liberare & eligere genus uitæ: q̄ seq̄rent. ¶ Potissimū: maxīe: & ī p̄mis.

Illud aūt maxīe rarū genus eox: qui aut excellente īgenii magnitudīe: aut præclara eruditōe atq; doctrīa. aut utraq; re ornati spaciū deliberādi hūerūt quē potissimū uitæ cursū seq uellēt ī qua deliberatiōe ad suā cuiusq; naturā cōsiliū ē oē reuocādum. Nā cū ī oibus q̄ agunt ex eo quo mō qsq; nātus ē ut supra dictū ē: qd deceat exqrimus: tū ī tota uita cōstituēda. multo ē rei cura maior adhibēda: ut cō stare ī uitæ ꝓpetuitate possimus nobismetipsis: nec ī ullo offō claudicare: Ad hāc āt rōnē: quoniā maximā uī natura habet fortuna ꝓximā: utriusq; oīo rō habēda ē ī deligēdo genere uitæ: sed naturæ magis: multo. n. & firmior ē & cōstātior ut fortuna nō nunq̄ ipsa mortalis cum immortali natura pugnare uideatur. Qui igitur ad naturæ suæ non uitiosæ qsq; natus ē: secūdū suā ꝓpā naturā: Quid deceat: qd cōueniat cuiusq; naturæ & moribꝰ natura iscitis ¶ Quæ agunt ī singulis actionibus. Tū ī tota uita: si iquit ī singulis actiōibus naturā imitamur: ut seruet decox: multo magis ī cōstituendo genere uitæ debemus naturā sequi: ut uitæ istitutū naturæ cōueniat. ¶ Multo maior cura: diligentius cōsiderādū est: cū uolumus istituere uitā q̄ ī singulis actiōibus. Vt uita cōstituenda: cū uolumus cōstituere qd genus uitæ sequamur: ná si ī singulis actionibus q̄rit qd deceat: multo magis debemus q̄rere & cōsiderare quid natura uelit: & ad qd apta sit. ¶ Cōstare: cōstantiā seruare & pseuerare ī istituta uita: & nūquā a nobisipsis ī actionibus discrepare: si aūt nō eligit genus uitæ accōmodatū ipsi naturæ: opus ē ad alia diuertere: & mutare ꝓpositū & institutū uitæ: & sic cōstātia nō seruabit: sed claudicare oportet in ipsis actionibus cū natura repugnet. In uitæ perpetuitate: ī tota uita. ¶ Claudicare: errare sensus ē: illud genus uitæ debemus eligere ī quo duce natura seruemus decorū. Ad hanc aūt rōnem: deliberationē inqt Cicero ī deligendo gñe uitæ debemus hre rōnem naturæ: & fortunæ: sed potissimū naturæ q̄ stabilis est: fortuna uero mutabilis & amica: temeritati: ut si quis aptus ad musicē sit: & ad illā duce natura iclinet: tī forte accidet: ut phūm hēat cōtubernalem a quo uidet posse phīam cōmode ꝓcipe: q̄uis ad ipsā nō sit aptus: sed oblata fortuna uelit philosophari: debet potius musicē amplecti ut seruet decox: q̄m poterit mutari fortūa & amitti phūs: natura uero mutari nō pōt: & sic de filibus. Si hæc duo cōcurrūt fortūa & natura: optabile ē & sūmo studio enitēdū: ut utriusq; mūeribus fruamur. Ad hāc rōem genꝰ uitæ istituēdū. ¶ Fortūa q̄ aliq̄n uocat nos ad aliq d uitæ istitutū: & ut honoribus iseruiamus. Vū dicit Sene. Sibi qsq; dat mores: misteria casus assignat. Habēda ē rō cōsideratio: & respectus cū uolumus eligeř genꝰ uitæ qd seq̄mur cōstāter usq; ad finē. ¶ Naturæ magis. s. hūda ē rō: q̄m potius eā uitā deligeř debemꝰ ad quā sumus apti natura q̄ illa q̄ a fortūa offert: & ꝓpōit Firmior: stabilior: q̄m natura ñ mutat: pōt tñ aliq̄ ex pte detorq̄ri: sed repetūt ꝓpos quæq; recursus: & ad īgenium unūquodq; redit suū. Vita uero secūdū naturā istituta stabilior ē. ¶ Cōstātior magis pseuerās usq; ad finē. ¶ Fortūa mortalis: q̄ mutabil est: & tāq̄ res q̄dā mortal: q̄m ñ durat. Iō dixit syllius. Breuis ē magni fortūa fauoris: & ipa natura imortal ē qppe ñ mutat. ¶ Qui igit: cōcludit qd agendū sit illi q oē cōsiliū ad ꝓpam naturā accōmodauit: & id genus uitæ aligit: ad qd natura ferebat ¶ Non uitiosæ: bene dispositæ: quoniā si natura uitiosa est: eniti debemus: ut illā emendemus rōne: nec uita illa eligenda est: quam ipsa natura uitiosa appetit: esset. n. cōtra prudentiam: sed corrigenda: ut de Socra. legit

Nã cũ Zophirus turpia quædã de Socra. p phisionomiã dixisset: & ob id a multis q Socratis itegritatẽ cognoscebãt derideret. ¶ Nõ erat Zophirus dixit Socra. huiusmõi. n. natura essem: nisi naturã philoso phia superassem. ¶ Is teneat cõstãtiã: pseueret in istituto uitæ & sit cõstãs usq; ad finẽ. Cõstãtia. n. uirtus ẽ: quæ perseuerat quo ad bonũ ẽ id qđ sequit. ¶ Si aũt quodcũq; fuerit: siue bonũ siue malũ imitabit: pti natia dicẽt qm̃ prendit i eo qđ uitio dandũ est: nõ debemus igitur esse ptinaces: sed cõstantes in institu to uitæ: ut eatenus progrediamur: quatenus bonũ erit i instituto permanere. Si aliter euenerit: mutatio prudẽter facienda ẽ. Id enim maxime decet ut seruet cõstãtiã si uitæ istitutũ accõmodatũ ẽ ad naturã nõ uitiosam Et quia i deligẽdo genere uitæ aliq̃n errat: corrigit id qđ cõcludit dicẽs: ser uet cõstãtiã: nisi senserit se errasse i ip sa electione: qđ cũ accidit ptinatia uti nõ debet: sed istitutũ mutare: ut si nos ad ius ciuile cõtulimus: & i eo, pficere nõ possumus aduersãte natura: debe mus ad alia diuertere: i quibus possit seruari qđ deceat. ¶ Si acciderit: ut in telligat se erasse i uita eligẽda. Morũ mutatio: mutandi sũt mores: & istitu tũ uitæ iã cœptũ: & sic pscribit modũ seruãdæ cõstãtiæ in uita degẽda. ¶ Si tẽpora: cõditiones rẽpo; ad hoc isti tutũ uitæ mutãdũ adiuuabũt: põt enĩ accidere: ut tpis cõditio & casus aliqs faueat nobis ad mores mutãdos: exẽ pli gratia: philosopharis: sed inepte: dubitas ne uidearis leuis mutare istitutũ uitæ: accidet patriã calami tatibus urgeri: & ab hostibus uexari: sumẽda sũt arma: & uitæ institutũ mutãdũ ẽ: ad qđ agẽdũ tpis cõdi tio adiuuat. ¶ Das operã liberalibus disciplinis alicubi: natura id respuit: morient domi parẽtes & pro pinq repetẽda ẽ patria: & res domestica curãda: mutãdaq; uitæ istitutio: tps & casus id suadẽt. Veris ali quo ualde familiariter: putãs bonũ uirũ eẽ: si arma cõtra patriã sũpserit: ab istituto uitæ discedas: tẽpus qppe id uult. ¶ Facilius: q̃tũ ad laborẽ. Cõmodius: ad nostrũ cõmodũ & usũ: sed si tpis cõditio nõ adiu uabit. ¶ Sẽsim: paulatĩ q̃tũ ad aium. ¶ Pedetẽti: ad actionẽ: Pedetẽti dr̃ q̃si suspẽso pede & tẽto icedere: q̃ si paulati ut faciũt cæci: q ne offẽdãt pedetẽtim ãbulãt. Proficiscit' qs Athenas: ut det operã mathemati cis qbus postq̃ auspiciũ dederit: cognoscet se itẽptũ: nõ debet, ex abrupto illã disciplinã omittere: ne ui deat' leuis atq; iprudẽs sed pedetẽti ad alias disciplinas se cõferre: si tñ cõditio tpis suffragaret': ut. s. aliq̃ necessitate urgẽte i patriã redire cogat': facilius & cõmodius uitæ istitutũ poterit mutare: & ,pbat a sili. Cẽsẽt: sapiẽtes iudicãt docti uiri i Lælio ait. Cũ possũt sæpe uitia aicoꝛ: tũ i ipsos aicos: tũ i alienos: quo rũ tñ ad aicos redũdet ifamia: tales igit' aicitiæ sũt remissiore usu leuãdæ: & ut Catonẽ dicere audiui: dis suẽde sũt: nisi q̃dã itollerabilis ad modũ iiuria exorserit: ut neq; rectũ: neq; honestũ sit: neq; fieri possit: ut nõ stati alienatio disiũctioq; faciẽda sit. Magis decere cõuenire uirtuti & uiro graui: atq; cõstãti. ¶ Cõ mutatio aũt: docet qd agẽdũ sit post cõmutationẽ uitæ. ¶ Gñe: q̃litate uitæ & istituto i quo nõ potera mus decoꝛ seruare. ¶ Bono cõsilio: ne postea iteꝛ reliquamus locũ pœnitẽtiæ. ¶ Aliqs ad mũera reip. obeũda se cõtulit: si ad ea ñ ẽ aptus: pedetẽti se retrahẽ debet & ñ stati auolaẽ: q; ẽ hois iprudẽtis & q̃si furiosi. Iõ cũ mõ agẽda sũt oia: & eo cõsilio: ut nõ uideamur leues: ¶ Sed qm̃ paulo aĩ: corrigit pceptũ il lud de parẽtũ imitatiõe: dicitq; nõ eẽ imitãdos pentes i uitiis: sedi bõis moribus: & ẽt ñ ea imitãdo i eo a quo nra natura abhorret: qm̃ seruari nõ poterit decoꝛ. ¶ Exceptũ hoc i p̃mis excipiamus. ¶ Deide hæc ẽ altera exceptio. ¶ Si natura ñ feret: tũ patiet': & aliẽa pẽitus erit a tali imitatõe: & affert exẽplũ filii afri cani maioris q pp malã ualitudinẽ ñ potuit i rebus bellicis patrẽ imitari: qbus maior africaũs uł maxie claruit. Hic cũ eẽt ualitudiarius scipionẽ filiũ pauli æmilii sibi adoptauit: q cognomiatus ẽ africanus mi nor: cuius auus p adoptionẽ maior dictus ẽ: uñ Cato apd' cũdẽ Cice. loquẽs carthagie sic scipionẽ æmi lianũ alloqt'. Quã palmã: ut imortales dii tibi ĩseruẽt: ut aui tui fliqas cõseq̃re. i. africã maioris q Cartha ginẽ tributariã feci: quã postea eius nepos p adoptionẽ filii euertit: & cineres i capitoliũ retulit: & alibi dicit idẽ q̃ fuit i bellicis. P. africani filius: is q te adoptauit q̃ tenui: aut nulla potius ualitudie: qđ nisi ita fuisset: alteꝛ ille extitisset lumẽ ciuitatis. ¶ Et i Bruto dicit Ci. ipsũ scipionẽ accepiũs ñ fuisse ifãtẽ: filius q dẽ eius is q minorẽ hunc scipionem a paulo adoptauit: si corpe ualuisset i primis habitus esset disertus

genus cõsiliũ uitæ oẽ cõtulerit p cõstãtiã teneat. Id enĩ maxie decet: nisi forte se erasse ĩtellexerit i dili gẽdo genere uitæ. Quod acciderit. Põt aũt accidere faciẽda moꝛ istitutorũq; mutatio ẽ. Eam igit' mu tationẽ si tempora adiuuabũt facilius cõmodiusq; faciemus. Si minus sẽsĩ erit pedetẽtiq; faciẽda: ut amicitias quæ minus delectẽt & minus ,pbent': ma gis decere cẽsent sapiẽtes: sẽsim dissuere q̃ repẽte p cidere. Cõmutatio aũt gñe uitæ oĩ rõe curãdũ ẽ: ut id bono cõsilio feciss e uideamur. Sed qm̃ paulo aĩ dictum est imitãdos eẽ maiores: primũ illud excep tũ sit ne uitia sint imitanda: deĩde si natura nõ fer ret ut q̃dã imitari possĩt: ut supioris africani filius

Constãtia q ptinaria

pedetentim

¶Hūc paulo natū: Scipionē filiū Pauli æmilii macedonici. Patri: africano maiori clarissimo impatori ¶Fuerat sui: Publii Scipiōis prīs sui: q cōsul Hānibali descēdēti ex alpibus occurrit: & ad Ticinū pugnauit: quē uulneratū filius scipio tūc adolescēs q postea maior africanus appellatus ē hūeris i castra retulit. Hic scipio ut dictū ē: una cū frē Gneo i Hispania occubuit: & duo fuimia belli sūt appellati: huius. P. scipionis filius fuit africanus maior. Gnei āt filius fuit scipio nasica. Africanus igit' potuit imitari patrē suū i laude bellica: se uero filius ualitudinarius imitari ñ potuit: ergo cū natura nō patit' elaborādū nō ē qm̄ frustra fit: & citra decor. ¶Si igit' p̄cipit Ci qd illi agēdū sit: q pp ībecillitatē corpis ñ obire pōt mūera grauiora: & agere cās forēses: q bōa latera & beatā uocē reqrūt. Debet inqt hīe alias uirtutes: & i ipsis adeo clarere: ut id qd' p̄stare ñ pōt pp ualitudinē: ñ m'tū ab eo reqrat'. ¶Defēsitare i iudicio alios sæpe defēdere: & tractare genus iudiciale q maximā uī regrit. ¶Cōciōibus tenere populū uersari i gñe deliberatiuo: & suasoriis oratoribus uti: & mouēr pp'm ad quoscūq affectus p salute cōi: & sua eloquētia psuadēr ea q sūt e rep. q ē offiñ uchemētis oratoris: & sic duo gña difficiliora accepit: iudiciale & deliberatiuū. Id qd' de sit: q ñ pōt p̄stare. Optia aūt: dicit qd sit optimū: q reliquit' filiis imitādū a parētibus. Glia iquit est rer gestar & uirtutis: quā filii bñ istituti sustiere & illustrare debent. Vñ illi maxime uitupandi sūt: q uoluptatibus īmersi a maioribus suis degenerāt. ¶Interrogatus Pla. qnā filiis cōparāda: & reliquēdaēnt: R ñdit ea q nō grādinem: ñ urnā ipsū denīq; ꝛouē extimescerēt. Et suis discipulis dicere solebat. Ocio labores anteponite: ni rubiginem splendori p̄stare putatis. Cætera oīa dicebat Hesiodus ñ magis possidētiū sūt q cuiusq: ut i talario ludo huc & illuc trāseūtia. sola uirtus & uiuēti & mortuo stabilis est & firma possessio. Solon dicebat. Nō pmutabimus cū uirtute diuitias: qm̄ uirtus firma: diuitiæ uero alias alius possidet. ¶Cui: glie & splēdori nois paterni afferre dedecus. Et qm̄ officia facit trālitionem: & cuiq ætati, ppriū munus assignat. ¶Disparibus: diuersis. ¶Aliqd etiā: ut de aliis rebus disputatū est. ¶Distictōe: diuisiōe: & diuersitate ætatū.

De uirtute

ESt igit' adolescentis: describit nūc adolescentis officia. ¶Maiores natu: seniores hoc i p̄mis obseruauerūt Lacedæmonii ex Lycurgi institutis & legibus. Vñ scribit i Catone maiore Lysandrū lacedæmoniū dicere solitū: lacedæmonæ esse honestissimū domicilū senectutis. nusq̄. n. tantū tribuit' ætati: nusq̄ est senectus honoratior. Et apud romanos in p̄cio erat senectus: & multū erat p̄cedere i quattuor annis: ut Satyrus scribit. ¶Optios: q̄tū i seipsos. i. uirtute præditos. ¶Probatissimos: ad famam: & sic auctoritatis plenos. ¶Cōsilio: hoc refert' ad optios: qm̄ optimi uiri bñ cōsulūt: cū sint iustissimi. Auctoritate: hoc refertur ad p̄batissimos: qm̄ apud oīs iā habēt magnā auctoritatē q rebus gestis & iustitia clari sūt & p̄bati. ¶Nitat': firmet se: qm̄ adolescētia lubrica ē & plena affectuū: iō facile labit'. Vñ firmāda est cōsilio senū: i qbus ipi affectus sedati sūt & cōpositi: & iest recta ratio. Nulla re inqt Seneca: magis aios hōesta iduit: dubioscq: & i pranū idecliabiles reuocat ad rectū: q̄ bonor uirorr cōuersatio. ¶Ineūtis ici pientis. ¶Inscitia: iprudentia: prudentiā qppe hīe nō pōt. cū nō hēat expientiā rer doctrinā hīe poterit q̄ i igenio cōsistit: sed prudentia usū rer requirit: & iō adolescens nō pōt esse prudens: doctus aūt esse pōt. ¶Cōstituēda: disponenda & formāda ad uirtutem. ¶Maxīe āt dat aliud p̄ceptū. Iuue. etiā dicit Maxima debet' puero reuerentia. ¶Hæc ætas: adolescentia q̄ libidinr æstuat. Et Diogenes uidens adolescētem effœminari: nō pudet dixit deterius q̄ naturam ipsā te ipso statuere: illa enī te uirum fecit: tu te cogis mulierem fieri. Fit etiam inquit Aristoteles in libris de historia animaliū: loquens de pubertate: ut p id tempus puellæ custodiri præcipue debeant: maxime enim ad usum rei uenereæ incitantur: cum hæc incipiunt: & quæ admodum puellæ concūbunt: libidinosiores adolescunt: & mares sine altera parte t

adolescentia libidinr æstuat

siue utraq; minus cauerint: ꝑpẽsiores eodẽ efficiunt: meatus.n. laxant: reddũtq; ad id corpus lubricũ: & dispositũ: & simul uoluptatis præteritæ memores desiderio mouent ꝑteritæ cõtrectatõis. Post annum ter septimũ est mulier ꝑcreatio: añ cõcipiũt quidẽ: sed ĩperfecta & exigua pariũt. ¶ In labore qđ faciebant ĩ ꝑmis Lacedæmonii: ut labor obduceret callũ dolori. ¶ In bellicis: q̃tũ ad labores corporis. ¶ Cuilibus officiis: ad labores aĩ. ¶ Industria: studiosus labor. Atq; ẽt dat ꝑceptũ qđ ipsis adolescẽtibus faciũ dũ sit: cũ laboribus defatigati aĩum relaxare uoluerint & iocari: siue ludere. ¶ Verecũdiæ: pudoris q̃ malis conatibus obstat. ¶ Cũ Diogenes uidisset adolescẽtulũ rubore ꝑfusum ꝓpter pudorẽ dixit. Cõsidefili: huiusmodi ẽ uirtutis color: caueãt ĩtẽperãtiã q̃ oĩum malor cã ẽ & corrumpit prudẽtiam sine q̃ nõ põt ĩtelligi ulla uirtus. Ne eiusmodi quoq; quemadmodũ ĩ rebus seriis. Eiusmõi rebus: iocis & ad aĩ rlaxationẽ cõparatis. Oio ĩquit Plato ĩ legibus ĩducẽdi sũt senio res: ut sese aliq̃ uino exhilarent: q̃m exhilarati sine molestia ĩtererũt ludis iuuenũ & ꝑsentia sua coercebũt eor lasciuiã. Magna ps peccator tollit' inquit Sene. Si peccatori testis assistit & oĩa mala nobis solitudo persuadet.

De ꝑto

Langor

Senibus aũt: Exequit' alterã ptẽ ꝓpositiõis: & põit officia senũ: q̃ debẽt abstinere laboribus corporis & exercere aĩum: ĩ mediũ ꝯsulere: & prudentia regere alios: arma.n. senectutis sũt artes exercitationesq; uirtutũ debẽt senes cõsilio & auctoritate remp. regere: & iuuenes & uirtutem formaĩ & illor affectibus modũ ĩponer legibus & ĩstitutis ĩquit Cato apud eũdẽ Ci. Vacat ætas nostra muneribus his q̃ possũt sine uiribus sustineri. ¶ Itaq; ñ mõ q̃ nõ possumus: sed nec q̃tũ possumus qđ cogimur. ¶ Cõsiliis ꝑfecto iuuenũ: & gubernatione respu. labefactant: seniũ ẽ hoc munus: operæpreciũ erat quondã senatores uidere rõanos tãte auctoritatis: ut cyneas Pyrri legatus: cũ Romã uenisset de pace acturus: & illi senatus datus esset: rediens ad Pyrrhũ dixerit senatũ romanũ multor regũ cõsessũ sibi uisũ esse: is etiã reipu. ꝑdest inqt Seneca q̃ iuuentutem exortatur q̃ in tãta bonor ꝓceptor inopia uirtute ĩstruat aĩos: qui ad pecuniã: luxuriãq; cursu uiuentes prensat ac retrahit. ¶ Dãda opera: curandũ est ipsis senibus. ¶ Lãgori quãtũ ad aĩum & cogitationem. ¶ Langor est torpor & inertia. ¶ Desidiæ: pigritiæ cũ diceret Diogeni Senex es: iã a labore cessa. Quid enim rñdit: si ĩ stadio curerẽ: ad finem oporteret cursũ remittere: & nõ magis itendere. ¶ Luxuria quædã superfluitas ĩ omnibus rebus: & maxime uenereis. Si autem: ponit malum qđ sequitur ex senum luxuria & libidinum intemperantia. Accesserit: adiuncta fuerit. ¶ Concipit dedecus: quoniam senex luxuriosus & libidinosus est infamis: & aliis præbet malum exemplum. ¶ Impudentiorem: idest facit ut ipsum adolescentem minus pudeat peccare: cum uideat exempla senum. ¶ Ergo tales homines duplici pena digni sunt.

ĩ labore patiẽtiaq; & animi & corporis: ut eor & in bellicis & ciuilibus officiis uigeat ĩdustria. Atq; etiã cũ relaxare aĩos & dare se iucũditati uolẽt caueant ĩ tẽperãtiã: meminerĩt uerecũdiæ: quod erit facilius si eiusmõi quoq; rebus maiores natu ĩteresse uelĩt:

Officia senũ.

Senibus aũt labores corpis sũt minuẽdi: exercitatões aĩ ẽt augẽdæ uident: dãda uero opa ut & aĩcos & iuuẽtutẽ: & maxĩe rẽp. cõsilio & prudẽtia q̃plurimũ adiuuẽt. Nihil ãt magis cauẽdũ ẽ se nectuti q̃ ne lãgori desidiæq; sedẽdat. Luxuria uero cũ oĩ ætati turpis: tũ senectuti fœdissima ẽ. Si autẽ & libidinũ ĩtẽperãtia accesserit duplex malũ ẽ: qđ & ipsa senectus cõcipit: dedecus: & facit adolescẽtiũ ĩpudentiorẽ: intẽperãtiã:

¶ Officia diuersar ꝑsonar cõditionũq;:

Hĉ ne illđ qdẽ alienũ ẽ de magĩratuũ deputor ciuiũ: de pegrinor officiis dicer. Est igit ꝓpriũ munus magĩratus ĩtelliger se gerere ꝑsonã ciuitatis: deberq; eius dignitatẽ & decus sustiner: seruaĩ leges: iura describer. & ea fidei suæ missa memisse

Hĉ ne illud quidem: Nunc præcipit quid agendum his sit qui sunt in aliqno magistratu quid priuatis: quid ciuibus: quid peregrinis. ¶ Magistratuũ: eorum qui sunt in magistratu priuatorum: sine magistratu. ¶ Est igitur: incipit assignare officia his qui sunt in magistratu. Magistratus illius qui publico munere fungitur: & refert ꝑsonæ totius ciuitatis. Vnde opus est seruare deor: & ita uiuere: ut ciuitatis dignitas retineatur: nihilq; facere q̃ illã ĩminuat. ¶ Intelligere aĩaduertere se esse ꝑsonã publicã. ¶ Eius ciuitatis: dignitatẽ & decus. Sustiere: cõseruaĩ: & tueri: nec moueĩ leges: sed illas seruaĩ: & iura si q̃ sũt ciuitati necessaria describere: & hĩe añ oculos hæc eẽ cõmissa eius ĩtegritati fideiq;

Priuatū ãt:nūc de offō ꝑuati hoīs. ¶ Aequo:iusto. ¶ Pari:æqli:nō dēt se aliis ꝑferre nec aliqd sibi assū mere ꝑter æquitatē. ¶ Necꝫ submissū:dēt ita se gerē iter ciues iquit:ut eius dignitas poscit tenereꝫ me diū:nec se nimiū:efferre ne uideat insolēs:nec se nimiū efferre ne uideat insolēs:nec se submittere ut uide atur contēnēdus:nec aliquos in repu.tumultus excitare:sed uelle oīa trāqlla:ut decet bonū ciuē. ¶ Abiectū:negligētē suā dignitatē. ¶ Talē.n.q ita cū suis cōciuibus uiuit:& i repu.bonus ciuis appellat. Peregrini aūt:nūc de officio peregrini:q i sua ciuitate nō ē. Hospes dicit amicus externus:& qui ē i aliena ciuitate:icola dr q i alterius regiōe habitat:& i aliena ciuitate atꝫ repu. ¶ Accola dicit q ad locū habitat:ut accola fucini:accola padi. Inglinus dicit q i aliēa domo cōducta habitat. ¶ Minime curiosū. Curiosus dr q ea ingrit & curat q̄ ad se nō ptinēt. Officiosus dicitur is ē q plēus offō. Vñ uinosus:muliero sus:morosus significāt copiā quādā i modicā rei sup qua dicit. ¶ Oia.n.nomina sic declinata nimiū:ac ꝑter modū significāt:ut uinosus:famosus:& similia. Sed igeniosus:officiosus:speciosus laudant:qm declinant ab illis in qbus nō ē ille modus adhibēdus:qppe igeniū:officiū:disciplina:cōsiliū:uictoria:facūdia:& silia:sicut ipse uirtutū amplitudies nullis finibus cohibēt sed q̄to maiores:tāto laudabiliors sūt sic illa āplitudine sua magis laudant. Illa uero sūt i uitio:q̄ ab illis formant in qbus oportet cōstituere mediū.qd si trāsgredit qs uitiū ē:ut uinosus.i.nimiū uino deditus:qd ē cōtra tēperantiā:& sic de silibus:auctor ē Gellius. Ita modus supradictus: fere dixit: ut uitaret arrogātiā.i.cū qd cōueniat pōnis:& qd unūquēꝫ deceat:tūc reperit offm:qd ē actio cū uirtute: debeūs igit quærere qd cuiꝫ cōsētaneū sit:& sic offm poterit assignari. curiosus inqt Plato nemo ē q nō sit maliuolus. ¶ Tpibus:qm nō cuiꝫ tpi oīa cōueniūt:& hæc tpis cirūstātia cōsideráda ē:& ēt aliæ q̄ ad offm i ueniēdū maxie cōducūt. Sūt.n.ut dictū ē q̄dā officia a circūstātiis. ¶ Vñ opus ē cōsiderare pōnas & ætates:si uolumus iuenire offm. ¶ Nihil ē aūt:dat generale ꝓceptū de ipo decoro. Nihil ē iquit ꝙ magis homiⁿ deceat q̄ i oī uita seruare cōstātiā.i.ai stabilitatē:hāc cōstātiā hr̄e nō pōt hi q affectibus seruiūt. Cōstātiā:nō mutare ꝓpositū uitæ & istitutū:& nō agere dissimilia q̄ icōstātiā indicāt.

Sed qm decorū illud: Dixit hactenus de decoro ꝙ i factis positū est:iā dicet de decoro ꝙ in dictis motuꝫ corpis cōsistit. ¶ Idꝫ decor. ¶ Formositate:pulchritudie:d q̄ ꝓcipiet & ēt ordie. Ornatu:ad actionē apto:qm ñ oēs actōes eūdē ornatū regrūt:qppe i cōciōibus eo ornatu debeūs uti: quē locus poscit:alr cū i cubiculo studeūs:cū sacris opamur. Igit ipse ornatus possit accōmodari ad actōem:et qa quodāmō ipossibile ē pscribi quo ornatu i singlis actōibus uti debeamus:cū hoc sit prudentiæ reliquēdū:q̄ i quaꝫ re:qd deceat cognoscitis:iō dicit difficilius ad eloquendū:sed satis erit itelligi. Oia.n. agenda sūt secūdū tpis cōditōem. ¶ Difficilius ad eloquēdū difficile ē igt hoc decor positū i his tribus r̄bus explicar oīe & diiudicar qn̄ ē & pscribi:q̄lē i singlis r̄bus eē dēat:sed satis erit:ꝙ itelligat i his tribus positū eē:de qbus ꝓcepta dabit. ¶ In his tribus formositate:ordie ornatu. ¶ Vt ꝓbemur:laudemur: qm̄ nihil ē agēdū ꝙ eos offēdat:qbus cū uiuiūs:ut oñdi pudēda:& eas ptes ꝯs natura occultauit: & sic Cl. describit cōpositōem corpis hūani:ut oñdat hoīem debe eē uerecūdū uolēte natura:q̄ ptes corpis ita disposuit. His quoꝫ quēadmodū dcm̄ ē:& dicēda erūt de qbusdā:dicaūs igt ēt aliq̄ d his q̄ ptient ad uerecūdiā:& qbus hoīes mouēt:ut aliquē laudet:aut uituperēt:& his absolutis d pchritudie disputabit.

Priuatū ãt oportet æquo & pari cū ciuibus iure uiuere: neqꝫ submissū & abiectū:nec sese efferētē: tū i rep.ea uelle q̄ trāqlla & hōesta sit. Talē.n.& sētire & bonū ciuē dicere soleūs. Peregrini aūt & icolæ officiū ē:nihil ꝑter suū negociū agere:nihil de alio iq rere:minieqꝫ i aliēa eē rep.curiosū. Ita fer officia repient cū q̄rer qd deceat & qd aptū sit psonis: tēporibus ætatibus. Nihil ē ãt ꝙ tā deceat:q̄ i oī re gerēda cōsilioꝫ capiēdo seruare cōstantiā.

Decorū qd in dictis cōsistit & corporis motu.

Sed qm̄ decoꝝ illud i oībus factis & dictis in corporis deniqꝫ motu & statu cernitur: idqꝫ positū ē i tribus rebus: formositate:ordie: ornatu ad actionē apto difficilius ad eloquendū. Sed satis erit itelligi. In his aūt tribus cōtinet cura ēt illa: ut ꝓbemur ab his:cū qbus & apud quos uiuaūs. Dis quoꝫ de rebus pauca dicātur.

¶ Decorū a uerecundia:

Principio corporis nr̄i magnā natura ipsa uidetur hūisse rōem:q̄ formā nostrā reliquāque

Principio: Ponit hūani corpis compositionem:ut ostendat habendam esse curam pudoris duce natura:& omnem actionem accommodari oportere:aliter enim decorum nō seruatur

Peregrino Hospes Incola Accola Inquilino

Curiosus officiosus Quid nouum in osus Differt

Principio ꝑmum oīum: Habuisse rationē: cōsiderationē i ipsa cōpositione corporis. In ꝓmptu: ī apto: ut ab oibus cernerent. Honesta: sine turpitudine aliqua: q̄ posset spectari ad necessitatē: qm̄ ptes illas ob scænas: mētulā anū: uuluā opus ē seruire necessitatibus naturalibus. ¶ Abdidit: occultauit: abdere ē i intimis occultaræ. Deformē: turpē & inhonestū. Hāc fabricā: diligētē cōpositionē: qm̄ ipsa natura subit rationē architecture. ¶ Verecūdia: pudor: ut id uiteт & tegat: quod turpe ē duce natura. Quæ.n. ꝓbat quō uerecūdia imitata ē fabricā naturæ. ¶ Qui sana mente: qui nō sūt furiosi: sanitas aī dicit cū eius iudicia: opinionesq̄ cōcordāt ea quæ animi uirtus est: quā tēperātiā dicūt esse alii obtēperantē tēperātiæ ꝑceptis: insania dī morbus aī. Sapientia uero ē sānitas mētis: eos inquit alibi sanos itelligi necesse ē: quoꝝ mēs motu q̄si morbo ꝑturbata nllo sit q cōtra effecti sūt hos īsanos appellari necesse ē. ¶ Remouēt ab oculis: non patiunt ab aliis cerni cū habeāt turpē aspectū. ¶ Dant q̄ operā: ut pareāt. Studēt parere necessitati ipsius naturæ occulte ut mœrē: onus egerere uētris nō ꝓpalā: sed occulte ꝓpter uerecūdiā. Quarumq̄ partiū. i. illi q sunt sanæ mētis nō appellāt ꝓpriis noibus illas ptes: quaꝝ usus naturæ sunt necessarii. ¶ Neque usus: qm̄ pudor ē dicere futui & similia. ¶ Suis noibus apertis sine aliquo pudore: qd̄ non fit ab illis q e natura uiuūt. ¶ Obscœnū: turpe: & cōtra hominis dignitatē & pudorē. Id qd̄ cum occulte fit: nō ē turpe: necessitas.n. naturæ hoc reqrit: sed si i apto fieret turpissimū esset. ¶ Itaq̄: cōcludit hāc partem: dicēs apertā actionem dignam esse reprehensiōe: & etiā uerboꝝ obscœnitatē. Petulās dicit iuerecundus: lasciuus: libidinosus: & qui licentius omnia facit: uñ Paris apud Oui. Magis possem uerbis petulātius uti Nō semel ebrietas est simulata mihi. Obscœnitas: turpitudo: si aliqs ꝓfiteat & ꝓdicet se turpia cōmisisse. ¶ Nec uero reprobat opinionē Cynicoꝝ & sententiā q̄ oīo uerecūdiæ inimica est. Cynica secta dicta est auctore Laertio i uita Anthistenis a gymnasio: quod Cynosarges appellabat Diogenes sinopensis fuit ꝓnceps Cynicoꝝ. Sed Anthistenes uidet fuisse ꝓnceps stoicæ uirilis sectæ. Cynicus dicit caninus qm̄ Cynici erāt mordaces: ut canes & alatratores uitioꝝ. Diogenes Cynicus dicebat uxores esse cōmunes oportere. Nihil esse iniquū ducens extemplo quippiā accipere: aut aliquod gustare animal: ne iiustū qdem esse hūanis uesci carnibus: idq̄ ex aliaꝝ gētiū cōsuetudinibus liquere: atq̄ hæc recta ratione i oībus & ꝓ oīa esse dicens: & rogatus quidnā faciens canis uocaret rndit: quia dātibus aliquid blādior. In eos uero q nō dāt ablatro: malos aūt mordeo prādenti Diogeni i platea circūstātes dicebāt canis canis. At ille uos inquit canes estis: qui prādentē circūstetistis: Lactātius li. iii. sic scribit. Nā qd loquar de cynicis qbus ī ꝓpatulo coire cū cōiugibus mos fuit: quid miꝝ si a canibus quoꝝ naturā imitabant uocabulū nomenq̄ traxerūt. Stoici pene cynici: qm̄ erāt rigidi cōtemnentes oīa: ueteres Stoyci & a Cynicis nihil fere differebāt. ¶ Reprehendūt alios philosophos: qui habent curā honestatis i ipsis actionibus. Flagitiosa: obscœna & turpia: qm̄ dicunt cū quadā obscœnitate uerboꝝ. ¶ Latrocinari obsidere uias & obsidentes opprimere. ¶ Fraudare: fraude decipere: ac cōmittere adulteriū. Dicit ſi obscœne: nemo reprehēdit hæc uerba tanq̄ turpia dicebāt Cynici: cū turpē detestabilemq̄ significent. Liberis dare opē ā inire uxorem liberoꝝ ꝓcreandoꝝ cā. ¶ Re ipso actu.: Noīe cū dicit. ¶ Nos aūt: dat optimū ꝑceptū ostendens quid circa talia sit agendū: ut. s. oīa fugiamus: q̄ cum uidentur ab aliis nō laudant. & cum audiuntur: turpitudinem habent. i. cauere debemus ne turpia facere uideamur: nec. ea loqui debemus: q̄ aures alioꝝ offendant. Nos qui spernimns sectā cynicā: & stoicos ueteres pene cynicos. ¶ Naturā quæ nobis imposuit uerecūdiā: & corpus ita dispositum: ut summā hōestatis rationem uideatur habuisse.

figurā: ī q̄ esset species honesta: eā posuit ī ꝓmptu Quæ āt ptes corporis ad naturæ necessitatē datæ: aspectū eēnt deformē hīturæ atq̄ formā. easq̄ contexit atq̄ abdidit. Hāc naturæ tam diligētē fabricā imitata ē hoīum uerecūdia. Que.n. natura occultauit eadē oēs q sana mēte sūt: remouēt ab oculis: ipiq̄ necessitati dāt operā: ut q̄occultissīe pareāt: quarūq̄ partiū corporis usus sūt necessarii: eas neq̄ ptes neq̄ eaꝝ usus suis noībus appellāt quodq̄ facere ñ ē turpe mō occulte id dicere obscœnū est. Itaq̄ nec actō ſeꝝ illaꝝ apta petulātia uacat: nec rōnis obscœnitas. Nec uero audiēdi sūt cynici: aut siq fuerit stoici pene cynici q̄ reprehēdūt & irridēt: qd̄ ea q̄ turpia re nō sint: uerbis flagitiosa dicaūs. Illa aūt q̄ turpia sūt noībus appelleūs suis latrociari: fraudare: adulterare turpe ē: sed dicit ñ obscœne. Liberis dare opam re hōestū ē: noīe obscœnū: pluraq̄ i eā sententiā ab eisdē cōtra uerecūdiā disputant. Nos aūt naturā sequamur: & ab oī qd̄ abhorret ab ipsa

¶ Occulorꝫ: q̄tum ad factum ipsum quod uidetur. ¶ Aurium: ad uerba obscæna. ī. uitare debemus ea q̄ aut uisu aut auditu possunt uituperi: ut dū stamus: sedemus: ingredimur: accubamus: seruet decorꝫ. sint. n. motus corporis naturæ cōgruentes: sūt etiā cōtra naturā: a qbus cauēdū est ne munus naturæ odisse uideamur. ¶ Teneāt illud decorꝫ: ne. s. aliqd faciāt qd̄ oculos aliorꝫ offendat. ¶ Tpibus nostris hoc solū p diti hoies & ipuri ex cynicorꝫ dogmate imitant̄ ut nullā habeant uerecūdiæ rōnem & pudenda ostēdūt & ī malis gloriant̄. ¶ Vnū supest. ut palā scortent̄ & ritu ferarꝫ q̄s uiuūt: ī foro turpiter cōmisceant̄: qd̄ p fecto erit: ut uidere uideor: ab eo ipu dentiæ habenas mōstro si cōcubitus artifices remiserūt. ¶ Quibus ī rebus: ponit ea q̄ uitāda sūt ī his rebus q̄s dixit. ¶ Effœmiatū: mliebre. ¶ Aut molle: paꝫ uirile: mollis cū refert̄ ad animū uitupat̄. cū uero ad res inānimatas laudat̄ ut molle opus. i.. elegās & bene elaboratū cū sūma laude opificis. ¶ Vir i. vi. Excudēt alii spirātia mollius æra id est pfectus & elegātius. Mollis homo dicit̄ paꝫ uirilis. Effœmiatū igit̄ erit q̄tū ad actionē molle ad animū. ¶ Rusticū: paꝫ elegās & minie expolitū. ¶ Nec uero hīstrionibus: iqt Ci. ēt hīstriōibus & oratoribus nō cōcedunt̄ gestus īdecori: qd̄ cū ita sit mlto minus cōcedunt̄ aliis: ut hæc q̄ pti nēt ad motū corporis. ¶ Sūt apta: accō modent̄: & illis cōueniāt: hoc iqt Ci. cōcedendū nō est: qm̄ quēadmodum nobis gestus īdecori nō cōueniūt & ī pudētes: sic ēt ipsis hīstrionibꝫ & oratoribus. ¶ Nobis: q sumus actores & scænici. ¶ Dissoluta: inepta & dāda uitio. ¶ Scænicorꝫ qdē mos: pbat q̄re ī

oculorꝫ auriūq; cōprobatiōe fugiamus. Status īcessus: sessio: accubatio: uultus: oculi manuū motus teneat illud decorꝫ. qbus ī rebus duo sūt maxīe fugiēda ne qd effœminatū aut molle aut ne quid durū aut rusticū sit: Nec uero hīstrionibus oratoribusq; cōcedēdū ē: ut his hæc apta sīt nobis dissoluta. Scænicorꝫ qdē mos tātā habet ueteris disciplīæ uerecūdiā. ut in scænā sine subligaculo ꝓdeat nemo. Verētur. n. ne si quo casu euenerit: ut corpis ptes q̄dā a periant̄ aspiciant̄ nō decore. Nō qdē more cū parentibus puberes filii cū soceris qdē generi nō lauātur. Retinēda est igit̄ huius generis uerecūdia: præsertim natura ipsa magistra & duce.

Molle opus

Mollis homo

Duo genera pulchritudinis.

¶ Vm aūt pulchritudīs duo genera sint: quorū ī altero uenustas sit: ī altero dignitas uenustatē muliebrē ducere debemus: dignitatē uirilē. Ergo

pudētia & gestus īdecori ēt scænicis si cōcedunt̄: ut nobis multo minus cōcedi ostēdat. affert ergo morem ꝓdeūdi ī scænā apud antiquos: quo maxīa uerecūdiæ cura ostendit̄. Scænicorꝫ eorꝫ: q uersant̄ ī scænis & theatris: ut pugiles & hīstriōes: mimi palestritæ: athletæ. ¶ Subligaculo subligaculū erat īdumētū ab umbilico usq; ad genua: quo pudēda tegebant̄: dī ēt subligar Iuue. Et subligar acci: ab olīpicis ludis: originē hūit auctore Thucy. qm̄ athletæ & pugiles illic certātes ꝓmū subligacło usi sūt. Veteris disciplīnæ: antiq̄ īstitutiōis. ¶ Nō decore: cū turpitudie: ut offēdāt occlos spectatorꝫ & sic explodant̄. ¶ Nō more: rōano: qm̄ nudare corpora rōani a græcis acceperūt: q ī gymnasiis pueros exercebāt: ut esset ad belli cos labores & tumultus ꝓmptiores. Gymnasia: ut autor ē Plato li. v. d̄ rep. ī qbꝫ nudi exercent̄: ꝓncipio a cretēsibꝫ: deīde a lacedæmoniis cæpta sūt fieri. Rōani aūt īstituert ut filii si lauarent̄ ī pubertate: cū parentibꝫ: nec generi cū soceris: Ennius dicebat: flagitii ꝓncipiū eē nudar̄ iter ciues corpa: q ut sint sicut fieri posse uideo pudici. solliciti trī & āxii sūt: & eo magis q̄ seipi ꝛtinēt & coercēt. Plu. ī uita Catōis seniōris dicit: Generos cū soceris balneū īgredi uitio dabāt: qm̄ mēbrorꝫ nudatiōe īspectātibꝫ illis cū d̄coꝛ fieri si posse iudicarēt. postea cū a græcis rōani nudar̄ corpa didicissēt: ipi græcos: ut id cū uxoribꝫ usurpēt ī balneis: docuerī. Apd̄ lacedæmoios maximā pudoris curā hēbāt uiri & uxores: si. n. ꝛmiscebant̄: nisi noctu amoto lumie:: ut auctor ē Plu. In hac nra tpum ꝛfusiōe ꝓh pudor si solū teste lucerna: sed etiā admotis arbitris miscent̄: & filii q nascunt̄: nil aliud sapiūt q̄ ipudentiā. Cato senior pīte filio nō aliter uerborū turpitudie abstīuit: q̄ si uirgo uestalis affuisset: & cū eo nūq̄ lauit. & iō optimus adoleuit tā sācta disciplīa īstitutus añ pīem mortuus est: cuiꝫ mortē deplorat apd̄ Ci. quo iqt nēo melior natus est. gener fuit pauli æmilii filiā qppe illius noīe Tertiā duxit uxorem. ¶ Filii puderes: post. xiiii ānū. ipuberes aūt lauabant̄: qm̄ nō cognoscebāt qd̄ esset turpitudo. debemus igī retiere uerecūdiā ī his rebꝫ: nec imitādi sūt cynici uerecūdiæ inimici: maxīe cū ipsa natura ita uelit: cui oīa officia cōiūcta esse debent: nihil. n. decet: ꝓ est cōtra naturā. Vt dicit Seneca: Virtus secūdum naturam est. Vita inimica & infesta sunt.

Subligarium

¶ Vm āt pulchritudinis: Tria propositi: ex qbus decorꝫ illud cōstat: formositatem: ordinem: & ornatū. Postq̄ de uerecūdia disseruit: insumit primam ptem: & de ipsa præcipit faciens duo genera

pulchritudinis. Venustas ut dixi est ille decor & gratia in mulieribus: quæ inducit hoies ad amandū. Dignitas est pulchritudo hois, uenustas mulieris. & uenustas accipit' i hoie tanq̄ cōdimētū dignitatis & decor; uiri est honestas: & dicit' etiā decora dignitas. ¶ Ducere: existimat' dignitas ē hois pchritudo: & id oq̄ d'iducimur: ut eū reuereaūr. Vēustas ē forma mliebris cū gra. ¶ Ois ornatꝰ ois expolitio cutis & fucus: quo mlieres utunt': & calaistro: ut sint uenustiores: hæc oia debēt eē aliēa a uiro. Vñ dicit Qui. Sit pcul a nobis iuuenes: & fœmina cōpti: Fine coli modico forma uirilis amat. ¶ Nō dignus uiro: q uiro nō cōuenit: sed mlieri: qm̄ ut ait Fabi⁹ mollis ornatꝰ & expolitō cutis uirꝫ nī ornat: sed eius mētē idicat. Vñ Thales phūs dicebat: nō ꝓponer' facie: sed bonarū artiū studiis aium c xcolere pclarꝫ est. Et Iuue. pbo d'dit Othoni q̄ curaret cutē. Sene. dicit: Nō est ornamētū uirile cōcinitas. Et huic digno. s. ornatui. i. non solū debeūs effugere mollē ornatū: sed ēt gestū & motū corporis in decorꝫ & parꝫ uirilē. ¶ Nā palæstrici motus: pbat ex gestibꝰ & motibꝰ ide coris histrionū: q̄ sit turpe hoiem moliter & parꝫ uiriliter uti gestu & motu ¶ Palæstrici: qbus utunt' palæstritæ. i. luctatores: q nudi & oleo quōdā pfusi luctabant' unī Papi. appellauit ūctā palē. i. palæstrā oleo pfusā. cū. n. in qnto thebaidos loq̄t' de uariis exercitatiōibꝰ Tydei dicit: Sed corde labores Aī alios erat uncta pales. gestꝰ ē actō q̄dā & q̄si ꝓnūciatio corpis. gestio est admistratio & actio: sed parꝫ ē i usu. ¶ Odiosiores: mouentes tediū & fastidiū spectatoribꝰ cū sint nimiū molles & affectati histriōes dicunt' ludiōes & hi q recitāt comœdias & tragœdias: & psonas aliorꝫ referūt. ¶ Nō uacant ieptiis: nī ꝓbant' a spectatoribꝰ tāq̄ molles & iepti. i. nī ꝺueniētes pfōis q̄s sustinēt. In utroq; gīe: i palestricis motibꝰ & gestu histrionū. ¶ Recta cū decoro. ¶ Siplicia: pura ut decet sine aliq̄ admixtiōe affectatæ molliciei. ¶ Formæ aut dignitas: ꝑcipit quo mō cōseruāda sit formæ dignitas. ¶ Tuenda: seruāda. Coloris: natiui. s. nī fucati & medicamibꝰ cōpati. ¶ Preterea: utra hæc q̄ dicta sūt. ¶ Mūdicia: ornatus q̄dā decorus. ¶ Nō odiosa: q̄ nī facit aliis fastidiū. Mūdus ē ornatus mliebris apd' ātiquos ēt neutro gīe, pferebat'. ¶ Vñ Lucilius: Legauit q̄dā uxori mūdū oē penūq̄. ¶ Neq; exqsita: nimis affectata & acurata. ¶ Tm̄ solūmō efficiat: ne uideat' agrestis & negligēs. ¶ Agrestē: rusticanā. ¶ Inhūanā: ab hoie aliena qm̄ sua negligētia turpē eē & sq̄lidā reꝑhēdit'. ¶ Eadē rō: núc ꝑcipit de uestitu. i. eadē ꝺsideratiō. q̄. s. habet' ad tuēdā dignitatē & colorē i uestitu mediocritatē seruare debeūs: q̄ i oibꝰ laudat'. ¶ Plerisq; : maiori pte reꝰ ē laudabilis. ¶ Cauēdū ē aūt: nūc dat ꝑcepta & cautiōes d' ipo icessu. ¶ Molliorib⁹: effœmiatis & parꝫ uirilibꝰ. Qualis debeat eē icessus magnanimi uiri dictū ē supra ex ſnia Aristotelis. ¶ Ferculis pōparꝫ: pōpa dī a pōpo uerbo græco: q̄d' est mitto latie: ferculū est illd' q̄d' ꝺtinet id q̄d' mittit'. & dī a ferendo. unī fercla dicunt' illa q̄ i triūphis ꝑferunt' & solēnitatibꝰ sacrorꝫ: i qbꝰ uasa circūferunt' molliter & q̄dā segnitie. nī. n. i illis ꝓperat'. Pōpa est spectaculū i rebus ꝓsperis & ēt aduersis: & i triūpho & funere q̄si q̄dā solēnis appatus & ostētatio. Spectaculū est illd' q̄d' spectat' & ipa ēt aspectatio. Similes ferculis. his q̄ mollit' & segniter circūferunt' i pōpis: nī debeūs uti nimia tarditate & molli nec nimia celeritate. sed tenet' mediū: ne aut molles aut icōstātes & anheli anxiiq; uideamur. ¶ Quæ celeritates. nā homo grauis debet hīe tardū icessum ut uideat' cōstās: nō. n. ꝓperat ille inq̄t Aristoteles: cui nil magnū uī. ¶ Sed mlto ēt magis: qm̄ cū mouet' aius mouet' & utrus q aium iudicat. Motus aī duplices sūt: Natura duce bonū appetiūs: fugiūsq; ꝛrariū cū appetiūs ꝛstāter & prudēter uolūtatē habeūs: q̄ i solo sapiente cadit. libido q̄ icitata est uehemētio i stultis iuenit'. Et natura duce mala declinaūs: q̄ declinatio si cū rōne fit cautio appellat': q̄ aūt sine rōne & cū exāinatiōe humili atq; fracta noiat' metus q est a rōne auersa cautio. ¶ Quod assequemur ut' aī motus ñ

& a forma remoueat' oīs uiro nō dignus ornatus: & huic simile uitiū i gestu motuq; caueat'. Nā et palæstrici motus sæpe sūt odiosiores: & histrionū ānulli gestus ineptiis nō uacāt: & i utroq; genere q̄ sunt recta' simplicia laudant': Formæ āt dignitas coloris bōitate tuēda ē: color exercitatiōibꝰ corpis: Adhibēda ē præterea mūditia ñ odiosa neq; exqsita nimis tm̄q; fugiat agrestē & īhūanā negligētiā. Eadē rō ē habenda uestitus: In quo sicut i plæriscq; rebus mediocritas optīa est. Cauendū est āt: ne aut tarditatibꝰ utam̄ur īgressu mlliorib⁹: ut similes pōparꝫ ferculis esse uideamur: aut i festinatiōibꝰ suscipiamꝰ nimias celeritates. Quæ cū fiūt anhelitus mouent' uultus mutant': ora torquent': ex qbꝰ magna significatio fit nō adesse cōstātiā. Sed multo etiā magis elaborādū ē: ne aī motꝰ a natura recedāt. Quod asseqūmur: si cauebimus ne ī pturbatiōes arq; examinationes incidamus: & si attentos aīos ad decoris conseruationem tenebimus. Motus aūt animorū

Dignitas

Venustas Pulchritudo

Mūdicia quid sit

Ferculū

Pompa

Motꝰ aīmi duplex

recedant a natura. examinatio an metus subsequens: & q̄si comes pauoris. ¶ Ad decoris cōseruationem qm̄ nō decet hoiem pturbari: sed rōne uti: & putare oia hūana esse iferiora: & nihil dicet: qd sit cōtra naturā. ¶ Motus aūt aiorū. Diuidit motus aiorū ī duas ptes: appentū & cogitationē. ¶ Cogitare igr honestæ debemus & appetere: ut decorū seruet. ¶ Ad res optimas: coniunctas uirtuti atq; cogitationes dignas. & ut appetitus obediat rōni. i. ut id appetat: quod est secundum naturam.

ET qm̄ magna uis: nūc pcipit d' oone & sermōe: quo uti debeūs: ut decet. ¶ Vis: natura & potētia. ¶ Eaq; uis. s. diuidit oonē ī duas ptes: ōtētionē & sermonē ut onidat aliq̄do utēdū esse ōtētiōe: alqñ sermōe. Nā in cōciōibo ī senatu ī iudiciis uocis cōtētiōe uti d'beūs. i. sonora alta & ad mouēdos auditores accōmodata: de qua rhetores pcipiūt. nā secundū subiectā materiā debeūs itendeī uocē & remitteī. ¶ Cōtētio ē oro acris ad ofirmādū aut ofutādū apta. tūc. n. debeūs uti cōtentiōe uocis & uires eloqii effūdere: ut id ꝓbemus qd' itendiūs. Vñ dicit ī oone ꝓ. Qu. Ligario: & q̄ maxia potero uoce ōtēdā: sic ut audiat pplus romanus. Amplificatio est ea ps oonis: q̄ mouet auditores ad effectū: q̄ q scit uti: uehemēs ē orator. ¶ Cōtentio igit' pmittenda est oratoribo ī gñe iudiciali deliberatiuo: & demōstratiuo. ¶ Disceptatiōibo: ōtentiōibo & ōtrouersiis oratorū. ¶ Iudiciorū: cārū: ī gñe iudiciali. ¶ Cōcionū: ī gñe demōstratiuo ad populū: cū qs laudat: aut uituperat. ¶ Senatus: cārū: q̄s tractāt ī senatu ī gñe deliberatiuo. ¶ Sermo: q est demissus & humi. est. n. oro quotidiānæ locutiōi accommodata. debet adhiberi ī ogressiōibo. i. fabulationibus amicorū & cōuiuiis. Rhetores pcipiūt d' cōtētiōe. & q̄ actiōe utēdū sit. qūo aūt debemus uti sermōe: nō pcipiūt. potuisset tñ & de sermōe pcipe: ut eo. s. secūdū tpis ꝺditionē utamur & ut decet cū illis loq̄mur: qbo cū cōgredimur. In circulis: corona hoīm cōfabulātiū de aliq̄ re honesta. ¶ Cōgressioibo: collocutiōibo amicorū iter se. ¶ Præcepta cōtētiōis: pcipiūt rhetores: qūo & qñ debeaūs uti ōtētiōe: sed nō pcipiunt quo mō utamur sermōe. ¶ Hæc quoq; pcepta sermōis quēadmodū ōtētionis. Dicūt rhetores: quot sūt ptes oonis: qua utimur ī cās forēsibo suasoriis & demōstratiuis? Sūt. n. tres ptes magnitudo mollitudo: & firmitudo. & dicūt quo mō debemus ōtētiōe uti. de sermōe quotidiāo nihil dicūt. ¶ Discētiū: eorū q dicēdi artē pcipe cupiūt. ¶ Huic sermōi: qm̄ esset rēs q̄si infinita pseq pcepta de sermōe quotidiāo Sed hoc ipsi prudēnæ: q̄ uidet id qd' decet: & modū oibo rebo iponit. reliquēdū est: ut. s. qsq; utat' eo sermōe q cōueniat rei de q̄ sermo habet' pōnis audiētibo tpi & loquēti cæteriscq; circūstātiis. hoc iō igt Ci. accidit: qm̄ fuerūt & sūt q pcepta eloquētiæ pcipe uoluerūt a magīs: sed nō iuēti sūt q uellēt discet' quo mō sermone quotidiāo uti debeāt pcepta sermonis hūanæ uitæ plurimū cōducerēt. & ad bonos uiros formādos. ¶ Multa. n. dicunt: q̄ aliis nocēt: & sūt cōtra naturā boni uiri. ¶ Vñ dicebat Cleobolus: linguā hre laudabilē: ꝓpriū eē uirtutis. Et Anacharsis scyta iterrogatus: qd nā esset ī hoibo bonū ac malū: rīdit ligua: illa. n. bene & male utimur. Vñ cōsiderandū est añq̄ loq̄mur: qm̄ uerbū emissū reuocari nō pōt: & negat ut gladius. Eo igit' sermōe utamur: q nemini noceat: & aptus sit tpi rei & pōnæ. Zenō dicebat philosopho dignū minie esse id uerbū: qd' nō fuisset pus mēte & cognitiōe ītinctū. ¶ Verborū ſniarūq; hæc pcipiūt rhetores: quo modo. s. oro debeat ornari & distingui uerbis & ſniis: hæc possūt etiā ptinere ad sermonē: in quo nō debent esse uerba rustica: & ſnias hre debet tpi & pōnæ aptas. Ergo ex pceptis rhetorū in arte dicēdi possumus elicere sermonis rōnem: & ita loq ut decet & circūstātiæ reqrūt. ¶ Sed cū oonis: pcipit nūc q̄lis debet esse uox clara. s. & suauis. Et iō Ennius laudās Cethegū dixit eū eē ore suaui loquenti nā q uocem habet rigidā: potius latrare q̄ loq uidet. ¶ Indicē: nunciā: qm̄ uoce sensa exprimimus & morus aī. ¶ Vtrūq; ut clara sit & suauis. natura. n. ad hoc plurimū confert postea industria. Alterū: ut clara sit assequemur: si nos exercebimus in loquendo: legendo: ꝓnūciādo hoc mō fit uox clara &

sonora. antiq habebant phonascos. i. uocis magistros: & utebant' cibis uoci accõmodatis. Et Demosthenes adhibita exercitatiõe: uocis defectũ emendauit demissis ī os aliq̃ lapillis. ¶ Exercitatio: potissimũ ī declamationibꝫ: & fabius monet exercẽdã esse uocẽ quotidiana declamatiõe. ¶ Alterꝫ ut sit suauis asseq̃mur: si illos imitabimur: q̃ ꝑsse. i. submisse loquunt' leniter & cõueniẽter quotidiano sermoni. ¶ Nil aliud: nisi suauitas uocis & claritas. hoc aũt erãt adepti exercitatiõe & imitatiõe. ¶ In Catulis: patre & filio de qbꝫ dictũ ẽ. ¶ Exq̃sito: accurato & optio iudicio de ligua latia uidebant' inq̃t optie iudicare de lr̃is: cũ ita loq̃rent' & cõmẽdabant' suauitate uocis cũ non essent admodũ eruditi. ¶ Sed & alii erãt. s. lr̃ati: tñ nõ putabãt uti exq̃sito iudicio lr̃arꝫ: cũ ñ haberẽt illã suauitatẽ. ¶ Hi aũt: Catuli pr̃ & filius: ¶ Optie uti ligua latina: latine loq & elegãtiã liguae optie tenere. ¶ Neq̃ expressæ: qa ñ adeo expʳmebãt litteras ut aspeꝛ sonũ redderẽt: neq̃ oppʳmebãt itra labia: ut difficile esset itelligeꝛ & sic turpis redderet' oro. tenebãt igr̃ mediũ. ¶ Ne aut obscuꝛ: si lr̃as oppʳssissent. ¶ Aut putidum nõ gratũ sed moues fastidiũ: si lr̃as nimium expressissent. ¶ Sine cõtẽtiõe: conatu & uehemẽti cõcitatiõe. ¶ Nec lãguẽs remissa & debilis nec nimis canora. ¶ Vberior oro: Oro inq̃t. L. Crassi erat copiosior orone Catuloꝛ: sed ñ minor opinio erat de Catulis: q̃ bene loq̃rent' q̃ d' Crasso q̃ suo tpe sumus orator fuit Nic est ille. L. Crassus: q̃ ī oratoriis libris disputat de arte dicẽdi: & pfectũ oratorẽ istituit. M. uero Antonius mediocrẽ. ¶ Bene loquẽdi: q̃ bene uterẽtur ligua latia. ¶ Sale: facetiis & ioco. Plini. ait li. xxxi. aĩ quoq̃ solatia sales appellant' oisq̃ uitae lepos & sũma hilaritas laborũq̃ reqes nõ alio magis uocabulo cõstat: honoribꝫ ẽt militiae q̃ iterponit' salariis ide dictis. ¶ Cõdit': ornatꝫ & sapidꝫ Cæsar q̃ disputat ī oratoriis libris d' quo Cæsar. L. filius. ¶ In illo forẽsi gñe: iudiciali: & causis quae in foro agebant'. ¶ Sermone: oratione sua sine contẽtione: quae multũ salis & leporis habebat: eratq̃ tanq̃ sermo quotidianus hoc adeo placebat populo: ut ipsius iudicio Cæsaris sermo sepʳaret cõtentiones alioꝝ. i. orones acres & ad cõfirmãdũ confutãdũq̃ cõparatas: nõ. n. utebat' Cæsar ī causis forẽsibus contẽtione: sed sermõe qm̃ uidebat' cõfabulari non ore cãs: quae dicendi contentionẽ reqrũt. ¶ In oibus igit': concludit hãc ptẽ de uoce docens qd sit agendũ: si uolumus seruare decoꝝ. ¶ Si: postq̃ in oi re quærimus ipsũ decoꝝ: in oibus elaborandum est.

¶ Sit igit': Præcipit nũc de sermone quo utimur quotidie: & sic partẽ amissã a rhetoribus de sermone tanq̃ philosophus Ci. exqritur: ut bonũ uiꝝ cumulate possit effingere. ¶ Socratici: Academici ueteres: q̃ a Socrate originẽ habuerũt: in disputationibus maxia uerecundia utebant'. ¶ Sermo ipsoꝝ non erat ptinax: & ipse Socrates ī disputatiõibus iperitũ agebat: eratq̃ suauis ī sermone & facetus. ¶ Lenis: suauis. ¶ Minime ptinax: cõcedat aliis id quod est concedendũ. ¶ Lepos: quãdã suauitas & festiuitas cũ gratia. ¶ Nec uero: nõ debemus inq̃t solũ nos loq cũ sumus & congressionibus amicoꝝ: sed uicissim ne alios excludere uideamur. ¶ Si seriis: de rebus grauibus & ioco contrariis. Si loqmur de re iocosa: debemus adhibere leporẽ. i. quãdã suauitatẽ: & festiuitatẽ sermoni si de re seria grauitas adhibẽda est aliter ñ seruatur decoꝝ. ¶ Indicet: ostẽdat: & patefaciat. ¶ Indicare dicunt' illi ꝑprie: q̃ cõscios alicuius sceleris accusãt: & dicunt' idices. postea idicare largo mõ sumit' ad multa q̃ tñ occulta sũt. ¶ Vitiũ iesse moribꝫ: Nã illi q̃ nimis auide loquũtur de libidie ostendũt se esse libidinosos: q̃ absentibus detrahũt ostẽdũt liuorẽ & malũ aĩum. unde dicit Nerod. li. vii: detractionem esse rem ꝑtunissimã: ī qua duo sũt: q̃ iniuriã faciunt: & cui iniuria fit. Qui. n. detrahit iniurius est quod non præsentem accusat. Item qui huic credit:

Qualis sermo & quomodo utendũ eo sit:

Qualis sermo & quomodo utendũ eo sit: Sit igit' hic sermo ī quo socrat' maxie uigent lenis minimeq̃ ptinax insit in eo lepos. Nec uero ī possessiõe suã uenerit: excludat alios. Sed cũ reliqs ī rebus tũ ī sermone cõmuni uicissitudine non nunq̃ utendũ putet. At uideat ī primis q̃bus de rebus loquatur si seriis seueritatẽ adhibeat: si iocosis leporẽ. In primis ꝑuideat ne sermo uitiũ aliquod ī dicet inesse moribus. Quod maxie tũ solet euenir.

Qualis sermo & quomodo utendũ eo sit: exercitatio augebit: alterꝫ imitatio præsse loquẽtiũ & leniter: nihil aliud fuit ī catulis: ut eos exq̃sito iudicio putares uti lr̃arꝫ: q̃q̃ erãt lr̃ati sed ꝑ alii. Hi ãt optie uti ligua latia putabant': sonus erat dulcis lr̃æ neq̃ expræssæ neq̃ oppræssæ ne aut obscurũ esset: aut nimis putidũ sine cõtentiõe uox nec lãguẽs: nec canora. Vberior oro. L. Crassi: nec miũs faceta. Sed bene loquẽdi de Catulis opio nõ minor. Sale uero cõditus & facetiis cæsar. catuli fratris pr̃ uicit oẽs ut ī ipso illo forẽsi genere dicẽdi cõtẽtiones aliorũ sermone uinceret: In oibus igit' his elaborandũ est: si in omnibus quod deceat exquirimus.

Qualis sermo & quomodo utendũ eo sit: Sit igit' hic sermo ī quo socrat' maxie uigent lenis minimeq̃ ptinax insit in eo lepos. Nec uero ī possessiõe suã uenerit: excludat alios. Sed cũ reliqs ī rebus tũ ī sermone cõmuni uicissitudine non nunq̃ utendũ putet. At uideat ī primis q̃bus de rebus loquatur si seriis seueritatẽ adhibeat: si iocosis leporẽ. In primis ꝑuideat ne sermo uitiũ aliquod ī dicet inesse moribus. Quod maxie tũ solet euenir.

Sales ꝑ n

Indicãre Indices

de detractoe

iniurius est:quod ꝑus credit q̄ rem compatam habeat. Et illi cui absenti detrahitur ob id iniuria fit qđ ab altero insimulat' ut malus ab altero talis putat'. Ita igit loq debemus:ut ꝑ uerba cognosci nō possit no bis inesse aliqd uitii. ¶ Studiose:magno studio & cura. Aut ꝑ ridiculū:ꝑ iocū & derisiue. ¶ Seuere grauitate adhibita:qm̄ magnanimi est aut amare:aut odisse palā:& nō detrahere absentibus. ¶ Habent' aūt: ponit res diuersas:de qbus sermo hētur:ꝓcipitq; oſonē reuocandā esse ad ea:de qbus loq ceperamus:si facta fuerit aliq̄ digressio:qm̄ ad ꝓpositū redir decet. De domesticis negociis:de re familiari'aut d' rep. aut de bonar artiū studiis & doctria.

cū studiose de absētibus detrahēdi cā: aut ꝑ ridiculū aut seuer':maledice: ꝯtumelioseq; dr. Habent' āt plærūq; sermones aut de domesticis negociis:autd' rep.aut de artiū studiis & doctria. Dāda igit' opa ē ut si eā aberrare ad alia coepit:ad hæc reuocet' oro. Sed utcūq; aderūt res neq;.n.iisdē de rebus:nec in oī tpe:nec similiter delectamur aīaduertēdū ē etiā quatenus sermo delectationē hēat:& ut īcipiēdi rō fuerit:ita sit desinēdi modus:Sed qm̄ in oī uita rectissime præcipit':ut ꝑturbatōes fugiamus.i. motus aī nimios rōni nō obtēpantes:sic eiusmodi motib⁹ sermo debet uacare ne aut ira existat.aut cupiditas aliqua aut pigritia:aut ignauia:aut qd tale appareat.Maxīeq; curādū ē:ut eos qbus cū sermonē cōferimus & uereri & diligere uideamur. Obiurgationes ēt nōnunq̄ īcidūt necessariæ.In qbus utēdū est fortasse & uocis cōtētione maiore:& uerbor graui tate acriore.Id agēdū ēt ē:ut ne ea facere uideamur irati sed ut ad urēdū & secādū sic ad hoc genus casticandi rō īuitiq; ueniemus.Nec unq̄ nisi necessario si nulla reperietur alia medicina.Sed tamen ira procul absit cum qua nihil recte fieri:nihil considerare potest. Magna autem parte clementi castigatione licet uti grauitate tamē adiuncta ut seueritas qm̄ se illico ostendit. ¶ Aberare:digredi ad alias res. ¶ Ad hæc:de qbo erat institutus sermo. ¶ Sed utcūq; aderūt res:id est qūocūq; & q̄ lescūq; res erūt de qbo loqmur curandū ē:ne modū excedamus:qa tūc sermo erit odiosus.idcirco ne id accidat cauendū ē. ¶ Quatinus:quousq; q̄tiūs uero significat qa:Iuue. ¶ Quatiūs æra domi nō sūt. ¶ Habeat delectationē: placeat audientib⁹:nā si est odiosus.i. si mouet fastidiū:finē īponere debeūs eatenus igit' debet sermo ꝓgredi q̄tenus delectat. ¶ Ratio fuerit .i .quēadmodū cōsiderādū est añq̄ īcipiaūs loq ne aures alior offendaūs:& ut oportune fiat initiū sic ī desinendo fieri debet:ne modū trāseamus.tenēdū igit' ē mediū:& tpi seruiendū:qd' maxie decet. ¶ Rō:cōsideratio. ¶ Sed qm̄ in oī uita:nūc dicit sermonē debere uacuū esse ꝑturbatiōis:& ipe declarat qd' sit ꝑturbatio. ¶ In sermōe igit' nullā ꝑturbationē idicemus. ¶ In oī uita:i oī statu uitæ:ut tranqlle uiuat'. ¶ Motibus: ꝑturbatiōibus aī sermo debet esse uacuus. ¶ Ne existat:appareat: qm̄ excādescere:in sermōe uitio uertit'.Ira iqt Aristo.ē cupiditas doloris reponēdi: & cōcitatio aī ut finit Seneca:ad ultionē iudicio uolūtatis pgētis.idē Ci. in Tusculanis dispositiōibus ex stoicor sniā dicit:irā esse libidinē puniēdi eius q uideat' læsisse iniuriari & excādescētiā esse irā nascentē & motu existentē ¶ Cupiditas:uolūtas cōtra rōnē.nā cupiditas est effrænata appetētia.pigritia ꝑ̄ pe est metus cōsequētis laboris.Ignauia oppōit' fortitudini. ¶ Aut tale qd:aliq̄ similis ꝑturbatio. ¶ Vereri: hōre ī honorē:& eos diligere ne uideamur:aut adulatores:aut maledici. ¶ Obiurgatiōes ēt:Nūc ꝓcipit q̄ moderatiōe amici obiurgādi sint.& sic ostendit quo ad amicū castigādū uenire debeamus. ¶ Vocis ꝯtētiōe clamore:ut irati uideamur. ¶ Acriore:acerbiore atq; uehemētiore.& sic ponit modū ī his rebus:quē ꝓbat cōpatiōe chirurgor:q uulnera secāt & adurūt iuiti:si nō est aliud remediū. ¶ Sed ut ad urēdū:quēadmodū chirugi iuiti quodāmodo secāt & urūt uulnus:ut q patit' sanet' nō studio secādi aut urēdi.sic amicū castigare debemus:nō studio castigādi sed corrigēdi reducēdiq; ad officiū. ¶ Nulla medicia:nullū aliud remediū.Perstat ī trāslatiōe medicor:q tādē cū nullū aliud remediū pōt adhiberi:urūt & secāt ulcera ita debemus cōtētiōe uocis castigare amicos:si alius modus nō supest. ¶ Sed tñ q̄is necessario ad castigatōnes ueniaūs:tñ nulla sit ira.q̄ qa est breuis furor:nihil recte poterit facer:qm̄ cōtraria ē rōni:q̄ modū seruat ī oī re. ¶ Considerate:quoniam iratus in considerate agit:cum ducatur affectu. ¶ Clemēti:indulgenti mitti cū aliqua grauitate sine contumelia. ¶ Adiūcta grauitate.ne clemēs & lenis castigatio contēptui sit grauitas adhibēda est.Illud ipsum:id qđ uidetur acerbū ei qui obiurgat':debeūs ostēdere susceptū eē a nobis ipsius qui obiurgatur:causa non studio obiurgādi. ¶ Rectum est aūt.præcipit nunc quomodo

Quatinus

pigritia

Ignauia

sit cum inimicis contendendū. Rectū est: decet. ¶ Inimicissimis: q nos capitali odio psequūtur. ¶ Nobis indigna: quis in nos cōtumelioſi fuerint & cōuitia idigna effuderit: tñ debemus retiere grauitatē: & nō moueri ad iracūdiā & excādescētiā. ¶ Vñ Antistenes: cū audiuisset aliqñ Platonem sibi maledicere: dixit Regiū est male audire: cū beneſeceris. Si magnanimus fueris inqt Seneca: nunq̄ iudicabis tibi cōtumeliā fieri. ¶ De inimico dices: nō nocuit mihi: sed aīum nocēdi habuit. & cū illū in ptāte tua uideris uindictā putabis uindicare potuisse qd est magnū uindictæ genus. ¶ Grauitatē: cōstātiā ut nō moueamur ad affectū. ¶ De forme etiā: turpe & plenū ludibrii. ¶ Prædicare: palā dicere & iactare se se in ipso quotidiano sermone. Militē gloriosū: Trasonē terētianū: q iactat se: & a gnationibus irrideturſic etiam miles apud Plautū.

ET qm̄ oīa pseqmur: Nūc de domo magnifici uiri dtermiat Ar. loquēs de magnifico ait. ¶ Ad magnificū aūt ptinet & domū a se extructā: ut diuitias decet: hīe ē. n. quoddam & hæc ornamētū. ¶ Volumus certe: oīa pseq: & de oībus dicere: q̄ ad uir̄ istituēdū ornādūq̄ ptinent. ¶ Qualē: cu iusmōi: cuius laxitatis: cuius impēsæ. ¶ Honorati q fungit̄ siue fūctus ē honoribꝫ publicis pncipis. Pricipis: pmi iter ciues. ¶ Cuius. s. domus finis ē usus: qm̄ iō sit domus: ut ea utamur. Ergo laxitas domus accōmodāda est dignitati ipsius domini: ut ea uti possit cū decoro: & habitare magnifice. ¶ Ad quē: usū. ¶ Descriptio: designatio domus ædificādæ. ut usui sufficiat cuius cā ædificat̄: & p rōne dignitatis ædificādū est: qm̄ decet pncipē uir̄ & magnificū hīe domū magnificam & plenā dignitatis. Cōmoditatis: ut cōmode hitemus: & cū dignitate: debet enī domus esse utilis & pulchra. ¶ Gneo: Octauio: Affert exēplū Octauii: cui domus plēa dignitatis suffragata est. Suetonius ait i uita Augusti Priūs ex familia Octauiorū magistratū ppli suffragio cœpit. C. Ruffus. Is q̄storius. Gneus &. C. pcreauit: a qbus duplex Octauiorū defluxit familia ꝺditiōe diuersa. Siq dē Gneus & deiceps ab eo reliq oēs fūcti sūt honoribꝫ sūmis At Gaius eiusq̄ posteri: seu fortūa: seu uolūtate i eq̄stri ordie ꝺstiterūt usq̄ ad augusti pīem. i nona philippica dicit: Gnei Octauii cari & magni uiri q pmus i eā familiā: q̄ postea uiris fortissimis floruit: attulit ꝺsulatū: statuā uideūs i oris. nemo. n. nouitati iuidebat: nemo uirtutē nō honorabat. Hic missus ad nepotē regis Anthiochi: quo cū Romāi bellū gesserāt: ut classē hīe & elephātos alere ꝓhiberet: Laodicee i gymnasio a quodā leptiue iterfectus est. reddita fuit ei statua p uita: q̄ multos p ānos familiā eius honestaret. Pli. ait: Nō ꝓscribo Gneū Octauiū ob unū uerbū: quo regē Anthiocū dilatuꝝ se respōsū dicentē: uirga quā tenebat forte circūscripsit & pusq̄ egrederet̄ circulo illo: responsum dare coegit. In qua legatiōe iterfecto senatus statuā poni iussit q̄ honoratissimo loco i rostris. ¶ Ex illa familia: Octauiorū. ¶ Fuisse honori: attulisse honorem dignitatē q̄ Octauio: quoniam in eam familiam prius consulatum attulit quia ædificauerat claram domū & dignitatis plenam: ut uideretur dominus mereri honores summos & ampliorem fortunam. ¶ Suffragata fuisse auxilio & tulisse suffragia ad consulatum consequendum. ¶ Nouo homini: noui homines dicūtur: quoꝝ maiores non fuerunt in magistratu. Plutar. ait in uita Catonis senioris. Romani eos qui generis gloria carentes a se ipsis initium caperent nominis sui nouos homines appellabant. ¶ Hanc Scaurus demolitus: ponit exemplū. M. Scauri: qui domū amplam & nimiæ laxitudinis ædificauit odiosam aliis & sibi ad dignitatē tuēdā minime suffragātē. Hanc domū Gnei Octauii. Demolitus: cū soleo æq̄sset: ædes ampliauit suas. ¶ Aedibus: suis. s. quoniā diruta domo: quæ fuerat Gnei Octauii suam multiplicauit: cuius nimia laxitate populus offensus est. hanc igitur domū solo æquatam adiecit ædibus suis:

adhibeat̄: & contumelia repellat̄. Atq; ēt illud ipsū quod acerbitatis habet obiurgatio: significādū est ipsius causa. qui obiurgetur susceptū esse. Rectū ē autē etiam in illis contentiōibus quæ cū inimicissimis fiunt: etiam si nobis indigna audiamus: tñ grauitatē retinēr: iracūdiam repellere. Quæ. n. cum aliqua pturbatione fiunt: neq; ea constanter fieri possunt: nec ab bis qui adsunt approbari: Deforme ēt est de seipso prædicare falsa præsertim & cum irrisione audientium imitari militē gloriosum.

¶ Qualis debet eē doūs honorati ciuis & pncipis.

ET qm̄ oīa pseqmur uolumus qdē certe: dicēdū ē ēt qualē hoīs honorati & pncipis domū placeat eē cuius finis ē usus ad quē accōmodanda ē ædificandi descriptio: & tñ adhibēda dignitatis cōmoditatisq; diligētia. C. Octauio q pmus ex illa familia consul factus ē: honori fuisse accipimus: qd̄ præclarā ædificasset ī palatio & plenā dignitatis domū: quæ cū uulgo uiseretur suffragata dño nouo hoī ad cōsulatū putabat̄: Hāc Scaurus demolitus

Nouꝰ homo

in quas retulit & repulsã & ignominiã. M. Scaurus. M. Scauri ꝓncipis senatus & stoici filius uictricũ habuit Syllam: qm̃ metella mr̃ post mortẽ Scauri pr̃is Syllæ nupsit: ædilitatẽ summa magnificentia gessit: adeo ut suas opes pene cõsumpserit. magnũq; æs alienũ conflauerit. In prætura prouinciã sardiniã optinuit: in q̃ nõ satis abstinenter se gessit romã ad petẽdũ consulatũ rediit: Sardis de eo q̃rentibus repetundarũ postulatus ẽ. pr̃onos habuit. P. Clodiũ. M. Callidiũ. M. Marcellũ. M. Tuliũ ciceronẽ. M. Messalam Nigrũ &. Qu. hortensiũ. Ipse quoq; ut auctor ẽ Pedianus Asconius: ꝓ se dixit cũ magno squallore & lacrymis tandẽ absolutus ẽ. sed ita: ut a tribus dãnaret̃ Tribunis & a. xxii. absolueret̃: & ĩ eis pauca puncta iter dãnationẽ absolutionemq; eẽnt postea. Qu. Seruilius Cepio ob legatõis asiaticæ inuidiã eũ repetundarũ fecit reũ.

accessionẽ adiunxit ædibus. Itaq; ille in suã domũ consulatũ primus attulit. Hic sũmi & clarissimi uiri filius in domũ multiplicatam nõ repulsam solũ attulit: sed ignominiã etiã & calamitatẽ. Ornanda est enim dignitas domo: nõ ex domo dignitas tota quærenda. Nec domo dom̃us: sed dom̃o domus honestãda est. Et ut in cæteris habẽda ratio nõ sua solũ: sed etiã alior̃: sic ĩ domo clari hominis: ĩ quã & hospites multi recipiendi & admittenda hominum cuiusq; generis multitudo: adhibẽda cur̃a laxitatis. Aliter enim ampla domus dedecori dom̃o sæpe fit: si ẽ ĩ ea solitudo: & maxĩe si aliquãdo alio domino solita est frequentari. Odiosũ est enĩ cũ a prætereũtibus dicitur. O domus antiquã, q̃ dispari dño dominaris. quod quidem his tẽporibus ĩ multis licet dicere. Cauendũ est etiam præsertim si ipse

Inde a Varro tribuno plæbis ꝓditionis accusatus ẽ dicẽti Scaurũ uocasse socios ad arma: qppe bellũ Italicum paulo aũ exortũ fuerat: qd̃ sociale dictũ ẽ: qm̃ socii a Romanis defecerãt: cũ ciuitas ut Drusus tribu. plæbis promiserat: illis nõ daret̃. ¶ Scaurus a uiator̃ accersitus duos &. lxx. ãnos natus ĩnixus nobilissimis iuuenibus ĩ for̃. ꝓcessit: & accepto r̃idendi loco dixit. Qu. Varus hispanus. M. Scaurũ ꝓncipẽ senatorẽ socios ad arma dicit conuocasse. M. Scaurus princeps senator negat: Testis nemo ẽ: utri uos credere cõuenit̃: q̃ uoce ita oĩum cõmutauit aĩos: ut ab ipso ẽt tribuno dimitteret̃: Næc refert Pedianus Asconius. Valerius maxĩus aliter narrat. Scaurus igr̃ retulit ignominiã ĩ domũ: quã multiplicauerat: Et ait Cicero: dignitas hois ornãda ẽ domo magnifica. Sed hæc dignitas nõ tota ex domo q̃renda ẽ: sed a scipso: ut. ſ. habeat uirtutes: aliter ipsa domus magnifica dño dedecori erit: & ipse dñs debet ornare domũ. Si cõtinẽtiæ studes ĩquit Seneca: habita nõ amæne: sed salubriter: nec dñm esse uelis notũ a domo: sed domũ a dño. ¶ Itaq; ille: Cneus Octauius. ¶ Hic: Scaurus filius Scauri ꝓncipis senatus: qm̃ Scaurus ille adeo sũmus erat: ut ne sibi qdã comparari posset. ¶ Multiplicatã: quã multiplicauerat demolitus domũ Octauii. ¶ Nõ solũ repulsã: qm̃ rediẽs ex Sardinia ĩ petitiõe cõsulatus repulsã habuit: & ĩfamia notatus ẽ: repetũdarũq; postulatus. Vñ ĩ sũma interdũ calamitate fuit. Nã aduersa ualitudine laborãs, pcessit in for̃: & cũ lachrymis r̃idit obiectis crib̃us. ¶ Dignitas: hois debet ornari domo magnifica: quæ ẽ quoddã ornamẽtũ. ¶ Non tota: qm̃ alia eẽ debẽt: quæ dignitatẽ afferũt. Et ut ĩ cæteris: sensus ẽ: quẽadmodũ ĩ oibus aliis rebus qd nobis agẽdum sit: considerare debemus nõ solũ pp nos uerum ẽt & alios: sic in ædificãda domo ꝓncipis considerandum ẽ hospites in ipsã admittẽdos esse: & sic oportere amplã esse: nõ tm̃ ut dño proprio seruiat: sed & aliis q̃ recipiẽdi sũt In cæteris aliis rebus: quas nõ solũ ad nr̃am: sed ẽt ad alior̃ utilitatẽ referimus. ¶ Clari: sũmi & ꝓncipis. ¶ Hospites: amici externi. ¶ Multitudo: cuiusq; gñis: ut tũc erãt cliẽtes: & uaria hoĩum genera domos ꝓncipũ ingrediunt. ¶ Laxitatis: ãplitudinis. debet inqt tenere mediũ. nã si modũ excesserit: & nimia laxitate luxuriãs diffundet̃: dño affert & dedecus potiusq; dignitatẽ. ¶ Solitudo. i. adeo ampla: ut nõ possit rota habitari: tũc illa solitudo dedecori dño erit. ¶ Frequẽtari: coli familiæ frequẽtia. Frequens locus dr̃ in quo multi sũt: & frequentant̃: & frequẽs senatus: ĩ quo sũt multi senatores. ¶ Odiosũ est: infame & qd̃ affert odiũ & fastidiũ: cũ põt dici a prætereuntibus: o domus q̃ disparẽ dñm habes: quod nũc Romæ passim dici põt. Videmus. n. in oibus clarissimor̃ quondã ciuiũ & illius amplissimæ ciuitatis facile principũ mõstra hoĩum habitare: & a meretricũ scholis frequẽtari: qbus cũ romana disciplina uigebat: & mores nondũ luxuria corrupti: & illi. xl. octo magistri uicor̃ urbana uitia excuterẽt: uilissimus fornix dabatur: & uix digne cẽsebant̃: ut in submœnio habitarẽt: pannosæ: sordidæ: neglectæ: nũc aũt serico & auro undiq; plucẽtes magnifice habitãt: clientelã habẽt & disciplinã. ut tãta ars nõ pereat. unde dolendum ẽ q; plus inguinibus olidi scorti & edacis tribuat̃ q̃ uirtuti: & q; fœdissima lupa corporis ornatu non solũ æquetur reginis. sed aricellat. ¶ His temporibus: in hac calamitate & cõfusione nostrorum temporũ: q

frequẽs locus
senatus
de inhabitatõe domor̃

bus domus ꝓscriptorū a Sylla ab indignissimis & imeritissimis hoībus habitāt: ut merito dici posset: o domus partiq; q̄ dispari dño dñamini. ¶ Cauēdū ē etiā: aliud ꝓceptū & cautio ī ipsa domo ædificanda. ¶ Ne ꝓdeas: ex eas extra mēsurā. debet-is q ædificat tenere mediū & ꝓ mō diuitiarum ipendere: atq; ut oportet decctq;. ¶ Sūptu: ipēsis. ¶ Quo in gñe: cū. ſ. qs nimio sūptu aliqđ opus extruit: alios. n. ſuo exemplo irritat ad talē ædificandi luſū. In hac pte: ædificiis supbe & luxurioſe ædificādis: & ꝓbat hoc exēplo Luculli: cuius uirtutē pauci imitati sūt: magnificētiā uero ī ædificādis uillis pmulti. Facta ꝑncipū: ea q̄ ꝑnceps ciuitatis faciūt. Tubero stoicus Lucullū togatū Xerſen pp uillā in ſinu baiano: & aquā marinā īmiſſā ex foſſo mōte. & Varro in ꝑmo de re rustica lib. dicit: Nūc cōtra uillā urbanā q̄ maximā ac politiſſimā hēant: dant operam ac cū Metelli & Luculli uillis Peſſio publico ædificatis certant. Lucilli uirtutē qs. ſ. imitatus ē. q. d. ꝓpauci. At q̄ multi. ſ. imitati sūt eū ī ædificiis & uiuuis. Villa ē domus ī agro. Vicus dr̄ qñ sūt ples domus una post aliam. Vicinia dr̄ ꝓpinqtas uicinorum. ¶ Quarū: uillarū ædificādaꝝ mēsura ē adhibēda. Vñ apud ātiquos erat lex cēſoriane uilla fūdū deſideraret: & ne plus uerrerēt q̄ ararēt: & iō nimiā ædificādi luxuriā notauit Horatius ī carminibus dicēs: Iam pauca aratro iugera molles relinquēt regiæ: qñ oēs cā ꝑi ædificiis ad luxū & delitias compatis occupabantur.

Villa Vicus

ædifices: ne extra modū ſumptu & magnificētia ꝓ deas. Quo in gñe multū mali etiā in exēplo ē. Studioſe enim pleriq; præſertim in hac parte facta ꝑncipū imitant: ut. L. Luculli ſummi uiri uirtutē qs: at quā multi uillaꝝ magnificētiā imitati sūt. Quarū quidē certe ē adhibendus modus ad mediocritatem q; reuocandus: eadēq; mediocritas ad oēm usū cultumq; uitæ referenda eſt. Sed hæc hactenus.

¶ Tria in omni actione obſeruanda.

i IN oī aūt actione ſuſcipiēda tria sūt tenēda ꝓmū ut appetitus rōi pareat: quo nihil ē ad officia conſeruāda accōmodatius ¶ Deīde ut animaduertat q̄ta illa res sit: quā efficere uelimus: ne maior neue minor cura & opera ſuſcipiatur: quam cā poſtulet. Tertiū ē, ne caueamus: ut ea quæ pertinēt ad liberalē ſpeciē & dignitatē moderanda ſint. Modus aūt ē optimus decus ipſum tenere: de quo ātediximus nec progredi lōgius. Horaꝝ aūt triū præſtātiſſimum eſt appetitum obtemperare rationi.

Ordo rerum ac temporum oportunitas.

i IN oī ăt actione: Tria Cicero ponit: q̄ ī oī uita ſeruāda sūt. Primū ē ut appetitus pareat rōi. nā ſi appetitus euagabit lōgius officiū ſeruari nō poterit: qđ ſēp ad bonū tēdit. Secūdū ē: ut cōſideret qd agēdū sit: & ea cura adhibeat: quā res ipſa efficiēda reqrit ¶ Tertiū ē: ut oīa cū mēsura fiant: ēt q̄ laudabilia sūt ne ſi modū exceſſerint reꝑhendāt. ¶ Pareat: obediat: & id appetat: qđ rō ſuaſerit ¶ Ad officia: ut aliqd fiat cū uirtutis laude. ¶ Aīaduertat: cōſideret diligēter: ne aut nimis aut paꝝ id curemus: qđ agēdū ē: ſed ut ipſa res poſtulat. Opa: labor cā res ipſa quā agimus: & cā quā tractamus. Ad liberalē ſpēm. i. ea q̄ laudanda sūt: & q̄dā appentiā libero hoīe dignā præ ſe ferūt. ¶ Moderāda: mō quodā & mēsura tractāda. Multo magis igit moderāda sūt & uitāda q̄ nullā hēnt ſpēm. i. apparentiā libero hoīe dignā: & ait Cicero optimus ē modus in oī re atq; mensura: ut ſeruet decorū. Nā cū facimus id qđ decet: tenemus modū. ¶ Modus aūt: hoc refert ad illud ſecundū præceptū: ut. ſ. conſideret quanta sit res quā uolumus efficere. ¶ Ipſū decus: ſeq id qđ decet: & eatenus progredi in aliq̄ re: q̄ttenus laudat. Longius: quā deceat: & ſic erit modus: hoc refertur ad tertium: ut ſcilicet oīa moderanda sint. & ait q̄uis modus optimus sit: tamen horū trium præſtantiſſimum eſt appetitum parere rationi: quoniam niſi ratio dominabitur: nil quod deceat fieri poterit.

Ordinis ornatus.

d DEinceps de ordine reꝝ. Supra Cicero propoſuit ipſum decoꝝ tribus rebus cōtineri formositate ordine: duabus partibus abſolutis ad ordinē trāsit & temporꝝ oportunitatē: ut nil qđ ad decorum ipſū ptineat: explicandum relinquat. Vtitur igitur transitione: & docilem facit auditorem & attentū. Hæc autem ſcientia continet eam quam græci eutaxiā nominant. Eutaxia dicitur bona diſpoſitio & ordo uult Ci. ordinis conſeruationem & modeſtiam idē eſſe. ¶ Non hanc. ſ. continet: quam nos appellamus modeſtiam a modo. i. mensura quæ ſingulis rebus adhibēda eſt. In quo uerbo modeſtiæ. ſ. ineſt modus quidā ſeruandus in omni re: & ſic modeſtia eſt quoddam ornamentū in ipſis actionibus.

¶ Ordinis cõseruatio: ut sit bonus ordo in rebus, agẽdis: nã eutaxia dicit bona ordinatio: sed inqt Ci. ex ipsa diffinitiõe stoicoꝝ adducor: ut eandẽ eutaxiã latine appellẽ modestiã. ¶ Loco suo tpe oportuno. Eadẽ uis: natura & ꝓprietas: ut idẽ sit ordo reꝝ & collocatio: qd ex ipsa definitione ꝓbat. Nã ordo est cõpositio reꝝ aptis locis & accõmodatis: & locus significat tpis oportunitatẽ. Actionis: opationis: hoc dixit ad differẽtiã loci: q ẽ sedes argumẽti: & ĩ quo illud latet: & ex quo ducit: & locus ẽ ultima supficies corporis ambiẽtis locatũ ut finit Aristoteles ĩ physicis: hic accipit locus ꝓ agẽdi oportunitate. ¶ Locum actionis: aptũ ad aliqd agẽdũ: qm̃ sũt & alii loci sedes argumẽtoꝝ: hos locos Boetius ĩ topicis maxias ꝓpositões appellat: & Fabius ait libro qnto: locos appello sedes argumẽtoꝝ. ¶ Tps actionis aptũ ad agẽdũ & oportunũ dicit occasio. ide dicimus: nactus occasionẽ. i. tps oportunũ. ¶ Sic fit ex hoꝝ uerboꝝ definitiõe hoc sequit. ¶ Quã iterꝑtamur: quã latie dico appellãdũ eẽ modestiã: cũ græce dicat eutaxia. Idoneoꝝ: q̃ idonea sint ad agendũ. & sic uno uerbo modestiæ Ci. cõplectit ordinẽ locũ & tps. ¶ Eadẽ definitio: qm̃ prudẽtiæ ẽ locũ ordinẽ & tps eligere & habeꝛ delectũ. Itaq; modestia & moderatio est q̃dã ministra ipsius prudẽtiæ: & hæc officia ĩ qbus modo reqrit: ptinẽt ad tẽperãtiã q̃ ẽ cõseruatrix prudẽtiæ: moderatio igit conseruat prudẽtiã: & id facit ĩ singlis actõibus: qd prudẽtia iubet: corrupta autẽ moderatione prudẽtia nihil ualet. Itaq; eadẽ fere sũt officia prudẽtiæ & modestiæ quæ ipsã cõseruat. ¶ Et aliis similibus q̃ ad hãc ꝓtem ptinent: qm̃ tẽperãtiã sequunt ordinis cõstãtia & ornatus. ¶ Quæ erãt prudentiæ: quæ ptinebãt ad prudentiã quã sequuntur cõsilioꝝ maturitas & itelligẽtia: hæc pars moderatiõis & ordinis ad tẽperãtiã ptinet: licet nulla uirtus possit eẽ sine prudẽtia: & q illã hẽt oĩs hẽat necesse ẽ: sed singulaꝝ mediocritatũ officia distincta sũt. Iã dudũ ab initio huius

eutaxia ĩ qua ĩtelligit ordis cõseruatio. Itaq; ut eandẽ nos modestiã appellemus sic definit a stoicis: ut modestia sit scia eaꝝ reꝝ q̃ agent aut dicẽtur loco suo collocãdaꝝ. Itaq; uidet eadẽ uis ordinis & collocationis fore. Nã & ordiné sic definiũt cõpositõẽ rerũ aptis & accõmodatis locis. Locũ ãt actiõis oportunitatẽ tẽporis eẽ dicũt. Tẽpus aũt actõis oportunũ græcæ εὐκαιρια latie appellat ocasio. Sic fit ut modestia hec quã interprætamur ita ut dixi scia sit oportunitatis idoneoꝝ ad agẽdũ tẽpoꝝ. Sed potest eẽ eadẽ prudẽtiæ definitio: de q̃ ꝓncipio diximus. Hoc ãt loco de moderatõe & tẽperãtia & aliis simi libus uirtutibus q̃rimus. Itaq; q̃ erãt prudẽtiæ ꝓpa loco suo dicta sũt. Quæ aũt haꝝ uirtutũ de qbus iam dudum loqmur: quæ ptinent ad uerecũdiã & ad eoꝝ approbationẽ qbus cum uiuimus nunc dicenda sunt. De uerecũdie offic

Ordo actionũ cum decoro.

Talis ẽ igit ordo actionũ adhibendus. ut quẽ admodũ ĩ oꝛe cõstãti: sic ĩ uita sint oĩa inter se apta & cõueniẽtia. Turpe ẽ. n. ualdeq; uitiosũ in re seuera cõuiuio dignũ aut delicatũ aliquẽ inferre sermonem. Bene Pericles cum haberet collegam in prætura Sophoclem poetã. Hiq; de cõmuni officio

disputatõis. ¶ Quæ aũt haꝝ uirtutũ. i. ea q̃ pertinẽt ad has uirtutes: quæ temperãtiã sequunt. De quibus uirtutibus paulo ante cœpi disputare. ¶ Approbatiõem: laudationem & emendationem eoꝝ cũ qbus uiuimus ut nihil a nobis fiat qd illos offendat.

Talis igit ordo. Præcipit nũc q̃lẽ ordinẽ tenere debeamus ĩ singlis actõibus: de quo ita disputat: ut locũ psonã aliasq; circũstãtias icludat: q̃ ĩ oĩ re ut seruet decoꝝ cõsiderãdæ sũt. Obseruatio. n. circunstãtiaꝝ ẽ illa q̃ cõstituit offiñ: qm̃ põt reddi certa ratio quare factũ sit. ¶ Cõstãti: pseuerãti: in optio ordine & nihil ab arte discrepãti: hæc ẽ laus oratoris: ut oĩa ĩ oꝛe bñ cõueniãt & q̃drent: sic laudat ordo cum oẽs actiões iter se cõueniũt: & suo tpe fiũt. ¶ In uita: ĩ actiõibus uitæ. Apta: ut apta sint: qm̃ ordo ẽ cõpositio reꝝ ĩ aptis locis: apta igit. i. accõmodata: & cõueniẽtia. ¶ Turpe ẽ. n. ꝓbat ab effectu: q̃re adhibẽdus ordo sit: qm̃ dedecet: si ñ hẽt rõ loci tpis & psonæ: sic a re cõtraria sumẽs argumẽtũ: oñdit id laudari: qd tpe apto fit. ¶ Seuera: graui. Delicatũ: deliciis aptũ & molle. Bñ Pericles q collegã suũ reꝑhẽdit Sophoclẽ: qm̃ ille si hũerat rõnẽ loci tpis atq; psõæ: q̃ sustiebat: erat. n. ptor. Sophocles tragicus poeta fuit. Tragædiã auctore Fabio ꝓmo Eschylus ĩ lucẽ prulit: sublimis & grauis & grãdiloquo sæpe usq; ad uitiũ. Sed lõge clarioꝛ illustrauerũt hoc opus Sophocles atq; Euripides: quoꝝ ĩ dispari dicẽdi uita uter qdẽ sit poeta melior iter plũmos q̃rit. ¶ In ptura erãt ptores qui reddebant iura. ¶ Collega dt socius in magistratu.

Locus

ordo quid sit

Collega

¶ Cōueniſſent: ſimul eēnt ut de cōi offō loquerent: & iura redderēt: Hoc narrat ēt Plutarchus in uita pi clis. Et Valerius dicit Pericles cū ī prætura Sophoclē collegā haberet: ac is publico officio una diſtruc tus pueri ingenui ptereūtis formā īpenſioribus uerbis laudaſſet: itēperātiā eius īcrepitās dixit: prætoris nō ſolū manus a pecuniæ lucro: ſed etiā oculos a libidinoſo aſpectu cōtinētes eē debere. Locus ipſe igit datus ptori & magiſtratus nō ſeruabat decoꝝ laudando formoſum puerū. ¶ At hoc idē ecce quid facit locus & pſona: nā ſi alibi illud dixiſſet iuſta reprehēſione caruiſſet. ¶ Athletaꝝ: eoꝝ qui in gimnaſiis ſe exercēt: athlo græce latine ſignificat certo & cōtēdo. Inde atlhetæ dicunt ī in genere certatores: ī ſpecie aūt erāt pugileſ: palæſtritæ: curſores & ſimileſ & athlon dicit plium certaminis: quo uerbo utit Theocritus: ¶ Approbati one: ubi approbāt athletæ pulchri la certoſi & habētes mēbra apta ad certamia. ¶ Tāta uis ē loci: tātū pōt locus & alie circūſtātiæ ad approbationem alicuius rei: uituperationēq;. ¶ Cauſā acturus. oraturus cauſā alicuius aut ſu am. ¶ Meditetur: intra ſe cogitet. ¶ Ad hoc idē: meditari ē attētius cogitare. Inhūanus: ab hūanitate alienus ac ruſticus: qm̄ ignorat qd poſtulet locus & tps. ¶ Sed ea q̄: nō opus ē inquit Cicero de his pcipere & monere: q̄ manifeſta delicta ſūt: & ab oībuſ facile cognoſcūt: ſed de his q̄ pua uidēt: & cū dignoſci ab oībus nequeāt: facile trahūt hoīes ī errorē ſpecie q̄dā recti: uñ diligēter ſingla cōſideráda ſūt: & id uitādū qd ī aliis turpe ē ac idecoꝝ & doctos cōſulere debemus: quoꝝ cōſilio ad uirtutē ac decoꝝ dirigamur. ¶ Diſcrepāt: aliena ſūt. Ab hūanitate: ab his moribus quos hō bene iſtitutus habere debet: ab hūanitate igit a diſciplia uiuēdi: q̄ hoī data ē. ¶ Cātet i foro: qd dedecet: & ab eruditiōe boniſq; moribus alienū ē. ¶ Magna puerſitas: pra uitas in moribus: q̄ ſua magnitudīe oībus ſe oñdit. ¶ Nec magnope: nō multū ē opus monere: qm̄ patet talia declināda eē ꝓpter aptā turpitudinē. ¶ Neq; a multis: ab iperita multitudine. Et affert exēplum muſicis. ¶ Nā cū ī fidibus & tibiis aliqua diſcrepātia ē: ñ cognoſcit niſi ab eo q muſicē callet: ſic actiōes aliqd ī ſe prauitatis hñtes: nō cognoſcunt niſi a prudētibus: quoꝝ cōſilio uita adoloſcētū formāda ē & rḡēda. ¶ Paululū diſcrepāt: deſiderēt. nā diſcrepaꝛ ꝓpe ē diuerſo mō crepare. i. ſōare & crepitū facer: ide ad multa traſſertur. ¶ A ſciēte: perito ī muſicis. ¶ Sic uiuendū: Ita īquit uiuēdū ē ut uita nō diſcrepet: ſed omnia inuicē cōgruant: & ordo ſeruet ac modus: ut fiat ille actionū cōcentus: qui ē maxie e natura: & uita cōſtās ī offō pſeueret. Sic ut ſit ī numeris & muſicis & moribus iter ſe nō diſcrepātibus. ¶ Vel multo magis q̄ ī fidibus & tibiis maior cura adhibenda eſt ī actiōibus uitæ q̄ ī ipſis numeris. Quo q̄to maior ē cōcentus actionū. i. cōuenientia: ut nullo mō a rōe diſcrepēt: ſed loco tpi & pſonis cōueniāt. ¶ Maior: q̄tū ad ſe. ¶ Melior: ad noſtrū cōmodū & decus. ¶ Cōcētus: cōueniētia ꝑſtat ī trāſlatōe ſonoꝝ: melior in qr eſt & pſtātior cōueniētia ipſaꝝ actionū q̄ ſonoꝝ: & iō maior cura ē adhibēda: ut nulla in ipſis diſcrepātia ſit. ¶ Vel mīma: etiā minimas diſcrepātias: qm̄ callēt artem. Vel etiā minimos errores. ¶ Acres acuti uehementes attenti. ¶ Vitioꝝ: eoꝝ quæ fiūt cū uitio & pter decoꝝ. ¶ Magna ex puis: ex paruo ſigno magna cognoſcimus. Vultus. n. obtutus oculoꝝ & alia ſigna indicāt eſſe in moribus nō nulla: q̄ latent & icognita ſūt: ī quibus ſignis & geſtibus aliqd fit qd dedecet. Vñ ſingulis cauendum eſt: & multo magis ne animus peccēt: qui per ſigna extrinſeca ſe aperit. ¶ Obtutu: aſpectu ī aliquē defixo. ¶ Remiſſiōe dilatione: aut cum cōtrahuntur ſupcilia: aut deprimuntur: aut rollunt: & hoc eſt cōtrahere & remittere

Athleta

cōueniſſēt: & caſu formoſus puer ꝑteriret: diciſſet q; Sophocles. o puerū pulchrū Pericle. At. n. Pericles ꝑtorē Sophocle decet nō ſolum manus ſed etiā oculos abſtinētes hīe. Atq; hoc idē Sophocles ſi in athletaꝝ approbatōe dixiſſet iuſta reprehēſione caruiſſet. Tāta uis eſt loci & tpis: ut ſi qs cū cām ſit acturus ī itinere aut ī ambulatōe ſecū ipſe meditetur aut ſi qd aliud attentius cogitet nō reprehendat. Ad hoc idem ſi ī cōuiuio faciat hūanus uideat iſcitia tpis. Sed ea q̄ multū ab hūanitate diſcrepāt: ut ſi quis ī foro cantet: aut ſi qua eſt alia magna puerſitas: facile apparent: nec magnope ad mōitionem & præcepta deſiderant: q̄ aūt parua uident eſſe delicta: neque a multis intelligi poſſunt: ab his eſt diligentius etiā declinādū. Vt ī fidibus aut ī tibiis quā uiſ paululū diſcrepēt: tñ id a ſciente aīaduerti ſolet Sic uiuēdū eſt in uita ne forte qd diſcrepet: uel multo etiā magiſ: quo maior & melior actionū q̄ ſonorū cōcentuſ ē. Itaq; ut ī fidibuſ muſicoꝝ aureſ uel mīma: ſētiūt ſic noſ ſi acreſ & diligēteſ iudiceſ eē uolumꝰ aīaduerſoꝝq; uitioꝝ: magna ītelligemꝰ ſæpe ex puiſ. Ex oculoꝝ obtutu ſrciliоꝝ: aut remiſſiōe

¶ Hilaritate: letitia. ¶ Cõtẽtiõe: eleuatiõe. i. cũ uocẽ attollimus. Cũ oĩa inqt supradicta uiderimus cognoscemus: si expientiã habebimus qd apte fiat & cũ decoro. ¶ Quid a natura. i. a ratione naturæ dissẽtiat. nã respicere ridere & silia eo mõ facere oportet: ut a natura nõ recedat. Risus nõ semp uitupat: cachinus semp & risus cõcedit: ille aũt iprobat. Risus inquit Cice. alibi sedẽ habet i aliqua deformitate ac turpitudine: q̃ cũ i aliis demõstrant: urbanitas cũ in ipsũ dicentẽ recidũt: stultitia uocat. Quo i genere eorũ. s. q̃ uituperãt: cũ nõ apte fiũt: a natura q; recedũt. Nõ ẽ icõmodũ: imo utile ẽ iudicare i aliis quale sit unũquodq; supradictorum: ut nos cauere possimus: si aliqd ꝑter decor fieri cognoscimus. ¶ Nã magis deprehẽdimus errores alior q̃ nostros. Vnde magistri cũ discipulos reprehẽdere uolũt eos imitant: ut discipuli uidẽdo cognoscãt: q̃ dedeceat id i quo reprehẽduntur. Quapropter Anacharsis scyta interrogatus quo pacto qs absthemius fieret: rndit. si ebriosũ motus sibi añ oculos ponat. Et Plato ebriis: & iratis ꝓcipere cõsulere q; solebat: ut in speculo uultus inspicerẽt suos: ut uisa deformitate: uitia fugerẽt. Et lacedæmõii seruũ ebriũ i cõspectũ filior ad ducebãt: ut i ipo turpitudinẽ ebrietatis ispicerẽt: & ea abstinerẽt. ¶ In aliis: qm̃ unusquisq; sibi placet: iõ suos errores nõ facile iudicat. Pauci. n. i seipsos descẽdũt: diligẽtius inspiciẽtes: aliena peccata q̃ sua. Vnde dicit Seneca Aliena uitia in oculos hẽmus: a tergo nostra sũt. ¶ In discernẽdo: iudicãdo. Quor. i. discipuli quor uitia magistri repræsentãt cã emẽdãdi. Visa deformitate uitiĩ qd illi imitant: ad irrisionẽ facillime corriguntur: cum uitia plane discernãt. Emendandi cã: ut discipuli emẽdent. Nec uero alienũ ẽ. Monet cõsulẽdos eẽ uiros usu peritos: ne locus pœnitẽtiæ relinquat. Nã si cõsilio prudẽtũ uoluerimus uti nũq̃ errabimo: & mediocritas ipsa retinebit: quã ipse prudẽs definit: & statuit. Nõ ẽ alienũ imo cõducit: ut singla & minima errata cognosant. ¶ Quæ afferũt dubitationẽ de quibus dubitat: an i offõ sint. ¶ Doctos: doctrina ꝓstates ¶ Vel usu: expientia rer: ¶ Exqrere: diligẽter pcũctari qd illis uideat agendũ: & quid fugiendũ tanq̃ turpe. De unoquoq; genere officii: omnibus actionibus: quæ officiosæ debent eẽ & cũ uirtute ac modo. ¶ Maior. n. pars: ratio quare debemus uti cõsilio prudentũ: qm̃ maior pars hominũ sequitur inclinationes naturales. Vñ opus ẽ: ut prudẽtiores cõsulamus: ne sequẽtes aliqñ id ad quod natura inclinatur: eremus: aliqui tñ sunt: qui prauas naturæ inclinationes non sequunt: iõ dixit maior pars: pauci enim habent talẽ prudẽtiam: & mentis robur ut natura emendent. Vir prudẽs nõ differt aliquãdo ad id: ad qd a natura deducit: quæ interdũ uitiosa est & corrupta: quam si sequeremur: discederemus ab officio: qd forte nõ cognoscit: cũ ad id inclinationes naturales hẽmus: & nihil põt eẽ offiñ: qd a bona natura discrepat. Vnde Diogenes finem statuebat rationi: ritẽ obtemperare in eis eligendis: quæ secundũ natura sũt. Chrysippus itelligit cõmunem & ꝓpriã humanitati naturã: cui cõgruere oporteat. Cleantes cõmunem tñ naturã suscipit: quã sequi oporteat: cum ꝓpria interdum uitiosa sit & corrupta. Consulere igitur debemus doctos uiros & usu peritos: ne erremus. ¶ In quibus: rebus dubiis de quibus doctos cõsulimus. ¶ Quid sentiat: quid habeat i aio: multi enĩ dicunt aliquid esse agendũ: tamen aio nõ ita sentiunt. Ideo cõsiderandũ est: quid quisque non modo loquatur: sed etiã sentiat ne adulationibus & assẽtationibus ad prauas actiones deducamur. ¶ De qua cã: quoniam si de astrologia uult tibi iuris peritus consulere: errabis cum eo: quippe astrologiã is nõ callet: & sic de similibus. ¶ Vnde oportet de aliqua re illos consulere qui iudicare possunt: & sciũt: & ꝓbat cõparatione artificum nos debere alio iudicio multa facere: & malefacta emẽdare. Apud græcos dicebat. Quã quisq; norit artẽ: in hac se exerceat. Et etiã in illos ꝓuerbiũ erat: q id qd ignorarẽt: iudicabãt. Supra crepidã iudicare nolito. ¶ Vt hi qui signa fabricant: ut sculptores statuarii: signa dicuntur opa exꝑssa & sculpta: ut statuæ uasa anaglipta: & alia signa quæ extant: tabulæ solũ pictæ sũt sine aliqua exꝑssiõe formar. a signo dicit sigillũ ꝓ diminutionem

aut cõtractiõe & mœstitia ex hilaritate ex risu: ex locutiõe: ex reticẽtia: ex cõtẽtiõe uocis: ex sũmissione ex cæteris similibus facile iudicamus: qd apte eorũ fiat: qd ab officio naturaq; discrepet. Quo i genere nõ ẽ icõmodũ quale qd eor sit ex aliis iudicare ut si qd dedeceat in illos uitemus & ipi. Fiet. n. nescio quo mõ ut magis in alios cernamus q̃ i nobis met ipsis: si qd delinquit. Ita facillime corriguntur in discernẽdo uitia quor imitant emẽdãdi cã magistri. Nec uero alienũ ẽ ad ea eligẽda q̃ dubitationẽ affert ad doctos hoĩes uel ẽt usu peritos: & qd his de unoquoq; gñe officii placeat exquirer. Maior enĩ pars eo fere deferri solet quo a natura ipsa deducit. In quibus uidẽdum ẽ non mõ quid quisq; loquat sed ẽt quid quisq; sentiat: atq; etiam de qua causa quisque sentiat. Vt enim pictores: & hi qui signa

¶ Veri poetæ: q poeticā ipsā optīe callēt. ¶ A uulgo: ut faciebāt appelles auctoꝝ Plinio: q tabulas pictas trāseūtibus ꝓponebat: ipse post tabulas latēs itelligebat q̄ uitia reprehēderent a singulis: ut postea mendaret. Sutor accedēs opus notauit: q̄ crepida pauciores ansas haberet: qđ uitiū Appelles emēdauit. Et Syllius Italicus poeta īsignis iudicia auditoꝝ sæpe numero recitationibus expertus ē. ¶ Secū itra se & loquēdo cū aliis: sic in ipsis actionibus agēdū ē: ut alioꝝ iudicio uita corrigant. ¶ Quæ uero more agūt de his nō ē ꝑcipiēdū iquit Cicero: quæ i ipsis ciuitatibus instituta sūt: qm̄ patet oibus obseruanda ēē: nec aliqs cōtra publicū morē ciuitatis audere debet: & i hoc ñ debemus uiros claros imitari: qui diuina quadā scientia hoc cōsequebant: ut cōtra morē ciuitatis loqui ꝓssent. Instituta. n. urbium obseruari debēt. Vñ dicit Seneca nō cōturbabit sapiēs publicos mores nec populū in se nouitate uitæ cōuertet. ¶ More: cōsuetudine. ¶ Institutis instituta: ut dictū ē: sūt q̄ tā moribus q̄ legibus ad honestatē ducūt. Mores ēt i hoīe sūt qualitates animi appetitiui & magis attīgūt natura q̄ cōsuetudo & mos ē lex nō scripta. ¶ Ciuilibus alicuius ciuitatis. Illa: ipsa īstituta & mores sūt quædā ꝑcepta q̄ ab oībus obseruari debēt: ergo de his ñ opus ē ꝑcipere. ¶ Socrates: Phauorinus autore Laertio dicit. Accusauit Melitus Socratē Sophronisci filiū: qđ iura uiolaret. Quos ex maioꝝ istituto suscepit ciuitas deos ēē nō existimās alia noua demonia īducēs: cōtra ius: & fas iuuenes corrūpit. Dānatus igit fuit Socrates qđ nouā religionē īduceret cōtra uetus ciuitatis athenarū īstitutū. Cato cēsorius auctore Plutarcho Socratē loquacē & uiolētū hoīem appellabat: q cū i patria sua plus posse affectaret: quā leges paterētur: priscos mores & ueteres cōsuetudines antiquare ciuesq; suos ad cōtrarias ꝑscis īstitutis opiniones traducere molitus ē. Aristippus Socratis discipulus cyrenaicus ꝑmus Socraticoꝝ mercedē doctrine exegit: & quæstu philosophatus ē: & uoluptati patronū se ꝑstitit cōtra morē ueterē: posuit. n. sūmū bonū i uoluptate: q̄ maxīe sensū moueret. & a suo ꝑceptore Socrate descisciuit: q i uirtute sūmū bonū statuerat cū obiiceret Aristippo: qđ laidē meretricē haberet: rñdit hoc melius ē q̄ qđ illa me habeat. ¶ Cōtra morē cōsuetudinē: qm̄ Socrates nouā religionē ītroducebat cōtra mores & īstituta ciuitatis: & Aristippus uoluptati omnia tribuebat: & quæ stui philosophiā habere cœpit: & eius domū meretrices frequētabāt. ¶ Diuinis bonis: sūma doctrina q̄ est diuinū quoddā bonum. Interrogatus Aristippus qd interesset inter doctū & indoctum: rñdit. Mitte utrūq; ad loca ignota: & cognosces. Cynicoꝝ ratio: Refellit rationē cynicoꝝ: & uitæ institutū qui uolebant: ut oīa fierēt ad libidinē. i. secūdum appetitū: & nullā uerecundiæ habebāt rationē: qua neglecta & remota nil quod hominis præstantiam deceat fieri potest: nec potest aliquid esse honestū quod uacet pudore. Appollodorus tamen in moralibus dicit cynicam sectā esse ualidā & celerē ad uirtutē uiā: hac sectā stoici uolunt sapientes amplecti a quibus Cicero dissentit agens uerecūdiæ ptes: sine q̄ nihil cū laude uirtutis & honestatis fieri poterit. ¶ Eos autē: supradicta iquit sine cōsultatione obseruare debemus: & illos colere qui ꝓbatissimi sunt: & sic ꝑcipit quibus adherere debeamus: & ipsoꝝ cōsilio niti Perspecta: cognita propter res gestas cum uirtute. ¶ Magnis: quas ipsi gesserūt ut magnanimi Bñ sentientes: bonā hñtes mentem erga rempu. nō affectātes tyramnidem &. seditiones ab illis fugere debemꝫ qui nō studēt cōi libertati & utilitati. ¶ Ac bñ meritos: qui ꝓ repu. multa fecerūt iperiū auxere & benemeriti sūt. ¶ Aut merētes: in ꝑsentia aliqd ꝓ re faciētes. ¶ Aliquo honore magistratu: Aut aliquo alio insigni. ¶ Aut iperio: ut illi q ꝑsunt exercitui militiæ & urbibus obseruare est q̄dā admiratione aliquē uirtute prædītū uenerari. ¶ Colere ē plusq̄ obseruare: hoc. n. est tm̄ ad hoīes: colēr etiā ad deos: ergo obseruam: ut hoīem colimus: ut deū siue diuū hoīem: ut lacones dicēr cōsueuerūt cū aliquē sūmis laudibꝰ celebrāt uolebāt. Mītū tribuēr: magnā hñe rōnē senectutis. i. ipos senes ualde obseruat dēmus & uenerari

fabricāt & ueri etiā poetæ suū q̄sq; opus a uulgo cōsiderari uult: ut siqd reprehēsū sit a pluribus id corrigat: hiq; secū & cū aliis quid in eo peccatū sit exquīrūt. Sic alioꝝ iudicio permulta nobis faciēda & nō faciēda: & imitāda & corrigēda sūt. Quæ uero more agunt & īstitutis ciuilibus. de his nihil ē ꝑcipiendū. Illa. n. ipsa ꝑcepta sūt: nec quenq̄ hoc errore duci oportet: ut si qd Socrates aut Aristippus contra morē cōsuetudinēq; ciuilē fecerīt locutiue sint: idē sibi arbitret licere. magnis illi & diuinis bonis hanc licentiā cōsequebant. Cynicoꝝ uero rō tota ē eiicienda. Est: n. īimica uerecūdiæ sine q̄ nihil rectū ēē pōt nihil honestū. Eos aūt quoꝝ uita perspecta i rebus honestis atq; magnis est: bene de repu. sentientes: ac benemeritos aut merentes aliquo honore & imperio affectos obseruare & colere debemus tribuere etiā multum senectuti: cedere his qui magistratum

¶ Habere delectū: facere dſiam ĩter ciuē & pegrinū: & unicuiq; id qđ illi debet tribuere. ¶ In ipſo quo q; pegrino: debemus. ſ. habeſ delectū. ¶ Priuati ne cā ſua an publica uenerit. ¶ An publice: an noie pnci pū & alicuius reipu. miſſus ſit: ut ſūt oratores pncipū: q publicā pſonā referūt. Vñ maior illis debet ho nor: q̄ his pegrinis q ſua cā uenerūt: & ĩ aliena ciuitate pegrinant. ¶ Ad ſūmā: cōcludit Cice. nos debere cōēm hūani gīis cōſociationē colere & tueri: & ſic apparebit iuſtitia: q̄ ē ad cōſeruationē generis huma ni. Ad ſūmā: deniq; tandē ne de ſingulis diſputē: qm̄ nimis ꝓduceret oratio. ¶ Ne agā ne diſputē. Con ſociationē: ut hoies ĩter ſe ineāt ſocie tates duce natura curandū ē: qm̄ hō ē aīal ſociabile: & ſocietas ĩ mutuis offi ciis colēda ē: ut ultro citroq; collatis bñficiis hūana ſocietas cōſeruet. Cole re amare. Tueri: defēdere & cōſerua re: ſi iuſti eē uolumus: & de hūana na tura benemeriti.

habebunt: habere delectum ciuis & pegrini in ipſo quoq; peregrīo priuatim ne an publice uenerit. Ad ſūmā ne agā: de ſingulis coēm totius generis hūani hoīum cōciliatoem & cōſociationē colere: tueri ſer uare debemus.

¶ De quæſtibus artibuſq; hōeſtis & ĩhoneſtis.

I Am de artificiis & q̄ſtibus q liberaleſ hebēdi q ſordidi ſint: hoc fere accepimuſ: ꝑmū ĩpro bātur hi q̄ſtuſ. q in odia hoīum ĩcurrūt: ut portito rū: ut fœneratoꝝ. Illiberaleſ aūt & ſordidi quæſtuſ mercenarioꝝ oīum quoꝝ opa: nō quoꝝ arteſ emūt. Eſt. n. ĩ illiſ ipſa merceſ autoramentum ſeruitutiſ.

I Am de artificiis. Vtit Cice. trāſi tione: & captat attentionē: ꝓpo nēs ſe dictuꝝ de artificiis & quæſtib⁹ qui ſūt liberales: quiq; ſordidi & indi gni hoīe libero. ¶ Quæſtibus: lucris: & artificio lucrādæ pecuniæ. ¶ Libe raleſ digni hoīe l. bero & ĩgenuo. Sor didi: illiberales & auari. ¶ Hoc accepi mus: itelleximus hoc cē dictū a maio rib⁹ feſ dicit ut utat mediocritate: for te plura accepat: ſe nō erat opꝰ oīa re cenſere. ¶ Qui in odia ĩcurrūt: qm̄ odio habet uſura: cū ſit cōtra naturam: ut dictū eſt: qm̄ nūmus num mū parit. ¶ Vt portitoꝝ: portitores dicunt q portus cuſtodiūt: exigūtq; uectigal & portoria portus: ut ē in libris digeſtoꝝ appellatus ē cōcluſus locus quo ĩportant merces: & ide exportant: eaque nihilomi nus ſtatio ē cōcluſa & munita: inde angiportū dicimus. ¶ Illiberales ĩdigni hoīe labore. ¶ Sordidi q̄ſtus dicunt illi ĩ qbus cōparādis neceſſe ut māus ſordeāt: & hoc etiā refert ad aīum ſordidiq; dicunt auari q parati ſūt ad mētiendū ut aliqd lucrent: inde ſordes dici pſit parua lucra cū alterius iiuria quæſita & ex torta. Cicero ĩ epiſtolis: Sordes tuas nouimus ĩ ꝓuītia: i. minima furta: & extorſiones factas ꝓuītialibus ꝓpter auaritiā. ¶ Mercēarioꝝ oīm. Plato ĩ ſecūdo de repu. diſtiguēs hoīum genera dicit: Miniſtri ĩ urbe qui ĩgenio nō ualēt: nec utiles ſūt ad cōſiliū: & ualēt uiribus corporis ad tollerādos labores: quas uires ad aliqd opus peragēdū uendūt: q̄ pciū mercedem appellāt mercenarii rite appellant. Inſtitores uero dicunt miniſtri ēptionū uenditionūq; in foro. Ciuitatē uero pagrātes mercatores appellant: hæc Plato Iuſtinianus aūt dicit iſtitores illos uocari qui negociatōibus ꝓponunt. Vlpianus ait li. xiii. digeſtoꝝ de inſtitoria actione. Inſtitor appellatus ex eo q; negocio gerēdo iſtat: nec multū facit: taberne ſit ꝓpoſitus aut cuilibet alii negociationi. Quicūq; igit negocio ꝓpoſitus ſit: iſtitor appellat. Labeo ait eos etiā inſti tores dicēdos placuit: qbus ueſtiarii uel litearii dāt ueſtē circūferēdā & diſtrahēdam quos uulgo circita tores appellamus ſed ēr mulliones qs ꝓprie iſtitutores appellet. Lydi. autore Hero. li. ii. Primi aureum argēteū quæ nūmū pcuſſerūt & ꝑmi caupones inſtitutoreſq; fuere. ¶ Quoꝝ mercenarioꝝ. ¶ Opa labo res & opationes corpis: cū nō ualeāt ĩgenio & cōſilio. ¶ Nō artes ĩgenia: qm̄ tales nō ualēt ĩgenio & cō ſilio: iō ipſoꝝ labores emūt. Ars ē ꝓncipiū reꝝ efficiendaꝝ: mercenarii operas ſuas uendūt nō artes. Eſt. n. ratio quia q̄ſtus mercenarioꝝ nō conueniūt libero homini: qm̄ ſunt ſeruiles: mercede. n. condu cunt: ut aliquod opus faciāt: & alicui ĩ opa ꝓſtanda ſeruiāt: habent tm̄ plus auctoritatis & priuilegii quā habeāt ſerui: nō decet igit libeꝝ hominē eſſe mercenariū: qm̄ uerſat ĩ actu ſeruili licet ipſa merces effici at ut non poſſit dici plane ſeruus. Ipſa merces preciū q; accipiūt ꝓ ſua opera: quam uendunt. ¶ Autora mentū ſeruitutis: quoddā priuilegiū & auctoritas ſerui. Illa. n. merces effecit: ut maioris ſit auctoritatis q̄ ſeruus: licet uterq; ſeruiat: tamen ille cōductus mercede magis auctoratus uidet. Nō. n. tenet ad ope rā ſuā ꝓſtandā: niſi det merces. Serui aūt ĩ poteſtate dominoꝝ ſūt: q̄ ptās iuriſgentiū ē. nā apud oīs gen tes dñs in ſeruos uitæ neciſq; ſi cauſa fuerit necandi ptās eſt: & qcqd ꝓ ſeruū acquirit dño acqritur. Ser ui ex eo appellati inquit Iuſtini. q; iperatores iubēt captiuos uēdere: ac per hoc ſeruare: nec occidere ſo liti: qui ēt mācipia dicunt eoq; ab hoſtibus manu capiunt. Seruitia ꝑmi iuenere lacedæmonii. Serui aut naſcunt: aut fiūt. Naſcuntur ex ancillis noſtris: fiunt aūt ex iuregentiū. i. ex captiuitate: & ſeruitus eſt con ſtitutio iuriſgentiū: qua quis dño alieno cōtra naturā ſubicit. Fiūt etiā ſerui de iure ciuili: cū homo liber

Cordidy

Cordes

Mercenary Inſtitor Mercator

Mercenary

Seruy Mancipiū

maior.xx.annis ad pticipādū p̄ciū ſeſe uenūdari paſſus ē. Autoramētū dicit̄ p̄uilegiū: quo milites gaudent. Milites.n. q̄us habeāt p̄es tñ de bonis caſtrēſibus teſtari poſſūt: nec debēt uocari i ius extra caſtra Plura alia priuilegia hñt: q a iurīſcōſultis deſcribūtur: Iſtud igit̄ ē autoramētū militiæ: & auctoratus: q hoc priuilegio gaudebat: exauctioratus aūt q militiæ cōmodis priuabat̄: & exauctorare ē ducē ab imperio ſuo remouere: aut militē miſſū facere: & p̄uare autoramento. Philippus rex inqt Sene. hoiem uenalis aīæ crebris autoramētis accēdebat: & alibi ad finē opis: Magno autoramēto labor p̄uenit & alibi.

Nullū ſine autoramēto malū ē auaritia pecuniā p̄mittit: & alibi: Autoramēta ſūt ſeruitiū auri & argentū. Merces igit̄ in ipſis mercenariis ē autoramentū ſeruitutis: q̄ñ mercenarii pauci diſtāt a ſeruis: ſed ipſa merces facit ut eor̄ ſeruitus habeat autoramētū: & ſit aliq̄n maior cōditione eor̄: qui ſūt plane ſerui: quæſtus igit̄ mercenariorū cū ſint ſeruiles hoīe libero indigni ſūt. Chryſippus dicebat ſeruū ee ppetuū mercenariū. ¶ Sordidi: ignominioſi. ¶ Qui mercant̄: emūt: & hi ſunt inſtitores: de quibus dictū ē. Nihil p̄ficiūt: nihil lucrant̄: niſi mētiant̄: ſed magno p̄cio emiſſe: & plus æquo laudēt id qd̄ uēdūt. Mali uiri ē mentiri: ip̄rudētis mēdaciū dicere. Vñ inſtitutores turpiſſimi ſūt: quia mētiunt̄. Nihil ē eni turpius uanitate. i. mēdatō. ¶ Opifices qui faciunt aliqd̄ opus: ut fabri futores & ſimiles. ¶ Sordida: ignominioſa: & indigna libero hoīe. ¶ Ingenuū: ingenuo hoīe dignū. Ingenuitas: ut inquit Ariſtoteles ē uirtus gñis: nō p̄ōt inqt aliqd fieri i officina qd̄ deceat ingenuū hoiem & libez. Officina ē ubi opera fiunt. Taberna: ubi res ipſæ uendunt̄. Quæ ſūt miniſtræ uoluptatū: q̄ ſeruiunt uoluptati ipſius corporis: q̄ uituperat̄: & idigna ē hoīs p̄ſtātia. ¶ Cetarii: ſūt q uēdūt piſces. ¶ Lanii qui uēdūt carnes: a laniādo: q̄ñ laniāt aīalia. ¶ Fartores dicunt̄ illi q faciūt farcimina: ut ſūt lucanicæ: & cætera: q̄ ſūt farta. i. replera aliqbus cōdimētis: ut ouis caſeo & ſimilibus: ut ait Terē. i comœdia: q̄ inſcribit̄ Eunuchus. ¶ Vnguētarios: q uēdūt unguēta ad delitias & luxū. ¶ Saltatores q docēt alios ſaltare. Ludū talariū: artē ludēdi cū talis. ¶ Quibus aūt artibus: nūc de artibus honeſtis dat p̄cepta: q̄ plus ingenii habēt q̄ laboris. ¶ Maior prudētia: q̄ i ſupradictis: q̄ñ in illis reqrit̄ plus laboris ipſius corpis in his plus prudētiæ: & qbus ieſt maior utilitas. Seruiles admodū artes ſūt: i quibus plurimū cōterit̄ corpus: ut remigatio admodū ignobiles: in qbus minimū reqrit̄ uirtutis & ingenii: ut foſſiones agroz umearūq. Ille aūt artes: i qbus plus ē prudētiæ q̄ laboris: aut magna utilitas citra tñ iniuriā alioz honeſtæ ſūt: ſed tñ ñ oibus cōueniūt. ¶ Nō mediocris magna. ¶ Vt medicina q̄ multū ingenii & cōtēplationis reqrit & ēt exercitationis. ¶ Architectura: Architectus dī qui p̄eſt ædificiis faciūdis: & illa deſignat: ingeniūq exercet & prudentiā q̄ iter uirtutes morales ſubit rōnem Architecturæ. ¶ Doctrina rez hōeſtaz: quā poſſumus cū laude exercere: & alios i liberalibus diſciplinis inſtituere. ¶ Nō ē igit̄ dedecus ut qdā calamiſtris iuſti & unguentis obliti putāt alios erudire: imo glioſū: & hoc bñficiū ita magnū ē: ut maius cōferri ñ poſſit quoz ordini cōueniūt: qa ñ decet p̄ncipē i ſua ciuitate mederi: aut eſſe architectū: aut publice iuuenes erudire: ſed quiſq eas artes debet exercere: q̄ ſuo ordini dignitatiq cōueniūt: q̄us. n. ipſæ artes hōeſtæ ſint: tñ ñ oibus cōueniūt: & maxie ipſaz exercitatōes: habitus. n. bonaz artiū ornāt aīum hſitis. Hæ artes ſūt illis honeſtæ: quoz ordini cōueniūt. Ordines ſūt i republica: ut ordo ſenatorius equæſtris: & ordo accipit̄ p ipſis hominibus aliquādo: qui ſūt illius cōditionis. Vnde i hoc ordine īquit alibi. i. in ſenatu & gratioſus apud oīs ordines. i. apud omniū ordinū hoīes. ¶ Honeſtæ. i. cū laude poſſūt exerceri: q̄ñ nō ſūt ſordide: & illiberales: quippe in ipſis plus eſt prudentiæ & ingenii: quam laboris & uirium corporis. ¶ Mercatura autem: nunc determinat de ipſa mercatura: quæ non admodum uituperatur̄ ſi magna eſt & copioſa ſine mendatio. & debet tandē canere receptui: & quæſtu ſatiata quieſcere: ne inſatiabilis auaritia potius uideatur: quā mercatura: & quēadmodū ex mari ſe in portum recipit: ſic ex ipſo portu dēt ſe cōferre ad agros & qeſcere. Tenuis: paucaz mertiū. ¶ Sordida: ignomioſa & idigna hoīe libero. Magna copioſaz mertiū & rez. Vndiq: ex oī loco: q̄ñ mercatores negotiatoſq undiq uagāt̄

Sordidi etiā putant̄ qui mercātur a mercatoribus: quod ſtatim uēdāt. Nihil. n. p̄ficiūt: niſi ad modū mētiāt̄. Nec uero qcq̄ ē turpius uanitate. Opifices q; oēs in ſordida arte uerſant̄. Nec uero qcq̄ īgenuum pōt habeī officīa: minimeq; artes p̄bandæ quæ miniſtræ ſūt uoluptatū. Cetarii: lanii: coci: fartores piſcatores: ut ait Terētius. adde his ſi placet unguētarios: ſaltatores totūq; ludū talariū: quibuſ āt artibuſ. aut prudētia maior īeſt aut nō mediocrit̄ ſ utilitaſ queriť: ut medicīa: architectura: ut doctrina rerū honeſtaz: hæ ſūt hiſ quoz ordini cōueniūt hōeſtæ. Mercatura autem ſi tenuiſ eſt. ſordida putanda eſt. Sin magna & copioſa: multaque undique

¶ Impertiēs: cōicans tribuēs multis ipsas merces. i. uendēs sine mēdatio: ut ñ decipiant' emptores. Quæ stu lucro iā facto. ¶ Satiata q̄tū ad appetitū: nā cōtētus cū ratione dicit': ergo illa mercatura: q̄ aliq̄n fin ē cupiditatibus ponit: & q̄stu cōtēta iā parto: nō uitupat': qm̄ adhibet cupiditati rōis moderationē. ¶ Ex alto mari. ¶ In agros possessionesq̄: sub possessiōe cadūt agri. Cāpus ē planities terræ ampla & grādis Inde spatiosæ plateæ cāpi nomē habēt. Ager significat ubi circūiectū territoriū & locū quē colimus siue arādo: siue cōserēdo. Ager: q̄ ferit': aruū noīat'. & ager ĩcludit flumina lacus &c. oīa. ¶ Cōtulerit iuerit ad agros emēdos collendosq̄: ut domesticos alere possit. ¶ Oīum āt rex: laudat Cice. agricolturā: q̄ apd' antiquos ī magno honore erat: & ille censebatur maximus: q bonus miles: bonusq̄ agricola dici poterat: & ide cognomina: Ciceriones: Pisones: Lentuli: Fabii: & alia eiusdē gñis. ¶ Vbertus: copiosus. ¶ Dulcius: iucūdius: & qd' magis libero hoī cōueniat. Est. n. sine fraude: & coēm parentē colere regiū ē. ¶ Nūc bōi agricolæ: ex quoꝝ sudore uiuitur ab effœminatibus hoibus irridentur: quoꝝ manus callosæ: optimis illis tēporibus ī honore erant: & Senatores arabāt. ¶ Vñ parās terra uomere laureato ꝓscissa & exculta exuperabat: ut optimis filiis alimenta ꝓberet. ¶ In Catone maiore: in libello de Senectute: ubi introducit Catonē censoriū de agricultura & uoluptate agricolarū loquētē: qm̄ ipe Cato ortus ī Tusculo municipio: pusq̄ honoribus inseruire cœpisset: uersatus ē ī sabina: ubi ꝑdiū a patre relictū habebat. Venio inquit ad uoluptates agricolarū: qbus ego ī credibiliter delector: quæ nec ulla impediunt' senectute: & mihi ad sapiētis uitā ꝓxime uident' accedere. Habēt. n. rōnē cū terra: q̄ nunq̄ recusat imperiū: nec unq̄ sine usura reddit: qd' accepit: sed alias minore plerūq̄ maiore cū fenore. Quāq̄ nō mō fructus quidē me: sed etiā ipsius terre uis ac natura delectat.

Cāpus
Ager
Arua

apportās multisq̄ sine uanitate ĩpertiēs: ñ ē ad modū uituperāda. Atq̄ ēt si saciata q̄stu: uel cōtēta potius: ut sæpe ex alto ī portū ex ipso portu se ī agros possessioēsq̄ cōtulerit: uidet' iur optīo posse laudari. Oīm āt rex ex qbꝰ exqrit': nihil ē agri cultura melius: nil uberius: nil dulcius: nil hoīe libero dignius de qua qm̄ ī Catone maiore satis multa diximus il linc assumes: q̄ ad hūc locū ptinebūt.

¶ Comparatio duoꝝ honestoꝝ inter se.

SEd ab his ptibus: q̄ sūt honestatis: quēadmodū officia ducerent': satis expositū uidet'. Eorū āt ipsoꝝ quæ honesta sūt pōt īcidere sæpe contētio & cōparatio d' duobus honestis: utrum honestius: quī locus a Panetio est prætermissus. Nam cū omnis honestas manet a partibus: quattuor: quaꝝ una sit cognitōis: altera cōmunitatis: tertia magnanimitatis: quarta moderationis: hæ in delegendo officio inter se comparentur necesse est.

SEd ab his partiens. Hactenus de honesto partibusq̄ eius & officiis: inde manātibus sufficiēter disputauit. Supest ut ꝓposuit de cōparatiōe honestoꝝ iter se differere: ut duobus ꝓpositis honestis: utꝝ sit honestius: cognoscat' q̄ Panetius ptermisit. Sed ille tanq̄ Stoicus ñ est carpēdus: qm̄ heneſta & uitia apud Stoicos nō suscipiūt gradus. Stoici. n. ut dictū ē existimabāt peccata esse paria: ut ait Crisippus ī quarto naturaliū q̄stionū: & Perseus: & Zenō. Heraclides uero Tarsensis antipatri tarsensis necessarius atq̄ Athenodorus ĩparia peccata dixerūt. Placebat Stoicis nullū mediū esse inter uirtutē & uitiū. Peripateticis & Academicis cōtra inter uirtutē & uitia ꝓgressionē ad uirtutes statuentibus. Vtit' Cicero trāsitiōe repetēs ea q̄ dicta sūt: & ꝓponens qd dicturus sit: attētionē captat. ¶ Partibus hōestatis: q̄ttuor uirtutibꝰ ꝓncipalibus ī q̄s hōesti natura diuidit: a qbus uirtutibus officia dicūt'. Satis expositū. Videor satis exposuisse īq̄t: quēadmodū officia ducāt' a singlis ptibꝰ hōesti. Cōparatio: ut cōparēt' iter se ea q̄ honesta sūt: ut utꝝ sit hōestus appear: & utꝝ potius agēdū sit tāq̄ hōestius & laudabilius: hūc locū Panetio ptermisit: qm̄ putauit ex disciplia stoicoꝝ ñ oportere facere cōparationē iter duo hōesta: utꝝ eēt hōestius: qm̄ ipi ñ dabāt gradus ī hōesto: & nolebāt ut uno hōesto aliqd hōestius iueniret'. ¶ Nā cū: rō q̄re pt īcidet' talis cōtētio & cōpatio. ¶ Vna sit cognitōis. & hæc ē prudētia q̄ ī ueri cognitōe uersat'. Altera cōmunitatis: & hæc est iustitia q̄ ē ad coēm socitatē tuēdā. ¶ Magnanimitatis: de q̄ hūimus & ēt fortitudie Moderatōis: tēpantiæ de q̄ postremo loco disputatū ē. ¶ Hæ ptes hōestatis cū uolumus deligere offm̄ & utꝝ tāq̄ hōestius agēdū sit: necesse ē ut actōes studiosæ iuicē cōparēt': ut uideat' q̄ sit potior & hōestior aliisq̄ ꝓponenda. ¶ Placet ḡ facit cōparationem iter prudentiā: siue rex occultaꝝ cōtemplationem & ipsam iustitiā: dicitque utiliora esse humanæ societati officia: quæ manāt a iustitia: q̄ ea quæ a cognitione rerum: quoniam illa sunt magis communia: & bonum: tanto est melius quanto communius.

Argumetu

¶ Placeat ita ſtatuo & iudico iuſtitiã magis cõducere hoĩbus q̃ reꝝ cognitionẽ: qđ ꝓbat argumẽto ſumpto a natura q̃ nil ſolitariũ amat. ¶ Aptiora magis cõuenire atq; utiliora eẽ. ¶ Naturæ hũanæ: cui oĩa officia cõiũgi debẽt. Idq; ita eẽ ut dixi: põt ꝓbari hoc argumẽto: qđ a natura ſũmit. Argumentũ ẽ ratio ꝓbationẽ ꝓſtans: ut ĩ hoc loco. Argumentũ etiã dicit omnis ad ſcribendũ diſtincta materia. ¶ Ea uita: in eo genere uitæ ſapiẽs uerſet: ut ditet oĩbus rebus. ¶ Cognitiõe digna: ut deũ glorioſũ & ſubſtãtias a materia ſeparatas penitus cælũ ipſũ & ea oĩa q̃ ſũt cognitione digniſſima pertinentq; ad ſciam naturalẽ mathematicas & ſupernaturalẽ: & ea q̃ ꝓtinent ad bene beateq; uiuendũ. ¶ Excedet e uita moriet: qm̃ homo eſt natura cõgregabilis ꝓncepſq; oĩum uirtutũ: phia ꝓmã ſui diuiſiõe diuiditur ĩ duas partes actiuã & cõtemplatiuã. actiua habet Ethicã: economicã: & politicã. Cõtẽplatiua uero Phiſicã: ſcientias mathematicas: methaphiſicam.

Phia dui ĩ actiuã & cõtẽplatiuã. actiua Ethica economica politica. Contẽplatiua Phiſica Mathematica Methaphiſica

Quinq; ſũt habituſ aĩ intellectiui. Ars quæ eſt ꝓncipiũ reꝝ efficiendarꝝ. ¶ Intellectus qui eſt ꝓncipioꝝ. Sciẽtia q̃ ẽ cõcluſionũ. ¶ Sapientia quæ eſt de ſubſtãtiis a materia ſeparatis & ſciẽtiã & intellectũ cõplectit. ¶ Prudentia q̃ eſt principiũ reꝝ agendarꝝ: nam habitus ẽ agẽdi circa humana bõa uera rectaq; cũ rõne. Triplex ẽ mens una principiũ reꝝ efficiendarꝝ: in qua collocant oẽs artes mechamicæ: Alia eſt principiũ reꝝ agẽdarꝝ in qua collocat prudentia cum tota ſuppellectili ſua: ut eſt calliditas: malitia: uafritas: uerſutia: & ſimilia: Alia eſt mens pricipiũ cõtemplandi q̃ ẽ præſtabiliſſima: & habet tres habitus: intellectum ſcientiã & ſapientiam: quæ dicit prima philoſophia. Sapientia eſt primus & præſtabiliſſimus habitus. Secũdus ẽ prudentia: & qui reꝝ naturã cõtemplant & deũ ꝓſtabiliſſimi q̃tũ ad ſcipſos ſunt & diuinã naturã quodãmodo attigẽtes diuini hoies hñdi ſũt. Obiectũ. n. ſapiẽtiæ ẽ ipſe deus. Sed iuſtitia q̃ cõitas hũani gñis cõſeruat: hoĩbꝰ utilior ẽ: g̃ officia q̃ a iuſticia manãt ſũt añponenda officiis cõtemplatõis & cognitõis reꝝ naturaliũ & ſupernaturaliũ. Nam bonũ ut dixi tanto eſt laudabilius: q̃to coĩus: ut eſt ipſa iuſtitia. ¶ Princeps: ꝓſtãtiſſima oĩum rõe obiecti qđ ẽ nobiliſſimũ. ¶ Deus. ſ. glorioſus ſapientia: quæ & Theologia dicit a græcis ſophia appellat: & ſophi ſapiẽtes. Vñ phi ſtudioſi ſapientiæ: qđ nomẽ Pythagoras inuenit. Nã iterrogatus a Leonte: an eẽt Sophus: rñdit ſe nõ eẽ ſophũ ſed phũm. ¶ Prudentiã. n. ponit differentiã q̃ eſt inter ſapientiã & prudẽtiam. ¶ Quæ eſt ſcia reꝝ: habitus agendi circa humana bona recta cũ rõne. ¶ Et ſapientia uerſat circa diuina & ſempiterna: prudentia uero circa humana: ut diſcernat q̃ ſint agenda: ut utilia: & nõ agenda: ut cõtraria. ¶ Expetendarꝝ quæ bonæ ſunt & expetibiles. Expetimus cũ rõe: qđ eſt munus prudentiæ. Appetitus ſine ratione: & pertinet ad appetitum ſenſitiuum expertem rõnis: cui tamen ſubiicit: & parere debet lege naturæ. Appetere etiã eſt aduentare: ut iã æſtas appetebat: ¶ Illa aũt uult Cicero ſapientiã eſſe ꝓncipem oĩum uirtutum: & ad oĩa ſeſe extendere: qm̃ eſt ſcientia oĩum reꝝ & diuinarꝝ & humanarꝝ: & coĩs eſt & uniuerſalis: & qui ẽ ſapiẽs ẽ prudẽs: ut largo mõ loquar: ſed nõ oĩs prudens eſt ſapiẽs: qm̃ prudentia uerſat circa humana ſolũ: ſapientia aũt circa humana & diuina: & iõ dicit Seneca. Sapientia eſt noſſe diuina & hũana & hoꝝ cauſas. Vñ cũ ſit coĩs neceſſe eſt officiũ qđ ab ipſa ducit: quæ maxima eſt & princeps oĩum: & cũ cõtemplatio reꝝ naturaliũ nõ ſit ꝓfecta ſine aliqua reꝝ actione: quoniã homo ad res duas natus eſt: agendũ. ſ. & cõtemplãdũ. & ſi cognitio naturã uult eſſe perfecta: neceſſe ẽ ut aliqd agat: actio aũt tũc maxie laudatur: cum eſt ꝓ utilitate cõmuni: & ꝓ hoĩum ſocietate tuenda: nõ ꝓ proprio cõmodo: quod cũ ita ſit actio talis cognitioni rerum anteponitur: quoniã uitæ humanæ utilior ẽ & accõmodatior: cognitio aũt rerum naturaliũ paucis prodeſt: quoniã nõ oẽs poſſunt philoſophari: ergo actio quæ eſt ad humanã ſocietatem tuendam: atq; utilitatem. anteponenda eſt cognitioni: quæ impefecta eſt: cum nõ agit aliqd. Vult igitur Cice ſapientiã oĩa cõplecti cõtemplationes. ſ. & actiones: id eſſe maximũ officium: qđ facit ſapiens: cum agit & exercet iuſtitiam & liberalitatem pro utilitate cõmuni. Loquitur tamen confuſe: quoniam aliud obiicitur ſapientiæ: aliud prudentiæ: ut copioſe ſcribit Ariſtoteles libro. vi. moralium. Cicero more potius oratorio q̃ philoſophico ſapientiã accipit omnibus communem: cum ꝓpoſſint aliqui eſſe ſapientes: ut fuerunt philoſophi ante Socratem prudẽtes autem non: quoniam humana non curabant. ¶ Socrates primus e cœlo in terram philoſophiam deuocauit: & de malis boniſq; diſputare cœpit: cæleſtia aũt parum humanis cõmodis cõferre dicebat. Vnde

Placet ergo aptiora eẽ natuꝝ ea officia: q̃ ex coĩtate q̃ ea q̃ dicã ex cognitõe ducant. Idq; hoc argumẽto cõfirmari põt: qđ ſi cõtigerit ea uita ſapiẽti: ut oĩm rerũ affluẽtibus copiis ditet. q̃uis ea q̃ cognitione digna ſũt ſũmo otio ſecũ ipſe cõſideret & cõtemplet. Tñ ſi ſolitudo tanta ſit: ut hoĩem uideꝝ non poſſit excedet e uita: ꝓncepſq; oĩm uirutũ ẽ illa ſapiẽtia q̃ σοφια græci uocant: prudentiã. n. q̃ græci φρονησιν aliã quãdã intelligimus q̃ ẽ reꝝ expetendarꝝ fugiendarũq; ſcientia. Illa aũt ſapiẽtia quam ꝓncipẽ dixi:

Mentẽ

Sapiena Prudetia Intellectus

Sapiena q̃ prudena

Appeto

fons philoſophoꝝ habitus ẽ: q ẽt dicebat auctore Ariſto. Oĩs uirtutes eſſe prudẽtias: qđ nõ probat ipſe Ariſtoteles: ſed dicit oĩs uirtutes eẽ cũ prudẽtia: & ſic uoluit corrigere uerba Socratis. Stoici quos Cicero imitat ſapiẽtẽ appellabãt uirũ pfectũ: q cũ aliqđ agit circa res humanas agit ut prudẽs: cũ uero cõtemplat: ut ſapiẽs. Scia diuinaꝝ: qm̃ ſapia cognoſcit cãs reꝝ humanaꝝ & diuinaꝝ. g̃ utriuſq; cõ's ẽ. ¶ In q̃ ſcia: diuinaꝝ humanaꝝq; reꝝ. Cõitas: deoꝝ & hoium: quæ cõis ẽ rebus hũanis & diuinis: & ſic ſapiẽs cũ ſit pfectus intelligit hñe prudẽtiã: cui obiicit rectitudo ĩ rebus agendis. Deoꝝ: qm̃ de diis tractat: ut more gentiliũ loquar: & de ſocietate: q̃ eſt ĩter ipſos: cum re uera nõ ſit niſi unus deus: q ẽ cã effectrix: & ſũmũ bonũ: & hoies ſũt ipſi effectus. & ĩter effectũ & effectricẽ cãm ẽ aliq̃ cõitas & hoies dẽnt deo pietatẽ tãq̃ rectori & oium opifici. Cõtẽplat ipſe naturalis philoſophus & ſup naturalis naturã cuiuſq; rei: & cognoſcit res p cãs ſuas. Ea: ſcia diuinaꝝ reꝝ & huuanaꝝ. i. ipſa ſapia. Vt eſt. ſ. maxia: qm̃ de maximis rbus & præſtabiliſſimis tractat Si maxia ẽ inqt ipſa ſapia: officiũ qđ ab ipſa ducet erit maximũ: ſed maxia eſt. g̃ maximũ erit officiũ. A cõitate: a ſapia in q̃ continet cõitas deorũ & hoium. Eteni: rõ q̃re officiũ tale maximũ eſt q; ſapiẽs pſtat. p utilitate cõi ¶ Contẽplatio naturæ: ipſa ſapia cũ ſolũ cõtẽplat: & nihil agit: q; humanæ ſocietati cõducat: & q̃ſi mãca & mutilata: qm̃ deeſt illi unũ mẽbrũ Actio. ſ. qm̃ ad utrũq; nati ſumus. g̃ ut ſit pfecta: debet aliqđ agere q; maxie utile ſit. hoc aũt ẽ exercere iuſtitiã: & humanã ſocietatẽ tueri. Manca: q̃ſi careat mẽbro aliquo. nã q caret aliq̃ pte corpis dr̃ mancus. & potiſſimũ mãu ſiniſtra. Manca manã

rerũ eſt diuinaꝝ atq; humanaꝝ ſcĩa: in qua cõtinetur deoꝝ & hoĩum cõitas & ſocietas inter ipſos. Ea ſi maxima eſt ut ẽ: certe neceſſe eſt: qđ a cõitate ducatur officiũ id eſſe maximũ. Eteni cognitio contẽplatioq; naturæ mãca quodãmodo atq; inchoata: ſit: ſi actio nulla reꝝ conſequat. ea uero actio in hominũ cõmodis tuendis maxime cernitur. Pertinet igit ad ſocietatẽ gñis humani. ergo hæc cognitioni anteponẽda ẽ. Atq; id optimus q̃ſq; re ipſa oſtẽdit & iudicat. Quis eſt enĩ tam cupidus ĩ proſpiciẽda cognoſcendaq; reꝝ natura: ut ſi ei tractãti: cõtẽplãti q̃res cognitõe digniſſimas: ſubito ſit allatũ piculũ diſcrimẽq; patriæ: cui ſubuenire opitulariq; poſſit nõ oĩa illa relinquat atq; obiiciat ẽt ſi dinũerare ſe ſtellas: aut metiri mũdi magnitudinẽ poſſe arbitret. Atq; hoc idẽ in parẽtis: in amici re: aut piculo fecerit: Quibus rebus ĩtelligit ſtudiis officiiſq; ſcientiæ præponẽda cẽ officia iuſticiæ: quæ ptinẽt ad hominũ utilitatẽ: qua nihil homini debet eẽ antiqus:

Vñ Iuuenalis: Tanq̃ mãcus & extricte corpus nõ utile dextræ. Mãcus dr̃ debilis. Atq; inchoata: iperfecta: q̃m̃ requirit actionem. Si nulla rerum actio: ſi nihil agat in rebus humanis & uita actiua. & ſolũmodo contemplet: manca & iperfecta eſt. Ea actio: quã præſtare debet ipſa ſapientia. i. id qđ ipſe ſapiens agere debet. ut ſit perfectũ officium: qđ in ſolo cadit ſapiente. Maxime cernit: cognoſcitur & demonſtrat actio cõueniens ipſi ſapientiæ. Cõmodis tuendis: utilitate hoium tuenda: ut propulſare iniurias: omnibus adeſſe. Hæc actio ptinet ad iuſticiã: cui annexæ ſunt: æquitas: liberalitas: magnificentia & grauitudo: & ſic actio iuſtitiæ: quæ hoium cõmoda tuetur: humanæ ſocietati utilior eſt q̃ contẽplatio: quæ paucis prodeſt: illa uero multis tribuendo cuiq; quod ſuũ eſt: & de ſuo aliis impertiens. Igit: cum hominum cõmoda tueat ad ſocietatem humani generis pertinet: qđ cum ita ſit: ut probatum eſt: cognitõni anteponit: tanq̃ utilior & uniuerſalior. Atq; id: actionem. ſ. qua ſocietas humana foueat: cognitioni anteponendam eſſe. Optimus quiſq; bene a natura inſtitutus. oſtendit id eſſe uerũ: & ita iudicat cum id faciat qđ natura iubet: ut. ſ. cõmunem utilitatem cognitioni anteponat. Quis enim: probat quomodo id optimus quiſq; iudicat. Aut metiri: hoc eſt quantũ ad ſcientias mathematicas: quæ uere diſcunt & geometria corporum magnitudines metitur. Dinumerare: hoc pertinet ad arithmeticam: quæ circa numeros uerſatur. Aſtrologia dicit de ratione ſiderum. hæ ſcientiæ ſunt in primo gradu certitudinis & Plato in libris de repub. uult ut diſcant: qm̃ ſunt firmiſſimi gradus ad alia cognitu difficilia: q̃uis inqt Cicero: Hæ ſcientiæ præſtantiſſimæ ſint: tamen nemo eſſet ita occupatus in ipſis: etiã ſi poſſet menſura re totũ mundum & numerare ſtellas. ut ſuã contemplationem nõ relinqueret: ſi acciperet patriam calamitatibus laborare: qm̃ illius ſaluti ſtudere debemus. Atq; hoc idẽ: ut. ſ. relinquat contemplationẽ: & adſit parenti: aut amico. Re: negocio. Quibus rebus: affert cõcluſionem: quæ ex ſupradictis ſequitur. Rebus: argumentis ante dictis & exemplis. Officia: actiones quæ manant a iuſtitia. Qua: hominum utilitate nihil debet eſſe homini: ſi uere homo dici uoluerit. Antiqus: ideſt carius & iucũdius.

Atq; illi: Cicero sumēs argumētū ab auctoritatē præstantissimoꝝ philosophoꝝ ostēdit quō hi ēt q cognitioni & cōtēplatōi reꝝ naturaliū opā dederūt ab utilitatē hoīum & cōmodis nō recessere: docendo alios: quo i rep. eēnt iustiores: & ꝓbat exēplo Platōis & Lysiæ. Vn cognitiōe rerū: i cōtēplatiōe rerū oīum tā i ipsa uita cōtēplatiua utilitates hoīum curauerūt. & sic ab actiōe: q̄ hoīum cōmodis consulit nō recesserūt. Quo: ut. Meliores: iustiores. Thebanū: Epaminūdā: de quo eiusq; doctrina dictū ē: hoc addet' q̄d scribit Aemilius ꝓbus dicēs: Eruditus ē Epaminūdas: sic ut nēo thebanus magis. Nā & citariza re & cātare ad cordaꝝ sonū doctus ē a Dionysio: q nō minoꝝ fuit i musicis glīa q̄ Damon aut Lāpus: quoꝝ puul gata sūt noīa. Cātare tibiis ab olympiodoro: saltare a caliphrone. At philosophiæ ꝑceptorē habuit Lysiā tarē tinū Pythagoreū: cui q̄dē sic fuit deditus: ut adolescēs tristē ac seueꝝ sine oībus æq̄libus suis i familiaritate aſipo suerit: nec ꝑus eū a se dimiserit: q̄ i doctrinis tāto ātecessit cōdiscipl'os ut facile intelligi posset: pari mō superatu rū oīs i cæteris artib⁹. Pythagoreus q Pythagoricū dogma sectabat'. nam pythagoras fugiēs ꝑiam suā Samū a tyrāno occupatā i Italiā nauigauit. & i illa ora Italiæ: q̄ quōdā magna græcia dicebat' circa Neracleā Crotonē & Methapōthū philosophatus ē: a quo Italica phīa ꝓncipiū habuit. Syracusiū Dionē. Dion fr̄ fuit Aristomathes uxoris Dionysii tyrānī: a quo maxīus honor Dioni exhibebat'. Diōysius eodē tpe duas hūit uxores: Dorida: locrensē & Aristomachē Syracusiā. Plato i Siciliā nauigās suis doctrinis Dionē adiūxit: q tū iuuenis oīs Platōis discipulos īgenio & īdustria superās: ad obeunda ēt uirtutis præcepta solertissimus & acutissimus fuit pulsus a Dionysio Athenis i Academia uersatus ē: ide sociis cōparatis i Siciliā nauigās: ꝑiam suā Syracusas asseruit: q̄ liberata tādē isidiis Calippi socii sui ꝓserpinaliū die obtrūcatus ē domi: & soror & uxor i carcerē coniectæ. Vxor illic pepit ifantē: cū Diō e Corintho solueret: ut i Siciliā trāsmitteret: lunæ dfectus fuit. Diō bonū dixit eē ostentū: qm̄ tenebræ uolētibus aliq̄d occulte facē oportūæ sūt: & sic aios alioꝝ cōsternatos ere xit. has rōes a Platone didicerat. Dion igit eruditus a Platōe patriā liberauit & bōus uīr fuit. Epaminū das ēt moriēs patriā iperātē reliqt: quā lacedæmōiis seruiētē accepat. & semel rīdens Meneclidæ: q Epaminūdā isectabat': dicebatq; illū imitari Agamēnonē. dixit q; aūt Agamēnonē putas æmulari falleris. nā q; ille cū uniuersa Græcia uix. x. ānis unā cœpit urbē. ego cōtra una urbe nra totā Græciā lacedæmōiis fugatis liberaui. Multi alii philosophi multos erudiere claros uiros. Aristoteles erudiuit Alexandrū. Patrius Scipionē clarissimū ipatorē uirūq; singularē. Noſq; ipsi: nūc de se ipso loqt' Cicero ¶ Quicqd attulius: qcqd fecimus ꝓ repu. quā e māibus cōiuratoꝝ eripui. Si mō: deuitat arrogantiā. A doctoribus: ꝑceptoribus & monumētis doctoꝝ uiroꝝ: q i reꝝ cognitiōe uersati sūt: & alios eruditiores: qm̄ mōumēta reliq̄runt: qbus alios sp eruditē. Vī scriptoribus multū dēmus q & uiuētes & posteros eruditū. In ꝓmo de natura deoꝝ ait: et cū minime uidebamur: tūc maxīe philosophabamur: q̄d & oīones declarāt refertæ philosophoꝝ sīiis. & doctissimoꝝ hoīum familiaritates: qbus sēp domus nra floruit & ꝓnceps illi Diodorus: Philo: Antiochus: Possidonius: a qbus īstituti sumus. Doctrina īstructi: i oratoꝝ ait: ego aūt & me sæpe noua uideri dicere intelligo: cū ꝓ uetera dicā: sed laudita plerisq; & fateor me oratorē: si mō sū: aut qcūq; sū: non ex rhetoꝝ officinis: sed ex Academiæ spatiis extitisse. Illa. n. sūt curricula multiplicīū uariorūq; sermonū: i qbus Platōis ꝓmū ipressa uestigia sūt. Ad eā rēpub. gubernādā. Doctrina inqt sūmoꝝ philosophoꝝ me īstruxit ad has actiōes ꝓ rep. & ipse Cicero dū gubernacula reip. teneret sex libros de rep. cōposuit. & Cyri pediā: quā totā triuerat i illo cōsulatu exercuit. Monumētis: libris & ꝑceptis: q̄ ad bñ beateq; uiuēdū scripta reliq̄re: ut posteritatē eruditē. Nec. n. ꝓbat qūo ēt post mortē alios eruditū. Ab his: philosophis: q i reꝝ cognitiōe uersati sūt. Ad leges: qm̄ scripserūt de legibus de moribus: de rep. & nihil ptermiserūt: q̄d hūanæ uitæ ꝓfuturū eēt. Scripserūt ēt de natura aialiū: de uegetabilibus & plātis: de arte dicēdi. Vñ dicit in libris de finibus: Oium fere ciuitatū: nō græciæ solū: sed barbariæ mores īstituta disciplina ab Aristotele cōgscimus. Scripsit Aristoteles libros morales octo. Ad Eudemū. Magnorū moraliū duos. & ad Nichomachum filium, x. Politicorū octo. Mores. c. &. lviii.

Atq; illi quoꝝ studia uitaq; oīs i rerum cognitione uersata est: tñ ab augēdis hoīum utilitatibus & cōmodis nō recesserūt. Nam & erudire multos: quo meliores ciues: utilioresq; i rebus suis publicis eēnt ut Thebanū Epaminūdā Lysias Pythagoreus. Syracusiū Dionē Plato: multique multos. Noſq; ipsi quicqd ad rempublicā attulimus: si modo aliquid attulimus a doctoribus: atq; doctrina instructi: ad eam & ornati accessimus: neq; solum uiui: atq; præsentes studiosos dicēdi eruditū atq; docēt: sed hoc idē ēt post mortē monumētis litteraꝝ assequūtur. Nec enim locus ullus prætermissus ē ab his: q ad le

Quot Aristoteles libros opposuerit

ciuitatum:de iustitia quattuor:de gubernatione reipu.duos:de uoluptate unū:de sūmo bono tres:de regia gubernatiōe librū unū:de legibus q̄ttuor:de diuitiis & opulētia unū:de p̄catione & uoto librū unū. ad leges Platōis libros tres:ad rēpu.Platonis libros duos:& multa alia scripsit:q̄ longū esset recēsere:q bus monumētis posteritas erudit:sic pōt & de Platōe dici.Nā hi duo ī p̄mis claruerūt:quoꝝ memoriæ multū debemus:qm̄ in medio laborarūt. Ad disciplinā:ad optimū modū & gubernationē reipu. Vt otiū suū:cōtēplationē cognitionē rerū ī otio:qm̄ in uita otiosa uersabāt remoti a negociis publicis. Ad nēm negociū:ut in otio eoꝝ uiuentes nos agere:ac negocia publica gerere docerēt:qm̄ ipsi otiosi alios erudiunt ad agēdū.Præcipiūt.n.tam ī domesticiis q̄ publicis negociis qd agēdū sit ex officio. Ita:hoc mō ī otio uiuētes & scribentes Ad oīum utilitatē:ut oibus p̄sint ea q̄ ī otio p̄scripserūt. Ob eā ēt causam:affert aliā sniam:ut ostēdat cōem utilitatē præponēdā eē.& præponit eloquentiam philosophiæ:qm̄ plibus prodest:mō sit coniuncta prudētiæ. Ob eā cām:qa maior utilitas præponēda ē. Eloq copiose:hīe copiosam & uberē eloquētiā: qua alios defendamus. Modo prudēter:aliter loquacitas inepta uideret:& cū uitio. ¶Melius:p̄stabilius & utilius q̄ acutissime cōtēplari sine eloquētia:qa contēplatio p̄spicax philosophoꝝ. ¶ In se ipsa uertit.i.illi p̄dest: q cogitatiōe aliqd cōtēplat & cōminiscit:sed nō se extēdit ad alios.eloquētia aūt plibus

ges q̄ ad mores:q̄ ad disciplinā reip.pertineret: ut otiū suū ad nostrū negociū contulisse uideant. Ita illi ipsi doctrinæ studiis & sapīæ dediti: ad hoīum utilitatē suā prudentiā:ītelligentiāq; potissimū cōfernut. Ob eā ēt causam eloq copiose modo prudēter melius ē:q̄ uel acutissime sine eloquētia cogitare:qd̄ cogitatio in se ipsa uertit. Eloquētia uero cōplectitur eos q̄bus cū coītate iuncti sumus. Atq; ut apum examina nō fingēdoꝝ fauoꝝ causa cōgregātur:sed cū cōgregabilia natura sint: fingunt fauos sic hoīes ac multo ēt magis natura cōgregati: adhibēt agēdi cōgregādiq; solertiā. Itaq; nisi ea uirtus: quæ constat ex hoībus tuendis:idest ex societate generis humani attingat reꝝ cognitionē: soliuaga cognitio & ieiūa uideatur. Itemq; magnitudo animi

prodest:& illis q nobis familiaritate cōiuncti sūt.Audiunt.n.eloquentē: & ipsi eloquētes fiūt. ¶Atq; ut apū examina:p̄bat cōparatiōe apū hoīes natura sociabiles debere eē solertes ad humanā cōgregationē & hoiem ab hoie nō debere alienū esse.Apes nō congregant ob hoc:ut fingāt fauos & cōponāt: sed cū sint cōgregabiles duce natura fingūt fauos:quoꝝ cōpositio non ē cā ut congregent:sed natura.sic est in hoībus. Cōgregabilia apta ad cōgregationē suadēte natura. Fingūt:cōponūt & formāt. Ac multo ēt magis:q̄ sint apes.hæc ē snia Aristotelis:q in p̄mo de repu.dicit:Ex quo patet hoiem eē aīal sociale.& qdē magis q̄ apes:& oē aīal gregariū Vnde cōcludit oēm ciuitatē natura cōstare:cū hō natura ciuile aīal sit.ibi ēt dicit hoiem solitariū aut deū esse aut bestiā.hoc dixit ut se Platōi oppōeret:q ī secūdo de republica:ciuitatē nō natura:sed necessitate cōstare dixerat.socrates.n.ab eo ītroductus inqt.Necessitas ciuitatem cōcludit.Nā alter alteri auxiliat:cū singuli nequaq̄ sibi ipsis sufficiāt:ex quo fit inqt:ut multorum indigētes socios auxiliatoresq; cōplurimos ī unū deducētes:huic ipsi unitati nomē īponāt ciuitatis: sed maximā īdigentiā dicit futurā pp uiuendi facultatem & cibi comportationē:secūdam habitatiōis tertiā uestitus & similiū.Aristoteles dicit:ille q est in ciuili p̄pter naturā quam habet malam:& nō p̄pter fortunam:quod scilicet e ciuitate pulsus sit:aut prauus ē:aut melior quā homo:idest deus. Natura cōgregati:cū sint consociati & cōiuncti duce natura. Debent adhibere diligentiam:ut societatē cōgregatio nemq; humanā tueantur & ament.& sic ostendit humanæ cōgregationis naturam esse causā: nō aliam rem.Natura enī produxit hoiem:ut esset animal sociabile. Vnde humanam societatē fugiētes odio hominum:ut de Timone athenienssi dicit:feram naturam habere uidētur:& ab omni humanitate penitus alienā. Agendi:aliqd inter ipsos postquā duce natura congregati sūt. Solertiam:diligentiā:ut cōgregatio seruetur mutuis officiis. Itaq; nisi ea uirtus:concludit dicens:Nisi iustitia cū rerum cōtemplatiōe coniuncta sit:nō multū prodest ipsa cognitio. Ea uirtus:quæ ē ad hoium societatē tuendam. Cognitionē rerū:cōtemplationē & illius officia:q ī ueri inuestigatione uersatur. Nisi attingat:nisi illi cōiūgatur. Soliuaga:solitaria. Et ieiuna:paꝝ utilis gñi humano. Itēq; magnitudo aī:dicit nūc pari modo fortitudinem & magnanimitatē:remota iustitia esse quandam feritatem & īmanitatem:nō uirtutem:ut ostendat iustitiā oībus præferendā esse.& Aristides:qui ob summam æquitatem iustus cognominatus est.Dixit eum quidem beatū existimant:qui eā uitam uiuat:quæ cunctis sæculis eadē ac īmortalis futura sit propter sūmā uero potētiam nō possunt nō timere:at iustitia cā ē cur ament hoies:honorēt colāt.

Cõmunitate: iustitia. i. nisi fortitudo pugnet p æqtate & utilitate cõi: erit quædã feritas: quæ ẽ ihumana crudelitas & ipetus ferax: & sic imanitas aliena ab oi humanitate. Ita fit: affert cõclusionẽ: quæ sequitur ex pdictis: qm̃ nulla uirtus laudat: nisi exerceat p æquitate & cõi societatẽ tuenda. Ita fit: cõcluditur. Cõsotiatio: uirtus q̃ pertinet ad hoium cõsotiationẽ tuendã & cõmodũ qđ facit ipsa iustitia. Vincat: superet: pstabiliorq; sit. Nec uerũ ẽ: dissentit i hoc a suo Platone Cicero q dixit i secũdo de rep. Necessitatẽ esse causã humanæ cõgregatiõis & ciuitatis: & seqt Aristotelẽ: q huius cõgregatiõis causã dixit ee naturã. A qbusdã: & maxie a Platone. Sine aliis: alioꝝ ope. Desidera ret, reqreret ad uitã degẽdã. Iccirco: ob id & hac de cã. Si oia nobis: facit argumentũ: quo Platõis opinionẽ aliorũq; refellit. Quærit igit Ci. An hõ daret se totũ cognitiõi & cõtemplationi: si nihil ei deesset: qđ ad uitã degẽ dã ptineret: & dicit q; non ĩmo fugeret solitudinẽ & sociũ studii sui q̃reret Ita. n. uult natura: q̃ ut dixi nihil solitariũ amat. Ad uictũ: cibũ. sed uictus uerbo (ut ẽ in libris digestoꝝ) cõtinetur q; esui: potui: cultuiq; corpis: & ea quæ ad uiuendũ hoĩ necesseria sunt. Vestẽ quoq; uictus hre uicẽ Labeo ait

Virtus quo instit

Cultus

Cultũ: ornatũ & uestitũ. Cultus ẽ qc qd adhiberi põt ad curã coporis præter cibũ. Suppeditarent: submistrarent e cœlo sine aliquo nro labore.

Quasi uirgula diuina: munere dei. Ea dicũt dari uirgula diuina: quæ nõ expetabamus. & hoc erat puerbium apud átiquos: ut uirgula diuina dari dicerent ea quæ nõ expetabãt: sed uidebant uenire cœlo: ut quõdã maioribus nris manna dabat a deo. & eius erat saporis: quẽ qsq; optabat: ut nũc illud haberemus: nõ eẽt opus ut guloſi & manducones cõditũ fictile. & cocũ uillissimũ quondã mancipiũ táti emerent: nec plis gula sæuiens: quã reliqua oia cõstaret: sed delitioſi & abdomini seruiẽtes opibus p fas & nefas cõparatis. hãc uirgulã diuinã sibi fecerũt: sed utinã in táto luxu & rerũ affluẽtia aliquã honestatis curã hrent nec uolumptatẽ elegissent: quã toto aio fouerent: amarent. & illius patrociniũ susciperent: quæ uix digna ẽ: ut a uilissimo lenone mucida panis frustra accipiat. Vt aiũt: ut dr̃ in prouerbio. Nõ ẽ ita: rñdet Cicero ad id qđ ipse p interrogationẽ proposuit. Nõ collocaret se inqt i sola contemplatiõe: sed fugeret solitudinem: & otiũ quæreret. Socium: participẽ studii sui: & quo cum suas cõtemplationes cõmunicare posset. Ergo oẽ officium: concludit officia iustitiæ anteponẽda esse officiis contemplationis & scientiæ. Continetur: constat ex contemplatione naturæ.

remota coĩtate coniunctioneq; humana feritas fit quædã & ĩmanitas. Ita fit ut uincat cognitionis studium cõsotiatio hoĩum atq; coĩtas. Nec uerum est quod dicitur a qbusdã propter necessitatẽ uitæ: qđ ea quæ natura desideraret conseq; sine aliis atq; effi cere nõ possemus: iccirco istã esse cũ hoĩbus coĩtatẽ & societatẽ. Quod si oĩa nobis: quæ ad uictũ cultũ q; ptinẽt quasi uirgula diuina: ut aiũt suppeditarẽ tur: tũ optimo q̃sq; ingenio negociis oĩbus omissis totũ se in cognitione & scĩa collocaret. nõ ẽ ita. Nã & solitudinẽ fugeret: & sociũ studii quæreret: tũ docere: tum discer uellet: tum audire: tũ dicere. Ergo omne officiũ: quod ad cõiunctionem hoĩum & ad societatẽ tuendã ualet: anteponendũ est illi officio quod cognitione & scientia continetur.

An iustitia uerecũdiæ modestiæq; præponẽda sit.

ILlud forsitã quærẽdũ sit. nũ hæc coĩtas: q̃ maxie ẽ apta naturæ. sit ẽt moderatiõi modestiæq; semper antepo nenda: non placet. Sũt enim illud haberemus: nõ eẽt opus ut guloſi & manducones cõditũ fictile. & cocũ uillissimũ quondã mancipiũ táti emerent: nec plis gula sæuiens: quã reliqua oia cõstaret: sed delitioſi & abdomini seruiẽtes opibus p fas & nefas cõparatis. hãc uirgulã diuinã sibi fecerũt: sed utinã in táto luxu & rerũ affluẽtia aliquã honestatis curã hrent nec uolumptatẽ elegissent: quã toto aio fouerent: amarent. & illius patrociniũ susciperent: quæ uix digna ẽ: ut a uilissimo lenone mucida panis frustra accipiat. Vt aiũt: ut dr̃ in prouerbio. Nõ ẽ ita: rñdet Cicero ad id qđ ipse p interrogationẽ proposuit. Nõ collocaret se inqt i sola contemplatiõe: sed fugeret solitudinem: & otiũ quæreret. Socium: participẽ studii sui: & quo cum suas cõtemplationes cõmunicare posset. Ergo oẽ officium: concludit officia iustitiæ anteponẽda esse officiis contemplationis & scientiæ. Continetur: constat ex contemplatione naturæ.

ILlud forsitã quærendũ sit: Nunc Cicero remouet dubitationem: quæ aliqñ posset oriri: pcipit: statuitq; nõ semp officia iustitiæ anteponẽda esse modestiæ & uerecũdiæ: ut si pponeretur alicui: ut cũ matre coiret: aut patrẽ interficeret: aut aliã aliquã turpitudinẽ maximã cõmitteret: aliter patria cõburet: siue aliqua calamitate respu. afficiet. nullo pacto cũ matre cõcubendũ est: ẽt si patria ruitura esset. & coĩs utilitas peritura: & sic de siłibus: in qbus debemus magis hre rõem uerecundiæ q̃ iustitiæ & coĩs utilitatis: qm̃ uerecũdia maxime decet hois pstantiam. nec debet sapiẽs facere aliqd cõtra uerecũdiã: ẽt si casus aliqs & coĩs utilitas poscret. Verecũdia. n. oi cõmodo antiqor nobis eẽ debet. Hæc coĩtas: iustitia: quæ ẽ ad coẽm hoĩum societatẽ tuendã. Apta naturæ: q̃ naturæ cõuenit. natura. n. ita uult: ut hoies cõiungant: ut coĩtas inter ipsos seruet. Sit ẽt: quẽadmodũ dixius añponendã eẽ officiis contẽplationis aliarũq; uirtutũ quæri posset inqt & dubitari: an studio huius coĩtatis tuẽdæ dẽamus modestiã relinq̃re Dictũ ẽ supra qđ sit modestia: qđ moderatio: qđ uerecũdia. Nõ placet: q; iustitia añponat modestiæ. Sunt. n. rõ quare Cicero ita statuit & sentit: quoniam sunt aliqua ita turpia: ut nullo mõ committẽda sint etiã si cum patriam ruentem liberare qs posset quoniã sunt contra modestiam & uerecundiam.

Fœda:turpia. Flagitiosa:scelere ac flagitio plena. Tetra obscura:& per hoc fœda turpia crudelia. Cõseruãdæ pñiæ cí:ẽt si tali re cõmissa pñiam liberare posset. Possidonius:q fuit discipulus Panetii. Ea:quæ sunt ita turpia & flagitiosa. Collegit:coadunauit.& posuit i suis cõmẽtariis. Possidonius.n. locũ de repugnãtia utilis & honesti ptermissũ a Panetio præceptore suo tractauit breuiter i qbusdã cõmẽtariis:ut idẽ Cicero scribit i tertio libro.In qbus ea posuit:quæ cũ uideant utilia:repugnãt honestati modestiæ ac uerecũdiæ. Obscœna:fœda. Vt dictu:nõ mõ factu:cũ dicunt turpia sũt:nedũ cũ fierent:

quædã ita fœda:partĩ ita flagitiosa:ut ea ne conser uãdæ qdẽ patriæ cã sapiẽs facturus sit. Ea Possido/ nius collegit pmulta:sed ita tetra q̃dã:ita obscœna ut dictu quoq; uideãtur turpia. Hæc igit non susci piet quisq̃ reip.causa:ne rep.qdẽ p se suscipi uolet sed hæc cõmodius se res habet : qd nõ põt accidere tps:ut interfit reip.qcq̃ illorũ facere sapientẽ. Qua re hoc qdem effectũ sit in officiis diligendis:hoc ge nus officiorũ excellet:quod teneatur hominũ socie tate. Etenim cognitionẽ prudentiãq; sequatur cõsi derata actio. Ita fit ut cõsiderate agere pluris sit q̃ co gitare prudẽter:atq; hæc qdẽ hactenus: Patefactus est.n.locus ipse ut nõ sit difficile in exquirẽdo offi cio qd cuiq; sit præponẽdũ uidet. In ipsa aũt coĩta te sunt gradus officiorũ:ex qbus qd cuiq; præstet in telligi possit ut prima diis immortalibus : secunda patriæ:tertia parentibus : deinceps gradati reliqua reliqs debeant. Quibus ex rbus breuiter disputatis ĩtelligi põt:non solum id homines solere dubitare

hoc inqt nullo mõ facturus ẽ sapiens etiã p salute pñiæ.adde ẽt q̃ respu.bñ ĩstituta moribus & legibus nõ uult:ut p se uir sapiens & pfectæ uirtutis tur/ pia omittat. Sed hæc cõmodius res se hẽt:possumus hoc referre ad laudẽ reip.romanæ: quæ ita erat ĩstitura ut nõ esset opus:& maxie post necẽ Cæ saris p ipsius cõseruatiõe sapientẽ ali qd cõtra uerecundiã cõmittere:ut po tuisset accidere aliis:q rẽp.nõ ita sub/ nixã beneq; institutã hẽbant:sed meli us ẽt ut large itelligamus hũc locũ ut sit hæc res.i.hoc qd dicam cõmodius erit:nullam.s.tpis cõditionẽ accidere posse:q̃ sapiens ductus qcq̃ eor face/ re debeat:quæ fœda & flagitiosa sũt. Vnde inqt Gratuladũ nobis ẽ:qñ res ita se hẽt:ut sapiens non cogat facere turpia p coĩ salute. Cõmodius:me lius i hoc si res hẽt. Hæc res:hoc de quo nũc agit. Tẽpus:aliq̃ tpis cõdi/ tio:qñ respu.nra non põt ad hoc de uenire iã deleto tyrãno Cæsare:ut sit opus aliqd facere cõtra uerecũdiam.

Vt ĩtersit reipu.ut ptineat & utile sit reip.talia cõmittere.Eorum:quæ tur pia sũt.& a Possidõio colligũt. Qua re hoc:concludit Cicero hãc disputationẽ:de duobus honestis utrũ honestius.& officia iustitiæ pponit: cũ pluribus prosint.& ait:pluris eẽ cõsiderate agere q̃ cogitare prudẽter.In oone p Sestio ait bñ senti re de rep.prudẽtiæ ẽ facere fortitudinis:facere uero & sentire pfectæ cumulataeq; uirtutis. Hoc sit effe ctũ:conclusũ argumẽtis & exẽplis ante dictis. Hoium societate:quæ manant a iustitia:quæ ẽ ad huma na cõmoda tuenda. Eteni:certe cognitionẽ seq debet actio:ne sit mãca & ichoata ipsa cõtẽplatio. Plu ris sit:maioris utilitatis q̃ cõtẽplari:sed hæc inqt de his rebus dicta sũt:iã ad alia quæ restãt transeamus.

Patefactus ẽ.n.repetit paucis Cicero oĩa quæ ĩ hoc pmo uolũine disputata sũt:& parat se ad secundũ: ĩ quo de utili aget. Patefactus:apertus ẽ.& de ipo satis disputatũ. Locus:sedes officiorũ.i.finẽ iã huic di sputationi faciã:qñ de honesto a quo dicũt officia satis dictũ est:ut iam oĩa officia discerni possit. & qd sit honestius:si q̃do faciẽda erit coparatio:diiudicari.& quæ qbus rõe tpum anteponenda sint. In exq rendo officio:cũ quærimus qd sit magis officiũ.i.qd magis uirtuti cõueniat tpi personæ aliisq; circũstã/ tiis.& sic apparebit qd oĩbus aliis pponendum sit. In ipsa aũt:sed inqt Cicero hoc restat adiiciendũ:ut cognoscant gradus:seruentq; i actionibus:quæ ad coẽm utilitatẽ ptinẽt:quas actiones diximus cõtẽpla tioni præferẽdas. Si igit omissa rei cognitione debemus aliquã utilitatem afferre & alicui laboranti ad esse debemus seruar gradus humanæ societatis: quas Ci.suo loco posuit:& illi prius opitulari:cui plus debemus. Coĩtate:actionibus iustitiæ:quæ sũt ad coĩtatẽ tuendã. Sũt gradus officiorũ:qñ aliqd offi ciũ uni potiusq̃ alteri aliqñ pstandũ est:ẽt si eodẽ tpe nobis exigeret:qñ hi qbus officia debent: habent inter se gradus:de qbus dictũ est. Sũt gradus:qñ non oĩa officia quæ a coĩtate manãt:paria sũt: sed alia maiora minora. Ex qbus:gradibus officiorũ. Quid pstet:pstabilius sit:& a nobis potius agendũ tan quã hõestius & utilius. Præstet cuiq;:ancellat aliis. Vt pma:ecce gradus officiorũ.prima officia dẽmus deo:ide p gradus hæc officia aliis debẽt. Gradati:p gradus affinitatis:cõsanguinitatis & amicitiæ:de q bus dictũ est. Ex quibus rebus:cõparatione honestorum:& gradus officiorum:quæ manant a iustitia.

Incipit liber 2m Ci. de offijs

Hic locus: de cõpatione honestoꝝ iter se & de ipsis gradibus: sed Panetius ut sæpe iculcaui iure hoc p termisit: qm stoici nõ dabãt gradus ihonesto & utio. Ad reliq̃: ad secũdam partẽ ppositõis: de utili. s.

PETRI MARSI interpretatio in secundum uolumen officiorum.

QVemadmodũ officia ducerẽt. Postq̃ de honesto & oi gñe uirtutis disputatũ ẽ & satis ꝓcepit qd quoq; tpe honestatis cã agere dẽamus. Vtĩ Cicero trãsitiõe: & ꝓponit captans attẽtionẽ qd sit dicturus i hoc secũdo uolũine: quo ordine. Inde iterponit aliq̃ quibus decet: q̃re cœpit philosophari: cũ pus i senatu & cãis forẽsibus uersaret. & sic dãnat tẽpora sua & Cæsaris iã iterfecti præteritã tyrãnidem: optatq; libertatẽ: uir prudẽtissimus & salutis reip. studiosus. Inde laudat philosophiã tanq̃ aĩ medicinã & remedium unicũ ad peliẽdas pturbatiões & molestias qbus Ci. plane fuisset cõfectus occupata a cæsare rep. nisi ad philosophiã diuertisset. Et sic trahit Cæ. in odiũ & iuidiã. Atq; alios ad philosophiã uocat. Inde dicit qd genus philosophãdi maxie ꝓbet: Academicoꝝ .s. q in utrãq; partẽ disputabãt: ut ueritas magis eluceſceret. Inde aggredit tractatũ. ibi qnq; rõibus propositis.

Vtĩ ex utilibus quid utilius · aut quid maxĩe utile

Officia: actiões honestæ. Ab honestate: ab illo honesto: qd i q̃ttuor partes diuisimus. Ab oi gñe uirtutis: qm illis q̃tuor ꝑncipalibus aliæ annexæ sũt: ut iustitiæ liberalitas: & magnificẽtia fortitudini: magnanimitas & constãtia tẽperãtiæ. Ordo: modestia. ornatus. Verecundia decoꝝ & moderatio. dictũ ẽ igit quẽadmodũ a singulis ducat officiũ. i. actio cũ uirtute. Explicatũ: expositũ & narratũ. Vt ꝑsequar: explicẽ & ꝑscribã officia q̃ pertinẽt ad utilitatẽ & honores & gloriã cõparandã. Ad cultũ: ad ornamẽtũ uitæ. Ad facultatẽ: potẽtiã & possibilitatẽ/nã facultas dicit q̃ aliqd facere possumus a faciẽdo dicta. unde dr facultas diuitiaꝝ. facultas militãdi. Ad facultatẽ: ut hẽamus facultatẽ eaꝝ rerũ qbus hoies utunt in uita. Copias reꝝ affluẽtias. Ad opes: diuitias: potẽtiã: cliẽtelã. In quo: i hac pte: quæ ꝑtinet ad cultũ uitæ opes & copias. Dixi: in ꝑncipio huius opis: ubi dixit hoies solere cõsultare: utile sit necne: qd facturi sumus. Tũ ꝑterea ex duobus utilibus utrũ utilius. De q̃bus: officiis quæ ꝑtinẽt ad cultũ uitæ reꝝ facultates opes & copias. Aggrediar: icipiã. Si pauca: de iũtituto ꝓposito: & sñia mea ac ẽt iudicio q̃re iudicauerim ita mihi cẽ philosophãdũ. Cũ inqt prius dixero: q̃re hoc uitæ iũstitutũ sequar: & totũ me philosophiæ dederim: de officiis q̃ ꝑtinẽt ad utilitatẽ dicere icipiã. Quãq̃ eni: rõ q̃re uult ꝑus dicere pauca de iũtituto: qm uideo nõnullis phiæ nomẽ eẽ inuisũ. uñ opus ẽ reddere rõem: q̃re hoc iũtituerim: q̃uis inqt Ci. Libri nri quos ephia edidimus: nõnullos excitauerint: nõ mõ ad legẽdũ: sed ẽt ad scribẽdũ: i phia tñ uereor. & subdubito aliqbus nom phiæ iuisũ eẽ: nõ mihi opus ẽ docere: cur hoc genus philosophãdi his ꝑsertĩ tpibus cõsecter. Libri cõplures: ut academici de finibus. Tusculanæ disputatiões de diuinatiõe: de fato: de natura deoꝝ. Paradoxa. Cato maior. Lelius de phia. & alia si q̃ sunt opuscula. Cõplures: ut Horten. & Bru. q̃li bellũ de uirtute ad Ci. scripsit. & põderi reꝝ i phia suffecit auctore Fabio: & nõnulli alii ad æmulationẽ Ci. q̃ post Varronẽ huic rei optimũ auspiciũ dedit i phia legerũt & scripserunt eodẽ tpe. postea sequuti sũt alii. Excitauerint: q̃si dormiẽtes & nõ curãtes phiam. Tñ: q̃uis alios excitaueri. In ea: phia. Tũ operæ: laboris & studii. Ego aũt: affert rões Ci. q̃re genus forẽse dicẽdi ei. r. p. mũera omiserit: dãnans tp̃a: qbus nulla resp. erat: q̃m bellũ ciuile tũc sæuiebat. & fluctuabat. r. p. qppe Octa. ad tyrãnidẽ aspirabat: q tũc cũ Antonio cœpat dissẽtire: qd igit tñ operæ & studii i phia ponat tpi ascribit: i quo munera publica nõ licebat obire: q̃m ad alioꝝ libidinẽ. r. p. regebat: & ꝑus a Cæsare: quo uiuo Cicero q̃rens otium philosophatus ẽ. hoc aũt opus scripsit post mortẽ Cæsaris. excusat igĩ se: q̃ studia phiæ negociis publicis ꝓponat: cũ supra disputauerint coẽm utilitatẽ cognitionũ studiis ꝓponẽdã eẽ: & oñdit nõ certo iudicio aut odio. r. p. sed tpis ꝓditõe se adductũ diuertisse ad otiũ & phiam: omisso foro i quo regnauerat.

honestum ne an turpe sit: sed etiam duobus ꝓpositis honestis: utrũ honestius. Hic locus a Pa. ẽ ut supra dixi prætermissus. Sed ad reliqua pergamus.

M. T. C. DE Officiis liber secundus.

QVemadmodũ officia ducerẽt ab honesta te Marce fili: atq; ab omni genere uirtutis satis explicatũ arbitror libro superiore. Sequtur ut hæc officioꝝ genera persequar quæ pertinẽt ad uitæ cultũ: & ad earũ rerũ qbus utunt homines facultatẽ: ad opes: ad copias. In quo tẽpe quæri/dixi. qd utile: qd ñutile: de qbus dicere aggrediar si pauca prius de iũstituto: ac de iudicio meo dixero. Quanq̃ enĩ libri nostri cõplures non modo ad legẽdi: sed etiam ad scribendi studium excitauerint: tamẽ interdũ uereor: ne quibusdã bonis uiris philosophiæ nomẽ sit inuisum: mitentq; ĩ ea tantũ me operæ & tpis ponere. Ego autem quandiu respu.

Per eos optimates:& bonos uiros:q p ſuffragia cõſules eligebant'.& alii mgſtatus q.r.p.cõſilio & opa regebãt ac gubernabãt. Se ipſa:qñ eligebant' ſuffragiis ciuiũ hi:q rẽp.regerẽt.poſtea Cæſar eã occupa uit:cũ p̃us eẽt libera. Oẽs meas curas:captat beniuolẽtiã a pſona ſua Cicero oñditq; ſe fuiſſe ſtudioſũ reip.q̃diu potuerit:& nihil curaſſe niſi utilitatẽ illius:nihilq; aliud cogitaſſe:q̃ ut illi p̃deſſet oĩ cura:ſtudio:opa:& ſic Cæ.iudiã facit. Cũ aũt dñatu:unius tyrannide Cæſaris:q diuina & hũana iura uiolauit: nec cõſilia & auctoritas ſenatoꝝ ualebãt ſub Cæ.ad cuius libidinẽ oĩa adminiſtrabãt'. Vſq; i aliquo loco.

p eos regebat':qbus ſe ipa cõmiſerat oẽs meas curas cogitatiõesq; in eã cõferebã. Cũ autem dñatu unius oĩa tenerent':neq; eẽt uſq̃ cõſilio aut auctoritati locus ſocios deniq; tuẽdæ reipu. ſummos uiros amiſiſſem:nec me angoribus dedi:quibus eſſẽ confectus: niſi his reſtitiſſẽ: nec rurſũm dignis hoie docto uoluptatibus:Atq; utinã reſpu.ſtetiſſet quo cœperat ſtatu nẽ in hoies nõ tam cõmutandaꝝ reꝝ: q̃ euertendaꝝ cupidos incidiſſet. Primum.n.ut ſtante repu. facere ſolebamus ĩ agẽdo plus q̃ in ſcribẽdo operæ poneremus. Deinde ipſis ſcriptis nõ ea quæ nunc: ſed actiones nr̃as mãdaremus:ut ſæpe fecimus. Cũ autẽ reſp.in qua oĩs mea cura cogitatio opera poni ſolebat:nullã eẽt oĩo illæ .ſ. lr̃æ cõticuerẽt forẽſes & ſenatoriæ.nihil ãt cum agere aĩs nõ poſſet ĩ ſtudiis ab initio uerſatus ætatis exiſtiãui hõeſtiſſime molestias deponi poſſe:ſi me ad phĩam retuliſſẽ. Cui cũ

Socios:q erãt mihi ſocii ad defendẽ dã rẽp.& ptes optimatiũ qbus Cæſar aduerſatus ẽ:fouẽs marianos & plebẽ Socii fuerãt Põpeius iã obtrũcatus in ægipto. Cato uticenſis. Milo Ci.amicus. Lẽtulus:& nõnulli alii. Sed Põpeius & Cato fuerãt p̃cipui dfẽſores reipu. Sũmos uiros:claros & magnæ auctoritatis& noĩs:q una mecũ coẽm libertatẽ defẽdebãt. Et ſic rẽ exauget: ut oñdat p̃ſtantiſſimis uiris & p̃cipibus ciuitatis iã extĩctis:q libertati ſtudebãt:ſe non potuiſſet aliud facere q̃ philoſophari. Angoribus:ãgor eſt ægritudo p̃mẽs:nõ dedi ĩqt me dolori & ãgori:ſed phĩæ:quæ meo dolori mederẽt. Quibus:ãgoribus. Cõfectus:uictus:p̃ſtratus atq; cõſũptus. His reſtitiſſẽ.i. niſi his rõibus phĩæ ſubnixus quæ aĩ ſolicitudinibo mederetur:repugnaſſẽ ãgoribus. Indignis hoie docto:qñ uoluptas docto uiro repudiãda ẽ: ut meritricula infamis. Atq; utinã:optat Ci.libertatẽ & priſtinũ ſtatũ reip.ut in eã oẽs ſuas curas oſerret.& ſic oñdit ſe magis negocio q̃ otio delectari:ſed rẽpa ad otiũ ipſũ cõpellebãt:q p̃us ĩ ſũma celebritate:& ciuiũ oculis cũ ſũma laude uixerat ſtatu quo cœpat:cũ regebat' a cõſulibus & optiatibus. In hoies:i ptãtẽ Cæſaris.& poſtea Octauii Antonii & Lepidi. Nõ tã cõmutãdaꝝ reꝝ:qñ Cæſar nõ tã cupiebat ſtatũ reip.& regimẽ cõmutare q̃ euertere. Cæſar hoc p̃textu utebat' dicẽs ſe nolle occupare rẽp.ſed cõmutare ſtatũ:qñ fauebat mariniis:& optiatibus aduerſabat'. Volebat igit' alios eiicere:alios admittere ad curã reip.ſed poſtea oĩa euertit & ad libidinẽ adminiſtrauit. Quã euertẽdaꝝ:nõ cupiebat inqt Cæſar cõmutare ſtatũ reip.ſed euertere & ipe ſolus ĩpare. Primũ eni:ponit Ci.ea q̃ faciebat ſtãte reip.i.nõ occupata a Cæſare. In agẽdo:i cãis forẽſibus ſenatoriiſq; mũeribus. Operæ:laboris & ſtudii. Ipſis ſcriptis:monumẽtis lr̃arũ ſcribẽbã inqt:ſed nõ ĩ phĩa:ueꝝ meas actiões. Nõ ea q̃ nũc:p̃cepta phĩæ. Actiões nr̃as:oones in foro & in ſenatu. Nulla eẽt:unius tyrãnide teneret' & periiſſet. Illæ lr̃æ forẽſes:declarat ſe qd intellexerit cũ dixit actiões nr̃as. Forẽſes:actiões in gñe iudiciali.i.oones quas habebã i foro ĩ gñe iudiciali.& Ci.i iudiciis regnare dictus ẽ. Senatoriæ:oones quas habebã i ſenatu ĩ gñe deliberatiuo & demõſtratiuo: cũ in ſenatu ſniam diceret. Cõticuerũt:tacuerũt & illas ãplius non exercui. Sed cũ meus aĩus qeſcere nõ poſſet:deuerti ad phĩam. Cũ nõ poſſet agere nihil:cũ aĩus meus nõ poſcet qeſcere & ſignis eẽ pp excitationẽ ab ineũte ætate.& iã nihil agere poſſet i eloquẽtia:qñ nõ erat ãplius ĩ ſenatu:& foro locus liber dicere uolẽtibus:cũ cæſar reꝝ potiret'. In ſtudiis:lr̃aꝝ:ex quo p ætatẽ licuit.nam nemo diutius & ſtudioſius ſe exercuit:nẽo diutius declamauit moleſtias:qbus afficiebat rep.amiſſa. Honeſtiſſime:cũ laude maxia:qñ honeſtius fuit hoc mõ q̃ morte depõere moleſtias:ut fecerat cato apud Vticã:aut uoluptatibus q̃ hoi docto nõ cõuenũt.q̃ cõfugiẽdũ erat ad phĩam:cũ aliud effugiũ nõ daret'. Retuliſſẽ: rediiſſẽ ad phĩæ ſtudiũ tãq̃ ad pfugiũ tutũ.nã refert ſe qs ad locũ ſubſidii:ut domũ me referã:& phĩam tãq̃ ad aĩ medicinã & expultricẽ pturbationũ. Ad phĩam:quæ meo aĩo ãgoribus p̃pe cõfecto mederet' & illi adeſſet. Cui phĩæ ĩ adoleſcẽtia cicero operã dederat ſub p̃ceptoribus. Vñ dicit ĩ p̀mo de natura deoꝝ. Nos aũt nec ſubito cœpimus philoſopharı:nos mediocrem a p̀mo tpe ætatis i eo ſtudio operã curãq; cõſũpſimus.& cũ minie uidebamur tũ maxie philoſophabamur:q̃d & oones declarant refertæ philoſophoꝝ ſniis & doctiſſimoꝝ hoium familiaritatis:qbus ſemp domus nr̃a floruit & prin-

ceps illi Diodorus philosophus Antiochus. Possidoius qbus ĩstituti sumus. Honoribus ĩseruire: dare operá: ut i rep. honores asseqũrer & mgratus. Reipublicæ: mũeribus & negociis reip. obeũdis: curádis q̃ toto aĩo: oĩ cura: oĩ officio. Tm̃ erat loci: tm̃ phiæ uacabá: q̃tũ patiebát negocio. r.p. & amicor̃ quos defẽdebá: tpis scribẽdi in phia nõ dabat: sed tm̃ legẽdi. Amicor̃: quos i iudicio defẽdebá. Et reip. negocior̃ reip. & munerũ quæ curabá: hæc amicor̃ pfocinia ĩ pemio ad Herẽniũ negocia familiaria appellat. Et si iqt negociis familiaribus ĩpediti. Id: tpis qđ supfuerat negociis curádis. ¶ Reipublicæ: & amicor̃ otiũ tps aliis negociis uacuũ: qm̃ occupatus erá i illis negociis & ĩpeditus. ¶ In maxis malis: i calamitate reipu. q̃ nullũ bono ciui maius malũ accidere pót: qm̃ pria ꝯplectit oĩa: cuius studiosi eẽ debemus. Hoc bõi: hanc utilitatẽ i ruina reip. Ea: pcepta philosophiæ: q̃ aũ Varronẽ & Ciceronẽ Romæ pigrinabat: nec latini sermõis splẽdorem accepat: nec se efferre nris sermõibus audebat: cui cicero q̃si ciui tatẽ dedit. phia nõ satis erat nota romanis & græce legebat. Varro cœpit eá illustrare lris latinis. postea Ci. sum mũ attulit nitorẽ. Nostris: romanis. ¶ Cognitiõe: ut cognoscerẽt tanq̃ utilia. Quid. n. ẽ: rõ q̃re erat cognitiõe digniss̃ima. Laudat Ci. sapiẽtiá & philosophiá ut ipsius utilitatẽ oñdat: & nomẽ phiæ interpretat: qđ Pythagoras iuenit: ut dictũ ẽ. Quid ẽ: hac iterrogatõe oĩonẽ auget. Sapia: quæ diuinarũ hũanar̃q; rerũ: tũ initior̃ cár̃ q; cuiusq; rei cognitionẽ hẽt. Quid præstãtius: qđ sapiæ añponendũ sit. ¶ Melius: utilius. Dignius homie: q magis hoi cõueniat q̃ sapia: quæ ẽ diuinarũ humanarũq; rerũ scientia. Hanc: sapientiá qui cupiũt & cum rõe appetũt. Philosophi: studio si sapientiæ: qm̃ phia dicit studiũ sapientiæ. Sapiẽtia ẽ: affert diffinitionẽ sapiẽtiæ: cui & humana & diuina tribuunt: Quibus causis: res cõtinent: ná sapientis ẽ & primi philosophi cõsiderare effectricẽ cám: idest ipsũ deũ qui oĩa creat: oĩa cõtinet: oĩa nutu suo gubernat & cognoscit sapiẽs causas oĩum rer̃. ũde dicit Virgi. Fœlix q potuit rerũ cognoscere cás. Scia: scire est rẽ p causam cognoscere. Tunc. n. inquit Aristoteles in pemio phisyc̃or̃ unáquãq; rem scire putamus: cũ causas primas principiaq; prima & usq; ad elemẽta cognoscimus. Cuius sapiæ: qm̃ uituperare philosophiá ẽ tanq̃ paricidium. In ea. n. est id qđ molestias pellit: & ad bene beateq; uiuendũ uirtutẽ satis eẽ docet. Haud sane: pfecto nõ intelligo qd putet laudandũ: cũ uituperet philosophiá: hoc maxime dicit in Hortensiũ: q philosophiá & philosophãtes uituperauerat. Vnde Cicero eá laudauit & defendit eo libro: q est inscriptus Hortensius: q núc desiderat. Ná siue: ratio, q̃re nihil ẽ laudandũ præter philosophiá: quæ rõ a fine: quem nobis propõimus sumit. nam si, pposuerimus nobis aĩ oblectationem quærere & inuenire: nullo medio illã attingere possumus melius & cõmodius quã studiis philosophiæ: & nulla oblectatio huic potest comparari. ¶ Oblectatio: aliq̃ res in qua noster aĩus se oblectet & requiescat. Req̃es: aliqua relaxatio curarũ quibus humana uita plerũq; uexat. Quæ: oblectatio & requies curarum. Conferri: cõparari cũ studiis philosophor̃: quoniá ipsorũ cõtẽplationes habent innumeras animi uoluptates. Eor̃ philosophor̃. s. Semper: quotidie. Acquirunt: discendo & cõtemplãdo ea quæ ptinent ad bene beateq; uiuendũ. Spectet: pertineat. Et ũaleat: psit & efficiat beatã uitam. Ad bene: cũ uirtute. Et beate: ut nihil uita plus appetat cõtenta suis finibus. ille uiuit beate: qui cõtentus uirtute nullis rebus idiget: paratus ad utranq; fortunam ponens finem cupiditatibus: quibus si ducit: & aduersari fortunam timet: beatã uitã agere non potest. Vnde stoici dixerunt uirtutẽ satis esse ad bene beateq; uiuẽdum: ut ait Zeno & Crisippus in libro de uirtutibus: & Herato in secundo de bonis. Panetius tamen q̃is esset stoicus & Possidonius eius discipulus minime sufficere dixerũt: uerũ opus esse & bona ualitudine & affluẽtia rer̃. hæc ẽt

multũ adolescẽs discendi cã tpis tribuissẽ. posteaq̃ honoribus ĩseruire cœpi: meq; totũ reip. tradidi: tm̃ erat philosophiæ loci q̃tũ superfuerat amicor̃ & reip. tpis. Id aũt omne consumebatur in legẽdo scribendi otiũ non erat. Maximis igit in malis hoc tantum boni assequuti uidemur: ut ea litteris mandaremus: q̃ nec satis erant nota nr̃is: & erant cognitione digniss̃ima. Quid est enĩ p deos optabilius sapiẽtia: qd præstantius: qd hoĩe melius: qd hoĩe dignius: Hãc q expetũt igr̃ philosophi nominãt. nec qcq̃ aliud ẽ phia si ĩterpretari uelis quã studiũ sapientiæ Sapientia aũt ẽ: ut a ueteribus phis definitũ ẽ rer̃ diuinarũ & humanar̃ causarũq; qbus hæ res cõtinent scia: cuius studiũ q uituperat haud sane ĩtelligo: qdnã sit qđ laudãdũ putet. Nam siue oblectatio quærit animi requiesq; curarũ: quæ conferri cũ eor̃ studiis potest: qui semper aliquid acquirũt quod spectet & ualeat ad bene beatæq; uiuendum:

Capue laus et utilitas ut; in igeru

Oblectatio

fuit opinio pipateticoꝝ & academicoꝝ: ut supra dictū ē. Cicero tñ stoicos sequutus i ultia. Tusculana nitī ꝓbare uirtutē satis eē ad bñ heareq; uiuēdū de studioꝝ uoluptate. Ita scribit Fabius li ii. Est aliquis ne scio an maximus ēt ex secretis studiis fructus: ac tū pura uoluptas lr̄aꝝ: cū ab actu. i. opa recesserūt: & cō tēplatione sui fruunt. Lectio iquit Sene. igenū aliit: & studio fatigatū: nō sine studio tñ reficit. Siue ratio cōstātiæ: siue etiā quæraī aliqua rō cōstātiæ & uirtutis nō pōt iueniri: nisi i phia. Si ponimus inqt sum mū bonū i uirtute: nō possumus cognoscere qd sit illa uirtus: & illud bonū extremū: nisi ꝑ philosophiā q̄ est ars uirtutis & sūmi boni: & nulla ē alia uirtutis ars quam phia. Aut hæc phia ē ars qua cōstantiā & uirtutem cōsequimur qm̄ phia ē ars & magistra uitæ. Ars ut finit Clātes autore Fabio libro. ii. ē ptās uiā. i. ordinē effi ciēs. Ars inquit Fabius cōstat ex ꝓcep tiōibus cōsentientibus & coexercitatis ad finē utilē uitæ. Aut nulla. s. ē ars si nō ē phia. Eas constātiā & uirtutē. i. ipsā fortitudinē quā seqt cōstātia. Et fortitudo ꝓprie dicit uirtus. Et sic Ci cero duo posuit sibi iuicē cōtraria: ai relaxationē & fortitudinē: ut ostēdat & ai uoluptatem quā epicurei quære bant: & etiā corporis: nec nō fortitudine cōstātiā cōtra ois uoluptates atq; dolores solā phiam cōferre. Vñ si finē nr̄m cōseq uolumus: hūc nos curādos sanādosq; tradamus: cū ars uitæ & optima cōtra ꝓturbationes medicina: Nullā dicere: cōfutat opinionē eoꝝ q dicebāt & maxime Hortēsius cōstātiæ & uirtutis nō eē aliquā artē: nec phiam eē artē. Et hoc argumēto utit dicēs: si minime res nō possūt eē sine arte: multo minus res maxime: ut sūt ipse uirtutes: quibus nihil ē maius: nihil melius nihil deniq; pōt eē diuinius. nā hoies beatos efficiunt.. Vñ dicit Seneca. Nihil ē uirtute ꝓstātius nihil pulchrius & bonū ē & optabile qcqd ex huius gerit imperio. Paꝝ cōsiderare: iprudēter ad hoies inqt i prudentes ptinet dicere uirtutis nullā esse artē: cū minime res nō possint esse sine arte: ut ars fabrilis ars murandi texēdi & similiū. In maximis qm̄ iquit sūt rudes & nō cognoscunt res maximas esse ñ posse sine arte. unde error ipsoꝝ maximus ē quoniā errāt in re maxima & quæ patet. Aliqua disciplina: ars qua uirtutē cōsequimur: si inquit concedūt esse aliquā artem uirtutis & disciplinā: Vnde moralis dicitur quoniā uirtus amor. i. a cōsuetudine dicit. Et philosophia ꝓscribit officia media quibus ad habitū uirtutis puenit. Et decet uirtutē esse quandā mediocritatē. Cohortamur alios. s. ut uelint philosophari: nūc satis ē hæc dixisse inquit: & docuisse cur ad hoc scribēdi studium me cōtulerim. Accuratius: maiori cura: qua in hoc loco feceri. Quod: accuratius disputare de laudibus philosophiæ. Alio libro i hortēsio li. ii. de diui. stati i principio ait cohortati sumus: ut maxime possimus ad phiæ studiū eo li. qui ē inscriptus hortēsius & li. i. de fini. Quāq; phiæ etiā uituperatoribus satis rñsum est eo. li. quo a nobis phia defēsa & colaudata est: cū eēt accusata & uitupata ah hortensio: hic liber nō extat. Hoc tpe i pūti disputati one i qua nō agit de laudibus phiæ. Sed ostēdendū ē quare in illa tñ operæ hoc tpe posuerim. Orbati puati: trāslatio ab orbis. i. parentibus q filiis priuati sūt: & hæc orbitas ad multa trāsfert: ut orbatus rep. domo amicis & similibus. Muneribus: officiis & negociis reip. obeundis qm̄ Cæsar reꝝ potius oia faciebat. Potissimū. maxime omissis pene oio aliis studiis. Occurit aūt nobis: nōnulli reprehēdebant Ci. qd daret ꝓcepta de officiis: cū eēt academicus: diceretq; nihil certo sciri aut percipi posse: rñdet Ci. aperitq; suā sniam & opinionē oñdens quid sequat in academicis & quid dānet. Occurrit: nōnulli mihi ꝓcipiēti de officiis obstāt & aduersant: dicentes me esse inconstātem. Doctis: doctrina plenis. Eruditis: eloquentibus: nā eruditus dicit ille q suā doctrinā affert ornate: unde mlti sūt docti nō tñ eruditi. Quærētibus: interrogātibus me an mihi ipsi cōstē: imo dicūt me mihi repugnat: cū dicā ex dogmate academicoꝝ nihil certo sciri posse: & nūc scribā ꝓcepta de officiis tāq; certa & q̄ seq iuuenes debeāt tāq; iter ad uirtutem certissimū. Cū ꝓcipi nihil posse dicamus: i q̄ttuor nr̄is libris academicis i qbus Ci. genus philosophādi academicorum minime arrogans: maxieq; & elegās probauit. Academici dicebant nihil certo sciri posse: & ueritatem in profundo esse demersam. Vnde nihil affirmabant: sed disputabant in utranq; partem: & nullam certam sententiam interponentes. Hæc opinio & mos disputandi

Ars

Orbatus

Eruditus

a Socrate manauit ī libro de diuinatione ait: cū aūt ꝓpriū sit academiæ iudiciū suū nullū iterponere: ea ꝓbare q̄ simillima ueri uideant: cōferre cās: & qd in quāq; sniam dici possit expromere nulla adhibita sua auctoritate iudiciū audiētiū relinquere itegr̄ ac liber̄. Tenebimus hāc cōsuetudinē a Socrate traditā. Fuit triplex magni nois academia: Vetus: media & noua. Vetus a Platōe: & ab eius discipulis Speusippo & Xenocrate ītituta fuit: & Academici ueteres multa affirmabāt multaq; negabāt: inter quos et Peripateticos ī opionibus nulla dīa erat. Media fuit quā Arcesillas iuexit: q̄ asserebat nihil eē affirmandū: cū nihil cōprehēdi possit: & ī utrā q; ptes rōes æquabiliū sint uiriū: sensus quoq; fallaces eē: rōnēq; nullā firmā fieri. Tertiā cōstituit Carneades q̄ Arcesilæ morē in disputādo sequutus ē: nā ad utrāq; ptē ita dicebat: ut oia q̄ ab aliis afferebant' refelleret īcōprahēsibilitatē Arcesilæ nō ꝓbauit: nō. n. eē possibile dicebat hoiem ī oibus ita se temere: ut nihil affirmet eē q̄ nō puā dīam iter icertū & incomprahēsibile: & cūcta quidē icōprahēsibilia eē: sed nō icerta. de quo Nūenius de dissētiōe academicorū a Pla. ita scribit. Carneades morē pugnādi Arcesilæ renouauit oibus cōtradicēs: & huc atq; illuc nō affirmādo nec negādo uolubilitate oīonis oia distrahēs tāq̄ torres cōtradicētes obruebat: ita cæteros ui argumētor̄ seducebat: ipse uero seipsū qd' ī arcesila nō erāt itelligebat. Arcesilas īquit Eusebius Crātorē Platonicū Diodor̄ & Pyrrhonē ī subsidiis hūit: & Crātor qdē credibilē eius fecit oīonē. Diodorus uero sophisticā: Pyrrho aūt mutabilē eū fecit & trāsfugā & oio nihil. Vñ dicebat' de ipso. q̄ ex anterioribꝰ eēt Plato: ex posterioribus Pyrrho ex mediis Diodorus. Platonicā eloquētiā fœdauit: & ī hoc mō illd dicēs: hīc illo: & illīc huc tāq̄ nihil sciēs uoluebat': scire tñ multa eloquētiæ umbra uidebat': nec unq̄ fuit ī eo ut unū & idē bis diceret: nec putabat īgenios eē uiri ī eisdē pmanere. Cauillator igit' sūmus uocabat' Arcesilas īquit ī Pyrronis snia remāsit. Ver̄. n. & falsū & uerisimile. ut ille īstruxit nihil eē qd' pcipi possit: & sciri: qm̄ noui academici hoc unū tenebāt nihil eē qd' pcipi posset: hoc ēt dicebat Socra. Vñ ab apolline sapiētissimus iudicatus ē. Differre: disputare de aliis rebus tāq̄ posset pcipi & itelligi. Et hoc tpe: nūc cū scribimus de officiis. Persequamur: tradamus & lr̄is mandemus pcepta de officiis: q̄ tradere his nō debet si sibi cōstare uult q negat aliqd posse pcipi & sciri. q nō pōt scire aliqd eē offm̄: si nihil certo sciri pōt: & officia debēt eē certa & circūstātiis circūscripta cōiunctaq; naturæ. Nō pōt igit' academicus nouus dicere hoc ē offm̄ qa ē honestū: cū cū ipse uult sciri ñ possit an aliqd sit hōestū. Huiꝰ opionis fuit Pyrrho eliēsis de quo supra: q dicebat nihil eē turpe aut hōestū: & nihil eē certū: sed ueritatē ī ꝓfundo demersā. Et carneades accerrius acadēicus nihil certo sciri posse affirmabat: & stoicis q ptinaciter oia affirmabāt: seruātes suas positōes q̄ padoxa appellāt' sese opposuit. In stoicos. n. īgeniū carneadis exarsērat. hic ē carneades q nouā acadēiā illustrauit: ī utrāq; ptē disputator accerrius & copiosissimꝰ. Scribit li. .i. de natura deor̄: q āt admirat': nos hāc potissimū disciplinā secutos: his q̄ttuor acadēicis libris satis rñsū ur̄: nec uero disertar̄ derelictar̄q; rer̄ pr̄ociniū suscepiūs: ñ. n. hoim ītertu snīæ quoq; accidūt sed lucē autoris fortasse desiderāt. ut hæc ī phia rō cōtra oia disserēdi: nullāq; rē apte iudicādi, ꝓfecta a Socra. r̄petita ab Arcesila cōfirmata a carneade usq; ad nr̄am uiguit ætatē. Quartā acadēiā auctor̄ Eusebio philo et Charmidas itroduxerūt. qntā āthiochus. Quibꝰ uellē satis cognita eēt nr̄a snīa: rñdet Ci. his q se improbabāt: qd' cū uideret' seq acadēicos: & eor̄ disputādi morē & genꝰ phādi tāq̄ minꝰ arrogās: nihil eni affirmabāt tñ nūc disputet ī phia & aliqd affirmet & tradat pcepta de officiis certa: cū nihil certi aut sciri aut pcipi possit: ut ipi dicūt acadēici. Ait Ci. ñ sū is q teneā nihil eē q̄ seq dēamus & oia eē icerta ut aliq acadēici uoluerūt: sed sequor ea q̄ mihi ꝓbabilia uidēt: nec arrogāter aliqd affirmo: nec iprudēter & temere aliis assētior: qd' eēt cōtra prudētiā: ī q̄ duo uitia uitāda sūt: unū ne icognita ꝓ cognitis hēamus hisq; temer̄ assētiamur: alter̄ ne nimis magnā opā pōamus ī rbus ñ mltū necessariis. Dixi supra Cice. ñ fuisse addictū alicui secte: nec pscripsisse sibi aliqd' dogma qd' sequeret': & illius limites ñ egrederet': sed uoluisse ea sequi q̄ sibi, ꝓbabilia uidebant'. Vñ iterdū ur̄ eē stoicus: iterdū pipateticus: iterdū acadēicus disputatiōibus academicor̄ ī primis delectabat': qm̄ uberrimus dicēdi fons ad utrāq; ptē subministrabat copiā. Nō eni sumus hi: nō sectamur nouos academicos qui dicūt nihil eē qd' fieri possit. hoc asseuerabat carneades cōtra stoicos. Errore: qm̄ dicūt nihil esse certū: nihil uer̄. Vaget': uagus sit & erret: cū nō hēat aliquid certi qd' sequat'. Quæ. n. ratio quare aliquid certi habere debeamus qd' sequamur. nā uita esset cōfusa sublata ratione uiuendi idest pceptis & officiis ad bene beatēq; uiuendum comparatis. Ista mens nostra scilicet quæ nunquā acquiescit quousq; uer̄ iuenerit. Vnde nisi mens uerum quereret & falsum nulla esset: aut frustra esset data: qm̄ menti quæ est ꝓncipium: rerū agendarū ꝓposita ē ueritas: quam tractet & inquirat: & sic menti quæ est ꝓncipium cōtemplandi: obiicit' ueritas q̄ emergit

disserere soleamus: & hoc ipso tpe pcepta officii pr̄sequamur. Quibus uellem satis cognita esset nr̄a snīa. Nō. n. sumus hi quor̄ uagetur animꝰ errore nec hēat unq̄ qd sequat'. Quæ enim, ista mens uel

ex rebus. nã uersat' circa ea: quoꝝ principia uera sunt & cætera: nihil ergo ualeret mẽs si nihil certo sciri posset: & si nihil haberet qd tãq̃ ueꝝ sequeret. Quæ uita: cõfusa. s. qm̃ hoc mõ tolleret' oĩs rõ uiuẽdi: & i eodẽ uersaremur errore: quo Pyrro: q nil eẽ ueꝝ nihil certũ dicebat & nil falsũ. Vñ ita uiuebat: ut officiũ i eius uita iueniri nõ posset. Vñ cũ dẽ a nouis academicis nihil eẽ ueꝝ: nulla erit prudẽtia nulla iustitia nullũ honestũ: & sic nullũ offiñ. Vnde sequit' uita tenebris obducta & cõfusa: qd é oĩo absurdũ ñ solũ disputádi. qm̃ disputádo ueritas inueniri nõ posset: si rõ ipsa certa disputádi: & uia tolleret'. Rõne uiuendi: prudẽtia & officiis. Nos autẽ dicit nũc Cicero qd ipse teneat & qd cæteri. Vt cæteri philosophátes. Qui alia certa: & hi sũt stoici & pipatetici. Alia ĩcerta: ut sũt academici q oĩa ĩcerta eẽ dicebãt: quẽadmodũ inqt cæteri philosophátes putãt alia eẽ certa alia ĩcerta: sic nos dicimus ab ipsis philosophis dissẽtiẽtes alia esse ꝓbabilia alia uero ĩprobabilia. Sic: pari mõ. Ab his: phis supradictis stoicis pipateticis & acadẽicis. Alia ꝓbabilia: Cicero uult sequi nec plane imitari academicos: q nihil affirmãt: nec alios q ptinaciter & eũ asseueratõe affirmant & maxie stoici q suas positões ptinacissime seruabãt: & sic tenebit mediũ a cæteris philosophis dissẽtiẽs: ut nouũ dogma suis latinis ĩstituere uideat' & sæctã pscribere. Quæ cõtra: q ĩm probabilia uideant' ea ĩprobare. Vitãtẽ. i. qd ꝓhibet me uitãtẽ arrogãtiã affirmádi aliq̃. s. certa eẽ: fugere temeritatẽ. i. ĩprudẽtiã: qm̃ temere aliqd affirmare temerarii hoĩs é nõ sapientis. Academici nihil affirmabãt: ꝓbabile aliqd eẽ dicẽtes: & nũq̃ suũ iudiciũ interponẽtes. Dissidet: aliena é maxie: qm̃ sapiẽs nil debet affirmare temere. Cõtra oĩa: In academicis libris ait. Nobis aũt ꝑmũ ẽt si qd pcipi possit: tñ ipsa cõsuetudo assẽtiẽdi piculosa eẽ uidet' et lubrica: quãobrẽ cũ cãm uitiosã eẽ cõstet: assẽtiri quicq̃: aut ueꝝ eẽ: aut falsũ aut ĩcognitũ: sustinẽda é potiꝰ oĩs assẽtione pcipiter: si temere ꝓcesserit. Cõtra oĩa disputat' a nr̃is. i. academicis: quos Cicero imitabat' disputádo ĩ utrãq; ptẽ: ut fecit ĩ libris de diui.: de finibus: nulla certa sn̄ia allata academici disputabãt cõtra oĩa & ꝑ oĩbus. i. de oĩ re disputare ĩ utrãq; ptẽ. Hoc ipsũ ꝓbabile: qd ipsi acadẽici dũt. nã nihil affirmãt: sed aliqd ꝓbabile dicũt eẽ. Elucere: apparere et claꝝ fieri. Cõtẽtio: disputatio ĩ utranq; ptẽ. Cãtũ: rõnũ: q̃s affert utraq; ps. Sed hæc: hæ opĩones & dogmata academicoꝝ. In academicis nr̃is: quatuor libris: q academici iscribunt & extãt: sed nõ itegri li. ii. de diui. ait: & qd genus philosophãdi mime arrogãs: maxieq; & cõstãs: & elegãs arbitraremur q̃ttuor acaꝺemicis libris oñdimus. Tibi aũt mi Ci. uertit sermonẽ ad filiũ: quẽ ortat: ut hæc sua scripta legat: q̃uis cratippo pipatetico utat' ꝓceptore. Philosophia. s. pipatetica: cuius ꝓnceps fuit Aris. His simillimo: laudat cratippũ: ut filiũ ad studia exciret cũ talem ꝓceptorem nactus sit. His q ista peperũt: phis q haꝝ sectaꝝ autores fuerũt Pla. fuit ꝓnceps academicoꝝ. Aristo. pipateticoꝝ. Zeno stoicoꝝ. Diogenes cynicoꝝ. & Pythagoras samius pythagoreorũ. Qui istas has sectas & dogmata phiæ: dicit cratippũ illis simile: q autores & ꝓncipes fuerũt sectarũ Ista ꝓclara: hoc dogma pipateticoꝝ: & hãc phiam pipateticã. His Aristoreli & aliis q hãc sectã pipatetica nobilitarũt. Hæc nr̃a: opĩones & ꝓcepta stoicoꝝ: & officia: q̃ nũc scribo imitatus stoicos. Zeno ꝓnceps stoicoꝝ ꝑmus de offiñ disputauit. Finitima uestris: qm̃ nõ multũ discrepãt a pipateticis i ꝓncipio opis dixit: hæc nostra nõ multũ dissidẽtia a peripateticis: ubi apperui dissidẽtiã: q̃ é inter pipateticos & stoicos. Ad instituta: ad ea quæ dicere ĩstituimus ad disputationẽ de utili.

Plato princeps academicorum
Aristoteles pipateticorum
Zeno stoicorum
Diogenes cynicorum
Pythagoras pythagoreorum

q̃ uita potius nõ solũ disputãdi: sed etiã uiuẽdi rõe sublata: Nos aũt ut cæteri q alia certa alia ĩcerta eẽ dicũt: sic ab his dissẽtiẽtes. alia ꝓbabilia cõtra alia ĩ probabilia eẽ diciũs. Quid ẽ ergo qd me ĩpediat ea q̃ mihi ꝓbabilia uideant' seq q̃ cõtra ĩprobare: atq; affirmãdi arrogãtiã uitãtẽ fugere temeritatẽ q̃ a sapientia dissidet plurimũ. Cõtra aũt oĩa disputant' a nostris: qd hoc ipsũ ꝓbabile elucere nõ possit: ni si ex utraq; pte cãrũ eẽt facta cõtẽtio: Sed hæc explanata sũt ĩ acadẽicis nr̃is: ut arbitror diligẽter. Tibi ãt mi Ci. q̃q̃ ĩ antiqssima nobilissimaq; phĩa Crattippo autore uersaris his simillimo: q ista præclara peperunt: tñ hæc nr̃a finitima uestris ignota eẽ nolui. Sed iam ad instituta ꝓgamus.

De his q̃ ad utilitatẽ pertinẽt uitãq; degẽdã.

QVinq; aũt rõnibus ꝓpositis officii ꝓsequen

firmare temerarii hoĩs ẽ nõ sapientis. Academici nihil affirmabãt: ꝓbabile aliqd eẽ dicẽtes: & nũq̃ suũ iudiciũ interponẽtes. Dissidet: aliena ẽ maxie: qm̃ sapiẽs nil debet affirmare temere. Cõtra oĩa: In academicis libris ait. Nobis aũt ꝑmũ ẽt si qd pcipi possit: tñ ipsa cõsuetudo assẽtiẽdi piculosa eẽ uidet' et lubrica: quãobrẽ cũ cãm uitiosã eẽ cõstet: assẽtiri quicq̃: aut ueꝝ eẽ: aut falsũ aut ĩcognitũ: sustinẽda é potiꝰ oĩs assẽtione pcipiter: si temere ꝓcesserit. Cõtra oĩa disputat' a nr̃is. i. academicis: quos Cicero imitabat' disputádo ĩ utraq; ptẽ: ut fecit ĩ libris de diui.: de finibus: nulla certa sn̄ia allata academici disputabãt cõtra oĩa & ꝑ oĩbus. i. de oĩ re disputare ĩ utraq; ptẽ. Hoc ipsũ ꝓbabile: qd ipsi acadẽici dũt. nã nihil affirmãt: sed aliqd ꝓbabile dicũt eẽ. Elucere: apparere et claꝝ fieri. Cõtẽtio: disputatio ĩ utranq; ptẽ. Cãtũ: rõnũ: q̃s affert utraq; ps. Sed hæc: hæ opĩones & dogmata academicoꝝ. In academicis nr̃is: quatuor libris: q academici iscribunt & extãt: sed nõ itegri li. ii. de diui. ait: & qd genus philosophãdi mime arrogãs: maxieq; & cõstãs: & elegãs arbitraremur q̃ttuor acaꝺemicis libris oñdimus. Tibi aũt mi Ci. uertit sermonẽ ad filiũ: quẽ ortat: ut hæc sua scripta legat: q̃uis cratippo pipatetico utat' ꝓceptore. Philosophia. s. pipatetica: cuius ꝓnceps fuit Aris. His simillimo: laudat cratippũ: ut filiũ ad studia exciret cũ talem ꝓceptorem nactus sit. His q ista peperũt: phis q haꝝ sectaꝝ autores fuerũt Pla. fuit ꝓnceps academicoꝝ. Aristo. pipateticoꝝ. Zeno stoicoꝝ. Diogenes cynicoꝝ. & Pythagoras samius pythagoreorũ. Qui istas has sectas & dogmata phiæ: dicit cratippũ illis simile: q autores & ꝓncipes fuerũt sectarũ Ista ꝓclara: hoc dogma pipateticoꝝ: & hãc phiam pipateticã. His Aristoreli & aliis q hãc sectã pipatetica nobilitarũt. Hæc nr̃a: opĩones & ꝓcepta stoicoꝝ: & officia: q̃ nũc scribo imitatus stoicos. Zeno ꝓnceps stoicoꝝ ꝑmus de offiñ disputauit. Finitima uestris: qm̃ nõ multũ discrepãt a pipateticis i ꝓncipio opis dixit: hæc nostra nõ multũ dissidẽtia a peripateticis: ubi apperui dissidẽtiã: q̃ ẽ inter pipateticos & stoicos. Ad instituta: ad ea quæ dicere ĩstituimus ad disputationẽ de utili.

QVinq; rationibus ꝓpositis aggredit' rem ipsã Cicero: & repetit ea q̃ ꝓposuit: ut ad id quod restat pgere possit: & docet quibus rebus gloria parat' & quomodo aliorꝝ animos & beniuolentiam demereri possumus: detestaturq; tyrãnos qui rẽpub. labefactãt. Inde docet qd sit agẽdũ rẽpu. gubernãtibus: & postremo loco apit quõ cõpatio fit de duobus utilibus: ut fecit de hõesto

Honestatē: ná ꝑus queriᵗ an sit honestū. Inde de duobus honestis utr̃ honestius: & sic duæ sunt rōnes Ad cōmoda: ad cōmoditates uitæ degēdæ. Duæ qm̃ q̄rimus: an sit utile. Inde utrū utilius: & sic erūt duæ rōes utilitatis. Quita rō ē de repugnātia utilis & hōestī: nō q̄ ē: sed q̄ eē uᵗ. Eligēdi iudiciū: ut sci at qs iudicare: siqū utilitas cū honestate pugnare uidebit qd magis agendum sit. Ea: utilitas & honestas. Vnde cum utilitas ad se rapit: & honestas retrahit: debemus adhibere iudici: & id quod est honestius sequi. Honestatis pars: qm̃ i superiori uolumie disputauit de officiis: q̄ manāt a singlis ꝑtibus honestatis. Inde de duobus honestis utr̃ hōestius: Quā piter honestatis. Hoc ᵗ hæc ps de qua i hoc uolumie disputabimus: tēdit ad utilitatē. In quo uerbo: utilitatis. s. Accusat Cicero illos: q utile ab honesto segregarūt: & honestū ab utili. nā qcqd ē honestū ē utile: & qcqd utile honestū. iperita iquit mᵗ titudo utile ab honesto separat: & dicit utile ē augere rē domesticā quocū q; mō. Cicero eā utilitatē intelligit: q̄ cū hōestate cōiūcta ē: cū re uera nullū sit utile qd nō ē honestū. Cōsuetudo hoīum segregātiū utile ab honesto: Lapsa: cadēs ꝑ errorē. Deuia: de rōe recta ueræ utilitatis adnexæ uirtuti. Sēsim: paulatī. Eo: in eā opinionem deducta ē. Secerneret: separet cū eēt cōiūctū cū honesto. Cōstituerer: statueret aliqd eē utile: qd̄ ñ hōestū & e cōtra. Qua cōsuetudo: hoium et opinione. Pernities: magnū malū. Pernities dicit ᵗ a pnecādo. Hoium uitæ: societati hūanæ q̄ utile cōsectaret cōmissa hōestate. Sūma qdē auctoritate: ꝓbat iustū hōestū utile cōiūcta esse ex snia stoicor̃ q utile ab hōesto nullo mō posse separi dicebāt & ecōtra. Vñ stoici sūme auctoritatis. Seuere: grauiter. Hōeste: cū sūma laude uirtutis. Tria gña: iustū utile & hōestū Cōfusa: i unū cōmixta. Cogitatione: nō re & actu: qm̃ hōestū ab utili ñ pōt separi: nisi libera cogitatōe ut supra de hōesto & decoro dictū ē. Ex quo: ex qbus ꝓpositiōibus & opinionibus stoicor̃. Efficit: cōcludit. Quod: quas rōnes stoicor̃ et cōclusionē. Par̃ ꝑspiciūt: par̃ aduertūt: & cōsiderāt. Hi q talia nō aduertūt: nec bñ discernūt. Versutos astutos. Versuti dicunt illi quor̃ mēs celeriter uertit. Admirātes: tanq̄ eēnt sapiētes. Sapiētiā: prudētiā: sed ipse prudēs hōestū finē sibi ꝓpōit: & media qbus ad illū tēdit: honesta sūt: nec aliqd putat eē utile: qd̄ uacet honestate. Malitiosus aūt callidus & uersutus ꝓponūt finē: sed malū: qa ñ habēt rationē honestatis dūmodo aliquod utile assequant & malitiosus iuenit oīa media quibus finē sibi ꝓpositū cōsequtur. Vñ iperiti ipsos malitiosos appellāt prudētes cū malitia: quæ cū uitio cōiungit lōge distet a prudēdentia: q̄ semp cū hōestate cōiūcta est. cōtraria igitur ē malitia ipsi prudētiæ: unde malitiosi nō laudādi sed uituperādi sūt: qm̃ ñ utunt hōestate: sine qua nihil pōt eē utile. Quor̃: hoium par̃ ꝑspicientiū ipsam ueritatē. Error: falsa opinio remouēda ē. Dis: opinio hoium ad id deducēda: ut putet nihil esse utile: qd̄ ñ sit hōestū. Ad eā speciē: formā. & dat Cice. optimū ꝓceptū. Honestis: nō malitiosis & fraudulētis. Fraude: q̄ ē cōtra iustitiā. Et malitia: qd̄ ē cōtra honestatē & prudentiā.

Qvæ ego ad uitam. Distinguit ea quæ humanæ uitæ utilia sunt: ut ostendat nihil esse utilius homini q̄ homines sibi officiis deuincere. Nihil enim est quod homini ꝓdesse possit sine hominum opera: & homo homini ꝓdesse & obesse potest. Eiusdē generis similia di: quar̃ duæ ad decus honestatēq; ꝑtinēt: duæ ad cōmoda uitæ: copias opes facultates. qnta ad eligēdi iudiciū: si qñ ea quæ dixi pugnare inter se uidērētur. Honestatis pars ꝓfecta est: quam quidē tibi cupio eē notissimā. Hoc autem de quo nunc agimus idipsum est quod utile appellatur. In quo uerbo lapsa cōsuetudo deflexit deuia: sensimq; eo deducta ē ut ab honesto utile secerneret & cōstitueret hōestū aliquod quod utile nō eēt: & utile quod ñ honestū qua nulla ꝑnities maior hoīum uitæ potuit afferri Summa quidē auctoritate philosophi seuere sane atq; honeste. hæc rna genera cōfusa cogitatione distīguūt. Quicqd. n. iustū sit: id utile ēt esse cēsent. Itemq; quod honestū sit id eē iustū. Ex quo efficit ut qcqd honestū sit id sit utile. Quod q par̃ ꝑspiciunt: hi sæpe uersutos hoīes & callidos admirātes eorū malitiā sapiētiā iudicāt. Quor̃ error eripiēdus ē oīsq; opinio ad eā speciē traducēda: ut honestis cōsiliis iustisq; factis nō fraude & malitia sē itelligāt ea q̄ uelīt cōsequi posse.

Diuidit ea quæ ad uitā degēdam ꝑtinēt.

Qvæ ergo ad uitam hominū tuēdam ꝑtinēt: partim sunt inanimata: ut aur̃: argētū ut ea q̄ gignunᵗ e terra: ut alia eiusdem ⁊gñis:

Suos:ꝑprios:qm̃ singula aĩata ꝑprios habẽt ĩpetus & appetitus. Eoꝝ:alia facit subdiuisionẽ.diuidit eni ipsa aĩata. Exptia rõnis:sine rõne & itellectu:ut sũt bruta. Rõne utẽtia:ut hoĩes & deus. Quaꝝ apũ:qm̃ hẽmus mel & cærã ex apibus. Rõne aũt:diuidit ea:q̃ rõne utunt̃:ut sũt dii more gẽtilium lo/ quor:& hoĩes. Deos placatos:docet quõ dii reddunt̃ hoibus ꝑpicii. Pietas:reuerẽtia: quã deo debe mus patriæ & parẽtibus.pietas:ut uolũt stoici ẽ scia diuini cultus.& pietas ẽ pluſq̃ officiũ:& iusticia ad/ uersus deũ ideo dicit Lactan.pietas ẽ dei parẽtis agnitio. Placatos:ꝑpitios nobis. Sãctitas: moꝝ ite/ gritas:quã habere debemus:si deũ ꝑ pitiũ habere cupimus. Vis deos ꝑpitĩ ari inquit Seneca:bonus esto. Sãctus di cit̃ icorruptus:ide sãcto leges. Et secũ dũ:post deos:q placant̃ pietate & mo rũ itegritate. Maxie:i ꝑmis. Earũq; iteꝝ:silis ẽ diuisio eaꝝ reꝝ:q̃ noceant & obsint nisi quia dii nõ putãtur ali/ cui nocere sed aliquẽ punĩũt: ut iusti/ tia locũ hẽat: ergo dus exceptis: nihil ẽ ꝙ magis hoi obesse possit q̃ hõ. Nõ putãt phĩ:& maxie stoici q negabant deũ irasci:imo uolebãt sapiẽtẽ nõ ira sci: Ea.n.ipsa rõ quare hoies plurimũ possũt obeẽ & ꝑdesse hoibus:qm̃ cæ tera oĩa ianimata fere sunt effecta ho minũ opa:q̃ nõ hẽremus nisi fuissent opa hũana. Plæraq;:maior pars eoꝝ Opis:laboribus & industria. Quæ ianimata:apta uitæ hũanæ degẽdæ. Ars:qua istꝛa fiũt apta usui. Neq;.n. rõ ẽre his uti nõ possemus sine homi nũ administratiõe. Curatio: nõ po/ tuisset exerceri medicina sine hoie. Frugũ:fruges ẽ qcqd ex fructu terræ ĩ alimoniã uertimus. Frugũ:q̃rũ ad ea q̃ pcipiunt̃ ex terra. Fructus sũt etiã arboꝝ. Ĩã uero:ponit ea q̃ fieri non possent sine hoie & eius opa. Expor tatio:ad alias gẽtes. Quibus abũda/ remus:hic.n.mercatura & negociatõ hũit originẽ:ut inquit Thucydides & Aris.ab abũdãtia reꝝ aliquaꝝ:aliquarũq; idigẽtia:q̃ cũ alibi eẽnt exportabãt ea qbus abũdabãt & faciebãt pmutationẽ:adde etiã ꝙ nũmus fuit iuẽtus cã pmutatiõis: ut inquit Plato i li. de rep.& ut subiret uicẽ idigẽtie:qm̃ oĩa metit̃ nũmus. Auctor ẽ Aris.qnto moraliũ:fie bat apud antiquos pmutatio reꝝ:& q nõ indigebat aliqua re:ut illa pmutaret nũmo sibi eã cõparabat Inuectio:nã mercatores aduehũt ea quoꝝ usu egemus:& ea exportãt ĩ quibus abũdamus. Mũeribꝫ officiis inuehẽdi & exportãdi:& ꝑbat ꝑ iductionẽ talia ñ posse hoibus ꝑdesse nisi opa hois. Nec lapi des exciderent̃:hæc oĩa fuerũt excogitata & iuẽta ab hoibus Lydi ꝑmi aureũ argẽteũq; nũmũ percusse rũt auctore Herodoto li.1. Lapidicinas auctore Plĩ.li.septio. Cadmus iuenit Thebis. Archicophrasius ĩ phœnicia: Trason iuenit muros:turres iuenere Cyclopes:ut uult Aris.ut Theophrastus. phœnices fer/ rũ ĩ creta inuenere idei dactyli Argẽtũ iuenit Erictonius atheniẽsis: Auri metalla & cõflaturam cadmus phœnix ad pangeũ mõtẽ Plunbũ ex casseritade ĩsula ꝑus asportauit. Midacritus fabricã ferreã iuenere cyclopes figolinas Chorebus atheniẽsis ærariã fabricã calybes ut alii cyclopes. Aes iuenit cyniras rex in cypro. Lucretius q carmĩe phĩam celebrauit. Dicit metalla fuisse iuẽta cõuẽtis syluis cã uenatiõis: unde feruẽtibus uenis scribit manasse auꝝ & liquefactũ & cætera metallã in cõcauitates terræ. Manabat in/ qt uenis feruẽtibus ĩ loca terræ. Cõcaua:cõueniẽs argẽti riuus & auri. In hoc quoq; dissẽtio inqt Sene ca sapiẽtes fuisse q ferri metalla & æris iuenerũt:cũ icẽdio syluaꝝ adusta tella ĩ sũmo uenas iacẽtes liq̃fa ctas fudisset. Aeris itẽ & plũbi:ad opinionẽ hãc alludẽs Vir.i geor. dixit atq; auro pluria fluxit. Vtrũq; sit opa hois effectũ ẽ:ut taliũ reꝝ hẽamꝰ usũ. Acu facer̃ uestes idei phryges iuener̃:ide phrygiões appel lati sũt:auꝝ itexere ĩ eadẽ alia iuẽit.attalus rex:usi nom̃ attalicis.ad usũ nr̃m adextruẽdas dõs et colũnas

partim animata q̃ habẽt suos ĩpetus & rerũ appeti tus. Eoꝝ aũt alia rõnis expertia sũt:alia rõe utentia Expertes rõis sũt equi.boues:reliquæ pecudes apes quaꝝ ope aliqd efficit̃ ad hoĩm usũ atq; uitã. Rati one aũt utẽtiũ duo genera ponunt̃:unũ deoꝝ: alte rũ hoĩm. Deos placatos:pietas efficiet & sanctitas Proxime aũt & secũdũ deos:hoies hoĩbus maxime utiles eẽ possũt. Earũq; iteꝝ rerũ quæ noceant & ꝑ sit eadẽ diuisio ẽ. Sed qa deos noceꝛ nõ putant:his exceptis hoies hominibus plurimũ obesse uel pro/ desse arbitrant̃. Ea.n.ipsa quæ inanimata diximus pleraque sunt hominũ effecta opis quæ nec habere mus:nisi manus & ars accessissent:nec his sine ho/ minũ administratõe uteremur:neq;.n.ualitudinis curatio:neq; nauigatio.neq; agricultura: neq; fru/ gum fructuũq; reliquoꝝ perceptio & cõseruatio si ne opera hominũ ulla esse potuisset. Iã uero & eaꝝ rerũ quibus abũdaremus exportatio:& earum qui bus egeremus iuectio certe nulla eẽt:nisi his mune ribus hoĩes fungerent̃. Eadẽq; rõe nec lapides exci derent̃ a terra ad usũ nostrũ necessarii nec ferrum

pietas

Sanctus

Deus q; post

Ruadꝫ mercatura

Cadmꝰ iuenit

Cadmus ferrum

Midacritus auricalcum

Acu facẽ uestes

Penitus abdita: occulta ĩ uiſceribus terræ: ĩquæ hoĩes penetrãt metalla effoſuri. Vis: uehemẽtia. Ini tio: cũ ĩ unũ cœperũt cõuenire & ædificare domos: & cũ creati ſũt hoĩes initio. Poſtea: q̃ ĩ unũ hoĩes cõuẽnere: quõ iſta potuiſſẽt hoĩum neceſſitati ſubuenire: ſine opa hoĩs. nã ſi cadit domus nõ poteſt ſine opa hoĩs reſici reſtituiq;. Vi: ipetu. Vita cõis hoĩum ſocietas & coĩtas. Deriuationes ad irrogãdos: ut ſint fertiliores: aut cũ flumia deducimus ĩ riuos ad aliquẽ uſũ. Moles: ſaxa magna qbus portus includit: ut obſtẽt fluctibus: ſic Vir. Quid memorẽ portus lucrinoq; addita clauſtra: iulia q̃ põto: lõge ſonat unda refuſo: qm̃ illic Iulius cæſar ĩgẽtes molles ſaxoꝝ poſuit. Ex qbus omnibꝫ affert cõcluſionẽ q̃ ſeq̃t ex ſupra dictis. nã iductio ẽ: cũ ex pticularibus cõcludit unũ uniuerſale: paret igit̃ ex ſinglis ſupradictis nihil poſſe uitæ hũane utile eſſe ſine opa hoĩs. Perſpicuũ: claꝝ & oſtſũ p iductionẽ.

Quid deniq; de beſtiis dixit hactenus de maĩatis: quoꝝ nullus ẽ uſus ſine opa hoĩs: nũc aget de rebus aĩatis oſidẽs ipſas etiã nõ ꝓdeſſe hũane uitæ ſine hoĩbus. Pricipes: ꝑmi & autores q̃ ĩuenerũt quẽ fructũ ex quaq; belua capere poſſet genus humanũ. Tẽpeſtiuos: cũ tpe cõgruo. Vſui: aſferre aliquã utilitatẽ hoĩbus. Quid enumerẽ: nũc de artibus loq̃t: ſine quibus uiui nõ poſſet: & ꝓbat hoc dicẽs qd. n. ægritudini mederet̃. nã artes inuẽtæ ſũt: ut naturã adiuuarẽt: Aegritudini: ægrotatiõi. Quæ oblectatio qd oblectaret ipſos q̃ bona ualitudie fruunt̃. Victus q̃tũ ad cibũ. Aut cultus quo ad alios corpis ornatus. Miniſtrarent̃ ab hoĩbus. Exculta: ornata & formata ad dignitatẽ hoĩe dignã nam artes effecerũt ut a cultu & uictu beſtiaꝝ deſiſteremus. Tm̃ deſtitit: remouit ſe uſq; adeo. nã niſi eẽnt artes ĩ uictu beſtias imitaremur & ĩ cultu corporis: nã ut nati eẽmus: quẽadmodũ beſtiæ nudi uiueremus. Vrbes dicũt̃ qm̃ aratro deſignabãt̃ ab urbo: nã urbũ: ut ẽ ĩ libris digeſtoꝝ de uerboꝝ ſignificatiõe: dr̃ aratri curuatura: & urbare ẽ aratro definiẽ: opidũ dr̃ ab ope qd̃ eius rei cã mœnia cõſtituta ſũt. Sine cœtu: cõuẽtu: cœtus dr̃ a coeũdo Frequẽtari: a multitudine habitari. urbs frequẽs dr̃ q̃ hẽt frequentiã ciuiũ & q̃ ẽ populoſa. Ex quo: ꝓpter hoc quia urbes cõditæ & cœtu hoĩum ſũt frequẽtatæ latæ ſunt leges & mores ciuitatũ & ius æquũ. Mores conſuetudines ad bñ uiuẽdũ: & iſtituta. Aequar deſcriptio iuris ſcriptũ eſt ius æquum tribuens unicuiq; qd̃ ſuũ eſt: hæc deſcriptio inuenta ẽ ad cœtus hominũ conſeruandos: dixi ſupra eſſe ius ſcriptum & non ſcriptum: & unde utrunq; originem habuerit. Certa diſciplina: modus & regula uiuendi in ciuitate. Per quas: leges: mores: diſciplinam. Per quas bene: ſine uitio. Et beate: ſine cupiditate reꝝ alienarum. beate qs uiuit qui eſt cõtentus re quã habet: bene uiuit qui uacat uitiis: utrunq; præſtant mores & leges & iura. Quas res leges mores iuris deſcriptionẽ & diſciplinã uiuendi. Máſuetudo: qm̃ homines timentes legẽ & ius fiunt mãſueti deponentes feritatẽ & ingeniũ agreſte. Cõſequuta ſubſequuta.

aurũ æs argentum effoderentur penitus abdita ſine hoĩum laboꝝ & manu. Tecta uero qbꝫ & frigorum uis pelleret̃: & caloꝝ moleſtiæ ſedarent̃: unde aut initio generi humano dari potuiſſẽt: aut poſtea ſubuenire: ſi aut ui tẽpeſtatis: aut ĩ terrẽotu: aut uetuſtate cecidiſſent. niſi coĩs uita ab hoĩbus haꝝ reꝝ auxilia peteꝝ didiciſſet. Adde ductꝫ aq̃rũ deriuatiões flumiñ: agroꝝ irrigatiões: moles oppoſitas fluctibꝫ portuſ manufactos: q̃ nõ ſine hoĩum ope hĩe poſſemꝫ Ex quibꝫ oĩbꝫ multiſq; aliiſ ꝑſpicuum eſt q̃ fructꝫ quæq; utilitates ex rebꝫ his quæ ſũt inanimatæ percipiant̃: eas nos nullo modo ſine hoĩum manu atq; opa capere potuiſſe. Quin deniq; ex beſtiis fructus aut q̃ cõmoditaſ: niſi hoĩeſ adiuuarent ꝑcipi poſſet nã & qui pricipes ĩueniendi fuerũt: quem ex quaq; belua uſũ hĩe poſſemꝫ hoĩeſ certe fuerũt. Nec hoc tpe ſine hoĩum opa: aut paſcere equos: aut domare aut tueri: aut tẽpeſtiuos fructꝫ ex his capere poſſemꝫ Ab eiſdem & ea q̃ nocent interficiunt̃: & quæ uſui poſſũt eẽ capiunt̃: Quid enumerẽ artiũ multitudinem: ſine quibus uita omnino nulla eſſe potuiſſet Quid enĩ ægritudini ſubueniſſet: quæ eẽt oblectatio ualẽtiũ qui uictus aut cultꝫ niſi tã multe nobis artes miniſtrarent̃: qbus rebus exculta hoĩum uita tm̃ deſtitit a uictis & cultu beſtiaꝝ. Vrbes uero ſine hoĩum cœtu, potuiſſẽt nec ædificari: nec frequẽtari Ex quo leges moreſq; cõſtituti tũ iuris æqua deſcriptio: certaq; uiuendi diſciplĩa: ꝑ quas bene beateq; uiuitur: quas res & manſuetudo animoꝝ cõſecuta

urbs
urbũ
opidũ
Cetꝫ
bene beate viuit

Verecūdia:hoc refert ad certā disciplinā:idest optimū uiuendi modū in repu.cū pudore qui obstat cui ne aliqd faciat contra disciplinā & institura ciuitatis. Leges faciunt hoies mitiores. Nisi.n. leges timerētur hoies itestinis seditiōibus iuicē se trucidarēt. Munitior:tutior:securior. Leges.n. sūt fūdamēta ciuitatū:& generis humani pſidiū & regimē:qbus hoies astricti abstinēt iiuria. Dādo & accipiēdo.i. beneficiis.ultro:citroq; collatis. Res ēt pmutabant apd antiquos. Facultatibus:rebus cōmodis utilitatibus. Lōgiores:nimis ꝓlixi i hac pte:qm hoc clarū ē:nil ꝓdesse hoi sine hois opa. Quis ē eni:rō quare ꝓlixa nimis de re q̄ i ꝓmptu est oro sit susceptа. Perspicua:clara & manifesta. Cōmemorant:i officiis: cū de hac pte loquit. Neminē: hæc erāt q̄ Panetius dicebat. Prīcipē:domi i ciuitate. Magnas res:claras & gloſas & hoc ptinet ad ducē belli. Salutaſs utiles reip.& hoc ptinet ad ꝓncipē.i. optimatē:& ꝓmū iter ciues:q libertati cōi studet & cōsulit: qd tñ sine opa hoium facere nō pōt. Sine studiis beniuolētia & uolūtate hoium: studiū ē pluſq̄ uoluntas siue uehemēs uolūtas Themistocles:& Pericles athenienses fuerūt. Themistocles clarus iparor & Pericles domi militiæq;. Cyrrus auctore Xenophōte natus ē ex patre Cambise rege Persarū & matre Māda næ filia Astyagis regis Mœdorū. Fuit igit Cyrus rex ipsarū: ad quos regnū mœdorū transtulit:q annis.ccc.regnauerāt. Crœsū regē ditissimū Babillo niis opē ferētē cœpit. Asiaq; & oriēte subactis Scytas bello tētauit:ubi captus a regina scytarū:q̄ thomiris dicebat: occisus ē:cū regnasset.xxx.annis cuius sepulchro tale iscriptū fuit epigrāma auctore Plutar.i uita Alexādri magni. Quisquis es mortaliū:& undecūq; aduenis:aduēturꝰ.n.te scio:Cyrus sum q Persis iperiū q̄siui: hoc igit humi paululū quo meū corpus obtegit mihi ne iuideas. Imperiū termiauit Cyro ad oriētē rubrū mare ad septētriones pōtus Euxinus:ad occidētē Cyprus & Aegiptus:ad meridiē etyopia. Agesilaus lacedæmōius Archidami filius post mortē Aegidis fratris sui rex cōstitutus ē pp eximiā eius uirtutē:in de i Asiā cōtra Arthaxerxē regē Persarū ꝓfectus ē:& Thisapherne q tū iter ꝓfectos regis ꝓncipatū tenebat:uicit. Inde cū ipsū regē adoriri decreuisset a lacedæmonis reuocatus ē:q Atheniēsibus & Boetiis bellū idixerāt. Rediēs ḡ atheniēses & Boetios apud coroneā urbē Pelopōnēsi magno ꝓlio uicit. Breui statura corporis Agesilaus fuit:& altero pede claudus:sed aī uirtute ꝓditus:decessit:ꝺiēs ex ægipto i portu:q Menelai uocabat iter cyrenas & ægiptū:sed corpus eius spartā relatū ē. Agesilaus auctore Plutar.i oculis hoium uersari gloriabat:putās uidelicet obscœnis actōibus tenebras cōuenire:honeste aūt uitæ lucē maiori eē ornamēto. Laudat ē Agesilaus cū a cæteris scriptoribꝰ cū eximie a Socratico Xenophōte:eo.n.usus ē familiarissime. Alexēder:filius philippi regis Macedonū:q tota fere Asia subacta Babilone decessit. Res tātas:tā claras & icliti nois. Vtit testibus:hoc erat ꝓuerbiū:quo utebāt i foro iudicia li ubi testes,ꝓducūt:ide trāsfert ad alia. Cōspiratōe:cōcordia & unaitate:cōiuratio ē semp i pnitiē alterius:cōspiratio ē hoium cōsēsus. Magnas utilitates:dignitates cōmoda opes. Nulla pestis:calāitas et icōmodū. Est Dicearchi. Dicearchus siculus ex Massana urbe Arist.auditor pipateticorꝰ ꝓnceps claro i phia:q multa scripsit & iter alia libꝰ de iterritu hoium i quo hæc collegit q̄ scribit Ci. Est liber: extat adhuc iquit Ci. i quo agit de iterritu hoium & cāis qbus iteremit.& tpe quo iterierūt. Magni:clari & alti nois i phia pipatetica. Cæteris cāis:qbus hoies iterierūt. Aluuiōis:iundatōis & diluuii: Alluuio ut iqt Iustinianus ē lateris icremētū. Vastitatis:cū aliq̄ lues & cæli itēperies oīa deuastat. Bæluarū: repētinæ multitudinis:q̄ aliqñ loca uastarūt. Pli.ex auctoritate Varrōis scribit li.octauo oppidū i Hispania suffosum a cuiculis:a Thalpis i Thessalia:a ranis ciuitatem i Gallias nullā eē a locustis i aphrica. Amyclas

Cōiuratio
Cōspiratio
Alluuio

i cāpania deletas fuisse a serpētibus. Et Strabo scribit apud baleares īsulas domos subrutas fuisse cuniculis subterraneis: & arbores incolasq; tandē fuisse coactos iplorare opē romanoꝝ cōtra cuniculos. Nic locus: hæc ps: qua dicit hoiem multū ꝓdesse: aut nocere hoibus. Statuo: iudico: & ꝓ certo affirmo i pmis hoc ad uirtutē ptinere: ut aios hoium sibi deuiciat: & officiis demereat amantes sui. Ad usus suos ad cōmoda agēda: & opes & clientelas. Itaq; q̄ in rebus inanimis: alia inqt Cice. q̄ utilia sunt uitæ hūanæ ex inanimitatis & usu bælluaꝝ attribuēda sūt artibus. Deuiciri aūt & demereri: hoium uolūtates ad cōmoda augēda: & dignitatē prudentis hois ē & uere sapientis: q hoie instrumēto nobilissimo scit uti ad suas opes augēdas tuēdasq; Inanimis ianimatis: de qbus dixit. Vsu bælluarū: qm̄ ars reddit nobis bæluas cicurs & aptas usui hūano: & tractari possūt ut equi domiti: boues apti ad arandū & alia huius gñis. Ad hoium uitā: degendā: iuuādāq; tribuunt. Artibus operosis: mechanicis: ut sūt artes opificū: domitores bælluaꝝ: ut sint ad usū hoium & utilitatē. Hoium studia: uolūtates ad dignitatē hois augendā & opes. Amplificationē: augmentum nīæ dignitatis & cōmodi. Excitant: cōmouent & alliciunt: ut uelit auctas ee opes & dignitatē uiri sapientia ꝑstātis & uirtute: qm̄ uirtus studia hominū ad se allicit: & hoc uirtutis ē ꝓpriū munus: qua etiā ipellimur: ut eos quos nunq̄ uidemus diligamus. Et. n. uirtus: ponit tres uirtutis ꝓprietates. Prima est: ut hō q hītū uirtutis aut habet: aut mediis officiis cōseq uult: res & causas reꝝ cōtēplet: & a q̄ cā ē quæq; res: & qd cuiq; accōmodat: & uerū uidere i oibus rebus: & sic dicet prudēs sapiēsq;: quia i oī re qd sit ueri uidet: & qd sequēdū: fugiendūue sit. Secūda cohibere affectus & appetitū ita disponere: ut rōi pareat: & uti mō i oi re: & sic erit tēperans moderatus & sibi cōstās. Tertia uersari i hoium societate cū moderatōe & prudētia: ut eoꝝ studia nobis ꝓmpta reddamus: ut ipsis uti possimus ad dignitatē nostrā augendā, ꝓpulsādāq; si q̄ iferāt iniuria: hæc i pmis sūt uirtutis mūera. Et. n. certe ꝓfecto. Fere: uertit: uersat circa tria: fere dixit: qm̄ & circa aliqua alia uersari pōt: sed maiora uirtutis mūera circa hæc uersant. Quaꝝ reꝝ: circa q̄ uirtus moralis uersat. ¶ Prospiciēdo: cognoscēdo: dignoscēdoq; ueꝝ i oi re. Sineꝝ: sine fraude. Quid cōsentaneū qd cuiq; cōueniat decorūq; sit. Quid cōsequēs: qd seq̄t ex aliq̄ re: qm̄ prudens cōsequētia cernit: uidet cās et earū ꝓgressus ñ ignorat: tāq̄ ea q̄: añcesserūt. Ex quo: ex q̄ re oīa gignant. & q̄ sit cā gñatiōis: qd ptinet ad naturalem phām & cognoscēt cās oium reꝝ: qm̄ oēs res a suis causis dependet: uñ ait ipe i pmo de diui. Atq; ut i semibus uis iest eaꝝ reꝝ q̄ ex his ꝓgignunt: sic i cāis cōditæ sūt res futuræ. & Sene. i tragœdia: q̄ ædipus iscribit dicit. Quæ nexa suis occurūt cāis: sed difficile est cās reꝝ cognoscere: sūmi phī hoc est munus q oīa scit. Scire āt est res ꝑ cās suas cognoscere. Alterum: hæc est secūda ꝓprietas uirtutis. Motus turbatos: pturbatiōes aī: de qbus dictū est. Quos motus turbatos pati accusatiuus pluralis. i. morbos aī & passiōes siue pturbatiōes. Hormas: hormi græce latine significat appetitū sensitiuū & ipe tū aliquē ad agendū. Appetitus est ipa sedes: appetitio uere ē actio. Tertiū: hæc est tertia ꝓprietas & munus uirtutis. Cōgregamur: cōsuetudinē habemus: & uitæ cōmertiū. Moderate: cū moderatōe & tēperātia: ut nihil sit i nobis: qd eos offēdat: & a beniuolētia iā ita possit alienaſ: ꝑcepit supra: qd sit agendū i ipis cōgressiōibus: ut seruet decoꝝ. Dēmus. n. adhibere ordinē: cōstātiā: moderationēq; oīm dictoꝝ atq; factoꝝ: si ab illis ꝓbari uolumus & digni auxilio iudicare cū qbus uiuimus. Sciēter: prudēter. Quorū hoium: cū qbus cōgregamur. Studiis: uolūtatibus fauore opa. Natura nīa se alere possit. Expleta: pfecta. Cumulata: ut nil penitus desit: & oia subministrent nobis necessaria natæ studiis eoꝝ. Deniq;: ad sūmā tādē. Per eos hoies. i. ut eoꝝ opa ꝓpulsemꝰ icōmoda. Importet. iferat ab aliis. Vlciscamur eos:

hic locus nihil hēat dubitatiōis qn hoīes plurimū hoibus & ꝓsint & obsint. ꝓpriū hoc statuo eē uirtutibus cōciliaī sibi aīos hoīum: & ad usus suos adiūgere. Itaq; quæ i rebus inanimis quæq; in usu & tractatiōe bælluaꝝ fiūt utiliter ad hoīum uitā artibus ea tribuunt opositis. Hoīum aūt studia ad āplificationē nostraꝝ reꝝ ꝓmpta & parata uiroꝝ præstantiū sapientia & uirtute excitant: etenim uirtus hoīs in tribus rebus fere uertit: quaꝝ una ē in prospiciēdo quid in quaq; re uerū sincerūq; sit: quid consentaneū cuiq;: quid consequēs: ex quoq̄ quæ gignantur: quæ cuiusq; rei sit cā alterum cohibere motus aī turbatos: q̄s græci πα ον noīant appetitōnesq; quas illi ῥμισαο obediētes efficere rōni. Tertiū his qbus congregamur uti moderate & sciēter quorū studiis ea q̄ natura desiderat expleta cumulata quæ habemus. per eos deniq; siqd importetur nobis incommodi propulsemus ulciscamurq; eos qui

Pma
Tres studiū ꝓprietates
Secda
Tertia

Appetitꝰ
appetitio

de his uindictã ſumamus: & pœnas q̃ nocuerũt: ut patiẽt æqtas & humanitas: qm̃ nõ debemus excedere modũ æqtatẽ & hũanitatẽ i ulciſcẽdo: ne uideamur iniq & imanes: de hoc ſupra ẽt ꝓceptũ dedit. Hanc facultatẽ: ut hoc facere poſſumus: qđ deũ ẽ i ſtudiis hoium. ¶ Studia: uolũtates beniuolẽtiã: operãq; parată ad nr̃am dignitatẽ tuẽdã augẽdãq;. ¶ Teneamus nr̃m amorẽ & cõmodũ. paulo poſt inqt hoc dicã: & facit digreſſionẽ q̃ abſoluta reuertit ad narrationẽ: & id qđ pollicet ibi hoc igr̃ cognito dicẽdũ ẽ: quo nã mõ hoium ſtudia ad utilitates nr̃as allicere poſſumus. Magnã ui eẽ i fortuna: rñdet ꝓpus Ci. tacitæ obiectõi. potuiſſet. n. dici. g̃ cõſiliare ſibi hoies & nocere ꝓſiſteret ſolũ i hoibus nõ i fortũa q̃ i oi re dr̃at. Dicit Ci. fortuna hr̃e magnã ui: ut, pſit & obſit: ſed ubi ẽ uirtus nõ põt fortũa aſpirare: & ſine opa hoium fortũa par uel nihil põt: qđ ꝓbat p inductionẽ uñ ſi tela fortũæ uitare uolumus hoium ſtudia ꝓplecti. & tenere dẽmus. & ſic iermis. fortũa reddet ad nocẽdũ: q̃uis multa nobis fortuito accidere poſſint: g̃uiora. n. beniuolẽtia hoium & ſtudio uitari poſſũt. ¶ Secũdas: ꝓſperas. Nã & cũ: rõ q̃re magnũ momentũ ẽ i fortuna ad aliq̃ cõſequẽda aut amittenda.

Exitus: finẽ quẽ optabãus. ¶ Proſpero: flatu: tráſlatio a nauigãtibus: q cũ ꝓſpero uẽto nauigãt ad optatũ portũ pueniũt. ¶ Reflauit: uertit flatus cõtrarios: patimur calãitates. ¶ Hæc ipa fortũa: de q̃ loqmur. ¶ Cæteros cãus: alia icõmoda: q̃ poſſũt hoibus accidere a fortũa ſunt rara ſine opa hoium. ¶ Primũ ab ianimis: ponit Ci. ea q̃ ab ipſis ianimitatis accidũt hoibus opante fortũa. Inde ſubiũgit ea q̃ a beſtiis: ſed hæc q̃ fortũa ſine hoium opa, pueniũt: rara ſũt: at iteritus exercituũ fieri nõ poſſũt a fortũa ſine opa hoium. g̃ multo maiora ſũt q̃ eueniunt hoi ab hoie mala q̃ illa q̃ eueniũt a fortuna. Igit hoium aiõs beniuolẽtia nobis deuincere dẽmus: ut fortũæ gladios cõtẽnere poſſimus. fortũa hẽt in rebus inaiatis. ¶ Procellas: maris tẽpeſtates. & cætera eiuſdẽ gñis. ¶ Deinde a beſtiis: nũc de aiatis rõe carẽtibus. ¶ Ictus: pcuſſiões ut equor multor. ¶ Morſus: ſerpẽtũ: leonũ: tigriũ: & ſiũm. ¶ Impetus ferar q̃ hoies ipetũt. Rariora: raro accidũt. At uero iteritus: mala q̃ eueniunt a fortũa: opa tñ hoium hæc ſũt g̃uiora. ¶ Vt, pxie: paucis añ ánis poſt q̃s clades alias i exercitũ nõ accipimus. ¶ Triũ: exercitus Põpei magni i theſſalia: Petrei & Affranii i hiſpãia. & filior Põpei. ¶ Vt nup: ſumi uiri Põpei magni q uictus i pharſalica acie fugit i ægyptũ & ibi iuſſu Ptole. iterfectus ẽ. Sũmi: oi g̃ne laudis ꝓſtãtiſſimi. ¶ Sigaris: cui nẽo poterat cõpari. ¶ Præterea: ultra hæc q̃ dcã ſũt. ¶ Inuidiæ: odia ppli & iperitæ multitudis. ¶ Bñmeritor: eor q de ꝓpria bñmeriti ſũt: ut ipi Ciceroi accidit: Scipiõi: Themiſtocli: & aliis quor infinitus ẽ nũerus. Ob eas: iuidias: Calãitates: qbus afficiũt i uicula cõiecti. & carcerẽ. aut fugiẽdo. Expulſio fit ui: fuga uero ſpõte: rurſuſq;: nũc affert ↄtraria ſupradictis: q̃ tñ fieri nõ poſſũt ſine opa hoium. ¶ Rurſus: ↄtra ex alia ꝑte. ¶ Honores: magꝝtus. ¶ Secũdæ: ꝓſpæ. ¶ Impia. exercitum. ¶ Fortuita: q̃q̃ ſũt i manu fortũæ. ¶ Neutrã i ptẽ. i. nõ poſſet fortũa ↄferre honores & ſiia: nec poſſet eripe ſine opa hoium. Nihil ẽ iqt Ci. i oſone, p. L. Murena icertius ul̃go: nihil obſcurius uolũtate hoium. nihil fallacius rõe tota comitior. Fortũa igr̃ neq;, pdeſt: neq; nocer poſſet ſine hoie. ¶ Hoc igr̃: cũ hoc i qt Ci. ſit nob exploratũ pauca poſſe nob mala euẽire ſine opa hoium. ut tuti eẽ poſſumus: cõciliẽus nobis hoies: & eor ſtudia cõplectãur: qbus ãt rebus effici poſſit: iã docebo: & ſic poſt digreſſionẽ reddit ad id qđ iſtituerat. ¶ Quo mõ: qbꝫ artibus q̃ iduſtria & uirtute. ¶ Allicere: adducere blãditiis. ¶ Excitare mo

Modo quali noſtras ad utilitates hoim allicianture

uere. ¶ Studia: uolutates & bēiuolētiā. ¶ Quæ oro: ꝓceptio de his rebus: ꝗs dicā utiles ad studia hoium excitāda. ¶ Ita: si fcā fuerit cōparatio cū utilitate uidebit breuior: qm plus inerit utilitatis q̄ uerborum: & sic a re ipsa captat beniuolentiam: & attentionē utilitatis magnitudine proposita.

¶ Quæcūq; igit. Pauca loquutus de fortūa: resumit id qđ omiserat: & docet qbus rōibus hoium studia deuicere possimus. pōit igit cās sex: qbus hoies adducti aliquos ornāt & extollūt. ¶ Augēdū: diuitiis. ¶ Honestādū: honoribus ornādū. ¶ Beniuolētiæ gra: q̄re aliquē bēiuolētia ꝓsequunt. ¶ Aut gra honoris: q ipm honore dignū ducūt.

¶ Suspiciūt admirāt. & iō fauēt ut honores assequāt. ¶ Suspitio cōpōit a sursū & spicio: qđ apd ātiquos significat uideo. nūc nō utimur nisi i cōpositōe ide suspicere significat uenerari: qm cū aliquē ueneramur sursū aspicimus eū respiciētes & admirātes. ¶ Fortūa: q̄ āplissima magis diuitiis honoribus & statu fortūæ āplissimo. ¶ Cōsulere: puidere & pspicere. ¶ Opes: potētiā nimiā. ¶ Metuūt: & iō fauēt ad dignitatē cōsequendā. Aut cōtra: cōtraria rōe ducti fauent aliqbus aliqd bōi ab ipsis expectātes: cū illi dignitatē assequuti fuerūt. ¶ Vt cū reges: ponit exēpla. ¶ Reges dicunt illi q regnāt. Reges ēt dicunt diuites: q exhibent aliis cōuiuia: & multos hēnt clientes. tales a Mar. & Iuuēa. appellāt reges. & Phormio terētianus parasitus dicit. Nemine posse satis gram hre regi. Magnū inqt est ire ad cœnā paratā & suptuosam. & Iuuena. Optima siluaꝝ iterea pelagiq; uorabit rex hoꝝ. Hoies igit hēnt clientelā & cœnā exhibentes: ut clientū aliorꝝq; fauore id qđ cupiunt assequant: reges appellat Ci. ¶ Populares q; fauorē populi aucupant: & populo placere studēt. ¶ Largitiōes: ad corrūpēdos alios accipiētiū: etenī q largit ad suā uoluntatē alios traducere nitit. Aut postremo: hæc ē ultima cā: Postrēo denīq. ¶ Precio: pecūia. ¶ Aut mercede: oium aliaꝝ rerꝝ. Preciū refert ad pecuniā. merces uero ad alias res: quas p mercede accipiūt: ut alicui faueāt. & eius dignitatē auctā esse uelint. ¶ Quæ rō: qđ aliqs aucupet fauorē alicuius ꝓcio: & q̄ aliq ꝓcio ducāt ut aliquē ornēt. ¶ Sordidissima: plēa sordiū. ¶ Inqnatissima: ualde cōtaminata & īfamis. Qui tenent ea: q ducūt pecūia: aut mercede ut alicui faueāt. ¶ Et illis: q mercede alios corrūpūt: & fauorē ꝓcio aucupātur. & ad hāc corruptionē cōfugiūt: cū id bōis artibus q̄rendū eēt. uī apud ātiquos nonnulli ābitus dānabant: qm ptītes alios suffragia corrūpebāt. ¶ Male enī: rō q̄re ille modus aucupādi fauoris utrīsq; sit turpis: & maxie his q ābiūt: & mercede alios corrūpūt. Male res se hēt: hoc inique cōparatū ē: & idicat aliquē eē idignū. cui faueat aliqs: nisi pecūia corruptus. ¶ Virtute: id q̄rēdū ē: nō pecūia qm uirtus quouis honore digna cēset: & uirtuti nō pōt dari ꝓmiū dignū. uī diuini honores illi tribuūt. Sed qm non nūq̄: nūc corrigit id qđ dixit đ mercede: ꝓceptaq; dabit quo mō dēmus uti subsidio mercedis: cū sit alt qm necessariū. ¶ Eo: subsidio. Propores: cōiūctiores ipsi uirtuti: q̄ sit largitio: merces & ꝓmiū. ¶ Atq; ēt: cās supradictis hoies adducti aliquos ornāt: & augēt: & nō solū īqt id faciūt. sed ēt se alterius īpio ꝓsibus cās ducti subiiciūt. Pōit igit cās: qbus hoies moti aliquoꝝ īpio subiici nō recusāt. & hæc ps cū illis superioribus cās cōiūgit. cætera iterposita sūt ad ꝓbādū turpissimā esse ābitionē & aucupationē fauoris cū pecūia: & sic erit hæc septima cā & rō. ¶ Et potestati: ut faciāt qcqd ille uoluerit. Ducūt. n. affert cās qbus hoies mouēt: ut alterius ptāti pareāt. ¶ Et sic oñdit hoies his rōibus se alterius īpio subiicer: qbus ducti aliquē augēr & honestāt: ut supra dixit. ¶ Aut bēiuolētia: qa aliquē amāt. ¶ Būficioꝝ: q̄ ab illis collata sūt i eos: q se illius īperio subiiciūt. Ant ꝓstatia: aut qa ꝓstant aliis atq; aēcellunt dignitate. ¶ Et ꝓpe i nostra republica: & sic Cicero notat corruptam disciplinam reipublicæ. & suffragia iam uenalia.

Suspitio

Consulo

Rex

Ptūm Merces

Rērū aut oīum: nunc resumit primā cām: qua hoīes ducti alicui parēt: quæ ē beniuolētia qua Ci. dicit nihil eē utilius ad res tuendas: nihilq; peius & ibecilius q̄ timeri: & non amari q. ꝓbat exēplo tyrannoꝝ: q cū uelint timeri nō amant: & sic nō durant: qm̄ nil uiolentū pōt eē durabile. Beniuolētia ät cū sit uolūtaria ē optima custos ppetuitatis. parāda igit̄ est ptās nō alia rōe q̄ beniuolētia hoīum: & sic erit durabilis: qm̄ talis beniuolētia ꝓficiscit̄ a uolūtate illoꝝ. hāc igit̄ uiā quærēdi īperii & augēdæ ptātis Ci. ꝓponit oībus aliis & unicā eē dicit: q̄ amplecti debeamus. ¶ Aptius: accōmodatius. ¶ Ad tuēdas opes: ad defendēdā potentiā. & āplissimā fortunā. i. p̄ncipatū & ptātem erga alios. Præclare: cum sūma laude & bene.

Rēx autem oīum: nec aptius est quicq̄ ad opes tuēdas ac tenēdas q̄ diligi: nec alienius q̄ timeri. Præclare Ennius quē metuūt oderunt: quē qsq; odit periisse expedit. Multoꝝ aūt odiis nullas opes posse obsistere: si antea fuit ignotū nup ē cognitū: nec uero huius tyrānī solū: quē armis oppressa ptulit ciuitas īteritus d̄clarat q̄tū odiū hoīum ualet ad pestē. Sed reliquoꝝ similes exitus tyrannoꝝ quoꝝ haud fere quisq̄ interitū similē effugit: malus enī custos diuturnitatis metus: cōtraq; beniuolētia fidelis ē: uel ad perpetuitatē. Sed his q ui oppressos īperio coercent si sane adhibenda sæuitia: ut hæris sed tūc Ci. tpi seruiendū duxerat. ¶ Ōpes: nullā potentiā āplissimū principatū & fortūæ sūmū gradum. ¶ Nup: ꝓximis ānis i cæde Cæsaris: qui reꝝ potiebat cū odio bonoꝝ. ¶ Huius: tyrāni Cæsaris: q uoluit esse tyrānus in libera ciuitate & patria sua: quod detestabilius ē. Oppressus ē Cæsar a coniuratis i curia pōpeiana tribus &. xx. uulneribus cōfossus. Armis bello & ui supato Pōpeio & aliis: q rēpublicā defē debant. ¶ Ciuitas: Roma quā ipse armis: nō beniuolētia ciuiū occupauit. ¶ Pertulit: passa ē d̄nantē & tyrannū. ¶ Declarat: oīdit ipas cædes & mors Cæsaris. ¶ Ad pestē: ad pniciē & excidiū illius q odio habet̄ ¶ Similes exitus: qa oēs fere tyrāni interficiūt̄. uñ Iuuena. præclare dixit: Ad generū Cereris sine cæde & uulnere pauci descēdūt reges & sicca morte tyrāni. Haud fere qsq̄: q̄si nemo effugit talē sinē uitæ. ¶ Malus enī: rō quare nō possūt durare tyrāni: qm̄ timent̄. & metus non ē custos diuturnitatis: immo q timet̄ non pōt diu durare. Timor qppe nescit diuturnitatis custodiā: sed beniuolētia cū sit uolūtaria ē fidelis custos ad ppetuitatem. Potentia inqt Seneca: quæ multoꝝ malo exercet̄: diu stare nō pōt. Plutar. ī uita Arati Sicyoni dicit: Sed uera ac stabilis beniuolētia ciuiū optima p̄ncipis custodia ē: eū. n. multitudo ac potentes assueri sūt: ut nō ducere. sed duci timeāt. multis ad uidendū oculis: multis ad audiēdū auribus utiē. & Aratus Philippo dixit: Latrones saxa icolūt & rupes: & præcipitiis se tutant̄. Regi aūt nihil fide & bēiuolētia firmius: nec munitius eē pōt. Agamēnon ut auctor ē Plutar. ī uita Niciæ dicebat: Vitæ nostræ p̄sidē turbā sortiti sumus: multitudini q̄ p̄culdubio seruire cogimur. Antigonus p̄ Demetrii dicebat bēiuolētiā sibi sp uisā optimū regni fūdamētū: uerissimūq; p̄sidiū. Et Cyrus apd Xenophōtē dicit: Necesse ē q a multis timet̄. is multos sibi faciat inimicos: q uero oībus simul īfestus ē: his oībus cōcordiā iniicit Syllius dicit: Et q̄tū terrent tm̄ metuētia regna. Et Cyrus moriens dixit filiis: Nō ē aureū hoc sceptrū: qd regnū seruet: sed amici multi sceptrū sunt regibus uerissimū: maximeq; securū. ¶ Malus custos: nō bene custodit & cōseruat metus: sed iterficit & pdit illum quem timet. ¶ Contra ex alia parte beniuolētia ē fidelis custos & æterna: cū sit uolūtaria. ¶ Vel. i. etiā ad pertuitatem: qm̄ quæ amantur ppetua sunt: non solū diuturna. ¶ Sed his: q ui oppressos: cōcedit Cicero his q alios ui oppressos tenēt: ut adhibeāt sæuitiā: si aliter ī officio cōtineri nō possunt. Inde Cæsarem latēter tangit: q in libera ciuitate timeri uoluit: in q̄ honores susceperat & gradus dignitatis. & sic demēs fuit: qm̄ nesciuit imponere modū cupiditati: quæ illū ad interitū p duxit. Roma. n. belua erat multoꝝ capitum: nec poterat ui oio opprimi ut non aliqs̄ resurgeret. & acriter morderet tremefacta libertas. Imprudens igit̄ fuit Cæsar. & oēs tyrānī: quoꝝ uita nihil pōt esse miserius. ¶ Coercēt: cōtinent illos: quos ui oppresserūt. ¶ Sit sane: cōcedat̄ ut sæuiant in subditos: si aliter eos cōtinere nō possūt. ¶ Vt hæris: ut d̄nus in seruos. Dominus. n. potest sæuire in seruos: & hēt in ipsos uitæ necisq; ptātem: si causa inerit occidēdi: ut dictum est tempore iustiniani: ut supra ēt dixi: non licebat alicui d̄no incognita cā supra modū in suos seruos sæuire. Et diuus

pius Antonius cōstitutionē fecit: ut q sine cā seruum suū occiderit: nō minus puniatur q̄ qui seruū occiderit alienū. Si aliter: alia uia & rōe nō poterūt coerceri. ¶ Qui uero: hic ē locus qui Cæsaris iprudētiā tangit. In libera ciuitate: ut erat Roma anteq̄ Cæsar eā occuparet. ¶ Se instruūt: armāt & præparāt: ut fecit Cæsar: q in libera ciuitate ita se istruxit: ut timeret: nō amaret: ufi demens fuit nō considerās rei euē tum. ¶ Nil demētius: plus ē q̄ si dixisset tales demētissimi sunt. ¶ Quáuis enī: rō q̄re nullā hñt prudētiam qm̄ dant pœnas tādē: ut Cæsari accidit. ¶ Demersæ sint: loqt̄ per translationē natantiū q demergunt̄. postea emergūt. Leges opprimūt̄ potentia nonnullos: sed postea emergunt. Sēsus ē: q̄uis leges uideāt̄ oppressæ: & libertas opibus quorūdā: tm̄ emergūt & apparent aliqn̄ tacitis iudiciis. nam de his q i libera ciuitate uolūt timeri male iudicat̄: & cū suffragiū bonorū ad honores petūt: nō assequūt̄ id qd̄ cupiūt. ¶ Opibus: potentia alicuius. ¶ Tremefacta: cōmissa. ¶ Emergunt: apparēt & redeunt in pristinū statum ¶ Hæc: leges & libertas: quæ legibus cōtinet̄. Nā cū leges non seruāt̄ pp aliquius potentiā libertas amissa ē. ¶ Tacitis iudiciis: hoium: q male de eo iudicant q leges oppressit: q̄uis si audeant palā reprehēdere. ¶ De honore: quē ille cupit: tm̄ ciues non suffragant̄ & tacitis suffragiis repugnāt. ¶ Acriores aūt: sed inqt Cicero Ciues magis accēdunt̄ ad ultionē pp libertatem interemissā: quā prius ad illā retinendā anteq̄ amitteret̄: qm̄ experti sūt qd̄ sit carere libertate. Acriores: uehemētiores & duriores. nā intermissa libertas mordet acriter illū q se oppressit: ut accidit Cæsari. ¶ Quā retentæ: q̄ si retinuerint ciues & nunq̄ amiserint. ¶ Quod igit̄: cōcludēdat ꝓceptū nihil esse utilius q̄ non timeri. ¶ Paret latissime: ad oīa se extēdit: qm̄ bēiuolētia, pdest ad oīa ¶ Ad icolumitatē. ut sumus icolumes & tuti nō timētes ipetūt alios: in nos & isidias: Id āplectamur: id seq̄mur tota mēte. ¶ Charitas: amor mutuus & pius seruet̄. Ita facillie: pōit ea quæ cōseq facile possumus: si amamur: & totū oppositū si timemur. Nā q uolūt timeri necesse ē ut & ipsi eos timeant: a qbus timent̄. Ita si aberit metus & retinebit̄ religiosus amor ¶ Priuatis: rebus domesticis & re familiari augenda: & i rep. i. assequemur honores publicos: & magistratus aliorum suffragiis & oīum cōsēsu. ¶ Eteni: oñdit a cōtrario q̄tū in se ꝓsidii habeat beniuolētia: qm̄ q timet̄ necesse ē ut timeat. ¶ Quid. n. censemus: ꝓbat id qd̄ dixit ꝓ exempla tyrānorum: q eos timebant: a qbus timebant̄. Quid cēsemus: iudicamus. ¶ Supiorē ad dām alterius Dionysii Syracusanorum tyrānus huiusce torměti q̄ longa fabula inqt Valerius: q duo de. xl. annorum dñationem in hunc modū pegit submotis amicis: i eorum locū ferocissimarum gentiū hoies: & a famulis locupletū electos prævalidos seruos: qbus latera sua cōmitteret sustinuit. Tonsorum: quoq̄ metu tōdere filias suas edocuit: quarum ipsarum postq̄ adulteri appropinquabāt māibus ferrum nō ausus cōmittere istituit: ut cādentiū glādiū aut nucū putaminibus nō capta manibus barbā sibi & capillos adurerent. Nec securiorē se maritū egit q̄ ꝓem duarum enī eodē tpe Aristomacles syracusanæ & Iocrēsis dotis mīmoniis alligatos neutrius unq̄ nisi excussæ cōplexū petiit atq̄ cubicularē lectū: pinde quasi castra lata fossa cinxit: i quē se ligneo pōre recipiebat: cū forē cubiculi extrinsecus a custodibus opertā iterioré, claustro ipse diligēter obseruasset. Ci. i ultimo tusculanorum de hoc dionysio ita loqt̄: duo de q̄draginta ānos tyrānus syracusanorum fuit Diōysius: cū. v. &. xx. ānos natus dñatū occupauisset. & paulopost ḡn ēt ne tonsori collū cōmitteret. tōdere filias suas edocuit. ita sordido atq̄ ācillari artificio regiæ uirgines ut tōstriculæ tōdebant barbā & capillū prius & tm̄ ab his ipsis ferrum remouit: instituitq̄ ut cādēti bus iuglandiū putamibus barbā & capillū adurerent. ¶ Cultros tōsorios: nouaculas tōsorum. ¶ Cādenti: accenso carbōe: aut putamibus iuglandiū. i. corticibus nucū: quæ & iuglandes dicunt̄. nuces dicunt̄ oē pomū: auctore Macrobio: qd̄ foris duro tegit̄ & intus hēt qd̄ esui ē. ¶ Adurebat: quod ministeriū filiæ exercebant. ¶ Quid Alexandrū phæreū: de hoc Alexandro ita scribit idē Valerius. Hoc rege infelicior Alexander: cuius præcordia: hinc amor: hinc metus torserūt. nā cū infinito ardore coniugis Thebes te

in famulos: si aliter teneri non possūt. Qui uero in libera ciuitate ita se instruūt ut metuant̄: his nihil pōt eē dēmtius: q̄uis. n. demersæ sint leges alicuius opibus: q̄uis tremefacta libertas: emergāt tm̄ hæc aliqn̄ aut iudiciis tacitis: aut occultis de honore suffragiis. Acriores aūt morsus sūt intermissæ libertatis q̄ retētæ: qd̄ igit̄ latissime patet: neq; ad incolumitatē solū: sed ēt ad opes & potētiā ualet plurimū id āplectamur: ut metus absit: charitas retineatur. Ita facillime q̄ uolumus & priuatis ī rebus: & ī rep. cōsequemur. Eteni qui se metui uolent: a qbus metuunt̄: eosdē metuant ipsi necesse est. Quid enim cēsemus superiorem illū Dionysium quo cruciatu timoris angi solitū: q cultros metuens tonsorios cādēte carbone sibi adurebat capillū. Quid Alexādrū

Iuglans pōmū

neret:ad eā q; ex epulis in cubiculū ueniens barbarū ſtricto gladio iubebat anteire:nec pus ſe idē lecto cōmittebat q̄ a ſtipatoribus diligēter eēt ſcrutatus ſuppliciū irato deoꝝ numine cōpoſitū:nec libidini: nec timori poſſe iperare:cuius timor cadē & cā & finis fuit. Alexandrū Thebæ pellicatus ira mota iter emit. ¶ Phæreū:phære oppidū ē Theſſaliæ uexatū nōnullorū tyrānide:iter quos hic fuit Alexāder.uñ Phæreus cognominat. ¶ Quo aio:quo cruciatu duoꝝ affectuū timoris & amoris. ¶ Legimus ſcriptum: ut hiſtoriæ teſtant. ¶ Ex epulis:poſt cœnā. ¶ Theben:hæc thebæ:ut auctor ē Plutar.in uita pelopidæ:fi lia fuit Iaſonis Phærei alterius tyrāni de quo ſupra. ¶ Barbaꝝ:ex Thracia hoīem ferociſſimū. Cōpūctū:ſigna tum.i.barbaꝝ q i Thracia fuerat ſtig mate notatꝰ.q̄ plus fidebat ſeruo ſtig matico quā uxori:licet illam arderet. ¶ Notis thraiiciis: qñ apud thracas ut auctor ē Hero.li.v .punctas eē frōtes nobile iudicabat non eſſe notatas pūctis ignobiles. ¶ Diſtricto:nudato gladio. ¶ De ſtipatoribus:ſatellitibus quos hēbat ad larerū cuſtodiā. ¶ Perſcrutarent:diligēter inqrerēt. ſtipare ē condenſare:inde dīcitur ſtipatores: q aliquē circūſtant cā officii aut defēſionis. Scrutari minutiſſima quæq; iquirere. ¶ Omiſerū:exclamat Ci. in miſerā tyrāni uitā. ¶ Stigmaticā:notis cōpūctū. ſtigma ſignificat notā & punctū ide ſtigmatizo noto & ſigno: ſtigmatias auctore Nonio ueteres dici uoluerunt notis pūctos. ¶ Nec opinio:recte opinabat & īſidias timebat uxoris:qñ ab ea ē interfectus. ¶ Pellicatus: q; hēt pellices & concubinas.

phæreū:quo aīo uixiſſe arbitramur:q ut ſcriptū legimus cū uxorē Theben admodum diligeret:tñ ad eā ex epulis in cubiculū ueniēs;barbarū & eum qui dem ut ſcriptū ē:compunctū notis thraiiciis diſtricto gladio iubebat anteire. Præmittebatq; de ſtipatoribus ſuis q perſcrutarent arculas muliebres. & ne qd ueſtimentis occultaret tælū exquireret O miſerū qui fidelioꝝ & barbarū & ſtigmaticam putaret: quā cōiugem. Nec eū fefellit opinio:ab ea ē.n.ipſe pp pellicatus ſuſpitionē interfectus. Neuero ulla uis īperii tāta ē:quæ præñte metu poſſit eē diutur na. Teſtis ē phalaris:cuius ē p̄ter cæteros nobilitata crudelitas:q nō ex īſidiis interiit ut is quē mō dixi alexāder:nō a paucis ut hic nr̄:ſed ī quē uniuerſa a grigētinoꝝ multitudo īpetū fecit.qd macedōes.nō ne demetriū reliquerūt:uniuerſiq; ſe ad Pyrrhū cō tulerūt:Quid lacedæmōes iniuſte imperātes.nōne

Diſtricta.

Stipo as
Stipator

Stigma
Stigmatis

pellex uxoris dr̄:nō uiri a pellēdo:qñ uxorē a uiro pellit:cū qs nō hēt uxorē:dr̄ hr̄e concubinā:nō pellicē:qñ pellex refert ad uxorē quā a uiro pellit. Vñ luno ſuas pellices magno ꝓſequebat odio:ut ē ī fabulis:qñ a ſe Iouē alienabāt. Pellicatus dr̄ cōcubitus pellicis:ut adulteriū:cōcubitus adulteroꝝ: ¶ Eſti terfectus:de quo Oui.ī ibim:Inq; tuo thalamo ritu iugulere phærei:Qui datus ē læto cōiugis enſe ſuæ & Dionyſius ſyracuſius auctore Plutar.ī uita Arthaxerxis:Phæreū q mēſes.x.regnaſſet ī theſſalis deide eēt iterfectus. Tragicū tyrānū appellabat ī celerē.ſ.mutabilitatē cauillatus. Nec uero ulla uis:dicit Ci. nullā eē tā firmā potētiā quā metus nō poſſet labefactare.nā ſi is q īperat timet.durabil nō ē.& probat hoc ēt exēplo Phalaridis:q fuit tyrānus agrigētinus & ſæuitia plenus. Nobilitata:qñ nō īſidiis periit: ut ſolēt tyrāni cadere:ſed ab oī multitudīe agrigētinoꝝ iterfectus:q̄ res illius mortē nobilitauit:& hiſtoriarū monumtis mādata ē. Zeno eleates ſūmus phūs:& ad excitādos iuuenū aīos p̄optiſſimus auctore Valerio maxio lib.iii.p̄iam deſerēs ſuā. Agrigētū ſe cōtulit:q; Phalaris ſæuiſſima tyrānide uexabat ibi cū eēt & phalarim ī ſua ſæuitia pſeuerare uideret nobiliſſimos adoleſcētes ad reſtituēdā p̄riæ libertatē iflāmauit.id cū Phalaris itellexiſſet ꝺuocato ī foꝝ pp̄lo Zenonē torq̄ri iuſſit:ut ſui ꝺſilii cōſcios ꝓderet: qd nō fecit:imo fideles ipſi Phalaridi ſuſpectos reddidit:& obiiciēs Agrigentinis ignauiā & timiditatē effecit:ut ſubito mētis īpulſu cōcitati phalarī lapidibus obruerēt. Vale.hoc tribuit phīæ:quā his uerbis laudat. Eſt & illa uehemēs & ꝺſtās aī militia lr̄is pollēs uenerabiliū doctrinæ ſacroꝝ Antiſtes phīa:q̄ ubi pectore recepta ē hoīum ihoneſto atq; iutili effectu depulſo totū iſolidæ uirtutis ꝰmunimēto cōfirmat: potētiuſq; metu ac dolore facit. Incipiā aūt iqt a Zenōe eleate:q cū eēt ī deſpiciēda reꝝ natura maxime prudētiæ mq; excitādis ad uigorē iuuenū aīs p̄optiſſimus:ꝓceptoꝝ fidē exēplo uirtutiſ ſuæ publicauit ¶ Vt hic nr̄:Cæſar:quē pauci cōiurati iterfecerūt. ¶ Quid macedōes:Demetrius ut ſcribit Plutar.ī uita Pyrrhi Antigōi filius:q poſt mortē Alexādri magni magnā oriētis p̄tē occupauit.iterfecto Alexandro Caſſādri filio p̄ iſidias p̄tē macedoniæ occupauit:& cū ſupbe īparet.& bellū cū Pyrrho gereret:poſitis iuxta caſtris:nōnulli Pyrrhū laudibus extollebāt. Submittebat quoſdā & ipſe Pyrrhus:q ſe macedōes eē ſimulātes dicerēt adeſſe tp̄s:ut ex graui Demetrii dñatu ad uiꝝ benignū & amatorē militū trāſirēt. Iā qdē ipſi ēt Demetrio dicebāt ipſū recte facturū:ſi cederet ac regnū dimitteret. Itaq; Demetrius motū

Peller
gaudma
pellicatꝰ

cernens exercitū atq; ob id cōterritus clā fugit. Pyrrhus aūt i castra receptus rex macedonū appellatus ē in uita Demetrii. idō Plutar. scribit milites Demetrii eū adire ausos fuisse monentes: ut saluti suæ fuga cōsuleret: cū aduersus Pyrrhū pugnaret. Macedōes pugnātes, p delitiis suis iā fatigatos ulterius eius ipe riū sustinere nō posse. Itaq; Demetriū ad tentoriū, pfectū: ibiq; deposita ueste regia & fusca ueluti cuius dā histrionis chlamyde sūpta cū paucis fugā arripuisse: & Pyrrhū castris & exercitu potitū cē. Inde adue niēte Lysimacho regnū macedoniæ: qd̄ septē ānis sub Demetrii dñatu pmanserat ābos iter se partitos fuisse. Demetrius i Asia supatus a Se/leuco rege gñe suo. nā Stratonicē De metrii filiā bēbat uxorē ad eum misit orās pacē. Seleucus Apollonidē ad eū misit orauitq; ut ad se ueniret: tādē a qbusdā psuasus sniam mutauit: iussit q; Pausaniam ꝓdire illi obuiā: ut eū in Syriæ cherōnēssū duceret: ubi sub custodibus relictus fuit: & triēnio ibi detentus: cū ex otio potuq; & delitia rū abūdātia i ægrotatione incidisset. tādē morbo inualescēte post quartū & sexagesimū ætatis ānū uita functus est: q ob ferociā pugnādi & aīum ad bella natū: urbis expugnator cognominatus ē: de cuius supbia i macedones ita Plutar. scribit: uehemēter macedōes cōturbabāt: dif/ficiles aditus supba respōsa: intollerabilis fastus: qbus supra modū excessisse Demetriū tradunt: & cū li bellos supplicātiū macedonū benigne sinu chlamydis excepisset oībus suaꝝ petitionū rīsa expectanti bus: cū ad pōtē axii fluuii puenisset: soluto chlamydis sinu libellos i aquā dciecit: q̄re ai macedonū gra/uiter offensi sūt. ¶ Quid lacedæmōe: nūc affert exēplū lacedæmoniorꝝ: q iniuste iperantes a sociis dimis si sūt: & a thebanis uicti fuerūt leuctrica pugna: de q̄ supra dictū est. ¶ Oēs fere socii: q lacedæmoniis pri us fauerāt alienati fuerūt a lacedæmoniis ofone Epaminūdæ ducis thebani: nā afi pugnā leuctricā: cum oīum sociorꝝ cōuenissent legati corā frequētissimo legationū conuentu. sic lacedæmoniorꝝ tyrānidem accusauit: ut nō minus illa ofone opes eorꝝ cōcusserit q̄ lauctrica pugna. Tunc. n. inqt Aemilius Probus pfecit: qd̄ post apparuit ut auxilio sociorꝝ lacedæmonii puarent. Post pugnā leuctricam lacedæmonii nunq̄ respirarūt: nec pristinū iperiū recuperarūt: imo Epaminūdas Spartā oppugnatū uenit post uicto riā leuctricā ratus facilē expugnationem: qm̄ lacedæmonii deserti erāt a sociis: & oppidū ēt sine muris: sed cōpos uoti eē non potuit pp uirtutē & prudentiā Agesilai: quē lacedæmonii ex Asia reuocauerant parentē bellū Arthaxerxi. Talē se in eo discrimine iperatorē præbuit Agesilaus: ut eo tpe oībus explo/ratū fuerit: nisi ille fuisset sparatā futurā nō fuisse. Repente: statim aliēati ofone Epaminūdæ: q̄ præter spē lacedæmoniorꝝ fuit. ¶ Spectatores: spectarūt sedētes & otiosi illā stragē: & nullū auxiliū attulerunt q̄is eēnt socii lacedæmoniorꝝ i bello. Leuctricæ calamitatis: stragis & cladis quā acceperīt lacedæmo nii ad leuctra oppidū Boetiæ duce Embroto: q illic uulneratus occubuit. Rex alter Agesilaus: ac si rei malū euētū diuinasset ad illā pugnā, pficisci noluit: q̄is nōnulli ut eo cōtēderet suaserint. ¶ Externa libē tius: exēpla crudelitatis: q̄ fuerūt apud exteros hoīes. i. extra Italiā. Et laudat ipiū romanū: & priscū ipe/randi morē. ut magis accusēt & iſectēt Syllā & Cæsarē: q crudelitatē sūma in ciues natiōesq; exercuerāt & dū metui quā amari studuerūt: optimā iperādi & uiuēdi disciplinā sustulere. In tali re: crudelitate: & his q uoluerūt timeri & iuste ipare. ¶ Quā domestica: nra romana. ¶ Recordor: repero iqt memoria li bentius exēpla exterorꝝ hoīum q̄ nrorꝝ. ¶ Verūtū q̄ diu: laudat Ci. priscos rōanos: q nō iniuriis: sed bē/ficiis populos & natiōes ad parēdū alliciebāt: atq; ad amicitiā: qm̄ senatus rōanus uidebat̄ eē prociniū totius orbis: adeo ab ipsis iustitia & æqtas colebat̄. Inde cū irrepsit crudelitas & tyrānis. ¶ Extiterīt bella ciuilia. & respublica i maxias incidit calāitates: dū illi q eā occupauerāt: timeri quā amari malucrīt. ¶ Bē/ficiis: cōferēdo bñficia i socios: q benuolētia ducti libēter rōano ipio parebāt. ¶ Iniuriis: crudelitate: & oī alio gñe iniuriaꝝ. i. cū imperiū cōtinebat̄ beniuolētia subditorꝝ: nō ui & cū eorꝝ iniuria: nec iferret̄ a liqua uis & crudelitas. ¶ Pro sociis: ꝓ defēsiōe sociorꝝ romani noīs: quos ab aliorꝝ iniuriis defendebāt. ¶ Aut de iperio: ut ipiū romanū propagaret̄. ¶ Exitus: fines. ¶ Aut mites: qm̄ nō sæuiebāt i uictos: ut de Paulo Aemilio dcm̄ ē. & de aliis dici posset: q prociniū suscipiebant eorꝝ quos uicissēt more maiorum. ¶ Aut necessarii: qm̄ tm̄ sæuiebant i ipsos uictos q̄tū erat necesse. Eatenus iqt sæuiebāt i uictos quatenus necessitas reqrebat. ¶ Regū: nā eiecti e regno: ut cū aliq̄ incōmoda patiebant̄ confugiebāt ad senatum romanū & illius opem iplorabāt. & iperatores romani magnā se adipisci laudem arbitrabant̄: si cū ma gna æquitate socios defendissent. Portus: receptaculū quoddam & refugiū: ut est portus ipsi⁹: nautis tēpestate uexatis. ¶ Nostri magistratus: qui præerant prouinciis: ut proconsules: prætores: quæstores.

repēte oēs fere socii deseruerūt: spectatoresq; se otio sos præbuerūt leuctricæ calāitatis: Externa libētius i tali re q̄ domestica recordor. Verūtn̄ q̄diu iperiū po. ro. bñficiis tenebat̄: nō iniuriis bella aut, p sociis aut de imperio gerebant̄: exitus erāt bellorꝝ: aut mi tes: aut necessarii: Regū: populorꝝ: nationū portus erat & refugium senatus. Nostri autē magistrātus

¶Imperatores:q habebāt exercitū ī,puīciis:ut illas defenderēt. ¶Aeqtate:iuſtitia.& fide erga ſocios &,p uincias ſibi cōmiſſas ſeruata. ¶Prouicias:q̄ ipſis erāt cōmiſſæ:ut eas ſūma æqtate & fide regerēt. Prouī ciæ dictæ ſūt a,pcul uincēdo:uł a porro. ¶Procinīū orbis deſēſio:qm̄ plus exercebaṫ auxiliū erga ſubdi tos q̄ ipiū. Pꝛoni:ut auctor ē Plutar.i uita Romuli dicti ſūt deſeſores a pꝛono quodā:q cū Euādro uene rat.& plæbis ſtudioſus & auxiliator fuerat. ¶Sēſim:paulati.& ſic tāgit Syllā:q diſciplinā reip. cœpit la befactare.poſtea ſequutus ē Cæſar. ¶Hāc ɔſuetudinē:modū ipandi & defēdēdoꝝ ſocioꝝ. ¶Diſciplinā: optimū uiuēdi morē reip. ¶Iā antea: mł̄tis añ ánis:ſed poſt uictoriā ſyllæ d' Mario & mariāis.hāc diſciplinā regē dæ reip.oīo amiſimus. ¶Deſitū ē enī: rō q̄re pēitus amiſerāt pſtinā cōſuetu dinē ipādi. Deſitū:ceſſatū a deſino de ſini deſitū. Putatū ē nō eē iniquū ſæui re ī ſocios. Poſtq̄ licuit tātā crudelita tē exercere ī ciues. ¶In ſocios romani noīs. ¶Tāta crudelitas: Sylla recupa ta rep.& oppreſſis marianis pulcher rimā uictoriā crudelitate maxia ignā uit.octo milia debitoꝝ ī uia publica trucidauit:tabulā,pſcriptiōis poſuit: urbē ac totā Italiā cædibus rep leuit. Plutar.ait Sylla cōtionem hꝛite ī æde bellōe ſeptēmilia rōanoꝝ extra tēplū

imperatoreſq; ex una hac re maximā laudem cape re ſtudebāt:ſi,puincias:ſi ſocios æquitate & fide de fendiſſent,Itaq; illud patrociniū orbis terræ uerius q̄ imperiū poterat noīari.Senſim hanc cōſuetudi/ nē & diſciplinā iā antea minuebāus.Poſt uero Syl læ uictoriā penitus amiſimus.Deſitū eſt enī uideri qcq̄ in ſocios iniquū:cū extitiſſet ét ī ciues tāta cru delitas.Ergo in illo ſecuta eſt honeſtā cauſam:non hōeſta uictoria:Eſt enim auſus dicere haſta poſita cum bona in foro uenderet:& bonorum uirorū: & locupletum & certe ciuiū prædam ſuam ſe uēdere.

trūcata ſūt.& excitato ſēatu ad gemitus illoꝝ:hoc igt Sylla. Agamus pꝛes cōſcripti pauculi.n.ſunt ſedi tioſi:ſi quos puniri iuſſit Sylla pus.lxxx.,pſcripſit uno iteriecto die ducētos ac.xx.alios adiecit. deinde tertio nō pauciores rurſus adiūxit.dixitq; ſe denuo ,pſcripturū eos quoꝝ tūc eēt oblitus:& q ,pſcriptū excepiſſet:ſalutiq; cōſuluiſſet:mortē,ppoſuit nō patrē:nō filiū:nō ,ppinquos excepit. Duo interfectori alicuius ,pſcripti talēta præmiū,ppoſuit:ſeu dñm ſeruus ſeu pꝛem filius iteremiſſet. Apianus ſcribit Syl lā.xl.ſenatores eqtes mille.& ſexcētos ad mortē cōdemnaſſe.hic.n.inqt primus rōanoꝝ inuētus ē: qui morte mulctaret:qm̄ añ Syllā ciues Rōani nō poterāt puniri morte.deſcripſit & ꝓmia iterfectoribus. ide alios ſenatores iterfici iuſſit:qdā ſuſpēſi añ pedes Syllæ ,piecti ſūt:expulſiōes ét alioꝝ & aliis bono rū collatiōes factæ:cū ab urbe fugiētes q̄rerent:& hincinde cūcta flagellātes diſcurrerēt:quoſcūq; ét iue niſſent:nec traderēt.Pꝛimæ inſup italoꝝ ædes:exilia:& bonoꝝ publicatiōes fiebāt ī eos q aut Carbōis aut Norbani:aut Marii:aut eoꝝ ꝓtoꝝ mādati paruiſſēt.Iudicia p oēm Italiā crudeliter exercebāt:accu ſatiōeſq; ꝓtoꝝ:militiæq; multiplices fiebāt:uel ī pecuniaꝝ exactiōibus:uel,aliis miſteriis:uel oīo cōſilii alicuius ī Syllā cōmiſſi:ī delictoꝝ nūero hoſpitalitates amicitiæ & collatiōes:uel dātis:uł recipiētis po nebāt:uel ſi qs pꝛōptitudinis alicuius:aut cōtubernii ī itinere depꝛenſus fuiſſet:quæ oīa ét circa diuites aſperius agebāt:cū uero ī ſingulos delatiōes defeciſſēt:ad ciuitates ſe Sylla cōuertit:eaſq; uiciſſim puni ens:aliaꝝ arces demoliri iubebat:quarūdā mœnia ſolo æquabāt:aut publicā mulctā illis iponebat:aut ḡuioribus tributis illas affligebat:& ex his q ſub eo militauerāt:ī colonias diſtribuit & ueluti arces quaſ dā p Italiā hīturus ciuiū agros:domoſq; iter eos ptiꝝ ē.Per.cccc.ános nō fuerat Romæ dictator:cū Syl la dictaturā iuaſit:q cōſules a pꝛibus eligi pmiſit:ne eius dictatura pēitus uideret' tyránus. Cōſules fue rāt.M.Syllus & Nortulus Dolobella:ipſe more regū dictator ſupra eos reſidebat.ſecures q̄ttuor & ui ginti añ eū deferebāt:ut pꝛiſcis ét regibus mos fuit cuſtodes corpi ſuo addidit.tādē ſua ſpōte dictaturā de poſuit:pter oīum opinionē redditurus roēm reip.adminſtratæ:ſi pꝛes exigerēt.nil noui timuit:q centū & pla hoīum milia bello ɔfeciſſet:tot dōeſticos hoſtes occidiſſet ſēatores nonagita.cōſules qnq; ſupra decē eq̄ſtris ordis ad duo milia &ſexcētos alios deide depꝛiſſet:quoꝝ nōnullis facłtates ademerat:quoſ dā uero iſepultos ,piecerat.Dictaturā pus:ut ē ī li.uetꝝ digeſtoꝝ:nō erat fas ultra ſextū meſē retinere. ¶Honeſtā cām.nā dicebat Sylla ſe rēp.defēdere.& optiates ɔtra marianos.Cā igit' pugnæ cū marianis erat hōeſta:ſed uictoria fuit ihōeſta & plēa crudelitatis:qm̄ mł̄tos iterfici iuſſit.bōa ciuiū publicauit & ſub haſta uēdidit. ¶Eſt.n.auſus:rō q̄re fuit ihōeſta uictoria.Eſt auſus:nō erubuit hoc dicere poſt uictori am de mario. ¶Haſta poſita:uēdere ſub haſta ē publice uēdere:cuius Sylla iuētor fuit:cū bōa ciuiū rōa noꝝ uēderet.Inde cœptū ē dici uēdere ſub haſta.i.publice uēdere:& captiui q ſub haſta trāſuerſa emit tebant:ſub iugū mitti dicebāt:Ponebaṫ igit' ī foro haſta:q̄ idicabat bōa eē publica & uenalia. ¶Se uēdeꝛ ſuā pdā:ac ſi fuiſſet ſua pda capta ab hoſtibus:nō a ciuibus.Næc igt nō erat ſua pda:qm̄ erāt bōa ciuiū: nō hoſtiū.& certe ciuiū.Certe igt ciues illi erāt ſiue bōi ſiue mali:quoꝝ bōa uēdebat tanḡ ſuā pdā: qd'

pꝛouincia patroni

illi nō licebat. ¶ Ciuiū: romanoꝝ. ¶ Sequutus ē: nūc Cæsarē tāgit: q̄ post Syllā occupata rep. dictator p petuus eē uoluit: dicebatq; Syllā nescisse lras: qa depoſuerat dictaturā. ¶ In cā ipia: qm̄ nō habebat cām honestā in armis ciuilibus: ut Sylla q̄ dicebat se defēdere ptes optimatium. ¶ Impia erat cā Cæsaris: qm̄ erat cōtra pfiam: cui pietatē dēmus. ¶ Fediore q̄ fuerit uictoria Syllæ: q̄d rep. pugnabat. Cæsar autē ut eā occupet. Fediore: magis turpi & crudeli. Fedū ē id q̄d hēt i se multū turpitudis & crudelitatis. ¶ Nō solū publicaret: ꝓscriberet & uēderet: ut fecit Sylla. Prouincias: q̄ rōano ſubditæ erant iperio. ¶ Vno gñe calāitatis: qm̄ ois ꝓuincias & natiōes uolūtati ſuæ parere coegit. Itaq; Cæsar plus nocuit q̄ Sylla: ille. n. bōa quorūdā publicauit. Cæsar aūt ois ꝓuincias & natiōes ut ſibi parerēt coegit. Calāitas igit̄ quā cæsar itulit coīs fuit oibus. g̃ magis dāda uitio: qm̄ pīs nocuit q̄ uictoria Syllæ. Itaq; uexatis: crudeliter agitatis affert unum exemplū crudelitatis cæsareæ q̄ nullū maius potuisse ſcelus iueniri dici. Ac pditis: destructis & oppreſſis. Vexare ut iqt Gellius factū ē ab eo q̄d ē uehere: i quo ē iā uis q̄dā alieni arbitrii: nō eni ſuis potēs ē q̄ uehit̄: q̄ ferēt & rapta tur atq; huc atq; illuc distrahit̄. Is uexari ꝓpe dī: ſicut uexare preſſius crebri uſq; ē q̄ tāgere & q̄ſſare. g̃uius uiolen tiuſq; ē q̄ q̄tere. Vexare iqt Aſconius pediānus igētis calāitatis uſū ſignificat ¶ Natiōibus: & i p̄mis gallis & hiſpa nis: ubi expugnauit filios Pōpei. ¶ Amiſſi iperii rōani: hoc fuit ſignū imperiū romanorum eſſe amiſſū: cū Cæsar de Maſſylia triūphauit. ¶ Maſſyliā. i. formam & imaginē Maſſyliæ urbis: præferebant enim i triūpho imagines prouinciaꝝ & deuictarū urbiū. Maſſylia urbs Galliæ cōdita fuit a phocenſibus ꝓpe oſtia rhodani amnis: maſſyliēſes amici fuēr po. ro. & Roma capta a gallis senōibus cū Capitolū obſi deret: augꝝ & argētū publicū & priuatū cōtulerūt ad exēplū pōdus gallis: a qbus redēptā pacē cognoue rāt: ob q̄d meritū ut ait Trogus & imunita illis decreta: & locus ſpectaculoꝝ in ſenatu datus: & fœdus æquo iure pcuſſū: cū Maſſylia clauderet portas cæſari: ab eo expugnata ē & direpta & de q̄ cōfectis bel lis ciuilibꝰ: & uexatis attritis: & extrema calamitate affectis Cæsar triūphum ægit: q̄d Ci. dicit fuiſſe ma ximū ſcelus: & ſignū amiſſi rōani imperii: cū de Maſſylia tā amica romano noī triūpharet: ſine cuius au xilio & trāſalpinis gētibus Romāi iperatores nunq̄ triūphare potuerūt. ¶ Trāſalpinis: quæ geſſerunt trāſalpes i hiſpaniis & gallis. ¶ Præterea: ultra hoc ſcelus: multaq; Cæsar crudeliter exercuit i ſocios: cō memorare poſſē. ¶ Nefaria crudelia & ſacrilega. Nefariū inqt Aſconius pediānus dī id q̄d ſacra polluit ſarre pio ſolita celebrari. g̃ nefarii ſacrilegi ſunt. Nefandū dī non fandū. ¶ In: aduerſus ſocios. ¶ Si hoc uno. q. d. cū creſcere debeat oīo: nec ego poſſim aliq̄d maius ſcelus cōmemorare: nō offerā in medium alia nefaria: quæ Cæsar cōmiſit i ſocios rōani nois. ¶ Plectimur: merito pūimur: qm̄ obſtare debuimus Cæsari: p̄uſq̄ tui ualeſceret. & ſic rēp. nō amiſiſſemus. ¶ Niſi. n. reddit roēm q̄re iure plectebant: qm̄ nō aīaduerterūt i Cæsarē: cū ad tyrānidē apertis iudiciis tēderet. ¶ Scelera: q̄ in rēp. cōmiſerūt. Cæsar. n. largitiōibus utebat̄ & populo ſtudebat: & i cōſulatu legē tulit agrariā: & agrū campanū & cāpū ſtellatem relictū uectigalē po. ro. diuiſit. deditq; qbus uoluit. Iſta inqt Ci. ſcelera nō erāt ferēda: ſed cōprimenda Cæsaris audatia: & ſic nō icidiſſemus in tantas calamitates. ¶ Ad unū: ad Cæsarē. A quo: uno Cæsare. ¶ Hæreditas rei familiaris. Cæsar nouiſſimo teſtō tres iſtituit hæredes. L. Piſonē ſoceꝝ: nepotes. C. Octauiū ex dodrāte: &. L. Pinariū: & Qu. Pediū ex q̄drāte reliquos i ima cæra. C. Octauiū ēt in familiā nomēq; adoptauit. populo hortos circa Tiberim publice & uiritī trecētos ſeſtertios legauit. Rei familiaris: domeſticæ. Cupiditatū: qm̄ oēs ipſi cupient id q̄d Cæsar. & ad ſpem iperii poſt mortē Cæsaris tres i primis erecti ſūt. M. Antōius. Octauius & Lepidus. g̃ inqt Ci. nunq̄ deerūt bella ciuilia. Carpēdus igit̄ Cæsar: q & ipſe & peſſimo exēplo reip. obfuit. ¶ Semen: origo & quoddā ſeminarium & cā quare bellū ciuile appetat̄ a uiris ſceleratis & rapina gaudētibus. ¶ Perditi: ſcelerati & perditione digni, ꝓpter peſſimos mores. ¶ Haſtā illā: bonorum uenditionē factā tēpore Syllæ ſub haſta. ¶ Cruentā: plenā cru delitatis & impietatis: qm̄ proſcribebantur: ciues interficiebantur: & uenditio bonoꝝ publice fiebat.

Sequutus ē: qui in cā impia: uictoria ēt fediore non ſolū ſingulos ciuiū bona publicaret: ſed uniuerſas ꝓuincias: regioneſq; uno calamitatis genere cōprē deret. Itaq; uexatis & perditis exteris nationibus ad exēplū amiſſi iperii portari in triūpho maſſiliā uidimus: & ex ea urbe triūphari: ſine qua nūq̄ nīi im patores ex trāſalpinis bellis triūpharūt. Multa præterea cōmemorarē nefaria i ſocios: ſi hoc uno ſolo qcq̄ uidiſſet indignus. iure igit̄ plectimur. Niſi eni multoꝝ impūita ſcelera tuliſſemus: nunq̄ ad unū tanta pūeniſſet licentia: a quo q̄dē rei familiaris ad paucos cupiditatū ad multos iprobos uenit hæreditas: nec uero unquā belloꝝ ciuiliū ſemen deerit: dū homines perditi haſtā illam cruentā & meminerit

¶ Et ſperabũt: ut. ſ. bona aliena cõſequant: ut fuit tpe Syllæ & Cæſaris: & ꝓbat hoc exẽplo duoꝝ. P. Syllæ & Cornelii Scribæ q utrãq; dictaturã fouerũt: & rapinaꝝ utriuſq; fuerũt. Sinuſo ī viii. philippica dicit haſta cæſaris. P. C. multis iprobis: & ſpẽ affert & audacia' uiderũt. n. ex modicis fieri repẽte diuites. Itaq; haſtã ſemp cupiũt uidere hi: q noſtris bonis iminẽt qbus oĩa pollicet' Antonius. ¶ Quã. P. Sylla q erat ꝓpinquus & gẽtilis. L. Syllæ dictatoris: & apud illũ magnæ auctoritatis fuit. Extat oĩo ciceronis ī defẽſionẽ. P. Syllæ q accuſabat' cõiuraſſe cũ cæſare. Dicit Ci. laudãs. P. Syllã. At uero ī illa graui. L. Syllæ uictoria: turbulẽtaq; qs. P. ſylla mitiore multoꝝ hic uitã a. L. Sylla depræcatus ẽ: quã multi ſũmi hoies & ornatiſſimi: & noſtri & equeſtris ordinis: quoꝝ ꝓ ſalute ſe hic obligauit: ſed illic cicero cãm. P. ſyllæ defẽdẽs ut eũ liberaret: mittem aium ipſis oſidere nitebat': ſeruiẽs tpi. In hoc loco ueritatẽ dicit: accuſatq; ipſius rapinã & haſtã illã ſanguinariã: quã uibrabat cũ ſuus ꝓpinquus. L. ſylla eẽt dictator. ¶ Inde adhc ſit cæſari & rapinis operã dedit:

et ſperabũt. Quam. P. Sylla cum uibraſſet dictatoꝝ ꝓpinquo ſuo idem ſexto & triceſimo anno poſt a ſceleratiore haſta nõ receſſit: alter aũt q ī illa dictatura ſcriba fuerat ī hac fuit q̃ſtor urbanus. Ex quo debet intelligi talibus præmiis ꝓpoſitis nunquam de futura bella ciuilia. Itaq; parietes urbis mõ ſtãt & manent: iiq; ipſi iam extrema ſcelera metuentes

ut fecerat. Nã: ut inqt Suetonius: cæſar ꝑuſq; ædilitatẽ iniret: uenit ī ſuſpitionẽ: qd' cũ. M. Craſſo cõſulari P. ſylla: & L. Antonio cõiuraſſet: ut ꝓncipio ai ſenatũ adorirent': & trucidatis quos uellẽt dictaturã craſſus inuaderet: ipſe ab eo magiſter equitũ diceret': & Syllæ & Antonio cõſulatus reſtituerent'. ¶ Quã: haſtã. i. uẽditionẽ bonoꝝ. ¶ Vibraſſet: mouiſſet. i. cũ illoꝝ bonoꝝ fuiſſet ſinus & ꝓticeps. ¶ Dictatore ꝓpĩ quo ſuo: cũ eẽt dictator. L. Sylla eius ꝓpinquus & gẽtilis: qm̃ erat ex domo cornelia. Idẽ. P. ſylla q haſtã illã uibrauit. i. illã uẽditionẽ ſub haſta exercuit tpe ſyllæ ꝓpinqui ſui. ¶ Sexto & triceſimo: qm̃ .xxx. ſex anni interceſſerũt. iter dictaturã ſyllæ & cæſaris. Nõ receſſit. q. d. ſequutus ẽ: & ipſã etiã uibrauit tpe cæſaris: cui adheſſerat aſſuetus rapinis Syllanis & ꝓſcriptionibus. ¶ A ſceleratione haſta: a cæſare q ſceleratior fuit q̃ Sylla ī occupãda rep. & publicatione bonoꝝ: quippe nullã habebat cauſã honeſtã ſed impiã: & uictoriã fœdiorẽ. P. igit' ſylla nõ receſſit ab rapinis ſceleratioribus q̃ fuerit uẽditiores bonoꝝ tpe ſyllæ. Huius. P. ſyllæ meminit ipſe cæſar ī cõmentariis. ¶ Alter aũt: nũc affert corneliũ: q ī dictatura ſyllæ ſcriba fuerat: tpe uero cæſaris ſuit quæſtor urbanus. ¶ In illa dictatura ſyllæ. ſ. ¶ Scriba fuerat: cornelius fuit ſcriba ſyllæ. ¶ Lepidus ī oſe: quæ ex hiſtoria ſaluſtii habet' ait: ſed quia nõ alr ſalui ſatiſq; tuti ī perio erimus: niſi uectius picẽſe cornelius ſcriba bene parata ꝓdegerit: niſi approbaritis oẽs ꝓſcriptionem noxioꝝ ob diuitias cruciatus uiroꝝ illuſtriũ uaſtatã urbẽ fuga & cædibus boua ciuiũ miſeroꝝ q̃ſi cymbricã prædã uenũ: aut dono datã. ¶ Scriba nũc dicit' ſecretarius. Cornelius erat ſcriba quæſtorius & ſcribæ ærarii magnã auctoritatẽ hẽbant: & multũ lucrabant': & maxime ī his publicatiõibꝫ bonoꝝ: quorũ magnã ptẽ cõpilabãt: & ſic etiã quæſtores. ¶ In hac dictatura: cæſaris fuit q̃ſtor urbanus. Quæſtores pecuniæ præerãt: dicti ab eo q ꝙ iquirẽdæ cõſeruãdæq; pecuniæ cã creati erãt: q̃ſtores ẽt erãt i, puitiis: ſed q̃ſtor urbanus erat maioris dignitatis. Quæſtor nũc dicit' theſaurarius: & quæſtor urbanus: nũc dicitur theſaurarius maior. ¶ Et ſcriba q̃ſtorius erat ille q ſcribebat: tenebatq; rõnes quos nũc theſaurarii etiã habẽt. Alii q̃ſtores a populo cõſtituebant' q capitalibus rebus ꝑeſſent: & hi appellabant' q̃ſtores paricidii. Erat igit' cornelius q̃ſtor urbanus ī cuius manus os pecunia deueniebat & erat tanq̃ ſinus cæſariana rũ rapinaꝝ: & auctus erat: qm̃ cũ prius erat ſcriba quæſtorius: nũc erat q̃ſtor urbaũs. Ex quo ꝓpter hoc inquit Cice. nũq̃ deerũt bella ciuilia: cũ talia ꝓmia bellũ ciuile fouẽtibus parent'. Dolet Cice. eũdẽ in ſyllana dictatura fuiſſe ſcribã: & in cæſariana quæſtorẽ urbanũ: quaſi receptaculũ oĩum rapinaꝝ. ¶ Vñ talibus præmiis cæteri adducti ciuilia bella fouebũt & tãdiu mœnia urbis quaſſabũt quoad ſolo æquata iaceãt: ꝓſpiciẽs cice. nepotibus & lõga reꝝ exemplorũq; experientia doctus urbis romæ ruinã timebat quã ꝓpe caſurã cernebat: qm̃ diſcordia demẽs ad nil aliud hoies urbeſq; deducit: niſi ad miſeriã atq; ruinã. Vñ Mycipſa apud Salu. ita iugurthã alloquitur. Equidẽ ego uobis regnũ trado firmũ ſi boni eritis: ſin mali imbecillũ. nã concordia paruæ res creſcũt. diſcordia maxime dilabunt'. ¶ Talibus ꝓmiis cũ talia ꝓmia ꝓpoſita rapinæ. ſ. bona proſcriptoꝝ ſubhaſtationes quæſtura urbana. Itaq; igit' inquit cũ bella ciuilia a pditiſſimis hoibus appetant': ꝓpter ꝓmia ꝓpoſita. ¶ Vrbis romæ: urbem dixit nõ ciuitatem: quoniam orbata erat bonis ciuibus: ut iam non uideretur eſſe ciuitas ſed urbs. Parietes domorum ſunt. Muri aut urbis & publici. ¶ Modo ſtãt: nondũ ceciderunt. ¶ Stãt: erecti ſũt. ¶ Extrema ſcelera ultimã ruinã. Inquit cicero ꝓpter bella ciuilia ꝓſcriptiones atq; exilia ciues defecerunt: remanẽt ſolum parietes qui etiam timẽt ruinam: quæ erit ultimum ſcelus: quoniam nil iam ſupereſt de rep. romana niſi pietes: qui iã metuunt incẽdio abſumi ſoloue æquari. ¶ Rẽ uero. pu. cõmunẽ utilitatem & ſtatũ reip.

Scriba Quæſtor

¶ Penitus: oio qm̃ reipu. & senatus nullū extabat uestigiū ꝓpter bella ciuilia & tyrānidē. ¶ In has clades mala & calamitates. uñ digressa ē eo se refert ciceronis oratio. dixit. n. supra ad opes tuēdas nihil eē aptius q̃ diligi nec alienius q̃ timeri: iō hic ꝑ paréthesim dicit redeundū ē ad ꝓpositū. ꝓpositū aūt erat nihil eē alienius q̃ timeri. incidimus igit̄ inquit i has clades: dū maluimus timeri q̃ diligi. i. cum Sylla & Cæsar beniuolētiā ciuiū nō curarūt: modo tyránidē assequerent̄: si uoluissēt studuissēt q; amari respublica floreret: quā ꝓpter illoꝝ regnādi cupiditatē: & triū uiroꝝ q uūc etiā id moliunt̄. Octauius Antonius & Lepidus oio amisimus. Ad ꝓpositū: ad id qd̄ ꝓposuimus. ¶ Quæ res: clades & calamitates. facit argumētū a maiori. Si populus iquit romanus tanto imperio subnixus iniuste imperās talia passus est multo magis & facilius singuli male iperātes patient̄: qm̃ ñ possūt resistere potētiis alioꝝ & odiis. Singuli q ñ tm̃ potētiæ hñt: ut po. ro. uix minima pte cōferri possūt. Singuli tyránni: & iniuste iperātes. ¶ Putare: cogitare & expectare debēt inquit multo magis tales metuere calamitates: tāto iperio subnixi nō sint & facilius possunt opprimi a subditis si nō amant̄: quisq; beniuolētiā hoium sibi cōciliēt: si ꝑmanere i sua fortuna cupit: qm̃ oē uiolētū nō ē durabile: q; mltis exēplis Ci. ondit ad id tēdēs: ut alios a tyránide deterreat ꝓpositis malis & exitu tyránoꝝ: ut ab utili suadeat cōmunē utilitatē tuendā eē & beniuolentiā hoium cōplectādā. ¶ Perspicuū: claꝝ ꝓpter exēpla & exitus iā allatos. Magná uim multū posse ad tuēdas opes & dignitatē. ¶ Imbecillē: debilē: qm̃ paꝝ durat id qd̄ timet̄. ¶ Sequt̄: cōueniēs est postquā beniuolētia tm̃ habet in se momētum & ꝑsidiū: de ipsa disserere & docere: quibus rebus ipsā cōsequi & retinere possumus. ¶ Facillime: sine difficultate. ¶ Charitatē. beniuolētiā & amorē & ut chari aliis simus. ¶ Cū honore: uirtutis laude: qm̃ nō debemus quacūq; rōne hāc beniuolētiā cōsectari: sed cū honore & fide. i. cōstātia: dicā inqt qbus rebus paraī charitas hominū cū honore & fide: hoc supra Cicero pollicitus ē dicēs. Quibus aūt rebus hāc facultatē assequi possumus: ut hominū studia cōplectamur: eaq; teneamus dicā neq; ista multo post. Inde fecit digressionē loquēs de fortuna tyránis & populis iuste iperātibus usq; ad hāc ptē qua id q; tūc ꝓposuit & omisit exeq̄t. Sed ea bēuolētia & charitate hoium: qm̃ nō oēs egēt pari numero amicoꝝ. ¶ Nā ad cuiusq; uitam: ꝓbat quare nō pariter oēs egemus beniuolētia & charitate alioꝝ: sed secūdū uitæ institutū. ¶ Institutā inchoatā. ¶ A multis: ne opꝫ sit illi q sūt i magistratu a pluribus opus ē ut diligant̄: q̄ priuati & maiorē numeꝝ amicoꝝ habeāt cā officii: & ut ab ipsis ament̄: & sic discurrēdo ꝑ uaria istituta uitæ: illi q exercēt artes operosas & mechanicas possūt eas tractare sine multoꝝ beniuolentia: illi q tēdūt ad imperia honores magis egēt ciuiū beniuolētia: ut id qd̄ cupiūt assequant̄: & id qd̄ adepti fuerūt retinere possint. Certū igit̄ hoc sit: hoc est ꝑmū de beniuolentia ꝓceptū. sensus est. Hoc sit certissimū & exploratissimū: nihil utilius nobis eē q̄ habere familiaritates eoꝝ: q nos ament: ¶ Sit certū: hoc ita teneat̄ inqt & i ꝑmis sit certū nil eē beniuolentia utilius. ¶ Familiaritates mutuas cōsuetudines: & amicitias. Necessariū ad opes & dignitatē tuēdā: maxime añ oia necessariū i uita hūana. ¶ Et mirātiū nr̄a. i. nr̄as uirtutes: q̄ sūt bona aī: & amitti nō possunt. Nec enī: ratio quare necessariū ē hr̄e amicos. ¶ Prorsus: oio & penitus: facit hoc amor ut nō multū differat iter sūmos uiros & mediocres: cū beniuolētia cōiūcti sūt. ¶ Eaq;: charitas. ¶ Vtrisq; summis uiris & mediocribus ꝓpe modū: quasi honore. q̄tū ad famā & laudē uirtutis: quæ alios ad se allicit. ¶ Et gloria ꝓpter merita reꝝ gestaꝝ. ¶ Beniuolētia: ut ciues nobis beniuoli sint. ¶ Fortasse: nō æque oēs egēt: qm̃ ñ oēs sequunt̄ idē institutū uitæ: sed alii priuatā & ociosā. alii uero publicā & in negociis uitā agūt q magis indigēt q̄ ꝑuati ociosi & cognitioni reꝝ studētes honore & glia & beniuolētia ciuiū: iō inquit fortasse nō æque. i. pariter: & similiter egēt honore gloria & beniuolentia: & quis nō oēs æque egeāt: tū si qs hæc tria habebit maximū adiumētū ad amicitias iundas hēbit: quoniā nihil est q; magis ad se alliciat

rē uero publicā penitus amisimus. Atq; in has clades incidimus. Redeundū est enī ad ꝓpositum dū metui quā cari eē & diligi maluimus. Quæ si populo Romano iiuste īperāti accidere potuerunt qd debēt putare singuli. Quod cū pspicuū sit beniuolētiæ uim eē magnā: metus ībecillē sequit̄ ut differamus qbus rebus possimus facillīe eā quā uolumus adipisci cū honore & fide charitatē. Sed ea nō piteres egemus: Nā ad cuiusq; uitā īstitutā ac cōmodā dū ē a multis ne opus sit an satis sit a paucis diligi. Certū igit̄ hoc sit: & id quidē & primū & maxime necessarium familiaritates habere fidas amantium nos amicorū & nr̄a mirātiū. Nec enim ē una res ꝓsus ut non differat multū ītersūmos & mediocres eaq; est utrisq; ꝑpe modū comparanda honore & gloria & beniuolētia ciuiū: fortasse ñ eque oēs egēt

De iustitia defendenda

q̄ uirtus & gloria rex gestarq; q̄ moti eos etiā quos nunq̄ uidimus fūmopere diligimus. ¶ Hæc suppetūt si cui adsūt & abūdāt. ¶ Ad cætera: ad multa alia: qm̄ dāt hoi auctoritatē: & ī multis pſūt. Ad amicitias: qm̄ honoratū uirū & glorioſū oēs amāt: & ipſius amicitiā appetūt. ¶ Noſtri libri: quos deſideramus tēpoꝛ ſupioꝛ incuria. ¶ Attingamus paucis deguſtemus. ¶ Quādoquidē: qm̄. Ea: gloria. ¶ Adiuuat plurimū: maximū ē adiumētū ad res maiores admiuiſtrādas.

¶ Vmma igit & pfecta gloria. Ponit Cice. tria ex qbus pfecta gloria cōſtat: de qbus ſingulatim diſputabit. ¶ Si habet fidē: credit et auctoritate ducit & bonitate. ¶ Hæc aūt diligi a multitudīe q; fides hēat: & q; qs dignus honore putet. ¶ Si ē ſimplr breuiterq; dicēdū parēthesis. ¶ Si uolumus inquit ſimplr & breuiter dicer ¶ Simpliciter: pure: & ſine ābage uerboꝛ: qbus rebus: qua uita: qua rōe ſupradicta cōparant a ſingulis & a multitudine. Niſi de inquit rebus: & a multitudine & a ſingulis beniuolētiā nonobis cōparamus: tñ eſt aliqua differētia: cū. ſ. uolumus a multitudine uideri fideles: & hīe ea q̄ aljos ad amorē alliciunt: alr ī aīos multitudinis influēdū ē q̄ ſingulorū hoium. ¶ Pariuntur: cōparant. ¶ Aditus igreſſus ad cōparādā beniuolētiā mltitudinis tanq̄ ifluer et trāſlatio ē: quia quēadmodū ifluit aq̄: ſic uerba debēt ifluere .i. igredi ī aīos auditoꝛ: & difficile ē moueī multitudinē: qm̄ nō hiſdē rōibus oēs mouent. Vñ opus ē uaria atq; diuerſa inulcare: ut oēs ad affectū moueamus iō dicit aliū eē aditū ad multitudinē.

¶ Hc p̄mū. Nūc rſumit p̄mā ptē illaꝛ triū ex qbus cōſtat gl'ia: & qbus rebus bēiuolētia cōparat: docet. Illis tribus: ſi diligit multitudo: ſi fidē hēt & ſi honore dignos putet. Præcepta beniuolētiæ: dicamus qbus rebus beniuolētia multitudinis cōparet. ¶ Quæ beniuolētia. ¶ Capit: comparat. ¶ Bñficiis: cōferēdo bñfitia ī alios & exercēdo liberalitatē & magnifi cētiā. ¶ Secūdo loco. ſ. nō poſſumus īquit bñficia cōferre: & aliis alioꝛ beniuolētiā demereri: niſi habeamus benificā uoluntatē: ut ītelligat multitudo nō deeſſe nobis aīum liberalē: ſed facultatē: qua liberalitate poſſemus uti. ¶ Benifica uolūtate: qm̄ nō ſolū ſpectat res ipſa quæ datur: ſed ēt uolūtas: ut ſupra dictū ē ex ſnīa Ariſtotelis: cū de liberalitate dicebat. ¶ Etiā ſi res quā dare uellemus & facultas donādi. ¶ Nō ſuppetit: nō abeſt nobis: ut benefici & liberales eē poſſimus. ¶ Vehemēter aūt: pōit ea qbus amor multitudinis maxīe cōmouet liberalitatē: iuſtitiā: & fidē. ¶ Fama liberalitatis ſi fama ē aliquē eē liberalē: & hoies ita opinant eē iuſtū: benificū & fidū. ¶ Bñficētia q̄ ñ tñ ī pecuniis: ut liberalitas: ſed etiā ī aliis rebus conſiſtit. ¶ Fidei: q; nō decipiat aliquem: & ſit iuſtus: & denīq; māſuetus facilis: iſta inquā ad ſe mltitudinē alliciūt. ¶ Etenī: rō q̄re multitudo mouet uirtutibus ſupradictis: qm̄ ipſū decoꝛ & honeſtū ſua pulchritudine mouet aīos hominū: & iſtud decoꝛ maxīe manat a iuſtitia fide liberalitate & manſuetudine & facilitate: hæ qppe uirtutes bonū uirū attingūt. ¶ Vnde in p̄mo dixit colēdū eſſe quemque: maxime quiſquis his uirtutibus lenioribus erit ornatus: modeſtia tēperantia & iuſtitia: qm̄ fortis animus in hoīe nō pfecto: nec ſapiēte feruētior plerūq; ē: has igit uirtutes leniores magis amat mltitudo: & ī p̄mis liberalitatē: q̄ ſola Cæſarē ad ppetuā dictaturā pduxit. ¶ Largitōibus: cōciliata

Cur deceat qs hom amare ſibi oppet

sibi multitudine. ¶ Remur arbitramur. ¶ Grauissime efficacissime: & magni pōderis atq; momēti. ¶ Præterea: insup & ultra causas pdictas: quæ sūt grauissime. Leuiores: nō tāti pōderis: ut si aliquid fecerimus qđ multitudini placeat

¶ Fides ār: nūc de secūda pte. i. fide dat pcepta: & docet quid sit agēdū ut nobis fides habeat: ut. s. iustitiā hēamus & prudētiā. ¶ Si existimabit: si hoies existimabūt nos hīe prudētiā cōiūctā cū ipa iustitia. Nā & his fidē habemus: pbat id qđ dixit ptres affectus ipsius prudētiæ: cuius munus ē itelligere futura pspicere & brī cōsulere: cum oportet. ¶ In discrimē: periculū & ipse prudēs sit int mediū: & ex tēpore cōsulere quid sit agēdū. Hāc q itelligit futura pspicit rē expedit & cōsiliū capit. Iustis ēt habet fides: quia putāt eē sine fraude & boni uiri: qm a iustitia boni uiri denoīatur. Fraudis: doli deceptionis. ¶ Iniuriæ q uiolētiā hēt & ē cōtra iustitiā. Nā iniuria generaliter dicit eē qđ nō fit iure. Itaq; propter hoc: quia nulla ē in ipsis suspitio fraudis & iuriæ. ¶ His bonis uiris. Salutē curā nostræ salutis: qm nō decipiūt ¶ Fortunas: diuitias & opes: quæ sunt bona fortunæ. ¶ Hax igit: cōparat iustitiā & prudentiā inter se & dicit iustitiā plus ualere quam prudentiā ad faciendā fidē. i. ut alicui fides habeat. ¶ Pollet. ualet. ¶ Quo. n. rō quare iustitia plus ualeat. ¶ Quo: quāto. ¶ Versutior: astutior. Versuti dicuntur illi: quoz mētes celeriter uertūt: callidi sūt: q habēt rez experientiā. Noctā to. ¶ Detracta dēpta opiniōe bonitatis & iustitiæ. ¶ Quāobrē: cōcludit Cice. hāc ptē. Intelligētiæ: prudētiæ.

Versuti Callidus

Sed ne quis sit admiratus excusat se Cicero: cū ad multitudinē loquat: qđ uirtutes natura cōnexas & copulatas adeo ut separi nō possūt: seiūgat. Nā data una uirtute: dātur oēs: sed apud īperitā multitudinē alr loquēdū ē: ut rō personaz habeat: quæ nō intelligūt exacte ipsas uirtutes: quas separi posse arbitrant. Illa subtilitas. disputatio subtilis & acuta: ut decet phūm ¶ Limat: expolit ab ipsis philosophis & inquirit ueritas: Opinionē coēm multitudinis ut uulgus: ut multitudo opinat & sentit. ¶ Popularibus acceptis ab opinione uulgi & populi: nō ex disciplina philosophoz. ¶ Opiniōe populari de re q cadit in uulgi opinionē: qm imperita multitudo opinat aliquē posse eē prudētē & nō iustū: & sic de similibus. ¶ Eodem modo: idest Panetius quem ego sequor: ita disiunxit secutus opinionem uulgarem: quoniam oratio est accommodāda multitudini.

remur a natura ipsa diligere cogimur: atq; hæ qdē cāæ diligendi grauissime: possūt. n. præterea nonnullæ esse leuiores.

Quibus rebus fides acquirat.

¶ Fides aūt ut habeat: duabus rebus effici pt si existimūr atq; cōiūctā cū iustitia prudētiā. Nā & his fidē hēbimus: quos plus itelligere q nos arbitramur quosq; & futura pspicere credimus: & cū res agat ī discrimēq; uētū sit expedire rē & cōsiliū ex tpe capere posse. Hāc. n. oēs existimāt utilē: uerāq; prudētiā. Iustis aūt & fidis hoībus. i. bonis ita fides habet ut nulla sit ī his fraudis iuriæ q; suspitio. Itaq; ī his salutē nram: his fortūas: his liberos rctissime cōmitti arbitramur. Hax igit dua rū ad fidē faciēdā iustitia plus pollet: qppe cū ea sine prudētia satis habeat auctoritatis prudētia sine iustitia nihil ualet ad faciēdā fidē. Quo. n. quis uersutior & callidior hoc iuisior & suspectior detracta opinione probitatis. Quāobrē itelligētiæ iustitia cōiūcta q̄tū uolet hēbit ad faciēdū fidē uiriū. Iustitia sine prudētia multū poterit: sine iustitia nihil ualebit prudentia. Sed ne qs sit admiratus: cur cū inter oēs phōs cōstet: a meq; ipso sæpe disputatū sit: qui unā hēret oēs hēret uirtutes: nūc ita se iungā: q̄si possit qs q nō idē prudēs sit iustus eē. Alia ē cum illā ueritas ipsa limat ī disputatōe subtilitas. Alia cū ad opinionē cōem oīs accōmodat oīo. Quāobrē ut uulgus ita nos hoc loco loqmur: ut alios fortes: alios bonos uiros: alios prudētes dicamo. Popularibus. n. uerbis ē agēdū & usitatis: cū loquamur de opīone populari. Idq; eodem mō fecit Panetius sed ad ppositum reuertamur.

Quibus rebus cōsequimur ut multitudo nos admiret & honore dignos putet.

Rat igit: Reuertit Ci. ad ppositū & exequit tertiā ptē ppositionis. Tertiū. n. erat si ipsa multitudo putat nos honore dignos. ¶ Admirant coiter: ponit coiter ea q̄ hoies admirant: e qbus causis rōnibusq; adducti aliquos honore dignos putāt. ¶ Coiter: generaliter: & cōi quodā cōsēsu. Præter opinionē q̄ nō ita magna eē opinabant. ¶ Sepatim: in singulis hoibus nō cōiter. ¶ Quædā bona uirtutes q̄s iesse nō arbitrabāt. ¶ Suspiciūt: admirant. Singulares sūmas: quibus nulla pōt cōpari. ¶ Despiciūt negligūt & spernūt: atq; nullius momēti illos esse putāt qui nullam i se uirtutē habere uidēt. ¶ Despiciūt: male de his existimāt & ad id refert suspiciūt. ¶ Cōtēnūt: nihil curāt nec efferūt laudibus. ¶ Aī: fortitudis: & magnanimitatis. ¶ Neruoz: roboris & pēsis i rebus agēdis: sed quædā mollities: hoies. n. uiles cōtēnunt despiciūturq; sed nō oēs cōtēnunt de q bus male existimāt: imo timēt cū sint iprobi: fraudoléti: maledici: & istructi ad iferēdā iniuriā. Improbos: isacia biles & malos: q̄m nimis hīe cupiuut cū aliozz iniuria. ¶ Vt dicit: ut ē i prouerbio. ¶ Industria ē studiosus labor. ¶ Admiratōe q̄dā. i. eius mītitudo admirat q putant supare alios uirtute: et uacāt dedecore & uoluptatibus seue rissime obsistūt: & sic tēperātes sūt & q nō frangūt doloribus & sic sūt fortes. ¶ Anteire: ancellere ꝑstare. ¶ Detorquēt: āmouēt abducūt: q̄m ꝓpter uoluptates negligimus res honestas: & Pla. uoluptatē escā malozz appellauit: q̄m ea ut Ci. interptat hoies capiūtur: ut hamo pisces: & uoluptas aī lumen extiguit & ipedit cōciliū rōi inimica: & a uirtute suis blāditiis mentē detorquet. Maiores ptes aīæ: rōnē ipsā cui uoluptas ē iimica & oculos mētis pstringēs: intellectū a sua re detorquet: uī uoluptati si facile obsisti pōt

De uoluptate

Er dolozz faces: ardētes dolores q sūt graues motus i corpe sensibus inimici. ¶ Pleriq;: maior ps hoium. Præter modū: ultra modū: ita ut fortitudo deserat q̄ ēppessio dolozz & laborū. Quæ supradicta q̄ hoies pmouēt cū terribilia uideāt & alia q̄ ualde optant. ¶ In utrāq; ptē: ut. s. despiciāt uoluptatē puisaciāt dolores ferri aio & magno: & cū opus ē uitæ suæ nō pareāt: mortē nō timeāt: nō multū amēt diuitias pauptate nō frangat. ¶ Excelso: hūana despiciēte. ¶ Magno: magna & ardua appetēte. ¶ In utrāq; ptē: ut nō timeāt aliqd imodice: nec cupiāt: sed despiciāt magno aio: dolores: uitā: mortē paupertatē & filia. ¶ Ampla: magna q̄tū ad uirtutē. ¶ Honesta: ad id qd ex uirtute sequtur. i. plena honoris & dignitaris. ¶ Obiecta: exposita ante oculos. ¶ Et rapit: trahit: ¶ Tū: cū aliqs spretis oibus aliis rebus & terribilibus & blādis ad rē honestā se cōuertit. ¶ Splēdorē: quo ad famā. ¶ Pulchritudinē q̄tū ad eēntiā ipsius uirtutis. i. qs si admiraret tales hoies tm̄ splēdorē & pulchritudinem uirtutis habētes. ¶ Ergo & hæc aī despiciētia: cōcludit fortitudinē & magnanimitatē mouere multitudis admiratione: q̄m uident magna q̄dā & supra hoiem facere: et hoc ē ꝙ supra dixit. Admirant omnia quæ magna & præter suam opinionē aiaduerterūt: & sic apparet ueram gloriam & pfectā ex oibus uirtutibus constare. ¶ Despicientia: hic animus elatus: qui omia humana despicit: & seipso longe inferiora putat. ¶ Admirabilitatem: facit ut multitudo admiretur.

¶ Et maxime: in ꝑmis iuſtitia mouet admirationē. Mirifica: admiratione digna & miris laudibus eſſerē da. Nec iniuria. i. merito: & ꝓbat: hoc dicēs ¶ Nemo. n. iuſtus: qm̄ iuſti hoīs ē nō timere mortē ꝓ patria: dolorē: exiliū: egeſtatē: & ſic ecōtra uir iuſtus nō debet ꝓponere iuſtitiæ. ¶ His cōtraria: uitā: uoluptatē eē in patria diuitias & ſilia: quæ bona ſūma ꝑitis uident: q uoluptatē ſequunt tanq̄ bonū & dolorem & alia īcōmoda fugiūt tanq̄ malū. ¶ Nō mouet pecunia: quis ē liberalis: & nō curat pecunias: quæ ſunt bona fortunæ & expeti debēt nō ꝓpter ſe: ſed ob aliud: & nihil eſt tā anguſti aī q̄ amare diuitias: ut facit auarus qui uiliſſimæ rei ſeruit.

Spectatu: honore: & q ab oībus ſpectet. Itaq; illa tria cōcludit iuſtitiā oia cōficere quæ ad gloriā cōſequēdā ꝑtinēt: qm̄ iuſtitia cōtinet in ſe oēs uirtutes. ¶ Tria diligi a mltitudine q fides habeat: & q honore digni putemur ab his q nſa admirant. ¶ Cōficit: ꝓſtat ſola iuſtitia. Et bēiuolētiā. ſ. cōficit declarat quō iuſtitia cōficit illa tria q ꝓ deſſe uult: hoc ē munus iuſtitiæ pluribus uelle ꝓdeſſe & ob hoc: quia uult ꝓdeſſe beniuolētiā cōparat. ¶ Ob eā dē cām: quia uult ꝓdeſſe plurimis.

Fidē: cōficit quia illi tanq̄ iuſto fidem adhibēt. Ed admirationē. ſ. cōficit ipa iuſtitia ob hoc qđ ſequit. ſ. q eas res ſpernit diuitias: honores: ꝑia: uitā: mortē: ad quæ nōnulli rapiūt magna auiditate hoīem ergo talia deſpiciētē & magno aīo & elato maiora q̄dā appetētē oēs admirant & glorioſū putāt uñ opus ē hīe iuſtitiā: ut diligamur et fides habeat dēmus eē fortes: & magnanimi: ut admiratione digni uideamur: & honore: & ſic gloriā cōſequemur: q̄ ex his tribus cōſtat: ut Ci. ꝓpoſuit. Ac mea qdē ſnīa dixit: hactenus ad gloriā cōparādā opus eſſe iuſtitia: nūc ꝓſequit dicēs oēm rōnem & iſtitutionē uitæ humanæ deſiderare auxilia hoīum q̄ aſſequi ñ poſſumus niſi ſimus iuſti. Alii ēt quoſ ꝓfeſſiones deſcribit: iuſtitiā hīe debēt: & ſuas leges ſeruare: aliter uitæ cōmertiū nō ſeruabūt: ergo oībus iuſtitia eſt neceſſaria: qđ Ci. exēplis oſtendit. ¶ Mea ſnīa: ut ego ſētio & mihi uidet. Oīs rō: oīs modus & uia uiuēdi.

& maxīe iuſtitia: ex qua una uirtute uiri bōi appellant mirifica quædā res multitudini uidet. Nec iniuria: nemo. n. iuſtus eē pōt qui mortē qui dolorē q exiliū qui egeſtatē timet: aut qui ea q̄ his ſūt cōtraria æquitati anteponit. Maxime quæ admirant eū q pecunia nō mouet: qđ ī quo uiro ſpectū ſit hūc dignū ſpectatu arbitrant. Itaq; illa tria q̄ ꝓpoſita ſūt. ad gloriā oīa iuſtitia cōficit & beniuolētiā qđ ꝓdeſſe uult plurimis: & ob eādē cām fidē et admirationē habet qđ eas res ſpnit & negligit ad q̄s pleriq; īflāmati auiditate rapiūt. Ac mea qdem ſententia oīs rō et īſtitutio uitæ adiumenta hoīm deſiderat. In ꝑmis qd hēas qbus cū poſſis familiares cōferre ſermōes. qđ eſt difficile: niſi ſpēm præ te boni uiri feras. Ergo ēt ſolitario hoī: atq; ī agro uitā agēti opīo iuſtitiæ neceſſaria eſt: eoq; magis q ſi eā nō hēbūt īiuſti habebunt. Nullis ꝓſidiis ſepti multis afficient iniuriis. Atq; his etiā q uendūt: emūt: conducūt: locāt: cōtrahendiſq; negociis īplicant: iuſtitia ad rem gerendā neceſſaria eſt: cuius tanta uis eſt ut nec illi quidem qui maleficio & ſcelere paſcunt poſſint ſine ulla particula iuſtitiæ uiuere. Nā q eorū cuipiā q una latrocinant furat aliqd aut eripiēs

¶ Inſtitutio: oē genus uitæ q inſtituimus. i. deſideramus adiumēta hominum ī quocūq; genere uitæ: & quōcūq; uitā iſtituerimus: qm̄ natura nihil amat ſolitariū. ¶ In ꝑmis: maxie & añ oīa. ¶ Familiares ſermones: cū quibus poſſis loqui familiariter: & res ipſas coīcare. ¶ Quod habere cū qbus familiariter loquamur: niſi bonus uir habearis. ¶ Spēm: appārētiā boni uiri oñdas. Ergo hoc ſequit ex ꝑmiſſis: cū. ſ. oīs inſtitutio uitæ deſideret adiumata hoīum. ¶ Solitario: ocioſo: & q ī ſolitudine cognitioni reꝝ uacat: & q ī agro uiuit. ¶ Opinio iuſtitiæ q habeat iuſtus. Eo magis. i. tāto magis ē neceſſaria: qm̄ niſi erūt iuſti uidebunt euecti ī odiū hūanæ ſocietatis & fugere hoīum cōmertia: tanq̄ ab hūanitate alieni: & iuſtitia eſt ad coītatē hūanā ſocietatēq; tuēdā. Opus ē igit iuſtitiæ opiniōe ipi ſolitario: ne uideat iniquus & hūanæ ſocietati ifēſus. ¶ Iniuſti: īniq & mali uiri: & cū nullū hēant ꝓſidiū uiuētes ī ſolitudie mltas patiēt iniurias niſi hēbunt bōi uiri. ¶ Septi: mūiti nullo hoīum ꝓſidio & adiumēto: qm̄ cōtēnēt ab aliis & ludibrio erūt iiuriſq; afficiētur. ¶ Atq; his ēt ponit ifimas hoīum cōditiōes: ut ad maiores aſcēdat. ¶ Qui uēdūt qbus opus ē iuſtitia q̄ ī ſocietate hoīm uerſat. Cōtrahēdis: ultro citroq; obligādis. Cōtrahere ē ultro citroq; ſe obligare: & cōtractus uarii ſūt ī uita hūana. ¶ Paſcunt: nutriunt: ut ſūt latrōes q utūt quodā ſimulacro iuſtitiæ diſtributiuæ. Diſtribuūt. n. eqliter iter ſe id qđ lucrati ſūt. nā q cos: declarat q̄re ēt latrōes ſine alīq̄ parte iuſtitiæ eē nō poſſunt. Furatur ꝓ fraudē. ¶ Eripit per uim non poterit eē tutus inter latrones

Cōtrahere

¶Ne in latrocinio: nō mō in aliis negociis: ergo opus ē iustitia ut nō decipiat socios. ¶Archipirata: pn ceps pirataꝝ. i. eoꝝ q ī mari latrocinant. ¶Leges quus inter se latrones utunt. Illiricus ex illiria: quæ ab illirio filio Poliphemi denoiata ē. Apud Theopōpū q ex chio īsula fuit discipulus Isocratis & Histori eus cōdiscipulus fuit Ephori quē calcaribus egere dicebat: Theopōpū uero fræno. Quītilia. loquēs de Thucydide & Hero dicit: Thepōpus his ꝓximus ī historia ꝓdictis minor: ita oratori magis similis: ut hi q aīq̄ ē ad hoc opus sollicitatus diu fuerit orator scripsit Theopōpus epithonē historiaꝝ Herodoti duobus uoluminibus. Scripsit ꝓterea res philippi nonagīta tribus lib. Scri psit etiā res græcoꝝ: icipiēs a fine hi storiæ. ¶Thucydidis & xenophōtis. ¶Magnas opes: ingētē potētiā ¶Viri athus lusitanus. Pli. de uiris illustribꝫ ita scribit: Viriathus genere lusitanus ob paupertatē ꝑmo mercenarius: de ide alacritate uector: audacia latro. Ad postremū dux bellū aduersus ro manos sūpsit: eoꝝ īperatorē Claudi um Munianū: deide. C. Nigidiū opp̄s sit pacē a po. ro. maluit īteger petere q̄ uictus & postea bellū renouauit Ce pio cū alr uīcere nō posset: duos satel lites pecunia corrūpit: q uiriatū uino depositū ꝑmerēt: q̄ uictoria: qa ēpta erat nō ē ꝓbata a senatu cā Viriatini belli fuit Sergius galba: ut ait Suetō nius ī uita Galbæ īperatoris ¶Sergius galba uir cōsularis tēpoꝝ suoꝝ elo quētissimus fuit: quē tradūt Hispaniā ex ptura obtinētē. xxx. lusitanoꝝ mi libus pfidia trucidatis cām belli extī tisse: huius Galbæ ci. meminit li. i. de oratore. Alii tradūt Viriathū occupaſ se totā lusitaniā: &. M. Vectiliū īpato rē romanū īgēti clade affectū fudisse. deide. C. plāciū postea. Qu. Fabiū ma ximū æquis cōditionibus cum eo fœdus pcussisse. Varii igit sunt anales: nā Ci. alios sequutus Læliū in ptura dicit fregisse Viriathū: & in Bruto ait ī bellica laude Viriathi bello egregiū fuisse. Læliū repperi ¶Cesserūt: uicti ab eo sūt & fugati magna clade accepta. Lælius sapiēs appellatus ē: qm̄ legē agrariam omisit: ꝓpter quā Tybe. &. C. gracchi postea iterfecti fuerūt. de hoc paulopost latius dicet. Cōminuit opes attriuit: ut facile ab aliis uinci posset. facile exigui negocii: tn̄ nō potuit uinci a cepione: nisi fraude & pecunia: qua Satellites corrupti ipsū uino mercētē interemerūt. ¶Cum igitur: argumētū a minori. Si igit inquit inter latrones multū ualet iustitia: qd putandū est inter ciues ¶Opes: potētiam. ¶Inter le ges: rēpu. legibus bn̄ īstitntā. ¶Mihi quidē amplificat Ci. has iustitiæ laudes: & dicit iō creatos fuisse re ges: ut institia seruaret. Apud medos. Medi autore Nero li. septimo ꝑus uocabāt Arii. inde a medea me di dicti sūt siue a Medo filio Medeæ & iasonis: ut ut aliqui scribūt. Medii sūt cōfines parthis. Nero. scrip tor historiaꝝ: de quo Fabi. dulcis & cādidus & effusus Ne. Tucydides: breuis & semp sibi instās cōcita tis affectibꝫ Ne. ſmissis melior tucydides cōciōibꝫ. Ne uero sermōibꝫ tucydides ui Ne uoluptate. Apd̄ maiores nōs romanos q ī ꝑncipio ꝛges hūerūt. ¶Fruēdæ: ut subditi posset iustitia frui. Rege gubernā te: q sit iustus & bn̄moratus: qm̄ alr fuit tyrānus. ¶Trāsgressio. n. regni tyrānus ē. Bn̄morati: iusti: & bo nis ornati moribꝫ ut bonū pastorē decet. Vñ Ne. pastotē populoꝝ apparatus Agamēnonē: qm̄ rex de bet regere populos: ut pastor oues: & Trogus dicit ī ꝑncipio reges fuisse creatos ꝓp uirtutē et moḋrati onē iter bōs spectatā: & arbitria ꝑncipū ꝓ legibus fuisse: cū ppli nllis legibꝫ tenerēt. Nā cū rō q̄re fuerīt creati ꝛges bn̄morati: ut. ſ. plebs n̄ ꝑmeret a potētibꝫ: & ob hoc postea iuente fuerīt leges: ut oia q̄dā æq tate agerētur. Tūc. n. dicit ius cum unusquisq; habet qd̄ suum est. ¶Inops īpotēs populus & plebs. Præ meret uexaret a potētibus. Tenuiores hūiliores cōditōis & sortis. Aeqtate ꝛstituēda: cōstituēdo æqtatē q̄ oīa ad id qd̄ iustū ē reducit: & facit ut æquo iure uiuat. Pari: æquo: ut iter sūmos & īfimos nlla dria sit

¶Neq; aliter: niſi eēt æquabile. ¶Id ius. n. ſcilicet inueniri iuſtū: qui oēs æquo iure cōtineret. ¶Oībus: ſū
mis iuris & mediocribus plebe & optimatibus: nā leges ſūt uniuerſales: & nō debēt corrūpi. ¶Vna uoce
qm̄ leges uolūt oēs æquabiliter ius ſeruare. Ergo hoc qdē: affert Ci. cōcluſionē. ¶Deligi: eligi: ut iperent
& alios regant. ¶Magna opinio: ut de Numa pōpilio legit' qui uocatus fuit regnū romanū cum magna
ipſius fama eēt & opinio iuſtitiæ. ¶Adiūcto hoc: nā opus ē regē eſſe iuſtū & prudētē: alioqn neq; ſibi ne
q; ſuo regno cōſuluerūt: neq; ſaluti ꝓſpexerūt: q; prudētiæ munus eſt: qd' cū ita ſit iuſtitia coleda ē & re
tinēda ꝓpter ſeipſā: qm̄ illud ē ſūmū
bonū: q; ꝓpter ſe nō ob aliud expeti
tur. Adde etiā q; ipſa iuſtitia affert no
minis claritatē: nā ab ea uiri boni no
minant': ergo ꝓpter ſeipſā expetēda ē
optimū ē hoiem eē iuſtū: & pp id qd'
ex ea cōſequmur honorē. ſ. & gloriā
His autoribus: taliū hoium auctorita
te moti. ¶Propter ſe: qa iuſtitia pp ſe
ipſā expetēda ē: cū ſit res optia. ¶Alr
ſi nō expeteret' pp ſe ſed ob aliud qm̄
uirtus expetit' pp ſe qa ī ipſa cōſiſtit ſū
mū bonū: cuius cā oīa expetunt': non
eēt igit' iuſtitia & uirtus niſi pp ſe expe
teret'. ¶Sed ut pecuniæ q̄rēdæ: nūc dat
ꝑcepta p cōpationē pecuniaꝝ qua ra
tōe glia q̄rēda & collocāda ſit: qm̄ cū
ſumo eā adepti: ñ debeūs ī una re effū
de ſed ptiū pfēſa. imitari: q; res augeat
certa rōne: & ſic diſpēſat ut ad omnia
ſuppetāt. R. ō: modus & uia q̄ pecūiā
inq̄rimus. Collocādæ: diſpēſādæ cer
ta rōne: qm̄ paꝝ ꝓdeſt q̄rere & iueni
re pecūias: & poſtea ipſas male collo
care. ¶Suppediter: ſubminiſtret ppe
tuos ſūptos pecuniarios. ¶Sic gloriā
adaptat ſiſitudinem. ¶Et collocanda:
diſpēſāda cū rōne & collocāda. ¶Pro
ximā: ꝓpinquā & breuē. Et q̄ſi cōpē
diaria: q̄ cito: q̄ſi quodā cōpendio ad
gloriā puenit: cōpēdiū ī tali ſignifica
tione dī breue iter. Talis eēt: aio. ſ. qs
uult extra uideri ab aliis: qm̄ ſimlatio
ñ ꝑt hīe uerā gloriā: qppe paꝝ durat
& uera glia facit radices: & durat du
rāte. ſ. uirtute hois q̄ gliam affert. Sta
bilē: duraturā: ſed nō durat. ¶At uera
glia emittit radices: ꝓpagat: qm̄ ñ eſt cōpata ſimulatione: ſed uera uirtute. ¶Agit radices: durat. & ꝓpa
gat: ut arbor hns radices. Propagat' diffundit': ut arbores q̄ ꝓpagant'. ¶Ficta glia: nata ex ſimlatiōe ficti
one bonitatis pit: ut floſculi arboꝝ. ¶Floſculi: flores q cito decidūt & moriunt'. ¶Simulatū q; cū ſimula
tione fit nō uera uirture. ¶In utrāq; ptē. i. ſūt teſtes illi q ita uixerūt: ut uideri uolebāt. & ſic uerā gloriā
ſunt adepti: illi ēt q nō recta uia: ſed quadā ſimulatiōe q̄ ſiuerūt minie duraturā: habemus inquit exēpla
utrorūq; permulta: ſed ſatis erit ex una familia ſumere: at intelligat' gloriā eſſe appetēdam nō ſimulati
tione: ſed uera uirtute. Vna familia gracchoꝝ. ſ. quæ rome nobiliſſima fuit. Tyberius Gracchus: augur
fuit uir prudētiſſimus reip. ſtudioſus & bonis artibus gloriā quærēs prætor Gallos domuit: & ī ſecūdo
cōſolatu ſardiniā ex qua tīn captiuoꝝ numeꝝ duxit: ut cū uēditio lōga eēt & emptores nō inuenirent'
ꝓuerbium natū ſit. Sardi uenales: qd' ꝓuerbiū ſignificat rē nunq̄ puenire ad finē. uñ cū uēditio alicuius
rei minus longa erat: dicebantur Sardi uenales: hīc Tybe. gracchus cum eēt cenſor: libertinos qui ruſti
cas tribus occupauerant: in quattuor urbanas diſtinxit: unde maximā ſibi gliam cōparauit. Compone
bat. n. ſeditiones ī republi. nō excitabat: unde ſemp laudatus ē huius filii Tyberii &. C. Gracchi fauētes

lus enim ſemp quæſitū eſt æquabile: neq; enim ali
ter eēt ius. Id ſi ab uno iuſto & bono uiro ꝺſequebā
tur: eo erāt cōtēti cū id minus cōtīgeret leges ſūt in
uente: quæ cū oībus una atq; eadē uoce loquerētur
Ergo hoc quidē perſpicuū ē eos ad imperādum de
ligi ſolitos: quorum de iuſtitia magna eſſet opinio
multitudinis. Adiuncto uero hoc: ut iidē etiā pru
dentes haberent': nihil erat qd' hoīes his autoribus
nō poſſe cōſequi ſe arbitrarētur. Omni igit' rōi co
lēda & retinēda iuſtitia ē: tū ipſa ꝓpter ſe: nā aliter
iuſtitia nō eēt: tum ꝓpter amplificationē honoris
& glorie; ſed ut pecuniæ q̄rēdæ nō ſolum rō eſt: ſed
ēt collocandæ quæ ꝓpetuos ſūptus ſuppeditet: nec
ſolum neceſſarios: ſed ēt liberales ſic gloria q̄renda
& collocāda rōne eſt. Quanquā præclare Socrates
hanc uiā ad gloriam ꝓximā & quaſi compendiariā
dicebat eſſe ſi quis id ageret: ut qualis haberi uellet
talis eſſet. Quod ſi qui ſimulatione & inani oſtēti
one: & ficto nō mō ſermone: ſed etiā uultu ſtabilē
ſe gloriam conſequi poſcerent' uehemēter errāt. Ve
ra gloria radices agit: atq; etiā ꝓpagat': ficta omnia
celeriter tanq̄ floſculi decidunt. Nec ſimulatū pōt
qcq̄ eſſe diuturnum. Teſtes ſunt ꝓmulti ī utranq;
ptē: ſed breuitatis cā familia erimus cōtēti una. Ty
berius enim grachus Publii filius: tamdiu laudabi
tur. dum memoria reꝝ romanaꝝ manebit: at eius

Pfecta in eo eſſe
gliaz ſi qs tal eſt
qual haberi velit

populo leges agrarias tentarũt. & sic fauere populo simulantes gloriã quærebant: sed ãbo iterfecti sũt eius filii: Tybe. & Caius. ¶ Nec ꝓbant: nõ habebant in nũero bonoꝝ uiroꝝ. & post mortẽ habiti sũt in numero eoꝝ: q iure interficiunt. & Scipio Aemilianus gracchoꝝ affinis interrogatus ĩ senatu: cũ ĩ urbẽ rediisset a Cepiõe qd sibi ð gracchis uideret. rñdit: Videt̃ mihi iure cæsi & uersũ Home. ꝓtulit: quo Pallas Ioui de Egisto iterfecto rñdit: Sic pareat qcũq; hæc agit. de Tyberio Graccho hoꝝ pñe q sũmã gloriã adeptus ẽ. Scribit Plutar. Tyberius gracchus: cui quenq̃ duobus cõsulatibus: duobusq; triũphis & ĩsup cẽsuræ gl̃ia insigni: multo plus tĩ ex uirtutibus eius q̃ ex magistratibus at q; honoribus aderat dignitatis. Iraq; Corneliã Africani maioris filiã: licet aduersarius ĩ rep. eẽt: hñe meruit. Filiã Corneliæ postea nupsit Scipiõi Aemiliano. ¶ Iure cæsoꝝ: eoꝝ qui iure cæsi sũt: qm̃ rẽpu. seditionibus euertebant ¶ Sed ut facillime: Cicero aliq̃ præcepta daturus ẽ: ut facillime uideamur eẽ tales q̃les sumus. & sic ĩstituit ꝑceptionẽ: qua adolescentũ ai ad uerã gloriã præparãt. ¶ Etsi: q̃q̃. ¶ Vt simus hi: tales q̃les uolumus hñi: tĩ ut uideãur possumus assẽq ꝑceptis. ¶ Vt simus: ut natura sit ita dispositа: ut oĩdere a liis uolumus. ¶ Est maxĩa uis. i. oĩa in eo cõsistũt: ut tales simus q̃les haberi uolumus: ut Socrates dicebat. ¶ Nã si qs: affert roẽm quare sũt dãda ꝑcepta ut unusq; seruet decoꝝ in ea fortũa quã nactus ẽ. ¶ Ab ineũte ætate: ꝑmis ãnis: qa habuit claros natales. & maiores suos uirtute ꝑditos: quoꝝ fama sustinenda ẽ & augenda. ¶ Celebritatis: dignitatis: & qd ab oĩbus celebret̃: ut sit in ore hoĩum ꝓpter claros natales & stẽma maiorũ. ¶ Noĩs: famæ & gloriæ propter suos maiores. ¶ A patre: quã a patre acceperunt. ¶ Quod tibi mi Cicero: uertit sermonẽ ad filium. ut eũ excitet ad decoꝝ præstandum: ne. s. a tanto patre & tantæ celebritatis & noĩs degeneraret. ¶ Arbitror: dicit ut deuitet arrogantiã ipse Cicero filius habebat iã noĩs celebritatem: ꝓpter patrẽ: qm̃ in ore hoĩum erat: cũ esset Ciceroĩs sũmi uiri filius. Vnde sustinebat magnã expectationẽ imitandæ industriæ paternæ. ¶ Aut aliquo casu: ut si qs natus humili loco deueĩret ad opes & dignitates auxilio fortunæ. Aut si aliquo casu aliqd ei acciderit: propter qd sit in ore hoĩum: & celebret̃ sermõibus hoĩum frequentibus. ¶ Cõiiciunt̃: uertunt̃ in talem iuuenem & expectant: ut magnũ aliquid suis maioribus dignũ faciat: & conditione fortunæ: quã nactus est. Clarissima luce: qm̃ nihil põt facere qd sit celatum: & oẽs eum intuent̃ ut uideant an seruet decorũ obscurũ: quod lateat. ¶ Quoꝝ autem: præcepit nunc qd faciũ dum sit adolescentibus: q obscuris parentibus orti suut. ¶ Humilitatem: qa humili & obscuro loco nati sunt: nõ habentes altũ stemma maioꝝ & claros natales. In hoĩum ignoratione: q non cognoscunt̃: nec habent aliquam noĩs celebritatẽ. ¶ Iuuenes: cũ primũ ad ætatẽ iuuenilem puenerũt: ad magna q̃dã intẽdere aĩum debent. ¶ Magna spectare: appetere res magnas: ut noĩs claritatẽ assequant̃. & sint in ore hominũ. ¶ Contendere: oĩ ornatu tota deniq; mẽte cõtendere bõis artibus: nõ malitia & iniquitate. ¶ Studiis: uoluntate honesta & bono conatu. ¶ Eo: nõ & ob id. ¶ Firmiore: constãtiore: qm̃ illi ætati non inuidetur. ¶ Illi ætati: iuuenili: cuius honesto studio fauere oẽs debent: ut emergant: qm̃ ut ĩquit Satyrus: nõ facile emergunt: quoꝝ uirtutibus obstat res angusta domi. Et Quintilianus monet Tyrocinĩũ non esse deferendũ in senectute crescente metu quotidie: sed fructum studiorum ꝓpridem ac dulcẽ promi oportere dum & ueniæ spes est & audere non dedecet: atq; iuueniliter dicta pro indole accipiuntur.

filii: nec uiui ꝓbant̃ & mortui nomẽ obtinent iure cæsorũ. Qui igit̃ adipiscẽdã iustitiæ gloriã uolẽt: iustitiæ fungãt̃ officiis: & ea quæ eẽnt dictũ ẽ ĩ libro superioꝝ. Sed ut facillime q̃les simus: tales eẽ uideamur: & si ĩ eo ipso uis maxima ẽ: ut simus hi: q hñi uelimus: tĩ quædã præcepta dãda sũt. nã si qs abiit eunte ætate hẽt cãm celebritatis & noĩs: aut a pñe accepta: qd̃ tibi arbitror mi Cice. cõtigisse: aut aliquo casu atq; fortuna ĩ hunc oculi oĩum cõiiciunt̃: atq; ĩ eo qd̃ agat quẽadmodũ uiuat inquirit̃: & tanq̃ in clarissima luce uersẽt̃: ita nullũ obscuꝝ põs: nec dictũ eius eẽ nec factũ. Quoꝝ aũt prima ætas ꝓpter humilitatẽ & obscuritatẽ ĩ hoĩum ignoratõe uersatur hi simul ac iuuenes eẽ cœperũt magna spectare. et ad ea rectis studiis debẽt cõtẽdere: qd̃ eo firmioꝝ aĩo faciẽt qa nõ mõ nõ inuidetur illi ætati ueꝝ etiã fauet̃: De adolescentis officio ad gloriã cõparãdã.

PRima igitur ẽ adolescenti cõmendatio ad gloriã si qua ex bellicis rebus comparari potest:

PRima igit̃. Postq̃ oñdit talia præcepta esse necessaria inqt ꝑcipere qd iuuẽis agere debeat: ut gloriã conseq possit. & oñdit gloriã oriri ex præstãtia bellica: ut ex his uirtutibus: quæ ĩ toga colunt̃ ut dicet̃ ꝑ singulas ptes. ¶ Ad gloriã: cõsequendã: ¶ Si q̃: cõmẽdatio & laus rei bñ gestæ põt ab ipso ado

lescente cõparari. ¶In qua:cõmẽdatione & laude bellica. ¶Fere:q̃si semp:qm̃ pro ipio ꝓpagando ,bel/
la fere semp gerebant.uñ res,militaris erat ars rõana:& adolescẽtes in bello se exercebãt.uñ Syllius lau
dãs fortitudinẽ romanor̃ & præstãtiã bellicã dicit:Pubescit castris miles:galeaq; terũt.Nondũ signatæ
flaua lanugine malæ.In pueritia studiis ſrarũ incũbebant.ide militiã erecto aio colebant:q̃ cæteris natõ
nibus ꝑstabat po.ro. ¶Tua aũt ætas:uertit sermonẽ ad filiũ:quẽ dici i id bellũ incidisse:in quo gloriam
assequi nõ potuit:& bellicã cõmendationẽ. In id bellũ:plusq̃ ciuile:qđ fuit inter Cæsarẽ & Põpeiũ. &
Cicero filius Cicerõis sub Põpeio mi
litauit præfectus alæ militaris. ¶Alte
tera pars:Cæsaris. ¶Nimiũ sceleris:
qa pugnabat ↄntra pſiam.& illã oc/
cupauit:& per hoc magnũ scelus ad/
misit. ¶Altera:Põpei q pro repu.pu/
gnabat:tñ habuit par̃ fœlicitatis:qm̃
superatus a Cæsare i ægypto obtrun
catus fuit. ¶Alteri alæ:uni ex duabus:
qm̃ alæ exercitus ducunt̃ equitũ ordi
nes:qa circũ legiões dextra siniſtraue
tanq̃ alæ in auiũ corpibus locabant̃.g̃
cũ duæ eẽnt:alteri præfectus erat Ci.
Legio hẽt centurias q̃draginta: mani
pulos triginta:cohortes decem:ut ait
Cincius de re militari. A ſũmo uiro:
Põpeio:q ſũmus uir erat & iperator.
¶Equitãdo:ut faciũt tyrones:q equi/
tando præludia pugnæ exercẽt. & ẽt
iaculando ut quisq; & eques & pedes
bello prõptus esset. Vnde Iuuena. Di
scit ab hirsuta iaculũ torquẽ capella.
Cum rep.qm̃ superato Põpeio mili/
tiã dimisisti.& resp.a Cæsare occupa
ta fuit.Mihi aũt inqt Ci.non solũ pro
pter te hæc ꝓceptio & disputatio isti
tuta ẽ:sed pp oẽm iuuentutẽ:quæ tũc
erat tecum,adde ẽt quod hæc præce/
pta nõ tibi soli:sed oĩbus scribuntur.

ĩ qua multi apd̃ maiores nr̃os extiterũt:sẽp.n.fere
bella gerebãt̃:tua ãt ætas incidit ĩ id bellũ:cuius al/
tera ps sceleris nimiũ habuit.altera fœlicitatis par̃.
Quo tñ ĩ bello cũ te Põpeius alæ alteri ꝑfecisset ma
gnã laudẽ:& a ſũmo uiro & ab exercitu cõsequeba
re eqtando iaculãdo oĩa militari labor̃ tollerãdo at
q; ea qdẽ tua laus pariter cũ rep.cecidit. Mihi autẽ
hæc oro ſuscepta nõ d̃ te ẽ:sed de gñe toto. Quãob
rẽ ad ea quæ restãt ꝓgamus. ¶Vt igit̃ in reliqs rebus
multo maiora sũt opa aĩ q̃ corporis : sictẽs quas p
sequimur ĩgenio ac rõe gratiores sũt q̃ illæ quas ui
ribus. Prima igr̃ cõmendatio proficiscitur a mode
stia:tũ pietate in parẽtes:in suos bẽiuolẽtia facilliẽ
& ĩ optimã partẽ cognoscũt̃ adolescẽtes:q se ad cla
ros & sapiẽtes bñ cõsulentes uiros reip.cõtulerũt.q
bus si frequẽtes sunt opinionẽ afferũt populo/eor̃
fore se similes:quos sibi ipsi delegerũt ad imitãdũ
Publii Rutilii adolescẽtiã ac opinionẽ & ĩnocentiæ
& iuris scĩæ Publii Mutii cõmẽdauit domus. Nam
Lucius qdẽ Crassus cũ esset admodum adolescens:

¶De toto genere:de oĩbus iuuenibus. ¶Vt igit̃ in reliquis rebus:supiore uolumine dixit præstantiora
esse ea quæ aio q̃ quæ corporis uiribus gerunt̃:sic etiã cõmendatio adolescentis magis ꝓficiscit̃ a mode
stia & pietate in parẽtes q̃ a uiribus corporis. Illa.n.ætas optimis moribus & disciplinis intẽta eẽ debet:
& regi cõsilio sapientũ. ¶Persequmur:studiose sequmur & cõplectimur. ¶Gratiores:maiorẽ gr̃am affert
& gloriã q̃ ea q̃ fiũt uiribus corpis:ut ẽ res militaris.g̃ maior ẽ laus adolescẽti & cõmẽdatio ad gl̃iam a
modestia & pietate ĩ parẽtes & assectatiõe ꝑstãtissimor̃ uiror̃:q̃ a militia & his oĩbus q̃ uires corpis de
siderãt. ¶A modestia:ut seruet modũ i oĩbus actiõibus.& pius i parentes:i suos beniuolus sit uerecũdus
& pudicus. Vnusq;q; igt Plato i legibus:nisi mẽte captus sit:& timet & honorat parẽtes.& rursus senio
res & uerbo unusq;q; reuereat̃:& si ultra.xx.ános excedũt tãq̃ parẽtes honoret. ¶Cõmẽdatio: laus qm̃
nihil ẽ utilius i uita q̃ ut ne qd nimis:ut Socrates dixit.& repetiit Teren. ¶Facillie aũt:põit nunc id quo
adolescẽtes cogr̃scũt:cũ.s.adhærẽt claris & sapiẽtissimis uiris.& illos assectãt̃:dãt.n.signũ futuræ uirtutis
& optimi ĩgenii:q; uirtutũ studio flagrare uĩ:cũ freq̃ntes sũt apd̃ doctos uiros & ꝓbatissimos. ¶Claros
clari nois ꝓp res gestas & optios mores. ¶Bñ cõsulẽtes reip.q rẽp.amãt:& illius studiosi sũt. ¶Si frequẽ
tes:assidui.i.si frequentãt domũ clari uiri & sapiẽtis:& si ipsas cã officii assectant̃.frequẽs locus dr̃ a nul
lis cõcelebratus.& freq̃ntes dñtur assidui claris uiris.i.assidue cũ illis uersãt̃. ¶Publii Rutilii:ꝓbat id qđ
dixi:exẽplis.Publius iqt Rutilius famã & iuris ciuilis & ĩnocẽtiæ ↄsequutus ẽ:qm̃ freq̃ntabat domũ Mu
tii Scuolæ:q ius ciuile callebat:& uir optimus hẽbat̃.Rutilius stoicã disciplinã sectatus ĩnocentissimus
hirus ẽ.procõsul i Asia fuit.& ,puinciã ab iniuriis publicanor̃ defendit.uñ equestrẽ ordinẽ sibi inimicũ
fecit:qm̃ eqtes erãt publicani.i.publicos sũptus mistrabãt:rediẽs Romã repetũdar̃ accusatus ẽ:& a iu/
dicibus q ex eq̃stri ordine erãt i exiliũ actus. Postea cũ reuocaret̃ ab exilio redire noluit.& Smyrnæ exu
lãs uita fũctus ẽ multa opera:multaq; iduſtria Rutilius fuit:ut Cicero scribit i bruto:quæ erat ꝓptere

gratior: qđ idē magnū munus de iure rſidendi ſuſtinebat Panetii auditor fuit, ppe pfectus ſtoicus. Cō mēdauit: cōmēdatione dignū reddit domus Mutii: quā freq̄ntabar. Nam. L. qdē Craſſus nō aliūde: non ex domo aliēa & cōſuetudie uiroꝝ claroꝝ. ¶ Sed ſibi ipſe pepit gl̄iā ex accuſatōe Carbōis. In bruto ſcri bit Ci. Craſſus uerſatus ē in oī gn̄e cāꝝ: mature i locū p̄ncipū oratorū uenit. Accuſauit. C. Carionē elo quētiſſimū hoiem admodū adoleſcēs ſūmā ingenii nō laudē mō: ſed ēt admirationē cōſequutus ē. ¶ Nō ē mutuatus: nō aliūde accepit q̄ ab illa accuſatiōe. ¶ Nobili: quæ Craſſū nobilitauit. Glorioſa: quæ Craſ ſo adoleſcēti gloriā attulit. ¶ Ex q̄ ætate iuuenili. i. adoleſcentia. ¶ Vt de De moſthene: q poſtea oēs græciæ orato res ſupauit. dmoſthenes mortuo pre Demoſthenes ſub tutoribꝫ uixit: ſed cū p ætatē licuit: tutoribus ſuis diē di xit: multaq; i eo uarie ſubterfugiētes ſcribēs: & ſe in his rebus exercens. tā dē nō ſine periculo & idſtria ſupauit a qbus q̄q̄ recipere q̄tū ſibi ſubreptū erat nō potuit: tn̄ id aſſequutus eſt: ut audaciā dicēdo & cōſuetudinē nactuſ guſtata cāꝝ orādarū dulcedine famæ ac potētiæ i mediū ꝓdire ſtatuerit. & ad reip. certamina ſe cōferre· hæc igit cā ianuā Demoſtheni ad gl̄iam & ho nores patefecit. ¶ Ea ætate: adoleſcen tia. Senſus ē: Craſſus i ſua adoleſcētia præmeditatus cām in foro ægit. & id exercuit in oculis oīum: qđ illi fuiſſet laudi: ſi domi ſine publica exercitatio ne cogitaſſet: qm̄ pueri & adoleſcētes i fictis cāis ſe exercere debēt: i ūbra & domi oia p̄meditari p̄uſq̄ ꝓdeāt in lu cē & in uerā aciē deſcendāt. ¶ Laudatus igitur fuit Craſſus: q ea i foro ægerit: quæ potuiſſet domi cū laude ꝓpter ætatē meditari. ¶ Etiā tum: ꝓ pter ætatē: qm̄ erat admodū adoleſcēs: & non reqrebat ab ea ætate: ut ueras cauſas i foro ageret: ſed ut i umbra ꝓluderet. & domi meditaret id qđ poſtea obeundū fuiſſet. fecit igit Craſſus ſupra uires ætatis uī maximā ſibi gl̄iā cōparauit: qm̄. C. Carbonē dānatū ſua accuſatiōe in exiliū miſerat. Inde cū cōſul ꝓ uinciā obtineret. & auctor ē Vale. maximus lib. iii. Galliā atq; i eā: C. Carbo: cuius p̄em Craſſus dāna uerat: ad ſpeculāda cōſulis acta ueniſſet: nō ſolū eū inde nō ſubmouit: ſed inſup locū ei in tribunali aſſi gnauit: nec ulla de re niſi eo in cōſiliū adhibito cognouit. Itaq; iqt Valerius: Acer & uehemēs Car. nihil aliud Gallica pegrinatiōe cōſequutus ē: q̄ ut aīaduerteret ſontē p̄em ſuū ab iregerrimo uiro i exilium miſſum. L. Craſſus tribunus plebis. C. Carbonē accuſauerat ad populū: ſeruus Carbōis ſcriniū ad tribu nū attulit: i quo multa poterāt inueniri: quæ illā accuſationē adiuuarent. Craſſus ſeruū cathenis ligatū cū ſcrinio intacto remiſit. ¶ Sed cū duplex ſit: diuidit Ci. modū loq̄ndi i duas ptes: ſermonē & cōtentio nē. i. eloquentiā quā ad gloriā conſequēdā plus ualere dicit q̄ ſermo ualeat: q tn̄ multū ꝓdeſt ad aīos cō ſiliandos alliciēdoſq;. & declaret Ci. qd ſit cōtentio. ¶ R ō: modus duplex loq̄ndi. ¶ Sermo: q ē accōmo datius & finitimus quotidiāo ſermōi. ¶ Dictu: ut dicat. i. uix pōt dici q̄tū ſermo affabilis alioꝝ aīos con ciliet. ¶ Aīos: hoium bēiuolētiā. ¶ Extāt epiſtolæ: cōfirmat exēplo & auctoritate prudētiſſimoꝝ hoium ſermonē accōmodatū eē ad aīos cōciliādos. ¶ Extāt: adhuc legūt & ſūt i manibus hoium. Philippus rex Macedonū p̄ fuit Alexādri magni: ex cuius ſucceſſoribus fuerūt Antipater & Antigonus. Caſſāder fuit filius Antipatri. ¶ Accepimus audiuimus fuiſſe prudētiſſimos. ¶ Præcipiūt: filiis ſuis. ¶ Benigna oīone: hūanis uerbis. & ſermōe præ ſe ferēte comitatē. ¶ Deliniāt: demulceāt: beniuolos reddāt. ¶ Quæ āt mł titudine: nūc agit de cōtētiōe oīonis: quæ maximā gloriā excitat. ¶ Vniuerſā: totā gloriā: qm̄ ſola eloq̄n tia tn̄ ualet ad gl̄iam cōparandā: ut nullo alio adiumēto idigeat. Sæpe dicit qm̄ nō ſp id accidit. iter dū .n. eloquentia non laudē: ſed odiū atq; inuidiā parit: niſi recte qs utatur tā præſtāti dono naturæ: quod ad ſalutē non ad pniciē hoium datū eſt. Vnde eloquentia debet cū prudentia iuſtitiaq; coniungit: ut cu mulatiſſima laude digna ſit. ¶ Magna ē enī ratio quare eloq̄ntia ſæpe totā excitat gloriā. Plato dicebat oratoriā facultatē aīs hoium imperare: eoſq; ad quoſcūq; uelit motus impellere: & eius opus eē pma

Eloqria

ximū in formarū atq; perturbationū cognitione consistere. ¶ Cā nō nuda inquit Plu. est oronis uis: sed ut ait Thucydides uitæ dignitas atq; existimatio inocentiæ abstinētiæq; ꝓclara. ¶ Copiosē: q̄tū ad uberta tē orationis. Fabius libro. v. ait: locuples & speciosa uult eē eloquentia. Ferat ergo nō semitis: sed campis nō uti fontes angustis fistulis colligat: sed ut latissimi amnes totis uallibus fluat: ac sibi uiā si q̄do nō acceperit faciat. ¶ Sapiēter: prudēter: qm̄ q timet utitur eloq̄ntia: nec admiratiōe nec laude dignus ē. gravitas adiuncta oroni & pondus sniarū plurimum dignitatis affert & gloriæ. & in adolescentia maxime in qua raro grauitas iest. ¶ Apud iudices: in gñe iudiciali. ¶ Apud senatū: in gñe deliberatiuo. ¶ Tria sūt gña cāx: iudiciale: demonstratiuū: & deliberatiuū: in qbus utimur eloq̄ntia. ¶ Maxima ēt: oro iquit habita copiose & prudenter: excitat sæpe uniuersā gloriā: sed maxima ē admiratio in gñe iudiciali: cū aliqs accusat aut defendit: qm̄ genus iudiciale difficillimū est. ¶ In iudiciis: gñe iudiciali. ¶ Quox: iudiciorū & eloquētiæ: quæ i iudiciis uersat. ¶ Laudabilior: qm̄ dono naturæ ad utilitatē hoium: nō ad perniciem: nisi cū causa necessaria fuberit uti dēmus. ¶ Probata: laudata. & accusatori honori fuit & gloriæ. ¶ De Crasso: q ad modū adolescēs. C. Carbonē accusauit. ¶ Marcus Antonius orator: q disputat apud Ciceronē i libris de oratore. auus fuit Marci Antonii triumuiri: qnē Antoniū oratorē syllanas partes sequutū. C. Marius necauit. ¶ Publii Sulpitii: Sulpitius. C. Norbanū: q postea cū mario iuniore cōsul fuit: accusauit q seditiosus esset ciuis: & ptibus optimatū aduersaret: quas Sylla contra Mariāos obnixe fouebat. Dicebat. C. Norbanus bellū aduersus Syllam instaurare. & iō a Sulpitio accusatus est: quæ accusatio famā eloquētiæ Sulpitio adolescenti fecit. ¶ Sed hoc: accusare alios in qnta in Verrem actione scribit: Oēs qui alterum iudices nullis impulsi inimicitiis: nulla priuatim læsi iniuria: nullo præmio adducti in iudicium reipublicæ cā uocant: prouidere debent non qd oneris in præsentia tollāt: sed ēt q̄tum in omnē uitam negocii susципere conent. legem enim sibi indicunt inocentiæ: continentiæ: uirtutūq; omniū: qui ab altero rōnem uitæ reposcunt. ¶ Reipublicæ cā: ꝓ utilitate reipublicæ. ¶ Vt duo Luculli. M. Lucullus & L. Lucullus fratres. Lucullus auctore Plutarcho adolescens cum priuatus nullū adhuc magistratum gessisse. Seruilio auguri: qui prem accusauerat de peculatu: diem dixit. Visa est ea res clarissima romanis. & oium laudata consensu. Id enim accusandi studium uel sine priuata occasione haud ignobile uidebat: quinimo plurima delectatione eos mirari: laudareq; iuuenes consueuerūt: quos sceleſtis ac flagitiosis hoibus ceu feris generosos catulos acerrime cernerent. Incumbētes in eo iudicio orta contentione: cum uulnerati quidā: quidam fuissent occisi. eua sit tamen accusationem Seruilius. Hæc igitur accusatio reipublicæ cā fuit: quoniā accusauerunt Seruilium de peculatu: idest de furto publico. Lex iulia de peculatu eos punit: qui pecuniā: uel rempublicā: uel sacram: uel religiosam furati fuerint. ¶ Patrocinio: cū clientes nostros læsos defendimus. & Cice. patronus fuit Siculorum cōtra Verrē: q prætor Sicilia expilauerat: in quē extant Ciceroīs actiones. ¶ Pro sardis: oones Ciceronis ꝓ sardis clientibus suis nō extant. unde huius ꝓcinii cā ignorat. ¶ Iulius Cæsar orator. L. filius: de quo supra: q fuit frater catuli. ¶ Industria: studiosus labor. L. Fusii uenit in lucem: cum Manilium accusauit. ¶ Semel igit: præcepit Cicero cōcludens raro accusandum eē ipsis adolescentibus tamen cum aliquando sit reipublicæ tribuendum: nō priuatæ utilitati. ¶ Sin erit: si erit aliquis: cui necesse sit accusare reipublicæ causa accuset. ¶ Hoc numeris: officium & laborem accusandi. ¶ Cuius: reip. debemus animaduertere in illos: q reipu. aduersantur: quæ omnia continet: & cuius debemus eē studiosi.

est enī admiratio copiose sapienterq; dicentis: quē qui audiunt: & intelligere etiā & sapere plus q̄ cæteros arbitrant. Si uero ineſt in oratione mixta modestiæ grauitas: nil admirabilius fieri pōt: eoq; magis si ea sunt in adolescēte: Sed cū sint plurima cāx genera: quæ eloquentiā desiderāt: multiq; i nra repu. adolescētes: & apud iudices: & apud senatū dicēdo laudē assequuti sunt: Maxīa ēt admiratio ē in iudiciis: quox rō duplex ē. nam ex accusatione & defensione cōstat: quarū & si laudabilior ē defensio: tamē ēt accusatio ꝓbata pſæpe ē. Dixi pauloante de Crasso idē fecit adolescēs. M. Antonius etiā Publii Sulpitii eloquētiā accusatio illustrauit: cū seditiosum & inutilē ciuē. C. Norbanū in iudiciū uocauit: sed hoc qdē nō ē sæpe faciēdū: nec unq̄ nisi aut reip. cā ut duo Luculli: aut ꝓcinio ut nos pro siculis: pro sardis: ꝓ. M. Albutio Iulius. In accusādo ēt Māilio L. Fusii cognita īdustria ē. Semel igit aut non sæpe certe. sin erit cui faciēdū sit sæpius reip. tribuat hoc mūeris: cuius inimicos ulcisci sæpe nō ē reprēhēdēdū

Tamen q̃uis oporteat accusare: tñ adhibeat quædã mẽsura i accusando ne aio ferino uideamur esse hõ .n. ab hoie nõ ẽ alienus. uñ carpẽdi sunt maxie q studio accusãdi tenent: & scelera fingũt: ut ai efferatam libidinẽ expleãt: & iugulo alterius intẽti hũanitatẽ deserũt: quo nihil põt excogitari demẽtius: nihil tur pius: nil deniq; libero hoie idignius. ¶ Duri: iexorabilis ferrei. ¶ Vel potius uis hois: qm̃ deposuit hũita/tẽ: & nõ ẽ hõ nisi noie tñ: q alios i capitis discrimẽ adducit. ¶ Id iferre periculũ capitis accusatiõe. ¶ Peri culosũ ipsi: qm̃ parat sibi inimicos. & bonũ nomẽ si qd hẽbat amittit: cum accusator dici põt: qm̃ nati su

modus tñ adsit. Duri enim hominis: uel potius uiꝝ hois uidetur periculũ capitis inferre multis. Id tum periculosũ ipsi ẽ: tum ẽt sordidũ ad famã cõmitte/re: ut accusator noïetur. Quod cõtigit. M. Bruto summo gñe nato illius filio: q iuris ciuilis i primis peritus fuit. Atq; ẽt hoc præceptũ officii diligenter tenendũ ẽ ne quẽ unq̃ inocentẽ i iudicio capitis ac/cersas. Id. n. sine scelere fieri nullo pacto potest. nã quid ẽ tam ihumanũ q̃ eloq̃ntiã a natura ad salutẽ hoĩum & ad conseruationẽ datã ad bonoꝝ pestẽ p niciẽq; cõuertere. Nec tñ ut hoc fugiendũ est ita ha bendũ ẽ religioni cõtrariũ: nocentẽ aliq̃n & nefariũ impiũ defendere. Vult hæc multitudo: patitur cõ suetudo: fert ẽt hũanitas. Iudicis est sp in causis ue rum seq; patroni nonunq̃ ueri simile: ẽt si minus sit ueꝝ defẽdere. Quod scribere præsertim cũ de philo sophia scribere nõ audere: nisi idẽ placeret grauissi/mo stoicorũ Pa. Maxie aũt & gloria petitur: & gña

mus ut pdesse uelimus cõplurimis & ad humanã societatẽ tuẽdã fouẽdãq; oĩ ope & auxilio. ¶ Sordidũ: turpe & obscenũ. ¶ Cõmittere: efficere & pec/care i hoc ut possit accusator appella ri. ¶ Quod: ut accusator nominaretur. ¶ Marco Bruto: idem Ci. i Bruto scri bens ad Brutũ dicit: hisdẽ tpibus. M. Brutus: in quo magnũ fuit Brute uul nus generi uso: q cũ tanto noie esset: pcmq; optimũ uiꝝ habuisset & iuris peritissimũ: accusatões factitauerit: ut athenis Lycurgus. Is magnatũ nõ peti uit: sed fuit accusator uehemẽs & mo lestus: ut facile cerneres naturale qdã stirpis bonũ dgenerauisse uitio de prauatæ uolũtatis. ¶ In pmis: iter pri/mos. ¶ Atq; ẽt: hoc gñale præceptum inocentẽ nũq̃ adducẽdũ i discrimẽ ca pitis: qm̃ id nũq̃ põt fieri sine scelere. ¶ Accersas: uoces i piculũ uitæ & iudi ciũ. ¶ Nec tũ: sensus ẽ: nẽo inocẽs accu sandus ẽ. Nec ẽ cõtra religionẽ defen dere aliqñ hoiem nefariũ. hoc a Pane tio accepit: q dicebat licere pono ẽt nocẽtẽ defẽdere. & Ci. i hoc agit cãm suã q aliqñ defendit i iudicio nocẽtes.

¶ Vt hoc: neminẽ inocentẽ i iudicio capitis accersere. ¶ Religiõi: religio ẽ metus dei & scia diuini cultus religio ut ait Sulpitius dicta ẽ: quæ pp sanctitatẽ aliq̃ remota ac sepositа a nobis sit: q̃si a relinq̃ndo dicta Religiosi iqt Macro. dicti sũt q facienda & uitãda discernũt. Religiõi: officio. ¶ Nefariũ: sceleratũ. ¶ Im piũ: erga priam: & ẽt religionẽ. Aliqñ: dicit nõ sp qm̃ id esset cõtra officiũ. & mali prõcinio cõsisi ad no cendũ irritarẽt. Cũ Phocion atheniẽsis uir ꝓbissimus reꝑhẽderet: q̃ hoiem iprobũ in iudicio defendis set. ¶ At nemo bonus: rñdit tali prõcinio indiget. ¶ Multitudo: populus q pp imperitiã. qd oĩo uelit iu/stitia ignorat. ¶ Cõsuetudo: qm̃ tales defẽdere alii cõsueuerũt. Hũanitas: q̃ ducimur ad hoiem cõseruã dũ. Vñ Cæsaris clæmẽtia i delinq̃ntes: atq; hũanitas sp laudabit: de quo Ci. i oõne ꝓ. M. Marcello. Nul la ẽ tãta uis tãta copia: q̃ nõ ferro ac uiribus debilitari frágiq; possit. uerũ aĩum uicere: uictoriã tẽperare iracũdiã cohibere: aduersariũ nobilitate: igenio: uirtute pstanté nõ mõ extollere iacentẽ: sed ẽt aplifica/re eius pstinã dignitatẽ. hæc q faciat nõ ego eũ sũmis uiris cõparo: sed simillimũ deo iudico. Et p. Qu. Ligario. Nihil est. n. tã populare q̃ bonitas. Nulla de uirtutibus plimis: nec gtior: nec admirabilior misericordia ẽ. Hoies. n. ad deos nulla re ꝓpius accedũt q̃ salutẽ hoibus dãdo. ¶ Iudicis ẽ: põit iudicis officiũ i causis & pono q cãm clientis defẽdit. ¶ Est iudicis: ptinet ad iudicẽ. patroni ẽ tueri ueri simile: qd cũ ui/deat cẽ cõtra officiũ. Ci. excusat auctoritate Panetii stoici q hoc i suis officiis ꝓbauit. ¶ De phia: q̃ uerũ q̃rit. & iusticiã oĩbus anponit: estq; magna uitæ & expultrix uitioꝝ. Veritas iqt Aristoteles pmo moralt um oĩbus rebus anponẽda ẽ. ¶ Maxie aũt: dicit Ci. tũc maximã gloriã parari defensoribus: cũ aliquẽ op pressũ a potẽtioribus defẽdũt: quos nõ timẽt ꝓ ueritate & hũanitate oraturi: ut ipse fecit ꝓ Rhoscio cõ tra Syllã & Chrysogonũ hoiem nefãdissimũ. Sextus Rhoscius pr̃ huius Roscii Amerinus fuit diues & gña & auspiciis hoium nobilissimoꝝ florẽs: ad balneas palatinas Romæ rediens a cæna occidit. L. Cor nelius Chrysogõus mãceps hois nobilissimi factus ẽ. Tria ꝑdia Capitõi data sunt. Titus Roscius noïe Chrysogõi i reliq̃s ois fortũas ipetũ fecit. tãdẽ cũ hũc Sextũ Roscii filiũ e medio tollere nõ posset: q̃n Romã cõfugerat: & magna diligẽtia uita eius custodiebat apd Ceciliã nepotis filiã: q̃ ipsũ domo eiectũ

Religio

de Mesericordia

fugiētē minas inimicorūq; tela recepit q; patrem necasset accusauerūt: quē Cice. oratione quæ adhuc extat defendit. natus septem &. xx. annos. L. Sylla Fœlici & Metello Pio consu. ¶ Adolescentes: cum essem adolescens. ¶ Dominantis: quoniā erat dictator. ¶ Opes: summam potentiam.

SEd expositis. Postq̄ exposuit ea qbus gl'ia adolescētibus parat' exeq̄t' id qđ supra ꝓposuerat. nam loquēs de largitōibus dixit: Male res se hēt: cū id qđ uirtute effici debet: tentat' pecūia. Sed qm̄ nō nunq̄ dicebat: hoc subsidiū necessariū ē: quēadmōm sit utendū eo dicemus: si ꝑus de his rebus: q̄ uirtuti ꝓpiores sunt dixerius: quā ptē postq̄ Ci. absoluit: q̄ uirtuti ꝓpor est: utitur trāsitiōe disputaturus de liberalitate atq; bñficētia: ꝓbatq; pluris eē opa & studio aliis adesse q̄ pecūia. & sic utilius ē: & laudabilius idustria magisq̄ pecunia bēiuolentiā cōpare & gl'iā: atq; alios aios demereri. Et qm̄ beneficia aut ad singulos: aut ad uniuersos ptinēt ꝑus dicet de his q̄ ad singulos spectant. ide de his q̄ ad uniuersos & ad rēp. ibi sed qm̄ de eo gñe. ¶ Cuius bñficētiæ: q̄ beniuolētiā q̄rimus & gl'iā. ¶ Rō: modus duplex: qm̄ duobꝰ modis bñfici eē possumus. Nā aut opa: ꝓbat q̄re ē duplex rō & sic ponit duplicē modū ipsius bñficētiæ. Opera: labore & idustria ut cū aliquē oppressū gratuito defēdimus: aut docemus cōsulimusq; cuipiā: qđ illi maxie expediat. ¶ Facilior: qm̄ diues facile pōt indigentibus subuenire. ¶ Sed illa: q̄ fit opa & ingenio. ¶ Lautior: maioris famæ copiosior & laudabilior. lautus dr̄ sūptuosus & opulētus. Iuue. de Regulo q se lautū atq; beatū exiguis tabulis ac gēma fecerat una. ¶ Splēdidior: maioris splēdoris & gl'iæ. ¶ Quāq̄ enī: rō q̄re est dignior claro uiro. ¶ In utroq;: i opa pstāda atq; pecūiis. ¶ Altera: quæ fit pecunia. ꝓcedit ex arca. ¶ Altera: q̄ fit studio & opa ꝓcedit a uirtute. ḡ q̄to uirtus pstabilior ē pecunia: tāto pstabiliora sūt officia: q̄ a uirtute ꝓficiscūt' officiis q̄ a pecūia manant. ¶ Largitio q̄ fit: ab effectu utriusq; oñdit liberalitatē: q̄ a uirtute ꝓficiscit' eē pstabiliorē pecūiaria largitōe. ¶ Exhaurit' fontē: qm̄ largiēdo pecūiæ absumūt': & dū benigni largitōibus eē uolumus ipa benignitas tollit': qm̄ pecūiis cōsūptis tali benignitate erga alios uti nō possumus: cuius cōtrariū ē i uirtute. ¶ Fōtē: ipsas pecūias: q̄ sūt fōs qdā a quo manāt riuuli. i. actus liberales. ¶ Tollit': cōsumit'. ¶ Qua: bēignitate i dādis pecūiis. ¶ Quo: q̄to. Eo minus: mīto minus: qm̄ ɔsūptis pecūiis ñ pōt actus liberales exercere. ¶ At q opa: ꝓbat a ɔtrario effectu duplici. s. ex cā uirtutis bñficētiā pstabiliorē eē q̄tū ad alios & ēt ad se. Primū: pōit ꝑmā cām quo ad alios. ¶ Quo q̄to. ¶ Eo tāto. ¶ Hēbūt adiutores: qm̄ hi q ab alio adiuti sūt uirtute: doctrina: cōsiliis & sibus. possūt & ipi iā edocti alios adiuuare. uñ carpēdi sūt hi q musas uēdūt: qs ipsi ab aliis gratuito acceperūt: qm̄ hō hoi ꝓdesse dēt: maxie officiis & prudētiæ ꝓceptis tradēdis: ut Ci. facit & oēs phāntes studiose factitaſt relinq̄ntes posteris ꝓcepta ad bñ beateq; uiuēdū: qbus alii bñ īstituti aliis ꝓdesse possūt. ¶ Deinde: pōit alterā ptē q̄tū ad se: qm̄ ipa ɔsuetudie liberalitatis hoies cupiūt alios atq; opa sua & studio demereri. ¶ At bñ ꝓmerēdū: ꝓmereor iterdū significat bñficia ɔfero. Virg. li. iiii. Ego te q̄ prima fido Ennumerare uales: nūq̄ regia negabo. ¶ Promerita. i. te dedisse & i nos ɔtulisse bñficia: q̄ potes enūerare. pro mereri aliqñ ē idē q; mereri & demereri: ut i hoc loco. Vñ dicius de mītis bñ ꝓmereor. i. i mītos bñficia cōfero: & bñ meritus sū de rep. i quā bñficia & operā meā ɔtuli. iō dicit Ci. ad bñ ꝓmerēdū de multis. i. ut i mītos talia officia ɔferāt. ¶ Præclare: ɔfirmat id q; dixit auctoritate & sīa Philippi regis macedonū defensoribus eoq̄ maior si q̄do accidit: ut ei subueniat': q potētis alicuius opibus circūueniri: urgeriq; uidetur: ut nos & sæpe alias: & adolescentes contra L. Syllæ dominantis opes: pro Sexto Rhoscio amerino fecimus quæ ut scis extat oratio.

Quomodo debeamus uti liberalitate ad captandam multitudinis beniuolentiam.

SEd expositis adolescentū officiis: q̄ ualeant ad gloriā adipiscēdā: deīde de beneficētia ac liberalitate dicēdū ē. Cuius est rō duplex. nam aut opa benigne fit īdigētibus: aut pecūia. Facilior ē hæc posterior: locupleti præsertī. Sed illa lautior ac splēdidior. & uiro forti claroq; dignior. Quanq̄ enim in utroq; inest gratificādi liberalis uolūtas: tamē altera ex arca: altera ex uirtute ꝺpromit'. largitioq; quæ fit ex re familiari fontē ipsū benignitatis exhaurit. Ita benignitate benignitas tollit'. Qua quo ī plures usus sis: eo mīus ī multos uti possis. At q opa. i. uirtute & īdustria: bñfici & liberales erūt: primū quo pluribus ꝓfuerūt eo plures ad bēigne faciēdū adiutores hēbūt. deīde cōsuetudīe bñficētiæ paratiores erūt: & tanq̄ exercitatiores ad bene de multis ꝑmerendū. Præclare in epistola quadā Alexandrū filiū

de mīte bñ ꝓmereor

q filiū Alexādꝝ reſpōdit: q largitōibus arbitrarēt macedones reddere ſibi fideliores. ¶Præclare: bene & prudēter. ¶Cōſectet: parare ſtudeat & aucupari. ¶Quod te malū: hæc erāt uerba Philippi. i. q̄ mala mens & rō hoc tibi ſuaſit: & q̄ īprudētia. ¶Id agis: ad hoc deuenies id acqris. ¶Quod ſordidū regi. ſ. eē dixit. i. turpe & īdecoꝝ. ¶Melius ēt. ſ. dixit: qm̄ largitionē dixit eē corruptelā: qppe ut ſupiori uolumiē dictū ē largitio accipit̄ ī malā ptē ad aurā. ſ. populārē captādā & corrūpēdos aīos. Fit. n. deterior: ꝓbat q̄re largitio melius dicat̄ corruptela. ¶Ille: Philippus ꝓcepit hoc filio: ſed ꝓdeſt oībus. ¶Quāobrē: concludit Cī. ꝓ ea q̄ iā dicta ſūt: benignitatē & bn̄ficentiā: q̄ īduſtria cōſtat honeſtiorē eſſe & latius patere: qm̄ ad pl̄es ſe extēdit: qđ māifeſtiſſimū ē. ¶Honeſtior: plus honoris afferēs & laudis. ¶Et latius pateat: ad pl̄es ſe extēdat & pl̄ibus ꝓſit. Nōnūq̄ tn̄: q̄uis īqt Cī. illa ſit laudabilior: tn̄ & hac liberalitate pecūiaria cū opus ē uti dēmus: ſeruatis oībus circūſtantiis: q̄ ſupiore libro dictæ ſūt: cū de ipa liberalitate agebatur. ¶Hoc gēus: liberalitas pecuniaꝝ. ¶Idoneis: qm̄ dādū ē qbus oportet & q̄tū oportet: & nō qbus uis & q̄tū uis. ¶Sed diligēter: pōit modū ne largitō ne ſcā temerē & nulla hīta rōne rei familiaris pr̄imōia effundāt. Donandū igit̄ ē ꝓ rōe facultatū. ¶Imptiēdū: dādū. ¶Multi. n. ꝓbat ab effectu q̄re ſit diligēter & moderate largiēdū. & Ariſtoteles dicit in q̄rto moraliū liberalē oportere eē ſimilē ſciēti: ut latiꝰ ſuo loco dcm̄ ē. ¶Effuderūt: temere dilargiti ſūt & pr̄imōia cōſūpſerūt. ¶Incō ſulte: īprudēter: nec ꝓ rōne facultatū. ¶Quid āt ē ſtultius: q̄ſi dicat nihil: immo prudētis ē: q ſtulto oppōit. ¶Curare: īqt: qđ libēter facit: diutius faceꝛ poſſit. ¶Atq; ēt: pōit aliud malū: qđ ſeqt̄ ipſā largitionē. Illi. n. q pr̄imonia effuderūt: rapinis aium ītēdūt: q ē cōtra iuſtitiā. & ſic maius odiū ſibi parāt rapiēdo q̄ gr̄am largiendo: quo nihil pōt eē dēmētius. ¶Studia: uolūtates: beniuolētiā. ¶Quāobrē: dat optimū ꝓceptū q̄uo tali largitōe utēdū ſit. homies. ſ. nō debere auaros eſſe nec ꝓdigos: ſed largiēdū eē ꝓ facultatibꝫ. ¶Benignitas: liberalitas. ¶Reſeráda: aperiēda. ut oēs poſſint illā accipere: qm̄ eēt ꝓdigalitas. ¶Modus: mēſura. Mediocritas ſecūdū facultates. i. diuitias & patrimonia. ¶Largitionē: Cicero reprobat oīo afferens prouerbiū antiquoꝝ: q dicebant largitionē non hr̄e fundū. i. finem & modū: qm̄ hi q accipere cōſueuerunt id ſemp deſiderāt. & illud idē alii. unde fit ꝓceſſus in infinitū quouſq; oīa exhauſta ſint. ¶Is: modus fiet pro rōne diuitiarum. ¶Vſurpatū: ſæpe dictum. ¶Noſtris hoībus: romanis rēpublicā gerentibus. ¶Fundū: finē. ¶Etenim qs pōt: declarat qd intelligatur hic per fundū. ¶Fundus enim eſt ima pars alicuius rei: quæ aliquid cōtinet. & fundū dicimus finem. Vnde Seneca dicit: Sera parſimonia: ē in fundo: libro ꝑmo epiſtolarū ita ſcribit nā ut uiſū ē ī maioribus nr̄is: Sera parſimonia ē ī fundo: nō enim tn̄ minimum ī imo: ſed peſſimum remanet. ¶Modus: menſura finis. ¶Illud idē: largiri alii q non conſueuerūt ēt deſiderent uti largitiōe ad captādos foueres.

Philippus accuſat: qđ largitione beniuolētiā Macedonū conſectet: Quod te malū inquit rōnis in iſtā ſpē induxit: ut eos tibi fideles putares fore quos pecunia corrupiſſes. An tu id agis: ut macedōes nō te regē ſuū. ſed miniſtrū & præbitorē putēt: qđ ſordidū regi melius ēt quā largitionē corruptelam dixit eſſe. Fit. n. deterior: qui accipit: atq; ad id idē ſemp expectandū paratior hoc ille filio: ſed præceptū putemus oībus. Quāobrē id qdem nō ē dubiū: quī illa benignitas: quæ cōſtat ex opa & īduſtria & honeſtior ſit: & latius pateat: & poſſit ꝓdeſſe pluribus. Nōnūq̄ tn̄ ē largiendū: nec hoc benignitatis genus oīo repudiādū ē: & ſæpe idoneis hoībus īdigētibus de re familiari impertiēdū: ſed diligēter atq; moderate. Multi enī patrimonia effuderūt īconſulte largiēdo. Quid āt ē ſtultius q̄ qđ libēter facias curare ut id diutius facere non poſſis. Atq; ēt ſequūt̄ largitionē rapinæ. Cū enī dādo egere cœperūt alienis bonis māus afferre cogunt̄. Ita cū beniuolētiæ cōparādæ cā benefici eſſe uelint: nō tāta ſtudia aſſequunt̄ eoꝝ qbus dederūt q̄ta odia eoꝝ qbus ademerunt. Quāobrē nec ita claudēda ē res familiaris: ut eā bēignitas aperire nō poſſit: nec ita reſerāda: ut pateat oībus. Modus adhibeat̄ iſq; reſeratur ad facultates Oīo meminiſſe debemus id quod a noſtris hoībus ſæpiſſime uſurpatū. Iamq; in prouerbii cōſuetudinem uenit largitionē fundū nō hr̄e. Etenim qs pōt eē modus: cū & hi q̄ conſueuerunt: & illud idē alii deſiderēt.

Aliqs largiri conſueuerit

De liberali & prodigo.

Epulū
Epule
Dapes
Viscerarū

Viscus

Absurdū

o Mnino duo gña. Ponit duo genera eoꝝ: q aliis largiunt. prodigos q improbabant. & liberales q iusta laude digni sūt. Prodigi: declarat q sint ꝓdigi. Epulis: epulū ꝓprie ē publicū cōuiuiū: qđ in ꝓpatulo frequētibus ciuibus exhibet̄ i magnificētiæ ostētationē. Epulæ sūt cibi i nostrū usū cōparati. Dapes sūt i sacrificiis. Lucullus: Epulū sæpe ꝓbeat. & Crassus publicū epulū popło dedit. & tres minas i singula ciuiū capita. Viscerationibus: uisceratio ē cū carnes crudæ dant̄ ppło. & noie uiscerationis ueniūt res, cōparatæ ad mēsā: sed tñ incoctæ. Inferiis latinis dabant̄ carnes in albano latinis tñ. Vñ Ci. in ore

ꝓ Pláco uolens oñdere paucitatē latinoꝝ dixit. Quibus e mūicipiis uix iā q carnē latinis petāt inueniunt̄. Viscerratio dicta ē a uiscef. i. carne. nā uiscus ē quicqd latet sūb cute. Gladiatoꝝ: gladiatores exhibebant̄ i theatro. & i ter se digladiabāt̄ ad spectantiū oblectationē: quoꝝ magister lanista dicebat̄. Gladiatores ut auctor est Strabo Rauēnæ educabāt̄ optime & ɔmode hæc q ꝓdigo tribuit Ci. Aristoteles i quarto moraliū magnifici munus eē dicit. Venationūq: fiebāt i theatro.

Profundūt: ꝓdigaliter absumūt. Liberales āt: declarat q sint liberales: & qđ sit eoꝝ officiū. Aes alienū: si obæratis amicis subueniūt: & pecūiā: quā ipsi debēt creditoribus soluūt. & hoc ē dissoluere æs alienū. Collocatōe: cū amici filias maritāt. Nā collocare filiā maritare ē. Opitulant̄: opē afferunt ad q̄rendā rē familiarē: aut augēdā. Itaq; miror: mirat̄ Cicero Theophrastū laudasse id qđ ipse ad ꝓdigū pertinere dixit: laudatq; Aristotelē: q talia reprehēdit. De diuitiis: Theophrastus Aristotelis discipulus unū librū de diuitiis scripsit: i quo disputat fructū & usū diuitiarū esse magnificētia. & ea in qbus magnificentia spectet̄.

o Mnino duo gña sunt largorum: quorū alteri ꝓdigi: alteri liberales. Prodigi q epulis & uisceratiōnibus & gladiatorū muneribus ludorū. Venationūq; apparatu pecunias profundūt in eas res: q̄ rū memoriā aut breuē: aut nullā sint relicturi oīo. Liberales aūt q suis facultatibus: aut captos: a prædonibus redimūt: aut æs alienū suscipiūt amicorū cā: aut in filiaꝝ collocatōe adiuuāt: aut opitulant̄: uel ī re quærēda uel augēda. Itaq; mirorqđ in mētē uenerit Theophrasto ī eo libro: quē de diuitiis scripsit: ī quo multa præclare: illd̄ absurdū. Etēn. multus ī laudanda magnificētia & apparatōe populari um munerū: taliūq; sūptuū facultatē: fructū diuitiaꝝ putat. Mihi aūt ille fructus liberalitatis: cuius exēpla pauca posui: multo & maior uidet̄ & certior Quāto aristoteles grauius & uerius nos reprehēdit: q̄ has effusiōes pecuniaꝝ nō admiremur: q̄ sunt ad multitudinē deliniēdā. At hi q ab hostibus obsidētur: si emere aquæ sextarium mina cogerētur. Hoc primo incredibile nobis uideri: omnesque mirari.

Præclare: optime & laudabiliter dixit. Illud absurdū scilicet dixit: idest male & rōni minime consonum. Hæc duo opponunt̄ absurdum. & id quod ē consonum rōi. omne necessarium est consonū rationi: at non econtra. Impossibile collocat̄ sub absurdo: sub consono rōni collocatur necessariū. Absurdum ē cum bonus uir laudat iustitiam: at non ipossibile. Omne ipossibile absurdū est: sed non oē absurdum est ipossibile: Ideo Aristoteles dicit primo phisicorum: si absurdum decet appellare id qđ esse non pōt. Cicero accipit absurdū largo modo: scilicet minime rōni congruum: qđ probat dicens est enim. Multus: copiosus. & multa uerba in hoc cōsumit. dictum est supra qđ sit magnificentia. Munerū: spectaculorum: quæ populo exhibent̄ ad oblectationē. Munus absolute significat id qđ gladiatores exercent: postea cū additiōi pro aliis actionibus accipit̄: ut munus orādi: legendi. Cicero accipit hic munera pro oī apparatu spectaculorū: quæ populo exhibebant̄: quæ munera ut Ciceroī uidet̄: prodigi sunt: nō liberales. Cōfundit Cicero liberalitatem & magnificētiā: sed ꝓpriū utriusq; munus loco suo dictū est. Facultatē: potentiā. Quē posui: ut redimere captiuos: æs alienum dissoluere: & similia quæ ad libidinē pertinere dixit. Grauius: prudentius. & maiori sniarum pōdere. Effusiones: ꝓfusas largitiones. Deliniendā: ad captandū populi fauorem: qđ bonū ciuem nō decet. At hi qui ab hostibus obsident̄: inquit Aristoteles: Admirant̄ omnēs pecuniarum effusiones. & probant sed hi qui obsident̄ temporibus adducti plus æquo pro uita tuenda: agendaq; impendūt. omnes mirantur & impossibile uidetur. & tanq̄ rem prodigam uituperant: cū tamen illud promittatur ꝓpter necessitatē: q̄ cum ita sit mirantur tñ & damnāt: sed ꝓbant & inanes iacturas & sumptus infinitos: quod ē absurdissimum & contra prudentiā: accusare. s. eos qui obsessi sextarium aquæ mina emūt: qđ concedendum ē: ut non uituperare eos qui in re nō necessaria effundūt pecunias. Inconueniens est igit̄ illud damnare & hoc laudare. Hoc emere sextariū aquæ mina. Videri: uideret̄. Mirari: ꝓ mirarēt̄.

Sed cū attēderit:cognouerit & intellexerit.i.q̄is cognouerit dari ueniā neceſſitati. Iacturis:dānis et pecuniaꝝ effuſionibus:iactura ꝓprie ē dānū q̄ fit i mari:ſed accipit ꝓ quocūq; dāno & bonoꝝ effuſiōe Immanibus:magnis. Infinitis:imēſis. Magnopere mirari:ꝓ nō ualde miramur:cū nō ſubueniat ne ceſſitati. Dignitas:hois laus & uirtutis. Delinitio cōciliatio fauoris popularis. Exiguu: qđ minus eſt q̄ breue. Quoq;:quocūq; aio leuiſſimo Suetonius q̄rto quoq; ímo dixit. In quo ipſo:i qbus ſūptibus & populi delinitione. Sacietate:faſtidio. Liberis:natis ex igenuis parētibus q ꝓpter abiectū animū & leuitatē ſeruis ſimillimi ſūt:gratuibus aūt uiris:& nihil ſine rōne agētt bus nō placet. Certo:firmo & ſtabili.

Sed cum attēderīt ueniā neceſſitati dari ī his īmaī bus iacturis īfinitiſq; ſuptibꝰ: nihil nos magnope mirari cum præſertī nec neceſſitati ſubueniat. nec dignitas augeat.ipſaq; illa delinitio multitudīs ad breue exiguumq; ſit tēpus.eaq; a leuiſſimo quoq; animo in quo tamē ipſo una cū ſacietate memoria quoq; moriat uoluptatis: Bene etiā cōlligitur hæc pueris & mulierculis:& ſeruis & ſeruoꝝ ſimilimis liberis eſſe grata:Graui uero homini & ea quæ fiūt iudicio certo pōderanti probari poſſe nullo modo.

De edilitiis muneribus

q Vanq̄ intelligo ī noſtra ciuitate inueteraſſe iā bonis tēporibus:ut ſplēdor ædilitatum ab optimis uiris poſtuleť. Itaq; & publius Craſſus cum cognomīe diues:tū copiis functus ē ædilitio maxio munere. Et paulo poſt. L. Craſſus cū oīum hoīum moderatiſſimo Quīto mutio magnificētiſſima edilitate fūctus ē. Deīde. C. Claudius Apii filius. Multi poſt Luculli:Hortēſius:Syllanus:Omnes āt Publius Lētulus me cōſule:uicit ſupiores. Hunc etiā

q Vamq̄ itelligō. Dixit Ci. talia nō placere grauibus uiris:& in ſe pēſi aliqd habētibus: ut uocet rōanoꝝ inſtituta:& diſciplinā q ab optimis uiris ī ædilitate ſpectacula & ſumptus ianes poſtulabāt. Inueteraſſe: aſſuetudine ueniſſe i uſū. Bōis tpibus qbus reſp.bñ gerebat. Splēdor ædilitatis:maxiūs apparatꝰ et ſplēdida ſpectacula ædiliū duo erāt ordies. autoť Plutar.in uita Marii. Vnus ī quo ipſi ædiles ī iure dicēdo ſellis curuos pedes habētibus utebant.ide ædiles curules dicti:& erāt maioris dignitatis: & hic magiſtratus dicebat maior ædilitas. Inde Marius eodē autore maiorē ædilitatē petiit. Alii ædileſ uocabāt populares qbus publicæ & priuatæ ædes curæ erāt:& tales ædiles exhibebāt populo ludos uenatōis ſternebāt uias ꝛſtruebāt aquæ ductus & ſimilia. ediles:ut habeť ī libriſ digeſtoꝝ ꝑerāt ædibus ī qbus oīa ſcita ſua plæbis deferebāt. ꝓponebāt & ædiles curules edictū de qbuſdā cauſis:uñ ē in libris digeſtoꝝ. Titulo de ædilitio edicto:de quo diceť in ſequēti uolumine. Sylla dictator uoluit ut nō liceāt aliquē ꝑus eē ꝓtorē q̄ quæſtorē:nec ꝑus cōſulē q̄ ꝓtorē. Petebat prius ædilitas. ide q̄ſtura poſtea ꝓtura: & poſt illā cōſulatus. Itaq; &. P. Craſſus:ponit noīa ditiſſimoꝝ uiroꝝ:& ciuitatis facile ꝓncipū:qui ingētes pecunias ī ædilitate ꝓdegerūt.itaq; pp ea q̄ exigebat ſplēdor ædilitatis ēt ab his q optimi uiri habebant. Craſſus diuitiis potēs munere ædilitio ſplēdide fūctus ē. primus Craſſus cognominatus diues decoxit autore Plinio Craſſus. xxx. talēta ex paterna hereditate accepit:priuſq̄ ī parthos ꝓficiſceret:ſeptē miliū &. c. talētoꝝ ſummā cœgit:cū ēt facultatū ſuaꝝ decimā ptē herculi cōſecraſſet:& publicū ꝛpulū dediſſet populo:ac tres minas ī ſingula ciuiū capita cōtuliſſet. L. Craſſus orator ꝑmus rōani nominis peregrini marmoris columnas habuit hyemetias:nec plures ſex aut lōgiores. xii. pedū:quē. M. Brutus ī iurgiis ob id uenerē palatinā appellauit. In domo q̄ Lucii craſſi oratoris fuerat. M. Scaurus habitauit ī palatio erat hæc domus. Copiis:facultatibus. Maxio:ſplendidiſſimo ſine aliq̄ ſupputatione pecuniarū. L. craſſus:orator de quo dictū ē collega. L. craſſi ī ædilitate erat. Muti. Sceuo. moderatiſſimus. Magnificētiſſima magnos ſūptus ī edilitate fecit. Lnculli:duo luculli fratres:quoꝝ alter dicebat. M. Lucullus:alius. L. lucullꝰ q ut auctor ē Plu. erga ſtem beiuolētiā ſūmā oñdit:nā cū maior natu eēt:ſolus tū nūllū in repu. magiſtratū inire uoluit. ueꝝ legitimā fratris moratus ætatē:ut eius quoq; ratio haberi poſſet:tantam ſibi hac humanitate apud populū gratiam cōciliauit:ut etiā abſens una cū fratre ædilis ꝺclaratus eēt Lucullus romanoꝝ ferme ditiſſimus:æſtimatis bonis:ut auctor ē Diodo. li. qnto decimā partē herculi dedit:epulū ꝑbens quotidie ac multa ꝓfundēs. Syllanus:Seruiliam catonis uticenſis ſororem uxorem habuit. P. L. Ciceronis amicus:& cuius præcipua opera ab exilio reuocatus eſt:ab quem extāt ipſius epiſtolæ. Cice. rediit ab exilio. xvi. menſe poſt fugā cum ſūma gratulatione totius italiæ Lentulo & Philippo cōſu. Philippus erat pater Martiæ uxoris cato. Me cōſule: cū ego eēm cōſul inqt Cice.

¶ Scaurus imitatus. M. ſcaurus ut ſupra dictū ē Scauri filius ꝓncipis ſenatus ꝓuignus ſyllæ fuit & in ſua ædilitate ꝑimoniū fere cōſūpſit. de quo Pli. li. xxxvi. docebimus iſaniā Cai & Nerōis iperatorꝫ uictā ꝑ uatis opibus. M. Scauri: cuius neſcio an ædilitas maxie ꝓſtrauerit mores ciuiles: maiuſq; ſit Syllæ malū tāta ꝓuigni potētia q̄ ꝓſcriptio tot milliū. hic fecit i ædilitate ſua opus maximū oiumq; unq̄ fuere hūana manufacta nō tēporaria mora uerꝫ: æternitatis deſtinatōe. ¶ Theatꝫ hoc fuit i quo poſuit tria milia ſignoꝫ æneoꝫ. i. ſtatuas ex ære: cuius theatri cauea cepit octigēta milia hoium cū aphitheatꝫ Pompei xl. tm̄ caperet. Magnificētiſſima: maximaꝫ ipēſaꝫ. Pōpeius cōſul Craſſo cōtra parthos ꝓfecto theatꝫ romæ erexit gymnaſia uarii generis: ſed in eius cōſecratiōe: ut ſcribit Plu. muſi cū certamē exhibuit: uenatōes ꝓterea qbus qngenti leones cæſi elephātos: deinde horrēdū dirūq; ſpectaculū.

¶ Ex his iteꝫ i admiratiōne ppli atq; beniuolētiā ductus magnā i ſe cōflauit i uidiā q ueteribus amicis militiā ꝓui tiaſq; decernēs ipe p amœna italiæ loca cū uxore iulia genio indulgeret. qd mihi placeat uides: quaſi dicat o Marce fili talia mihi nō placēt: ſed apte nō dixit ꝓpter pōpeiū quē uirum amauerat: & mortui memoriam colebat. tm̄ q̄uis inquit talia nō ꝓbēt: tm̄ ſuſpitio auaritiæ uitāda eſt: q̄ pōt alicui obeſſe i maioris honoris petitōe: & ꝓbat hoc exēplo Mamertii q cū uoluiſſet eē ædilis ꝓbuit auaritiæ ſuſpitionē: q̄re i petitiōe cōſulatus repulſā hūit. ¶ Quare & ſi poſtulat: cōcludēs ꝓcipit qd i tali re agēdū ſit petēte populo. ſi poſtulat munus & ſplēdor ædilitatis. ¶ Bonis uiris: dat cautionē faciēdū. ſ. eē id qd a populo petit: ſi boni uiri approbāt qbus ſtomachū facere nō debet bonus ciuis: dū populū largitiōibus & mūeribus delinīt & captare ſtudet. Et p hoc cæſarē notat q̄uiſ ꝓbus legē agrariā ſuſcitauit: & uariis largitōibus populū ſibi deuicit & magnificētiſſio mūere ædilitatis. Pro facultatibꝫ: p rōe diuitiaꝫ. Illi. n. q ultra q̄ res dōeſtica patit ipē dūt: carpēdi ſūt: qm̄ æs alienū cōtraheē cogūt. ¶ Vñ Pli. ædilitatē Scauri notat his uerbis. E ligno. C. Curio fūebri mūere ꝓis cū opibꝫ apparatuq; ſupare Scauꝫ niteret. uñ. n. illi uictricus Sylla & metela mē ꝓſcriptionū ſetrix. ¶ Vñ. M. Scaurꝫ totiēs ꝓncips ciuitatis & mariāis ſodalitiis rapinaꝫ ꝓuitialiū ſinus: cæſar poſt ædilitatē trigita & octigēta taléta dbebat creditoribꝫ. ¶ Nos ipi ut fecimꝫ: i nra ædilitate iḡt Ci. ñ ſcribit Plutarchus qd defecerit Ci. i ſua ædilitate: d̄ q̄ paulo poſt dicet. ¶ Et ſi qm̄ alid ꝓceptū ꝓmū fuit ſi poſtulat a pplo & ñ ꝓbat a bōis. ¶ Alteꝫ ē ſi acqrit ex ipa largitiōe res maior utiliorq; et pōit exēplū Oreſtis cuius: q ut gratiā ppli iniret: prādia i ſemitis populo exhibebat: ſimulās ſe id ageē eo aio ut herculi bonoꝫ ſuoꝫ decimā ꝓſolueret: qm̄ opes illoꝫ augeri putabāt: q dcimā herculi dediſſet. Diodorus li. qnto ſic ſcribit: potitius & pinarius iter Aborigines ꝓſtātiores herculē honorifice exceperūt q ut gr̄am ꝛferret: dixit eos q ſibi uita fūcto: & iter deos relato dcimā bonoꝫ dicarēt: fœliciter uicturos. q et euenīſſe uſq; ad hoc tp̄s ꝛſtat. M'ti. n. rōanoꝫ ñ ſolū mediocri cēſu ſed q ditiſſimi ſūt hiti dcias herculi nouerūt: poſteaq; fortūatiores ſci bōa ſua ad. iiii. talētoꝫ milia herculi ſacrarūt. Luculus rōanoꝫ ferme ditiſſimus æſtiatis bōis dcimā ptē herculi ddit. M. craſſus: ut dcm̄ ē: et dcimā ptē bōꝫ herculi ꝛſecrauit. Sylla ut autor ē Plutar. ex unuerſis fortuis herculi dcimā ſacrificās ſūptuoſiſſima exhibuit pplo cū uiuia: i qbus tāta, pdigalitate uſus ē: ut pluria ois gr̄iis ꝛdimēta diiecerēt i fluuiū & q̄tregenariū ac ſupra umū potaret. ¶ Nup ñ m'to añ. ¶ Noie decūæ: hoc ꝓtextu ut diceēt ſe ſolueē dcimā ptē bōꝫ herculi: et ſic i uiis dabat popu. prādia i hōrē herculi hoc tm̄ ſiēbat: ut captaret ppli fauorē. Ne uitio datū ē: ñ fuit re ꝓhēſū. i. Seio ñ fuit ob id accuſatꝫ tāq̄ captaſt aurā populare. ¶ In charitate: pēuria fruīti pplo rē gratā ſecit: qm̄ exiguo ꝓcio dabat modiū ānonæ. Magna. n. ſe: rō q̄re ñ fuit illi uitio datū. ſēſus ē. M. Seius q ob auaritiā iā ꝓdē a pplo hēbaſ odio: ea ſe ifamia liḃauit hoc ſuo dāno: qd̄ uitupati ñ ꝓt. Igr̄ ut honori nro cōſulamus iterdū largiēdū ē ipa largitōe modū ñ excedēte. Nec turpi: nō uitupabili: qm̄ decebat ædilē talia faceē. ¶ Sed honori ſūmo: hoc dicit ꝯ gr̄am milōis q clodiū ciceroīs capitalē iimicū i ſilua aricia iter ſecit ēptis ad eā rē cōſiciēdā gladiatoribꝫ quoꝫ duos noiat pediaūs aſconius. Eridanū & buriā: q cū clodianis māus cōſereē cepūt. milo ut ciceronē clodiano fauoē liberaret gladiatoīs i ſua ædilitate cōpauit.

Scaurus imitatus. Magnificētiſſima uero nr̄i Pompei munera ſecūdo cōſulatu: i qbꝫ oībꝫ qd mihi placeat uides. Vitāda tm̄ eſt ſuſpitio auaritiæ Nā Mamerco hoī ditiſſimo ꝓtermiſſo ædilitatis cōſulatꝫ repulſā attulit: q̄re & ſi poſtulat a populo boīs uiris ſi ñ deſiderātibꝫ: attn̄ approbātibꝫ faciēdū ē: mō ꝓ facultatibꝫ nr̄is ipſi ut fecimus Et ſi qñ aliq̄ res maior aut utilior populari largitiōe acqrit: ut Oreſti nup prādia i ſemitis ḋcumæ noīe magno hōri fueīt: Ne Marco qdē Seio uitio datū ē qd̄ i caritate annonæ aſſæ modū populo dedit. Magna. n. ſe & iueterata iuidia nec turpi iactura q̄do erat ædilis nec maxia liberauit. Sed honori ſūmo nup noſtro Miloni fuit

¶ Causã reip. ꝑ rep. defẽdẽda. ¶ Quæ salute nr̃a cõtinebat: laudat se cicero: & oñdit Milonẽ nõ errasse i opprimẽdo clodio ꝑ fratre ipsius ciceronis: q clodio ciui turbulẽtissimo aduersabat. Clodius autore Plutarcho ciceronẽ ab exilio reuocatũ armata manu occidere uoluit: & i domũ ipetu facto redẽptoribus fugatis lapides & colũnas disiecit: ¶ Tandem iualescente in dies clodii in cicerone furore: clodius ꝓturã petiit ad oĩa pturbãda tãdẽ a Milone interfectus ẽ. Nec abfuit suspitio inqt Plu. ciceronẽ eius cædis autorẽ suasorẽq; fuisse: erat clodius uir cũ nobili genere ortus: tũ diuitiis eloquẽtiaq; ꝓclarus: nulli aũt uulgarissimoꝝ ad fastidiũ usq; hominũ supbia & ꝓcacitate secũdus. plinius Milonẽ notat dicẽs. Itaq; & ip sũ milonẽ sestertia septinginta milia æris alieni debuisse inter ꝓdigia hũani ai duco. ¶ Causa igit̃ cõcludit ostẽdẽs qua cã ducti largitiõe uti dẽmus: cũ. s. aut necesse ẽ: aut utile: & i utroq; mediocritas seruãda ẽ. Nis ipsis largitionibus quæ fiũt aut necessitatis aut utilitatis cã. ¶ L. qdẽ Philippus dãnauit supra tales largitiones: qbus hoiẽs ad maiorẽ dignitatẽ cupiũt puenire. Nũc affert. L. philippũ & Cottã curionẽ: q gloriabãt̃ se cõsultatũ adeptos sine munere ædilitatis: ut oñdat hanc eẽ laudabiliorem uiã ad amplissimos honores: qm̃ id qd̃ uirtute parari debet. turpe ẽ si pecunia & populari ambitione parat̃: & hoc dicit ut ẽt se laudet: q ad cõsulatũ hõ nouus puenit: quis exiguos sũptus sua ædilitate fecisset. ¶ Clarus: multi nominis: qm̃ fuit eloquẽs & magno ingenio ꝓditus. ¶ Idẽ qd̃. L. philippus & cotta curio. Quodãmõ: hoc dicit ut deuitet arrogãtiã: & ut simul ostẽdat se aliquos sũptus i sua ædilitate fecisse: sed pro amplitudine honoꝝ quos adeptus ẽ oibus suffragãtibus: nlli quodãmõ fuerit: & sic oñdit se nouũ hoiem nõ largitionibus: sed ꝑpria uirtute anno suo. i. cũ ꝑmũ petere licuit post ꝓturã puenisse ad cõsulatũ. ¶ Vñ Pli. ait i. vii. cõsulatus tm̃ operibus electus: & nomẽ ciceronis & splẽdor cõsulẽ fecit ciceronẽ filiũ ipante Augusto. Iõ dicit Sene. ciceronẽ filiũ q̃ res cõsulẽ fecit nisi pr̃: ¶ Amplitudie honoꝝ: cõsulatu q erat honor ꝓ se ãplus. ¶ Nr̃o anno stati post ꝓturã: tũc. n. licebat petere cõsulatũ. gloriat̃ Cice. se finita ꝓtura creatum fuisse cõsulẽ: qd̃ ñ cõtigerat illis quos supra noiauit: quis ñ eẽnt noui hoies: ut erat Ci. q de sui cõsulatꝰ electiõe i oꝛe ꝓ lege agraria apd̃ Quirites cõtra. P. Rullũ tribunũ plæbis ita scribit. Neq; me tantũmõ cõsulẽ: qd̃ ẽ ipm ꝓ se ãplissimũ: sed ita fecistis quõ pauci nobiles i hac ciuitate fci sũt. Nouus añ me nẽo Nã ꝑfecto si recordari uolueritis d̃nouis hoibꝰ: repietis eos q sine rpulsa ꝛsules fci sũt: diutno laboꝝ atq; aliq̃ occasiõe ꝛsules eẽ factos cũ mltis ãnis post petisset̃ q̃ ꝓtores fuissẽt: aliquãto serio q̃ ꝑ ætatẽ ac p legẽ liceꝛt: q ãt anno suo petierit sine rpulsa ñ eẽ factos: me eẽ unũ ex oibus nouis hoibꝰ de qbus meminisse possumꝰ: q cõsulatũ petieri cũ ꝑmũ licitũ sit: cõsul factꝰ sim cũ ꝑmũ petieri ut uester honor ad mei tpis die petitus: nõ ad alienæ petitõis occasionẽ iterceptus nec diuturnis ꝓcibus efflagitatus: sed dignitate i petratus eẽ uideat̃. Est illud ãplissimũ qd̃ pauloañ cõmemoraui qrites: qd̃ hoc honore ꝑmũ me ex nouis hoibus mltis posthabitis affecistis: q prima petitione. q. anno meo: sed tamẽ magnificẽtius atq; ornatius eẽ illo nihil põt: q meis cõmitiis nõ tabellã idicẽ libertatis: sed uocẽ unã præ uobis idicẽ uestrũ erga me uolũtatũ ac studioꝝ tulistis. Itaq; me nõ extrema tribus suffragioꝝ: sed ꝑmi illi uestri cõcursus neq; singulæ uoces ꝓconũ: sed una uoce uniuersus populus romanus cõsulẽ declarauit: iõ i hoc loco dicit: quos cũctis suffragiis adepti sumus. Anno nostro: post ꝓturã cũ primũ petere licuit consulatũ: erat eni ꝓfinitũ tẽpus: quo petere licebat. dixi eni supra Syllã dictatorẽ uoluisse: ut nõ liceret petere cõsulatũ: nisi post ꝓturã: & tũc annus suus dicebat̃ ab eo q i toga cãdida magistratũ petebat. Noui hoies ante Ciceronẽ assecq nõ poturerũt cõsulatũ anno suo: sed opus fuit expectare. Vnde i eadẽ oꝛe Ci. ait. Cum Marius a spe cõsulatus lõge abesset: & septimũ annũ post ꝓturã iaceret. Iõ i hoc gloriat̃ Ci. qm̃ primus ex nouis hoibus anno suo amplissimos honores adeptus est. Et i oꝛe ꝓ Milone dicit. P. Clodius cũ statuisset oi scelere i prætura uexarẽ rẽp. uideretq; ita tractata eẽ cõmitia anno supiore: ut nõ multos menses prætura regere posset: qui nõ honoris gradũ expectaret: ut cæteri: sed ut &. L. Paulũ collegã effugeret singulari uirtute ciuẽ & annũ i: egꝝ ad dilacerãdã rẽp. quereret subito reliquit annũ suũ: seq; in annũ ꝓximum transtulit. Prius petebat̃ quæstura: in ædilitas: postea prætura: demũ cõsulatus. ¶ Cẽsores erant & ante consulatũ & post. ¶ Quod cõtingit nemini: ut. s. anno suo cũctis suffragiis adipisceretur.

quod gladiatoribus emptis reip. cã q̃ salute nostra cõtinebatur: oẽs Publii clodii conatus furoresq; cõ præssit. Causa igit̃ largitionis est: si aut necesse est: aut utile. In his aũt ipsis mediocritatis regula optima ẽ. L: qdẽ Philippus Quinti Fabii filius uir magno ingenio: i primisq; clarus gloriari solebat se sine ullo mũere adeptũ eẽ omnia q̃ habẽnt̃ amplissima Dicebat idẽ Cotta curio. Nobis quoq; licet in hoc quodãmõ gloriari. Nã ꝓ ãplitudine honorũ quos cũctis suffragiis adepti sumus nostro quidẽ anno. quod cõtingit eoꝝ nemini: quos modo nominaui

¶ Exiguus sūptus ædilitatis fuit Ci. cū eēt in plurimis causis uersatus: & ī patrocinio scicilienſi maxime ī certamē uenisset: designatus ē ædilis: ut ipse testis ē oratione pro. L. Murena. tris ludos ī sua ædilitate fecit. qui nā ludi fuerint in ultima actione in Verrē aperit dicēs: post q̄sturā sū designatus ædilis: habeo rationē qd a populo romano accepim. Mihi ludos sactissimos maxia cū ceremonia Cæreri. Libero libereq; faciēdos. Mihi florā matrē populi plebisq; romanæ ludor̄ celebritate placādam. Mihi ludos antiquissimos qui p̄mi romani sūt noiati: maxia cū dignitate ac religiōe Ioui Iunoni Mineruæ eē faciēdos. Mihi sacra r̄ ædiū. pcurationē: mihi tota urbē tuēdā eē commissā ob ea r̄ rez laborē & sollicitudinē fructus illos datos: antiquiorē in senatu sētētiæ dicēdæ locū: togā prætextā sellā currulē: ius imaginis ad memoriā posteritatēq; p̄ducēdā. His ludis maxie populus delectabat: & qui nōnullis ad āplissimos honores cōse quēdos suffragati sūt. Vñ ī oře p Murena amnitus accusato rīdens seruio Sulpitio ait. Nō eē mirādū ī petitiōe cōsulatus ludor̄ magnificētiā. L. Murenæ apud populū p̄fuisse. delectāt ī quit hoīes mihi crede ludi: ēt illos qui dissimulāt: ñ solū eos q̄ fatēt: qd ego ī mea petitione sēsi. Nā nos quoq; habuimus scænā petitricē: qd si ego q̄ tres ludos ædilis fecerā: tñ Antonii. ludis cōmouebat tibi q̄ casu nullos feceras: nihil huius istā ipsā quā irrides argēteā scænā aduersatā putas. Noli ludor̄ huius elegātiā & scæne magnificētiā diligit. Diuus Augustinus ī. ii. de ciuitate dei Cice. his ludis sese efferētē sic taxat. Vir grauis et philosophaster Tullius clamat ī auribus ciuitatis iter cætera sui magīatus sibi florā matrē ludor̄ celebrate placādā q̄ ludi tāto deuotius q̄to turpius celebrari solēt. ¶ Atq; etiā: nūc dicit q̄ ipēsæ magis laudabiles sint ī ipsa rep. ¶ Muri sūt urbiū: parietes āt domor̄. ¶ Nauilia sūt loca ī q̄bus fiunt naues & cōseruāt aīq̄ ī aquā deducant. ¶ Iucūdius q̄ sint ædificia publica magis īquit gaudet populus epulo uisceratione ludis tñ illa sūt p̄stātiora: q̄m sūt diuturniora & maioris famæ. ¶ Hæc: naualia portus & alia ædificia ad usū coēm. ¶ Propter Pōpeiū q̄ ī secūdo cōsulatu ut dictū ē gymnasia theatrūq; erexit cuius dimensionē ex theatro qd erat Mitylenis attullit. ¶ Verecūdius īquit talia reprehēdo: ne uidear isectari Pōpeiū amicū meū q̄ ī his sine aliqua supputatiōe pecuniar̄ p̄fusus fuit. Pricipē p̄mū iter græcos nois celebritate ac fama eloquii. ¶ Præclara: p̄pilea: uestibula tēpli mineruæ apd athenas p̄pyleū græce latine dicit uestibulū. ¶ Plutar. ait ī uita piclis. Atracis uestibula qnquenio ædificata sūt. Mnesicle architecto. fortuna āt admirabilis q̄ circa eā fabricā euenit: indicauit nūq̄ defuturā eā: sed adiumēto opi sp futurā. Nāq; unus ex fabris diligētissimus cū ex alto decidisset: & medici d̄ salute iā desperasset: dea p quē picli oīdit sine diū: & sic ille liberatus ē & salubri Palladi ī arce positū ē signū: qd phidias effinxit. ¶ Cū aūt Thucidides diceret piclē ædificādo nimias pecūias effūdere. Pericles populū ī cōciōe rogauit: nūqd uideret nimiū ī pēdisse: quo rādēte nimiū: sint igī hæc ñ uobis inqt īpēsa: sed mihi & ī ipis donis meū tñ nomē inscribā. hoc dicēte Pericle siue admirati eius ai magnitudinē: siue de opez gl̄ia certarēt atheniēses reclamārt iubētes ut publice sūptus faceret nec ulli pceret ipēsæ. de Phalereo Demetrio dictū iā ē. ¶ Præclara tūmnois & celebritatis. Protecit: effudit. ¶ De hoc gñe toto: de publicis ædificiis mūeribus ludis & silibus ¶ Libris de rep. quos in suo cōsulatu elucubrauit sex fuerūt: gnq; dīsiderāt: sextū habet q̄ iscribit de sōno Scipiōis. ¶ Tota igī cōcludit tales largitiōes toto gñe uitiosas eē: sed aliq̄ tpa icidēt qbus necessarie sūt cū. s. fugimus auaritiæ suspitionē cū necessitati subuenit: & tādē cū ipa largitio nō oīo ad malū finē tēdit ¶ Toto gñe oīo & p se. ¶ Temporibus: tempor̄ conditione potest esse non uitiosa sed laudabilis: & sic uti largitione interdum erit officium a circunstantia. ¶ Accommodata p rationē facultatū facienda & moderanda.

sane exiguus sūptus ædilitatis fuit: Atq; etiam illæ impensæ meliores sunt: muri naualia portus aquarū ductus oīaq; quæ ad usū reip. pertinent. Quāq̄ quod præsens tāq̄ ī manu dat iucūdius est: tamen hæc in poster̄ gratiora sūt. theatra: porticus noua tēpla. Verecūdius repræhēdo p̄pter Pōpeium: Sed doctissimi nō p̄bāt ut & hic ipse Panetius quē multū ī his libris secutus sum. nō interp̄tatus: & Phalereus demetrius qui periclē principē græciæ uituperabat q; tantā pecuniā ī præclara illa p̄pylea p̄iecit Sed de hoc genere toto in his libris quos de rep. scripsi: diligēter est disputatū. Tota igitur ratio taliū largitionū genere uitiosa ē tēporibus necessaria: & tñ ipsa ad facultates accōmodanda & mediocritate moderanda est.

Alter̄ genus largiēdi quod a liberalitate p̄ficiscit.

In illo aũt: Postq̃ de largitõe q̃ a ꝓdigalitate ꝓficiscit disseruit trãsit ad aliũ genus qđ a liberalitate manat: docetq; quomodo tali liberalitate utendũ sit. ¶ Supra dixit duo genera eẽ largoꝝ: quorũ alteri ꝓdigi alteri liberales dicant. Postq̃ de ꝓdigis dixit: dicit de liberalibus: qui ut dicebat suis facultatibus aut captos a prædonibus redimũt: aut æs alienũ suscipiũt. ¶ Affecti: dispositi ĩ causis dissimilibꝫ ¶ Alia causa est: docet quomodo affecti esse debemus: cũ alia cã sit eius qui in calamitate uersatur & eius qui adiuuari cupit cũ ad sũmos tẽdat honores sine aliqua aduersitate: & docet nos debere ꝓpensiores esse ĩ calamitosos: nisi fuerit calamitate digni. ¶ Res meliores: maiores dignitates & opes. ¶ Benignitas: liberalitas magnificẽtia. In his tñ q̃is inqt ĩ illos ꝓpẽsiores oĩ debeamus: tñ nullo mõ deserẽdi sũt q altiorẽ digni tatis gradũ ascẽdere cupiũt. ¶ Sed ĩ deligẽdis idoneis præcipit diligenter iudicãdũ esse: an alii qui fauorẽ cupiunt digni sint: qm̃ aliter eẽt cõtra prudẽtiam: quod ꝓbat Ennii sentẽtia. ¶ Male locata: collata ĩdignis & minime idoneis: hic est uersus Ennii ex tragœdia & Publius poeta Mimoꝝ dixit: bene ficiũ dãdo accepit qui digno dedit. Quod aũt: ponit nũc cõtrariũ. ¶ In eo q; bono uiro tributũ ẽ. In ipso bono uiro. ¶ Ex cæteris q laudant liberalitatẽ: quæ prudenter fit: & liberalitas ab oĩbus laudat: remota imprudẽtia: qm̃ dandum est ut oportet. ¶ Dãda igitur opera est: præcipit quibus bñficiis alios afficere debeamus: ut memoria remaneat apd posteros: & illis nõ liceat eẽ ingratis. ¶ Prodat: ꝓpagẽt diffũdatur ut aliquos ui oppressos desẽdere docere: prædia donare merẽtibus ad honores euehere: & similia quoꝝ memoria trãsit ad posteros: & sine odio aliorum ingrati esse nõ possunt. Nõ liceat eẽ ingratis: sic loquimur mihi licet esse bono: tibi licet esse discreto.

In illo autẽ altero genere largiẽdi quod a liberalitate ꝓficiscitur: ñ uno mõ ĩ dispatribus causis affecti eẽ debemus. Alia cã ẽ eius qui calamitate p̃mit: & eius q res meliores q̃rit nullis suis rebus ãduersis Propẽsior benignitas eẽ debebit ĩ calamitosos: nisi forte erũt digni calamitate. In his tñ qui se adiuuãr uolẽt: nõ ut ne affligant: sed ut altiorẽ gradũ ascendãt restricti nullo modo eẽ debemus sed in deligẽdis idoneis iudiciũ & diligentiã adhibere. Nã præclare Ennius bene facta male locata male facta arbitror. Quod ãt tribũtũ bono uiro et grato: in eo tũ ĩ ipso fructus ẽ: tũ ẽt ex cæteris. Temeritate. n. remota gratissima ẽ liberalitas: eoq; eam studiosius plæriq; laudãt quod sũmi cuiusq; bonitas cõmune ꝓfugiũ est omniũ: Dãda igit opera est: ut his beneficiis quãplurimos afficiamus: quoꝝ liberis posteriscq; ꝓdatur memoria ut his ingratis esse nõ liceat. Omnes. n. ĩmemores beneficii oderunt: eãq; ĩiuriã ĩ deterrẽda liberalitate sibi etiã fieri: eũq; qui facit cõmunẽ hostẽ tenuiorũ putant. Atq; hæc benignitas etiã reip. utilis est redimi e seruitute captos locupletari tenuiores: quod qdẽ uulgo solitum fieri ab ordine nostro in oratione Crassi scriptũ copiose uidemus. Hãc ergo cõsuetudinẽ benignitatis largitioĩ munerꝝ antepono: Hæc ẽ grauiũ hominũ atq; magnoꝝ illa quasi assentatoꝝ populi multitudinis leuitatẽ: & uoluptatẽ quasi titilãtiũ. ¶ Conuenit aũt: tũ in dãdũ munificũ esse: tũ in exigendo

Deterrenda: amouenda & impediẽda cum utat ingratitudine. Ita dicimus deterui te a scribẽdo. i. effeci ut ñ scriberes. deterreo liberalitatẽ: efficio ut quis nõ sit liberalis: qui ergo est immemor bñficii: dterret libalitatẽ hostẽ inimicũ: qm̃ ẽ ingratus & illiberalis ¶ Tenuioꝝ: pauperꝝ: q indigẽt alioꝝ liberalitate. ¶ Atq; hæc benignitas: ostendit hanc liberalitatẽ usui esse reip. cum redimuntur captiui: & pauperes locupletant. ¶ Ab ordine nostro: ab augur ibus: quoniã Cicero erat ex ordine augurꝝ. Cicero post Crassi interritũ augur creatus in ciciliã procõsul missus ẽ q eam ꝓuintiã armis & iustitia seruauit. collegiũ augurꝝ erat ĩ maxima ueneratione apud antiquos. Crassi: ĩ cuius locũ Cice. subrogatus fuit ¶ Hãc ergo cõsuetudinẽ: cõcludẽs præponit hãc liberalitatẽ largitionibus: & mũeribus eoꝝ quos ꝓdigos appellauit. ¶ Munerũ: spectaculoꝝ ad captãdã multitudinẽ. ¶ Grauiũ: prudẽtũ hæc iqt a grauibus hoibus solet exerceri: illa ãt a leuissimis: q aurã popularẽ captãt. ¶ Illa largitio q̃ fit ad captãdos populi fauores Titillãtiũ: mouẽtiũ. Titillare ẽ illas ptes corpis tãgere q̃ tactæ mouẽt quãdã uoluptatẽ: ut tãgere sub alis: g̃ q largitõe utũt q̃si titilãt uoluptatẽ multitudis qm̃ deliniũt ipsã oblectãt & capiunt tali largitione ac munere. ¶ Cõuenit aũt: Nunc præcipit et dãdo & exigendo qd agendum sit & conueniat.

Nō acerbū:nō aſperū & nimis moleſtū. ¶ Re cōtrahēda:ī oī cōtractu. ¶ Cōfiniis hoc cōfiniū dī. ¶ De ſuo iure:de eo qđ iure ad ſe ptinet. ¶ Abhorrēte alienū a litigiis quoad fieri pōt:& potius ē aliqđ đ ſuo cōcedēdū q̄ litigādū ¶ Habēda aūt ē rō:ne aliqui p̄cepto Ciceronis ducti a litibus abhorrēdo rē ſuam cōſumi & labi' ſinerēt monet habēda eē curā rei familiaris:nec pmittēdū ut male dilabat' qđ maxie dedecet. ¶ Flagitioſū:malū ſceleratū & ptinēs ad ignauū hoīem. Sed ut illiberalitatis.monet ita eē habēdā rationē rei familiaris:ut nō uideamur illiberales aut auari. ¶ Poſſe.n.rō q̄re ſuſpitio auaritiæ pellēda ē qm̄ ille ē pecuniæ fructus cū qs moderate utitur liberalitate:ut ſe patrimonio nō ſpoliet. ¶ Recte ēt:laudat ſentētiā Theophraſti q hoſpitalitatē laudauit:quæ ē q̄dam diſpoſitio & liberalitas erga hoſpites.i. amicos externos. A theophraſto q de diuitiis libr̄ unū ſcripſit:in quo laudauit hoſpitalitatē. Valde decor̄:pulchrū & gloriouſū. ¶ Illuſtriū:claror̄ uiror̄ & p̄ncipū ciuitatis. ¶ Illuſtribus:claris amicis externis. Hāc ſētētiā Lactā.reprobat ſed ipſe loquit' ut chriſtianus. Cicero aūt ut gētilis phūs:& iō iuſta reph̄ēſione caret. ¶ Honeſte:cū laude uirtutis. Cimonē:Cimō. filius fuit Melciadis & hegeſiphyles filiæ Olori regis thraciæ. Milciades.l.talētis dānatus in uinculis periit:Cimone & ſorore Elpinice ſupſtitibus:cimō ſpoliis bellicis locupletatꝰ agror̄ ſepes amouit:ut oēs ad fructus legēdos accedere poſſent ex tribu laciadarum fuit Milciades:in quos ſūmā hoſpitalitatē Cimon exercuit. ¶ Parabat':inqt Plutarchus ī uita Cimonis:ī gens domi cōuiuiū:eo pauperes quicūq; uellēt libere conueniētes educationē inde p ociū ſibi uendi cabant:ut rebus tm̄ urbanis intēderēt Cæter̄ Ariſtoteles nō id oībus atheniēſibus datū eē:ſed ex laciadibus cō tribulibus ſuis cuilibet licuiſſe accedere trahit. ¶ Comitabant' p̄terea Cimonē quidā familiares: his pulchra ueſte idutis mādatū erat:ut ſi quis grādior natu ſordide ob iopiā idutus cū Cimone forte loqueret:ueſtē cū eo permutarēt. Viſū ē hoc magnificētiæ genus plurimū ī ſe maieſtatis hr̄e:& nūmos etiā illi copioſe ferebāt:nt ſi quē ī foro īdigna præſſū egeſtate cōſpicerēt q̄p̄xime accedētes pecuniā illi clā ī maibus deponerēt. ¶ Curiales:cōtribules. Formā ciuilē Romu.hoc mō iſtituit:diuiſa oī m'titudie trifariā ſingl'is ptibꝰ duces ſingl'os p̄fecit tribuſq; eā appellauit:diuiſitq; rurſus ip̄as tribꝰ ī denas eq̄les ptes:uocauitq; eas curias:illiſq; ēt duces ſingl'os p̄fecit duces tribuū tribunos:curiar̄ uero curiōes noiauit:ide curiales ſūt q et tribules & cōtribules ex eadē tribu ſie curia:hæc ex Dionyſio alicarnaſſeo. P̄op.āt li.i.digeſtor̄ đ origie iuris dicit Romu.i.xxx.ptes dimiſiſ ſe pp'lm:q̄s curias appellauit pp ea q̄ tūc reip.curā p ſnias ptiū ear̄ expediebat:ut dcm̄ ē i.i. uolumiue.

¶ Væ āt opa. Supra poſuit duplicē rōnē libalitatis:q̄r̄ altera ī pecuia ꝯſiſtit:altera ī opa atq; iduſtria Poſtq̄ đ libalitate pecuiaria diſſeruit trāſit ad alterā:q̄ opa fit:& ē duplex:qm̄ iterdū cōfert' in uniuerſā rēp. iterdū ī ſingl'os:et oñdit ꝑdeē alicui ī iure ciuili accōmodatiſſimū eē ad hoīes būficiis aſtrigēdos:ide poit eloquētiā q̄ ē gratior & ornatior. Opa:labor̄ et iduſtria. ¶ In iure caueī:uitare icōmoda & deceptiōes ī iure litibuſq;:m'lti.n.ius amittūt ſuū ignorātia iuris:aut p̄curator̄ cauſidicorumq; inſcitia.

non accerbum:In omnique re cōtrahenda uenden do:emēdo:conducēdo:locādo ī uicinitatibus et cō finiū æquū & facilē multa multis de iure ſuo concedentē. A litibus uero q̄tū liceat & neſcio an paulo plus etiam q̄ liceat abhorrentem: Eſt enim nō mō liberale:paulū nōnunq̄ de ſuo iure decedere:ſed interdum etiam fructuoſū. Habēda aūtē eſt ratio rei familiaris:quāquidē delabi ſinere flagitioſum eſt: ſed ita ut illiballitatis auaritiæq; abſit ſuſpitio. Poſſe enī liberalitate uti nō ſpoliantē ſe patrimonio nimir̄ ē pecuniæ fructus maximus. ¶ Recte etiā a Theophraſto eſt laudata hoſpitalitas. Eſt enī ut mihi uidet' ualde decor̄:patere domus hoīum illuſtriū: illuſtribus hoſpitibus. Idq; etiā reipu. eſt ornamēto hoīes externos hoc liberalitatis genere in urbe nr̄a non egere. Eſt etiam uehemēter utile his qui honeſte poſſe multa uolunt per hoſpites apud externos populos ualere opibus & gratia. Theophraſtus ſcribit quidē Cimonē Athenis etiam in ſuos curiales. Laciadas hoſpitalē fuiſſe. Ita.n.dicit' inſtituiſſe:& uilicis impauiſſe:ut omnia p̄berent' quicūq; Laicia des in uillā ſuā diuertiſſet.

Theophraſti de hoſpitalitate laus

Alterū genus liberalitatis quod opera præſtat'.

¶ Væ āt opa nō largitiōe būficia dant': hæc tum in uniuerſā rempublicam:tum ī ſingulos ciues cōferuntur. Nā in iure cauere:cōſilio iuuare:atq; hoc ſcientiæ genere prodeſſe quampluri

¶ Opes augẽdas: potẽtiã & auctoritatẽ gratiãq; multitudinis: cui hæc opera ꝑstat. ¶ Gratiã beniuolẽtiã Iurisc̃ultus inquit: fauẽs aliis ĩ cã maximã c̃sequit' auctoritatẽ & gratiosus apud oĩs efficit': qbus opera sua ꝓdest & cognitio iuris ciuilis ĩ sũmo honore semp fuit & ẽt iterꝑtatio. ¶ Quã cognitionẽ & iterꝑtationẽ iuris. ¶ An hãc c̃fusionẽ tẽpoꝝ dánat Cæsaris tyránidẽ & bella ciuilia: qbus sæuientibus iura op præssa erát & oia c̃fusa. Principes: ꝑmi ĩ ciuitate: ut familia aquiliorꝝ Mutiorꝝ: quorꝝ tanq̃ hereditariũ erat ius ciuile: & aliorꝝ quos supra noiaui qui ciuitatis ꝓncipes erát: & iuris ciuilis scientiá tanq̃ possessionem a maioribus relictá habeant: q̃ oĩbus erepta fuit ꝓpter tyránidẽ et iuris oppressionẽ. Et sic Ci. deplorat calamitatẽ suorꝝ tẽporum: & ius ciuile amissũ eẽ dolet: idq; eo idignius fert q; talia acciderũt tpe cæsaris q oĩs scientia uicebat & ius ciuile uidebat' diligere. Sueto. ait ius ciuile ad certũ modũ redigere statuit atq; ex imẽsa diffusaq; legũ copia optia quæq; & necessaria ĩ paucissimos cõferre libros. Eo idignius maiore aĩ idignitate ferẽ dũ. ¶ Cũ is eẽt Cæsar dictator. ¶ Scientia oĩ genere doctriæ. ¶ Hæc igit' opa cõcludit de opa iuris ciuilis: & transit ad eloquẽtiá q̃ laudibus effert & merito. ¶ Grauior: maioris dignitatis q̃ tũ ad põdus reꝝ & sniaꝝ. ¶ Oratoris uis ẽ & officiũ posse de oĩ re quæcunq; ꝓposita sit apte & copiose dicere. Gratior q̃ sit ius ciuile. Ornatior maioris ornamẽti & dignitatis. ¶ Admiratõe audiẽtiũ: qm̃ eloquẽtẽ & prudẽtẽ oẽs admirant. Vñ luue. de Demosthene ait. Quẽ mirabát' athenæ Torrẽtẽ & pleni moderátẽ fræna theatri. Et Ci. orátẽ oẽs suspiciebant. ¶ Indigẽtiũ: eorꝝ q idigẽt patrocinio eloquentis: ut ĩ iudicio defẽdát'. ¶ Cfá: beniuolẽtia eorꝝ q defẽsi sũt & patronũ magna gratia ꝓsequunt'. ¶ Huic quoque quẽadmodũ iure ciuili. ¶ In rota in oĩ

Eloquẽtia quãta laudabit'

mis uehemẽter: & ad opes augendas ptĩet et ad gratiã. Itaq; cũ multa præclara maiorũ: tũ quam optime cõstituti iuris ciuilis sũmo sẽp ĩ honore fuit cognitio atq; ĩterpetratio: quã quidẽ añ hanc cõfusionẽ tẽporꝝ in possessione sua princ̃ps retinuerunt. Nũc ut honores: ut oĩs dignitatis gradus: sic huius scientiæ splẽdor deletus est. Idq; eo ĩdignius: quod eo tpe hoc cõtĩgit cũiꝰ eẽt qui oẽs superiores qbus honore par eẽt sciẽtia facile uicisset. Hæc igitur opera grata multis & ad beneficiis astringendos homines accõmodata. Atq; huic artifinitima est dicendi grauior facultas & gratior & ornatior. Quid enim eloquentia laudabilius & præstabilius: uel admiratõe audiẽtiũ: uel spe ĩdigẽtiũ: uel eorꝝ q defẽsi sũt gratia. Huic quoq; ergo a maioribus nostris ẽ in tota dignitate ꝓncipatus datus. Diserti igit' hoĩs & facile laborãtis: quodq; in patriis est moribus multorũ causas & nõ grauate sed gratuito defendẽtis: bñficia & patrocinia late patẽt. Admonebat me res ut hoc quoq; loco ĩtermissionẽ eloquẽtiæ ne dicã ĩteritũ deplorarẽ ni uererer ne de me ipso aliq̃d uiderer q̃ri. Sed tamẽ uidemus qbus extĩctis oratoribus q̃

pte dignitatis. ¶ In patriis ẽ moribus romanis ĩstitutis. qm̃ apud antiquos patroni agebát causã clientis opa gratuita. & Ci. ex patrociniis auctore Plutar. mercedẽ ñ accepit. Munera a siculis igẽtia magnificaq; ultro delata cõstãtissime tenuit: eo dũtaxat cõtẽtus: ut ædilitatẽ suã trãsmissiõe frumẽtaria nec illa qui dẽ gratuita adiuuarẽt. ¶ Disertus a disserẽdo dicit' autore festo: & disertus ẽ ille q dicit ea q̃ oportet. Fabius li. viii. sic scribit. M. anto. ait a se disertos uisos eẽ multos: eloquẽtẽ aũt neminẽ. disertos satis putat dicere q̃ oporteat. ornate aũt dicere ꝓpriũ esse eloquẽtissimi. Iõ cicero diserti dixit: qm̃ ñ loqt' de eloquẽtissimo: sed mediocri oratore & pr̃ono cãꝝ diserto. ¶ Facile laborãtis q facile suscipit labores ꝓ aliis ĩ iudicio defẽdẽdis. Nõ grauate fi molestе aut pp pecuniá: sed gratuito is dr̃ aliq̃d grauate facer̃: q molesto aio & q̃si iuito facit. ¶ Admõebat me res d' q̃ loquor & statꝰ pñs. Ne d' sua fortũa Ci. q̃ri uideret': noluit ĩ termissionẽ eloquẽtiæ deplorar̃: sed utiq; occupatõe. Cũ. n. dicit se nollẽ dploraꝛ maxie deplorat: & tpa dánat sua. Noc quoq; loco: quẽadmodũ feci d' iur̃ ciuili. Ne dicã iteritũ: noluit dicer̃ Ci. eloquẽtiã perisse: sed fuisse itermissã. ¶ Quibus: q̃ clarissimis oratoribꝰ: ut ꝑus fuerat. L. Crassus. M. Anto. Cæsar. L. filius Hortẽsius. Cotta & nõnulli alii: q ĩ foro claruerát. Nortẽsius ĩ actõe Pene supabat Ci.. & adolescẽs magis dicẽdo floruit q̃ senex. De quo Ci. i Bruto. Nortẽsius a Crasso cõsule: & sceuola usq; ad Paulum & Marcellũ cõsules floruit. Nos igt ĩ eodẽ cursu fuimus a Sylla dictatore usq; ad eosdẽ fere cõsules. Sic Qu. Nortensii uox extĩcta suo fcõ ẽ: nr̃a publico. Nos ãt Brute igt: qm̃ post Nortẽsii clarissimi oratoris mortẽ orbæ eloquẽtiæ: q̃si tutores r̃licti sumus: domi teneamꝰ eã septã libali custodia et hos ignotos atq; ĩprudẽtes ꝓcos r̃pudieũs: tueamurq; ut adstã uirginẽ caste ab armatorꝝ ĩpetu q̃tũ possumꝰ ꝓhibeaũs

Disertus

In paucis: qm̃ pauci ſuperāt oratores: & hi q etāt nō habebāt facultatē. i. potētiā dicēdi: qm̃ extinctus erat ſenatus: deleta iudicia & cāæ forēſes cōticuerāt: & hoc Ci. ꝓpter ſe dicit q prius in foro regnauerat & eius uocis tota urbs theatrū fuerat: nūc aūt fugebat cōſpectū ſceleratoꝝ: qbus oia redūdabāt. Vñ miror illum in tātis malis hoc opus tā breui tpe elucubrare potuiſſe: qm̃ ſcripſit poſt necē Cæſaris: ſed beatiſſima īgenii ubertas & philoſophicū pectus oia ſuperabat. Spes pauci: iquit ſūt de qbus ſperare licet q futuri ſint clari oratores. Facultas: potētia orādi & defēdēdi cauſas. Audacia: multi inqt audēt hoc genus dicēdi tractare: ſed id q̃ audent ꝑſtare ut decet non poſſūt. ſuperat ipſe cicero eloquētiæ fōs: q tamē ceſſabat culpa tēpoꝝ: qbus oia turbata erāt & cōfuſa. Cū aūt oēs: dixit ſupra hoies ꝓdeſſe poſſe iure ciuili & eloquētia: ſed qa nō oēs poſſūt callēr ius ciuile aut eē dixerti: dicit nūc cicero tales hoies poſſe etiā ꝓdeſſe opera: cū. ſ. bñficia ꝓ aliis petūt cōmēdāt iudicibus reos & uigilāt ꝓ re alterius & rogāt eos qui defēdūt aut cōſulunt ut ſint in cā diligētes: & ſic cū ipſi non poſſint eoꝝ cās agere: orant alios ut eis adſint: & ſic officio bonoꝝ uiroꝝ funguntr. Ne multi quidē: qm̃ paucis datū ē ut optīe ius calleāt & diſerti ſit. Opera: labore & īduſtria. Licet tñ ꝓdeſſe ordo ē: licet hoc. ſ. hoiem petētē bñficia cōmēdantē iudicibus aliquē uigilātē & rogantē alios: ut licet inquā talē hoiem ita facientē opa ſua ꝓdeſſe multis. Licet perentē ꝓdeſſe ille pōt aliis ꝓdeſſe q bñficia ꝓ ipſis petit & cōmēdat iudicibus cauſā reoꝝ. Latiſſime manat: ad multos iuuādos extēdit eoꝝ īduſtria qua gratiā alioꝝ demerent & aios. Iā illud: utit occupatione monēs neminē eē ledēdū: dū alicui ꝓdeſſe cupimus. Nō expedit nō ē utile. Si iprudētes lædūt negligētiæ aſcribēdū ē: ſi ſciētes temeritati q̃ ē inimica prudētiæ. Certis opis qui buſdā laboribus & quadā īduſtria cōpēſare id qd̃ aliū lædit: ſi in aliqua re iuiti aliquē offēdimus: debemus alia opera & offō id qd̃ uiolatū ē: cōpēſare: & eū quē offēdimus aliquo bñficio recōciliare.

ī paucis ſpes q̃ ī paucioribus facultas q̃ ī multis ſit audatia. Cū āt oēs ñ poſſint ne multi quidē aut iuris periti eſſe aut diſerti: licet tñ opa ꝓdeſſe multis beneficia petētē: cōmēdantē iudicibus magiſtratibus uigilantē ꝓ re alterius eoſipſos q aut cōſulunt aut defendūt rogātē: quod qui faciunt plurimum gratiæ cōſequunt: latiſſimeq; eoꝝ manat īduſtria. Iā illud non ſunt admonēdi: eſt in prōptu ut aīad uertant cū alios iuuare uelint ne quos offendant. Sæpe enim aut eos lædunt quos non debēt aut eos quos nō expedit: ſi imprudētes negligentiæ eſt: ſi ſcientes temeritatis. Vtendū etiā ē excuſatione aduerſus eos quos inuitus offendas quacūq; poſſis. Quare id quod feceris neceſſe fuerit: nec aliter facere potueris. Certiſq; operis & officiis erit quod uiolatum ē cōpenſandum.

Un officio ꝑſtādo uir bonus locupleti ꝓferendus ē.

Sed cū ī hoibus iuuandis: aut mores ſpectari aut fortuna ſoleat: dictu qdē ē, pcliue: Itaq; uulgo loquunt ſeſe ī beneficiis collocādis: mores hoium nō fortunā ſequi. Honeſta oratio ē. Sed quis ē tandē qui inopis & optimi uiri cauſæ nō anteponat ī opa dāda gratiā fortunati & potentis. A quo enī expeditior & celerior remuneratio fore uidet: eo ī fere ē uolūtas noſtra, ꝓpēſior. Sed aīaduertendū ē diligentius quæ natura reꝝ ſit. Nimiꝝ enī inops ille ſi bonus eſt uir: etiā ſi referre gratiam nō pōt habere certe poteſt. Cōmode autem quicunq;

Sed cū ī hoibus iuuādis. Dixit hactenus iuuādos eē hoies: aut pecūia: aut opa: mōet nūc potius iuuādos eē bōs uiros et iopes q̃ fortūatos & potētes: qm̃ ſeq dēmus uirtutē: ñ fortunā & diuitias. Dictū ē, pcliue: oēs hoc facile dicūt ſed ñ ita facile fit. Dictu: dū dr. Vulgo: ubiq; Nō fortunā: diuitias & potētias alioꝝ: cū uolūt bñficia ī aliquē collocare. Honeſta plena honoris & laudis. Gratiā bēiuolētiā illius q ē diues & potēs. Fere: q̃ſi uolūtas oium ad id ē iclinatior. Sed aīaduertendū ē diligatius: qm̃ nra uolūtas ꝓpēſior ē ad iuuādos potēt: s: monet Ci. cōſiderādū eē q̃ ſit natura reꝝ & ꝓprietas: ut oñdit potius eē iuuādū bonū uirū & iopē q ſemp hēbit gratiā ſi referre ñ poterit & diuites obligari bñficio uolūt. Inde docet maiore nos cōſequi gratiam: ſi iopē ꝓbū uiꝝ potius q̃ ſi diuitē iuuerimus. Nimiꝝ: certe declarat haꝝ reꝝ natura ageſ gras ē uerbo: hre gras ē aio: cū memores bñficii ſumus: referre āt ē facto & re ipa: g̃ ſi bonus nō pōt gratiā referre. i. par bñficium reddere: certe gratiā hre pōt. i. eē memor bñficii accepti. Cōmode:

Ago
Habeo gras dant
Refero

apte affert q̄dā ſniam: quæ circūferebat incerto auctore. Iō ait: Quicūq; dixit. In oſone p Planco rndēs Caſſio accuſatori ait: Quāq̄ diſſimilis ē pecuniæ debitio & grāe. Nā q pecuniā diſſoluit: ſtatim nō hēt id qđ reddidit. Qui aūt debet æs retinet alienū. gratiā autē & q refert hēt. & q hēt in eo ipſo qđ hēt refert. Neq; ego nūc Planco deſinā debere ſi hoc ſoluero: nec minus ei redderē uolūtate ipſa: ſi hoc moleſtiæ nō accidiſſet. Et ī oſone q̄ ſenatui de reditu ſuo grās agit. dicit: Atqui in officio pſoluendo diſſimilis rō pecūiæ debitæ ē ppeaq; pecuniā q retinet nō diſſoluit: q reddidit non hēt grām. & q retulit hēt. & qui hēt diſſoluit. hoc etiā ſcribit Gelli.

dixit pecūiā q habeat nō reddidiſſe: & q̄ reddiderit nō hre. Gratiam aūt & q reddiderit habere: & q habeat retuliſſe. At q ſe locupletes honoratos beatos putāt: hi ne obligari qdē beneficio uolūt: q ēt beneficium ſe dediſſe arbitrant: cū ipſi q̄uis aliquid magnū acceperint: æque ēt a ſe aut poſtulari: aut expectari aliqd ſuſpicāt. Patrocinio uero ſe uſos: aut clientes appellari mortis inſtar putant. At uero ille tenuis cū qđ fcm̄ ſit: ſeſe ſpectatū nō fortunā putat: nō mō illi q eſt meritus: ſed ēt illis a qbus expectat eget. n. multis gratū ſe uideri ſtudet. Neq; oni uerbis auget ſuū munus: ſi quo forte fungit: ſed extenuat. Vidēdūq; illud idē: qđ ſi opulētū fortūatūq; defenderis ī illo uno: aut in liberis eius manet grā. Sin aūt inopem: probum tn̄ & modeſtum: oēs nō īprobi humiles (quæ magna in populo multitudo ē) præſidiū ſibi paratum uidēt. Quamobrē melius apud bonos q̄ apud fortunatos bn̄ficium collocari puto. Danda oīo opera eſt: ut omni genere ſatisfacere poſſimus. Sed ſi res ī cōtentionē ueniet nimis Themiſtocles ē auctor adhibendus. q cū cōſuleret utrū bono uiro pauperi: aut minus ꝓbato diuiti filiā collocaret: ego inqt malo uirū qui pecūia egeat: quā pecuniam q̄ uiro. Sed corrupti mores depraua tiq; ſunt admiratione diuitiarū: quas magnitudo

Qui reddiderit: reddere grām ſiue referre ē idē q; reddere bn̄ficiū hre autē ē gratificādi uoluntatē inuicē hre. Referre īqt Seneca ē ultro qđ debeas afferre. nō dicimus grām reddidit: reddunt enī & q repoſcunt: & q inuiti. & alibi. Plus debet beneficii q̄ pecuniæ creditori: qm̄ de bn̄ficio plus ſoluēdū ē: & nihilominus relata grā ēt cohæremus. Debeo. n. cū reddidi rurſus incipere. At q ſe locupletes: pōit nūc oppoſitū de locupletibus: q uolunt bn̄ficio obligari. Beatos: fœlices. & nullius rei īdigētes. Aeq; tn̄dē. Poſtulari: ab eo q cōfert bn̄ficiū. Patrocinio uero: ecce aliud quo oñdit ipſos nolle obligari bn̄ficio. Pſocinio: defēſione alicuius ī cā ſua. i. ſi fuerūt clientes & uſi ſūt alicuius pſocinio: putant id eē morti ſiſe. Potius inqt uellēt mori q̄ uideri cliētes: q a colendo dicunt: qm̄ colūt patronū. Tenuis: paup & bonus uir. Seſe ſpectatū: habitā eſſe roēm ſui & uirtutis: nō fortunæ. & q ille q beneficiū cōtulit ſpectauit uirtutē ipius paupis nō bona fortūæ. Nō fortunā: diuitias ut poſtea retributionē accipiat. & æque bn̄ficiū a fortuna to reddat. Illi: q ē meritus: q ī ſe bn̄ficia cōtulit: ſed ēt aliis locupletibus: ut ēt ab illis accipere aliqd poſſit. Eget enī multis: hoc dictū ē per parēteſim. & ē rō q̄re inops cum multis īdigeat. Studet ēt aliis uideri gratus. Si quo forte fungit. i. ſi ipſe iops aliqd faciat ꝓ eo q de ſe bn̄meritus ē: dicit pas id eſſe. & ſe maiora illi debere: ut parē grām referre poſſit. & ſic ſēp munus ſuū. Extenuat. Vidēdūq; illd: affert aliud: quo oñdit potius hn̄dā eē rōem iopis q̄ diuitis: ut maiorē grām cōſequamur. & iō dixit diligētius aīaduertēdū: q̄ ſit natura reg. Humiles: paupes: quoꝝ ē magna multitudo. Præſidiū: auxiliū ſuæ pauptatis: ſi deſēdimus diuntē. ipſe ſolus nobis debet & forte filii: ſed ſi iopē & bonū uirū: oēs paupes expectātes. & ipſi aliqđ ſubſidiū. q̄ melius ē in pauperē q̄ ī diuitē bn̄ficiū collocare. Melius: utilius & hōeſtius. In cōtentionē: diſceptationē: cuius potius rō hn̄da ſit Themiſtocles auctore Plutar. ex his q filiā uxorē petebāt: frugalē ac modeſtū antepoſuit locupleti: dicens ſe uir pecūiis īdigentē magis q̄ ſine uiro pecūias q̄rere. Cicero aliter hoc narrat. Sed corrupti mores: deplorat Cicero ſtatū ſuoꝝ temporꝝ: in qbus mores corrupti erant. & uerſi in luxū ꝓp diuitias. Vñ exclamauit Iuuena. Nūc patimur lōge pacis mala: ſæuior armis: Luxuria incubit uictūq; ulciſcit orbem. Et uincat diuitiæ: Syllius ēt dicit diuitiis, pbroſus honor. Aſia deuicta inqt Plinius ꝑmū luxuriā miſit in Italiā. L. Scipio trāſtulit in triūpho argenti celati pōdo miliā q̄dringenta. & uaſoꝝ aureorum pōdo. cc. milia eadem Aſia domita. multo ēt grauius afflixit mores: inutiliorq; uictoria illa hæreditas Attalo rege mortuo fuit erudita ciuitate: amare etiam non ſolum admirari opulentiam externā. Immēſo

& Achaicæ uictoriæ mometo ad ipellendos mores. hinc aliq ueterū: ut C. Marius post uictoriā cymbri cā cantaris potasse liberi patris exeplo tradit: ille arator arpinas & manipularis ipator. ¶ Quid ptinet: q̄si dicat nihilo: qm̄ phī sumus. & bona fortunæ admirari nō debemus: sed mores. & si diuitiæ adiuuāt hoies: tm̄ per se nō efficiūt ut sint honestiores. ¶ Ne id qdē semp: qm̄ multi pp diuitias interficiunt: aliq patiunt īcōmoda. Vñ scribit Plutar. i uita Syllæ nōnullos pecuiæ gratia obtrūcatos fuisse, pscriptosq;. Qu. Aurelius inqt nullis se i negociis implicās fo ingressus noīa ꝓscriptoꝝ legebat iter quos cū se in uēisset: Ve mihi misero dixit: Albana me uilla pſequit & statim iugulatus ē Diuinæ inqt Possidonius: sunt cā malorū nō qa ipsæ faciunt aliquid: sed facturos irritāt. ¶ Sed fac iuuare: esto q; iuuet. ¶ Honestior uero ꝺmodo. ſ. erit q̄si dicat nō erit. ¶ Honestior dignior laude uirtutis pp diuitias qm̄ non laudamus hoiem ob diuitias sed ob uirtutes quæ sūt bōa aī & amitti nō possunt. Diuitiæ igit q̄uis faciāt hoies potentiores: tm̄ honestiores nō faciunt. ¶ Quod si ēt: qa dixit iuuādū esse potius inopē monet nūc iuuandū esse ēt diuitem si ē uir bonus: sed hoc nō debet fieri, ppter diuitias: sed pp bonitatē iō dicit. ¶ Modo. i. solummodo ne adiuuent ipsæ diuitiæ. & cā sint ut ille iuuetur. Quominus: ut nō iuuetur. ¶ Iudiciū illius: q iudicat aliqm̄ iuuandum ee opera. ¶ Sed q̄lis: q̄ bonus sit. Qualitas ē illa: per quā q̄les esse dicimur: boni. ſ. aut mali. ¶ Extremum: ultimum i beneficiis collocādis. & opa præstanda. ¶ Cōtendas: coneris efficere contra iustitiam: a qua ois cōmendatio proficiscitur. & qua remota nihil honeste & cū laude fieri pōt. & iustitia cā est ut hō perpetuam commendationē assequat & famā.

quid ad unūquēq; nīm pertinet. illū fortasse adiuuat q hēt. ne id qdem semp. Sed fac iuuaī potētior sane sit. honestior uero cōmodo. Quod si ēt bonus erit uir ne ipediāt diuitiæ quo minus iuuet: mō ne adiuuēt: sitq; oē iudiciū non q̄ locuples: sed qualis quisq; sit. Extremū aūt præceptū i beneficiis opaq; danda est: ne qd contra æqtatē contendas: ne qd ꝓ iniuria. Fundamentū enim perpetuæ commēdationis & famæ ē iustitia: sine qua nihil pōt esse laudabile. ¶ Beneficia quæ ad uniuersos pertinent:

SEd qm̄ de eo genere beneficiorū dictū est quæ ad singulos spectāt: deīceps de his quæ ad uniuersos quæq; ad rempu. pertinēt disputandū ē. Eorum aūt ipsoꝝ partim eiusmodi sūt: ut ad uniuersos ciues pertineāt: ptim singulos: ut attingāt quæ sunt ēt gratiora. Dāda est opa oīo si possit utriusq; nec minus ut ēt singulis cōsulatur. Sed ita ut ea res aut ꝓsit: aut certe ne obsit reip. C. Helii &. P. Gracchi: quoꝝ nimia largitio ærarium exhauriebat. ¶ Non enim habebāt rationem reipublicæ: sed plebis. Econtra ponit exemplū. M. Octauii: cuius largitio tolerabilis fuit. ¶ Habebat enī reipublicæ rationē: & singulorum. Vnde salutem attulit ciuibus qui acceperunt & reipublicæ: quæ oībus consulere debet: cuius salus in salute ciuiū consistit: qm̄ sunt reipublicæ membra: quibus perditis: ut ipsa ēt perdatur necesse est: quod accidit exhausto ærario. & ciuibus famæ in opiaq; laborantibus. unde decet principem esse opulentum: ut huic malo: aliisq; occurrere possit. Nec debet pecuniis parcere pro salute suorum: quoniā ut dictum est: magistratus est ad alium non ad se. R ex has uirtutes habere debet: prudētiam: fortitudinem: iustitiam: seueritatem: grauitatem: magnanimitatem: largitatē: beneficentiam: liberalitatem. hæ certe sunt regiæ laudes.

SEd quoniā de eo genere. Postquā disseruit de beneficiis: quæ in singulos conferūtur a singulis: ad illa transit: quæ ad uniuersos & ad rempublicā pertinent. ¶ Ad rempublicā: ad utilitatē totius reipublicæ. ¶ Eoꝝ autem ipsorū: subdiuidit hanc partē: & dicit istorum beneficiorum aliqua pertinere ad uniuersos: cum. ſ. respublica aliquid facit: quod oībus commune ē: ut pōtes: fora: strata: uiarum. & cætera id genus. aliqua ad singulos: ut cū annona aut pecunia populo diuidit: siue aliquid aliud datur: quod ad unumquēq; pertinet. Ista inquam sunt gratiora illis: quæ pertinēt ad uniuersos: quoniā ex his maiorem singuli capiunt uoluptatem: qppe consulitur: eoꝝ necessitati dantur a principe uniuersis mille nūmi: singulis dantur duo: qui sunt gratiores: quoniā singuli habent. ideo dicit Cicero: quæ sūt etiam gratiora. ¶ Ad uniuersos: cū beneficia in uniuersos conferunt. ¶ Singulos: cum uiritim aliquid distribuitur. ¶ Danda est opera oīo: præcepit Cicero si fieri pōt uniuersis & singulis consulendū: ut scilicet omniū singulorumq; ratio habeatur: & hoc ad eos qui rempublicā gerunt pertinet. ¶ Consulatur: prouideat. ¶ Sed ita: docet quomodo hoc sit agendum: ut scilicet ratio reipublicæ habeatur. & caueamus ne ꝓfusa largitio ex publico nocet reipublicæ & ærario. ¶ Vt ea res: ipsū consulere & prouidere: idest ipsa largitio frumentaria aut pecuniaria. & ponit exemplum. C. Helii &. P. Gracchi: quoꝝ nimia largitio ærarium exhauriebat. ¶ Non enim habebāt rationem reipublicæ: sed plebis. Econtra ponit exemplū. M. Octauii: cuius largitio tolerabilis fuit. ¶ Habebat enī reipublicæ rationē: & singulorum. Vnde salutem attulit ciuibus qui acceperunt & reipublicæ: quæ oībus consulere debet: cuius salus in salute ciuiū consistit: qm̄ sunt reipublicæ membra: quibus perditis: ut ipsa ēt perdatur necesse est: quod accidit exhausto ærario. & ciuibus famæ in opiaq; laborantibus. unde decet principem esse opulentum: ut huic malo: aliisq; occurrere possit. Nec debet pecuniis parcere pro salute suorum: quoniā ut dictum est: magistratus est ad alium non ad se. R ex has uirtutes habere debet: prudētiam: fortitudinem: iustitiam: seueritatem: grauitatem: magnanimitatem: largitatē: beneficentiam: liberalitatem. hæ certe sunt regiæ laudes.

¶ Frumẽtaria: ex frumẽto publico plæbi diuidũdo. ¶ Modica: adhibita moderatõe. & iccirco ciuibus fame laborãtibus. & rep. q̃ ciuiũ salute cõtinet salutaris fuit. ¶ In p̃mis aũt: dat aliud p̃ceptũ rẽp. gerẽtibus ut. ſ. qſq; ſuũ poſſideat. & ne fiat alicui iniuria ĩ bonis ſuis: q̃ iuræ poſſidet. ¶ Publicæ: p ĩpenſis publicis .i. nõ debet is q rẽp. adminiſtrat diminuere res ciuis p̃uati. & eas abſumere ĩ ipẽſis: quæ ex publico fieri debẽt. Debet uerbi gra p̃nceps dare ſubditis ſuis mille tritici modio. hãc uim ãnonæ nõ debet p̃uato ciui & opulẽto eripere: ut aliis tribuat: qm̃ hoc ẽ cõtra iuſtitiã. ¶ Pernicioſe. n. notat. L. Philippũ: q populo ſtuduit cõtra optimates ĩ ſuo tribunatu legẽ agragriã ferr uoluit. & definiebat quot agri iugera cuiq; poſſidere liceret: qngẽta. ſ. hoc aũt eo ſpectabat ut bõa locupletũ cũ paupibus cõmuĩ carent. & ſic nõ potuiſſet qſq; hre qd ſuũ erat. Vñ Philippus bõa ciuiũ p̃uatorũ ad æqualitatẽ redigere cupiẽs ut magis populũ excitaret. & optimatibus iuidiã faceret: dixit nõ ee duo milia hoĩum romæ q rẽ hr̃ent. i. q aliqd hr̃ent: ut oñderet diuitias eẽ apd̃ paucos p̃ncipes ciuitatis. cæterã uero mltitudinẽ uel maxime egere. ¶ Legem agrariã: quæ modũ agris poſſidẽdis ĩponebat. ¶ Antiquari: abrogari. & ceſſare. nã ãtiquare legẽ ẽ delere. & ut inqt Põpeius: ĩ morẽ priſtinũ reducere. derogat legi cũ ps detrahit. Abrogat uero cũ prorſus tollit. ¶ In eo: q d̃ paſſus ẽ legẽ antiquari. ¶ In agẽdo: i ipſa actione q̃ legẽ ſuadebat. i. cũ hr̃et oratione p̃ lege agraria. ¶ Populariter: ĩ popli fauorẽ. ¶ Capitalis: pniciosa & deteſtabilis. ¶ Ad æquationẽ bonorũ: ut oẽs tm̃ hr̃ent in bonis: qm̃ nolebat aliquẽ poſſe ſupra qngẽta iugera poſſidere: ut ea q̃ ſupeſſent ex tanta agrorũ copia plæbi diuiderent: ut tandem nõ eẽt fere aliqd diſcrim̃ iter p̃ncipes & plæbeos: quo nihil põt eſſe pnicioſius: cũ nõ liceat unicuiq; qd̃ ſuũ ẽ poſſidere. & deſides bõa alior̃ inuadãt. ¶ Hanc. n. ob cãm: rõ q̃re nõ poſſet eẽ maior peſtis & illa oro capitalis erat. ¶ Maxie potiſſimũ: qm̃ nõ ſolũ ut bona cuſtodiret: cõgregati ſũt: licet hæc fuerit maxia cã. hõ eni ẽ aial cõgregabile natura. ¶ Reſp. coẽs utilitates & congregationes ciuiũ urbeſq;. ¶ Duce natura: qm̃ hõ appetit ſocietatẽ naturaliter. ¶ Spe cuſtodiæ: ſperantes res ſuas hoc mõ tuto poſſe cuſtodiri. uñ munita ſũt oppida & latæ leges. ¶ Dãda ẽt opa ẽ: aliud p̃ceptũ de tributis exigẽdis. Aerari tenuitatẽ: qm̃ urgẽtibus bellis opus erat tributa exigere: cũ ĩ ærario publico nõ eſſẽt pecũiæ. Tributũ a cõtributiõe dr̃: uel ex eo. ut iqt iuriſcõſultus: q̃ a multis tribuat. ¶ Idq;: conferre tributũ: qd̃ nr̃is tẽporibus quotidie fit nullo bello: nulla neceſſitate: nulla religiõe urgẽte: ſed auaritia & luxu. Nẽo p̃iam pp ſe diligit: nõ bõis cõſulit: nõ poſteritati & gl̃iæ p̃ſpicit: ſed abdomini & gulæ. Prouidendũ: diligẽter p̃cauẽdũ: ne ſit opus a ciuibus exigere tributũ. ¶ Huius mũeris: tributi cõferẽdi. ¶ Ominari: ſignificat hoc aliq̃ futurũ neceſſitate. omen ẽ ĩ ore: cũ. ſ. aliqd dicimus: qd̃ bonũ aut malũ ſignificet ominari ẽ aliqd futuror̃ uoce ſignificar: qd̃ tm̃ nõ iõ dr̃: qa certe futurũ ſcit: ſed uidet eẽ quoddã præſagiũ Vñ Hãnibal ut ẽ apud Syllĩũ: uidẽs Imilcen uxorẽ lachrymãtẽ de ſuo ĩ Italiã aduẽtu: qm̃ picula timebat & uiro dixit: Ominibus pce & lachrymis fidiſſima cõiunx. i. noli mihi aliq̃ ifelicitatẽ ominari. In p̃mo de diuinatõe ait. Neq; ſolũ deor̃ uoces pythagorei obſeruauerũt: ſed ẽt hoĩum q̃ uocãt omina q̃ maiores nr̃i: qa ualere cẽſebãt: iccirco oĩbus rebus agẽdis: q̃ bonũ fauſtũ fœlix fortũatũq; eẽt p̃ſabãt: rebuſq; diuinis q̃ publice fierẽt: ut fauerẽt liguis ĩperabat. Inq; feriis ipãdis: ut litibus & iurgiis abſtinerẽt. Quid ſit fauere liguis interpretatur Seneca hĩs uerbis: Quotiens mentio ſacrarum litterarum interuenerit fauete linguis: hoc uerbũ nõ ut plæriq; exiſtimant a fauore trahit: ſed iperat ſilẽtiũ: ut rite peragi poſſit ſacrũ nulla mala uoce obſtrepente. Oſtẽta dicunt: qa oſtendũt. Portẽta qa portendũt. i. ſignificat. Mon

Antiquare legẽ

derogo legi
Abrogo

De tributis oſtẽdis

ſtra qa mõſtrant prodigia: quia prædicunt & rem futuram ſignificant. ¶ Si ſalui: ſi nolunt peruenire in hoſtium poteſtatẽ: neceſſe eſt ut bella gerantur, p tuenda libertate. ¶ Atq; etiam: aliud præceptũ: quod interpretatione nõ indiget. Debet, pſpicere is qui rẽpulicam gerit: ut ſit copia earũ rerum: ſine quibus uiui non poteſt: ut ſunt annona: uinum: aĩalia: pecuniæ. & cætera: quæ hoĩum uſui & defenſioni neceſſaria ſunt: ut ſine penuria & iniuria in pace uiuatur.

¶ Aput aũt ẽ. dat præceptũ illis: q i publicis negociis uerſant: ut auaritiæ uel minimã ſuſpitionẽ fugiãt & mãus habeãt abſtinẽtes: ne bona publica diripiãt: alioſq; ſpoliẽt. ¶ Caput: i pmis ſeruãdũ i oi negocio publico. ¶ Mũeris: officii: q ad rẽpu. ptinet: ut ſũt magiſtratus extra urbẽ & i urbe & i oi alia re q̃ publica ẽ. C. Pon. dux ſãnitũ fuit: qmagnũ auri põdus Manio curio: q tũc cõſul ctra ipſos pugnabat miſerũt: qđ ille renuit dicẽs Nõ aug; hſe pclarũ ſibi uideri: ſed eis q hſent aurũ ipare. Et iõ Pon. Sannis optabat ſe tũc fuiſſe natũ: cũ romani cœpiſſẽt dona capere: qm̃ illa ciuitas ui ci nõ põt: cuius ciues ñ corrũpũt mũeribus. iõ Philippus oĩa caſtella expugnari poſſe dicebat: in q̃ Aſellus onuſtus auro poſſet aſcẽdere. Ne illi qdẽ: nõ erat inq; diu expectãdũ Põtio Sãniti: qm̃ paulopoſt ciues rõani pecũia corrupti ſunt. ¶ Noc malũ: auaritia & corruptio pecũiaria. ¶ Tũc: illis tpibꝫ potius quã iſtis. ¶ Tm̃ roboris: potentiæ & aĩ: ut ſperaret ſe rõanos de ipio deturbare poſſe: ſi mũera cœpiſſẽt accipere. ¶ Pecũiis repetũdis. L. Piſo frugi tri. pl. pmus legẽ tulit de pecũiis repetũdis Cẽſorino & Mãlio cõſulibus repetundaꝝ: cã ita ſe habebat auctore Aſconio pediãno: ut ſi conuictus reus fuiſſet: atq; dãnatus pecuniã reddebat æſtimata lite: hoc ẽ in pciũ redactis oĩum furtis: quã ſũmã pecũiæ, pſcriptis eius bõis ſectores curabãt. Sector dr æſtimator: redẽptorq; bonoꝝ dãnati atq; pſcripti: q ſpẽ ſectat lucri: ſiue idẽ ſecutus ſpẽ æſtimatõis ſuæ bõa oĩa auctiõe uẽdit: ſed ſemel iſert pecuniã: uel ærario: uel ſociis. Illi igit q i, puiciis furta ꝺmiſerãt. & pecũiã ctra æqtatẽ extorſerãt: finito magiſtratu accuſabãt repetũdaꝝ a, puicialibus quos ſpoliauerãt. Vñ Aphri Mariũ Priſcum repetũdaꝝ accuſarũt. & Cato Syllã ex Aſia redeũtẽ repetũdarũ poſtulauit: qđ ex amicoꝝ ſociorũq; regno magnã cõtra legẽ pecũiæ ui cõgregaſſet. Poſtea: poſt legẽ Piſõis. ¶ Tot leges: q̃ erãt ad coercẽdã auaritiã & furta q̃ fiebãt & rapinas. Duriores: aſpiores & ſeueriores põribus iualeſcẽte auaritia & rapinis. ¶ Proxie: ſuccedẽtes aliis q̃ pceſſerãt nõ ita dure: qm̃ indies auaritia fæuiebat & peculatus. Accilius Glabrio legẽ tulit de pecũiis repetũdis ſeueriſſimã. ¶ Dãnati: cõuicti i iudicio. & dãnati ad reſtitutionẽ pecũiaꝝ. Reus is ẽ q accuſatus uẽit i iudiciũ. Dãnatus ãt: q i iudicio cõuictus ẽ. Vñ poſſumus aliquẽ reũ facere: ſed nõ dãnare: ut Cæſar q Corneliũ Dolobellã reũ fecit repetũdaꝝ: ſed nõ dãnauit: qm̃ ille i iudicio fuit abſolutus. ¶ Tm̃ attalicũ bellũ pp iudicioꝝ metũ: ſenatus auctore Liuio: cũ potẽtiã eq̃ſtris ordis i iudiciis exercẽdis ferre nollet: oĩ ui uti cœpit ut ad ſe iudicia trãſferẽt: ſuſtinẽte cãm eius Liuio Druſo tri. pl. q ut uires ſibi cõparet: pnicioſa ſpe largitõis plæbẽ concitauit: & ut maioribus uiribus auctoritatẽ ſenatus tueret: ſocios & italicos pplos ſpe ciuitatis rõanæ ſollicitauit: hiſq; adiuuãtibus p uim legis agrariis frumtariiſq; latis: legẽ quoq; iudicialẽ tulit: ut æqua pte iudicia penes ſenatũ & eq̃ſtrẽ ordinẽ eẽnt: cũ deide ciuitas, pmiſſa ſociis dari nõ poſſet. irati italici populi a rõanis defecerũt: picẽtes: ueſtini: marſi: peligni marrucini: lucãi: ſãnites: & bellũ cõgmſnatũ ẽ italicũ & ſociale. Liuius druſus i odiũ ſenatus cũ uẽiſſet ob ea q̃ italicis populis, pmiſerat: uelut auctor ſocialis belli incertũ: a quo domi occiſus ẽ. hic Liuius druſus Catõis uticẽſis auũculus fuit: uir & ſapĩa pſtans & eloquẽtia: q ſuo tpe pnceps ſenatus erat. Tyberius Gracchus auctore Aſconio pediano legẽ iudiciariã tulerat: ut eqtes rõani iudicarẽt: & iudicauerũt p annos. xxx. ſine ifamia. Poſt uictor Sylla leges tulit: ut ſenatorius ordo iudicaret. Poſtea Aurelius cotta ſciuit: ut ſenatores equites rõani & tribũi ærarii ſimul

ſi ſalui eſſe uelint: neceſſitati eẽ parendũ: Atq; etiã oẽs qui remp. gubernabũt: ꝺſulere debebũt: ut eaꝝ rerꝝ copia ſit: quæ ſunt neceſſariæ. Quaꝝ q̃lis apparatio fieri ſoleat & debeat nõ eſt neceſſe diſputare. Eſt enim in promptu: tantũ locus attingẽdus fuit: Auaritia uacare debẽt q mũeribus publicis fũgũt.

¶ Aput aũt eſt i oi procuratõe negocii & muneris publici. ut auaritiæ pellat etiã minima ſuſpitio. Vtinã inqt. C. Pontius Sãnis ad illa tẽpora fortuna me ſeruaſſet: & tũc eſſẽ natus q̃do romani dona acẽipere cœpiſſẽt: nõ eſſẽ paſſus diutius eos i perare. Ne illi qdẽ multa ſæcula expectãda fuerũt. Modo. n. hoc malũ in hanc rẽpu. inuaſit: itaq; facile patior tũc potius Põtiũ fuiſſe: ſi qdẽ i illo tãtum fuit roboris nõdum centũ & decẽ anni ſunt: cũ de pecũiis repetũdis a Lucio piſõe lata ẽ lex: nulla antea cũ fuiſſer. At uero poſtea tot leges & pxie quæ q; duriores: tot rei tot dãnati: tm̃ italicum bellum

Reus & dãnatꝫ

iudicarent. & hoc fuit anteq̄ Cicero Verrem accuſaret. poſtea Pōpeius i ſecūdo cōſulatu promulgauit: ut iudices æque ex illis tribus iudicarēt. In. iii. lib. epiſtolaꝝ ad Atticū loquēs de Cælio ſcribit: Senatorū urna copioſe abſoluit: equitū adæquauit: tribuni ærarii condēnauerūt. Cæſar ut ſcribit Tranquil. iudicia redegit ad duo genera: iudiciū equeſtris ordinis & ſenatorii. Tribunos ærarios: q d' erat tertiū ſuſtulit. ¶ Tantū: tā magnū cum populis Italiæ & ſociis. Propter metū iudiciorū: qm̄ ſenatores timebant equites: apud quos iudicia erant: qm̄ æqueſter ordo tūc iudicabat. ¶ Iudiciū dicit' res: quæ certamē litemq; determinat. ¶ Præiudiciū uero res: quæ cū ſtatuta fuerit: affert iudicaturis exēplū. Vnde dicit Fabius in qnto: perq; fere oīa præiudicia quæ de Cluentio uidebant' facta ſubuertit. ¶ Excitatum: cōmotum dum hoīes iudicia timerēt quæ nō timent' niſi ab his qui errant. ¶ Expilatio: qm̄ qui i prouincias mittebant' illas expilabant & diripiebant bona ſociorū. Expilare dīcitur: q aliqd paſſim ſubripiūt. Compilare q ūbiq; rapiunt. ¶ Aphricanū: Scipionē Aemilianū: cuius abſtinentiā Panetius præceptor eius laudauit. ¶ Quid ne laudetur? cur nō eſt laudādus inqt' quaſi dicat nō ſolū ob hoc meruit laudem:

propter iudiciorū metū excitatū: tanta ſublatis legibus & iudiciis expilatio direptioq; ſociorū: ut ībecillitate aliorū nō ī nra uirtute ualeāus. Laudat Aphricanū Panetius: qd̄ fuerit abſtinēs: quid ni laudet? ſed ī illo alia maiora. Laus enī abſtinētiæ nō hoīs ē ſolū: ſed etiā temporū illorū. Oī macedonū gaza quæ fuit maxima potitus ē. Paulus tm̄ in ærariū pecuniæ īuexit: ut unius īperatoris præda finē attulerit tributorū. at hic nihil ī domū ſuā intulit pter memoriā noīs ſempiternā. Imitatus pr̄em Aphricāus

ſed ob alias uirtutes maiores: qm̄ laus abſtinētiæ: tūc non erat hoium ſed tēporū: qbus oēs habebant manus abſtinētes: cū in negociis publicis uerſabant': q d̄ probat exēplis. ¶ In illo: Aphricano. ¶ Alia maiora: .ſ. fuerūt: q̄ ſit abſtinentia. Fuit enī Aphricanus optimus & uir & īpator: oīumq; bonarū artiū magiſter. ergo in ipſo erāt maiora q̄ ſit abſtinētia: quæ potuiſſent a Panetio laudari. ¶ Laus enī: rō quare dixit ironice: Quid ni laudetur? qm̄ laudare abſtinētiā: nō ſolū pertinet ad pſonam Aphricani: ſed ēt tempora illa in qbus hoīes erant abſtinentes. ¶ Hoīs: Aphricani: quem tanq̄ abſtinentē laudat. ¶ Temporū illorū: qm̄ tunc non irrepſerat tanta auaritia & hūdi cupiditas. Abſtinentiā Aphricāi ſic laudat Valerius maximus: Exultat aīus maximorū uirorum memoriā percurrens. Scipio Aemilianus poſt duos īclytos conſulatus: totidēq; ſuæ præcipuæ gloriæ triūphos ſeptē ſeruis ſeq̄ntibus officio legatōis functus eſt. & puto Carthaginis & Numātiæ ſpoliis cōparare plures potuerat: niſi operū ſuorū ad ſe laudem. Manubias ad pr̄iam redūdare maluiſſet. Itaq; cū p ſocios & exteras gētes iter feceret: non mancipia eius: ſed uictoriæ numerabant'. Nec q̄tū auri & argenti: ſed q̄tū amplitudinis pondus ſecū ferret æſtimabat'. Oī macedonū gaza: exēplis abſtinentiſſimorū imperatorū probat laudem abſtinentiæ: nō ſolum hoīs. ſed ēt temporū fuiſſe Paulus Aemilius filius fuit Pauli cōſulis: q in pugna cānenſi occubuit: miſſus in macedoniā Perſeū regē uicit: captūq; Romam in triūphū duxit: quo āpliſſimo urbē Romā & capitoliū inuectus ē & macedonicus cognominatus. agēs annū q̄drageſimū. Tres dies in triūpho conſūpti ſunt: tm̄ ſignorū armorū auri atq; argenti ſuexit. Filii regis præibāt: & ipſe rex fuſca ueſte miſerandū īdutus. De pompa huius triūphi lege Plutarchū in uita Pauli Aemilii. Centū talēta quot ānis Paulus iuſſit macedones populo rōano pendere. ¶ Omni gaza: oī regia ſupellectili & pecūia: quoniā Perſæ regiam pecuniam gazam appellant. Et Paulus capto rege oīa in ſuū arbitrium habuit. ¶ Finem tributorū: per hoc oſtendit' ingens pecunia. Plutarchus ait: Tantū auri argentiq; in ærariū Aemilius inuexit: ut nullū tributum per ſolui a ciuibus opus fuerit uſq; ad kirci & Panſæ conſulatū: q circa primum Antonii & Octauii bellum cōſules fuerunt. Plinius ait: Intulit & Aemilius Paulus Perſo rege macedonico deuicto prædā pondo triū milium: a quo tempore populus rōanus tributum pendere deſiit. ¶ Nihil in domū ſuam itulit. Laudata eſt inquit Plutarchus magnitudo aī in Paulo Aemilio ac liberalitas: q d' multum auri: multūq; argenti ex regia gaza coactum. ne aſpicere quidē uoluit: ſed quæſtoribus negociū dedit: ut ī publicum referrent: libros duntaxat regios filiis litterarum ſtudioſis deligere permiſit. ¶ Memoriam nominis: laudem & gloriā. ¶ Imitatus patrem Aphricanus: Scipio Aemilianus Pauli macedonici filius. Nic Scipio minor Aphricanus cognominatus eſt. filius Pauli fuit ex Papyria uxore filia Naſonis uiri cōſularis. & Fabius etiā eius frater: qui a Fabio maxīo quinquies cōſule adoptatus ē. Aemilia filia Pauli Aemilii nupſerat Aphricāo maiori. & pp hanc affinitatē Scipio adoptatus fuit a filio ſupioris Aphricani. Plutarchus ait patrimonium uix trigintaocto miliū reliquiſſe traduſt: Paulum Aemilium in hoc ambos ſibi filios hæredes inſtituit: a Scipione tamen qui erat minor natu: integra hæreditas fratri conceſſa eſt: cū ipſe in familiam Aphricani locupletiorem tranſiſſet. ¶ Tales mores: uitaq; Pauli Aemilii fuiſſe dicunt'

¶ Nihil locupletior. i. euersa carthagine ī. iiii. bello puico. & in oi gaza ī ærariū relata: ipse Scipio nō ē fa
ctus locupletior: qm̄ ī domū suā nihil illius p̄de iuexit: quo ditior eēt. Scipio. n. abstinentissimus fuit: de
quo Pli. libras. xxii. argēti aphricáus seq̄ns hæredi ſliqt. ¶ Idēq; cū d̄ pœnis triūpharet. iiii. milia. ccclxx.
p̄ndo trāstulit: hoc argētū tota carthago hūit illa terrax æmula qd nūc īmēsax est apparatu. Victa inqt
Numātia & deleta: idē aphricanus ī triūpho militibus. xvii. milia p̄ndo dedit. O uiros īperatore illo di
gnos. qbus hoc satis fuit. ¶ In cēsura: cēsura ut īqt Plutarchus ī uita catōi cēsorii oium magnatuum facile
pnceps erat: & uniuersę ſip. supremū & p̄fectissimū locū hēbat & p̄imū ī
perii ptātisq; : qm̄ de nuptiis liberorū
p̄creatiōe de rōe uiuēdi cōuiuiisq; di
ligēter īqrebat. nulla denicq; īstitutio ē
de q̄ nō īqreret iudicaretq;. Censores
duo erāt unus p̄icius: alter uero plæ
beius: qbus licebat eos e ſēatu mouēt
& æquū illis ignominie cā adimere: q
flagitiose ac ītēpanter uixissēt ac uiue
rēt: ēt sacrox ipensas curabant & offi
cia distinguebāt: cōdebātq; lustrū: deni
q; cēsores oia malefacta corrigebant.
Vñ exclamauit Iuue. O p̄ceres cēsore
opus ē an aruspice uobis. Aphricáus
hic d̄ quo nūc agit: fuit collega. L. Mū
mii ī cēsura. L. Mūmius uicit Achaiā:
& Corinthū opulentissimā urbē dele
uit & achaicus cognomiatus est post
euersā carthaginē secutū ē bellū achai
cū ob legatos rōanos ab acheis nō bñ
acceptos: q corinthū missi erant: ut hæ ciuitates q̄ sub ditiōe Philippi fuerant ab achaico concilio secer
nerent. Cū acheis. Q u. Cecillus Metellus prætor ad Thermopilas pugnauit: qbus uictis Critolaus eox
dux ueneno se peremit: ī cuius locū Dacus suffectus ī Isthmo a. L. Mūmio cōsule uictus ē: qui oi potitus
achaia corinthū ex decreto patrum funditus sustulit. qa illic romanox legati uiolati fuerāt. L. Mūmius
auctore Liuio oi præda abstinuit. nihil eni ex his opibus: nec nō ornamētis: quæ prædiues corinthus ha
buit ī domū iuexit suam: de quo Pli. L. Mūmius deuicta achaia repleuit urbē: ipse excessit nō relicturus
filie dotē. Corinthia æra ab oibus celebrant. qbus ante argēum ac pene añ aux preciū erat. & corinthi
um æs casus miscuit. Vñ dicit Eutropius eodē tpe tūc toto orbe oium urbiū lōge opulētissimā Mūmius
deuicit: ī q̄ infinitū aux æs ferrū ī conflagratōe cōmixtū ē. unde nouū fluxit metalli genus: ad cuius mix
turæ ſilitudinē usq; hodie æs corinthiū & uasa dīcitur. Ideo Pli. scripserat ex illa antiq̄ gloria corithium
maxime laudat. hoc casus miscuit coritho cū caperet icensa mirraq; circa id multorū affectatio fuit. qp
pe cū tradat non alia de cā Verrē quē Ci. dānauerat. proscriptū eē ab antonio: q̄ q; corinthiis se ei cessu
rū negasset. L. Mūmius uictor sancto fidio semipī deo sabinox donū fecit: unde hoc epigrāma in quo
dā marmore līs antiquis scriptū ap d̄ Reate uisit. De decuma uictor tibi. L. Mūmius donū moribus an
tiquis p̄ usura hoc dare se se uisū aio suo p̄fecit tua pace rogās te: cogendi dissoluēdi tu ut facilia faxis:
p̄ficias Decumā. ut faciat uere rōis: proq; hoc atq; aliēis donis des cūcta merēti. ¶ Copiosissimā urbem:
Corinthū caput Achaiæ: ī faucibus Isthmi. Nūqd copiosior. ſ. fuit post euersā corithū: q̄ſi dicat nō. ¶ Vi
det ornatior glia. ſ. rei bñ gestæ & fama abstinētiæ: quā. L. Mūmius habuit q; p̄da corinthia & signis īde
aduectis italiā ornauit. ¶ Nullū igit uitiū: concludit nullū uitiū eē fœdius auaritia. ¶ Tetrius: fœdius tur
pius. Vnde egressa est: qm̄ monere cœpat ut auaritiæ ēt minima pelleret: postea fecit digressionē de. C.
pontio sānite aliisq; : quox abstinentiā laudauit. ¶ Referat se oratio: ut ad id redeam: q d̄ auaritia di
cere cœperā. ¶ Præsertim maxie in his q principatū habent. & rēpublicā gerunt. ¶ Quæstui: ad q̄stū &
lucrū. id est uelle lucrari ī administratiōe reipublicæ: qm̄ magistratus est ad aliū: nō ad se: & ille q rēpu
blicā regit oia ad coēm utilitatē: non ad priuatū cōmodum referre debet. & p̄bat snīam suam oraculo
Apollinis: q ruinā Lacedæmoniis prædixit p̄pter auaritiam. Oraculū Apollinis pythii erat in toto or
be celeberrimū: & minime fallax putabatur. In medio tēplo erat foramen: unde spiritus exibat: super
quod tripodem ponebat pythia uates: & super illū ascendēs diuinabat: phemonoe Apollinis filia pria
diuinatrix fuit in templo Delphico. Delphi oppidum in parnaso monte phocidis. Parnasus dicit esse
umbilicus totius orbis: ut reate umbilicus italiæ. ¶ Spartā: urbē caput Laconicæ regionis ī peloponeso.

nihil locupletior carthagīe euersa. Quid q̄ eius col
lega ī censura fuit Lucius Mutius: nūqd copiosior
cum copiosissimā urbē funditus sustulisset? Italiā
ornare quā domum suā maluit: quāq̄ italia ornata
domus ipsa uideť mihi or.tior. Nullū igitur uitiū
tetrius (ut eo uñ egrīssa ē referat se oratio) q̄ auaritia
præsertim ī principibus & rēpublicā gubernātibus
Habere. n. quæstui rempulicā non modo turpe est
sed sceleratū ēt & nefarium. Itaq; quod Apollo py
tio oraculo edidit. Spartā nulla re alia nisi auaritia
eē periturā m: id uideť nō solum lacedæmoniis sed
& omnibus opulentis populis prædixisse. Nulla āt
re cōciliare facilius beniuolentiā multitudinis pos
sūt hi qui reip. præsunt: q̄ abstinentia & cōtinētia.

¶Qui uero se populares:eos notat:q multitudinē largitiōibus captant:& rēp.euertūt:qm̄ de bonis priuatorū fit publice diminutio:cū.s.possessores pellunt:& alii admittunt:& ponit exēpla Lacedæmoniorū Gracchorūq:q pp leges agrarias & cōtentiones perierūt. ¶Populares:uolūt populo multitudiniq; placere. ¶Rē agrariā:promulgationē legū:de agris plebi diuidūdis. ¶Condonādas:hoc est cōtra iustitiā:si denegat alicui q̄ suū est. De hac re paulopost dicet.nā promulgabant aliq̄do leges nouarum tabularum ī gfam obæratorū & multitudinis ut pecūiæ creditæ debitoribus donarent. ¶Labefactant:euertunt qm̄ concordia:& iustitia sūt fundamēta reip. ¶Id retinere:q̄ suum est ob hāc cām inqt ciuitates & leges cōstitutæ sunt:ut q̄sq; suū possidere posset. ¶Nō solicita:anxia & īqeta,ppter metū tyrannoꝝ & eoꝝ qui bona cupiūt aliis eripere. ¶Atq; ī hac pnicie: dixit populares labefactare fundamēta reip.cui oīa debemus: q̄ppe oīum charitatē complectitur:nūc ut magis populares a tali largitiōe deterreat: dicit ipsos nō cōseq gloriā quam putāt:sed potius odiū:qm̄ hi q bōa amiserunt:ipsū capitali odio,p̄sequunt:q auctor fuit ut eriperent.& ipsū possidentē:& sic emergūt inimicitiæ homicidia:discordiæ:factiōes. & oīa dēq; mala:q̄ rēp.cōstitutā labefactāt. ¶Etiā si dissimulat.i.etiā si negat se uoluisse accipere.i.q̄is dicat se inuitū accepisse:tm̄ inimicū habeat illū: cuius bona p̄us fuerūt. ¶In pecuniis creditis:cū.s. promulgat lex nouarū tabularū:quibus fit ut debitoribus pecūiæ creditæ cōdonent. ¶Gaudiū:q̄d habet:qa nō tenet soluere creditā pecuniā. ¶Non fuisse soluēdo:ne uideat non potuisse aliter æs alienū dissoluere: q̄d contra

Qui uero se populares uolūt: ob eāq; cām:aut agrariā rē tentāt:ut possessores pellant suis sedibus aut pecunias creditas debitoribus cōdonādas putant labefactāt fundamēta reip.cōcordiā p̄mū tollūt:quæ esse nō p̄ot:cū aliis adimūt:aliis cōdonant pecūiæ. Deinde æquitatē quæ tollit oīs:si hr̄e suū cuiq; nō licet. Id enī ē proprium:ut supra dixi ciuitatis:atq; urbis:ut sit libera:& non sollicita suæ rei cuiusq; custodia:atq; ī hac pnicie reip.ne illā q̄dē cōsequunt q̄ putāt gloriā. Nā cui res erepta ē inimicus:cui data ē:ēt si dissimulat se accipere uoluisse: ut maxīe ī pecuniis creditis occultat suū gaudiū:ne uideat nō fuisse soluēdo. At uero ille q accipit īiuriā:& memini:& præ se fert dolorē suū.nec si plures sūt hi quibus īprobe datū ē q̄ illi q̄bus iniuste adēptū ē. Iccirco plus ēt ualēt.nō enī nūero hæc iudicāt:sed pōdere:q āt hr̄t eqtatē:ut agrū multis annis:aut ēt seculis añ possūm:q nullum habuit:habeat:q autē habuit amittat:at pp hoc iniuriæ genus lacedæmonii

xerat:ille nō est soluēdo:q nō p̄ot soluere:uerbū ē iuris. ¶At ille:cui bona erepta sūt:meminit iniuriæ:& ī uultu dolorē ostendit suū.& irā sine aliq̄ dissimulatione:& paratus ē ut ulciscat. Nec si plures:rñdet taciæ obiectiōi. Potuisset aliq̄s dicere:Si p̄es sūt hi:q iniuste acceperūt his q̄bus ademptū ē:plus ualēt: qm̄ pauciores nō possunt ulcisci multoꝝ iniuriā. Dicit Ci.hæc nō iudicari numero:sed pondere:qm̄ unus: cui aliq̄d adēptū est plus p̄ot ad ultionē:q̄ oēs illi q acceperūt:q̄d exitus p̄bat tyrannoꝝ:q̄d & Cæsar sua nece expertus ē. Vñ dicit Salu. Regibus boni q̄ mali suspectiores sūt:semp̄q; his aliena uirtus formidolosa ē. ¶Hæc:plus ualere. & maioris eē momēti. ¶Nūero:qa sint plura. ¶Pondere:q̄tū unūquodq; possit:qm̄ unus plus p̄oderis ī se habebit ad ulciscēdū q̄ oēs alii ad defendēdū. ¶Quā aūt hr̄t æquitatem:dixit supra populares e medio tollere concordiā & æqtatē:q̄ cōcordia tollat:iā p̄bauit. nunc ostendit quō æqtas tollit. ¶Sæculis:multis ānis. Sæculū significat spatiū centū ānoꝝ. ¶Propter hoc:iniuriæ gēus: qa uolebant agros diuidere & liberare obæratos. ¶Lacedæmōii. p̄ot exēpla eoꝝ:q tādē corruerūt: cū stulderēt nimiū pp̄so placere:& legē agrariā nouasq; tabulas,p̄mulgare cū aliorꝝ detrimēto & iniuria. Agis & Cleomenes auctore Plutar.populū studiose fouētes:cū rēp.iuste pulchreq; ex multo tpe institutā suscepissēt.optimatibus aduersari cœperūt:q̄ illi diuitiaꝝ q̄bus asseuerāt abūdantiā relinq̄re nollēt. Agis fuit sextus ab Ageſilao:cuius filius fuit Archidamus. Archidami filius Agis.& Neudamidas natu minor q mortuo p̄e regnauit:huius filius fuit Archidamus:ex quo natus ē alius Neudamidas:cuius filius fuit hic Agis:de quo nūc agit:q ī delitiis a mr̄e Ageſistrata & auia Archidamia opulētissimis mulieribꝰ educatus:p̄usq̄ ad.xx.pueniſſet ānū:oēm uoluptatē:cultūq; corpis:cū formosissimus eēt neglexit:accusās laconicā disciplinā corruptā & lautiores epulas:dicebatq; se nolle eē regē:si pristinā disciplinā. & mores auitos ī p̄iam reuocare nō posset. Nuius labis & ueluti morbi p̄incipiū accepisse lacedæmoniorꝝ resp. uidet:ex quo p̄mū soluta p ipsos Atheniēsiū ptāte auro & argēto sese hac domos expleuerūt. Cū p̄ ex lege Licurgi hæreditatē filio relinq̄re cogeret. Epitades uir iniquus:cū eēt Euphorus & filio iratus legē

tulit:ut liceret domū:hæreditatēq; suā cuicūq; libuisset relinq̄re. & pp hoc soluta ē bñ uiuēdi disciplina
Vñ potēres i ciuitate ꝓpinquos ex hæreditate deturbabāt:oēsq; diuitias ad se rapiebāt: & iopia ciuita-
tē iuasit. & seruitus sequuta ē & odiū:atq; iuidia aduersus potētes & diuites exorta. Rex agis rē optimā
q̄lis ipse erat meditatus ē:ut ois ad æqualitatē redigeret:& urbē hoibus repleret: cui iuuenes paruerūt
studiose cū illo ad uirtutē sese expedientes. Seniores q i tali uixerāt labe non secus q̄ serui ad dñm. sic ad
Lycurgū.i.ad Lycurgi leges reduci timebāt. & ob id Agin regē accusabāt:q adhuc adolescēs erat: cuius
ābitionē Lysander cōmento Lydius Mādraclidas. & Agesilaus fouebāt ir-
ritabātq;. Agesilaus ꝛgis auūculo erat quē facūdū uerū mollē:& pecuniæ cu
pidū:filius icitabat Hypomedō. Age
silaus.n.æs alienū cōtraxerat:quo spe
rabat facile solui mutato ciuitatis sta-
tu. Oēs fere diuitiæ spartanoꝝ erāt penes mulieres. Agis affecit ut Lysāder Ephorus crearet:q statī con
tra seniores legē tulit:ut debitoribꝫ oē debitū pēitus dimitteret:& agroꝝ diuisio fieret. Sup hac re Agis
cōcionē hūit dicēs se uelle ꝑmū oium ꝑpas facultates i mediū pōere:nō certe puas ob agroꝝ multitu-
dinē:quos parti ad colēdū:ptim ad pascēda pecora idoneos hret:isup talēta sexcēti signati argēti. idem
quoq; mfem atq; auiā amicos ꝓterea & domesticos ois:quos ditissimos ee oium spartanoꝝ ostaret:fa-
cere paratos ee. His auditis obstupefacta mltitudo adolescētis regis magnanimitatē admirabat. Agis &
Cleombrotus coacta mltitudie amicoꝝ Ephoros e sellis deturbāt. aliis i eoꝝ locū suffectis:e quoꝝ nu-
mero fuit Agesilaus. Inde ad eos soluēdos:q i carcere erāt: ire prexerūt:quapp aduersarios terruere. Po
stea tabulas i qbus noīa debitoꝝ erāt. ois i foꝝ qđ clariū uocabāt:portari iusserūt:hisq; in unū coactis
ignis iiectus ē:qđ creditores molestissime tulerūt. Agesilaus q̄si isultās se clarius lumē:aut ignē puriorē
nūq̄ uidisse ractabat. Tādē a iuratis reuocato Leonida:& in regnū restituto. Agis i Asylum se recepat.
Dēiq; cū a balneo rdiret. Amphares Ephorus cū p uestē capiēs dixit:ad Ephoros te adduco roēm eoꝝ
q̄ gessisti dictuꝝ. Demochares uiribus pstās:uestē circa eius collū obuoluta:eū reluctātē trahebat. & sic
i carcerē iectus ē. Cū Ephori accessissēt:iusserūt mīstris ipsū dānatū ad locū trahi:i quo dānati strāgula
bāt. Agis ploráte lictore caput laqueo nectēdū ꝓbuit:& tali supplicio uitā finiuit. Ephoꝝ:pus apd la-
cedæmōios:auctore Plutar. i uita cleomēis duo regnabāt rges:iusq; dicebāt:q quosdā mores ad ostā
dū adhibebāt. Inde reges ipliciti bello cū diu abessēt nec iuri dicūdo uacare possēt:quosdā ex amicorū
nūero elegerūt:q domi apd ciues regū uicē gerētes Ephori sūt appellati. & hēbāt mīstri regū. Inde pau
lati oēm ad se traxerūt potētiā. & p se ꝑpriū magratū Ephoriā ostituerūt. Prius Asteropius fuit:q maxi
me Ephoꝝ porētiā auxit. Lysāder g̃ cū eēt Ephorus:ut dcm ē:expulsus fuit a Spartiatis pp leges:q̄s tule
rat. & Agis rex necatus. Theopōpus Spartanoꝝ rex:auctore Vale. maxio Ephoros ꝑmus īstituit. ita fu
turos regiæ maiestati oppositos:quēadmōm Romæ ōsulari ipio tribuni plebis obiecti sūt:cui cū dixis
set uxor illū id egisse:ut filiis minorē ptātē relinq̄ret:reliquā dixit:sed diuturniorē. Agin regē:reges la
cedæmōii ex Heraclidaꝝ gñe creabant:q i pelopōnesū reuocati auctore Plutar. i uita Lysādri dorien si
bus se imiscuerāt. Amplissimū & illustre hoc gēus Spartæ floruit:sed nō unicuiq; illorū regalis fastigii
coicata erat successio:duabus tm̄ e familiis reges eligebant:q̄s Euēcidas & Agidas appellabāt. Aemilius
ꝓbus i uita agesilai scribit mortē fuisse a maioribus lacedæmōiis traditū:ut duos sēp hrent reges noie
potius q̄ ipio ex duabus familiis: Procli & Eristenis:q ꝓnceps exꝓgenie Herculis. Spartæ reges fuerūt.
Lysander decreuit regiā dignitatē duabus e familiis traducēs oibus heraclidis coēm reddere: cū pī ipsi
us Aristolycus ex ꝑsapia minie regia ortus eēt:sed ex heraclidaꝝ gñe. i. ex his q ducebāt genus ab Her
cule. Quod nūq̄ ātea acciderat:hoc dicit ēt Plutar. his uerbis. Cleombrotus rex lacedæmonioꝝ i leu
ctris uulneratus occubuit. Lacedæmonioꝝ. n. reginæ i pugna qdē obuii hostes temere māus afferre cō
sueuerūt. sed potius retrocedere regiā maiestatē uenerantes. Itaq; cū p multa aduersus græcos lacedæ-
monii bella gesserint:unū dūtaxat Cleombrotū añ Philippi tēpora i leuctris uulneratū occubuisse me
moriæ ꝓditū ē. Sed Spartæ qdē primū Agin ex his:q regnauerūt ab Ephoris iterfectū fuisse cōstat. Vt
tyrāni existerēt emergerēt:qm̄ post mortē Leonidæ:de quo dictū est. Cleomenes filius successit:q Agis
cōsiliū ꝓbās:quis Leonidæ pfis sui ille inimicus fuerit. Ephoris iterfectis. lxxx. ciues ꝓscriptos in exiliū
misit. Nūc Cleomenē Aratus Sicyonius:de quo paulopost dicet. Tyrānū appellabat:cuius igeniū i ois
tyrānos exarserat. Vñ cū Democratē Lacedæmoniū exulē interrogasset:qualis nā eēt adolescens? Cleo
menes respondit: Arate si qd aduersus lacedæmonios moliris:properandū censeo:antequā plus hic p
ætatem aculeo uti possit. Superatus Cleomenes ab Antigono macedonū rege magno prœlio in ægy-
ptū cōfugit ad Ptolemeū:quo mortuo:& filio eius regnāte cū. xiii. sociis i custodia detētus egredīs si-
bi mortē osciuit. idē socii fecerūt. Antigonus Spartā occupauit. & sic optīe ostituta resp. corruit & oracu

Lysandrū Ephorū expulerunt:agin Regem:quod nunq̄ antea apud eos acciderat necauerīt. Ex quo eo tpe tantæ discordiæ secutæ sunt:ut tyrāni existerēt:

lū Delphicū uerū fuit. Prædixerat. n. ut dictū ē Pythius Apolo Spartā nulla alia re q̄ auaritia peritura ¶ Optimates p̄ncipes ciuitatis & boni uiri eiicerentq; fecit Cleomenes. Exterminare. ē extra terminos mittere in exiliū. ¶ Cōstituta legibus Lycurgi. ¶ Cōtagiōibus: malis exēplis Cōtagio ē moribus q tac tu cōtrahit: inde p translationē dicit aliqd malū exēplū: qd alios in errorē inducit: ut malū exēplū lace dæmonioꝝ i rep. administrāda totā græciā cōtaminauit: qm̄ simili labe cærere respu. interfecte sunt. Quæ cōtagiones & mala exēpla ad rēp. euertēdā. ¶ Manarūt: latius ꝓpagatæ sūt p oēm græciā: & etiā ad nos uenerūt inquit Ci. qm̄ a græcis nostri acceperūt exēpla ꝓmulgāde legis agrariæ & nouaꝝ tabulaꝝ & in primis Gracchi populares. Quid nostros grachos: posuit hactenus exēpla græcoꝝ nūc de Romanis loquit grachis: q pp leges agrarias perierūt: quoꝝ pater fuit. Tyberius gracchus uir optimus & clarus q moriens ex cornelia filia maioris aphricani. xii. filios reliquit q oēs diē obire suum p̄ter unā puellā: q̄ nupsit africano minori & Tyberiū: &. C. gracchos de: quibus nūc agit. Tyberius auctore Plutarcho uultu aspectu & motu corporis mitis & placidus erat. Gaius aūt uehemēs & ingētis spiritus: cuius sermo erat terribilis: & ad indignationē prōptus. Tyberii uero dulcis & ad misericordiā aptior. oſo dilucida & plane elaborata. Gai uero efficax & redūdās. Tyberius anteibat Gaiū ætate. ix. annis creatus tribunus plebis legē agrariā tulit cuius ferēdæ talis fuit causa: autore Plu. Romani q̄tum uicini agri hostibus adimebāt: partim uenūdare: parti i publicū redigere: ac egenis ciuibus ꝓ modica pēsione utendū tradere cōsueuerūt: sed cū diuites eas pensiones augere cœpissent: paupereſq; excludere lata lex ē: quæ supra quīgēta agri iugera ciuē romanū habere ꝓhibebat. At ea res paucos annos contra locupletes ipsis tenuioribus auxilio fuit. Nā primo subornatis ad cōducēdū p̄onis fraus legi fiebat deinde aperte iā ipsi diuites occupare agros cœperūt. Ita igit hoibus exagitatis: neq; militiæ dare nomina: neq; filios educare cura erat: eoq; ꝓcessura uidebat res: ut breui exhausta liberoꝝ mltitudine seruis ac barbaris: per quos diuites agros colebāt tota Italia cōpleret: huic malo Lælius Scipionis amicus occurrere primus uoluit: sed aduersante locupletū factione: ueritus tumultū atq; discordiā ab incepto destitit: uñ sapiēs est postea appellatus. Tyberius cū primū tri. ple creatus ē eā actionē suscepit autoribus Diophane: Mithileneo rethore & Blosio cumano antipatri terſēſis discipulo cōsuluit prius & Crassum pōtificē maximū: Mutiū Scæuolā iuriscōsultū & Appiū Claudiū socerū: iubebat sua lege Tyberius possessores agꝝ dimittere: egenisq; tradere. Inde aduersāte Octauio collega suo aliā tulit uehemētiorē: ut agri qui cōtra legē possessi erāt dimitterent: nulla mētione precii facta: & cū Octauiū ab itercessione dimouere nō posset edictū ꝓposuit: quo ꝓhibuit oīs urbanos magistratus q̄q̄ agere: pus q̄ de lege agraria ad populū referret: ærario aūt sigilla ipressit: & p q̄stores q̄q̄ ꝺpromi aut iportari uetuit: pœna ꝓposita: si qs cōtra fecisset: quare cōterriti magistratus singuli ꝓpria officia dimiserūt. Ob hoc ædictū locupletes oēs uestē mutarūt: & mœsti ac sordidati foꝝ circuibāt: & clā pcussoribus cōparatis necē Tyberio parabāt. Tādē Octauio p suffragia tribunū ꝓuato tribunitia ptāte tyberius legē tulit. ¶ Tres uiri ad agros diuidēdos creāt. Tyberius ipse legislator: Appius Claudius socer. &. C. gracchus frater nō tunc p sens: qm̄ apud Nūmātiā sub Scipione affini suo militabat. Atlaus rex pgami populū rōanū heredē fiq̄rat. Tyberius stati ad populū tulit: ut regia pecūia ciuibꝰ rōanis: qbus agri dabāt ꝓ cultura assignaret de opibus āt q̄ attali regis fuisset: nihil ad senatū: sed ad populū rōanū ptineret: & cū cocionaret tāgēs suū caput: ut sibi piculū imiere significāt. Inimici tāq̄ regē diadēa petēt senatui indicarūt. Nasica cū ꝺsulē mutiū cessare uidisset. Pres. n. ꝺscripti i ædē fidei publicæ ꝺuocati erāt cēsētes ut ꝺsul rēp. armis ꝺfēderet q negauit qcq̄ ui se eē actuꝝ iqt. qm̄ ꝺsul dū iuris ordinē seqt id agit: ut cū oīb legibꝰ rōanū ipiū corruat: q leges saluas eē cupiūt me sequāt: & sic pedibꝰ subsellioꝝ tyberiꝰ iterfectꝰ ē: et i tyberī urco tractꝰ. C. Gracchus eius fr q̄stor i sardiniā cū Oreste ꝺsule nauigauit: ide romā rdiēs tri. ple. creatꝰ ē duas leges tulit. q̄ꝝ altera iubebat: ut q e magistratu p populū motꝰ eēt: facultatē alterius magistratꝰ ieūdi ñ hēret: altera ut si qs i magistratu cōstitutus ciuē rōanū sine iudicio necasset i eū ppli aiaduersio foret. Altera. M. Octauius notabat: Altera i Pōpiliū: q prætor amicos tyberii i exiliū eicerat iudiciū parabāt. Sed Pōpilius stati fuga sibi cōsuluit. Tulit postea nōnullas leges de suffragiis sociꝝ pares italos & ciues romanos cōstituens de iudicibꝰ deligēdis. nā cū soli antea sēators iudicārēt: ob idq; a plebe tierēt. ccc. ex eq̄stri ordie iudices adiecit: parem senatoribus numeꝝ statuens. Hæc lex potentiā senatus magna ex parte fregit. Iterū tribu. ple. C. Gracchus leges tulit: colonias Tarentū atq; Capuā mittendas: & latinos ciuitate donandos decernēs. Tādē optimatibus exagitatis: & in eius necē cōspirantibus: fugiēs Gracchus Opimium cōsulem & armatos ad pontē ſublicīū uenit. Duo eius amici Licinius & Pōponius illū præcedere iubentes non prius aliquē transire permiserunt: q̄ ipsi pugnando sint occisi. Gracchus in sacrum deoꝝ nemus se

& optimates extermīarent: & p̄clarissime cōstituta resp. dilaberet: nec uero solū ipsa cecidit: sed ēt reliquā græciā euertit ꝺtagiōibus maloꝝ: q̄ a lacedæmoniis ꝓfecte manarūt latius: quid nostros gracchos

ꝓpiēs a Policrate ſeruo iterfectus ē: q poſtea ſibi mortē cōſciuit. Caput Gracchi Septumuleius cuidā abſtulit q prius illud abſciderat. Nā in ꝓncipio pugnæ ꝓmiſſū erat: ut qui. C. & Fului capita referret: tā tūdē auri ex publico acciperet: relatū ē igit' a Septumuleo trāſfixū pilo: Stateræ poſtea ipoſitū librarū .x. &. vii. ac dimidiæ pōdus traxit: nā detracto cerebro plūbū infuderat. ¶ Sūmi uiri Tyberii gracchi: q Cornelia duxit uxorē. lō Tyberius &. C. nepotes erāt maioris Africani. Nōne ꝓdiderūt: quaſi dicat ꝓ diderūt: duxerūtq; ad mortē leges agrariæ: quas ferebāt cū ſūma cōtentione in gratiā populi & fauorē Nōne iterrogatiue poſitū: ſemp iclu/ dit affirmationē. dicimus. Nō dixi ti/ bi? quaſi dicat dixi. ¶ Nū uero icludit negationē: ut Nū dixi tibi: quaſi dicat nō dixi: & Nū fletu igemuit noſtro.

tyberii gracchi ſummi uiri filios ¶ Aphricani nepo tes: nonne agrariæ cōtentiones perdiderunt. At ue ro Aratus ſycionius iure laudat' q cū eius ciuitatis qnquagīta annos a tyrānis teneret', ꝓfectus argis ſi cyonē clādeſtino ītroitu urbe eſt potitus. Cūq; tyrā num methodeū improuiſo oppreſſiſſet ſexcentos exules q fuerāt eius ciuitatis locupletiſſimi rſtituit rēq; publicā aduētu ſuo liberauit. Sed cū magnam aīaduerteret ī bōis & poſſeſſiōibus difficultatē q'

At uero Aratus Sicyonius: poſuit ha/ ctenus eos quos agrariæ cōtētiones ꝓ diderūt. Nunc ponit Aratū Sicyoniū ſūmo præconio dignū: qui exortaſ cō tētiones alio⁊ culpa prudētiſſime cō poſuit: & fœdauit: cū partiā ſuā Sicyo nē uendicaſſet. Sicyon urbs Achaie ī/ tra iſthmū peloponēſi antiquiſſima olea⁊ ꝓuentu & picturis clara. Arati patria fuit plures mutationes re⁊ ꝓ/ peſſa ſucceſſiue i ſurgētiū tyrāno⁊. Nō prius ex ea ſe cōtagione & turbatione recepit: q̄ caleone interfe cto Thimoclidā & Celiniā claros & opulētos in ciuitate uiros delectos ſūmæ re⁊ ſicyoni præfecerūr. Sed cū reſpu. certū iā aliquē ſtatū obtinere uideret'. Thimoclidas uita fūctus ē. Paulopoſt Abātidas Paſeæ filius ſublato celinia tyrānidē inuaſit: celiniæq; amicis ac domeſticis parti eiectis: parti iterēptis: Filius Aratū ſeptē annos natū pdere cupiebat. Sed puer pauidus fugiēs caſu quodā iſcius domū mulieris ī trauit: q̄ Abātidæ ſoror Phorphanto celiniæ fratri nupta erat. Soſia uocabat' mulier: q noctu eū Argos urbē emiſit: putās ad ſe diuinitus pue⁊ delatū. Inde Argis apud hoſpites paternos educatus ē: & cū Robuſtū corpus haberet ſeſe ī palæſtra gymnaſiiſq; cæteris exercuit. celinias & Ariſtoteles dyaleticus abātidā tyrānū i foro trucidarūt. Inde Nicocles iterēpto poſtea abātidæ patre q ī filii locū ſucceſſerat tyrānū ſe fecit: cū Aratus plurimū noīs haberet: ſicyoni exules ad eū ſe cōuerterūt. Inde aratus coacta exulū & quorūdā alio⁊ manu ſicyonē noctu ſchalis igredit': & incēſa tyrāni domo: ipſe Nicocles per cuniculos euaſit exules reuocati ſūt in ciuitatē. Tū qui a Nicocle numero. lxxx. Tū q a ſupioribus tyránis non pauciores. ccc. electi e ciuitate fuerant. ¶ Cūq; iopes plurimi rediiſſent: poſſeſſiōēs ſuas repetebant: uillaſq; ac domos adeūtes: in maguā difficultatē & ai ſollicitudinē adduxerūt aratū: cernētē ſeditiōibus ciuitatē agitari. His rebus anxius optimū cōſiliū excogitās: re⁊ ſūmā ad acheos detulit: atq; ita ſicyonios acheis cōiungēs unū corpus effecit: quindeci talētis dono a Ptolæmeo rege acceptis ſtatuit ſuo⁊ neceſſitati cōſulere: ea quippe ciuibus ſuis ad redimēdos captiuos: ſiue ad aliā neceſſitatē egētibus diuiſit. In ſtātibus uero exulibus: ut ſua ſibi bona redderent: poſſeſſoreſq; deturbare uolētibus: cū ſanari id malū nulla rōe poſſet: & exitū ciuitati iſtare uideret'. ꝓſpexit unā tm̄ rē ī ptolæmei libertatē ſitā eē. Igit' i ægyptū nauigās a rege opulētiſſimo ꝓcibus īperauit: ut diſſolutionē debitorū ad cōponēdas ciuiū diſcordias numeroſa pecunia leuaret. Ptolæmeo Aratus ualde familiariter utebat: quē ſignis & tabulis e Græcia miſſis ſibi deuīxerat. Nā cū i eiuſmodi rebus Aratus nō pa⁊ iudicii haberet: & quotidie aliquod opus ſūmo⁊ artificū: primiſq; i Paphili & Melāti ſtudioſe cōquirēs ad regē mittebat centū qnquaginta talenta ab eo accepit ad cōponēdū ſtatū ciuitatis: quo⁊ quadraginta ſecū aſportās i Peloponēſū rediit reliqua miſſa ſunt. Fuit igit' magnum: & laude dignum tantam pecuniæ uim cōciuibus parare ſuis: cuius exigua parte alii imperatores & principes ciuitatū accepta a regibus ſuā ſibi patriā turpiter ſeruire coegerūt. ¶ Maius etiā q̄ his pecuniis ſublatis ſimultatibus iter pauperes & locupletes recōciliata pax ē populo autem uniuerſo ſalus cū ſecuritate parata. Admirabilis ꝓfecto illius ī tantis opibus inquit Plutarchus: Tātiſq; honoribꝰ modeſta fuit. honores Arato, publicæ decreti fuerūt: & ab exulibus ꝓuati erecta ſtatua. Eius ciuitatis: Sicyon urbs Achaie ītra, iſtmū ubi dicit' pictura iuēta. ¶ Profectus. decedens ab argis ubi fuerat educatus apud amicos paternos. Argi nō multū diſtabāt a Sicyone. Clādeſtio noctu no: qm̄ noctu igreſſus ē urbē cū exulibus & tyrāni Nicocles domū icēdit & patriā aſſeruit ſuā p. l. ānos a tyramnis uexatam: ¶ Methodeum: plutar. dicit fuiſſe Nicoclē. forte Methodus nicocles appellabat': aut Plutarchus ſequutus eſt alios annales. ¶ Oppreſſiſſet. Plutarchus dicit tyrānū euaſiſſe noctu per cuniculos. ¶ In bonis rebus amiſſis prius cum mitterentur in exilium. Quod & eos: hæc erat difficultas.

¶Restituerat:reuocauerat ab exilio. ¶Egere iops esse amissis bonis:q̃ ab aliis possidebant. Et qnquagi ta annox:hæc erat altera difficultas q̃tũ ad eos q iá p.l.annos bona donata a tyrãnis possederãt pulsis iu his dominis. Mutare igit has possessiones arbitrabat iustũ nõ esse. Propterea qd:rõ q̃re nõ uidebatur iustũ. Iudicauit ergo has possessiones nõ eẽ adimẽdas possessoribus:& satisfaciẽdũ esse illis quox prius fuerant. Hereditatibus:relicto iure hereditatis:&:multa uẽdita & tradita dotis noie. ¶Illis q possidebãt. His quox fuerãt prius possessiones. ¶Cũ statuisset:p certo habuisset:& plane cerneret iudicasset q̃.sic alibi dicit. Statuere aũt qui sit sapiẽs. Hoc maxime uidet eẽ sapiẽtis.

& eos quos & ipse restituerat:quox bona alii posse derant egere iniquissimũ arbitrabat:& quinquagin ta annox possessiones mouere nõ nimis æquũ pu tabat. Propterea quod tã lõgo spacio multa heredi tatibus:multa emptionibus:multa dotibus detine bãt sine iniuria iudicauit neq; illis adimi:neq; his ñ satisfieri quox illa fuerant oportere. Cũ igitur sta tuisset opus esse ad eam rem constituendã pecunia alexãdriã se ꝓficisci uelle dixit:rẽq; integrã ad red ditũ suũ iussit eẽ. Isq; celeriter ad ptolæmeũ suum hospitẽ uenit:qui tũ regnabat:alter post alexãdriã ꝺditã cui cũ expositisset patriã se liberare uelle cãm que docuisset a rege opulento:uir summus facile i petrauit:ut grãdi pecunia adiuuaretur. Quã cum in Sicynonem attulisset adhibuit sibi i cõsiliũ .xv. prĩcipes cum quibus causas cognouit: & eorum q aliena detinebãt & eorum qui sua amiserant: præ fecitq; æstimandis possessionibus & ut persuaderẽt aliis ut pecuniam accipere mallent:possessionibus cederent. aliis ut cõmodius putarẽt nũerari sibi qd tanti esset q̃ suum recuperare. Ita perfectum est ut omnes constituta cõcordia sine querela discederẽt O uirũ magnum dignũq; q in nr̃a rep. natus esset Sic par est agere cum ciuibus nõ ut bis iã uidimus hastam i foro ponere & bona ciuium uoci subiacer̃ ꝓconis. At ille græcus id quod fuit sapientis & ꝑstãtis uiri oĩbus cõsulendũ putauit. Eaq; est summa rõ & sapiẽtia summi ciuis cõmoda ciuium defẽder̃ nõ diuellere:atq; omnes æquitate eadẽ continere: habitatur gratis in alieno. Quid ita cum ego eme rim ædificaueri:tuear ipẽdã tu me iuito fruar meo

¶Alexãdriã:q̃ ẽ urbs ægipti ad mare Hospitẽ:amicum:qm̃ eo familiariter utebatur Aratus & hospes eius erat: quotiẽs i ægyptum transmittebat. Al ter:secundus postquam condita fuit Alexandria ¶Docuisset: apperuisset causam:quare illuc nauigasset: quo niã nõ poterat suos ciues componer̃ sine pecuniis. ¶Vir sũmus: sũme auc toritatis & laudis. ¶Grandi:numero sa:quoniam Ptolæmeus erat opulen tissimus:a quo accepit.c.l.talẽta ¶Pri cipes:primos ciuitatis. ¶Cognouit iu dicauit:& perscrutatus ẽ. Inde cogni tio dicitur iudiciũ siue iudicatio. Præ fecit:ꝓposuit & elegit quosdã q agris estimãdis præesset. æstimare ẽ præciũ imponere. ¶Cederẽt:habẽdas aliis p mitterẽt. ¶Quod tanti eẽt. i. accipere pecunias:quæ tm̃ ualerent: quantum possessiones ab aliis occupare. ¶Suũ possessiones quas amiserant. ¶O uirũ magnũ:laudat Ci. prudẽtiã. Arati modestiãq; & studiũ erga patriã & ci ues:detestat q; Syllã & cæsarẽ tyrãnos qui bona ciuiũ sub hasta uenire iusserũt uoce præconis. ¶Magnũ: magni nois & auctoritatis ac dignũ q romæ natus eẽt. ¶Sic ẽ par:decet. ¶Bis tẽpo re Syllæ & cæsaris. ¶Hastã ponere:uẽ dere bona ciuiũ sub hasta uoce præ cõis. Vñ Martia. Vẽdere excultos col les cũ præco facetus. ¶At ille græcus Syciõius putauit oĩbus cõsulẽdũ eẽ ꝙ fuit officiũ prudẽtis uiri & sapiẽtis

Eaque est: ponit nunc quid deceat sapientiã summi ciuis:omnis .s. eodẽ iure continere & bona ciuium defen dere. ¶Summa:perfecta prudẽtia ser uire commodis reipublicæ & ciuium

Diuellere:dirripere:distrahere atq; dissipare. ¶Eadem æquitate: pari iu stitia:ut non perualeant aliqui potentes:& inopes deprimantur. & cauendum est ne diuitiis affluentes in aliena bona possessioneſque inuadant:& ne alii e suis locis bonisque pellantur:quod est contra iusti tiam. ¶Vnde dicit Cicero faciens de hac re contentionem & propositionem habitatur gratis. ¶In alie no in re non sua. ¶Quid ita? cur? quærit a se Cicero cur in alieno gratis habitatur: quoniam scilicet eripiuntur bona aliquibus:quãuis in ipsis comparandis multum impẽderint & aliis dant q i uito priore domino bonis fruunt & gratis in alieno hitant. ¶Tucar:defendã. ¶Fruare meo utaris uolu

ptatē capias ex rebus meis. ¶ Quid ē aliud: q̄si dicat nil aliud ē: quā id qđ dixi ut qs emat & alio fruat re bus emptis aliena pecunia. ¶ Tabulæ uero nouæ. Nūc de creditoribus ꝺbitoribusq; itelligit: qui æs alie nū ſoluer nolūt: in quoꝝ gratiā tabulæ i foro ponebant & leges: qbus uolebāt ſtatuebātq; illaꝝ autoꝛs ut æs alienū debitoribus donaret: qđ reip. pniciosiſſimū ē. Tabulæ nouæ dicebant qñ uel ſenatus ꝺcre to: uel impatoris edicto decernebat: ne alienū æs a debitoribus exigi poſſet id fiebat in plebis ſubſidiū quæ potētioꝝ fœnere ita interdū opprimebat: ut ſoluere uō poſſet. ¶ Cū igit tales ꝓponunt tabulæ qđ ſignificāt: niſi ut ex pecūia credita qs emat fūdū & creditor pecuniā nō ha beat: debitor aūt hēat fundū aliēa pe cunia emptū: qđ ē cōtra oēm æqtatē. Sene. dicit: nīſi forte exiſtimas leui & fabuloſo ſermōe & agilibus argumē tis ꝓhibere poſſe rem pniciosiſſimā bñficioꝝ nouas tabulas. Quid argu mēti: qd ſniæ. Argumētū i hoc loco ſniam ſignificat ab arguo: qđ idē ē q demōſtro: & ſic apud Ouidiū. ¶ Qui lato argueꝛt corneo archus erat. Quā obrē cōcludit Cicero quid agēdū ſit. ¶ Ne ſit æs alienū: ne ſint debitores q reipub. noceāt. ¶ Poteſt caueri: uitari poteſt mltis modis: ne. ſ. æs alienū no ceat reip. niſi erit iſtud: ut creditoꝛs ſu am pecuniā pdāt: & debitores aliēa lu crent: qđ maxime noceat reip. pp diſ ſēſiones q̄ uiolata fide oriunt. ¶ Fides aūt uiolat cū pecunia credita nō ſolui tur: & ſic uiolat iuſtitia: cuius fūdamē tū ē fides. ¶ Si hoc nō fuerat: pōt iquit caueri: niſi tabulæ nouæ ꝓponent q bus pecuniæ donant debitoribus. ¶ Vt locupletes: hoc ē quantū ad legē agrariā: q̄ locupletibus agri adimunt & dant egenis. ¶ Debitores lucrent hoc ptinet ad nouas tabulas: q̄ ꝓponebant in gratiā debi torū: ergo inquit. Si hoc nō fuerit alia uia ꝓuideri pōt: ut æs alienū diſſoluat. Nūq̄ uehemētius actū eſt. Prima ciceronis cura & commendatio in conſulatu fuit legis agrariæ diſſuaſio. Inde furores catilinæ: & aliorum coniuratorū oppreſſit qui propter magnitudinem æris alieni bellum ciuile optauerāt: & Tribunos legis autores i ſenatu grauiſſima oꝛe adeo frægit: ut loq̄ āplius nō auderēt. Oēs obærati cati linæ fauebāt: & cū plerisq; poſtularēt ut catilina belli ꝓmia ꝓponeret: autore Saluſtio: ille nouas tabulas ꝓſcriptiones locupletū magſtatus ſacerdotia rapinas: oīa deniq; alia q̄ bellū atq; libido uictoꝝ deſide rat: pollicebat. Adde ēt q ipſæ. C. Anto. ciceronis collega: pp magnitudinē æris alieni: nō iuitus de con iuratione audiebat huic malo ciceroīs iduſtria occurſū ē. Vehemētius: maiori conatu: cū ego eēm cōſul Armis & caſtris: hoc dicit pp catilinā & alios cōiuratos: q æs alienū cōflauerāt: & arma ſūpſerāt contra rēpu. & Cice. cōſulē & optimates trucidare parabāt ¶ Ab oī genere hoīum & ordine: qm̄ ex ordie ſena torio: ut ſcribit Saluſti. & equeſtri & nōnulli nobiles ex municipiis cū catilina erāt: & ex plebe. ¶ Vt hoc malū: ne. ſ. pecunia credita ſolueret. ¶ Nec maius æs alienū nūq̄ fuerūt tot obærati. His amiciis ſociiſq; cōfiſus catilia ingt Salu. Simulq; q æs alienū p oīs terras ingēs erat. ¶ Fraudādi. n. ratio q̄re facile & bñ diſſolutū fuit æs alienū. ¶ Sublata: amota fraude: qm̄ oppreſſo catilina nō potuerūt optinere: ut æs alie nū cōdonaret. ¶ Spe: apparētia fraudādi creditores: qm̄ nulla ſpes fraudis relicta erat. cū Ci cōſul ſūma prudētia reipu. gubernacula teneret. ¶ At uero hic noſter uictor: cæſarē taxat q & agros populo diuiſit uectigales reip. & largitōibꝫ aliiſq; ꝛbus pp æqtatē ſibi plebē deuixit: ut ad id q cupiebat pueniret p fas & nefas. Hic nr uictor cæſar q rēp. occupauit: nūc uicto ex ſtōacho loqt i cæſarē q cū uoluiſſet eē uictor poſtea fuit uicto & a ꝛiuratis oppſſus. Quæ cogitarat: cū. ſ ad iperiū tēderet: uñ dicit i q̄dā epla ad atticū cæſarē i cōſolatu cōfirmaſſe regnū: de quo ædilis cogitarat. Perfecit: exequuto ē cumulatiſſie. Cū eius iā nihil itercēt. i. cū ad ipm iā nihil ptieret & ñ egeret gſa ppl'ari: qm̄ potiebat iā. reꝝ. cū igr nll'ā utilitatē ex largitōibus expectaret: qm̄ hēbat id q optauerat: tñ his largitōibus uſus ē ſēſus ē. Alii q nouas tabulas ꝓpoſuerūt fauorē captabāt & ob id ſuppmū locū q̄rebāt: aſpirabātq; ad p̄ncipatū fauoꝛ ppl'i: cæſar ue ro cū iā cēt impator: & nihil eius itereſſet: qm̄ ad optata puenerat: tñ ea pfecit quæ prius cogitarat cum

qđ ē alicđ aliis ſua eripere: aliis dare aliena: Tabulæ uero nouæ qđ hñt argumenti: niſi ut emas mea pe cunia fundū: cū tu habeas: ego nō habeam pecuniā Quāobrē ne ſit æs alienū: quod reipublice noceat ꝓuidendū ē quod multis rationibus caueri pōt ſi nō fuerit: ut locupletes ſuū perdāt debitores lucrē tur alienū. Nec. n. ulla res uehemētius rempublicā cōtinet q̄ fides quæ eſt nulla poteſt: niſi erit neceſ ſaria ſolutio reꝝ creditaꝝ. Nunq̄ enī uehementius actū eſt q̄ me cōſule ne ſoluerentur armis & caſtris tētata res ē ab oī genere hominū & ordine: quibus ſic reſtiti: ut hoc tātū malū de rep. tolleret. Nunq̄ nec maius æs alienū fuit: nec melio: nec facilio diſſo lutū ē: Fraudādi. n. ſublata ſpe ſoluēdi neceſſitas cō ſecuta ē. At uero hic nr uictor nūc qđē uictus q̄ co gitarat ea pficit: cū eius iamnihil itereeſſet tāta i eo

ad pricipatū quē aio suo effinxerat: oī uia ꝓperaret. Adde ēt ꝙ cæsar in cōiuratōe catilinæ noiatus fuit & sic cæsaris malū animū notat: q, peccādi libidie tenebaſ. Nā cū nullā utilitatē caperet. aut expectaret ex his largionibus. tñ ut peccaret dilargiebaſ. Suetonius ī hac re cæsarē laudat: nec ciceroni aſtipulatur Ait. n. ī cæsare de pecuniis mutuis disiecta nouaꝝ tabulaꝝ expectatione: q̄ crebro mouebaſ. Decreuit tandē ut debitores creditoribus satifacerēt ꝓ estimationē possessionū: quāti quasq; añ ciuile bellū cōpa rauissēt deducta sūma æris alieni: si qd usuræ noie numeratū: aut ꝓscriptū fuisset: qua cōditione quarta pars penc debiti deperibat. ¶ Libi / do effrenata uoluntas. ¶ Etiā si nō eēt cā peccādi: qm̄ iā reꝝ potiebaſ: & nō egebat auræ popularis: ut illa euecto ad sūmū gradū ascēderet. ¶ Ab hoc igi tur: cōcludit cice. fugiēdū eē a talibus largitionibus: q̄ sūt cōtra æqtatem. Tuebūtur defēdēt gubernabūt regēt qꝫ. Precipit Ci. qd agendū ī tali re sit: his q reip. præsūt: qm̄ seruata iudicio rū æqtate suū quisq; possidere debet. Circōueniaſ: decipiaſ a potētioribus & qd ipsi diuites possint sua defēdeꝛ & amissa recuperare: nec ipsis noceat inuidia: quia sūt diuites. ¶ Obsit: ipe / diat: qm̄ solemus iuidere potētioribꝫ Vectigalibus: redditibus. Publica uec tigalia itelligunt: ex qbus uectigal fis / cus capit: quale ē uectigal portus uel reꝝ uenaliū. Itē salinaꝝ & metallorꝝ ¶ Hæc genera officioꝝ de quibus dis / putatū ē. ¶ Persequunt: q studiose am plectunt. ¶ Cū utilitate reip.: qd ē val de optādū curandūq; ut oia ad illius utilitatē referant. ¶ Gratiā: beniuolēti am. ¶ In his aūt ponit ea q̄ antipater phūs putabat eē a Panetio prætermis / sa q̄ ad utilitatē pertinēt: de qua ī hoc uolumine disputatū ē. Antipater fuit ex Tyro phæniciæ stoicæ disciplinæ addictus q post Panetium de officiis scripsit: & quædam necessaria cōmis / sisse Panetiū dixit: q̄ ci. pstrigit cū sint in prōptu. ¶ Cēset: judicat & putat. Curationē: quō debeamus curare ua / litudinē & pecuniā: q̄ duo circa utili / tatē uersant. Præteritas: omissas a Pa / netio certo cōsilio: qm̄ eēnt faciles & in promptu. oēs. n. hoc sciūt. Sūt uti / les: pertinēt ad hāc disputationē: quā in manibus habemus de utili. Sed ualitudo dat ci. ꝓcepta: de his quæ a Panetio prætermissa sūt: tāq̄ facilia. ¶ Notitia sui corporis: ut unusq̄sq; sciat suā naturā & dispo / sitionē naturalē: & qd illi, psit obsitq; ut cauere possit. ¶ Et cōtinētia: quoniā incōtinēs diu uiuere nō po / test: cū oībus utaſ sine aliquo discrimine. Tuēdi cōseruādi ī, pspera ualitudine: Et ptermittēdis uolupta / tibus: ptermittēdo uoluptates: q̄ sūt esca malorꝝ: & uirile corpus eneruāt. Vſi Pli. ī epistol' laudat Spuri / nā: ꝙ hēret uiuidū corpꝰ & ualidū pspicuāq; ocꝝ aciē pp otinētiā: q̄ autoꝝ Laer. Socra. a peste tutū red / didit athēis: q̄ totā urbē iſeceꝛat. Arte eoꝝ: medicīa & medicorꝝ ꝓceptis. Res āt failiaris. Trāsit ad alterā ptē docēs quō res failiaris q̄rēda sit. ¶ Turpitudo. i. hōesto lucro q̄rēda ē res dōestica et augēda. Has res qbus ē q̄rēda res failiaris et augēda. Xenophō. Socraticus: discipūlus Socratis. Oeconomicus d rē failia / ri tuēda. Nec Ci. iterꝑtatio ñ extat: nec extabat tpe Quītiliāi. Arisſ. ēt ut dictū ē cōposuit librꝝ œconomi / cū. ī quo ꝓcipit quō pfamilias dēt gubnaſ suā domū: et q̄reꝛ atq; augeꝛ rē dōestica: sic ēt facit xenophō

peccādi libido fuit: ut hoc ipsū eū delectaret pecca / re ēt si cā nō eēt: Ab hoc igit genere largitiōis ut ali / is detur: aliis auferaſ: aberunt hi qui remp. tuebun / tur. In primisq; operā dabunt: ut iuris & iudiciorū æquitate suum cuiusq; teneat. Et neq; tenuiores ꝓ / ptet ībecillitatē circunueniautur. neq; locupletibus ad sua uel tenēda uel recuperanda obsit īuidia. Præ / terea qbuscunq; rebus: uel belli: uel domi poterunt rēpu. augeāt īperio agris uectigalibus. Hæc magno / rū hoīm sūt: hæc apd maiores nros factitata: Hæc genera officioꝝ qui pſequunt cū sūma utilitate rei / pu. magnā ipsi adipiscētur & gratiā & gloriā. ī his āt utilitatū præceptis Antipater tyrius stoicus qui athenis nup est mortuus: duo præcepta censet eē a Panetio prætermissa: ualitudinis curationē & pecu / niæ. Quas res sūmo phō præteritas arbitror quod eēnt faciles: sunt certe utiles. Sed ualitudo sustētaſ notitia sui corporis & obseruatiōe eaꝝ reꝝ: quæ res aut ꝓdesse soleant: aut obesse: & continentia in ui / ctu omni atq; cultu corporis tuēdi cā: & prætermit / tendis uoluptatibus postremo arte eoꝝ: quoꝝ ad sciētiā hæc ptinēt. Res aūt familiaris quæri debet: his rebꝰ: qbus abest turpitudo: Conseruari āt diligē / tia: & parsimonia: iisdē ēt rebus augeri. Has res cō / modissime Xenophon Socraticus persecutus ē ī eo / libro q œconomicus īscribiſ: quē nos ista feꝛ ætate cū eēmus qua es tu nūc: e græco ī latinū ꝟtimus

de ꝙseruacōe pecunie et ꝑa / litudīs

ꝑtēp de pecūia et re familiari ac / quirenda et ꝙser / uanda

Sed utilitatū cōparatio: Postq̄ abūde Cice. disseruit de utili: ut ꝓpoſuit iā de cōparatiōe utiliū īter ſe dicet: ut ps ꝓpoſitionis abſoluat: quā Panetius ꝓtermiſit. Erat quartus: qm̄ prius uidēdū erat de honeſto: de duobus ꝓpoſitis honeſtis: utꝫ honeſtius qd̄ i p̄mo uolumine fecit: poſtea tertio loco inde utili: ide quarto de duobus utilibus: utꝫ utilio. ¶ Nā & cōmoda corporis: docet quō ſit hæc cōparatio: & ponit exēpla. Corporis cōmoda: bona ualitudo: uires pulcritudo: celeritas i pedibus: clara & beata uxor: & ipſius explanata ipreſſio. ¶ Cū externis: bonis fortunæ: quæ ſūt extra corpus & animū: ut diuitiæ magiſtratus & ſimilia. Hoc mō inquit bona corporis cōparātur cum externis. & ponit exēplū: & externa cōparant cū bonis corpis & ipſa bōa corporis inter ſe cōparātur. Externorū aūt: eſt inter ſe cōparatio ut gloria diuitiis anteponat: redditus urbani ruſticis. ¶ Vectigalia urbana: redditus ex aliqua re quæ ſit i urbe. Ruſticis: uectigalibus q̄ ex re ruſtica ꝓcipiunt. Ex quo genere cōparatiōis: affert rūſum catonis cenſorii quo ille uſus ē cū ab eo q̄ſpiā quereret: quid maxime utile eēt i re familiari. ¶ Catōis ſenis: ad diſ ferētiā catonis iunioris: q uiticēſis cognominatus ē cato ſenior oium bōarū artiū magiſter fuit rei ruſticæ ſtudioſus: d̄ qua ēt ſcripſit: & clariſſimū uitæ exēplū ꝓbuit nepotibꝰ ſuis. Quid maxime expediret ualde utile eēt. & qs eēt certiſſimus q̄ſtus. Bene paſcere habere prata q̄ parua agricolaꝫ impenſa quæſtū afferūt: & iō parata dixerūt antiqui facere pecuariā: & hr̄e aſalia quæ nō ſint oneri fūdo: & iō dixit ſatis bñ paſceī. In quarto loco poſuit arationē qm̄ requirit impēſā: & ſic oñdit q̄ſtū ex cultura agroꝫ pecuariis & uilatica paſtione præponēdū eē

Comparatio duoꝫ utiliū inter ſe

Sed utilitatum cōpatio qm̄ hic locus erat quartus a Panetio prætermiſſus ſæpe eſt neceſſaria Nā & corporis cōmoda cum externis & externa cū corporis & ipſa inter ſe corporis: & externa cū externis cōpari ſolent. Cum externis corporis hoc mō cōparant̄ ualere ut malis quā diues eē. Cum corporis externa hoc modo. diues eē potius q̄ maximus corporis uiribus. Ipſa inter ſe corporis comparantur ſic ut bona ualitudo uoluptati anteponatur uires celeritati. Externoꝫ aūt ut gloria diuitiis uectigalia urbana ruſticis. Ex quo genere cōparatiōis illud eſt Catōis ſenis. A quo cū q̄reret̄ qd maxīe ī re familiari expediret: reſpōdit bñ paſceī: Quid ſecūdū ſatis bñ paſcere. Quid tertiū bene ueſtīr. Quid quartū arare. Et cum ille q q̄ſierat dixiſſet quid fœnerari. Tum Cato qd hominē inquit occidere. Ex quo & multis aliis intelligi debet utilitatum cōpatōes ſolere fieri: recteq; hoc adiūctum eſſe quartum exquirendoꝫ officiorum genus. Sed toto hoc de genere cæteris quom ſit iuſtus: & citra iniuriā alioꝫ hūc q̄ſtū Romani diu coluerūt. Colebāt. n. agros & ide ad militiā eligebant̄ faciebāt pecuariā. Inde cognomina necnon peculiū & pecunia dicta: & ipſa deniq; italia ab itulis. i. uitulis priſca lingua. Ille igit̄ bñ paſcit q prata habet & pecuariā facit: & uillaticā paſtionē curat. Et cū ille diceret: nōne utile eſt fœnerari. rñdit cato idē eſſe qd̄ occidere hominē: ut oſtēderet rem domeſticā nō eē augendā illicito & inhoneſto lucro: ſed ꝓpriis redditibus agroꝫ & animaliū: gulæq; & luxui ueſtiū tēperandū eē: quoniā nihil pōt eē utile: qd̄ nō eſt honeſtū: & parſimonia eſt maximū uectigal. ¶ Increpans aliquando mores urbis cato: difficile eē dicebat illā rēpu. ſaluā fore ubi piſciculis pluſ quā bos ueniret. Dictū ē ſupra: quare fœneratio habetur odio: cum ſit cōtra naturā. Quid. n. eſt fœnus inquit ſeneca & uſura: niſi humanæ cupiditatis extra naturā quæſita noīa. In principio de re ruſtica ſcribit eato. Maiores noſtri ſic habuere: & ita ī legibus poſuere fūrē dupli cōdēnari fœneratorē quadrupli. Bene ueſtire: nō abſumere rem domeſticā luxu ueſtiū. Interrogatus cato inquit Plinius: quis eſſet certiſſimus quæſtus rñdit. Si bene paſcas qui ꝓximus. ſi ſatis bene paſcas. Sūma oium in hoc ſpectāda fuit ut fructus is maxime ꝓbaret̄: qui quā minimo impendio conſtātius eſſet. Quæſtuoſiſſimā cato iudicauit uitē ꝓxime ortos riguos: nec id falſo ſi ſub oppido ſint: & prata quæ antiqui parata dixerūt. ¶ Quid hominē occidere: quaſi dicat. Idem ē fœnerari & hominē occidere. ¶ Ex quo propter hoc ꝓbat ſniam ſuā auctoritate catonis. ¶ Et multis aliis quæ ad hoc ꝓbandū dici poſſent. ¶ Quartum: hanc quartā diſputationem de utilibus utrum utilius: ut officium perfecte exquiſitum inueniatur. ¶ Sed toto hoc de genere uult cicero ſeniores uſu peritos: & longa experientia rerum prudentes lōge melius de hac re diſputare poſſe q̄ poſſint philoſophi i ſtis ſcholis qui nō habēt uſum reꝫ: phi poſſunt ꝓcipere nō eſſe fœnerandū: bene quærendam eſſe pecuniam & bene locandā: ſed ipſi oia cōtēnēres talia non ſūt experti. ¶ At ſenes patreſfamilias qui experti ſūt quid ſit fœnerari: & quid afferat icommodi: & quō qs pecunia

debeat uti cõueniẽtes in emicyclo de tali re inter se cõfabulãtes: lõge melius disputaꝛ & pcipere possũt Vñ Scipio Hánibal Pyrrhus Alexãder Põpeius Cæsar melius de re militari disserere potuisset q̃ hi qui de ea re scripserũt & i acie uersati nõ sũt. Iõ Hánibal derisit Phormionẽ corá se de re militari disputãtẽ cũ nũq̃ acies uidisset. Idẽ de agricultura dicit columella li. i. alloquẽs Syluinũ ad quẽ scribit. Hoc igit Syluine inquit priusq̃ cũ agricolatione cõtra has aduocato in cõsiliũ nec tñ sic mẽte dispositus uelut sũmá totius rei sẽtẽtiis eoꝝ cõsequuturus: qppe huiusmõi scriptoꝝ monumẽta magis iſtruũt q̃ faciũt artificẽ & expiẽtia dominat i artibus: neq; est ulla disciplia i qua nõ peccádo discat neq; statũ qs cõpos agricollatõis erit his plectis rõibus nisi & obire eas uoluerit & p facultates potuerit. Et Pla. in tertio de repu. dicit Nõ iuuenẽ: sed senẽ potius bonũ iudicẽ eẽ cõuenit. & q sero qualis sit iiuria didicerit: neque cõsuetá sibi aut inherẽtẽ ueꝝ alienam & i aliis lõgo tpe pceperit qualeq; a natura malũ sit: sapiẽtia nõ expientia soleat agnoscere. ¶ Cõmodius: melio quá a phis. ¶ Ad mediũ ianuæ sedẽtibus: in emicyclo q locus erat ppe ianuá: i quẽ senes cõueniebãt. erat autẽ hemicyclus locus semirotũdus instar

¶ perquerẽda de collocãda pecunia ẽt de utẽda cõmodius a qbusdã optimis uiris ad mediũ ianuæ sedẽti bus quã ab ullis phis ulla i schola disputat. Sũt tñ ea cognoscenda. Pertinẽt. n. ad utilitatẽ de qua hoc libro disputatũ ẽ. Reliqua deiceps pſequemur:

M. T. C. DE Officiis Liber Tertius Incipit PRAEFatio:

PVbliũ Scipionem. M. fili. eũ qui pus Aphricanus appellatus ẽ dicere solitũ testitudinis. in Lælio ait: cũ sæpe multa narraret: cũ memini domi i hemicyclo sedentẽ ut solebat: cũ & ego eẽm una & pauci admodũ familiares i eũ sermonẽ illũ icidere: q tũ fere multis erat i ore: cyclus græce latine dicit circulus & orbis emicyclus medius circulus: i cuius ãbitũ erãt sedilia: i qbus sedebat ab his q i emicyclo cõueniebãt. ¶ Quã a phis: qm̃ hæc magis reqrũt expiẽtiã reꝝ q̃ disciplinã. ¶ Tñ quis ita sit ut magis i usu posita sint: tñ cognoscẽda sũt ex pceptis phoꝝ: qm̃ sũt utilia: ide adhibẽdus ẽ usus. ¶ R eliqua ultimá ptẽ pmæ ppositiõis q̃ ẽ de repugnãtia utilis & honesti: & iudicio quo eligimus id qd̃ pstat: & utit Cicero transitione captãs attẽtionẽ: qm̃ se pſequuturꝝ pollicet quæ dicẽda restãt. Deinceps post hac: & iã postquá de oibus aliis rebus disputatũ est.

¶ PETRI Marsi interprætatio in tertium uolumẽ officioꝝ.

PVbliũ Scipionẽ. Duobus uolumibus: quoꝝ iterptatio ad calcẽ dducta ẽ: ut subiecta materia regrebat: dissimiles pfatiões ppositi Ci. & secũda pfatiõe docuit: cur ad scribẽdũ i phia cõtulerit: hoc idẽ i hac pfatõe facit: sed alio mõ. Vñ i tres ptes diuidit. In pma uolẽs docet cur se ad scribẽdũ talia cõuerterit eo tpe: ponit se id fecisse pp ociũ: cũ senatꝰ eẽt extinctus: iudicia eẽnt deleta: & nihil eẽt agẽdũ cũ sua laude aut i curia: aut i foro: & adducit ociũ Aphri. maioris pclari & sũmi uiri cuius ĩgẽii pstãtiã oñdit se imitari uoluisse & ociũ. In secũda pte q̃ icipit ibi sed nec ociũ hoc cõparat ociũ suũ cũ ocio Sci. & oñdit iter utrũq; multũ itersse: qm̃ Aphri. ociũ uolũtariũ erat. Ci. ãt necessariũ: qm̃ eo tpe sceleratí reꝝ potiebant. Et Octauius ad tyránidẽ aspirabat. Et sic dánat tpa sua uir optimus & salutis patrie studiosus: & maxie notat. M. Ant. q iugulo Ci. itẽtũ gladiũ hẽbat suoꝝ sceleꝝ cõscius & bonoꝝ oium inimicus. Et docet Ci. se plura breui tpe scripsisse in rep. occupata q̃ antea mitis ánis Cũ. n. cæsar reꝝ potitus eẽt i pdiis suis ci. se cõtiebat: cedẽs urbe foro senatoriisq; mũeribꝰ: & raro ad urbẽ se cõferebat nisi cæsaris salutãdi gra aut orãdi p alicuius salute p. M. Marcello p Qu. Ligario p rege Deiotaro: quos apud cæsarẽ defẽdit. illis uehemẽter iratũ oẽ tps disputãdo & scribendo cõterrebat ur ad cõem natus utilitatẽ conabat. n. pdesse rõanis suis eo mõ quo poterat: cũ dominatu unius oia tenerẽt: & nullũ reip. uestigiũ extaret. ¶ In tertia pte q̃ icipit ibi: sed cũ tota phia: extollẽs ipsã phiam: & maxie eã ptẽ q̃ ẽ de officiis: filiũ suũ ad illã hortat: monetq; ut expectationẽ de se & spẽ iã cõceptá nõ fallat Inde aggredit tractatũ ibi. Panetius igit. Et disputat in hoc uolumine: ut i principio dictũ ẽ de repugnãtia q̃ uidet ẽẽ inter utile & honestũ: præscribitq; formulá qua iudicari possit qd̃ sit agẽdũ ne ab officio discedat. ¶ P. Scipionẽ. P. Scipio qui primũ Aphricanus cognomiatus est a deuicto Hániballe: & Carthagine ad tributũ redacta. filius fuit ut dcm̃ ẽ. P. Sci. qui rediẽs e massilia: quo trãsmiserat p horá ligusticã Hániballi ex alpibus descẽdẽti occurrit & ad Ticinũ uictus fuit hic inquá Aphricanus iouis filius ex Põponia habitus ẽ: & in bello cõtra Hánibalẽ fortunatissimus fuit: & optimꝰ senator & i bello: qd̃ cõtra Antiochũ Asiæ regẽ populus rõanus gessit: fratri suo Lucio Sci. cõsuli legatꝰ pficisci uoluit: postea apd Linternũ uita functus ẽ omissis reip. mũeribus ppter aliquoꝝ simultates ut diffusius icommentariis Syllii dictum est. ¶ Primum ad differentiam Aphri. minoris: qui fuit nepos maioris per adoptionem.

¶ Scripsit: Cato in principio suarꝫ originum: ubi dicit clarorꝫ uirorum nō minus ocii q̄ negocii rōem extare oportere. Auctor est Ci. in oratiōe pro plāco origine catonis desideramus. hic est Ca. ille cēsorius q secūdo bello punico quæstor Sci. in Sicilia fuit: quē ī senatu accusauit qđ publicā pecuniā ꝑdigerūt: & ꝓtor erat ī castris apud metaurꝫ: cū Hasdrubal a claudio Nerone & Liuio salinatore cōsulibus interfectus fuit. In senectute scripsit historias: quarꝫ erāt. vii. libri. primus cōtinebat res regū populi romani. Secūdus & tertius: unde quæq; italica ciuitas orta sit: ob quā rē ois appellauit origine. in quarto erat primū bellū punicū. ī quinto secuudū In aliis duobus reliqua bella ꝓsecutꝰ est usq; ad prætura Serui Galbæ q lusitanos diripuit. Fere æq̄lis. q̄si eiusdē ætatis. Et iō catoni credēdū erat: qm̄ hæc uiderat audiueratq;. ¶ Se nūq̄ minus ociosū: qm̄ exercebat īgeniū & tacita cogitatione ab ocio & sollitudie abstrahebat: & nūq̄ erat ociosus: etiā si a negociis reip. domesticisq; cessaret qm̄ sēp de negociis cogitabat. ¶ Quā cū ociosus cū cessaret a mūeribus reipu. & ociosus eēt. i. ī studiis lr̄arꝫ uersaret. nā ociosus ēt dicit̄ q cognitiōi rerū dat operā. uñ phōrꝫ uita dr̄ ociosa qm̄ cessat a mūeribus publicis & ī cōtēplatione rerꝫ uersat̄. Nec minus solū: qm̄ euoluebat monumēta ātiquorū: & phōrꝫ ꝓcepta legēs cū illis loq̄bat̄: & etiā secū ut tacita cōgitatōe ita abstraheret̄ a sollitudine: ut nullo mō posset eē solus. ¶ Magnifica uero uox laudat uocē Aphri. q̄ dicebat se nnnq̄ minus ociosū q̄ cū ociosus. Magnifica: magnifico & claro uiro digna. ¶ Magno uiro. alti nois & sūmæ prudentiæ. ¶ Quæ declarat: ostendit. Interpretat̄ Cice. uerba ipsius Sci. In ocio: cū a muneribus publicis cessaret cogitabat d̄ negociis. ¶ In sollitudine: cū eēt solus & remotus a frequētia hoīum. ¶ Secū tacita cogitatione & mentis agitatione: qua res cognitiōe dignissimas cōsequebat̄. ¶ Vt neq; cessaret unq̄ ut semp eēt ī negociis. ¶ Et interdū: cū eēt solus quia secū loquebat̄: mētisq; agitatione q̄ nunq̄ acqescit: & solertia utebat̄ non egebat colloquio alterius: qm̄ secū & cū libris mortuisq; loquebat̄ & sic nō erat solus. ¶ Lāgorē: torporē & inertiā. ¶ Acuebāt: excitabāt & ad negocia cōtaplationemq; irritabāt. ¶ Vellē hoc idem: hoc dicit ut deuitet arrogantiā ꝓponitq; ingenio suo ꝓstātiā ingenii Sci. qđ nūq̄ acqescens tantū roboris hēbat ut illū a solitudine abstraheret cū eēt solus. ¶ Hoc idē quod de se dicebat Aphri. Sed si minus: si nō possū inqt emīnēs ingeuiū Sci. imitari: uoluntate tamē ꝓxime accedo: qm̄ ꝓsequor ociū ut ille faciebat. Nā in quadā epistola scribit cum se in agrū arpinatē cōtulisset: in hac sollitudine careo oium colloquio: cūq; maxīe ī siluam me abstrusi densā & asperā: nō ex eo usq; ad uesperā: nihil est mihi amicitius sollitudine in ea mihi omnis sermo ē cū litteris. ¶ Si minus: si nō cōsequor imitādo tantā ingenii ꝓstantiā. ¶ Nā & a rep. ꝓbat quare uoluntate ꝓxime accedit. ¶ A repu. a senatu & reipu. administratione. ¶ Forēsibus negociis causis iudicialibus quæ ī foro agebant̄: & sic dānat bella ciuilia & eorꝫ autores. ¶ Armis impiis: Octauii aspirantis ad tyramnidē Anto. & Lepidi triū uirorꝫ. Armis inquit ciuilibus ꝓhibeor a senatoriis forensibusq; negociis: quoniā illa arma erant ad pniciē bonorꝫ & patriæ cui pietatem debemus. ideo appellat arma impia: quoniam impium est patriam lacerare & opprimere. ¶ Vi: uiolentia: & sic. M. antonii uiolentiā taxat: qui Ciceronem usq; ad necem insectatus est. ¶ Persequimur: studiose & libenter ocium amplectimur: postquā ī repu. nullus est locus. ¶ Ob eam causam: quia prohibitus sum a repu. & causis forēsibus in quibus uersabar. ¶ Rura peragrantes: inquirentes rura & siluas: sollitudinemq; potissimū in suo arpinati & formiano: nam cum in his locis uersaretur: frequentibus litteris hortabatur optimates: ut Octauium adolescentem a. M. Anto. seiuugerent: & scribens ad Atticum: hec uerba inseruit. Nos hic philosophamur: quid enim aliud nobis reliquum est: & de officio magnifice explicamus alloqmur Cice. filium: qua de re enim potius pater filio. ¶ Sed nec ocium hoc: hæc est secunda pars qua ostendit ocium suum & causam ipsius multum differre ab ocio Scipionis. ¶ Ille enim: ratio quare ocium suum non est cum illo comparandū: quoniā. s. Scipio sumebat sibi ocium colligendi sui cā & sponte cessās a muneribus publicis. Ciceroni aūt necessitas afferebat ociū: quoniam impiis armis & uia repu. ꝓhibitus

scripsit Cato: q fuit fere eius æqualis nūq̄ se minus ociosum esse quā cū ociosus nec miūs solū q̄ eū solus eēt. Magnifica uero uox & magno uiro & sapiēte digna q̄ declarat illū & ī ocio de negociis cogitare & ī solitudine secū loq solitū: ut neq; cessaret nūq̄ & īterdum colloquio alterius nō egeret. Itaq; duæ res quæ langorē afferunt cæteris illum acuebāt ociū & sollitudo. Vellē & nobis hoc idē uere dicer̄ liceret Sed si minus imitatiōe tāt̄ īgenii præstātiā cōseq̄ possumus uoluntate certe ꝓxīe accedimus. Nā & a rep. forēsibusq; negociis armis īpiis uiq; prohibiti ocium ꝓsequimur: Et ob eam cām urbe relicta rura pagrātes sæpe soli sumus. Sed nec ocium hoc cū Aphri ocio: nec sollitudo cū illa cōpanda est. Ille. n.

erat. ¶ Pulcherrimis mũeribus:honestissima reip.admistratiõe & officiis qbus nihil ẽ pulchrius. Illis.n. publicæ saluti cũ sũma honestate & uirtutis laude cõsulit. Pulcherrimis:qm̃ nihil ẽ pulchrius:nihil laudabilius:q̃ diligẽter prudẽterq; mũera reip.obire. ¶ Sumebat:arbitrio suo nulla cogẽte necessitate. ¶ Tã q̃ in portũ:ac si ex tẽpestate maris nauigasset i portũ & locũ quietis.sũt.n.in rep.tẽpestates motus uarii & occupationũ negociorũq; agmina q̃ Scipio iterdũ fugiẽs i uillis ai relaxãdi gr̃a honestũ sumebat ociũ: & tã q̃ i tuto portu sic i solitudie gescebat. ¶ Nostr; ãt ociũ:põit dr̃am utriusq; ocii. ¶ Negocii iopia:qm̃ extincto senatu & reip.pene euersa nr̃ lũ Ciceroi negociũ i ea relictum erat: nõ.n.licebat coi saluti ꝛsulere & i cãis uersari. Senatus:apd quẽ de sũma rerũ cõsultabatur:& i gr̃e deliberatiuo cãe agebãt p salute coi. Deletis iudiciis:cãis forẽsibus.sublata igt oi dignitate senatus & iudiciis:i qbus mea uigebat ĩdustria:nil mihi agendũ cũ laude relictũ erat. ¶ Aut i curia:in senatu. Curia locus erat: ubi publicas curas gerebãt. Aut i foro:i cãis iudicialibꝫ q̃ i foro agebãt. Dignũ nobis:auctoritate nr̃a & dignitate. ¶ Ita q i maxia a fortũæ mutatiõe affectũ mouet Ci. &nefarios i odiũ trahit & iuidiã q̃le ẽ uirgilianũ illud:tot qm̃ populis terrisq; supbũ regnatorẽ asiæ. ¶ Celebritate:freq̃ntia & laude. ¶ Sceleratorum: octauii Lepidi An.q capitali odio Ci. psequebat & nõ solũ de his intelligit sed de oĩbus aliis:qbus oĩa plena erãt & ad uotũ cũcta succedebãt. ¶ Quãtũ licet:q̃tenus pmittit a negociis domesticis. ¶ Sed qa sic ab hoĩbus:auctoritate doctorꝫ uirorũ,pbat:q̃re in tãtis malis debebat frui ocio:& id efficere qd i ocio fieri põt: qm̃ ex ipsis malis excepere debemus si qd ineſt boni. In

reqescẽs a reip.pulcherrimis mũeribus ociũ sibi sumebat aliq̃n:& a cœtu hoĩum freq̃ntia quæ iterdũ tãq̃ in portũ se in solitudinẽ recipiebat. Nostrũ ãt ociũ negocii inopia.nec reqescẽdi studio cõstitutũ est. Extincto.n.senatu deletisq; iudiciis:qd est qd dignũ nobis aut i curia aut in foro agere possimus. Ita q i maxia celebritate atq; i oculis ciuiũ quondã uiximus nũc fugiẽtes ꝛspectũ sceleratorꝫ: qbus oĩa redũdãt.abdimus nos q̃tũ licet:& sæpe soli sumus Sed qa sic ab hoĩbus doctis accepimus : nõ solũ ex malis minia oportere eligere:sed ẽt excerpe ex his ipsis si qd ĩesset boni ppea & ocio fruor:non illo qdẽ quo debeat is : q quodã peperisset ociũ ciuitati nec eã solitudinẽ lãguere patior quã mihi affert necessitas nõ uolũtas. Quãq̃ Affricanus maiorẽ laudẽ ut meo iudicio assequebat:nulla tñ eius ĩgenii monumẽta mãdata lr̃is: nullũ opus ocii nullũ solitudis munus extat. Ex quo itelligi debet illũ mẽtis agitatiõe inuestigatiõeq; eaꝝ rerꝝ quas cogitãdo consequebatur:nec ocioſum:nec solũ unq̃ fuisse. Nos aũt qui

his malis quæ Ci.patiebat hoc bonũ inerat:qm̃ in ocio quod necessitate constitutũ erat & susceptũ perterat aliquid cõminisci & scribere dignũ laude:& cõtemplari res cognitione dignissimas. Fruor ocio: id officio qd in ocio fieri debet:ut docti hoĩes monent. ¶ Qui peperisse ociũm ciuitati:qm̃ liberauerat Romã a furoribus Catili:& ociũ romanis ciuibus pepererat:q p id tpis pp nefariã coniurationẽ cõsternati erãt. ¶ Languere:i desidia eẽ atq; pigritia. ¶ Nõ uoluntas:ut accidebat Aphri.si aliq̃n spõte sua i solitudinẽ se recipiebat. ¶ Quãq̃ Aphri.In hoc Cicero pponit ociũ suũ ocio Sci.pp effectũ & coẽm utilitatẽ:qm̃ Sci.nihil i ocio scripsit:qd ad bene beateq; uiuendũ posteris ,pdesset & hũano gr̃i Ci.aũt clarissima optimaq; ocii sui monumẽta reliqt. Dicit tñ Aphri.cõsequutũ fuisse ex ocio maiorẽ laudẽ.ne uideatur se illi pferre:q pnceps senatus sui tpis fuit & cui posteritas parẽ inuenire uix potuisset. Maiorẽ:quã ego cõsequar. Vel ẽt:iudicio meo.hoc dicit ut uitet arrogãtiã:& p insinuationẽ fructum ocii sui Aphri. ocio pponat. ¶ Tamẽ:q̃is assequutus fuerit maiorẽ laudẽ:tamẽ nihil scripsit qd illius ocii & clarissimi ĩgenii monumẽtũ esset. Nullũ munus:nullũ opus:qd i solitudine cõposuerit. ¶ Ex quo:pp hoc.qa nõ reliqt monumẽtũ aliqd & opus i ocio elaboratũ. ¶ Intelligi debet:ex his q̃ dicta sũt Ci.cõcludit Scipio nẽ nunq̃ fuisse ociosũ aut solũ pp mentis agitationẽ quæ hoĩbus inata ẽ:& rerꝝ inuestigationẽ:quas cogitãdo cõsequebat.cũ igit nullũ opus reliquerit:intelligẽdũ ẽ ipsũ in ocio contẽplationi rerꝝ fuisse intẽtũ. ¶ Inuestigatiõe:inqsitiõe & contẽplatiõe:ductũ ẽ hoc uerbũ a uestigiis tanq̃ signis iudiciisq; qbus ad rei notitiã peruenimus. Vñ iuestigare plærũq; ẽ quærẽdo iuenire. Idẽ i oone p. Qu.Ligario:qm̃ diligẽtia inimici iuestigatũ ẽ qd latebat. Et Terẽtius. Nihil tã difficile ẽ:qn quærẽdo inuestigari possit. ¶ Nos aũt:ponit cãm Cicero deuitans arrogantiã:quare operã in ocio cõsumpsit scribendo:qm̃ nõ tã firmũ solidũq; ingeniũ hẽbat:ut cogitatione tacita.i.contẽplatione humanarꝝ diuinarũq; rerꝝ distraheret a solitudine:quemadmodum faciebat Aphricanus:qui i solitudine nunq̃ erat solus & in ocio nunq̃ ociosus.

¶ Non tñ roboris: uigoris ingenii qđ táto põderi rex sufficiat: q̃ sunt remotissimæ & cognitu difficilli
mæ. Sũt. n. separatæ a materia penitus: & nõ obiiciunt sensibus exterioribus. Vñ diuus Hieronymus di
xit: ¶ Grádes materias pua ingenia nõ sufferũt. Sed certe igeniũ Ciceróis táti erat roboris: ut ad oés mate-
rias aptissimũ eẽt: & nihil tã arduũ eẽ poterat: qđ illa eminẽtissimi igenii fœlicitas nõ facile suparet: si p
nefandissimũ Antoniũ licuisset oẽ genus phiæ ut aio ꝓposuerat latinis lr̃is celebrare. ¶ A solitudine: ut
nõ uideamur eẽ soli: & colloqo alterius nõ egere: qđ ꝑclarissimi igenii opus ẽ: & qđ Aphricano cõtige
bat. ¶ Ad hác operá: industriá & labo
rẽ. ¶ Oẽ studiũ: uolũtatẽ. ¶ Curáq;: dili
gentiá. ¶ Itaq;: qa i ocio cõuerti aium
ad scribẽdũ. ¶ Euersa: a Cæsare. s. & no
uissime ab Augusto & Antõio. Breui
tpe: quo resp. fuit i ptáte Cæsaris. Stá
te republica uigente & florẽte cũ. s. p
eos regebat: qbus seipa cõmiserat. po
stea cũ dñatu unius oia tenerent: Cice
ro ad phiam diuertit: & in ea scripsit.
stare significat erectũ eẽ ut stát aræ: &
stat respublica. Inde p ɔtrariũ dr̃ euer
sa cũ ab aliquo tyráno occupat. ¶ Sed
cũ tota phia: hec est tertia pars: q̃ phi
losophiá laudat: & ad eá hortat filiũ:
q Athenis erat: phiæq; operá dabat p
ceptore Cratippo. ¶ Frugifera. a fru
gibus: quæ sunt qcqd ex fructu terræ
i alimoniam uertimus. ¶ Fructuosa: a
fructibus q ẽt arborum sũt. ¶ Inculta
ac deserta: pstat i translatione agrorũ
frugiferoꝝ: quoꝝ nulla pars pp utilitatẽ inculta ẽ: sic est phia & maxime moralis: quæ ad bene beateq;
uiuendũ magistra ẽ atq; certissimũ iter: & ipsa naturalis phia ꝓdest morali: qm̃ physicus cognoscens se
eẽ compositũ ex quattuor ꝓncipiis cõtrariis: ut necesse sit aliqñ ipsũ compositũ ex defatigatione elemẽ
torũ i sua ꝓncipia resolui & oio interituꝝ esse: erit fortior nec mortẽ timebit: cũ oio sciat se moriturum
erit magnanimus liberalis: cũ sciat se tandẽ diuitias relicturũ: & nihil habituꝝ præter famã nois sempi-
ternã: si uirturi operá dedit: & iustitiá coluit. ¶ Tamẽ nullus: laudat moralẽ philosophiá & officia: quæ
unicuiq; ætati accõmodant: & ad uitæ cõis institutionẽ spectant: & ẽt ad finem bonoꝝ ut filium atten-
tum reddat. & ad perlegendũ hoc opus promptiore magnitudine utilitatis ꝓposita: & captat beniuo-
lentiá a re ipsa quá scribit. ¶ Feratior: fructuosior. ¶ Vberior copiosior: qm̃ latissime patet. ¶ Ducunt: su
munt accipiũt. ¶ Cõstanter: qm̃ ille q uult esse & hr̃i officiosus debet eẽ constás in suo ꝓposito: & ab of-
ficio nũq; discedere: & nũq; i officio claudicare. ¶ Honeste: cũ laude uirtutis: qm̃ officiũ semp ad bonũ tẽ
dit: & ille q honeste uult uiuere: necesse ẽ ut fungat officiis: & his q seruit affectibus: nõ põt eẽ constans
aut honestus: iõ ãplecti debemus officia & ab ipsis nũq; discedere: ut cõstanter & honeste uiuãus. Qua
re q̃q; a Cratippo: cõcludit Ci. ex his quæ dixit multũ ɔducere filio talia audire: qm̃ talis ætas debet for
mari & dirigi ad cõstantiá & honestatem ipsis officiis: q̃q; hoc audire poterat a Cratippo. ¶ Hoc: ut des
operá phiæ morali & officiis: a qbus cõstãter & honeste uiuendi ꝑcepta ducunt. ¶ Accipere: itelligere.
¶ Arbitror cõducere: puto eẽ utile ut ad uirtutẽ cõstituaris & formeris. ¶ Talibus uocibus: nihil. s. eẽ uti
lius ipsis officiis. uñ pueri hæc præcepta ediscere debẽt a teneris unguiculis: ut eoꝝ tenera ætas ad ueram
honestãq; imaginẽ effingat: & optimam doctrinã imbibant: cætera uero respuere q̃ ad luxũ & turpitu
dinẽ ducunt. Illa. n. infirma ætas & prudẽtiæ expers satis per se alioꝝ libidinibus obnoxia est: ut multo
magis fræno q̃ calcaribus opus sit: iõ ex eorum manibus lasciui poetæ excutiendi sunt: & tenera mens
optimis præceptis monumẽtisq; historiarũ ibuenda. maiestateq; hæroici carminis attollẽda est: ut ide
ai magnitudinẽ: liberoꝝ erga parentes obseruantiá: in deũ pietatem: in alios officiũ ediscant. ¶ Quod
cũ oibus: hoc inquit oibus faciundũ ẽ. ut. s. officiis delectent: & cognoscant his nihil eẽ in uita actiua uti
lius q uolũt honeste uiuere: tñ o fili maxie faciũdũ tibi ẽ: q habes exẽpla domestica: & ne pr̃em tuũ imi-
tari debes: & meis uestigiis insistere i doctrina consequẽda & honoribus quos ego nouus hõ oibus suf
fragiis adeptus sum: & Athenas ꝓfectus es gymnasiũ totius orbis: & bonarũ disciplinarũ quasi empo-
rium præceptorem. præterea eni eminentissimum habes: ut sine doctrina & moribus redire huc non
possis: nisi cũ maximo dedecore. & sic his circunstantiis filio necessitatẽ imponit: ut in utroq; proficiat.

non tñ roboris hẽmus ut cogitatiõe tacita a solitudi
ne abstrahamur. ad hãc scribẽdi operã oẽ studiũ cu
rãq; conuertimus. Itaq; plura breui tpe euersa: quã
multis ãnis stãte rep. scripsimus. Sed cũ tota phia
mi Ci. frugifera & fructuosa nec ulla ps eius ĩculta
ac deserta sit. tñ nullus feracior ĩ ea locus ẽ: nec ube
rior quã de officiis a qbus cõstãter honesteq; uiuen
di ꝑcepta dr̃ut. Quare q̃q; a Cratippo nr̃o ꝓncipe
huius memoriæ philosophoꝝ: hoc te assidue audiẽ
atq; accipe ɔfido tñ cõducere arbitror talibus aures
tuas uocibus ũdiq; circũsonare: ner[illegible]si fieri possit eas
qc quã aliud audire: Quod cũ oibus ẽ faciẽdũ q ui-
tã hõestã ĩgredi cogitãt. tñ haud scio an nemini po
tius q̃ tibi. Sustines. n. ñ puã expectationẽ imitãdæ

In qbus pueri sint imbuendi

industriæ nræ magnã honorũ: nõnullã fortasse no minis. Suscepisti onus præterea graue & athenarũ & Cratippi ad quos cũ tãq̃ ad mercaturã bonarꝫ ar tium ſis ꝓfectus ianẽ redire turpiſſimũ ẽ: dedecorã tẽ & urbis auctoritatẽ & magñi. Quare q̃tũ conniti aĩo potes: q̃tũ labore cõtendere ſi diſcẽdi labor ẽ po tius quã uolũtas tm̃ fac ut efficias: ne ue cõmittas: ut ne cũ oĩa ſuppeditata ſint a nob: tu te tibi dfuiſ ſe uideare. Sed hactenus Multa. n. ſæpe ad te cohor tãdi gĩa ſcripſimus. Nũc ad reliquã ptẽ ꝓpoſitæ di uiſiõis reuertãur. Panetius igit̃: q ſine ꝯtrouerſia de officiis accuratiſſie diſputauit: quẽq; nos correctõe quadã adhibita potiſſimũ ſecuti ſumus: tribus gñi bus ꝓpoſitis: ĩ qbus deliberare hoĩes & cõſultare de officio ſolerẽt: uno cũ dubitarẽt hõeſtũ ne id eẽt de quo ageret̃ an turpe: altero utile ne an iutile: tertio ſi idq̃ ſpeciẽ hñret honeſti: pugnaret cũ eo q̃ utile uideret̃. qũo ea diſcerni oporteret de duobus gene ribus ꝓmis tribus libris explicauit. De tertio ãt gñe deĩceps ſe ſcripſit dictuꝫ: nec exoluit q̃ ꝓmiſerat.

Iuduſtriæ: ſtudii & laboris. Honoꝫ: quos Ci. erat adeptus. fuerat. n. ædilis. quæſtor: prætor: augur: cõſul aĩo qdẽ ſuo creatus: q̃ ante eũ hoĩ nouo nõ contigerat. Nois: famæ & gloriæ: qm̃ ipſius nomẽ pluſq̃ Romanũ iperiũ promouebat̃. maxima igit̃ expectatio erat de filio: ut pñs ſtudiũ honores & fa mã imitaret̃ & nomen de ſe relinq̃ret ad imitationẽ patris clari & ſũmi uiri: degenerare. n. a uirtutibus maiorũ: & ſpẽ parentũ iam cõceptã fallere: turpiſſimũ ẽ flagitioſũ & ſceleratum. Suſcepiſti onus præ terea: addit circunſtantiã loci & perſonæ. i. Cratippi q ꝓnceps erat illius ætatis philoſophoꝝ. Præte rea: ultra hæc quæ dicta ſũt & a te ex pectãt̃. Ad mercaturã bonarꝫ artiũ qm̃. Athenæ erat gymnaſium oĩum bonarũ artiũ: & tanq̃ mercatus & em poriũ. Et loquit̃ ꝑ trãſlationẽ: ideo di xit tanq̃: qm̃ mercatura dr̃ a mercãdo inde mercatus dicit̃ ubi res uendũtur & mercatura eſt ipa ẽptio. Inanẽ: ua cuũ ſine lr̃is & moribus. i. ſine bõis ar tibus quarũ Athenæ fuerũt inuentri ces. Turpiſſimũ: infamæ. Dedeco rantẽ: deturpantẽ Athenas & Cratip pũ. Quare q̃tũ cõniti: concludit ex hortãs filium ad ſtudia & decoꝫ præ ſtandũ: monetq; ut nõ fugiat labores ſed oĩa ſũmæ uoluptati aſcribat: ne ui deat̃ ſibi defuiſſe: cũ oĩa a pñe habue rit: quæ illũ ad perfectionẽ facile poſ ſent ducere. Cõniti aĩo: tota mẽte & aĩ uiribus niti. Cõtẽdere: conari cũ labore: q̃ſi dicat aĩo & corpe tibi eni tendum ẽ. Si diſcẽdi labor ẽ: quaſi di cat uoluptas eſt nõ labor: qm̃ uirtute nihil eſt præſtabilius: nihil dulcius & uarias hẽt uoluptates cognitio reꝝ & contemplatio. Tm̃ fac ut efficias: ut tm̃ aſſequaris & facias q̃tum potes oĩ conatu & labore aĩ & corporis. ordo ẽ fac ut tm̃ efficias q̃tum potes cõniti .i. perſeuerantia & conatu. Nec cõmittas: nõ incidas in hoc erratum. Suppeditata: ſubminiſtrata ea oĩa quæ ad te inſtituendũ & excitandũ pertinebant & quoꝝ uſu ad ſtudiũ indigebas tuũ. i. omnia a me habuiſti: quæ a pñe dari poſſunt & debent Caue igit̃ ne uideari tibi defuiſſe quod turpe ẽ & flagitioſũ. Sed hæc hactenus: hæc dixiſſe ſufficiãt: & talia iam miſſa faciamus. Cohortãdi: ad bonas artes & ſtu dia. Propoſitæ diuiſiõis: qm̃ propoſuit in principio ſe diſputaturũ de comparatione & repugnantia utilis & hõeſti. Panetius igit̃: Repetit Ci. diuiſionẽ panetii & oſtẽdit illum duas ꝓpoſitionis partes ab ſoluiſſe: & omiſiſſe tertiã de repugnantia utilis & honeſti: quã partem ſe exequuturum promiſerat. Di ſputat igit̃: an hæc pars a Panetio ſtoico recte fuerit ĩtroducta. Et ꝓbat q̃ non: qm̃ apud ſtoicos nihil eſt utile quod nõ ſit honeſtum. Poſtea Cicero excuſat panetiũ: & dicit illũ intellexiſſe hoĩes ſolere dubita re ſed non oportere. Inde aggredit̃ hanc partem: conſtituens formulam quæ obſeruari debet: & diſcur rens per uirtutes oſtendit nihil eſſe utile q̃ uirtutibus non ſit conſentaneum. Igit̃ cum redeundũ ſit ad ultimam partem propoſitæ diuiſionis. Sine controuerſia: ſine dubio Correctione adhibita: qm̃ correxit diuiſionẽ Panetii: & officiũ definiuit q̃ Panetius prætermiſerat. Potiſſimum: maxime qm̃ & alios ſequutus eſt. Propoſitis tribus generibus: cũ tria genera propoſuiſſet: quoniã dixit Triplicem eſſe conſilii capiendi deliberationẽ. Speciẽ: apparentiam honeſti: & bene dixit ſpeciẽ quoniam id q̃ uere honeſtum eſt non pugnat cũ utili. hæc enim duo natura coniuncte ſunt: ſed diſtracta opinionibus hoĩum. Quomodo: qua uia quibus rationibus. Diſcerni: cognoſci & iudicari. De duobus generi bus: de honeſto & utili dixit in tribus uoluminibus & ĩ fine tertii pollicitus ẽ ſe de tertio gñe dicturum: q̃ non fecit: q̃is poſt æditos illos libros. xxx. ánis uixerit. De tertio genere: repugnãtia utilis & hõeſti Scripſit: in fine tertii uoluminis. Nec exoluit: nõ ꝓſoluit: tractũ a debitoribus: nec ẽ exequutus q̃ ꝓ

Panetiũ ĩ hoc li bro oſtẽdit Cicero ſtruicq; eſt

miserat. ¶ Eo magis: tãto magis miror: affert rõem: q̃re mirat' hanc partẽ promissam non exoluisse Pa. ¶ Accidisset: ꝓmulgasset atq; ī publicũ emisisset. ¶ Quẽ locũ: de repugnantia utilis & honesti. ¶ Cõmẽ tariis: cõmẽtarii dr̃tur belli: ī qbus res non diffuse sed breuius q̃ tractari poterãt scribũt. Inde dr̃tur Cæ saris cõmẽtarii. ¶ Seneca libro tertio declamationũ ait. Nec cõmẽtario cõtẽtus erat: ī quo nudæ res po nunt. ¶ Tã necessariũ: quã disputare de repugnãtia & cõparatiõe utilis & honesti. ¶ Minime assẽtior: re fellit eoꝝ opinionẽ: q dicebãt hanc partẽ nõ fuisse ꝓtermissã a Panetio: sed cõsulto relictã. Minime assẽ tior: non accedo eoꝝ opinioni. ¶ Sed cõsulto: de iudstria & certo consilio. De quo alteꝝ: unũ ex his duobus põt īqt Ci. dubitari: ān hæc ps fuerit adhi benda a Panetio Alteꝝ non hẽt dubi tationẽ: qm̃ ī sua ꝓpositiõe & diuisio ne hãc tertiã partẽ posuit: ꝓmisitq; in fine tertii libri se illã exequutuꝝ: post q̃ de honesto & utili disputauerat. er go nõ fuit cõsulto relicta: sed ꝓtermis sa. ¶ Nã q: probat hanc partẽ susceptã fuisse a Panetio afferens duas rõnes: una ẽ ipsũ debuisse scribere tertiã ptẽ cum duas absoluerit: qm̃ tribus ꝓposi tis & duobus absolutis: tertiũ restat. ¶ Præterea: hæc ẽ altera rõ. ¶ In extre mo: ī extrema parte tertii libri ut ipse Cicero ẽt fecit ī supioribus uolumini bus in quoꝝ calce de reliqs se dictuꝝ pollicitus ẽ. ¶ Accedit eodẽ: ad hoc ꝓ bãdũ addit' duabus rõibus allatis hoc tertiũ. ¶ Eodẽ: ad illã opinionẽ & sen tentiã probãdã. ¶ Locuplex: fide ple nus & auctoritate maximus iqt testis cui nihil deest ad faciẽdã fidẽ. P. Ruti liũ: hic Rutilius rõanus fuit & stoica disciplina clarus auditor Panetii: de quo supra hũimus. Qui ueneris eã p tem quã Apelles: Appelles īgeniosissi mus pictor fuit: de quo Pli. li. xxxv. ue rũ ut oĩs ꝑus gẽitos futuroscq; postea supauit Appelles: cousq; olympiade c. xii. in pictura, puectus ut pĩa solus, p pe quã cæteri oẽs cõtulerit uolumini bus æditis: quæ doctrinã eã continẽt præcipua eius ī arte uenustas fuit. Pin xit Venerẽ e mari exeuntẽ: quã diuus Augustus dicauit ī delubro pfis Cæsa ris cuius iferiorẽ partem corruptam q reficeret nõ poterat iueniri. Appelles icohauit aliã uenerẽ chois supaturus ẽt suã illã priorem. Inuidit mors pacta parte nec q succederet opi ad pscripta liniamẽta iuẽtus ẽ. de hac pte ueneris Cice. intelligit. ¶ Oris pulchritudo: capitis q̃ ille depinxerat. os ꝑus depingit': ide ad illius, ꝓportionẽ reliqua pars cor poris. ¶ Quãobrẽ: cõcludit Cicero ex illis duabus rõibus: & testimonio possidonii atq; uerbis Ritulii hãc ptẽ nõ fuisse cõsulto relictã a Panetio: sed iudiciũ eius fuisse hoc debere eẽ tertiũ gẽus exqrendorũ officioꝝ. ¶ Recte ne aũt: nũc affert alterã partẽ: quæ post hr̃e dubitationẽ: an hoc. s. genus adhibẽdũ fue rit a stoico philosopho: &, pbat q̃ dicebãt nõ: sed potius omittendũ. ¶ Nã siue honestũ: affert rões qbus ostẽdit hanc partem nõ recte introductam esse. etiam si Panetius fuisset peripatheticus non modo stoicus. stoi ci enim dicebant solũ honestum esse sũmũ bonum: & nihil utile quod non esset honestum. peripatheti ci autem dicebant honestum maxime expetendum esse: sed postea adiungebant ad finẽ bonoꝝ corpo ris & fortunæ cõmoda. ¶ Honestum: ipsa uirtus & habitus uirtutis. ¶ Ita summum: eo modo maximũ:

Quod eo magis miror: q̃a scriptũ a discipulo eius Possidonio ẽ trigita ānis uixisse Panetiũ postq̃ eos libros edidisset. Quẽ locũ miror a Possidõio breui ter esse tractũ ī qbusdã cõmẽtariis: præsertim cum scribat nullũ eẽ locum ī tota phĩa tã necessariũ. Mi nime uero assẽtior his q negant eũ locũ a Panetio p̃ termissũ. sed ↄsulto relictũ. nec oĩo scribẽdũ fuisse: q̃a nũq̃ posset utilitas cũ hõestate pugnar̃. De quo alteꝝ põt hr̃e dubitationẽ adhibendũ ne fuerit hoc genus q d̃ in diuisiõe Panetii tertiũ ẽ: an plane omit tẽdũ: altẽꝝ dubitari nõ põt: qn a Panetio susceptũ sit sed derelictũ. Nã q e diuisiõe tripartita duas par tes absoluerit. huic necesse ẽ restare tertiã. Præterea ī extremo libro tertio de hac pte pollicet' se deiceps eẽ dictuꝝ. Accedit eodẽ testis locuplex Possidonius q ẽt scribit in q̃dã epistola. P. Rutiliũ Ruffũ dicere solere: q Panetiũ audiuerat ut nẽo pictor eẽt iuẽtus q Veneris eã ptẽ quã Appelles ĩchoatã reliqsset: ab soluere t. oris. n. pulchritudo reliq corpis imitandi spẽ ꝙ auferebat. sic ea q̃ Panetius ꝓtermisisset & nõ p fecisset: pp eoꝝ quæ fecisset pstantiã neminẽ esse p secutũ. Quãobrẽ de iudicio Panetii dubitari nõ po test. recte ne aũt hanc tertiã partem ad exquirendũ officium adiunxerit: an secus de eo fortasse dubita ri potest. Nam siue honestum solum bonũ est: ut Stoicis placet: siue q d̃ honestum ẽ id ita sũmũ bo num est: quẽadmodum ꝑipatheticis nostris uidet:

Vas Gf puras

¶ Vt oĩa bona corporis & fortunæ. ¶ Ex altera pte: ac ſi ponerent' i lance & expẽderẽt' in trutina: tãta põ deris eſt ipſa uirtus: ut cætera oĩa quæ hũitur bona ex altera pte poſita uix habeãt ſi'litudinẽ minimi mo menti. ¶ Momẽti: motus ut moueat liberá ex altera pte. numerant' tñ in bõis peripatheticis & academi cis: ſed minia ſunt cõparatiõe uirtutis. dant eni honeſto maxĩas partes. Stoici quoꝝ diſciplinã ſectabat'. Panetius: oĩo ſeiũgebant bõa corpis & fortunæ a fine bonoꝝ: dicebãtq; uirtutẽ ſatis eſſe ad bene beate q; uiuendũ. ergo utilitas cũ honeſtate pugnare non põt ẽt ex dogmate peripatheticoꝝ: qm̃ minimi mo

ut oĩa ex altera parte collocata uix minimi momẽti ĩſtar habeãt: dubitãdũ nõ eſt: qn nunq̃ poſſit utili tas cũ honeſtate cõtẽdere. Itaq; accepimus Socratẽ ſolitũ execrari eos q p̃mũ hæc natura coherẽtia opi niõe diſtraxiſſent. cui qdẽ ita ſunt Stoici aſſenſi: ut qcq̃d hõeſtũ eẽt. id utile eẽ cẽſerẽt: nec utile qcquã qd̃ nõ honeſtũ. Quod ſi is eẽt Panetius qui uirtutẽ ppea colendã diceret. qd̃ ea efficiens utilitatis eẽt ut hi q res expetendas uel uoluptate uel ĩdigentia me tiunt': liceret ei dicere honeſtatẽ aliqñ cum utilitate pugnare. Sed cũ ſit is q id ſolũ bonum iudicet qd̃ honeſtũ ſit. q̃ãt huic repugnẽt ſpecie quadã utilita tis: eoꝝ neq; acceſſiõe meliorẽ uitã fieri nec diſceſſi one peiorẽ. nõ uidet' huiuſmõi debuiſſe deliberatõ nẽ introducere: in qua qd̃ utile uideret' cũ eo qd̃ ho neſtũ ẽ cõpare'. Etenĩ qd̃ ſũmũ bonũ a Stoicis dr̃ cõueniẽter naturæ uiuer̃ id hẽt hãc ut opĩor ſnĩam cũ uirtute congruere ſemp. Cætera aũt q̃ ſecũdum naturã eẽnt ita legere ſi ea uirtuti non repugnarent

menti ĩſtar hẽt: & ipſa uirtus nixa ſuis uiribus maximũ habet põdus. ¶ Quĩ nunq̃: q; nunq̃. Ita accepimus: audiui mus: affert ſnĩam Socratis: q moralis phĩæ auctor fuit & fons uberrimus: a quo tot ruuili & ſecte defluxerũt. Illũ ſũmum philoſophũ & p̃mum phĩæ fontẽ. ¶ Execrari: deteſtari accuſare. ¶ Coherẽtia: cõiuncta naturaliter: di cebat Socrates ſolũ honeſtũ eẽ ſũmũ bonũ: & oẽ honeſtũ eſſe utile & oẽ uti le honeſtũ ſi uere utile ẽ. hanc opinio nẽ ſtoici tenẽtes ſuũ dogma conſtitue rũt: qm̃ ut dictũ ẽ ſupra ex diſputatio nibus Socratis oẽs ſectæ manarunt. ¶ Opiniõe: opinátes aliqd eẽ utile qd̃ non honeſtum: & econtra. ¶ Diſtraxiſ ſent ſeparaſſẽt. ¶ Cui: Socrati. ita cre diderũt ſtoici ut ĩde conſtituerint ſuũ dogma: qd̃ enixiſſime defendebant. ¶ Quod ſi is eẽt Panetius: ſi Panetius ĩqt Cĩ. ĩ fuiſſet ſtoicus: ſed eẽt is q pu taret uirtutẽ expetendã eẽ pp utilitatẽ aut pp uoluptatẽ poſſet apd ipſũ utili tas cũ hõeſtate pugnare. ſed cũ ſit ſtoi cus & ſtoica g̃uitate affirmet honeſtũ eſſe ſolũ bonũ: & utilitates ñ addat ſũ mo bono ex dogmate ſtoicoꝝ: apud

eũ ſi ſibi conſtare uult: nõ poteſt eſſe talis pugna: qm̃ ipſe oĩo exterminat utilitatem: quæ nõ ſit cum ho neſtate coniuncta: cuius utilitatis acceſſiõe ut ſtoici dicunt non fit melior: nec diſceſſione peior. ¶ Metiũ tur: menſurant utilitate: & ponunt ſũmũ bonum in diuitiis aut uoluptatibus: ut dictũ eſt in p̃mo uolu mine. i. hi qui oĩa quæ expetunt referunt ad utilitatem aut uoluptatem: & illarum gratia omnia faciũt. ¶ Quæ aũt: bona fortunæ & utilitates quæ ꝓpter ſe non ſunt expetendæ. ¶ Huic. ſolo bono. ¶ Repu gnent. contraria ſint. & uideantur cum honeſtate pugnare. ¶ Specie quadã apparẽtia: quoniam re uera nihil eſt utile: quod non idem ſit honeſtum. ¶ Neq; fieri meliorem: quoniam iſta non ſuſcipiunt gradus apud ſtoicos: qui dicebant bonum eſſe beatum & fœlicem: nec fieri meliorem acceſſione diuitiarum: quas ipſi non numerabant in bonis ſed quadã æſtimatione dignas cenſebant. Vnde dicebant uirtutem ſatis eſſe per ſe ad bene beateq; uiuendum: etiam ſi torqueret' in tauro Phalaridis: quod negabant peri pathetici & platonici: dicentes hominem uirtute præditum: cum eſt in tormentis eſſe bonum ſed non beatum: qui magis adherent naturæ & non relinquunt corpus ut faciunt ſtoici. Nõ uidetur debuiſſe: non uult plane affirmare Cicero ne uideatur nimis ſtudioſe inſectari Panetium & urgere. ¶ Etenim qd̃ ſummum bonum: interpretatur Cicero ſummum bonum quod ſtoici conſtituebãt: qua interpretatio ne oſtendit hanc comparationem non recte a Panetio ĩtroductam. ¶ Vt opinor: utitur medio critate: & non uult affirmare hanc eſſe ſententiam ſummi boni: q; ſtoici conſtituebant congruenter na turæ uiuere: nam ut ſupra dictum eſt: Zeno primus in li. de natura hominis. dicit finem eſſe ſecundum naturam uiuere. id aũt eſt inquit Laerti. ſecũdũ uirtutem uiuere. ad eam quippe natura nos ducit. ¶ Cõ gruere: conuenire: & nũq̃ diſcrepare a uirtute. ¶ Cætera aũt bona fortunæ & corpis: quoꝝ honeſto uſu natura ĩdiget. aliter uita ſuſtẽtari nõ põt. ſed ita eligẽda ſũt ut uirtuti nõ repugnẽt. Ergo apud ſtoicos ſi eoꝝ fine recte ſeq uolũt: utilitas nõ põt cũ honeſtate pugnare: qm̃ ſpernere debẽt & pro nihilo ducere ea quæ uirtuti repugnẽt. Secũdũ naturam: accõmodata naturæ: & qbus natura ipſa ſuſtentat' & alitur.

¶ Quod cū ita sit: ex supradictis infert conclusionē. ¶ De eo genere: repugnātia & cōparatōe utilis & honesti. ¶ Atq; illud qdē honestū: probat Cicero nec profectū honestū quod i solis sapiētibus cadit nec secundū honestū qd est cōe: quodq; officiū medium dr cū utili cōparari posse: ut multomagis oñdat hāc partem a Panetio nō recte introductā: qm eius professio aliter sentire debet de honesto utili & ipsorū repugnantia. prius affert pfectū officiū: inde mediū siue cōe. ¶ Sapiētibus: perfectis hoibus. q habent habitū uirturis & officiū perfectū exercent: quod a uirtute diuelli non pōt: qm habet oēm perfectionē. Sapientia pfecta non est: non pfecta uirtus: sed aliqua ad uirtutē sapiētiamq; progressio: & cū in ipsis nō sit pfecta sapientia. etiā pfectū honestum esse nō pōt: sed silitudo quædam honesti ut ē ipsum officiū medium. ¶ Silitudines: ut sunt media officia: de qbus certa rō reddi non pōt. ¶ Hæc enim oia: ꝓbat ex definitiōe stoicoꝝ similitudines honesti eē in hoie non perfecto: qm uersat in mediis officiis: quæ sunt secūda honesta. ¶ Coia sunt: oibus hominibus tam perfectis q̄ imperfectis. ¶ Late patent. ad plures se extendūt: & oibus coia sunt & ab oibus exerceri possūt. perfecta uero officia a solis sapiētibus de mediis officiis pōt reddi rō. ¶ Vnde dicit in Tusculanis q̄stionibus phiam moralem cōstare ex collatione rationū: qm. s. rō effertur: quare quicqd factum sit. ¶ Omnis numeros: oēm perfectionē. Cum āt aliqd: dicit Cicero imperitā multitudinem nō recte de ipsis officiis iudicare: qm putant media officia eē pfecta: ut hi q picturā laudāt cū oio ignorēt eā artē & erratū dignoscere naqueāt. Cōparant: fit cōparatio mediorꝝ officiorū iter se. ¶ Id: i quo media officia cōpantur. ¶ Propterea qđ: affert rōem quare id accidat. ¶ Quid absit a pfecto: q̄tum ei desit ad pfectionem: qđ imperiti cumulate perfectū opinant. ¶ Nō ex toto: non oio & penitus. ¶ Quatenus: inquātū intelligit. i. secundū opinionem suā: & intelligentiā putar esse perfectū. Quod iudicare aliqd esse pfectū cum nō sit. ¶ Vsu: consuetudine. ¶ In his: quæ laudant. ¶ Aliquid ꝓbi: probe facti & cū perfectione artis.

Quod cū ita sit: putant quidā hanc cōparationē recte nō esse ītroductā. nec oīo de eo genere quicquā præcipiēdū fuisse. Atq; illud quidē honestum: qđ proprie uereq; dicit: id in sapientibus est solis neq; a uirtute diuelli unquā pōt. In his aūt in quibus sapientia perfecta nō est: ipsū illud quidem perfectū honestum nullo mō esse pōt: sed similitudines honesti esse possunt. Hæc igit oīa officia qbus de his libris disputamus: media stoici appellant & ea coīa sunt & late patēt: quæ & īgenii bonitate multi assequuntur & progressione discēdi. Illud autem officium qđ rectum idem appellāt perfectū atq; absolutū ē: & ut idem dicūt omnes numeros habet nec præter sapientē cadere ī quēquā pōt. Cū autem aliqd actū est in quo media officia cōparant: id cumulate uidetur eē perfectū propterea qđ uulgus quid absit a pfecto fere non ex toto intelligit: quatenus āt ītelligit nihil putat prætermissū. Quod āt ī poematibus & ī picturis usu uenit: ī aliisq; cōpluribus ut delectent imperiti laudētq; ea quæ laudāda nō sint: ob eam credo cām: quod insit in his aliquid ꝓbi quod capiat ignaros. q quidē quid in unaquaq; re uitii sit nequeant iudicare. Itaq; cum sint docti a peritis desistunt facile a sententia. Hæc igit officia: de qbus his libris disserimus q̄si secūda quædā honesta dicūt esse: nō sapientū mō propria sed cū oīhoīum genere cōmunia. Itaq; hi omnes in quibus est uirtutis indoles commouentur. Nec uero cum

Quod captat: delectet: sic apd Mart. Te fortasse magis capiet de uirgīe porca. Cū sint docti āmoniti a sapiētibus ipsi īpiti & edocti desistūt a scia & aliter eē ac ipsi opinabāt intelligūt. Itaq; quapp inqt oēs q nō hūt habitū sed quoddam signum ipsius uirtutis cōmouent cū uident aliqd mediū honestū & laudāt ipsū tanq̄ perfectum: qm ipsi non hūt usum pfectæ uirtutis: & nō sunt sapientes ut possint iudicare an illud sit perfectum quēadmodum ignari male iudicant de pœmatibus & picturis. ¶ Indoles: signū uirtutis: nō pfecta uirtus & sapia: ut possint bene iudicare: sed hūt quoddā mediū honestū. i. aliquā progressionē ad uirtutē. Iudicare aūt qd in quacūq; re perfectū sit: prudentiæ ē atq; sapientiæ. hoies igit īperfecti de perfectione officii iudicare non possūt: quatenus āt itelligūt & iudicant media officia: putant esse pfecta. Vī multitudinis iudicio multi putāt sapiētes q non sūt: sed ī mediis uersant officiis: & q̄dā silitudinē gerūt uere sapiētis & adūbratā imaginē non solidā & expressā. Vident eni eē sapiētes cū non sint.

¶ Nec uero: affert quosdã q & fortes & sapientes habiti sũt: & ostdit illos nõ fuisse aut pfecte fortes aut plane sapiẽtes: sed uersatos fuisse i mediis officiis. ¶ Duo decii: pr & filius q magno aĩo se p toris legiõibus denouerũt. ¶ Duo Scipiões: Publius & Gneus fratres: q i hispania occubuerũt i secũdo bello pũico Fabri. Rõanus iustus fuit: & cõtra Pyrrhũ pugnauit ut dictũ ẽ: & dicet loco suo. Pyrrhus certior factus a Fabri. de ueneno qđ medicus parabat: dixit: ille ẽ Fabri. q difficilius ab hõestate q̃ sol a cursu suo auerti põt. Aristides Atheniẽsis Lysimachi filius fuit & eximiæ iustitiæ: fisci procurator designatus nõ ætatis suæ solũ magistratus sed & supiores mlta quæ ad rẽp. ptinebant in rẽ suã uertisse ostdit: Imprimisq; Themistoclẽ: q tã & si sapiens uir parũ tñ cõtinẽtes manus habuisse iudicat. Aristides iqt Plu. cũ ois uirtutis: tũ maxime æqtatis & iustitiæ apud populũ piculũ fecisset: quæ ad sũmã sẽp utilitatẽ ac fructũ referunt: ex qbus Aristides q̃q̃ uir inops & plæbeius: regiũ tñ in primis ac diuinissimum iusti. s. cognomẽ adeptus ẽ. ¶ Aut ab illis: Deciis & Scipiõibus. ¶ Aut ab his: Fabritio & Aristide.

duo Decii aut duo Scipiões fortes uiri cõmemorãt: aut cũ Fabricius aut Aristides iustus noĩat: aut ab illis fortitudinis aut ab his iustitiæ tãq̃ a sapiẽte petitur exẽplũ. Nemo. n. hoꝝ sic sapiens ẽ ut sapiẽtem ĩtelligi hic uolumus: nec hi q sapiẽtes habiti sũt & noĩati. M. Cato &. C. Lælius sapientes fuerunt. nec illi quidem septem: sed ex mediorũ officiorum frequẽtia: similitudinẽ quandam gerebãt: speciemq; sapientũ. ¶ quo circa nec id qđ uere honestũ est fas ẽ cũ utilis repugnantia cõparari: nec id qđ coĩter appellamus honestum qđq; colit ab his qui bonos uiros hĩi se uolunt cũ emolumẽtis unq̃ ẽ cõparãdũ. Tãq; id honestũ quod in nostrã intelligentiã cadit tuendũ cõseruandũq; ẽ nobis quã id quod proprie dicit & q; est honestum sapientibus. Aliter enim teneri nõ põt: si q̃ ad uirtutẽ est facta ꝓgressio. Sed hoc qdẽ de his: q cõseruatiõe officioꝝ æstimãt bõi; Sic sapiẽs: sic pfectus i oi uirtute. ¶ Vt sapiẽtẽ pfectissimũ. s. qualẽ stoici constituebãt & uolebãt. ¶ Nec hi: q sapiẽtes ¶ Nunc ostdit illos nõ fuisse plene sapiẽtes qui habiti sũt & apud nros & apđ græcos. ¶ C. Lælius: Scipiõis amicus i Lælio ait. Vnũ te sapientẽ appellãt & existimãt. attribuebat hoc mõ. M. Catõi scimus. L. Aciliũ apud pres nros appellatũ fuisse sapiẽtẽ: sed uterq; alio quodãmõ. Cato q multaꝝ rerũ usum hẽbat: multaq; eius & i senatu & in foro uel ꝓuisa prudẽter: uel acta cõstanter uel respõsa acute ferebant: pp ea quasi cognomen iã habebat i senectute sapiẽtis. Te aũt alio quodãmõ dicunt non solũ natura & moribus: uerũ ẽt studio & doctrina esse sapiẽtẽ: nec sicut uulgus sed ut eruditi solẽt appellare sapientẽ: qualẽ in reliqua Græcia neminẽ: Ná q septẽ appellant eos qui ista subtilius q̃runt: i numero, sapientũ nõ hũt. hanc esse in te sapientiã existimãt: ut oĩa tua i te posita eẽ ducas: humanosq; casus uirtute iferiores putes. M. Cato: cẽsorius. s. ¶ Nec illi q septẽ: sapientes habiti sũt auctore Laertio: Thales: Solõ: Periander: Cleobolus: Chilõ: Bias: Pictachus: his adnumerãt pleriq; Anacharsin Scytã: Mysonẽ: Chiũ: Pherecydẽ: Syrũ: Epimenidẽq; cretensem. addunt aliq & Pisistratũ tyrannũ. ¶ Frequentia: multitudine: qm̃ mediis officiis puenit tãdem ad pfectũ. ¶ Similitudinẽ: uidebant inquit sapiẽtes: sed nõ erant ut uere sapiẽtes ĩtelligunt. ¶ Quo circa: concludit Cicero ex supradictis: nec pfectũ honestũ: nec mediũ debere cõparari cũ utilis repugnantia. ¶ Cõmuniter: quod ẽ oĩbus cõe: & mediũ quoddã honestum: qm̃ cõstat ex mediis officiis. ¶ Quod cõe honestũ & mediũ: qm̃ illi q boni uolunt uideri: i mediis officiis uersant. ¶ Emolumẽtis: utilitatibus: qm̃ nõ essent boni uiri: si potius utilitates q̃ honesta sectarent: qbus rõnibus urgetur Panetius: q cũ eẽt stoicus hanc partẽ ĩtroduxit. ¶ Tanq̃ id honestũ: affert roẽm q̃re cõe honestũ nõ debet cõpari cũ emolumẽtis: qm̃. s. hi q uersant i mediis officiis: ut ad pfecta tãdẽ pueniant: & ꝓgressionẽ iã facta ad uirtutẽ retineant: nõ aliter ipsũ mediũ honestũ debent tueri: q̃ pfecte sapientes illud pfectum honestũ tuent & colũt. ¶ In nr̃am intelligentiã: qm̃ non sumus pfecte sapientes: & itelligimus media quædã honesta nõ pfecta: .i. mediũ honestũ de quo nos intelligimus. ¶ Quã id: ẽ conseruãdũ sapientibus id qđ uere ẽ honestum. ¶ Aliter. n. rõ qm̃ si a mediis officiis discedit ꝓgressio q̃ facta ẽ ad ipsũ uirtutis habitũ cõseq̃ndũ teneri nõ põt: sed ad uiciũ fit regressio. Vñ in mediis officiis pseuerãdũ ẽ ut ad pfecta pueniat q̃ nõ aliũde quã a uirtutis habitu ꝓficiscũt. Ordo ẽ: aliter teneri nõ põt ꝓgressio: si q̃ facta ẽ ad uirtutẽ, ꝓgredimur ad uirtutẽ mediis officiis: qbus relictis ad uiciũ regredimus. g̃ totis uiribus enitendũ est: ut ꝓgressio ad uirtutẽ nõ deserat: qđ oĩbus q boni uolũt hĩi faciũdũ est. ¶ Sed hoc dictũ sic de his q hũtur bõi: qm̃ mediis funguntur officiis: q̃si dicat: apud illos q officiis funguntur: & ob id boni estimant: nõ est repugnãtia utilis & hõesti: sed apđ illos q oĩa dicũt expetẽda pp utilitatẽ & sũmũ bonũ i diuitiis posuerũt: io dicit. q ãt oĩa.

Normã septẽ sapientũ

Mercimoniũ nr̃ uig emolumẽtũ ẽ quasi

¶ Metiunt: mensurãt: & dicũt expetẽda pp utilitatẽ oĩa quæ faciunt & appetũt nõ pp honestatem sed p pter diuitias. ¶ Cõmodis: utilitatibus. ¶ Præpõderari: mẽsurari: qm̃ boni uiri & officiosi oĩa quæ faciũt & appetũt honestate nõ utilitate põderare debẽt: & cogitare quã sit honestũ nõ q̃tũ afferat utilitatis id qd̃ facere uolũt & appetũt. Illi aũt q nondũ media officia ingressi sũt: oĩa utilitatibus metiunt: & sic apud ipsos utilitas cũ honestate quã nõ curãt pugnare põt: apud officiosos nõ põt nec debet. ¶ Boni uiri: quĩ uersant' in mediis officiis. ¶ Itaq; q̃propter. Interpretat' Cice. uerba & mẽtẽ Panetii: eúq; excusat. Hoc ipsũ sensisse qd̃ dixerit: hãc sniam habuisse id quod dixit Panetius: hoĩes. s. solere dubitar̃ sed nõ oportere: qm̃ honestũ cũ utili pugnare non potest. ¶ Solere mõ: sol̃mmõ solere sed nõ oportere: qm̃ nõ debet quis dubitare de hoc nisi ab officio sit oĩo alienus: qd̃ cũ ita sit Panetius nõ ẽ reprehẽdẽdus ĩmo laudandus: qm̃ ĩtellexerit nõ oportere: ut suã decebat professionẽ. & profecto si hanc ptẽ absoluisset: nil aliud ut opinor fecisset: nisi eos refellere q ĩ tali cõparatiõe dubitare soleret: cũ nõ oporteat. & hæc pars certe admodũ necessaria erat: sed q̃re omiserit ĩcertũ est & ipse uiderit. Vũ Possidonius bene dicebat nullũ eẽ locũ ĩ phĩa tã necessariũ. hoĩes enim hac pte intellecta: magno liberant' errore: cũ .s. cognouerit honestũ cũ utili pugnare nõ posse. & ĩ hac cõparatiõe dubitandũ nõ eẽ nec talẽ ꝓparationẽ fieri debere: & sic sniæ rutilii accedẽdũ est q reddidit rõnem q̃re alii post Panehãc ptẽ ab illo relictã nõ sũt psequuti ¶ Pluris: maioris p̃cii & momẽti. Sed hoc: utile & hõestũ. Quid ergo ẽ: quærit a se qd̃ sit illud qd̃ talẽ dubitationẽ affert. & soluit dicens. tunc oriri talẽ dubitationẽ: cũ exploratũ nõ habemus q̃le illud sit de quo cõsider̃at: qm̃ si esset certũ cuiusmodi eẽt: nullã hꝛet dubitationẽ: sed pateret: aut eẽ honestũ aut ihonestũ. circũstantiæ enĩ temporũ & personarũ sũt cã huius dubitatiõis: qm̃ id qd̃ uidet' p se turpe nõ est rõne tpis aut psonæ. Interficere enĩ hoĩem turpe est: sed ĩterficere tyrãnũ ẽ honestũ. ¶ Cõsiderãdũ: examinandũ & iudicandũ. ¶ Quale sit: honestũ an turpe. ¶ Sæpe enĩ. rõ q̃re orit' dubitatio: cũ ignorat' q̃le id sit de quo deliberamus & affert ancipitẽ curã cogitãdi. ¶ Tpe: cõditione tpis. & sic circũstantia facit ut id nõ sit turpe qd̃ erat: & id nõ sit honestũ quod p se erat honestũ. ¶ Plerũq; fere semp. Inueniat' aliq̃. s. circũstãtia tpis aut personæ. & ponit exẽplũ de nece Cæsaris. ¶ Quod pateat latius: qd̃ ad plura se extẽdat & ad multa possit trãsferri. nã uno hoc exẽplo alia possumus ĩtelligere. ¶ Familiarẽ: amicum: qm̃ Brutus nõ modo amicus: sed ẽt filius Cæsaris habebat'. Nam dicit' Cæsar cõcubuisse cũ Seruilia matre Bruti & sorore Catonis. Vũ Cæsar cultu filii Brutũ ap d' se habebat. & eũ maxime ornabat. Cũ uulneribus appetereť a cõiuratis: & uidisset Brutũ stricto pugione ĩ se irruentẽ: græce dixit: & tu fili: & sic oĩ spe iã euadendi depo sita caput toga obuoluit: & ad ĩmos pedes deduxit: ut honeste caderet. ¶ Nũ igit'. i. an sceleratus hfidus est: q̃si dicat: nõ ẽ reus sceleris tyrãnicida: ĩmo dignus laude. Populo rõano: q laudauit necẽ Cæsaris & percussoribus præmia decreuit. ¶ Præclaris: sũma laude dignis. ¶ Illud: cædẽ Cæsaris tyrãni. ¶ Pulcherrimũ: maxĩa laude uirtutis dignũ. & Atheniẽses Harmodio & Aristogitõi tyrãnicidis statuas erexerũt. Vtilitas publica quæ secuta ẽ ex morte tyrãni. ¶ Vicit igitur: dicet aliquis inquit Ci. Vtilitas in tali re uicit honestatem: ĩmo respõdit: utilitas secuta est honestatẽ: quoniã omne honestum est utile. Honestatẽ ꝓfamiliaris occidit amicũ: nõ fuit turpe inqt amicũ occidere: sed honestum & utile: qm̃ erat tyrãnus: cuius cædes utilis est oĩbus & laude honestatis ornata: qppe talis lues ẽ medio tollẽda est: ne aliis noceat. Qui igit' hoc malũ ex hoĩum societate rẽmouet: summa laude dignus est. Nec erat Cæsar bonoꝝ amicus: cũ esset tyrãnus: sed potius inimicus. Vũ a Bruto reip. oppræssæ studioso potuit cũ laude interfici.

Qui ãt oĩa metiunt' emolumentis & cõmodis: neq; ea uolũt ꝓpõderari honestate: hi solẽt ĩ deliberãdo honestũ cũ eo qd̃ utile putãt cõparare bõi uiri non solẽt. Itaq; existimo Panetiũ (cũ dixerit hoĩes solere ĩ hac cõparatiõe dubitare) hoc ipsũ sensisse qd̃ dixerit solere modo nõ ẽt oportere. Etenĩ nõ mõ pluris putare quid utile uideat'. q̃ qd̃ honestum: sed hoc ẽt inter se cõparare. & ĩ his dubitare turpissimũ est. Quid ẽ ergo qd̃ non nũq̃ ad dubitationẽ afferre soleat: considerandũq; uideat'. Credo si qñ dubitatio accidit quale sit id de quo consideret'. Sæpe enim tẽpore fit ut' quod plerꝝq; turpe haberi soleat: ĩuenitur non esse turpe. exempli cã ponat' aliquid qd̃ pateat latius. Quod põt eẽ maius scelus: q̃ nõ modo hoĩem: sed ẽt familiarẽ occidere. Nũ igit' se obstrinxit scelere siquis tyrannũ occidit q̃uis familiarẽ. Populo qdẽ rõano non uidet': quĩ ex omnibus præclaris factis illud pulcherrimũ existimat. Vicit igit' utilitas hõestatẽ ĩmo uero honestas utilitatẽ secuta ẽ.

¶Itaq; ut ſine ullo errore:allatis rõibus ſupradictis regulã quandã conſtituit Ci.ut ſine errore iudicari poſſit:ſi quãdo utile cũ honeſto pugnare uidebit. ¶Formula:regula modus quidã & norma:quæ ſit cõ ſentanea diſciplinæ ſtoicoꝝ q dicũt nihil eẽ utile qđ nõ ſit honeſtũ. ¶Diſcipline:ſecte & dogmati ſtoi co ¶Cõſentanea:cõueniẽs accõmodata:& affert rationẽ quare. ¶Quã formulã & modum diſputãdi. Qui pipateici. dictũ ẽ i prio uolumine nullã fuiſſe differentiã iter ueteres academicos & pipateticos in opinionibus tã moꝝ q etiã reꝝ naturaliũ ſed ſolis noibus fuiſſe ſepatos. ¶Veteribus:quoꝝ autor fuit Pla.& ueteribus dicit qm̃ fuit poſtea media academia & noua.uariæq; opi niones. ¶Tñ ab eis ſtoicis. ¶Splẽdidi us:maiore laude. ¶Quã ab his pipate ticis & academicis:qui utilia ab hone ſtis ſeparabant & expetẽda eſſe dice bãt:ſed comparatione uirtutis nulli us pene momẽti eſſe dicebant. ¶Stoi ci uero aſſeuerabãt nihil omnio eſſe utile:qđ nõ eẽt honeſtum. ¶Nobis aũt ꝓfitetur Cice.ſe academicũ. Aca demici.n.uihil affirmabãt:ſed diſpu tabant in utranq; partẽ:& id iure ſuo defendebãt:quodcũq; occurret ꝓba bile:& etiã ab aliis diceret:qui ñ eẽnt eiuſdẽ diſciplinæ. Vñ Ci. Academico magna dabat licẽtia: ut ſequeret for mulã cõſentaneã diſciplinæ ſtoicoꝝ qa ꝓbabilior uidebat:& id qđ i aliis ꝓbabile uidet academicus iure ſuo ꝓt tueri & diſputatione defẽdẽ hãc for mulã Cice.ſequi non potuiſſet:ſi ſe pi pateticũ ꝓfeſſus eẽt:qm̃ fuiſſet cõtra ſuũ dogma. Certæ enĩ erant aliog di ſciplinæ & definitæ opiniones. Aca demici uero de omni re diſputabant in utrãq; ptẽ:& nullas poſitiones ſer uabãt:ſed id qđ in quoq; uidebat ꝓ babile ſequebantur nihil affirmãtes. ¶Quodcunque omne quod uidetur maxime probabile ex quocũq; dog mate. ¶Noſtro iure libertate ab om nibus conceſſa nobis:quoniam hic eſt mos academicoꝝ ut ꝓbabilia ſequãt:& nihil ipi affirmẽt. ¶Idq; oris genus autor Laer.traditũ a Pla.p iterrogationẽ ac riſionẽ ex umbra i certamẽ ac puluerem ꝓmus eduxit Lacydes Alexan.filius cyreneus nouæ acadẽiæ ꝓnceps:Arceſilæq; ſucceſſor.Lacydi ſucceſſit car neades q nouã acadẽiã illuſtrauit. Carnea. Clitõacho i quo acadẽica phia deſiit. Ariſ.ſucceſſit Theophra ſtus i quo atq; Clitõacho & cryſippo:ut colligit Laer.ionica phĩa deſiit Lacydes:ut iqt Euſebio putauit ab hoibus nihil penitus ꝓhẽdi poſſe. ¶Sed redeo:qa fecit digreſſionẽ:redit ad formulã q̃ uult ꝓſtituer.

Itaq; ut ſine ullo errore diiudicare poſſimus ſiquã do cũ illo quod honeſtũ ĩtelligimus pugnare id ui debitur.quod appellamus utile formula quædam cõſtituenda eſt:quã ſi ſequemur ĩ cõparatione reꝝ ab officio nunq̃ recedemus:Erit autem hæc formu la ſtoicoꝝ rationi diſciplinæq; maxime cõſentanea quam quidẽ in his libris ꝓpterea ſequimur. quod quãq̃ a ueteribꝫ academicis & peripateticis noſtris qui quondam iidem erant qui academici:qui quæ honeſta ſunt anteponunt his quæ uidentur utilia tamẽ ſplẽdidius hæc ab eis diſſerunt:quibus qcqd honeſtũ ẽ idem utile uidet:nec utile quicq̃ quod ñ honeſtũ:q̃ ab his quibus ẽ honeſtũ aliquid nõ uti le aut utile nõ honeſtũ. Nobis autẽ nra Academia magnã licentiã dat:ut quodcũq; maxime ꝓbabile occurrat id noſtro iure liceat defendere. Sed redeo ad formulã. Vihil detractõe ꝓcio

¶Formula qua officiũ cognoſcit.

Detrahere igit aliquid alteri & hominẽ homi nis incõmodo ſuũ augere cõmodũ magis ẽ contra naturã q̃ mors q̃ pauptas:q̃ dolor:q̃ cætera quæ poſſũt aut corpori accidere aut rebus externis

Detrahere igt. Hæc ẽ formula quã Ci.ĩſtituit:& ea põit q̃ ſũt fugiẽda cũ ſint cõtra naturã:a q̃ huius diſputatõis & formulæ ſumit fũdamẽtũ:qm̃ uidẽdũ ẽ e natura.i.ſecũdũ uirtutẽ:q̃ hoẽſtatẽ oĩbus aliis rebus anteponit. Eſt iqt cõtra naturã eripe qđ ſuũ ñ ẽ:& augere ſuas utilitates cũ icõmodo alioꝝ Ergo ſi naturã ducẽ ſeq uolumus ab eo dẽmus abhorre:qđ ẽ contra naturã:& ſic fungemur officio:& nũq̃ errabimus. Mors q̃ ẽ ultimũ oĩum terribiliũ:& aufert oẽ bonũ qđ ẽ in uita & ĩpedit pfectionem na turæ:& eius opus diſſoluit. Dolor:q ẽ motus i corpe cõtrarius ſenſibus. ¶Paupertas:cũ.i.pp iopiã natu ra ſuſtẽtari nõ põt. Ci. dicit paupertatẽ eẽ cõtra naturã reſpiciẽs ad ĩperitã multitudinẽ & ad media offi cia nõdũ ĩgreſſã quæ iudicat paupertatẽ eſſe ſũmũ malũ ñ itelligẽs dotes uirtutis:& putans paupertatẽ eſſe contra naturã:ad hanc multitudinem inſtituendam hæc oratio ſuſcepta eſt:ut exploratum habeat & perſuaſum honeſtatem debere præponi utilitatibus:& nihil eſſe magis contra naturam quam aliena eripere. Sed profecto paupertas nõ eſt indecora:niſi his qbus inuitis accedit & aĩus debet eẽ diues ñ ar ca. Honeſta inqt Epicurus ẽ læta pauptas:q̃ ut inqt Seneca iſtantibus deſideriis ſatiſſacere cõtenta eſt.

cõtra naturã ẽ nõ habere uirtutes: ad quas natura nos creauit & pricipia dedit: sed nũc parẽti naturæ tã quã nouercæ eoꝝ interpẽtatione uis affert: qui lautiores q̃ fuerit quõdã septẽ uiri epulonũ & esopi pati nã affectantes & cœnas saliares persicosq; apparatus: quicq; melius palato q̃ corde sapiunt isthmiæ dio nes sacris opati nouo argumẽtoꝝ genere cõcludũt: & magna uoce cõtẽdũt: palatũ cõdito pulpamẽto & tucetis replere Niliacũ pusionẽ gaditanáq; puellã tremulo clune pruriẽtẽ crissentẽq; habẽt: & mẽsas ex ultima mauritania aduectas & indicis dẽtibus effluctas: & exotica nostratiaq; unguẽta secũdũ naturã eẽ: qd̃ tñ abest ut ueꝝ sit ut his q̃ ho minẽ ad honestatẽ creat & frugalita tẽ: nil possit eẽ magis cõtrariũ. ¶ Non bñ itelligũt. Nelluones uim naturæ q̃ paucis cõtẽta ẽ. Vñ dũ aqueliculo: stu dẽt bestiis pſimiles efficiunt: & famã: & uirtutis laudẽ amittũt quoꝝ uoces eo loco habendæ sunt: ut Demetrius phũs dicere solebat: quo uentre red diti crepitus. Quid enĩ iquit mea rur sum est: an deorsũ ferant. ¶ Nã princi pio ꝓbat quare est id qd̃ dixit cõtra naturã. Principio: primũ & añ omnia ¶ Cõuictũ: uitã coẽm & humanã soci etatẽ: qñ si ita fit: hoĩes simul uiuere ñ possũt. ¶ Si enĩ: ratio q̃re destruit hũa nus cõuictus & societas. ¶ Affectu dis positi: & tali aio: ut bona alioꝝ eripe re uelimus: ut nra cõmoda augeanť. ¶ Secũdũ naturã: qñ hõ est sociabilis naturaliter: & ab hoie nõ alienus. Vt si unũquodq; ꝓbat & cõfirmat p sili tudinẽ disrũpi humanã societatẽ si al ter spolieť & uioleť: ¶ Hũc sensũ si ita sentiret & opinaretť. ¶ Debilitari i ali qua pte. ¶ Et iterire oio dissolui. ¶ Cõ moda: utilitates. ¶ Cõmunitas: uictus cois. Nã sibi: hoc cõcediť: ut nobis po tius: acqramus ea quoꝝ usu natura in diget: sed nõ cõcediť ex bonis alteri us domos nostras locupletare. ¶ Nõ repugnãte natura: modo iusta acqra mus: q; uult naturaliter cõtra naturã ẽ ut ipse Cicero docet. ¶ Spoliis rapi nis & calamitatibus alioꝝ. ¶ Natura dispositione naturali. ¶ Iuregẽtiũ: qd̃ est omni humano generi cõmune. ¶ Legibus populoꝝ: iure ciuili. Quibus legibus: qñ unaquæq; res pub. suas habet leges: & ius ciuile ergo nec iuregẽtiũ nec ciuili licet alteri nocere suæ utilitatis causa: sed q̃is non essent leges: tamẽ natura humana hoc requirit: ut homini homo nõ noceat. quoniam homo ab homine non est alienus. & homo hominis causa est generatus: ut alter alteri prosit. ¶ Hoc enim ra tio est. hoc inquit uolunt leges: ut uictus communis conseruetur: & ut quisq; suum habeat: & seruetur so cietas inter hoĩes ut uult natura. ¶ Incolumen cõseruatã. ¶ Qui dirimũt: qui uiolant aut furto aut hom cidio: leges puniunt eos: ut merentur nam aliqui ultimo supplicio afficiuntur: alicui aguntur in exiliũ: aliqui pœna pecuniaria mulctantur: & in uinculis detinentur: ut ratio delicti poscit. ¶ Damno: pœna pe cuniaria & ablatione bonoꝝ: nam damnũ est in rebus: malum autem in persona & fama. Ideo dicit So. terentianus: quid facias illi qui dederit damnum aut malum. ¶ Atque hoc ut humana societas seruetur incolumis. ¶ Multo magis q̃ ipsæ leges. ¶ Ratio naturæ: quæ nil aliud est nisi lex diuina & humana cui magis q̃ legibus parendũ est: & illi obediunt qui nolũt e natura uiuere. ¶ Quæ ẽ lex quæ cõplectiť legẽ diuinam & humanã. ¶ Nunq̃ committet: nunq̃ incidet in hũc errorẽ. ¶ Assumas: accipias & ascribas qd̃ tibi iure nõ debetur. ¶ Celsitas animi animus excelsus: quoniã haꝝ uirtutũ semina habemus a natura.

Nã principio tollit cõuictũ humanũ & societatem Si enim sic erimus affecti: ut pp̃ suũ quisq; emolu mẽtũ spoliet aut uiolet alteꝝ disrũpi necesse ẽ eã q̃ maxime est secuudũ naturã hũani generis societa tẽ. Vt si unnũquodq; mẽbrũ sensum hũc haberet ut posse putaret se ualere si ꝓximi mẽbri ualitudi nẽ ad se traduxisset: debilitari & interire totũ corpꝰ necesse eẽt: sic si unusquisq; nostrũ rapiat ad se cõ moda alioꝝ detrahatq; qd̃ cuiq; possit emolumẽti sui gratia societas hoĩum cõmunitasq; euertať ne cesse ẽ. Nã sibi ut quisq; malit qd̃ ad usũ uitæ ꝓti neat q̃ alteri acqrere cõcessũ ẽ nõ repugnãte natura Illud quidẽ natura nõ patiť ut alioꝝ spoliis nras fa cultates copias opes augeamus: Neq; uero hoc solũ natura iuregentiũ: sed etiã legibus populoꝝ: qbus in singulis ciuitatibus respublicæ cõtinẽtur: eodem modo cõstitutũ ẽ: ut nõ liceret sui cõmodi cã noce re alteri. Hoc enĩ spectãt leges: hoc uolũt incolumẽ eẽ ciuiũ cõiunctionẽ: quã q dirimunt eos morte exi liis uiculis dãno coercẽt. Atq; hoc multo magis exi git ipsa naturæ rõ q̃ ẽ lex diuina & humana: cui pa reť q uelit (oẽs aũt parebũt qui secundũ naturã uo lẽt uiuere) nũq̃ cõmittet ut alienũ appetat & id qd̃ alteri detraxerit sibi assumat. Et enĩ multo magis ẽ secũdũ naturã celsitas aĩ & magnitudo: itemque

¶Cõmunitas iustitia:qua una cũ liberalitate ẽ ad coẽm utilitatẽ tuendã & declarat sic:nã dicit coitas q̃ coitas cõstat ex his duabus iustitia & liberalitate atq; magnificẽtia:qbus coitas humana seruat'. ¶Quã uoluptas:quæ aĩ lumẽ extinguit & ẽ cõtra naturã:qm̃ ipedit illius pfectionẽ & opus:cũ sit esca malo⁹: ¶Quã uita:qm̃ natura uult:ut magnanimus cũ uersat' in piculo uitæ nõ pcat suæ:& ꝓ coi salute mori bonus uir nõ recusabit uolẽte natura q̃ homes ad iustitiã fortitudinẽ cæteraſq; uirtutes creauit. ¶Quã diuitiæ:qm̃ natura uult ut oĩs diuitias exponamus ꝓ utilitate coi:& magis amat iustitiã & liberalitatẽ q̃ diuitias:quas q cõtẽnit magnanimus ẽ. ¶Quæ uoluptatẽ:uitã diuitias· ¶Cõtẽnere:spernere tanq̃ iferiora hoĩs ꝓstãtia:& cælsitudine aĩ q debet esse in uictus. ¶Et ꝓ nihilo ducere cõparantẽ:existimare illũ eẽ nullius momenti & pcii q cõpat uoluptates & diuitias cũ utilitate coi. ¶Cõparantẽ illũ q cõparat supradicta cũ coi utilitate.i.qui cõparando ꝓponit uoluptatẽ uitã & diuitias coi hoĩum utilitati.i. iustitiæ liberalitati & magnificẽtiæ q̃ sunt ad coẽ cõmodum & q pcit uitæ cũ opus eẽt illã ꝓ patria effũdere & fugit labores deditus uoluptati & amat diuitias:nõ põt eẽ iustus & liberalis: & sic humanæ societati erit inutilis. Nõ igitur debet quis ea q̃ uilia sunt anteponere coi utilitati:qm̃ ẽ cõtra rõnẽ naturæ. & i hoc uolumine agit' de cõparatione utilis & honesti:& pluris facienda ẽ coitas q̃ diuitiæ. ¶Quã mors: qm̃ naturæ ratio uult:ut homo potius moriat' ꝓ coi salute. q̃ qd' detrahat aliis aliqd suæ utilitatis cã:qd' ẽ alienũ ab oĩ humanitate: & id natura nõ patit'. ¶Generis eiusdẽ similia icõmoda q̃ nocere uident'. ¶Quã dolor:qm̃ natura uult ut dolores ppetiamur ꝓ cõmuni utilitate. ¶Herculẽ illũ.q.d.illũ herculẽ magnũ & sũma laude dignũ

coitas iustitia:liberalitas q̃ uoluptas:q̃ uita:q̃ diuitiæ. Quæ quidẽ cõtẽnere & ꝓ nihilo ducere cõparãtẽ cũ utilitate coĩ magni aĩ & excelsi ẽ. detrahere autẽ alteri sui cõmodi causa:magis est cõtra naturã q̃ mors :q̃ dolor:q̃ cætera generis eiusdẽ. Itẽq; magis ẽ secundum naturã ꝓ oĩbus gẽtibus si fieri possit ꝛseruãdis aut iuuãdis maximos labores molestiasq; suscipere imitãtes Herculẽ illũ quẽ hominũ fama beneficioꝝ memor in cõcilio cælestium collocauit q̃ uiuere ĩ sollitudine nõ modo sine ullis molestiis sed etiã in maximis uoluptatibus abũdantẽ omnibus copiis:ut excellas etiã pulchritudine & uiribus Quocirca optimo quisq; splẽdidissimoq; ingenio lõge illã uitã huic anteponit. Ex quo efficit' hominẽ naturæ obedientẽ homini nocere nõ posse. Deĩde q alterũ uiolat ut ipse aliquid ꝛmodi cõsequ't:aut nihil se existimat contra naturam facere.aut magis fugiendã censet mortem paupertatem dolorẽ amissionem ẽ liberoꝝ ꝓpinquoꝝ amicoꝝ q̃ facere cui piã ĩiuriã. Sin nihil existimat contra naturã fieri in hoĩbus uiolandis:quid cũ eo disseras:qui omnino

& sic emphasim habet. Nã emphasis altiorẽ ꝑbet intellectũ q̃ quẽ uerba per se ipsa declarãt:ut tu ne ille æneas. ¶Et apud Papymũ. Quẽ scire nephastũ illũ:sed taceo,phibet tranqlla senectus. ¶Beneficioꝝ memor:in libris de natura deoꝝ ait. Vtilitatũ magnitudine cõstituti sũt hi dii: qui utilitates quasq; gignebant. Suscepit aũt uita hominũ:cõsuetudoq; coĩs:ut beneficiis excellẽtes uiros ĩ cælũ fama ac uoluntate tolleret. Hic hercules:hic castor:quoꝝ eni remanẽt aĩ atq; æternitate fruerent' dii rite habiti sũt cũ & optimi eẽnt & æterni. ¶Cõcilio:cætu deoꝝ ſ:sus ẽ:pstat pati oĩs labores & molestia,ꝓ coi utilitate q̃ uiuere ĩ sollitudine & affluere diuitiis & habere pulcritudinẽ. Hercules quia in opprimẽdis mõstris ꝓ utilitate coi laborauerat:hominũ fama in cætũ collocatus ẽ. ¶Quocirca cõcludit Ci. ex supradictis uitam cũ negociis & laboribus pro coi utilitate umbratili & ociosæ uitæ anteponẽdã eẽ. ¶Optio:a natura bñ instituto. ¶Splẽdidissimo:clarissimo:& a natura quodã splẽdore donatus ingenii:& cognoscit quid natura requirit:& quantũ hõ homini debet rõne humanitatis & iure naturali ¶Vñ qui paret naturæ non põt sustinere ut hoĩ noceat:qm̃ ẽ cõtra naturã. ¶Illã uitã:negociosã & laboriosã. Huic umbratili ocio sæ & affluẽti uoluptatibus & bonis corpis & fortunæ. ¶Ex quo efficit' ꝓpter hoc qd' dictũ est: concludit' hoĩem homini nõ nocere qui paret naturæ. ¶Deinde qui alterum uiolat:ponit duo quæ quis existimare potest cũ alicui nocet: quæ Cicero refellit:ut imperitis ostendat hominem homini nullo modo debere nocere. ¶Aut nihil existimat:hoc est unũ potest arbitrari inquit se nihil facere contra naturam cum hominem uiolat: ¶Aut magis:hoc est alteꝝ:qm̃ putat mãgis fugiẽdam eẽ paupertatẽ:& reliqua ĩcommoda q̃ facere iniuriã. ¶Si nihil existimat:resumit primũ. ¶Quid disseras:quid disputare possis .q.d.nõ est cũ eo disserẽdũ:cũ sit omnino rudis:& nomine tñ homo:qm̃ ab homine aufert humanitatẽ

¶ Hominē:humanitatē ipsā:& ipsū hoiem ſeparat ab hoie:qđ ē cōtra naturā:qm̄ hō ab hoie ñ ē alienus
¶ In uioládis hoibus:cū hoies uiolat:cū talı igit uiro diſputādū nō ē:qm̄ ignorat narurā: & ē una beſtia
cū ab hoie humanitatē tollat. Sin fugiendū:reſumit alterꝝ qđ nō ē ita uitupabile: qm̄ putat ille qui ita
opinat fugiēdā eē iniuriā:ſed peius eē pati dolorē:mortē & pauptatē.i.ſi putat nō eē aliquē uioládū:&
cenſet illa eſſe multo peiora.in eo inqt errat:qm̄ putat paupertatē & dolorē peiores eē ai uitio:qm̄ ta
lis aī affectio fugiēda ē magis q̄ paupertas quā dolor:& deniq; ipſa mors. ¶ Vitū:corporis:ut dolor &
ſimilia corporis icōmoda. ¶ Aut for
tunæ:ut pauptas:& ea q̄ a fortuna ho
mini accidūt. ¶ Aiæ uitiis: ſceleribus:
qm̄ peius ē eē ſceleratū q̄ pauperē. dū
eni qs in uitio ē.habet infœliciſſimus.
¶ Vñ uitio aiæ nihil ē fœdius:nihil terri
us:nihilq; magis fugiēdū. Iniuria ē ui
tiū aiæ:dolor ē uitiū corporis:& q̄to
animus ē pſtātior corpore: tanto ui
tiū aī ē grauius uitio corporis. ¶ Ergo
unū:cū ita ſit iquit oēs debēt ſibi unū
pponere:& hoc ē optimū pceptū.
Oibus qui ducē naturā ſeq uolunt.
Vniuſcuiuſq; ſingulorꝝ.i.utilitas uni
uſcuiuſq; nō minus q̄ noſtra debet eē
chara nobis:& ut oium & ſingulorꝝ
eadē ſit utilitas:& ut oibus & ſingulis
cōſulat. ¶ Quā:utilitatē cuiuſq; & uni
uerſorꝝ ſi quis ad ſe rapiet diſtrahet
humana ſocietas:q̄ ē maxime a natu
ra. ¶ Atq; ſi etiā:probat Cicero oium
utilitatē eſſe coēm. & facit renūciatio
nē ſūptā a diſciplina ſtoicorꝝ:qua de
mōſtrat nos phiberi lege naturæ uio
lare hoiem .qm̄ ut uolūt ſtoici hō ob
id ipſū q; hō ē:nō ē alienus ab hoie.
Præſcribit:pcipit & diffinit:monet at
q; cōſtituit. ¶ Ob eā cauſā:ob id ipſū
q; hō ē:nō ob aliquā aliā:cauſā. ¶ Cō
ſultū uelit: ideſt natura hoc præcipit
ut homini quicū q; ſit cōſulat. Neceſ
ſe ē:qm̄ hoc ſequit ex illo:ſi antecedēs ē uerꝝ & cōſequēs erit uerum ſi hō hoi conſulere.debet: oportet
omnia eē cōmunia:quod ſi uerꝝ eſt homo non debet uiolari ab hoie:ita præſcribēte natura:Antecedēs
eſt uerꝝ:ergo & conſequēs:quod Ci. pbat. ¶ Quod ſi ita ē:ut oīs utilitas cōmunis ſit omnes cōtinemur
una lege:naturæ ¶ Idipſum:ſi cōtinemur oēs tali lege. ¶ Primū antecedēs naturā ſcilicet uelle omnibus
eſſe conſultū:& omnium utilitatē eſſe coēm. ¶ Extremū:cōſequens:qm̄ ſi natura uult ut omnibus conſu
lat:neceſſe ē omniū utilitates eē cōmunes:& ſi omnes cōtinemur una & eadem lege nature:neceſſe ē ut
uiolare hominē a natura phibeamur. ¶ Nā illud quidē pbatio ē antecedētis ſeu pmi:ut ipſe dixit. Et cō
futat illorꝝ opinionē:aliā eſſe rōem fratrꝝ propinquorꝝ & aliā eſſe ciuiū:aliā externorū:qm̄ hæc opinio
diſtrahit humanā ſocietatē:ſi nō oium hoium rō habebit. & ſi hoc non tenet hoiem ab hoie:qcunq; ſit:
non eſſe alienū. & ſic probat primum & per conſequēs extremū. ¶ Abſurdū:non conueniens rōi. ¶ Aliā
rōnem eſſe ciuiū:non idē debere ſeruari aduerſus reliquos:quā ſniam cicero refellit:oſtendens inter ip
ſos ciues eſſe ſocietatē ciuilem. & quoddā ius naturale itercedere. ¶ Aliam reliquorꝝ:externorū hoium
dicunt aliā eſſe rationē ciuium:aliā reliquorum. ¶ Pli q talia dicunt. & refellit primam partē de ciuibus
poſtea ſecundā de reliquis hominibus. ¶ Nihil iuris:nullum ius quod natura ipſa pſcribit:& uinculū ci
uilis ſocietatis ideſt ſtatuunt & putant nullum ſibi eē ius naturale cum ciuibus & nullā ſocietatē. ¶ Com
munis utilitatis gratia.i. putauit ciuē a ciue alienū eſſe & nullam eſſe inter ipſos ſocietatē ppter cōmu
nē utilitatē. qđ falſū eſt & abſurdū deſtrueret. n. ciuilis ſocietas. ¶ Qui aūt:hæc ē altera ps qua illorꝝ ſen
tētiā refellit qui dicebāt habēdā eē rationē ciuiū:ſed reliquorꝝ nullā. ¶ Nā ſi ſic eēt deſtrueret coīs ſocie
tas gēris hūani q̄ ſublata uirtutes etiā tollent q̄ fūt ad ꝛſeruationē gēris hūani:& maxīe iuſtitia et lībalitas

hoiem ex hoie tollat. Sin fugiēdum id quidē cēſet:
& multo illa peiora:mortē pauptatē: doloré errat i
eo quod nullū aut corporis:aut fortunæ uitiū ani
mæ uitiis grauius exiſtimat. Ergo unū debet eē om
nibus ꝓpoſitū:ut eadē ſit utilitas uniuſcuiuſq; &
uniuerſorꝝ:quā ſi ad ſe quiſq; rapiat diſſoluet om
nis humana cōſortio. Atq; ſi etiā hoc natura pſcri
bit ut homo homini quicūq; ſit ob eam ipſā cauſā
tamē quod his homo ſit cōſultū uelit neceſſe ē ſe
cundum eandē naturam oīum utilitatem eē cōmu
nē. Quod ſi ita eſt una continemur omnes:& eadē
lege naturæ. Idq; ipſum ſi ita ē certe uiolare alterū
lege naturæ prohibemur: Verum autē primū:ueꝝ
igit & extremū. Nā illud quidē abſurdū ē. qđ qdā
dicūt parenti ſe aut fratri nihil ꝺtracturos cōmodi
ſui cā:aliā rōnē eſſe ciuiū:aliam reliquorꝝ:hi ſibi ni
hil iuris & nullā ſocietatē coīs utilitatis cā ſtatuunt
eē cū ciuibus:quæ ſnīa oēm ſocietatē diſtrahit ciui
tatis. Qui āt ciuiū rōnem dicūt eē hñdā externorꝝ
negāt hi dirimūt coēm hūani gēris ſocietatē q̄ ſub
lata bñficētia. lībalitas:bōitas iuſtitia fūditꝰ tollit.

¶ Quæ ſupradicta & ſocietas gñis humani: & uirtutes. ¶ Etiã aduerſus deos: qm̃ nõ mõ oñdunt humanã ſocietatẽ: ſed ẽt deũ q hãc ſocietatẽ iter hoies cõſtituit: cuius ſocietatis uinculũ arctiſſimũ ẽ: ſi putamꝰ & perſuaſũ hũbemus cõtra naturã cẽ hoi nocere: & nullo mõ alicui qcq̃ detrahendũ ſui cõmodi cã: ſed potius oĩa icõmoda ſubeũda: & bonoꝝ & corporis ipſius ẽt ai iiuſte. ¶ Profecto niſi ita ſtatuerimus uinculũ ſocietatis hũanæ diſſoluet. ¶ Arctiſſimũ: uinculũ: ut arcte & bñ cõiũcta teneat: ſi arbitrabimur cẽ cõtra naturã hoi nocere. ¶ Vel externa ut pauptatẽ amiſſionẽ filioꝝ & alia icõmada ĩ bonis externis. ¶ Vl corpis: ut ſi gladio qs aut uerberibus ĩ corpe lædat: & aliã icõmoditatẽ patiat ĩ bõis corpis. ¶ Vel ẽt ipius ai qđ plus ẽ: qm̃ bõa ai debẽt cẽ clariora .i. uirtutes & bonũ nomẽ. ¶ In bõis ai patit qs icõmoda iiuſte cũ ab aliquo uitupat & itẽperãs dr: aut iiuſtus: aut timidus: aut fur: aut ſacrílegus: & ſic de ſilibus melius ẽ: & magis cõſentaneum naturæ pati icõmoda: q ſint iniuſta ĩ bonis fortunæ corpis & ẽt ai q̃ uiolat hũaná ſocietatẽ. Quæ nacẽt iuſtitia: q̃ icõmoda iiuſta ſint: & iuſtitiã accipit tãq̃ reginã oĩum uirtutũ: ut oñdat mlto magis cẽ ꝺtra naturã uiolar hoiem & detrahere aliqd alicui q̃ oĩa icõmoda pati etiã iiuſte: qm̃ ꝑſtabilius ẽ pati q̃ iferre iiuriã. ¶ Næc.n.rõ q̃re ẽ cõtra naturã detraher aliqd alicui: qm̃.ſ.eſt cõtra iuſtitiã q̃ ẽ regia uirtutũ: & oĩs ꝯplectit: & ẽ uirtus unicuiq; ſuũ diſtribuẽs. Si aũt alicui ſuũ detrahit: uiolat iuſtitia & p ꝯſequẽs oẽs uirtutes. Næc una uirtus: iuſtitia q̃ aliaꝝ uirtutũ dña ẽ: & ſine ipa nihil ualẽt: & laudẽ ñ meret: oportet.n.liberalẽ eſſe iuſtũ & ſic fortẽ ſi uere fortis uult dici: qm̃ fortitudo ẽ uirtus q̃ pugnat ꝓ iuſtitia et ſic de aliis uirtutibꝰ: q̃ ad iuſtitiã redigũt. Forſitã qſpiã dixerit: neminẽ iiuria cẽ afficiẽdũ cõcluiſt: & hoc oĩbus ꝓpoſitũ cẽ debere: ut eadẽ ſit utilitas oĩm & ſingloꝝ. Noc igit cõcluſo uidẽdũ ẽ diligẽter: an iniuria ſit id qđ agit: qm̃ aliq̃ id qđ ſimplr ĩ ſe iiuriã hẽt qbuſdã circũſtãtiis iiuria uacat. Affert igit unũ aliud qđ qr diceꝛ potuiſſet. an ſapiẽs extrẽa fame laborãs dẽat cibum eripẽ hoi iutili: & dicit qđ nõ poſtea de tyráno alr ſtatuit. qm̃ nulla ẽ nobis cũ tyránis ſocietas: quos nõ mõ ſpoliar ſed ẽt necar hoẽſtũ ẽ. ¶ Et hoc dicit ut magis ꝓbet necẽ Cæſaris & laudet Brutũ & alios: q illũ e medio tollẽdũ curauerũt. ¶ Sapiẽs uir: pfectæ uirtutis. Nõ ẽ.n.rõ q̃re ñ debet auferri cibus a ſapiẽte hoi ad nullã rẽ utili: qm̃.ſ.melius ẽ mori ñ uiolare aliquẽ ſui cõmodi cã. Quã ai tal affectio.i.talis diſpoſitio & talis opio.i.tal diſpoſitio pluris dẽt cẽ apd nos q uita ¶ Neminẽ ut uiolẽ: hæc ẽ affectio & diſpoſitio q̃ debẽt cẽ charior uita. ¶ Quod ſi phalari: Affert nũc aliud de tyráno: & ſic oñdit unũ & idẽ rõe pſonæ & aliaꝝ circũſtãtiaꝝ uacare iiuria. ¶ Immanẽ: firmi ai & ab oi hũanitate alieni. Vñ interficere tyránũ idẽ ẽ q; iterficere ferã. ¶ Ob eã cãm ut ĩ uita remaneas ut poſſis hũanæ ſocietati ꝓdeſſe. ¶ Sin aũt id nõ ſit eiuſmõi.i. ſi ñ iõ uult ĩ uita remrnere: ut utilitatẽ reip. & hũanæ ſocietati afferat. ¶ Nõ igit: cõcludit ex his q̃ dicta ſũt: magis cẽ cõtra naturã appetere aliẽa q̃ pati icõmoda Eſt.n.iiuſta: qm̃ iuſtitia cã ẽ: ut coĩ utilitati cõſulat. ¶ Lex naturæ uult: ut ab hoie inutili ad ſapientẽ & bonũ uiꝝ utilẽq; tranſferant res ad u uiuendũ neceſſariæ. ¶ Fortẽ: aptũ ad ſubeunda picula ꝓ utilitate coĩ

Quæ qui tollunt etiã aduerſus deos ĩmortales ĩpii iudicãdi ſũt. Ab his enĩ cõſtitutã inter hoies ſocietatem euertũt cuius ſocietatis arctiſſimũ uinculũ ẽ magis arbitrari eẽ cõtra naturã hominẽ homini detrahere ſui cõmodi cauſa q̃ oĩa incommoda ſubire uel externa: uel corporis: uel ẽ ipſius animi q̃ uacẽt iuſtitia. Næc enim uirtus oĩum ẽ domina & regina uirtutũ. Forſitã quiſpiã dixerit: uonne igit ſapiẽs ſi fame ipſe conficiatur: abſtulerit cibũ alteri homini ad nullã rẽ utili. Minime uero. Non.n.mihi ẽ uita mea utilior q̃ animi talis affectio: neminẽ ut uiolẽ cõmodi mei gratia. Quod ſi Phalarim crudelẽ tyrãnũ & ĩmanẽ uir bonus: ne ipe frigore conficiat neſtitu ſpoliare poſſit: nõne faciat. Næc ad iudicãdum ſũt facillima. Nã ſi quid ab hoie ad ullã ptem utilituæ utilitatis cauſa detraxeris ĩhumane feceris: contraq; naturæ legẽ. Sin aũt is tu ſis q multã utilitatẽ reip. atq; hominũ ſocietati: ſi ĩ uita remaneas afferre poſſis ſi quid ob eã cãm alteri detraxeris. non ſit rephẽdẽdũ. Sin aũt id nõ ſit eiuſmodi ſuũ cuiq; icõmodũ ferendũ ẽ potius: q̃ de alterius cõmodis ſubtrahendũ: Nõ igitur magis eſt cõtra naturam morbus aut egeſtas: aut quid huiuſmodi q̃ detractio atq; appetitio alieni. Sed cõmunis utilitatis derelictio cõtra naturã eſt. ẽ.n. iniuſta. Itaq; lex ipſa naturæ: q̃ utilitatẽ hoĩm cõſeruat et ꝺtinet decernit ꝓfecto ut ab hoie ĩerti atq; inutili ad ſapiẽtẽ bonũ fortẽq; uiꝝ tranſferantur res ad uiuẽdũ neceſſariæ

¶Qui si occiderit.i.si ipse uir sapiēs bonus fortisq; moriet' coī utilitati detrimētū afferet:uñ uir prudēs & fortis nō debet sibi mortē afferre:qm̄ nocet reipu. & coī utilitati. ¶Mō:hoc ita faciat:dat cautionē. Sensus ē:res necessarie ab hoīe inerti ad bonū uirū trāsferri debēs:dūmodo ipse uir bonus & fortis id faciat ꝓ utilitate coī:quoniā si nimiū sibi placeret:putaretq; se solū uita dignū:& ob id aliis afferret iniuriā aliqd auferēdo quo ipse uiuat:cōtra iustitiā ē.Iō iquit sēp fungat' offō cōsulēs coī cōmodo.i.ab actōe cū uirtute ñ fcedat & qcqd agit fferat ad coēm utilitatē & societatē hūani gñis tuēdā. Nāc cām qa nimiū si bi placet:ñ dēt igit' cū dtrahit aliqd alicui id facer' cā iniuriæ:sed ut coī utilitati ꝓsulat: ¶Semp:i oī actiōe : & cū aliqd alicui detrahit. Fūgat' offō:si discedat ab actōe q̄ ē secūdū uirtutē et cū aliqd ausert nō id ideo faciat: qa nimiū sibi placet sed quia coīs utilitas ita expo/scit. ¶Nā q; ad Phalarī:nūc de tyrānis determinat illud inqt q; de tyrāno di xi:facile iudicat':pōt n.uir sapiēs spo/liare tyrānū sine repræhensione:qm̄ nulla amicitia :nulla deniq; cōiūctio nobis ē cū tyrānis:q iter hoīes nume/rādi ñ sūt:cū ab oī hūanitate sint alie/ni. ¶Distractio:dissociatio:qm̄ sūt im manes & ponēdi extra hūana societa tē ¶Atq; hoc oē genus.dicit Ci.tyrā/nos e medio penitus tollēdos eē tanq̄ hostes hūanæ societatis. Et utit' loco cōmuni q dicit' ea pars orationis q̄ nō de aliquo noīatim disputat & agit:sed de uniuersa re:ut hic Ci.facit de oībus tyrānis:qm̄ de uniuerso genere disputat. ¶Hoc genus tyrānoꝝ.s. ¶Pestiferū:pernitiosū humanæ societati. ¶Impiū:q; nullā habet erga deū pietatē :nec deum timet:nec leges :sed oīa uiolat regnādi cā læsa religione diuina etiā ægre se habēt nec colli possunt ut i/quit Euripides. ¶Exterminādū:eiiciēdū extra humanā societatē:a qua sunt alieni. Interrogatus Thales milesius quid ī uita difficile ac pene incredibile uidisset:Respōdit tyrānum senē. ¶Uñ Diogenes cū ab eo tyrānus quæreret:ex quo ære melius eēt statuā fundere:respōdit:quo Harmodius & Aristigiton fu isi sunt:hi duo fuerūt tyranicidæ:ut dictū est quibus athenienses ob id statuas erexerūt:quas Praxiteles ex ære fecit. ¶Nos autore Pli.a Xerse persaꝝ rege captos:uicta pside atheniēsibus remisit Alexāder ma cedo. ¶Eteni ut mēbra ꝓbat a simili tyrānos oīo exterminādos:ne mala cōtagiōe humanā societatem maculēt. ¶Et tanq̄ spiritu.i.sensu:qm̄ deficiēte sanguine in aliquo mēbro:illic nō remanet spūs:cuius ip se arteriæ sunt receptacula:sup quas locant' uenæ.i.riuuli sanguinis ꝓterq̄ ī dorso in quo magna arteria q̄ tarchea dicit' est posita supra uenā. Arteria ē cōceptaculū spiritus naturalis mixti cōfusiq; cū sanguine in quo plus spūs est:minꝰ uero sāguinis. Vena ē cōceptaculū sanguinis mixti cōfusiq; cū spiritu naturali in quo plus sanguinis est:minus spūs:resectis uenis & arteriis siue uitiatis torpescit ea ps corpis:& ñ ha/bet sensū:& caret spū. ¶Tāq̄ spū:dixit:qm̄ mēbra ñ ꝓprie spirāt:sed uidet' eē ipsis tanq̄ spūs qdā. Arteria q̄ tēdit ad pulmonē accipiēdi reddēdiq; spūs offō fungit'. Pulmones sūt tanq̄ folles & cor amplectunt'. Vena affert spūm nutritiuū:qm̄ sanguis ē nutrimētū corpis. Neruus affert spiritū sensitiuū:nerui magni sunt cā motus totius corporis hñt etiā sensū. ¶Vbicūq; est uena:ibi ē neruus & arteria. Hoc corpis uitiū qd' Ci.tangit tres habet species:q sūt secūdū magis & minus:cancrenā astachilū & estiomenū. Cācrena dicit'.qm̄ mēbrū aptū ē ut putrefiat. Astachilus qm̄ ē putrefactū: sed ñ habet oīs gradus putrefactionis. Estiomenus dicit' qm̄ habet oīs genus putrefactiōis:tūc mēbrū ita affectū destituitur a natura:& nullū ha bet sensū:sed caro fit nigra:& nerui adusti carētes spū : uñ opus ē eā partē amputare ne serpat uiciū ꝓ totū corpus:qm̄ pars illa putrefacta ptes ꝓximas cōtagiōe corrūpit:uñ dicit Qui.ne ps sincera trahat'. Ita tyramnus e medio tollēdus ē:ne malo exēplo alios inficiat q natura ducē sequunt':q̄ tiramnus oīo re liquit:& ē tanq̄ mēbrū putrefactū. ¶Ista feritas:natura efferata. Feritas ē plus q̄ uitiū:& cadit ī hoīem ea ratione qua omnē humanitatem deposuit :& iam ē fera & nomine tantū homo. Feritati oppōit' heroi/ca uirtus:quæ humana natura transcēdit:& aliquid inse diuinitatis habet . Vt dicit' inquit Aristo.in.vii. moraliū loquēs de feritate de quibusdā efferatis gētibus circa pōtū : alios crudis:alios humanis carni/bus delectari alios tradere natos inuicē:ut ī cōuiuis comedant'. Præterea iquit coitus masculoꝝ feritas ē & mala cōsuetudo.Illos ḡ q malignitate alio superant:hac infami appellatione notabant antiqui. ¶Et cōtra cum aliquem admirabantur:heroem & diuum appellabant:ut Lacones diceret consueuerunt.

Qui si occiderit multū d̄ coī utilitate dtraxerit mō hoc ita faciat:ut ne ipse de se bñ existimās:sesecq; di ligēs:hāc causā hēat ad iniuriā.Itaq; semp offō fun/gat':utilitati cōsulēs hoīum:et ei q̄ ipse cōmemoro hūanæ societati.Nā q; ad Phalarī attīet pfacile iu diciū ē.Nulla ē.n.societas nob cū tyrānis :sed poti us sūma distractio ē:neq; ē cōtra naturā spoliar' eū si possis:quē hoēstū ē necar'.Atq; hoc omne genus pestiferū atq; impiū ex hominū coītate exterminā dum.Etenim ut membra quædam amputantur:si & ipsa sanguine: & tanquam spiritu carere cœpe/runt:& nocent reliquis partibus corporis : sic ista

Malefici germanus fit

¶In figura hois:qm̃ tyrãni nihil habẽt hois nisi figurã.animus aũt est ferinus & ingeniũ:¶Bæluæ tyrãni qui iã ẽ bælua in figura hominis ¶A cõi humanitate corporis ex hominũ coitate & cõmertio:qm̃ homines iure humanitatis & lege naturæ sũt tanq̃ nnũ corpus a quo tyrãni ꝓpter feritatẽ & animũ imanẽ segregandi sũt ne corpus illud cois humanitatis inficiãt.i.ne malo exẽplo noceãt humanæ societati. Et ꝓfecto tyrãni fere nunq̃ nisi morte uiolẽta decedũt. ¶Tanq̃ humanitate:qm̃ nõ sumus ꝓprie unũ corpus oẽs:sed tãq̃ corpus hũanitatis:quo oẽs homines cõtinent:iõ dixit tanq̃ humanitate. ¶Huius generis sũt quæstiões:ita solet q̃ri iter homines:cũ quæriť officiũ ex tpe:dixit supra hoies solere dubitare:cũ.s. ĩcertũ est quale id sit de quo cõsideratur qm̃ aliqñ tpe fit:ut id qđ plerũq; uidetur turpe:iueniat nõ ee cõtra officiũ & posuit exẽplũ de nece Cæsaris. Postea subiũxit alias q̃stiones:an .s.debeat auferri cibo alteri:& an debeat spoliari tyránus & ipse ꝓscripsit quid pti neret ad officiũ:& qd cõtra. In his q̃stionibus ex tẽpore quæriť qd sit agẽdũ cũ aliqua sit dubitatio .Et hoc pacto mgr Ci.exequuturus erat panetius illã tertiã ptẽ omissã. Posuisset eni q̃stiones:& postea qd eẽt agẽdũ ex officio docuisset.Sed hi qui bñ ꝓceperũt librof supiores ĩ qbus agiť de oi genere honesti & de utili:poterũt ex tẽpore iudicare qd agẽdũ sit:cũ aliqua dubitatio.oriet:quoniã sciũt quid sit honestũ & quid utile.

in figura hominis feritas & immanitas bæluæ a cõi tãq̃ hũanitate corporis segregãda ẽ.Huius generis sunt quæstiones hæ in quibus ex tempore officium exqriť.Eiusmõi igr credo resPanetiũ psecutuꝝ fuisse:nisi alius casus:aut occapatio cõsiliũ eius pemisset:ad q̃s ipas cõsultatões ex supioribus libris satis multa ꝓcepta sũt:qbo pspici possit qd sit ꝓ turpitudinẽ fugiẽdũ:qd sit id qđ iccirco fugiẽdũ ñ sit qa oio turpe nõ ẽ .Sed quoniã opi ĩchoato ꝓpe tamẽ absoluto tanquã fastigium ĩponimus ut geometræ

Vñ opus superiora præcepta tenaci memoria cõplecti ut ab offõ nunq̃ discedamus:ad tales enĩ q̃stiones & cõsultationes siquãdo acciderit ꝓcepta habemus:ut a studiosis errari nõ possit. ¶Huius generis: similes ex tpe.i.& circũstãtia tpis & ratione. ¶Oẽs q̃stiões ois ĩquisitio de aliqua re an sit offiñ rõne temporis & aliaꝝ circũstantiaꝝ. ¶Officiũ:actio honesta. ¶Res eiusmõi:similes q̃stiones. ¶Cõsiliũ mẽtem & ꝓpositũ psequẽdi. ¶Ad quas cõsultationes:cũ q̃riť & dubitať:an sit cõtra officiũ spoliare tyránũ hoi ad nullã rẽ utili erripere cibũ & similia:quæ possũt eẽ officiũ a circũstãtia :ut sciant hoies inquit cõsultare & eligere cũ huiusmodi quæstiones inciderint:data sũt ꝓcepta ĩ supioribus uoluminibus:quibus perspiciť qd sit officiũ. ¶Perspici:recte uideri & iudicari quid sit honestũ:& per se & rõne circũstãtiarũ : & qd sit turpe. ¶Quia oio nõ ẽ turpe:qm̃ rõne circũstãtiaꝝ fit nõ turpe id qđ simplr turpe erat:& contra officiũ. ¶Sed qm̃ operi inchoato:Ci. ipositurus huic operi extremã manũ exẽplo geometræ:petit a filio ut sibi hoc cõcedat sine aliqua ꝓbatione:quo facilius id qđ uult ostẽdat. ¶Nihil ꝓter honestũ,ꝓpter se expetendũ:ut uolunt stoici quos Cice.sequitur in his officiis:aut honestũ maxime expetẽdũ:ut uolũt pipatetici .Hoc aũt posito & cõcesso certũ ẽ utilis & honesti nõ posse repugnãtiã eẽ qm̃ honestũ aut solũ ẽ expetẽdũ:aut maxime.i.añ oĩa alia:ut in secũdo loco relinquant bõa corpis & fortunæ.Inde laudat panetiũ.Postea dicit se hanc ptẽ expletuꝝ ꝓpo igenio sine alioꝝ admiculis.Demũ ipsa ꝓcepta aggrediť. ¶Operi:huic qđ ĩ manibus habeť de coĩbus officiis. ¶Tãq̃ fastigiũ:sũmitatẽ.Fastigiũ ẽ ædificii sũmũ ide dicimus fastigiũ domus.i.culmẽ & sũmitatẽ & fastigia muroꝝ & scrobiũ etiã dicunť fastigia.Virgi.ĩ georgicis.Forsitã & scrobibus q̃ sint fastigia q̃ris.i.ꝓfunditates. Et sũma fastigia reꝝ dicunťa Iuuenale ideſt sũme dignitates & honores.Et quoniã fastigiũ ꝓprie sũmitas ædificioꝝ est:nõ autem liboꝝ & taliũ opeꝝ.Iõ dixit tanq̃ fastigiũ.i.sũmã partẽ & finem ut domui imponitur fastigium.Geometra q uersatur circa mensuras:cum uult facere demõstrationem :petit ut sibi concedať linea una:qua concessa facit demõstrationẽ in oĩbus figuris:quoniam linea cõcessa & uariis modis protracta uarias figuras facit & demonstrat.Quinq; sunt petitiones geometræ ut autor est Euclides:a quolibet puncto in quodlibet punctũ rectam lineam ducere. Atque liniam definitam in continuum rectumq; quãtũlibet protrahere. ¶Super centrum quodlibet:quantumlibet occupando spacium circulum designare: omnes rectos angulos sibi inuicem esse æquales.Si recta linea super duas rectas lineas ceciderit: duoq; anguli ex una parte duobus angulis rectis minores fuerint:Illas duas lineas in eãdẽ partẽ protractas procul dubio coniunctum iri .Item duas lineas rectas supficiem includere.Ista sunt tanq̃ fuudamẽta & principia geometriæ.¶Vnde qui negat punctum & lineam.negat principia huius artis:& sic cum eo non potest disputari.& qui negat motum non potest disputare de rebus naturalibus.Vnde dixit Aristoteles:¶Cõtra negantes principia nõ est disputandum.Principia enim cuiusq; disciplinæ concedi debent:quibus concessis potest disputari & fieri demonstratio concessa linea ipsi geometriæ facit uarias demõstra-

tiones q̄ sūt i primo gradu certitudinis: qm̄ uident & nō possūt aliter esse ut ē circulus semicirculus: triāgulus & sic de reliquis. ¶ Oīa docere: disputādo demōstrare: sed petere ut aliq̄ cōcedant: q̄ sunt p̄ncipia geometriæ: quibus postea fiat demonstratio. ¶ Sic cicero nō docet aliqua ratione solū honestū pp se expetē dū: qm̄ hic nō agit de dogmate solū: ut in libris de finibus: sed petit ut hoc cōcedat: quo cōcesso facile id qd restat explicari demōstrariq; pōt. ¶ Demōstratio, p̄pe ē mathematici. Persuasio aūt oratoris. ¶ Vñ dicit Aristo. i moribus petēdā esse demonstrationē a mathematico: & persuasionē ab oratore. ¶ Geometriam munere ægyptii: ¶ Vt q̄dā principia geometriæ: quibus utunt ad faciēdas demōstrationes uarias. ¶ Explicēt de mōstrēt: & p̄trahēdo lineā cōcessā faciant demōstrationes. ¶ Si potes: dicit qm̄ cicero filius p̄patheticæ disciplīæ tūc studebat. & pipatetici dicebāt honestū maxime expetēdū: uirtutē satis ē ad bñ beateq; uiuendū dixit Zeno stoicor̄ p̄nceps: ut dictū ē dicebāt stoici qd honestū sit id solū eē bonum ut Hecato i p̄mo de bonis ait: & Chrisippus in libris de honesto: id aūt esse uirtutē: & solū honestū pp se expetendū in finē humanū cōstituūt: Aris. aūt finē humanū eē dixit uirtutis usū i uita p̄fecta. ¶ Fœlicitatē q̄ppe dicit eē plenitudinē bonor̄ animi corpis et fortunæ: uirtutē ad beatā uitā nō sufficere qm̄ bonis corporis & externis indigeret. ¶ De his rebus dictū est ut arbitror sufficiēter i p̄mo uolumine. ¶ Thales dicebat illum eē fœlicē: q corpe ualeret: fortuna locuplex eēt: aioq; ñ ignauus aut iperitus. ¶ Propter Cratippū q erat pipateticus: & nō dicebat solū honestū eē pp se expetēdū: sed maxie expetēdū. ¶ Dabis: cōcedes: qm̄ ex sētentia pipateticor̄ est maxime añ oīa: qm̄ alia restāt expetēda post uirtutē ex opinione pipateticor̄ & ueter̄ academicor̄: quæ opinio magis cōsētanea ē naturæ: q̄ opinio stoicor̄: q capti splēdore uirtutis nihil præter illam pp se dixerūt expetendū. ¶ Mihi qui sim academicus: & p̄babilia sequor. ¶ Vtrūuis: aut hoc postremū aut primū. Et sic cicero ostēdit se nō fuisse addictū uni sæcte: sed p̄babilia sequi uoluisse more academicor̄: qbus academia magnā dabat licentiā: & iō i suis opibus Ci. nūc stoicus uidet̄ peripateticus & i p̄ncipio opis dixit. Sed tñ nostra legēs nō multū a pipateticis dissidētia: qm̄ utriq; & socratici & platonici eē uolumus. ¶ Tū hoc. i. honestū maxime expetēdū. ¶ Tū illud: nihil præter honestum eē, ppter se expetēdū: & sic cice. p̄bat opinionē stoicor̄ & peripateticor̄: alias reiicit tanq̄ minime p̄babiles. ¶ Quicq̄ aliqd qd ab aliis phīs dicit: quor̄ aliq dicebāt uoluptatē pp se expetēdā: aliqui diuitias aliqui scientiā: aliqui nihil expetendū: sed quodcūq; occurreret: quæ opiniones improbant. ¶ Ac p̄mū Panetius. Panetii sentētiā defendit: quā supra quibusdā rationibus urgebat ostendens ipsam ab aliis minime p̄bari. ¶ Neq; enī affert rationē quar̄ nō licebat Panetio stoico dicere utilia cū honestis aliquādo pugnare posse: quoniā fuisset cōtra illius p̄fessionē. Sed ea quæ uidentur: nō tñ sunt: sed uidentur eē utilia imperitiæ multitudini. Nihil enim apud peritos est utile: quod nō idem sit honestum. ¶ Videnť aliquam speciem utilitatis præ se ferunt. ea quæ uidentur utilia & non sunt cum honesto interdum pugnare possunt: uere utilia nō possunt. ¶ Testatur: dicit Panetius in suis officiis. ¶ Pestem damnum & calamitatē. ¶ In uitam inuasisse: dicimus inuado uitam & in uitam inuado tua bona: & in tua bona: & incumbere saluti & ad salutem. ¶ Distraxissent: segregassent. ¶ Itaque: affert rationem: quare Panetius eam partem indixit: ut possemus scilicet diiudicare sine errore: si quando dubitatio incidisset Induxit: eam repugnantiam quæ uideretur esse utilis: & honesti: non quæ esset: quoniam utile si uere utile est non potest cum honesto pugnare. ¶ Hanc partē: quā panetius reliquit. ¶ Marte nro. i. p̄prio ingenio & idustria: cū aliqd facimus sine auxilio dicimur facere marte nro. ¶ Vt dicitur: ut est in prouerbio

solent nō oīa docere: sed postulare ut quædam sibi cōcedant: quo facilius quæ uelint explicēt. Sic ego a te postulo mi Cicero ut mihi cōcedas: si potes: nihil p̄ter id quod honestū sit eē, ppter se expetendū. Sin hoc nō licet propter Cratippū. at illud certe da bis quod honestum sit: id esse maxime, ppter se expetendū. Mihi utrūuis satis est: & cū hoc: tū illud, p̄babilius uidet̄. nec præterea q̄q̄, p̄babile. Ac p̄mū Panetio i hoc libro defendēdus ē qd nō utilia cū honestis pugnare dixerit aliq̄n posse: neque enī ei fas erat: sed ea quæ uidentur utilia. Nihil uero utile: q̄ non idem honestum. nec honestum quod non idē utile sit sæpe testatur. negatq; ullam pestem maiorem in uitā hominum inuasisse: q̄ eorū opinionē q ista distraxerīt. Itaq; nō ut aliquādo anteponeremus utilia honestis: sed ut ea sine errore diiudicaremus si qn̄ īcidissent īduxit eam q̄ uideretur eē non quæ esset repugnantiā. Hāc igit̄ ptē relictā explebimus nullis adminiculis: sed (ut dicit) marte nostro.

Quod mihi ꝓbaret: qđ placeret: quoniã hũc locũ breuiter tractauerũt Possidonius & Athenodorus In manus nostras: qm̃ scripta Possidonii & Athenodori de repugnãtia utilis & honesti: habuit ex bibliotheca Caulonis. Nã Ci. cũ hæc cõponeret: scripsit ad Caulonẽ ut sibi mitteret Athenodoꝝ & possidoniũ: quoꝝ opera nõ ꝓbauit. itaq; suo marte hanc partem absoluit..

Qvm igitur: Volẽs Ci. ostẽdere utilitatẽ nõ posse cõiũgi nisi cũ honesto: nec posse in re quæ uere utilis ẽ eẽ turpitudinẽ discurrit per quattuor uirtutes docẽs nihil eẽ utile qđ sit uirtutibus contrariũ: sed prius de his quæ uidentur utilia malitiosis cũ sint cõtra iustitiã q̃ semp ẽ utilis: & prudẽtiã quã uult imitari malitia. Docet igit̃ quid sit agẽdũ cũ aliqua species utilitatis nobis proponit. Obiecta: posita añ oculos: ne cesse ẽ: ut cõmoueat aĩus illa utilitate. Cũ animũ attẽderis: diligẽter cõsideraueris. Speciẽ: apparentiã utilitatis cũ re uera nõ sit aliqd utile qđ nõ est honestũ. Tũc: cũ appet turpitudo in re quæ utilis uidebat: tũc illa nõ ẽ utilitas. Quod si ostẽdit uerã utilitatẽ cũ turpitudine cõiungi nõ posse: qm̃ nihil ẽ tã ɔtra naturã q̃ turpitudo: & nihil tã sccũdũ naturã q̃ utilitas: ergo simul duo cõtraria eẽ nõ possũt: & hoc primũ argumẽtũ sumit̃ a natura. Recta enĩ rõ quare turpitudo ẽ cõtra naturã. Recta: ea q̃ recta sunt. Cõuenientia cõsẽtanea excellẽtiæ humanæ. Cõstãtia pseuerantia in bonũ: & nihil ẽ tã cõstãs q̃ ipsa uirtus. Cõtraria ea q̃ nõ sũt recta: nec conueniũt naturæ humanæ ut est turpitudo: nec sibi ipsis cõstãt: ut sunt uitia. Quã utilitas qm̃ natura utilẽ desiderat ꝓ cõseruatione sui quod uacet turpitudine. Itẽq; alia ratio & argumẽtũ sumptũ a stoicorum peripateticorumq; disciplina Si ad honestatẽ inquit nati sumus: ut oẽs fatent & dicũt nos eẽ natos ad honestũ: & quod ẽ honestũ id eẽ aut solũ: aut maximũ bonũ: & qđ ẽ bonũ utile sequitur omne honestũ eẽ utile & secundũ naturã q̃ honestatẽ amat & utilitatẽ. Ea quæ honestas: qm̃ Zeno dicebat solũ honestũ esse ꝓpter se expetẽdũ. Omni põdere grauior: maxie expetẽda & omnibus aliis præponenda: quoniã Aristotelis sentẽtia: oĩs alia bõa ex altera parte collocata uix minimũ momẽti instar habebũt cõparatione uirtutis. Reliqua omnia: bona corporis & fortunæ. Aut solũ: ut placet stoicis. Aut sũmũ: ut pipateticis. i. oĩbus aliis bonis ꝓponẽdũ. Quare error hoium. homines inquit errore ducti id arripiũt: qđ utile uĩ: & ab honesto separãt: qđ ẽ cõtra naturã & nefariũ: ex hoc enĩ quia ducunt utilitate: nulla habita rõe honestatis: fiũt homicidæ fures: & aliis sceleribus iquinati ut utilitatẽ cõsequant: quã ab honesto cõtra legẽ naturæ secernũt: nihil enim ut rõ naturæ præscribit utile est: qđ non sit honestũ. Nõ proborũ: maloꝝ hominũ. Quod uisum ẽ: qđ habet speciem utilitatis: tamẽ nõ iudicat ipse error malorũ hominũ ibi eẽ turpitudinẽ: qđ ẽ cõtra prudentiam & iustitiã de quibus nunc agitur. Arripuit: celeriter rapuit sine aliqua cõsideratione. Secernit: seiungit ab honesto: & putat esse utile id quod nõ est honestũ. Hinc: ex hoc errore: quia utile ab honesto secernit & putat aliquid eẽ utile: quod uacet honestate. Sicæ: gladii: insidiosi. i. ipsi sicarii & homicidæ. Sicarii appellant a sica: quæ significat ferrũ uel cultꝝ Lex cornelia de sicariis inqt iustinianus: homicidas ulctore ferro persequebat: uel eos qui hominis occidẽdi causa cũ tælo ambulãt. Sica ꝓprie est culter: qui sub uestibus portat ad insidias. Vñ in paradoxis iuuehẽs in Clodiũ dicit. Non appellatur inimicus qui cũ tælo fuerit ante senatũ: tua sica deprehensa est. Et in oratione q̃ inscribit de aruspiciũ respõsis. Tum ẽ illa in templo Castoris scelerata: ac pene deletrix sica deprehensa. Venena: quibus aliqui e medio tollũtur.

Neq; n. quicq̃ de hac parte post Panetiũ explicatũ é quod mihi probaret de his quæ ĩ manus nr̃as uenerũt. Nihil est utile quod ab iniustitia malitia ꝓficiscitur.

Qvm igitur aliqua spẽs utilitatis obiecta ẽ: nos cõmoueri necesse est. Sed si cũ animũ attenderis: turpitudinem uideas adiunctã ei rei quæ speciem utilitatis attulerit. tunc utilitas nõ requirẽda ẽ: sed ĩtelligendũ: ubi turpitudo sit ibi utilitatẽ esse nõ posse. Quod si nihil ẽ tã contra naturã q̃ turpitudo. recta enĩ cõueniẽtia & cõstantia natura dsiderat. aspernaturq; cõtraria: nihilq; tam secundũ naturã quã utilitas. certe in eadẽ re utili turpitudo eẽ nõ potest. Itẽq; si ad honestatẽ nati sumus: eaque aut sola expetenda est: ut Zenoni ẽ uisum: aut certe omni pondere grauior ẽ habẽda q̃ reliqua omnia: quod Aristoteli placet. necesse ẽ quod honestũ sit: id esse aut solum: aut sũmum bonũ. qđ aũt bonũ id certe utile. Ita qcqd honestũ id utile. Quare error hoium nõ ꝓboꝝ cũ aliqd qđ utile uisu ẽ arripuit id cõtinue secernit ab honesto. Hĩc sicæ. hĩc uenena

Falsa testamta: qđ ē cōtra honestatē & iustitiā. Vñ Iuue. not. M. Regulū q dictādo signādoq; aliis falsa testamēta ditabat. Signator falso q se lautū atq; beatū exiguis tabul' ac gema fecerat uda. Lex cornelia lata fuit de falsis: q̄ & testamētaria dicit: & pœnā irrogat ei q testamētū uel instrumētū aliud falsū scribserit: signauerit: recitauerit: sculpserit: expræsserit: sciēs dolo malo eiusq; legis pœna ī seruos ultimum supplicīū ē: qđ & ī lege de sicariis & ueneficiis seruat' inqt Iustinianus ī liberos uero deportatio. Testamētū đ ut uult Iustinianus: q̄si testatio mētis. Furta: rex priatax furtū ē cōtractatio rei: uel etiā usus eius possessionisue: qđ lege naturali phibitū ē admittere. Hinc ex tali tā q̄ praua opiniōe. Peculatus: furta publica. Peculatus ē furtū publicū & peculator q facit furtū pecūiæ puplicæ & dicit' peculatus a pecore: sicut a pecunia furtū: uel a furuo. i. nigro dictū ē: q; clā & obscure fit. & plerūq; noctu: uel a fraude: uel a ferēdo. i. auferēdo: ut inqt Iustini. Expilatiōes dicūt' ab expilo ꝓpter hoc inquit: qa utile ab hoēsto secernit': hi q fūt ī magīatu expilāt socios rōani nois: & eox bōa diripiūt: ciuiūq; rōanox. Nō ferendæ: q̄m pp nimias opes aliq tyrānice uiuūt: & aliox inopie isultāt: uñ fit ut ab aliis tollerari nō possit. Apud antiquos erāt ob id leges censoriæ: & Licinius stolon legē tulit ne liceret ciui ultra qngēta iugera possidere q sua lege postea dānatus fuit: q̄m substituta filii pſōa plus possidebat & lex cēsoria erat ne uilla fundū desideraret. i. ne haberet maiores domos q̄ agros. Sed tpe Manii Curii pnitiosus habebat' ciuis: cui septē iugera nō eēnt satis. Hæc mensura ut ait Pli. post exactos reges plæbi assignata ē. Voconius legē tulit auctore Pediāo Asconio: ne qs cēsus hoc ē pecuiosus heredē relinq̄ret filiū. hæc aūt lex eo spectabat: ut nimiæ opes nō affectarent' nec q̄rerent' p fas & nefas. Prisci certe rōani pauperes domi & diuites ī rep. eē uoluerūt: & ꝓclax arbitrabant' nō hīe aux: sed aux habētibus iperare. Cupiditates regnādi: & hoc accidit pp illū errorē: qa putāt id eē utile q; nō ē honestū: & sic tāgit tyrānos. quox uita nihil pōt excogitari miserius. Quibus cupiditatibus Pla. dicebat pncipatū siue regnū ī qnq; ptes distīgui. Nā aliqs pncipatus legitimus ē ut cū magistratus a ciuibus electi: ut uolūt leges iperāt: ut erāt cōsules rōani: cæteriq; magīatus q ciuiū suffragiis creabāt' Aliqs ē naturalis: ut mares leges naturæ iperēt fœminis ubiq;. Aliqs secūdū consuetudinē ut pedagogi. & magīi impant pueris: q̄m ita fert cōsuetudo. Aliqs ē secūdū genus: ut reges q regnāt p successionem. Aliqs ē uiolētus cū aliq iperāt ciuibus ui ad parēdū coactis ut sūt tyrāni. Tetrius: & crudelius. Fœdius turpius & flagitiosus. Emolumēta. n. rō q̄re illis cupiditatibus nihil ē fœdius. i. falso iudicāt illā eē utilitatē & ꝓmia rex: & si uidēt pœnā: q̄ eos cōscia sceler uexabit: & si uidēt turpitudinē quā incurrūt tali cupiditate regnādi. Perrūpūt: uiolēter rūpūt & cōtēnūt: q̄m cōtra leges fasq; dominant': & leges ipas ī ciuitatibꝫ opprimūt oīa ad libidinē admīstrātes: sed sceleris cōscia torquēt: q̄m nēo nocēs iudicio suo absoluit'. Turpitudinis: uitii: quo nihil pōt eē turpius q̄diu. n. hō ē ī aliq̄ turpitudine: tādiu nō mō infœlix sed infœliciſſimus ē. Vitiū qppe p se satis ē ad miserā uitā faciēdā. Magna ē, pfecto uis cōsciæ ī utranq; ptē: & pœna turpitudinis oī supplicio accerbior ē. Quāobrē: cōcludēs Ci. pcipit qd sit agendū: ut hoc scilicet genus deliberādi e medio tollat'. Deliberātiū: eox q deliberāt: & dicūt aliqd eē utile: qđ nō sit honestū. E medio: e coī hoīum societate: & recedāt a nobis q statuimus: nihil eē utile: qđ uacet hoēsta te. Sceleratū: qa nocet hoīum societati. Impiū qa offēdit deū cui pietatē debemus. Qui deliberāt: dubitādo cōsulūt. Vtox id assequant': hæc est deliberatio e medio tollēda: deliberāt. n. aliq: utox id solū assequant': qđ ē honestū: an utile qđ uacet honestate. Ipsa dubitatio iquit: nō mō res ipsa cū fit: nō ē sine scelere. Sciētes: quia sciūt nō esse honestū qđ cupiunt: tñ falsa utilitate ducti se scelere cōtaminānt idest inficiūt & deformāt uitio. Dubitatione: dū deliberēt an scientes inquirent se scelere. Si ad id: q; ipsi cupiunt: & de quo deliberāt: hoc est christianæ philosophiæ in primis cōsētaneū: & legi diuinæ quæ pscribit ut ille qui uoluntate peccat tā sit in uitio q̄ si opera id qđ cogitarat effecisset. ergo concludit ea nō esse deliberāda in qbus nō mō ipsa actio: sed etiā deliberatio turpis est: idest affert infamiam

hīc falsa testamēta nascunt': hinc furta: hinc peculatus: expilationes direptionesq; socioxq; & ciuiū. Hīc opū nimiarū potentiæ nō ferēdæ. Postremo ét in liberis ciuitatibus existūt regnādi cupiditates: qbus nihil nec tetrius nec fœdius excogitari pōt. Emolumēta enī rex fallacibus iudiciis uidēt penā: nō dico legū quas sæpe perrumpūt: sed ipsius turpitudinis quæ acerbissima ē nō uidēt. Quāobrē hoc quidē de liberātium genus pellat' e medio. est enim totū sceleratū & impium qui deliberant: utrum id assequātur quod honestum esse uideant. an se scientes scelere contaminent. In ipsa enim dubitatiōe facinus inest: etiam si ad id non peruenerit. Ergo ea deliberāda oīo nō sūt in quibus ē turpis ipsa deliberatio

Testamētū

Peculatus peculator

Furtū

Legitimus

Naturalis

Violentus

Atq; ēt: præcipit remouēdā oīo eē ſpē occultādi: cū aliqd deliberamus: qm̄ turpitudo ipſa pp ſe fugiē da ē. Vſ Sophocles dixit hic nihil occulte: qm̄ cūcta tuēs & cūcta audiēs oīa reuelabit dies. Opinio: q; opinemur id qd facturi ſumus poſſe occultari. Satis. n. nobis: rō quare talis ſpes & opinio fugiēda ē bono uiro & philoſopho: cui nihil ē cū turpitudine agendū: ēt ſi deus uidere nō poſſet. Hīc: ex hoc qa uir bonus nil tale facere debet. Nā Plato ī ſecūdo de repu. exēplū hoc de Gyge itroduxit ut oſtēderet q̄ eēt dīa inter hoiem iuſtū & iuiuſtū. Iuſtus. n. ēt ſi poſſit occulte peccare: nō peccat. Iniuſtus aūt nactus opportunitatē peccati: & cū non pōt aīum tī habet peccandi. Plato dicit: progenitorē Gygis Lydi paſtorē ſgis lydiæ fuiſſe: & imbre vehemētiſſimo ſciſſā eē terrā: & ī eo loco ī quo aīalia paſcebāt hiatū patuiſſe: & ipſū deſcē diſſe ī ſpecū & iueniſſe equū æneū cō cauum: & intus cadauer hois maioris humana forma & habētis aureū ānu/ lū quē detraxit & ad paſtores ſe rece/ pit: qui cū ānuli latiorē ptē ī qua gem ma icludit circa digitū uerteret: eāq; ī tra manū reflecteret his q aderāt: ſtati iuiſibilis erat: & cū illā ad ſuū locū re/ duceret uidebāt: quā uim ānuli itelli/ gens curauit: ut ab his mitteret nun/ cius ad regē: ad quē accedēs illius uxo rē ſtuprauit & cū ea regi parauit inſi/ dias. & illo ſublato regnū occupauit. Inducit a platone ī. ii. de rep. Gyges ut auctor ē Herrodotus li. i. Daſcili fi lius Satelles fuit Cādauli regis lydo/ & regnauit Gyges in lydia duo de q̄/ dragīta ānos: & p̄mus barbaro/ mu/ nera apud delphos poſuit. Secūdus Mydas rex phrygiæ. Cādaulus ut iqt Trogus uxorē pulcherrimā hūit: quā ſodali ſuo nudam oſtēdit: quo facto & amicū in adulteriū uxoris ſollicitauit & hoſtē ſibi fecit & uxorē ueluti tradi to alteri amore a ſe aliēauit. Nā breui poſt tpe eædes cādauli nuptiar/ p̄miū fuit: & uxor mariti ſāguine dotata re/ gnū & ſe piter adultero tradidit. Ad hūc Gygē alluſit Pla. quē dicit ituliſſe ſtup/ reginæ: Fīgit. n. q. de Gyge ſcri

Atq; ēt in oī deliberatione celādi & occultandi ſpes opinioq; remouēda ē. Satis enī nobis ſi mō ī philo ſophia aliquid ꝓficimus ꝓſuaſū eē debet ſi oēs de/ os homineſq; celare poſſimus: nihil tñ auare. nihil iniuſte: nihil libīdinoſe: nihil incōtinēter eē facien/ dū. Hīc ille Gyges inducit a Platone qui cū terra di ſceſſiſſet magnis quibuſdā ībribus ī illū hiatū dſcē dit æneūq; equū ut ferūt fabulæ aīaduertit: cuius in lateribꝫ fores eēnt: qbus apertis hominis mortui uidit corpus magnitudine īuſitata: ānulūq; aureū in digito quē ut detraxit ipſe īduit: erat aūt regius paſtor. Tū conciliū paſtoꝝ ſe recepit: ibi cū palam eius ānuli ad palmā cōuerterat: a nullo uidebat: ip ſe āt oīa uidebat. Idē rurſus uidebat: cū in locū an/ nulū īuerterat. Itaq; hac oportunitate annuli uſus reginæ ſtuprū ītulit eaq; adiutrice regē dominū īte remit: ſuſtulitq; quos obſtare arbitrabat: nec in his quiſq̄ cū facinoribus potuit uidere: ſic repēte ānuli beneficio rex ortus ē lybiæ. Hūc igit ipſū annulum ſi habeat ſapiēs nihil plus ſibi licere putet peccare q̄ ſi nō hēret. Honeſta enī bonis uiris nō occulta q̄rū tur. Atq; hoc loco philoſophi quidā minime mali illi qdem: ſed nō ſatis acuti fictā & cōmentitiā fabu lā dicūt ꝓlatā a Platōe: quaſi uero ille: aut factū id eē aut fieri potuiſſe dfēdat: hæc ē uis huius ānuli &

ꝓſit ut oñderet iuſti uiri naturā. Diſceſſiſſet: hiatū feciſſet pp ibres & motū terræ. Fores: ualuæ ſiue ī greſſus. Inuſitata: qm̄ erat cadauer illud maius humana forma: ut ſcribit Pla. Induit: poſuit īdigitū. Regius paſtor: unus ex paſtoribus cādauli regis lydiæ: cui nomē dedit Lydus Atys filius Lydis cōfines ſūt ſones & phryges aurorā uerſus. Cōciliū: cōgregationē: qm̄ ut iqt Pla. Paſtores ſingulis mēſibus ad uocabāt cōciliū & nūcios ad regē mittebāt. Palā: pala ē illa planities ānuli & latior ps ī q̄ gema īſerit & ēt ſine lapide. ſūt tñ aliq æq̄les undiq; nō hūtes palā. Ad palmā: ad iteriorē ptē manus: qm̄ palma de/ bet eē extra ut pateat: & ſic palā: uī & puto nomē accepit. In locū ut pala nō cēt cōuerſa ad palmā ſed extra. Opportunitate: occaſione: & ui ānuli. Hūc igit ipſū ānulū: cōcludit Ci. ſapiētē non peccaturū ēt ſi clā id agere poſſet: qm̄ uir bonus honeſta nō occulta q̄rit: ſit enī turpitudinē p ſe fugiēdā eē. Nō oc cultā: nō q̄rit ut occulteat: ſed ut honeſte agat. Atq; hoc loco: deridet Ci. quoſdā phōs q dicebāt hāc rē de Gyge fuiſſe ficta a Platone: certū ē ipuit hoc: neq; fuiſſe neq; fieri potuiſſe: & iterpretatur qd uoluerit Pla. p illū ānulū itelligere. Hoc loco: ī hac pte ī q̄ loqt d fabulā Gygis. Cōmētitiā: fictā a cōminiſcor ide cōmētū fictio & iuētio. Terē atq; ipſis cōmētū placet. Nō ſatis acuti: qm̄ ñ ꝓſpiciūt qd ſignificet ta lis ānulus: aut q̄re plato rē illā cōmētus fuerit. Hæc ē uis ānuli: hoc ſignificat: & ad hoc ſpectat fabula

Cōmentum Cōmenti

illa de annulo. Quid alii qd.i.si nemo posset suspicari te aliqd factuꝝ turpiter & iuste:tñ nō ē faciūdū
¶ Cā diuitiaꝝ:ut sūt rapinæ:furta expilationes & silia. ¶ Potētiæ:ut plus possit i ciuitate q̄ oporteat: &
Damiaci hoc ē tyránicū. ¶ Dominatiōis:dñari,pprie ad tyrános ptinet:quoties qs iniuste iperat dr dominari.lō
dixit supra. Cōtra Syllæ dominātis opes. ¶ Libidinis:luxuriæ:ac alicuius turpitudinis: q̄ ē cōtra uere-
cūdiā & temperātiā. ¶ Sis ne facturus.q.d.uir bonus & sapiēs nō ē facturus. Peregrinus phūs cognomē
to protheus auctore Gelio dicebat uirū sapiētē ñ peccaturū eē:ēt si peccasse eū dii atq; hoies ignoraturi
forēt:nō.n.pœnæ:aut ifamiæ metu ñ
eē peccādū purat:sed iusti honestique
studio & offō:siq tñ nō eēnt tali uel i-
genio:uel disciplina p̄diti:uti se ui sua
ac spōte facile a peccādo tenerēt: eos
ois tūc peccare ꝓcliuius existimabat
cū latere posse id peccatū putarēt ipu
nitatēq; ex ea latebra sperarēt. ¶ At si
sciāt inqt hoies nihil oium rerꝝ diuti-
us posse cælari suppressius prudētiusq;
que peccabit. Propterea uersus istos
Sophoclis i ore habēdos dicebat:Hic
nihil occultæ:qm̄ cūcta tuēs:& cūcta
audiēs oia reuelabit dies:& alius poe
ta dixit Veritatē eē filiā tēporis. ¶ Ne
gāt.s.illi philosophi. Id posse fieri:ut
id diis atq; hoibus futurū sit icognitū
Quáquá pōt id quidē fieri.s. ut aliqd
fiat qd ab hoibus ignoret. ¶ Sed que
ro inqt Ci.si possent occultare id qd
ipsi negāt occultari posse: qdnā face-
rēt. ¶ Vrgēt instāt ipsi philosophi:qui
Platonē derridēt. ¶ Rustice:ierudite:
ieleganter & inepte: ut decet rusticū.
Negāt posse.s. fieri:ut occultet: & in
hoc pstāt nō posse.s.fieri ut sit occul-
tū. Hoc uerbū:posse.s.nō cōsiderant
qd hoc uerbū significet:& hæc iterrogatio cū q̄rimus si possint celare. ¶ Sed adhibemus tanq̄ tormēta
stimulos:quibus cogamus eos rīdere:qd de hac re sentiāt:sensus ē tali iterrogatione ad id hos philoso
phos ueluti qbusdā tormētis adduco:ut cogant fateri se esse facinorosos. Si dixerit aliqd se facturos q̄
uacet honestate si clā fieri possit:si aūt negauerīt se facturos:ēt si hoibus icognitū semp sit futuꝝ:ut fate
antur turpitudinē ꝓpter se fugiendā eē. Tormēta dicunt a torquēdo quū i corpe torquet qs:necesse est
ut tormētis coactus fateat. Interrogatiōes igit & rōnes quibus disputātes cogūt aliqd affirmare: aut ne
gare sunt tanq̄ tormēta:& iō dixit tanq̄:quoniā i his rebus nō dicunt ꝓprie tormēta:sed per translatio
nē. ¶ Proposita impunitate:idest q̄ impune possint facere id quod utile uidetur. ¶ Quod expediat:uti
le ipsis uideatur:qd tñ uacet honestate. ¶ Facinorosos:malos uiros qa nō fugiunt turpitudinē pp se sed
metu infamiæ: ¶ Si negēt se eē facturos aliquod inhonestū etiam si celare possent. ¶ Per seipsa:ñ ꝓpter
metū aliquē infamiæ:si enī turpitudo nō eēt fugiēda per se homines nacti latebras omnia turpia com
mitterent:& quia usus est Ci.digressione:dicit iam redeundū eē ad ꝓpositū. Proposuerat autem in om
ni deliberatione remouendā esse spem occultandi:& utilitatē nō eē requirēdā ubi.est turpitudo. ¶ Ad
ꝓpositum:ad propositā disputationem de repugnantia utilis & honesti. ¶ Incidūt sæpe causæ:dicit Ci.
incidere sæpe causas:q̄ aios in ancipitē deliberationē trahūt:cū.s. deliberat an id qd utile uidet possit
fieri nō turpiter:& ponit exempla ut ostendat nihil esse utile q̄ malitiæ coniūctū sit & iniustitiæ Tur-
bant:ancipites agunt. ¶ Species:apparentia. ¶ Non turpiter:ut non offendatur honestas:dum fit id qd
speciē utilitatis habet. ¶ Cū Collatino:ponit exēplū Bruti & Collatini:& ostēdit id qd utile uidetur pos
se fieri hoēste,ppter circūstātias. Post exactos reges auctore Liuio comitiis cēturiatis a ꝓfecto urbis ex
cōmētariis Serui Sulpitii duo cōsules creati sūt Brutus & Collatinus cuius nomē:qm̄ ex familia Tarq-
niorꝝ erat inuisum romanus fuit. dicebāt.n.pulso Tarquinio superbo penes Collatinū iperiū eē nescire
Tarquinios ꝓuatos uiuere si placere nomē periculosū libertati eē. Brutus Collatini collega plebē tali sus
pitione sollicitā ad cōtionē uocauit:q̄ cū iusiurādū populi recitasset:q̄ ꝺcreuerat:ut nemo ex Tarquiis

huius exēpli:si nemo sciturus:nēoue suspicaturus
quidē sit cū aliqd diuitiaꝝ potētiæ dominatōis libi
dinis cā feceris. si id diis hoibusq; futuꝝ sit sp igno
tū:sis ne facturus:negant id fieri posse: quáquā po
test id qdē. Sed quæro qd negāt posse id si posset
qdnā facerēt. Vrgēt rustice sane negant.n.posse &
i eo pstāt:Hoc uerbū qd ualeat ñ uidēt. Cū.n. q̄ri-
mus si possint celare qd facturi sint nō q̄rimus pos
sint ne celare sed tanq̄ tormēta quædā adhibemus
ut si respōderīt se ipunitate proposita facturos:qd
expediat facinorosos q; se eē fateāt:si negāt oia tur
pia p seipsa fugiēda eē cōcedāt. Sed iā ad ꝓpositū re
uertamur. Incidūt sæpe multæ causæ quæ turbant
aios utilitatis specie:nō cū hoc deliberet:relinquen
da ne sit honestas pp utilitatis magnitudinē. nā id
qdē iprobū ē. sed illā possit ne id qd utile uideatur
fieri non turpiter. Cum Collatino Tarquinio colle
gæ Brutus imperiū abrogabat:poterat uideri facere

romæ regnaret: nec uolebat aliqd eē ī urbe: unde periculū libertati eēt: dixit inuitū se dicere hominis cā nec dictuꝝ fuisse: ni charitas reip. uinceret nō credere populū romanū solitā libertatē recuperatam eē. Regiū genus: regiū nomē: nō solum in ciuitate: sed etiā ī imperio eē. Id obstare libertati: hunc tu inquit tua uoluntate. L. Tarquini remoue merū. Meminimus fatemur: eiecisti reges: absolue beneficiū tuū: aut ser hīc regiū nomē: res tuas tibi nō solū reddūt ciues tui auctore me: sed si quid deest mirifice augebūt. amicus abi. Et exonera ciuitatē uano forsan metu: ita psuasum ē animis cū gente Tarquinia hinc ꝛgnū abituꝝ. Collatinus abdicauit se cōsulatu rebusq; suis oībus Lauinū trasla-tis urbe cessit. Brutus senatusco̅sulto ad populū tulit: ut oēs Tarquiniæ gē tis exules eēnt. Collatinus a collatia oppido quōdā, ppe romā uia Tibur tina dictus ē. Maritus fuit lucretiæ: q̄ noctu supbi filius uiolauit ī oppido Collatia absente collatino: nā cū aliis erat ī obsidione ardeæ urbis: ¶ Abro gabat imperiū: auferebat cōsulatū: de rogamus ī ptē: abrogamus in totum. ¶ Iniuste cōtra iustitiā & honestatem quoniā Collatinus fuerat socius ī ex-pellēdis Tarquiniis. ¶ Principes opti mates & ꝑmi ī ciuitate: qm̄ uolebant ut oēs Tarquinii eēnt exules. ¶ Super bi: Tarquinii superbi quē expulerant hic fuit ultimus rex romanoꝝ. ¶ Re gni: q; nulla eēt reꝝ memoriā ī urbe:

id iniuste. fuerat enī ī regibus expellēdis socio; Bru ti cōsilioꝝ etiā adiutor. Cū āt consiliū hoc pricipes cepissēt cognationē supbi nomēq; Tarqniorum & memoriā regni eē tollēdā. quod erat utile patriæ cō sulere id erat ita honestū ut ēt ipsi Collatīo placere deberet. Itaq; utilitas ualuit ꝓpter honestatē: sine qua nec utilitas quidē eē potuisset. At ī eo rege q ur bē ꝺidit n̄ ita. Spēs. n. utilitatis aīum pepulit eius cui cū uisum eēt utilius solū se q̄ cū altero regnare fratrē īteremit. Omisit hic & pietatē & hūanitatē ut id quod utile uidebaṫ: neque erat assequi posset & tn̄ muri cām opposuit spēm honestatis. nec ꝓba bilē: nec satis idoneā. Peccauit igit̄ pace uel Quirini

& q; nomen antiquoꝝ & regiū penitus tolleret. ¶ Hoc erat utile patriæ: & iō honestū a circūstātia fuit abrogare iperiū Collatino. Id. n. fiebat a Bruto ꝓ salute patriæ: aliter nō fuisset honestū. Causa igit̄ fa-ciebat ut ipsa res honesta eēt: & sic erat honestū a circūstātia causæ q̄ est una ex septē: quæ faciūt officiū ¶ Propter honestatē: qm̄ cōsulere patriæ utile erat & honestū: sine quo nō potuisset dici utile. ¶ At ī eo rege: nūc ponit cōtrariū exēplum de Romulo qui Remū fratrē interfeci iussit: ut solus regnaret. ¶ Vul gatior: fama ē iqt Liuiꝰ Ludibrio fratris Remū trāsiliisse muros: īde ab irato Romulo: cū uerbis eū ēt increpitās adiecisset. Sic deinde quicūq; alius transiliet mœnia mea interfectū. Celer Cēturio iussu Ro muli Remū īteremit: & Lucanus. Fraterno primi maduerūt sanguine muri: ī eo rege Romulo q urbē cōdidit: & a suo nomine denominauit eā romā. ¶ Nō ita. i. nō ualuit utilitas ꝓpter honestatē: sed Ro-mulus specie utilitatis æductus nulla habita rōne honestatis fratrē suū a populo interimi iussit. Speci-es. n. ratio quare nō ualuit utilitas ꝓpter honestatē. Species: apparētia utilitatis. Illud enī nō erat uere utile: qm̄ uacabat honestate. ¶ Pepulit: tetigit: percussit: ipulit: nā pello idē est q; percutio & ferio li. i. ḋ pella
diuinatione ait. Vt pellaṫ animi uehemētius: sæpe ēt cura & timore: & i secūdo ait: Nū igit̄: cū aut mu-ros Babylonis: aut Nomeri faciē cogito imago illoꝝ aliqua me pellit. Hic Romulus ipius & ihuma nus fuit iterficiēdo fratrē. Pietatē: religionē. Humanitatē: quia fratrem īteremit: ut solus ꝛgnaret: q; utile uidebaṫ illi: cū nō esset: qa nō erat honestū. Pōpo. ait libro. i. digestis. Si quis uiolauerit muros: ca-pite puniaṫ: sicut hi q trāscendūt scalis admotis uel aliqua qualibet ratione. Nā ciues romanos aliunde q̄ ꝑ portas egredi nō licet: cū illud hostile & abhominādū sit. Nā & frater Romuli Remus occisus tra ditur ob id q; muros trāscēdere uoluerit. ¶ Muri cām: qm̄ edixerat ut nēo sua mœnia trāsiliret: hic murus uidebaṫ facere hāc rē honestā & cām occidēdi Remū. Videbaṫ. n. honestū eē illū necare q ī suū cōtēptū muros trāscēderat: & hāc cām afferebat: sed idonea nō erat: ut illā, cædē posset facere honestā: & sic ostē dit̄ circūstātiā debere eē idoneā: q̄ monemur ut aliqd q; uideṫ utile fiat sine offēsione honestatis: & etiā monemur hoc a natura ifitū eē: ut hoēstū aīponat̄ utili: qm̄ nemo audet rē ipsā ihonestā defēdere: sed conanṫ oēs afferre cām q̄re sit honesta: ut Romulus: q q̄uis utilitatis tn̄ cā ut solus regnaret fratrē itere merit: tn̄ opponebat sceleri suo cām muri: & se iō fecisse dicebat: qm̄ mœnia trāsilierat: hæc cā nō erat idonea: nec Romulus hoc ꝓtextu potuit turpitudinē excusare suā q̄uis id cogitauerit. ¶ Pace: bona ue nia ipsius Romuli dixerī inqt Ci. Vel Quirini: Varro ait. Mars dr̄ ab eo q; maribus ī bello pest: aut q; Mars
a sabinis acceptus ibi ē mamers. Quirinus a qritibꝰ: qrinaṫ collis iqt Pōpe. dictꝰ ē: qa ī eū cōmigrauere Sabini a curibꝰ uenientes. & Rōani a Quirino qrites dicūt̄. Romulus dictus ē qrinus. Quiris ligua sabi na dicebaṫ hasta. Vn̄ Qui. Hastati cura qrini. Romulus dictꝰ ē Quirinus post mortē cū Iulio proculo

Romulus Rubrum Rumis

apparuisset. ¶ Vel Romuli: quocūq; noīe uoluerit appellari: dicā ipsū peccasse. Romulus dictus ē a rumine. i. māma lupæ: q̄ lac ifātibus p̄buit. Vſi ſcribit Var. li. ii. de re ruſtica. Subrumi agni dicunt ſub māma. Rumis. n. quondā māma dicebat. ¶ Nec tñ q̄uis inquit utilitas ſine hoēſtate ſpernēda ſit: tñ noſtræ utilitates nō ſūt ſpernēdæ tradendæq; aliis: ſed cōſulēdū ē, ppriæ utilitati: mō fiat ſine alterius iniuria. Quiſq; igit' eā utilitatē cōiūctā honeſtati q̄ ad ſe ptinet āplecti debet & pōt cū laude: qm̄ natura hoc ñ exigit: ut nras utilitates tradamus aliis cū nobis neceſſariæ ſint. ¶ Suæ, pprie utilitati. ¶ Scite: prudenter & bñ Vt multa: ſcite. ſ. dicit: hæc ē una ex ſentētiis Chryſippi ſtoici: quas breuiter enūciabat. & hæ ſniæ dicūt' apothegmata. ¶ Hāc ſniam Chryſippi aſſert ad, pbādū id qđ dixit. Stadiū di-

Stadiū

cit' ſpaciū ī quo hoies ad brauium currūt: & octo ſtadia faciūt mille paſſus. Cucurerit ſtadiū: dicimus curro ſtadium & ī ſtadio & p ſtadiū. Cōtendere ualde conari. ¶ Supplātare: plātis calcare: & pedibus iplicare ſimul curren-

Supplantare

tē. ¶ Qui cū: cū quo certēt curſu: Māu depellere: deicere eum manu: ut fecit Idas Parthenopeo apud Papiniū in Thebaide. nā Idas præcūtē Partheno peiū arepta coma reſupinū traxit: & ſic p̄or iuit ad palmā: ſic hoc mō & pari rōe. Nō ē ius: nō licet q̄m nō ē honeſtū. Maxīe aūt: nūc docet quō ī ipſis amicitiis officia, pbent: ¶ Perturbā-

& o ſtrāge ſuppare exp amicos

tur: puertūt & nō uere fiūt: q̄m iterdū cā ē ipſa amicitia: ut ab offō diſcedat: & p̄ſcribit quæ amicitiis poſtponēda & q̄ aīponēda ſint: ut cū ābigit' quid agēdū ſit pp circūſtātias facile iudicari poſſit quid ſit ex officio. ¶ Nō tribuere: nō facere id qđ fieri debet amico, cā: & id facere qđ fieri nō debet cōtra officiū ē: & laude honeſtatis caret. ¶ Recte: honeſte: & ſine aliq̄ reph̄ēſione: q̄m ē honeſtū. ¶ Sed huius generis totius: qbus. ſ. officiis debeamus uti ī amicitiis: & huius ptis facilis ē p̄ceptio. Facile īgt poteſt p̄cipi ī hac pte qd ſit agēdū ex officio. ¶ Quæ. n. hoc ē p̄ceptū: hoies. ſ. nō debere amiciciis ea p̄ponere q̄ uident' utilia: ſed pluris amicitiā facere q̄ oīs utilitates & uoluptates. ¶ Gñis eiuſdē: ſimilia debemus uoluptates: & oīa cōmoda poſtponere amicitiæ: & ut amicis ſeruiamus hæc oīa q̄q̄ nobis grata reliquēda ſūt. ¶ At neq; nūc ecōtra docet qd agēdū nō ſit amico, cā. Hæc igitur prima lex in Lælio: in amicitia ſanciatur: ut ab amicis honeſta petamus amicorum cauſa: honeſta faciamus. Vſi uituperatur Bloſius cumanus Tyberii Gracchi familiaris: q ut ſcribit Plu. ad cōſules ductus: cū de rebus geſtis iterrogaret' ſe Tyberii iuſſu cūcta feciſſe rīdit ad hæc Naſica. Quid ſi te capitoliū īcēdere Tyberius iuſſiſſet Nūqd hic quoq; feciſſes: nūq̄ iuſſiſſet: hoc īgt: ſed ſi iuſſiſſet paruiſſē. Cōtra rē ſi ē aliqd agēdū cōtra rēpu. amici cā. Vñ dicit Martianus: ut ē ī libris digeſto, minie maiores lugēdū putauerūt eū q ad patriā delendā: & parētes & liberos īterficiēdos uenerit: quē ſi filius patrē: aut pater filiū occidiſſet: ſine ſcelere etiā p̄mio afficiēdū oēs cōſtituerūt: nec ē uioláda fides: aut iuſiurādū amico, cā. ¶ Iudex de ipſo amico. i. ſi erit iudex ī cā amici. Ariſto. ait p̄mo moraliū. Quāquā hæc q̄ſtio pardua ē ob amicos: ſed p defenſione ueritatis ēt, ppria īpugnare oportet: p̄ferti phōs. Nā cū ambo ſint amici piū ē ueritatē ī honore p̄ferre. ¶ Ponit: deponit: tūc cū ē iudex. ¶ Induit: cū ſuſcipit p̄ſonā iudicis iā nō eſt amicus: ſed iudex. ¶ Tā tū dabit: tribuet amico: ut uelit ipſius cām eē magis ueā q̄ ſit cā aduerſarii: hoc male ſolū tribuendū eſt amicitiæ ab ipſo iudice. ¶ Perorādæ litis defēdēdæ & exponēdi iuris oē: aut ipſius amici aut patroni. Quoad: iquātū leges iudicio, pmittūt. Nā cōcedebant' horæ ad clepſydrā orātibus ī cā aut ſua aut alterius. ¶ Iurato: q̄m iurāt iudices ſe iuſte iudicaturos: ad qđ tenent' ſua, pfeſſione ēt ſi nō iurarent. ¶ Iurato iudici: q iurat ſe recte iudicatur, qđ cū facit adhibet deū teſtē. i. mētē ſuā: ut' uult Ci. delibatā e mēte diuina. In Catone ait: eſt enim animus cæleſtis ex altiſſimo domicilio depreſſus: & q̄ſi demerſus ī terrā locū

De ami

diuinæ naturæ eternitatiq; contratriũ. ¶Mentem ſuã conſcientiã: qm̃ mẽs noſtra diuina eſt. ¶Sene. dicit de fide & religiõe ſcias agi ubicũq; de ueritate tractat. Nam, & ſi iureiurando deus inuocat & nõ iuocanti teſtis eſt: nõ tñ tranſ.ens ueritatẽ ne iuſtitiæ tranſeas legẽ. ¶Itaq; affert ad hoc ꝓbandũ morẽ rogádi iudicis: quo antiqui utebant: ut. ſ. pro amico & aliis ea faceret. quæ ſalua fide facere poſſet: qm̃ debet iudex id qd̃ ueꝝ eſt iudicare: ſi aliter faceret uiolaret fidẽ quã debet deo quẽ iurando ſuocauit. ¶Præclarũ: laudabilẽ: ſi eũ morẽ nunc teneremus: qm̃ non peterent a iudice niſi honeſta: & q̃ ſalua fide poſſet facere. ¶Quæ ſalua fide facere poſſit: hic erat mos rogandi iudicis ut ea faceret iudex: q̃ poſſet nõ uiolata fide. ¶Quæ pauloante dixi: ut. ſ. iudex malit cãm amici ẽt eſſe ueꝝ & ut cõmodet quoad ꝓ leges liceat tẽpus porandæ litis. Hæc igit̃ rogatio antiquorũ ad iſta ptinet: q̃ a iudice ſalua fide ꝓſtari pñt. ¶Honeſte: ſalua fide poſſe cõcedi amico ea q̃ honeſta ſunt. ¶Sed cõiuratione s: quæ ſemp ſunt in malã ptem: & in alterius perniciẽ: & pfecta amicitia ñ cadit niſi ĩter bonos uiros & iter ſe uirtute ſimiles. Boni aũt uiri nil cupiũt niſi quod eſt honeſtũ: & taliũ amicitia pmanet q̃diu ſunt boni. Virtus ut ait Ariſtoteles. res pmanẽs eſt & bonoꝝ amicitia eſt ſine q̃rela. Mali uero ſtabilitatẽ nõ habent: neq; eni ſibiipſis ſimiles pſeuerant. & puo tpe ſũt amici gaudentes mutua praui

tia ſit: meminerit deũ ſe adhibeẽ teſtem: ideſt ut arbitror mentẽ ſuam qua nihil homini dedit ipſe deus diuinus: Itaq; præclarũ a maioribus accepimus morem rogãdi iudicis: ſi eũ teneremus: quæ ſalua fide facere poſſit. hæc rogatio ad ea pertiẽt: quæ pauloante dixi: honeſte amico a iudice poſſe concedi. Nã ſi oĩa facienda ſint: quæ amici uelint, non amicitiæ tales ſed cõiuratiões putãdæ ſunt. Loquor aũt de coĩbus amicitiis: nã in ſapientibus uiris atq; pfectis nihil põt eſſe tale. Damonẽ & Pythiã pythagoreos fuerũt hoc aĩo ĩter ſe fuiſſe: ut cũ eoꝝ alteri Dionyſius tyrãnus diẽ necis deſtinauiſſet. & is qui morti addictus eſſet paucos ſibi dies cõmendãdoꝝ ſuoꝝ cã poſtulauiſſet: uas factus ẽ alter eius ſiſtẽdi

Fuerũt

tate. Loquor aũt docet Ci. de quibus amicitiis loquar: de coĩbus. ſ. nõ de illis q̃ ſunt iter ſapiẽtes: qm̃ tales nõ facerẽt ꝓ amico iniuſta neq; peterẽt. Cõmunibus: nõ pfectis ſed eoꝝ q uerſant in coĩbus officiis. ¶Sapiẽtibus: pfecta uirtute ꝓditis. ¶Nihil tale: nõ petit ab amico: ut aliqd faciat cõtra honeſtatẽ: & non pñt dici coniurationes amicitiæ ſapientũ: ſi iter ipſos oĩa faciẽda ſũt amici cã: qm̃ talis amicus nõ petit niſi honeſta: nec alius plane ſapiens ꝓſtaret amico niſi honeſta: & ponit exẽplũ. Damõis & pythiæ pythagoreoꝝ. Quattuor fuerũt amicoꝝ paria monumẽtis græcoꝝ latinorũq; celebrata. Pylades & Oreſtes Theſeus & Pyrithous: Scipio & Lælius. Damon & Pythias: ꝺ qbus nũc agit̃. ¶Pythagoreos: diſciplinæ Pythagoricæ ſectatores. Nã Pythagoras ut dictũ eſt ad cõnectẽdas amicitias plurimũ ualuit: & uolebat oĩa eſſe amicoꝝ coĩa. Ariſtoteles ualde ꝓbat amicitiã dicẽs illã eſſe q̃dã uirtutẽ: uel cũ uirtute: & rẽ appme ĩ uita hoĩum neceſſariã. Sine amicis. n. nullus eligeret uiuere: licet cũcta bona poſſideret. nã & locupletes & ĩ dignitate ac ſũma potẽtia cõſtituti plurimũ amicis idigere uident. Quid. n. ꝓdeſſet talis proſperitas: ſi bñficii conferendi auferat facultas: ꝙ maxie fit: cõmendaturq; ĩ amicos: uel quõ cuſtodirent ſeruarenturq; ſine amicis: cũ q̃to plura illa ſint tãto magis piculo ſubiaceant. In pauptate quoq; ac reliqs calamitatibus unicũ putãt ĩ amicis eſſe refugiũ. ¶Hoc aio: tali amicitiæ uiculo aſtricti qm̃ erãt ſapientes. ¶Dionyſius: Syracuſanoꝝ tyrannus. ¶Addictis: deſtinatus & dãnatus ad mortẽ. & addicere etiã eſt uendere per licitationẽ: inde addicti apud antiquos dicebant. q ꝓtoris pronunciatione ac iuſſu: cũ ſoluẽdo non eſſent creditoribus: uendebantur: in oratione ꝓ Rabirio poſthumo ait. E quis eſt ex tanto populo qui bona. C. Rabirii poſthumi nũmo ſeſtertio ſibi addici uelit: & tua poſthume nũmo ſeſtertio a me addicunt̃. & titulus eſt in digeſtis de addictione in diẽ. ¶Cõmẽdandoꝝ ſuoꝝ cã: ut iret domũ & res ſuas ordinaret: domeſticoſq; fidei alicuius cõmendaret: huius hiſtoriæ meminit Valerius lib. iiii. ¶Vas: ſponſor. i. cõſtituit ſe uadem ꝓ reditu alterius. Vas dicit̃ ſponſor datus in re capitali. Dicitur aũt uas: qm̃ cum ſpondet cauſa eſt ut alter uadat: pro quo ſe uadem conſtituit. Var. ait: Vas eſt appellatus: qui pro altero uadimonium promittebat. Conſuetudo erat cum reus paꝝ eſſet idoneus inceptis rebus: ut pro ſe alteꝝ daret: a quo caueri poſtea lege ceptum eſt ab his: qui prædia uenderent: uades ne darẽt: ab eo ſcribi cœptum in lege aucupioꝝ uadem ne poſcerent nec dabitur. ¶Obſes ẽ qui tradit̃ imperio alterius ea conditione: ut ſi dator obſidis a fide recedat: recipientis ius ſit in corpus & uitã obſidis. ¶Eius ſiſtẽdi. i. qꝺ die conſtituta eum reſtitueret: & ꝙ is qui diſcedebat iudicio ſiſteret: hoc uerbo utuntur iuriſconſulti: Vlpianus li. i. digeſtis de eo per quẽ factũ erit: quominus quis iudicio ſiſtat: æquiſſimũ putauit ꝓtor dolũ ius coercere: qui impedit aliquẽ iudicio ſiſti: & is dolo malo facit: qui aliquẽ detinet: ne iudicio ſiſtat.

De amicitia

Vadimonium

Vas

Obſes

Præſto

Religio

Crudelitas

¶ Ad idem: quo ꝓmiserat se rediturꝰ. ¶ Cū igitur: concludit Ci. docens quid amico agẽdum sit cum aliqua ꝑte utilitatis obiicit. ¶ Quod uſ: qđ uere nō est. Vtile. n. ab honesto nō separat. ¶ Iaceat: deseratꝰ succũbat: qm̃ honestas cæteris rebus ꝓponẽda ẽ: & sic ueꝰ utile cõsequemur Merito inqt Aristoteles nono moraliũ. Vt studiosus esse q oibꝫ ꝑfert honestatẽ: qn ẽt i rebꝫ agendis q̃doq; amicũ ꝑfert sibi. ¶ Religio: metus dei. Et fides: q̃ nõ debemus uiolare amici cã inhonesta perentis. Violata. n. fide: uiolat iustitia q̃ i se cõtinet oĩs uirtutes. ¶ Et sic: si religio & fides anꝓnẽtur amicitiæ. ¶ Habebit delectus officii: poterimus officiũ dignũ laude iuenire qđ semp ad bonũ tendit. debeũs hĩe delectũ: si uolumus esse prudẽtes: cũ officiũ exq̃rimus: & honesta certo ꝯsilio eligere aſpnarq; cõtraria. ¶ Sed utilitatis specie. nũc docet quomõ utilitatis specie i rep. peccat: ofiditq; nil crudele esse utile: qm̃ crudelitas ẽ inimica naturæ. ¶ Crudelitas est atrocitas aĩ i exigẽdis pœnis: siue inclinatio aĩ ad aſpiora. crudelitas iqt Sene. mimime humanũ malũ ẽ: idigñũq; tã miti aio ferina ista rabies est sãguie gaudeꝛ ac uulneribꝫ: & abiecto hoie in siluestre aĩal trãsire. ¶ In rep. rebus prinẽtibus ad rẽp. ¶ Disturbatiõe: euersiõe. Romani euerterũt Corithũ duce Mummio: nõ qa iusta erat cã euersiõis: sed qa uidebat id utile & secuꝰ romano ipio ꝓ situ urbis i faucibus Isthmi. ¶ Nſi. romani q utilitatis specie honestati ꝓtulerũt. ¶ Durius: crudelius. Vñ Valerius iter exẽpla crudelitatis hoc refert dicẽs. Cõsimili genere emularõnis istricta ciuitas atheniẽsiũ eginensiũ iuuẽturi pollices abscidit: ut classe potẽs ꝑplus i certamẽ maritimatũ uirũ secũ descendere neqret. ¶ Sciuerũt: iudicauerũt: & decreuerũt. ide publiscita. ná scire iudicare ẽ. Syllius ait: Solẽ concedere nocti sciscant ibelles. ¶ Vt eginetis: incolis eginæ insulæ quæ est contra Atticã: & aliquando maris tenuit imperiũ. ¶ Bellũ gessere Athenienses cum eginetis: auctore Tucydide: tandẽ se dederunt deiectis muris: traditis nauibus: iposito imposterũ tributo. ¶ Pollices: ob hoc ne possent uti remis: quod quia crudele fuit neq; utile: neq; honestũ esse potuit: sed romanis uidebatur utile Corinthũ caput achaiæ funditus delere propter locum ad res nouas idoneum. & Athenienſibus uidebatur utile eginetis pollices præcidere: qm̃ egina propinqua erat Pyreo portui athenarꝰ Hermione in peloponneſo piſcatoꝰ ſtatio erat: a qua ſinus hermionicus dictus in quo eſt egina inſula Pyreus eſt portus Athenarum. Plinius ait ab Iſthmo quinquaginta duo milia paſſuum: Pyreus & Phalera portus duoꝰ mille paſſuũ muro recedentibus Athenis iuncti. ¶ Propinquitatẽ: qm̃ egina diſtat a Pyreo. xii. millibus paſſuũ: ante uocata ænone. Nomen accepit ab Egina ut inqt Diodorus: Filia Aſopi rapta a Ioue ex Phliũte urbe Peloponneſi ad Nemeã ſiluã: peperitq; ex Ioue Eacũ: q in Egina regnauit pater Pelei Thelamonis & Phoci. Quã. naturã debemus ſequi ducẽ ad officiũ inueniendũ: omne eni quod eſt cõtra naturã eſt cõtra officiũ: & malũ agere non eſt naturale ſed contra naturã. Exterminant: expellunt: ut faciebant Lacedæmõii auctore Tucydide. Qui nõ permittebãt: ut peregrini eoꝰ urbẽ in colerẽt: qđ erat ihumanũ & ab hoie: q eſt natura ciuilis & cõgregabilis alienũ. ¶ Adde ẽt qđ Lacedæmonii filios filiaſue aliqua corporis ꝑte debiles & mõſtroſos expõebãt: q̃ſi ſptano idignos ſtẽmate & Lacedæmoniis parentibus fortiſſimis uiris. ¶ Craſſus & Scæuola: hoꝝ conſulũ legẽ dãnauit Pediãus Aſconius dicẽs: Legẽ licinã & mutiã de ciuibus regũdis uideo cõſtaſ iter oĩs: q̃ duo cõſules oĩum: quos uidiũs ſapientiſſimi tuliſſent: nõ mõ iutilẽ: ſed ꝓnicioſã reip. fuiſſe. Hãc legẽ de regũdis i ſua ciuitate ſociis i cõſulatu eorum tulerunt: cum ſumma cupiditate ciuitatis Romanæ Itali tenerentur: & ob id magna pars eorum pro ciuibus Romanis ſe gereret. Neceſſaria lex uiſa eſt: ut in ſuæ quiſq; ciuitatis ius redigereſ

ut ſi ille nõ reuertiſſet: moriẽdũ eẽt ſibi: q cũ ad diẽ ſe recepiſſet. admiratus eoꝰ fidem tyrannus petiuit ut ſe in amicitiã tertiũ aſcriberẽt. Cũ igit id qđ uti le uideꝛ in amicitia cũ eo qđ honeſtũ ẽ cõparat: ia ceat utilitatis ſpecies. ualeat honeſtas. Cũ autem in amicitia q̃ honeſta nõ ſũt poſtulabunt. religio & fides anteponant amicitiæ. & ſic habebit is quẽ exq̃rimus delectus officii. Sed utilitatis ſpecie i rep. ſæpiſſime peccat ut i Corinthi diſturbatiõe noſtri durius ẽt Atheniẽſes q ſciuerũt: ut eginetis q claſſe ualebãt: pollices præciderent. hoc uiſũ ẽ utile. Nimis enim iminebat ꝓpter propinqtatẽ Egyna Pyreo: Sed nihil quod crudele utile. Eſt. n. hoĩum naturæ quã ſequi debemus: maxĩe inimica crudelitas. Male etiam q peregrinos urbibus uti ꝓhibent: eoſq; exterminant: ut Peneius apud patres noſtros. Papius nuper: nam eſſe pro ciue. qui ciuis non ſit rectũ eſt non licere. quã tulerũt legem ſapientiſſimi conſules Craſſus & Scæuola: uſu uero urbis ꝓhibere peregrinos ſane inhumanũ eſt. Illa præclara: in quibus

Nos ral.

¶ Vex ea lege ita alienati sunt etiam animi principum italorum: ut ea uel maxima cā belli italici: quod post triēniū exortū est: fuerit. ¶ Publicæ: ptinētis ad uniuersam rēp: Laudat robur aī romanoꝝ iuictū: & minīe malis suecūbēs: q post cladē acceptā ad cānas uicū Apuliæ maiores aios habuerūt. ¶ Hānibal cum Romanos ad Ticinū & trebiā. P. Scipiōe & Sempronio graccho consulibus fudisset: fugassetq; ide ad Trasimenū lacū pusinū: ubi Flaminius cōsul temeritatis & aīntiæ suæ pœnas luit. tandē post Fabii dictatura ad cānas Apuliæ i ripis aufidi Paulo æmilio. &. M. T. Varrone cōsulibus maxia clade Romanos affecit: quā paulus cōsul morte sua funestioré Romano noī reddidit: duo milia. cc. eqtes cæsi dicūtur: & tāta ciuiū sociorūq; ps i his ambo cōsulū q̄ stores. L. Acilius &. L. Furius Bibaculus &. xxi. de tribunis militū consulares qdā & ædilitii: iter quos Cne. Servilius &. C. Minutius Numatius: qui magister æqtū pore āno fuerat. lxxx. Præterea senatores Var. consul cū. l. æqtibus Venusiam se ex fuga recepit Post hāc cladē defecerūt ad Hāniballē Roānoꝝ socii: q ad eā diē i officio fideq; pmāserāt iā tāta calamitate acceptā: & i tāto reꝝ turbine de romāo iperio desperātes fortuna pœnis icū bēte. Atellani: Calatini: Hirpini: Apuloꝝ ps: Sānites pter pēnos. Brutii oēs Lucani: Surrētini: & græcoꝝ oīs fere ora: q̄ quōdā magna græcia dicebaī: nūc est magna solitudo. Tarētini Metāpōtini: Crotonēses: Locriq; & Cisalpini oēs galli. Nec tñ inqt Liui. Hæ clades defectionesq; socioꝝ mouerūt: ut paucis unq̄ mētio apud romāos fieret: atq; aīi cōsulis Romā aduētū: neq; postq̄ is rediit: renouauit memoriā acceptæ cladis: quo i tpe adeo magno aio ciuitas fuit: ut cōsul Varroni ex tāta clade: cuius ipe maxia cā fuisset: redeūti & obuiā itū frequēter ab oib; ordibus sit: & gre acte: q; de rep. nō despasset: q si Carthaginēsiū dictor fuisset: nihil recusandū supplicii foret. Optulerūt isup Romāi aī robore subnixi dictaturā Varrōi. Igit romani i tātis calamitatib; nihil de dignitate romana remittēdū duxerūt: & hita honesti rōne pacis ieūdæ cū barbaris nullā mētionē fecerūt Nō. n. decebat rōanos: q stēma suū & originē ad Martē referūt & quoꝝ ars militia erat: aduersis frāgi: & pter decoꝝ pacē petere: q̄uis uideret esse publica utilitas: sed nō erat: qm̄ relinq̄baī honestas. Solebāt. n. pacis cōditiōes dare aliis nō accipe. Vñ dicit Pli. li. penultio: Pudor romāi noīs sæpe res pditas seruauit i pliis. ¶ Præ honestate: respectu honestatis: & cōpatiōe ita dicimus: hæc nulla sūt p illis. i. cōpatione illoꝝ. ¶ Secūdis p̄speris: & ad uoluptatē nām fluētib;. ¶ Tanta uis: potētia: qm̄ erat honestū romanis: nec decebat eoꝝ magnanimitatē atq; pstātiā bellicā inire pacē cū Barbaris q̄cūq; cōditiōe: a qb; cōtra ius fœderis tāta iiuria & cladib; fuerāt affecti: q̄uis pax illa potuisset e rep. uideri: & ex usu totius Italiæ tot cladib; attritæ tot dlectib; exaustæ. Athēiēses: iā de Athēiensib; i re simili ponit exēplū: q præ honestate & decoro Attici noīs id qd̄ Cirsilus suadebat: repudiarūt: q̄uis utile uideret iminēte ceruicib; Græciæ tāto hoste: cuius multitudini flumia ad potū nō sufficiebāt. Magno igit aio bellū susceipiētes: & se cōtra barbaros p auita dignitate erigētes uictores fuerī. ¶ Post pugnā maratoniā: d̄ q̄ dictū ē. Atheniēses ducētas naues fabricarūt: & aduētāte Xerxe oraculū delphicū cōsulētes: habuerūt sortes: ut muris ligneis salutē tuerent & sic auctore Theistocle: cōiuges liberosq; cū pciosissimis reb; i abditis isulis emādarūt: ipsiq; armati naues cōscēderūt & āgustias salaminii freti una cū socis ne circūueniri posset: occuparūt. ¶ Vrbe: Athenis. ¶ Trœzene: q̄ est urbs Pelopōesi i sinu argolico sacra quōdā neptuno: ut igt Stra. iō possidonia dicta ē. stadia. xv. a mari emiebat urbs eo tpe isignis denoiata ē a Trœzene filio pelopis: hic educatus fuit Theseus: & iō Theseia Trœcē dr a papinio. Trœzēi pytheus auus mīnus Thesei i regno successit. & ob id Qui. i heroidib; Trœzēa appellat pytheia regna. ¶ Cirsilū: Ci. Aliter q̄ alii hāc narrāt historiā nā cū Mādonio Xerxis dux athēas ueisset desertas a ciuib;: q naues cōscēderāt. & apud Salamīa de sūma reꝝ cōsultabāt: & d̄ liberis cōiugib; cæteriscq; fortūis emādādis Trœzenē ipas cœpit Athenas & Murichidē hellespōtiū Salaminē misit cū mādatis postulatisq; ad Athēiēses: q illuc ɔfugerāt: cū mādata exposuisset Murichides: Lycidas Athēiēsis senator i ɔcioe sua sit: ut mādata accipent athēiēses: ac ferrent ad pplm. Vñ oīum cōsēsu lapidibus obrutus ē. Mulieres q̄ ad huc apud Salaminē erāt: id audiētes uxorē Lycidæ & filios eadem pœna mulctarunt. ¶ In urbe: athenis.

publicæ utilitatis speciem præ honestate contemnit. Plena exēploꝝ est nostra resp. tum sæpe. tum alias maxime bello punico secūdo: quæ canēsi calamitate accepta maiores animos habuit q̄ unq̄ rebꝫ secūdis. Nulla timoris significatio: nulla mētio pacis: tāta uis ē honesti: ut speciē utilitatis obscuret Atheniēses cū psaꝝ impetū nullo modo possent sustinere: statuerūtq; ut urbe relicta cōiugibꝫ & liberis trœzene depositis naues cōscēderēt. libertatēq; græciæ classe defenderent: Cirsilum quendam suadentem ut in urbe manerent: Xerxemq; reciperent: lapidibus obruerunt. Atq; ille sequi utilitatē uidebatur:

¶ Sed ea: non erat utilitas: qm̃ nō decebat generosos & tanti nois Græciæ oium bonarum artium inuē trices alūnos: & q de oi genere uirtutū p̄cepta dederāt & dabāt Xerxē barbarꝝ i urbē disciplinarꝝ sedem & emptoriū recipe. Sic Apius cæcus dissuasit Romanis grauissima oīoe Pyrrhū recipere. ¶ Themisto cles: ponit exēplū de Themistocle: q rem minime honestatē excogitauerat ideo Atheniēses uirtutis cul tores eā retinuerūt. Plu. ait i uita Aristidis post uictoriā Plateensē Themistocles pp̄lo dixit se id excogi tasse: qd̄ si exeq posset magnā utilitatē urbi afferet. Populus Aristidi negociū dedit: ut de hac re cū The mistocle cōsultaret & si e rep. uideret ꝓbaret. Cogitaui inqt Themistocles nauale græcorꝝ icēdere: quo Atheniē ses totius græciæ potuerūt facile esse p̄ncipes Aristides concioe aduocata dixit: Themistoclis cōsilio nihil eē cō modius: sed nihil iiustius. Qui cum cū quo. ¶ Lacedæmoniorꝝ: q sūt i Pe lopōneso: & socii fuerāt Atheniēsiū i bello cōtra Barbaros. ¶ Ad Gytheū nauale lacedæmoniorꝝ nobile ut īqt Stra. itra. cc. &. xl. stadia ædificatū & habēs uauiū stationē manu effossam. Plu. ait i uita Themistoclis: Xerxe ab eunte i pagasas hyemādi gr̃a græco rū classis subducta ē dato Thēistocli aristide. Dixit Themistocles se exco gitasse græcorꝝ classē icēdere: ¶ Meli us hi q̄ nos: laudat iustitiā Atheniēsiū q socios Lacedæmoios eæteros q̄ nul lo mō uioládos cēsuerūt notatq; ro manos q Pyratis īpunitatē & īmuni tatē cōcessere: cū debuissent eos iusto grauissimoq; supplicio afficere: & so cios ofœderatosq; hēant uectigales. i. tributarios. hoc inqt uī iiustū: ut socii hñi pendāt tributū & Pyrate sint īmu nes. Romani nunq̄ æqs fœderibꝰ so cietatem inibāt sed tributū uolebant: tāq̄ supiores. ¶ Vñ i p̄mo bello punico Regulus Romā missus ut pmutatio fieret & pax æquo fœdere Dixit i senatu id dissuadēs: cū eēt cōtra mores auitos & decorꝝ: hæc q̄ uersibꝰ p̄sequutus ē Syllius: Nec uero placeat: nisi q̄ d̄ mor pentū pax erit: ide subiūgit Sed mihi sit stygios añ itrauisse penates. Talia q̄ uideā feriētes pacta latios: Pōpe. magnꝰ Pyratas maria & terras ifestātes fœlici successu uicit: & cū Athe nas trāsmisisset: nōnullis ad illius ueniā fidēq; ofugiētibꝰ īpunitatē cōcessit: & cū cēnt ad. xx. milia eos p oppida colois exausta collocauit: ut facilitate uictus eos mitiores redderet. Itaq; ciuitates q̄dam Ciliciæ quosdā admiserūt: & Dimæ urbs Acheorꝝ i Pelopōeso: ut meīnerūt Stra. & Plu. cultoribꝰ uacua & agro rū ubertate fœcūda pyratis cōcessa ē. ¶ Hoc nōnulli īprobarūt autor plutarcho i uita pōpei. Hoc ēt Ci. notat: q̄uis latēter pp Pōpeiū: quē uiuū amauerat: & mortuū: apte nolebat īsectari: ut ēt supra fecit: cum d̄ theatris & porticibꝰ loq̄ret. ¶ Socios: Roāni nois & fœder nob ꝺiūctos. ¶ Vectigales: soluētes tribu tū. Vectigalis is dr̄: q uectigal soluit & tributū: & sic ager uectigalis. Vñ accusat Cæsar: qd̄ agrū cāpanū ad subsidia reip. uectigalē rlictū diuiserit. Immūes dicūt illi: q ñ sūt uectigales: nec ad aliq d̄ onus obligā tur: ergo idignū erat latrōes eē imunes & socios uectigales. Munus inqt iurecōsultus uno mō dr̄ onus: qd̄ cū remittit: uacationē militiæ muneriscq; p̄stat: ide īmunitas appellat. ¶ Maneat ergo: hoc certū sit: & cōstitutū inqt nihil eē utile: qd̄ nō sit honestū. Aliter putare calamitosū est & malū: cū sit cōtra boni uiri decorꝝ & dignitatē. & is q hoc errof ducit: calamitosus est: & si fœlix: ēt si id qd̄ cupit adipiscer̄. amit tit. n. uirtutē: q̄ nulla utilitate si sine honestate utilitas dici pōt repēdit. ¶ Sed icidūt sæpe causæ. Repetit Ci. id qd̄ supra ꝓposuit aīaduertendū: dispiciēdūq; docet: cū utilitas cū honesto uideat pugnar: pugnet nec ne: & sic īuit cōsiderādas esse circōstātias tpꝝ locorꝝ & psonarꝝ: ut plane cognoscat qd ex officio sit qd cōtra officiū. ¶ Plane: oīno ¶ Eius generis: similes & huiusmōi: cū q̄rimus an aliqd honestū sit: & deceat: an ecōtra. Et ponit q̄stionē sūptā ex dogmate stoicorꝝ quorꝝ alteri seueritatē eorꝝ q sācte ac pur

Sed ea nulla erat repugnāte honestate. Theīstocles post uictoriā eius belli qd̄ cū persis fuit, dixit i con cione se hre cōsilium reip. salutare: sed id sciri opus nō eē postulauit: ut aliquē populus daret. q cū coī caret datus ē Aristides: huic ille classē lacedæmonio rū: quæ subducta esset ad gytheū clā incendi posse: quo facto frangi lacedæmoniorū opes necesse esset Quod Aristides cū audiuisset i cōcionem magna: expectatiōe uenit: dixitq;: putile esse cōsiliū: quod Themistocles afferret: sed minime honestū. Itaq; Atheniēses quod honestū non eēt: id ne utile qdē putarūt: totāq; eā rē quam ne audiuerant quidem autore Aristide repudiauerunt. Melius hi quā nos qui Pyratas īmunes socios uectigales habemus Ma neat ergo quod turpe sit id nunq̄ eē utile ne tū qui dē: cum id qd̄ utile esse putes adipiscare. Hoc. n. ip sum utile putare quod turpe sit calamitosū ē. Sed icidūt ut supra dixi sæpe causæ cū repugnāt utilitas honestati uideat: ut aīaduertendū sit repugnet ne plane an possit cum honestate coniungi. Eius gñis

Vectigalis

hanc sectam pepererunt imitati sunt: alteri uero talē rigiditatem minime sequuti: & sanctitatem aliter philosophati sūt: q̄uis stoici dogma ꝓfiterent. Alexādria est urbs ægypti ad mare. Rhodos ē īsula maris pāphilii iter Cyprū & Cretā insulā. ¶ Sapiētē: pfectū & q scit iudicare qd sit officiū: qualē antiq stoici uolebāt. Diogenes imitabat recētiores stoicos: q nō nihil a ueteribus dissentiebāt. Antipater aut ueꝛ stoicū agebat: & ptes ꝑscoꝛ tuebat. In huiusmodi causis pōt oriri dubitatio: an aliqd sit oīno turpe: & ideo affert iudiciū Diogenis stoici & Antipatri eius discipuli. Rodos

hæ sunt quæstiones. Si exēpli gratia uir bonus ab alexādria ꝓfectus Rhodū magnū frumenti numeꝛ aduexerit in rhodiorū inopia: & fame sūmaq; āno næ caritate: si idē sciat cōplures mercatores ab alexādria soluisse: naueſq; ī cursu frumēto onustas petētes rhodū uiderit: dicturus ne sit id rhodiis. an suū q̄ plurimū uēditurus sapiētē & bonū uiꝛ fingimꝰ de eis deliberatiōe & consultatione quærimus qui cælaturus rhodios nō sit: si id turpe iudicet: sed dubitet an turpe nō sit. In huiusmōi causis aliud diogeni babylonio uideri solet. magno & graui stoico: aliud Antipatro discipulo eius hoī accutissimo Antipatro oīa patefacienda: ut ne quid oīno quod uēditor norit: emptor ignoret: Diogeni uēditorē (quatenus iure ciuili cōstitutū sit) dicere uitia oporteꝛ cætera sine īsidiis agere: & quoniā uēdat: uelle q̄ optīe uēdere: aduexi exposui. uēdo meū nō pluris q̄ cæteri: fortasse etiā minoris cū maior ē copia: cui fit iniuria. Exoriē Antipatri rō ex altera pte. Quid agis tu te cū hoībus consuleꝛ debeas & seruire humanæ societati eaq; lege natus sis ut ea hēas ꝓncipia naturæ qbus pareꝛ & quæ semp seq debeas ut utilitas tua cōmunis utilitatis sit: uicissimq; ea coīs utilitas tua siccælabis hoīes: qd his adsit & ꝺmoditatis & copiæ. Respōdebit Dioge. fortasse sic. aliud cælare. aliud ē tacere: neq; ego nūc te cælo: si tibi nō dico q̄ natura deoꝛ sit. qs sit finis bonoꝛ: quæ tibi plus ꝓdessent cognita q̄ tritici utilitas. sed nō qcquid tibi audire utile est id mihi dicere necesse ē: īmo uero inqt ille necesse est. Si quidē īter hoīes natura meministi cōiūctā societatē. Memini inquiet ille. Sed num ista societas talis ē: ut nihil suū cuiusq; sit. Quod si ita ē nec uendendum quidem qcquā ē: sed donandū. ¶ Vides in hac tota disceptatione nō illud dici. quanuis hoc turpe sit: tamē quoniā expedit faciam. Sed ita expedire ut turpe non sit. ex altera autem parte

Quīq; fuerūt Diogenes auctore Laertio. Primus appolloniates physicus. Secūdus Sicyonius Tertius sinopus cynicus cognominatus. Quartus hic de quo nūc agit exceleucia. appellatꝰ aūt babylonius ob uicinitatē. Quintus Tarsēsis q de q̄stionibus poeticis scripsit. Antipater tyrius fuit. Quatenus: inq̄tū iuꝛ ciuili cōstitutū ē quo cauet ut uēditor dicat uitia rei q̄ uēdit aliter reticētiæ pœna cōstituta erat de hoc paꝛ opost dicet latius. ¶ Sine īsidiis: fraudæ: & crimiæ. Cætera oīa alia posse celare citra crimē īsidiaꝝ. Adnexi: hæc sūt uerba uēditoris. Exposui: ad uēdēdū. ¶ Exoriē: opponit rōni ipsius Diogenis rō Antipatri: q̄ uult bonū uiꝛ lege naturæ iubēte cōi utilitati cōsulere debeꝛ: & adhūc sinē oīs actiōes dirigeꝛ. qd si faciet nihil celabit: nihilq; tacebit: qd ex usu aliocꝛ sit qꝺ consulere debet. i. ꝓuidere & iō Antipatri rō laudabilior ē: qm̄ ad cōseruationē hūanæ societatis spectat. ¶ Principia naturæ: q̄ uult ut nihil putemus cē nobis utile: qd aliis noceat: aliter uiolabit ius hūanæ societatis. ¶ Vicissim: mutuo. i. debeūs putaꝛ uolēte natura coēm utilitatē esse nr̄am: qd cū sit nihil celat sed habet rō hōestatis: q̄ cæteris rebꝰ bono uiro debet esse ātiqor. Et affert id qd Diogenes respōdere potuisset: & dicit aliud cē celare: aliud tacere. Finis bonorū: sūmū bonū: ad qd oīa referunt. ¶ Plus ꝓdesset: ad pfectionē & ad bene beateq; uiuēdū. ¶ Siqdē īter hoīes uerba Antipatri. i. scis īter hoīes esse societatē naturalē. ¶ Inqt ille: Diogenes. s. ¶ Vides ī hac: uerba sūt Ciceronis. Sēsus ē & ordo. ¶ In hac disceptatiōe nō dī a Diogene: uēditor uēdet id quod uult magno ꝓcio: q̄uis: talis uenditio turpis sit: sed dicit ita esse utilē: ut turpitudinē nō hēat. & hoc ē q̄tū ad Diogenē q dicit talē uēditio nem nō esse turpē qm̄ nō pluris q̄ cæteri suū uendit. Ex altera pte. i. ab Antipatro oī dit id nō esse agendū qd sit turpe: & sic cicero ex tali disceptatione præceptū elicit. Ita expedire: ita esse utile. Rūq; diogenes

¶ Materiæ
Materia

¶ Ea re: ꝓpter id qa turpe est: nisi emptor nouerit ea quæ uenditor. ¶ Vendat ædes uir bonus: ponit ali ud exẽplũ & disceptationẽ ex domo uenali. ¶ Et habeant' utent' ab aliis esse salubres: cũ sint pestilentes. ¶ Male materiatæ: cõpositę ex mala materia: ut cemẽto lignis: & tabulis tpe nõ oportuno: cæsis & sectis & sic teredini corruptioniq; obnoxiis: malis lapidibꝫ male iactis fundamẽtis ut ob id ædes casuræ sint. Materies ꝓprie: ex q̃ cõficiunt' opa & ædificia: ut lapides ligna & cætera id genus Materia est q̃ suscipit formã aialẽ: ut materia corpis aiam eius formã suscipiẽtis: ¶ Pluris multo: maiore ꝑcio q̃ si ipsaꝝ ædiũ uitia dixisset. ¶ Execratiõibus: detestatiõibꝫ qm̃ piaculũ erat apd̃ Athenienses nõ mõstrare uiã errãti: carmẽ erat apd̃ ipsos qd̃ i publicis cãtabat' sacris ꝓnũciabat' q̃ eos eẽ ipios & execrabiles: q uiã nõ mõstrarẽt. ¶ Sãcitũ: firmatũ & ostitutũ q̃si dicat id qd̃ de uia dr̃ latius patet: & hoc peius est quã non mõstrare uiã. ¶ Nã est: rõ qm̃ sciẽs alium ducit i errorẽ & fraudẽ qd̃ flagitiosũ est. Sciẽtẽ: hominẽ de idustria certo cõsilio & malitia aliũ deducẽtẽ i fraudẽ. ¶ Proscripsit uẽdere se uelle ostẽdit. nã ꝓscribere aliquã rẽ est illã uenalẽ exponere cũ i scriptiõe: quem admodũ i tabula ꝓscriptionis ponebant' noia ꝓscriptoꝝ. Vñ dicit Plau. i Trinũmo: ædes uenales hasce iscribit lris. Hoc ẽt sit nr̃o tpe. scribitur. n. i ianua hæc domus ẽ uenalis aut locãda. Si inqt Diogenes aliqs uillã ꝓscribẽs addat hæc uerba bonã uillã & cũ rõne ædificatã: tñ re uera nõ sit: nõ decipit ẽptorẽ q põt considerare & despicere: an recte sit ædificata: ergo si uenditor nõ tenet' ꝑstare id qd̃ dixit: multo minus id qd̃ nõ dixit. Iura uolunt ut uẽditor nõ teneatur ad ea de qbus ẽptor iudicare põt: sed si qd̃ ẽ uitium latẽs: & illud reticuerit ꝑstare debet. & ẽptor põt eũ iure cogere: ut aut restituta pecunia uẽditorẽ recipiat: aut tãti uẽdat q̃ti ẽptor emisset: si uitiũ illud sciuisset Iure igr̃ ciuili Diogenes nitit'. Antipater ãt legæ naturæ & boni uiri decreto & cõsciẽtia. facit. n. uir bonus id qd̃ ex usu aliorũ sit nec q̃rit exceptiões iuris & legũ diuerticula. ¶ Rõne. i. nõ bene rectęq; ædificatã: ut exposcit rõ ædificãdi & architectura. Villa. n. nõ recte ædificata nõ solũ cõmodo usui nocet: sed etiã põt eẽ ob id isalubris: si ianua ualuæ & fenestræ noxios uẽtos exciperẽt. Vñ i ꝓmo libro de rustica Varro loquẽs de fũdo pestilẽti dicit. Hæc uita emẽdari solẽt dñi scia. Permagni interest uti bonæ positæ sint uillæ: q̃tæ sint quo spectẽt porticibus hostiis ac fenestris. An nõ ille hippocrates medicus i magna pestilẽtia nõ unũ agrũ: sed multa oppida scia seruauit. Et idẽ Varro dicit se: cũ esset Corcyræ: & exercitus classis & oẽs domus repletæ essẽt ægrotis & funeribꝫ: imisso nouis fenestris acqlone & obstructis pestilẽtibꝫ: ianuaq; pmutata: cæteraq; eius gẽis diligẽtia comites suos ac familiã icolumes reduxisse. Quo loco q̃ rõne uilla ædificari debeat: docet idẽ Var. & colũella. ¶ Iudiciũ ẽptoris: qm̃ oia illa q̃ põt ẽptor iudicar̃: nõ tenet' ꝑstare uẽditor: ut dictũ ẽ. & isert aliud qd̃ ex supradictis seq̃t. Si aũt dictũ nõ oẽ: si iqt: ut dictũ ẽ: nõ debet uẽditor oia ꝑstare: q̃ dixit laudãdo rẽ uenalẽ: multo minus id qd̃ nõ dixit. ¶ Exẽpli gr̃a: dicit uẽditor uẽdo bonã domũ bonũ equũ & similia: nõ tenet' ad hæc ꝑstãda etiã si mala sint si de ipsoꝝ uitio potuit ẽptor iudicare. Dictũ inqt Vlpianus accipimus: quod uerbo tenus pronunciatum est: nudoq; sermone finitur. ¶ Absurdum: minime consentaneum prudentiæ uenditoris. ¶ Prædicet: palam dicat & clamet: preco: enim rebus uendendis adhibeatur. Vnde Martialis: Venderet excultos colles cum preco facetus.

ea re: quia turpe sit nõ esse faciendũ. Vendat ædes uir bonus ꝑp aliqua uitia: q̃ ipse norit: cæteri ignorẽt: pestilẽtes sint & habeãtur salubres: ignoret' i oĩbus cubilibus appareꝰ serpẽtes: malæ materiatæ ruinose: sed hoc præter dominũ nemo sciat. quæro si hoc ẽptoribꝫ uẽditor nõ dixerit. ædesq; uendiderit plꝰ multo q̃ se uenditurꝝ putarit: nũ id iuste aut i probe fecerit. Ille uero inqt Antipater umprobe facit Quid. n. est aliud errãti uiã nõ mõstrare: quod Athenis execrationibꝫ publicis sãcitũ ẽ: si hoc nõ ẽ emptorem pati ruere: & per errorẽ i maximam fraudem incurrere. Plus etiam est quam uiam non mõstrare. Nã est scientẽ in errorẽ alterum ĩducere Diogenes contra: nũ te emere coegit qui ne hortatus q dẽ ẽ. ille quod nõ placebat ꝓscripsit: tu quod placebat emisti Quod si qui ꝓscribũt uillã bonã beneq; ædificatã nõ existimantur fefelliſſe. ẽt si illa nec bona ẽ: nec ædificata rõne: multo minus igit' q domũ nõ laudarũt. ubi. n. iudiciũ emptoris est ibi fraus uẽditoris quæ põt esse. Sin aũt dictũ nõ oẽ præstãdum est quod dictum non est id præstandũ putas Quid uero ẽ stultius: quã uẽditorẽ eius rei q̃ uẽdat uitia narrare. Quid aũt tã absurdũ: quã si domini iussu ita præco prædicet: domũ pestilẽtem uendo:

¶ Sic ergo: docet Ci. ex his que dicta sunt. in qbusdam cāis ex altera pte honestatem defendi: ut faciebat Antipater altera ut a Diogene ita dici d utilitate: ut si illa reliq̄t: turpitudi ascribēdū sit: qm̄ dicebat Diogenes nihil esse stultius quā uēditorē narrare uitia rei quā uēdit. ¶ Quæ: honesta & utilia: ¶ Nō. n. ratio quare ab ipso diiudicanda sunt: qm̄ non ideo attulit supiorem disputationē: ut quæreret quid in tali re agendum esset: sed ut explicaret. i. rem dubiā & inuolutam dissolueret & sniam afferret suā. Explicat igitur dicens: nō igit uidetur. Et in hac parte Cicero agens optimū stoicum id cōstituit: qd antiquū dogma stoicoꝝ: & prisca illius disciplinæ sāctitas exposcit: & lex naturæ a qua ius ciuile pendet. ¶ Frumētarius: dicit is qui exercet mercaturā frumētariā. Frumētator aūt qui aliūde quærit frumentū quoquo modo cōuehendū. unde frumentatores dicunt i castris. Neq; enī: ut cōfutet cicero rōnē Diogenis d celarat quid sit celare nō ex uerbi significatione: sed ex eo qd in bonū uiꝝ nō cadit. Celare iquit ē uelle alios ignorare qd illis expediat. ¶ Reticeas: taceas: ut si scio quot sunt stellæ: & reticeo ñ dicor celare: aut si taceo aliquā rem: q̄ nō oportet aliquem scire: sed si alicuius interesset: scire & non dicere tūc celarē. Quoꝝ interest id scire. i. si uelim eos ignorare: quibus utile est id scire: qd qs celat suæ utilitatis cā. hoc genus celandi ad malos uiros ptinet: q non uiuūt e lege naturæ: quæ p̄scribit. ut coī utilitati seruiat: & ut hō ab hoīe aliēus nō sit. ¶ Nō apti sed dolosi. apti dīcitur q non simulant aut dissimulāt. ¶ Nō simplicis hois q a fraude sit alienus. ¶ Nō ingenui: liberi hois. Ingenui dīcitur q naturaliter fraudem oderūt: qd qa nō ē seruile: sed ad hominē igenuū ptinet: iō ingenue factū dicit. Ingenuus ut finit iustinianus est: q statim ut natus ē: liber ē: siue ex duobus ingenuis editis sit: siue ex duobus libertinis: siue ex altero libertino & altero igenuo. Libertini sūt: q ex iusta seruitute sūt manumissi: Manumissio aūt ē datio libertatis. Nā q̄diu qs ī seruitute ē: manui & potestati subiicit: & manumissus liberatus ē ptāte. quæ res a iuregentiū sūpsit originem. ¶ Versuti: maligni uersuti dicunt illi quoꝝ mētes crebro ad malitiā uertunt. ¶ Obscuri: nō apti: sed dissimulatoris. Veteratoris deceptoris & callidi: ueteratores auctore Pōpeio callidi dicti sūt a multaꝝ rerū gerendaꝝ uetusta te. ¶ Vafri: astuti. uñ uafritas: hæc uocabula idē fere significāt: & ad malitiā referunt. ¶ Nōne inutile ē: q̄si dicat iutile ē: qm̄ multo peius ē bonū nomē amittere: quā maxias diuitias. nihil enī est miserius quā qd qs merito possit uitiosus appellari. ¶ Quod si uitupandi sūt. argumentū a minori ad maius. si igit uitupādi sūt q reticēt uitia cū uēdūt: mltomagis illi q mlta mētiūt: ut plis uēdāt: & affert exēplū Pythii syracusii: q cāniū decipit uanitate uerboꝝ. i. mēdatio. nā uanitas dī mendaciū. ¶ Cā ociandi. ut illic aium relaxaret: & ocio frueret. ¶ Nō negociādi: non ut negociaret: qm̄ æquites erāt publicāi. & iō scribit in oratione pro Rabirio posthumo: fuit p̄ huius. C. Curius p̄nceps ordinis æq̄stris fortissimus & maxius publicanus. Syracusas. urbē Siciliæ clarissimā ad mare uersus peloponensū Corinthii duce Archia Syracusas cōdiderunt: q̄ auctore Strabone ad tātas diuitias & opes puenere ut ī prouerbio dissemināret: cū de locupletibus & sumptuosis icidisset sermo: illis ne decimam qdem syracusanarum adesse adiuuabat. hæc ciuitas agrorum felicitate & cōmoditate portuum. Vnde propter has dotes Syllius celebrat Syracusas his uersibus. sed decus etneis haud ullū pulchrius oris. Quam quæ sisyphio fundauit nomē ab isthmo. Et magis ante alias ephireis gaudet alumnis. Ante syracusas est ortygia parua īsula: quæ spōre iungebatur syracusis: habens fontē arethusam ex quo ferunt p subterraneos cuniculos emergere alpheum fluui

Sic ergo in qbusdā causis dubiis ex altera parte defenditur honestas: ex altera ita de utilitate dicit: ut id quod utile uideatur nō modo honestū facere sit sed etiā nō facere turpe. Hæc ē illa quæ uidet utiliū fieri cum honestis sæpe dissensio quæ diiudicanda sūt ñ enī ut quæreremus exposuimus: sed ut explicaremus. Nō igitur uidetur nec frumētarius ille rhodius: nec hic ædiū uēditor celare emptores debuisse neq; enī celare q̄cquid reticeat: sed cū quid tu scias id ignorare emolumēti tui cā uelis eos quoꝝ iter sit id scire. Hoc āt cælādi genus quale sit & cuius hominis: quis nō uidet. Certe nō aperti: nō simplicis ē non ingenui non iusti non uiri boni uersuti potius obscuri astuti fallacis malitiosi callidi ueteratōis uafri Hæc tot & alia plura: nōne iutile ē uitioꝝ subīre noīa. Quod si uituperādi sūt qui reticuerūt: qd de his existimādū ē qui orationis uanitatē adhibuerūt C. Cānius eques roānus homo nec īfacetus & satis litteratus cū se syracusas ociādi cā nō negociādi ut ipse dicer solebat cōtuliss̄et dictabat se hortulos aliquos uelle emere: quo iuitar aīcos & ubi se oblectar

Frumētarius sunt Frumētator

Celare sunt Retare

Apti sunt Simplex Ingenuus

Libertini Manumissio Manumissus Versutus Veteratores Vafer

Vanitas

Syracusas

um ælidis. Claris uiris cēsentur syracusæ: & in primis Theocrito: quem Virgi. imitatus est ī bucolicis. (Interpellatoribus: ipediētibus ipsius ociū. Interpellatores dīcitur hi: q̄ iteruemētes molestiā afferunt: & iterpellare ē mediā alterius oronē iterrūpere. Percrebuisset: diuulgatū cēt apud oīs. (Argētariā faceret q̄ erat argētarius siue nūmularius: aut trapezita. Vñ dicit Vlpianus li. ii. digestis pstor ait. Argētariæ mēsæ exercitores: rōes q̄ ad se ptinent edere debēt adiecto die & cōsule. Huius edicti rō æqssima ē inqt. nā cū singulorū rōes argētarii cōficiāt & cætera. Nūmularios quoq; nō cē iniquū rōes edere Pōpōius scribit: & qa & nūmularii sicut argētarii rōes cōficiunt: qa accipiūt pecuniā & errogāt p ptes quarū ꝓbatio scriptura codicibusq; eor̄ maxie cōtinetur. Gaius ait: officiū argētariorū atq; ministeriū publicā hēt cām. & hæc prīcipalis eor̄ opa est: ut ēt actus sui diligēter rōem cōficiāt. (Apd oīs ordines: hoies cuiusq; ordis pp eius artem: ob quā apud oīs ī sūmam gr̄am uenerat. gratiosus dr̄ q apud alios gr̄a ualet. (Quid eos facere uellet. i. dixit quid eēnt facturi: ut. s. unusq; offerret qd cepisset. (Tēpore: hora q̄ illi cœnam cōdixerat. Cōdicere ē denūciare: ide dicimus ꝺixi tibi cœnā. Ait Liuius cōdixit pr̄ patratus. (Opipare: laute & sūptuose ab ope & paro as. (Tm̄ ne piscīū. s. est hic: & tot cymbe. i. nauicule piscatoriæ. Hoc loco. i. pisces q hm̄ tur apud syracusas sūt hic. (Aquatio. i. hic oēs aquā sumūt. (Cōtendit: petiit sūmo studio ide dicimus audeo a te hoc cōtēdere. (Grauate: nō libēter simulabat se g̃uiter ferre hortor̄ uenditionē ut plīs uēderet. nā uendidit tā ti g̃ti uoluit. (Instructos cū oī instrumēto & apparatu. (Vñ ē rubrica ī lib. xxxiii. digestorū de fundo īstructo & īstrō legato: ubi disputat' qd cōtineat' sub fūdo īstructo & īstrō alicui p legatū relicto. Emerat Cannius hortos īstructos: g̃ piscatores illi erāt sui: si Pythii fuissēt ut ipe arbitrabat'. qm̄ ut īqt Scæuola: cū maritia ꝓdia īstructa uēdūt: ēt piscatores q solebāt ī misterio uēditoris ēe: uēditiōe ꝺtinēt': & si ī agro uēatōes sint q legat' īstructus alicui siue uēdit': uenatōes quoq; & uestigatores & canes & cætera q̄ ad uēationē sūt ne cessaria īstrō cōtinēt': maxie si ager ex hoc ꝓuētū hūerit. Et īstructis hortis filio legatis mr̄ argentū mulie bræ filiæ legauerat q̄sitū ē: an hoc argētū īstrō ꝺtineret'. Rndit Pōpōius id argētū muliebre: qd ea ī hortis hūerit: ut ibi eēt īstructior ad filiā ptinere. Vlpianus dicit īstra fūdi cē ea: q̄ fructus q̄rēdi colligēdi cōseruādiq; gr̄a pata sūt. Instrō piscatorio Arist. ait. cōtineri nauiculas: q̄ capiēdor̄ piscīū cā cōpatæ sūt: & Verius ait etiā piscatores cōtineri. Igit' cum Cānius emisset hortos īstructos: ubi erat piscatio & tot cymbas piscator̄ uidēr': oīa se emisse credebat. Sed dolo malo fuit deceptus: de quo paulo post dicet'. Facit noīa. i. cōstituit ꝓciū & facit se debitorē. Nā aliqñ nomē significat debitū. Vñ dicius: hēo mīta noīa & uolo exigere noīa. i. debita. Vñ dicit Idē ī eplis de Attellião noīe scripsi ad philothimū ne appellaret Messalā Sed noīa facturi īqt Seneca: diligēter pr̄imoniū & uasa ꝺbitoris reqrimus. Et alibi: Quidā uolūt noīa secū fieri. Cōficit negocia. i. ipsā ēptionē cōstituēs se debitorē. dicius cōfice de re mea & rē meā. Mature: festine & cito. (Scalmū: nauiculā. sed scalmus ꝓpe significat locū nauiculæ: ī quo remus pōit & innitit. (Feriæ piscator̄. i. festus dies: ī quo piscatoribus nō liceret piscari. Feriæ dictæ sūt a feriēdis uictimis: & significabāt apd ātiquos dies festos: ī qbus hoies erāt feriati. i. nihil agebāt. Erāt feriæ publicæ & ꝓuatæ. Publicar̄ q̄ttuor erāt genera auctore Macrobio. Aut. n. statiuæ erāt: aut conceptiuæ: aut ipatiuæ aut nūdinæ. Statiuæ uniuersi ppli cōes certis & cōstitutis diebus ac mēsibus & ī factis statis obseruatiōibus ānotatæ. Cōceptiuæ q̄ quotānis a magr̄atibus uel sacerdotibus cōcipiūt' ī dies certos uel ēt icertos. Imperatiuæ quas cōsules uel ꝓtores pro arbitrio ptātis ꝺicūt. Nūdinæ erāt paganor̄. i. rusticor̄: qbus

Interpellatus
Interpellat'
Percrebro
Argētarius
Nūmularij
Trapezita

Grauāsus

Condixo
Opipare

Contendo

Romane

Confitio
Scalmus
Feria

Pub^e & gna Feriæ

sine interpellatoribus posset. Quod cū ꝓcrebuisset Pythius ei qdā q argētariā faceret Syracusis dixit uenales quidē se hortos nō hr̄e: sed licere uti Cānio si uellet ut suis: & simul ad cœnā īuitauit īpostero; diē. Cū ille ꝓmisisset: tū Pythius ut argētarius q erat apd oēs ordines gr̄osus piscatores ad se cōuocauit: & ab his petiuit: ut ante suos hortulos postera die piscarent': dixitq; qd eos facere uellet. Ad cœnā tpe uenit Cannius opipare parātū erat cōuiuiū. Cymbar̄ ātē oculos. multitudo ꝓ se q̄q; qd ceperat afferebat añ pedes pythii pisces abiciebāt'. Tū Cānius quæso: inqt qd est o Pythi: tm̄ ne piscīū: tantū ne cymbarū. Et ille. Quid mirū inqt hoc loco Syracusis quicqd ē piscīū hic aquatio: hac uilla īsti carere nō possūt. Incēsus Cānius cupiditate cōtēdit a Pythio: ut uenderet g̃uate ille prīo. Quid multa. Impetrat: emit hō cupidus & locuplex tanti: q̄ti Pythius uoluit & emit īstructos: noīa facit negocium conficit. In uitat Cānius postera die familiares suos uēit ipse mature: scalmū nullū uidet quærit ex proximo uicino:

a pythio

horas in ortos

conueniebãt negociis propriis uel mercibus prouisuri. & iõ scribit Pli. Rusticæ tribus urbẽ nundinis re uisitabant: & ob id comitia nundis hĩ nõ licebat ne plæbs rustica auocaret. R utilius scribit rõanos isti tuisse nũdinas: ut octo qdẽ diebus i agris rustici opus facerẽt: nono aũt die itermisso rure ad mercatũ le gesq; accipiẽdas R õani uenirẽt. Vñ ẽt mos tractus: ut leges Trinũdino die, pmulgarent. Erãt ẽt feriæ pe culiares familiarũ. Erãt pterea singulor: ut natales. Erant ẽt funerũ: quas appellabãt denicales: i quibus hois mortui cã familia purgabat: & claudebãt nono die: hẽbantq; uoti istaurationẽ: quo die i honorem clari uiri defũcti ludos funebres cele brabant. Iõ Virgilius descripturus lu dos funebre s celebratos ab Aenea in honorẽ pfis canit i qnto. Nona dies a derat. Et Papinius i thebaide de ludis i honorẽ Archemori. R oscida iã no uies cælo dimiserat astra Lucifer: & sic uterq; poeta istaurationẽ execuas i nono die itellexit. Spõsalia uero. vii die istaurationẽ uoti hẽbãt. Quædã li cebat ageri feriis publicis q̃ feriis fami liæ utebant. Iõ scribit Cato in libello de re rustica Mulis Equis Asinis feriæ nullæ sũt nisi i familia. Nos igt Colu mella libro secũdo apud põtifices le gimus. feriis tñ deicalibus mulos iun gere nõ licere. cæteris licere. Sciẽs igit Cãnius nõ esse ferias publicas cũ non uideret piscatores q̃siuit: an essent ali quæ feriæ piscator. Stomachari sto machabat & indignabat qd Pythius sibi iposuisset. Sed nõ poterat contra ipsũ agere qm nõdũ Aqlius ptulerat exceptões de dolo malo qbus succur rit illis: qui alio; calliditate decipiũt. Et tũc cõpetit actio de dolo malo: cũ aliud remediũ nõ inuenit. ut li. iiii. digestis de dolo malo: ubi ptor pollicet iudiciũ de his quæ dolo malo facta eẽ dicẽt. Seruius iuris cõsultus ita finit dolũ malũ machinationẽ q̃dã alterius decipiẽdi cã: cũ aliud simulat: & aliud agit. Labeo ita finit. Dolũ malũ eẽ oẽm calliditatẽ fallaciã machinationẽ ad circũueniẽdũ fallẽdũ decipiendũ aliũ ex hibitũ. Adiecit ptor inqt. Vlpianus dolũ malũ: qm ueteres ẽt bonũ dolũ dicebãt & p solertia hoc nom accipiebant: maxie si aduersus hostẽ latronẽ ue quis machinet. Nõ poterat igitur subueniri Cãnio decepto: qm nondũ cõstitutæ erãt formulæ. i. regulæ & actiões de dolo malo. C. Aqlius æques romãus fuit clarus scientia iuris ciuilis cũ esset ptor & collegã Ciceronẽ hñet: formulas de dolo malo cõposuit. Cicero ptor fuit. Lepido &. M. L. Volcatio cõs. Familiaris: amicus. Luculẽte apte & clare qm sciebat definire. Ergo inqt: qcqd dolo malo fit nõ põt esse utile: quia nõ est honestũ. datur etiã a prætore actio de dolo malo. Vñ dicit Vlpianus quod uenditor ut cõmẽdet dicit sic habẽdũ ẽ: quasi neq; dictũ neq; promissũ sit. si uero decipiẽdi ẽptorẽ cã dictũ est: equæ sic hũdũ est ut nõ nascat aduersus dictũ, pmissũ ue acto: sed de dolo actio det. Sed hanc actionẽ nõ habebat tũc Cannius aduersus pythiũ dolosũ: qm nondũ facta erat expssa mẽtio de dolo malo: & formulæ cõstitutæ a iurisconsultis tñ leges hãc fraudẽ, phibebãt licet nõ exprimerẽt hoc nomẽ doli mali. Nã lege. xii. tabularũ iuentũ ẽ remediũ tutelarũ: ne pupillus sine tutore obligari possit: ne dolo malo circũueniat: ut digestis de tutelis. & ẽt cogũt tutores reddere roẽm tutelæ: ne dolo malo aliqd fecerint: qd pupillo obsis. ex eadẽ lege duodeci tabularũ inqt Iustinianus: libertor & libertarũ tutela ad patronos ptinet. Circũscriptio adolescentiũ: quia minor. xxv. ánis læsus i aliquo contractu põt petere restitutionẽ in itegrũ qa tali ætati iura subueniunt: ne dolo decipiat: ut hẽ lege prima & lege. ait ptor digestis de minoribus. Latorius pmus hanc legẽ tulit: qua dolus malus i pri mis uindicabat: licet nõ exprimeret dolus malus. Ait prætor: qd cũ minore. xxv. ánis gestum eẽ dicet ge stum sic accipimus: qualitercunq; siue sit contractus siue qd aliud cõtingat, pinde si emit aliqd siue uen didit: si societatẽ iniuit si mutuã pecuniã accepit: & captus ẽ: ei succurret. Vlpianus ait. hoc edictum ptor naturalẽ æquitatẽ sequutus proposuit: quo tutelã minorũ susceptit. Nã cũ inter ois constet fragile esse & infirmũ huiusmodi ætatis consiliũ: & multis captionibus suppositũ: multorũq; insidiis expositum: auxiliũ eis prætor hoc ædicto pollicitus est: & aduersus captiones opitulationẽ Dicit Prætor: qd gestum eẽ

nũ feriæ q̃dã piscator esset. qd eos nullus uideret. Nullæ: qd scia inqt ille: sed hic piscari nulli solent: itaq; heri mirabar qd accidisset: Stomachari Cãnius: sed qd faceret. nundũ enĩ Aquilius collega & familiaris meus ptulerat de dolo malo formulas. In qbus ipsis cũ ex eo quærerẽ qd esset dolus malus respondebat: cũ eẽt aliud simulatũ: aliud actũ. Hoc qdẽ sane luculente: ut ab hoie pito definiẽdi. Ergo & Pythius & oẽs aliud agẽtes aliud simulãtes pfidi iprobi: malitiosi sunt. Nullũ igit factum eor põt utile eẽ: cũ sit tot uitiis inquinatũ. Quod si aquilia na definitio uera est: ex oĩ uita simulatio dissimulatio q; tollẽda est. Ita nec ut emat melius nec ut uendat: qrq̃ simulabit: aut dissimulabit uir bõus. atq; iste dolus malus ẽt legibus erat uidicatus ut tutelæ duodecĩ tabulis & circũscriptio adolescẽtũ lege lato

Nundine

Stomachor

Dolus malus Cannius

Luculente

dicetur cū adolescentibus: utiq; quæ res erit aīaduertam. Et ideo inqt Vlpianus: hodie usq; in hāc ætatē adolescentes curatoꝝ auxilio regunt. nec ante rei suæ administratio eis cōmitti debebit: quis bene rem suā gerentibus. ¶ Et sine lege: omittamus leges inqt Ci. qbus dolus malus uindicat: ēt ipsa iudicia: in qbus nō quærit qd sit agendū & cōueniat ex præscripto legū & rōe: sed ex bona fide excludūt hunc dolum: q non hēt locū ubi ex bona fide agit. Contractus alii bonæ fidei dūtur: alii stricti iuris. Vnde si dolus iteruenit i cōtractu bonæ fidei ipso iure nullus ē contractus: & sic nō ē necesse abrogari p sniam. Si uero iteruenit i contractibus stricti iuris. poterit se tueri reus doli exceptione: ut habet in lege si quis: digestis de uerboꝝ obligatiōibus. Et dubitat an actio rei uxoriæ numerāda esset iter actiones bonæ fidei: an stricti iuris: & constitutū tandē fuit: ut cōtineret iter actiones bonæ fidei: ut ĩsti. de actionibus & lege. i. C. de rei uxoriæ actiōe. ¶ Excellūt: sūt in usu & laudantur: qm̄ eo spectāt ut excludat dolus: nā cū iudicat inter uiꝝ & uxorem suspitio est uxorē a uiro circūscribi dolo: & ideo dicebat ut iudex aīaduerteret qd eēt melius qd æquius. ¶ In fiducia: cū aliqd agit: in quo iteruenit sola utriusq; ptis fiducia. & iō dicebat bene agi inter bonos. i. sine dolo. Bonus quippe uir nō decipit: & sic fiducia nō uiolat. & sic apparet dolū malū fuisse uindicatū nō solū legibus: sed ēt iudiciis ex fide bona priusq; aquilius ptulisset de dolo malo formulas: non pōt inquit cicero eē fraus: ubi ē æquitas: & cū bene agit inter bonos nō pōt eē dolus: qui cōsistit i simulatione & iō in contractibus oē mendaciū tollēdum est: & oīs simulatio: dissimulatioq; sed bona fide agendū. ¶ Licitatorem: augentē præcium ut ēptor decipiat: qđ fit temporibus nr̄is. Licitari & licēri est aliqd demere augendo præciū. Inde licitatio & licitatores q præcium augēt: ide actio dicta. Venditor aliq̄do licitatorem iducit: ut præciū augeat: & puocet alios actiōe: qđ est contra iustitiā: & ad malitiā pertinet: & emptor nō debet aliquē opponere. ¶ Qui cōtra se liceatur. i. q minus præciū polliceat ad hoc ut uenditor sit captus: nec uēdat tāri: qti res ualet: cū uideat præciū ab aliis nō augeri: sed potius iminui. ¶ Liceat: certet de præcio: & minus polliceat in fraudem uēditōris. & iō inquit Cicero: nō faciat præciū rei: nisi semel ēptor. s. & uenditor. ¶ Ad eloquendū ad exprimēdū præciū. ¶ Non eloquat: non ponat præciū nisi semel: ne fiat fraus p licitationē: & affert exēplū Scæuolæ: q ut boni uiri officio fungeret: pluris æstimauit fundū quā uēditor æstimasset. Itaq; auxit pciū: hoc fuit officiū bōi uiri. & nemo negat inqt cicero: sed dī ipsum nō fuisse sapientē: qm̄ potuisset minoris emere: qđ Cicero negat. Vera. n. sapientia & prudentia semp cum honestate coniungit: nō fuisset igit appellandus prudēs Scæuola: sed malitiosus & callidus: si aliter fecisset: & affert sententiā. Ennii: quā dicit esse uerā: sed nō eo modo quo imperita multitudo putat. Non enī potest aliquis pdesse sibi: nisi cū uirtute: cum nihil sit utile qđ uacet honestate. Frustra igit is sapit: q sibi nescit prodesse. i. qui ea facit quibus nomen boni uiri amitti & uere sapientis: conscientiāq; offendit suā: & sic plus amittit q̄ lucret: uirtutem scilicet quæ nullo alio emolumento potest cōpensari. Vnde Attalus stoicus dicebat. Malitia ipsa maximā partem ueneni sui bibit: illud autem uenenum quod serpentes in alienā pernicie proferunt: sine sua continent: non est huic simile: hoc habentibus pessimum est Et Seneca dicit. Innocentē quisq; se dicit respiciēs testes non cōsciētiā. Ennius aūt aliter putabat qm̄ non sequebat hanc sanctitatē stoicoꝝ & conscientiæ integritatē. & iō dicit Cicero: Verre id qdē: si Ennius cōsiderasset: ut ego quid sit prodesse: qm̄ sibi nocet nō prodest: q alios decipit: & malitiosus dicitur: non prudens. malitia enī cū uitio coniungitur: & sic illa snīa duplicem sensum habere potest apud illos q de his rebus diuersa sentiunt: ut fuit supior disputatio iter Dyogenē

ria & sine lege iudiciis ī qbus ex fide bona agit. Reliquorū aut̄ iudiciorū hæc uerba maxime excellunt in arbitrio rei uxoriæ melius æquius ī fiducia ut inter bonos bene agier. Quid ergo: aut ī eo qđ melius æquius est: pōt ulla pars ĩesse fraudis: aut cū dicit̄ iter bonos bene agier quicq̄ agi dolose aut malitiose potest. Dolus aūt malus simulatōe & dissimulatione ut ait Aquilius cōtinet. Tollendū est igitur ī rebus contrahēdis omne mēdaciū non licitatorē uēditor: nec q contra se liceat̄ emptor opponet. Vterq; si ad eloquendū uenerit: nō plus q̄ semel eloquatur Qu. qdē Scæuola. P. filius cū postulasset: ut sibi fūdus: cuius ēptor erat semel indicaret̄: idq; uēditor ita fecisset: dixit se pluris æstimar̄. addidit. c. milia nūmoꝝ. Nēo est q hoc uiri boni fuisse neget: sapiētis negant ut sic mīoris q̄ potuisset emisset. hæc igit̄ est illa pnicies: qđ alios bonos alios sapiētes existimant. Ex quo Ennius neqcquā sapere sapiētē q sibi ipse prodesse nequiret uere id qdem si quid eēt

& antipatrũ. Inde ſententiã Hæcatonis ſtoicæ ſanctitati minime cõſentaneã taxat: qui cẽſet ſapiẽtis eſſe oia facere quæ leges nõ prohibẽt ad rẽ domeſticã augendã: cũ multa ſint nõ ꝓhibita legibus & inſtitutis: q̃ ſi fiant ſũt contra officiũ: & id qd̃ bonũ uirũ decet: q̃ e natura uiuẽs nõ leges reſpicit tñ: ſed ius naturæ & cõſcięti. Scæuola potuiſſet emere fundũ q̃ti uendebat: & leges nõ cogebãt augere præciũ: ſed officiũ boni uiri: q̃ coĩ utilitati cõſulere debet: nũmos addere uẽditores æſtimatiõi ſuaſit. Sequebat igit Hæcato id qd̃ Dyogenes. & iõ non poterat illi placere factũ Scæuolæ: q̃ putat nõ eſſe boni uiri rẽ domeſticã augere cõſcientia repugnãte.

prodeſſe mihi cũ Ennio conueniret. Hæcatonẽ qui dẽ rhodiũ diſcipulũ Panetii uideo ĩ his libris: quos de officiis ſcripſit. Quinto tuberoni diſſerentẽ ſapientis eẽ nihil contra mores leges: iſtituta facientem habere rõem rei familiaris: neq; enĩ ſolum nobis diuites eẽ uolumus: ſed liberis: propinq̃s: amicis: maximæq; rei publicæ. Singuloꝝ enim facultates & copiæ diuiñæ ſũt ciuitatis. Huic Scæuolæ factum: de quo pauloãte dixi placere nullo mõ põt. Etenĩ oĩo ſe negat factuꝝ cõpẽdii ſuí cã: qd̃ non liceat. Huic nec laus maxima tribuẽda ẽ: nec gratia. Sed ſiue & ſimulatio & diſſimulatio dolus malus ẽ: perpaucæ res ſũt: ĩ q̃bus dolus iſte malus non uerſet: ſiue uir bonus eſt is: q̃ pdeſt q̃bus põt: nocet nemini. Recte iuſtũ uiꝝ: bonũ non facile repiemus. Nunq̃ igit ẽ utile peccare: quia ſemp ẽ turpe: & qa ſemp ẽ honeſtũ uirũ bonũ eſſe ſemp ẽ utile. Ac de iure qdã prædioꝝ ſancitũ ẽ apud nos iure ciuili: ut ĩ his uẽdẽdis uitia ẽt dicerentur: quæ nota eſſẽt uenditori. Nam cũ ex duodecim tabulis ſatis eẽt ea præſtari: quæ eſſẽt lingua nuncupata: quæ q̃ ĩficiatus eſſet: duplicẽ pœnã ſubiret a iuriſcõſultis: ẽt reticẽtiæ pœna ẽ cõſtituta: quicquid eſt oĩ prædio uitii id ſtatuerũt: ſi uẽditor ſciret: niſi noĩatim dictũ eẽt: præſtari opor

Hæcatonẽ: qui fuit ſtoicæ ꝓfeſſiõis: ſed nõ eſt ſequutus illã ſanctitatẽ uetերum ſtoicoꝝ: ordo eſt: uideo Hæcatonẽ diſſerẽtẽ ĩ libris quos ſcripſit Qu. Tuberoni. ¶ Eſſe ſapientis: ꝓtinere ad prudentẽ uirum nihil facere cõtra leges & iſtituta augereq; rẽ domeſticã quacunq; rõe: q̃ leges & inſtituta ciuitatũ non prohibẽt. ¶ Neq; enim: hæc erat rõ Hæcatonis: qm̃ oportet cõparare diuitias: ut cõſulamus illis: q̃bus tenemur ex officio. & potiſſimũ ripublicæ quæ oĩum charitates cõplectit. ¶ Huic: Hæcatoni. ſ. non põt placere id qd̃ fecit Scæuola qui noluit augẽt rẽ domeſticã: q̃uis potuiſſet ſaluis legibus & iſtitutis. ¶ Et enĩ oĩo. rõ quare non põt placere id factũ Hæcatõi: qui negabat ſe factuꝝ aliquid ſuæ utilitatis cã: q̃ non liceret ꝓ leges & inſtituta ciuitatis. Scæuolæ ãt licebat emere quãti uendebat: ſed noluit ut boni uiri officio fungeret: qui non facit aliqd aut uitat propter leges ſed ꝓpter uirtutem & naturã quam ducem ſequitur ab oĩ turpitudine ac dolo abhorrentem. ¶ Cõpendii: utilitatis. & Trã quil. ſcribit Clau. inchoaſſe emiſſariũ fucini lacus magis ſpe gloriæ q̃ compendii. Huic: Hæcatoni: q̃ ita cenſuit diſcedẽs a priſca ſtoicorum integritate nõ eſt laudandus inq̃t nec gratiam meretur. ¶ Sed ſiue: dolus malus inq̃t ſiue conſiſtat in ſimulatione: cum ſcilicet ſimulamus ea quæ nõ ſunt: ſiue in diſſimulatione: cum reticemus ea quæ dicenda eſſẽt: ut aliquis decipiatur. Pauca ſunt in q̃bus non uerſetur ipſe dolus: & ideo boni perpauci ſunt: qm̃ is bonus eſt qui nemini nocet: & prodeſt quibus põt: Si uolumus inquit uere iudicare: pauci ſunt q̃ hoc dolo nõ teneãtur: ſi dolus ut ſinit Aquilius in ſimulatione conſiſtit: & ſi is eſt dicendus uir bonus q̃ nemini nocet. Sed quo difficilius: hoc præclarius. Nihil enim prohibet aliquẽ eẽ bonum ſi eſſe uoluerit. Dolus malus inq̃t. Vlpianus ſit ex calliditate & fallacia. & ut ait Pedius: dolo malo pactũ fit: quotiẽs circũſcribẽdi alicuius cã aliud agitur & aliud agi ſimulatur. ¶ Nunq̃ igitur: concludit Cicero peccatum nunquam eſſe utile propter turpitudinem & bonitatẽ eſſe utilem propter honeſtatem. ¶ Ac de iure quidem prædiorũ: affert ſanctiones priſcorum in rebus uendendis: ut dolus excluderetur: ſed legum latores poſtea ſanxerunt. ut nõ teneretur quis de uitio patenti: etiã ſi rem ipſam laudauerit. exempli gratia: ſi domum bene rectaq; ædificatam ſe uendere dixerit uenditor: uel mancipiũ formoſum cũ deforme eſſet: ſed de occultis tenetur ut ſupra dictum eſt: hæc habent digeſtis de pactis inter emptorem & uenditorẽ lege ea q̃ cõmendandi. ¶ Sancitũ: cõſtitutũ & ſanctione firmatum: ut uẽditor aperiret uitia ꝓdioꝝ: q̃ ipſe ſciret. Leges duodecim tabulaꝝ uolebant: ut ea ꝓſtarentur q̃ uenditor dixiſſet cũ uenderet. Sed iuriſconſulti cõſtituerunt pœnã: ſi aliquis uenditor uitiũ aliqd reticuerit. ¶ Statuerũt: iudicauerũt. ¶ Præſtari: ſatisfieri.

Et leges et ꝓbos aſtutas colere ꝑ ridiculo mo

pauci ſy dolo ſte Buns ſt bonꝰ

Vt cū: ponit exēplum. quo ostendit reticentiā uenditoris fuisse uendicatā sniā. M. Catonis. In arce: quæ erat ī colle tarpeio prope tēplū Iouis capitolini. Augures habebant sedē ī curia ueteri: ubi inaugurari consuecuerant: & ēt in arce pp eminentiā. poterāt enī obseruare aues. & templū lituo designatū. Et iō domus Claudii in Celio mōte e regione ad arcē nocebat auspiciis pp altitudinem. Vñ Amphiaraus & Melampus: ut canit Papi. captaturi auguria montē cōscenderūt: ne aliqua officeret altitudo. Et ibant augures ex curia ad arcē per sacrā uiam: & iō dicit Varro: Sacra uia dr̄ q̄ per eam ab arce ad augures sacra quot mēsibus ferebant. Erat. n. uia sacra a curia ueteri uersus āphitheatrꝫ usq; ad arcē capitolinam. Curia uetus erat ī carinis ꝓpe ædē sancti Petri ad uincula. Officeret: noceret. Insulā: ædes uia circūdatas. nā īsula ī urbe dr̄ domus: quā uia ābit. uñ est apud Trā quillum Cæsarē egisse censū p dños īsularū. Procripsisse: scripsisse ædes uenales ī tabula: q̄ ædibus afficiebat. Arbitrū illū adægit. i. duxit Claudium ad arbitrū q arbitraret. s. ex bona fide: & iudicaret q̄cq̄d oporteret ipsū Claudium dare facere atq; p̄stare ipi Calphurnio. his uerbis utebāt iurisco sulti. Vñ habetur ī libris digestorū de uerborū significatiōe q̄ facere oportet hāc significationē hēt ut abstineat qs ab eo facto: quo contra conuentio nē fieret. & Iustinianus libro q̄rto istitutionū loquens de actionibus dicit: Actio ē ius pseq̄ndi in iudicio q̄d sibi debet. Actiōes aliquæ sūt ī psonā: per q̄s itēdit ei dare facere oportere. Dare oportet iqt: cū datio est ī obligatione. facere: cū factū tenet in obligatiōe ut si ꝓmisisti scribere q̄d petit actiōe exstipulatu. M. Marius: ponit aliud exēplū quo ostēdit reticētiā fuisse apd antiquos iudicio uindicatā. Hæ seruiebāt: seruitutes aut psonarū sūt aut usus & usufructꝰ rerꝫ: ut seruitutes rusticorū p̄diorꝫ & urbanorꝫ. Prædiorꝫ urbanorꝫ seruitutes sūt hæ quæ ædificiis inherēt: & ut uicinus onera uicini sustineat: ut in parietē eius liceat uicino tignū mittere: aut stillicidiū uel flumē recipiat qs ī ædes suas: uel cloaca uel ī area uel nō recipiat: & ne altius tollat qs ædes suas: ne lumībus uicini officiat. Seruitutes rusticorū p̄diorū sūt aquæ haustus: pecoris ad aquā appulsus & ius pascendi: calcis coq̄ndæ. arenæ fodiendæ: iō seruitutes p̄diorū appellant: inquit Iustinianus: quoniā sine prædiis constitui non possunt. Nemo enī potest seruitutem acquirere urbani uel rustici prædii: nisi q hēt prædiū: nec quisq; debet nisi qui prædiū habet. Oia ædificia urbana prædia appellantur etiam si in nulla ædificata sint. Vsufructus est ius alienis rebus utendi: fruendi: salua rerꝫ substantia. De his seruitutibus habetur libro octauo digestorū: & libro secundo institutionū. Et ideo Marius uocatus fuit in iudicium: quoniam reticuerat seruitutē ædium quas uendiderat. Vrgebat ius: instabat ut ius seruaret: & locū hēret. Præstari: satisfieri: hoc uolebat ius. Quatenus: inquantū possūt eas tenere & uidere tere: ut cū ī arce auguriū augures acturi eēnt: iussisset q; Titū Claudiū centimalū: q ædes ī cœlio mōte habebat demoliri eas: quarꝫ altitudo officeret auspiciis. Claudius ꝓscripsit īsulam: uēdidit. emit Publius Calphurnius lanarius. Huic ab auguribꝰ illd idē denūciatū est. Itaq; Calphurnius cū demolitus eēt cognouisset q; Claudiū ædes postea ꝓscripsisse: quaseēt ab auguribus demoliri iussus arbitrū illum adægit: q quicq̄d sibi dare facer̄ oporteret ex fide bona. M. Cato snīam dixit. huius nr̄i Catonis pater: ut enī cæteri ex patribus: sic hic q illud lumē progenuit ex filiꝭ ē noīandus. Is igit̄ iudex ita pronunciauit: cū in uenūdādo rē eā scisset: & nō pronūciasset emptori damnū præstari oportere. Igit̄ ad fidē bonā statuit ptinere no tū eē emptori uitiū q̄d nosset uēditor. Quod si recte diiudicauit. nō recte frumentarius ille nō recte ædiū pestilētiū uenditor tacuit. Sed huiusmōi reticentiæ iure ciuili oēs cōpræhendi nō possūt: quæ āt possūt: diligēter tenēt. M. Marius Gratidianus ꝓpinquus noster. C. Sergio oratæ uēdiderat ædes eas: quas ab eodē ipse paucis añ annis emerat. Hæ Sergio seruiebāt sed hæc ī mācipio Marius nō dixerat: adducta res ī iudiciū ē. Oratam Crassus: Gratidianū defendebat Antōius. Ius Crassus urgebat: quod uitium uenditor non dixisset sciens id oportere præstari æquitatē Antōius quoniā id uitium ignotū Sergio non fuisset. qui illas ædes uendidisset nihil fuisse necesse dici: nec eū esse deceptū: q id q̄d emerat: quo iure esset teneret. Quorsū hæc: ut illud intelligas: nō placuisse maioribus nr̄is astus. Sed aliter leges: aliter phī tollunt astutias Leges quatenus manu tenere possūt. philosophi qua

Ostiō

Actus

mācipiū dr̄ q̄si capere ab uno ad alium pr̄ alienari q̄ uidelicꝫ mācipio capi possit

Vsufructꝰ

phibent enim leges astutias apparẽtes. Philosophi ãt cõsciẽtia nituntʼ & ratione: cõtra qũas nihil agẽdũ censent. Lex id ꝓhibet & punit qꝺ in se continet manifestã fraudẽ. Si cũ bonis uiris uiueretʼ: nõ eẽt opus tot legibus: q̃ ex malis moribus ortæ sunt. Ratio dictat bonis uiris nihil eẽ agendũ qꝺ alijs noceat. Leges ꝓhibẽt ne fiat & si fit: manuq; teneri põt: punit g̃ inqt cum phi tollãt astutias rõe: & rõ dictet nil eẽ agendũ insidiose: qui uult e natura uiuere: & rõnis præscriptũ seruare: nihil faciet: quod ipse intelliget dolum in se hr̃e & insidias. (Sũt ne igitur q̃rit Ci. an sint isidiæ tẽdere plagas. i. retia q̃is nõ exagitet feras is q tẽdit: ut ostẽdat isidias eẽ proscribere domũ habentẽ i se aliquid uitii: q̃is ipse uẽditor uanitate uerboꝝ nõ allicat emptores: q ꝓ se possunt i fraudẽ labi: si emerit rẽ: quã uidẽt uenalẽ. Plagæ sũt rætia: quibus fære capiunt in siluis. Virg. Rætia rara plagæ: Et Pli. in epistolis dicit. Sedebã ad rætia. (Excitaturus: clamore. s. & cantibus: ut fære ꝑpellãtur ad rætia. (Fære q̃ sunt in siluis: ut cerui: apri: & cætera id genus. Sic tu: adaptat similitudinẽ & ostẽdit illũ isidiari q ꝓscribit ædes q̃is uanitate uerboꝝ nõ utat. (Tabula: in q̃ scribebatʼ aliqd esse uenale: sed q̃q̃ inquit Ci. leges ista nõ ꝓhibẽt tñ natura uetat: q̃ uult ut coi utilitati cõsulatʼ & q̃ ẽ fons iuris: qm̃ nihil põt eẽ iustũ: aut legitimũ: qꝺ sit cõtra naturã: de q̃ satis ut arbitror dictũ ẽ i superioribus uoluminibus: & de societate hominum quæ late patet & latissime. (More: cõsuetudie iã depraua-
ta. (Sanciri: cõstitui & firmari: hoc. s. nõ eẽ agẽdũ: tñ lex naturalis uetat.
Societas: rõ q̃re sancitũ ẽ iure naturali. (Dictũ ẽ ꝑmo uolumĩe. Aliꝺ ius gentiũ: dria ẽ iter ius gẽtiũ & ciuile: nã institutа ciuitatis dicunt illius ius ciuile. Sed iura q̃ æque apud oĩs gẽtes custodiunt: utputa uẽditões ẽptiones & fere oĩs cõtractus: q nõ i una ciuitate tñ sũt: sed apud oĩs dicunt. de iuregẽtiũ. Si uolumus inqt Cicero naturam sequi: humanã societatẽ cõplecti debemus: & arbitrari iusgẽtium eẽ etiã ciuile: cũ mundus sit coĩs patria: & q̃si ciuitas cuius singuli hoĩes qcunq; illi sint: ciues habẽdi sũt. Sed amisimus inquit expræssã imaginẽ iustitiæ: & rui-

Ciuile
Ius
Gentiũ

mus i uetitũ nullã habẽtes rationẽ naturæ: q̃ hoĩem ad usũ hoĩs creauit. nõ ad perniciẽ dolos & insidias (Expræssam: apparentem & extantẽ. (Eas ipsas: umbram & imagines habemus inquit exẽpla maioꝝ quæ si sequaremur nõ erraremus: & affert uerba quibus antiqui utebantʼ e natura uiuentes: & recte pieq; utinã sequeremur illas imagines quæ ducuntʼ a natura. (Feruntur. n. ratio quare uellet hoĩes illam se qui umbrã & imagines: quoniã a natura ducuntʼ & ueritate. (Nã quãti: quãta æstimatione digna & laude. (Captus: dolo scilicet malo circũuentus & fraude deceptus. (Ex fide bona. i. cõtractibus bõæ fidei in quibus uir bonus cognoscit: & ponit noĩa contractuũ siue actionũ bonæ fidei: quibus si dolus malus initiũ dedit: ipso iure nullus ẽ cõtractus. (Latissime: ad oĩa se extẽdere: qm̃ ẽ fũdamẽtũ iustitiæ: & uersatʼ in his cõtractibus: quos Cice. ponit & iurisconsulti. (Mãdatis: Vlpianus li. xvii. digestorum ait: obligatio mandati consensu contrahentium consistit: ideo per nuncium quoq; uel per epistolam mandatum

ſuſcipi poteſt. Mãdatũ niſi gratuitũ nullũ eſt: nã originẽ ex officio atq; amicitia trahit. Cõtrariũ porro ẽ officio merces. Interueniẽte. n. pecunia res ad locationẽ & cõductionẽ potius reſpicit. Mãdati actio tũc cõpetit: cũ cœpit intereſſe eius q̃ mandauit: cæterũ ſi nihil intereſt ceſſat mãdati actio: & eatenus cõpetit: quatenus intereſt: utputa. Mãdaui tibi ut fũdũ emeres: ſi intererit mea emi tenebris. In his ergo mãdatis opus ẽ agere ex fide bona: ut id quod mandat fiat ſine fraude. Emãdare aũt ẽ filiũ uel aliũ aliquẽ in aliquã regionẽ: uel ſalutis: uel educationis cã mittere. Vñ i oratione p R. hoſcio amerino dicit: Emandatus fuerat hic a patre i agrũ: Virg. metri neceſſitate aſtrictus cecinit. Mãdarat alẽdũ Threitio regi. In his cõtractibus bone fidei. Statuere: iudicare quod quiſq; alicui debet ex fide bona: cũ ſint aliq̃ iudicia oppoſita. Ergo iudex cõſiderare debet: an dolus malus dederit cõtractui originẽ: & nõ tantũ iura: ſed fidẽ æquitatẽ & boni uiri officiũ reſpicere: q̃m ſũmũ ius aliq̃ ſũma ẽ iniuſtitia. Et iõ ꝓtor ꝓponebat exceptiones: & edicta. quibus ſuccurrebat aliqua caliditate oppoſis. Vt iõ inqt. Ois malitia tollẽda ẽ de qua ſuo loco dictũ ẽ: & ẽt de prudẽtia. Delectu: ut ſciat iudicare quid ſit bonũ: qdue malũ: & bonum ſequi. Malitia uero cõtrariũ facit: ſemp enĩ uitio adheret. Ductũ a natura: q̃m ius naturale: qd̃ ẽ primũ dedit originẽ iuri ciuili: & tũc ius ẽ optimũ: cum ſequit̃ ꝓſcriptũ naturæ. Ius. n. nil aliud̃ ẽ niſi moralis philoſophia: q̃ naturã ſequitur: & a q̃ petit originẽ ſũmi boni. Vt Cicero iueſtigauit ſemĩa hoeſtia natura. Ois. n. uirtus ẽ ſecũdũ naturã. Ius igit̃ ciuile naturã imitat̃: cũ uult: ut nemo decipiat̃. Sed mãciporũ. i. ſeruoꝝ: q ita appellant̃: eo q̃ ab hoſtibus mãu capiebãt̃. Vlpianus ait ut hẽt̃ li. xxi. dige. d̃ edili. edicto: dicũt ædiles qui mancipia uendũt: certiores faciant emptores: quid morbi uitiiq; cuiq; ſit: q fugitiuus erro ue ſit: noxaue ſolutus nõ ſit: cadẽq; oĩa cũ ea mancipia uendunt̃: palã ac recte ꝓnunciando. Cã huius ædicti ꝓponẽdi fuit: ut occurreret̃ fallaciis uẽdentiũ & ẽptoribus ſuccurreret̃ quicũq; decepti a uẽditoribus fuerit dũmõ ſciamus uẽditorẽ: ẽt ſi ignorauerit ea quæ ædiles ꝓſtari iubẽt: tũ teneri debere. Nec ẽ hoc iniquũ: potuit. n. nota habere uẽditor: neq;. n. intereſt ẽptoris cur fallat̃: an ignorãtia uẽditoris an calliditate. Si intelligat̃ uitiũ morbuſq; mãcipii ut plerũq; ſignis quibuſdã demõſtrari ſolẽt uitia: põt dici ædictũ ceſſare: hoc. n. tantũ intuendũ ẽ: ne emptor decipiat̃. Morbũ: ſic finit Sabinus habitũ cuiuſq; corporis cõtra naturã: qui uſũ eius ad id facit deteriorẽ: cuius cã natura nobis eius corporis ſanitatẽ dedit: Hoc ædictũ ꝓponebant ædiles curules: unde dicit Iuſtinianus li. i. iſtitutionũ. Proponebant aũt & ædiles ædictũ de quibuſdã cauſis: qd̃ iuris honorarii portio ẽ. Sanitate: an ſit ſanus: & iteger: an morboſus. De fuga: an ſit fugitiuus: & erro: & an ſit fur fugitiuus ut finit Offilius ẽ q extra dñi domũ fugæ cã quo ſe dño celaret: mãſit. Cecilius aũt fugitiuũ eẽ ait eũ q ea mẽte diſcedat: ne ad dñm redeat: tãtſi mutato cõſilio ad eũ reuertat̃. Nemo enĩ tali peccato inqt pœnitẽtia ſua nocẽs eẽ deſinit. Caſſius ſcribit fugitiuũ eẽ qui certo ꝓpoſito dñm reliquat. Præſtat: ſatiſſacit ita iubẽtibus ædilibus curulibus. Hæredũ ẽ alia cã: q̃m hæredes nõ tenent̃ præſtare. Is enĩ q hæres relinquit̃: nõ põt ſcire naturã ſeruoꝝ & iõ is tenet̃ qui potuit ſcire & debuit. Cũ igitur inqt Cice. natura ſit fons & origo iuris ciuilis quo fraudes ꝓhibentur: ſi naturã ducẽ ſequi uolumus neminẽ decipiamus. Nec ulla maior: hinc inqt naſcuntur mala & deceptiones cũ malitioſus arbitrat̃ ſe oĩa intelligere: & putat aliqd eẽ utile quod nõ ſit honeſtũ: hoc nõ putaret ipſe prudens: & is qui omnia recte intelligit: & ſcit habere delectum bonoꝝ & malorũ. Ergo nulla eſt maior pernicies uitæ humanæ q̃ ſimulare intelligentiam: quæ nulla eſt ubi regnat malitia cõtraria prudentiæ: quæ honeſtũ a turpitudine ſeparat. & nil putat eſſe utile qd̃ nõ ſit honeſtum: & ſic nulla repugnantia eſſe poteſt inter honeſtum & utile. Et hæc pars diſputationis ad prudentiam & iuſtitiam pertinet. Malitia uult imitari prudentiam: ſed ab ea diſtat plurimum. Quotus. n. q̃ſq; rõ qua-

quibus uitæ ſocietas cõtinet̃: In his magis eẽ iudicis ſtatuere: præſertĩ cũ in pleriſq; eẽnt iudicia contraria quid quẽq; cuiq; præſtare oportet. Quocirca aſtutiæ tollendæ ſunt. eaq; malitia: quæ uult quidẽ uideri ſe eẽ prudentiã. Sed abeſt ab ea diſtatq; plurimũ. Prudentia ẽ. n. locata in dlectu bonoꝝ & malorũ. Malitia ſi oĩa quæ turpia ſũt mala ſũt: mala bonis anteponit: nec uero in prædiis ſolũ ius ciuile ductũ a natura malitiã fraudẽq; uendicat: ſed ĩ mãcipioꝝ uẽditioẽ uẽditoꝝ fraus oĩs excludit̃. Qui. n. ſcire debuit de ſanitate: de fuga: de furtis: p̃ſtat edicto ædiliũ. Hæredũ alia ẽ cã ex quo ĩtelligit̃: q̃m iuris natura fons ſit: hoc ſecũdũ naturã eẽ neminẽ id agere: ut ex alterius prædetur ĩnĩtia: nec ulla pernicies uitæ maior ĩueniri põt: q̃ ĩ malitia ſimulatio intelligẽtiæ. ex quo illa ĩnuẽrabilia naſcũt̃ ut utilia cũ honeſtis pugnar̃ uideãt̃: Quotus. n. quiſq; reperiet̃

re inde oriat talis pernicies: qm̃ inqt malitiosus nō abstinet iniuria: si id potest occulte facere & impune nō est quia putat id esse utile quod non ē. Prudēs aūt id nō cōmitteret: sed quia pauci sūt prudētes: pauci reperiunt̄ qui fungant̄ officio. Quotus quisq; .i. quot reperiunt̄: quasi dicat pauci. ¶ Periclitemur experiamur. inde periculū facere: Videamus inquit de his: qui habeant̄ boni uiri: & iueniemus eos etiā ab officio discessisse. ¶ Vulgus: imperita multitudo: quæ nescit iudicare quid ex officio fiat. quid contra officium. ¶ Neq; de siccariis: nō loquor inquit de manifestis sceleribus: sed de his quæ latēt in simulatione officii & intelligētiæ apta scelera non sunt castigāda & cohibēda ratiōibus philosophicis sed pœna cōstituta a legibus. Lex cornelia de siccariis ē quæ homicidas ultore ferro pſequit̄: uel eos q̄ hoīs occidēdi causa cū telo ābulant. Siccarii appellant̄ a sica. ¶ Testamētariis: his qui falsa testamēta scripserit. Est etiam lex cornelia de falsis q̄ & testamētaria dicit̄: & pœnā irrogat ei qui testamētū uel aliud instrumētū falsū scripserit: signauerit: recitauerit subiecerit q ue signū adulterinū fecerit sculpserit: expresserit sciens dolo malo eiusq; legis pœna in seruos ē ultimū suppliciū: qd̄ & in lege de siccariis & ueneficiis seruat̄: in liberos uero deportatio. ¶ Peculatoribus: his q rēp. furati fuerit. Lex iulia de peculatu eos punit: qui pecuniā: uel rēp. uel sacrā: uel religiosā furati fuerit. Sed si quidē ipsi iudices tpe administrationis publicā pecuniā subtraxerit capitali animaduersione puniunt̄: non solū ipsi: sed etiā hi qui ministeriū eis ad hoc exhibuerūt: uel qui subtractas ab his sciēter susceperūt: alii uero qui in hāc legē inciderit: pœne deportationis subiiciunt̄. ¶ Fatigādi: fatigare: in hoc loco ē cohibere: siue cōprimere: auctor ē Nonius. Habētur cū reuera nō sint boni: & ponit exēplū qd̄ p se clarum est: Quintū: Hortensium: sūlicet qui fuit eloquētissimus & Ciceronis amicus. ¶ Nomē suū: quoniā relinquerat ipsū herædē: & ut uocaretur M. Basilius. ¶ Principes: inter p̄mos ciuitatis. Crassū. s. & Hortensium. Sic eni cogitās ille inquit qui sic cogitat: & dicit: hoc est honestum: sed hoc utile: segregat res natura cōiunctas: honestum scilicet ab utili: & hinc emergūt omnia scelera: hoc hi faciunt qui malitiā habēt nō prudentiā. Vir bonus fugit turpitudinē: & iniuriā: non quia timet infamiā si fecerit: sed quia putat uitiū ꝓpter se fugiēdū & uirtutē ꝓpter se amandam: collendamque

Periclitemur

qui impunitate & ignoratione omniū ꝓpositā abstinere possit iniuria: Periclitemur si placet in his q dē exēplis in quibus peccare uulgus hominū fortasse nō putat. Neq; .n. de siccariis: ueneficiis testāmētariis: furibus: peculatoribus: hoc loco disserēdū est q nō uerbis sūt & disputatiōe philosophorum: sed uinculis & carcere fatigandi. Sed hæc considerem⁹ q̄ faciūt hi q habent̄ boni. L. Munitii Basilii locupletis hoīs falsū testamētū quidā e græcia Romam attulerūt: Quod quo facilius obtinerēt: scripserūt hæredes secū. M. Crassū &. Qu. Hortensium homines eiusdem ciuitatis potētissimos: q cū illud falsū esse suspicarent̄: sibi aūt nullius eēnt conscii culpæ alieni facinoris munusculū nō repudiauerūt Quid ergo satin hoc ē: ut nō deliquisse uideantur Mihi quidem non uidetur quanquam alterū amaui: alterū nō odi mortuum. Sed cum Basilius .M. Satyrium sororis filium nomen suum ferre uoluisset: eumq; fecisset hæredē: hunc dico patronū agri piceni & sabini. O turpē notam temporum illorū non erat æquum principes ciuis rem habere: ad Satyrium nihil præter nomen peruenire. Etenim si is qui nō defendit iniuriam: neq; propulsat a suis cū potest iniuste facit: ut in primo libro dissertū quālis habendus est is: qui non modo nō repellit: sed etiā adiuuat iniuriam. Mihi quidem etiam ueræ hæreditates non honestæ uidentur: si sint malitiosis blādiciis officiorum non ueritate: sed simulatione acq sitæ. At qui in talibus rebus aliud utile interdū: aliud honestū uideri solet falso. Nam eadem utilitatis quæ honestatis est regula: q hoc nō ꝓuiderit ab hoc nulla fraus aberit: nullū facinus: sic enī cogitās ē: istud quidē honestū: uerū hoc expedit res a natura copulatas: audebit errore diuellere: q fons ē fraudum: maleficiorum scelerum omnium. Itaq; si uir bonus habeat hāc uim: ut si digitis cōcrepuerit: posf

¶ Exploratū: si certum habeat: quoniam nisi esset hoc persuasum turpitudinem propter se fugiendam esse homines latebras nacti omnia cōmitterent: a quibus natura ipsa cōmunis parens abhorret: Saltaret nō solū faceret crepitū digitis: & sic taxat cupiditatē Crassi. ¶ Cōplicatam: inuolutam quadā ignorātia. Solus enim prudens hoc cognoscit: & statuit illum esse bonū uirum: qui prosit quibus possit. ¶ De patre nostro ita dicimus: audiui a patre ex patre & de patre. Honesto: uirtute prædito & laude digno ¶ Cum his: Luctatius. ¶ Sponsionem fecisset: deposuisset pecuniam. asseuerás se esse bonum uirum & sponsionē faciēs ui ita iudicaretur: sed Fimbria noluit iudicare: ne si aliter iudicasset notaret infamia uiꝝ honestū & si eē bonum uirum iudicaret: uideretur cōstituere aliquē esse bonum q multa debet habere: ut hoc nomine dignus sit. ¶ Cōtra quā ille spondens asseuerabat. ¶ Statuisse: pro certo habuisse & iudicasse supra dixit. Sed cū statuisset opus esse pecunia & in academicis: statuere ät qui sit sapiēs: hoc maxime uideť eē sapiētis. ¶ Cū ea res eē uirū bonū. multus. n. officiis hæc perfectio parať & rebus laudabilibꝰ: qm̄ ut ī pmo li. dictū ē ex sentētia Aristo. una hirūdo nō facit uer: nec possumꝰ statuere aliquē esse bonum: quia ipsū uidimus aliqñ offō fūgi. ¶ Nouerat: intelligēriā. s. qm̄ uix pōt inueniri quē admodū perfectus orator. Socrates hunc bonū uirum sētiebat: & dicebat posse inueniri: & eē qui nihil mali faceret: ēt si sciret oīs ignoraturos: sed talē inuenire difficile ē. ¶ Prædicare: palā dicere sine pudore: turpe iquit ē de his rebus dubitare philosophos: q̄ quibus rustici nō dubitāt: a quibꝰ hoc ꝓuerbiū originē hūit. quo ostēdiť cū bono uiro ubiq; bñ agi. ¶ Qui cū. i. cū quo etiā noctu amotis luminibus & arbitris possumus ludere manibus: Micare nā micare ē manus mouer & digitos quos explicādo numeꝝ petimus. Bonus uir etiā si manus uideri nō potest tamē dicet quot digitos explicuerit. Inde tractū ē dimicare. Mices: ludas digitis nūc diciť morra. ¶ Hoc quam habet uim ītерpretať Cice. uetus hoc ꝓuerbiū. ¶ Nihil expedire. i. nihil eē utile: qd̄ nō decet. Et sic concludiť nil eē agēdū qd̄ iustitia uacet: sed spectā dā eē cōscientiā nō testes: sed quotꝰ quisq; hoc facit: utinā his legibus aptа uis nō fieret: quoniam inquit turpe nulla occultatione fieri potest honestū: & quod uacat honestate nō potest esse utile: ita uolente natura: quæ amat honestum: auersaturq; turpitudinem. In. xii. philippica dicit nihil ē sit ī locupletiū testō nomen eius irrepere: hac ui nō utať: nec si exploratū qdē hēat id oīo neminē unq̄ suspicatuꝝ. At si dares hāc uim. M. Crasso: ut digitoꝝ ꝓcussione hæres posset p̄scriptus eē q reuera nō eēt hæres: in foro mihi crede saltaret. Homo aūt iustus: & is quē sentimus uirū bonū nihil cuiquā qd̄ ī se trāsferrat ꝺtrahet: hoc q admiraťur: is se qs sit uir bonus nescire fateť. At uero si qs uoluerit aī sui cōplicatam notionē euoluere: iā se ipse docebit eum uirum bonum esse qui prosit quibus possit noceat nemini nisi lacessitus īiuria. Quid ergo hic ñ nocet q quondam quasi ueneno perficiat ut ueros hæredes moueat in eorum locum ipe succedat. Nō ergo faciat dixerit qs qd̄ utile sit quodq; expediať: īmo ītelligat nihil nec utile eē qd̄ sit iiustū hoc qui non didicerit: bonus uir esse nō poterit. Fabriam consularem audiebam de patre nostro puer iudicē. M. Luctatio Pythiæ fuisse eqti rōano sane honesto cū his spōsionē fecisset ni bonus uir esset. Itaq; ei dixisse: fimbriā se illā rē nūq̄ iudicaturum ne aut spoliaret fama probatū hominē si contra iudicasset aut statuisse uideret uiꝝ bonū aliquē eē cū eas res īnumerabilibus officiis & laudibus cōtinere tur huic igr̄ uiro bono quē Fimbria ēt nō mō Socrates nouerat: nullo mō uideri pōt quicq̄ eē utile qd̄ nō honestum sit. Itaq; talis uir non mō facere: sed nec cogitare quidem quicq̄ audebit. quod nō audeat prædicare. Hoc nōne est turpe dubitare philosophos: q̄ ne rustici quidē dubitēt a quibus natū ē id qd̄ iā tritū ē uetustate ꝓuerbiū. Cū. n. fidē alicuius bonitatēq; laudēt dignū esse dicūt qui cum in tenebris mices. Hoc quā habet uim nisi illam nihil expedire quod non deceat etiā si id possit nullo refellēte obtinere. Vides ne igiť hoc ꝓuerbio: neq; Gygi illi posse ueniā dari neq; huic quē pauloāte fīgebā digitorū percussiōe hæreditates oīum posse conuertere

Micare

Simico

magis uituperādū q̄ id facere: quod nō licet. Licere id dicimus quod legibus quod more maiorū institutis q̄ conceditur: neq; quod quisq; potest id ei licet: nec si nō obstatur propterea etiā permittit. ¶ Ut ēnumerat id quod dicere posset aliquis tunc scilicet peccandū esse: cum magna præmia proponuntur: & cōfutat hoc dicēs: nullo præmio discedendum tē ab officio: & ponit exēplū Marii: qui ut consulatum tandem adipisceretur: fidē uiolauit & iustitiam: hæc diffusius scribuntur a Salustio i iugurthina historia. ¶ Post præturam: quoniā: ut dictum est post præturam licebat petere consulatum: & ille dicebatur annus suus. Metellus collegam habuit Syllanum: neque petiturus: immo Salustius scribit Marium rogasse missionem a Metello consulatum petendi gra: & Metellū monuisse mariū: ne tam parua inciperet: neu sup fortunā animum gereret. ¶ Apud populum: Salustius dicit Marium crimiatum fuisse Metellum apud negociatores: quorū magna multido uticæ erat & si dimidia pars exercitꝰ sibi pmitteretur: paucis diebus iugurtam in catenis habiturum ab imperatore consulto bellum trahi. ¶ Ducere: protrahē captum dulcedine imperii. ¶ Nec noster: ponit aliud exemplum quo ostēditur malitia quadam uiolatam fuisse æquitatē: hæc enim disputatio: ut dixi est de his quæ pertinent ad iustitiam & prudentiam. Vtilitas quippe iustitiā puertit & malitia prudentiā. Iō dixit supra: nullam esse maiorem perniciem uitæ humanæ: simulatione intelligentiæ in malitia. ¶ Res nummaria ut nummis certum præcium imponeretur: quoniam nunc augebant: nunc minuebantur: quod nostro tempore fit de nūmis aureis: ¶ Iactabatur nūc pluris: nunc minoris ualebat: & sic nemo poterat scire quid haberet ¶ Edictum: quo erat constituta res nūmaria ꝓposita pœna si quis contra fecisset. ¶ In rostra: forum a Subsellis loco i quo conuenerant acturi de re nūmaria adhibiti a tribunis: quorū erāt subsellia. ¶ Asconius pedianus scribit subsellia esse tribunorum triumuirorum: quæstorum. Tribunalia prætorum & maiorum causarum. ¶ Pariter acquiritur. ¶ Collegis: sociis i magistratu. ¶ Sed omnium: ponit Cice. optimam regulam ad seruandum officium: quoniam ubi est turpitudo ñ potest esse utilitas quæ nunquam est nisi cum honestate. Ergo Marius uituperandus est & Cratidianus. ¶ Nulla quippe apparens utilitas tāti ē: ut bōi uiri nomē amittat. Virtus. n. oia supat

Vt enī q̄d turpe est id quāuis occultet: tamē honestū fieri nullo modo potest: sic quod honestū non ē: id utile ut sit: effici non potest aduersante etiā & repugnante natura. At enī cū ꝓ magna præmia sūt ē cā peccādi. C. Marius cū a spe ꝯsulatus loge abesset & septimum annum post præturā iaceret: neq; petiturus unquā consulatū uideretur. Qu. Metellū cuius legatus erat: summū uirum & ciuē cū ab eo i peratore suo Romam missus esset apud populum romanū criminatus ē bellum illud ducere si se consulem fecissent breui tempore: aut uiuum aut mortuum Iugurtam se in potestate populi romani redacturum. Itaq; factus est ille quidem consul: sed a fide iustitiaq; discescit: q optimū & grauissimū ciuē: cuius legatus: & a quo missus eēt i inuidiā falso crimine adduxit: Nec nī q̄dē Cratidianus offō bōi uiri functus ē: tūc cū prætor esset: collegiūq; prætoriū tribuni plebis adhibuissent: ut res nūmaria de cōmuni sententia constitueretur. Iactabat. n. tēporibus illis nūmus: sic ut nemo posset scire quid haberet. cōscripserūt cōmuniter ædictū cū pœna atq; iudicio: constituerūtque ut omnes simul in rostra post meridiem descenderēt: & cæteri q̄dē alius alio
ꝓia Marius a subsellis in rostra recta. idq; q̄d commuꝰ niter cōpositum fuerat solus ædixit: & ea res si q̄tis ei magno honori fuit oībꝰ uicis statuæ facte ad eas thus & cærei. Quid multa. Nemo unquā multitudini fuit carior. Hæc sūt quæ cōturbant hoīes i deliberatione nōnunq̄: cum id in quo uiolatur æquitas nō ita magnū. Illud aūt q̄d ex eo parit ꝓmagnū uideat: ut Mario ꝓripere collegis & tribunis plebis popularē gratiā non ita turpe consulē ob eā rē fieri quod sibi tūc proposuerat ualde utile uidebat. Sed omniū una regula ē: quā cupio tibi esse notissimā aut illud quod utile uidet: turpe ne sit: aut si turpe ē ne uideat eē utile. Quid igit possumꝰ: ne aut illū

Is qui socerū: Pōpeiū taxat q Iuliā Cæsaris filiā duxit uxorē: ut cæsaris audacia subnixus multa ad libi diuē facere posset. Ipse aūt socer: Nūc cæsaris cupiditatē regnādi detestat': qm̄ iustitiā uiolauit frdē & omne fas. De Phœnisis: de tragœdia Euripedis: quæ iscribit' phœnisse: quoniā in ea agit' de Oedipo, de Polinice & Etheocle Thebanis oriūdis a phœnitia ꝓpter Cadmū. Oepidus Lai regis Thebani filius ex matre Iocasta: quā ignorās uxorē duxerat: quattuor suscepit filios: Etheoclē: polinicē: Antigonē: & Ismenē: cū rescisset Iocastā eē matrē: & laiū patrē a se apud phocida iterfectū: oculos sibi eruit & in tenebris uitā trahēs regnū filiis reliquit ut alternis annis regnarēt. Etheocles maior natu regnare cœpit. Polinices ad Adrastū argiuoꝝ regum exulatū abiit cuius filiā duxit uxorē. Finito anno Etheocles sceptra fri negauit: dicēs hæc uerba: quæ uersibus ꝓsequutus ē Eurypides missus ē ab Adrasto Tydeus q ēt Adrasti gener erat: ut regnū reposcerēt. Etheocles juregētiū uiolato quinquaginta uiros lectos i isidiis posuit. Tydeū redeuntē trucidarūt quos ille cōfecit ois: relicto Meone cædis nūcio. ob id Adrastus cōparato exercitu Thebanos bello iuasit malo sidere & auibus: qm̄ uictus uix ope ariōis equi euasit. Alii duces in prælio ceciderāt. Amphiraus haustus a terra Typeus uulneratꝰ a Menalippo Hippomedon in Ismeno submersus. Parthenopeius manu dryantis cōfectus. Capaneus ictus fulmine. Polinices & Etheocles cōgressi mutuis uulneribus occubuerūt. Hoc bellū cecinit Papi. i thebaide. Capitalis: pnitiosus & sceleratus: dānat Cice. hāc sentētiā Etheoclis uel potius Euripedis qui fecerit hanc exceptionē Violādū. s. eē ius grā regnādi. Hoc eni exēplo & sententia Euripidis alii ad hoc scelus irritati sūt ut ipse cæsar. Sed Euripides uituperādus nō ē: qm̄ seruahat decorū psonæ quā tractabat: nō q ipse censeret uiolandū eē ius & pietatē ꝓpter regnū.

Ecce tibi: nō opus ē iquit minuta colligere: uideamus qd fecerit cæsar: qui oēm honestatē reliquit & patriā pdidit suā & ciues. Et sic insectat' cæsarem ut alios a tirānid' dtereat. Ecce tibi ex stomacho loqt'. Sic & Plinius in epistolis: Ecce tibi regulus. Amens: expers prudētie: qm̄ ignorat qd sit hoēstū: qd utile: & si illud factū cæsaris laudat: necesse ē ut laudet iterritū legū & oppssionē: qd ē oio nephādū. Pōt. n. rō ꝙre nō ē utile. Honestate igit': cōcludit hāc disputationē dicēs utilitatē dirigēdā eē honestate: & ꝓ cōpto habēdū nihil eē utile: quod nō sit honestū ut hæc duo utile scilicet & hoēstū

Marium uirum bonū iudicare: aut hūc. Explica atq; excute intelligentiam tuam ut uideas quæ sit in ea species: forma & notio uiri boni. Cadit ergo in uirum bonum mentiri emolumenti sui causa criminari præripere fallere. Nihil ꝓfecto minus Est ergo ulla res tanti aut commodū ullū tā expetēdū: ut uiri boni & splendorem & nomen amittas. Quid est. quod afferre tantum utilitas ista: quæ dicitur possit quantum auferre si boni uiri nomē eripuerit: fidem iustitiamq; detraxerit. Quid enim interest utrum ex homine se couertat quis ī bæluam an in hominis figura īmanitatē gerat beluæ. Quid qui omnia recta & honesta negligūt dūmodo potētiam consequantur. Nonne id faciunt: quod is q etiam socerum habere noluit eum. cuius ipse audacia potens esset. Vtile enim uidebatur plurimū posse alterius inuidia. Id quam iniustū in patriā: q̄ in utile: q̄ turpe eēt nō uidebat. ipse aūt socer in ore sē per græcos uersus Euripidis de phœnissis habebat quos dicā ut potero incōdite fortasse: sed tamen ut res possit intelligi. Nā si uiolādū ē ius regnādi gratia uiolādū ē: aliis in rebus pietatē colas. Capitalis Etheocles: uel potiꝰ Euripides q id unū solū quod oīum sceleratissimū fuerat exceperit. Quid igit' minuta colligimus: hereditates: mercaturas uēditiōes fraudulētas. Ecce tibi q rex populi rōani dominus q; oīum gētiū eē cōcupierit: idq; ꝓfecerit: hāc cupiditatē si qs honestā eē dicit: amens est. Probat. n. legū & libertatis īteritū: earūq; oppressionē tetrā & detestabilē glorioſā putat. Qui āt fatet' hoēstū non eē ī ea cīitate q̄ liba fuit: q̄ eē dbeat rēgnare. sed si ei q id facer' possit eē utile: q̄ hūc obiurgatōe: aut quo potiꝰ cōuitio a tāto errore coner auertere. Pōt. n. dii īmortales cuiquā esse utile. fœdissimū & teterrimū pricidiū priæ q̄uis is q se eo obstrinxerit ab oppssis ciuibꝰ parēs noiet'. Hoēstate igit' dirigēda utilitas ē

ꝛ al' paziadus

idem ſignificent: ſi boni uiri & prudẽtes eſſe uolumus. ¶ Nũc habeo: tranſeo inquit ad opionẽ populi: q dicit nullã eſſe maiorẽ utilitatẽ: q̃ repugnare: & hanc cõfutat Cicero: qm̃ ipſe doiatus multas hẽt ſollicitudies & metũ: qd̃ pbat uita tirãnoꝝ: quibus pauci ſunt fideles: imo nulli. Et affert carnẽ Actii: q i tragœdia: quæ iſcribebaꝫ Thieſtes dixit paucos eſſe bonos regnos ſed multos iniquos & ifideles. ſi hoc inquit potuit cõtigere Thieſti: qui paternũ auitũq; regnũ tenebat: qd debent putare tiráni qui iiuſte doiant. & liberas ciuitates occupãt: ut fecit Cæſar: cuius exitus docuit paucos eſſe fideles regnaꝫ uolẽtibus. Actius ſcriptor tragœdiaꝝ fuit: d̃ quo Fabius libro. x. tragœdiæ ſcriptores. Actius at q; Pacuuius: clariſſimi claritate ſniaꝝ: uerboꝝq; pondere: auctoritate pſonarũ: nitor & ſũma i excolẽdis operibus manus magis uideri põt tpibus q̃ ipſis defuiſſe. Viriũ tñ actio pl̃s tribuit. ¶ Pacuuium uideri doctorẽ: qui eſſe docti affectãt uolũt. ¶ Multi iniqui: hoc ẽ carmen Actii. ¶ At cui regno. q. d. ſi regno qd̃ iure obtinebaꝫ: pauci boni ſũt: qd i iuſte iperãtibus accidere debet. ¶ Et pelope: qm̃ Arhreus & thieſtes: ut dictũ ẽ filii fuerũt Pelopis & Hippodamiæ. et Pelops filius fuit Tantali. Proditum: hæreditario iuꝛ relictũ: quoniã erãt nepotes Tantali louis filii. ¶ Et regi: Cæſari: quẽ iuidioſe regẽ appellat. nomen qppe regiũ abhoiatum erat apud roãnos & execrabile. ¶ In maxima gloria: hoc dicit i laudẽ Bruti & cæteroꝝ tirãnicidaꝝ. ¶ Quãq̃ id qdem: hoc inqt q; dixi pſuaſum eſſe debeꝫ. ueteres romani ſic eſſe iudicauerũt: & poſt exẽplum Pyrrhi atq; fabritii: qui utilitatis ſpeciẽ ſine hoẽſtate repudiauit. Cũ Fabritius autore plutarcho cõſulatũ iniſſet: ueniens qdam ad eũ i caſtra epiſtolã amedico ſcriptã Fabritio reddidit: in qua pollicebaꝫ ſe Pyrrhũ uenẽo necaturuꝫ: ſe ſibi præmium dareꝫ. Fabritius hoꝛs conſilium deteſtatus: ſtatim Pyrrhum Iſis monuit: ut iſidias medici caueret. Litteræ huiusmodi fuerunt. C. Fabritius & Qu. æmilius conſules Pyrrho regi ſalutem. Neq; amicoꝝ neq; hoſtium fortunatus æſtimator eſſe uideris. cognoſcens. n. cũ epiſtolã hanc ad te tranſmiſſam perlegeris: te bonis quidẽ ac iuſtis uiris bellum inferre: malis uero atq; iniuſtis cõfidere: Hæc autem non tui gratia nota facimus tibi: ſed ne mors tua nobiſ calumniam afferat: quaſi uirtute nequiremus teſuperare dolo contẽdiſſe. Cicero aliter narrat. Seneca libro. xxiiii. epiſtolarum dicit. Fabritius medico Pyrrhi promittente uenenum ſe regi daturũ: monuit Pyrrhum caueret inſidias. ¶ Vltro: ſponte nulla Romanorum laceſſitus iniuria: nam uenit ut dictum eſt in auxilium Tarentinorum. ergo cum ultro bellum intuliſſet: uidebant Romani habere iuſtam cauſam tollendi e medio Pyrrhum quocunque modo. ſed ſemper apud ipſos ualuit honeſtas: ¶ Adde etiam quot de imperio & gloria dimicabatur: non de uita: ut in primo uolumie

Et quidem ſit ut hæc duo uerba ĩter ſe diſcrepare: ſed tñ unũ ſonaꝛ uideant. Nũc abeo ad uulgi opĩonem: quæ maior utilitas q̃ regnandi eſſe poſſit. Nihil cõtra iutilius ei q id iiuſte cõſecutus ſit: iuenio: cũ ad ueritatem cœpi uocare rõnem: Poſſũt. n. cui q̃ eſſe utiles ãgores ſollicitudies: diurni & nocturni metus: uita iſidiaꝝ: piculoꝝq; pleiſſima. Multi iniqui atq; ifideles regno: pauci boni ſũt: iqt Actius. At cui regno: qd̃ a Tãtalo & Pelope ꝓditum iuꝛ obtinebaꝫ. Nã q̃to plures ei regi putas: q exercitũ populi romani: populumq; romanũ oppꝛſſiſſet: ciuitatemq; non modo liberã: ſed etiam gentibus imp antem ſeruire ſibi coegiſſet. Nũc tu quas cõſciẽtiæ labes in aĩo cenſes habuiſſe. Quæ uulnera. Cuius autẽ uita ipſa põt utilitati eſſe: cũ eius uitæ ea cõditio ſit: ut q illã eripuerit ĩ maxima gratia futurus ſit: & gloria: Quod ſi hæc utilia non ſunt quæ maxime uident: quæ plena ſũt dedecoris ac turpitudĩs ſatis pſuaſum eſſe debet: nihil eſſe utile qd̃ nõ hoẽſtum ſit. Quanq̃ id qdem tũ ſæpe alias: tũ Pyrrhi bello a. C. Fabritio cõſule: iteꝝ & a ſenatu nr̃o iudicatum ẽ. Cum. n. rex Pyrrhus. P. Ro. bellũ ultro ĩtuliſſet. cũq; de impio certamẽ eſſet cũ rege generoſo ac potente perfuga ab eo uenit ĩ caſtra Fabritii. eiq; eſt pollicitus: ſi præmium ei ꝓpoſuiſſet: ſe ut clam ueniſſet ſic clam ĩ Pyrrhi caſtra rediturum & cũ ueneno necaturuꝫ. Hunc Fabritius reducẽdum curauit ad Pyrrhum: idque eius factũ a ſenatu laudatum ẽ At qui ſi ſpeciem utilitatis opiniõemq; quærimus magnũ illud bellũ perfuga unus & grauẽ aduerſatiũ ĩperii ſuſtuliſſet. Sed magnũ dedcus & flagitiũ

patuit:ubi Cicero præcepit quid agendum sit: cum de imperio certatur.

Qui cum: cum quo Romani de laud certabant & sic cõcluditur a Cicero nihil esse glorioſum nihil utile cum infamia: & sic dãnat.L.Philippum:qui ſpecie utilitatis ductus ea cenſuit: quæ nullam habebant honeſtatem. ¶Quoquo modo:quacunq; ratione per fas & nefas. ¶Vectigales:ut itez esſent tributariæ:q̃uis.L. Sylla eas liberauiſſet ex uoluptatẽ ſenatus:cum ſoluiſſent pecuniam pro utilitate reip. ¶At aucta uectigalia potuiſſet aliquis hoc dicere. Aucti ſunt ob id publici reditus ergo utile reſpondet cicero nihil eſſe utile q̃ i ſe ẽpitudinem habeat. ¶Fultum:ſubnixtũ firmatum & ſtabilitum. nemo enĩ põt eſſe fœlix aliena infœlicitate.de his rebus dictum eſt ſatis loco ſuo. ¶Ego ẽt: non audet reprehendere Catonem q publicam utilitatem enixiſſime defendebat: ſed dicit ſe ab eo diſſenſiſſe aliquando cum aliqua remittẽda ſint publicanis interdum ut æquitas locũ habeãt.Redemptoꝛs enim uectigalium: ut erat apud ãtiquos æquites romani faciũt interdum iacturam: niſi aliquid remittat: quod tamen ab illis iure exigi poſſet:Cicero maxime fouet publicanos:quoniam ipſe erat ex ordine æqueſtri:& equites erãt publicani ut dictum eſt. ¶Præfracte:obſtiate:& nulla habita ratiõe equitatis.Præfractum dicitur durum & inflexibile. ¶Vectigalia publicos redditus. ¶Publicanis qui uectigalia redimunt. de publicanis & uectigalibus dictum eſt. Ordinum: equm ſcilicet qui negocia publica tractabãt:penuria. ¶Magis q̃ hũanitate:& ſic ab offiñ diſcedebat: qñ officiũ nõ ẽ niſi ſit honeſtũ:g̃ officiũ nõ põt dirigi utilitate:q̃ ab honeſtate ſeiũcta ſit. ¶Quærit:hæc erat q̃ſtio Hæcatonis:q̃ p ſe clara eſt. ¶Hici hac q̃ſtiõe qñ res familiaris hortat retiere equũ multi p̃cii & humanitas ſeruulũ:q̃uis uilẽ. ¶Si tabulã: alia q̃ſtio.Tabulã:cui inſidẽs euadit ad littus. ¶Quid dñs nauis:alia q̃ſtio: an dñs nauis debeat:aut iure poſſit eripe tabulã:& dicit q̃ nõ:qñ nauis tũc ẽ nauigãtiũ & uectoꝛ. Quoad:locũ.quo ut puenerimus:nauẽ ꝺduximus & ſumpſimus. ¶Quid ſi ĩ una:alia q̃ſtio. Sed ei.ſcilicet cedat:cuius uita utilis eſt magis reipubli.Si ãt in utroq; omnia pia ſunt:alter alteri cedet.ac ſi iacta ſorte uictus eſſet aut pugnando qui cũ laudis certamẽ fuiſſet:eũ nõ uirtute: ſed ſcelere ſupatũ. Vtrũ igit utilius uel fabritio q̃ talis in hac urbe:q̃lis Ariſtides atheĩs fuit:uel ſenatui nr̃o: q̃ nũq̃ utilitatẽ a dignitate ſeiũxit armis cũ hoſte certare:an uenenis: Sin gloriæ cã ĩperiũ expetẽdũ ẽ Scelus abſit:ĩquo nõ põt eſſe gloria. Sin ipſe opes expetunt:quoquomõ ñ poterũt eſſe utile cũ ĩfãia nõ igit utilis illa.L.Philippi.Qu.filii ſnĩa:q̃s ciuitates.L.Sylla pecunia accepta ex ſenatuſcõſulto liberauiſſet:ut hæ rurſus uectigales eẽnt:neq; his pecuniã:q̃ pro libertate dederãt redderemus:ei ſenatꝰ eſt aſſẽſus. Turpe ĩperio Pyrrhataz.n.melior fides quã ſenatus at aucta uectigalia. Vtile igit quouſq; audebũt dicere qcq̃ utile qd non honeſtũ.põt aũt ulli ĩperio qd gloria debet fultũ eſſet:& beniuolentia ſocioz utile eſſe odiũ & ĩfamia. Ego ẽt cũ Catõe meo ſæpe diſſenſi.nimis.n.mihi uidebat præfante erariũ uectigaliaq; defendere:oĩa publicanis negare multa ſociis cũ in hos benefici eſſe deberemus cũ illis ſic agere.ut cũ colonis nr̃is ſoleremus. Eoq; magis quo illa ordinũ cõiũctio ad ſalutẽ reip.ptinebat Male etiã Curio:cũ cãm trãſpadanoz æquã eẽ dicebat:ſemp ãt addebat:uĩcat utilitas:potius diceret ñ eẽ æquã fatereꝰ:Plenus ẽ ſextus liber de officiis Necatonis taliũ q̃ſtionũ ſit ne boni uiri ĩ maxĩa caritate ãnonæ familiã non alere:in utrãq; partem diſputat.ſed tamẽ ad extremũ utilitate putat officiũ diligi magis q̃ hũanitate.Quærit ſi ĩ mari iactura faciẽda ſit:eq ne p̃cioſi potius iacturã faciat:an ſeruuli uilis:Hic alio res fãiliaris:alio ducit hũanitas: ſi tabulã ꝺ naufragio ſtultus arripuerit:extorq̃bit ne eã ſapiẽs ſi potuerit.Negat qa ſit ĩiurium.Quid dñs nauis eripiet ne ſuũ.Minĩe:Nõ plus q̃ ſi nauigãtẽ ĩ alto eiicere ꝺ naui uelit:qa ſua ñ ſit.quoad.n.p uẽtũ ſit eo:quo ſũpta nauis eſt.nõ dñi ẽ nauis ſed nauigãtiũ.Quid ſi ĩ una tabula ſint duo naufragi æque ſapiẽtes:ſibi uterq; rapiat:an alter cedat alteri cedat uero ſed ei cuiꝰ magis ĩterſit.uel ſua.uel reip. cã uiueꝰ.Quid ſi hæc pia ĩ utroq; nullũ erit certam̃ ſed q̃ſi ĩ ſorte aut ĩ dimicãdo uictus.alteri cedat alt

¶Quid si pater:alia quæstio ipsius hecaronis. ¶Cuniculos:subterraneos meatus:ut furentur pecuniam ex ærario. ¶Arguat:reprehendatur & accusetur id fecisse. Igitur inquit Cice. si ita fecerit filius pria non præponeretur oibus aliis rebus. Præstabit:erit præstatior & charior oibus officiis:quæ aliis debemus ¶Immo uero scilicet oibus præstabit inquit:qm utile est patriæ habere filios pios in parentes. ¶Quid si:alia quæstio. ¶Prodere:decipere:unde ꝓditores. oppugnare inquit Asconius pedianus inimici & hostis est. prodere grauius:cū ad eos qui amici esse debent:referatur. ¶Quærit etiā:alia quæstio. ¶Adulterinos:nō ueros & bonos:quod nostro tpe uulgo fit. & quotus qsq; est qui dubitet adulterinos nūmos soluere. Ait affirmat: Dyogenes ipsum solutuꝝ citra reprehensionē: qd negabat Antipater sequutus sanctitatem Stoicorū: & præscriptum boni uiri: quem sentimus tātum. ¶Qui uinum fugiens: alia quæstio ¶Vinum fugiēs dicitur parum duraturum: sed cito mutaturum in deterius: & sic litteræ fugientes: ergo qui tale uinum uendit: dicere debet illud esse fugiens. ¶Sūt quædam uina: quæ non durant: & si quis illa tanquam duratura emeret: faceret iacturam. ¶Redhibeatur: opus sit recipere mācipium uenditum. Vlpianus ait Redhibere est facere: ut rursus habeat uēditor quod habuerat. & quia reddēdo id faciebat iccirco redhibitio est appellata: quasi redditio: cum redditur ab emptor mācipium uenditori. & a iurisconsultis pronuntur morbi & causæ: quibus mancipium redhibeatur. ¶Sed hic i hac parte & re. Dyogeni placet: ut non dicant uitia. ¶Antipatro autem ut dicantur. ¶Aleatorem qui ludo aleæ teneatur. ¶Si quis aurum: alia quæstio. Oricalcum est æs montanum habens aliquā similitudinem auri in colore: materna ligua dicitur ottone. ¶Nec ui: d hoc supra dictum est: quod ui metusue causa & de dolo. quoniam prætores dolo ꝓmissa aut ui: rata non habebant. Ponit igitur exemplum de eo quod promissum est nec ui nec dolo. Ad aquā itercutem: ad morbum hydropisim. ¶Pepigerit: pactus fuerit. ¶Eundem morbum: hydropisim. ¶Qui cū: ideſt cum quo pactū fecerat. ¶Vitæ & saluti: statuit Ci. & iudicat nō esse standū tali ꝓmisso: sed uitæ cōsulendū: utēdūq; medicamento etiā non permitrente medico: qui cum id perneget ab humanitate discedit. ¶Quid siquis sapiens. alia quæstio. Promisisse nollem: respondet Cicero proposite quæstioni dicēs sapientis uiri & grauis fuisse non promittere: sed quia promisit laudabilius erit in hoc mentiri: nihil scilicet ex hæ

Quid si pater fana expilet: cuiculos agat ad ærariū indicet ne id magistratibus filius. Nephas id quidem ē: quin ēt defendat pīem: si arguatur nō igit patria præstabit oibus officiis: īmo uero. sed ipsi pīæ conducit pios hīe ciues in parētes. Quid si tyrānidē occupare: si patriā prodere conabit pater. silebit ne filius: īmo uero obsecrabit pīem ne id faciat: si nihil ꝓficiet: accusabit: minabit ēt ad extremum: si ad pniciem patriæ res spectabit: pīæ salutem antepōet saluti patris. Quærit ēt si sapiēs adulterinos nummos accipiet īprudēs ꝓ bonis cū id rescient solutus ne sit eos: si cui debeat pro bonis Dyogenes ait. Antipater negat: cui potius assentior: Qui uīnū fugiens uēdat sciēs. debeat ne dicere: nō necesse putat Dyogenes. Antipater uiri boni existimat. Hæ sūt q̄ si controuersiæ in iure Stoicoꝝ. In mancipio uendēdo: dicenda ne uitia: Nō. nisi ea q̄ nisi dixeris redhibeat mancipiū iure ciuili. Sed hic mēdacē ēē: aleatorem: furacē: ebriosū: alteri dicēda uident: alteri non dicēda uident. Si q̄s auꝝ uendens oricalcū se putat uēdere: īdicet ei ne uir bonus aurū illud eē cū emat denario qd sit millenariū. Perspicuū ē iā. & qd mihi uidea: & q̄ sit inter eos philosophos quos noīa ui cōtrouersia. Pacta & ꝓmissa sēp ne seruanda sint quæ nec ui. nec dolo malo: ut prætores solent: facta sint si q̄s medicamentū cupiā dederit ad aquā īter-
cutem: pepigeritq;: ne illo medicamēto unq̄ postea uteret: si eo medicamēto sanus factus fuerit: & ānis aliquot post inciderit in eundē morbū: nec ab eo q̄ cū pepigerat īpetret: ut itē eo liceat uti: qd faciēdū sit: cū sit is inhūanus q̄ nō cedat uti: nec ei qcq̄ fiat iniuriæ. Vitæ & saluti consulēdū est. Quid si q̄s sapiens rogatus sit ab eo q̄ hæredē faciat: cum ei testō sextertiū milies relinquatur: ut anteq̄ hæreditatem adeat: luce palā in foro saltet idq; se facturū promiserit: quod aliter eū hæredē scripturus ille non eēt: faciat quod ꝓmiserat ille: nec ne ꝓmisisse ndlem:

reditate accipere nisi forte pecuniã illa hæreditate relictam collaturus aliq̃do sit ĩ utilitatem reip. ¶ Gra uitatis: constantiæ & uirtutis. Si ducet: existimabit esse turpe & præter decorꝫ uiri sapientis saltare in fo ro. ¶ Honestius: maiore laude: si nihil capiet ex hæreditate: quoniã ostẽdit antiquiorẽ esse sibi uirtutem & decorum oĩbus aliis rebus. ¶ Magnũ aliquod tempus: ideſt in aliquam difficultatem & necessitatem reip. cui adesse debemus: & qcquid pro illa facimus decet. ¶ At ne illa quidem. Nunc de promissis non seruandis disputat: de quibus dictum est in primo uolumine. & ponit exemplũ de sole & Phetõte: Ne ptuno & Theseo: Agamemnone & Iphigẽia filia: quam imolauit. Aliqui dicunt Agamemnonẽ cum græcorũ classis aulide conuenisset: imprudentem interemisse capream pascentẽ & Dianæ sacram Numen ob id iratum placari sanguie Agamemnonis filiæ poposcisse: Vlixemq; simulãtẽ Achilli desponsam a Clitẽnestra matre uirginem accepisse: & ãte aras dictatam statuisse. Achillem cæteroſq; qui sacrificio præerãt puellam regi scytarum clam emãdasse: & sic tauricæ Dianæ templo præfuisse. Fabulæ dicunt ceruam fuisse suppositam pro uirgine a Diana. ¶ Tam tetrum: crudele & horrendum. ¶ Ergo concludit ostendens hæc esse officia a circunstantia: ut suo loco dictũ est. ¶ Quid si: alia quæstio qua officiũ a circunstantia ostẽditur. ¶ Temporibus: conditione temporꝫ. ¶ Cõmutata utilitate: quoniam si fit promissum: non est utile illi cui promissum est: & quia utilitati consulendum est: mutata utilitate mutatur officium: hæc plana sunt: & in primo libro tractata uberius. ¶ At de his qdẽ: postquam disseruit de his: quæ pertinent ad prudẽtiam & iustitiam: Cicero captans attentionem transit ad reliqua: quæ pertinẽt ad fortitudinem & temperantiam: de quibus usq; ad finem disputat: ostendens nihil eẽ utile: quod fortem uirum dedeceat & tẽperatum: confutãs epicureorum opiniones statuentium finem bonorum ĩ uoluptate: & firma exploratacq; corporis ualitudinis. Simulatione: ideſt malitia quadam: quæ prudentiam uidetur imitari: cũ ab ea distet plurimũ ¶ In eisdem fontibus: a quibus officia ducuntur & manant.

& id arbitror fuisse grauitatis: qm̃ promiserit se saltare in foro: turpe ducet. honestius mẽtiet: si ex hæreditate nihil exceperit quã si ceperit: nisi forte eã pecuniam in reip. magnũ aliquod tempus contulerit: ut uel saltaẽ eum: cũ patriæ consulaturus ẽt sit: turpe non sit. At ne illa qdem ꝓmissa seruanda sũt his iutilia qbus illa promiseris. Sol Phetonti filio: ut redeamus ad fabulas factuꝫ se eẽ dixit qcqd optasset: optauit ut ĩ curꝫ patris tolleretur sublatus ẽ atq; isanus anteq̃ cõstitit ictu fulminis deflagrauit q̃to melius fuerat in hoc promissum patris non eẽ seruatũ. Quid qd' Theseus exegit promissũ a Neptuno cui cũ tres optiõnes Neptunus dedisset optauit ĩteritũ Hippolyti filii sui: cũ is pri suspectus eẽt de nouerca: quo optato ĩpetrato Theseus in maxis fuit luctibus. Quid Agamẽnon cũ deuouisset Dianæ: qd in suo regno pulcherrimũ natum eẽt illo anno imolauit. Iphigeniã: qua nihil erat eo qdẽ anno natũ pulchrius ꝓmissũ potius non faciẽdũ q̃ tam tetrũ facinus admittẽdũ fuit. Ergo & promissa nõ faciẽda nonũq̃: neq; semp deposita reddẽda sunt. Si gladiũ qs apud te sane mẽtis deposuerit: repetat isaniẽs reddere peccatũ sit: ñ reddere officiũ. Quid si his: q apud te pecuniã deposuerit: bellũ iferat patriæ: reddes ne depositũ. Nõ credo: facies enĩ cõtra rẽp. quæ debet eẽ carissima. Sic multa quæ natura honesta uidẽt eẽ: tꝑibus fiunt nõ honesta facere ꝓmissa: stare: cõuẽtis: reddeꝛ deposita: cõmutata utilitate fiunt non hoẽsta. At de his qdẽ: quæ uidẽt eẽ utilitatis cõtra iustitiã simulatiõe prudẽtiæ satis arbitror dictũ. Sed quoniam a quattuor fontibus honestatis: ꝑmo libro officia duximus: in eisdẽ uersabimur: cũ docebimus ea quæ uidẽtur eẽ utilia: neq; sint q̃ sint uirtutis inimica. Ac de prudentia qdem. quã uult imitari malitia: itẽq; de iustitia: quæ semp est utilis disputatum est.

De fortitudine.

Reliquæ sunt duæ partes: fortitudo. s. & tẽperantia: sed prius agit de fortitudine: & ponit exemplũ Vlyxis: quẽ ostendit nõ potuisse uiri fortis & magni decorẽ seruare: si domi remãsisset uitans bellicos labores: quis id utile potuisset uideri. Ithacæ: quæ erat patria sua: cuius desiderio dicebat apd Homerũ se teneri in hæc uerba. Ithaca oium clarissima occasũ uersus: aspera qdẽ: sed optima iuuentutis altrix: q̃ ego nihil unq̃ amœnius uidi. Ociose: sine laboribus bellicis. ¶ Cũ parẽtibus: Laertæ: & Autolia matre. Vxore: Penelope. Filio: Thelemacho. ¶ An ullũ tu decus sẽsus ẽ. Nulla trãqllitas & uita ociosa põt cõferri cũ decore & laude: quam meretur quis ex laboribus & piculis additis p decoro seruando. Tranqllitas enĩ quæ honesta nõ ẽ nõ põt esse utilis. ¶ Ab Aiace: filio Thelamõis supato ab Vlyxe ĩ iudicio armorũ. ¶ Cuius ipse princeps: hæc erãt uerba Aiacis ĩ tragœdia qbus exprobrabat Vlyxi: qd militiã subterfugerit simulatione ĩsaniæ. Quod ni Palamedis: Vlyxes ne iret ad bellũ furorẽ simulauit: sed Palamedis pspicaci igenio simulatio illa detecta ẽ. Nã cũ araret: & salẽ sereret: ut furens uideret. Palamides obiecit aratro Thelemacum: & sic timẽs filio se aperuit. ¶ Id qd fecit: qm̃ errauit p maria: & uarios labores ppessus ẽ: ut cãit Homerus ĩ odissea. ¶ Barbaris Phrygibus. ¶ Nr̃am romanã. & affert exẽplũ Reguli: q ad suppliciũ redire maluit: quã aliqd d cõstãtia & fide remittere. ¶ Cõsul iterũ: in secundo consulatu: ĩ quo collegã habuit. L. Mãliũ. Bis cõsul fuit Attilius regulus de secũdo cõsulatu: nota est historia apd. T. Liuium & Polybiũ. Ex insidiis: Xantippus missus a Lacedæmoniis ĩ auxilium Carthaginẽsiũ militaris rei peritissimus callide exercitum ĩstruxerat. Elephãtosq; in hostes ĩmiserat. Vnde pugnatũ ẽ aliq̃diu dubio marte. Sed Xanippus simulata fuga Romanos ad ĩsidias traxit & Regulus captus ẽ: & Romã missus: ut aut pacẽ suaderet noie penorũ: aut captiuorũ permutationẽ. Suasit ne fieret pmutatio: addidit ẽt sibi uenenũ datũ ad tẽpus: quo paulatim tabescẽte corpe facta pmutatione extingueret. ¶ Vxore: Martia. ¶ Cũ liberis duobus filiis: quorũ alter ut ẽ apud Syllium Seranus uocabat: alter Regulus. ¶ Quæ censes: respõdet Cicero talia non eẽ utilia: qm̃ sunt cõtra magnanimitatẽ & fortitudinẽ: de qbus nunc agitur: ut dictum ẽ. Nam locupletiores: an iqt quærit maiores auctores ipsa magnitudine animi & fortitudine: quæ negãt talia nõ eẽ utilia: qa sibi repugnẽt. q. d. Hæ uirtutes ostendũt illã specie utilitatis eẽ falsã.

Reliquæ sunt duæ ptes honestatis: quarũ altera in aĩ excellentis magnitudine: & præstãtia cernit: altera ĩ cõfirmatiõe & moderatiõe cõtinẽtiæ & tẽperãtiæ. Vtile uidebat ulyxi: ut qdã poetæ tragici pdiderũt. Nã apd Home. optimũ auctorẽ talis de ulyxe nulla suspitio ẽ: sed ĩsimulãt eũ tragœdiæ: simulatiõe ĩsaniæ militiã subterfugere uoluisse non honestũ cõsiliũ ac utile: ut aliqs fortasse dixerit: regnare & Ithacæ uiuere ociose cũ parẽtibus: cũ uxore: cũ filio: An ullũ tu decus ĩ quotidianis piculis & laboribus cũ trãqllitate hac referẽdũ putas. Ego uero istã cõtẽnẽdã & abiiciẽdã: qm̃ q̃ hõestũ nõ sit ne utilẽ qdẽ eẽ arbitror. Quid enĩ auditurũ putas fuisse Vlyxẽ: si ĩ ipsa simulatione pseueraſſet: q cũ maximas res gesserit in bello: tñ hæc audiuit a Aiace: cuius ipse princeps iurãdi fuit. Quod oẽs scitis solus neglexit fidẽ: furere assimulauit. ne eo iret quo ĩstituit. Quod ni palamedis pspicax prudẽtia ipsius pcepisset malicioſã audaciã fide sacrata ius ppetuo falleret. Illi uero nõ mõ hostibꝰ. Verũ ẽt cũ fluctibus id qd fecit. Dimicare melius fuit: q̃ desere reſtiẽtẽ græciã ad bellũ barbaris ferendũ: Sed dimittãus & fabulas & externa ad rẽ factã nr̃amq; ueniãus. M. Attilius Regulus cũ cõsul iterũ ĩ africa ex ĩsidiis captus eẽt duce Xãtippo lacedæmõio: ĩpatoſ ãt pre Hãnibalis Hamilcare iuratus missus ẽ ad senatũ: ut nisi eẽnt rẽditi pœnis captiui nobiles qdã rediret ipse Carthaginẽ. Is cũ Romã uẽisset: utilitatis spẽm uidebat: sed eã ut res declarat falsã iudicauit: q̃ erat talis manere in pria: eẽ domi suæ cũ uxore cũ liberis q̃ calamitatẽ accepisset ĩ bello cõem fortunæ bellicæ iudicantẽ: tenere consularis dignitatis gradũ: qs hæc neget eẽ utilia: quæ cẽses magnitudo aĩ: & fortitudo negat. Nã locupletiores quæris auctores. Hui enĩ est uirtutũ ppriũ: nil extimescere. oĩa hũana despicere: nihil quod hoĩ accidere possit intollerandum putare. Itaq; quid fecit. in senatum

Mandata: Carthaginenſiū de pace & pmutatiōe captiuoꝝ. Sniam: ne diceret: qm̄ negabat fas eſſe captiuo ſedere irer cōſulares & liberos ciues: ac dicere ſniam. Atq; illud ēt: affert id qđ potuiſſet aliqs dicere cōtra regulū. Cū uigilando necabat: tenebat Regulus ī tenebris: & repēte arboribus ſolis obiicie bat: cogebatq; reſpicere ad ſolē iſutis ſurſū ac deorſū palpebris: tū ſōno diu ꝓhibitus deceſſit. Armariū ex tabulis ligneis peni excogitauerāt ſuppoſitis ēt acutis lignis diſpoſitis ſtimulis p latera armarii: quo clauſerūt Regulū: ita ut nec iacere: nec adherere poſſet: niſi fixus ſtimulis. Vū dicit Sene. loquēs de ſupplicio Reguli. Figūt cutē clauī: & quo cūq; fatigatū corpus iclinauit: uulneri incūbit & ī ppetuā uigiliā ſuſpēſa ſūt lumina. At ſtulte: affert aliud: qđ qs cōtra Regulū potuiſſet afferre. Fūdamenta naturæ: qm̄ honeſtū eſt ſecūdū naturā: & nihil ē utile qđ nō ſit honeſtū: qđ q nō tenēt: & utile ab honeſto ſeparāt: puertūt fūdamēta naturæ. uñ Socrates illos execrari ſolebat: q hæc duo cōiūcta natura opiniōe praua diſtraxiſſet. Rapimur. ui & ipio naturæ ſed nos corrupti ueꝝ utile nō deſpicimus auaritiæ nubilo: aut alterius affectus caligine obducti æſtuq; cupid tatū iflāmati: iō dicit utilia non poſſe reperiri: niſi ī laude decore & honeſtate & hæc ſūt ꝑma: & ſūma iqt utilitas neceſſitati naturæ ſubuēit: illa uero afferūt ſplēdorē noīs & gliā: pp honeſtatē qppe laudamur. Illa: laudē: decorē & honeſtatē: qbus dat primus & ſūmus locus. Vtilitas āt expetitur pp neceſſitatē: g̃ ꝑſtabiliora magis appetenda ſūt. & cæteris ꝓponēda. Quid eſt igit: affert ea q̄ potuiſſēt dici ↄtra Regulū: q; noluerit iuſiurādū uiolare: ne Ioue iuocatū offēderet. & has rōes Cice. cōfutabit: oſtendetq; Regulū officio boni magniq; uiri functū eſſe. Nihil hr̄e negocii: & hi fuerūt epicurei. Epicurus enī dicebat q; beatū æternūq; ē id ipſū nec hr̄e quicq̄ negocii: nec exhibeē alteri: ita neq; ira: neq; gr̄a teneri: q; quæ talia eēnt ibecilla eſſent oīa & negabat Epicurus ī deo eſſe gratiā. Sed eoꝝ: peripatheticorū. ſ. ſtoicorū & academicorū. An ne igitur proponit id qđ ꝑ Regulo dici potuiſſet: & introducit reſpondentē & aſſerētē turpitudinē ipſā cē minimū malū: q; poſtea Ci. refellit. Minima de malis. ſ. eſt ipſa turpitudo: quæ in ſe minus hēt mali. quam ille cruciatus. Apud Actiū: in tragœdia: ī qua Atreus: q fratrem deceperat thyeſtē: hæc uerba dixit: ſc. ſ. nec fregiſſe fidem: nec dediſſe qm̄ uoce tantū non mente iurauerat. Impio: alieō ab oī pietate & dei cul-

uenit: mādata expoſuit. ſniam ne diceret recuſauit q̄diu iureiurādo hoſtiū teneretur nō eſſe ſenatorē. Atq; illud ēt: o ſtultum hoīem dixerit quiſpiā & repugnātē utilitati ſuæ reddi captiuos negauit eē utile. Illos. n. adoleſcentes & bonos duces eſſe: ſe iā cōfectū ſenectute. Cuius cū ualuiſſet auctoritas captiui retenti ſunt: ipſe carthaginē rediit: neq; eū charitas patriæ retinuit: nec ſuoꝝ: neq; uero tamen ignorabat ſe ad crudeliſſimū hoſtē & ad exquiſita ſupplicia proficiſci. Sed iuſiurandū cōſeruandū putabat. Itaq; tum cū uigilando necabatur erat ī meliori cā q̄ ſi domi ſenex: captiuus periurus & cōſularis remāſiſſet: at ſtulte qui non mō non cēſuerit captiuos remittēdos: ueꝝ ēt diſſuaſerit. Quomodo ſtulte etiā ne ſi reipu. conducebat. Poteſt aūt quod inutile reipu. ſit: id cuiq̄ ciui utile eſſe: peruertūt hoīes ea quæ ſūt fundaméta naturæ cum utilitatē ab honeſtate ſeiungunt. Oēs enim expetimus utilitatem ad eāq; rapimur; nec facere aliter ullo modo poſſumus. Nā quis eſt q utilia fugiat: aut quis potius: q ea nō ſtudioſiſſime ꝑſequat. Sed quia nuſq̄ poſſumus: niſi ī laude: decore: honeſtate: utilia reperire: ppea illa prima & ſūma habemus: utilitatis nomē nō tā ſplendidū q̄ neceſſariū ducimus. Quid ē igit dixerit quis in iureiurando. Nū iratū timemus Iouem. At hoc quidem cōe eſt oīum philoſophorū: non eorū modo qui deū nihil hr̄e ipſum negocii dicūt: & nihil exhiberi alteri. Sed eoꝝ ēt qui deū ſemper agere aliqd & moliri uolunt nūq̄ nec iraſci deū nec nocere. Quid āt iratus Iuppiter plus nocere potuiſſet: q̄ nocuit ſibi ipſe Regulus. Nulla igitur uis fuit religionis: quæ tantā utilitatem puerteret. An ne turpiter faceret. Primū minima d' malis. Nū igitur tm̄ mali turpitudo iſta habebit quātum ille cruciatus. Deīde illud etiā apud Actium. Fregiſti ne fidem: neq; dedi: neq; do īfideli cuiquā. Quāquam ab impio rege dicit: luculente tamen dicit. Addunt

tu:cui pietatem debemus:& crudelissimo ī fratrē. ¶Luculente:clare & bene. ¶Addūt ēt:hæc sūt alia:q̄ afferebant cōtra Regulū. Sed p̄ma uideamus:refellit Cice. ea q̄ cōtra Regulū dicta sūt resumēs p̄mū d iureiurādo:quod iterp̄tatur ut oñdat nullo mō uioladū esse. Apta pinis:cōiūcta.i. pēnata & uolā: aspere. apud antiquos significabat cōiūgere:inde apud Vir. Cælū stellis ardētibus aptū. iusiurādū Iouis: qm̄ inuocabāt iurādo iouē capitoliū. ¶In capitolio. fidē in capitolio p̄mus cōsecrauit Attilius calatinus inde. M. Aemilius scaurus sed ne malū qdē:hæc fuit opinio Stoicoꝝ statuentiū nihil esse numerandū ī malis p̄rer uitia:de his rebus abunde dictū est supra. Stoici dicebāt dolorē nō esse malū:& beatā uitā ,descēsurā ī oia tormēta. ¶Igit regulus ī illo dolore nihil mali habebat;qa nō discedebat ab officio & uirtutis præscripto.

ēt quēadmodū nos dicamus uideri q̄dā utilia:q̄ nō sint:sic se dicere uideri q̄dam honesta:q̄ nō sint: ut hoc ipsū uī honestū cōseruādi iusiurandi cā ad cruciatū reuertisse. Sed fit nō hōestū:qa qd̄ p̄ uim hostiū eēt actū ratū eē nō debuit. Addūt ēt q̄cqd uallde utile sit:id fieri honestū:ēt si antea nō uideretur Hæc fere ɔtra Regulū. Sed p̄ma uideamus. Nō fuit Iuppiter metuēdus:ne iratus noceret:qa neq; irasci solet:neq; nocere Hæc qdē rō nō magis cōtra Regulū q̄ ɔtra omne iusiurādū ualet. Sed ī iureiurādo:ñ q̄ metus:sed q̄ uis sit debet ītelligi. Est. n. iusiurādū affirmatio religiosa:qd̄ aūt affirmatiue:q̄si deo teste,pmiseris:id tenēdū ē. Iā. n. nō ad irā deoꝝ:q̄ nulla ē sed ad iustitiā & ad fidē p̄tīet. Nā p̄clare Ennius O fides alma apta pīnis & iusiurādū Iouis. Qui igi tur iusiurādū uiolat:is fidē uiolat:q̄ ī capitolio uicinā Iouis optimi maximi,ut ī Catōis oīone ē:maiores nr̄i eē uoluer̄t. At̄. n. ne iratus qdē Iuppiter plus regulo nocuisset:q̄ sibi nocuit ipse regulus. Certe si nihil malū eēt nisi dolōre:id aūt ñ mō ñ sūmū malū. Sed nec malū qdē eē maxīa auctoritate phī affirmāt. Quoꝝ qdē testē ñ mediocrē:sed haud scio an grauissimū Regulū. Nolite q̄so uituparе. Quē. n. locupletiorē q̄rimus:q̄ p̄ncipē publicæ rei: q retinē di officii cā:cruciatū subierit uoluntariū. nā q aiūt minima de malis:hi ut turpiter potius q̄ calamitose. An ē ullū maius malū turpitudīe:quæ si ī deformitate corporis habeat aliquid offēsiōis:q̄ta illa deprauatio. & fœditas turpificati animi debet uideri: Itaq; neruosius:q illa dissерunt solū audēt malū dicere:id quod turpe sit:q aūt remissius:hi tñ nō dubitāt summū malū dicere. Nam illud quidem neq; dedi neq; do fidē infideli cuiq̄:Iccirco a poeta dicit: qa cū tractaretur Atreus personæ seruiēdū fuit Sed si hic sibi sumūt:nullā esse fidē:quæ īfideli data sit

Phī:stoici.s. ¶Nā q aiūt. refellit alid de turpitudīe:q̄ illi dicebāt minimā d malis:& sic cōcludebāt potius uiuendū esse cū turpitudie q̄ cū calamitate q̄ est cōtra p̄scriptū naturæ q̄ hōestū amat & turpitudinē auersat & odit & ofidit Ci. nullū malū esse maius turpitudīe & uitio. Turpitudo. n. maxime refert ad mores:inde turpis dī īfamis ¶Quæ:turpitudo si alios offēdit: cū ē in corpore:q̄to magis in aīo. ¶Itaq; neruosius:& iō inqt Cice. Stoici q sūmā uim dabāt uirtuti:nec illā enerubāt ut Peripathetici & Academici dicebāt id solū esse malū:qd̄ esset turpe Peripatetici aūt dicebant uitiū esse sūmū malū:& sic relinq̄bat eē alia mala p̄ter turpitudinē:ut sunt dolores cruciatus. &c. Id genus: q̄ Stoici mala eē negabāt qm̄ turpitudīe uacarēt. Neruosius:fortius & uirilius:ut erāt Stoici. ¶Solū:nec posse dici aliud esse malū p̄ter uitiū. ¶Qui remissius. i. q nō tm̄ roboris uirtuti tribuunt. & hi sunt Peripathetici dicētes multa esse mala sed uitiū esse summū. Nam illud qdē nunc transit ad sententiam actii ostendens seruari a poeta decorū personæ nam cum persona Atrei impii & infidi tractaretur:& sic debebat induci ut loqueretur. Itaq; Actius non ideo id dixit quia ita sentiret: sed ut seruaret decoꝝ personæ:& ostendit Cicero fidem esse seruandā etiam hosti:ut fecit Regulus;qui illis fidē seruauit qui nullam fidem habebāt. ne ab officio discederet. Ideo Syllius eum celebrat dicens: Qui longum semper fama gliscente per eum. Infidis seruasse fidem memorabere pœnis:quotiens īqt iuramus mente. & id mente cōcipimus fieri oportere:seruandum est. Piratis autem non est seruanda fides:quia inter ipsos ius bellicum non intercedit. Nis autē seruanda est fides:cum quibus legittime bellum geritur.

Iusiurandum

¶ Perduellū: hostium q quondā uocabantur perduelles: & declarat Ci. qd sit peierare: afferrens uerba Etheoclis aput Eurypidē i phœnissis q iurauerat se peracto āno datuꝝ sceptrū fratri suo Polycini. Sed post eā dixit se iurasse lingua nō mente. ¶ Scite: docte & sapiēter. ¶ Ius feciale: de quo dictū ē i pmo uo lumīe: & affert exēpla eoꝝ: q dediti sūt hostibus a senatu: ne ius bellicū uiolaret. Seruāda. n. sūt iura bel li: ut suo loco dictū ē. Apud Caudiū: Caudiū regio erat apud sannites: ide Caudinæ furcæ. Saltus duo alti siluosiq; sūt: inqt Liuius mōtib⁹ circa se ppetuis iter se iūcti: iacet iter eos satis patēs clausus i medio cāpus herbidus: a quo susq; p quē me diū iter est sed anteq uenias ad eū in trādæ pmæ angustiæ sūt: & aut eadē q te īsinuaueris uia repetēda: aut si ire porro pgas p aliū saltū arctiorē ipedi tiorēq; euaddendū: illic missus fuit ro manus exercitus sub iugū a Sānitib⁹ duce Pōtio. T. Veturio Caluīo & Sp. posthumo cōsu. nota ē historia apud Liuiū li. ix Qu. Aemilius. Tētata inqt Liuius paulisp itercessio ē a. L. Liuio. & Qu. Aemilio. tribunis: q neq; exo lui religiōe pplum aiebāt dditiōe sua nisi oīa sānitibus qlia apud Caudium fuisset restituerēt: neq; se p eo q spō dēdo pacē seruasset. Exercitū pplī ro. pœnā ullā meritos eē. Fuit suasor: le ge apud Liuiū uerba posthumi id sua dētis. C. Mācinus. Qu. Pōpeius con sul a Numātinis supatus pacē ignobi lē fecit post cū. C. hostiliꝰ Mācius cō sul iteꝝ cū Numātinis pacē fecit infa mē: quā porro & senatus īfringi iussit atq; ipsū mācinū hostibus tradi. ut i il lo q̄si auctore fœderis sæuirēt & uidi carēt. Mācinus auctore Plu. ignauissi mus oīum romanoꝝ ducū fuit: & uic tus a Numātinis caduceatorē ad pa cē petendā hostibus misit: q Tyberiū Mācini quæstorē ad se mitti petiere: q ad eos pfectꝰ fœdus iecit. & sic. xxx milia ciuiū romanoꝝ & alios q extra ordinē sequuti erant seruauit: qd fœ dus a romanis tanq decus īprobatū fuit cēsentibus: ut cōsul cū quæstore ac tribunis militū hostibus dederetur tandē milites quoꝝ magna pars erat ex plæbe effecerūt: ut oībus præterq Mācino cōsuli parceret. ¶ Honestius: cum maiore laude fortitudinis & ma gnanimitatis. In eadem causa: quoni am & ipse ante Mancinum pacem ro mano nomini in decorē fecerat. Hic apud Pompeiū: qui nolebat hostib⁹ dedi. ¶ Apud superiores: Titū: Veturi um: Spuriū Posthumū cōsulibus: qui fuaserunt pp honestatem: ut hostibus dederētur. At non debuit ratū esse: affert aliud quod potuisset obīci Re gulo: & refellit hoc Cicero dicens, ēt

Videsne etiā hostib⁹ seruāda esse

uideant ne q̄ratur latebra periurio. ē aūt ēt ius belli cū fideq; iūs iurādi sæpe hosti seruāda. Quod enī iuratū ē: ut mēs cōciperet fieri oportere: id obseruā dū ē. Quod aliter id si nō fecerit nullū piuriū ē: ut si prædonib⁹ pactū, p capite præciū nō attuleris nul la fraus ē: ne si iuratus qdē id nō feceris. Nā pyrata nō ē ex pduelliū numero diffinitus: sed coīs hostis oīum: cū hic nō fides esse debet: nec: nec iusiurādū: cōmune. Nō. n. falsū iurare p̄ ēt are ē. Sed qd ex animi tui sīa iuraueris: sicut uerbis cōcipit: mor nostro id nō facere: piuriū ē. Scite. n. Euripides iuraui līgua: mētē iiuratā gero. Regulus uero nō debuit cō ditiōes pactionesq; bellicas & hostiles pturbare piu rio: cū iusto. n. & legitimo hoste res gerebat: aduer sus quē & totū ius feciale & multa sunt iura cōmu nia. Quod ni ita esset nunq claros uiros senatus uī ctos hostibus dedisset. At uero. T. Veturius & Spu rius posthumius. cū iteꝝ consules essent: quia cum male pugnatū apud Caudium esset: legionibus no stris sub iugū missis pacem cū Samnitibus fecerāt dediti sunt his. In iussu enim populi senatusq; fece rant. Eodemq; tēpore. T. Numitius. Quītus Aemi lius qui tum tribuni plebis erant: quod eorum auc toritate pax erat facta dediti sunt: ut pax Samnitū repudiaretur. atq; huius deditionis ipse Posthumi us qui dedebatur suasor: & auctor fuit: qd idē mul tis annis post. C. Mancinus: qui ut Numātinis: q bus cū sine senatus auctoritate fœdus fecerat: dede ret rogationē suasit eā quā Lucius Furius & Sextus Attilius ex senatusc cōsulto ferebāt: qua accepta est hostibus deditus. Honestius hic q Qu. Pompeius. quo cū ī eadē cā eēt deprecāte accepta lex nō ē. Hic ea q uidebat utilitas plus ualuit q hōestas. Apd su piores utilitatis spē falsa abhōestatis auctoritate su pata ē. At nō debuit ratū esse quod erat actū p uim q̄si ñ forti uiro uis possit adhiberi. Cur igr ad fēatū

proficiscebat cū præsertim de captiuis dissuasurus eēt: Quod maximū ī eo est id reprehenditis: Non enī sub iudicio stetit: sed suscepit causā ut eēt iudiciū senatus cui nisi ipse autor fuisset captiui, pfecto pœnis redditi eēnt. Ita ī columis in patria Regulus restitisset: quod qa patriæ nō utile putauit id fieri honestū sibi & sentire illa & pati credidit. Nā qđ aiunt qđ ualde utile sit id fieri honestū: immo uero eē non fieri. Est nihil utile q̄ idem nō honestū: nec qa utile honestū ē: sed qa honestū utile. Quare ex multis mirabilibus exēplis haud facile quis dixerit hoc exēplo: aut laudabilius, aut præstātius. Sed ex tota hac laude Reguli: unū illđ ē admiratiōe dignū qđ captiuos retinēdos cēsuerit. Nā quod rediit nobis nō admirabile uidet: illis quidē tēporibus aliter facere nō potuit. Itaq; ista laus nō est hominis: sed tēporū. Nullū etiā uinculū ad astrīgēdā fidē iureiurādo maiores arctius eē uoluerūt: id indicāt leges in duodecī tabulis: indicant sacratæ: indicant fœdera: quibus & cum hoste deuincit fides: indicant nationes: animaduersioneſq; censorū: qui nulla de re diligētius: quā de iureiurādo iudicabāt. L. Mālio Auli filio: cū dictator fuisset. M. Pōponius tribunꝰ plebis diem dixit: quod is paucos sibi dies ad dictaturā gerēdā addidisset. criminabatur etiā quod Titū filium: qui postea est Torquatus appellatus ab hominibus relegasset: & ruri habitari iussisset. quod cum audiuisset adolescens filius negocium exhibere patri accurrisse Romā: & cum prima luce Pōponii domū ueniſſe dicit. Cui cū esset nunciatū quod illum iratum allaturū ad se aliqd cōtra patrē arbitraretur surrexit e lectulo remotisq; arbitris ad se adolescentē iussit uenire. At ille ut īgressus ē cōfestim gladiū distrinxit: iurauitq; illū statim interfecturū: nisi iusiurādū sibi dedisset: se patrem missum eē facturū Iurauit hoc terrore coactus Pomponius rem ad populum detulit: docuit sibi a cā desistere necesse eēt. Manliū missū fecit. Tantum tēporibus illis iusiurandū ualebat: atq; hic. T. Manlius is est: qui ad Anienem galli: quem ab eo prouocatus occiderat: torque detracto cognomen īuenit: cuius tertio cōsulatu latini ad ueserī fusi & fugati magnꝰ uir ī pmis: uiro forti posse uim adhiberi. Est aūt uis: ut Paulus finit: & supra dictum ē maioris rei impetus: q repelli nō pōt. Nā quod aiūt: refellit postremū: q cōtra Regulū dicebat: & dicit id qđ ualde utile ē eē honestum nō fieri: qm̄ nihil ē utile: qđ nō sit honestū: & utile aliqd dicit, ppter hoc quia honestū ē: nec dicimus aliqd eē honestū: quia sit utile: sed utile qa honestū. Mirādū inqt in Regulo q̄ cēsuerit nō fieri pmutationē eo tpe iusiurandū erat arctissimū uinculū ad astringēdā fidem qđ patet ī legibus duodecim tabularū: & sacratis: & ēt in notis cēsoriis & iudiciis cū cōderēt lustra: & recognoscerēt mores ut in illos q ab officio discessissēt aīaduerteret de cēsura dictū ē: & affert exēplū. M. Pōponii tribuni plebis q ne iusiurādū uiolaret. L. Manliū: cui diem dixerat: missum fecit. L. Manlius claui figendi cā dictator dictus est: qui pinde: ac rei gerēdæ: ac nō soluendæ religionis cā creatus esset: bellū hernicū affectās delectu acerbo iuuentutē agitauit. Tandēq; oībus in eū tribunis plebis cohortis seu ui: seu uerecūdia uictus dictatura abiit. In ꝓncipio āni sequētis dies Mālio dī a M. Pōponio tribuno plæbis crimini q̄ ei tribunus inter cætera dabat inqt Liuius: quod filiū iuuenem extorrem urbe domo penatibus foro: luce: congressu æqualiū, phibitum in opus seruile p rope in carcerē atq; ī ergastulū dederit: hic iuuenis. T. Manlius ad pōtem anienis Gallū uicit: & torquē ademit dictatore. T. Quīto pœno. Negociū exhibere patrī. i. urgeri ī iudicō unde apud Senecā uetuit illi exhibere negociū Cæsar: & agellos ī quibus uicinalis uia cā rixæ ac litiū fuerat militi suo donauit. Cognomen: qm̄ uocatus ē Torquato a Torque hosti adēpto. Ad ueserim: pugnatū ē inqt Liuius cū latinis nō ꝓcul a radicibus uesuuii mōtis: qua uia ad ueserim ferebat: consules erant. T. manlius: & Decius: q se ꝓ romanis legiōibus duouit & Mālius autore Liuio ea uirtute atq; cōsilio ī plio fuit ut facile cōuenerit īter scriptores utrius partis. T. Mālius dux fuisset eius futurā haud dubie fuisse uictoriā. Veseris ē fluuius cāpaniæ

Acerbus in filiū: qm̄ ipsū securi percuri iussit. qa in iussu suo cū Genutio Metro duce tusculanorū pugnauerat & uictor spolia retulerat nota ē historia apud Liuiū. Sic decem illi discrepant inter se auctores i hac historia Lege Liuiū: & Polybiū. Decem elegerunt captiui: qui romā ad senatū iret: & cū essent egressi castris & se redituros iurasset unus ex his inquit. Liuius/ minime romā ingenii homo: uelut aliquid oblitus iusiurādi soluēdi cā cū i castra rediisset añ noctē comites assecutus ē: & re ifecta cū nouē ad Hannibalē redirēt: ille domū abiit: qđ falla ci redditu in castra iureiurādo se exoluisset: qđ ubi innotuit cōprehēsus est & custodibus publice datis ad Hānibalē missus est. Aliq scripserūt decem legatos primū uenisse: deide tres alios. L. Scriboniū. C. Calphurniū &. L. Māliū: & hos tres ad Hānibalē re nō ipetrata reuertisse: & decē illos remānsisse: qđ p cām recognoscēdi nomina captiuoꝝ ad Hānibalē ex itinere regressi religione exoluisset sese: & hos ꝓximis censoribus adeo oībus notis ignominiisq; cōsect: os eē: ut quidam eoꝝ mortē sibiipsi cōsciuerit: cæteri nō foro solū oī deide uita: sed ꝓpe luce ac publico caruerīt. A Paulo: & Varrone q erāt cōsules: cū ad cannas pugnatū ē. Vbi Paulus cecidit & Varro fugiēs Venusiā se recepit: & q in castris romanis erāt Hānibali se dedidērūt pacti ut arma atq; equos traderēt & ut se pecunia redimere posset: qđ senatus. T. Manlio suadēte renuit. Scribit idē Polybius. s.

Huius loci: disputationis: q ptinet ad fortē aīum & magnū.

Restat q̄rta ps. Postq̄ đ iustitia et prudētia: deq; fortitudie disseruit: trāsit ad ea q̄ ptinēt ad tēperātiā quartā ptē honestū: oñdēs nihil eē utile: qđ tēperātiæ repugnet. Et sic refelit illos q in uoluptate summū bonū statuerūt: q̄ nō ē utilis: qa nō ē hoēsta De decore & aliis mediocritatibus dictū est supra. Cyrenaici: qm̄ Aristippus cyrenaicus: ut dictū ē a quo cyrenaicū dogma i uoluptate sūmū bonū posuit: huius imitator & ipse cyrenaicus Annyceris phūs autore strabone fuit a quo ānyceri phi: hos postea imitatus ē Epicurus: quorum opinionē & qui nuper idulgens ī patrē idē acerbus & seuerus in filiū. Sed ut laudādus Regulus ī cōseruando iureiurādo: sic decē illi quos post Cannensē pugnam iuratos ad senatū misit Hānibal in castra ēdituros ea quorū erāt pœni. nisi de redimēdis captiuis ipe trauisset: si nō redierūt uituperandī: de quibus nō oēs uno modo. Nā Polybius bonus autor ī primis scribit ex decē nobilissimis: q̄ tūc erant missi nouē reuertisse a senatu re nō impetrata. Vnū ex decē q paulo postquā egressus erat e castris: rediisset quasi aliqđ esset oblitus Romæ remānsisse. Reditu. n. ī castra liberatū se eē iureiurādo interpretabat nō recte Fraus. n. distīguit nō dissoluit ꝑiuriū. Fuit igit stulta calliditas peruerse imitata prudētiā. Itaq; decreuit senatus ut ille ueterator & callidus uinctus ad Hānibalē duceret. Sed illđ maximū octo hominū milia tenebat Hānibal: ñ quos in acie cœpisset: aut qui periculo mortis diffugissent: sed qui relicti in castris fuissent a Paulo & Varrone consulibus: Eos senatus non censuit redimendos cum id parua pecunia fieri potuisset: ut eēt insitum militibus nostris aut uīcere: aut emori. Qua qđē re audita fractū aīum Hānibalis scripsit idem quod senatus populusq; Roma. rebus afflictis tā excelso aīo fuisset Sic honestatis cōparatione ea q̄ uident utilia uincūtur. Actilius autē qui græce scripsit historiā plures ait fuisse qui ī castra reuertissent: eadē fraude ut iure iurando liberarent: eosq; a cēsoribus oībus ignominiis notatos. Sit iā huius loci finis. Perspicuū ē enī q̄ timido aīo humili: demisso: fractoq; fiāt: q̄le fuisset Reguli factū si aut de captiuis: qđ ipsi opus eē uidētur: non quod reipu. censuisset: aut domi remanere uoluisset: non esse utilia: quia sunt flagitiosa: fœda & turpia.

De tēperantia.

Restat quarta pars q̄ decore: moderatione modestia: cōtinētia: tēperātia cōtinetur. Pōt igit quicquā utile esse: quod sit huic talium uirtutum choro contrarium. At qui ab Aristippo cyrenaici atq; annyceriī philosophi nominati omne bonum in uoluptate posuerunt: uirtutemq; censuerūt ob eā rē esse laudandam. quod efficiens esset uoluptatis

Ci. refellit annyceris: ut inqt Strabo cyrenaicā sectam & emendauit: & anyceriam constituit. ¶ Quibus cyrenaicis & ānyceriis. ¶ Obsoletis: reiectis. cū iā uenerint ī desuetudinē: ná obsoletū dr id qđ iā obsoleuit. & uenit in desuetudinē. Floret: habet' ī pcio eius opinio: & suos habet sectatores. Cū his: cyrenaicis & epicuro. ¶ Velis eqsq; .i. omni conatu & terra mariq; ut eoꝝ opinio refellat': puerbiū est quotiens uolumus ostendere ultimū conatū. ¶ Vt dicitur ut ē in puerbio. Ná si: rō quare decertādū est cū his oī conatu: ut. s. error tollat' e medio: & id cōstituat': & teneat': qđ est e natura. Si inqt sūmū bonū ponet' in optima corpis ualitudie: ut uoluit Metrodorus Epicuri discipulus: non dabit' locus prudētiæ: q̄ si iō ab his ītroducit': ut eligat uoluptates: qd pōt esse turpius: q̄ pudicā matronam meretrici seruire.

obsoletis

qbꝰ obsoletis floret Epicurus: eiusdē fer' adiutor auctor: q; snīæ. Cū his uetis eqsq;: ut dr si honestatem tueri: ac retīere snīa ē: decertādū est: nā si nō mō utilitas: sed uita hoīs beata corporis firma cōstitutiōe: eiusq; ꝯstitutiōis spe explorata: ut a Metrodoro scriptū ē ꝑtinet'. certe hæc utilitas. & qdē sūma. sic. n. cē sent' cū honestate pugnabit. Nā ubi ꝓmū prudētiæ locus dabit'? an ut cōquirat undiq; suauitates. Quā miser uirtutis fāulatus seruiētis uoluptati. Quod aūt munus prudētiæ. An leger' itelliget' uoluptates. Fac nihil isto esse iucūdius: quid cogitari pōt ꝑpius iā qui doloré sūmū malū dicat: apud eū quē habet locū fortitudo. quæ est doloꝝ laboꝝq; contemptio Quamuis enim multis ī locis dicat Epicurus: sicut hic dicit satis fortiter de dolore: tñ non id spectādū est quid dicat: sed quid consentaneū sit ei dicere: q̄ bona ī uoluptate termīauerit: mala in dolore: ut si illum audiam de continentia & tēperātia. Dicit ille quidem multa multis locis sed aqua hæret ut aiūt. Nā quomō pōt tēperantiā laudare is qui ponat sūmum bonū in uoluptate. Est. n. tēperātia libidinū inimica. Libidines autem consectatrices uoluptatis

Atque in his tantum tribus generibus quoquomodo possunt: non in callide tergiuersantur. Prudentiam introducūt scientiā suppeditantē uoluptates depellētē dolores. Fortitudinē quoq; aliquo modo expediūt: cū tradūt rōnē negligēdæ mortis ꝑpetien

Spe explorata: cert' .i. q; qs explorātū habeat se habitu; firmā corpis constitutionē sine aliquo doloꝝ. Hæc utilitas: quā ipsi dicūt esse ī explorata ualitudine corpis: & sic relinquūt aium & prudētiā: q̄ debet habere delectum bonoꝝ & maloꝝ. Ná ubi rō quare talis utilitas cū honestate pugnabit. ¶ Vbi dabit' locus: ī qua re se exercebit prudētia: an ut iqrat suauitates corpis: q̄si dicat apud istos nullū hēt locū prudētia quā cōseruat tpantia. Illi aūt q in uoluptate sūmū bonū statuūt: destruūt tēperātiā: & p cōsequēs prudētiā. Sed esto ī qt nihil esse iucūdius tali opinioē: tñ nihil erit turpius: & cū turpitudine non stat honestū. ergo nec id qđ uere ē utile: & sic relinqt nihil esse utile: q; sit tēpantiæ & prudētiæ cōtrariū: & apud illos inqt: q ponūt sūmū malū ī dolore: nulla est fortitudo: q̄ oia terribilia contēnit pp honestatē. Epicurus: ut latius disputauit Ci. ī libris de finibus multa dicebat de tollerādo dolore: sed cū poneret summū bonū ī uoluptate: audiē dus nō erat: qm̄ absurda dicebat. Itaq; philosophus nō est ex solis uerbis spectādus. ¶ Cōsentaneū cōueniēs. Aqua hæret. i. ea q̄ dicit Epicurus absurda sūt & ueꝝ cursū nō habēt: quēadmodū aqua cū hæret: & nō fluit recto fluxu. ꝑ uerbiū ē ī illos: q absurda dicūt & minime cōueniētia: sed aliena a recto rōnis discursu. ¶ Vt aiunt: ut dicit' in puerbio quoniam non conuenit ponere summum bonum in uoluptate: & laudare temperantiam: quæ aduersatur uoluptatibus. & ponere summum bonum in indolentia: & laudare fortitudinem. Ista igitur nō sunt consentanea. ¶ Atque in his tantum tribus generibus: circa tres uirtutes inquit callide disputant: & uidentur eas aliquo modo amplecti allatis quibusdam rationibus: prudentiam scilicet fortitudinem & temperantiam: sed iustitiam omnino e medio tollunt & perconsequens liberalitatem: & ea omnia quæ ad cōmunitatem tuendam pertinent. ergo remota iustitia remouetur omnis uirtus: quæ ad iustitiam referturcum sit ad conseruationem humane societatis. ¶ Tribus generibus: prudentia: fortitudine: & temperantia. ¶ Tergiuersantur: fugiunt iustam repræhensionem: & alios fallunt uerbis: quibus uirtutes ipsas uidentur afferre tueri & expedire. nam tergiuersari est fallere & dicta mutare: & quasi tergum uertere. ¶ Suppeditantem: subministrantem corpori ipsas uoluptates: & hoc esse dicunt munus prudē. ¶ Expediūt expedire uident' introducer': & illi munus assignare suū: dicētes fortitudinē cē rōnē & modū

tergiuersari

qbus dolorē qs patiť: & negligit mortē cū uoluptate ut ipi dicūt. Vacillat: nutat: nec põt cõsistere: aut eē apud ipsos: cū oia referāt ad ppriā uoluptatē nō coēm: qđ ē contra iustitiā. ¶ Hæ uirtutes: liberalitas magnificētia: comitas: affabilitas. Neq; n. ratio quare iacēt hæ uirtutes qm̃ uirtus debet experi ꝓpter se nō ob aliud: & ipsi dicūt expetēdas eē ꝓpter uoluptatē. Hæc: hæ uirtutes & mediocritates: quæ pp seexpetunť: aliter nō essent uirtutes. de his rebus dictū est satis loco suo: & concludēs Cice. docet oēm uoluptatē esse contrariā hoēstati: & reꝑhendit Calliphonē & Dinomachū q ut i ꝓncipio dictū ē: hoēstati uoluptatē adiūxerūt arbitrantes hoc mō se dirimere cōtrouersias phōꝝ de sūmo bono. Errauerūt iquit: qm̃ hoēstati adiūxerūt uoluptatē: q honestas auersať: & odit. Vñ dicit Sene. Non indignor: q; post uoluptatē ponit uirtus: sed q; oio cum uoluptate cõferať contēptrix eius & hostis: et longissime ab illa resiliēs. Et finis bonoꝝ inqt Ci. non põt cõstitui ex dissimilibus: sed ex re simplici: ad q̃ oia referāť: Lactãtius sic taxat Aristippū: Nec satis fuit ita uiueŕ: sed docere ēt libidies cœpit: ac mores suos de lupanari ad scholã transtulit: disserēs uoluptatē corpis esse sūmum bonū quæ doctrina execrabilis & pudēda non i corde phi: sed in sinu meretricis ē nata. ¶ Alio loco: in libris de finibꝫ ubi de uario phōꝝ dogmate disputauit. disputauimus inquit: quēadmodū iudicari debeat & cognosci si qñ utilitas hoēstati repugnabit: & uoluptas ēt si hēret aliq̃ apparentiã utilitatis: tū cū hoēstate cõiũgi non põt: et uoluptas iquit aliqđ condimẽti & saporis hŕe põt: utilitatis aũt nihil habebit cū nō sit hoēsta. ergo uoluptas corpis nunq̃ utilis. quia nunq̃ hoēsta. Et sic nihil erit utile: quod tēperātiæ de q̃ agiť repugnabit.

IMponens Cicero huic opi quasi fastigiū & extremā manum: uertit sermonē ad filium captans a re ipsa beiuolentiã & ēt a se: monēs filiū ut his præceptis et monumẽtis gaudeat quæ ad ipsius eruditionē institutа sūt. Sed pinde: sic & tãti precii. ¶ Vt: sicut accepis. nã si illud magnifacies magnū erit nã res tanti sunt: quãti æstimãť. Nabes reuerendissime præsul a marso seruo munus multis uigiliis & sudoribus elucubratū: quod iuueibus & literaꝝ arcana ingressis pro futuꝝ arbitror. Sed pinde erit apud te & alios qui id qcq̃ est auspitio tuo lecturi sūt: ut acceperis & nomẽ auctoritatẽq; d'deris. qđ si mihi ut spo lectiõe tua & grato aio cõtiget ad maiora excitabor: at q̃ acri me aio spirare scias. Effice igiť quæso: ut pria hæc fætura pŕis aĩum nō rẽpmat: sed nois & æternitatis ardore flagrãtẽ & ad altiora currẽtẽ ad motis calcaribus ꝓpellat.

diq; doloris. Etiã tẽperãtiam ĩducũt nõ facillĩe illi qđ: sed tñ quoquomõ possũt. Dicũt. n. uoluptatis magĩtudĩe doloris detractationē fieri. Iustitia uacillat uel iacet potius. Oēsq; hæ uirtutes: q̃ ĩ comitate cernũť & ĩ societate generis hũani. Neq; n. boĩtas: nec liberalitas nec cõitas eē põt nõ plus q̃ aĩcitia: si hæc nõ ꝓ se expetãť: sed ad uoluptatē utilitatē ue referāť. Cõferaũs igiť ĩ pauca Nã ut utilitatē nullã eē docuiũs: q̃ hoēstati eēt ɔtraria. sic oēm uoluptatē diciũs hoēstati eē ɔtrariã. Quo magis reꝑhẽdẽdos Calliphonē et Dinoãchũ iudico: q se dirꝑturos ɔtrouersiã putauerũt: si cũ hoēstate uoluptatē: tãq̃ cũ hoĩe pecudē cõpulauissẽt nõ ŕcipit istã ɔiũctionē hoēstas aspnať: ŕpellit. Nec uero finis bonoꝝ et mal. q sim plex eē debet ex dissimilibꝫ rebꝫ miscẽri: & tẽpari potest. Sed đ hoc hactenꝫ. Magna. n. res: alio loco pluribꝫ uerbis disputata: nũc ad ꝓpositũ. Quẽ admodũ igiť: si q̃do ea q̃ uideŕť utilitas hoēstati ŕpugnat diiudicãda ŕs sit satis ē supra disputatũ. Sĩ aũt spẽ utilitatis ēt uoluptas hŕe dicať: nulla põt eē ei cũ hoēstate cõiũctio. Nã ut tribuaũs aliqđ uoluptati cõdimẽti fortasse nõnihil: utilitatis certe nihil hẽbit.

HAbes a pŕe munus Marce fili: mea qdẽ snĩa magnũ: sed pinđ erit ut accepis. Quãq̃ hi tres libri ĩter Cratippi cõmẽtarios tãq̃ hospites erũt recipiẽdi. Sed ut si ipse ueĩssẽ Athenas qđ qđ eẽt factũ: nisi me e medio cursu clara uoce patria ŕuocasset) aliqñ me quoq; audiŕs. Sic quoniã his uoluibꝫ ad te ꝓfecta uox mea ē: tribue his tꝑoribꝫ q̃tũ potеris: poteris aũt qtũ uoles. Cũ uero ĩtellexero te hoc scĩæ generť gaudere: tũ & præsẽs tecũ ꝓpe diẽ ut spero et dũ aberis absẽs loq̃r. Vale igr̃ mi Cicero: tibiq; ꝓsuade: te mihi qdẽ eẽ carissimũ: sed multo fore cariorẽ talibꝫ monumẽtis præceptisq; lætabere.

¶ M. T. Ci. de officiis finis.

Omni boni Leoniceni Vicentini in. M.T. Ciceronis de amicitia Opusculum interpretatio.

OPusculum hoc de amicitia ī duas cōsūmi partes a lectoribus cōsuetū ē: uidelicet ī ꝓhœmiū & tractatū. ꝓhœmiū exordioꝝ mire docilē & attētū reddit auditorē: ut ī sequentibus oñdemus. Tractatus uero regulā amicitiæ cōtinet. Amicitia ē duoꝝ uel pluriū mutua beniuolētia iter se cōgregata. Introduciť hic Lælius iā grādior natu loq̄ns de amicitia & eius ꝓcepta aliq̄ tradēs suis gñis Fānio & scæuolæ: qui iterro gāt ipsū Læliū: q̄re Publius Sulpitius & Pōpeius: quorū alter plebis tribu nus: alter uero ꝯsul fuit. In his magna tibus suā ꝑstinā amicitiā in inimicitiā nō mediocrē ꝯuerterūt: q̄ ex re totus ꝓpl̄us admirabaťtū nouitate rei: tū uero dāno: qđ conseq̄baťpopulus ex istoꝝ duoꝝ discordia. Rñdet aūt Lælius gñis hāc nō fuisse bonā amicitiā: & sic amicitiæ regulas īgrediť: q qdē Lælius superius ī catone iuuenis erat: nūc āt grādis natu duas filias uiris su pioribus locauit. Titulus opis erit ta lis: Lælius uľ de amicitia more Platonis inscribitur ꝓsona loquēs & mate ria quæ tractāda sit. Amicicia diffe

Titulꝰ operis

IN Vtius ex mutiorū familia fuit scæuola. In oī sermōe: in quo cūq̄ colloqo Lælū socerꝝ sapiētē ap pellat. Sūpta uirili toga: pueri rōa ni usq̄ ad. xiiii. ānū ꝓtextā ferebāt: dēi de cōuocatis amicis & ꝓpinq̄s sume bāt togā q̄ alios exigebat mores. i. uiriles. Quoad posse: q̄tū ad negocia. cūeni aliis nō erā occupatus negociis me ad senē cōferebā. Liceret: q̄tū ad necessitatē & honestatē. nō eni honestū erat ut tpe dormiendi ad illū ꝓficiscereť. A senis latere: denotat modū eūdi & notabile tradidit adolescentibus: ut senū cōsuetudinē cōsequāťa q bus disciplīas capere possūt. Disputata cū arte & rōne dicta. Tractū ē a ꝑ secatiōe arborū & uitiū. Breuiter & cōmode: sūt hic aliq̄ præcepta dť amicitia breuiter & apte tradita. Studebā: aium meum ad illa præcepta Scæ uolæ sūma cū uolūtate applicabam. Me ad pontificē: ad aliū scæuolā q princeps sacerdotū erat. Industria. i. laboribus honestis exercitādo ab idulgēdo siue ab urēdo dicta: nā urit ille q ad aliqd peragendū ardēs ē ut Vir. Instant ardētes tyrii: sicut ecōtra frigere dicimus ignauos. Terē. nimiꝝ hic hoies frigent. In hemicyclo: hemicyclus cathedra ī modū medii circuli appellaťnā ἡμι dť semis κυκλοσ circ'lus. Memīnisti attice: qūo iā cū Sulpi. familiaritatē hūit. Tribunus plebis: aduocatus: dť aūt tribunus: qa populus ꝓmos ī tres erat parter diuisus. ꝓmo fuerūt tribuni tres: deīde nouē. In ore oībus: totus ꝓpl̄us loq̄baťde istoꝝ inimicitia: q fuerūt amicitia cōiūctissimi: nūc āt capitali odio discordes sūt. Cōiūctissime: q̄tū ad bona externa. Amātissime: q̄tū ad aium: & īgt Salu. idē uelle: idē nolle. Quasi: uidēťeni se ī uicē alloq. Triplex. n. stilus ē ἀνηγματικοσ. i. narratiuus: qñ narrať de aliq̄ re: alter ē δραματικοσ. i. factiuus: q ē comœdiaꝝ: & tragœdiaꝝ: tertius ē μίκτοσ ut ī eneyde: Vir. stilus ē: qa fiūt. Dialogine: inquā & inqt: ut hæc ieptitudo uiteť: ne iterponerent hæc duo uocabula sæpe numero itroduxi istos loq̄ntes qbus illoꝝ frequentiā uocabuloꝝ uitamus. De amicitia: docilē facit auditorē: qñ de q̄ re sit dicturus

Exposito textu

pretextꝰ

Toga

Industria. e.

Affrigere

Hemicyclus

Stilus 3ꝰ

uel tractaturus sūmatim ostendit. ¶ Cognitiõe oīum: ex hoc libello hoīes amicitiæ ꝓcepta disserere poss sunt. ¶ Vtꝑdesse multis: attentiõe auditorē ꝓmonet: rē quæ ad eos ipsos auditores ptinet cõmemoratu rus ē auctor. ¶ Sed ut i Catone: poit silitudinē. nã quēadmodum Cato locutus ē i senectute. sic Lælius in amicitia sermonē hēbit. ¶ Aptior: pua nõ solũ ætate: sed ēt prudētia. fuit. n. Cato sapientissimus senex: iõ bñ de senectute disputauit: sic Lælius amicitiã exptus de ea ꝑte disputauit. ¶ Floruisset. s. moribus & cognitiõe multaꝝ reꝝ: adeo ut ab oībus sapiētissimus appellaret. Memorabilē: de q̄ fere oēs sermocinationē hēbāt: fuerūt. n. Scipio & Læli. unũ par amicoꝝ: scīēdũ tñ ē q; Scipio maior sociũ noīe Læliũ hũit: & ꝺ istis nõ itelligit. hic alius fuit Lælius mior q minoris familiaritatē Scipiõis hũit: ḡ duos lælios maiorē & minorē habemus sicut & Scipiones. / Scæuola. gener Lælii q̄ ab ipso Lælio de amicitia ꝓceperat Tullius cõmemorauit. ¶ Genus sermõis oñdit hũc sermonē uoꝝ ολοϛοσ fuisse i ꝺsuetudīe nõ medio criter apꝺ maiores: ut Platonē q̄ suis i opibus cõtinue dialogos facit: introduxit ꝓceptorē suũ sēp aliis psonis rtñ dētē. ¶ Et illustriũ: nõ hæc erat sermonis cõsuetudo i auctoritate solũ uterũ: sed & sapiētissimoꝝ & illustrium. Nescio quo pacto modus sic dicēdi: ac si dicat eē si non appareat rõ: qa tñ grauitas semp auctoritati maiorũ nõ pua adhibita fuit. ¶ Sic afficior: sic aio disponor ut nēo nõ putē sed Catonē i senectute loq̄ existimē: & sic accidit i amicitia: afficior iũgit cũ affectibus aī ut afficior merore uł lætitia. Senex: ad senē ego Cicero senex ad te atticũ senē. ¶ Amicissiũs: ac si dicat ego amicissimus loquor ad te amicũ meũ.

Aium auertas: remoueas uelī aium tuum a me. Post mortē Africāi minoris. Nã Sci. hic plebi fauēs auxiliũ legi agrariæ tradebat: q̄ ex re nobiles eũ domi pemerūt: cuius morte tãto afficiebat merore ut domi totus mœstus se cõtineret. ¶ Tu ipse coḡsces: sēsus o attice legēs hæc amicitiæ ꝓcepta coḡsces te ipsũ. s. uoꝝ eē amicũ & i te hæc reperies. nã ut i attici uita legit amicitiis atticus semp delectatus ē: unde cõtinue i amicorum negociis uersabat. ¶ Sũt ista: hic amicitiæ tractatus incipit qui. g. ωραϛ μαθεια nũcupant. subaudiendũ ãt ē ut hoc præcesserit modo sermo istoꝝ generũ cũ socero Lælio. o. Læli quare tãtopere doles de morte Africani: nã te lachrymis afficis tãq̄ una mulier: qbo rñdit nõne debeo tãti uiri casu mœrore affici: q totus ciuitati splẽdor & magnificẽtia fuit. ¶ Melior: ad uirtutẽ. Clarior: ad factoꝝ gloriã. Sapientẽ: hũanaꝝ diuinarũq; reꝝ doctissimũ: & iõ oēs mirant te more muliebri casũ amici deplorare. Tribuebat hoc mõ Marco catoni. Sapiēs appellatus i senectute cato. Mõ. i. pauloãte i libro de senectute: nõ ãt dī hoc mõ apud Ci. triplici mõ hoc nomẽ

Scipio Lelius

Scæuola

ius disputatiõis snĩas memoriæ mandauī: quas in hoc libro exposui meo arbitratu. Quasi. n. ipsos induxi loquẽtes: ne inquã: & inqt sæpius ĩterponeret Atq; iõ feci: ut tãq̄ a præsentibus coram haberi sermo uideret. Quũ. n. mecũ sæpe ageres. ut de amicitia scriberẽ aliqd. digna mihi res: tũ oīum cogĩtiõe tũ nostra familiaritate uisa ē. Itaq; feci non inuitus ut prodesse multis tuo rogatu. Sed ut in Catõe maiore feci: q ē scriptus ad te de senectute. Catonẽ ĩduxi senẽ disputatẽ qa nulla uidebat aptior persona: q̄ de illa ætate loqueret q̄ eius: q & diutissime senex fuisset: & ĩ ipsa senectute præ cæteris floruisset. Sic quũ accepissemus a pribus maxie mẽorabilẽ. C. Lælii: &. P. Scipiõis familiaritatẽ: C. Lælii psona uisa ē idonea fuisse: q̄ de amicitia ea ipsa dissereret: q̄ disputata ab eo memĩsset magĩ meꝰ Scæuola: Genus ãt hoc sermonũ positũ ĩ hoīum uetereꝝ auctoritate: & eoꝝ illustriũ: plus nescio quo pacto uidet hñe gratuitatis. Itaq; ipse mea legẽs: sic afficior ĩterdũ: ut Catonẽ nõ me loq̄ existimẽ: sed ut tũ ad senẽ: senex de senectute sic ĩ hoc libro ad amicũ: aĩcissiũs de amicitia scripsit: tũ ē Cato locutus: quo erat nẽo fere senior tpibus illis: nẽo prudẽtior. nũc Lælius & sapiẽs: sic enĩ ē hĩtus: & aĩcitiæ gloria excellens de amicitia loqt. Tũ uelī a me aium parũp auertas Læliũ loq̄ ipsũ putes. C. Fãnius: & Qu. Mutius ad socerũ uenĩũt post mortẽ Africāi ab his sermo oritꝰ. Rñdet Lælius: cuius tota disputatio ē de amicitia: quã legens tu ipse cognosces. FAN. Sũt ista uera: Læli. nec enĩ melior uir fuit Africano q̄ nec clarior. Sed existĩare debes pīum oculos ĩ te eẽ cõiectos: unũ te sapiẽtẽ & appellãt & existimãt: tribuebat hoc mõ. M. Catoni Scimus. L. Acciliũ apud pres nros appellatũ eẽ sapi

Epilogus

sapientē positū eē iuenimus. sapiēs aliqñ dr q sciam alicuius optime tenet. ut fuit Lucilius Accilius ī iure ciuili: alio. n. mō sapiēs ē q p longā ætatē rex multax cogitionē adeptus ē ut Cato. tertius modus sapiæ repit: q ē circa pcepta bñ uiuēdi & cognitionē uirtutis sicut phīæ moralis: & hæc sapia ī Lælio fuit: quæ alios modo sapīæ supat. Vterq; alio mō: Cato ī cognitiōe multax rex: Accilius ī ciuili iure habiti sūt sapiētes. In senatu: ubi exercet gēus deliberatiuū. In foro: ī quo genus iudiciale tractat: iō maxius orator dictus. Prouisa: multa q̄ puiderat ī senatu pponebat. Vel acta: recitatio q̄tū ad forū ī quo accusabat & defendebat nā multas pſecutiones passus ē a galba: īmo ut ait Pli. sexagesies accusatus fuit & absolutus fuit sēp. R fisa ad senatū retulit: nā ibi p pōebat: deide obiectis rñdebat. Acute. īgenii subtilitatē demōstrat q̄ solis ī rñsis cogscit. si. n. aliqs ppōit illd ex cogitauit qđ dicturus ē. ſ. ī rñsis sine p meditatōe rñdet. Cogmē: more uirgiliano & ēt ciceroniāo cognomen p agnomīe poit: q̄ deide ī cognomīe p tpis successionē uertit: ut fuit unus ex Ciceroīs familia q naso porrū in modū ciceris hūit qđ fuit prio agnomē: deide lōgitudie eū cogmē ē uersū. Natura: īgenii subtilitate. Moribus: bonox cōsuetudie. Studio: bonax artiū & disciplīax. Doctria: phīæ moralis & uitæ gubernādæ rōem ī se cōtinebat: ī q̄re differt sua sapia a Catonis & Accilii sapia. Nec: sicut uulgus q p duo uerba unū putat eē sapientē: aut si aliqs ē bñ ĩdutus q loquax sit a uulgo sapiēs dr. Eruditi: q doctū bōa rū disciplinax sapiētē appellāt. In re liq̄ græcia: ī tota italia: q pp phōs græcos: q ī ea hītarūt magna quōdā græcia dicta ē: ac si dicat ī tota italia nō inuenīt alius sapiētior te: sed tñ uidet dicere de uera græcia qa subiūgit septē sapiētes: q græciæ sapientes appellati sūt. Nā: Fan. obiectiōi occurrit: q̄spiā eni diceret: tu dicis q Læ. ē sapiētior cæteris qui ī reliqua græcia inueniuntur cui rñdet q ēt illos Læ. pteriit: qñ ipsi ī aliq̄ arte sapientes appellati sūt: ut puta solon ī legibus. sed Læ. oia ī se pceperat q̄ a uiro docto pcipi possūt. & nō solū uirtutē hēbat sed ēt eā ī bonis reip. exercebat: septē fuerunt isti: Solon Atheniēsis: Chilo Lacedōnius: Periāder Corithius: Pithacus Mithyleneus: Cleobolus lidius: Thales milesius: Bias penensis. Athenis unū accepimus: cherephō Socratis discipulus ab oraculo reuersus rñdit sapiētissimū hoiem Socratē iudicatū eē ab Apolline q tñ ñ fuit sapiētior te ut dixīus ī aliis septē: hic pcepta uirtutis sciebat. Sed Lælius ad exercitationē eā afferebat: uerū ē q̄ sapiētissimus fuit Socrates: q phīam in terris duxisse fert. Nā si p ores phī solū stellax & cæli cognitionē hēbant. Socrates: āt de moribus disputare cœpit. Ducas tua. i. existimas ppa eē. In te. i. uirtus quæ ē in aio tuo posita existimē q̄ oīa bona cōtineat uel supat. ſ. externa & corpis. bonox genera tria sūt externa corpis & aī bona: aī ppe bona solēt appellari: q̄ Lælius ī corde fixa gerebat. Credo ex Scæuola: multi ex me & ex Scæuola ut credo quærūt quo pacto tolleres mortē amici tui Scipiōis. Eo magis: tāto magis q̄rebant: qñ his diebus nō fuisti in hortis Decii Bruti clarissimi uiri ad cogitandū qdnā ēt faciēdū: mox āt fuit ut clarissimi uiri ciuitatis gubernatores se in hortos siue domos alicuius cōferre ubi excogitabāt qd deberēt facere ī senatu uel de legibus faciēdis: uel de pace ad hoc ut p meditatiōe muniti melius scirēt ī senatu rñdere & pponere: ubi isti tales appellabāt. Cōmētādi. i. excogitādi: cōminiscor: frequētatiuū facit cōmentor tñ significat ēt fingo. Qui solitus es obire: assuetus es adire illū diē & præterire officiū cogitādi. Obire: pficere: alias mori. Diligētissime: ac si dicat nō solū illuc adibas: sed quæq; cū diligētia qđ faciēdū erat pficiebas: q̄ ex re hoium admiratio nascit. Id qđ aiaduerti. cōsideraui hoc rñdere interrogātibus de te qđ mortē amici moderate ferres: sic eni

entē. Sed uterq; alio quodā mō: Accilius q̄a prudēs eē ī iure ciuili putabat. Cato qa multax rerū usum hīret: multaq; eius & ī sēatu & ī foro: uel puisa pru dēter uel acta ostāter uel rñsa acute ferebāt. Propte rea q̄si cognomē iā hēbat ī senectute sapiētis. Te āt alio quodā mō dicūt: non solū natura & moribus: uex ēt studio & doctria eē sapiētē. Nec sicut uulgus sed ut eruditi solēt: appellare sapiētē: q̄lē ī reliq̄ græcia neminē. Nā q septē appellāt: eos q ista subtilius q̄rūt ī nūero sapientū nō hñt. Athēis unū accepius & eū qdē ēt Appollinis oraculo sapiētissimū iudicatū. Hāc esse ī te sapiētiā existimāt: ut oīa taa ī te posita eē ducas: hūanosq; casus uirtute īferiores eē putes. Itaq; ex me q̄rūt crdo: & ex hoc itē Scæuola quonā pacto mortē Africāi feras: eoq; magis q̄d his pximis nonis cū ī hortos. D. Bruti auguris cōmentādi cā ut assolet ueniſſemus: tu nō affuisti: q diligētissime sēp illū diē: & illud munus solitus esses obire. SCAEVOLA. Quærūt qdē. C. Læli multi: ut est a Fānio dictū. Sed ego id rñdeo: q̄d aīaduerti te dolore quē acceperis: tū sūmi uiri: tū amātissimi morte

Sapiēs triplex ponit

Septem Sapientes

Obire ppetere mori

Moderate ferro

tibi respondebã. Tũ moderate: moderate ferre dicimus aliqd qñ motus aĩ tẽperamus: utputa tristitiã. Nõ moueri. s. ad merorẽ cõtra stoicã opinionẽ sẽtit: i q̃ Cato solebat dicere hõ sapiẽs non debet cõmoueri.

Valitudo

¶ Nec fuisse hũanitatis: nõ ptinuisse ad tuã hũanitatẽ ut more Catõis ad dolorẽ aĩci nõ cõmouereris. q̃ i re pipatheticã imitat' opionẽ: q̃ fuit ut illi dolẽdũ eẽt q̃tũ oportebat ualitudinẽ aduersã fuisse cãm ꝓpter quã ñ affuisti collegio supioribus nonis. Valitudo mesõ é uocabulũ qd idiget sẽp epitheto. ¶ Recte: rñ det Lælius Scæuolæ: qñ ut iqt ille pp ualitudinẽ se domi tenuit: nec abduci ab isto ofício debui icõmodo meo. neq; alio meo incõmodo re

Vsurpare

moueri ab hoc offõ i quo semp uersatus cã reip. utilitatis cũ recte ualerem. ¶ Vsurpaui: i freq̃ntẽ usũ duxi: usurpare apud iuris peritos ẽ aliẽa occupare sed oratores i freq̃ntẽ usũ ducẽ usurpare eẽ dicũt. ¶ Nec ullo casu: nõ ulla aduersitate cõtigere põt hoi sapiẽti: ut sibi fiat ītermissio rei faciẽdæ. Hoi cõstãti: i suo pseuerãti. cõstãs ẽ q secũ stat & aliis nõ credit uiciosis: alio mõ cõstãs ẽ q i ꝓposito pdurat ut Læ. q. p posuerat se cõsilio reip. eẽ paratũ. Io i eo pseuerare itelligebat. Intermissio officii: alia dimissio & tardatio rei faciendæ. Intermittere p spaciũ tpis dimittere. obmittere ãt in torũ relinq̃re uocamus. ¶ Tu ãt rũsũ ad Fan. in quo nõ dicit se nõ deberi Catoni ꝓponi. ¶ Tñ tribui: tanq̃ uirtutis existimatio nẽ mihi dari dicis q̃tã ego ñ agnosco eẽ i me. Tãtũ tribui: ciceronianus modus ẽ magnũ tibi triduo. i. magnã existimationẽ de te hẽo. ¶ Nec postulo. s. uocari sicut sapiẽtissimus. ¶ Facis amice: more aĩcoꝝ q affirmãt res eẽ i suis amicis q̃ nõ sũt: sed qa eas i me eẽ uelẽt: nõ amãtes ceci sẽt: q̃ iudicia ceca tradũt: q; magis credo. s. q; nũq̃ fuit aliqs sapiẽs: itelligit. n. q; aliqs ñ fuit sapiẽs: q oẽs scias artes & disciplinas i se hũerit: & hoc ẽ ueꝝ. sed si aliqs fuerit sapientia dignus: Cato fuit. ¶ Paulũ æmilianũ: q pdidit duos filios puos: & tñ non fortiter tulit casũ suũ sicut Cato. Caiũ: q clarissimus uir filiorũ mortẽ sustinuit molestẽ nõ fortiter ut Cato. Illius dicta Socratis: docebat. n. Socrates uirtutẽ: sed Cato ꝓcepta illius uirtutis i rep. exercebat i bello i pace & i aliis rebus. igit' Socrates ñ ãtepõat' Catõi. ¶ Sic hẽtote: sic creditote q; abñtia Scipiõis ad mœrorẽ cõmouet. ¶ Desiderio. i. abñtia. Viderit sapiẽtes: & stoici & pipathetici uiderint quo cõmoueor q̃tũ oportet & nõ plus. ¶ Vt arbitror. bñ locutus ẽ de tpe futuro: qñ futura nobis nõ cognita: iõ iqt ut arbitror ut cofirmare: qa est de ꝓterito: cuius cognitionẽ hẽmus. Solatio: hoc solatiũ & cõsolatio doloris diminutio dr: potꝫ ãt amicũ illũ nõ eẽ aĩcitia dignũ q dolet aĩci desiderio: nõ ꝓ aĩcũ sed ꝓ icõmoda sua. ¶ Plæriq; angi solẽt: bõi aĩci ãgustiis amicoꝝ dolorẽ hñe cõsuerũt: quo qdẽ dolor ego careo: qñ Scipio nõ malũ adeptus ẽ: sed uirtutis suæ ꝓmia. ¶ Si qd accidit. s. mali ꝓ mortẽ Scipiõis nõ sibi sed mihi accidit: qa iudicio eius atq; iucũdissima careo cõsuetudie. Amantis ẽ. i. itereſt amãtis seipsũ nõ amicũ aliquẽ cruciare suis icõmoditatibus q ãgit' icõmodis q̃ sibi euenerit nõ amicũ amãt: sed seipsũ q̃ res græce ιδιοτ uocat'. i. ꝓpria aĩcitia: uerbi gtia uxor dolet abñtia mariti nõ ꝓ maritũ sed ꝓ suã solitudinẽ. ¶ Cũ illo actũ ꝑclare: tractũ ẽ eẽ ꝑclare cũ ipso: i funere enĩ Scipionis ꝑclara fuit põpa: & ut iqt iferius: ferme tota ciuitas eius fuit i lachrymis. Actũ. i. tractatũ ꝓspere dicius fortuna bñ agit mecũ. i. fauẽs mihi ẽ alias dicius. Actũ ꝑclare cũ illo: q̃si dicat oia ꝑclare & sũma cũ gl̃ia in ui

ferr̃ moderate nec potuisse nõ cõmoueri: nec fuisse id hũanitatis tuæ: qd ãt in ꝓximis nonis i nr̃o collegio ñ affuisses: ualitudinẽ rñdeo cãm: nõ mœstitiã fuisse. LAELIVS. Recte tu qdem Scæuola & uere. Nec. n. ab isto officio qd' semp usurpaui: cũ ualerẽ abduci icõmodo meo debui. Nec ullo casu arbitror hoc cõstãti hoi posse cõtingere: ut ulla ītermissio fiat officii. tu ãt Fãni. q mihi tñ tribui dicis: q̃tũ ego nec agnosco nec postulo: facis amice. Sed ut mihi uideris nõ recte iudicas de Catõe. Aut enĩ nẽo (qd q dẽ magis credo) aut si qs̃q̃ est: ille sapiens fuit. Quõ enĩ ut alia omittã: mortẽ filii tulit? Meminerã paulũ: uiderã Gracchũ. Sed hic nec cõpãt' Catõi maxio & spectato uiro. Quãobrẽ caue Catõi ãteponas: ne istũ qdẽ ipsũ quẽ Appollo (ut ais) sapientissimũ iudicauit. Huius. n. facta illius dicta laudãt': de me ãt ut iã cũ utroq; loquar: sic hẽtote. Ego si Scipiõis desiderio me moueri negẽ: q̃ id r̃cte faciã uiderĩt sapientes: sed certe mẽtior. Moueor. n. tali amico orbatus: q̃lis ut arbitror nẽo unq̃ erit: & ut cõfirmare possũ: nẽo certe fuit. Sed nõ egeo medicĩa: me ipse cõsolor & maxĩe illo solatio qd eo errore careo: quo amicoꝝ discessu pleriq; angi solent. Nihil mali accidisse Scipiõi puto. mihi accidit: si qd accidit. Suis ãt icõmodis grauiter ãgi: nõ aĩcũ: sed seipsũ amãtis ẽ. cũ illo

ta sua fecit. Nisi. n. solebã antiq ĩ cõsolatione mortuoꝝ defunctis tẽpla & statuas attribuere: q̃ ĩmortalis deificatio nũcupat. Scipio ãt existimãs hãc eẽ mortalitatẽ nũq̃ tẽpla sibi fieri pmisit ut alii fecerũt iparo res: ordo ẽ. n. nisi enĩ subaudi ñ uelle optare ĩmortalitatẽ ut tẽplorũ: sed uirtutis q̃ mime putabat. s. hãc tẽploꝝ cõsecrationẽ eẽ ĩmortalẽ. Quod fas eẽt optare & dignitatis gl̃iã & uirtutẽ. ¶ Sũmã spẽ: q̃ indoles appellati: idoles ẽ futuræ uirtutis demõstratio: cuiꝰ bonũ tota ciuitas sũma cũ uoluptate aspectabat: adolescẽs cõtinue supauit: nõ solũ spẽ uirtutis executus ẽ sed ẽt eã trãsiuit. ¶ Primũ aũ tps: añ. xxv. ãnũ more aui adoptiui. ¶ Cõsul creatus ẽ q̃ res accidere solebat ciuitati rõæ pp uirtutẽ alicuius: & picula ĩgruẽtia hoc mõ cõtra legẽ creare aliquẽ cõsulẽ añ tẽpus. ¶ Suo tpe. i. cõueniẽti sibi: hoc ẽ cũ iã eẽt adeptus ãnos ꝺsulari dignitate dignos: itemꝝ cõsul creatus ẽ: & q̃si tarde qm̃ Carthago ciuitas africæ & nũmãtina hispaniæ ciuitas R̃ oanũ populũ grauissimis bellis debellabãt. Sed Scipio eas fũditus deleuit & bello pũico tertio finẽ iposuit. ¶ Liberalitate ĩ sorores: q hæreditatẽ æmilianam q̃ sibi uenerat a pr̃e paulo: ĩ dotes sororꝝ dispartiuit ĩ suos amicos & ꝑticipes totã ciuitas exeqis Scipiõis ḡui mœrorẽ & lachrymis afficiebatur: funus & honor dr̃ alias: alias exeqæ Dicit Teren. Interea, pcedit funus. i. põpa & solẽnitas funeris. ¶ Quãuis nõ sit ḡuis: hæc dicit Ci. ne uideat' sibi cõtradicere ea q̃ dixit ĩ Catõe q̃ senectus nõ eẽt grauis sed iucũda. Anteq̃ mortuus eẽt. s. Scipio sed uidet' mihi mortuus: s. Catõ. ¶ Talis uita: oĩ dignitate & uirtute ꝑdita. ¶ Gl̃ia: reꝝ magnaꝝ tal' fuit ut generosis Scipiõis facinoribus nihil addi posset. Moriẽdi sẽsũ celeritas: ãtipophora sibimet obiectãs. Læl. q̃ subito casu Scipio spirauit: de q̃ remt̃æ sũt opiniões: Plato dicit q̃ q morbo ĩcurabili captus ẽ. cuius angustias maiores ĩ dies hiturus sit: qd̃ ille meri to optare põt necẽ. ¶ Clarissimũ: splẽdore & uirtute lucens: fuit ille dies in quo dimisso sẽatu ab oĩbus domũ reductus ẽ. ¶ Reductus: foris domũ reducimus: ex domo foras deducimus. Sociis: q erãt cõiũcti ad bella gerẽda cũ populo rõano & latinis: sentitores socii rõanoꝝ & cæteri Latini Scipionẽ de senatu domũ reduxerũt. nã ĩ senatu ea q̃ fecerat ĩ bellis dũ fuit ipatõ ipsis senatoribꝰ cõmemorauerat: seq̃nti nocte iterfectus fuit. Ad iferos: ubi iniq̃ suis sceleribus dãt pœnas. ¶ Neq; assẽtior his: poĩt q̃dã disputationẽ ad oñdẽdũ q̃ aĩa ẽ ĩmortalis. Assẽtior & assentio iuenit'. i. opinionẽ & sniam epicureorũ ñ laudo. ¶ Auctoritas ãtiquoꝝ: locus ẽ ab auctoritate nõ solũ uteꝝ græcorũ: sed ẽt rõanoꝝ: q̃ qdẽ auctoritas maioꝝ plimũ apd doctos uiguit adeo ut pytagore dicere solerẽt αὐτὸς ἔφα ipse dixit sine noie pytagorã itelligebãt: est. n. auctoritas snia imitatiõe digna: quã hoies cõse quũclõgo uirtutis expimento. Religiosa: sacrata & cta. ꝑpe religio est ctus diuinus. ¶ Ad deos. i. ad deoꝝ aios ptinere putassent hæc religiosa mortuis maiores nõ tradidissent ad eos: q̃si dicat illud qd' in Catõe dixius nõ est ille q digito mõstrari põt ut iqt, Pytagoras δύο σώματα ψυχὴ μία Corpa qdẽ

Carthago nimiã

Reducere Deducere

Quid sit Religio

sunt duo. aius ãt unus. magnã ad græciã ab auctoritate phõr q habitauerũt i italiã. argumẽtũ trahit pp quos i calabria philosophãtes illã italiæ ptẽ magnã appellauerũt græciã: q̃ deide studia remota sũt quorum: princeps fuit Pytagoras fugiens ex samo isula pp tyrãnos. ¶ Erudierunt: illos italos rusticos & idoctos fecerũt eruditos: qm̃ ut iqt Liuius: rarus erat lfar usus i italia. ¶ Vel eius: locus erat a testubus: laudat Socratẽ q sẽp tenuit: ut aius eẽt imortalis. fuit ãt ut dixius iudicatus ab Apollinis oraculo sapiẽtissimus uir cherephon discipulus retulit. ¶ Qui nõ tũ: Plato eni ut sæpenũero dictũ ẽ sẽp Socratẽ ꝓceptorẽ itro ducit suis opibus ad loq̃ndũ: q i multis rebus mlta ꝓtraria disputat argumẽta: ut p ꝓtrarietates illoꝝ ueritatẽ melius rimet: hoc mõ dicebãt collocutores. iustitia ẽ uirtutis ps optia. Illa eni ꝓseruat ciuitates & hoies ꝓclaros efficit. rñdebat cõtra Socrates pp ueritatis magnitudinẽ: mõ ẽ cõtrariũ: nã mlti pp iustitiæ obseruationẽ mala: pse cutiões mltas patiũt: i ai ãt disputatione nũq̃ istas exigebat cõtrarietates: ut mõ imortalẽ mõ mortalẽ cẽ diceret: sed sẽp imortalẽ aium esse aiebat. Tñ illud ut mortalis foret ut i aliis facere ꝓsueuit. ¶ Reditũ i cælũ: ut dictũ ẽ putabat Plato q̃ aiæ ꝑus essẽt formatæ i cælo añ corpoꝝ creationẽ: deide in morte ruertebãt i cælũ: õ qa opa Platonis cũ fide xpiana cõueniũt: Beatus Augustinus i libro de ciuitate dei. Platõis opa legẽda eẽ affirmabat. ¶ Iustissimo: q̃tũ ad gubnationẽ magistratuũ. Qui q̃si: Ci. facit unũ librũ d̃ rep. iscriptũ q i. vii. libros diuidebat: sed maiorũ negligẽtia penes nos nõ uẽtus est: sed solũ fragmẽtũ q est libellus de Scipiõis isõnio qd restat quẽ librum Macrobius cõmẽtatus ẽ: i quo libro itroducebãt mlti disputãtes & i fine illius uolumis de rep. q ẽ libellus de Scipionis insõnio disputat de aia: nã Scipio maior apparet nepoti suo Scipiõi isti cui ipat ut oĩa picula ꝑ rep. subeat & caueat se a domesticis. ¶ Præsagiret: pauloãte mortẽ suã disputabat de ai immortalitate: q̃si ꝓdiuinaret cito ab hac uita discedeꝛ. ¶ Philus & Mãilius: isti duo & alii illi libri de rep. erant collocutores. Tu Scæuola: hic Scæuola cũ socero Lælio iterfuit disputationi. ¶ Qua in qete: quæ oĩa de imortalitate dicebat se audiuisse ab Africano maiore in sõno φαγτασιαστα. ¶ Quocirca: dilemaron format quo utroq; mõ capit aduersariũ: dilematon est duplicis cõclusionis argumentũ: altera quaꝝ absoluta ab altera capit aduersarius hoc mõ: aut aius est mortalis aut imortalis: si imortalis est dolere non debeo: qa Scipiõis aius uirtutis ꝓmia cõsecutus est: ut uult deus q ẽ ipsa iustitia: si autem est mortalis: nullũ ergo patitur mœrorẽ. afficere nõ debeo mœrore. ¶ Inuidi: inutilia ẽ dolor alienæ fœlicitatis: ergo de Scipiõis prospero euẽtu dolorẽ. Sin aũt: secunda pars ẽ dilemati. ¶ Nihil bõi: si uirtutis præmiũ non consequit si etiã nihil mali adipiscit quia aius moritur. ¶ Nos gaudemus: ꝓpter amicitiam nostrã: & cõcludit hanc particulã. ¶ Mecũ incõmodius: morte Scipionis mecũ male est actum: nã eius iocũdissime consuetudinis fructu careo: itroieram: Lælius erat maior natu. Sic fruor: fructũ recordatiõis de amicitia nostra capio. De re priuata & de repu. & de ꝓpria re nobis coĩs cura erat. ¶ Voluntatũ: amicoꝝ est idẽ uelle & idẽ nolle: q̃ erat in Scipione & Lælio: qua ex re dicit Plu. q̃ plures amicos hr̃e non possumus: qm̃ uoluntatibus obtemperare nõ possumus: alter eni te inuitaret alter ad sunus: alter ad nuptias: alter hr̃et inuidiã q̃ magis amares aliũ: & sic nasceret discordia. Ista fa-

ciã q̃ nũc qdẽ deleta ẽ. tũ florebat ĩstitutis: & præceptis suis erudiert. uel eius q Apollinis oraculo sapiẽtissimus ẽ iudicatus: q nõ tũ hoc. tũ illud. ut ĩ plærisq; : sed idẽ dicebat sẽp aĩos hoĩum eẽ diuios. iisq; cũ e corpe excessissẽt reditũ ad cælũ patere: optĩoq; & iustissimo cuiq; expeditissimũ: q̃d idẽ Scipiõi uidebaꝛ q idẽ q̃si ꝓsagiret: ꝑaucis ante mortẽ diebus cũ & Philus & Mãilius adessẽt: & alii plures. tuq; ẽt Scæuola mecũ uẽisses: disseruit triduũ d̃ rep. cuius disputatiõis fuit extremũ fere de imortalitate aĩoꝝ q̃ se ĩ qete ꝑ uisũ ex Africão audisse dicebat. Id si ita ẽ: ut optimi cuiusq; aius i morte facillĩe euolet tãq̃ e custodia uiculisq; corpis cui cẽsemus cursũ ad deos facilioꝛ fuisse q̃ Scipiõi? Quocirca mœrere hoc eius euẽtu uereor: ne ĩuidi magis q̃ amici sit. Sin ãt illa uereor: ut idẽ ĩteritus sit aĩoꝝ & corpoꝝ: nec ullus sẽsus maneat ut nihil bõi ẽ in morte: sic certe nihil mali. Sẽsu. n. amisso fit idẽ q̃si natus nõ eẽt. ꝺ Quẽ tñ esse natũ: & nos gaudẽus: & hæc ciuitas dũ erit lætabit. Quãobrẽ cũ illo qdẽ ut supra dixi: actũ optĩe ẽ: mecũ ãt ĩcõmodius: quẽ fuit æqus: ut prius introierã in uitã: sic prius exire de uita. Sed tñ recordatione nostræ amicitiæ sic fruor: ut beate uixisse uidear: qa cũ Scipione uixerĩ: quo cũ mihi coniuncta cura de rep. & de priuata fuit: quo cũ domus fuit & militia coĩs. & id ĩ quo est coĩs uis aĩcitiæ uolũtatũ:

Dilemaron

ma sapientiæ:quæ ẽ i nobis ut uelitis me sapientẽ appellare:q̃ res falsa ẽ eo q̃ nõ sũ sapiens. Spero:me moriã amicitiæ sempiternã. Cicero loqt:quasi dicat pp scripturã meam:memoria istius amicitiæ poste ritati tradet. Ex seculis:seculũ est ãnoꝝ centũ spaciũ. Quattuor:Theseus & Perithous:alius Damõ & Phitias:Pylades & Orestes. Quo i genere utercꝫ amicoꝝ paria. Scipio & Lælius iter amicoꝝ paria di numerent. deide iuitat Lælium q regulas amicitiæ sibi exponat. Mentionẽ amicitiæ & sumus ociosi: duo bñ cõiunxit:uidelicet honestas regulas amicitiæ:secũdo tps & unũ sine alio male starer. oportet ut res sit honesta & tps requirit ad eã ex ponendã. Soles de cæteris:si q̃ritur a te de aliq̃ utputa de ciuitatis guber natiõe oia subtili quodãmodo dispu tas:sic de aicitia facias oro. Quid sẽ tias:tria iterrogat:opinionẽ quam de amicitia teneat: qualẽ eã existimet & illius præcepta trader. Qualẽ existi mes:uel utilẽ uel inutilem. Mihi erit gratũ scæuola:Fanii oꝝ mihi assentit mõ hãc rẽ cũ Lælio tractare ut ait co nabat. Fanius ãteuertit:þuenit ante uertere ẽ præoccupare & præuenire. Ego uero q̃uiter. prio excusat se q̃ ad tantã ptractandã ibecilis ẽ nã & p̃ clara res ẽ:qa res ẽ negare non põt ea þcepta tradere:bonus.n.uir rẽ hone stã tractare nõ recusabit. Doctoꝝ est ista consuetudo. Excusatio Lælii ẽ du plex:prio q̃ ipse facultatẽ disputandi hãc rẽ nõ hẽt. Secũdo qa ipræmedita tus erat:hæc.n.cõsuetudo disputandi & rñdendi ꝓblematibus & oꝝonibus ex tẽporarius fuit apd doctissimos ui ros: præserti græcos q oẽm sciẽtiam tenere ꝓfitent. Gorgias leontinus de quacũq; re sibi ꝓposita in ꝓmeditate respondebat. Ista quã uultis esse i me fuit cõsuetudo peritissimoꝝ hoium. Quáuis:pro q̃tũ uis:subiro ꝓposito sibi disputet. Ego uel:p istũ excusa tionẽ ut ad alios ꝓficiscãt q ista disputare profitent:tñ sic paulatim ꝛgulas amicitiæ ingredi:prhortat enim ut amicitiã oĩbus rebus anteponant. Oĩ bus rebus dicet qspiam .ergo uirtuti amicitia anteponẽda est:cui respõdet q̃ non:res humana uirtus sed diuina amicitia uirtutis pars ẽ:iõ dixit. Re bus hũanis.s.diuitiis & statu. Neq; id:ad uiuũ illa reseco:tractũ est a me dicis:q curant uulnus usq; ad uiuum. Ideo iste inqt nolo loq de stoica bonitate usq; ad uiuũ & extremũ: q subtilius disserũt:stoici hãc disserũt & tenent opinionẽ ut bonus sit ille cui aliqs defectus non ẽ. For tasse uere.s.disserunt:neq; affirmat neq; negat opinionẽ illorũ. Ad cõmunem utilitatem parũ:parum enim dixerunt hanc bonitatem ad cõmunem utilitatem:uerbi gratia Titium relinquo hæredem meũ: si est bonus uir secundũ stoicos bonus nõ reperitur:ergo hæc disputatio humanæ naturæ non fauet:fe runt enĩ non esse comparatiua neq; suplatiua hoc modo:iste bonus est:alius nõ est melior. & si melior est primus nõ est bonus. Sed eã sapientiã:sapiẽtia dicitur a stoico quæ oĩum rerũ & diuinarum huma narumq; cognitionẽ tenet q̃ sapientiã nemo sequi potest. Nos aũt:ego Lælius sapientiam largo mo do capio quæ est in cõmuni usu & exercitatione hominum:ut si aliquis habeat q̃dã uirtutis cognitionẽ

Amicoꝝ paria ·q·

Anteuertit

Gorgias leontinus

Ad uiuũ

Sapientia ·q·

sapiēs appellat. Fingunt a stoicis quantū ad ipossibilia: fingūt.n. hominē eē bonū q oēs uirtutes conti
net & nemo iuenit. Optant: optare ē rē absētē desiderare: ergo appetūt scientias & oēs res quas nemo
mortalis spectare aut sperare debet. Caiū fabritiū: hi oēs fuerūt clarissimi uiri: quos secūdum stoicos
sapientes nō appellaremus: qa theologiæ cognitionē nō habuerūt. Sibi habeant sapientiæ nomen et
bonitatis. s. isti stoici secū habeant. Inuidiosū pp tot doctrinas oium rerū hoies sibi inuideāt. Nec id
quidē faciēt: nō.n. stoici cōcedēt istos fuisse bonos uiros. Quare negabūt id nisi sapiēti ppīo cōcedi. Sa
piētiā oium diuinarū hūanarūq; rerū cōplexionē dicēt nulli posse concedi nisi sapiēti: ergo hæc sapiētia stoica: n
ē i istis uiris q̄ ex re sapiētia mor suo ñ appellat. Agamus igit pingui minerua: crasso igenio rudi quodāmō nos
appellabimus sapiētes: q ut aiunt ite gritatē & bonitatē in se continēt. Pingui minerua: crasso ingenio nō subti
li more stoico. minerua ingeniū dicit alias pallas appellat quæ ē ingenio dea. Fides a fio & dico uenit. Integri
tas nō aliqua corruptione maculata. Equalitas: i oibus iustitia. Liberalitas: q̄ cōsistit i dādo & accipiendo pe
cunias: & potissimū i dādo. Libido: imoderatus appetitus. Cōstitia: in uirtutis ppōsito pseuerātia. Et qui se
quant naturā optimā beneuiuēdi ducē: natura i corpore humano animū tradidit: cui adhibuit quinq; mīstros.
scilicet sensus corporis: q igit hos sen sus. s. odoratus: tactus & cæteros gu bernat cū ratione: ille naturā sequi di cit: nō.n. appetit oia cū rōne sensus il lius: rōne adhibita ducēdi sūt i exerci tationē. Sic.n. distiguit amicitiā: est.n. q̄dā aīcitia a natura data: quæ a uirtu te nata: & hæc excellētior ē oibus re bus humais. Perspicere: uideor mo leste loquit: nō.n. inqt pspicio: ut effu giat arrogātiā. Maior: hæc natural aīcitia: q̄to ē ppinquior sāguine siue natione tāto ē maior: potiores eligibi liores hoc mō pānē habēs quē paupe ri tradere itēdis duos æquali pauper tate depressos iucnis unū pegrinū: al terū ciuē: ille panis potius ē dādus ci ui q̄ peregrino. Nanq; in hoc pstat amicitia ppinquitati: amicitia uirtute cōtracta excedit amicitiam naturalē in hoc q̄ illa ppinquitatis amicitia firmitudinē i se quēadmodum habet uirtutis amicitia. Præstat: uerbū ē comparatiuum iungitur cū datiuo accusatiuo & ablatiuo: ut magnū præstat Achilem. Beniuolentia sublata: remota beniuolentia aufertur amicitia: quæ est duos aut pluriū mutua beniuolentia: amor enim potest esse solus ut aliquis erga alium amorem gerat: & ip se cui geritur amor ignorat amorem. Ita contracta res est: ex amicitia naturali: quæ ē ut amemus homi nes: contrahitur quidam mutuus amor & restringitur ex omnibus hominibus: ut per uirtutem induci mur ad amandum aliquem cui bene uelimus gratia sui non autem nostri. In angustum adducta illa generali amicitia & naturali res in angustiam ducitur: ut unum solū amemus. Charitas: gratia: amor qui græce αγαπη & deberet scribi cum haspiratione: sed usus cōnectit nos in errorem. Dum ergo: cū ideo amicitiam contrahimus: qui in fidem nobis amicitiam humanitatemq; non tenent. Cum beni

uitaque communi: non ea q̄ finguntur: aut optan tur sperare debemus. Nunq̄ ego dicā. C. Fabriciū M. Curiū. T. Corūcaniū: quos sapientes nostri ma iores iudicabant ad istorū normā fuisse sapientes. Quare sibi habeant sapientiæ nomen: & inuidiosū & obscurū: concedātq;: ut hi boni uiri fuerint. Ne q; id quidē faciēt: Negabūt id nisi sapiēti posse cō cedi. Agamus igit pingui minerua ut aiunt qui ita se gerunt: ita uiuūt. ut eos pbetur fides. Integritas æqualitas: liberalitas: Nec sit in eis ulla cupiditas uel libido: uel audacia: sintq; magna constantia ut hi fuerunt: quos modo nomīaui: hos uiros bonos ut habiti sunt: sic etiam appellandos esse putemus qui sequuntur quantum homines possunt natu ram optimam recte uiuendi ducem: sic enim bene perspicere uideor: ita natos esse nos ut inter omnes esset societas quædam. Maior aūt ut quisq; proxīe accederet. Itaq; ciues potiores sūt q̄ peregrini: & p pinqui q̄ alieni: cum his enim amicitiā natura ipsa peperit. Sed ea non satis habet firmitatis. Nanq; hoc præstat amicitia ppinquitati: quod ex propin quitate beniuolentia tolli potest: ex amicitia autē nō potest. Sublata.n. beniuolētia: amicitiæ nomē tollitur ppīquitatis. Quanta autē uis amicitiæ sit ex hoc intelligi maxime potest: quod ex infinitate societatis generis humani quā cōciliauit ipsa natura: cōtracta res est: & adducta ī āgustū: ut oīs chari tas: aut inter duos: aut inter paucos iūgeret: Est au

uolẽtia. Assensio igitur simulatiua non est amicitia: quia non fit cum beniuolentia & amore. Diuitias præponunt. Auiditate diuitiarum plerunq; reliquunt amicos. ¶ In nostris consiliis: uirtus ipsa regitur secundum consilium & mentem nostram: sed diuitiæ in manibus fortunæ sunt collocatæ: Summum bonũ: summũ bonũ est illud per quod omnia fiunt: utputa scribere librũ: studere & legere hæc omnia bella & bona sunt: sed quia hæc solum propter uirtutem fiunt uirtus summum ẽ bonum: ergo ultima res quæ cætera ad bonum suum finem ducit summum bonum appellatur. ¶ Præclare: illi quidẽ optime putant summum bonũ eẽ uirtutem. ¶ Sed hæc ipsa uirtus: quæ ẽ summũ bonũ appellata amicitiã generat & nutrit: hac enim ĩ pticula demõstrat uirtus esse genetrix & nutrix amicitiæ. Cõtinet quantum ad nutrimentũ. ¶ Iã uirtutẽ ex cõsuetudie: uirtus ẽ habitus qdã bonitatis ex longa cõsuetudine cõtractus. i. practica q̃dã ex bõꝝ moꝝ & doctriæ exercitatione habita. Sermonis nostri: more. n. Ro. appellamus uirtutẽ habitũ quẽdã bonitatis ex longa cõsuetudine inuentũ. Stoici aũt uirtutẽ appellant: q̃ oia ĩ se cõpræhẽdit: q̃ ĩ solo deo est. Nec. n. metiamur: nec mẽsuramus uirtutẽ: quemadmodũ stoici q dicti sunt ἀπὸ τοῦ στωικοῦ. i. porticu ĩ qua disputare cõsueuerant. Doctus: more boni uirj nõ nominat aliquẽ: sed derisiue inquit ut faciũt isti docti stoici q uerboꝝ magnificentia uirtutẽ cõgregationẽ oĩum bonoꝝ uocãt. Paulos ĩ dest uiros bonos & similes paulis & Catoni: Cato ẽ dictus Catus. i. acutus ¶ Cois uita: Sapientia cois & uulgaris fuit ĩ his uiris. Eos omitamus: reliquamus Stoicos secũdũ opinionẽ quorũ nemo talis sapiẽs inuenit. Inter tales uiros: inter illos Paulos & Catones.

Diffinitõ amitie

tem amicitia nihil aliud nisi omnium diuinarum humanarumq; rerum cum beniuolentia & charitate summa cõsensio. Qua quidem haud scio: an excepta sapientia quicquam melius homini sit a diis immortalibus datum. Diuitias alii præponunt: bonam alii ualitudinem: alii potentiam: alii honores Multi etiam uoluptates: Belluarum hoc quidẽ extremum est: Illa autẽ superiora sunt caduca & ĩcerta: posita non tam in nostris consiliis q̃ in fortunæ temeritate. Qui autem in uirtute summum bonũ ponunt præclare illi quidem. Sed hæc ipsa uirtus amicitiam et gignit & cõtinet. Nec sine uirtute amicitia esse ullo pacto potest. Iã uirtutẽ ex consuetudie uitæ sermonisq; nostri ĩterptamur. Nec metiamur eã: ut quidã indocti uerboꝝ magnificentia uiroſq; bonos: eos q habentur numeremus Paulos: Catones: Caios: Scipiones: philos: de his cois uita cõtẽta est. Eos aũt omitamus qui omnio nusq̃ reperiũtur. Tales igit̃ inter uiuos amicitia tãtas opportunitates habet q̃tas uix queo dicere: principio quis põt eẽ uita uitalis: ut ait Ennius: qui nõ ĩ amici mutua beniuolẽtia ꝯquiescat. Quid dultius q̃ habere quocũ oĩa audeas sic loqui ut tecũ? Quis esset tãtus fructus ĩ pspis rebꝰ: nisi haberes: q illis æque ac tu ipse gauderet: Aduersas uero res ferre difficile esset: sine eo q illas grauius ẽt q̃ tu ferret? Deniq; cæteræ res q̃ expetunt opportunæ sunt singulæ rebus fere singulis: diuitiæ ut utare opes: ut colare honores: ut laudare uoluptates ut gaudeas. ualitudo ut dolore careas: & muneribus fũgare corporis. Amicitia pluri mas res cõtinet: quoquo uerteris pst̃o ẽ nullo loco excludit̃. Nunq̃ ĩtempestiua. Nũquã molesta ẽ.

Oportunitaß

Tãtas opportunitates: cõmoditates opportunitas ex ob & portus cõponit̃: nõ. n. uenit ab oportet: qa oportet pmã corripit: & opportunitas pgeminũ p scribit̃. ¶ Quis potest eẽ uita uitalis: quis põt uiuere nisi cum aliquo amicitiã habeat: arduũ ẽ dicere ea q̃ sẽtis: utputa de aliqua re faciẽda cõtra remp. aliũ non faceres certiorẽ

In prosperis de secũdis rebus tãtas lætitias non haberemus nisi amicus esset: qui illis lætaretur æque hac tu gaudens. ¶ Deniq; cætere res ostẽdit plures cõmoditates eẽ ĩ aĩcitia respectu aliarũ reꝝ: certæ. n. res referũt singlæ singlis. ¶ Diuitiæ: q̃ dixit p regulã pbat p exẽplũ: utputa diuitiæ sũt ad fruẽdũ: fere iqt: qm̃ ẽt diuitiæ possũt hr̃e plures cõmoditates ultra fruitionẽ illaꝝ. Opes: ut colare p colaris honoreris pp opes q̃ ad magnificẽtiã sũt: sicut hr̃e plures famulos: mltos equos: magnificas ædes. ¶ Quocũq; uerteris: quocũq; uadis tecũ adest ipsa amicitia: uerbi gra si ferariæ te cõtines aĩcus ueronæ tibi succurrit: si romã pfi ciscẽris sẽp ille p lr̃as & auxilia tecũ erit: nullo loco excludit̃: neq; ĩ exercitu: neq; ĩ senatu deest amicitia

Nō aqua nō igne: oīa elemēta necessaria sūt hoī: sed aqua & ignis magis exercent ad uitā hoīs q̄ alia duo: sic iqt nō tā utimur istis duobus elemētis ita necessariis q̄ ipsa amicitia. Partiēs: & ꝯmunicās: amicus bonus de amici calamitate certior factus: eā quidē calamitatē: æque ac amicus patit: & iō oēm tristitiā reddit faciliorem. Tum illa nimiꝝ demonstrat miraculosā amicitiæ cōmoditatē. Bona spe prælucet i posterū: tracta ē similitudo ab aliquo pferēte cereū q̄ sequētibus post lucē affert: sic amicus post lucē bonæ spei suo amico i posterꝝ. de quo magnā sperat utilitatē. Tanq̄ exēplar: amicus ē q̄ suū amicū aspicit: uerū: hoc est nomē similitudinē suā ispicit. i. alterꝝ similē sibi ituet. Viuūt mortui: q̄ res difficilis ē ad credēdū: demōstrat i hoc ꝙ amicitia miraculosa sit. Viuunt mortui aīci p memoriā & honorē: quē habent de ipsis mortuis amici uiuētes eos defunctos uiuere dicimus honos q̄ remāsit i corde amicoꝝ uiuētiū mēoria recordatō illoꝝ. Quod si exemeris ex natura hac i pticula uī amicitiæ tractat & eā demōstrat p argumēta sūpta a cōtrariis: q̄ oēs dignitates excellit: si. n. amicitia ē ciuitatibus tolleret oēs ad terrā corruerēt. Exemeris ꝛmoueris abeximo uenit. Nec agri cultus: si humor nō haberet cōcordiā cū calore: fœtus terra nō ꝓduceret suos. Agrigētinū ferūt. dicunt fuisse empedoclē poetā ex agrigēto ciuitate siciliæ: qui ferebat suis carmibus oēs res & totū mundū cōstare ex amicitia. Agrigētinū: gētile nomē nō noīat q̄s fuerit. Vaticiatū: q̄ optimus uates tanq̄ oracula sua cecinit carmina q̄ ueritatē habebāt: sicut oracula appolinis ferunt scriptores. Quæ i natura cōstarēt si elemēta cōcordiā iter se nō haberent chaos fieret. Mūdo: ex tota machia & oīa cœli elemēta amicitiā iter se ꝛtinēt. Dissipare: euertunt oīa p discordiā. Et reprobāt: reprobare dicimus q̄n aliq̄s laudat ꝓceptū aliq̄d & illud nō imitat: reprobare dicit: ut Iuue. de uirtuti locuti: sic mortales laudāt amicitiā & cōcordiā tā illā nō imitant: ḡ enī reprobare dicunt. Itaq̄ si q̄n reꝓhēdit illos q̄ laudāt officiū bonæ amicitiæ: sicut i subeūdis ꝓ aīco piclis: & tā illa ñ obseruāt. Offīm: bñficiū: uel ꝙ fieri debet. Aut coīcādis una cū aīco aliq̄d mali adire. Efferat: q̄si dicat: q libet talē aīcū laudibus extollit: si tā illud facere nolit. Qui clāores moꝝ suo post regulā subiicit exēplū. Cauea: locus ē sedētiū ad spectādū q̄ græce Theatꝝ appellat. Pacuuii: Pacuuiꝰ fuit poeta aīcissimꝰ Læli q̄ tragœdiā d̄ oreste et pilade ꝓnūciari fecit: q̄ ad nos ueīt. Cū ignorāte rege: orestes cupiēs a se furias ꝛmouere ex morte mris cōceptas cōsuluit oraculū: cui rīdit ut ad tēplū dianæ i thaurica regionē ꝓficisceret: quo sūū direxit gradū. Thoas āt rex illius loci more suo d̄cimū hospitē q̄ erat orestes mactaꝫ uolebat: iterrogās. n. q̄s eēt orestes. Pilades se cōtinuo eē orestē affirmabat. Orestes āt se orestē ut erat dicebāt nō sinebat.

Cauea
Theatꝝ
Pacuuius poeta
Orestes rex

Itaq̄ nō aqua: nō igni: nō aere: ut aiūt pluribus locis utimur q̄ amicitia. Neq̄ ego nūc de uulgari: aut de mediocri q̄ tñ ipsa delectat & ꝓdest. sed de uera & pfecta loquor: qualis eoꝝ ꝙpauci nominant fuit Nā & secūdas res splendidiores facit amicitia & aduersas partiēs coīcansq̄ leuiores. Cūq̄ plurimas & maximas cōmoditates aīcitia cōtineat: tū illa nimirū ꝓstat oībus: quod bona spe prælucet in posterꝝ: Nec debilitari aīos aut cadere patit. Verꝝ ētiā amicū ui ꝙmouet: q̄ituet: tāq̄ exēplar aliq̄d ītuet sui. Quocirca & absentes absūt: & egētes abūdāt & ībecilli ualēt: & q̄d difficilius dictu ē: mortui uiuūt. Tantus eos honos memoria desideriū ꝓsequit amicoꝝ. Ex quo illoꝝ beata mors uidet. Hoꝝ uita laudabilis: q̄d si exemeris ex natura reꝝ beīuolētiæ cōiūctionē: nec domus ulla: nec urbs stare poterit: nec agri q̄dē cultus ꝓmanebit: id si minus q̄dē ītelligit: quanta uis amicitiæ cōcordiæq̄ sit: ex dissēsiōibus atq̄ ex discordiis pcipi pōt. Quæ. n. domꝰ tā stabilis: q̄ tā firma ciuitas est: quæ nō odiis atq̄ dissidiis fūditus possit euerti Ex quo quātū boni sit in amicitia iudicari pōt: agrigētinū doctū quēdā uirꝝ carmīnibus græcis uaticinatū ferūt: q̄ ī reꝝ natura totoq̄ mūdo cōstarēt: quæ q̄ mouent cā cōtrahere amicitiā dissipare discordiā atq̄ hoc qdem omnes mortales et ītelligūt & ꝛprobāt. Itaq̄ si q̄n aliq̄d officiū extitit amici ī periculis aut adeundis: aut coīcandis q̄s est q̄ id nō maximis efferat laudibus. Qui clamores tota cauea nup ī hospitis: & aīci mei. M. Pacuuii fuerūt noua fabula: cū ignorāte rege uter eoꝝ eēt. Orestes Pyliades Orestē se eē dicert: ut ꝓ illo necaret: orestes āt ita ut erat Orestem se esse pseuerarent. Stātes aūt plaudebāt

¶ In re ficta: i hac fabula oēs i signū laudis pcutiebāt ad inuicē manus: qd cēsemus eos i re uera facturos ipsa natura ex qua orīt aīcitia demōstrabat potētiā amicitiæ. ¶ Hactenus: Imponit finē huic pticule in qua demōstratū ē aīcitiā eē iocūdā utilē & necessariā. ¶ Ab his de pceptoribus & philosophis amicitiæ disputatoribus cætera q̄rēda sūt. ¶ A te potius: subaudi q̄rimus ab illo q̄sitore tractū aliud: ¶ Quoddā filū: tracta ē similitudo a muliere: ac si dicat: hæc q̄ dicta sūt o Læli sunt unū filum. i. una philata: ıō a te aliā filationē orationem expectamus qua ex re trāsitionē facit more ciceroīs. ¶ Tu magis: Sic inquit Scæuola o Fāni magis bonæ aīcitiæ regulā a Lælio expeteres si audiuisses disputationē ipsius nup añi mortē Scipionis q̄ fuit de repu. Qualis tū patronus. Cice. i epistolis ad Atticū testatur ad platonē imitatū fuisse i lib. de re militari. Plato ut diximus ītroducebat aliquos cōtradicētes iocari de aliqua re quo illius ueritas melius pateret. Hic cicero ītroducit philū cōtradicētē Lælio q̄ iustitia iiqua ē: pp quā hoies plurimas tolerant calamitates: Lælius accurate defēdit iustitiā. Qualis patronus acris fuit defensor. Alias patronus ē dominus liberti. Cōtra accuratā: īgenioſe cogitatū: uñ depræcio uicti pendet uictoria. Iustissimo uiro defēdere: Tractāt fabrilia fabri: & q̄ medicoꝝ ē, pmittūt medici: ac si dicat lælius uir iustissimus iustitiā defendit. ¶ Quid aīcitiā: attētos facit auditores: oñdit. n. scæuola optimū esse disputatorē amicitiæ Lælium de qua tractaturus ē ipse lælius. Quid enim refert: qua rōne cogitis: ac si dicat nihil refert siue manibus siue pcibus: siue alio uultis mō cogitis me d̄ hac re disputationē suscipere. ¶ Studiis genex: ppter uoluptates uestras: quia estis mei generi cogitis me disputare potissimū: qa res ē hoēsta. Ne æquū uobis ē: difficile obstare & iustū nō ē ¶ Sæpissime: icipit disputationē uñ sit orta hæc amicitia: cuius origo secūdū multos ab ibecillitate & pauptate, pfecta pleriq̄ asserūt q̄ amicos acquirimus: ut nobis: iseruiāt: uel ut illis iseruiamus: q̄ quidē opinio falsa. Minus p se: q̄ nō p se facere pōt ab amico accipe: & ecōuerso aīco idigēti subuēire pp hoc aīcitiā alias ortā iuētā eē uolūt ¶ An eēt hoc ppriū qdē nō ē, pprium ipsius amicitiæ. Antiquior. i. nobilior est cā pp quā inuēta ē amicitia. Amor Ná utilitates: reddit rōnē qua ex re ista

ſ re ficta. Quid arbitramur ī uera fuisse facturos. Facile iudicabit ipa natura uī suā: cū hoīes q̄d facer ip si ñ possēt: id rcte fieri ī altero iudicarent: hactenus mihi uideor de aīcitia qd sētirē potissime dixisse si q̄ pterea sūt, credo āt eē multa, ab his si uidebit qui ista putāt q̄ritote. FAn. Nos aūt a te potius q̄q̄ etiā ab istis sæpe q̄siui & audiui: ñ iuitus eqdē: sed aliḋ quoddā expetimus filū oronis tuæ. SCAEVOLA Tu magis id diceres Fāni si nup ī hortis Scipioīs cū est de repu. disputatū affuisses: q̄lis tū pronus iustitiæ fuit cōtra accuratā oronē phili. FANNIVS. Facile id q̄dē fuit iustitiā iustissīo uiro ḋfēdere SCAEVOLA. Quid aīcitiā nōne facile ei erit. q ob eā sūma fide: cōstātia: iustitiaq; seruata maximā cœperit gloriā. LAELIVS. Vim hæc qdē ē afferre Quid enī refert: qua me rōe cogatis: Cogitis certe studiis enim generū, pstertim ī re bona: tū difficile ē. tūc ne æquū qdē obsisteꝝ. Sæpissime igit mihi de amicitia cogitāti: maxime illud cōsiderādū uideri solet: nū ppter imbecillitatē atq; inopiā ḋsiderāda sit aīcitia ut in dandis recipiēdisq; meritis: quo qsq; minus p se posset id acciperet ab alio uicissimq; redderet: an esset hoc qdem ppriū aīcitiæ: sed antiquior & pulchrior & magis a natura ipsa pfecta alia causa eēt. Amor. n. ex quo amicitia ē nominata princeps ē ad beniuolentiā cōiungendā. Nā utilitates quidē etiā ab his pcipiunt sæpe: qui simulatione amicitiæ colunt & obseruātur causa tpis. In amicitia aūt nihil fictum: nihil simulatū: & quicquid ē idem ueru & uolūtariū est. Quapropter a natura mihi uī potiꝰ q̄ ab ibecillitate orta aīcitia. Ex applicatōe magis aī

.s. alicui bene uelle: & ille mihi beniuolentiā hīe fecit amicitiā. mutua benefitia quæ fiunt nō sunt principia amicitiæ: quia multi iseruiunt timore simulatione aliqua ¶ Simulatione: colunt: uenerant: utputa subditi sæpe numero uenerant tirános nō amore sed simulatione amicitiæ. Et obseruant: secundū tēpoꝝ conditionē ut diximus erga tirános. Nihil fictū: q̄tū ad uerba. ¶ Nihil simulatum: quantum ad animū refert. Verum: ad illud fictum retulit. ¶ Voluntarium: ad simulatum refertur. Implicati animi: ex copulatione quadā animi a natura data oritur amicitia.

¶ Cū fēsu amādi: hæc aī copulatio nascit' ex cognitiōe q̄dā amādi. Quod qdē q̄le sit: q̄lis sit ista res: ui delicet q̄ ex natura ꝓficiscit: nō aūt ex inopia bestiis ꝓcipi pōt: q̄ ducūt filios suos. ¶ Colūbus enim suos pullos educat cū tāto amore q̄ multas patit' icōmoditates: adeo ut ipse fame potius morit: q̄ icōmodi tate aliq̄ poterit dimittere. Ad quoddā tps quousq̄ ꝑ se nutrire possūt a parētibus nutriunt. ¶ Dete/ stabili scelere: q̄si occurrat cuidā obiectiōi q̄ inueniunt' multi: q nō amāt parētes & ecōuerso. Cui iquit Lælius sūt aliq̄ scelerati & q̄si mōstra q̄dā hūanæ naturæ. ¶ Similis sensus: igredit' hāc ꝓticulā: i q̄ ostē dit uirtutē eē firmamētū amicitiæ. Si/ milis fēsus. i. silis cognitio amoris na/ tura. n. uult & cogit q̄ si amas aliquē & bene uelis alicui: alter cogit' amare Pariter igit' si amicū quēdā nactus fue rit: q̄ sit mecū mutua beniuolētia: cu/ ius mores & natura atq̄ uirtus meis cōgruāt uirtutibus uinculū huius ge/ neris amicitiæ iter nos erit: ut nulla ui ab amore nro disiūgi possumus. Pro bitatis: ut uirtutis splēdorē i eo ꝑspi/ cere uidemur: ꝓbitas ē uitio⁹ fugatō uirtus qdē ē habitus iſtituēdi animū ille. n. spēdorē hēt: hæc duo ꝺtinet. ¶ C. Fabritii q optimus: ut sibi cōiūctus so ret: amamus. n. istos quos nunq̄ uidi/ mus pp uirtutē: neminē qdē odio hīe possumus: sed si odiū iciderit nō pp uirtutē laudat. Memoriā usurpet: in frequētē. n. usū dicat mētionem illo⁹ ¶ Tarquiū supbū: ultimū regē rōano/ rū: alter fuit Tarquus ꝑscus appella/ tus. ¶ Crassū: Spuriū: q iperiū rōanū adipisci uoluerūt. Spurius pp frumē to⁹ largitionem tiranū fieri putabat unusq̄sq̄ hēt eos odio: igit' p tirānum demōstrat: qd uirtus ē firmamētū aīci tiæ: qa amamus etiā hostes uirtutibus ꝓditos. Pyrro Epyrhota⁹ rege: Epy rotæ dicti sūt ab Epyrho regioe: Pyr rhus uirtute ꝓditus captiuos rōano⁹ cū liberalitate tradidit: spreto ꝓcio di cēsq̄ ñ sāguie hoium: sed armis et scia militari dcertādū eē. Hānibale: cuius fraudes & scelera Liuius cōplecti non posset. Inter cætera sua flagitia: fluuiū quēdā p cadauera rōano⁹ trāsiuit. Nō aliēos aīos: uoluit dicere nō ame mus Pyrrhū pp ꝓbitatē suā: qa hostis fuit ipio rōano⁹: sed dicit ñ tū odio hēmus ipsū alte⁹ hānibalē. In hoste ut i Pyrrho mouēt' ad bñ uelle alicui uiuēti: cū bñ uolumus mortuis pp ꝓbitatē illo⁹: eo⁹. ſ. uiuētiū uirtutē ꝑspicere possumus: si diligimus defūctos tāto magis uiuentes diligere debemus: qua⁹ amicitia⁹ nāciſci possumus: & eo⁹ probitatem uidemus. ¶ Studio ꝑspecto: & cōsuetudine: illud est beneficiū gratū: qd' fit sūma cū uoluptate & hilari tate quadā: ꝑferri illi cui amicitia cōiūctus sis. Studio ꝑspecto: igēti uoluptate uisa: q̄ tibi libēs iſeruiuit ¶ Cū qua: cui bñficio iūcta ē amicitiæ cōsuetudo. ¶ Quibus rebus. ſ. uirtute ꝓbitate & bñficio⁹ collatio ne ad ꝑmū amoris motū adiūctus: q est a natura ꝓfectus: ꝓfectus ut diximus: tūc q̄dā flamma amicitiæ exorit'. ¶ Per quā. ſ. magnitudinem beniuolentiæ assēq̄ putant ab amicis q̄ desiderat unusq̄sq̄: ideo uolūt eē ortā ex ibecillitate. ¶ Humilem sane: reliq̄t humilem ortū aīcitiæ: & minie gerendū: ut ita dicā

cū quodā fēsu amādi: q̄ cogitatione: q̄tū illa res uti litatis eēt habitura. Quod qdē q̄le sit ét ī beſtiis q/ busdā aīaduerti pōt: q̄ ex se natos ita amāt ad q̄ddā tps: & ab eis ita amāt: ut facile eo⁹ appeat fēsus q̄d ī hoīe multo est euidētius: Primū ex ea charitate: q̄ ē iter natos & pentes: q̄ dirimi nisi ꝺtestabili scelē nō pōt: deīde cū similis sensus extitit amoris: si ali qūē nacti sumus: cuius cū moribus & natura ꝯgrua mus. qd ī eo q̄si lumē aliq̄d ꝓbitatis & uirtutis ꝑ/ spicere uideamur. Nihil ē. n. amabilius uirtute. ni/ hil q̄ magis alliciat hoīes ad diligendū q̄ppe cū pp uirtutē et ꝓbitatē eos ét quos nūq̄ uidimus quoda mó diligamus. Quis est q. C. Fabricii. M. Curii cū charitate aliq̄ et beniuolētia memoriā nō usurpet: quos nūq̄ uiderit? Quis aūt ē q Tarquiū supbū: q̄ P. Crassū Sp. Meliū ñ oderit cū duobus ducibus d ipio ī italia ꝺcertatū é. Pyrrho & Hānibale. Ab alte ro pp ꝓbitatē eius noīs: ñ alienos aīos habemus. Al te⁹ pp crudelitatē. eius sēp hæc cītas oderit. Quod si tāta uis ꝓbitatis ē ut eā uel ī eis quos nūq̄ uidimꝰ uel qd maius est ī hoste etiā diligamus: qd mi⁹ est si animi hominū moueantur: cū eo⁹: qbus cū usu cōiūcti esse possīt: uirtutem & bonitatem ꝑspicere uideant'. Quāq̄ cōfirmat' amor & bñficio accepto & studio ꝑspecto & cōsuetudine adiūcta qbus reb⁹ ad illū primū motū animi et amoris adhibitis ad/ mirabilis quædā exardescit beniuolentiæ magnitu do: quā si qui putāt ab imbecillitate ꝓficisci ut sīp quā quisque assequatur: quod desideret humilem

Epirothe
Epyrhus
pirrhus rex

Hanibal rex

¶ Relinquūt. ſ. iſti q amicitiā affirmāt eē natā exīb̄cillitate: ea ſanē amicitia nata eēt ex infima mīe: ſed melius ē q̄ ſit orta ex generoſa parēte. ſ. natura. ¶ Quiſq; ī minimū: niſi eēt admiraret: q̄ro magis i idulgētiſſimū & minimā i ſe rē eē putaret: tāto magis apte amicitiā cōſeq poſſet: ſed aliter: nā q cōfidit in ſe multū in diuitiis: & uirtute hac amicitia capeſſēda cæteros excedit plurimū. Plurimū ad minimū refert. In ſe poſita: diuitiis ſapiētiā & uirtutē. ¶ Nōnulla: modeſte loquit. nō enī dicit meāq; uirtutē admiratur. Sed inquit de moribus meis fortaſſe opinionē habuit. Arguit ergo p exēplū ſui & africani amicitiā ex ī dulgētia nō oriri. Sed q̄q̄: rīdet cuidā tacitæ obiectioni: q̄ fieri poſſet cōtra Læliū: quia ex amicitia oriunt' multæ utilitates: ergo amicitiā ab illis trade re uidet' originē: q̄ res falſa ē. ¶ Vt enī benefici: probat utilitates nō eē amicitiæ origines. ¶ Benefici: ut puta ī oī-bus rebus: ut puta in equo donādo. Liberales ī pecuniis ꝓprie dicimus. Exigamus reputamq; mercedē gratiæ tāq̄ fœneratoris: hoc eſt hoīs auari & fœneratoris. Neq; enī bñficiū fœneramur: parētesīs ē. Fœnus ē aūt fœtus ergo uolumus q̄ amicitia noſtra: ſiue amor generat fœtū. ¶ Sed natura ablatiui caſus ē. i. natura inclinati ſumus ad iſeruiēdū hoī etiā ſine utilitate noſtra: nā manus cæteris membris hoc a natura habent: ut iſeruiāt ſine remūeratōe aliq̄: ſic hoīes tāq̄ mēbra ceteris iſeruire tenēt. ¶ Ab his: reprāhēdit illos epicureos: q̄ aſſerebāt amicitiā debere eē ad uoluptatē: aliqs. n. ſi ſolus cōuiuiū facere poſſet: iō ut amicū cōueniat neceſſe ē: ut q̄ ſecū illis ueſcat. Ritu pecudū: cōfutatio ſimul mixta cū obiectione epicureoꝝ. ¶ Nec miꝝ ē ſi ab illis diſſētimus. ¶ Altū: ad uirtutē. Suſpicere: ī altū aſpicere & uenerari. Qui. n. metha. īquit. Pronaq; cū ſpectēt aialia cætera terrā. os hoī ſublīe ēdit. Abiecerūt bñ q̄ ī rē hūilē. ex poſuerimus. ¶ Ipſi aūt itelligamus ſēſū & p ordinē originē amicitiæ diſputat. ¶ Sēſum diligēdi: amādi motus a natura gignit': & bñ dixit diligēdi: q̄ ꝓncipiū ē amoris: ut ci. quē diligebā: nūc amare īcipio. ¶ Charitatē: beniuolētiæ grā amoris cōfirmat': & orit' ex ipſa cognitōe uirtutis: quā in illo quē amare īcepiſti eſſe uides. Facta ſignifīcatione: facto ſigno aliquo ꝓbitatis: q̄d in aliquo cognoſcimus: in quo iā amorē ponere cœpimus: illud q̄dē ſignū uirtutis atq; ꝓbitatis amorē illū auget atq; cōfirmat. Propius: prope magis admouēt ad alios: q̄bus cū amoꝝ ſe applicauerūt cū ſignū uirtutis ī eū cognoſcāt. ¶ Vſu: cōſuetudine eius fruimur. ¶ Pares ad amicitiā: æquales ī moribus: in litteris & ī ætate. ¶ Ab bene merendū: ad bñficiū cōferēdū unuſquiſq; ꝓpēſior ē: magiſq; ad repetēdū beneficiū ab amico: merere alias ſignificat militarem artē exercere. ¶ Sit honeſta certatio: ſi amicus tibi fecit unū beneficiū ſi duo cōferre niteris: hæc erit honeſta cōcertatio. Sic & utilitates: epilogat q̄ dictum eſt

ſane relīquūt & minime generoſū: ut ita dicā ortū amicitiæ: quā ex inopia: atq; indigētia naſci uolunt Quod ſi ita eſſet: ut quiſq; ualitudinis minimū in ſe eſſe arbitrareť. Ita ad amicitiā eēt aptiſſimus: q̄d lōge ſecus ē: ut. n. quiſq; ſibi plurimū cōfidit: & ut quiſq; maxime uirtute & ſapientia ſic munitus eſt ut nullo egeat: ſuaque omnia in ſe ipſo poſita iudicet: ita in amicitiis expetendis collendiſq; maxīe excellit. Quid enī erat Africanus īdigēs mei? minime hercule. At ne ego quidē illius: ſed ego admiratione quadam uirtutis eius ille uiciſim opinione fortaſſe nonnulla: quam de meis moribus habebat: me dilexit: auxit beniuolentiā conſuetudo. Sed quāquam utilitates multæ & magnæ cōſecutæ ſūt. nō ſūt tñ ab earū ſpe: cauſæ diligēdi profecte. Vt enī benefici liberaleſq; ſumus: nō ut exigamus gratiā: neq; enī beneficiū fœneramur. Sed natura propenſi ad liberalitatē ſumus. Sic amicitiā nō ſpe mercedis adducti: ſed quod oīs eius fructus ī ipſo amorē ineſt expetēdam putamus ab his qui pecudū ritu ad uoluptatē oīa referūt: lōge diſſētimus. Nec miꝝ. Nihil enī altū: nihil magnificū ac diuinū ſuſpicere poſſunt q̄ ſuas oēs cogitatōes abiecerūt ī rem tā hūilem: tāq; cōtemptā: Quāobrem os qdem ab hoc ſermōe remoueamus. Ipſi āt ītelligamus a natura gigni ſenſū diligendi et beniuolentiæ charitatem facta ſigni ficatōe ꝓbitatis q̄ q̄ appetiuerūt applicāt ſeſe ꝓpius admouent ut uſu eius: quem diligere cœperunt fruantur et moribus. Sintq; pares in amore: & æq̄les: propenſioreſq; ad bñmerendū: q̄ ad repoſcendū. Atq; hæc ītер eos ſit honeſta certatio. Sic & utilitates ex amicitia maxime capientur: & erit eius

¶ Benefici liberales

¶ fœnus fœtus

¶ Suſpicere

¶ Grauior:uenerabilior. Nā si utilitas cōglutinaret: si amicitiā utilitates collocarēt coītatis illis amicitia dissolueret hoc mō. Si ames prætorē hac de causa: quia tibi iseruiat: ꝓterito. n. magꝫatu bficioꝝ collo catōe amicitia remouet. Natura pōt nō mutari a qua ꝓficiscit amicitia. i. amicitiæ conglutinatio non disiungitur.

¶ Vdite: Nihil difficilioꝫ ē q̄ aīcitiā usq; ad extremū uitæ: facē dociles auditoꝝ ofidēdo se breuiter tractatuꝫ: quod amicitia difficile usq; ad mortē duratura ē. Vt nō idē expediret. i. utile nō cēt idē ambobus amicis: utputa unus facit cōsulatū ortus a natura: quā ab ībecillitate grauior & uerior & alter eūdē desiderat: iō ꝓp utilitatē Nā si utilitas amicitias cōglutinaret: eadē cōmutata dissoluit amicitia. ¶ Vel. repu. amicus dissolueret: sed qa natura mutari nō pōt. Iccirco uerunus fauet cæsari: alter Pōpeio. ¶ Mores mutari ꝓcedēte tpe mutāt mores. ¶ Aduersis rebus q puenit ad amplissimū statū: paupes aīcos sæpe cōtēnit. ¶ Alias aduersis rebus aliq̄n ꝓp iopiā cogit ad mercaturā: alter ad honores & dignitates puenire nititr. ¶ Alias: alī q̄si. ¶ Ingraueſcēte ætate: unus appetit dignitates: alter appetit uoluptates. ¶ Prætexta: q̄ uestis erat puerōꝝ. Toga aūt erat uirilis uestis: q̄ oblatis i tēplo mitibus pueris: cū solēnitate parē tū ponebat. Quod si qs nūerat aliquas cās: qbus cursus amicitiæ frāgit: q̄uis illa durauerit aliquo tpe cū in ea ꝓuecti sūt amici. ¶ Labefactari: subaudi dicebat scipio. ¶ Totæ oēs istæ cāæ & oēs: sūt dē ex pſōa scipiōis. plerūq;. ¶ Honores cōtētōes q̄ nōdū aīci tiæ rūpūt: hi. n. honores potissimū in magistratibus erāt ī qbus appetendis plærūq; rixæ iter amicos oriebant. Pestē nullā maiorē: subaudi dicebat. ¶ Nulla. n. ē pestilētior res i frāgendo amorē: q̄ pecuniaꝝ auiditas. In pecuniis: magnificis uiris certatio honoris & gloriæ aderat. Infamis aūt certatio erat pecuniæ. Cū magna dissidia discordias magnas: dissidiū cōproba tur a dis & sedeo. Vt aut libidinis ministri q lenones appellāt: sicut Clodius q amicos multos ī domo Cæsaris habebat: rogabat. n. eos ut sibi uxorē cæsaris aīcā ſderēt: q̄ qdē hæc denegātes se facturos iimici ipius efficiebāt. Aut adiutores eēnt ad iniuriā: hoc mō si qs dixisset aicis suis. Nolo ut accusetis socratē: q uir ꝓbissimꝰ existit & alios deos colet nos hortat aīci hoc facere noluerūt: q̄re iimici facti sunt. Igit pp istas q̄ttuor cās aīcis lōgo tpe ī aīcitia ꝓuectis: iimicissimos fieri repimus. s. aut propter honores: aut propter pecuniarum auiditatem: aut libidinis ministerium: uel propter iniurendam alicui iniuriam. ¶ Arguerentur ab his: qui repulsam ab amicis in his superioribus rebus patiuntur. repræhendunt illos quod sibi amici non existunt: quoniam suis petitionibus obtemperare nolunt illos subaudi semper dicebat Scipio. ¶ Affert enim aliam causā: qua homines ab amicitia dissolui uidemus. Nōnulli quidē ab amicis oīa petere audēt: q̄ ipsi ꝓ suis amicis se actores asserūt: ordo dicebat illos

Prætexta Toga

Dissidium

a Vdite uero optimi uiri: q̄ ea sæpissime ītermē et Scipionem de amicitia disserebantur Quāquā ille qdē nihil difficilius eē dicebat: q̄ amicitiā usq; ad extremū uitæ diē pmanere. Nā uel ut nō idē expediret: utriq; īcidere sæpe: uel ut de repu. nō idē sentirēt. Mutari ēt mores hominū sæpe dicebat: alias aduersis rebus: alias ætate ingrauiscēte: at q; eaꝝ rerū exemplū ex similitudine capiebat īeuntis ætatis. Quod sūmi puerōꝝ amores sæpe una cū ptexta & toga deponerent. Sin aūt ad adolescentiā perduxissent: dirimi tamē interdū cōtētione: uel luxuriæ conditione: uel cōmodi alicuius: quod idem adipisci uterq; non posset. Quod si qui longius in amicitia prouecti essent: tamen sæpe labefactari si ī honoris contentionē incidissent. Pestem. n. maiorē esse nullā ī amicitiis q̄ in plerisq; pecuniæ cupiditatem. In optimis q̄busq; honoris certamen & gloriæ Ex quo inimicitias maxias semp inter amicissimos extitisse. Magna etiā dissidia: & plerunque iusta nascī: cū aliqd ab amicis qd rectū nō esset postularet ut aut libidinis ministri aut adiutores essent ad iniuriā Quod q recusarēt quanuis id facerent ius tamen amicitiæ deserere arguerentur ab his: quibus obsequi nollent. Illos autem qui quid uis ab amico

Ami-

pfiteri in illa postulatiõe se facturos oĩa amici cã: qcqd uis audent postulare. ¶ Auderẽt: arduũ. n. & aĩci ĩhonesta ab amicis postulẽt. ¶ Eoꝝ querela q cõsecuti nõ sũt: qd' ab amicis petebant semp cõquerũtur de hac re: quãobrẽ nõ solũ dissoluunt' amicitiæ. sed sempiterne etiã inimicitiæ gerunt: ut fuit ĩ Ciceroẽ & Clodio. Clodius. n. uolebat: ut Cicero testificaret' clodiũ illa die in qua cerimonias polluit rurı extitisse: quã rẽ cicero facere negauit: & iõ hic inimicitiæ ortæ sunt: Hæc ita multæ. i. tot causæ ministrate sũt: q̃ tanꝝ mortes amicitiis ipẽdẽt: quas si quis fugere potuerit uerus amicus nõ mõ sapiẽs: sed ẽt amicissimus appellari poterit. Quasi fata. i. mortes. Impẽdere: cũ ruina minari. Declinat' aũt ĩpendeo. ipẽdes secũdæ cõiugationis. ¶ Vt nũ me inerit exẽpla quorũdã romanoꝝ: quo possumus pcipere amicitiæ regulã. Durabit: & q̃to tpis duratura sit primũ q̃ potius frãgẽda ẽ amicitia: q̃ cã amicorũ cõtra patriã pugnare. Coriolanus martius quidã clarissimus fuit ĩperator & oppidũ quoddã Tusciæ coriolos noĩe cœpit: a quo agnomẽ assumpsit: ideo Martius coriolanus dicit' q ĩ exilũ missus amicos plurimos cõgregauit: & Volscoꝝ ĩperator creatus est magnũ deide romanis exitiũ tradidit rapiẽdo castella & urbẽ obsidendo huius enĩ amici amorẽ: quẽ erga ipsũ gerebãt: potius frãgere debebãt: quã cõtra ciuitatẽ suã arma ferre. Nũ aliũ Spuriũ. s. q. ppter fauorẽ plebis quẽ p frumẽta largita sibi adeptus fuerit: imperiũ romanoꝝ cõsequi conabat': isti tales amici cõtra ciuitatis statũ adiuuãdi nõ erãt. ¶ Tyberiũ gracchũ quẽ rẽp. uexãtẽ legis agrariæ cã pemptũ a senatoribus fuisse accepimus & cũ ab amico suo quinto tuberone destitutũ fuisse legimus: æqualibus ĩ ætate & ĩ amore. At. C. Blosius cumanus. iterfecto Graccho aliq cõstituebant': q ingsitionẽ facerẽt: si aliq inuenirent' gaccho fauẽres: tãtũ quidẽ cumanus Blosius iuẽtus ẽ: qui cũ iterrogaret': si gracchus iussisset eum faces ferre ĩ capitolio: si ille obtẽperasset dicẽs. Sic ille uoluisset hoc fieri malũ: sed si uoluisset q̃tuor manus ĩ posuisse si tot habuisse dũmõ ei ĩ aliq re obtẽpare potuisse. ¶ Cumanus: a cumis uenit apuliæ ciuitate. comũ aũt ciuitas supra bergamũ suũ facit gẽtile comensẽ. Hospes familiæ nfæ: scæuola q qdẽ Blosius aĩcitiã Sceuolæ tenuit. Hospes erat externus aĩcus: iõ hospitiũ: qd' hospitalitas maxĩa erat aĩcitia: q̃ cõfirmat Vir. ĩ æne. Iupiter hospitibus: nã te dare iura loquunt'. Cũ ad me: Lælius fuerat electꝰ una cũ cõsulibus. s. Lenate & Rutilio: q examiationẽ amicoꝝ Gracchi facerẽt: iõ dixit cũ Blosius uenisset ad me ĩ cõsiliũ. ¶ Deprecatũ: deprecãdõ hoc ẽ remouẽdũ a se crimẽ: deprecor hic significat remoueo: alĩs dicit deprecor ualde precor. Quod ãt: sibi tãtã existimationẽ faciebat de graccho: ut hac de cã scelus cõtra rẽp. cõstitutũ sibi ignosci a me petebat. ¶ Fecisset: existimasset facere existimationẽ hãe de aliquo: deide facere agere dicimus: ut qcqd ille gracchus uellet me factũ fuisse fateor. ¶ Tũ ego: subaudi: interrogare cœpi ẽt ne si gracchus uellet eũ ferre facẽ ĩ capitolio: si hoc pfecisset Blosius ille inquit. Nunq̃ uoluisset quidẽ id gracchus: sed uoluisset obsequẽs fuisse: & oĩa pro ipso cõtra rẽpub. fecisse. ¶ Videtis: psequit' in repræhensione huius Blosii qui post mortem Tyberii Gracchi se in Asiam contulit ad quendam rẽ nomine Aristoni: qui tunc contra romanos belligerebat: & tandem Blosius a romanis in illis bellis peremptus est. Nefaria uox: crudelis uox: ut diceret se fecisse pro graccho etiã cõtra rempu.. Nefaria q̃ nullo farre & sacrificio piari posset. ¶ Temeritati: cõsilio temerario si solũ paruit: sed ẽt pfuit: & puatus fuit illis cõsilus. ¶ Comitẽ: improprie posuit' sociũ dicimus aliquẽ ad aliquod pagẽdũ coniunctum.

auderẽt postulare postulatiõe ipsa pfiteri: oĩa se amici cã eẽ facturos. Eoꝝ q̃rela ĩueterata ñ modo familiaritates extĩgui solere: sed ẽt odia gigni sempiterna: Hæc ita multa quasi fata ĩpẽdere amicitiis ut omnia subterfugere: nõ mõ sapiẽtiæ sed ẽt fœlicitatis diceret sibi uideri. Quãobrẽ id primũ uideamus: si placet: quatenus amor ĩ aĩcitia pgredi dẽat Nũ si coriolanus hũit amicos ferre cõtra patriã arma illi cũ corriolano deducẽt. Nũ becilli: nũ amici regnũ appetẽtẽ: Nũ Sp. Meliũ iuuare debuerũt Tyberiũ qdẽ gracchũ rẽp. uexãtẽ a Qu. Tuberone æqualibusq; amicis drelictũ uidebamus. at. C. Blosius Cumanus hospes failiæ nfæ Scæuola cũ ad me q̃ aderã cũ Lenate et Rutilio cõsulibus ĩ cõsilio de precatũ uenisset: hãc ut sibi ignoscerẽ cãm asserbat quod tãti Ti. Gracchũ fecisset: ut quicqd ille uellet sibi faciẽdũ putaret. Tũ ego etiã ne inq̃ si te ĩ capitoliũ faces ferre uellet: nunq̃ inqt uoluisset id qdẽ. Sed si uoluisset paruisse: uidtis quã nefaria uox. & hercle ita fecit: uel plus etiã q̃ dixit· Nõ. n. paruit ille Tyberii Gracchi temeritati. sed ẽt pfuit: nec se comitẽ illius furoris: sed ducẽ pbuit. Itaq; hac amẽtia

Rodius Cicero Amici

Impendeo

Marcus Coriolan

Spurig Melig

Tiber Gracchg

Bapt Blosig

Cumo Comus Ciuitas

Deprecor

Questio

¶ Noua q̄stione:noua criminis iquisitiōe:q̄stio inq̄sitio dicit:q̄ a q̄sitore iudice maleficioꝝ nascit. ¶ Iustas:iustū ē ut hostis suæ ciuitatis malā & acerbā pficiat mortē. Nulla ē igit excusatio:hāc Blosii clemētiam cōcludit qui cām gracchi amici sui sceleris sui excusationē affert. ¶ Nā cū uirtus ipsa ex qua pficiscit amicitia ut diximus amicitia orit a uirtute: q̄is amoris p̄ncipiū habeamus a natura:igit Lælius in præsentiaꝝ amicitiā ostēdit:nō durare posse sine uirtute:neq; amicos eē:nisi uirtute p̄diti sint. Conciliatrix.i.genetrix ē amicitiæ:cōciliare dicimus amicū facere:reconciliare de inimicis amicos reddere.

Conciliatrix
Reconciliare

Difficile ē:imo ipossibile est amicitiā stare ubi deficit uirtus. ¶ Quod si rectū statuerimus:si firmabimus nos ñ petere:neq; cōcedere amicis nisi rem iustā i hoc sapiētes appellabimus. Sumus:als legit simus.i.debemus sapiētia. Sed loqmur:ñ loqmur stoice:sed de his uiris quos uidimus coī opinione sapiētes appellari. Proxie:q magis ꝓpinquāt ad sapiētiā nobis erunt exēpla:quō ab amicis suis sēp hoēsta petebāt:& oia cū uirtute suis aīcis cōcedebāt. Paulū æmiliū Scipiōis mioris genitorē, Sic a p̄bus accepimus parētesis ē. ¶ Et bis cēsores. Cēsura duplex fuit i urbe cēsuræ magistratus .s. unus plebeius & alter nobiliū appellatus ē. ¶ Cēsura: qm̄ iuētus fuit ad cē sū:& ad diuitias iudicādas: deide hominū mores ad iura sua ꝛcepit: & tm̄ tenuit p̄mā nois ipositionē:ut ēt cēsura uocaret:q̄is de moribus iudiciū,p fert. ¶ Memoriæ traditū est:p scriptuꝛas hoc accepimus. ¶ Nec suspicari q dē ore suo:semp qdē i tertia: sed poit quotiēs ñ ꝓcedit:qd apud latie loquētes obseruādū ē.ꝛtēdisse ꝛtēdeꝛ ē cū uehemētia peteꝛ.Inqt igit Lælius ñ solū suspicari possumus huius generis uiros aliqd ab amicis peteꝛ:seu ipis amicis cōcedere:q; ñ sit rectū. Fidēq; p̄missio simplex:q̄ secūdū Cice.a fio et dico uenit:ut qd̄ p̄misit sit ut dictū fiat Iusurādū:hoc ē plus fides & simplex p̄missio:sed hic ultra p̄missū iuramētū accedit cōtra rēp.ofo crescit.

Censuraꝝ

Memoriæ traditum est
p̄mo
Eandem
Contendē

Fides

quæstiōe noua pterritus ī Asiā ꝓfugit:ad hostes se cōtulit:pœnas reipu.graues iustasq; p̄soluit. Nulla ē igit excusatio peccati:si amici causa peccaueris. Nā cum cōciliatrix amicitiæ uirtutis opinio fuerit difficile ē amicitiam manere si a uirtute defeceris. Quod si rectū statuerimus:uel cōcedere amicis qc qd uelīt:uel īpetrare ab amicis qcqd uelimus perfecta qdē sapiētia sumus.si nihil habeat res uitii. Sed loquimur de his amicis q ante oculos sūt:quos uidemus:aut de qbus memoriā accepimus aut quos nouit uita coīs. Ex hoc numero nobis exēpla sumēda sūt:& eorū quidē maxīæ:qui ad sapiētiā ꝓxime accedūt. Vidimus Paulū æmiliū. C. Luscinio famiāliarē fuisse:sic a patribus accepimus.bis una consules:& collegas in censura. Tū etiā cum iis & inter se cōiūctissimos fuisse. Marcū Curiū & Ty. Coruncaniū memoriæ traditum est. Igit ne suspicari quidē possumus:quemq̄ horum ab amico quippiā cōtendisse:qd cōtra fidē:cōtra iusiurandū: cōtra remp. esset.nam hæc quidem ī talibus uiris qd attinet dicere:si cōtendissent scio impetraturū non fuisse. Cum illi sanctissimi uiri fuerint. Aeque autē nefas sit tale alqd & facere rogatū & rogare. At uero Tiberium Gracchū sequebātur. C. Carbo. C. Cato:& nimirum tunc quidē. C. frater nūc idem acerrimus inimicus

alias carissimo
alias hostis

Quid attinet dicere:qd oportet talia de his uiris colloq:ac si dicat ī uirtute p̄diti uiri talia nō fecissēt. ¶ Scio:non puto:sed dicit certe scio:qd̄ si aliqs ab his iusta cōtēdisset nō īpetrasset. ¶ Scire ē aliq̄ rōne & cā cognoscere: Sanctissimi:iuiolatissimi:iuictissimi als sanctissimi appellant. At uero oīdit p exēpla malorū uiroꝝ:quō sit idē scelus facere turpia:& eadē iterrogare. Præterea poitq; p cōtrariū cognoscere possumus illud qd̄ dictū ē uidemus iter amicos sapiētia ornatos nihil fieri nisi honestū sit. Nunc ostēdit cōtrariū:q̄ mali uiri adiuicē cōiūcti semp flagitiosa iter se petūt. Caius carbo:qui ēt cōiurationē Tyberii gracchi sequebat. Næc.n.aīcitia q̄ ē iter tales ñ aīcitia uocāda ē:sed cōspiratio:uel cōiuratio. C. Cato:alter factiōe gracchoꝝ:nō.n.fuit iste familia de illa nobilissima Catonū. C. frater apparuit Tyberio Gracchus i sōno fratri suo. C. graccho nūciās sibi ut caueret ne suā uiā de lege agraria sequeret: qm̄ ipse ēt uita ꝓuaret. Ipse aūt. C. gracchus añ mortē frīs:nō cū factione sui fratris aderat:sed post mortē aliquot annos creatus ē tribu. ple. & eādē uiā fratris seq uoluit:q tādē a nobilibus occisus est. Ait.n. Lælius q; nūq̄ de hac lege mētio facta fuit sine magno detrimēto & sparsiōe sāguinis. & minie tūc qdē:hostis fuit.s.nā hic. C. Gracchus:ut diximus i cōiuratiōe fraterna minime fuit. Nūc idē acerrimus.s.hostis cōtra rēp.ut diuideret agros post fratris mortē:ad hāc suscitatus ē legē:nō.n.hoc malū erat:ut nobiles re

Tiberius
Caius Grat

Am

stituerēt plebi agros ptē: quā ultra debitū possidebāt: sed erat q̄dā uexatio & agitatio ciuitatis: illi enī agros uēdiderāt: uel filiabus i dotē dederāt: ideo magna erat cōfusio.

Haec igitur sāciat. i. firmet: ut neq; turpia rogemus: neq; rogati turpia cōcedemus: nā æq̄li pœna rogās & cōcedēs puniēdus ē. In cæteris peccatis: sicut fecisse aliqd cōtra remp. fidē causa amici: hæc eēt turpis excusatio: neq; excusāda: etenī Fānī reddit rationē: q̄re mentionē fecit q̄ amici nō sequāt uiā suos; aicos; cōtra rēp. qm iā futuras calaītates reip. ꝓnosticāt: quo loco locati sūt. s. ne socio sit aliqs cōtra ciuitatē suā. Cōsuetudo maios; q̄ fuit ītegra uirtute ꝑdita iā icepit deuiare: ut aliq i orbe mores inuēti sūt: q illā i repu. obseruantiā cōsuetudinē nō tenēt. Deflexit: tractā ē similitudo ab uno cursu: q deuiat suū cursū i aliā ptē. De spacio. s. uirtutis & ītegritatis: quā maiors clarissimi uiri i sua ob seruabāt ciuitate. Curricula. hoc curriculū dī stadiū: iō curriculo. s. uirtutis alias curriculū paruus currus dicit: uī nascit curriculo aduerbiū. i. cito. Tiberius Gracchus: ponit exēplū quo maiorū cōsuetudo deuiare cœpit: nā iste Gracchus de quo supius dictū ē fauore popī cœpit cū illa sua lege agraria ciuitatē uexare. Occupare ē rem alienā possidere. Vel re: color rhetoricus appellatus correctio nō solū uoluit regnū occupare ꝑ paucos regnauit mēses. Per paucos mēses: Aulus Gellius de noctibus atticis inquit qd noia tps significātia si tpis spaciū cōtinuatū fuerit semp i accusatiuo absq; ꝓpositione ponātur si aliq̄ interfuerit ītermissio ponanti ablatiuo. Nū quid simile: certe nō aliqd sile populus rōanus uideret: ergo gracchus ꝑn ceps fuit pniciei rōanæ: quē multi i hoc secuti sūt: ut paulo post demōstrabimus. Nō secuti ꝓpinq; magnope sūt reꝑhēdēdi & ēt puniēdi: ut amicū cōtra statū ciuitatis mutati sint. Quid i publiū scipionē huius Lælii failiaris: cū reuerteret maxio cū triūpho ab hostibus debellatus iterrogatus fuit qd sibi d̄ morte gracchi uideret: cuius rīsū fuit q̄ iure fuisse occisus sibi uidebat: q̄ ex re aici gracchi idignatiōe ducti ipsū i sequēti nocte morti tradiderūt. hic aūt notādū ē q̄ supius diximus hūc Scipionē fuisse interfectū: qm agrariā legē imitatus fuit & eā uiā gracchi hīe uoluit: quā rē sic a lectore pcipimus uel forte ignoramus. Nā carbonē sustinuimus: occurrit tacitæ obiectiōi alicui sic obiiciēti: q̄re carbonē ita failiarē gracchi cōtra rēp. ꝑ suo aico oīa factu; nō necastis. rīdet Læ. hūc sustinuimus ne maior fieret i rep. cædes & rixa iter ciues. Nō libet mihi augurari: q̄si dicat nō placet mihi alicui pestē ꝓnosticari. Scripsit deide res: latēter ītrat ista pestis Gracchos; iā ꝓnceps futuræ pestis rōane labī cū iā cœpit pestis eē iclīata ad ciuitatis pniciē: fluit deīde tā q̄ torrēs qdā. Multi postea iuēti sūt q istas factōes imitari uoluerūt. sicut Marius & Silla. Marius fauebat plæbi: ut fecit Gracchus: Silla fauēs semp fuit senatui & nobilibus. In tabella ꝓscripti uocabātur q erāt positi i illa tabella: sæpenumero ut diuitias cōseq̄ possēt: diuites bonos uiros ꝓscribebant: q oēs ꝓscripti ab unoquoq; occidi ipune poterāt. Gabinia: Gabinus fecit legē q̄ iubebat ut ꝓscriptos; tabella fieret. post duos annos surrexit: Cassius q aliā cōdidit legē de occidēdis ꝓscriptis: Videre: iā uideor loqui: cū facit cicero: q̄si diuinātē futura: q̄ tñ tpe Ciceronis istæ rixæ fuerūt factæ. Populū a senatu: ut diximus de Mario & Silla: post istos fuit Pōpeus & Cæsar. Pōpeius fauorē senatus habebat. Cæsar aūt populari fauore fretus est: iō inquit uidere: uideor populū a senatu disiūctū: populus sine noiatione senatus oēs i se cōphēdit. s. plebē & senatū: sed cū iterponat senatus intelligimus: p populū solā plebē. Arbitrio mul. ñ gerūt res scdm uirtutē: sed ꝓut itelligit uotū multitudinis. Plures di. hic fiēt plures sūt illi q discūt istas factiōes q̄ discāt obsistere ipis factiōibus: nō. n. timēt pœnas: sed dicūt illi facti sūt magni i citate ꝑ seditiōes & factōes: sic ēt ego itelligo facere & melius ad-

Nam igit ꝑma lex i aīcitia sanciat: ut neq; rogemus res turpes: nec faciamus rogati. Turpis enī res excusatio ē: & minime accipiēda: tū i cæteris peccatis: tū siqs cōtra rēp. se amici cā fecisse fateat. Etenī eo loco Fānī & Scæuola locati sumus: ut nos lōge ꝓspicere oporteat futuros casus reip. deflexit enī iā aliquātulū de spacio: curriculoq; cōsuetudo maios; T. Gracchus regnū occupare conatus ē: uel regnauit his qdē paucos mēses. Nūqd simile populus ro. audierat: aut uiderat. hūc ēt post mortē secuti aīci et ꝓpinq; Quid i. P. Scipionē Nasicā effecerīt: sine lachrymis ñ queo dicer. Nā carbonē quoq; quē mō posuimus ꝓ recentē pœnā. T. Gracchi sustinuimus de. C. Grac. aūt tribunatu qd expectē ñ libet augurari. Scripsit enim. deīde res q̄ ꝓcliuis ad pniciē: cū semel cœpit labitur: uidetis in tabella iā ante quāta sit facta labes. Primo gabinia lege: biēnio āt post cassia. uideī iā uidor populū ro. a senatu disiūctū multitudinisq; arbitrio res maxīas agi: plurs

uertam q̄ Gracchus q occisus fuit. His resistat: nullus doceri uult quo obsistat istis factōibus. Quorsū hæc: ad ꝓpositū cōcludit ꝙ istæ factiōes & pturbatiōes nō fierent sine aicoꝝ & socioꝝ cōuentu. Igna ri. i. si boni putauerint aliquē eē bonū uirū & illius amicitiā adepti sint quē postea sepauerint flagitiosū: potissimū contra rēp. illis præcipiēdū ē ut illi amicitiā destituāt. Quis cla. oīdit exēplū ꝙ iprobi nil cō tra pīam statuerēt nisi auxilio amicoꝝ: igit̄ æq̄li supplicio puniēdi sūt: & q eis ꝓsint. Themistocles cla rus fuit ipator q athenas suā ciuitatē a seruitute liberauit Xersis regis ꝓsaꝝ: deide i auxiliū missus ē ad re

Themistocles

gē illū quē cū multis milibus hoium ꝓfligauerat se itulit: & eum dīm græ ciæ themistocles facere ꝓmisit: hoc. n. non ꝓmisisset nisi spē i amicorū auxi lio habuisset: q̄ ex re pspici pōt quāta nascūt mala ex iproborū amicitia ho minū. Quā ferre debuit: iniuriam a pīa sibi traditam æquo aīo themisto cles tollerā debebat: qm̄ filius cōtra mrem. i. ciuis cōtra pīam nūq̄ ius ira scēdi hēt. Coriolanus: a uiginti ānis añ hanc disputationē amicitiæ corio lanus q debellauerat coriolos i exiliū missus ē: q deide ut tactū ē supius uol scorū rex creatus romā obsedit: de q̄ qdē obsidione recedere nunq̄ ꝓcibus aliquoꝝ nisi fletu matris & uxoris uo luit. posuit exēplū unū externum & a liud domesticū. His ad. themistocles & coriolanus spe amicoꝝ cōtra ciui tates suas fuerūt: & tñ nullus ē iuētus illis auxiliaris: quapp ira & aīcitia du cti se ābos occiderūt: Themistocles ā sanguine thauri mactati potauit quē digerere nō potuit: & hoc mō consū psit suā uitā: qa spe amicorū Xersi do miniū græciæ promiserat: qd̄ tamen non potuit: iō occidit se. Coriolanus ut dicit̄ semet ab amicis destitutū ne cauit. Excusatiōe amicitiæ: improbi amici q se amicorū cā aliqd cōtra ciui tatē fecisse dicūt puniēdi sūt. Quod qdē ut res ire cœpit: ignoro inqt Læ lius si i futuꝝ aliq̄do sit sicut iam icœ pit. i. si neutra sit calamitas & pnicies ciuitatis quæ iā incepta est a Tyberio Graccho. q. d. puto ꝙ ueniet: & hæc oīa Cicero facit ipsū Læliū loq: q̄ ipse uiderat: hæc. n. pnicies uētura ē sicut de mario & silla & bella ciuilia Pōpei & Cæsaris q̄ tpe Lælii nō fue rūt: sed postea Ci. uiderat. iō ipsū Læliū diuinantē multas pestes q̄ a graccho principiū hūerunt. Mihi aūt non minori: tradit quædā præcepta quæ sūt ad seruandā amicitiā: quæ frangenda ē ut dixius in ami cis contra patriā conspirātibus. Inquit igitur nō solum præsentia sed etiam futura cā reip. ꝓuidēda sūt.

Coriolanus rex

enī dicēt quēadmodū hæc fiāt: q̄ quēadmōm his re sistat̄. Quorsū hæc: qa sine sociis nēo qcq̄ tale cona tur. Præcipiēdū ē igit̄ bōis: ut si ī eiusmōi amicitias ignari casu aliquo icident̄: ne existimēt: ita se alliga tos: ut ab amicis ī magna re aliq̄ ī rēp. peccātibus n discedāt: iprobis āt pœna statuēda ē. nec mīor uero iis q secuti erūt alteꝝ: q̄ iis q ipsi fuerīt ipietatis du ces qs clarior ī græcia Temistocle: qs potētior: q cū iperator bello pīco seruitute græciā liberasset: pp qs iuidiā in exiliū missus eēt: īgratæ pīæ inūrētiā nō tu lit: quā ferre debuit. fecit idē qd̄ uiginti ānis añ apd nos fecerat Coriolanus: his adiutor cōtra pīam iuē tus ē nēo. Itaq; mortē sibi uterq; consciuit. Quare talis iproborū cōsensio. nō mō excusatione aīcitiæ tegēda nō ē: sed potius oī supplicio uīdicāda est: ut ne qs cōcessū putet: amicū bellū pīæ iferentē seq. Quod qdem ut res cœpit ire. haud scio an aliq̄do futurū sit. Mihi āt non minori curæ est q̄lis respu. post mortem meā futura sit quā qualis hodie sit.

Hæc igit̄ ꝑma lex amicitiæ sanciat̄ ut ab amicis honesta petamus: amicoꝝ cā honesta faciāus neq; expectemus qdem dū rogemur. sed studiū sēp adsit cōtatio absit. cōsiliū uerū dare gaudeamus li bere: plurimū ī aīcitia aīcoꝝ bene suadentī ualeat auctoritas. Itaq; adhibeat̄ admonendū: nō mō apte sed ēt acriter: si res postulabit & auctoritati adhibi

Hæc igit̄ sanciat̄ sanctæ leges appellant̄ non mō inuiolatæ: uerū etiam qa frāgentibus pœnā lāgu nis psoluunt. Honesta: quæ sūt cū uirtute: sed studiū uehemens q̄dā uolūtas sit ad iseruiēdū. Li bere: liber hō est cuius aīus alicui passioni nō est subiectus. Iō non libere damus cōsiliū q̄do alicuius uti litatis nr̄æ aut lucri sibi cōsulimus. Sed ēt acriter: nō mō manifeste: sed mō cū acrimonia uerboꝝ fami liares admōebimus: utputa hoc nō facere debes: qm̄ ē ad maioꝝ tuorū uituperiū. Acriter q timide ro gat negare docet. Si res postulabit: si necessitas erit admonēdi acriter: nā ut iqt Plu. amicitia ad iocun ditatē potius q̄ ad rephēsionē reperta fuit. Adhibite pareat̄ obediat̄ ipsi auctoritati adhibitæ: qa qcqd auctoritatis ꝓcipit honestū illi obtēperandū est. Nā qbusdā: rephendit aliquos: & potissimū epicuros

quoꝝ opinio amicitias ītrinſecas nō eſſe expetendas euitādæ cā nimiæ ſollicitudinis: & ē ordo opinor mirabilia q̄dā placuiſſe qbuſdā quos audio ſapiētes. ¶Habitos: nō affirmat eos ſapiētes: mirabilia q̄dā .i. paradoxa παραδοξα ſi q̄dā cōtra hoium opīonē. Suis auguriis: ſuis ſubtilitatibus & argumētis pſequunt oia ut & q̄ uera nō ſūt ueriſimilia reddūt. ¶Vnū ſollicitū eſſe ꝑ plībus: q eni plures amicos hēt & amicitias ītrinſecas ſi bonus ē amicus curā illoꝝ hēt æque ac ſui: q̄ ex re ſemp ī ſollicitudie nō mediocri uerſat: iō melius ē ut mediocres hō adipiſcat amicos. ſufficit eni ſibi ipſius cura. ¶Cōmodiſſimū: alia regula ad hīdā amicitiā ſecundū opinionē epicureoꝝ: q uincula uīxit aicitiæ laxamē hēamus quo remouere & abducere ſecūdū arbitriū nr̄um poſſimus: ut ſi aicus aliqd a te petat ei ꝑut placebit denegabis. ¶Caput. n. rō ſuperioris q beate uult uiuere ſine cura eē debet: ſed q ītimas gerit amicitias. ipſe ſine cura nō uiuit. ¶Securitatē: ſine cura uiuere. ¶Si tanq̄ parturit unus ꝑ plībus: tracta ē ſimilitudo a muliere parturiēti: q̄ ingentes patit dolores ꝑ partu. Sic aicus ꝑ pluribus aicis plures hēt dolores & curas. ¶Inhumanius: crudelius: quā illd ſupius factū. ¶Perſtrinxi. i. tetigi breuiter ſuperius: iō eundē repetit & de illo in p̄ſētiaꝝ diſputat. ¶Neq; charitas: deeſt gratiæ. Itaq; ut qſq; ſecūdū opinionē iſtaꝝ: q̄to magis eſt aliqs mēdicus & ī becillis: tāto magis indigebat aicitia. ¶Mulierculæ: mulieres igit ꝓp ibecillitates uiriū magis appeterent aicitiā Xenophon qdē ait natura feciſſe mulieres ibecilliores hac de cā: ut una a uiris conqſita maiori cura cōſeruarēt unde uidemus mlieres ee mīores uiris: ut pp timiditatē ſuā oia cū diligentia cuſtodiāt. ¶Calamitoſi: calamitas ē q̄do grando ipetu ſuo ſtipulas frangit & eſt græcū uocabulū. καλαμιτασ ¶O ꝑclarā: confutat argumēta ſuperiora quadā irriſione. ſi qs. n. ſolē mundo tolleret æque peccaret: ac ille qui amicitiā auferri debere ꝓdicat. ¶Iſta ſecuritas: nō dicit hæc: & icipit a prīori propoſitione q̄ ſecure nō poſſunt uiuere: qa amicitias ītimas expetunt. ¶Spē quidē blanda: ī primo quidem aſpectu uidet hoc eſſe iocundū q̄ homo careat ſollicitudine: ſed in effectu iſta ſecuritas repudiāda ē. ſpecies orit a ſpecio is: qd non eſt in uſu. i. iſpicio

tæ pareat. Nā qbuſdā quos audio ſapiētes fuiſſe hītos ī græcia: placuiſſe opinor mirabilia quædā. ſed nihil ē qd illi nō ꝑſequāt ſuis auguriis: ꝑāt fugiēdas eſſe nimias aīcitias: ut ne neceſſe ſit: unū ſollicitū eē ꝑ pluribus: ſatis ſupq; eē ſibi ſuaꝝ cuiq; rerū curā. Aliēis nimis īplicari moleſtū eſſe q̄ cōmodiſſimū eē laxiſſimas hēnas hīe aīcitiæ: q̄s uel adducas cū uelis: uel remittas. Caput. n. eē ad beate uiuēdū ſecuritatē q̄ frui nō poſſit aīus: ſi tāq̄ ꝑturiat unus ꝑ pluribus. Alios āt dicere aiūt ēt multo īhumāius quē locū breuiter ꝑſtrinxi pauloāte: præſidii adiumētiq; cā: nō beniuolētiæ neq; charitatis aīcitias eē expetendas. Itaq; ut qſq; minimū firmitatis hēat: minimūq; uiriū: ita amicitias appetet maxīe. Ex eo fieri ut mulierculæ magis amicitiaꝝ præſidia q̄rāt: q̄ uiri & īopes q opulenti & calamitoſi: q̄ ii q̄ putātur beati. O præclarā ſapientiā: ſolē enī e mūdo tollere uidēt q amicitiā e uita tollūt. Qua a diis īmortalibus nihil melius hēmus: nihil iucundius: Quæ eſt. n. iſta ſecuritas ſpecie quidē blāda: ſed re ipſa a ſe multis locis repudiāda ē. Neq;. n. eſt cōſentaneū ullā honeſtā rē actionēue: ne ſollicitus ſis: aut nō ſuſcipere: aut ſuſceptā depōere. Quod ſi curā fugiūs uirtus fugiēda ē: q̄ neceſſe ē: ut cū aliq̄ cura res ſibi cōtrarias aſpnat atq; oderit: ut bōitas malitiā tēperātia libidinē: ignauiā fortitudo. Itaq; uideas rēbus īuſtis: iuſtos maxīe dolere. ībecillibus fortes: flagitioſis modeſtos. Ergo hoc ꝓpriū eſt aī bene cōſtituti: & lætari bōis rebus & dolere cōtrariis. Quāobrē ſi cadit ī ſapiētem aī dolor: q̄ profecto cadit: niſi ex

¶Actionem: factionem. uirtus fugienda eſt: quæ principales habēt quattuor partes: ut inquit Ci. in arte noua quarum qdem partium officia exequi non poſſunt ſine animi ſollicitudine: ut hic Læ. ait. ¶Res contrarias aſpernatur: res aduerſas cum animi anxietate uirtus aſpere tollerat & eas odit: utputa bonitas odit malitiam: & illam ſpernit ¶Flagitioſis. i. libidinoſis: flagitium eſt ſcelus in libidie. ergo cum ita ſit q animus bene conſtitutus lætat fœdis & doleat rebus contrariis. propriū hoc eſt animi uirtute præditi: ut paſſiones habeat. Animi bene conſtituti: propter circuitionem. dicit aīum uirtute præditum.

¶Extirpatā humanitatē.i.hoīs proprietatē:propriū.n.hoīs ē ut hūanus sit si dolore nō afficiť i rebus ad uersis & lætitia cōmoueat ad res secūdas is humanitate carere dr. ¶Quid.n.interest:si amicitia tollitur hoc seqť iconueniēs qđ nihil itерest iter hoiem & lapidē. ¶Nō dico inter hoiem & pecudē:qa pecus hēt aliquē sensū & motū. ¶Aut qduis generis eiusdē:utputa iter hoiem & statuā æreā. ¶Nō sunt audiendi: sed abhominādi sunt q asperā & durā uolūt uirtutē. Mordet ār stoicus q dicebat sapientē hoiem nō mo ueri debere aliq̄ re siue dolore siue lætitia. ¶Et i bonis aici:q̄si diffundāť.hoc aicoꝝ est ut i lætis rebus si mul cū amicis lætanť:& i aduersis tri stenť.diffundāť p circuitionē dicit læ titiam q̄ fit i dilatādo frontē & uultū. ¶Et icōmodis contrahāť.Periphrasis ē tristitiæ cuius habitus: supcilia con trahere. Angor:tediū uitæ. Nō plus q̄ ut uirtutes. Similitudo ē talis q̄ eo dē mō errāt q amicitiā auferri uolunt gra euitandæ molestiæ: quēadmodū erraret si qspiā uirtutē repudiare uel let pp labores & sollicitudines siné q bus nūq̄ uirtus acqriť:ac si dicat frigo ra famē & alios labores sufferre debe mus ut uirtutē cōseq̄mur. ¶Cū āt uir tus:ostēdit ut dictū ē supius:aicitiā in ter aios bñ constitutos cōtrahi:& iter similes bonitate pditos. ¶Eluceat:tra hit similitudinē ab uno porrigēti lucem alicui pgēti uel nauiganti. Sīlis aius applicet:aius hūs uirturis hitum se ali cui simili applicat. ¶Id cū cōtingerit. s.ut aius bñ constiturus sit & se appli cat alicui simili:necesse ē aūt amor & aicitia oriať.primo enī oriť amor: qa aius bōitatis pditus silem sui aspiciēs ei ad bñ uelle iduciť.deide alter hunc erga se amorem gerere itelligēs uehe mēti studio eū diligit:q̄ ex re oriť ami citia. ¶Tā absurdū.i.nō audiendū: q̄ hō delectēť inanibus rebus & aio uir tuoso:nō q ē amicitiæ gētor. ¶Inani bus rebus: ut uestitu & ædibus q̄ res caducæ sūt & ianes appellanť: quarū possessio hoiem meliorē:uirtus & ai citia ianes non sūt quia possessorem meliorem efficiunt honore quo ho mo melior efficitur.sed aliq̄do pp il lū supbit. ¶Eo qđ uel amare:diximus q̄ aius ē ille quo iducimur ad aicitiā. ¶Redamari:ab alio amari possit. Aius.s.aius pditus bonitate amat aliū & ipse a simili redamatur amor cōpo nitur cū re:sed iterponiť d ppter hia tum sicut redeo. ¶Nihil remūeratōe i aicitia iocūdior:nō iueniť res q̄ remūerare amorē aico & recōfer re. ¶Vicissitudie studioꝝ:mutua aicoꝝ & inocentiū uolūtatū collatōe ut maximā hēs uolūtatē beniuo lēdi aico:& illa hæc maxia tibi ꝓfecto ē iucūditas Bñficioꝝ:officioꝝ & ordinē fecit naturalē:primo est opus beniuolēdi remūeratiōe:scdo mutua collatiōe studioꝝ.i.aioꝝ & uolūtatū:tertio officioꝝ mutua collatiōe. ¶Sīlitudo:si istis rebus adiūgať sīlitudo aioꝝ:ut si sint duo i eadē arte studentes illa erit firma aicitia.& nihil est q̄ magis alliciat ad amādū q̄ aioꝝ sīlitudo. Qui est cōstitutus:sæpenumero traditū est q̄ beniuolentia hēt fontē & principiū a natura. ¶Sed eadē bonitas:ostēdit bonitatē nō solū ad duos uel ad paucos ptinere:sed ēt ad mltitudinē & populū.nā uirtus cuius ē ipa ps bonitas nō spernit aliquē eius aīo extirpatā humanitatē arbitremur: quæ cā ē:ut aīcitiā fūditus tollāus e uita:ne aliq̄s pp eā su scipiāus molestias. Quid.n.itерest motu aī subla to:ñ dico iter pecudē & hoīem:sed iter hoīem & sa xū:aut truncū:aūt qduis generis eiusdē. Neq; enī sūt isti audiēdiq uirtutē durā & quasi ferreā eē q̄dā uolūt. Quæ qdē ē tū multis i rebus:tū in aīcitia te nera atq; tractabilis:ut et bōis amici quasi diffūdā tur & ī cōmodis cōtrahanť. Quāobrē āgor iste:q ꝑ amico sæpe capiēdus ē. nō tm̄ ualet ut tollat e uita amicitiā nō pluſq̄ ut uirtutes qa nōnullas curas & molestias afferūt repudiēť. Cū aūt cōtrahat uirtus aīcitiā ut supra dixi.si q̄ significatō uirtutis eluceat ad quā se similis aīus applicet & adiūgat.id cū con tingit:amor ibi exoriať necesse ē. Quid.n.tā absur dū:q̄ delectari multis ianibus rebus.ut honore ut gloria.ædificio ut uestitu:cultuq; corpis. Aīo aūtē uirtute pdito eo q uel amare:uel ut ita dicā redama ri possit nō admodū delectari. Nihil ē.n.remūera tiōe bēiuolētiæ:nihil uicissitudīe studioꝝ offōrūq; iucūdius. Quod si ēt illd addiūs:qđ recte addi pōt nihil ēq̄ ad se rē ullā tā alliciat:& tā attrahat:q̄ ad amicitiā similitudo. Cōcediť profecto eē ueꝝ:ut bo nus boni diligāt.ascisca tq; sibi quasi ꝓpinqtate cō iunctos:atq; natura.nihil ē.n.appetentius similiū sui:nihil rapacius q̄ natura. Quāobrē hoc qdē Fan ni Scæuola cōstat ut opinor bōis iter bonos: quasi necessariā bēiuolētiā eē quæ ē aīcitiæ fons a natura cōstitutus:sed eadē bōitas ēt ad multitudinē ptiet. Nō ē.n.ihumana uirtus neq; īmunis neq; superba

Redamor
redeo

Am

sed oēs diligit. ¶ Quæ ūniuersos populos: uirtus populos: quæ enī res populū romanū īperantem fecit nisi uirtus. ¶ Quod nō faceret: si nō ut tueret & populus cōsuleret oīo uirtus abhorreret a charitate & ab amicitia populi. ¶ Abhorreret: aīum remoueret: abhorrere eni ē aīum remouere: qs. n. nō diligit populū rōanū & abhorreat a ciuitate carthaginēsiū pp scelera sua: bonitas ēt ad multitudinē ptinet ut bēuolens popl'o rōano cuius aīus fuit bñ cōstitutus. Fingūt: & bene: qa hæc nō ē uera aīcitia sed ficta q̄ orīt utilitatis cā. ¶ Nō enī cara. reddit rōem q̄re utilitas nō sit cā remouēdæ aīcitiæ q̄re: qa aīci magis amore aīcitiæ q̄ utilitate aliq̄ delectāt. ¶ Tūq; illud fit q; ab aīco: si utilitas est officiū ab amico aliq̄do fit & cū amore & cū hilaritate fit cū illud bñficiū iocūdissimū ē: primū pcesserit amor: deide utilitas uñ seq̄ntibus demōstrat. ¶ Tm̄q; abest: tm̄q; differt īdigētia a cā generā dæ aīcitiæ q̄tū differūt hoīes copiosi & opulēti ab īdigētia. ¶ In q̄ plurimū psidii: uirtꝰ p aīcis maximā tutelā hēs set sine copiis ut ī orādo: i defendēdo amicū ī iudicio. Liberalissimi: ab opibus & copiis retulit: nā liberalis ppe ē ī pecuniis. ¶ Bñficentissimi: āt refert ad uirtutē & bñficiū ī aliis rebus dicimus ut dixius. ¶ In orando: oñdit igit amicitiā nō oriri ab indigētia. nā diuites aīcitia delectāt. ¶ Tm̄ abest opinio istoꝝ: q asserūt pp īopiā amicitiā esse habendā: tm̄ remota est a ueritate q̄tū hoc uerū ē qđ seqtur: uidelicet hoīes opulēti & copiosi ī dādo liberales: ac si dicat si aīcitia cā īopiæ fieret: diuites eā cōtēnerēt qđ nō ē ueꝝ. q̄ illoꝝ opinio a ueritate abest ut officia nōnulla conferūt nō ut ab amicis aliqd officii cōsequent. ¶ Atq; haud scio: occurrit tacite obiectioni utrū opus & necesse sit: ut īdigentia oriat inter amicos: cui rīdet qđ sic: qm̄ ex indigētia experimentū aīcitiæ fit. ¶ Vbi. n. subiicit exēplū sui Lælius: nō enī nostræ uehemētes uolūtates suū exercuissent officiū nisi Scipio aliqsi eguisset opa mea & cōsultatōe. Sed amicitiā: utilitas post amicitiā sequit officiū & utilitas. Nō ergo: reph̄dit illos q opulenti sūt & abundātes delitiis qbus nō alios amare neq; ab aliis se amari uolunt: & ipi de amicitia disputare cupiūt. Nec rōe. i. regula: nec enī cognoscūt amicitiā aliqua regla uel pcepto neq; pratica aliq̄ qa amicitiā contēnūt. ¶ Proh deum fidē: atq; hoīum: exclamatio comica ad īdignationē: qa inueniat aliquis q neq; aliū amare uelit neq; amari ab aliquo: sicut sūt isti diuitiis fluentes. quos detestatur Iuuena. neq; ament ipsi neq; ament ab aliquo. Hæc ē tyrā. uita: neq; amare neq; amari propriū tyrānī ē. Nulla charitas: nullus amor oīa sūt suspecta suspectos hñt uiros doctos: iō Iunius brutus sub Tarqnio simul: tū se finxit: Se. enī inqt de tyrāno oderint dū metuant. ¶ Nullus locus ami. si amat te hodie: cras deinde te expellit. quis enī. rō quando amantur tyrānī: quis enī posset amare aliquem ut tyrannū qui est timori oīum. Quis enī: qs posset amare tyrānū quem ipse metuit qui se aut q tyrānus putet eū se diligere a quo ipse metuit. ¶ Aut eū a quo se metui putet: qs tyrānus putet eū se diligere a quo ipse metuit: ac si dicat neq; subditus tyrānū diliget quē ipe timet: neq; tyrānus putet se diligi a subdito a quo ipse putat metui. ¶ Colunt: occurrit obiectioni: diceret aliqs: uenerant tū tyranni cui respondet q; non

Quæ ēt populos uniuersos tueri: eisq; optīe cōsulere soleat qđ nō faceret, pfecto si a charitate uulgi abhorreret. Atq; ēt mihi qdā uident q utilitatis cā fingūt aīcitias: amabilissimū nodū aīcitiæ tollere. nō. n. tā utilitas parta p amicū q̄ amici amor ipse delectat. Tūq; illud fit: qđ ab amico est profectū iocūdū si cū studio est profectum: tantūq; abest ut amicitiæ pp indigentiā colant: ut ii q opibus & copiis: maximeq; uirtute prædīti ī qua plurimū ē præsidii minime alterius īdigeāt: liberalissimi sint & bñficētissimi atq; haud scio: an ne opus sit qđē: nihil unquā oīo deesse aīcis: ubi. n. studia nra uiguissent: si nūq̄ studio: nūq̄ cōsilio: nūq̄ opa nostra: nec domi nec militiæ Scipio eguisset: Nō igit utilitatē amicitia. sed utilitas amicitiā cōsecuta est: nō ergo erunt hoīes diuitiis affluentes audiēdi: si q̄do de amicitia quā nec usu nec rōe habent cognitā disputabunt. Nā quis est proh deū fidem: atq; hoīum q uelit: ut neq; diligat quēquā. nec ipse ab ullo diligat: circunfluere oībus copiis atq; ī oīum re; abundantia uiuere. Hæc. n. est tyrānorū uita nimirū in q̄ nulla fides: nulla charitas: nulla stabilis beniuolētiæ pōt eē fiducia: oīa semp suspecta atq; sollicita sūt: nullus locus ē aīcitiæ. Quis enī aut eū diligat quē metuit aut eū a quo se metui putet: colūt tamē simulatione aīcitiæ dū taxat ad tēpus: qđ si forte ut fit plerū q; ceciderint: tū ītelligit quā fuerint īopes amicoꝝ.

t iii

Importunitas

Christiani fortunas nō tenent teste hiero

Contumax

Vestis

uenerant nisi ad tps & simulando. Ferūt Tar. cū eēt Tarqnus inqt se cognoscere quos amicos hr̄et & inimicos. Cū iā neutri gr̄am: præmiū neq; amicis neq; inimicis referre posset: qm̄ neminē habebat: inimicis aūt referre nō poterat premiū. i. pœnā & supplicīū iferre: qm̄ pauper erat & ipotens. Importūtate: iportuitas dr̄ ubi nullus ē portus nulla ē sedes. Hujus mo. ue. amicos iniqores tarqnii amicos uetros cōparare nō potuerūt quia ut dictū ē bonitas ē amicitiæ fundamētū: q̄ Tarquinus idigēs erat. Sic multox̄: cōparat mores Tarqnii. i. malos mores copiis & fortunis quorūdā q opū cā amicitiā cōtēnūt: nō eni solum: rō quare aīcitia ab istis fortunatis cōtēnit fortuna eni q̄ secūdū ātiquos a casu uēit cæca ē & possidētes cæcos efficit: christiani āt fortunā nō tenent: nā ut inqt beatus hieronymus: ne minimū qdē foliū sine nutu dei ad terrā cadit. Iō incertū aliqd nobis nō euenit: nobis āt fortūæ icertus euentus rex̄ p ignorātiā. Contumaces sūt: q alios audire nolūt. Quid stul. nihil ē insipiētius q̄ parare equos uasa p̄ciosa cū suis diuitiis & facultatibus: qbus qdē hæc inania parare semp possunt & amicitias cōtēnunt. Veste egregiam. uestes non solū appellamus quibus tegit̄ corpus: sed tapetes & alia suppellectilia ad domus ornamētū uestes uocamus. Vt ita dicā: q̄ re amicitia nō est uere supellectilis: tamē ad usū ē oīum rex̄ ut supellectilis Cui parent̄ nesciūt: putant enim istū diuitias filiis adipisci: q̄s sæpenūero tyrānī & milites auferūt: nec cuius cā suadere se existimāt cā filiox̄: sed plerūq; tyrānox̄ & incendiox̄ gr̄a laborasse reperiūt̄. Amicitiax̄ suax̄ pmanet cuiq; possessio. Igit̄ egregie ē idulgere aīcitiis q̄ diuitiis ut ēt ponamus p casū q; diuitiæ istæ usq; ad mortem stabiles sint: tū sine aīcox̄ cōsuetudie tuā reddūt uitam modestā. Præterea diuitiæ inanes appellāt̄ res: sed amicitia inanis nō uocat̄: quia possessorē efficit meliorem & humaniorē. Sed hæc hactenus: ac si dicat hæc p̄cepta sunt ad cōfirmamētū aīcitiæ. Cōstituendi sūt fines i p̄sentiarum quousq; diligendū sit: & amor duraturus atq; pmansurus sit a Lælio demōstrat̄. primo tres opiniones p̄ponit quas rōnibus sui diligenter confutat. Affecti sumus: hæc est p̄ma ut dispositi aīati sīmus æqualiter erga aīcos quēadmodum erga nos. Alterā: secūda ut eodem modo aīcos diligamus: quo nos diligimur ab ipsis. Tertiā: quæ ē deterior aliis ut tāti faciamus amicum q̄ti ipse se facit. utputa si prætura dignū existimet nos fauemus ad illam non ultra dignum facere. Facimus cā amicorum: hoc mō si amicus scelerato i carceribus eēt supplicamus illi cum ueneramur atq; præcamur: ut amicū a carcere liberet quæ nfa gratia non faceremus: potius succumberemus morti: ergo maiorē erga amicum amorē geremus in aliqbus locis q̄ erga nos.

Quod Tarquiniū dixisse ferūt: tū cū exul eēt se intellexisse quos fidos aīcos habuisset: quosq; īfidos cū iā neutri gr̄am referre posset. Quā q̄ miror ī illa supbia. & importunitate: si quēquā habere potuit. Atq; ut huius quē dixi mores: ueros amicos parare nō potuere: sic multox̄ opes excludūt p̄potentium amicitias fideles. Nō enī solū ipsa fortuna cæca ē: sed eos ēt plerūq; efficit cæcos: quos cōplexa ē. Itaq; illi efferunt fastidio: & cōtumacia: neq; q̄cq̄ insipiētē fortunato intollerabilius fieri potest. Atq; hoc q̄ dē uidere licet eos q antea cōmodis fuerūt moribus īpio: ptāte: prosperis rebus īmutari: sperniq; a iis ueteres amicitias & indulgere nouis: qd autem stultius q̄ ut plurimū copiis: facultatibus: opibus possint cætera parare: q̄ parant̄: pecuniā: equos: famulos: uestē egregiā: uasa præciosa: amicos nō parare optimā & pulcherrimā uitæ ut ita dicā supellectilē. etenī cætera cū parāt̄: cui parēt̄: nesciūt. Nec cuius cā laborent. Eius. n. est istox̄ q̄q̄: q uincit eos uiribus. Amicitiax̄ sua cuiq; permanet stabilis: & certa possessio: ut ēt si illa maneant. quæ sūt quasi dona fortunæ: tñ uita īculta: & desueta ab amicis: nō possit esse iucunda: sed hæc hactenus. Constituēdi aūt sunt: q sint in amicitia fines: & q̄si termini diligendi. de qbus tres uideo snīas ferri: quax̄ nullā p̄bo: unā ut eodē mō erga amicū affecti simus: quo erga nos metipsos. Alterā ut nostra ī aīcos beniuolentia illox̄ erga nos beiuolētiæ pariter æqualiterq; rñdeat. Tertiā ut q̄ti q̄sq; seipsum facit: tāti fiat ab aīcis: haxx̄ triū snīarum nulli prorsus assentior. nec enī illa prīa uera ē ut quēadmodū in se q̄sq;. sic in aīco sit aīatus. Quā multa. n. q̄ nostra cā nū q̄ faceremus: facius cā aīcox̄: p̄cari ab īdigno supplicare.

Tū acerbius inuehi ialiquē & miserari i aliquē iuehimur minādo sibi pollicēdo supplicia q̄dā quæ ñ faceremus ꝓ nobis. Nō satis ho.nō.n.hoēstū ut supplices & ꝓceris idignū ꝓ te. Suis in com.uiri bo ni:ur succurrāt amicis multa patiunt icōmoda spoliādo se aicoꝝ cā:iō magnope uehemētius diligunt aicos q̄ semet.hoc q̄dē exigue ꝙ æquali amore aicos diligamus:ac ipsi diligūt nos. Ad calculos hoꝝ opinio ē sūs q ronē alr p calculos ducūt:calculus ē lapillus:quo i rōnibus cōputandis calculatores uti cōsueuerūt. Ditior affluē.uera aicitia nō stricte:& ad sūmū obseruat officia sibi collata:sed i remune ratiōe illoꝝ accumulatissime oia cōfi cit. imitat eni agros fertiles q multo plus reddūt. Neq; eni uere ē:simili tudo tracta a mēsurāto q timet ne ali qd i terrā cadat.dicit g̃ ꝙ bñficia rmu neranda sūt cū acumulatiōe & timore ne cadat i terrā dū accumulamus. Ne plus equo i ami. cōge.subaudi nō ue rēdū est ne dū cōferimus bñficiū plus æquo ē ab aico accepto aliqd in aico ferat:sed ultra i bñficiū acceptū aliqd accumulādū ē. Tertius uero:hæc alia rō illoꝝ ipitoꝝ:ut tāti faciamus aicū q̄ti se facit. Sæpe n.ꝓpositiōis ratō cōfutatio:multi sūt q se cōtēptibiles putāt & eoꝝ aium abiectū hñt ꝓpter suā hūilitatē q ab aicis excitādi sūt ad maiora & uirtutē capescēdā: sicut tra ditur de mario q potuisset dignitates & magistatus desiderare si audeo: qñ agricultūrā exerceo: huius.n.aius ab a cis excitādo erat. Spes:expectatio āplificādi statꝰ sui & eoꝝ generis in mltis debilis ē:iō aici exortādi sūt ut sperēt:ut inqt Læ.de Terrētio Varro ne q cōsul fuit. Efficē:cū effectu: ut aicoꝝ aius nitat ad ardua. Nec uero posse adduci:subaudi dicebat Scipio nō posse adduci & applicari ut crede ret hoc eē ꝓceptū Biantis: quēadmo dū putat. Nā bias prienēsis fuit unus de septē q i græcia sapiētes hīti sunt. Sed ipuri subaudi dicebat: & ē snīa cuiusdā ipuri reuocātis oia ad suā po tētiā. Impuri q itegritatē si hñt. Am bitiosi:alicuio erat ꝓceptū q oia ꝓ ho noris cupiditate faceret:& sic simul ꝓ ceptū & auctorē illius uituperat. Quin ēt:necesse erit magno hoc optare de bemus ut si aicitiā alicuius futuri nob iimici ꝓtraxiūs q̄ ille sæpe flagitia re ꝓhēsiōe digna cōmittit quo ab illo re mouēdi argumētū hēamo et si aicitia rū tps expectemo.cupe ad uerba.optare ad uota et aium ferē. Plēs āsas.i.plēs cōmoditates ꝓbeat:ut eū possimus reprehēdere. Ansa ē uas ꝙ gemios hēt ānulos:uel alia instīa ad capiēdū:hæc.n.forte minus iepta uidet opinio:qd si ut intrēdit ꝓceptū Biātis capimus amicitiā illius cuius aicitiā sumus cōsecuturi hoc necessariū foret ut optaremo cōmissionē scelerū ab aico:quo negaret cā iimicitiæ futuræ. Rursus āt fcte factis:si hoc eēt uer ut cōseq̄remur aicitiā illoꝝ q nobis iimici futuri sūt:icōueniētia hæc incide rēt:ut amicoꝝ cōmodis doleremus & iuideremus. Nā ꝓ priū ē iimicoꝝ alienis bonis inuidere: & ami corum officiū est rebus secundis amici letari. Iō si adipiscimur aicitiā hac de causa ut in discordiam

Talulus

Impurus

Cupere
Optare
Ansa .e.

perueniamus tanq̃ futuri inimici bonis amici ꝓtis tristaremur. Igit̃ amicor̃ officiũ exercere nõ posset
¶ Illud potius suã demõstrat opi. q̃ diligẽtia i amicitiis cõpandis adhibẽda ne erga illũ geramus amo
rẽ q̃ oli ẽ nobis inimicus faciẽdus. frustra.n.ẽ facere p plura q̃ põt fieri p pauciora. Si minus fœlices. di
cebat eni Scipio q̃ si fortuna & ut ita dicã cõstellatio ipulerit nos ad aĩcitiã illius quodã casu inimici fu
turi eã aĩcitiã potius tolerare debemus q̃ aliquã inimicitiar̃ cãm excogitare. His igit̃ finibus utendum:
quousq; aĩcitiã & amorẽ ꝓducere dẽamus. hoc i loco Lælius optĩe declarat ut cũ aĩcitiã alicuius adepti
fuerimus cuius mores integri sint &
ab oĩ ꝑte remoti macula oĩum rerum
nr̃ar̃ cõsilii & uolũtatis communitas
cũ illo fiat. solebat dicere gorgias σ̃ν
σ̃ωμα τ̃α ψ̃υχ̃η μία̃ corpa qdẽ duo
aius aũt unus aĩcor̃ eẽ debet sine ulla
exceptione: nĩ iterponat hic nisi q̃ sit a
cũ & munus dicit̃ coĩtas q̃si eius mu
neris & officii cõiũctio & copulatio.
Adiuuãdæ sũt hõ i oĩbus ꝑfectus eẽ ñ
põt. ¶ Lõ si aliq̃ peccauerit i leuibus
eũ adiuuare dbemus. In qbꝰ eor̃ de
capite agat̃: ponit exẽplũ i qbus ami
ci adiuuãdi sũt hoc mõ: si aĩcus sena
tui accusat̃ ut ipsius maiestatẽ uituper
i q̃ qdẽ accusatõe capitis pœna iterce
dit: succurrẽdũ tũc ẽ aĩco hoc mõ. qã
eni ad uos pr̃es cõscripti delatũ est de
hoc uiro itegerrimo falsũ eẽ constat:
ubicũq;.n.nomẽ senatus maxia cũ re
uerẽtia mẽorare audiuit semp senato
riã dignitatẽ coluerit: hæc qdẽ aĩcor̃
gr̃ar̃ faciẽda sunt: q̃uis uer̃ nõ sit: aut
fama si qs aĩcus nr̃ i amissionẽ famæ
uenerit: eũ p uiribus dfẽdere nitemur
¶ Ne turpitudo sũma: nõ.n.ꝑ amicis
ea faciẽda sũt q̃ in maximã nr̃am tur
pitudinẽ dscẽdũt: hoc mõ adducã uo
bis testes quẽadmodũ iste coluerit di
gitatẽ sẽato testificãtes & ipi qdẽ i otra
riũ testificarẽt hæc maxia eẽt ifãia: q̃
oĩo euitãda ẽ. Quatenus quousq; ue
nia aĩcitiæ dari posset aĩcis succurren
dũ ẽ: ꝑcit̃.n. aĩcis leuia peccãtibus ami
cor̃ suor̃ cã. ¶ Nec uero negligere ẽ
fama .s. mala negligẽda ñ ẽ. ¶ Medio
cre telũ: fddit rõnẽ q̃re fama q̃uis sal
sa sit negligẽda nõ ẽ: qm̃ ciuiũ fama bõa mltũ ꝑdest ad res gerẽdas: ma'a aũt nocet. ¶ Quã blãditiis: ñ
eni assẽtationibus hãc famã adipisci debeamus: sed uirtute & bonis moribus. assẽtãdo.n. facimus stultũ
ĩsanire. ¶ Sed q̃rebat̃ reꝑhẽdit hoies q̃ i emẽdis equis magnã ponũt diligẽtiã & i cõpãdis aĩcis negligẽ
tes sũt. ¶ Quærebat̃ Scipio. lamẽtabat̃ q̃re hoies eẽnt negligẽtiores i ꝺpãdis aĩcis: cætera sũt ꝑ parẽthe
sĩ. ¶ Quot hẽret: q̃ ñ posset dicere: qm̃ putat mltos hr̃e aĩcos quos ĩimicos repit: & hoc accidit ꝓp suã
negligentiã. sicut.n. quot habet capras & ignorat aĩcos ¶ Nec hr̃e signa q̃dã i emendis equis: signa ha
bemus: qbus cognoscimus utr̃ sint germani ul' alpini: sed i aĩcis signa ñ cognoscere uolumus: sed negli
gentia inducti ducimur ad amandũ signa ad naturã: ut puta ad dentes cognoscimus ætates equorũ.
Sunt igit̃: tradit aliquas regulas: qbus ꝑ signa naturã amicor̃ percipere possumus. ¶ Stabiles: quantũ
ad honores & dignitates: qui amicũ suum in adipiscẽdis honoribus & magistratibus adiuuant aĩcitiæ
locũ tenere uident̃. ꝺstãter quor̃ opera uerbis correspõdeãt. pleriq; eni sũt q̃ habent multa uerba & ea
minus in re obseruant. huius generis aĩci nõ appellãdi. q̃ aũt firmi stabiles & constantes erũt boni & in
teriores appellant̃ aĩci. ¶ Magna penuria: pauci reperiunt̃ qui has hr̃it uirtutes: & hoc mõ aĩcitiã teneãt

necesse erit augi dolore ĩuidere. Quare hoc qdẽ ꝑce
ptũ cuiuscũq; ẽ ad tolerãdã aĩcitiã ualet. illd potius
ꝑcipiẽdũ fuit ut eã diligẽtiã adhiberemus i aĩcitiis ꝑ
parãdis: ut ne q̃n amare ĩciperemus eũ quẽ aliquan
do odisse possemus. Quín ẽt si minus fœlices i dili
gẽdo fuissemus ferẽdũ. id Scipio potius q̃ ĩimicitia
rũ tẽpus cogitãdũ putabat. His igit̃ finibus utẽdũ
arbitror: ut cũ emẽdati mores aĩcor̃ sint: tũ sit ĩter
eos oĩum rer̃ cõsilior̃ & uolũtatũ sĩe ulla exceptio
ne coĩtas: ut ẽt si qua fortũa acciderit: ut minus iu
ste aĩcor̃ uolũtates adiuuãdæ sint. In qbus eorum
aut de capite agat̃: aut fama declinãdũ ẽ uia mõ: ne
sũma turpitudo sequat̃. é.n. quatenus aĩcitiæ dari
uenia possit. Nec uero negligẽda ẽ fama nec medio
cre telũ ad res gerẽdas existimare oportet beniuolen
tiã ciuiũ: quã blanditiis & assentationibus colligẽ
turpe ẽ: ũtitus quã sequit̃ charitas minĩe repudiãda
est. Sed sæpe.n. redeo ad Scipionem cuius oĩs sermo
erat de aĩcitia q̃rebat̃ quod i oĩbus rebus hoies dili
gentiores essent: ut capras & oues quot q̃sq; habẽt
dicere posset: amicos quot haberet dicere nõ posset
& in illis qdẽ parandis curã adhibere in amicis eligẽ
dis negligentes esse: nec habẽt quasi signa q̃dã et no
tas: qbus eos q̃ ad aĩcitiã essent idonei iudicarent:
Sunt igit̃ firmi & stabiles & constantes eligendi: cu
ius generis ẽ magna penuria: et iudicare difficile est

eni assẽtationibus hãc famã adipisci debeamus: sed uirtute & bonis moribus. assẽtãdo.n. facimus stultũ ĩsanire. ¶ Sed q̃rebat̃ reꝑhẽdit hoies q̃ i emẽdis equis magnã ponũt diligẽtiã & i cõpãdis aĩcis negligẽ
tes sũt. ¶ Quærebat̃ Scipio. lamẽtabat̃ q̃re hoies eẽnt negligẽtiores i ꝺpãdis aĩcis: cætera sũt ꝑ parẽthe
sĩ. ¶ Quot hẽret: q̃ ñ posset dicere: qm̃ putat mltos hr̃e aĩcos quos ĩimicos repit: & hoc accidit ꝓp suã
negligentiã. sicut.n. quot habet capras & ignorat aĩcos ¶ Nec hr̃e signa q̃dã i emendis equis: signa ha
bemus: qbus cognoscimus utr̃ sint germani ul' alpini: sed i aĩcis signa ñ cognoscere uolumus: sed negli
gentia inducti ducimur ad amandũ signa ad naturã: ut puta ad dentes cognoscimus ætates equorũ.
Sunt igit̃: tradit aliquas regulas: qbus ꝑ signa naturã amicor̃ percipere possumus. ¶ Stabiles: quantũ
ad honores & dignitates: qui amicũ suum in adipiscẽdis honoribus & magistratibus adiuuant aĩcitiæ
locũ tenere uident̃. ꝺstãter quor̃ opera uerbis correspõdeãt. pleriq; eni sũt q̃ habent multa uerba & ea
minus in re obseruant. huius generis aĩci nõ appellãdi. q̃ aũt firmi stabiles & constantes erũt boni & in
teriores appellant̃ aĩci. ¶ Magna penuria: pauci reperiunt̃ qui has hr̃it uirtutes: & hoc mõ aĩcitiã teneãt

¶ Nisi exptū: nisi expiāmur difficile ē iudicare aliquē ee nostrū aicū. ¶ Ipsa aicitia: ac si dicat afi aicitiā ex periēdi sūt illi: quos diligere itelligimus. Ita ꝓcurrit aicitia: sit isteron, pteron. ꝑmū iudiciū faciēdū est de amicis anteq̄ amamus. ¶ Est igit̄ prudēs hō: q afi iudiciū iā iuenerit aliquē amicū ipsū amorē sustinere debet: ē. n. gubernare: quēadmodū rhedarius suos refrenat equos. ¶ Aquis: tēpestatibus: quēadmodū gubernat nauē i uētis regēdus ē. legit̄ ēt equis tēperatis & erit silitudo a rhedario tracta: ut diximus. ¶ Periclitatis moribus aicoꝝ: exptis i aliq̄ re aicoꝝ moribus: q nobis aicitiæ nōdū i totū obseruare nō uidētur ab hoc aicoꝝ genere beniuolētiæ ipetus refrenādus ē: periculū qñ signi ficat discrimē deriuat̄ a pereo. Si autē significat experimētū uenit ꝑ ꝑā. i. expiētia: & tūc ab eo fit periculū: inde periclitatus. i. exptus. ¶ Quidā i paruā pecuniā: hoc mō sūt expiendi aici ut penes ipsos aliquā deponamus pecuniā q si nobis fuerit fideles i hac pua re: poterimus eis dicere ēt q̄ uoluerimus: qñ fideles sēp iuenimus. ¶ Quidā cognoscūt̄ i magno aliud genꝰ aicoꝝ q forte i illa pua pecunia moti fūt: tñ mouent̄ i maiori re: ut puta in honore i magīatibus. ¶ Vbi eos: sæpe numero illos q existimabāt turpe eē pecuniā ꝓferri aicitiæ iuenimus i magnis rebus eas beniuolētiæ aīponere honores: dignitates: magīatus: censura: iperia fieri exercitus auctorē. ¶ Potestates: magna i factōe. ꝓposita sint: malēt diligere istas dignitates q̄ uim aicitiæ. ¶ Imbecilla. n. natura: fddit rationē: q̄re hōres magis appetāt opes & honores q̄ amicitiā: qñ natura q̄ ē debilis cupit potētiā opū dignitatū et aliaꝝ reꝝ: et ibecilla uidēt̄ ad cōtēnēdas istas res. ¶ Excusatū ē: ipsonale ē ēt iō iūgit̄ cū plurali et singulari: & cū oī psona: qñ ifinitū ē. ¶ Nō sine magna .q. dicat pp honores & magīatus neglexit aicū: & iō excusādus. ē. Hæc ut omittā: occupatio color rhetoricus. Graues societates caláitatū: pauci ꝑpiunt̄ q descēdāt ad aicoꝝ calāitates ad iuuādo eos q̄q̄ Ennius subaudi dicat ꝑcte. Tñ hæc duo ꝓuēerūt: hæc duo. s. q̄ sequūt̄ aut i bōis. & ē ordo hæc duo aut i bonis rebus cōtemnūt: aut i malis deserūt uł cōueniūt: subaudi crimē leuitatis aut infirmitatis. Tñ hæc duo cōuincūt. Tracta ē similitudo ab uno litigante qui inducit testes & multa facit ut cōuicat alterā ptē: iō inq̄t ista duo: neq; ꝓpter res secundas aut aduersas d serūt amicos: & hoc euenit leuitate & infirmitate sua: Aut si in bonis rebus contemnūt: cōsecuti sūt magnū statū q̄ dormiūt: & iō nō possūt secū esse. ¶ In malis deserūt: si amicus paup factus ē cū amplius uidere nō uis q iō cōcludit q̄ si aliquem cōstantem uidebimus in utraque re in malis amicorum: & i bonis suis hūc ueꝝ amicū existimare debemus. Raro genere: qñ pauci reperiuntur qui in istis duabus rebus sint constantes & firmi: & alienis. si reperiatur nō humanus sed diuinus uidetur. ¶ Firmamentū aūt cōstānæ: tradit ultra prædicta quasdā regulas: q̄ sunt ad stabilitatē amicitiæ & cōstantiā amicorū: q̄. s. cōstātiā quærimus in amicitia. primum enī firmamentum cōstantiæ ē fides: nā infideles constantes esse non possunt: fideles aūt constantiā habēt.

Periclitus
Periclitatus

Excusatus est

Item aut

Nisi exptū: nisi expiāmur difficile ē iudicare aliquē ee nostrū aicū. ¶ Ipsa aicitia: ac si dicat afi aicitiā ex periēdi sūt illi: quos diligere itelligimus. Ita ꝓcurrit aicitia: sit isteron, pteron. ꝑmū iudiciū faciēdū est de amicis anteq̄ amamus. ¶ Est igit̄ prudēs hō: q afi iudiciū iā iuenerit aliquē amicū ipsū amorē sustinere debet: ē. n. gubernare: quēadmodū rhedarius suos refrenat equos. ¶ Aquis: tēpestatibus: quēadmodū gubernat nauē i uētis regēdus ē. legit̄ ēt equis tēperatis & erit silitudo a rhedario tracta: ut diximus. ¶ Periclitatis moribus aicoꝝ: exptis i aliq̄ re aicoꝝ moribus: q nobis aicitiæ nōdū i totū obseruare nō uidētur ab hoc aicoꝝ genere beniuolētiæ ipetus refrenādus ē: periculū qñ signi ficat discrimē deriuat̄ a pereo. Si autē significat experimētū uenit ꝑ ꝑā. i. expiētia: & tūc ab eo fit periculū: inde periclitatus. i. exptus. ¶ Quidā i paruā pecuniā: hoc mō sūt expiendi aici ut penes ipsos aliquā deponamus pecuniā q si nobis fuerit fideles i hac pua re: poterimus eis dicere ēt q̄ uoluerimus: qñ fideles sēp iuenimus. ¶ Quidā cognoscūt̄ i magno aliud genꝰ aicoꝝ q forte i illa pua pecunia moti fūt: tñ mouent̄ i maiori re: ut puta in honore i magīatibus. ¶ Vbi eos: sæpe numero illos q existimabāt turpe eē pecuniā ꝓferri aicitiæ iuenimus i magnis rebus eas beniuolētiæ aīponere honores: dignitates: magīatus: censura: iperia fieri exercitus auctorē. ¶ Potestates: magna i factōe. ꝓposita sint: malēt diligere istas dignitates q̄ uim aicitiæ. ¶ Imbecilla. n. natura: fddit rationē: q̄re hōres magis appetāt opes & honores q̄ amicitiā: qñ natura q̄ ē debilis cupit potētiā opū dignitatū et aliaꝝ reꝝ: et ibecilla uidēt̄ ad cōtēnēdas istas res. ¶ Excusatū ē: ipsonale ē ēt iō iūgit̄ cū plurali et singulari: & cū oī psona: qñ ifinitū ē. ¶ Nō sine magna .q. dicat pp honores & magīatus neglexit aicū: & iō excusādus. ē. Hæc ut omittā: occupatio color rhetoricus. Graues societates caláitatū: pauci ꝑpiunt̄ q descēdāt ad aicoꝝ calāitates ad iuuādo eos q̄q̄ Ennius subaudi dicat ꝑcte. Tñ hæc duo ꝓuēerūt: hæc duo. s. q̄ sequūt̄ aut i bōis. & ē ordo hæc duo aut i bonis rebus cōtemnūt: aut i malis deserūt uł cōueniūt: subaudi crimē leuitatis aut infirmitatis. Tñ hæc duo cōuincūt. Tracta ē similitudo ab uno litigante qui inducit testes & multa facit ut cōuicat alterā ptē: iō inq̄t ista duo: neq; ꝓpter res secundas aut aduersas d serūt amicos: & hoc euenit leuitate & infirmitate sua: Aut si in bonis rebus contemnūt: cōsecuti sūt magnū statū q̄ dormiūt: & iō nō possūt secū esse. ¶ In malis deserūt: si amicus paup factus ē cū amplius uidere nō uis q iō cōcludit q̄ si aliquem cōstantem uidebimus in utraque re in malis amicorum: & i bonis suis hūc ueꝝ amicū existimare debemus. Raro genere: qñ pauci reperiuntur qui in istis duabus rebus sint constantes & firmi: & alienis. si reperiatur nō humanus sed diuinus uidetur. ¶ Firmamentū aūt cōstānæ: tradit ultra prædicta quasdā regulas: q̄ sunt ad stabilitatē amicitiæ & cōstantiā amicorū: q̄. s. cōstātiā quærimus in amicitia. primum enī firmamentum cōstantiæ ē fides: nā infideles constantes esse non possunt: fideles aūt constantiā habēt.

sane nisi expertū. Experiendū aūt est ī ipa amicitia ita præcurrit amicitia iudiciū: tollitq; expiendi potestatē. Est igit̄ prudentis sustinere ut cursū sic īpetū beniuolētiæ quo utamur: quasi aquis tēpestatis sic aīcitiis aliqua parte periclitatis moribus amicorū. Quidā sæpe in parua pecunia ꝑspitiunt̄ q̄ sint leues: Quidam aūt quos pua mouere nō potuit cognoscunt̄ ī magna: si uero erūt aliqui ꝑperti qui pecuniā ꝓferre aīcitiæ sordidū existiment: ubi eos īuenīemus: qui honores: magīatus: īperia: potestates opes: amicitiæ nō anteponāt: ut cū ex altera pte ꝓpositā hæc sint: ex altera uis amicitiæ: nō multo illa malīt. Imbecillā. n. humana natura ē ad cōtemnendā potentiā q̄ ēt si neglecta aīcitia cōsecuti sūt excusatū iri arbitrant̄: qa nō sine magna cā sit neglecta aīcitia. Itaq; uere amicitiæ difficillime repetiunt̄ in his q ī honoribus: req;. p. uersāt̄. Vbi enī istū īueniās qui honorē amici anteponat suo? Quid? hæc ut omittā q̄ graues: q̄ difficiles: pleriſq; uidentur calamitatū ſocietates ad quas non ē facile īuentus q descendat: quāq̄ Ennius recte inquantum amicus certus in re incerta cernit̄: tñ hæc duo leuitatis & infirmitatis pleroſq; cōuincūt, aut si in bonis rebus contēnūt amicos: aut si īmalis deserunt, Qui igit̄ utraque in re grauē: constantem: stabilē se in amicitia ꝓstiterit: hunc ex maxime raro genere hominum iudicare debemus: & pene diuino. Firmamentum autem stabilitatis cōstantiæq; est eius quam in amicitia quærimus fides: nihil enī stabile ē q̄ infidū est

Simplex

Tortuosum

Simplicē: simplices appellant qui lingua loquunt q̄ hñt i corde. simplices igit erga aīcos dēmus esse eoēs qa τα των φιλων κοιμᾶ. Cōsētiētē. i. simul ꝺsētiētē: sētiētes dicimus q æq̄li affectiōe cū aīcis sētiūt: hoc ē si aīcus dolet doles ēt tu. si letet æquo mō tu afficieris. i. declaratiue stat: q eisdē rebꝫ mouet: qbus aīcus tuus moueat. motꝫ aī appellat a Ci. affectōe. s. dolore tristari. Ingēiū mltiplex: Ingēiū ligua tenet unū uel ꝓfert & intus sētiat aliud. multiplex dicit tortuosū a torqueo. i. q̄ torqueat falsitates & simulationes fidelitatē i se nō habet: & ē ofo q̄tū ad simplicē. Neq; n. q reddit rōnē: q̄tū ad cōsentiētē: q enim pibus rebus una cū aīco nō afficit cōtra naturā facere uidet. lō igt rō naturæ cōsētit. nata iduxit hoiem: ut hois misereat. ergo si aīci calāitate ñ mouemur cōtra naturā facimus. Natura cōsētit: subaudi nō fidus atq; stabilis eē pōt. Addēdū ē eodē. i. ad eādē regulā & ꝓceptū cōstātiæ addēdū hoc ut aīci ñ delectent suis aīcis iferre cria neq; oblata suscipere ab alio q̄ oīa ꝑtinēt ad cōstātiā de q̄ nūc Lælius tractabat: sic Pla. nō audiebat cria aicoꝝ oblita qdā crīnās aīcos platōis durabat qd illi de platōe maledicebāt: & ille ñ tādē illū crīnātē hoc mō repellit si aīci de me male dixerūt tūc aīcitiæ offiñ reqrebat ut de me maledicerēt. Ita fit. i. seqtur & cōcludit q̄ aīcitia nō nascit nisi iter bonos. q. n. ifideles sūt & aīcos iique crīnant: bōi ñ sūt: sed si fideles sūt bōi nūcupāt. Est. n. bōi uiri: ptīet ad bonū uirū. hæc duo tenet i aīcitia: ꝑmo ut ñ figat neq; aliud simulet. secūdo ut criationes de aīcis oblatas repellat: quē eūdē sapiētē bonū appellamus hoiem q sapiēs ē: ut rōe & oīe utat: ñ. n. uocamus sapientes istos more uulgari q sūt iepti nihil mali faciūt hi q nō doctrinā ñ regulā alicuiꝰ uirtutis hīnt: iō bōi ñ sūt. Fictū ad animū simulatū ad uerba tu dicis unū & aliꝺ facis. Ingenuū ē ad libeꝝ hoiem ptīet: ñ occulltare opinionē sed apte: uēl diligere: uel odisse aliquē: deide ē secūdū ne solū repellamus criationes oblatas de aīco: sed ne putamus qdē nō eē suspitiosas. i. ñ dēamus solū suspicari de aīco: neq; existiare nihil esse uiolatum aliquid. Accedit huc. i. præterea ad hæc accedit. ostēdit ut amicitia non sit acerba neq; aspa sed mitis & suauis. Morum: ut mores faciles erga amicum habeamus. Seueritas absit: dicitur seuerus a sequēs & ueꝝ. Habet illa grauitatē: ac si dicat ptiet ad Caronē maiorē. nā seueritas ē ps uirtutis: sed i aīcitia seueritas ista repudiāda ē. Liberior: ut liber uoceris cū aīco sine seueritate. Existit hoc loco: ponit q̄dā q̄stionē si aīcitiæ ueteres cā nouaꝝ repudiādæ sint: qua qdē q̄stiōe ꝓbat aliqbus exēplis nō eē dē mittēda uetus aīcitia. Quæstio sub difficilis: paꝝ difficilis ad soluēdū sub i cōpositōe significat parū ut subrusticus: q̄stio sic diffinit a dialecticis ē dubitabilis ꝓpositio: alia significat torturā. Nō indigni: īmo digni sua uirtute & moribꝫ īdigna dubitatio: hoc ē de q̄ ñ ē dubitādū. Veterria: declarat p exēplū q̄ ueteres res magis sint i ꝓcio q̄ nouæ. Verūq; illud ē: ꝓuerbiū ātiquū ē apd græcos & latios: ut comedamus mltos modios salis cū aīcis: hoc ē ut simul lōgo uiuaūs tpe: q̄ aīci ueteres ñ repudiādi sūt. Munꝫ aīcitiæ expletū. i. pfectū sit munꝫ aīcitiæ: q̄ explet mltitudie aicoꝝ. Nouitates āt, si aīcitiæ nouæ iis discīplis et bōis moribꝫ spē fut æ aīcitiæ bōæ ꝑ se ferāt ñ cōtēnēdæ sūt: dūmō ātiq̄ aīcitia suo i loco stabil sit:

simplicē ꝑterea et coēm et cōsētiētē: et q rebꝫ iisdē moueat eligi par ē. q̄ omnia ꝓtinent ad fidelitatem neq;. n. fidū pōt esse multiplex īgenium et tortuosū: neq; uero ꝑ ñ iisdē rebꝫ mouet & natura cōsētit fidus aut stabilis pōt eē. Addēdū eodē ē: ut ne crībꝫ aut inferēdis delectet aīcis: aut credat oblatis: q̄ ꝓtinēt oīa ad eā quā iā dudū tracto cōstātiā: ita fit uerū illd qd ītio dixi aīcitiā nisi īter bonos eē ñ posse Est. n. bōi uiri: quē eūdē sapientem licet dicere hæc duo tenere i aīcitia: ꝑmū ne qd fictū sit: ne ue simulatū. Apte. n. uel odisse aliū magis īgenuū est q̄ frōte occultare sniam. deīde: ñ solū ab aliquo oblatas criationes depellere: sed ne ipsū qdē esse suspitiosū: semp aliqd existimāte ab aīco esse uiolatū. Accedat huc suauitas q̄dā oportet sermonū atq; moꝝ haud q̄q̄ mediocre ꝺdimentū aīcitiæ. Tristitia āt et i oī re seueritas absit. hēt illa qdē grauitatē. Sed aīcitia remissior eē dēt & liberior: & dulcior et ad oēm cōmoditatē facilitatēq; ꝓcliuior. Existit āt hoc loco q̄dā q̄ stio difficilis: nū qñ aīci nō īdigni aīcitia: uetenbus sint añponendi: ut eqs uetulis teneros añponere solemus: īdigna dubitatio hoīe. ñ. n. aīcitiaꝝ eē dēt: sicut aliaꝝ rerū societates. Veterria q̄q;. ut ea uina q̄ uetustatē ferт esse debēt suauissīa: ueꝝq; illd est q uulgo dicit multos modios salis simul edēdos eē ut aīcitiæ munꝫ expletū sit. Nouitates āt si spē afferт:

Fictus Simulatus

Sub In oppō

¶Vt tanq herbis: ſilitudo tracta ē a ruſtico qn herbis ſcia ſui futuros ꝓcipit fructus: ſic & nos noua aĩcitia cõtrahẽda futuros fructus cognoſcimus. ¶Cuius mẽ. feci: & ẽ cõtra illos q dicũt aĩcitias eẽ mutandas ſicut renouamus equũ. ¶Si nulla res ĩpediat. i. ſi morbus uel podagra ſiue pũctura aliq nõ impedit equũ ueterẽ nobis cõſuetũ libẽtius eo utimur q̃ aliquo idomito. Intractato. i. indomito loqmur ſecũdũ uiros prudẽtes: qm̃ ſtulti adoleſcẽtes magis eqtãt pullũ equũ q̃ ueterẽ. Sed ĩ his q̃ ſũt ĩ aĩcitia: ſi ſolũ ĩ aĩalibus: ſed ẽt ĩ locis iaĩatis: utputa ĩ ſilueſtribꝫ locis ĩ qbus nati ſumus gerimꝫ amorẽ: & magis delectamur q̃ nouis locis q̃uis ãeniſſimis: ſic aĩcitia ueteri delectãdũ ẽ q̃ noua. Sed maximũ ẽ ĩ hoc aĩcitia: tradit unũ maximũ ꝓceptũ uidelicet q̃ aĩci ꝓſtãtioꝛ ſuis aĩcis ſe depmeꝛ debẽt honorãdo colẽdo eos q̃uꝫ iferioꝛs ſit. Eſſe pa. ife. ñ enĩ pp fortunã alit uirtutẽ ali q̃ ſi ĩ aĩcitia extollere dẽmus: ĩmo nos pes illis efficeꝛ dẽmus. ¶Sæpe. n. q̃dã exce. mltotiẽs aliqs uirtute & ingẽio et fortũa ſuos ſupat aĩcos: ut ſcipio fuit q ſi ſe maioꝛẽ exiſtimãs ꝺtinue failiaribus et ſibi ꝺiũctis ſuccurrebat uenerabaꝫillos. Inferioris or. aĩcis iferioris dignitatis nũq̃ ſ- aſſpoſuit. ¶Colebat tãq̃ ſu. q̃uis ſcipio grãdis eẽt natu & ĩ oĩ re prudẽtior atq excellẽtior ffe ſuo qnto maxio: tñ eũ q̃dã reuerẽtia colebat cedẽdo ſibi uẽiã et alia faciẽdo. Per ſe eẽ poſſe: ꝓ uiribus nitebaꝫ ut aĩcos ſuoſq oẽs cæteris ãplioꝛs efficeꝛt. Præſtãtiã: ſiue excellẽtia alicuius diſcipliæ ſe ſbtilitatis ingẽii a nata datæ ſiue ſtatꝫ alicuius ꝺſecuti fuerius aĩcis ĩptiꝛ dẽremus. Imptiãt: iptio et iptior repitꝫ. Si ue ſit ibe. exortãdi aĩo ſũt: ſic paupes locupletãdi ſũt. ¶Vt i fa. ſicut Paris q pp cõiectores inſõnioꝛ iter paſtores educatꝫ ẽ. illi. n. iuſſerãt ut occideꝛt ne troia ſua cã piret: tãdẽ filius regis cognitꝫ ſtatũq̃ ãpliſſimũ adeptꝫ cũ ſuis paſtoribꝫ cõuenire conabaꝫ. ¶Propt ignorãtiã ſtirpis: ignorabat Paris qs eẽt eius pr̃: et is tãq̃ faũlus uiuebat cũ paſtoribꝫ: ſicut et romulus q ignorãs pr̃em educatꝫ eſt a fauſtulo erga quẽ maximũ geſſit amorẽ. Aut re. filii: ut iupiter q iter capras educatꝫ amoꝛ nimio quẽ hẽbat ĩ caprã q̃ ipm lactauit eã ĩ cælũ: trãſtulit & amalthea uocata ẽ. Duxerũt. ſ. exiſtimauerũt lõgo tpe illos paſtoꝛs eẽ pres ſuos ut dixiũs de Paride. ¶Vt hic igitꝫ: aliꝺ ꝓceptũ p cõtrariũ tradit q̃ quẽadmodũ ſupiores aĩci iferioribꝫ ſe pes tribueꝛ dẽant: eo dẽ mõ iferiores dẽant fortunis aĩcoꝛ ĩmo letẽt: et illos ad maiora pueire cupiãt: neceſſitudie ſtricta neceſſitate: uel affinitatis uel alicuius alterius cõiũctiõis. ¶Quoꝛ pleriq̃ aut q̃rũtꝫ mlti ſũt q lamẽtantꝫ aĩcis: qm̃ ſibi nõ ſubueniũt qꝺ quidẽ uerũ nõ ẽ: ſed inuidia quadam querunt. nõ enĩ uellent amicos ſuos ea in dignitate exiſtere. Magis q̃ant dicere ſi aliqui putant. tanto magis plæriq̃ audẽt exprobare beneficia ſi putẽt amicos ſuos habere aliquos

ũt tãq̃ ĩ herbis ñ fallacibꝫ fructꝫ appeat: ñ ſũt ille q dem repupiãdæ. Vetuſtas tñ ſuo loco cõſeruãda ẽ. Maxĩa ẽ. n. uis uetuſtatis & cõſuetudinis. At q ĩ ipſo equo: cuius mõ mẽtionẽ feci: ſi nulla res ĩpediat nẽo ẽ: q ñ eo quo ꝺſueuit libẽtius utaꝫ: q̃ intractato & nouo. Nec mõ ĩ hoc q ꝺ ẽ aĩal: ſed ĩ his ẽt q̃ ſũt in aĩata ꝺſuetudo ualet: cũ locis ẽt ipſis mõtuoſis delectemur & ſilueſtribꝫ: ĩ qbus diutius cõmorati ſumꝫ Sed maximũ ẽ ĩ aĩcitia ſuperiorẽ parẽ eẽ iferiori: ſæpe enĩ excellẽtiæ q̃dã ſũt: q̃lis erat ſcipioĩs in nr̃o ut ita dicã grege. Nũq̃ ſe ille Philo: nũq̃ rutilio: nũq̃ Mũmio añpoſuit: nũq̃ iferioris ordinis aĩcis. Quuero Maxi. fratrẽ egregiũ uirũ oĩo ſibi neq̃q̃ parẽ ꝙ iis ãteibat ætate tãq̃ ſupiorẽ colebat. Quod faciẽ dũ imitãdũq̃ ẽ oĩbus: ut ſi q̃ pſtãtiã uirtutis ĩgenii fortũæ ꝺſecuti ſũt: ĩptiãt eã ſuis: coĩcẽtꝫ cũ ꝓximis ut ſi parẽtibꝫ nati ſũt hũilibus: ſi ꝓpĩquos hẽant ĩbecilliores: uel aĩo. uel fortũa eoꝝ augeãt opes: eiſq̃ honori ſint & digĩtati: utĩ fabulis: q aliquãdiu pp ignorãtiã ſtirpis & gñis ĩ famulatu fuerĩt: cũ cogniti ſũt: & aut deoꝝ: aut regũ filii iũeti: retinẽt tñ charitatẽ ĩ paſtores: quos pres multos ãnos eẽ duxerãt: Quod qꝺ ẽ multo ꝓfecto magis ĩ ueris pribus certiſq̃ faciẽdũ. Fructus. n. ĩgenii & uirtutis oĩſq̃ pſtãtiæ, tũ maxime capitꝫ: cũ ĩ ꝓximũ quẽq̃ cõferꝫ. Vt igĩtur hi q ſũt ĩ aĩcitiæ cõiũctiõiſq̃ neceſſitudie ſuperiores: ſe æquare cũ iferioribus debẽt: ſic iferiores doloꝛẽ nõ debẽt ſe a ſuis aĩcis: aut ĩgenio: aut fortuna: aut dignitate ſupari. Quoꝝ pleriq̃ aut q̃runt ſemp aliq̃d: aut ẽt exprobrãt: Eoq̃ magis ſi habere ſe putãt: qꝺ officioſe: aut aĩce & cũ laboꝛ aliquo ſuo factũ queant dicere. Odioſũ ſane genus hominum officia exprobrãtiũ q̃ meminiſſe debet iis in quẽ col

ſuoꝝ ſe ꝺ ſtirpis ꝓſapiãt ſolẽt

(Paris

¶ Sunt.n. quidā: plerīq; reperiunt' q amicitiis molesti fiunt: qm̄ ipsi putāt amicitias cōtēni cū uidēt amicos suos i ampliore dignitate & reuerētia: hoc mō fit si pater quispiā filiū doctorē haberet filius quidē in cōuiuio honestiori loco sedeat q̄ pater: qua ex re orit' huius amicitiæ modestia: qm̄ pater putat eē in cōtēptu alioꝝ: qm̄ sit filius i āpliori loco positus. tales.n. amici ab hac opiniōe & uerbis & opa atq; effectu remouēdi sūt. ¶ Tātū.n. cuiq; ē tribuēdū: tāta existimatio de amico ē faciēda q̄tū ipse efficere possit hoc ē uiribus tuis ad oēm extollas amicū dignitatē: licet tñ illa tribuēda sūt amicis q̄ uiribus ingenii sustinere tui possint: uerbi gra ñ aīcū cōsulē faciamus si ea dignitate dignus ñ sit: uel si ñ hēat lras & prudētiā ad cōsulatū req̄sitā: tribuere ē existimationē de aliquo facere. ¶ Sustinere: si amicus sit dignus p̄tura: illo magīatu uenerādus ē: & nō ultra ad honores p̄ducere pp illoꝝ ignorātiā sicut scipio fratrē suū pp ibecillitatē ingenii cōsulē facere nō potuit. sed rutiliū familiarē suū uiꝝ doctissimū cōsulari dignitate honorauit. ¶ Dio aīcitiæ corroboratis. Ad amicitiā corroborādā. hoc i loco declarat' q̄ necesse sit ut tp̄s atque moꝝ similitudo itercurrat lōgitudo et moꝝ similitudo ad aīcitiæ stabilitatē req̄rit'. ¶ Nec si qui: nō.n. oportet i p̄uecta ætate amare eos hoc ē hoc ē habere amicitiā cū illis quos dileximus ineūte ætate amāt eos: hoc ē hīe aīcitiā q̄m̄ æqualia exercebāt studia in uenatione i ludo pilæ: sed crescēte ætate moꝝ similitudo accessit: q̄ ex re illa frangit' amicitia: iō tp̄s atq; moꝝ similitudo ad aīcitiā req̄rit: ordo ē nec decet eos hīe necessarios: quos cū eodē studio p̄ditos dilexerūt: si q̄ ieunte ætate. Isto eni mō nu. si hoc eēt cōueniens: ut pp tp̄is lōgitudinē amaremus aīcitiā hac de cā ꝺtrahemus sequeret' q̄ nutrices & pedagogi nobis cēnt ītimi familiares: q̄ nō accidit: nā alias adulti inuenimus aīcitias relictis puerilibus amoribus: pedagogus uocat' qui curā habet puerorꝝ cuius doctrinā pueri discūt: atq; maiores colere nō ignorant q.n. disciplinā lraꝝ p̄cipit p̄ceptor siue magister appellat'. dicit' autē pedagogus παιδ-αγώγος. Sed alio quodā modo colēdi: nō.n. nutrices & pedagogi negligendi sunt: sed subuenire atque amare debemus eos alio modo q̄nam amicos. ¶ Aliter amicitiæ: cōcludit quod amicitiæ ꝑstātes eē nō p̄nt: si nō fuit tp̄s & similitudo moꝝ: sicut p cōtrariū dmōstratū ē. ¶ Dispes mores: pares cū paribus cōgregāt': si qs malos tenet mores uitia seq̄t: iō aīcitiā cū moratō uiro lraꝝ cupido nūq̄ cōseq̄ poterit: Nec ob aliā cām: īmo ob istā cām. i. moꝝ dissimilitudinē bōi moribus aīci nō repiūt'. Nisi q̄ tāta ē: hæc igruit aīcitia iter bonos & īprobos: qđ maxia ē iter ipsos at' diāt: plerīq;.n. pp itēperatū amorē aīcoꝝ utilitatē retinēt. ¶ Quod sæpe fit hoc mō si aīcus ad dignitatē magīatus uocatus fuerit cū ipedis uerbis tuis. Neu mihi iā abūtia tua: iā i maxia uersabor iopia. Nec eni ut re: ponit exēplū. hæc ē historia: sed quia tractat' a poetis nomē fabulæ cōsecuta ē Lycomedes rex sciri si pyrrhū deidamiæ filiū pp iocūditatē quā ex eo istāte p̄cipiebat a bello troiano retinuisset si tātā lata sūt nū cōmemorare q̄ cōtulit. Quāobrē ut hi qui superiores sunt, submittere se debēt i aīcitia: sic quodāmō īferiores extollere: Sūt.n. qdā q̄ molestus aīcitias faciūt cū ipsi se cōtēni putāt. Quod non fere cōtingit: nisi his q̄ etiā cōtēnēdos se arbitrātur. qui hac opinione: non modo uerbis: sed etiā opere leuandi sūt. Tātum āt cuiq; tribuēdum est p̄mum q̄tū ipse efficere possis: deinde etiam quantum ille quē diligas. atq; adiuues possit sustinere. Nō enī tu possis q̄tū uis: licet excellas oēs tuos ad hōres āplissimos p̄ducere: ut Scipio Rutiliū potuit cōsulē efficere fratrē eius. L. ñ potuit. Quod si ēt possis qd uis deferre ad alteꝝ uidēdū ē tñ qd ille possit sustinere Oīno aīcitiæ corroboratis iā cōfirmatis & īgeniis & ætatibus iudicādæ sūt: nec si q̄ ieūte ætate uenādi: aut pilæ studiosi fuerīt: eos hīe necessarios oportet quos cū eo studio p̄ditos dilexerūt: Isto.n. mō nutrices & pedagogi iure uetustatis plurimū beniuolētiæ postulabūt: q negligēdi qdē ñ sūt: sed alio quodāmō colēdi: aliter enī amicitiæ stabiles p̄manere ñ possūt: dispes.n. mores dispia studia sequunt' quorū dissimilitudo dissociat aīcitias: nec ob aliā cām ullā bōi īprobis: īprobi bōis amici eē ñ possūt: nisi q̄ tāta ē iter eos q̄ta maxia pōt eē moꝝ studiorūq; distātia: recte ēt p̄cipi pōt i amicitiis ne qs ītēperata quadā beniuolētia: quod p̄ræsæpe fit impediat magnas utilitates amicorū. Nec.n. ut ad fabulas redeā Troiam neptolomeus capere potuisset: si Licomedē apud quē erat educatus: multis cū lachrimis itē

gogi negligendi sunt: sed subuenire atque amare debemus eos alio modo q̄nam amicos. ¶ Aliter amicitiæ: cōcludit quod amicitiæ ꝑstātes eē nō p̄nt: si nō fuit tp̄s & similitudo moꝝ: sicut p cōtrariū dmōstratū ē. ¶ Dispes mores: pares cū paribus cōgregāt': si qs malos tenet mores uitia seq̄t: iō aīcitiā cū moratō uiro lraꝝ cupido nūq̄ cōseq̄ poterit: Nec ob aliā cām: īmo ob istā cām. i. moꝝ dissimilitudinē bōi moribus aīci nō repiūt'. Nisi q̄ tāta ē: hæc igruit aīcitia iter bonos & īprobos: qđ maxia ē iter ipsos at' diāt: plerīq;.n. pp itēperatū amorē aīcoꝝ utilitatē retinēt. ¶ Quod sæpe fit hoc mō si aīcus ad dignitatē magīatus uocatus fuerit cū ipedis uerbis tuis. Neu mihi iā abūtia tua: iā i maxia uersabor iopia. Nec eni ut re: ponit exēplū. hæc ē historia: sed quia tractat' a poetis nomē fabulæ cōsecuta ē Lycomedes rex sciri si pyrrhū deidamiæ filiū pp iocūditatē quā ex eo istāte p̄cipiebat a bello troiano retinuisset si tātā

gloriã atq; honorẽ habuiſſet. Nec potuiſſet capere troiam. hoc. n. apud peritos manifeſtũ ẽ: qs. n. ignorat oraculũ a græcis eẽ ꝺſultũ troiã nõ poſſe capi ſi aliqs de gñe eacidarũ nõ iterfuiſſet. Neoptolemus: μέοσ nouus ϖολεμησ τίσ poetice bellũ dr̃: Pyrrus uocatus ẽ qm̃ criſpos hẽbat capillos. Et ſæpe icidũt magnæ res: ut ſi aĩcus uocet ad magr̃atũ opꝰ eſt ut ab aĩcis diſcedat. Deſideriũ: abſẽtiã aĩcoꝝ moleſte ferũt aĩci qm̃ ifirmi & molles ſũt. Infirmus. i. debilis ẽ: ut nõ paciat aĩcũ diſcedere ut ad aliquã proficiſcat dignitatẽ. Paꝝ iuſtus: ſi iuſtitiã hẽret aĩci cuperet utilitatẽ atq; ĩ oĩ re: ut dixit ſupius: hæc lex ĩ aĩcitia ẽ ut ab aĩcis hõeſta petamus: & aĩcorũ cã honeſta faciãus. Eſt. n. docet q̃ſdã regulas qbus aĩcitiam diſſoluere poſſumus ſi opus fuerit. Nõnũq̃ neceſſaria: ac ſi dicat neceſſe ſ̃ut calamitas q̃ dã uicioꝝ oriat in aĩcitia loquẽdo de aĩcis uulgaribus. nõ enĩ hic loqt de aĩcitia uera: quæ orit iter bonos: nec. n. uſq; ad extremitatẽ uitæ pdurat. illa ãt uulgaris familiaritas uitioꝝ calamitate igruẽte frãgit. Erũpũt ſæpe uitia: emanãt uicia qbus aĩcitia frangit. & ẽ ſiſtitudo tracta a fonte labẽte uenis terræ. Tũ ĩſpos. ſ. uitia erũpũt ĩ amicos utputa firmãt amici uicioſi aliqd alterius alteri. Tũ ĩ alienos: ſi furant uel adulteriũ faciãt ĩ eos: tñ ifamia & turpitudo illoꝝ aĩcoꝝ ptinet ad te eorũ familiarẽ: q̃ qdẽ aĩcitiæ & cõſuetudis remiſſiõe remouẽdæ ſunt. Et ut Catonẽ audiui: Cato maior aiebat tales aĩcitias paulatĩ diſſuendas eẽ magis q̃ deſcindẽdas & apte frãgẽdas: utputa rñdere faciat q̃ domi nõ ẽ ſi ab aĩco nũcupat. Niſi ĩ q̃dã uicia exarſerint: ſed ſi aliqd iniuriæ iter aĩcos ortũ fuerit q̃ ſuſtinet neq; rectũ neq; iuſtũ eſt ut ſi aĩcus ꝺſpirat cõtra pñiam nũc dare talẽ aĩcitiã corã renunciare debẽus Sin ãt moꝝ uel ſtudioꝝ: ſi ille cuius aĩcitiã cõtraximus mutauerit bonos mores & ſtudia bõa ĩ mala: ut fecit Titius familiaris Horatii: q libros uẽdidit ut artẽ militarẽ exerceret. tũc paulatim illius aĩcitiã depõemus: ſic faciemus ut nõ ſolũ aĩcitia ꝺpoſita: ſed ne inimicitia ſuſcepta uideat. cũ illo ĩ repu. diſſenſio. ſi aĩcus fauet marianæ pti & tu reip. hæc diſſẽſio aĩcitiã diſſoluit. Ab aĩcitia Qu. Põpei. Scipio. n. remotus eſt ab aĩcitia Pompei uerbis meis qm̃ potius mei aĩcitiã q̃ illius tenere uoluit. A collega nr̃o metello: metelli aĩcitiã reliq pp q̃dam diſſeſſionẽ reip. qm̃ ille fauebat uni factiõi & Scipio alteri. Offẽſiõe aĩ nõ acerba: prudẽtia ſua & ſimulatiõe diſiũctionẽ aĩcitiæ cũ iſtis Scipio fecit: itaq; ab ipo offenſi nõ uidebãt: & adhuc illius aĩcitiã retinere putabãt. Quãobrẽ. pmũ tradit regulas: qbus elaborãdũ ne aĩcitia ſic opprimat ut deide inimicitiæ oriant opa ut ſæpenumero dixius: mr̃ & opus filius: nã opa ẽ labor q p̃cedit opus: oĩs opatio q̃ fit ad informãdũ gladiũ uocat opa: opus ãt gladius ipſe nũcupat. Sin aliqd tale euenerit: ſi iterceſſerit cã aliq̃ pp quã aĩcitia dimittẽda ſit. Vt extinctæ: ſiſtitudo trahit ab igne q dũ p ſe morit appellat extingui: ſi ãt p uim aquaꝝ q̃ pmũ ſuffocat opprimi dr̃: dicit g̃ ſi qd accidit: ut nos pp aĩcoꝝ uitia diſſoluamur ab ipis debeamus extinguere paulati ipſã aĩcitiã: hoc mõ nõ hr̃e freq̃ntẽ cõſuetudinẽ cũ illis: tũc aĩcitia extin-

ſuũ ĩpediẽtẽ audire uoluiſſet. Et ſæpe incidunt magnæ res ut diſcedẽdũ ſit ab aĩcis. quas q ĩpedir uult qd deſideriũ nõ facile ferat is & ifirmus eſt molliſq; natura: & ob eã ipſã cãm ĩ aĩcitia pꝝ iuſtus. At q; in oĩ re cõſiderandũ ẽ & quid poſtules ab aĩco & qd patiare a te ĩpetrari. Eſt ẽt quaſi q̃dã calamitas ĩ amicitiis dimittẽdis nõnũq̃ neceſſaria. Iã enĩ a ſapiẽtũ familiaritatibus ad uulgares aĩcitias oro nr̃a delabitur. Erũpunt ſæpe uitia aĩcoꝝ tũ ĩ ipſos amicos: tum in alienos. quoꝝ tñ ad amicos redũdet ifamia. Tales igit amicitiæ ſũt remiſſiõe uſus leuãdæ: & ut Catonẽ dicere audiui diſſuẽdæ magis q̃ diſcindendæ ſũt: niſi q̃dã admodũ intollerabilis iniuria exarſerit. ut neq; rectũ neq; honeſtum ſit: neq; fieri poſſit: ut nõ ſtatim alienatio diſiunctioq; facienda ſit: Sin ãt moꝝ aut ſtudioꝝ cõmutatio quædã ut fieri ſolet facta erit: aut ĩ rep. partibus diſſenſio interceſſerit Loquor. n. ut pauloãte dixi: nõ de ſapiẽtũ: ſed de coĩbus amicitiis cauẽdũ erit: ne nõ ſolũ aĩcitiæ depoſitæ ſed ĩimicitiæ ẽt ſuſceptæ uideãt. Nihil enĩ turpius: q̃ cũ eo bellũ gerere: quo cũ familiariter uixeris. Ab aĩcitia Qu. Põpei: meo noĩe ſe remouerat ut ſcitis. Scipio pp diſſenſionẽ ãt q̃ erat ĩ rep. alienatus ẽ a collega nr̃o Metello utrũq; egit grauiter: auctoritate & offenſiõe aĩ nõ acerba. Quãobrẽ primũ dãda opera ẽ: ne qua aĩcorũ diſſidia fiãt: ſin tale aliquid euenerit: ut extictæ potius aĩcitiæ: q̃ oppreſſæ eſſe uideantur. Cauẽdum uero eſt: ne etiã in graues inimicitias cõuertãt ſe aĩcitiæ: e qbus iurgia:

a' eluendæ

Opus filiuſ
Opera mater
Extinctus
Oppetiny

Contumelia

guetur nisi eēt cōspirans: aio contra pr̄iam: qm̄ tū amicitia illa nō extinguēda: sed opprimēda ē. ¶ Male dicta: appellare ipsū latronē, pditorē. ¶ Cōtumeliæ: ät ueniūt a tumeo ut si diceret hūc hoiem pessuda bo cōtumelia uocabit. ¶ Quæ tū: istæ cōtumeliæ tollerādæ sūt si nō sūt cū maxio uituperio: & maxime ueteris aīcitiæ gr̄a: qm̄ ipse q male dicit magis i culpa existimabit q̄ ille q eas tollerauit. Incōmodo: q̄ amicitiæ dissoluāt pp aīcos uitia: hæc erit optia cautio. ¶ Vt ne nimis cito: aliquem diligere īcipiamus. ¶ Diligere: ē principiū beiuolētiæ: ut ide Ci. quē diligere solebā nūc amare uideor. ¶ Digni aūt sūt: q uir tutē mos, pbitatē ōtinēt aīcitia digni diiudicādi sūt oī ex pte. ¶ In suo gñe p fectū: hō i suo gñe pfectus nō iuenit: æquus i gñe aliqs nō reperit pfectus ut bonas ungulas egregiū caput cæte raq; sibi ad pfectionē hēat necessaria. ¶ Sed pleriq; aliquos: reprehēdit opi nionē eos, q amicitias appetendas eē ät nō beniuolēdi gr̄a: sed utilitatis cō sequēdæ cā: huius. n. generis hoies alī qd hūani coguisse non uident. ¶ Fru ctuosū: fructū appellamus qcqd utile ē. ¶ Q̄ pecudes: pastores diligūt: & arm̄ēta pp utilitatē. ¶ Ipsi sibi exēplo sūt. i. tales hoies nō cōsiderāt qd sibi ipsis exēplū eē possūt: q̄lis sit huius aī citiæ naturalis. s. officiū mēbros, ſspi ciāt: nā ut dixius mēbra iter se diligūt absq; fructu illius amoris: q̄ ex re unus qsq; sibi exēplū eē pōt: sed ipsi tenent φίλαυτος. i. amorē, ppriū: ut ament nō cā amicos: sed pp̄a utilitate cōse quēda. ¶ Qualis: q̄tū ad illud p̄cher rima. ¶ Quod: q̄tū ad se & pp se: ipse eni qsq; declarat q sit amor naturalis ¶ Quod nisi idē: nisi iste amor trāsfe rat i amicitiā: amicus nō reputat. nā q amat seipsū amor hic appellat. i. φίλ αυτος. sed ille amor tātus in aīcis trās fera: q̄tū habet i seipsū & e cōuerso: si fiat ab amicis hæc appellat aīcitia: ac si diceret: aīcus æque debet amare amicū ac seipsū. ¶ Is: tā q̄ alter idē. i. aī cus: ē alter ego uñ dr̄ bñ græce ἕτερος q̄si ἄλλος. i. alt. ¶ Cicurib: cicuris di cit bestia māsueta: nā cicurare uocabu lū ātiquū dicius māsuefacere. ¶ Feris: cōtrariū ē cicuribus. ¶ Ad quas appli cēt amātes: ad sui amātes applicāt be stiæ: primū amorē. i. αρῶτοφοος nā hoc clarū a natura ut unusquisq; se a met & tutat: deīde ad sui similes adiū gunt ut uulpes copulant cum uulpibus. Aīantes. declinet hic aīans tis q, usurpat sæpenumero Lactan tius: cū desiderio. i. ita amāt qd dolēt absētia socios: ut si equus uideat amicū & sociū suū. ¶ Pene: unū ex duobus hoc ē pceptū Pythagore πρὸς θεῶν μὴ ἐπὶ κακῷ χαρίζεσθαι φίλῳ. Sed pleriq; castigat hoies iter quos aliq sūt q uolūt ab amicis qd ipsi aīcis facere nolūt: sicut sūt maiores q sēp ab amicis iferioribus aliqd expectāt & aliqd de suo illis nō tradunt. ¶ Peruersē: ne dicā. ¶ Impudenter: ac si dicat tā, pter ipudentiā quā pro pter puersitatem. ¶ Quales ubi illi esse nō possunt qa nolūt esse tales in amicos quales seipsos putāt eē amicos: iō non possunt. ¶ Par est iustū est amicū esse bonū: deinde similē sibi inuenire. In talibus. s. ami cis: q bonitate atq; uirtute præditi sūt amicitiæ. ¶ Iustitia: quæ præmiorū est unicuiq; secūdum debitum

maledicta: cōtumeliæ gignunt. Quæ tñ si tollerabi les erūt ferēdæ sūt: & hic honos ueteri aīcitiæ tribuē dus ē: ut is ī culpa sit: q faciat: nō q̄ patiat iniuriā. Oīo oīum hoc uitio atq; īcōmodo una cautio ē atq; una, puisio ut ne nimis cito diligere īcipiat ne ue īdignos. Digni āt sunt amicitia: qbus ī ipsis iest cā cur diligant. Rar genus: & qdē oīa præclara rara nec qcq̄ difficilius q̄ repire. quod sit oī ex pte ī suo gñe pfectū. Sed plæriq; neq; ī rebus hūanis quicq̄ bonū norūt: nisi qd fructuosum sit: & amicos tā q̄ pecudes eos potissimū diligunt: ex qbus sperant se maximū fructū eē capturos. Itaq; pulcherrima illa & maxie naturali carēt aīcitia: p se & pp se expeten da: nec sibiipsi exēplo sūt: hæc uis aīcitiæ q̄lis & q̄ ta sit: ipse enī se qsq; diligit: non ut aliquā a seipso mercedē exigat charitatis suæ: sed qd pro se sibi qsq; carus ē: qd nisi idē ī amicitiā trāsferat: uerus aīcus iuenīq̄ reperiret. Est enī is amicus quidē: qui ē tanq̄ alter idē. Quod si hæc apparēt ī bestiis: uolucribus agrestibus: natātibus suibus: cicuribus: feris: pmū ut seipsi diligāt. Id. n. pariter cū oī aīante nascīt: de inde ut requirant atq; appetant aliquas alias aīan tes ad quas se applicent eiusdē generis: idq; faciunt cū desiderio & cū quadā similitudīe amoris hūani q̄to id magis in hoīe fit natura: qui & seipse diligit & alter, acqrit: cuius aīum cū suo cōmiscat. ut effi ciat pene unū ex duob. Sed pleriq; puerse: ne dicā īpudēter aīcū hr̄e talē uolūt: q̄les ipsi eē nō possūt quæq; ipsi nō tribuūt amicis: hæc ab his desiderāt.

Animantib. hūs

retributio: oia pro altero suscipiet: s. consiliū: labores: & alia suscipiet p amico. ¶ Sed ēt uerebunt: nō solū uerebunt his tales amici: sed ēt uerebūt ac reuerētia quadā timebūt facere aliqd corā qđ nō sit ī uirtute: qđ quidē faciendū est. ut amicus nisi honestū corā amico cōficere audeat. ¶ Verecūdiā: ubi enī deficit uerecundia illic aicitia non pōt ē. uerecūdia est timor ignominiæ. Itaq; i his error: reprehendit illos qui uolūt ut inter aicos sit licentia peccādi. si enī amicus alteri iseruiret ut libidine potiret: inter istos aicitia nō hꝫet locū. Solitaria uirtus. i. sola: nō ad sumitatē honoris & recti uenire pōt: sed si cū alio similiū cō iuncta sit ad summū peruenire solet: Verecunda

par est aūt primum ipsum esse uirum bonū: tū alterum simile sui quærere. In talibus ea quā iam dudū tractabamus: stabilitas amicitiæ cōfirmari pōt. cum hoīes beniuolentia ī cōiuncti primum cupiditatibus iis: qbus cæteri seruiūt: īperabūt: deinde æqtate iustitiaq; gaudebūt: omniaq; alter p altero suscipiet. Neq; quicq̄ unq̄ nisi hōestum & rectum alter ab altero postulabit: neq; solum colent se īter se ac diligent: sed ēt uerebuntur: nā maximū ornamētum amicitiæ tollit: qui ex ea tollit uerecūdiā. Itaq; in his pernicioſus ē error: qui existimant libidinum peccatoꝝq; oīum patere in amicitia licentiā. Virtutum enī amicitia adiutrix a natura data ē: nō uiciorum comes: ut quoniā solitaria nō posset uirtus ad ea quæ sūma sunt peruenire. cōiuncta & sociata cū altera peruenīret: quæ si quos inter societas aut est aut fuit: aut futura ē: eoꝝ est habendus ad sūmum naturæ bonum optimus beatissimusq; comitatus. Hæc est inquam societas: in qua oīa īsunt quæ putant hoīes expetēda: honestas: gloria: tranquilitas: animi atq; iucunditas: ut cū hæc adsint beata uita sit: & sine his esse non possit: qđ cum optimū maximūq; sit: si ut uolumus adipiscī: uirtuti opa danda est: sine qua neq; amicitiam neq; ullā rem expetendā conseq possumus. Ea uero neglecta q se amicos habere arbitrant: tum se deniq; errasse sentiunt: cū eos grauis aliqs casus experiri cogit. Quocirca dicēdum ēt sæpius cū iudicaueris: diligere oportet non cū dilexeris iudicare. Sed cum multis in rbus negligentia plectimur: tū maxime in amicis & diligēdis & colēdis: præposteris enī utimur cōsiliis & acta agimus: quæ uetamur ueteri prouerbio. Nam īplicati

¶ Quæ: si quos iter. i. inter quos hæc societas uirtutis fuit siue ē uel erit ista rū copulatio istius societatis & uirtutis ad sūmū oium bonorū hūda. Beatissiūs: bonū ad uirtutē externis correspondeat hæc societas. hæc enī copulatio aicitiæ uirtuosæ ē illa i q̄ sūt oēs quæ hoies existimāt. Honestas: quæ honorē cōtinet. ¶ Trāgllitas aī: q̄tum ad rectū ad uirtutē. ¶ Sine his: uita enī quæ istis rebus honesto rēcto & laudabili caret. beata esse nō pōt: sic ut contra ea beatissima uita nūcupatur: quæ his bonis ornata sit: qđ cū optimū ad uirtutem maximū hꝫet honestū. Rectum laudabile: quibus ex rebus uita cōficit beata: elaborandū est ut id cōsequamur qđ non adipiscemur: si uirtuti indulgebimus: sine q̄ uirtute nulla amicitia nascit. ¶ Tū deniq; se errasse sentiunt: q enī sine uirtute sunt plærosq; hīe putant amicos quos i experientia alicuius rei aliēos ēe reperiūt cum grauis casus eos cogit experiri si aliqđ ifortuniū cogit istos uirtute carentes suos aicos expiri: uel ut sibi cōsulant seu illis iseruiant ul subueniāt: tunc reperiūt se uehementer errasse: qm̄ sibi nō sūt amici: sic ecōuerso illi petūt istos: ut aliq̄ in re succurrāt illis nollūt: qm̄ uirtutes ī istis amicitiis nō regnant. dicēdū ēt sæpius præcipiendū est. Iudicamus illū quem uolumus amicū: si uirtutē habeat anteq̄ incipiamus diligere: nō aūt ordinē retrogradū. cōmittamus. s. ut primo diligāus: deīde iudiciū faciamus nam stulti primū emūt librū: post uero emptionē: utrū sit correctus aspiciūt. ¶ Sed cum multis in rebus: ostēdit inconueniens qđ sequtur ex hac præposteratiōe: nā negligentia præiud cādi non solū in amicitia: sed ēt in multis rebus maximas damus pœnas: in amicitia uero si ante iudicium alicuius amicitiā adipiscimur: & deinde illum uicioſum cognoscimus magnas patimur pœnas: quia potius illius consuetudinem retinemus q̄ frangere amicitiam: qua ex re mœrore semp affi cimur. ¶ Plectimur: pœnas damus ꝓpter negligētiam nostram. ¶ Quæ uetamur: ueteriq; ꝓuerbio: maiores uetabant aliqđ fieri nisi prius sit iudiciū factum: nō enī domus ædificanda ē. postea iudiciū facere de ea: & quū eam uolemus habere: prouerbiū appellatur probatum uerbū: qđ græce dicit στελογον. Prouerbium

Vltro:citroq;.i. inuicē conuicti uel cōsuetudine quotidiana uel būficiis nō cito possumus aīcitiā dirū pere q̄uis sit necessaria cā dirūpēdi:nō istud cōseqū incōueniēs:qm̄ consuetudinē hēmus ī medio cursu: in tpe aīcitiæ. Offensiōe:qua rūpēdi est aīcitia. Tracta est similitudo ab uno eunti cuius pes ī aliquo obiecta ledit & offendit. Incuria rei maxime necessariæ. Negligētia istius aīcitiæ supra cæteras res uituperanda ē necessaria. Incuria:cōponit ab in & cura. Vna est enī:p comparationē aliaꝝ rerꝝ ī q̄to ꝓcio sit aīcitia:qm̄ multi reperiūt q̄ spernunt diuitias & alias res:sed aīcitia semp desiderat. Vno ore: nemine

Quarta.c

cōtradicēte oēs tenēt hāc opinionem aīcitiā eē utilē. Virtus cōtēnat:q; sit laborioſa p quā hoies moriunt. Vē dicatio:rapacitas honoris & aliarū a multis despicit. Ostētatio:sicut Diogenes q pīanū solā hīe noluit: sed eā pueris abiecit sicut Fabricius. Honores:quorū cupiditate ita iflant. multi cupiūt honores:ab aliqbus āt cōtēnū tur. Inanius:nullos fructus & utilitates hi honores afferūt. Leuius:mollius grauitatis. Itē q̄ admirabilia uidētur:sic lapides ꝓcioſi & aliæ res ꝓcioſæ q̄ aliqbus placēt ab aliqbus āt contēnunt. De aīcitia oēs ad unā oēs sentiunt:oēs de aīcitia eandē hīt opinionē. Rerꝝ cognitione.i.q discūt amicos hīe uolūt uel cognitione rerꝝ.i. disciplia historiarꝝ.nā historia nihil aliud ē nisi rei cognitio:doctria ſnia aliq̄:q ī mathematicis studēt socios quæ rūt. Ocioſe:suū negociū q a cæteris rebus remoti sūt:& circa suū negociū itenti ēt aīcitiā desiderāt. Postremo: ulterius epicurei q uoluptatibus dediti sūt ī ipsorū uolūtatū fructu aīcos cupiūt. Si mō uelint liberaliter uiure:ac si diceret si lupi eē uolūt ī comedēdo semp aīcū iueniūt. Nescio quō modus dicēdi qm̄ nō pōt reddi rō: dī nescio quō. Degēdæ rēm:non dimittit aliquā ætatē siue iuuentutā siue uirtutē:cū rōe iuuentutē eē uacuā sed ī amicitiæ officio. Ea imani.i. ea crudelirate bonus na:nū:īde appellarūt mane primā partem diei.i. bonā:qa ī die nulla ē pars melior q̄ ī mane:īmanis uero dī non bonus crudelis. Iō lupos īmanes uocāus. Cōgressus:collocutiones. Nescio quē:optīe dixit nescio:qm̄ memoria dignus nō ē. Aliquē apud quē euomat:hic.n. Thimō de oībus bonis q si uenenū istius suæ acerbitatis expromeꝛ uoluisset necessariū erat iuenire aliquē q eū audiret: ꝑ q̄uis unus sit oī īmanitate ꝓditus tñ indiget aīcitia. Euomere enī ē de pleno stomacho aliqd educere.

Historia.c

Inmanis

Ad Liuium

ultro & citro:uel usu diuturno: uel ēt officiis: repēte ī medio cursu aīcitias exorta aliq̄ offēsiōe dirūpimus. Quo ēt magis uituperāda ē rei tā maxīe necessariæ tāta incuria. Vna est enī amicitia ī rebus hūanis de cuius utilitate oēs uno ore consentiunt:q̄q̄ a multis ipsa uirtus cōtēnit:& uēdicatio quædā atq; ostentatio esse dicit. Multi diuitias despiciūt:quos paruo cōtentos tenuis uictꝰ cultusq; delectat. Honores uero:quoꝝ cupiditate quidā inflāmant:quā multi ita cōtēnunt:ut nihil inanius:nihil eē leuius existimēt. Itē cætera quæ quibusdā admirabilia uidēnt:pm multi sunt:q ꝓ nihilo putent. De aīcia oēs ad unū idē sentiunt:& hi q ad rēp. se cōtulerunt:& hi q rerꝝ cognitiōe doctrinaq; delectant:& hi q suū negociū gerūt ocioſe. postremo hi q se totos tradiderunt uoluptatibus sine aīcitia uitā esse nullā sentiunt:si mō uelint aliq̄ ex pte liberaliter uiuere. Serpit enī nescio quō p oīum uitā amicitia nec ullam ætatis degendæ rōem patit eē ex ptē sui. Quin ēt si qs asperitate ea ē & īmanitate naturæ cōgressus: ut societatē hoīum fugiat atq; oderit:q̄lē fuisse athēis Timonē nescio quē accepimus:tñ is pati nō possit: ut nō acquirat aliquē. apud quē euomat uirus acerbitatis suæ. Atq; hoc maxīe iudicaret:si qd tale posset cōtingere:ut aliqs nos deus ex hac hoīum freqn tia tolleret:& in solitudinē uspiā collocaret:atq; ibi suppeditās oīum rerū quas natura desiderat abundantiā & copiā hoīs oīo aspiciēdi ptātem eriperet: qs tā eēt ferreus. q eā uitā ferre posset. Cuiq; nō aurret fructū uoluptatū oīo solitudo: Verū ergo illud ē quod a tarētino architā:ut opinor:dici solitū: nros senes cōmemorare audiui ab aliis senibus audi

Atq; hoc maxīe:iudicaturi.s.q̄ta sit necessaria aīcitia si deus aliquo ī loco solitario pōeret quēdā nullius rei īdigentē hoc mō uiuere sine hoīum aspectu talē cernere possumus semp mœstū. Vspiā:ī aliquo loco. Verū ꝑ:solebat dicere Architā optius mathematicus q̄ nullā iocūditatē ī coꝑscēdis stellis & aliis rebus hīet:nisi sociū hīet. & iō ꝓbat supiora p huius exēplū. Nostros senes:denotat morē antiquū. nā

ante usū lr̃arū solebant antiq̃ p̃r memoriā hr̃e historias p̃r narrabat filiis: deide f liis suis cōmemorare cōsueuerant. ¶ Tanq̃ adminiculū tracta ē fr̃itudo a uitibus quæ capriolos hūt ad sustentādū. adminiculū appellat̃ sustentaculū. ¶ Quod i amicissimo dulciss. mū: hac. s. natura iduxit cōiūctionē & cōicationē rer̃: q̃ si ē iter aīcos ea dulcissima ē: si enī sustentaculū & adminiculū orit̃ iter amicissimos: iucundissimū erit. Sed cū admonet hoīes ut i aīcitia acq̃rēda nō sint negligētes cū sit tm̃ bonū: ut demōstratū ē supius. q̃ nunq̃ cōtēnit̃ sicut alia contēnunt̃ a pleriq̃. ¶ Tot signis: tot exēplis & regulis declarat natura q̃tū bonū sit amicitia. ¶ Quæ absentes. s. deside ret res absentes. ¶ Absurdescimus: hoc ē audire nolumus & ea q̃ monemur a natura: qm̃ i colēdis aīcis negligētes sumus. ¶ Varius: diuersus. ¶ Suspitionū: qbus nō pusius hr̃e pfectū amicū: & cōtra ab aīcis non putamur eē bōi aīci offensiōe q̃ frangit aīcitiā. ¶ Tū euitare: hoc mō si uellet cōsulatū appeteř cui aīcus eēt cōpetitor uer bis suis debet remoueř ab aīco hac re ut euiteť offēsio. ¶ Eleuať: aliqñ ea eleuanda ē offensio: saltē si me hūc cōsulatū acq̃reř uclis: me collegā tuū susci pere tibi cōmodū sit tm̃ ferre. i. patientiā hr̃e. Igit̃ i tā p̃claro munere uŕo: sicur & aīcitia nr̃a cuius gr̃a tutela offēsionū faciēda ē: hæc tria tolleráda sūt ut euitemus offēsiōes aīcorū. siue eas alicui debemus: si āt equo aīo paterēmur. ¶ Vt utilitas retineat̃ i leuādis offensiōibꝫ adhibēda ē utilitas: nōne uides q̃ ad hāc utilitatē cōseq̃ndā mihi eris ipedimētū. Fides: ut in aīcū fidē retineamus his duabus regulis offensio subleuat̃ i fide: sic ubi ē fides quā i me q̃ tui cā cōsularem dignitatē adipisci nō possū. ¶ Monēdi: sine obiurgatiōe. ¶ Obiurgādi: sūt hoc mō. ubi ē fides caritasq̃ quā erga me gereř cōsuetus eras: uel sic: nō. n. respicis tuoꝝ maiorꝝ uirtutē qbꝫ maior eris i fama si lr̃is operā nō dederis: & hæc oīa suscipe debēt aīci. Familiaris meus: Terentius fuit tpe Lælii: obsequm ab obseq̃ndo dr̃: q̃ uulgo ꝯplacētia appellat̃: ut inq̃t ille: ait qs: aio: negat nego. Terētius enī ꝺ uulgari aīcitia locutus nā uulgares hoies & ignorātes odeřt ueritatē iō amāt assētationē. Molesta ueritas scdm Terentiū ueritas ē. Molestas iperitis: ex qua nascit̃ odiū q̃ amicitiæ cōtrarium ē. Odiū: aut mali iprecatio dr̃: sed obsequiū. i. cōplacentia atq̃ assentatio: multo plus molesta & amicis idulgēs delitiis suis. amicus enī tuus alapā i foro cuidā in facie plantauit: quē sūmopere bene feciss̃e laudas. hic quippe illud faciēdo terentianū facit: & ex stultis isanos faciūt & eos præcipites in scelera duci pmittūt sic assentando. Impellit̃ i fraudem: i uirtutē infamiam detendit̃. Comitas: addit̃ in obsequēdo amico: nā amicis obsequendū est si bñ fecerūt & laudādi quadā comitate. Scitū illud: hæc elt̃ sn̄ia: color rhetoricus quæ quid sit aut q̃d esse oportet breuiter ostendit: erat enī dictum Catonis maioris q̃d melius eēt plures inimicos q̃ assentatores hr̃e nā assentatoꝝ cā mlta scelera admittimus: sed inimicoꝝ uirtuti gr̃a demus operā ne de nobis maledicere quæāt. Scitū. i. prudēs & peritū a scio dr̃: alias scitus nūcupat̃ plcher: ut scitus puer natus ē e Pāphilo.

Adminiculū

Obsequium

Scitum. a. ug.

¶ De qbusdã acerbos inimicos mereri: hoc est aïcos plura beneficia cõferre aliqbus q̃ assentatores q ui dent iocundi amici: mereri post se ĩ altero regit psonã quæ beneficiũ suscepit. ¶ Illos uez sæpe. s. inimi cos aliqñ uez de inimicis suis: utputa uirtutem ĩ eis hoc dixisse cõstat assentatores nõnũq̃ ueritati adhe rẽt: atq; illud absurdũ. i. nõ. audiẽdũ ἀφορμησ. i. sine φορμ hoc est loco: ac si diceret bñ stulti qui monent: qñ molestiã habẽt quã hre nõ debent: molestiã qdẽ ferũt se ab amicis mõeri & delictoz nullã suscipiũt molestiã. ¶ Nõ angunt: nõ angi oportebat eos peccasse: ẽ ãt contrarius color. ¶ Libere facere: oportet li bere & quodã optio amore admone re aïcũ nõ aũt aspeꝛ sic aïcus ea æquo aio tollerare debet. Multis noïbus ẽ notãdũ. i. signãdũ sit mltis qdem noï bus uitia notãda sũt: quo hoïes magis abstineãt atq; admoneant: ut diceret uni o iprobe scelerate: perfide: inanis hoc mõ sit icrepatus uehemẽter mo net: iõ Lælius appellauit assentationẽ adulationẽ & blãdicias maxia in aïci tia poscere: quæ ꝓprie hoïum leuius ẽ: quoz officiũ ẽ ad uolũtatẽ audiẽtiũ nõ aũt ad uoluntatẽ loq̃ntiũ. ¶ Cũ ãt oïum rerũ est simulatio: detestationẽ simulatiõis ostendit: q̃ non mõ ĩ ami citia: sed ẽt in oïbus rebus pnicioſa ẽ: utputa in uẽdendo ĩ emẽdo. ¶ Tollit enĩ: subiicit rõem quare simulatio est pniciosa: qñ ueritatẽ nunquã in se re tinet. ¶ Adulterat. i. corrũpit iudicium uerũ. adulterare ẽ rem falsã pro uero põere. ¶ Repugnat aïcitiæ: supra oïa simulatio est amicitiæ pniciosa. nam aïcitia sine ueritate esse non põt præ terea amicorũ est idem uelle & idem nolle. & assẽtator nõ uult idẽ qd ami cus: qñ non oïo sentit qd lingua exp̃ mit: ait enĩ Plutar. q; simulatio est cõ tra deũ Deus aũt ipse est ueritas. Ideo quicqd cõtra ueritatem fit: ẽt contra deũ. ¶ Sed ne in uno. i. assentatore sũt plures aï. i. aïus q diuersus est & mltiplex. ¶ Idẽq; erit. i. riualis diuersus cõ mutabilis cõtra cõstantiã aïcitiæ mul tiplex: q mõ bene hoïem militarẽ lau dibꝰ militiã extollit bñ medicũ sciam medicinæ laudat & militiã uituperat Flexibile: mutabile: demũ qd recedit a uia & rectitudie amicitiæ atq; uirtu tis. ¶ Ad sensũ: ad illud qd alter sentit ad uultũ: sic ille quem amare simulat tristitiã ostendat ĩ facie assentator supcilia cõtrahit si lætetur: hic uero hilaritatem facit: oïa enim efficit ad nutum & ad uultum ulterius. ¶ Assentari: est ad alicuius opinionem sentire idem: de quo ẽ superius facta mentio obsequiũ amicos: ueritas odium parit. Sed ille gnatonis Terentius ĩ eunucho quendam ĩ troduxit nomie gnatonẽ: qui uentri & gulæ deditus erat ideo unicuiq; assentator erat: mõ cœnam quã dam consequi posset. Lælius igitur iquit quod Terentii auctoritati fides non est adhibẽda: quoniã illic decorum personæ seruauit: si qdem aliquis amatorie loquat illa præcepta neq; capiẽda neq; imitanda sunt. ¶ Sed ille gnatonis personã: subaudi descripsit. ¶ Multi aũt gnatonum: pyphania atq; fortũis excel lentiores aliis gnatonibus similes reperiunt: qui multo peiores sũt q̃ gnatones: qñ gnatões fidẽ ĩ simu lationibus suis nõ hñt: hi aũt propter auctoritatẽ familiæ & diuitiaz eoz simulatiõibus decipiũt hoïes

de qbusdã acerbos inimicos mereri q̃ eos amicos: q dulces uideãt: illos uerũ sæpe dicere hos nunq̃ atq; illud absurdũ est. qd hi scilicet qui monent eã mo lestiã: quã debẽt capere nõ capiũt: eã capiũt: qua de bent carere: pecasse enĩ se non angũt obiurgari mo leste ferũt: qd contra oportebat: delicto dolere ob iurgatione gaudere. Vt igit & monere & moneri ꝓ priũ est ueræ aïcitiæ: & altez libere facere: nõ aspere alterũ patienter accipere nõ repugnanter: sic habẽ dum est nullã ĩ amicitiis pestẽ esse maiorem: q̃ adu lationẽ: blandicias. assentationẽ. q̃uis enim multis noïbus est hoc uitium notandũ: leuiũ hoïum atq; fallaciũ ad uoluptatem loquẽtiũ oïa: nihil ad ueri tatẽ. Cũ ãt oïum rerũ simulatio ẽ uitiosa: tollit enĩ iudiciũ ueri: idq; adulterat: tũ aïcitiæ repugnat ma xime: delet enĩ ueritatẽ: sine q̃ nomẽ aïcitiæ ualere nõ põt nã cũ aïcitiæ uis sit ĩ eo ut unus q̃si aïus fiat ex pluribus: q fieri poterit: si ne ĩ uno qdem qnoq; unus aïus erit: idẽq; sẽp. sed uarius: commutabilis multiplex. Quid. n. põt esse tã flexibile: tã deuiũ: q̃ aïus eius: q ad alterius nõ mõ sẽsũ ac uolũtatẽ: sed ẽt uultũ atq; nutũ cõuertit. Negat qs. Nego. ait. aio. Postremo ipse ego mihi oïa assentari: ut ait idẽ Terẽtius. sed ille Gnatõis psona: qd amici gẽus adhibere oïo leuitatis ẽ mihi. Multi aũt gnatonũ si miles cũ sint loco fortũa fama supiores: hoz ẽ assen tatio molesta: cũ ad uãitatẽ accessit auctoritas: secer ni ãt blãdꝰ aïcus a uero & iternosci tã põt: adhibita

¶ Fucus: color super inductus dicit' q̄ græce φῦκος uocatur. antiq faciem inungebant aliquo colore q̄ qdem moderniores nō faciūt: quæ uero fucatæ nuncupant'. ¶ Cōcio: p exemplū ostēdit q̄ amici cognoscere possunt assentatorē a bonis amicis. qm̄ plæbs q̄ constat ex hoibus impitissimis cognoscit aliquē cōcionantē: si uer uel falsum dicat: q̄to magis amici q̄ boni & periti sūt simulatores dignoscere poterūt. Cōcio est multitudo ad audiendū congregata quādoq; dr̄ oro quæ habetur ad eā multitudinē: alias uocatur locus i quo hæc cōgregat' multitudo. ¶ In populare. i. assentatorē declarat qd sit popularis homo. s. ipitus: leuis atq; assētator alias ppl'aris appellabit' ille q fauet ppl'o ¶ Constāt ad populare. Seuer: ad assentatorē. Graue: refert' ad leuem. ¶ Quibus blāditiis: ostendit q̄ plebs idest hominū iperitor̄ multitudo cognouit i hoc iudicio qs esset leuis uel grauis homo: qdā caius papyrus legē attulerat de reficiēdis magīatibus: hoc est ut tribuni plebis cōtinuarent i suo magistratu: quā rem fieri lælius & scipio nō pmiserunt. ¶ Dissuasiūs: aium plebis in cōtrariū ad credēdū i duximus: nihil de me uitat arrogantiā. ¶ In ofone maiestas: quam habuit Scipio ad populū: maiestas regū atq; pncipū: iō subiūxit ducē populi ro. ñ eni Scipio comes: sed pnceps illius uidebat' ciuitatis. ¶ Diceres: aliqs diceret more auctor. ¶ Lex popularis. i. q̄ erat ad populi fauorē. uel popularis. i. hois idocti: p populi suffragia repudiata est: quis esset uerus uel falsus amicus reip. cognouit. ¶ Ad me redeā quia de seipso mētionē fecit: qdā licinius fuit: q legē ferre uolebat de confirmādis sacerdotū dignitatibus: q̄ q' dē lex lælio defendēte spreta atq; cōtēpta fuit. Videbat' popularis. i. fauēs ppl'o: & tñ ofonem lælii repudiata ē. ¶ Captatio: hic. n. refectio & iter captatio atq; cōfirmatio collegior̄ in utilitatē ppl'i uis portabat' collegiū ē hoium multitudo. plericq; medicorū collegiū dicitur: quamuis hæc lex ad populi utilitatē transfertur: tamen lælio defendente accepta non fuit. nouerat enim populus quis magis rei publicæ faueret. ¶ Atq; iis: iste licinius primā fecit orationē in uersibus: ut magis auditorē leniret. ¶ Venerabilē: utilitatis causa orationē habuit religio sine arrogātia ulla sed potius cultus deor̄ me defendet illā superauit orationē. ¶ Atq; id actū: nō auctoritate mea debellaui illius orationem: qa eram iunior. ¶ Quod si in scœna: adaptat ad propositum: ac si diceret quorsum: quoniam si in multitudine ita est plurimum auctoritatis & argumenti magis ad credendum res fictas & falsas: quam ueritatem: & tamē uerum creditur: quanto magis in amicitia uerum ualere debet: quæ sola oritur inter peritos & bonos ¶ In scœna: idest in concione: declarat semet locus ubi comœdiæ recitant' dicitur scœna. ¶ Plurimum. loci: idest maximum adiumentum de rebus fictis: scilicet multitudo imperatorum. Sed id patefactū sicut patefecit Lælius. ¶ Perpendit': librat' ut dicitur. q̄ re uera apertū pectus uidere non possis. sed si cōsuetudo est loquēdi. ¶ Aptū. s. pectus. i. qd habes i pectore ostēdas aīco. ¶ Cū id quā uere fiet ignoſs id .s. amare uel amari ab alio nescis q̄ uere amaris ab aīco: nisi uolūtatē & oia quæ sunt illius cognoscas.

Fucus

Contio

Populus homo

diligētia q̄ oīa fucata & simulata a sinceris atq; ueris cōcio: q̄ ex īperitissimis constat: tñ iudicar̄ solet: qd ītersit ī ter populare: idest assētatorē & leuē ciuē: & ī ter cōstātē seuerū & grauē. Quibus blāditiis. C. Papyrius cōsul nuper īfluebat ī aures cōcionis cum ferret legem de tribūis plebis reficiēdis? Dissuasiūs nos: sed nihil de me: de scipiōe dicam libētius. Quā ta illi dii immortales fuit grauitas? quāta ī oratione maiestas? Vt facile ducem populi romāi nō comitē diceres: sed affuistis: & est ī maībus oratio: Itaq; lex popularis suffragiis populi repudiata ē. Atq; ut ad me redeam: memīstis. Qu. Maximo fratre scipiōis &. L. Māciō cōsulibus: q̄ popularis lex d̄ sacerdotiis. C. Licinii crassi uidebatur. captatio. n. collegior̄ ad populi beneficiū trāsferebatur. Atq; is primū instruit ī forum uersus agere cū populo. Tamē illius uendibilē orationem religio deor̄ īmortaliū nobis defendentibus facile uīcebat. Atq; id actū est p̄tore me: quīquennio anteq̄ consul sim factus. Itaq; re magis q̄ auctoritate: cā illa d̄fensa est: quod si ī scœna: idest in cōcione: ī qua rbus fictis & adumbratis loci plurimū tamē uer̄ ualet si modo id patefactū & illustratū ē qd in aīcitia fieri oportet: q̄ tota ueritate ppenditur? Inq̄ nisi ut dicitur aptū pectus uidas: tuq; oīdas: nihil fidū: nihil exploratū hēas: ne amare qdē aut amari possis: cū id q̄ uer̄ fiat ignoſs

Popularis lex

Collegium

Plurimus meta.

Scena. e.

Quãquam ista ostendit: oritur hæc assentatio quæ nemini nocitura est: nisi originẽ suam hoc modo trahat necesse qdẽ prius esse: quod aliqs assentetur sibi deide adulatorẽ reperiat: q suæ stultitiæ confirmator sit. Patefaciat aures: excitat auditor studiũ inqt ouidius: hoc siqs se sapientẽ nobilẽq; existimet & huius suæ opiniõis adulatorẽ iueniat sic inqt nõ dicebã ego qd' erã excellẽtior aliis. Oĩo est amans apostrophat se uirtuti q̃ laudari cupit: nã bonus uir uirtute p̃ditus laudibus extolli cupit: q̃ qdẽ laus uera est: & nõ assentatio: q uero scelerati existũt: & oĩo gloria & laude delectent: ipsi sibi assentari solẽt: & aliis aliũ assẽtatiõis testẽ adipiscant: q eos stultos insanire facit. Sed de uirtutis opiniõe: ac si dicat loquor de stultis q uirtutẽ hẽre putant: & se laudare optant. uirtus. n. esse maluit q̃ uideri qd' minie q sibi assentant faciũt. Multi, p̃digi: ut suaꝝ reꝝ assẽtatores: quos assentatio delectat testimoniũ laudẽ cũ ad istos assẽtator, p̃ficiscat' q laudet & qdẽ uane illos tum existimãt illos fictos sermones esse. Nec parasitorũ: trahit exẽplũ ex comœdia Terẽtii parasiti aũt q semp ad assentandũ parati sũt: & sic blãdirent' si eoꝝ blanditiæ ñ uiderent' esse gratæ qbusdã. Traso qdã impator parasito ut serua q̃dã uerbis ipsius Trasonis donet' suæ meretrici. cũ aũt parasitus ad regẽ suum Trasonẽ quẽdã hominẽ militẽ gloriosum: Interrogat Traso si illa gratias ageret respõdit parasitus nõ solũ magnas sed etiã ingentes: magnus ẽ ille q excedit cõmunẽ naturam sed ingẽs dicit' maior magno μεταλοψυχος: parasiti sunt illi q causa cibi pmanẽt. Milites glorioſi. i. hoies glorioſi: q delectant assentatione. Magnas uero: sic inqt Traso respondit parasitus ingẽtes. Is cuius dicitur: ad cuius uoluntatẽ loqtur: assentator semper auget illud qd' illic uult esse magnum. Quãobrem psuadẽt hoibus ut sint cauti i cognoscẽdis assẽtatiõibus: qm̃ pleriq; sũt graues uiri aliqbus artibꝫ p̃diti in assẽtãdo quoꝝ assentatio cognitiõe difficilis est. Allectãt. i. allicit unt ad se ut sibiipsis assentent'. Nisi qui est excors: quilibet nouit adulatorem apertũ ut sunt parasiti: nisi sit aliqs stultus: & sine corde qui non modo adulantẽ: sed ne aliam quidem rem cognoscit. Callidus ille cauendũ est. cautio habenda ẽ non aperte adulãtes: sed ad illos qui callidi sunt ne per quosdã sinus insinuationis derideant: nos & assententur cũ astutia quadã. Ne si insinuet: propter insinuationes nobis assentetur uerbi gratia: si ueniet talis assentator ad sedendum ubi aliquis uir amplissimus. sedere consueuit audiendæ gratia prædicationis q̃ primũ assentator ille assurgit hoc magnifico uiro sic dicens parcãtis mihi qm̃ ego seruitor uester in sede tãti uiri omni uirtute collocauerim. Quippe qui aduersando: quippe sæpenumero assentator simulans ligare deridet aliquẽ hoc modo: quidam proficiscitur ad aliũ qui militiã dimiserat ait militia est illa quæ defendit ciuitates amplus consequitur ad militiam non uadunt nisi latrones. ille uero assentator multis argumẽtis factis simulat se esse uictum & dicis per deum tu dicis uerum: & nunquam audiui meliores rationes: tu es sapientior omnibus ciuibus. Atque: ad extremum det manus ideſt tandem dedit se: & ostendit se uictũ fuisse ab illo bono uiro. Plus uicisse uideat'. facit hoc assentator. ut ille qui deridetur putat se uicisse:

Quãquã ista assentatio pernicioſa sit: nocere tñ nemini põt: nisi ei: qui eã recipit: atq; ea delectat'. Itaq; fit: ut is assẽtatoribus patefaciat aures suas maxime q ipse sibi assẽtet'. & se maxĩe id ipse dlectet. Oĩ no ẽ amans sui uirtus. optime enĩ se ipsa nouit: q̃q; amabilis sit intelligit. Ego autem nõ de uirtute nũc loquor: sed de uirtutis opinione. uirtute enim ipsa non tam multi præditi esse: q̃ uideri uolũt. Nos delectat assentatio: his fictus ad eoꝝ uoluptatẽ sermo cũ adhibet': orationẽ illã uanã testimoniũ eẽ laudũ suarũ putãt. Nulla ẽ igitur hæc amicitia: cum alter ueꝝ audire nõ uult: alter ad mentiendum paratus ẽ. Nec parasitorum in comœdiis assẽtatio nobis faceta uideret': nisi essent milites glorioſi. Magnas uero agere gratias Thais mihi? Satis erat respõdeꝛ magnas: ĩgẽtes inqt. Sẽper auget assẽtatio id quod is cuius ad uolũtatẽ dicitur uult esse magnũ. Quã obrẽ quãuis blãda ista uanitas apud eos ualeat: qui ipsi illã allectãt & ĩuitãt. tamẽ etiam grauiores constãtioresq; admonendi sunt: ut aĩaduertãt. ne callida assentatione capiant': Aperte. n. adulantẽ nemo non uidet: nisi qui admodũ ẽ excors: callidus ille & occultus. ne sẽ insinuet: studioſe cauẽdum ẽ: nec. n. facile agnoscit'. qppe qui etiã aduersando sæpe assẽtet' & litigare se simulãs blãdiatur. atq; ad extremũ det mãus: uinciq; se patiat': ut is q illusus sit plus

Parasitus. ti

magnus
Parasitus

unam magnã rẽm quod ſupauit illum callidum & ſimulatorẽ aſſentatorem. Vt in eo die diligentia eſt adhibenda ne derideamur: ut quidã ſeruus qui deluſit dominum ſuum inuitatum ad nuptias: dicebat ſeruus dñe ua de ad nuptias. præſentia. n. tua locum illũ nuptiaꝝ decorabit. ¶Sed neſcio: facta digreſſione ad oſtendẽdam aſſentationem opi finem imponit epilogando quæ dicta ſunt: ordo eſt. ſed neſcio quõ oratio defluxit ad leues aĩcitias aſſentationes ab amicis: quæ uere ſunt. Quæ uidenſ in hoĩe: ac ſi dicat de ſapiẽtia diuina aut ſtoica loquor. ¶Ad illã primam: hoc ẽ ad amicitiã ſapientũ q̃ uera eſt. ¶Virtus inquã: epilogat nam dictũ eſt uirtus gignit amicitiã & eam conſeruat: ¶Conſtantia: quot illud qđ eſt incorde reſpõdeat uerbis .i. ſimul ſtãtia: nõ autem unum fiat & aliud dicat omia hæc in uirtute ſunt. Quæ cũ ſe extulit: quæ. ſ. uirtus. i. cum aliquis ſuã extrahit uirtutẽ & lumen eius & eandẽ ĩ eo alio pſpexerit ad illum amandum mouet. ¶Viciſſimq; accipit: ſplendoꝝ uirtutis in alio exiſtentis ſuſcepit: ex quo naſcitur quædam arbor ut ames illũ. ¶Amor qui ab uno naſcit. Eum ipſũ: quaſi ſine reſpectu alicuius utilitatis. ¶Quæ tamen: naſcitur tamẽ utilitas ex amicitia. ¶Etiã ſi tu. i. q̃is nõ conſecutus amicitiam: propter utilitatem: tamẽ dicitur utilitas ĩ ipſa amicitia. ¶Hac nos adoleſcentes. Ci. in arte præcepit q̃ in epilogis ſunt adhibenda exempla: quã rem hic Lælius obſeruat. exemplum enim eſt q̃ ipſe exiſtens amabat ſeniores adoleſcẽs nõ utilitatis cauſa: ſed amicitiæ. Tiberium gracchum: qui erat ſcipionis ſocer minoris. filiam enim ſuam dederat ei in uxorẽ. quæ appellabatur Sẽpronia. hoc ſcilicet amare fit magis ĩter æquales: ætate. ¶Viciſſim: quãuis maior ſit amicitia inter iuuenes: tamẽ & ſenes delectantur charitate: & familiaritate iuuenum & econuerſo iuuenes iocunditatem cõſequuntur ex ſenum amicitia: & ſic amor uiciſſim oritur. Quoniam itaq; & in amicitia eſt conuenientia omnium rerum & ratõ naturæ exigit & ætates mouent: ideo acquirendi ſunt equales. i. eiuſdẽ ætatis. ¶Quibus cũ: ideſt cũ quibus poſſis ad calcem peruenire: ſcilicet ad finem. ¶Tanquam carceribus: metaphora ſumpta ab equis currentibus qui ſimul carceribus: ideſt repagulis emittantur: ut æqualiter ad metam pueniant. Sed quoniam res: ratio uitæ noſtræ ita cõparata eſt ut alia ætas oriatur: & quia ſic ſunt fragiles res humanæ acquirendi ſunt: qui nos diligant & quos diligamus: qua beniuolentia ſublata omnis iocũditas aufert

uiciſſe uideatur. Quid autem turpius: quam illud. Quod ne accidat magis cauẽdũ ẽ ut in epicureo: hodie me ante oĩs coamicos ſtultos ſenes uerſaris: atq; luſeris lautiſſime. Hæc ẽt ĩ fabulis ſtultiſſima pſona ẽ improuidoꝝ & credulorum ſenũ. Sed neſcio quo pacto ab aĩcitiis pfectorũ hominũ. i. ſapiẽtũ de hac dico ſapientia: quæ uidentur ĩ hoĩe cadere poſſe: ad leues aĩcitias defluxit oratio. Quãobrẽ ad illã pmã redeamus: eãq; ipſã concludamus aliquãdo uirtus inquã. C. Fãni & tu. Qu. Muti & cõciliat aĩcitias & conſeruat. In ea ẽ enĩ conuenientia rerũ: in ea ſtabilitas ĩ ea cõſtãtia. Quæ cũ ſe extulit & oſtendit lumẽ ſuũ & idem aſpexit: agnouitq; ĩ alio: ad id ſe admouet: uiciſſimq; accipit illud qđ ĩ altero ẽ: ex quo exardeſcit ſiue amor ſiue aĩcitia. utrũq;. n. dictũ ẽ ab amãdo. Amare. n. nihil aliud ẽ niſi eũ ipſũ diligere quẽ ames: nulla indigẽtia: nulla utilitate q̃ſita Quæ tamẽ ipſa effloreſcit ex aĩcitia: etiã ſi tu eã minus ſecutus ſis. Hac nos adoleſcentes bẽiuolẽtia ſenes illos. L. Paulũ. M. Catonẽ. C. Gallũ. P. Naſicã T. Gracchũ Scipiõis nſri ſoceꝝ dileximus. Hæc etiã magis elucet inter æquales: ut inter me & Scipionẽ L. Furium. P. Rutiliũ. Sp. Mumiũ: Viciſſim autẽ ſenes ĩ adoleſcẽtium charitate acqeſcimus: ut ĩ ueſtra & ĩ. Qu. Tubero. eqdẽ admodũ adoleſcẽtis. P. Rutilii Virginii familiaritate delector. Quãdo qdẽ ita rõ comparata ẽ uitæ naturæq; nſræq; ut alia ætas oriatur ex alia: maxime qdẽ optãdum ẽ ut cũ æqualibus poſſis uiuere. cũ qbus tãquã a carceribus emiſſus ſis cũ iiſdẽ ad calcẽ: ut dicitur peruenir. Sed qm̃ res humanæ fragiles caduceq; ſunt: ſemp aliq acquirẽdi ſũt: quos diligamus: & a qbus diligamur. Charitate. n. beniuolentiaq; ſublata: omnis ẽ: e uita ſublata iucũditas. Mihi quidẽ Scipio quãquã ẽ ſubito ereptus. uiuit tamẽ ſemperq; uiuet. Virtutẽ. n. ſẽp

¶ Equidem: uere scipio mihi uiuit qa nihil quod humani sit potest ei comparari in hac uere nihil possum compare cum amcitia Scipionis quia omne bonum cum ipo habui. ¶ Ná quid ego: ista quidem memoraui quæ minora sunt: quid memorem minora q̄ nobis ignota sunt etiam si ꝓmittēdo tacere tūc dicit: & occupatio color rethoricus. ¶ Omnia autem quid ad rē si diutius non uiues dicet aliquis: īmo multum ad rem ait quia omnia tolerari debēt. ¶ Hæc habui: uos rogastis me ut de amicitia aliquid scriberē & hæc habui quæ dicerem: his uobis dixi de amicitia. In fine autem uos perhortor ut. uirtutem ualde colaris si ē: quæ amicitia esse nō potest ut ea exēpta nihil præstabilius existimetis.

.FINIS.

amaui illius uiri: quæ extincta non est: nec mihi soli uersat' ante oculos: qui illam semper in manibus habui: sed ēt posteris erit clara & īsignis. Nemo unq̄ animo aut spe maiora suscipiet. qui sibi nō illius memoriā atq; imaginē præponendā putet. Equidē ex oībus rebus. quas mihi aut fortūa aut natura tribuit. nihil habeo quod cum aīcitia Scipioīs possit comparari. In hac mihi de republica fuit cōsensus: In hac rerum priuatarum consilium. In eadem req es plena oblectatioīs fuit. Nunq̄ illum ne mīma q; dem re offendi: q̄d quidem senserim. Nihil audiui ex eo ipse: quod nollem. Vna domus erat: idem uictus: isq; coīs: neq; solū militia: sed ēt pegrinatioēs rusticationesq; coēs. Nam quid ego de studiis dicā cognoscendi semp aliquid aut discendi: in qbus remoti ab oculis populi oē ociū tēpusq; cōtriuimus. Quaꝝ reꝝ recordatio & memoria si una cū illo occidisset: desiderium coniūctissimi uiri atq; amātissimi: ferre nullo modo possem. Sed nec illa extincta sunt aluntq; potius: & augent' cogitatione & mēoria. et si plane orbatus essem: magnū tñ afferet mihi ætas ipsa solatiū. Diutius. n. in hoc desiderio eē non possum. Oīa aūt breuia tolerabilia esse debent ēt si magna sint. Hæc habui d' amicitia: quæ dicerē. uos aūt hortor ut ita uirtutē locetis: ut ea excepta: nihil amicitia præstabilius esse putetis.

.FINIS.

M Martini Philelthici in Ciceronem de senectute commentaria.

Marcus Tullius Cicero linguæ romanæ decus & splendor non in eloquentia solum: & omni benedicēdi genere magno nostris adiumento fuit & sēpiterne laudi: uerū etiam i omni parte philosophiæ tradendis moribus & doctrinis. Suā autem hoc opere uitā silentio prætērire constituit: q̄ pauca de multis exponere: uel maxime cū eam ipsam p tractare alio loco decreui tusculanarū quæstionum libris. Cæterū arbitror in hoc opere exponēdo potius aliquid de Attici uita esse dicendū: ad quē hoc ipsum dirigitur de senectute uolumen: & qualis sit huiusce operis titulus aperiendum.

Marcus Pōponius Atticus p̄clarus ciuis rōanus fuit & Romæ pturbatiōibus multis igentibus cineris. s. at q̄ Syllānis necessitatē in uolūtatē uertens Athenas decessit: ubi lītis græcis & bonis artibus i uigilans: eisdē iuasit p̄stantissimus. unū Atticus cognomē accepit: ut Romā uersus est. Cōiunctissimus sane fuit & amātissimus Ciceronis: ad eū nō mō hoc: sed cōplurimas scripsit epistolas: qd̄ qdē uolumen qdā cōferūt: qd̄ ad Atticū appellet. Sed plura de uita huius nō est opus scribere. Extant. n. ornata uerba Cornelii nepotis auctōritate dignissima: q uitā & Attici p̄claros mores scripsit ad unguē: quare ad titulū p̄grediamur: hic āt talis ē. CATO MAIOR SIVE DE SENECTVTE. In quo platonē imitatus ē q in aliqbus suis codicibus titulū cōsimilē scripsit idē alibi maiōrē Catonē aūt dixit ad differrētiā minoris: qa duos constat fuisse Catones fama & gloria celebres. s. uſ Iuue. Tertius e cælo cecidit Cato. Mior. n. ille maioris nepos fuit. & Vticēsis appellatus ab Vtica aphricæ ciuitate: ubi uitā cū morte cōmutauit: ne i Cæsaris seruitutē deueniret. Maior uero p̄mū censorius a cēsura dictus est p̄clarus historiar scriptor & orator optimus. Vñ cæteri catonis originē duxerūt: hoc mō: ut inqt Aulus Gellius & noctibus Atticis: duos ille Cato q & orator & censor fuit filios habuit ex matribus diuersis: & ætatibus longe dispares. Nā iam adolescente altero matre eius amissa: ipse quoq̄ multū senex Solonis clientis sui filiā uirginē duxit i mīmoniū: ex qua natus est ei. M. Cato Solonianus hoc. n. illi cognomentū fuit a Solone patre matris datum. Ex maiore aūt Catonis filio q prætor designatus patre uiuo mortuus est: & egregios de iuris ciuilis disciplina libros reliqt. nasciť hic de quo q̄ritur. M. Cato. M. filius. M. nepos cuius liberi ita iscriptus est. M. C. nepotis: is uehemens orator fuit: multasq̄ orationes ad exēplū aui scriptas reliqt & cōsul cū. Qu. Martio rege fuit & i eo cōsulatu i aphricā ꝓuectus mortē obiit: sed is nō ut dixi Catonis p̄toris uiri: q se Vticæ occidit: & quē cicero laudauit i libro qui inscribitur Laus Catonis pater fuit: nec qa hic nepos catonis censorii. ille Vticēsis at pronepos fuit: ꝓpterea necesse est hunc ei patrem fuisse. Hic. n. huius nepos: cuius modo ꝓlata oratio hæc est filium qdem maiorē Catonem habuit: sed eum q Vticæ perriit: sed q cum ædilis curulis & p̄tor fuisset in Galliā narbonensem est ꝓuectus: ibiq̄ uictus uita functus est. Ex altero uero censoris filio longe natu minore: quem Solonianū appellatū dixi duo nati sunt. L. Cato & M. Cato. Is. M. Cato tribu. ple. fuit: & p̄turā petens mortē obiit. Ex eo q̄ natus est. M. Cato p̄torius q se bello ciuili Vticæ iteremit de cuius uita laudibusq̄ cū. M. Tullius scriberet ꝓnepotē eū catonis censoris dixit fuisse: sed iter tot duo dicuntur fuisse catones maior & mior celeberrimi uiri: pro quorum laudibus duo uolumia cicero fecit: hoc qd̄ de senectute ad catonē maiorē i quo ipsum de senectute disputātem inducit. Alterū uero quod de mioris catonis. s. uticensis laudibus extat cōtra cæsarē ad ipsum catonem: pro quo qdē. C. cæsar libros duos edidit illius uituperatione plenos & hos anticatōes appellauit: de qbus Iuue. mentionē fecit: ut duo cæsaris anticationes. De titulo satis est dictū: igitur expositionē aggrediamur: qua pro re sciendū ē scriptura sumpsisse p̄ncipiū. Legimus. n. i arte cū honestū genus causæ fuerit: posse uel uti: uel nō uti p̄ncipio: hoc est exordio. Si uti pricipio nolemus a lege a scriptura: ab aliquo firmissimo nostræ causæ adiumento p̄ncipiū: hoc est initiū capere oportebit: qd̄ quidem ciceronem hoc loco fecisse uidemus. Ascriptura n. assumpsit initiū siue ab exemplo. Est. n. exemplū ut a cicerone diffinitū est alicuius dicti aut facti cū certi auctoris noīe ꝓpositio. Sumpsit aūt hoc ab. Ennio: de quo si pauca dicemus ad rem ptinens erit facta digressio. Ennius aūt ut alii uolunt rudiar: & ut alii Tarento ciuitate fuit oriūdus: antiqssiūs quidē poeta: uir ꝓfecto bonus & magnus fidei: sed paruæ rei. i. scientiæ fuit qd̄ ipse meminit: haud magna cū re: sed plenus fidei: ueꝝ illis temporibus sapientissimus est habitus. fuit aūt Ennius tāta beniuolentia Africano cōiunctus: ut corpus eius i cornelioꝝ monumento Scipio ipse recōdi uoluerit: qd̄ memimit Ieronimus i libro de tēporibus Eusebii. Ennius poeta & septuagenario maior articulari morbo periit: sepultusq̄ i Scipionis monumento uia appia: inter primū ab urbe miliariū. Quidā ossa eius rudias ex ianiculo trāslata affirmant. Ennius ergo hæc tria carmia: quæ sibi pro pricipio fecit Tullius ad Titum flaminiū scripsit familiarē suum. Hic uero ut scribit Plu. Grecus ille præclarus Trajani magister: cui res romanæ plurimū debent: cuius romanus fuit illis temporibus imperator militiæ: qui ea q dem tempestate magno dolore affectus erat eo quod frater eius propter intemperantiam uitam senatu a censorio catone priuatus fuit: quem postea talibus uersiculis consolatur.

M.T.CICERONIS CATO MAIOR: VEL DE SENECTVTE AD TI. POMPONIVM ATTICVM PRAEFACIO.

OTite: si quid ego adiuto curam ue leuasso: Quæ nunc te coquit: & uersat sub pectore fixa Et q̄ deprimeris: ec qd erit premii. Licet enim uersibus eisdē mihi affari te Attice: qbꝫ affat flaminiū illē uir haud magna cū re. sed fidei plenus: q̄q̄ certe scio nō ut flaminiū sollicitari te Attice: sic nocteſq; dieſq;. Noui enī moderationē aī tui & æq̄tatem.. Teq; non cognomē solum Athēis deportasse: sed humanitatem & prudētiā ītelligo. Et tamen suspicor iisdē rebus te: qbus me ipsū īterdū grauius cōmoueri: quaꝫ cōsolatio & maior est: & ī aliud tēpus differēda. Nūc aūt mihi uisum est d' senectute aliquid ad te scribere. hoc. n. onerī q̄d mihi

Cura
leuasso
Deprimeris
Et · q̄ erit

Licet

Attice · ea

Affirmmeris

Fides
Plena
Sollicitor · tudo
Sollicitus

Studui
Studeo

Cognomen
Agnomen
Nomen

Humanitas

Tite si qd ego adiuto: Adiuto frequētatiuū a iuuo uas as ultimo supino formatū mutatiōe u ī o. Et sciendū sane q̄ oīa frequētatiua p̄mæ cōiugatiōis seruant significationē p̄mitiuoꝝ: tā & si q̄dā ex his in aliū sēsū trāsire uideant: ut traho tracto: cogo cogito: dico dicto: habeo habito. ut Vir. Atq; humiles habitare casas & figere ceruos. Cura: quasi cor urens appellatur: q̄ μελιλουσα græci dicūt μελι mēbra λουσα corrodere: q̄ corrodat mēbra q̄ uocabulū q̄si exponēs ingt ille. Quæ nūc te coqt. i. uirt. usī interdū cura amorē significat: ut Vir. ī q̄rto. At regina grauī iā dudū saucia cura. Leuasso: antiquū uerbū desideratiuum: ut amaſſo capesso. De p̄meris: urgeris: a p̄mo cōpositū. Ec: pro ecce. apocope est. Premin: legit & p̄cii: sed melius premii: nisi ponat' p̄miū, p p̄cio: ut Salustius ī iugurta. Vicit tñ ī senatu ps illa q̄ uero p̄ciū. n. aut gratiā aī ferebāt: q̄ p̄ciū illud, pprie est q̄ re empta dat'. Licet: enī: seq; Tullius. Licet: hoc est possum īterdū. licet significat tā & si tūc est cōiūctio. Attice. M. Pōponi: ut diximus suū cognomē est Atticus: nomē Marcus cognomē ēt Pōpōius. nā sua familia pomponia uocabat'. dictus. n. Atticus ab Athenis: q̄ ēt attica ab regina quadā atti uocitata est: sicut Athenæ αθηνη ideſt Minerua: q̄ ei suum imposuit nomē. Flaminiū p̄nci pē romanū: de quo diximus: q uiam strauit romæ: & suo noie flaminea nomiauit: de qua iuuen. Expiar qd cōcedat' illos: quoꝫ flaminea tegit' cinis atq; latia. Haud magna cū re. i. non magna cū sapiētia & doctrīa. Pleūs fidei. i. amicitiæ & bonitatis. Fides. n. ut Ci. in li. de officiis p̄mo docet est dictoꝫ cōuentorūq; cōstātia. Dicta aūt est fides: ut Nonius ait: q̄d fiat: quod dictū est. Plenus aūt & cū ablatiuo & cū genitiuo iungit' Iuue. Plena ipso Terē. Plenus sum rimaꝫ. Sollicitari angi dolore. unde sollicitudo dicta est. i. anxietas. Afficiebat'. n. Atticus magno dolore: tū, ppter remp. occupatā: tū, ppter pturbationes multas: tum pp fratrē interēptū sororii sui qui cinneis pturbationibus fuit occisus: q Cina socer Cæsaris fuit. & cauēdū est: ne sollicitū, p diligēte dicamus: ut plericq; dicūt cū anxiū significet: ut Cicero sollicitus equidē eram de rebus urbanis. Ouidi. Res est solliciti plena timoris amor. Nocteſq; dieſq; ideſt semper. & honestius est loquitur accusatiuū: q̄ per ablatiū: ut in libro de officiis. Annū iam audientem cratippū. Faciūs & præterea in hoc differentiā: quando quidem cum dicimus per accusatiuū tempus integrum: & continue significamus. cum uero per ablatiuū tempus intermissum: ut hoc anno studui: & per hunc annū studui. Moderationem: q̄ bene scias moderari in rebus aduersis: & secundis: & a modo: hoc est mensum nomen accepit: unde captat beniuolentiam ab eoq; captatur: si eos qui audiunt laudamus ut ipse in rhetoricis docet: si res eorum fortiter mansuete sapienter magnifice iudicatas proferemus. Aequitatem: tolerantiam. significat enim æquitas duo: iustitiam ut prestantissimus æqui & tollerātiā: ut æquo aīo tuli. i. forti & patienti. Cognomen, pprie dixit: quis aliter uideat': nā cognomen agnomē & nomē ī hoc discrepant: q̄ cognomē est a generatione & a familia: ut Pōpōius: ut Cornelius. Agnomē ab euē tu rei: ut Scipio Africanus ab africa supata agnomē est fortitus & sic Atticus cēt agnomē & nō cognomē: sed Tul. respexit tempus futuꝫ suæ cognitionis: q̄ posteri oēs illius attici sūt cognomiati: sicut Vir. Cui nunc cognomen Iulo. additur itaq; p̄ncipiū ab Attico. Nomē uero est q̄ a parentibus īponit' pueris: ut Scipio: ut Marcus. Humanitatē dupliciter ītelligit'. est. n. p̄mo hūanitas moꝫ suauitas dexteritas & aptitudo: & ipsa aī māsuetudo: q̄ τροσειρος græci dicūt. secūdo significat doctrinā & disciplinam. Isdem rebus: scilicet statu reip. & pturbatiōibus multis in ciuitate. Grauius: molestius: ut q nunquā grauē sibi senectutē esse senserim. Cōsolatio: doloris diminutio: quā dicūt παρηγορια græci: In aliud tēpus: quia alias de rebus istis p̄ditis publicis & p̄uatis doloribus consolationem afferemus. De senectute: docilē facit auditorē: qa sūmam causæ breuiter exposuit. Noc enim onere: attentum reddit

auditorem Atticū:qa oſtendit ſe eſſe dicturū de rebus:quæ ad eū ipſū qui audit pertinent.ſ. qūo leuare poſſit onera ſenectutis:& hoc mō ſubiungit utilitatē operis:ſecūdo cōmēdatiōes phīæ:quæ ē illa quæ dat medicinā.i.conſolationē ſenectutis.tertio & ultimo totius operis huius formā & modū:ueluti amatorē Catonē inducit diſputantē de ſenectute:qa ut ait Nonius Mar.Senes oībus ſūt tædio & odio.& ab onere dī oneratus:honuſtus uero ab honere:& ī hoc differūt q̄ oneratus eſt q̄licūq; depreſſus onere ut ingt Seruius.Honuſtus uero cui onus ipſū honori eſt:ut ſi qs ſpolia hoſtiū ferat:ſed oneratus nō aſpiratur:qa ab onere uenit.honuſtus āt qa ēt ab honere deſcendit retinet aſpiratiōnē. ¶Vrgētis.tanq̄ ad tēpus pſens: eſt enī urgere præmere. ¶Aduentantis:futurū:qa non eſt pſens:ſed futuq̄ illud qđ aduentat:quāſi præſentis & futuræ ſenectutis onere.& uſus eſt frequētatiuo:ut āni celeritatē oſtēderet. cito enī pede labit' ætas:ſic Seneca in Hercule furente:Rota ꝓcipitis uertit' āni.Horatius:Heu poſthume poſthume labuntar āni:& nihil eſt ānis uelocius. ¶Et meipſū addit ipſū qui ſolet mederi aliis:& dare conſilia & remedia:ſeipſū etiā uelit & ſciat curare ne uideat:ſicut ingt Sulpitius.Ille imitari malos medicos:qui in alienis morbis ſe profitent tenere medicinæ ſciētiā:& ſeipſos curare nō poſſūt. ¶Moderate:moderate: q̄tū ad itollerabilia mala. ¶Et ſapienter q̄tū ad mala tollerāda:quæ ſapiēter ſit tollerare.Duo enī ſūt genera malorū:unum intollerabile:qđ tu modice fers.Alterū tollerabile.qđ ſapienter tolleras. ¶Certo ſcio:libentius Cicero hac utit' locutione:quā quæ dicit certe ſcio. ¶Vellē.i.eligere.nā uoluntas ē alicuius rei faciendæ electio. ¶Occurrebas:ī mentē ueniebas:ſed occurrere plura ſignificat:& ē iterdū obuiare:ut Iuue.Occurrit matrona potens:q̄ molle calenū.p.um.ſ.& eſt obſtare:ut Perſius.Veniēti occurrite morbo. ¶Iucūda:cum uoluptate fructuoſa:dicta aūt iucunda a iuuādo:nō a iocando:& qa magna erat affinitas inter u & o dē iocundus iocūda iocundū:& iucūdus iucunda iucūdū:& differt ab amœno:qa amœnus ē uoluptuoſus ſine fructu:dictus ab a q̄ ē ſine & munere:& cū diphthōgo ſcribit':qa u ſit ex œ & ecōtra œ facit u:ſicut ē apud græcos:qđ œ facit ou.Feſtus tri ingt amœna eſſe loca:q̄ ad ſe amāda alliciant & trahāt. Nūq̄ igit' cōmēdatio phīæ:q̄ uident' nō mō ſenectuti.ſed oībus doloribus & morbis:dicta phīa qđ' aīca ſit ſapiētiæ.hāc uero latini ſtudiū dicunt ſapiētiæ.Ci.in ſcđo de officiis:nihil aliud ē phīa ſi iterpretari uolumus quā ſtudium ſapientiæ.Itē in prohemio tuſculanarū q̄ſtionū ſtudio ſapientiæ: q̄ phīa dicitur continet': quæ qdem philoſophia triplex é:una quæ facit hoiem doctū:quam græci πσφνσικον nſi naturalē appellant:alteraq; reddit hoiem politum & bene loquentem:quæ apd græcos ῆθικον apud latinos rationalis nūcupatur:quæ habet gramaticam:dyalectica:& rhetoricam.tertia uero reddit hoiem bonum & bene operantem:quā græci οικονομικον.noſtri moralē uocant. ¶Sed de cæteris diximus multa: & ſæpe dicemus uerba dicit Ci.ſe multa dixiſſe de cæteris rebus.nā multa extant præclara & admiranda uolumina:quæ multū linguæ latinæ cunctoq; humano generi ꝓſunt:in qbus mores hoium iuuenumq; ſenumq; cæterarūq; rer omniū doctrina tractat'. Hunc librū:hoc dicit de cæteris rebus multa diximus: ſed non ad te hunc libr̄ miſimus de ſenectute. ¶Omnē aūt ſermonem:beniuolentiā captat ab aduerſario:& a rebus ipſis:qđ facimus:quādo noſtram rem laudādo extollemus aduerſariorum p cōtemptionē deprimemus. ¶Non Titono:ſed Catoni. Titonus aūt Laomedontis filius fuit:q cum magnanimus ēt:ne domi torpeſceret profectus ē in orientē:ubi eius amore capta aurora eū duxit in maritū:& in cælū leuauit:cū qua Titonus longo tēpore dicit' uixiſſe:adeo q̄ per longā ætatem fingūt poetæ ī cicadam eſſe mutatū.Horatius:Longa Titonū minuit ſenectus:quem Ariſto.ī ſuo libro induxit diſputantem de ſenectute. Ariſto.enī orator fuit ī chio inſula & ciuitate natus. ¶Ne parū auctoritatis ēt ī fabula:qa qđ de Titono fabuloſū eſt.ſ.in cicadam eſſe mutatū & aurorā habuiſſe uxorem:quia aurora nihil aliud ē: niſi ſplendor ſolē præcedens:& in cicadam eſſe mutatum.natura nō patitur humana:ſed ueritas hæc é: q̄ Titonus in orientem uixit:& ibi ſplendidiſſimā reginam accepit uxorem:cū qua uſq; ad decrepitam uixit ætatē:& quia ī ſenibus nihil aliud niſi uerbū remanet:ideo in cicadā dicitur eſſe mutatū: quæ can-

tecū cōe ē:aut iā urgētis:aut certe aduētātis ſenectutis:& te & me ipſū leuari uolo. Et ſi te qđē id modeſte ac ſapiēter ſicut oīa & ferī & latus; eē certo ſcio, ſed mihi cū de ſenectute aliqd uellē ſcribeř tu occurrebas dignus eo munere quo uterq; noſtrū cōit' uteret. Mihi qđē ita iucunda huius libri cōfectio fuit: ut nō mō oēs abſterſerit ſenectutis moleſtias ſed effecerit mollē ēt & iucūdā ſenectutē. Nūq̄ igit' ſatis laudari digne poterit phīa. cui qui pareat oē tēpus ætatis ſine moleſtia poſſit degere. Sed de cæteris & dixīus multa:& ſæpe dicemus. hūc uero librū de ſenectute ad te miſimus oēm āt ſermonē tribuius nō tithono:ut ariſtochius:ne parū eēt auctoritatis ī fa

Oneratus
Honuſtus

Iucunda
Amoena

Philoſophia qđ' ſit

Philoſophia triplex

Tithonus qđ' fuit

Auctoritas diffi

Catonis laus

Scipiones Multi

Admiramur
Miramur

Disputare vñ dicatur

Studiū quidsit

Dialogus vñ dr

Cuiq; tum : rsus

Sapientie diffinitio

Senectꝰ et cetere
etates vñ dicantur

Grauis

tando uitam finit. In hoc itaq; quod fabulosū est Aristotelē Cicero noluit imitari. sed in cæteris bene se cutus ē eum. ¶ Maiorē auctoritatē: est autē auctoritas sententia imitatione digna: & bene disputante Catone maiorē auctoritatem habet oratio. cuius uerba: ut ait Plinius de naturali historia, p oraculis apud romanos habita sunt: q ēt dicitur tria in se habuisse pclara: quod sūmus orator: sūmus senator: sūmus imperator fuit. & quartū ēt recte adiūgere possumus: qđ sūmus & optimus paterfa. fuit. Lælii & Scipionem: unū par amicoꝝ & singulare: sicut Pilades & Horestes apud græcos. Lælius. n. fuit romanus adolescēs pclarissimus. Scipio item romanus & ille minor pstātissimus: q Carthaginem funditus deleuit. Multi enī fuerunt Scipiōes: sed duo potissimū: hisce libris a Cicerone memorati. Ille aūt prius Scipio Cornelius Africānus maior dictus: q Carthaginem populo Romano tributariam fecit. Secūdus uero q in hoc opere inducit ad loqndū Scipio Cornelius æmilianus. Africanus minor ē appellatus. ¶ Admirātes: admiramur enī uirtutes & hoies uirtute præditos. Miramur āt opera & mœnia: artes: domus: tēpla. ¶ Qui si eruditius uidebit disputare: quasi tacitæ Tullius respōdet qstiōi: qa auctores oēs suis i operibus decoꝝ seruare debent loqntiū psonaꝝ: hoc est q qs q; pro sua qlitate loquat. uñ dicit Horatius i poetria. Intererit multā dauus ne loquat an herus maturusue senex & cætera. Et q; Cato loquat polite & ornate & erudite in hoc opere nō cōuenirer: & quia Cato is doctus qdem est & peritus: q plurima cōposuit uolumina ut de originibus: de agricultura & aliis rebus sed nō politus & ornatus: & nesciebat qdem limam Ciceronis. Verū dicit nunc Cicero: qđ effectus ē politus & eruditus: ex litteris græcis qbus potest optime iam ornata & polita uti oratiōe in hoc opere de senecture. Constat enī Catonē iam senem pstudiosum fuisse lrarum græcarum. Vel eruditius inquit ut tacite seipsū cōmendaret hac figura dicēdi. Scimus enī non Catonē: sed ipsum Ciceronē uerba facturū. ¶ Disputare: tractum uerbū ab arte putationis: qua supflui rami & sarmēta amputant: sic in sermonibus supflua uerba dimittunt. & bona cum ratione dicta tenentur: unde dicta ē disputatio: quæ ē docta & emēdata & polita & erudita elocutio. ¶ In suis libris: de originibus & agricultura: & aliis in qbus docte dixit: sed non polite & erudite. ¶ Perstudiosū: ualde studiosum: adeo ut i concilio & in cœna græcos legūt libellos. Studiū autem ē quædam uoluntas & animi applicatio ad aliquid peragendū. ¶ Sed quid opus est plura: facit finem dicendi Cicero: sed sermonem cōmittit Catōi de senectute disputāti. & ipse iterea dormiet Cicero. Sed sane sciendū hunc librum a multis dialogū appellari: ut Plutarchus interdum dicens διὰ & λοϛοϛ dictus uero dialogus est διάλοϛοϛ quod plurimoꝝ sit sermo & disputatio: nō solum duoꝝ ut quidam dicunt litterarum græcarū. Valde enim errant: qui a dia & logos dictum putant.

Quæ particulæ ita discrepāt: q; cū semper ꝓponitur: & tū postponit. & cum generali cā iūgit. tum uero particulari. ut hoc i loco cum & tū dicimus: qñ partes sunt dispares ut cū lucro: tum uirtute studio operam damus. tūc uero tū & tū dicimus: q̄do partes sūt pares: ut tū Virgilio: tū Ciceroī operā damus. ¶ Sapientiā: est enim ut a Cicerone scēdo de officiis diffinitū est. Sapientia diuinaꝝ humanarūq; rerum: quibus hæ res contineantur scia. ¶ Senectutē: qñ ois disputatio de senectute futura est: qd senectus ē: & unde dicat nō debemus ignorare. Est aūt senectus sexta ætas hoium dicta a senario numero: uel ut alii uolunt a sentiendo: quod in ea sensus deficiat: ætas quidē incipit ab infantia: quæ durat usq; ad septimū annum: dicta a non fando: quia homo in ea non fatur: aut si fatur iperfectus est sermo. Secūda est pueritia: cuius pars ē pubertas: & durat i masculis ad. xiiii. annū. i fœminis autem ad. xiii. quia fœminæ citius matureſcūt & citius delitiunt quia ut dicit donatus: q̄ tardius crescūt diutius durant. Tertia ē adolescentia ab adolesco dicta. id aūt ē cresco iuuenta ē quarta. Virilis ætas quinta. Senectus sexta: quæ ēt senum appellat cuius pars est decrepitas. Aetas uero ab æuitate p syncopā. hoc est concisionē dicta. æuitas aūt ab æuo: qđ quidē a græco uenit πο λυ ετῆ ιῶ ætas per dyphthongon scribit. Grauē: molestā: ut Nonius Mar. exponit hūc tex. allegans. Grauis autem multas habet significationes: ut idē inquit. ¶ Plerisq;

bula sed. M. Catōi seni: quo maiorē auctoritatē hē ret oratio: apud quē Lælii & Scipionē fecimus admirātes: qđ is tam facile senectutē ferret: iisq; eum respondentem: qui si eruditius uidebit disputare q̄ consueuit ipse in suis libris: attribuito græcis lris: quarum cōstat eū perstudiosum fuisse ī senectute. Sed qd opus ē plura. Iā enim ipsius Catonis sermo explicabit nostram omnem de senectute sententiā. Dialogus. P. Scipio. C. Lælius & cato iterlocutores

Saepenumero mirari soleo: cūhoc. C. Lælio: tū cæteraꝝ rerum tuā excellētē. M. C. pfectamq; sapiētiam: tum uel maxime quod senectutem tuā

multis uel aliqbus. ¶Odiosa:tædiosa.unde ēt Nonius:senū esse tædium & odiū dicit:adeo q̄ pleriq; se nes ita dicūt. Fili senectus ipsa:morbus ē. Aetnæ:mons i medio Siciliæ:q̄ cū dyphthongo & sine aspi ratione scribit. ¶Rem haud sane difficilē:ergo facilem. Catonis respōsio ē:cuius talis sīa est:q̄ res quā ipsi difficilem admirant & putant:facilis est uiris uirtute præditis & obtēperantibus rōni:& difficilis & grauis illis q nulli sunt obtēperantes rōi & hebetes sunt & stulti & incōstantes. ¶Nihil opis:hoc ē auxi lii. Terenti. Iuno lucina fer opē.i plurali uero diuitias significat:ut Virg.i qnto:Troniа ut opes & lamē tabile regnū & in singulari po ssibili tatē ēt significat.ut nō opis est nostræ Dido. ¶In ipsum:hoc est i aio suo. & hoc uerbū magnam uim hēt.nam ho mo cōponit ex corpore & aīa. & cor pus est q̄dā uagina aī:& cū dicit in ip sis itelligit de aio & ipsis hoibus:quia hō est animus:& sensus latens in cor pore.unde dicunt græci ἀμφωω οσ. ¶Sic Cicero i libro de republica.hoc ē de somno Scipiōis.non ē hō quod digito monstrari pōt. ¶Ad bene:q̄ tū ad uirtutem. ¶Beate:quantū ad copi am.unde beatus ab habendo dictus ē Iuuenalis:Vetulæ uesica beatæ.uñ dē beatitudo qd magnā copiā habeat. ¶Naturæ necessitas:quia a natura ne cessario seqtur senectus. ¶Quo in ge nere:i quo malo:qd affert a natura:si malū dici pōt.& modus loquēdi or a torius & maxie ciceroniāus.& ut plu rimum poit pro qualitate:ut q̄ttuor sūt genera causarum.itē epistolarum multa genera cē non ignoras. ¶Exo ptant:aio deliberant:& in hoc differt a cupio.qd hoc est uerbis:illud aūt ē animo. Eandē accusant adepti.s.senectutem.ad quam cū peruenerint eam accusant.& dicūt grauem & molestam esse & quendā morbum. Tanta.s.est eorum incōstantia.quædā animi discordia:q̄ nō stant firmi in proposito:qa primo exoptant ipsā senectutem adipisci:quam postq̄ sunt adepti uehemēter ac cusant. ¶Stultitia:ut dicit Donatus in eunucho quattuor modis.aut non uenire in mentē qd oportet. aut si ueniret non tenere:aut bonum consilium amittere.ex quo facile intelligere possumus raros esse: q non sint stulti:q̄ quidē in epistolis noster confirmat Cicero. Stultoꝝ plena sunt oīa & stultus dictus ē a stultitia.& in hoc differt a fatuo.q̄ fatuus est ꝓprie inepta loquens a fando dictus.hic fatuus dicitur & fatuus differt ab insulso:quia fatuus est uerbis & dictis. Insulsus uero est corde & aio.& stultus ab insano. Teren. Hic ex stultis insanos facit. ¶Peruersitas:est ordinis cōfusio & puersio q̄ ordinē naturæ tales se nectutē accusantes uertūt. Obrepere aiunt:antipophora ad aduersarios:quod dicunt eam scilicetse nectutem. ¶Obrepere:clanculum subintrare.est autem proprie serpentum:quæ humiliter & per terrā trahunt corpus.unde appellantur reptilia. ¶Primū:respōdet antipophoræ ab aduersariis factæ. Quis cogit eos falsū putare:qa dicunt obrepere senectutē citius q̄ putassent:q̄si dicat nullus. ¶Senectus:citius obrepit adolescētiæ:q̄ adolescentia pueritiæ:hoc ăt iō uidetur hoibus:qa oēs uellent i adolescētia pma nere:quæ cæteris ætatibus iucundior ē.sed sane sciendū scdm antiquos hoc loco ætatē in tres partes cē diuisā.ueluti Varro scribit:& ab Aulo Gellio noctiū atticarū libro nono ex rō.s.i pueritiā quæ est usq; ad.xvii.annū.& adolescētia q̄ durat usq; ad.xlvi.annū & in senectute q̄ reliquo tpe satisfacit. ¶Si octin genteſimū annū agerent:q̄ octogesimū:hoc est fecit q̄ unusquisq; longā duceret ætatē:maxime cupit.uñ est q̄ nemo tā senex est q se non putet annū uiuere posse. ¶Quāuis longa:hoc est q̄tū uis longa. ¶Stul tam senectutē.s.quæ est in stultis hoibus:non autem q̄ sit senectutis uituperatio. ¶Quæ utinam digna esset:opinione uestra.uerecūde loquit Cato:q̄ utinam essē sapiens:ueluti uos existimatis adolescentes. ¶Nostroq; cognomine:qa per cognomen sapiēs Cato dicebat & bene:cū sūmus orator:sūmus senator: sūmus imperator:ut Pli.inqt:& sūmus paterfa.legit. ¶Et uestro cognomine: & ē sensus ut eēm dignus isto uestro cognomine.i.appellatiōe ista qua me noiatis. Verum cognomen ut aū diximus proprie lo

quā

cognomē

Aetna mons Sicilie

Opus pes. pes ē

Beatus
Beatitudo

Exoptat
Cupro
animo
est
verbis

Stultitia qnā

Stultus
Fatuus
Insulsus
Insanus
Dant

Obrepere

Etatis diuisio

quendo ad familiã ſpectat. In hoc ſumus ſapiẽtes: ad euitandã arrogantiã uſus eſt numero plurali: q̃ iſtis tẽporibus cõtrariũ eſt naturã rationẽ uirtutis. Natura. n. eſt ut ait Seruius i geor. Mater oĩum rerũ dictaq; q̃ inde naſcant oĩa cui q̃ parere dẽ rõi obedire: quã tanq̃ deũ dicit Cato ſe eſſe ſecutũ. Extremũ actum: q̃ eſt ipſa ſenectus. Similitudinẽ traxit a comicis & tragicis: q̃ comœdias & tragœdias in actus diuidunt: & earũ nulla eſt: quæ plẽs q̃q; aut pauciores hẽre poſſit: ut Horatius: Fabula q̃ poſci uult & ſpectata reponi. Neu minor q̃nto: Neu ſit productior actu. Ab inerti poeta. ſicut fuere illi: de q̃bus i poetria loq̃t Horatius: Infœlix operis ſũma: q̃a ponere totũ neſciet. Iners ãt ab in & arte dr: q̃ſi ſine arte. Poeta uocabulũ græcũ ποιητης fingo uel facio. Quicqd enĩ dicunt poetæ: fingũt qui dẽ. In arborũ bacis & ter. fru. ſimilitudo ẽ tracta. nã fructus cũ ſint acerbi & fruges imaturæ ſũt in altũ erẽcti: cũ poſtea matureſcunt incipiũt declinare: ſicut eſt in hoibus. Baccha aũt eſt fructus oĩum arborũ: & tm̃ ſignificat q̃tum poma: & p unum c ſcribit. Iuuenalis: Vſq; nihil ẽ q̃ noſtra ĩfantia cæſum. Nauſit auentini bacha nutrita ſabina: q̃do uero puellã bacchantẽ: tũc per binum c & cũ aſpiratione ſcribit. Tempeſtiua: q̃ uenit in tẽpore. Vnde dr tempeſtiue ueniſti: hoc ẽ in ipſo tẽpore. Victũ: curuũ & flexũ: a uinco & caducũ. Molliter: ſuauiter & æquo aĩo bellare cũ diis & de his nota eſt fabula: nã montes monribus ĩpoſuerũt ut Ioui cælũ auferrẽt: ut Virg. Ter ſũt conati ĩponere Pelion oſſæ. Atqui Cato: q̃m tollerabilẽ eſſe ſenectutẽ a Catone præmõſtratũ eſt: quæritr modus ab iſtis adoleſcentibus. Vt uia: rõ tollerantiæ: q̃bus ſi forte ad ſenectutẽ peruenerit: cã ferre poſſint. Nobis: ut humanitatem oſtenderet adoleſcẽtulis dixit nobis. i. mihi & Scipioni.

in hoc ſumus ſapientes: quod naturã optimã ducẽ tanq̃ deũ ſeqmur: eiq; paremus: a qua nõ ueriſimile eſt (cũ cæteræ partes ætatis bene deſcriptæ ſint) extremũ tãq̃ ab ĩerti poeta eſſe neglectũ: ſed tñ neceſſe fuit eẽ aliq̃d extremũ: & tanq̃ in arborũ bacis terræq; frugibus maturitate tẽpeſtiua q̃ſi uictũ & caducũ: q̃d ferendũ ẽ molliter ſapienti: q̃d enĩ ẽ aliud gigantũ more bellare cũ diis. niſi naturæ repugnare. LAELI. At q̃ Cato grauiſſimũ nobis. ut ẽt p Scipione polliceat feceris: ſi quoniã uolumus & ſperamus q̃dem ſenes fieri ãte multo a te didicerimus: q̃bus facillĩe rõibus ĩgraueſcentẽ ætatẽ poſſimus ferre. CATO. Faciã Læli præſertĩ ſi utriq; ueſtrũ: gratũ: ut dicis: futurũ ẽ. SCIPIO. Volumus ſane (niſi moleſtũ ẽ Cato tãq̃aliq̃ uiã longã cõfeceris q̃ nobis quoq; ingrediẽdũ ſit) iſtuc quo pueniſti: uidere qualeſit. CATO. Faciã ut potero Læli. Sæpe. n. ĩterfui q̃relis meoꝝ æqualiũ (pares aũt cũ paribus ueteri p uerbio facillĩe cõgregant) quæ. C. ſaliator q̃ Sp. Albinus: hoĩes cõſulares noſtri fere æquales deplorare ſolebãt. Tũ quod uoluptatibus careret: ſine q̃ bus uitã nullã putarẽt: tũ q̃d ſpernerent ab iis: a q̃ timus rogati. Si multo ante a te didicerimus: hoc ẽ per multos annos ante q̃ ad ſenectutẽ peruenĩamus. Quibus rõibus. i. iiii. modis & formis. Ingraueſcentẽ ætatẽ. i. ipſã ſenectutẽ: q̃ graueſcens ætas appellatur: ut Ci. in epiſtola ad Curionẽ: ut ætas noſtra ĩgraueſcẽs i amore atq; in adoleſcẽtia tua cõquieſcat. Quoniã ſperamus. i. bonũ futurũ expectamus: & p parentheſim hæc dicta ſũt: eſt enĩ ſperare bonũ: expectare futurũ. Faciam uero Læli. hoc potiſſimũ obſeruat: ut p ſermonẽ intelligat quis loquit: & cui ſermo dirigatur. Sane ſciendũ maiorẽ iſtorũ præceptorũ partem a Pla. cœpiſſe Ciceronem. Ni moleſtũ eſt: decorũ ſeruat: ut iſtis adoleſcẽtulis humanitas tribuat: & Cato: humanitas & uenerabilitas: grauitas & moleſtia a mole dicta eſt. Tanq̃ per aliq̃ longam uiam: tãq̃ per oẽs ætates: quas quidẽ cõparat uiæ: per quã itur ad ſenectutẽ: ut & catholici faciũt. q hoĩes uiatores appellãt. Iſtuc: pro iſtud utroq; mõ facit & proprie loq̃tur: ſcilicet q̃ eſt in te audiẽte: nã hic & hæc & hoc rẽ proximã dicenti ſignificat. & iſtã rẽ proximã audienti. Ci. i epiſtolis: putares ne unq̃ accidere poſſe: ut mihi uerba deeſſent: neq; ſolũ iſta noſtra oratoria: ſed hæc ẽt leuia noſtratia. Quale: aſperũ aut mite aut iucundũ. Vt potero: pro uerbis meis & captat beniuolẽtiã arrogantiam euitando. Interfui quærelis. i. præſens fui ſæpe: nam præſentiam ſignificat q̃do iungit cum datiuo. Aequalium meoꝝ: dicunt enĩ æquales & ætate & amore. Salutẽſim dictũ ẽ. Cõſulares: q̃d olim in cõſulatu fuere. Voluptatibus. ſ. corporeis: alias uoluptas ẽ iucũditas. Ci. in epiſtolis: magnæ mihi fuerũt uoluptati litteræ tuæ: ſed uolũtas p n ſcriptũ alicuius rei honeſtæ faciẽdæ deſiderium & appetitũ ſignificat. Careret: eſt proprie rẽ deſideratã nõ habere. Ab his. ſ.

Natura

Iners

Baccha

Tempeſtiua

Pollicitor promitto

Equales qui ſint

Voluptas voluntas

sociis uel amicis uel cliētibus. ¶ Coli: ē uenerari uerbis gestu aliquo corpis: & multas alias hēt significationes: quas Nonius cōplectit opere suo: q rndit his æqualibus suis ita cōquerētibus. ¶ Quod ēt eēt accusandū: qa nō senectus: sed eoꝝ mos malus erat accusādus: qđ ꝓbat dicēs. ¶ Nā si id. s. q uoluptatibus carerent: & q spnerent. ¶ Usu ueniret: illud usu nihil facit nisi q cōtigere significat: ut Quintus Podiāus ait: Terē. i phormiōe. Mihi usu uēit hoc scio sed nō cōtingūt: ḡ nō culpa senectutis: sed morū malox id accidit. Libidinū uiculis laxatos: liberatos & elargatos a libidinibus qbus seruiebāt: uñ uidet q senectuti plīmū debeamus. q ex seruis nos facit liberos: cū ex libidibus & uoluptatibus nos liberet: qbus dū parēus serui sumus. ¶ In moribꝫ. s. malis: mos enī est uiuēdi bñ & male ꝛsuetudo: & duplex ē bōus & mālus. uñ moratus & morosus dr. moratus enī ē bonis instructus moribus: morosus q nullum bonū hēt morē: & nulla re cōtentat: & mō ait: mō negat: & modo uult & mō nō uult. Nec difficiles sed faciles & māsueti & benigni. ¶ Importūitas: a portu in q nullus ē portus & qes: a quo opportunus & opportūe: nō āt ab oportet: ut qđā dicūt. ¶ Est ut dicis Cato: obiectio ē sūpta ab hūanitate: cuius snia talis ē. M. Cato ueꝝ ē qđ dicis: sed aliqs forte diceret qđ non idē ē in oibus id qđ ē in te: q diues q in dignitate positus: q sapiens es: qbus facillie ferre potes senectutē: nā q pauperes sūt: & i maxima iopia cōstituti: istis nō tollerabilis uidet eē senectus. ¶ Opes: ad magnificentiā: & ultra usū sūt diuitiæ: q ad usū tm & ad uitā ducēdā sunt: uñ Ci. i libro de aiicitia diuitiæ ut utare opes ut colare. ¶ Copias. cuiuslibet rei facultates a con. & opibus dcās: & iterdū copiæ copiarū populi tm exercitū significāt. Terē. in eunucho: militē secū: ad te ḡtas copias adducet ar: at copiā uero aliaꝝ rerū i singlari. ¶ Et dignitatē: auctoritatē cū honore ē & dignitas magīatus aliqs. ¶ Est istđ: rndet Ca. obiectiōi supradictæ q aliq̄tulū assentit: sed postmodū oñdit q uerā tolerantiā faciūt senectutis p silitudinē & exēplū. istuc ꝑsco more declinauit: nec ē ꝓnomē ab iste & hic cōpositū ut qđā putāt. ¶ In isto. s. iopibus copiis & dignitate q̄s tu dicis sūt oia. s. q reqrunt ad uerā senectutis tolerātiā qa sūt artes & uirtutū actiōes ut themistocles athenienſis ꝑclarus ciuis & sūmus ipator q pse. xerxē q̄ ꝓfligauit: de quo æmilius ꝓbus multa dicit i uita eius Seriphio uiro cuidā de seripho. Iune. Cōtingit & puæ tādē caruisse seripho: uñ seriphius nomē ē gētile. ¶ Glia: āpliſſima fama ex pfectiſſimo hoium sermōe. ¶ Nec hercle: aduerbiū inrātis p qđ tm mares iurabāt: ut p castorē fœminæ: p pollucē uero uterq̄ sexus iqt ille aulus gellius ā nobilibꝫ atticis: ordo ē iqt ille thēistocles hercule si ego essē seriphius: nec ignobilis. s. fuisse: qa sola uirtus q̄ ē i me fecisset me nobilē: tā & si natus fuisse i caucaso: & mihi admouisset ubera tigres nō mō i seripho & tu nūq̄ fuisses nobilis & clarus q̄is natus fuisses athenis: ul aliquo alio nobiliſſimo loco & celeberrimo: qa i te nulla ē uirtus q̄ fecisset te nobilē. Quod eodē mō: aptat cōparationē. ¶ Nec. n. subiūgit rōes q̄ sapiēti senectus iopia nō pōt eē nō leuis & isipiētia sūma copia nō pōt eē ñ grauis. ¶ Inopia: i q̄ nihil sit opis: iops & paup i hoc differūt qa iops ꝓpie dr q nec opē hēt. i. auxiliū alicūde uel tm terre quo possit sepeliri. paup uero q nō oio caret auxillo: sed puā hēt pecūiā & res uñ uiuat: & uiuit tm sed male. Aptissima arma: oñdit q̄ arte tolerabiliorē senectutē hre possumus. arma. n. q̄libet istra cuiuslibet artis appellāt: uñ Vir. de agricolaꝝ istris iqt. dicēdū nobis q̄ sūt duris agrestibꝫ arma. ¶ Artes exer. bñ subiūgit exercitatiōes: qa ars sine exercitatiōe nō multū ꝓdest. ¶ Cultæ: ab arte agriculturæ tractū ē: cui rndēt ēt ptes seq̄ntes ut mirificos fructus. ¶ Diu multūq̄: freq̄ntissime his duobus aduerbiis utit Ci. eodē mō ut i

Volo ut

Mos Disse

Moratus

Morosus

Importuno

Opportuno

Opes

Cupio

Dignitas

Esse

Inopia

Inops

Dicit

Paupes

Egena

ueteri rhetorica diu & multū. ¶Vixeris:optimus modus loquēdi cū secūda ꝑ tertia utimur persona & nunc uixeris:hoc ē aliqs uixerit. ¶Nō solū:expōit ipsos mirificos fructus uirtutis:quos dicit cē duos:ue rū ēt secūdus fructus. Cōscia:uocabulū messū ē ut ualitudo uenenū qđ φαρμακον dicūt græci. ¶Iucū. uoluptuosissima cū fructu:uñ in cōtrariū uertēdo dicius cōscia malæ actæ uitæ multorūq; malefactorꝝ recordatio grauissima ē. Ego Qu.Maxi.pōit exēplū quo oñdit senectutē cē tolerabilē. Qu.n.Fa.maxi mus nobilissimus ciuis rōanus fuit & ꝓclarissimus ipator ex gente fabia & ex tota hac familia ipe solus euasit:cū una die oēs fabii q erāt trecē ti & sex occisi fuerūt i ueniētibus cam pis idibus februariis:quā rē meminit Oui.de fastis.Næc fuit illa dies ī q̄ ue niētibus aruis.trecētū fabii ter cecide re duo:ut hic fabius euasit paulopost īqt Naso.Vna dies fabios ad bellū mi serat oēs.ad bellū missos abstulit una dies.Vt tñ herculeæ supessent scia gē tis.Credibile ē ipsos cōsuluisse deos. ¶Nā puer ipubes: & adhuc nō utilis armis.Vnus de fabia gēte ēlictus erat Scilicet ut posses oli tu maxime nasci Cui res cūctādo restituēda foret.Qui tarē.calabriæ ciuitatē ī fine italiæ.tarē tū āt ꝑmo breue oppidū:qđ taras ne ptuni filius ædificarat:sed postq̄ laco nes duxerāt duce paláteo octauo ab hercule quā rē tetigit Vir.i tertio:her culei si ueri ē fama tarēti. Recepit:li berauit ab hānibale.Vir.frugesq; rēce ptas. ¶Comitate:benignitate & facili tate:uñ comis benignus & facilis. Cō dita:accētū hēt ī penultia. ¶Tñ:iā ætā te ꝑ q̄ poterat hīe circiter qnq̄ginta qnq; ānos:quā ætatē cōgīscere possumus ex sequentibus. Anno.n.ordo ē.n.ꝑmo cōsul fuit postq̄ ego na tus sū:uñ possumus scire q; & fabius hēbat.xxv.ānū āteqū Cato fuisset natus:qa cōsulatus nemini tribue bat nisi.xxv.ānū ageret & q fabius āno prio cōsul fuit postq̄ Cato natus fuit. ¶Quartū con.hoc ē eo iā q̄rtū cōsulatū agēte uñ notādū ē q; dīa ē iter q̄rtū cōsul & q̄rto cōsul:quā.A.gellius de noctibus atticis ponit.nā q̄rto cōsul significat locū cōsulū uel ordinē hoc mō.Marcus fuit q̄rto cōsul:hoc ē q; tres cōsu les ab origie & istitutōe & ordie cōsulatus añ fuerūt q̄ fuisset marcus cōsul q tenet nūc q̄rtū cōsulatū.q̄r tū āt tōsul significat psonā q; q̄ter fuerit ɔsul:ut hic & surit aduerbia. Miles:arma exercēs a millenario nūero dictus ē. ¶Ad capuā:apuliæ ciuitatē q̄ se dedit hānibali.illuc,pfecto & ibi ꝛgnū italiæ hīe pollicē ti si uictoria potiret:& hoc fuit i scdo bello pūico q̄do hánibal.xv.fuit āno ī italia:& hæc historia latissī me patet ī liuio de scdo bello pūico.Dī uero capua a capie quē falconē uetustissimi uocitabát a pede in trorsus curuato appellatū:siue ut alii dicūt a regiōis plāitie ē capuā denoiata. ¶Quæstor:uice fūgēs aliq̄ ipatoria i exercitu:quē uulgo dicūt senescalcū exercitus significat ēt iudicē maleficiorꝝ.Tertio significat q uulgo dī camerlēgus coitatis q ē ærarius pecūiæ publicæ:& dci st q̄stores:ut ait Var.a q̄rēdo:qa cōq rerēt publicas pecūias & maleficia q̄ triūuiri capitales tpe Var.cōqrebāt. ¶Aedilis:q rebus publicis sa cris & ꝑuatis curādis nēdūdis & emūdis ædibus ꝑ ē ædilis dictus & magistatus ædilitas q̄ erat sūma apd rōanos. ¶Prætor q perat ppl'o:nōius ait teste Var.q; pirēt ppl'o ptores q; cōsiderēt i sēatu ɔsules. Legis cyn.cynthius qdā pclarus ciuis rōanus fuit:q artē & exercitationē dicēdi & orādi ñ mercede & pcio:sed q̄dā ai nobilitate fieri uoluit:uñ talē legē tulit ut nēo pcio ad dicēdū uenīrt q̄ lex Cynthia de dōis & mu neribus ē appellata:q̄ qdē sic ē lata.ne qs ob cām orādā donū pciū ue recipiat:dona enī sunt illa q̄ alicui donāt amore & charitate.mūera uero cui debēt,p aliquo bñficio suscepto:& labor dōa deor: mūera hoium. ¶Bella:dictū ē.n.bellū a nulla re bella ut eumenides ul'a belluis:qđ eor dissensio pniciosa sit:& differt a plio:cū illud sit tpus ipsū discordiæ utriusq; ptis.Prælū uero ps belli & ipsa pugna & militum cōgressio. ¶Pacientia sua moliebat:qa cū cæteri ipatores romā cōtra Hánibalē in italia exultantē missi ab eo oēs fuerūt ,pfligati.hic Qu.Fabius post illos creatus ipator cunctādo & expectādo Hánibalē mo liuit:uñ Hánibal dicere solitus fuit:q; alterum Hannibalem inuenerāt rōani. Nannibal ut arbitror aspi rationem non habet.græci enim cum psili scribunt: & geminant n.& sic apud latinos nisi consuetudo

Confecta

Vindex maior

rificos afferūt fructus:nō solū qa nūq̄ deserūt:ne ī extremo qdē tpe ætatis q̄q̄ id maximū ē: uer ēt qa conscia bene actæ uitæ multorꝝq; benefactorꝝ recor datio iucūdissima ē.Ego qdē Qu.Maxi.eū qui ta rētū recepit.adolescēs ita dilexi senē ut equalē.Erat .n.ī illo uiro comitate grauitas cōdita:nec senectus mores mutauerat:q̄q̄ eū colere cœpi non admodū grandē natu.sed tñ iā ætate puectū. Anno .n.post q̄ primū cōsul fuerat ego natus sū.Cūq; eo quartū cōsule adolescentulus miles profectus sū ad capuā qntoq; anno post ad tarētū quæstor.deīde ædilis: quadriēnio post factus sū prætor. quē magistratū gessi consulibus Tuditano & Cethego: tum quidē ille admodum senex suasor legis Cinthiæ de donis & muneribus fuit.Hic & bella gerebat:ut adolescē tulus cum plane grandis esset: & Hannibalē iuue niliter exultātē paciētia sua moliebat.De quo pclare

Tarēti mutatꝰ

Comis Comitas

exultāte 2ᵒ 2ᵒ molliebat

Quartū Quarto consule

Capua vrbs Apulie

Questor qđ' ſt tria ſ Edilis et tat Pretor Cynthius ēd

Omnium pugn bellum Hannibal

usurpet aspiratione sic in aliis nobis abstulit: ut fama charta & charitas cū deberēt aspirari & p consuetudinē nō aspirant: sed si q aspirāt doctiores habent. Familiaris: q Ca. ætate fuit. ¶ Vnus homo solus. Qu. Fa. Cūctādo: expectādo: & i longā morā ducēdo cū irritaret ab hānibale ad pugnā. ¶ Rem. s. rēp. & hoc carmē Vir. i quito posuit. Rumores: famā q̄ p oēs gētes ibat de ipso Fabio q lōgā pugnæ pducebat morā: uñ uitupabat a multis & qđ erat sapiētiæ tribuebat inertiæ atq; tiori & ignauiæ. & rumor latinū est nomē phama græcū. ¶ Salutē. s. reip. q̄ maxiæ ei cure fuit. ¶ Recepit: recuperauit ab hānibale occupatū. ¶ Cū saliatori: suple iquit: Saliator aūt ciuis rōanus fuit & illis tpibus secūdi belli punici pfectus urbi tarēti fuit ad quā cū iuisset hānibal eā expugnauit & Saliator i arcē tarēti fugit amissa urbe: in q̄ qdē arce se tenuit: donec Fabius cū exercitu uēit: cui Saliator ipse i arcē ddit igressū: & totā urbē tarēti recupauit deiecto hānibale de ciuitate: q salinator gloriabatur & dicebat sua opa tarentū a fabio laboratū & recupatū: cui Fabio. ¶ Certe iquit R. i. sub quodā ptextu pudoris. ¶ Nā si tu nunq̄ amis. nūq̄ recepisse: uerū iquit dicis o salinator qa ego nūq̄ potuisse recupare tarētū: nisi primo a te amissū fuisset eo q̄ nō eguisset recupatiōe & opa mea. ¶ Nec uero postq̄ dixit quō se magnifice habuit circa rē militarē: subiūgit quō se hūit i pace & i toga: & i ciuitate rōana: & ē color rhetoricus trāsito. ¶ In toga: in pace: ut cedāt arma togæ. toga. n. erat uestis sine manicis qua utebāt tā uiri q̄ fœminæ a tegēdo dicta. Cōsul iteꝝ q nūc erat i cōsulatu ipso: nā collegę sūt socii i quocūq; officio: C. fla. tri. ple. hic cōtra uolūtatē senatus diuidere uolebat agrū picenū i pplo: uñ maximū dānū si fiebat resp. patiebat: sed fabio tūc cōsul cōstanter restitit ei & uetuit

familiaris nostęr Ennius. Vnus homo nobis cunctā do restituit rē. Nō ponebat. n. rumores ante salutē Ergo postq; magisq; uiri nūc gloria claret. Tarētū uero qua uigilātia: quo cōsilio recepit. Cum qui dē me audiēte salinatori qui amisso oppido fugerat i arcē glorianti atq; ita dicēti. Mea opa. Qu. Fa. Tarentū recepisti: certe inqt ridēs. nā nisi tu amisisses. nūq̄ recipissē. Nec uero in armis præstantior q̄ i to
rnelio ga q ꝺsul iteꝝ. Spo. Caruíllio collegā qescēte. C. Flāminio tribuno plebis quoad potuit restitit: agꝝ picenū & gallicū uiritī cōtra senatus auctoritatē diui dēti augurq; cū ēēt dicere ausus ē optimis auspiciis ea geri: q̄ pro reip. salute gerēt: q̄ cōtra rēp. ferētur: cōtra auspicia ferri. Multa præclara i eo uiro cognoui: sed nihil ē admirabilius: q̄ quō ille mortē. M. filii tulit. clari uiri & consularis: ē in māibus uiri laudatio quā cū legimus quem philosophum nū cōtē nimus: nec uero ī lucē modo atq; ī oculis ciuiū magnus: sed intus domiq; præstantior. Qui sermo q̄
gurij præcepta: q̄ta notitia antiqtatis: q̄ scīa iuris augurā di. Multæ ēt ut ī hoie rōano lr̄æ: oīa mēoria tenebat

hoc fieri & tribūi āt fuerūt tres a ꝓncipio: qa i tres ptes pplus rōanus fuit diuisus: postea nouē fuerē: hi āt defēdebāt plebē ꝺtra sēatū: & tria sūt gēa tribūoꝝ: tribūi celeres q regi ꝓximi erāt & trecētis militibꝫ ad regis cōtinuā custodiā ꝑerāt. celeres āt a celeritate dicti: tri. ple. q defēsors plebis erāt ꝺtra sēatū: & cōsules ne uis aliq̄ i plebē aut fraus affereret ut eqtas i ciuitate & maior libertas ēēt tribuni militū q exercitus pconi erāt. q̄les tri. ple. i urbe ꝓ plebe. ¶ Agrū picenū: regionē ut ait festus i q̄ ē asculū dictā q̄ sabini cū asculū ꝓficiscerent puenerit ubi picus cōsiderat: & dī picꝰ & picenꝰ. Galliā. s. cisalpinā i q̄ ē uenetia ps italiæ. ¶ Viriti: a uiro aduerbio p singlos uiros. ¶ Augur: q hēbat ꝓnosticā & rei future diuinādi scīam quē græci oiomo⁊ nov dicūt: dict⁊ āt augur ut dicit festꝰ ab auiū gestu q̄ qa p eū auiū gest⁊ edi cit: siue ab auiū garitu: uñ & augurīū. Ausus q̄si ⁊tra ꝑcepta diuiatiōis. nā audire de reb⁊ ardui s diciūs q̄ ꝺ re debeūs scire q̄ erāt qdā q fabiū uetabāt cereris die exir ⁊tra Hānibalē pp auspicia q̄dā mala qb⁊ cōstat fabiū hæc uerba dixisse. Optis auspi. ē. n. auspiciū ab aue spiciēda dcm: quo qdē uerbo nūc ñ utiūr nisi i ꝺpositiōe aspicio ꝛspicio, pspicio. ¶ Multa uero: ult trāsiꝛ ad ꝓclares atq; ꝑclaras fabii laudes. Mortē mar. filii fabii fabi⁊ marcū filiū hūit unū oi uirtute ꝑditū quē amisit ꝺsularē. Est ī ma. ē i, pmptu. Laudatō: oro ⁊tinēs laudes: & iter laudē & laudationē hāc faciūs dram: q̄ laus ē uerbū ⁊tinēs bōa alicuius: laudatio uero est oro cōtinens laudes: & aliquos ꝑclaros phiæ locos & admirandā q̄dā inseruiit argumenta ꝺ qua nūc dicit. ¶ Quā cū legi. quem philosophū ñ cōten. iterrogatiue q̄si dicat ad oēs. In lucem foris iter ciues: sed itus & est ⁊trariū: color rhetoricus. ¶ Qui ser. cū admiratiōe legunt hi loci. i. q̄lis sermo. est. n. sermo cōsertio oro⁊ & cōfabulatio duoꝝ uel pluriū. ¶ Iuris au. distinguendū est ut q̄ta scīa: iuris: q̄ta scīa augurii. ¶ Vt ī hoie ro. ga sero ad rōanos hæc studia lr̄aꝝ uenerunt & pauci lr̄as sciuerūt.

Phama Charta Charitas

Rumor latinū Phama Grecū

Saliator rōm

Toga

College

Celeres plebis militū

Tribus

Ager picen⁊ ꝺd ꝺr

Augur

Augurium

Auspicium

In mamba est laus ꝺr

Laudatio

Sermo q̄ sit

Fruebar:fructū capiebā:nā frui & uti ut de doctrina christiana dicit Aug.in hoc differunt q̄ utor est ad aliud:fruor ad se ipsū. Fore:semp de futuro:esse uero de præsēti. Ci.ad trebatiū scripsit ad me Cæ. phumaniter nūdū se tibi satis eē familiarē p ocupationes suas:sed certe fore. Quorsū ad quē finē & ho nestius diciūs sine uerbo. Expugnatores:i hoc differūt pugno & expugno:qa pugnare est pugnā īferre expugnare ē pugnādo uicere. Vt pe.i.q̄ fiūt i terra nō solū a peditibꝫ:sed ab eqtibꝫ. Triūphos:q uictoribus debent honores. Et sciēdū sane q̄ duplex erat triūphus maior & mior.mior aūt p̄pe erat oro si qs.n.oronē merebat uno duntaxat utebat equo:& a plebeis eqtibus rōa nis i capitoliū ducebat & oues sacrifi cabat:q uero maiorē merebat triumphū:q̄ttuor albis eqs utebat: & p̄fite sēatu i capitolio thauros sacrificabat. Her Platōis q ciuis atheniēsis fuit p̄clarus phūs.imo deus qdā phōrū ut i lib.de deoꝝ natura ci.dicit.& tanta fuit elo quēna p̄ditus:ut apte ueteres illi pate rent iouē si de cælo descēdisset i terrā nulla alia quā Platonis līgua fuisse lo cutuꝝ.& hic i italiā uenit postmodū i ægyptū,p̄fectus ē ut regꝫ multaꝫ co gnitionē hēret:p̄ceptorē hūit Socratē cui maximā i suis libris laudē attribu it:adeo q̄ i opibꝫ suis eū semp ꝫducit disputātē.socrates āt nunq̄ scripsit ali qd. Scribēs hoc ē cōponēs libros. q uero dscribit aliquē librū librarius dē scriptor q libros cōponit:ut ,pptius cedite rōani scriptores cedite graii.

Socrates iste p̄clarus phūs & sūmus orator suauissimæ līguæ fuit & ciuis atheniēsis q mlta cōposuit:iter q̄ scripsit libꝫ q iscribit panatenaicus q lau des ludoꝝ:q ibi fiebāt q dē i quo qdē festo oium artes ostendebāt & poe tæ & oratores sua poemata recitabāt sicut socrates appellauit & aristides a liū quē i panathenais recitauit. Quī quēniū po.q̄ ad sūmū sūt nonaginta nouē cuius Socratis magister fuit gor gias q rhetoricā eū docuit.gorgias āt leōtinus sicilia ciuitate fuit oriūdus:q̄ leōtine leōtinoꝝ decliat.ꝺ isto ēt Vale.mētionē fecit. Studio:cū scribēdi & ꝺponēdi:tū aliqd excogitādi. Quod ac uitupē q̄ aut eēt cæcꝺ aut surdꝺ aut aliqd tale patiēs. Præclara.īsigne & laudabile ꝺmēdat.n.tale rīsū. Docto.qa do ctria ē illa q̄ hoies facit claros. Sua.n.ui.q̄ i se sūt q̄ male uixerūt i iuuēta & pueritia scortādo.s.& bibē do:uī postea i senectute multi gīant morbi. Culpā:uitupationē qa ab aliis uitupant. Modo: paulo anī.& tūc est breue cū aduerbiū est. Vir. Tu mō posce deos ueniā.cū āt datiuus est tunc lōgum & iterdū significat tm̄mō ut Ter.dū mō possim daue. Spacio:extremo ætatis suæ.iterdum supmus altū signifi cat. Terē.i phormiōe proh supme iupter. Olympia:ludos factos apꝺ eli & pisā ciuitates i olympia: uī nota dfam q̄ olympus ē mōs:olympia olympiæ regio circa olympū:olympia olympioꝝ ludi qui ibi fiebāt ioui:olympias ados lustꝝ.i.spaciū.v.ānoꝝ.uī ānos cōnūerabāt ātiq.olympias ēt mf fuit ale xādri:& olympus etiā p̄ cælo ponit. Cōfectus.s.abiicit & fit dactilus i.v.pede:nā uersus exāetri. & ut placet Pri.deponit.s.nā.n.c.q.u.sūt liqdæ:sed scādit sic. Vicit olympia nec senio cōfectus qesit:deposi to āt.s.q̄cūq̄ uocalis p̄cedat pōt breuiari. Meminisse:recordari & dicimus memini illam rem & illius rei:sic etiā recordor.sed hāc habet differentiā cū dicimus memini cū accusatiuo rem certam significa mus Vir.in.iiii.æneī.hoc meminisse pigebit elisæ:sic & recordor. Ci in epistolis ad curionem ut si quā do nolimus displicere tuum cepit meum possis recordari. Anno.n.subiungit rōem quomō recordari possit:uī nota q̄ maiores tempora significabant a cōsulibus:sic nunc minores ab incarnatione xp̄i.

nō domestica solū:sed etiā externa bella. Cuius ser monē ita cupide fruebar quasi iā diuinarē id quod euenit illo extincto fore unde discerē neminē: quor sū igit tā multa de maxīo: qa ,pfecto uidetis nefas esse dictu:miserā fuisse talē senectutem. Nec tn oēs possūt eē Scipiōes:aut Maximi â urbiū expugna tors:ut pedestres nauales ue pugnas ut bella a se ge sta triūphosq̄ recordent. Est.n.qete & pure & ele gāter acte ætatis placida ac lēis senectus : qualē acce pimus Platonis.q uno & octogesimo ānno scribens mortuus est. Qualē Socrates.q eū librū q panathe naicus iscribit quarto & nonagesimo anno scripsit se dicit.uixitq̄ quīquēniū postea cuius magister le ontinus Gorgias centū & septē ꝺpleuit ānos . Neq̄ unq̄ in suo studio atq̄ opere cessauit. Qui cū ex eo quæreret:cur tā diu uellet esse i uita:nihil habeo in quit qd incusē senectutē. Prælaꝫ respōsū & docto hoie dignū. Sua.n.uitia inf ipiētes & suā culpā i se nectutē cōferūt.qd nō faciebat is cuius modo men tionē fecit Ennius. Sicut fortis equꝺ spacio.q forte supremo uicit olympia:nec senio confectus quie scit. Equi fortis & uictoris senectuti comparat suā: quem quidem probe meminisse potestis. Anno.n.

Vfore
Esse
Pugnare
Expugnare
Triūphus maior
Triūphus maior
Platō audiuit Socē
Librarius
Scriptor
Socrates
Gorgias
Leontinus
Modo aduerbiū
Olim
Spacium
Olympia
Olympias
Olympus
Memini
Recordor

Vnde uigesimo

Quote vigesio

Vnde uigesimo.i.decimo octauo anno quo etiam notamus q̄ solū unū & duo cum decimo & uigesimo trigesimo & quadragesimo reperiť esse cōpositū: ut unū uigesimū & duodeuigesimū & unū uigesimū demit aut duos ut unū uigesimū.i.decio nono uno dēpto de uigesimo ut luue. Vncola ꝑculeius hēt: sed gillo deuncē & duodeuigesimo.i.decio octauo: q̄si dēptus duobus de uigesimo. Titus fla. de quo mētionē fecimus: ut O tite si qd ego adiuto & cætera. Item cō.itē uero qñ adiūgit significat q̄ bis fuit cōsul. mortuus ē aūt ēnius istis existentibus. Ego quoq; ꝑbat a se ipso q̄ senectꝫ nō spnit & ꝺ se posuit exēplū ut ꝑbabiliorē faceret senectutē. Voconiā le. sciendū est qd mos erat rōmæ q̄ si qs vīcā hīs filiā moriebať eā i oibꝫ bōis suis reliq̄bat hæredē: & qa mulier cū aubit alicui uiro i aliā trāsit familiā iiustū est uisū bonis uiris. Itaq; qdā rōanus ciuis noie uoconius uir magna auctoritate legē cōstituit talē: ut nemo moriēs unicā hīs filiā nisi i tertia aut i q̄rta ptē eā hæredē relinq̄re posset: & reliquū hæreditatis i familiā eius gīis distribueret: ut scdm qd lectū est i legibꝫ. hāc uocōi⁹ legē tulit ne qs cēsus hoc est pecunios⁹ hæredē unicā relinq̄ret filiam. Erat aūt cēsus ille q cētū milia i ꝓfessione detulisset: uñ magna fuit orta cōtētio q̄ iuniores uetabāt: uiri boni affirmabāt. Inter quos Cato surrexit & legē ipsā approbauit. Magna uo. hoc est optia cōtētiōe. Et bonis lateribꝫ qbꝫ uox cōfirmabať. uñ orator bona latera hīe dī: qñ bonā & firmā uocē hēt. Suasisse: aium ad credēdū iduxisse ad illā legē laudādā. Putant: nō me sapientes delectati sūt: adeo q̄ cū multi ut inqt Lactātius diuitias hīe potuissent aspnabantur: unde & dixit ille. nisi uos perissetis ego pissem. Sed cu. & Fab. optima sūt pauptatis exēpla. differt aūt ab inopia & mendicitate qa inopia est q̄si sine ope.i. auxilio. mendicitas uero a mānu q̄ petat elemosinā mānu. Quattuor reip. cau. Diuisio est totius opis i quattuor cās: qbus & absolutis erit absolutū totum opus. Auocet a rebus ger. rēonet a rebus q̄ geri debent .i. fieri. Vir. i nono. Nec tecū talia gessi magnanimū xeneā. Interdū uero est hīe. Vir. i. ii. Et nos aliq̄ nomēq; genusq; Gessimus. Alterā: hoc est secūdam. alter. n. & alius i hoc differūt q̄ alter de duobus: alius uero de pluribus dī. Infirmus: iualidus. nā firmus ualidū & benualētē. significat. Si te firmū q̄ pmū uidero: & cōponiť cū i: & ꝑuat: aliq̄s auget: ut ifractus. Vir. Turnus ut ifractos aduerso marte latios. Defecisse uider. Oibus uolu. corpis .s. & ai corporis eni uoluptates sūt ad delinimenta q̄dā sensuū. ai aūt ut aliqd uel bñ uel male cogitādū. epicurei tria aiebāt esse uoluptatū gña. Aliq̄s. n. naturales & necessarias. aliq̄s uero naturales & ñ necessarias non nullas & neutrū esse. Haud ꝑcul nō nimis lōge. nā ꝑcul ē q̄si ꝑcul ab oculis dictū: uñ & satis lōge significať pōt & nō ualde lōge. Cuius rei mānifestator ꝑbus est Vir. i qnto. Est ꝑcul i pelago saxū. Itē in pmo: Nec ꝑcul hīc rhesi niueis tentoria uillis. Agnoscit lachrymās. Si placet: phumaniter locutus. uñ captauit beniuolētiā ab eis. A rebus gerendis: quia rhetoricū est eo ordie quo diuisimus eodē ꝓsequi: ab illo qd̄ pmo ꝓposuit incipit exponere unde dicit propositionem senectus abstrahit hoies a rebus gerendis: & postmodum interrogat dicens. Quibus scilicet rebus gerendis abstrahit senectus hominem. An his scilicet rebus quæ iuuenture geruntur & uiribus quasi uelit dicere: q̄ ea quæ geruntur in iuuētute idest in multitudine iuuenū: & in uiribus nō pertinent ad senes: & nō sunt officia senū: q̄ si a senibꝫ geri nō possunt non dici possunt tamen senes a rebus gerendis esse remotos. nam senes habent res & officia sua: ut consilia & prudentia & grauitas quæ ab ipsis geruntur. Nullæ ne igitur sunt res se. idest ad senes pertinēt & q̄si dicat multæ sūt & optiæ. ut cōsiliū & prudentia. Nihil ergo agebat. Qu. Fa. Ma post propositionem subiungit exemplū ꝓbando a senibus multa ꝑclara fiūt: & qd̄ ñ sunt remoti a rebus gerendis: uñ interrogādo dicit nil ergo est. & est aut sine iterrogatiōe & qd̄ sit hyrōia & melius

Vnde uigesimo
Quote vigesio

Vorone rōnus

Q̄r sint cause cur senecta misera videa² ut ꝓpter

paup. dzūt

mops mendicq

Cero .ib

Alter

alius

ifirmo

infirmo

Procul

¶L.Pau.pa.tu.Sci.iſte qui introducit in hoc ope Scipio æmilianus cornelius africanus minor appellatur:filius.n.naturalis fuit Lutii Pauli æmilii.p̄mus aũt Sci.ut ait Macrobius de ſaturalibus fuit cornelio q eo cognomie patrẽ lũinibus carẽtẽ p baculo gerebat ſcipio cognoiatus nomẽ & cognomẽ poſteris dedit. ¶Socer.op.ui.fi.mei.ſ.M.Catõis filii mei q æmiliã Lutii Pauli filiã duxit uxorẽ. hoc. n. pacto ſe hẽt æmilioꝝ familia.Paulus æmilius Lutiũ paulũ genuit:hic uero Scipionẽ africanũ minorẽ:& æmiliã filiã ꝓcreauit q̃ nupſit.M.Catõi filio Cẽſorini.Scipiões aũt ita deſcẽdũt.P.ſcipio ſcipionẽ africanũ maiorẽ q Carthaginẽ ppſo ro. reddidit tributariã genuit:Huius filius fuit ſcipio cornelius ualitudinarius.i.q defi ciebat mœnibus:ſed ſe ipſũ cõſilio recuperabat.hic adoptauit Scipionem Aemiliũ Africanũ minorẽ Cu. uero Scipio frater fuit.P.Scipiõis de qbus inqt Virg.duo fulmĩa belli ſcipiades. ¶Fabritii Curii corũcani nobiles romãi fuerãt magnis rebus geſtis clariſſimi & pauptate glorioſi quoꝝ Fabritius q legatis ſãnitũ rñdit auꝝ ſibi offerentibus Romanos nõ auꝝ hẽe uelle:ſed auꝝ habentibus ipare. Marcus uero Curius dẽtatus p̄mus de ſamnitibus ut inqt Pli.triũphauit iteꝝ de ſabinis. Tertio de lucanis ouãs urbẽ introiit:Pyrrhũ epirothã de italia repulit:q̃terna dena agri iugera uiritĩ populo diuiſit Totidẽ ſibi deide cõſtituit dicẽs neminẽ eẽ debere.cui non tñ ſufficeret.legatis ſãnitũ auꝝ offerẽtibus cũ ipſe i foco rapas torreret.Malo hæc inqt i fictilibꝫ meis edere:& auꝝ habẽtibꝫ iperare. Nihil agebãt:hironice.q.d.oĩa. Ad Apii Claudii:hic ciuis ro.iſignis fuit. Erat aũt cæcus:quã qdẽ cæcitatẽ pp negligẽtiã religionẽ paſſus fuit:q̃ rẽ Vale.i capitulo de neglecta religiõe ponit. Neglexit aũt Appius ſacra Herculis hoc pacto ut ſcribit Pli.duæ familiæ ad Herculis ſacra ſũt deſtiatæ.ſ.poticioꝝ & pinarioꝝ:poticios Herculis ſacerdotes p̄cio corrupit: ut ſacra Herculis ſeruos publicos edocerẽt. Vſi cæcatus eſt:gens uero poticioꝝ fũditus piit Ad pacẽ cũ Pyrrho.cũ rõani italiã debellaſſẽt:q̃dragita ãnos cũ Tarẽtinis potiſſimũ difficillia bella geſſerũt:i auxiliũ Pyrrhũ epirothaꝝ regẽ euocauerũt:q̃re cũ crudẽlia bella iferrunt rõanis:deliberauerũt pacẽ:& fœdus cũ Tarẽtinis inire:q̃ rẽ uetuit magna uoce & firmis lateribꝫ.Appius:q̃uis cæcus fuiſſet & ſenex lectica i ſenatũ latus. ſuæ tñ oẽs oſoni rõani aſſẽſerũt:q̃ rẽ memĩt Pli.cũ de pace Pyrrhi ageret:& gr̃a potẽtũ p legatũ Cyneã p̄cio q̃reret ſenex & cæcus i letitia i ſenatũ latus:turpiſſimas cõditiões magiſica oſone diſcuſſit. a pactiõe dicta ẽ pax. ¶Fœdus:ſiue a fide dcñ eſt:qa i fœdere iterponit fides:ſiue q̃ i paciſcẽdo fœdere hoſtia mactaret. Virg.Et cæſa iũgebãt fœdera porca. Quæ uerſibꝫ ꝓſecutus ẽ Ennius. Nã Ennius poeta illã oſonẽ q̃ appius habuit.uerſibꝫ ſuis iſeruit:quoꝝ duos tñmõ poſuit.nimis.n.lõgũ fuiſſet:nãq; cẽtũ fortaſſe uerſus erãt. ¶Quo:i q̃ dicit ꝓſona Appii. Recte:cõſtates nõ flexibiles ad cõponẽdũ pacẽ cũ Pyrrho. ¶Aũ hac i ꝓterito tpe. ¶Demẽti ruĩa:ſtulta & iepta rõne faciẽdo pacẽ cũ Pyrrho. ¶Cæteraq; grauiſſime qa nimis lõga fuiſſet illa allegatio uerſuũ dixit cætera q̃ erãt i illa oſone erãt grauiſſima. & ẽt carmẽ ipſius Ennii erat oĩbus romais notũ ſic ut nũc Virgilii:& notãdũ quod dixit carmẽ i numero ſingulari cũ plures eſſent uerſus:qa carmẽ non modo unũ uerſum:ſed totã compoſitionẽ libroꝝ ſignificat:& opus ipſum ſignificat:ut carmen georgicum & bucolicũ Vnde Virgilius i buco.dixit de duobus uerſibus carmẽ:& tumulo ſuperadicte carmẽ. Atq; hanc ille ægit ideſt Appius recitauit & cõputat annos ut diximus antiquo more:& ſciendũ eſt:q̃ nemo poterat eſſe cõſul niſi.xxv.annũ ageret.poterat ergo Appius annos natus eſſe cerciter ſexagita aut plus eo q̃do iſtã ægit oſonẽ: cũ poſt uigeſimũ quitum annum eſſe poterant conſules.Et iſte duos habuit conſulatus:& inter duos cõſulatus iſtos anni decẽ interfuerunt:& poſt ſecundũ conſulatũ:anno.xvi. ægit orationem & antequam fuit conſul fuit cẽſor. ¶Alterum:ideſt ſecundum conſulatum quia alterum partitiuum eſt de duobus. ¶Cenſor:primum cenſui ſolum poſtea luſtris condendis & moribus ciuitatis prefuerunt cenſores:& erant duo tñ & a multis magri moꝝ dicti ſũt:a cẽſura uero denoiati:ad quoꝝ cẽſionẽ.i.arbitriũ cẽſebatur populus. luſtris aũt qbus præerat tota ciuitas ſequente populo cũ publica præcatione ambiebat. ¶Accepimus:

nihil.L.Paulꝫ pr̄ tuus Scipio ſocer optimi uiri filii mei & cæteri ſenes.Fabritii:curii:corũcanii:cũ rẽp. conſilio & auctoritate defendebant:nihil agebant. ad apii claudii ſenectutẽ accidit etiã ut cæcus eẽt tamen is cũ ſententia ſenatus inclinaret ad pacem & fœdus faciẽdum cum Pyrrho:nõ dubitauit dicere illa quæ uerſibus ꝓſecutus eſt ẽnius. Quo uobis mẽtes rectæ quæ ſtare ſolebãt ante hac:demẽti ſeſe flexere ruĩa? cæteraq; grauiſſime notũ uobis.n. carmẽ ẽ & tñ ipſius apii extat oſo:atq; hãc ille egit ſeptem & decẽ annos poſt alteꝝ cõſulatũ:cum ĩter duos cõſulatus ãni decẽ ĩterfuiſſẽt: cẽſorq; ante conſulatũ ſuperiorẽ fuiſſet. Ex quo ĩtelligitur Pyrrhi bello grãdẽ ſane fuiſſe:& tamẽ ſic a patribꝫ accepiũs. Nihil

audiuimus esse uex. ¶Nihil igitur afferunt: dicunt nihil qui negant senes a rebus gerūdis esse remotos quia p ꝓbationē iam factā plus faciūt senes q̄ iuuenes. ¶Similesq; sūt: cōparat senes gubernatori nauis apta qppe sīlitudo est: cui rndent oēs partes. ¶Malos: masculini gīis ē q̄do nauis arborē significat. Nora. Nec malus celeri saucius africo. dictus aūt a sīlitudīe malox: q̄ pendent ī arbore pomifera: qa ī arbore nauis ēt aliq̄ sūt suspensa & alligata ligna rotunda circa q̄ uolunt funes: q̄ formā malox imitant. Malus aūt qñ arborē ipsam pomiferā significat fœminini ge. ē: & ambæ istæ duæ dictiōes sūt longe qñ uero malus iprobū significat: tūc hēt p̄ mā breuem: ut Vir. O socii neq;. n. sumus ignari añ malox. Fores: & fori tiñ declinant in plurali: & masculini ge. sūt & sīgificāt locū ī naui. i. mediū nauis: p quē currūt exhortatores ad naui. uñ dixit cursitent. ¶Sentinā: fundū nauis: quo oēs sordes dfluūt. Sed cōsilio & bene huic uero rei assētitur. Salu. ī catilinario bello: nostra ois uis ī aīo & corpore sita est. aī iperio corporis seruitio magno utimur. alterū nobis cū diis: alterox cū belluis coē est: quo mihi rectius eē uidet igenii q̄ uirū opibus gloriā quærere. cōsiliū aūt dictū est a cōsulēdo: uel a sīlēdo: quo facilius cōsiliū reperit. ¶Nec si forte ego: post particularia exēpla miscet exēplū de se ipso. Legatus: quē dicūt uicariū in exercitu: alias legatus orator quē uulgo dicūt ambasiatorem. ¶Carthagini ma. co. sciebat cato hoc quia semel ad cōponēdas lites cōuicinox a romanis illuc missus est petētibus carthaginēsibus: ibi aīos carthaginensiū aīaduertit & cognouit eos. Demū romā reuersus iflāmās oiumro. aīos expositō negocio a catōe tertiū bellū punicū factū est: & ifūditus dleta ē carthago. Deinde post ānos ali quot alia ē ī lybia cōstituta carthago haud multū longe a p̄ma q̄ deleta fuit a miore scipione. ¶Vtinā dii imor. Scipio tibi ifer. qd optauit cato haud mlto tpe post euenit q̄ iste scipio eā deleuit. Aui. s. scipiōis africāi maioris q fecit eā tributariā ut dixiūs supra.

¶Cuius aui: erat. n. auus p adoptionē cū ualitudiarius ille adoptauit ī filiū huius scipiōis filiū. Excipiēt & ex p̄cedēti dē excipe. dicit g̃ q̄ semp māebat mēoria eius. Cū cū. hoc ē desīgnatus. nā semp erāt q̄ttuor ōsules: duo desīgnati: & duo existētes cōsules. sēp. n. p ānū aña creabant & postea alterox ānū ī ōsulatu māebāt. ¶Emius: dcm aduerbiū q̄si extra manū. comius uero q̄si cū māu a cō. & māu. Gladiis: ēsibo. mittent bracæ: cultelli. frēa: flagellū idē alibi. ¶Senatū: qa scibo ē ī qbo sūt ōsilia quox arma sūt prudētia ōsiliū auctoritas rō. nā si a iuueibo diceret iuuenato appellaret Ma. no. maiors & miors quotiēscūq; p supioribo & posteris nīs ponunt tm̄ mō nūeri p̄ralis sūt & tūc utiur ma. & mi. qñ ñ āpliō uocabla hēmo q̄bo eos appelleūs hoc mō: p̄ auo abauo tritauo ,pauo atauo & maiors sic d mioribo dē. Apd la. īstat ēt ut ꝓbet senectutē ñ eē remotā a rebo gerēdis. Sūmū ōsiliū appellat sēato, ñ tm̄ pp ætatē q̄tū pp dignitatē. Nā cū βουλὴ senes. Τῶν γερόντων ab eis sēato cognomiato. Lacedæmon āt citatē: q̄ sptā dīt. uñ nom̄ gēti le sit lacedæmonio: ut lacedæmonioq; hymeneos. & scito q̄ ī tota græcia duæ erāt citates excellētiors cæteris. Lacedæmon & athēæ q̄ duo oculi græciæ nūcupabāt. Legēs. s. apd poetas & auctors historias & res scriptas. Et audiī: ab aliqbo q mlta ꝑterita sciūt & nouerūt res gestas uł audire ab aliis legētibus.

igit afferūt: q in re gerēda uersari senectutē negāt: similesq; st̄ q̄si q gubernatorē ī nauigādo ageī nihil dicāt: cū alii malos scādāt: alii p fores curset: alii sētinā exhauriāt. ille āt clauū tenēs sedeat ī pupi q̄tus: ñ faciat ea q̄ iuuenes. At uero multo maiora & meliora facit. Nō. n. uiribo: aut uelocitatibo: aut celeritate corpox res magnæ gerunt: sed cōsilio & auctoritate & snīa: qbo nō mō orbari. sed ēt augeri senectus solet: nisi forte ego uobis: q & miles & tribunus & legatus & cōsul uersatus sū ī uario gñe bello rū: cessar nūc uideor cū bella nō gero: At senatui q̄ sūt gerēda pscribo: & qūo carthagini male iā diu cogitāti bellū iferat multo añ denūcio. de q̄ nō añ uereri desinā q̄ illā excisā esse cognouero. Quā palmā utinā īmortales dii tibi Scipio reseruēt: ut aui reliq as psequare. Cuius a morte hic tertius & trigesiūs ē ānus. Sed mēoriā illius uiri utinā excipiāt oēs anni cōsequētes. Anno añ me censorē mortuus est: ānoꝫ nouē post meū cōsulatū: cū cōsul itex me consule creatus esset. Nū igitur si ad cētesimū annū uixisset: senectutis eū suæ pœniteret? nec. n. excursiōe: nec saltu nec eminus hastis. aut comiūs gladiis uteret: sed cōsilio: rōne snīa. Quæ nisi eēnt ī senibo nō sūmū cōsiliū maiores nri appellasset senatum. apud lacedæmoꝫ quidē hi. qui amplissimū magistratū gerūt ut sūt: sic etiā appellant senes: q̄d si legere & audiī

Maluꝫ Mas Oīs fœr

fores ꝓpria tm̄

Sentina

Consilium

Legatus

Eminus Commus

Maiores pliasm̄ minores

Cedo
Cedite

Reperietis externas: peregrinas. Cedo: & est uerbū impatiuū & cedo & cedite tantū inueniuntur: & accentū habet: i fine & est exēplū & textus est Neuii poetæ comici utici æ mortui roma pulsi factione nobiliū ac pcipue Metelli q librū cōposuit quē ludū appellauit: i quo iduxit duos adolescentes quorū unus alteri obuiās inqt: quō resp. thebanos eo pacto labefactata esset: cui respōdet a iuuenibus ñ amplius a senibus regebat: p qd̄ ꝓbat cato q̄ senes sūt q resp. gubernāt & q̄ nō sūt remoti a rebus gerendis: usū dicit unus eoꝝ adolescētuloꝝ ab Ennio introductus. Cedo: dic. Rēp. nr̄am. s. thebanā. Sic. n. uerba catōis exponētis qd̄ dixit. Per cōtaī. q̄rit Terē. i eunucho. Quē pcōter: qua isistā uia. Rident & alia. s. ab ipso adolescēte interrogato qd̄ puniebāt oratores noui stulti adolescentes q suis temerariis cōsiliis rēp. nr̄am pdiderūt. oratores. n. dicit uim maximā idicendo habētes. usū Quinti. diffiniuit oratores esse uiros bonos dicēdi pitos. sed hoc loco nō cadit diffinitio. orare aūt p̄sci dicebāt agere: hinc oratores cāꝝ actores sunt appellati: & legati q reip. mādata pagerēt: ut cētū oratores. Temeritas uidelicet: certe. Florētis: metaphoricū uerbū est: qm̄ licuit semp̄q; licebit signatū pfīte nota ꝓducere nomē. Horatius prudentia bonoꝝ & maloꝝ discretio: & mēoria multaꝝ reꝝ. At mēoria minuit. Antipophora ē p quā aliqs catoni facere potuisset dicēs senes obliuiosos eē & i eis minui memoriā aut qd̄ sit læius ul̄ scipio. est. n. mēoria ai reꝝ & uerboꝝ dispositiōis firma pceptio. At: & sed semp̄ significāt dfam reꝝ. Credo: rīdet Cato obiectioni factæ: & ꝓbat q̄ i senibus mēoria nō deficit: nisi i illis q eā nō exercent. & q a natura sūt obliuiosi. Tardior: crassior ingenio. nā tardus duo significat & crassum ingenio qd̄ tarde itelligat. Terē. Hui tardus es: & lentū & segnē corpore qd̄ tarde moueat. Themistocles de quo diximus supra mirabilē memoriā habuit adeo quod oīum suoꝝ ciuium nomina memoriter teneret iam senex. Lisimachū salutare. hoc est ut unū hominē salutaret ꝓ alio ipsum honorans: quasi dicat nō. lisimachus aūt pater fuit Aristidis atheniēsis. hic uero Aristides tanta uirtute & gloria fuit: q̄ æqualis ꝓpemodū extitit Themistocli. Itaq; ut ait Emilius Probus cū eo de ꝓn ciparu contendit obtractarūt inter se: & tātæ hic iustitiæ fuit: quod cognomine iustus est appellatus. ex ea aristidis iustitia factū est: quod se omnes quasi græciæ ciuitates ad athenienſiū societatē applicuerūt. Eqdem noui: scio etiā de se ipso loqtur. nec miꝝ ga senes de se ipsis plærūq; laudatores sūt. Equidē: ego qdē. iungit. n. ꝑma secūda & tertia psona tū i cicerone. tum i aliis auctoribus. Persius. Nō eqdem hæc dubites aniboꝝ fœdere certo cōsentire dies. Qui sunt: hoc est uiuūt Sed patres & auos ipsorū q fuerunt: hoc est mortui sunt. Auos: patris: matrisq; patres ex illa uoce nuncupatus: quā græci amuos ꝓferunt magnū significantē: cum auus magnus sit i familia quod aiunt dicūt: & est in prouerbio quod qui legunt in scripta & epitaphia & epigrammata mortuoꝝ memoriā perdunt: hoc ego cato non timeo: quia in ipsis legendis magis memoriam exerceo: & ipsam confirmo meā. Thesauꝝ: reꝝ ꝓciosarū repositionem: græcum quidem nomen Τὸ θησαυρὸς οὐσαυρῶῦ non autem ab auro ut dicunt multi. nam non solum auri: sed omnium reꝝ preciosarum repositionem thesaurum dicimus. Meminerūt omnia uadimonia in promptu habent. unde accusatiuum regit: ut diximus memini. Vadimonia enī sunt fideiussiones & promissa: quæ fiunt pro aliis debitis. Qui sibi: distinguendum q debent sibi: & cui ipsi debeant hoc est obligati sint. Iurisconsulti: quos dicūt doctores legū: & dicunt iurisconsulti & iurisconsulti. Pōtifices q rebus sacris p̄sunt: quos nūc papas appellaūs. dicti uero a posse & facio. Varro usi arbitrat a pote. nā ab his sublitius est factus p̄mū & restitutus sæpe. Augures: hi prodigiis publicis præerant: & in istorum collegio erat ordo hoium prudentiū. Ingenia: q̄si innata a natura dicunt

uoletis externas maxīas respu. ꝓ adolescētulos labefactatas a seibus sustētatas reperietis. Credo q uīam rēp. amisistis tā cito? sic enī pcontātur ut ē in Ennii libro respondentur & alia: & hæc in primis ꝓuenie bant oratores noui stulti adolescētuli. Temeritas ē uidelicet florētis ætatis: prudentia senectutis. LAE. At mēoria minuit. CATO. Credo: nisi exerceas eā: aut ēt si sis natura tardior. Themistocles oīum ciuium noīa pcepat. Nū igit̄ censetis eū cū ætate ꝓcessisset: q aristides eēt Lisimachū salutare solitū. Eq dē nō modo eos noui q sunt: sed eoꝝ patres etiam & auos. Nec sepulchra legens uereor: quod aiūt: ne pdā mēoriā. his. n. ipsis legēdis redeo i mēoriā mortuorū. nec uero quēq; senū audiui oblitū quo loco thesauꝝ obruisset oīa q̄ curāt meminerit uadimōia cōstituta: q sibi qbus ipsi debeāt. Quid iurisconsulti? Quid pontifices? Quid augures? Quid philosophi senes? q̄ multa mēinerūt? Manēt ingenia senibꝰ

Vedo
Cedite
Oratoꝛ
Orare quid sit
Memoriæ ingenia
Vt
Sed
Tardꝰ
Cognomina
Corpoꝛe dantꝰ
Vnus
Thesauꝛus rex dicꝰ
Vadimonia
Pontifex
Papa
Iurisconsulti
Iurisconsulti

ingenia. Studiū:ē quædā uehemens applicatio aī ad aliq̄uid peragendū sūma cū uoluptate. Industria: diligentia q̄dam ardens circa res honestas. Quieta:sine armis. Sophocles:iste fuit p̄clarus & sapiētissimus poeta græcus athenien'is:q multas scripsit tragœdias:de quo Virg. Sola sophocleo tua carmina digna coturno:uñ iam factus senex scripsit tragœdiā:quā πρόγνωθι σαυ appellauit:cū hꝛet filios:q gubernationē rei familiaris cupiebāt accusarūt eū iudicibus:qđ iā despiciebat:& rem domesticā nō bene curabat.uñ uocatus in iudiciū sciēs accusationē factā a filiis secū sub pallio tragœdiā œdipi colonei adduxerat:q̄ illis diebꝫ absoluerat:q̄ lecta statim fuit absolutus. Tragœdiā fecit: .s. Oedipū coloneū. Familiarem:domesticū sed ut p̄mū familiaris significat amicū:ut si negocijs familiaribꝫ ip̄editi:hoc ē rebus & negociis:& causis aliorū meorū occupati:i quo multi errāt exponētes familiaribus p̄ domesticis. Nr̄o more:rōano more. ē enim os bene uel male uiuendi cōsuetudo: & ē mesū nomē ut ualitudo uenenū. Interdici:ne ministrare possit amplius:& ē uerbū iurisc̄onsultorum.

Desipiētē:a desipio qđ est uerbū cōpositū a de & sapio. Eā fabulā.s.œdipodē coloneū: posuit enī fabulā pro tragœdia:sicut Terētius fabulā p̄ comœdia.œdipus aūt rex thebarū fuit. q laium patrē ignoranter interfecit: & matrē locastā ignoranter duxit uxorē: a qua quattuor susc̄epit filios Polinicē:Etheoclē:Ismenē:& Antigonē filios quā rē ut resciuit œdipus oculos effodit sibi & athenas exulauit:ubi magnificētissime susc̄eptus ē:& ibi mortuo sep̄lturā magnificā & eminentē in altū cōfecerūt uñ oconeus dictus ē:qa est locus eminēs i altū & sublimis quā rē sopho cles stilo tragico scripsit:itē statius.itē Euripides:itē & seneca idē scripsit:& dr̄ œpidus:qa pedes inflatos hūit & adustos:cū fuit expositus a parentibus.nā p̄forarūt ei pedes ueru ignito ut moriret:qa p̄ oraculū acceperāt scelus:qđ postmodū cōtingit:q̄uis euitare conati fuerint.iuentus āt fuit œdipus ita expositus puer a quodā uiro:& illū ad corinthiū regē detulit:quē libentissime susc̄epit i filiū: cū ab uxore p̄lē hꝛe nō posset. Illud carmē:opus illud metricū ut dixius carmen appellat. Nū igit hūc.s.sophoclē: & poit nūc cumulū & freq̄ntiā exēplorꝫ:qbus sit māifestū a rebus gerēdis senectutē nō eē remotā. Hesiodū:poetā græcū:quē Vir.imitatus ē i geor. Simonidē:poetā græcū lyricū q tpe quo stesichorus poeta mortuus ē clarus hētur i q̄t Eusebius. Præterea Pyndarus & symōides poetæ lyrici uno tpe hīti sunt insignes. Stesicorꝫ:aliū poetā. Socratē:q delphici Apollinis oraculo oium hoium sapiētissimus fuit iudicatus:& ut dixius p̄mus phiam de cælo deduxit i terrā:Et eo tpe dr̄ natus:quo Themistocles hausto tauri sanguie mortuus ē. Gorgiā:leoncinū.s.de quo aī dixius:q tm̄ docendæ artis oratoriæ q̄stū consecutus fuit:ut oium hoium p̄mus ad sui memoriā i delphis i tēplo solidā ex auro statuā posuerit. Homerū:an phōrꝫ an poetarꝫ p̄ncipē appellēus:in dubio est. Oium.n. bonarꝫ artiū pitissimus fuit:ut cæcus tñ iō homerus:ionici.n.o.ωπρον cæcū dicūt. Suū enī p̄priū diogenes erat. Principē:antiqtate & uirtute Pythagorā p̄ncipē dicius:q relicta samo p̄fia i ægyptū p̄fectus ē:ubi uariarꝫ rerꝫ itelligentiā assequeret. Inde ad p̄sas cōmigrauit maioricꝫ doctrinæ se tradēs erudiēdū sydereos motus:stellarꝫq̄ cōcursus accepit.hinc crætā lacedæmoniāq̄ petens:tādē i italiā uenit regnāte Numa:ubi tāta seueritate uitā duxit:ut crotoniatæ ad quos p̄mū diuertit tāti uiri auctoritate ad bonos sāctosq̄ mores breui tpe reducti fuer' q magna p̄us & itēpata luxuria,p̄fluebāt:seculis postea q̄ p̄limis:sic eius pythagoreorūq̄ uiguit i italia nomē:ut alius uideret doctus nēo. Adeo ut Platonē relictis athenis istitutōis illorꝫ cōgscēdæ grā italiā aduētasse cōpio. Democritū:abderitā philosophū. hic uero tātas fuit sortitus opes:ut p̄ eius Xersis p̄sarū regis exercitū dapibus explere sūptuosissimis facile potuerit:eis tñ opibus donauit p̄fm reseruatis qbusdā rebus admodū puis:qđ iō fecit ut suo studio liberiore qdē aio uacare posset:rōquorūq̄ sē per ipe ridebat ābitionē:& curas ianes. De quo Iuue. ait. Iā ne igit laudes qđ dr̄ sapiētibꝰ alter redebat: quotiens a limie mouerat unū. Substuleratq̄ pedē:flebat contrarius alter. Platonem:q in italiā uenit

Studij diffinitio
Industria
Sophocles q̄lis fuit
familiares
Mos quid sit
Desipio
Oedipus quis fuit
Carmen
Hesiodus
Symonides
Socrates
Gorgias
Homerus
Pythagoras
Democritus
Plato

Xenocrates

Diogenes

Lege

Vnere

Statius duo ma. m.

Aedepol

Volt a volo

tant e diximus Pythagoræ fama pmotus.ubi q̄plurimos cognouit. Tũ maxime Architã tarentinum thimeũ. Arionẽq; uiros certe philosophos: & reg naturas oĩum doctos. Xenocratẽ zenonẽ cleantẽ: philosophos oĩbus artibus claros athenienſes: nõ eni eſt inuentus philoſophus aliqs cloans noie. Sed zeno ille pclarus philoſophus. Zeno cleantes ẽ appellatus a familia. Xenocrates uero ut iqt Valerius tanta ſapientia ſãctitateq; fuit: q̄ ĩgentiſſimus ei honos exhibebat athenis: adeo q̄ cũ teſtimoniũ dicere coactus ad arã acceſſiſſet: ut more eius iuraret ſe oĩa uere retuliſſe: uniuerſi iudices cõſurrexerũt: cõclamauerũt: q̄ ne iuſiurãdũ diceret: qd̄q; ſibimet poſt modũ dicendæ ſniæ loco remiſſuri nõ erãt: ſinceritati eius concedendũ exiſtimauerunt. Eũ diogenẽ: hic romã ſemel legatus ab athenienſibus miſſus fuit. ordo g̃ eſt p hyp̃baton: nũ igitur ſenatus coegit hũc: nũ heſiodũ & cætera q̃ſi dicat nõ. Agitatio: frequẽtatio & exercitatio a freq̃ntatiuo uerbo agito. Age: exhortãtis ẽ græcũ qdẽ. & tranſitio eſt q̃ utimur: cũ de diuerſis rebus dicius: & trãſitũ ad aliã rem facimus. Vicinos & familiares meos: qa & Cato agnos & p̃dia habebat in ſabino agro. Quibus: abſentibus nũq̄ maiora opa fiunt: ut ẽ arare: ſeminare: cõdere: quæ uocãt maiora opera: g̃ ipſis ſemp p̃ſentibus oĩa opa maiora fiunt. Cõdendis: reponẽdis in horrea. Minus mirũ: nõ mirũ qa laborant p ſe: ut habeãt pro anno futuro qd corrodant. cui rei ſubiũgitur rõ. Viuere: uitã ducere. Eſt aũt uiuo uerbũ meſũ: ut ualeo. Nã exoptantis eſt & maledicẽtis. Vir. ĩ tertio. Viuite fœlices: qbus ẽ fortũa peracta iã ſua. Itẽ in bucolicis. Viuite ſiluæ. i. perite.

Sed idẽ: in aliis qdẽ rebus non mirũ mirum ẽ ſi laborant: qa nemo eſt tã ſenex. Statius noſter: aut latinus: aut p̃ximus ætati ſuæ: unde notamus duos ſtatios: unũ maiorẽ: de quo nũc dicitur: q ſtatius cæcilius dicebatur: alteq; minorẽ gallicum: qui ueſpeſiãi ĩperatoris tempore: & uſq; ad domitiani Titi fratris p̃uenit imperiũ: qui & titus iunior dictus. At hic de quo nunc agit Cato ſcriptor comœdiaq; clarus habitus eſt: natione inſuper gallus: & Ennii primũ contubernalis: q̃dam mediolanẽſem ferunt. mortuus eſt ãno poſt mortẽ Ennii: & iuxta Ianiculũ ſepultus. ut inqt Euſebius in ſinephebis in libro quẽ ſinephebos appellauit. Agricola q̄ colat agq; dictus: unde ſciendum ẽ: qd̄ apud maiores agricultura in magno erat honore: ad quã etiam milites emeriti accedebãt. Poſteris: nepotibus. Melius: ſcilicet dixit de ſene p̃ſpiciente cũ dixit: Serit arbores. Cecilius: quẽ diximus ſtatiũ cecilium quid illũ idem qd̄ ſcilicet tum in illo libro dixit. Quod ẽ ædepol: eſt aũt ædepol aduerbiũ iurantis ab æde & templo Pollucis. Quæ non uult: ut morbos & alia huiuſce. hoc aũt argumentũ eſt debile: & nullius momẽti & falſũ: quia id idẽ in cæteris ætatibus dicere poſſumus: & abſurde in hoc uituperat ſenectutẽ.

Volt: aũt eſt antiquũ: quia magna erat affinitas inter u & o uult uolt quoius cuius quoi cui. Et multa fortaſſe quæ uult. Reſponſio Catenis ẽ ad Cecilium: quia ẽt ſenes uident multa fortaſſe: quæ uolunt ut honores reuerentias auctoritatẽ quam boni hoies uenerantur. Atq; ſæpe ẽt adoleſcentia diſſoluit: ut diximus argumentũ cecilii a ſimili in florida ætate. Tũ Equidem: alia uerba ſtatii cecilii uitioſiſſima & idẽ dicit Nonius. M. hunc textum ſtatii allegans. & ſenes oĩbus odio & tedio ſunt. Ad quod reſpondit Cato dicens iucundũ potius q̃ odioſum: cuius rei ſubiungit rõnem optimã dicens per cõparationẽ. In doles: hæc eſt. » idicium futuræ probitatis. Nõ minus: probat p exemplũ: ut ipſis adoleſcentibus Scipione & Lælio. Languida: ocio & lentitudini dedita. Iners: ſine arte & opa: cõtra illud horatii: ſpe lõ

nonẽ: Cleantẽ: aut eũ quem uos etiam Romæ uidiſtis. Diogenẽ ſtoicũ coegit ĩ ſuis ſtudiis obmuteſcere ſenectus? An nõ in oĩbus his ſtudioq; agitatio uitæ æqualis fuit? Age, iſta diuina ſtudia omittamus: poſſũ noĩare ex agro ſabĩo ruſticos uicinos: & familiares meos. qbus abſẽtibus nũq̄ fere ulla ĩ agro maiora opa fiunt: nõ ſerendis: nõ p̃cipiẽdis fructibus: nõ codẽdis. quãq̄ in illis hoc minus mirũ. Neo. n. ẽ tã ſenex: q ſe annũ nõ putet poſſe uiuere. Sed iidẽ laborãt in eis: quæ ſciunt nihil ad ſe oĩo pertinere. Serunt arbores: q̄ alteri ſæculo p̃ſint: ut ait ſtatius nr̃ ĩ ſynephebis. Nec uero dubitat agricola: quis ſenex quærẽti cui ſerat reſpõdere diis ĩmortalibus: q me nõ accipere tm̃modo a maioribus uoluerũt: ſed ẽt poſteris tradere. Melius Cecilius de ſene alteri ſæculo p̃ſpiciente: q̄ illud idẽ. LAE. Aedepol ſenectus ſi nihil q̃quã aliud uitii apportet ſecũ cũ aduenerit. Vnũ id ſatis eſt: qd̄ diu uiuẽdo multa quæ non uolt: uidet. Ca. Et multa fortaſſe quæ uult: atq; ea qdẽ q̄ nõ iuſte ſæpe ẽt adoleſcentia ĩcurrit. Illud uero idẽ Cecilius uitioſius. LAE. Tum eã ĩ ſenecta hoc reputo miſerrimũ: ſentire ea ætate eẽ odioſũ ſe

gus iners auiduſq; futuri. Moliēs: faciens aliqd cū grauitate ſuperiore ꝓterita: quia ſancte uixit: & ſtudioſus fuit in iuuenili ætate ita in ſenectute. Vñ uirgilianū illud dictum ꝓclaꝝ ē. Vſq; adeo a teneris conſueſcere multū eſt. Adiſcūt aliqd. ſ. in ſenectute. de quo ponit exēplū de ſolone: q d'. n. accepit Valerius hic aūt athenienſis fuit unus de ſeptē ſapientibus legū dator: quoꝝ duo fuerunt. Solon: & Draco. Solon aūt ſuis uerſibus gloriabat: quod ſeneſcens adiſcebat multa dicēs. Senē fieri: ſenex didici. uñ non ē mirum ſi eruditius loqtur: ut diximus ſupra. nā conſtat in his ꝓſtudioſum fuiſſe: adeo q; in conſiliū proficiſcēs ſub pallio libros græcos portabat. ſic ēt poſuit arripui uerbū uiolētum. Sitim: traxit ſimilitudinē ab hoīe ſitibūdo uel cane. Socratē: hic iam ſenex ꝓſtudioſe fidibus operā dedit: in qbus magna laus & gloria fuit ſicut i litteris ut Probus æmilianus in ꝓemio dicit. In fidibus: hæc fides ē cithara & chorda eius dicta: qđ tñ inter ſe chordæ eius cōcordent ſonētq; q̄tum. ſ. inter hoīes fides. Illud: ſcilicet fides ꝓſſare: & ipſam muſicā: ſicut ſocrates. Diſcebant ēt fidibus antiqus: hoc per parentheſim dī: nec mirū ſi antiqui diſcebant fidibus: ſūmus. n. honor muſicæ erat apud ātiquos: cuius rei manifeſtator ē ꝓbus. Themiſtocles: q cū clariſſimarum rerū geſtarū excellentiſſimus eſſet: & militiæ peritiſſimus cū in cōuiuio lyrā recuſaſſet: habitus eſt indoctior: hinc eſt q d' excellentiſſimi uiri fidibus laborauerūt Epaminundas græciæ princeps. Chiron medicinæ ꝓſtātiſſimus: & hic Socrates ſapientiſſimus: de quo nūc agitur. Sed ego certe elaboraui: uehementiſſime ſtudiū adhibui. ūde nota quod addidit de ſe ipſo: ut ſocrate nō iferior uideret: & latini noſtri græcis non uiderent eſſe minores & ut inqt. Hora. laudator tpis acti. Namq; oēs ſunt laudatores de ſe ipſis ſenes. Ne q; ego: rhetorico ordine utitur. eo. n. ordine quo diuiſit: eo profecto ſequitur. Nā & dixit de prima cauſa: quæ auocat a rebus gerendis: nunc aggreditur alterā: quod corpus facit īfirmius. Deſidero: eſt proprie de rebus abſentibus: unde ponit deſideriū pro abſentia. Is. n. per parēthesim. i. per interpoſitionē ſiniæ. Pluſq; adoleſcens: quia deſiderare uires tauri eēt pluſq; adoleſcentis uires expetere. Tauri uires aut elephantis: iſta ſūt aialia miræ fortitudinis: elephas tis. declinatur: & elephātus ti. ut ſectoq; elephāto. Et cū eſſem adoleſcēs ipſorum uires nō deſiderabam: qa contra naturam fuiſſet: nunc aūt cū ſenex uires adoleſcentium nō deſidero: quia eſſet contra naturā: quod dicit. Quod eſt naturaliter: a natura datum. Decet: decorū condecens eſt: ut cū ſis adoleſcens: adoleſcentiū uiribus utere: cū uero ſenex ſenūq; utere uiribus. & ſic nō fit inuita minerua Pro uiribus: pro aūt multis modis ponitur tā in appoſitione q̄ i cōpoſitiōe: ut inquit Priſcianus: nūc uero ponitur pro ad: uel ſecundū: ut pro uiribus. i. ad uel ſecundū uires. Quæ uox: uitupat milonem athlætā crotoniatā: qui factus ſenex deplorabat uires ſuas amiſſas p ſenectutem uidens athlætas ſe exercentes: & dicebat. At hi quidem. Lacerti mei ſunt mortui: quia amiſerunt uires ſuas. Sciendū tamē q; iſte: de quo nunc agit milo fuit quidā athlæta: de crotone italiæ ciuitate: unde eſt patrium nomē crotoniata. Curriculo: huius uocabuli ſignificationem nō habemus manifeſtam: ſed alias ſignificat. iterdum tempus & ſpatiū curſus: interdū paruū currū: & curſum. Lacertōs latine: brachia græce dicius: in italia

alteri. CA. iucundū potiuſq; odioſum: ut enī bona adoleſcentibus īdole præditis ſapiētes ſenes delectā tur. leniorq; fit eoꝝ ſenectus: qui a iuuentute colū tur & diligunt. Sic adoleſcētes ſenū præceptis gaudent: qbus ad uirtutum ſtudia ducuntur. Nec minus ītelligo me uobis: q̄ uos mihi eē iocundos. Sed uidetis: ut ſenectus non mō lāguida: atq; iners nō ſit: ueꝝ etiā ſit operoſa. & ſemper agens aliquid & moliens: tale ſcilicet quale cuiuſq; ſtudiū: in ſupiore uita fuit. Quid quod ēt adiſcunt aliquid: ut Solonē ī uerſibus gloriātē uidimus: q ſe quottidie aliquid adiſcētem ſenē fieri dicit: ut ego feci: q græcas līas ſenex didici. Quas qdē ſic auide arripui: quaſi diuturnā ſitim explere cupiēs: ut ea ipſa mihi nota eſſēt: qbus me nunc exēplis uti uidetis. Quod cū feciſſe Socratē ī fidibus audirē. uellē equidē & illud: diſcebant. n. fidibus antiq: ſed ī līis certe elaboraui Nec nūc qdem uires deſidero adoleſcentis (is enim locus erat alter de uitiis ſenectutis) nō plus q adoleſcēs: ēt uires tauri: aut elephātis deſiderabā. Quod enim hoī naturaliter inſitum eſt: eo uti decet: & qc quid agas: agere pro uiribus. quæ enim uox pōt eē cōtemptior: quā milonis Crotoniate: qui cū ſenex eēt iā: athlætaſq; ſe in curriculo exercētes uideret aſpexiſſe lacertos ſuos dicitur: illachrymāſq; dixiſſe.

enim erant tres linguæ latina osca & græca. Non uero: uerba catonis nitũpantis milonẽ. Isti. s. lacer ti tui. uñ nota dſiam inter ille & hic. Quã tu ipse nugator. s. mortuus es. Neq; enī: subiungit rõnem: qa nũq. Ex re. i. ex aio tuo: uñ nota illud qđ diximus de Platone q dicebat aium esse hoiem: & corpus quidẽ esse aial: qđ est cõe cũ bestiis. Sic & Cicero in sõnio scipiõis: Non est hõ quem uides: homo aũt ẽ a ratione: & sic intelligit hoc loco: ideo addidit cõtrariũ. s. ex lateribus & lacertis. Sex. Aemilius Publi us Crassus Titus Coruncanius pstantissimi uiri Romani fuerũt. Prudẽtia: q̃ est præteritarum & futu rarũ & præsentium rerum cognitio.

Prudentia

Orator

¶ Orator: ponit q̃dam obiectionem: quã ei aliq; facere potuisset: pro quo ipse loquitur: uel qđ sint uerba ipsius Lælii. Orator: q est uir bonus: dicẽdi peritus. Metuo sub quodã timore re uerẽtiæ. Munus: officiũ: alias donũ significat. Sed laterũ ẽt & uirium: ut bonã habeat uocem: & latera fortia & firma qbus uox ipsa format: & sta re possit ad recitãdũ. Nescio quo pa cto: modus qdã loq̃ndi: cum res ipsa hret nescio qd latẽtis energiæ: qđ uer bis aperire nescimus: q̃le est illd luue nalis: Hũc qualẽ est nescio monstrare & sentio tm̃. Quod canorũ. Non amisi: probat ex ipso & bene: Nã hoc est decorũ auctoris: ut itẽ docet horũ ut seruet ad imum qeqd ab incepto p cesserit & sibi conster: uñ ẽt debemus scire illd quod dixit Pli. de laudibus Catonis qđ nullus in urbe fuit: qui to tiens fuisset accusatus: & semp absolu tus quadrageties eni q̃ter accusatus: & gloriose absolutus: quã rẽ ẽt Vale rius opere suo cõplexus est: Nõ amisi: & hoc qđ sit uerũ galba p bauit ca tonis aduersarius: unde inqt Pli. accu sator malor assiduus galbã octoge narius accusauit. amitto aũt differt ab admitto: amittere. n. pdere est. admit tere uero recipe. Et uidetis tm̃ meos annos: hoc ẽ capillos: & hæc dicens demulsit sibi barbã græco mo re. Sermo: uox remissa & finitima quottidianæ locutõi. Est aũt duplex uox: una q̃ contentio dr: alte ra quã sermonẽ appellamus: quã rẽ optime in rhetoricis distiniuit Cicero. Nequeas: secũda utr persо na: ut diximus plærũq; p tertia: modus qdã loquendi in oi genere dicẽdi. Scipiõi pcipere & Lælio do cere Scipionẽ & Lælĩũ: pro qbus intelligit oẽs adolescentes: uñ probat q̃ senectus si non hẽt uocẽ dicen di saltẽ hẽt facultatẽ docendi: & faciendi bonos uiros. Stipata: circundata. Vt magna stipante caterua.

Amitto

Vox & Sermo

Stipare
Stipa

¶ Stipare eni p̃prie est densare. tractũ a stipa quã interponunt nautæ uasis in oibus. Doceat: q̃tum ad lras & doctrinã. Instituat: q̃tũ ad bonos mores. Ad oẽ officii munus: hoc ẽ ad oẽ officium honestatis: munus. n. pro officio: officiũ pro honestate ponit. officiũ enim polysemus sermo ẽ. Interdũ munus: in terdũ obsequiũ: interdũ debitũ. hoc ẽ illud qđ debet effici: ab efficiẽdo dictũ: non ut qdã dicunt ab offi ciendo. Cn. & P. Scipiões: Isti fuerũt fratres: de qbus sqt Virg. Duo fulmina belli scipiadas: i quo multi errant putantes maiorẽ & minorẽ scipiões Aphricanos: cũ isti duo fratres fuissent: q i hispania apd no uam carthaginẽ insidiis interẽpti sunt: cũ illic fortissime pliarent. sed hoc pacto se hẽt istor coniunctio scipionũ: Publius Scipio africanus maior ualitudinariũ scipionem genuit: ut diximus. q hunc Scipionẽ adoptauit minorẽ africanum unde fit. P. Africanus auus huius per adoptionem. Lutius autẽ æmilius est auus eius naturalis: qui. Pu. æmilium genuit huius Scipionis africani patrem. Comitatu: est eni co mes proprie in itinere: hoc est ab oi magistro putandi boni & beati & fœlices: legitur ẽt & beati: magri autem dicuntur non modo artiũ præceptores: sed quicunq; sunt in aliquo magistratu: dicti qdẽ q̃ ma gis cæteris possint. ¶ Et si ista: probat q̃ si uites defecerũt senibus: euenit ex uitiis & intẽperantia: & libi

Munus
Officium

Scipiones ytem

Comes
Magister

At hi qdẽ iã mortui sunt: nõ uero tã isti: quã tu ip se nugator: neq; enī ex te unq̃ es nobilitatus: sed ex lateribus & lacertis tuis. Nihil Sex. æmilius tale: ni hil multis ãnis ante. Ti. Coruncanius: nihil mõ. P. Crassus: a qbus iura ciuibus præscribebãt: quor usq; ad extremũ spiritũ prouecta ẽ prudẽtia. Orator metuo ne langueſcat senectute. Est enī munus eius nõ ingenii solũ: sed laterum etiam & uirium. Oĩo canorũ illud in uoce splẽdescit: ẽt nescio quo pacto in senectute: qđ equidẽ non amisi adhuc: & tamen uidetis ãnos meos. Sed tñ decorus est sermo senis? q̃etus: & remissus? facitq; persæpe ipsa sibi audien tiã diserti senis cõpta oratio & mitis. Quod si exeq nequeas: possis tñ Scipiõi præcipeř & Lælio. Quid enī ẽ iucũdius senectute stipata studiis iuuentutis? An ne eas qdẽ res senectuti reliqmus: ut adolescen tulos doceat istituat: ad oẽ officii munus instruat? Quo qdẽ opere: qd põt esse pclarius? Mihi uero. C. & P. Scipiões & aui tui duo. L. Aemilius. P. Africa nus comitatu nobiliũ iuuenũ fortũati uidebãt. nec ulli bonar artium magistri non beati putãdi q̃uis

dine & male acta uita. Iuuentutis effœtū: debilitatū: tractum a similitudine puerperæ: quæ post debilitatur: ut ab extra & fœtū: quasi extra & sine fœtu: nā fœtū dicimus cuiuslibet germē uł fructū. Tradit: qa una ætas traditᵉ alteri. Cyrus: hic de humili statu & regno ad magnū euenit de quo Xenophō scripsit librū quē ϖεδ-ηαγ nominauit: & iustinus noster eius historias nō silentio ꝓteriuit. xenophō aūt præclarus philosophus & orator: & i re militari studiosus fuit. Cyri: præterea fuerunt duo: de quo nunc agitur: & minor cuius Xenophon errauit. Imbecilliorem: debiliorē: nomen qdē diminutiuū a baculo baculus: hinc ībecillis debilis: ut ē senex q se baculo regit. Ego. L. metellū: ut nō inferiores externis uiderentᵉ latini de nr̄is subiungit exēplū probatiōis cā ordo est. Ego puer memini. L. Metellū ita bonis uiribus extremo tēpore ætatis. Vigiti & duos ānos ei sacerdotio ꝓfuit: hoc est p parenthesim dictū. Sacerdotio: hoc ē pontificatus: q oībus præerat sacerdotibus: Erant enī tria genera sacerdotū: fœciales q fœderibus faciēdis præerāt. Salii: a saltando dicti a numa pōpilio īstituti qui. xii. nūero fuerunt: quo tpe de cælo clipeus cecidit: & flamies qui a flo sculo lanæ: quē ꝓeminentiæ cā super apicē ferebāt denoīati sunt. Alterum: secūdū. Nihil necesse uellet de se dicere cato: & ne uideatᵉ arrogans excusat se & facit q̄dā digressionē: quā dicunt parenthesim ad rē tī ptinentem cā probatiōis. Videtis: exemplū ꝓbationis & imitatiōis cā. Homerū: patrem oīum bonaꝝ artiū. Nestor: de uirtutibus suis prædicet. Tertiā hoium uiuebat ætatē: hoc est qd erat in tertia ætate: hoc ē qd habebat circiter. octoginta nouē annos: qa ætas dicebatᵉ spatiū triginta annoꝝ: sed scire debemus qd tribus modis ætas intelligiᵗ: interdum enī ponitur pro anno & tunc uideᵗ deriuari ϖαρα το ετος anno. interdum ordinē ipsum annorū hoium: ut infantiā: pueritiā: interdū uero spatium. xxx. annorū. quod appellat Homerus: q apta sit ad genē hoc est duæ ætatis hoium inuicem distantiā erant cōsumptæ Nestoriᵃ: qd sic Cicero in latinum conuertit: tertiā hoium uiuebat ætatē. Possumus ēt ætatem hoc loco: ut superius diximus: tripartitā in hoibus esse dicere: & in eo qdē sentētia melior est sensus: aut insolens: cū quo nemo solere hoc ē conuersari possit. Loquax: de se multa magnifica dicens & elata uerba: ex eius lingua melle dulcior fluebat oīo. Dux ille. s. Agamemnon: q cū Achille cōtendit: de quoꝝ contentiōe orator ē fecit Nestorē Homerus: & eoꝝ tractantē concordiā: Vł Agamē non eius cognita sapientia inqt: q potius optabat hr̄e decem Nestores: q̄ decē aiaces in exercitu: q bre ui suparet troiā. Aiax aūt fortissimus fuit. s. thelamonius. Nā duo fuerūt thelamonius. & oyleus: ut & furias aiacis oylei. Thelamon aūt eaci filius duos habuit filios Theucrū & Hysiona: & aiacē ex alia uxore hic cū arma achillis iā mortui hr̄e nō posset: in furorē uersus seipsū iteremit. At: sed supple optabat ut decē similes nestoris habeat. at enī & sed semp dr̄iam significat reꝝ. Troia: puincia priami: in qua est ilion ciuitas quā græci dicūt ιλιον interdū uero significat ludū equestrem pueroꝝ & ciuitatem quā primo condidit æneas: cū in italiā profectus ē: ut nec te troia capit. Sed redeo: facta digressione ne uideatur arrogās se ipsū laudare īcipit de se ipso dicere: & narrare magr̄atus quos gesserat. Cyrus ꝑsaꝝ rex

consenuerint uires atq; defecerint. & si ista ipsa defectio uiriū adolescētiæ uitiis efficiᵗ sæpius q̄ senectutis. Libidinosa & enī & ītēperata adolescentia est fœtū corpus tradit senectuti. Cyrus qdē apd Xenophontē eo sermōe: quē moriēs habuit: cū admodū senex esset: negat se unq̄ sensisse senectutem suam ībeciliorem factam: q̄ adolescentia fuit. Ego. L. Metellū memini puer: qui cū quadriennio post alterꝝ cōsulatū pōtifex maximus factus esset: uigīti & duos ānos ei sacerdotio præfuit: ita bonis uiribus eē in extremo tēpore ætatis ut adolescentiam non reqreret. Nihil necesse est de me ipso dicere mihi: q̄q̄ est id quidem senile: ætati nr̄æ concediᵗ. Videtis ne ut apud Homerū sæpissime Nestor de uirtutibus suis prædicet: Tertiā enim iā ætatē hoīum uixerat: nec erat ei uerēdū ne uera de se prædicans: nimis uideretᵉ: aut īsolēs aut loquax. Etenī ut ait Homerus ex eius līgua melle dulcior fluebat oīo: quā ad suā uitatē nulliꝰ egebat corpus uiribus: & tn̄ ille dux Græciæ nunq̄ optat: ut Aiacis similes decē habeat. At ut Nestoriq̄q;. Quod si acciderit: non dubitat qn breui Troia sit peritura. Sed redeo ad me. Quartū annū ago & octogesimū equidē posse uellē idem gloriari quod Cyrus: sed tn̄ hoc queo dicere: nō me quidē his esse uiribus: quibus aut miles pūico bello

randum: Homeri aūt carmen ē huiusmodi

Milites equites pedites

de quo inqt nunq̃ imbecilliorem senectutẽ suam sensisse. Miles: nomẽ est ꝓfessionis militiæ & habet duas partes i equo. s. uñ equites: & in pede: unde pedites dicuntur: & utriq; milites appellant: dicti uero a millenario numero: quo conficiebantur legiões: quos & græci dicũt φαλαγγεσ. Sed hic ꝓprie tribunos militũ significat. Bello punico. s. secundo: qa tria bella punica fuerũt. Quæstor: uice fungẽs ipatoria: in exercitu: fuit enĩ quæstor fortissimus sub scipiõe. Eodẽ bello. s. punico consul in hispania: ubi celtiberos domuit: & ne rebellare posset ad singulas ciuitates lras misit: ut muros diruerẽt: ꝙ executioni mãdarunt singulæ ciuitates. Tribunus militaris: q erat ad corrigẽdos & castigandos: puniẽdos & soluẽdos milites: ió dicti ꝙ terni tribus tribubus ránesiũ: luceꝛum: ticiensiũ ad exercitum mittebant: fuit aũt tribunus militũ cato syriato bello: & occupatus thermopylarũ iugis præsidiũ hostibus depulit: fuit ẽt tribunus militũ in sicilia. Itẽ prætor: & in sua prætura sardiniã subegit. Itẽ censor: q̃do lutiũ flaminium cõsularẽ senatu mouit: ꝙ ille in gallia ad cuiusdã scorti spectaculũ electum quendã ex carcere iugulari iussisset. Apud thermopylas mõtes longissimos i occidẽte incipiẽtes: & in ægeũ mare finiẽtes: & totã græciam ꝑ mediũ diuidentes: apud quos anthiochus rex cũ romanis cõflixit: i quo bello tribunus militũ fuit cato. dictæ thermopylæ porte calidarum aquarũ: quia ibi sũt aliquæ aquarum callidarũ uenæ θερμον enim calida: πύλη uero porta θερμὸ πύλαι. Curia: locus senatoꝛ & cõsilia. curia dicta ꝙ ibi curaret status ro. Vires meas desiderat: hoc ẽ deficio a curia. desiderare enĩ ẽ rẽ absentẽ eripere. non enĩ ẽ opus: ut uires meas curia desideret. qm̃ qdẽ me hẽt assidue in senatu. hinc sæpe i historia ponit desiderare, ꝑ deficere: ut desiderata sũt decẽ milia hoium. unde nota ꝙ ut diximus sumus orator fuit: & in curia se exercebat in gñe deliberatiuo: in foro ãt in gñe iudiciali: in amicis & populo in gñe demõstratiuo. Scimus. n. tria eẽ genera cãꝛ: deliberatiuũ: demonstratiuum: & iudiciale. Rostra: ãt foꝛ signif cat: i quo rostra nauiũ pro insigni laude uictoriæ habitæ suspẽsa fuerãt: tanq̃ i loco frequẽtiori ut oẽs uiderent. Clientes: q̃si colentes a colo dicti. cuius correlatiuũ ẽ patronus: q cum in cã defendit: sicut filius & pr̃: unde est nomẽ patrociniũ cãrum defensio. Hospites: externi hoies & amici: quoꝛ tanta necessitudo & reuerentia fuit ad inuicẽ suscipiẽdorum: quod & deũ ipsi hospitalitati præfecerunt: quẽ iouẽ dixerunt unde Virg. Iuppiter hospitibus: ná te dare iura loquũt. Minus mallem: nõ magis uellẽ. Anteq̃ fuissem. s. senex: náq; dum iuuenis fui iuuenilia tractaui: & sic cæteraꝛ ætatũ q̃ sua fuerunt officia: libẽter exegi nũc cũ sim senex: sed nilia mihi chara sũt officia. Cõuenire: iuenire: alloq. Inuenire. n. & reperire i hoc differũt: ꝙ inuenire ẽ rẽ q̃sitam offendere: reperire aũt est a casu. Oui. Tu nõ iuenta reperta es. At minus: ãtipophora. Vter uis: & utriq; dicius: & idẽ est. Nec uos: qdẽ: rñdet antipophoræ. Centuriõis: centũ militũ p̃fecti: & decuriones decẽ militũ: centuria uero dr̃ q̃ sub uno erat centuriõe: & cũ nunc centurio dr̃: & decurio cẽturionus & decurionus & curionus dicebat. Quantũ põt. s. ut, ꝑ q̃litate ætatis uires habeat: ne ille qdem nunq̃ ponit ne & qdẽ: qa interponat aliquid. Magno desiderio uiriũ: qm̃ tm̃ habebit uirium: q̃tum. s. satis erit: & ꝙ sibi non deficient uires. Ponit enim desideriũ pro re deficienti. per stadiũ: curriculũ & locum ipsum ubi currebat & ludebatur significat: uocabulũ aũt est græcum. hoc. n. primum ab hercule ferunt esse cõstitutũ: & eo qdem spatio qđ ipse uno sub spiritu cõfecisset: & ex illo stadiũ appellatũ ꝙ i fine respirasset: atq; stetisset: significat aũt octauã miliaris partẽ. Milo. s. crotoniata de quo diximus. Sustineret bouẽ. tauꝛ enĩ quẽdã cõsuerit milo a teneris ánis sustinere suis hũeris: & hoc qdem ad multos ános effecit: & cũ iã taurus grandis eẽt: admodũ milo non maiore nisu tantũdẽ agebat: & id oĩbus stadio olympiæ spectaclo fuit. sed suis istis cõfidẽs uiribus nõ abiuit i ꝑmis. Forte. n. fortũa nodosã q̃dã q̃rcũ loco deserto iacẽtẽ offẽdit: & cuneos ab hic i se fictos hũtẽ: q̃ scidere agricole robusti nõ po

aut quæstor ĩ eodẽ bello: aut cõsul ĩ hispania fueri aut quadriennio post cũ tribunus militaris depugnaui apud Thermopylas. M. Attilio. C. Labeone cõsulibus. Sed tm̃ ut uos uidetis non plane me enervauit: nõ afflixit senectus: nõ curia uires meas desiderat: nõ rostra: nõ amici: nõ clientes. nõ hospites: Nec enĩ unq̃ sũ assensus illi ueteri laudatoq; puerbio: qđ monet maturr̃ fieri senẽ: si diu uelit eẽ senex Ego uero me minus diu senẽ eẽ mallẽ: q̃ eẽ senẽ añ q̃ essẽ. Itaq; nẽo adhuc cõuenire me ualuit: qn fuerim occupatus. At minus habeo uiriũ: q̃ uestꝫ uteruis. Nec uos qdẽ. T. Põtii Cẽturionis uires habetis Nũ idcirco ille ẽ pstantior uobis? Moderatio mõ uiriũ adsit. tm̃ q̃tum quisq; põt nitatur. Ne ille ma quidẽgno dsiderio tenebit uiriũ. Olympiæ p stadiũ ĩgressus eẽ Millo dicitur: cũ humeris sustineret bouem

terã: & ut illic uires ſuas oſtenderet: quercus ipſas aperire manibus conatus eſt: cunei ꝓſiliere quã primũ quercus uero manus milonis illic affixas ſcluſit: & futura nocte cũ diſcedeꝛ nequiſſet eũ lupi cõmã ducarũt. ¶ Vires igenii pythagoræ: q cũ phlũtẽ aduẽtaſſet nobiliſſimã ætoliæ ciuitatẽ: ibi de reꝝ natura oium grauiter & ornate & copioſe diſſeruit: & ibi a rege iterrogatus q̃ potiſſimũ arte ualeret: & an ſapiẽs eſſet: rñdit nullã artẽ ſcire ſe. Eſt ãt igeniũ ſubtilitas q̃dã naturæ & ſapia: Saluſti. i catiliario: igeniũ nemo ſine corpore exercebat. Iſto bono. ſ. uiriũ. Paululũ ætate ꝓgreſſi: i iuuenta. ſ. uirili ætate. Curſus: rõ bona qꝺ ætas eſt certus curſus & una uia q̃ ꝑmo iſãtia: poſtea pueritia: deinde cæteræ ætates. & quælibet hẽt uires ſibi cõuenientes & cõgruas.

uiuũ. Igitur has corporis: an pythagoræ tibi malis uires igenii dare? Deiq; iſto bono utaꝛ: dum adſit: cũ abſit ne requiras: niſi forte adoleſcẽtes pueritiã: Paululũ ætate progreſſi adoleſcẽtiã debeant reqrere. Curſus ẽ certꝫ ætatis: et uia una naturæ eaq; ſimplex. ſua cuiq; parti tẽpeſtiuitas ẽ data: Vt. n. infirmitas pueroꝝ: & ferocitas iuuenũ & grauitas iã coſtãtis ætatis: ſic ſenectutis maturitas naturale qddã habet: quod ſuo tẽpore percipi debeat. Arbitror te audire Scipio hoſpes tuus Maſiniſſa q̃ facit hodie nonagínta ãnos natus cũ ingreſſus iter pedibus ſit: in equũ oĩno nõ aſcendere cũ uꝛ ĩeq⁹ ex equo nõ deſcendere. nullo imbre: nullo frigore adduci: ut capite operto ſit: ſummã ĩ eo eſſe corporis ſiccitatẽ. Ita que exequi oĩa regis officia & mũera. Põt igiꝛ exercitatio & temperantia etiam ĩ ſenectute conſeruare aliquid priſtini roboris. Nõ ſunt in ſenectute uires nec poſtulantur quidẽ uires a ſenectute. Ergo & legibus & iſtitutis uacat ætas nꝛa muneribus iis: quæ poſſunt ſine uiribus ſuſtineri. Itaq; nõ modo qꝺ ñ poſſumus: ſed nec quantum poſſumus quidẽ cogimur. LAELIVS. At ita multi ſunt imbecilles ſenes: ut nullũ officii aut oĩno uitæ munus exeq poſſint.

Tẽpeſtiuitas: cõueniẽs tẽpus: uñ tẽpeſtiue dꝛ ut tẽpeſtiuẽ ueniſti: hoc eſt i ipſo tpe. Infirmitas: qꝺ ñ ſũt firmi ĩ ꝓpoſito. has ptes Horatius i poetria tãgit optie: ut reddere q uocẽ iam ſit puer: & pede certo ſignat humum geſtit paribus colludere & ipſa colligit ac ponit temere & mutat i horas. Ferocitas iuuenũ: Horatius: iberbis iuuenis tãdẽ cuſtode remoto: Gaudet eqs canibuſq; & aprici gramie cãpi. Cõſtãtis ætatis: uirilis. ſ. Horatius: cõmiſſis ſtudii ætas aĩuſq; uirilis q̃rit opes & amicitias ſeruit honori: cõmiſiſſe cauet: qꝺ mox mutare laboret. Maturitas: qa qcqd agit ſenex: agit q̃ mature & ſapiẽter. Sed ut: hãc ꝓtem Horatius itelligit hoc loco catonis gra ꝑ beamus. Percipi: qa dixit maturitas tracta ſilitudo eſt a frugibus: q̃ maturant & pcipiunt. Audire te: bene obſeruat ꝓceptũ Horatii: q dicit primo mediũ: ne diſcrepet imũ. Oia. n. adducit a ꝓncipio uſq; i finẽ in laudationẽ ſenectutis. Maſiniſſa: hic rex fuit mauritaniæ: q̃ puicia in aphrica eſt: ſocius & confederatus ppli romani: de quo dicit Liuius in ſecũdo bello punico q̃ ſemp fauẽs fuit populo romano: & maxie fuit amiciſſimus iſtius Scipionis: de quo ualerius etiã ponit exẽplũ. Nodie: aduerbiũ tẽporis dictũ ab hoc & die. Frigore: ſic ait qꝺ ſe ipſo tibullus: non mihi pigra nocent nec hiberna frigora noctis. Non mihi cum multa decidit iber aqua. Summam ſiccitatem: ſolliditatẽ quod nullum catarrũ paſſus eſt: hoc eſt defluentiam humorũ. Nã κατάρρεω eſt defluo. Officia: q̃ debent effici a rege. Temperantia: abſtinentia a potione & luxu & aliis huiuſmodi. eſt enim temperantia ut a Cicerone diffinitum eſt ueteri rhetorica rationis in libidinem: atq; in alios non rectos impetus animi firma & moderata dominatio. eius uero partes ſunt tres: continentia: clæmentia: modeſtia. Non ſunt in ſenectute uires: antipophora eſt. Nec poſtulantur: quia eſſet contra naturam: cum naturaliter ſectus ſit ſine uiribus. Ergo legibus: ita legendum eſt: ergo ætas noſtra: ſcilicet ſenilis abſoluta eſt per leges: & inſtituta ciuitatum ab iſtis muneribus ſuſtineri non poſſunt: ut eſt præliari cõtra hoſtes & arma ferre pro patria & huiuſmodi officia. Cauendum eſt ſane ne legamus ergo uacat legibus & inſtitutis: ordo eſt: ergo uacat his muneribus: quæ non poſſunt ſine uiribus ſuſtineri. Vt ergo uacat: hoc eſt caret: quaſi dicat non & infinite: & tunc uacat intendit ſignificat Lex autem ab iſtituto & iure differt. Lex enĩ eſt iuris ſpecies. Virgilius iura dabunt legeſq; iuris: Iuuenalis. Quaſi ſi uexantur leges ac iura curari. ius aũt eſt generale: iſtitutũ uero particulare a legibus. Sed ne quantũ poſſumus qdẽ cogimur: quod ſi etiã poſſemus aliqꝺ iſtorũ officioꝝ ꝑſtare nõ cogimur: qa alienũ ẽ a nꝛa ætate cũ ſenectus ſit cõſiliũ & prudẽtia. Et multi: alia antipophora cui reſpõdet dicens.

Valitudo tria ſt

Adoptauo
Arrogauo

At id quidem ꝓpriū ſenectutis uitiū: qa id quod eſt ꝓprium alicuius rei ſemp ihæret ei: ſicut caliditas igni: frigiditas aquæ: qđ i ſenectute idē dicit: cū uires nō ſint ꝓprie ſenectutis: ergo nō inhærēt ipſi. Valitudis: naturalis cōplexionis nā ualitudo tria ſignificat ſanitatē: ifirmitatē: & cōplexionē: Quidē fuit: probat id p exēplū ſcipiōis ualitudinarii: q filius fuit. P. africani. Is ſcipio ualitudinarius. Qui te ſcipionē. Adoptauit: filiū ſuū adoptatū fecit. eſt. n. adoptio i aliená familiá trāſitio alicuius: q uiuēte patre i eius adhuc ptāte eſt. Arrogatio eſt trāſitio i aliená familiā alicuius q mortuo patre i ſua ptāte eſt: & hæc fiebat i cōcione ppli rogati: ut illū rogaret qđ in ſuá familiá acceptaret ne uideret aliqua fraude fieri. Alterꝫ ille lumē. Secūdus ſplendor romanæ urbis reſpectu patris ſui q ꝓmus ſplēdor fuit ciuitatis romanæ. Vberior: abūdātior doctrina: qa fuit eruditior patre. Pater. n. ſūmus fuit philoſophus q panetiū ꝓceptorē habuit: ſed iſte filius eū doctrīa ſuperauerat: q uiribus æquare nō potuit. Infirmi ſūt ibecilles & debiles. Reſiſtēdū docu menta dat optima: qbus reſiſtere poſſumus ſenectuti. Diligentia: ut a nimia potiōe & ciborꝫ ſupfluitate. Tā quā cōtra morbū: ſicut facit aliqs febricitā: q ſe abſtinet a uino & rebus ſibi cōtrariis. Habēda rō ualitudis: modus loquendi. Cōſideráda eſt ualitudo: & maxie habēda eſt cōſideratō ut recte ualeamus. Exercitatiōibus modicis: cum modo & mēſura factis.

Nō opprimant' qa pp nimiá potionē & ciborꝫ abūdātiá uires ſuffocant': nō reſiciunt. Niſi tanq̄ oleū: p ſimilitudinē oñdit hoc: qa ſicut uidemus in lucerna: ſi nimiū oleū eſt: papirus ſuffocat: & nō arder: ſic in corpe hoium pp nimiá potionē extiguntꝫ uires animū & corpis. Aī uero & corpa: qdā igraueſcūt exercitationū defatigationē: ſed aī multo exercitádo magis leuántur & fiūt ſubtiliores: p quod probant & ipſi philoſophi aium eſſe immortalē cum monitu & exercitatione leuetur: & corpus eſſe mortale & caducū: cū ingraueſcit exercitationū defatigatiōe. & faciūt dām inter aium & animā. Aia. n. qua uiuimus: aius uero quo ſapimus. Nam quos ait: nūc cōfutat alias obiectiōes. Cecilius: de quo ſupra diximus Statius Cecilius. Comicos: itereſt iter comicū & comœdū: qa comicus ille dī: q comœdias cōficit: ut Terē. Plau. Comœdus uero comœdias agit: ut hiſtriōes: ſic tragicus & tragœdus. credamus tragicis huic: qđ de Colchide torua Herſius: Fabula ſemeſto ponat' hiáda tragœdo. Hos ſignificat. ſ. eſſe ſtultos & q creduli & q obliuioſi: q diſſoluti ſūt: pars. n. ſtultitiæ eſt cito credere & obliuiſci ꝓteritaꝫ rerū & neceſſariaꝫ: & eſſe itēperantes & diſſolutos. Quæ uitia nō ſūt ſenectutis: q̄ ſi eēnt ꝓpria ſenectutis: eēnt qđē i oībus ſenibus: & inhærerent ipſi ſenectuti: ſicut diximus calor igni: & frigus aquæ. Sed iertis ignauæ ſōniculoſæq; ſenectutis: ſenū illoꝫ q ſūt ſōniculoſi iertis & ignaui. Eſt. n. ignauus ab in & nauus & n i g mutatī: & ſignificat hoiem ſine igne & ardore aliquo rei faciēdæ. Nauus aūt ſignificat ſtrenuū & promptū alicuius rei faciendæ a nauis celeritate dictus: & ignauia eſt animi: inertia uero corporis. Petulātia: ſine freno laſciuia. unde petulci & petulces laſciuiētes & libidioſi: & petulātia ipſa laſciuia: a peto petis dicta eſt. Magis non ꝓbatoꝫ: ergo maloꝫ. Sic: adactat cōparationē. Deliratio: a recta uia diſceſſio: & latinum nomen eſt: ut dicit Nonius dictū a lyra: quæ eſt foſſa & ſulcus rectus: qui contra agros tuendos dicitur: & in quem uigilo terræ decurrat: hinc delirare a recto recedeē. Plautus i āphitriōe. Delirat uxor: & græcū etiá nomē eſt: & tūc p c ſcribit: ut deliracio: & tractū a græco ꝓuerbio

At id quidē non propriū ſenectutis eſt uitiū: ſed cō mune ualitudinis: q̄ fuit imbecillis. P. Africāi filius is q te adoptauit: q̄ tenui aut nulla potius ualitudine? Quod niſi ita fuiſſet: alterꝫ ille extitiſſet lumē ciuitatis. Ad paternā. n. magnitudinē aī doctrīa uberior acceſſerat. Quid miꝫ igit' i ſēibus: ſi īfirmi ſūt aliquādo: cū ne id qđē adoleſcētes effugere poſſint. Reſiſtēdū Læli & Scipio ſenectuti ē: & eius uitia diligentia cōpenſāda ſūt. Pugnādū tanq̄ contra morbū ē: ſic contra ſenectutē habenda ratio ualitudinis Vtendū exercitationibus modicis: tātum cibi & potionis adhibendū: ut reficiātur uires non opprimātur. Nec uero corpori ſoli ſubueniendū ē: ſed etiam menti atq; animo multo magis. Nāq; hæc quoque niſi tanquā lumini oleū inſtilles extīguunt' in ſenectute uires. Et corpora qdem defatigatione & exercitatiōe īgraueſcūt. aī aūt ſe exercēdo leuāt'. Nā quos ait Cecilius comicus. Multos ſenes: hos ſignificat credulos: obliuioſos: diſſolutos: q̄ uitia ſūt nō ſenectutis: ſed iertis ignauæ ſōniculoſæq; ſēectutis ut petulātia: ut libido magis ē adoleſcētū q̄ ſenū. nec tñ oīum adoleſcētū: ſed nō ꝓbatoꝫ: ſic iſta ſenilis ſtultitia: q̄ deliratō appellari ſolet: ſenū leuiū ē ñ aliorū.

Aiam mus
Comicus
Comedꝰ
Tragicus
Tragedus
Ignauus
Ignauia
Inertia
Petulci
Petulantes
Petulantia
Illuvies
Delirare

Quattuor robustus: subiūgit exēplū de Appio cæco: de quo supra diximus. Domū: familiā oium domesticoꝝ. Clientelas: cārū defensiōes cuius correlatiuū est patrociniū. Nec lāguēs: bis est itelligendū: nec ut lāguēs: nec sane acūbebat senectuti. Tenebat: habebat detinebat alibi pro dirigere. Mutuebant: ꝓprie seruoꝝ est. Verebant: cū reuerētia timebāt & est ꝓprie filioꝝ. Liberi: filii. & trā plurali ter declinet. Liber uero libri duo designat & corticē & codicē. liber liberi bacchū notat: & hoiem suo iure uiuentē. Mos patrius: patriæ rōanæ disciplīa iterdū ꝓ doctrina: iterdū pro bonis moribus: ut hic capit: uñ est disciplinatus. Honesta: ab honore dicta: & nūc honorata significat. cuius ptes sūt quattuor prudētia: tpantia: iusticia & fortitudo. ¶ Mancipata est: serua est a manu & capio: ꝙ alios i sua capiat ptātē: uñ seruū māciū dicimus. A iure aūt belli antiq tractus est sermo: ꝙ cū capitalia esset bella: i qbus oēs hoies occidebant: accessit postmodū i captiuis q̄dā humanitas: ut nō iterficerentur: sed māciparētur & uenderent & semp essent serui: uñ serui nō a seruiendo: sed a seruando dicti. uñ emācipati serui & manumissi: hoc est donati libertate & extra manū. i. ptātē missi: cui debeāt ꝓ emptionē. Senile aliqd: q̄tū ad mores ut i eo sit maturitas. Aliqd adolescētis ut i eo sint urbanitates: sales & iucūditates. Probo: cōmēdo laudo. Septimus ex se ipso ꝓbat hoc. Originū: i quo oium ciuitatū italicaꝝ ponebat originem: iō originū libros uocauit.

In māibus: quē tūc scribebat: & i eo oia antiqtatis monumēta colligebat. Monumēta. n. sunt historiæ: & alia scripta ac facta memoriæ causa. Monumētū uero qcqd mortuoꝝ cā ædificatū est: & ad aliquoꝝ memoriā factū est: ut Pyramides tēpla carminaq; ab admonēdo dictū: & iō secūdū. i. ꝓpe uiam: huiusmodi erāt aliqua: ut ꝓ

Quattuor robustos filios: & filias qnq;: tantam domū. tātas clientelas Appius regebat & senex & cæcus Intentū. n. aīum tanq̄ arcū habebat: nec lāguescēs succūbebat senectuti. Tenebat nō modo auctoritatem: sed etiā imperiū in suos. Metuebāt eū serui uerebātur liberi: carū omnes habebāt uigebat ī ea domo patrius mos & disciplīa. Ita senectus honesta est: si se ipsa defēdat: si ius suū retīet: si nemini mācipata est: si usq; ad extremū spiritū dñatur ī suos Vt. n. adolescentem in quo senile aliqd: sic senem: in quo adolescentis est aliqd laudamus quod: q; sequitur corpoꝝ senex esse poterit: aīo nūq̄ erit. Septimus mihi originū liber est in manibus: oīa antiqtatis monumenta collegio cārū illustriū quascūq; defēdi. nūc q̄ maxīe cōficio oīones. Ius augurū pōtificiū ciuile tracto: multū etiā litteris græcis utor. Pythagoreorū q; more exercēde memoriæ gratia quidquoq; dixerim: audiuerim: egerī cōmemoro uespere. Hæ sūt exercitatiōes īgēii. Hæ curricula mētis. In his desudās: atq; elaborās corpis uires: ñ magnope desidero. Adsūm aīcis: uēio ī sēatū frequēs. ultroq; affero res multū & diu cogitatas: easq; tueor aī non

tereūtes admonerent: & se fuisse & illos eē mortales. Cārū: disceptationē dicētiū & cōtradicētiū. Illustriū: nobilissimaꝝ ſ uiliū psonaꝝ. Cōficio pficio & limitas facio. Intelligere possumus qd' oīones q̄ i publico recitabant' domi elimabant': & dicūt qd' cū recitabant': erāt qdā notarii tātæ uelocitatis manus habentes: qd' ad uerbū illas totas scribebāt. Ciceronē ergo post recitationem emendasse nulli dubium est. Sed quā pro Milone habuit totā recitare nō potuit pp tumultū clodianoꝝ. Ius qdē humanū est. Fas uero diuinū. Pōtificiū: eū aūt pōtificiū: qd' nūc ius canonicū dicūt. Ciuile: qd' leges ciuiles appellant. Pythagoreoꝝ more: ut diximus Pythagoras samius fuit: & in nostrā uenit italiā ī partem. ſ. quā magnā græciā uocāt: ubi philosophiā docuit: & suis fuit usus dicere discipulis: ut q̄ i die didicerant ī uespera cōmemorarent & repeterēt memoria & recordarent: ꝙ oīa memoriter tenerent: & memoriā exercerent: & sic uiderent' ī uesperi qd boni maliue i die fecisset quos ipse Pythagoras uersibus cōplexus est: quos aureos appellauit: & itereſt multū iter Pythagoricos: Pythagoreos & pythagoristas. Pithagorici. n. sūt Pythagoræ discipuli. Pythagorei pythagoricoꝝ: discipuli. Pythagoricæ dicūt' illi: q pythagoreā sectā & opinionē sūt secuti. Vesperi: dativo ꝓ ablativo ponitur. i. ī uespere: uel melius ut sit aduerbiū. Non dubitauerunt enī maiores nostri ꝓpter e & lrāꝝ affinitatē & uesperi & uespere dixere: & inani & inane: & heri & here. Iuuena. Res hodie mior est here q̄ fuit atq; eadē cras deteret exiguus aliquid ¶ Curricula: stadia qbus adolescentes currendo: saltādoq; exercitant'. Adsum amicis: ad defensionem amicoꝝ uenio. Adesse. n. sæpe utitur pro defendere & prodesse. Frequens: pro frequenter: ut libens ꝓ libenter: recēs ꝓ recēter: ut Sole recēs orto: Multū q̄tū ad uehementiā cogitationis: & diu q̄tū ad tpus

Cogitatas: & bene & prudenter feciſti Cato: Parū. n. prudens is exiſtimatur: q accedit ad orandū ni/ ſi pus domi q̄ dicenda ſūt excogitauerit inq̄t Plu. q̄ p auctoritatē. Demoſthenis cōprobatū eſt. Terē. eni iterrogatus i ſenatu Athenienſi ſniam ſuā: ter reſpōdit. Nō. n. p̄meditatus ſū. Lectulus meus: iucū/ dus p diminutiuū dixit. lectus aūt dictus eſt: quod ad ſe hoies feſſos alliciat. Acta. ſ. bene tēperāter & moderate: qm̄ reſeruauit uires obrepat clāculū ſubintret. Sēſim: paulatī ſine ſēſu: quod homo ſi ſētit.

Vetus ti Senſim

Equit tertia uituperatio ſenectutis: Redit docilē & attentū & p̄uiſum auditorē tranſeūdo ad ter/ tiā ptem ſuperioris diuiſionis.

Q̄ pclaꝛ: incipit cōfutare opinionē illoꝝ qui ſenectutem uituperant uo/ luptatibus careat. O præclaꝛ: admi rātis eſt. Vir. O quā e memoré uirgo. accipite: audite: ut accipe nūc danaū inſidias: & crimine ab uno diſce oēs.

Atrīpere q̄ audie

Vetuſ adiutuꝝ

Veterē ofonem. uetus. n. interdum ad uituperationē Teren. Veteris poe tæ maledictis reſpondeat. Architæ hic fuit tarētinus ſūmus philoſophus ætate Platonis: q̄ græce unā egregiā ofonem cōtra uoluptatem cōpoſuit quā Catoni illuc p̄fecto cū qnto Fa/ bio: ut uidimus ſupra qdam ſuus ho/ ſpes attulit: & eā ipſe traduxit i latinū & i hoc ſuo inſerit ſermone. Magni: q̄ tū ad ſcientiā: quæ facit hoiem: & eſt cōmendatio teſtimonii: ut faciat fidē q̄ genus itercurrens appellat. Præ/ clari: q̄tū ad famā & nomen. Tardi/ ta: a quodā hoſpite ſuo. Nullā: hæc eſt illa ofo archite & i qua ordinē rhe toricū ſeruauit. p̄mo. n. fecit p̄poſitio nē ſecūdo rationē. tertio rōnis cōfir/ mationē: q̄rto exhortationē poſtmo dū cōcluſionē: dicit ergo. Dicebat. ſ. archita: & bñ inq̄t dicebat ut oratoris ē apte diſtincte & ornate dicere. Capi/ talioré: mortalioré a capite dēoīamꝝ totū: qd̄ maximū ē i hoie. Cuius rō eſt tegit artē: q̄ ē maxie faciēdū. Vo/ luptatis: é. n. uoluptas uocabulū meſ/ ſum: ſicut ualitudo: uenenū. facinus. Voluptas qdem eſt delimentū quoddā ſenſuū. & ſic nunc capit. Et uoluptas etiā eſt quædā animi iucunditas & delectatio: qua ſæpe utitur Cicc. in epiſtolis. & quia iſta uo cabula meſſa ſola per ſe poſita ut plurimū in malā partem ſumūtur ut hic quando i bonā partem acci/ pimus: aliquod addimus epitheon: ut bene uale: bona ualitudo. bonū facinus. Effrenate: intēperan/ ter. Ad potiendū i ſua ptāte habendū. & bene elegit uerbū aptū: quod ꝓprie eſt in uoluptatibus. Hic ex iſta uoluptate: & eſt ratiōis cōfirmatio. Patriæ: pro qua mortē adire debemus: ut dulcis amor pa/ triæ. Item uincit amor patriæ laudūq̄ immenſa cupido: & pro uoluptate pecuniaꝝ: aut alicuius alius rei prodimus ipſam. Cū hoſtibus: ſunt enim ab hoſtimēto. i. æquamento dicti: adeunt. n. prælium ex æqua cauſa & indicta & hoſtes: & inimici in hoc differunt: quod hoſtes ſunt publici. inimici uero priua ti: & nihil eſt tam inimicū: quam uoluptas. Magnum facinus: quia & bonum: ut diximus. Ad ſuſci/ piendum. eſt capere ad perficiendum. Stupra: in uirgines. Adulteria: in uxores. Flagitium: omne magnum ſcelus: & potiſſimū in libidinibus a flagitando dictum quod eſt cum quodam ardore & igne petere. Illecebris: attractionibus ab illiciendo. Quis deus: aut p̄metheus qui hominem ex limo fe/ cit: & poſtmodū ſolis calores infudit: aut ipſe deus: q̄ regit oia. Dono: q̄ fit nullo merito itercedente. Donū: ut inq̄t Donatus diis datur. Munus & p̄miū hoibus: ſed donū & munus tam ante factū: quam poſt factum datur. Præmiū uero non niſi poſt factum. Nihil dictū: qdem a nec & hilo: qd̄ nec hile ſit Hilum. n. eſt medulla ſambuci: ſiue cānæ. Cicero in Tuſculanis: Saxū ſudās itendo nec proficit hilum.

corporis uiribus. Quæ ſi exequi nequirem tñ me le ctulus oblectaret ea ipſa cogitantē: quæ iā agere nō poſſem. Sed ut poſſim facit acta uita. Semper. n. i his ſtudiis laboribuſq̄ uiuenti nō intelligit: qñ ob repat ſenectus. Ita ſenſim ſine ſenſu ætas ſeneſcit: nec ſubito frangitur: ſed diuturnitate extinguitur:

Archita phā

Equitur tertia uitupatio ſenectutis: qd̄ ea care re debet uoluptatibus. O præclarum munus ætatis: ſi quidē id aufert nobis: quod ē in adoleſcen tia uitioſiſſimū. Accipite. n. optimi adoleſcētes ue terē ofonē Architæ tarētini magni i p̄mis & præcla/ri uiri. q̄ mihi tradita ē cū eſſē adoleſcēs tarēti cum. Qu. Maxio: nullā capitalioré peſtē: q̄ corpis uolup tatē hoīb̄ dicebat a natura datā. Cuius uoluptatis auidæ libidīes temere & effrenate ad potiūdū īcita/ rent. Hīc patriæ p̄ditiōes: hīc reꝝ publicaꝝ euerſio nes: hinc cū hoſtibus clādeſtina colloqa naſci dice/ bat. Nullū deniq̄ ſcelus: nullū magnū facinus eē: ad qd̄ ſuſcipiēdū: ñ libido uoluptatis īpelleret. Stu pra uero & adulteꝛa & oē tale flagitiū nīſi iis aliis ille cebris excitari niſi uoꝛptate cūq̄ hoī ſiue nā ſiue qs deus nihil ñte p̄ſtabiliꝝ ddiſſet: huic diuīomūeri ac dono nihil tā eē iimicū. q̄ uoluptatē. Nec. n. libidi

Voluptas vocabula Meſſuꝝ

Hoſtes Inimici Stupra Adulte Flagitiuꝝ Illecebre Donum munus Premiuꝝ Hilul Hiluꝝ

Virtutē: uirtus cū uoluptate & libidine esse nō pōt. Et uirtus ut ingt Ci. in ueteri rhetorica est habitus aī in naturæ modū rōi cōsentaneus. Iubebat: p decernere ēt ponebāt ātiq: nūc pro uelle & pcipe. & nota q oēs istæ sūt exornatiōes: q collocant i mediū ornis. Quāta pcipi: ut oēs hēat uoluptates ad oēs sensus delinimēta siliter uisū: auditū: gustū: odoratū & tactū. Exeq possent: qa uoluptates ipsæ ipediūt oēm cogitationē mentē & rationē. Pestifer: bñ cōplexus est: qa in ppositiōe dixit capitaliorē pestē. Lōginqor: q̄tū ad tēpus. Hæc cū. C. pōtio Nunc ponit qūo: & cū quo habita fuerit illa ofo: & quis ei tradidit. ordo est: Nearchus Tarēti nus hospes noster: dicebat se accepisse a maioribus natu Architā locutū: hæc cū. C. Pōtio & cætera: p cuius notitia hæc legimus i ljuio libro octauo

ne dominātē tēperantiæ locū esse omnino: nec ī uoluptatis regno uirtutē posse consistere. Quod quo magis ītelligi posset. fingēr aīo aliquē iubebat tāta ītatū uoluptate corpis q̄ta percipi posset maxīa. Nemini censebat fore dubiū: qn tam diu: dum ita gauderet: nihil agitare mēte: nihil ratiōe: nihil cogitatiōe consequi posset. Quo circa nihil tā detestabile: tāq; pestifer: q̄ uoluptatē. Si quidē ea cū maior esset atq; longiq; omne animi lumen extingueret: Hæc cum. C. Pontio samnite patreq; eius: a quo in caudio prælio Sp. Posthumius &. T. Vetturius cōsules supati sūt: locutū Architā Nearchus Tarētinus hospes nr̄: q ī amicitia populi romāi permanserat: se a maioribo natu accepisse dicebat cū qdē ei sermoni ītersuisset Plato Athenienſis: quē tarētū uēisse: L. æmilio Appio Claudio cōsulibus repio. Quorsū hæc: ut ītelligatis. si uoluptatē aspernari ratione & sapiētia ñ possuus: magnā habēdā senectuti grām quæ efficeret: ut nō liberet. qd̄ ñ oporteret. Impedit enī cōsiliū uoluptas rōni ītimica ac mētis: (ut ita dicā)

Regum Romanorum

Tarquinius Superbus

Tarquinius Priscus

Seruius Tullius

Tarquinius Superbus

Porsena

Mucius Scæuola

Horatius Cocles

Cloelia

Tarquinius Superbus

Aruns

Brutus

Collatinus

Lucretia

Tarquinius Superbus

Brutus

Tarquinius Superbus

Brutus

Tarquinius Superbus

Brutus

Prestigiatores

Perstringit: præocupat. inde præstigiatores dicunt' isti q faciũt uidere res: quæ non sunt ĩ esse. Cum uirtute cõmertiũ. cõmunicationẽ & cõsuetudinẽ: uirtus spẽrnit dulcia: & uoluptas amat ea q̃ sũt suauia & uirtuti qdẽ labores & sudores multi sũt dulcia: ut Lucanus ĩ nono Serpẽtes sitis ardor arenæ. Dulcia uirtuti sũt. & sũt qdẽ uerba alterius Catonis. Inuitus feci ponit qd mali cõsecutũ ẽ ex uoluptate: & qd ipse fecit cõtra lætiũ flaminiũ uoluptuosũ. L. Fla. frater Titi Flaminii: de quo dixiũs ĩ p̃ncipio fuit cõsul ĩ gallia cisalpina apud Placẽtiã: & cũ ibi suũ ageret cõsulatũ cuiusdã meretricis amore iductus quẽdam hoiem iterfecit: quẽ ĩ carcere detiebat cũ illa dixisset nusq̃ uidisse mortẽ hominis: & cupidã esse uidere: qd cõtra legẽ & iustitiã fecit pro uoluptate: qa ipsũ iterfecit nõ debito loco & tpe determinato: sed ĩ q̃dã porticu: sine officio debito: q̃uis ille mortẽ meritus esset: & qa eo tpe frater suus Titus Flaminius erat cẽsor nõ fuit illis ãnis resp hẽsus: sed postmodũ finita fratris censura: q̃ durabat p qnq; ãnos. Cato factus est cẽsor: q Luciũ Flaminiũ pro illo scelere puniuit: qd eũ de senatoria dignitate deiecit. A senatu eiicerẽ: senatoria dignitate eũ p̃uarẽ. Notãdã ifamiæ dãdã. Nã nota est infamia. Ille. n. s. Lutius Flaminius. In Gallia. s. cisalpina apud Placentiã. duæ. n. sunt Galliæ: Cisalpina & Trãsalpina. A scorto: meretricio. hoc scortũ scorti: & utriusq; gñis est. Fratre suo: dicto eni frater quasi fere alter. Elapsus ẽ: euasit pœnã: & nullũ de eo uerbũ fac tũ est. Mihi & Flacco: q cẽsores facti fuerũt post cẽsurã Titi Flaminii. Imperii dedecus: qa ĩperio romano magnũ dedecus erat: ut qui erãt cũ magistratu talia uoluptuosa facerent a maioribus natu qa ut diximus rarus erat litteraꝝ usus. Apud Pyrrhũ legatus esset quãdo. s. pyrrhus erat ĩperator.

Tarẽtinoꝝ. i. ductor eoꝝ exercitus cõtra romanos: ut diximus. Cynea thessalo: de Thessalia: iste aũt Cyneas præceptor fuit Pyrrhi & præclarus phũs & cũ recitasset aliq̃s philosophoꝝ opiniões: & stoicoꝝ sũmũ bonũ ĩ uirtute ponẽtiũ iter eas quo q; referebat opinionẽ Epicuri cuiusdã Atheniẽsis eo tpe uiuẽtis: p q̃ p̃fitebat se eẽ sapientẽ & sũmũ bonũ ĩ uoluptate ponebat: & talia dicẽti affuit Caius fabritius legatus romanoꝝ: quẽ solitũ mirari de hac re dicebat: qd oĩa. s. q̃ faceremus ad uoluptatẽ esse referẽda illius Epicuri opĩone. Optare solitos: ita q; utinã dicerent: ut sanites & ipse Pyrrhus hæc crederẽt oĩa. s. esse referẽda ad uoluptatẽ: qa facilius ipsos uicerent si uoluptatibus se darent: quæ sũt cõtra oẽm uirtutẽ. Publio Decio: duo fuerũt Scipiões: Decii pater & filius: q ambo se pro repu. deuouerũt. Decius aũt pater in bello latino: ut inqt Plini. positis apud marserim fluuiũ castris cũ sibi & Mãlio torquato collegæ sõnio obuenisset eos fore uictores quoꝝ dux ĩ p̃lio decidisset: cũ collato: cũ collega sõnio cõuenisset ut cuius cornu acie laboraret: diis: se mãibus uoueret: iclinãte sua pte se cũ hostiũ exercitu p Valeriũ põtificẽ diis mãibus deuouit. ĩpetu: ĩ hostes facto uictoriã suis reliqt. Pu. uero Decius decii filius: de quo nũc agit' cõsulatu cũ Fabio Maxio cũ Galli sãnites umbri tusci cõtra rõanos cõspirarẽt: ibi exercitu ĩ acie ducto: cornu iclinãte exemplũ p̃is imitatus: aduocato Marco Liuio põtifice hastæ isistẽs ĩ solẽnia uerba rhẽs se & hostes diis mãibꝰ deuouit: ĩpetu in hostes facto uictoriã reliquit suis: corpus a collega laudatũ magnifice sepultũ est: hoc aũt fiebat pro uoluptate: sed pro uirtute: g̃ q dicebãt uirtutem esse per uoluptatem errant: quia si uirtus perstringit oculos: nec habet ullũ cum uirtute commertiũ. Inuitus qdem feci: ut fortissimi uiri. T. Flaminii fratrẽ. L. Flaminiũ a senatu eiicerẽ septẽ ãnis postq̃ consul fuisset. Sed notãdã libidinẽ putaui. Ille. n. cũ ẽet consul in Gallia exhortatus ẽ in conuiuio a scorto. ut securi feriret aliquem eorũ qui ĩ uinculis essent dãnati rei capitalis: hic tito fratre suo cẽsore: q proximus ante me fuerat elapsus ẽ: Mihi uero & Flacco ne utiq; p̃bari potuit tam flagitiosa & tam perdita libido: q̃ cũ probro priuato coniũgeret imperii dedecus. Sæpe a maioribus natu audiui: q se porro pueros a senibus audiuisse dicebãt: mirari solitũ Caiũ Fabritiũ: quod cũ apud Regẽ Pyrrhum legatus eẽt: audisset a Thessalo Cynea Athenis quẽdã esse: q se sapientẽ profiteret: eũq; dicere oĩa quæ faceremus ad uoluptatẽ esse referenda. Quod ex eo audientes Maniũ Curiũ & Titum Coruncaniũ optare solitos: ut id samnitibus ipsis q; Pyrho p̃suaderetur: quo facilius uĩci possẽt cum se uoluptatibꝰ dedissent: Vixerat Mãius Curius cum publio Decio qui quinquẽnio ante eũ consulem se pro republica quarto cõsulatu deuouerat. Norat eundẽ Fabritius norat Corũcanius: q tum ex sua uita: tũ ex eius quẽ dico. P. Decii facto iudicabãt eẽ aliqd p̃fecto natura

Historia narrat

Nota: mira

Gallia cis trans alpina

Scortum

Frater

Cyneas phus

Pub. Decij duo

per uoluptatē esset. uirtus qdem esset serua uoluptatis: qđ est falsum. Quod sua spōte: ut fecit ipse De cius nō p uoluptatē: sed sponte. & nūc est nomen: qa & genus & casū hēt: sicut forte. Dū mane nouum. dū gramina canēt. Persius: Nempe hoc assidue iā clarꝰ mane fenestras itrat. Spreta: & cōtēpta: q sper nere est eiicere & despicere. Cōtēnere est de aliquo nullā existimationē hre. Quorsū hæc: cōcludit qđ male sentiunt q senectutem uituperāt: qđ careat uoluptate: cū magis in eo sit laudāda quā uituperāda: & ei habendæ grātæ imortalis. Caret epulis: Antipophora ab aduersariis facta: qđ senectus non pōt se i plere epulis pp debilitatū stomachū & caret istis suptuosis conuiuiis quæ dicuntur opipara: bene iquit epulis. Sunt enī epulæ horum: dapes deorꝰ.

Sponte
forte quod qnq
Mane
Spreta
Contempno dnt
Epule sut ꝑ dam deoꝝ
Caret

pulchrū atq; præclarū. quod sua spōte peteret: qđq; spreta & contēpta uoluptate optius qsq; sequeret. Quorsū igit tam multa de uoluptate: quia nō mo do uituperatio nulla: sed ēt sūma laus senectutis ē: qđ ea uoluptates nullas magnope desiderat. Caret epulis: extructisq; mēsis: & freqntibus poculis. Ca ret ergo chaꝰ uinolētia: cruditate: & īsōniis. Sed si aliqd dādū ē uoluptati (qm eius blanditiis non facile ob sistimus: diuinus enī plato escam malorū uolupta tē appellat: qđ ea uidelicet hoīes capiant: ut hāo pi sces) qq imoderatis epulis careat senectus: modicis cōuiuiis tn potest delectari. C. Duillum. M. filiū q penos pmus classe deuicerat. redeuntē a cœna senē sæpe uidebā puer: delectabat crebro funali & tibici ne q sibi nullo exēplo priuatus sumpserat: tn licen tiæ dabat gloria. Sed qd ego alios ad me ipsū iā re uertar. Primū habui semp sodales. Sodalitates aūt me quæstore cōstitutæ sūt sacris idæis magnæ mris accepti's. Epulabar igit cū sodalibꝰ oīo modice. Sed erat qdā feruor ætatis. qua pgrediēte oīa fiunt ēt in dies mitiora. Neq; n. ipsoꝝ cōuiuioꝝ delectationē corpis uoluptatibus magis: q cœtu aīcoꝝ & sermōi bus metiebar. Bene. n. maiorꝰ accūbationē epularē

Caret ēt: respondet obiectiōi factæ tu dicis qđ senectus caret epulis ex structis mensis & poculis: ergo caret uinolentia & ebrietate: & idigestiōe: & inepitudine somnioꝝ: qđ ē lauda bile: & non uituperabile. Vinolētia: a uino & lento. Lentus aūt in cōposi tione significat plenū: ut temulentus uinolentus plenus uino. Cruditate indigestiōe. Iuuenalis. Et crudū pauo nē in balnea portas: hoc ē indigestū.

Sed si aliqd Ordo est si aliqd ē dan dū uoluptati: q q imoderatis etce. Cæ tera dicta sūt p parenthesim. Diui nus & bene: qa iste plato dinino quo dā spiritu erat iflāmatus quē Cicero de deoꝝ natura: tanq quendā philo sophorū dicit. Præceptor enī Socra tis & Aristotelis fuit: & multorū alio rū sapientum. C. Duillū: post regu las ponit exēpla. Iste enī Duillus fi lius fuit. M. Duilli ciuis romāus ꝑcla rissimus in primo bello pūico pmus ex nauali ꝑlio ꝑfligatis carthaginen sibus romā uictoriā reportauit: q po stea factus senex tali uoluptate delec tabat: qđ suis cū familiaribus frequē tissime cœnitabat: & nocte domū re uertebat cum multis nalibus accēsis t fu

Ventus x̄ pleng
Vinolenta
Quilq; cōnub
& cū uno tibicine: qui āte ipsū sonabat. Redeuntē cœna quæ dicit cibus cōmunis: qui semel in die fie bat. Antiqui enī solū semel in die cœnitabant: & illud cœnā nunc apabant. Quod aūt nos dicimus pran dium erat illis inordinatus cibus: qđ dabatur militibus ne penitus ieiuni irent in prælīū. Crebro: aut aduerbiū aut nomen: & usus ē numero singulari ꝑ plurali: ut hostis habet muros. Funalia: aūt a fune: qa nondū erat usus bombicis cærei. Tibicine: a tibia & cano: qđ & facit tibiicen: qđ per synæresim di cimus tibicen hinc ē quod illud bi est longū: Aliud tubicen a tuba & cano: qa illud bi est breue: qa nulla syrenesis fit. Tibia aūt dicta est: qđ tibiis crurū aīalium fiebat: nunc maxime ex buxo. Gloria ē fama magnarū rerum: fama uero est cōis ad oēs & tam ficti prauiq; tenax quam nuntia ueri. Sodales: dicti quasi simul edales: quod i una mēsa edant. Sodalitates: sodalitia. Me quæstore: præfecto ærario rei publicæ. Constitutæ: ab illis tēporibus sodalitates sūt constitutæ: qbus statuta cybeles de phrygia ro mam portata fuit: de qua ponit Valerius i capitulo de religione i libro octauo capitulo octauo: hāc ue ro tanta ueneratiōe romani susceperūt: quod unusq; uolebat eam domū suam portare: & cū iam ita ferebant cerimoniis & plurimis cōuiuiis & quā sumptuosis utebantur: & multæ tunc sodalitates fiebāt unde ipsa sodalitia nata sunt: cum antea nulla essent. Cum igitur romā portata est plaustro: & in porta est inuecta capena: a Scipione Nasicca fuit accepta. Iuue. Da testem Romæ tā sanctum quā fuit hospes Numinis idæi. Idæis: q fiebāt in ida silua troiana. Duæ enī sunt idæ: una i phrygia: altera i creta. Aeta tis: fortasse uirilis tunc. Qua progrediente: graueſcente. Mitiora: a fructibus tractus sermo ut sunt

Cena . e .
Grandiuz
Funalia
Tibicen
Tubicen
Tibia
Gloria dnt
Fama
Sodalitas
Sodalitia
Vda . e
mitis

z

mihi mitia poma. Qui hoc idē. ſ. conuiuiū. In eo genere. ſ. cibor. Minimū ē. ſ. potio & cœnatio & bene. Ca. n. nunc græcos accuſat: qa res ſemp debemus denoiare a præſtātiore: ut cum ſint tria genera uitæ in hoie. ſ. uegetariua: quæ ī plantis: ſenſitiua q̄ eſt ī aialibus brutis: rōnalis quæ ē in hoīe ab hac præ ſtantiori uita hoium denoiabitur: & dr̄ uita rōnalis: Tempeſtiuis: quæ ī ſuo tpe proprio ſūt. Quod æqualibus. ſ. ſimilibus ætatis ueſtræ. Sermōis auiditatē qa ſenes ſemp ſunt loquaces. Suſtulit. ſ. auidita tem remouit. Iſta: quæ nō ſunt in me ſed ī aliis. ſ. uoluptatis blandimenta. nā iſte ab hoc differt ut dixi mus. Vult enī probare qd̄ ſenes hēnt ēt aliquā uoluptatē moderatā tamē. Carere ſenſu: ne ſentiāt: qa ēt ſenes ſentiunt uoluptates. Magiſteria: ma giſter uocat̄ ille q ē ſupior aliis: & hoc quidē in oī arte, cuius officium uocat̄ magiſteriū. unde nunc debemus ſcire qd̄ apud antiquos erat hoc iſtitutum in cōuiuiis ſodaliū quod præeligebāt unū de ipſis dīm & principē & magi ſtrū q ſperaret in illis cōuiuiis. Iſte au tē a ſumpto magiſterio habebat im perare illis ſodalibus: & iter cætera p ponebat aliquas cōcluſiōes & diſpu tationes ut menſis remotis illæ diſpu tarent: ut utrum elegantior poeta ſit Virg. an Homerus: & xenophon qui ſ ducit unam diſputationē. Amor ut̄ ſpōtanea uolūtate an coacta pueniat Is ſermo. ſ. tales diſputatiōes delectāt me. A ſūmo magro: ab illo. ſ. quem præelegerunt. dicunt̄ enī magiſtri nō ſolū doctores artiū ſed alia rerum: qa magis cæteris poſſunt: hinc & ma giſtratus dicebant. & magiſtrare anti q p moderari: unī arbitror eſſe dictos magiſtros. In poculo. i. poſt cibum: poculum aūt eſt inſtr̄m quo bibitur. Sympoſio: cōpotatione ita ipſū ap pellat. Minuta: in qbus oīa quaſi ſūt deguſtata: ut ē illud Virgilii: Primaq̄ libato ſūmo tenus attigit ore. Rorā tia: tanq̄ rore aſperſa non inundātia. Refrigeratio æſtate: ex qua ēt ſenes habēt uoluptatem. In locis ſabinis: ubi Cato habebat prædia. Cōpleo: perfectū numer̄ facio: ut ex ſua pru dentia & ſapiētia: qa ubi Cato ibi oīs beneuiuendi doctrina: & diuina quædā ſapientia. At nō: antipo phora ab aduerſariis facta. Titilatio: irritatio uoluptatis. Sed ne deſideratio qdē: quod ē multū lau dabile in ſenectute nō hr̄e irritationē uoluptatū: & deſiderationem rer̄ abſentiū qd̄ iſti uituperant: deſi deriū aūt ſemper ē de re abſente: & q deſiderat eſt ſubiectus & ſeruus illius rei deſideratæ: & cū ſenes ni hil deſiderent: ſūt liberi: & illius rei habent uoluptatē. Nihil aūt eſt moleſtū quod nō deſideres: qa qd̄ quid deſiderat̄ eſt moleſtum & graue non hūtibus: ut uerbi gra aliquis deſiderat hr̄e alas: quas cum nō habeat moleſtia afficit̄: ſed multa ſūt genera moleſtiæ. Sophocles: præclarus poeta atheniēſis: de quo diximus. Rebus uenereis: honeſto uocabulo uſus ē in re ihoneſta. Meliora. ſ. dent. & iſtā beſtialē libi dinem auertant a me. Iſtinc: a rebus ipſis uenereis: q̄ non ſūt in me. Aut furioſo: a quo furor nunquā recedit: furiatus uero q furit ex cā: ut Chorebus uirgilianus: furiata mente chorebus. Agreſti: duro & ī exorabili. Cupidis: hoibus exoptantibus taliū rer̄ uenerear̄ ipſis carere moleſtū eſt: ſed mihi nō exo ptanti ē graue. Saciatis & expleris: ī hoc differunt qd̄ expleri eſt tantūmō plenū eſſe: ſaciari uero ultra modū hoibus autem qui ſunt ſaciati & expleti iſtis rebus eſt iucundius carere q̄ frui quod eſt in ſenibus amicorū (quia uitæ cōiunctionē haberet) conuiuiū notarunt. melius q̄ græci q hoc idē tū cōpotationē tū concenationē uocant: ut qd̄ ī eo genere minimū eſt. id maxime probare uideāt. Ego uero pp ſermo nis delectationē tēpeſtiuis cōuiuiis delector: nec cū æqualibus ſolū: q pauci admodū reſtāt: ſed cū uīa ēt ætate atq; uobiſcū. habeoq; ſenectuti magnā gra tiā: quæ mihi ſermonis auiditatē auxit: potionis & cibi ſuſtulit. Quod ſi quē etiā iſta delectant (ne oīo bellū īdixiſſe uidear uoluptati) cuius eſt ēt fortaſſe qdā naturalis modo, non intelligo ne in iſtis qdem uoluptatibus ipſis carere ſenſu ſenectutē. Me uero & magiſteria delectāt a maioribus īſtituta: & is ſer mo q more maior̄ a ſūmo adhibeāt magro in pocu lo & pocula: ſicut ī Sympoſio Xenophōtis. minuta atq; rorantia: & refrigeratio æſtate: & uiciſſim: aut ſol: aut ignis ibernus: q̄ qdē in ſabinis ēt pſeq ſoleo cōuiuiū q; uicinor̄ quotidie cōpleo. qd̄ ad multam noctē q̄ maxīe poſſumus uario ſermōe ꝓducimus. At nō ē uoluptatū tāta quaſi titilatio ī ſenibus cre do: ſed ne deſideratio qdē. Nihil aūt moleſtū qd̄ nō deſideres: Bene Sophocles. cū ex eo quidā iā cō fecta ætate q̄reret uteret̄ ne rebus uenereis: dii melio ra inquit: Libēter uero iſtinc: tanq̄ a dño agreſti ac furioſo ꝓfugi. Cupidis. n. rerū taliū odioſū & mo leſtū ē fortaſſe carere. Saciatis uero & expletis iucū

Magiſter
Magiſtratus
Pocului
Sympoſij
Aſſurgo
Aſſurgatus
Expleri
Saturi

Non caret:ergo hēt qui non desiderat:qa desiderare est de re absenti:& cū nō desideramus aliq̄ rem ipsa non caremus.unde seqtur qđ non desiderare ē iucundius q̄ desiderare:q̄ dicit ergo hoc etce. Bona ætas:ipsa iuuenta siue adolescētia. Paruulis rebus:ut pede certo signat humū. Deinde his ēt.s.uoluptatibus q̄ habent in senectute non oīo caret:quasi non pōt ita bñ comedere sicut iuuenis:tñ tantum q̄tū satis est sumit cibū:& ex eo fruit uoluptate. Vt turpione ab ambiuio:noīe proprio mimi: & poīt similitudinē de illis q̄ sunt ad spectandū in theatro qđ appellat caueā sicut Virg.in qnto: Caueæ cōsensum īgentis & ora/dē ēt cauea spectaculū arena theatrū quo conueniebat populus ad spectādū aliquas comœdias recitandas:ubi erant tres gradus consessus p̄mus medius & extremus: & mimi erāt in medio theatro.uñ dē sicut in p̄ma cauea.i.in primo gradu theatri. Sic:adaptat cōparationem. Chauea

dius est carere q̄ frui. Quāq̄ non caret is:q̄ nō desiderat:ergo nō desiderare dico eē iucūdius quā frui: qđ si istis ipsis uoluptatibus bona ætas fruitur:libētius primū paruulis fruit rebus (ut dixīus) deīde iis quibus senectus:si etiā nō abunde potitur. nō oīo caret:ut turpione ambiuio magis delectat:q̄ in prima cauea spectat:delectat tamē ēt qui ī ultima. Sic adolescētia uoluptates p̄prie ītuēs magis lætat. Sed delectatur ēt senectus procul eas spectās:tantū q̄tū sat ē. At illa quāti sunt animū tanq̄ emeritis stipendiis:libidinis:ābitionis.cōtentionis.inimicitiaꝝ:cupiditatū oīum secum esse:secūq̄ (ut dicit) uiuere. Si uero habet aliquod tāquā pabulum studii atq̄ doctrīæ:nihil ē ociosa senectute iucūdius. Mori uidebamus ī studio dimittendi nē pene cæli atq̄ terræ. Gallū familiarē patris tui scipio:quotiēs illum lux noctu aliqđ describere īgressū:quotiēs nox oppressit cū cœpisset mane:quā delectabat cū defectiōes solis & lunæ multo nobis āte prædiceret.qđ ī leuioribꝰ studiis:sed tñ acutis:q̄ gaudebat bello suo punico Neuius q̄ truculēto Plautius q̄ pseudulo Vidi ēt senē Liuiū:q cū septē annos anteq̄ ego natus sū

por iā

delectat

aquod

Emeritis

Mereo

Stipendiū

Mori : Quietum ee

ri:dimissis cōmoditatibus uitæ uehemēter intentū esse alicui rei:ut dicimus emoriebat risu. Dimitiendi cæli atq̄ terræ.latine dixit:qđ græce gæometriā & astrologiā:quibus dies nocteſq̄ inuigilat iste gallus:adeo q̄ iā cibū dimittebat:ut obseruaret cursus stellarū:& ex eo magnā uoluptatē capiebat. Iste autem p̄clarus fuit & familiaris Pauli æmilii patris istius Sci.q cū contra Persen apud lacedæmonios bellum gessit:qđ dictum est bellū macedonicum:de quo scripsit Liuius hūc Gallū secum duxit: & ibi cum eclipsis facta esset solis omnes obstupuerunt credentes malum prodigiū belli futuri:quos ipse Gallus aīauit & omnē timorem ademit eis rationē eclipsis ostendens:hæc autem fit per iterpositionem lunæ. Lunarius aūt eclipsis fit per interpositionem terræ inter lunā & solem:quia qcquid luminis luna habet recipit a sole.per se enī est corpus obscurū.unde luna quasi lux aliena dicta ē huiusce uero rei rōem Cicero de deoꝝ natura graphice scribit. Lux.s.oppressit.bis enī est repetendū oppressit. Noctu:obseruando sidera:a quo studio nunq̄ diuertebat dimittens ēt cibū. Defectiones:latine dixit qđ græci eclipsim dicunt. Multo ante:quasi per unū annum. Prædicere:ante dicere. Quid in leuioribus studiis: qa respectu astrologiæ & gæometriæ sunt leuiora studia ista humanitatis:uult q̄ per exemplā probare etiam in cæteris litterariis studiis magnā eē uoluptatem. Acutus:quia ex subtili & acuto īgenio. Bello suo punico.Neuius hic comicus fuit tertius numero:q ut dicit hieronymus uticæ mortuus est pulsus roma factione nobiliū ac p̄cipue Metelli & q̄dam comœdiā fecit:quā bellum punicū appellauit.Liuiū qui Liuis andronicus dicebatur.Liuius aūt a domino suo Liuio Salinatore de quo supra diximus denomiatus & qa erat doctissimus poeta tragœdiarū scriptor ob īgenii meritū:& qa liberos eius erudiebat:

Dimitien

Gallus cōnus

Luna

Neuius comus

Neuius īgenius

ab ipso salinatore donatus ē libertate: & multas fabulas fecit. Elicuisset. i. emisisset in pronunciationē.
¶ P. Licinii Crassi: hic doctissimus hō iurisconsultus fuit: q multa cōmentaria i iure ciuili & in iure pōtificio fecit. De huius. P. Scipiōis: q sua ætate primus erat iō dixit huius. Flagrātis: ardētis senes cōtra dicimus ignauos: & differt a fragrās. id eni est redolens. Virg. Redolētq; thimo fragrātia mella. M. uero Cethegū: hic ꝓclarus uir fuit: q uim eloq̄ntiæ indagauit: & uocabuloꝝ proprietatē quē suadā medulla Ennius appellauit: & recte qa aliud ore loq aliud sūmo pectore & medullitus est. ná loq ore & sūmis labris ē inepte & icōsiderate & temere. Suadā: át dixit qa suasio & psuasio est finis oratoris: q̄ inducit aīus auditorū ad credendū uñ Vir. male suada fames. Quæ: uoluptates sunt cō parandæ: q̄si dicat nullæ. Scortum: scorta eni sūt coria quæ trahunt & dtrahunt hinc inde a coriatis. ut mollita credant: hinc a sīlitudine dicimus i utroq; genere. Crescunt cū ætate. & nunq̄ desinūt senescere. ¶ Venio núc ad uoluptates agricolaꝝ. uult ostēdere q; i agricultura senes maximas hūt uoluptates. uñ nota q; apud maiores nr̄os maximi præcii & singularis honoris erat agricultura. uñ emeriti milites illi uacabant. ꝓterea ex aratro ad magistratus senatorios uocabant: ut Cincinatus. Delector: & delecto in una & eadē significatiōe: sed delector deponēs: delecto neutrū. Habēt eni rōnem cū terra: probat qd uidet accedere ad uitā sapiētis uiri. nam ut uidimus in geor. & astrologiæ & aliaꝝ rerū multaꝝ scia agricola debet esse peritus. uñ dicit habent rōne cū terra: & duplex est sensus aut cōputationē aut q̄tū expendat in arando & i aliis officiis & q̄tū lucret: aut rōem. i. causā ut pro q̄litate terræ committat semina. ¶ Plerūq; maiori: ut i ægypto ꝓ uno centū: & ducentū reddūt i lybia. Cū fœnore: a fœtu dicto q; credita pecunia aliā ferat. ¶ Ipsius terræ: dicta ē át a terrēdo eo q; terit. Natura huius: huius uero duo sūt potissimū loca ut inqt Varro: Terra & cælū deinde particulatim utriusq; multa. Quæ gremio: trahit similitudinē a mulieribus & describit oēs ferme agricolturæ particulas: qbus oīdit illis delectari multū: & debemus scire quatripartitā esse rōem agroꝝ: quā Virgi. cōplexus est in geor. iiii. libris. ē eni prius sationalis ad seminandū: & iste ꝓpe uocat aruum. ē alter cōsitus ad plantādū. tertius pascuus ad pascua. Quartus floreus ad olera & flores & apes: Subacto. s. a rōe & occatiōe domito. Excepit: q̄si rem cadentē accepit. Est ēt excipē aliquē honorifice domi suscipe. Occatū p sincopā: qd occeatū dicimus. i. occultatū & opertū ab ob & cæco cas & ex quo noiata ē occatio: q̄ aūt sic se hēt qd primo iacimus semina & illud satio & illa semia cū occeamus. s. operimus & tegimus a rōne uocat occatio. Vapore: calore & humore: qbus oīa oriunt. Nixa: firmata. Fibris: radicibus. ¶ Stirpiū i arboribus & plantis masculini generis: i ꝓpria uero fœminini. Culmo geniculato: ē. n. culmus a radicibus usq; ad aristas qa añ usū tegulaꝝ coperiebāt domus: usi culmia dicebant: uñ adhuc nomē seruat. Virg. horrebāt culmina regū. Geniculatus át dr qd hēt gēua. i. nodos ad sīlitudinē genū. Va

fabulā elicuisset: Cethego Tuditanoq; consulibus. usq; ad adolescentiā meā processit ætatē. qd de. P. Licinii Crassi & pontificii & ciuilis iuris studio loquar. Aut de huius. P. Scipiōis: q his paucis diebus pontifex maxīus factus est. Atq eos oēs quos cōmoraui his studiis flagrantes senes uidimus. M. uero Cethegū quē recte suadā medullā dixit Ennius q̄ to studio exerceri i dicēdo uidebamus ēt senē. Quæ sūt igit epularū: aut scortorū uoluptates cū his uoluptatibus cōparandæ. Atq̄ hæc qdē studia sūt doctrinæ: quæ qdē prudētibus & bene īstitutis pariter cū ætate crescūt: ut honestū illud Solonis ē: qd ait uersiculo quodā: ut ante dixi: senescere se multa in dies addiscentē: qua uoluptate aī nulla certe pōt eē maior. Venio nunc ad uoluptates agricolaꝝ: qbus ego ī credibiliter delector: quæ nec ulla īpediuntur senectute: & mihi ad sapientis uitā ꝓxime uidētur accedere. hñt enī rationē cum terra: quæ nunq̄ recusat īperiū nec unq̄ sine usura reddit qd accepit: sed alias minore plerūq; maiore cū fœnore q̄q̄ nō mō fructus quidē me: sed ēt ipsius teræ uis ac natura delectat: quæ cū gremio mollito ac subacto semē spargum excepit: primum id occatum cohibet: ex quo occatio: quæ hoc efficit nominata est: deīde te pefactum uapore & complexu suo diffūdit: & elicit herbescentem ex eo uiriditatem: quæ nixa fibris stirpium sensim adolescit. culmoq; erecto geniculato uaginis iā quasi pubescens includit. Equibus cū emer

Vltimus reassus
Cethegus
Suada .e.
Scortuz
Delectator
al' ꝓpressu sulco
Sationalis
Consitus
Ager pascuus
Floreus
Excipere
Occatio
Occato
Fibra .e.
Culmus
Culmen
Stirps q̄s mas
Geniculatus. a. um

ginis:illis leuibus ſpoliis:quas Seruius dixit ſtipulas. Pubeſcēs:a ſilitudine herbeſcens. Fruges:a fruē do:aut a frumine.i.palatu ut dicit Seruius. Spicæ:hæ a ſpe dictæ ſūt:& ut ait Seruius & ſpicus & ſpicū dr. Cice.in arato:Spicū illuſtre ferrens ſigni corpe uirgo:ſed a neutro tm̄ ſingularē numerū iuenimus. ſpicos āt de maturis abuſiue dicimus.nā ꝑpe ſpicus ē cū ariſtæ adhuc tenues i modū ſpiculi eminēt munitur a ſilitudine caſtrorū q̄ dicunt muniri uallo. Ariſtarū:ne aues ipſas comedant.hic uallus eſt pallus: hoc uallū ē ipſū repagulū ex uallis factū. Ariſta aūt dicta ē ab areo qđ ſit arida. Vitiū:hæ eni ut ait Varro a uino dictæ ſūt.id āt a ui.hinc uindemia:q̄ſi uini demia. Requiē:hūc textū allegat Priſcianus:& dicit declinari poſſe tā tertiæ q̄ qntæ declinatōnis:ut hæc reqes ei & hæc reqes tis:& a quies cōpoſitū ē. Omitto enī uim ipſā:pſtat in cōtēplatiōe naturæ ipſius terræ:ut oñdat magnā & ſingularē i ea eē uoluptatē:& facit unā occupationē colorē rhetoricū. Vim:potētiā ut longā multa ui muniet albā.

ſerit:fūdit frugē ſpicæ ordine ſtructā:& cōtra auiū minorū morſū muniť uallo ariſtarū. Quid ego uitiū ſatus:ortus:īcremēta cōmemorem. Sciari delectatiōe nō poſſū:ut meæ ſenectutis requiē oblectamentūq; noſcatis. Omitto.n.uim ipſā oīum q̄ generanť e terra q̄ ex fici tātulo grano:aut ex acino uinaceo:aut ex cæterarū frugū.aut ſtirpiū minutiſſimis ſeminibus tātos trūcos ramoſq; ꝓcreet:malleoli:plātæ:ſarmēta:uites:radices:ꝓpagines: nōne ea efficiūt:ut quēuis admiratōe delectēt. Vitis q̄ natura caduca eſt:& niſi fulta ſit ad terrā ferť:eadē ut ſe erigat clauiculis ſuis:q̄ſi mānibus qcqd ē nacta complectiť. Quā ſerpētē multiplici lapſu & errarico ferro āputans coercet ars agricolaꝝ:ne ſilueſcat ſarmētū & ī oēs ptis nimia fūdat. Itaq; ineunte uere ī iis quæ ſlicta ſūt:exiſtit tāq̄ ad articulos ſarmētoꝝ ea: q̄ gemina diciť:a qua oriēs uua ſeſe oñdit.q̄ & ſucco terræ & calore ſolis augeſcēs.primo ē pacerba guſtu:deīde maturata dulceſcit.ueſtitaq; pāpinis:nec modico tpe caret:& nimios ſolis defendit ardores. Qua qđ pōt eē tū fructu lætius:tū aſpectu pulchrius. Cuius qđē nō utilitas me ſolū:ut añ dixi. ſed ēt cultura & ipa natura nō delectat:Adminiculoꝝ ordines:capitū cōiugatio:ſligatio:ꝓpagatio: uitiūq;

Ex fici.ficus ci & ficus cus ſcđæ & q̄rtæ declinatiōis ꝓ arbore & fructu dicimus:ſic freq̄ntiſſime utiť Tullius & Plinius.dr hic ficus ꝓ uitio corpis ſecūdæ declinatiōis. Ex acino uinaceo ex grano qđē i uua. Malleoli:ramī uitis q̄ abſcinduntť ex ea ut plātentť alibi dicti malleoli qa formā mallei hūt cū eis abſciſo modico trūco uitis uetēris q̄ aliter plātati nō uiuerent. Plātæ:q̄ fiūt ex ipſis malleolis. Sarmenta:purgamēta ipſaꝝ a ſarpo pis qđē purgo:aut a ſarpus pa pum:quod eſt purus ra rum.uñ ſarpa uinea putata: hoc ē pura facta dr. Propagines: q̄ fiūt cū ruſtici uitē ſupꝑmūt:ut ex una plēs faciant ī ſilitudinē arcus: & tunc hēt primā lōgā. Virg.i.ii.geor. Siluarūq; aliæ flexo: ꝓpaginis arcus. q̄do uero hēt ꝑmā breuē tunc progeniem ſignificat:ut Virg. generoſa ꝓpago: & dicta ē a ꝓpagādo:ut ruſtici faciūt ī uitibus. Caduca:q̄ cadit ad terrami ſuſtētentť furcis & uallis q̄ niſi. Fulta.i.ſuſtentata a fulcio cis qđ ē ſuſtento & ſurſum erigo.unde furcæ dictæ ſunt quæ ſuſtentāt aliq̄ arborē cadentē:uel aliqđ aliud. Clauiculis ſuis:hoc dicunt capreolos q̄ tanq̄ manus complectunť arborē:uel ramos uel uallos aliquos. Quid ē nacta.i.inuenit:ſūt aliq̄ uerba quæ aliud in ꝑſenti:aliud ī ꝑterito ꝑfecto ſignificant:ut nāciſcor acquiro:natus ſū inueni:ut & fruor.i.utor fretus ſū.i.cōfiſus. Quā ſerpentē:uitē extēdentē & explicantē ſe ꝑ ramos multiplici & uario lapſu. Amputans:ſupflua demēs & pura reddēs Vñ dicūt putū aurū.i.purū. In oīs actus:qđ eſt pluralis numeri. Partis:ē & alia regula q̄ noīa ī r s:in noīatiuo potius in is q̄ es faciunt accuſatiuū pluralem. Vel omnia noīa quæ in genitiuo plurali in ium faciunt. Ineunte:incipiente:hoc eſt nouo uere:quia dr nouum adultum:& præceps. Exiſtit:emi net ab extra & ſiſto. Articulos:digitos:qui ſicut digiti flectunť. Gemina:quā oculos ramorum dicūt: quando ī uere incipiūt apparere.ut Virgilius ī geor.ſecundo. Nam quæ de medio trudūt de corticæ gēmæ. Succo terræ de calore ſolis:qa ab his oriunť cuncta duobus:ut inquit Ouidius. Peracerba:ima tura. Vnde uocanť ophaces uuæ quæ nondū maturæ ſunt.& uinū omphaciū. Pampinis:palmitibus.

Fructu lætius:aſpectu plchrius bene maritauit hæc uerba:qa fructus lætificat hoīes:pulchritudo mouet.ut pulchra mouēt oculos. Cultura:ars ipſa colendi. Adminiculoꝝ:uallorū & cannarum:quæ ſuſtentant uites per ordinē poſitas:& ex ad & manus dicūť adminiculi. Coniugatio:q̄ſi in iugū poſitæ.

Religatio:cū religantur scirpis uallo Irrigationes:quas faciunt agricolæ p riuos ut irrigent plantas fossiones quas aut ad irrigandū:aut plantandū faciūt. Repastinatiões:p remotionē terræ a radicibus uitium:& p adiunctionē sicut res ipsa postulat. Stercorādi:qđ fit per stercus sparsum supra. Quem de rebus rusticis scripsi:Cato enim librum unū de agricultura scripsit q adhuc inuenitur:& i eo tractauit de ui agriculturæ utilitate stercorandi. Vnde accusat Hesiodū poetam græcum.q de agricultura ad fratrē persem scripsit unū librum:quem εργα και ημερας inscripsit. Quod primo carmine georgicorum Hesiodus poē
ābque alioz ābutatō
iseruit. Quid faciat lætas segetes quo sydere terrā. In quo nullā fecit mentionē de stercorandis agris qđ est i arte agriculturæ potissimū. Doctus:i eo quod dixit doctū momordit eum Ne uerbū quidē. Notanda est hæc locutio:qđ cum ponitur ne semper qdem est tertium: ut nūc ne uerbum qdem. At Homerus:ad hoc ne dicere aliqs pro hesiodo: quod ad illud tēpus non erat usus stercorationis:& iō de eo nō dixit:commemorat Homerum de ea re mentionem fecisse i odissæa:ut patet de Laerte Vlyxis patre. Sed in magna dubitatione fuit: & est tā apud latinos quā apud græcos qs fuerit ātē Homerus an Hesiodus. Et ideo nūc dicit Cato ut mihi uidetur:ut ingt Eusebus qdam Homerum & Hesiodū tēporibus fuisse aiūt quibus laertē Vlyxis patrē. Desiderare:absentiā:ut ante diximus. Nec Ne erquidem
sarmentoz:ea quā dixi:alioz īmissio. Quid ergo irrigationes:qd agri fossiones:repastinatiōes q; profe/rā:qbus fit multo terra fœcūdior? Quid de utilitate loquar stercorādi? Dixi ī eo libro:quē de rebus rusticis scripsi:de q̄ doctus Hesi. ne uerbū qđē fecit: cū de cultura agri scriberet. At Ho. q̄ multis:ut mihi uidet añ seculis fuit:Laertē lenientē:desiderium qđ capiebat e filio colentē agz & eū stercorātē facit Nec uero segetibus solū & pratis & uineis & arbustis res rusticæ lætæ sunt. Sed pomariis ēt & hortis: tū pecudū pastu & apū examinibus:florū oīum uarietate. Nec cōsitiōes mō delectāt:sed ēt īsitiones:q bus nihil īuēit agricola sollertius. Possū pseq multa oblectamēta rez rusticarz:sed ea ipsa q̄ dixi sētio fuisse longiora. Ignoscetis āt:nā & studio rez rusticarū ,puectus sum:& senectus ē natura loquatior. ne ab oībus eam uitiis uidear uīdicare. Ergo in hac uita. M. Curius cū de sānitibus triumphasset & de Pyrrho:cōsumpsit extremū tēpus ætatis. Cuius q̄ dē uillā ego cōtēplās. Abest.n.non lōge ame: admirari satis non possū:uel ipsius hominis cōtinentiā: Segetes Prata Vineæ Pecudes Apes Vindicare Curius romanus Pyrrhus Triumphus Villa Rus Cōtinentia et sabini
sarmentoz:ea quā dixi:alioz īmissio. Quid ergo irrigationes:qd agri fossiones:repastinatiōes q; profe/rā:qbus fit multo terra fœcūdior? Quid de utilitate loquar stercorādi? Dixi ī eo libro:quē de rebus rusticis scripsi:de q̄ doctus Hesi. ne uerbū qđē fecit: cū de cultura agri scriberet. At Ho. q̄ multis:ut mihi uidet añ seculis fuit:Laertē lenientē:desiderium qđ capiebat e filio colentē agz & eū stercorātē facit Nec uero segetibus solū & pratis & uineis & arbustis res rusticæ lætæ sunt. Sed pomariis ēt & hortis: tū pecudū pastu & apū examinibus:florū oīum uarietate. Nec cōsitiōes mō delectāt:sed ēt īsitiones:q bus nihil īuēit agricola sollertius. Possū pseq multa oblectamēta rez rusticarz:sed ea ipsa q̄ dixi sētio fuisse longiora. Ignoscetis āt:nā & studio rez rusticarū ,puectus sum:& senectus ē natura loquatior. ne ab oībus eam uitiis uidear uīdicare. Ergo in hac uita. M. Curius cū de sānitibus triumphasset & de Pyrrho:cōsumpsit extremū tēpus ætatis. Cuius q̄ dē uillā ego cōtēplās. Abest.n.non lōge ame: admirari satis non possū:uel ipsius hominis cōtinentiā: qui paruo contentus & diuitias uilipendebat. Est autem continentia per quam cupiditas consilii ratione regitur:ut inquit Cicero:& est spes tēperantiæ. Tempo

rum:cū antea multæ magnificæ uillæ factæ essent:quasi theatra. Ad focū:ecce quod diximus supra. focus.n.dicit' ubi fouet ignis. Ignis aūt est ipsum elementū: ut fert sine igne focū. Nō.n.pclaꝝ respō sum. Tātus aius:q multa cōtēnebat:pauca uero desiderabat:quod idē legit' d' Fabritio:ut paruoq; po tentē fabritiū & bene tātus aius.qs.n.est qui auri auiditatē nō habeat. Virgi. Quid nō mortalia pectō ra cogis auri sacra fames Acie:pugna.significat aūt tria & oculi uisionē:& cultri acumē:& structos mili tes ad pugnā. Pecunia:est.n.a pecoribus dicta pecunia eo q; antiquoꝝ uniuersa substātia i pecoribus cōstabat. A me ipso:hoc est ab oīo ne mea agri colēdi:qa iā igressus erat i cōtēptionē diuitiaꝝ. Dicit ne recedā a me ipso:& subiūgit nobilitatē agri culturæ:i qua pclaros hoies fuisse cō memorat & uocato ad senatoriā di gnitatē & subiūgit exemplū de lucio. Qu.cincinato.hic aūt agriculturæ in uigilabat:& cū rōani maxia annonæ charitate laborarēt erat qdā R ōanus clarissimus frumenti eo tpe maximā habēs copiā:& ipsā multo distribuēs cogitauit pmā occupare:& fieri do minū romæ alliciendo aios illoꝝ do no frumēti:qd' aūt ut cognitū est a se natoribus q; pmū. L. Qu. Cicinatū di ctatorē orauerit q tūc erat ruri: & qī fuit ei nūciatū arabat:& dimisso ara tro uenit romā & dictatoriā accepit dignitatē:& illū quē diximus diuitē.s. spuriū melū regnū affectantē p magi strū eqtū. Caiū seruiliū ad se uocari fe cit:& si ire negasset ipsū traheret ui ul iterimeret:uñ cū ad eū uenit fugē cœ pit:quē pcutus iterfecit & domum eius ut iqt Pli.solo æquauit:uñ locus ille æqmeliū dicit' & hoc fecit i secun da dictatura. Magister eqtū:quē uul go dicūt el menescalcho de cāpo. hic uero pximus erat dictatori & pfectus erat regēdis eqtibus ἱππαρχος Occu parū:puētū ante q; fuga euaderet. Et cæteri senes ut. L. Qu. Cicinatus. Of ficio:beneficio & honestate salutaris pinde uiuūt hoies. Ad cultū deorū Quoniā hæc:instat contra gulosos & uel tēporꝝ disciplinā. Curio ad focū sedenti magnū auri pondus samnites cū attulissēt.repudiati ab eo sunt. Non.n.auꝝ habere præclaꝝ sibi uideri dixit: sed eis q haberēt auꝝ īperare. poterat ne tātus aīus non iocūdā habere senectutē? Sed uenio ad agrico las:ne a me ipso recedā. In agris erāt tū senatores. i. senes. Siquidē. L. Quintio cincinato in agro aranti nūciatū est eū dictatorē esse factū: cuius dictatoris iussu. C. Seruilius hala:Sp. Meliū regnū appetētē & occupare uolentē īteremit. A uilla i senatū accer sebant. Curius & cæteri senes. Ex quo qui eos accer sebāt:uiatores noīati sūt. Nū igit' eoꝝ senectus mi serabilis fuit q se agri cultiōe oblectabāt? Mea qdē sniā:haud scio an ulla beatior esse possit:neq; solū delectō officio:qd' hoīum generi uniuerso cultura agroꝝ ē salutaris. sed & delectatiōe quā dixi & saturitate co piaq; oīum reꝝ q ad uictū hoīum & cultū ēt deorū ptinēt. Et qm hæc qdā desiderāt:in gratiam iā cum uoluptate redeamus. Semp.n.bōi assiduiq; domi ni referta cella uinaria:olearia:& penuariā:uillaq; tota locuplex est? abūdat porco:hædo:agno: gallīa lacte.caseo.melle. Iā hortū ipsi agricolæ succidiā al terā appellāt. Tū cōditiora facit hæc ēt supuacanei operis aucupiū atq; uenatio. Quid de pratorum ui

ꝓpter sacrificia uitulorꝝ & agnorꝝ & aliaꝝ reꝝ quæ diis fiunt. ꝓbat q in senibus est uoluptas sensuū ut in gustu & uisu. In gratiam redeamus:pacē faciamus cū uo luptate de qua malediximus:& litē cū ea habuimus.redire.n.in gratiam est contrariū illius quod dixi mus indicere bellum. Assiduiq;.i.diuites. Nam assiduus diuitē significat & diligentem & attentum & nunc dicitur ab assideo quod est insto alicui rei. Id aūt ex ad & sedeo & diuitē:& tunc ex asse & do das componitur quasi q; assem det. Referta:a farcio cis quod est impleo. Cella:generale est nomē:unū addidit uinaria idest cella ubi stat uinū quod uulgo dicitur cellariū. Olearia:ubi oleū:Penuaria uero ubi sunt omnia necessaria ad uictum ut panis:caseus.carnes salitæ cādelæ. Locuplex:omnibus bonis plena.sed proprie locuplex dicitur qui multa prædia possidet locos & possessiones: dictus a loco & plenus quasi locoꝝ plenus. Porco:honestius per singularē auxit:& est intellectio:ut hostis habet mu ros:& est alius color qui dicit Articulus. Caseo:q a coacto lacte dictus est. Norrū:appellat alterā suc cidiā.i.pnam:qa dicunt habere duas pernas.i.succidias agricolæ.unā in carnibus salitis porcinis:& po tissimū i lūbis porcoꝝ:quos pernas dicūt. Alterā in hortis & i oleribus.qbus maxīe uiuūt.dicta aūt est succidia:qd' paulati succidūt.i.icidūt.hāc uero Nōius successionē necessariā appellauit:& tā seino q; neu tro decliauit:& dixit lardū signare. Cōditiora:saporē meliorē hītia a ꝺditio ꝺdiui ꝺditū Supuacanei

Focus qre Ignis

Anes tia qre Pecunia

L. quintus Cincinatus & Seruilius

Eqmeliū Mgr equitū

In gratiā redire q̄ Indicere bellū / Assiduus Assideo ꝓmala Cella olearia, penuaria

Locuplex

Pcna Succidia

Cōditiora

quia quando est opus laborandi: tunc non debent uenari & aucupari: sed quando cesset ab opere:
Nec usu: ad usum & utilitatē. Vberius: bene maritauit hæc uerba. Vber: aūt & substātiuū est: & mā
má significat & adiectiuū: ut hic & hæc & hoc uber: ut atq; ubē glebæ. Specie: aspectu a spicio: cis: an
tiquo uerbo: quo nūc p cōpositionē utimur. Vñ ispicio: a quo ēt auspiciū dictū ab aue speciēda. Alle
ctat: attrahit frequētatiuū est ab allicio. Apricatiōe: ipsa statiōe loci aprici. Est. n. locus apricus sine fri
gore & gaudēs sole. Salubribus: nō marcidis: qbus morbus ꝓcreat. Arma. i. humeris depēdētia dicta
sūt: siue ab arcēdo: ut inqt Var. qa hic
arcemus hostes. & ē repetitio: Tale &
illud ē Plauti ī curculione: Sibi sua ha
beāt arma reges sibi diuitias diuites si
bi honores sibi uirtutes: sibi pugnas:
sibi ꝓlia: dum mihi abstineāt iuidere.
Talos: taxillos. Thesseras: genus ē
ludi: cū lapillis q̄dratis istictis aliqbus
maculis aureis: hic etiā dicūt ipsum lu
dū alcaz & scachoz thesseras: uñ ēt a
liq̄ ædificia cū istis lapillis q̄dratis ua
cuata & isignita appellant thessilata.
Ad multas res: qa q̄si ad oēm istitu
tionē hūanæ uitæ scripsit uolumina.
iste aūt athenienſis fuit Socratis disci
pulus: q inter alia de cyrris scripsit de
maiore & minore. Oeconomicus:
.i. de re familiari ϗκοσ domus ꝓ ωμι
Inscribit: ititulat. In eo libro. s. œco
nomico. Critobulo noīe ꝓprio: qd
boni sit cōsilii dicto. i. cōsiliū. Præstā
ti īgenio: & ablatiuo & genitiuo ī sili
locutione uti possumus ut sūma uir
tute: & sūmæ uirtutis uir. & talē abla
tiuū Serui. appellat septimū casū: ut
& pulchra faciat te, ple parentē. Ly
sāder: iste uenit legatus ad Cyz noīe
lacedæmonioz q tūc erat sardibus ci
uitate ꝑclara asiæ: q hæ sardes ium de
cliat. Vir sūmæ uirtutis Atq; iqt æmi
lius ꝓbo: q magnā reliqt sui famā ma
gis felicitate q̄ uirtute ptā. A sociis: la
cedæmōiis ꝯfederatis. Comē. i. beni
gnū & suauē: hic & hæc comis & hoc
cōe: ide cōes itis. Proceritates: eminē
tias in qncūcē hoc ē ī spaciū qnq; ūcia
rū & p sepationē unio arboris ad alte
rā ī ordinē positæ: uñ nota: q uncia tā
ponderandaz: q̄ mensurandaz rerū
est terminus. Numum subac. & pu.
hoc est exaratam. Dixisse: supple lo
quitur Socrates. Solertiam: acutam
& subtilem artem: & subtilitatem in
genii. Dimensa: passiue significatio
nis est nūc: & actiue paulopost: ut Atq
qui ego illa omnia sum dimensus a
metior tiris. Ornatum persicū: uno
uerbo expræssit quicquid dixit xeno
phon in eo libro. Gemmis: hoc interest inter gemmas & margaritas: q margaritæ sūt pertusæ & albæ:
gemmæ uero diuersi coloris & integræ. Et cæteraz rerum: ut rei familiaris & militaris. Marcū qdē

riditate: aut arboz ordinibus: aut uineaz oliuetoz
ue specie dicā: breui expediā. Agro bene culto nil po
test esse nec usu uberius: nec specie ornatius: ad quē
früēdū nō mō nō retardat: uez etiā ītuitat atq; allec
tat senectus. Vbi. n. pōt illa ætas æqua calescere: uel
apricatiōe melius uel igni? uel uicissim umbris aqs
ue salubribꝰ? Nabeant igit alii sibi arma: sibi equos
sibi hastas: sibi clauā & pilā: sibi uenatiōes & cursus
nobis senibus ex lusiōibus multis talos relinquāt &
tesseras. Idipsū utrū iubebit: qm̄ sine his beata esse
senectus pōt. Multas ad res putiles zenophontis li
bri referti sūt quos legite quæso studiose ſ̄ratis: q̄
copiose ab eo agricultura laudat ī eo libro: q ē d tuē
da re familiari q œconomicus īscribit? atq; ut intel
ligatis: nihil ei tā regale uideri: q̄ studiū agri colēdi.
Socrates ī eo libro loquit cū critobulo: cyrū minorē
regē persaz præstātē īgenio atq; īperii gloria: cū ly
sander lacedæmonius uir sūmæ uirtutis ueniſſet ad
eū sardis: eiq; dona a sociis attulisset: & cæterisī re
bus comē erga lysandrū atq; hūanū fuisse. & ei quē
dā cōceptū agrū diligēter consitū ostendisse: cū aūt
admitteret lysander: & ꝓceritates arboz: & directos
in qncūcē ordines: & humū subactā atq; puram. &
suauitatē odoz q efflarent e floribus: tū eū dixisse.
Mirari se nō mō diligētiā: sed ēt solertiā eius. a quo
eēnt illa dimēsa & descripta: & ei cyz respōdisse. At
q ego ista sū dimēsus: mei sūt ordies mea descriptō
Multæ ēt istaz arboz mea manu sūt satæ: Tū lysā
drū ītuētē eius purpurā & nitorē corporis. ornatū
q; ꝑsicū multo auro multisq; gēmis dixisse. recte ue
ro te cyre beatū ferūt: q̄m uirtuti tuæ fortuna con
iūcta ē. Hac igit fortuna frui licet senibus. nec ætas
īpedit quo minus & cæterarum rez: & ī primis agri
colēdi studia teneamus usq; ad ultimum tempus se

Valeriũ coruinum: ponit exempla de latinis ne minoris æstimatiõis uideãtur latini q̃ græci. Coruinus enī ex ꝑclara familia romanoꝝ: j coruina dicta est miraculo quodã. nã oli cũ qdã romanus cũ uno gallo pugnasset: coruus qdã auxilio fuit rõano: & illi gallo maxio ipedimẽto cũ alis & unguibus: adeo ut romãus ille gallũ superauit: uñ coruinus ille dictus rõanus est: a quo familia coruina est cognominata. ¶ Eosq; coleret: arãdo: ligonizãdo: ut de cicinato diximus. Cuius. M. Valerii: ne pue auctoritatis uir uideret: laudat ipsũ a dignitate & ẽ genus itercurrẽs. Quãtũ spatiũ. s. q̃ dragita sex ãni: q ab hoc spacio ãno rũ q̃ dragita sex nostri maiores uoluerũt esse ꝓncipiũ senectutis. Fuit i cursu bonoꝝ & i hac senectute maxie hitus est auctoritatis: i qua etiã beatior fuit q; dicit. Atq; huius. s. M. Valerii Media. s. ætas. Plus laboris. labor enī differt a dolore: ut noster inqt Ci. i se cũdo tusculanaꝝ q̃stionũ Labor est q̃dã fũctio ai uel corpis grauioris opis uel muneris. Dolor autem motus asper i corpe alienus a sẽsibus. Vn quẽ. s. attiliũ calatinũ. Eulogiũ: benedictũ ελλογιποσ electus: q;. s. dicebat ꝑplĩ romãi ꝓmariũ fuisse. Viꝝ certe: maxia laus: q ꝓmarius ꝑplĩ rõani diceret cõsensu oĩum ciuiũ. hic uero est ille: de quo inqt Pli. contra cartaginẽses missus: maximis munitissimisq; ciuitatibus deiectis ide hastilia ꝑdã reportauit pachinũ cœpit: totaq; Sicilia pera grata paucis nauibus magnã hostiũ classem duce Hamilcare supauit. Carmẽ epitaphiũ: qd erat tale. Attilius calatinus uir ꝓmarius ꝑplĩ romãi oĩbus cõsentiẽtibus. Grauis uenerabilis. ¶ Põtificẽ: uel a põte sublitio ligneo q est ubi sacra fiebãt ut diximus: uel a põte q sit qdã pons ad diuia. Paulo æmilio: pr̃æ tuo. Africano: auo tuo. ¶ De maxio. Qu. Fabio maxio: de q; bus supra diximus. In sñia. i. in explicatiõe mẽtis suæ i cõsilio qd faciendũ & qd nõ faciẽdũ esset: cum habebant aliqd in senatu deliberare: & oẽs senatores suã sñiam dicebãt. Nutu: signo capitis annuentis alicuius faciendæ uel nõ faciẽdæ rei. Id aũt differt ab ãnuo nuo & nuto. nã nutare ẽ capite ãnuere. Nuere uero labro uel nare: nictare oculis. Honorata nõ aũt contempta: q; omnino grauis est. Sed i omni oratione. i. in omni meo sermone unde nota quod ponit modũ comparandæ auctoritatis: quæ quidẽ auctoritas: ut diximus est sententia imitatione digna sine ratione: hoc est ratio: idest causa non quæritur in ea: ut solebãt de Pythagora dicere. Efficitur: concluditur. Oratione: idest uerbis & laudatione & iactatiõe de se ipso cũ nõ uenueretur propter ignauiã suam: & postulat uenerari per canos & rugas. Quia nõ cani: capilli albi. Rugæ: cõtracte cutes. Sed honeste: hoc est cũ uirtute & continentia. Superiore: idest præterita. Videntur: cũ nõ sint leuia atq; cõmunia: sed singula atq; præcipua scilicet & salutari: ut sũmo mane ire salutatum senes domũ suam: si aliquid uelit habeantq;: de quo Iuue. fecit mentionẽ: ut Mane salutatũ & cætera. Appeti: adiri consilium. Decedi dare locũ ipsis in oĩbus locis. Assurgi: cũ prætæreũt ipsi iuuenes assurgere: & debitã reuerẽtiã & uocis & gestus ꝓsoluere festinent. Deduci: de domo ad templũ comitari. Cõsuli: petere ab eis consilium.

nectutis. M. qdẽ. Valeriũ coruinũ accepimus ad cẽtesimũ annũ uitã ꝑduxisse. cũ. n. esset exacta iã ætate in agris eosq; coleret: cuius ĩter ꝓmũ & sextũ consulatũ sex & quadraginta anni ĩterfuerũt. Itaq; q̃tũ spaciũ ætatis maiores nostri ad senectutis initiũ esse uoluerũt: tantus illi cursus honorum fuit: atq; eius extrẽa ætas in hoc beatior q̃ media quod auctoritatis plus habebat. laboris uero minus. apex autẽ senectutis ẽ auctoritas: q̃ta fuit in. L. Cecilio Metello: quãta in Attilio calatino in quẽ illud eulogiũ unicũ plurimæ cõsentiũt gentes: populi primariũ fuisse uiꝝ notũ ẽ totũ eius carmẽ ĩcisũ ĩ sepulchro Iure igit grauis: cuius de laudibus oĩum esset fama consentiẽs: quẽ uiꝝ. P. crassum nuper põtificẽ maximũ: quẽ postea Marcũ Lepidũ eodem sacerdotio prædituꝫ uidimus. Quid de paulo aut africano loquar. aut iã ante de maximo: quoꝝ nõ ĩ sñia solũ: sed etiã ĩ nutu residebat auctoritas: habet senectus honorata præsertim tantã auctoritatẽ: ut ea pluris sit: q̃ oẽs adolescẽtiæ uoluptates. sed ĩ oĩ oĩone meñ tote eã me laudare senectutẽ: q̃ fundamentis adolescentiæ cõstituta sit: Ex quo id efficitur: qd ego magno cũ assensu oĩum dixi. Miserã eẽ senectutẽ: q̃ se oĩone defenderet. Nõ cani. nõ rugæ repente auctoritatẽ afferre ꝑnt. sed honeste acta superior ætas fructus auctoritatis præbet extremos: hæc. n. ipsa sunt honorabilia: quæ uidentur leuia atq; cõmunia salutari appeti decedi assurgi: deduci reduci: consuli:

Quæ omia: hæc ꝓdicta. Lysandrũ: de quo diximus. Tribuitur: expectationis & æstimationis dat. Nusq̃: q̃ lacedæmone. Memoriæ ꝓditũ: est scriptũ & manifestatũ & mãdatũ mẽoriæ. Ludis: tpe ludorũ. Ad lacedæmonios legatos. s. q in eo dẽ spectaculo erãt apud athenas. A cũcto: uniuerso conũcto: q̃si cõiũctus dictus cũctus est: totus uero a tot: q̃uis habeat ꝑmã longã: & unius corpis plenitudinẽ significat. Oĩs uero uniuersalẽ: sed ista sæpissime cõfundunt: Vir. Omnẽq; reuerti ꝑ troiã. Statius: Et tos iponã ordine nepotes. Cõsessu atheniensiũ plausus signũ approbationis & cõmẽdatiõis cũ ꝓcussionibus manuũ datũ lacedæmonios benefecisse: & ipsi tñ ñ faciebãt & laudãdo lacedæmonios uituperabant se ipsos. In nro: romano. semp. n. cum græcis latina cõiũgit ne latini qdem græcis uiderent esse minores. In primis: ante oĩa sentẽtiæ: explicatiõis mẽtis suæ i consilio. Honore: aliqua dignitate ꝓcedẽtibus. Sed his q̃ cũ imperio. i. quæ ꝑtt iperare in ciuitate ut senatores & cõsules & dictatores: nõ aũt q; hoc loco itelligat ꝑ officio militari. iperatores. n. appellabant quos. dicũt capitaneos: & exercitui ꝑerant: & singuli aliqua re gesta uel ab exercitu uel a senatu hoc noĩe núcupantur.

Maiores natu: seniores augures.

Voluptates corpis: ut cibi & potionis. Fabulã. i. comœdiã: ꝑ silitudinẽ loqt̃: qa sicut comœdia in actus est diuisa: ita ætas nostra i actu tũ pueritiæ tũ adolescẽtiæ & cætera. Inexercitati: qa nullas exercitatiões habuerũt i recitãdis comædiis: uñ. In fine. i. i ultimo actus. Corruerit. i. defecerit animiũ defatigati. Exercitatus aũt ab exercito differt i hoc qd̃ exercitatus q̃ẽ expertus: & exercitationẽ & peritiam habuit alicuius rei dicit̃. Exercitus est defatigatus ut Vir. Nate iliacis exercite fatis Nystriões. n. sũt actors comœdiæ dicti ab hystro quodam q ꝑmo cœpit recitare: & de tuscia Romam ductus fuit. At sunt morosi: antipophora facta a Catone & ꝑsona illoꝝ adolescẽtuloꝝ q audiebant morosus ãt dicit̃ qd̃ uariis moribus contrariis & puersis istructus: & est fastidiosus: & nulla re cõtẽtat̃ & modo ait: modo negat. Anxii: molesti ab angor̃. Ira cũdi: i oĩbus idignationẽ habẽtes: difficiles q̃ruli: cũ qbꝫ nemo uiuer̃ põt: cuiꝫ cõtrariũ ẽ facilis. Etiã auari ab aueo & ære q d̃ auidus sit æris Vñ Ter. Quãto sẽiores sũt: tãto auidiores. Et Hora. Et iuẽtis miser abstineat: ac tĩet uti qd̃ res oĩs timide gelideq; ministrat dilator spe lõgus iners auidusq; futuri. difficilis q̃rulus laudator tẽpis acti. Nõ senectutis: qa si senectutis eẽnt. i oĩ qdẽ senectute eẽt: qd̃ ñ ẽ i oĩ senectute: ut patet i exẽplis. At morositas: & ad huc ult excusar̃ illa uitia q̃ dñtur eẽ i senectute: q̃uis ñ sint senectutis. sed moꝝ sint. & subiũgit aliq̃s excusatiões debiles. Est. n. excusatio rephẽsiõis & culpæ dimiutio: sed q̃ excusatio. Cõtẽni: i cõtẽptu filioꝝ eẽ. qm̃ nõ fit qd̃ iubeat. Despici ñ uenerari a filiis: cuius cõtrariũ ẽ suscipi hñi honore. Illudi: quoꝝ il lusio grauissima ẽ senibꝫ. In fragili corpe i uulnerato digito si qs tãgeret. Moribus bonis: & bõis addidit quia mos ẽ uerbũ messũ: q; bonus & malus sicut nobilis & illustris. Artibus. i. disciplis uirtuosis.

¶ In adelphis ἀδελφοῖς. In comœdia Terētii quæ adelphis dicitur. i. fratres q duo fratres in ea diuersis moribꝫ ĩducunt. Demea durus: & Mitio bēignus & comis. In altero. s. demea. Duritas: ita legūt mlti: sed Nonius marcellus diritas legit hūc textū allegās: & dicit diritas a deoꝝ ira missa. Comitas: benignitas. Sic se: conclusio ætatis senilis. Coacessit: accetum sit quod. Tō ozoodicunt. Seuerita/tem: ueritatem sequētem. Seuerus grauis maturus: quasi sequēs ueꝝ dictus. Absurdius ĩaudibilius sine loco. Quominus uiæ ad fossā mortis: p sĩlitudinē uiatoꝝ dicit q si nō lōgius ab urbe irēt & magnū uiaticū ferrēt: esset qd absurdum & uitupabile: sic senes q nō multū distant a morte. est absurdū hīe & plus q̄rere q̄ oportet: & sufficiēs sit ad paruum sui tpis spaciū pagendū: sed illd uerꝝ est terētianū dictū: id. n. uitiū coē oīum est: q nimiū adhērē ĩ senecta intēti sumus. Quarta restat causa: ordiné sequit quo diuisit: ĩ quo puisū docilē & attētū reddidit auditorē. Augere tedio & molestia afficere. Quæ certe cōfitet ita esse: sed postmodū rīdet dicēs. O miseꝝ senē: deinde subiicit argumētū hoc mō q mors aut est neligēda aut optanda qa aut aīa uiuit aut morit: si uiuit mors est optāda. nā certū est trāsire ad melioꝝ locū. & ad æternitatē & ad sūmā fœlicitatē: q̄tū ex cōditiōe & essētia & natura aīæ: & cū deus sit iustus unicuiq; aīæ dat qd suū est. Aīæ uero est æternitas: ergo ei dat æternitatē & locū ubi fruat sempiterno: aliter nō esset iustus. iustitia. n. est unicuiq; tribuere qd suū est: & ut ait Iustinianus. iustitia est constās & ppetua uolūtas iūs suū unicuiq; tribuēs si uero morit aīa mors est oīno negligēda qa nō sentiet āplius aliquē dolorē morbū aut molestiam Ex quo uult cōcludere q mors nō est timēda: nec malū quidē est: sed optanda & bonū qa pōt ipsam mortē nemo sit miser: aut oīno beatus & æternus est futurus. Atq tertiū: hoc est q non capit aliquod mediū hoc pacto: aut uiuit aut morit. qa necesse est q aut uiuat aut moriat. Quid igit: cōcludit qd diximus. Quid igit timeā: quasi dicat nihil est quod tiere possim: si aut non miser: qa si oīno iterit aīa nihil sentit: & nō sentiendo nō potest esse miser: quia nullā potest sentire miseriā: hanc uero partem optime exponit Cice. in libro tusculanaꝝ quæstionum. Aut beatus etiam futurus sum: q̄ si uiuit aīa illuc post mortem ꝓficiscitur: ubi æuo fruatur sēpiterno & fœlicitatē adipiscatur: q autem mors optanda sit: & nihil sit ea præstantius. Miraculosa mors duoꝝ filioꝝ sacerdotis argiue iunonis apud argos exponit. mos aūt erat argiui sacerdotis ad iunonis templa uhei quot ānis inuictis bobus & forte fortuna cum pestilentia illic maxima per aliquod tēpus antea fuisset: & oīa pecora consumpsisset boues non reperiebantur ad uehendū currū ita cleobis & bito sacerdotis filii sub matre euntes iugū ad iunonis tēpla duxerunt: tūc iuno religionē probans & mirificā eoꝝ fidem detulit matri: ut quod uellet audacter posceret q nullā pateretur ab ipsa repulsam inqt illa: ut qd sciret dea utile mortalibus ipa præberet. Die uero secunda sacerdotes illi iuuenes cōperti sunt mortui qua pro re probatum est nihil esse morte præstantius: quod Herodotus inquit in prima historia: sic exploratum pro certo habeat: & modus loquendi apud Ciceronem frequentissimus ĩ hunc modū. Spero: confido & exploratū habeo. nā semp crescit oīo. Actas illa. s. adolescentiæ q̄ nra senilis. Facilius: qa hīt maiorē materiā ad morbos: ut sanguinē ut humorē qbus morbi nutriunt: & ĩ senibus nō ita feruor sanguis: ut ĩ adolescētibus ē nā sicut ignis multis lignis melius ardet: ita morbus multo hūore & sanguīe. Melius & prudētius: q̄ senes cū melius uiuerēt. ĩ qbus ē mēs rō & cōsiliū: & p cōsequēs melius uiuereť. Rō: cognitio discretiōis

qui in adelphis sunt: quāta ĩ altero duritas: ĩ altero comitas. Sic se res habent: ut. n. nō oē uinū sic non oīs ætas uetustate coacessit. Seueritatē ĩ senectute p bo: & eā sicut alia modicā: acerbitatē nullo mō: auaritia uero senilis qd sibi uelit nō ītelligo. Pōt enim quicq̄ cē absurdius: q̄ quo minus uiæ restat eo plus uiatici q̄rer? Quarta restat causa: quæ maxīe atque sollicitā habere nostrā ætatē: uidetur: appropīquatio mortis: q̄ certe a senectute ñ pōt lōge abesse. O miseꝝ senē: q mortē contēnēdā eē ĩ tam lōga ætate nō uiderit: q̄ aut plane negligēda est: si oīno extinguit aīum aut ēt appetēda: si aliquo eū deducit ubi sit futurus æternus. Atq tertiū certe nihil ĩuēiri potest. Quid igit timeā? Si aut non miser post mortē aut beatus etiā futurus sum? quāq̄ quis est tā stultus q̄is sit adolescens cui sit exploratū se ad uesperū eē uictur? Quī etiā ætas illa multo plures q̄ nra mortis casus habet. Facilius in morbos incidunt adolescentes. grauius ægrotant: tristius curant: Itaq; pauci ueniūt ad senectutem: quod nisi ita accideret melius & prudētius uiueretur. Mens enim ratio &

augere

Durus

Seuerꝰ

Iustus

nihil morte prestantius

Exō docet

Exploratū

¶ Consiliū:deliberatio. Nullæ ciuitates:ut superius dictū est. Sed redeo:qa p transgressionē aceessit ad laudē senectutis:redit unde digressū est. ¶ Impendētē:quasi instātē ad ruinā nam ipendeo secūdæ cō iugatiōis est. Minari ruinā:tractū ab aliquo ædificio ruinā mināti:ipendere uero tertiæ cōiugatiōis est cōsiderare ut Lucanus:aium ipendite uestrū. Sensi ego:ꝓbat p exēplū ꝓpinquū filii sui. M. Catōis. Fratribus tuis.o Scipio:Paulus Aemilius huius Scipiōis pater post triūphū belli macedōici septē post die bꝫ duos filios amisit. At sperat:antipophora:cui rūdet dicēs. Insipiēter sperat:qa sperare ē expectare bonū futurꝫ icertū qđ ducit. Quid .n. ē stultius:demētius. Senex: ātipophora qꝫ senex non hēt qđ plus uitæ speret. Cū id.s.posset curare. Diu uixit:ad illud refert hic cōsecutus est,. ¶ O dii boni:admiratiue. Quid est: quasi dicat nihil est ī uita humanius.

Da diu.i.cōcede. Expectemus probat p exēplū qꝫ ī uita nihil sit diu qđ sēpiternū q ad plus uixerit .uixit qdē cētū & uigīti ānos. Tarthesiorꝫ:ppli sūt ī hispania q̄ est in occidēte:ubi est littus:qđ tarthesiū dicit. Vt scriptū est:a scriptoribus:q đ lōgeuis scripsērūt:ueluti lucianus q de lōgeuis scripsit. Argātonius:gaditanus a gadibꝫ nomē ꝓpriū q̄ qdē gades in occidente sūt ultra ꝓmōtorīū calpē. uñ etiā mare gaditanū. Diuturnū:diu uiuere & sempiternū esse eni cum id extremū:ut uerbi gratia ultimus dies cētū. xx.annorꝫ. Illud:qđ ꝓteriit.s. elapsi cētū &.x.āni. Effluxit: euanuit quia nō uſ uixisse. Tm̄ remanet:solū illđ remanet & sēpiternū est qđ cū uirtute factū & cōscientia bene actæ uitæ. ¶ Horæ:ordo naturalis. Ex horis qui dē fiūt dies.ex his aūt mēses ex mensibus aūt āni.hora uero græcū ē & nō solū ptē diei significat:sed ptes āni:ut uer æstatē & pulchritudinem.uñ opē & aspirat:q̄do aūt regionē significat cāret aspiratione. Dies:q duplex est naturalis & artificialis ut ante dixiūs. ¶ Menses:qdem dicti ὁ μην quia eius lunæ cursus est etiam annus.annorꝫ aūt tria sunt genera. lunarius ānus solstitius & magnus. Quod cuiqꝫ:optimū documentū quod & sācto francisco dignū esset:& omni sanctissimo uiro. Neqꝫ eni:ꝓbat eni semper per similitudinem. Peragenda:ad finem perducenda. Fabula comœdia uel tagœdia est diuisa. ¶ Horatius. Neu minor quinto neu sit ꝓductior actu Fabula q̄ poſci uult & spectata reponi. Probetur:laudet a spectatoribus qa non satis erit:si in quocunqꝫ actu aliquem egregium gestū fecerit:siue in primo siue in secundo actu ex quo laudetur:sed reqritur qꝫ in oī actu ad primo usqꝫ ad qntū sit:idem bonus sit:& uita nostra ī quacunqꝫ ætate fuerit satis erit bene uixisse in ea. Ad plaudite:ad finem qa illud est ultimum uerbum in comœdiis ut Terentius. Vos ualete & plaudite caliopus recensui. unde Hora. Donec uos plaudite dicat. Bene ꝯtum ad copiam. Nonesteꝯtum ad uirtutem. Sin processeris:pulchram similitudinem non esse dolendum de præterita ætate & cōparat ætatē nostrā quattuor tēporibus āni. Quā agricolæ dolent:qa nō dolēt imo gaudēt ut ex floribꝫ q sūt ī uerē ad fructus & matur ætatē eorꝫ puēriāt qđ dicit. Ver.i quo nascūt flores. Vndit:ꝓ floꝛs

cōsiliū in senibꝫ ē:q si nulli fuisset:nullæ oīno ciuitates fuissēt. Sed redeo ad mortē ipēdētē. qđ illud ē crimē senectutis cū illud uideatis cū adolescētia esse cōmūe? Sēsi ego tū ī optīo filio meo:tū ī expectatis ad āplissimā dignitatē frībꝫ Scipio oī ætati mortē eē cōem. At sperat adolescēs diu se uicturꝫ:qđ spera re idē senex nō pōt Insipiēter sperat. Quid.n.ē stultius:q̄ ē ꝓta ꝓ certis hr̄e.ac falsa ꝓ ueris? Senex ne qđ speret hēt At ē eo meliore ꝯditiōe q̄ adolescēs:cū id qđ sperat ille assecutus ē. Ille uult diu uiuere hic diu uixit Quā q̄ o dii boni.qđ ē ī hoīs uita diu? Da .n.supremū tēpus:expecteus Thartesiorꝫ regis ætatē. Fuit.n.ut scriptū uideo:Argantonius qđā gaditanus qui octoginta regnauit ānos cētum & uigīti uixit. Sed mihi ne diuturnū qdē qcq̄ uidet: ī quo est aliqđ extremū:cū.n.id aduenerit:tūc illud qđ præterit effluxit tantū remanet qdē qđ uirtute & recte factis sis cōsecutus. Horæ qdē cedūt & dies mensēs:& āni nec præteritū tempus unq̄ reuertitur nec qđ sequatur scīri pōt. Quod cuiqꝫ tēporis ad uiuendum datur:eo debet cōtētus esse. Neqꝫ.n. histrioni ut placeat peragēda ē fabula solūmodo. In quocūqꝫ fuerit actu probetur. Nec sapientiusqꝫ ad plaudite uiuēdū. Breuē.n.tēpus ætatis satis longū ad bene honesteqꝫ uiuendū. Sin processeris lōgius.ñ magis dolēdū ē:q̄ agricole dolent præterita uerni tēporis suauitate:æstatē autūnūqꝫ uenisse: Ver.n.tanq̄ adolescētiā significat:ostēditqꝫ fructus futuros. Re

Impendes Impendo Dicit
Tarthesius
Gaditanus
Hora
Ora
Annus
Solstitius
Magnus
Plaudite

¶ Partorū bonoꝝ: memoria & copia: hoc est cōscia bene actæ uitæ. Est enī memoria ut inqt Ci. p quā aius repetit ea q̄ fuerunt. ¶ Oīa uero: cōcludit q̄ mori est hūdū ī bonis: qa oīa quæ fiunt scdm naturam sūt hūda in bonis. emori ē enī scdm naturā. ergo emori est habendū in bonis. ¶ Quod idē. s. mori. Ad uersante & repugnāte natura. Nō q̄dē ut mori sit contra naturā adolescētibus: sed cū in eis sit calor & humor q̄bus cūcta sustentant & oriūt: ut ab eis oriunt cuncta duobus. uidet difficilius mori & ipsa natura repugnāte. q̄d p̄ silitudinem oīdit dicēs. ¶ Vt cū uis flāmæ: magnus ignis accensus cū magna materia lignoꝝ. ¶ Aquæ mltitudie: magna effusione aquæ sic moriunt adolescētes ī uiolētia aquæ. ¶ Cōsūptus: deficiētibus lignis & cōbusta materia lignoꝝ ¶ Et q̄si poma. alia egregia silitudo ē. ¶ Sic uitā: adaptat cōparationē. ¶ Quæ .s. maturitas: & ostendit benignitatē moriēdi. ¶ Iucūda: amœna & delectabilis cū fructu. ¶ Vt quo p̄ silitudinem nauigantiū loqt̄: q cū ex lōga nauigatiōe iā icipiūt terrā uidere & in portū uenire magnope letant: ut optata potiunt troes arena. sic nos ex lōga uita icipimus uidere mortē. i. q̄tē & portū mortalitatis. Oium ætatū certus ē terminus: ut ifantiæ usq; ad septimū ānū. pueritiæ usq; ad. xii. & sic p̄ cæteras p̄ter senectutē: q̄ non hēt certū terminum uitæ. sed oīs hora oīs dies oīs mēsis p̄ōt eē terminus uitæ suæ: q̄ qui dē senectus incipit in q̄dragesimo sexto āno. Recte: cū uirtute & iucunditate. ¶ Viuit: ipsonale ē & ī se habet q̄dā generalitatē ut itur ī ātiquā siluā. ¶ Officii honestatis: & rei illius q̄ debet effici. ¶ Et mortē contēnere: aio timēdo ipsā: & plus est cōtēnere q̄ uituperare ut ait donatus. ¶ Aiosior: qa cū cogitat paruū tēporis uiuēdi spaciū: nihil timet mori aius senū & oē subintrat periculū sicut ē illud Virgilii. Vna salus uictis nullā sperare salutē. Et fortior: qa fortitudo ē aggressio periclorū. Hoc illud ē: q̄d dixit: p̄bat p̄ exēplū. fuit q̄dam atheniēsis uir p̄clarus noīe pisistratus q̄ lingua & eloquētia sua & opibus oēs sibi fauentes fecerat atheniēses: adeo q̄ tī tendebat ad imperiū: q̄d sentiens Solon in oībus rebus ei cōtrarius erat: & obsistebat audacter. usi pisistratus ab eo q̄siuit q̄ spe fretus id diceret: cui rīdit Solon senectute fretus obsisto tibi audacter: q̄si uoluisset dicere tu me mltitudie annoꝝ qua fretus neq; te neq; milites tuos timeo: qa oīo debeo moricito: & tu si me īterficis: parū adimes uiuēdi tēporis spaciū. ¶ Illi q̄renti: pisistrato. Spe: boni futuri expectatiōe. ¶ Rīdit solon ¶ Senectute. s. fretus. ¶ Cæteris sensibus: ut auditu gustu: odoratu: tactu: & uisu. ¶ Ipsa eadē nō dissoluit suū corpus: corpus ipsū hoīs q̄d cū augumētauit & fecit dissoluere p̄ōt. ¶ Vt naue: oīdit per exēplū cōparationē. ¶ Cōglutinauit: cōposuit concolauit a glutino dictū ē: hoc ē colla: hoc enī grēcū est: illud uero latinū: usi dr̄ lingua græca notior quā latina. ¶ Recens: q̄ nup est facta cū maxio labore diuellit. ¶ Inueterata. s. glutinatio: q̄ iā diu ē facta: ut ī senectute. hæc oīa stant ī silitudine. Illud breue uitæ reliquū: q̄d est. s. in senectute: nec sine cā deserendum: ut aliqs se occidat: ut multi inuenti sūt præsertim apud ātiquos: quoꝝ multi ne uenirent in manus

liqua tēpora de metendis fructibus aut p̄cipiēdis accōmodata sūt: fructus aūt senectutis ē: ut sæpe dixi ān̄ partoꝝ bonoꝝ memoria & copia. Oīa uero q̄ secundū naturam fiunt. sunt habēda ī bonis. Quid est aūt tam secundū naturam: q̄ senibus emori: q̄d idem cōtingit adolescētibus aduersante & repugnāte natura. Itaq; adolescētes mori sic mihi uidēt: ut cū aquæ multitudīe uis flāmæ opprimit. Senes āt sicut sua spōte nulla adhibita ui cōsūptus ignis extinguit. Et quasi poma ex arboribus si cruda sūt: ui auellunt: si matura & cocta decidūt: Sic uitā adolescētibus uis affert: senibus maturitas. Quæ mihi q̄dē tā iucūda ē: ut quo ꝓpius ad mortē accedā: quasi terrā uidear uidere aliq̄doq; in portū ex longa nauigatiōe eē uēturos. Senectutis aūt nullus certus ē terminus: ſcteq; ī ea uiuit quoad munus officii exequi & tueri possis: & tī mortē cōtēnere. Ex quo fit ut aiosior ēt senectus sit: q̄ adolescentia & fortior. Hoc est illud q̄d pisistrato tyranno a Solone respōsum est: cū illi quærenti. qua tādē spe fretus: tā audacter obsisteret: respondisse dicitur senectute. Sed uiuendi ē finis optimus: cum integrā mente cæterisq; sensibus: opus ipsa suū eademq; coaugumenta uit. natura dissoluit: ut nauem: ut ædificium idē destruit facillime qui cōstruxit. Sic hominem eadem optime: quæ cōglutinauit natura dissoluit. Nā oīs conglutinatio recens ægre: ī ueterata facile diuellit. Ita fit. ut illud breue uitæ reliquū nec auide appetē

Memoria

fortitudo

pisistrato ad Solon sapiens

&

hostium gerentes uenenū in anulis obibant mortem: ut Hānibal q deinde ut est apud Homerꝝ & apud Virgiliū in sexto iferis dabát pœnas. Náqꝫ sciendū est quod deus postq̄ corpus i utero matris format: i ipsū mittit aiam: tanq̄ i quoddā castellum gubernādū & iubet recte custodiat donec ipse reuocet. Vñ si datū custodiæ castellū ꝓderet. seqꝫ metipsū iterficeret: rebellis eēt dei ꝓditor: itaqꝫ nō sine cā ē ipsum ca stellū deserēdū hoc ē sine mādato iperatoris. i. dei: quā rē tāgit Pythagoras. de quo nūc ait Cato: sic no ta. Pythagoras q samius fuit ut dixius & philosophos docuit i magna græcia: q̄ ē pars italiæ & eius tan ta fuit existimatio ut eius domū cere ri consecrauerint q̄si cēserent satis di gnū posse reperiri neminē: q̄ Illd do miciliū succederet. Iniussu: sine mā dato: & non iuenit i aliis casibus. Præ sidiū: custodiæ militū in ciuitate a psi dendo dictū. Statiōe: ubi stant mili tes: ut lōga statione tenebat. dī & sta tua ut legit in liuio & statio ubi stant naues ad rps. Virgili. Et statio male fi da carinis. Solonis: ponit duas sñias q̄ discordes uident Solonis & Ennii ut patet. Sapiētis & bene nō phi: qa usqꝫ ad pythagoræ samii tpa sapien tū cōsequebát noia. Cū aút pythago ras polycratis tyrannidē effugeret: & philiuntē puenisset. Ibiqꝫ cū esset iter rogatus an sapiēs esset inqt φιλοσο φονσ Itaqꝫ a pythagora phi sī dicti: cū antea sapiētes noiarent. Eulogiū: bñ dictū & sapiēter. Negat uelle: di cit non uelle. Dolore: q̄tū ad aium. Lamentis: q̄tū ad gestū deploratio nis: q̄re hoc. Quia uult se: credo eē carū suis: ut p cōmemorationē sui p lachrymas p funera: p exeqas nō obli uiscant eius & i charitate suoꝝ rema neat. Ennius noster: latinus uult præ ponere ipsū Solōi q dixit. Nemo lachrymis me decoret: nemo ploret i morte mea. Decoro a decus de coris: & tunc hēt accētū in prima: decoro āt a decor hēt accentū in penultia. Nec funera fletu: medius uersus reliquū hēt i tusculanis uoluor uiuus in hora uirū: nec funera fletu fassis. i. faciat. Immortalitas: p nomē famā & gloriā & multa egregia opa q̄ facta sūt i uita. Post mortē q̄dē sensus: aut optādus aut nullus ē. ut dixius supra: qa aut uiuit. aut oīo moriť si uiuit optādus ē qa ad locū ꝓficiscit ubi æuo fruat sēpiterno: si moriť ñ miser: qa miseriā sētire ñ pōt cū careat sēsu & cætera. Moriēdū: hoc gerūdiū ipor tat necessitatē. Quis: q̄si dicat nullus: De q̄: ꝓbat p exépla q̄ mors ꝺtēnēda sit oibꝫ. Nō Lutiū Brutū: ordo ē. Lutiū Brutū: sed ñras legiones & cætera. & est color rhetoricus occupatio: cū dicimus nos ꝓteri re & nescire: aut nolle dicere id q̄d tūc maxie dicius ut nunc dicit se nolle recordari Lutiū Brutū & cæte ros: quos rcordať sed legiōes & hoies iperitos & rusticos: & hoc iō qa diceret aliqs nō eē mirū i hoibus clarissimis pp doctrinā & uirtutē ſpretā esse mortē: iō dicit ab indoctis & rusticis ſpretā eē mortē. Lutius Brutus de quo nūc agiť ex sorore. Targni ſupbi fuit gemitus: q ne ab auūculo occideretur ut fr stultitiā finxit: quā rē meminit. Qui. de fastis Brutus erat stulti sapiēs imitator ut eēt: Tutus ab isidiis diræ ſupbe tuis. Vñ Brutus ē appellatus. iuuenibus regis delphos eūtibus ridiculi cā comes accitus baculo ſabuceo aurū infusū deo donum tulit. uñ responsū est eū Romæ sūmā potestatē habiturū: q primus matrē oscu laretur: ipse casū simulans terrā osculatus ē. Deinde pp lucretiæ stuprū cū tricipitino & collatino i exitum regiū cōiurauit qbus in exiliū actis primus cōsul creatus fuit. Filios q cū aquilliis & rutulis ad recipien dū in urbē tarquinios cōiurauerāt uirgis cesos securi pcuti iussit. Deide iperio q̄d aduersus eos gerebat: cū arunte filio tarquini cōgressus ambo mutuis uulneribus ceciderūt cuius corpus i foro positū a colle ga laudatū matrōæ āno luxerūt. Duos decios: pīem & filiū: sed nō eodē tpe: sed unus latino: alter gal lico bello ꝓ patria liberāda se deuouit ad mortē ut diximus. Equoꝝ cursum: qa in hostes facta deuo tione q̄ primū cucurrerūt: & iterfecti fuere. M. Attiliū: hic ē ille ipator militiæ romanoꝝ i primo bello

dum senibus nec sine cā deserēdum sit: uetatq; py thagoras iniussu iperatoris: idest dei de præsidio & statione uitæ decedere. Solonis quidem sapiētis eu logium est: quo se negat uelle suā mortem: dolore amicorum lamentisq; uacare. Vult se carum credo suis esse. sed haud scio an melius Ennius. nemo me lachrymis decoret: neq; funera fletu fassit: nō eē lu gendam mortem censent: quam īmortalitas conse quat. Iam sensus moriēdi si aliquis eē potest: is ad exiguum tēpus durat. presertim seni post mortem qdē sensus: aut optādus: aut nullus est. sed hoc me ditatū ab adolescētia debet esse: mortem ut negliga mus sine q̄ meditatione trāquillo esse aīo nemo po test. Moriēdū enim certe ē: & id incertū an eo ipso die. Mortem igitur oībus horis impendentē timēs quis tranquillo possit animo cōsistere? De qua nō ita longa disputatiōe opus esse uidetur: cum recor der non solum. L. Brutum: qui ī liberanda patria ē interfectus. Non duos Decios: qui ad uolūtariam

punico. marcus attilius: cuius nomẽ p auctores ferme oẽs longe lateq; diffinitũ est. Fusis. n. ꝑmo ſalenti
nis triũphasse cõmemorat & ꝑmũ romanoꝝ ducũ classẽ i africã traiecisse a q̃ssata amilcaris classe sexa
ginta pœnoꝝ oppida & ducẽta hoĩum milia cœpisse fert: & absente qdẽ ipso datos eẽ cõiugi & filiis ob
pauptatẽ publici sũptus Mox arte xantippi lacedæmõii mercenarii militis captũ fuisse & i carcerẽ mis
sũ dato iureiurãdo: ut si nõ ipetrasset demũ ita rediret i senatu cõditionẽ dissuasisse & reiectis a se cõiu
ge & liberis carthaginẽ igressũ: ubi in arcã ligneã cõiectũ clauis introrsũ adactis uigiliis & dolore puni
tũ eẽ. palpebras. n. oculoꝝ ut dormiſ
non posset iciderũt. & istuc crudelissi
mo supplicii gñe mortẽ obiuit. Non
duos scipiões: publiũ scipionẽ & Cn.
Scipionẽ fratres ꝓstantissimos uiros:
de qbus Virgilius inqt. Duo fulmina
belli scipiades. Isti ãt mortẽ negligen
tes i secũdo bello punico obuiauerũt
asdrubali Hánibalis frĩ q ad ipsũ Há
nibalẽ in italiã auxilio ueniẽs illi ꝑpis
corpibus iter claudere uoluerũt: ne i
italiã ueniret. ¶ Obstruere: claudere.
¶ Paulũ: de quo dixius huius scipiõis
aũũ naturalẽ. ¶ In cánensi: ignominia
cánæ cannaꝝ i apulia uicus ẽ ubi tãta
clades rõanoꝝ ab Hánibale facta ẽ: q̃
ta nusq̃ fuit: i q̃. L. Paulus æmilius fuit
iterẽptus ꝑ pria liberãda mori potiuſ
uolẽs q̃ fugere: ꝑ qua re sciẽdũ est qꝫ i
bello ꝯsules erãt Lucius paulus & Te
rentius Varro plebeius hõ & nullius
prudẽtiæ & boni cõsilii pugnare uo
luit: & ꝯserto ꝓlio fugit. uñ. L. Paulus
cũ cæteris fugere nolẽtibus interẽpti
sũt: & ipse collegæ sui temeritatẽ luit.
¶ M. Marcellũ: nobilissimũ & ꝓstantiſ
simũ ciuẽ romanũ: q eo ꝓlio cánensi
hánibali cõgressus occisus ẽ: uñ post
cladẽ Hánibal corpus eius iter tot ca
dauera fecit iuenire & honorificentiſ
sime sepelire. Interitum mortẽ du
dũ ab iter & it: qa mors ẽ solutio cor
poris & aĩæ: ut inqt Plato. ¶ Legiões:
i qbus erãt idocti tyrones & rustici: q nullã hẽbãt doctrinã: q̃ cognoscentes mortẽ cõtẽnerẽt. Itaq; mor
tẽ ipsã docti & idocti cõtẽnebãt. Dicta ãt legio ab eligẽdo: fit enĩ electio ꝑsonaꝝ i ea: & nõ hẽt certũ nu
meꝝ. Est iterdũ q̃ttuor milia iterdũ qnq; milia ꝑsonaꝝ. Liuius tñ i libro nono de scdo bello punico ma
iore nũero accepit legionẽ: suppleuitq; ita legiões ut singulæ senna milia & ducẽtos pedites tricenos ãt
hẽnt eqtes. ¶ In eũ locũ. s. i mortẽ. ¶ Alacri strenuo prõpto festinanti. ¶ Quid igit. s. mortẽ. & ẽ cõclusio
id. s. mortẽ iterrogatiue. & est color rhetoricus cõtẽtio q̃ ex cõtrariis rebus cõficit. ¶ Indocti: nomen est
& nõ participiũ: trãsit enĩ participiũ i ui nois q̃ttuor modis. ¶ Oĩo ꝓbat cõtẽnendã eẽ mortẽ pp sacieta
tẽ uitæ: q̃ nunc ut ait Cato facit sacietatẽ: quaꝝ nulla ẽ ut iqt Iuue. Crescit amor nũmi q̃tũ ipa pecũia cre
scit. ¶ Sũt: ꝓbat p exẽplũ ætatũ qꝫ ꝓsocietas sit oĩum eoꝝ: studia aũt sũt pueritiæ ut ait Horatius hæc & pe
de certo pulsat humũ gestis paribus colludere & irã colligit ac poit temere: & mutat i horas. Nũ i ea. s.
studia pueritiæ: q̃si dicat nõ. Sũt studia. s. ieuntis adolescẽtiæ icipiẽtis. Adolescentia. n. hẽt ex se studia:
ut Horatius. Gaudet eqs canibus & aprici gramie cãpi cereus in uitiũ flecti monitoribus asper utiliũ tar
dus ꝑuisor ꝑdigus eris: sublimis cupidusq; & amata reliquere pnix. ¶ Aetas q̃rit media. s. uirilis q̃ quæ
rit opes: & amicitias inseruit honori cõmisisse cauet: qđ mox mutare laboret. Sũt & eius ætatis mediæ
. s. & subaudi studia. ¶ Sunt extrema studia senectutis: ut ẽ illud Horatii. Quærite & iuenctis miser absti
net: ac timet uti. Quod eo. i. tãto melius. Quod ad eã ꝑpius aꝺsũ: ꝑpinquus & uicinus: sic de sene: ut
de nauigantibus dicere possemus: q cũ longius i mari nauigẽt minus uidere possũt portũ quã illi q nõ

longius abſunt a terra. ¶ Ego ueſtros pfes: maiores ueſtros: Rõanæ enĩ & pythagorice & ſocratice uult ꝓbare aĩum eẽ ĩmortalẽ. pp qđ exoptanda ẽ mors: ex quo poterimus notare: qđ cũ natura nihil fruſtra fecerit: nec qs deſiderat: qđ naturaliter aſſeq nõ poſſit: ut alas hſe: & ueluti aues uolare hoies aũt cũ deſiderãt qetẽ & ſũmã fœlicitatẽ. & æternitatẽ illã aſſequi poſſe: certũ ẽ qa naturaliter deſiderãt ipſã. ¶ Clariſſimos: ex ſplẽdore uirtutis: & plus eſt q̃ nobilis: qa id meſſũ eſt. Eã qdẽ uitã. ſ. ĩmortalem & æternam. ¶ Quæ ẽ ſola uita noĩanda: qa ẽ uera uita & imortalis. Nã hæc nſa uita hũana: ſi uita dici põt nõ eẽ uera uita ſed falſa & mortal: q̃ qdẽ opinio concordat cũ fide chriſtiana. ¶ In his cõpagibus: cõiuncturis membroꝝ: q̃ faciũt carcerẽ quẽdã aĩæ. ſic appellat. Virgili. Vt clauſa tenebris & carcere cæco. Iõ cõpagibus facit: qa uſurpatũ eſt cõpago. Antiq. n. cõpages & ãbages dicebãt: quoꝝ genitiuus eſt cõpagis & ãbagis. Vſi declinatio nõ mutatur: q̃is uarius ẽ noĩatiuus hinc in datiuo & ablatiuo cõpagibus. Virgi. laxis lateꝝ cõpagibus oẽs accipiunt inimicũ ymbrẽ. Munere quodã neceſſitatis: q̃ neceſſe ſũt fieri i uita hũanã: ut dormire comedere bibere: & cætera huiuſmõi q̃ ad uictũ & ad uitã hũanã neceſſaria ſũt. Graui ope: qđ moleſtiã hoibus affert: & Id ẽ qcqd fit in uita humana. ¶ Eſt. n. aĩus: quod aĩus ſit æternus: & eius ſola uita ſit noĩanda ponit rõem. ¶ Cæleſtis: i cælo formatus. Dicebãt. n. antiq phi: ꝙ aĩus erat formatus i cælo: quem deus poſtea i corpus i utero mris formatũ ifundebat. Moderniores ãt phi dicunt. ꝙ cũ corpus ẽ i utero matris formatũ: quã primũ i eo generatur aĩa: qđ aũt aĩus formet i cælo: patet nũc ex ſnĩa catõis. ¶ Ex altiſſimo domicilio: ex habitaculo cæleſti i terrã exponit ſe ipſũ dicẽs. ¶ In locũ cõtrariũ diuinæ naturæ: q̃ ẽ ĩmortalis & iuiſibilis: & hæc terrena ẽ mortalis & diuiſibilis. ¶ Sed credo: poit opinionẽ ſuã q̃re dii fecerũt hoc: qđ diuinos aĩos i corpora caduca ifudiſſet. ¶ Vt eſſẽt: ecce cãm: Nã id fecerũt dei: ut hitarent & tuerẽt terrã & imitarẽt cæleſtiũ ordinẽ: uñ originẽ hẽbãt & mererẽt ꝓ actiões bonas i terra cæleſte domiciliũ. ¶ Terrã tuerẽt. quã cõſtat a deo factã: ãteq̃ hoiem: ĩmo oĩa fecit deus añ q̃ formaret hoiem ad hoc: ut oĩa parata iueniret: & oĩa ei ſeruirẽt. ¶ Cæleſtiũ ordinẽ: ut planetaꝝ & ſtellaꝝ & cæteraꝝ reꝝ cæleſtiũ. ¶ Cõtẽplãtes: ſub ſubtili quodã itellectu cõſiderãtes. ¶ Imitarent eũ. ſ. ordinẽ. uñ Oui. Pronaq̃ cũ ſpectẽt aĩalia cætera terrã: Os hoĩ ſublime dedit. cœlũq̃ uidere iuſſit: & erectos ad ſydera tollere uultus. Iuue. Senſũ a cæleſti demiſſũ traximus arce. Sic & modũ & cõſtantiã: mõ ordine: & mẽſura: cõſtantiaq̃ cõſtet & concors ſit. Nec me ſolũ: idẽ ꝓbat pythagorica rõe: aĩum. ſ. eẽ ĩmortalẽ. Pythagoricos: diſcipulos pythagoræ & eius ſectæ. ¶ Incolas. hitatores: ponẽs nos: q haud nimis lõge a Rõanis. nã in magna græcia ſũt: quæ calabrya dr. Venit. n. Pythagoras in italiã ut añ dixius: ſiue tarqno ſupbo rege. ſiue numa: & i extremis italiæ ptibus quã magnã græciã uocitabant: phiam docuit: cuius nomẽ inuenerat cũ antea noĩaret. σοφηστε. Itali phi noĩati: magis enĩ diſcipulis: q̃s e græcia ſecũ adduxerat plurimos ibi uiros Pythagoras edocuit: effectiq̃ ut q̃ ſub eius doctrina operã dediſſet: pythagorei & phi italici noĩarent. Delibatos: formatos. Demonſtrabat: tertia rõ ſocratica eſt. ꝙ aĩus ſit ĩmortalis. hic aũt Socrates magiſter Platõis cũ inueniſſet nouã religionẽ: & unũ deum colendũ eẽ diſputaret: fuit accuſatus ab Annio & Mellio: ꝙ malos mores doceret athenienſes: & nouos deos eẽ colendos ꝓſuaderet. uñ ductus ad iudiciũ dãnatus: & cũ diſcipuli ſui ad eũ cõſulandũ irent: & æquo aĩo mortẽ ferret aiebat: nihil aliud ſe magis exoptare q̃ mori. qa ad ĩmortalitatẽ proficiſcebat: & ad ueram uitã: & q̃diu eſſet i hac uita humana: eẽt in maxio ſupplicio: & ꝓbat ĩmortalitatẽ aĩæ: quã diſputationẽ Plato ſcripſit i libro q appellat. Supremo die: ultimo quo dãnatus ẽ & ſumpto cicutæ ſucco diẽ obiit ſupremũ. Sapiẽtiſſimus oraculo apollinis: iterrogatus apollo: qs oĩum eẽt ſapiẽ

tuq̃. C. Læli uiros clariſſimos mihi amiciſſimos uiuere arbitror: & ea q̃dem uita q̃ eſt ſola uita noĩanda: Nã dum ſumus in his icluſi cõpagibus corpis: mũere quodã neceſſitatis & graui ope pfungimur. Eſt. n. aĩus cæleſtis ex altiſſimo domicilio ꝺpreſſus & quaſi demerſus i terrã: locũ diuinæ naturæ æternitatiq̃ cõtrariũ: ſed crẽdo deos ĩmortales ſparſiſſe aĩos in corpora humana: ut eſſent q̃ terras tuerent. Quiq̃ cæleſtiũ ordinẽ contẽplãtes imitarent eũ uitæ mõ atq̃ cõſtantia. Nec me ſolũ rõ ac diſputatio ĩpulit: ut ita crederẽ: ſed nobilitas ẽt ſũmorũ philoſophoꝝ & auctoritas: audiebã Pythagorã Pythagoricoſq̃ incolas pene noſtros: q eẽnt itali phĩ quondã noĩati. nunq̃ dubitaſſe qn ex uniuerſa mente diuina delibatos aĩos hẽmus: demõſtrabat mihi præterea: qđ Socrates ſupremo uitæ die de ĩmortalitate aĩoꝝ diſſeruiſſet: is qui eẽt ſapiẽtiſſimus oraculo Apollinis iudicatus. Quid multa ſic mihi ꝓſuaſi:

tissimus respõdit socrates q̄ eũ Socrati renunciatũ eẽt: inqt non uerũ apollinem dicere: si eũ sapientissimũ oium iudicasset: qa nemo est oium sapientissimus: & nemo est q oium humanar̄ diuinarumq; rer̄ cognitionẽ habeat. imo tantar̄ cõparatione rer̄ sciendarum ois ẽ ignorantissimus. ¶ Sed si appollo diceret socratẽ hoiem esse sapientissimũ. id uer̄ eẽ fateret: hac rõe: qa nemo erat: q illud uerbũ socratis diceret. ¶ Hoc eni scio: quod nihil scio: Nã nihil scire socrati uidebat: quis i oi re peritissimus fuisset: cæteris autẽ multa scire: cũ nihil aut pauca scirent. Sic mihi psuasi: uerba socratis a Platone scripta eodẽ libro.

sic sentio: cũ tanta celeritas aiorũ sit: tãta memoria præteritor̄: futurorũ prudẽtia: tot artes: tãtæ sciæ: tot iuenta: nõ posse eã naturã: quæ res eas cõtinet eẽ mortalẽ. Cũq; aius sẽp agitet: nec principiũ motus hẽat: qa ipse se mouet: nec finẽ qdẽ habitur̄ eẽ motus: qa unq̄ se ipse sit relicturus: & cũ simplex aĩ natura eẽt: neq; hret in se quicq̄ admixtũ dispar sui at q; dissimile: nõ posse eũ diuidi. Quod si nõ possit: nõ posse iterire: magnoq; eẽ argumento hoies scire plæraq; ãteq̄ nati sint. Quod iã pueri cũ artes difficiles discãt ita celeriter inumerabiles arripiẽt: ut eas nõ tũ primũ accipe uideãt: sed reminisc̃ & recordari. Hæc Platonis fũt fere. Apud Xenophõtẽ ãt moriẽs Cyrus maior hæc dicit. Nolite arbitrari mihi carissimi filii: me cũ a uob̃ discessero nusq̄ aut nullũ for̃. nec. n. dũ erã uobiscũ aĩum meũ uidebatis: sed cũ esse in hoc corpe ex iis rebus quas gerebã: itellige batis: eundẽ igit̃ esse creditote: ẽt si nullũ uidebitis. Nec uero clarorũ uirorũ post mortẽ honores pmanerent: si nihil eorũ ipsorũ aĩ efficerẽt: quo diutius memoriã sui teneremus. Mihi nunq̄ quidẽ psuade

¶ Celeritas aior̄: qa paulo ante dixit momento huc illuc trãsit & uadit in cognitionẽ multar̄ & lõgissimar̄ rerũ: ut is q romæ est paruo momento trãsit uenetias: & quæ i eis fiũt uidet. & sic de cæteris rebus maxime notis. ¶ Inuenta: excogitata i uita: ut uidẽus in diuersitate oper̄. ¶ Cũq; aius agitetur: exercet̃ mouẽdo: cogitãdo: sciendo: cõsiderãdo: deliberãdo: & cætera Et aius & corpus ut ait Macro. i somnio scipiõis ut ignis & ferrũ. Ignis eni ex se semp ẽ calidus. Ferrũ aũt est caliclũ ex igne: & tm̃ retinet illã caliditatẽ quãtũ sua natura patitur: sic ẽ aius & corpus. ¶ Principiũ motus genitiuus est: qa semp fuit i motu & ẽ æternus i motu eni agendi: deliberãdi: & huius modi aliqd excogitãdi: & qd non hẽbat principium motus rõ est: qa ex se ñ ab alio mouet̃: ut q se ipsũ moueat. Nec habiturũ esse finẽ motus: qa semper mouebit̃: & æternus erit. & rõ ẽ: quia nõ habebit finẽ quia nunq̄ relicturus sit seipsũ. sed semp erit. ¶ Et cũ simplex aĩ natura: Alia ratio est quæ probat aĩum esse imortalẽ: quia animi natura est simplex & cælestis: cum nulla re mixta: nec aliqd dissimile & dispar habeat: ex quo seqtur q̄ sit idiuisibilis: & diuidi nõ posset: ecõtra ẽ corpus qd̃ est multiplex eius natura. Nã ex q̄ttuor elemẽtis cõpositũ est: & qd̃ hẽt est mixtũ & dispar & dissimile. & p cõsequẽs ẽ diuisibile & diuidi pot: & mortale ẽ: qd̃ si nõ posset diuidi natura aĩ: seqt̃ non posse mori: iterire oium finẽ rer̄ hre: unde leuior res ẽ perire: quã iterire: quam rẽ manifestat Plautus i captiuis: Qui p uirtutẽ peritat: nõ interit. Argumẽto cãr: pbationi uult dicere qd̃ oẽs aĩ anteq̄ inclusi i corpore sũt peritissimi: & oium rer̄ sciam tenẽt: sed cũ intrant corpus: nõ oio retinent illam diuinitatẽ ueluti q est i carcere & uidere nõ põt: & qd̃ hoc sit uerum aios esse peritos anteq̄ infundant̃ in corpore probat p hoc dicens. ¶ Quod iã pueri & cætera: Scire ẽ ut ait Aristoteles rem p causas cognoscere. Reminisci: q̃tum ad ordinẽ. Recordari: quantũ ad sciam præteritar̄ rerũ. ¶ Hæc. s. quæ dicta fũt p socratem. ¶ Apud xenophõtẽ: idẽ probat per hũc philosophũ: qui & Socratis discipulus fuit: & inter hũc & Platonẽ magna fuit æmulatio: uñ dum Plato librũ de imortalitate aior̄ cõposuisset: xenophon pediã Cyri fecit: cuius nũc meminit. Cyrus maior: hic pclarissimus uir fuit: & rex psarum: de quo ãte dixius. ¶ Discessero: obi uero mortẽ. ¶ Nusq̄: quia i loco fœlicitatis & beatitudinis. ¶ Nullũ: nisi futurũ esse me. ¶ Nec eni. post propositionẽ ponit rõem: & qa posset dicere: cum scilicet discesseris a nobis nusq̄ eris: & non uidebimus te: & nullus futurus es: respondit. ¶ Nec uidebatis aĩum meũ: quia aius est iuisibilis & imortalis. ¶ Quas gerebã magnifice tractabam: multas eni res præclaras fecit & aio: & uirtute multum ualuit: totum sibi orientẽ obedientem habuit: sed ipsemet eius iperiũ exoptauit. ¶ Honores: ut puta epigrãmata siue titulos: præclara monumenta: qñ memoriã seruãt mortuor̄: quæ si animi mortuorũ & sensus non sentirent. & talibus honoribus delectarent̃: non pmanerent tales honores: nec fierent. ¶ Persuaderi: aĩum ad credendũ induci. ¶ Animos. s. mori cum ex corpore discederent: & uiuerent cũ essent

posse iterire

in corpore:nec hoc fit ueriſimile:q; in hac uita uiuant aĩ:poſt mortem autem moriantur. ¶ Inſipiẽtem: ſtolidũ & non ſcientem. ¶ Sed cũ liberatus:oĩ admixtione corporis:quod cõpoſitum ẽ ex cõmixtione quattuor elemento; & eſt qdam carcer animi:ut Virg. Nec auras proſpiciũt clauſæ tenebris & carcere cæco. Diſſoluit:quia ut diximus mors ẽ ſolutio corporis & aiæ. ¶ Quo diſcedebãt:ad quem locũ oĩa nãq; reuertunt illuc unde orta ſunt:corpus aũt ex quattuor elementis formatũ eſt:& cũ moritur in ipſa diſſoluitur:animus aũt mente diuina delibatus neceſſe eſt illuc reuertat. Morti tã ſimile q̃ ſomnum:ut Vir. cõſanguineus læti ſopor. ¶ Multa enĩ quod aĩ declarent ſuam diuinitatẽ. probat & eſt argumẽtũ a minori ad maius. ¶ Remiſſi & liberi: ſunt ab agitatione corporis:& ſunt i quiete. ¶ Futura proſpiciunt:longe uident:& cognoſcũt quæ futura ſũt & mĩta ſũt exempla in libello Ciceronis de diuinatione: & in Valerio capi. de ſõniis ubi inter cætera ipſe cõmemorat ueluti rex Alexãder peſtiferam ſibi caſſandri dextrã prius cognouit ſõnio: quã exitu ſenſit. ¶ Corporis uinclis relaxauerint:cũ mortui erunt & bñ uiuẽtes:quia ut diximus in carcere aĩ eſſe uidentur. ¶ Quare:cõcludit ut dictũ eſt:nam & in terra dei eſſe dicunt propter aliquas excellẽtes uirtutes:ut iqt Hieronymus cæleſtẽ uitã ageret i terris. ¶ Una ſimul cum corpore moritur:ut dicebãt aliq ſtulti phi blandiẽtes ſuæ malæ actæ uitæ:q cum cognoſcebant ſe male uixiſſe & uiuere: dicebant aĩum cũ corpore interire:eſt enĩ interitus:quaſi inter itus:q; inter corpus & aĩam. unde mors diffinitur eẽ ſolutio corpis & aiæ. ¶ Hanc pulchritudinẽ. hunc mundum ita bene ornatũ & pulchr;:quem κόσμον dicunt. ¶ Nos ſi placet:q; per tranſitionẽ colorem rhetoricũ uenit ad romana exempla:ut diximus de externis:dicãus nunc de noſtris:& facit ipſos attẽtos. ¶ Paulũ æmilium:Paulum auũ naturalem. L. Paulũ æmiliũ. ¶ Africanum auũ:adoptiuũ ſcipionẽ maiorem africanũ africani. ¶ Fratrem. P. Scipionẽ: qui in principio primi belli punici cũ Hãnibale dimicauit. ¶ Aut patruum. C. Scipionem fratrem. P. Scipionis: qui in hiſpania contra Hãnibalis fratrem miſſus fuit eodem bello pũico patruus autem ab auunculo i hoc differt. q; patruus ẽ a patre. Auunculus autem a matre. Aio cer. ut acutiorẽ & expreſſiorẽ rẽ facerẽt. inqt cernerent quaſi aĩ oculos hr̃ent:cũ cernere proprie eſt oculo;:uidere aĩ: Ci. in epiſtolis ad Plancũ. Sic enim uideo q̃ſi ea q̃ oculis cernunt me a te amari. ¶ More ſenũ:ut inqt Hone melius:ſi ita eſſet:ut cũ uitã eſſẽ terminaturus gloriã:nõne melius fuiſſet me ætatẽ inertẽ & ocioſã duxiſſe:q̃ſi dicat ſic. Cõtentiõe:uiſu conãtu. Tria ſignificat cõtendo conari:uehemẽter petere & litigare.

ri potuit animos:dum in corporibus eſſent mortalibus uiuere. cum exiſſẽt ex iis emori:nec uero tum animum eſſe inſipientem cum ex inſipienti corpore euaſiſſet. Sed cum oĩ admixtione corporis libertus purus & intiger eſſe cœpiſſet:tum eſſe ſapientẽ Atq; etiam cum omnis natura morte diſſoluit cæterarum rerum perſpicuum eſt. quo quæq; diſcedãt. Abeunt enim omnia unde orta ſunt: animus autẽ ſolus:nec cum adeſt. nec cũ diſcedit. apparet. Iam uero uidetis nihil morti eſſe tam ſimile q̃ ſomnũ: Atqui dormientium animi maxime declarant diuinitatem ſuam:multa enim cũ remiſſi & liberi ſunt futura proſpiciũt. Ex quo intelligitur quales futuri ſint:cũ ſe plane corporis uinculis relaxauerint. Quare ſi hæc ita ſunt:ſic me colite ut deũ. Sin una interiturus eſt animus cũ corpore:uos tamen deos uerentes:qui hanc omnem pulchritudinem tuent & regunt:memoriam noſtri pie ĩuiolateq; ſeruabitis: Cyrus q̃dem hæc moriẽs. nos ſi placet noſtra uideamus. nemo unq̃ mihi Scipio pſuadebit aut patrẽ tuum Paulũ:aũt duos auos Paulũ & africãum aut africani:fratrem:aut patruum:aut multos præſtantes uiros:quos enumerare neceſſe non eſt: tãta eſſe conatos. quæ ad poſteritatis memoriam pertinerẽt:niſi animo cernerent:poſteritatem ad ſe pertinere poſſe. An cenſes. ut de me ipſo aliquid moreſenũ glorier me tantos labores diurnos nocturnoſque domi militiæq; ſuſcepturum fuiſſe:ſi iiſdẽ finibus gloriam meam. quibus uitam eſſem termiaturus. Non ne melius multo fuiſſet ocioſam ætatẽ & quietẽ ſine ullo labore aut contentiõe traducere.

Sed nescio: nolebat enī dicere p doctrinā & sapiētiā: ne arrogās uideret: i quo captauit beniuolētiā. Erigere: Tractus sermo ē ab illis q lōgius & altius uidere uolūt: & i digitis se erigunt. Prospiciebat: ante uidebat: sicut frequēter ponit Tullius: & illud pro ē græcū: & significat añ. Aliter ,pspitio est ,pcul aspicio: ut Vir. i ṗmo æneidos: prospicit errātes hos tota armēta sequunt. Tū deniq; cū a principio: Haud mius niteret. Quid. s. dices. Quod sapiētissimus quisq; æquo aio moriť oēs sapientes æquo aio & sapiēter & læte moriunť: quia itelligunt se ad meliorē uitā ubi sūma ē fœlicitas puēturos & præ miū bñ actæ uitæ hituros: ut i hac uita uideť possumus: cū quisq; laborat ut ṗter modū ex suo labore suscipiat ṗmiū: & cū ita uidemus q̄ tāta est stultitia hoium: ut credāt uirtutē sua præmia & merita nō habiturā a deo: cum ipse iustissimus sit: ñ stultissimus iniquissimo. s. moriť aio nō intelligens beatitudinē & sūmā fœlicitatē alterio uitæ: sicut sapientissimus q p sapiētiā uidit & cognoscit ipsā. Quid nonne aius. s. sapiētissimus. Qui plus acutius. s. p sapiētiā. Ad meliora loca: ubi fœliciras ē æterna. Ille aūt. s. aius stultissiūs. Efferor studio uiuēdi: ducor uehemēti q̄dā uolūtate. Colui: ad gestus p exhibitionē rītiæ et ṗpe uenerari Vir. i dcio: sūme deū sctiq; custos foractis appollo. Quē colimus. Dilexi: ad beniuolētiā: & diligimus leuius amamus uehemētius C. i. i epistola ad dolobellā: nūc amare uidear ātea dilexisse. Cōuenire: alloq; & iuenire: utrūq; n. significat. Audiui: p historias & ab aliis. Legi: per scripturas: est enī ,pprie legeť. Cōscripsi: ut i libro de originibus: in quo italicarū urbiū originē scripsit: & multorū uirorum. Quo aduerbiū & accentū habet in fine. Pilā: ludum pilæ: ut idoctus ue pilæ: quo & uiri clarissimi delectabātur admodū: ut Alexāder & proprie exercitatio est nobiliū uirorū. Lar-

Sed nescio quo mō aius erigēs se ad posteritatē semp ita ,pspiciebat: q̄si cū excessisset uita: tū deniq; uicturus eēt sē. Quod qdē ni ita se haberet: ut aī īmō tales eēnt haud optimi cuiusq; aius maxime ad immortalē gloriā niteret. Quid? quod sapientissimus q̄sq; æquissimo aio moriť: stultissimus iiquissimo nō ne uobis uideť aius is: q plus cernat & lōgius uidere se ad meliora ,pficisci? ille āt cuius obtusior sit acies nō uidere? Eqdem efferor studio patres uros quos colui & dilexi uidēdi. Neq; eos uero solū cōuenire hēo: quos ipse cognoui: sed illos ēt de qbus audiui & legi: & ipse cōscripsi. Quo qdē me ,pficiscentē haud sane qs facile retraxerit: neve tāq̄ pilā retorserit. qd si qs deus mihi largiať ut ex hac ætate ṙpueriscā & i cunis uagiā ualde recusē: nec uero uelī q̄si decurso spatio a calce ad carceres uocari. Quid. n. hēt uita ɔmodi: qd ñ potiɔ laboris? sed hēat sane habet certe tñ aut satietatē: aut modū. nō libet enī mihi ḍplorař uitā q̄ multi: & indocti sæpe fecerūt. Nec me uixisse pœitet: q̄m ita uixi ut frustra me natū ñ existimē. Et ex uita ita discedo tāq̄ ex hospitio ñ tāq̄ ex domo cōmorādi. n. natura diuersoriū nobis ñ habitandi dedit. O præclarū diem cū in illud animum

giať: largiri enī ,pprie cū quadā ṗdigalitate. Repueriscā: in pueritiā redeā. Est enī puer quasi purus a puritate. Vagiā: a uoce quā emittūt infātes ua ua diciť uagire. Ad carceres: ad ṗncipiū curriculi & cursus. A calce a fine: Quātus esset cursoribus potissimū uictori si brauio adepto & decurso semel spacio iterū currere ad idē oporteret. Sic est p similitudinē i uita nostra. Carceres. n. in plurali dicunť repagula & funes illi q ante pectora equoꝝ sunt: cū uolūt currere: Virgi. i ṗmo georgicoꝝ: ut cū carceribus se se effundere quadrige. Carcer aūt locus ē noxioꝝ. Calcēs. n. dicūť fines: ut Hyero. i calce tuaꝝ lrāꝝ uidi. Quid. n. Adducit rōnes: p q̄s cōgnōsciūs nō dolendū: sed gaudēdū eē morte: cū de malo ad bonū trādi. Quid. n. Adducit rōnes: p q̄s cōgnōsciūs nō dolendū: sed gaudēdū eē morte: cū de malo ad bonū trāsciscatē & modū. i. finē. Nō libet: erāt qdā stulti idocti & ipiti: q cū ad senectutē uenerāt dolebāt & deplorabāt dulcedinē uitæ actæ & dicebāť nolle uixisse. m'ti hūt cōtētionē: ut uulgus igbile. Indocti: derogat auctoritatē testibɔ. Pœitet: pœhā capio & doleo a pœna dictū pœitere: & illd aūt. Nō natū frustra: & bene. nā sūmɔ orator sūmɔ ipator & sūmus sēator fuit ut dixiūs. Cōmorādi. n. expoit qd sit hospitiū. Est. n. i quo ad tps aut pp cibū aut pp pluuias: aut alias huiusmodi res. qd diuersoriū diciūs. Id enī a diuertēdo dictū: i quo diuertimus cā cibi aut pluuiaꝝ & cætera: aut qd in ipsum diuersi homines uertāt. Domus aūt ,ppriū ē habitaculū hois: uñ dicit quod natura nobis dedit nō domū: sed diuersoriū i hac uita: i quo p aliq̄ dies esseūs. Cœtū: m'titudinē diuinā. Colluione: q̄dā sordiū aggregatiōc.

Prospicio
Odisse Cenuo est
Amare vehementius
Conuenire
Puer
Magire
Carceres
Carcer
Penitet
Hospitium
Diuersorium
Domus
Colluuio

¶ Catonẽ meũ filiũ. de quo ante dixiũs. Melior: q̃tũ ad uirtutẽ. Pietate. Et euĩ pietas erga parentes & deos. Prestãtior q̃tũ ad beniuolẽtiã & claritatẽ & gratiã pñs. ¶ Cuius filii. Crematũ: cõbustũ. qđ ꝑ priũ ẽ romanoꝝ. ¶ Nã ab ipsis ẽ inceptũ apud latinos ut corpora cõburerent mortua: usq̃ secũdũ ritũ romanũ inqt Terentius ad sepulchrũ uenimus: in igne posita ẽ. ¶ Cũ. n. ĩ bello tot occidebant insepulta dimittebant: & canibus: & auibus cibus erat. Quare romani cœperũt ipsa corpora cõcremare: & genus sepulturæ erãt iuuenis pulueris. ¶ Fuit aũt filii catonis corpus a pñe cõbustũ: & secũdũ ordinẽ naturæ debebat prius corpus patris cõburi quod dicit quod cõtra debuit & cætera. ¶ Ab illo. s. catone filio meũ corpus. ¶ Animus filii catonis. Respectãs uehemẽti & frequẽti quodam studio & auiditate. In ea loca. s. ad campos elysios: quo animæ beatorũ ire putãt. ¶ Quo: ad q̃ loca. ¶ Quẽ meũ casũ. s. mortẽ filii. ¶ Visus sũ: ut euitaret arrogantiã: inquit uisus. ¶ Æquo aĩo idest libenter. ¶ Digressũ: & discessũ: ĩ hoc differũt: quia digressus ẽ de loco a quo. Discessus uero ad locũ ad quẽ. ¶ His mihi rebus: rõnibus & doctris: & uiroꝝ claroꝝ exẽplis. & ẽ cõclusio ad oĩa quæ dixit. Tripartita enim est conclusio:
quam græci nominãt. Fit nãq; ut inqt Cicero ex enumeratione: amplificatione & cõmiseratione. Genus autem huius cõclusionis est ꝑ enumerationẽ. ¶ Admirari solere: ut in principio admirari soleo cum hoc. C. Lælio & cætera. ¶ Quod si miscet: hic quandam antipophorã. quia erant quidã stulti philosophi: qui dicebant animũ esse mortalẽ. Libenter erro: qa sciebat se si errare: sed uidebãt illis philosophis errare: ideo ait libenter. Hũc errorẽ scilicet ut credã aĩos ĩmortales: qa certe nõ error: sed summa sapiẽtia. ¶ Extorqueri ꝑ uim auferri. Minuti: q̃ si nullius præci: unde derrogat auctoritati ipsius. ¶ Philosophi mortui: irrideant: qua cum sunt mortui: & secũdum eoꝝ opinionem una cũ eis animus & sẽsus ẽ mortuus: si potuerũt me irridere: qa nihil fũt & nihil sẽtiũt. Extigui mori. Hoĩ: qui ut ait Lucretius natus ẽ ut deũ cognoscat: cognitũ amet: amato fruat. Optabile: eligibile: nã optare ẽ eligere. Vir. ĩ ꝑmo æneidos: pars optare locũ tecto: & cõcludere sulco. Suo tpe: qđ iã uenerit ad sũmum ætatis. ¶ Modũ: finẽ & mẽsurã aliaꝝ reꝝ ut uidemus ĩ tẽporibus ãnoꝝ. q̃ fũt q̃tuor: uer: æstas: autũnus & hyems: q̃ oĩa modũ habẽt. ¶ Peractio: cõplementũ. ¶ Per eni plærũq; ĩ cõpositione pfectionẽ signifícat: ut perago: perficio: peroro. Tãq̃ fabulæ comœdiæ siue tragœdiæ: q̃ per actus quiq; fũt diuisæ & ĩ fine ipsoꝝ: uos plaudite dicũt: ego calioppus recẽsui: q̃ recitata semel: si qs ireꝝ a ꝑncipio recitare inciperet: defatigationẽ afferret: & nẽo aĩo libẽti audiret: sic ẽ ĩ uita nostra. Adiũcta facietate. s. audiẽdi & spectãdi. Hæc q̃ diximus. Vt adiũctiua cõiunctio ẽ: q̃ subiũctiuis uerbis adiũgit. iterdũ uero causalis plærũq; aũt aduerbiũ similitudinis: ex quo cõponit utinã: uñ ut ẽt ꝑ utinã ponit. Horatius in secũdo sermonũ: O pater & rex: ut pereat positũ rubigine ferrũ. Nã fuisse erga me miro ingenio exptus sũ. Et est etiã expiri: tẽtare. Iuuenalis experiar qd cõcedat illos. Quoꝝ flãminea tegitur cinis atq; latina: Terẽtius. Oĩa prius experiri consilio q̃ armis sapientem decet.

morũ conciliũ cœtumq; ꝑficiscar: & cũ ex hac turba & colluuione discedã. proficiscar. n. nõ ad eos sollũuiros de quibus ante dixi: sed etiã ad Catonẽ meũ quo nemo uir melior natus ẽ nemo præstantior: cuius a me corpus crematũ ẽ: quod cõtra đcuit ab illo meũ. Animus uero nõ me deserẽs: sed respectãs ĩ ea ꝑfecto loca discessit: quo mihi ipse cernebat eẽ uenirendũ. Quẽ ego meũ casũ fortiter ferre uisus sum: non q; æquo aĩo ferrẽ: sed me ipse cõsolabar: existimans nõ longinquũ inter nos digressũ & discessũ fore. His mihi rebus Scipio id enĩ te cum Lælio admirari dixisti. leuis ẽ senectus: nec solũ nõ molesta sed etiã iucunda. Quod si ĩ hoc erro: quod aĩos hominũ immortales esse credã libenter erro: nec mihi hunc errorẽ quo delector: dũ uiuo extorqueri uolo si mortuus ut quidam minuti philosophi cẽsẽt: nihil sentiam: non uereor ne hũc errorem meũ: mortui philosophi irrideant: quod si non sumus ĩmortales futuri: tñ extingui homini suo tẽpore optabile est. Nam habet natura ut aliaꝝ oĩum rerũ sic uitã modũ. Senectus aũt peractio ætatis ẽ tanq̃ fabulæ: cuius defatigationẽ fugere debemus præsertim adiũcta facietate. Habui hæc de senectute q̃ dicerẽ: ad quam utinã peruenias: ut ea quæ ex me audisti re expti: probare possitis. FINIS.

Finis.

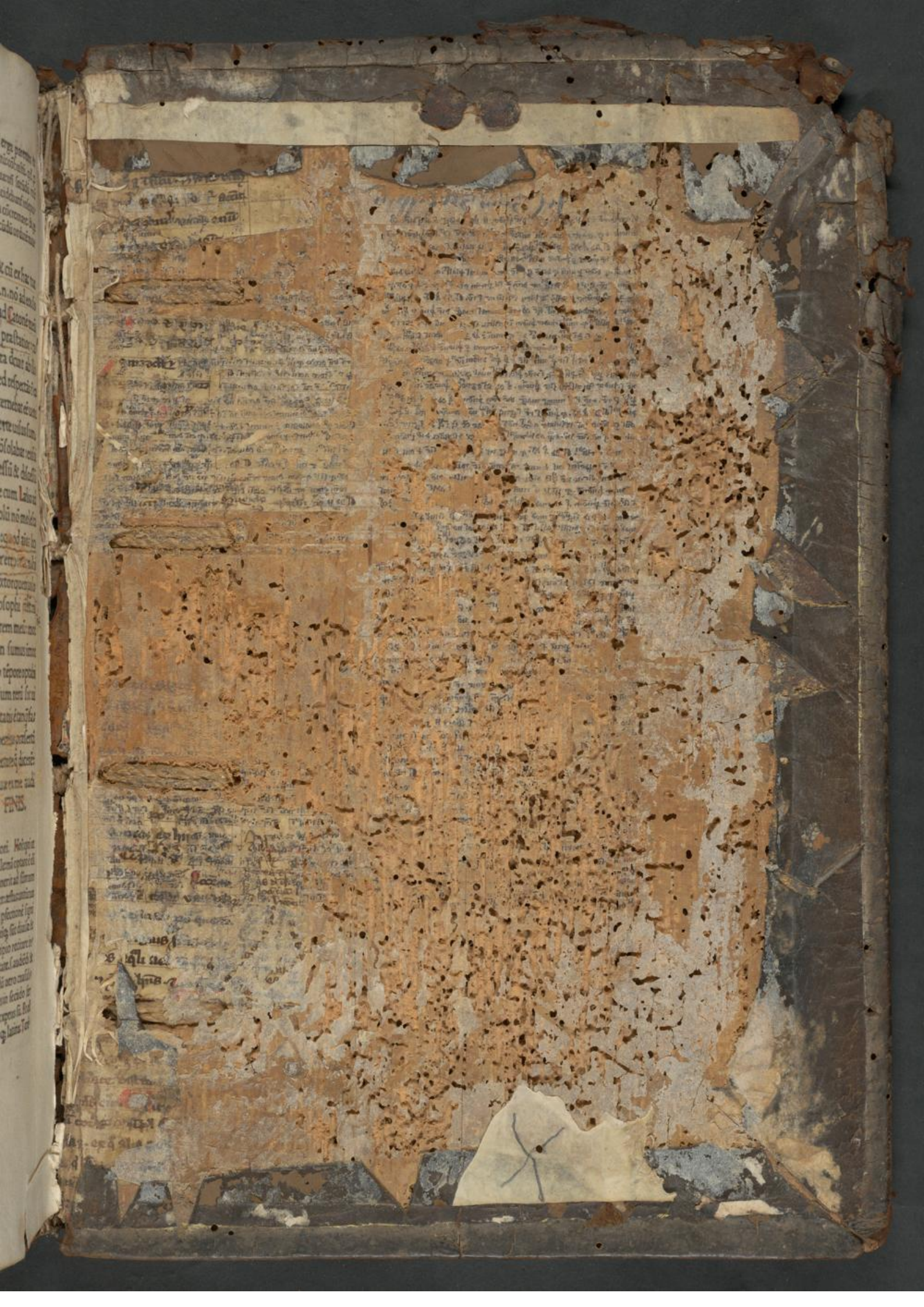

1483
1514
C 1688

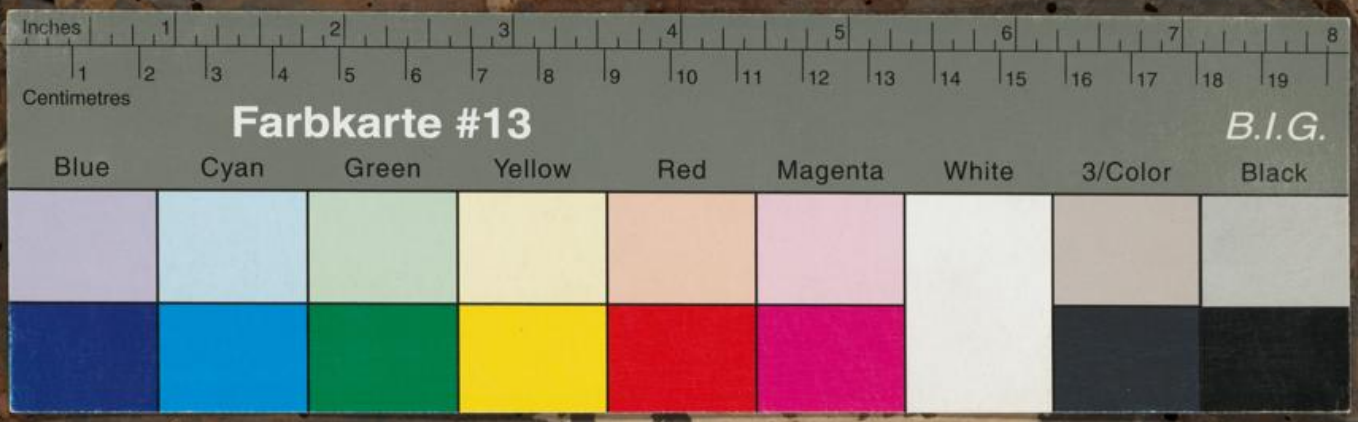
Inches
Centimetres
Farbkarte #13
B.I.G.
Blue
Cyan
Green
Yellow
Red
Magenta
White
3/Color
Black